Rigskansler Grev Griffenfeld.

Efter et Maleri paa Rosenborg — I. W. Tegner & [illegible]

Rigskansler

Rigskansler

Grev Griffenfeld.

Et Bidrag til

Nordens Historie i det 17de Hundredaar

af

Otto Vaupell.

Første Del.

Kjøbenhavn.

C. A. Reitzels Forlag.

1880.

Bianco Lunos Kgl. Hof-Bogtrykkeri.

Indhold.

Første Bog.

Griffenfelds Levned fra 1635—1670.

Anden Bog.

Den indenrigske Styrelse 1670—76.

Tredie Bog.

Den udenrigske Styrelse 1670—75.

Breve og Aktstykker.

Skrivelser i Anledning af det nordiske Forbund.

Skrivelser fra den overordentlige Sendemand i København, Grev Nils Brahe, til hans Regering.

Første Bog.

Griffenfelds Levned fra 1635—1670.

I.

Griffenfelds Ungdom og Ophold i Udlandet.

Det 17de Hundredaar, der skænkede Frankrig en Richelieu, England en Cromwel, Holland en de Witt og en Vilhelm d. 3die af Oranien, Sverig en Gustav Adolf og en Axel Oxenstjerna, gav ligeledes den dansk-norske Stat en af Datidens største Statsmænd.

Peter Schumacher Greve af Griffenfeld blev født i København den 24. Avgust 1635. Hans Vugge stod i det ene af Hjørnehusene af Store-Kjøbmagergade og Løvstræde, hvor Faderen havde en Vinhandel, der endnu blomstrede i Mands Minde. Moderen, Maria var en Datter af Hr. Peter Motzfeld, Købmand og Borgerkapitajn i København. Hun var en Prydelse for sit Køn og gav sine Børn en udmærket Opdragelse. Allerede fra sin Barndom viste Peter Schumacher mærkelig modne Evner, og Sagnet fortæller, at da han som fireaarigt Barn bragtes i Skolen, mødte han en gammel Kone, der forundret betragtede hans livlige Træk og sagde: «Min Dreng du har et Guldæble i din Haand, se vel til, at du ei lader det falde!»

Som et Tegn paa en usædvanlig tidlig Aandsudvikling har Geheimearkivar Jakob Langebek optegnet om ham, at han i sit niende Aar ved en akademisk Festlighed holdt en latinsk Tale, og at han i denne barnlige Alder skrev meget smukke og regelrette latinske Vers. — Da hans Evner vare saa fremragende, fik Ole Worm, der var gift med hans Moster, Forældrene til at tage ham ud af Metropolitanskolen eller, som den den Gang kaldtes, Vor Frue Skole, og lade ham undervise i Hjemmet af følgende Lærere: Magister Hans Jørgensen Kaalund, Kristen Randers og Johannes Kristensen Varde. Sidstnævnte dimitterede ham til Universitetet. I det rosende Vidnesbyrd, som Varde medgav sin Elev til Højskolen, omtalte han, at Schumacher vel var liden og uansélig af

Vækst; men, tilføjede han, Elefanten og Hvalen ere ikke beundringsværdigere og dygtigere i deres Virksomhed end Myren og Bien, og Forstanden er ofte meget bedre sammentrængt hos et lille Individ end hos et større, hvor den er spredt over et større Rum.

Da Schumacher havde fyldt sit tolvte Aar, blev han den 1ste November 1647 Student. Kort i Forvejen havde han mistet sin Fader og var bleven optaget i Huset hos sin Slægtning Biskop Jesper Brokman, der havde Syn for Drengens glimrende Evner og forstod at lede dem, saa han blev en lige saa skarpsindig Videnskabsmand som behagelig Verdensmand.

Frederik den Tredie, der hyppig besøgte Brokman, blev slaaet af Drengens snilrige Præg, og, da denne paa Bispens Opfordring tolkede et Kapittel af en hebraisk Bibel paa latin og paa dansk for Kongen, tilstod Monarken ham 300 rdl. aarlig, for at han ved Evropas fornemste Universiteter kunde udvide sine sjældne Evner.

Sammen med Schumacher opdroges hos Bispen en Del unge Adelsmænd, hvilket skaffede ham mangt et indflydelsesrigt Bekendtskab, der gavnede ham paa hans senere Rejser. Hans Ungdom falder i en Tid, hvor Adelens Overmod havde naaet Toppunktet. Hele Magten var i dens Hænder; den havde bundet Kongen med forsvarlige Baand, og den saa med Foragt ned paa hele det øvrige Folk, der i dens Øjne var en Flok ufri og Trælle. Naar undtages Læge-, Lærer- og Præstegerningen samt nogle underordnede Retsbetjent- og Skriverposter, var der kun Adgang til Værdigheder for Adelens Børn. At Schumacher under saadanne Forhold længtes efter at rejse udenlands, er saare naturligt. — Indtil 1650 studerede han Matematik og Astronomi og aflagde i dette Aar offentlig Prøve paa sine Kundskaber i disse Fag. Han skulde nu vælge et Livsstudium og bestemte sig for Teologien og de østerlandske Sprog. — Allerede i sit trettende Aar havde han i det græske Sprog skrevet en Afhandling om Kendskab til Gud og leveret den til Universitetets Patron, Rigskansler Kristen Thomsen Sehested, der, efter at have læst den, takkede ham med de Ord: «I dig har Gud nedlagt et stort Pund, se vel til, at du ikke misbruger det.» Langebek har læst følgende Bemærkning, som Kansleren skrev paa Afhandlingen: «Denne Dreng er enten født til Fædrelandets store Gavn eller til at vække Uroligheder.» Nogle Afhandlinger om Nerverne, om Uringangene og Vandledningerne, skrevne 1650 og 51, skaffede ham ved deres kærnefulde Sprog, Dybde og Tankefylde de Lærdes Beundring. Professoren i Anatomi, Thomas Bartholin, ytrede i

Anledning af den sidstnævnte af disse Afhandlinger, at den vidnede om en usædvanlig Aand, om et Geni, der tidlig lagde modne Evner for Dagen, og varslede om, at Forfatteren vilde opnaa de højeste Værdigheder. Omsorgen for Vandledningerne betroedes i Romas Velmagtsdage til dens fornemste Borgere. — Saaledes udtalte berømte Mænd sig om en femtenaarig Dreng, og det ikke i Hjemmet, nej offentlig ved Københavns Universitet. — I Januar 1653 tog Schumacher teologisk Embedsexamen. Strags efter holdt han sin Præsteprædiken og fik et udmærket Vidnesbyrd af sine Dommere. Den 22. Februar 1654 var han Respondens ved en juridisk Disputats, hvilket vidner om, at han ikke har indskrænket sig til sit Brødstudiums, Teologien. En fransk Statsmand (Guizot), hvis Ord have stor Betydning, har sagt, at det bedste Forstudium til Statskunsten er Teologien. Vist er det, at mange af de største Statsmænd have været Teologer.

Efter at have aflagt glimrende Prøver paa sine Kundskaber og uddannet sig ved de alvorligste videnskabelige Studier, tiltraadte Schumacher 1654 en Udenlandsrejse, der varede i samfulde otte Aar, og under hvilken han fuldendte sin Udvikling. Han opholdt sig i Hovedstæderne og ved de berømteste Universiteter i Tyskland, Holland, England, Frankrig, Spanien og Italien. I de første Aar dyrkede han Lægevidenskaben samt de døde og levende Sprog; men, da Enevældens Indførelse i Danmark og Norge og Ophævelsen af Adelens Særrettigheder aabnede Adgang for de borgerlig fødte, der hidtil vare agtede som ufri, til Statens højeste Embeder, saa lagde han sig efter Statskunsten, der var hans rette Kald. Han undersøgte de ulige Forfatninger i deres Hjemstavne og skaffede sig Adgang til lærde og berømte Mænd, der med Glæde toge sig af den begavede Yngling. Fra Tyskland, hvor han havde studeret i Rostock og Leipzig, drog han til Nederlandene og opholdt sig i Leyden, Utrecht og Amsterdam i Aarene 1655—57. Derfra sejlede han til England. I Oxford stod han paa en fortrolig Fod med fremragende Lærde, der forudsagde ham en udmærket Fremtid. Efter sin Bortrejse vedligeholdt han en levende Brevveksling med sine engelske Venner, der med Interesse fulgte ham paa hans glimrende Bane. Hans Portræt, som han havde foræret til Dr. Barlow, der atter gav sine Samlinger til Universitetet, gav dette Plads i sit Billedgalleri ved Siden af Axel Oxenstjernas. — I England havde han opholdt sig til Sommeren 1659, da han drog til Frankrig. Ogsaa her knyttede han Forbindelser med berømte Forfattere, som han med Varme sluttede sig til, og de

ydede ham god Vejledning i hans Studier. — Fra Paris rejste han 1661 til Spanien og sejlede derfra over Middelhavet til Italien. Herfra vendte han hjem til Danmark i Forsommeren 1662.

Fra Schumachers Ophold i Rostock, Leipzig, Leyden, Oxford, Paris, Roma og Venezia er der opbevaret en Del Breve, som han har skrevet til sine Venner. Alle bære de Vidnesbyrd om, at han har kastet sig over Folkelivet med samme Varme som over Videnskaberne, og at han var en stor Beundrer af det smukke Køn. At der i disse Breve ikke findes nogen Beklagelse over hans Fædrelands Skæbne i Aarene 1657—60, da det kæmpede for sin selvstændige Tilværelse imod den svenske Erobrer Karl Gustaf, har forekommet mange besynderligt. Men Schumacher, med det storslaaede Syn paa de polittiske Forhold, fandt vistnok, at det vilde være en ønskelig Ting, om de trende Riger bleve forenede, selv om Sammenslutningen foretoges paa en voldsom Maade. Først naar de trende Folk vare komne i den inderligste Forbindelse bleve de jo til en stærk og kraftig Magt, der kunde værne om sine Interesser og sine Grænser imod Fremmedes Angreb.

Et af de sidste Breve, der haves fra hans Udenlandsrejse, er skrevet i Venezia til Jens Rosenkrantz Jørgensen, der opholdt sig i Roma. Rosenkrantz havde medgivet ham en Bog til den lærde Teolog Johan Alexius Ferraria, og havde allerede tidligere anbefalet sin Ven saa kraftigt til Ferraria, at Schumacher nær havde tabt Mund og Mæle over den Ros, hvormed den lærde Italiener overøste ham i en flydende latinsk Tiltale. Han svarede med et Citat af Virgil: «Nu har jeg glemt mine Sange, selv Stemmen er vegen fra mig. Ulvene have først sét Moeris» *). Han beder Rosenkrantz om fremtidig at være varligere med sin Ros. Skæmtende tilføjer han, at han for at redde sin Vens Kredit, havde ført Ferraria til Hjærte, at man gærne roser det, som man elsker, og at man elsker meget den, som man elskes af igen; ti Kær-

---

*) De anførte Linier findes i Virgils Bucolica (Hyrdedigte) 9de Idyl, Vers 53 og 54. Det er en Vekselsang imellem tvende Hyrder, Moeris og Lycedas. Den første af disse fortæller, hvorledes han var bleven forjaget fra sine Græsgange af de voldsomme og uregerlige Veteraner, der efter Borgerkrigens Ende havde faaet Landgods i hans Egn, og at han i Følelsen af sin Ulykke havde tabt sin Stemme og mistet sin Hukommelse, saa at han var tilmode, som om en Ulv først havde kastet sit Øje paa ham. Dette sidste Udtryk sigter til en romersk Almue-Overtro, at den, som blev opdaget af en Ulv, mistede sin Hukommelse og sin Stemme, glemte sine Sange og kunde ikke længer synge.

lighed har ingen anden Rod eller Grund end Kærlighed. Sluttelig underretter han sin Ven om, at han snart rejser med Hr. Finke til «madidos proceres» i Tyskland og saa hjem.

II.

1662—65.

Hjemkomsten 1662. Skildring af Forholdene. Ansættelse i Statstjenesten. Bedømmelse af sig selv i Trediveaars-Alderen. Kongelovens Affattelse 1665.

Midt i Juli 1662 kom Schumacher tilbage til København, 27 Aar gammel, efter otte Aars Fraværelse. Efter at have flakket om i saa mange Aar andensteds, faar jeg studere mit Fædreland paany, skriver han til Rosenkrantz, da jeg er ganske fremmed i vor egen Dont, synderlig siden den sidste Forandring. Han fortæller, at der netop ved hans Hjemkomst holdtes Herredag eller Højesteret i København, og at den vilde vare længe, da der er mange Sager, som skulle afgøres. Han beder Rosenkrantz om ej at glemme ham i den store Verdensstad: «har I intet andet at skrive om, saa skriv blot eders Navn, og at I elsker mig.» I Januar 1663 har han endnu ingen Bestilling. Han skriver til den ovennævnte Rosenkrantz: «Alt er Gud ske Lov vel her hjemme og ingen Dyrtid uden paa Penge. Det gør mig ondt, at jeg ikke er ved Mønt, eftersom jeg hører, at flere italienske Fyrster have i Sinde at bortauctionere deres Lande. Kunde jeg have sluppet til et lille Fyrstendømme for godt Køb, da vilde jeg stiftet en ny Republik efter Platos Mønster, og da skulde de mange unge Polittikere, der gaa ledige her, og som alle gærne vilde have et lille Embede, blive ansatte.» Derpaa fortæller han sin Ven en Del Bynyt af alle Slags, først om de russiske Sendemænd, der opholdt sig i København og lode sig vort Lands Traktement vel smage*). De havde foræret Kongen, der var en stor Dyreven, Sobeler, Hermeliner, Hejrer og Kameler med to Bulke, hvilket Schumacher hidtil havde troet at være Dromedarens Mærke; men nu har han lært, at det er Kamelens, og at de fem til seks hundrede Kameler, han har set samlede paa en Plads ved Aranjuez i Spanien, der ikkun havde én Pukkel, vare Dromedarer. Han fortæller, at

*) Om denne Sendefærd skriver Holberg: «udi Marts tog det moskuvitiske Gesantskab sin Afsked fra Hoffet, Landet til ikke liden Lettelse, eftersom det havde kostet anselige Penge at underholde.»

Dronningens kæreste Broder opholder sig ved det danske Hof, at Kurprins Johan Georg af Sachsen, F. Ahlefeldt, J. K. Kørbitz, K. Gabel, P. Reedtz og H. Schack ere blevne Riddere af Elefanten. De bære en Kappe med en prægtig broderet Stjærne, skriver han. Den Stjærne har tiltalt ham. Lidet drømte han om, at han ti Aar senere selv skulde smykkes med den. Universitetets Sager skænker han levende Deltagelse. Han fortæller, at den gamle Professor Finke er død, og at Peder Worm skal have hans Plads; at en Tysker ved Navn Kurtholt, der til daglig Brug kalder sig Dr. theol. og Adjunct. phil., havde gjort hele Akademiet oprørsk ved nogle smaa skidne Theses paa et halvt Ark, som han havde udgivet for at faa den ledige teologiske Katederstol, hvilket dog ikke var lykket for ham. Endelig beretter han, at Doktor Møinichen var bleven Kongens Hofmedikus. Samme Møinichen var Schumachers Velynder og har sikkert anbefalet ham til Kongen.

Omtrent paa denne Tid havde Vicekansler Peder Reedtz taget Schumacher i sin Tjeneste. Dette anføres baade af Etatsraad Fogh og af Jakob Worm, der kalder Reedtz Schumachers forrige Herre og Befordrer. Selv omtaler han ikke denne Bestilling. Derimod skriver han den 7 Juni 1663 til Rosenkrantz: «Hans Majestæt har naadigst ladet sig befalde at gøre mig til sin Arkivar af Biblioteket, hvilken Tidende jeg selv vil være den første, der forkynder Eder, eftersom jeg véd, I elske mig.» Om Maaden, hvorpaa det skete, ytrer han sig ikke. Holberg fortæller Sagen omstændelig, ikke som noget, der siges, eller som noget, man maa lade staa ved sit Værd, men som en vitterlig Kendsgerning. Fra Vicekansleren*) bragte Schumacher en Indstilling til Kongen, med hvis Affattelse Monarken ytrede sin Misfornøjelse. Efter at have fortalt, at han var den Mand, der i mange Aar havde været Genstand for Hans Majestæts Naade, bad han om, at Brevets Indhold maatte blive ham meddelt; maaske kunde han da i en halv Times Tid være saa heldig at træffe Hans Majestæts Mening. — «En hel Time, om I vil», svarede Kongen og lod ham gaa ind med Brevet i et Sideværelse. Da han med bankende Hjærte vendte tilbage med sit Arbejde, gennemlæste Kongen det og udbrød fornøjet: «Rigtig, min Søn! just saaledes er det, vi ville have det.»

Kongen tog ham bort fra Reedtz og udnævnte ham den 27 Maj 1663 til Arkivar og Bibliotekar ved den kongelige Bog-

---

*) Holger Vind var 1662 Gehejmeraad og Vicepræsident. 1670 blev han Viceskatmester, 1679 blev han Vicekansler.

samling med 800 Daler aarlig Løn. Tilfreds med hans Tjeneste, tøvede Frederik den Tredie ikke med yderligere at anvende hans store Evner i Statens Tjeneste og gjorde ham til Sekretær i Skatkammerkollegiet. Griffenfeld har selv fortalt, at Statholder Gabel bragte ham i denne Anledning den 30 April 1665 Kl. 7 Formiddag til Kongen. Gabel befalede ham at knæle for Majestæten og med opløftede Fingre gentage den Ed, der blev ham foresagt. Da dette var sket, gav Kongen ham sin Haand til Kys, hvorpaa han stod op, takkede og bad om, at man vilde have Taalmodighed med ham i Begyndelsen, hvis alt ikke strags skulde gaa efter Ønske; hvortil Kongen svarede: «I lærer det nok, og han — Gabel — skal undervise Eder» *). Kort efter udnævntes han til Assessor i Kancelliet; men han beholdt alligevel Posten som Arkivar og Bibliotekar. For at tøjle sit Hovmod tilføjer han i sin Dagbog, efter at han har berettet de store Naadesbevisninger: «Herre, hør mig! paa dig haaber jeg.»

Schumacher skildrer sig selv, et Aar efter at han var traadt ind i Statens Tjeneste. «De beklager Dem over Deres Venners og Slægtningers Skinsyge», skriver han til Rosenkrantz; — «Herre Gud! er det noget, man skal undre sig over. I er en daarlig Filosof; det er saamænd bedre at blive misundt end at misunde. Sørg for, at Dyden og Fornuften behersker Dem, og overlad Resten til Guds Forsyn. Jeg er en Smule Kalvinist i saa Henseende. Hvad Mennesket end gør, hvor meget det end anstrænger sig; Gud vil, at Æren og Hæderen for Udfaldet skal tilhøre ham. Initia sola in nostra potestate, de eventu fortuna. Det vil sige: Gud dømmer. Haand i Haand med Dyden gaar man ene sikkert her i Livet. Jeg vil aldrig gaa ad Omveje, men følge Dydens brede Vej, og min eneste List og Snuhed skal bestaa i, aldrig at have nogen Bagtanke.»

Rosenkrantz søger om et Embede hos Hannibal Sehested, men synes ej om at gøre det mundtlig og skriver til Schumacher, at han vil gøre det skriftlig, fordi man i et Brev kan forlange alt: Papiret rødmer ikke. Schumacher svarer ham: «vox audita perit, litera scripta manet.» Man synes heller ikke om, at der foreligger skriftlige Beviser paa, at man har henvendt sig til en Person, man ej har villet bede mundtlig om noget. Skal der endelig skrives, saa lader man en af sine Bekendte gøre det; ti,

*) Gabel kalder ham for «ein Ausbund der Gelehrsamkeit.»

hvad han har skrevet, kan man til Nød fornægte; men man kan aldrig gaa fra, hvad der bærer ens egen Underskrift.

Saa forsigtig er Schumacher ikke i sine egne Anliggender. Han tager imod Skænk og Gaver, der bydes ham; hvorfor skulde han bære sig anderledes ad end alle de andre! Sorgløs og kæk lader han Lykken raade og giver sine Tilbøjeligheder fri Tøjle, vis paa, at Lykken aldrig vil svigte sin udkaarne. Han tænker ikke paa, at han ogsaa i Verdens Øjne maa føre en ubestikkelig Vandel for ej at give sine Misundere og Bagvaskere Vaaben i Hænde mod sig. Han glemmer, at den, der idelig stræber efter Vinding, ender med at forstyrre sit Hus; medens den, der hader Gaver, skal leve.

Et stort Bevis paa den Tillid, Kongen havde til ham og til hans Hengivenhed for Kongehuset, erholdt han ligeledes 1665, ved at Kongelovens Affattelse overdroges til ham. — Den uindskrænkede Magt, som Kongen ved Hjælp af Gejstligheden, Borgerne og Værnet 1660 snildelig havde tilrevet sig, erholdt ved denne Lov sin skriftlige Stadfæstelse. Med dette Arbejde, der skaffede Schumacher alle kyndige Statsmænds Beundring, var Kongen saa tilfreds, at han befalede, at Schumacher skulde sætte sit Navn under Kongens ved Lovens Underskrift, for at alle, og særlig Tronfølgeren, skulde erfare, hvad han skyldte ham. Schumacher efterkom dette Ønske og tilføjede, at det skete efter Hans Majestæts udtrykkelige Befaling. — I §§ 3, 17 og 26 blev det Kongen forbudt at forandre Kongeloven; han maatte ikke ved nogen Ed lade sig binde af sine Undersaatter, men straffe enhver for Majestætsforbrydelse, der udvirkede noget, som kunde være Kongens Enevoldsmagt til Skade. De eneste Indskrænkninger, der gjordes i Kongens Magt, vare, at han skulde bekende sig til den lutherske Lære, at han aldrig maatte bortgive nogen af Rigets Provinser, eller nogen af dem, han ved Arv, Krig eller paa anden Maade maatte erhverve sig. Provinser, Slotte, Kronens Skatte, Juveler, rørlig og urørlig Ejendom skulde han holde i samlet Haand, og ved Kongens Død tilhørte alt Efterfølgeren. Indtægterne af de Godser, som Kongen tilstod Enkedronningen eller andre af Kongehuset, tillagdes dem for Livstid, og de skulde ved deres Død atter inddrages under Kronen. Ingen Prins af Kongehuset maatte rejse ud af Landet, tage fremmed Tjeneste eller gifte sig uden Kongens Tilladelse. Var Tronfølgeren mindreaarig ved Kongens Død, og denne ikke havde bestemt en Formynderregering for sin umyndige Efterfølger, saa skulde Dronningen som Regent, og, var der ingen Dronning,

den ældste Prins af Kongehuset i Forening med de syv fornemste Embedsmænd, styre Rigerne i den mindreaarige Konges Navn, indtil han havde fyldt sit trettende Aar. I Kongelovens §§ 27 til 39 ordnedes Arvefølgen. Denne fulgtes indtil 1853. Arvereglerne vare i enkelte Stykker utydelige, særlig med Hensyn til hvorvidt Børn af kvindelige Slægtninger paa Fædrenesiden (Agnater), havde Forret for Børn af mandlige Slægtninger paa Kvindesiden (Kognater).

En Lov, i hvilken der tilstaas Kongen den mest ubundne Frihed, det tøjlesløseste Herredømme over hans Undersaatters Skæbne, frister til Misbrug, Fyrsten glemmer let, hvad han skylder Fædrelandet, at han er dets første Tjener, og hildes i den Tro, at alt udelukkende drejer sig om ham, og jo udueligere han er, des mere vokser uværdige Yndlingers Magt og Indflydelse. Folket skal have lovlig Ret til at øve Kontrol med Regeringen til at medvirke ved de Love, det skal adlyde.

III.

Den dansk-norske Stats Forhold til Udlandet fra 1663 til 1670. Schumachers Forfremmelse og voksende Indflydelse. De fornemste Embedsmænd. Frederik III's Død den 9de Februar 1670.

Da Schumacher traadte ind i Statstjenesten og hurtig naaede at blive Frederik den Tredies højt betroede Yndling, havde Tvillingrigerne kort forinden været paa Afgrundens Rand og vare kun reddede ved de voldsomste Midler. Freden var købt med Afstaaelsen af betydelige Provinser, og for at undgaa, at Resten ikke skulde gaa til Grunde i Anarki og Elendighed, blev den hundredaarige Forfatning omstyrtet og Enevoldsmagten indført. — Der begyndte atter at komme Liv i Staten; men det pulserede svagt, og den syge Stat, der blødte paa mange Steder, maatte behandles med yderlig Forsigtighed for ej at udsættes for et dødeligt Tilbagefald. Handel og Agerdyrkning vare ødelagte, Værnet forfaldent, Indtægterne ringe, Gælden stor og Grænserne aabne. Men det maa siges til Frederik den Tredies og hans Hjælperes Ros, at de i den korte Tid af ni Aar bragte Staten paa Fode igen. De ødelagte Fæstninger genopbyggedes, Flaaden øgedes med hvert Aar, Agerdyrkningen understøttedes, og der indførtes stor Sparsommelighed i Statens Husholdning, saa Frederik kunde efterlade en Skat paa halvanden Million til sin Efterfølger; men han efterlod ogsaa en Mængde ubetalte retmæssige Fordringer.

Forholdet til de fremmede Magter stræbte Kongen efter at ordne paa bedste Maade. Ad Omveje, det var nu engang hans Natur, arbejdede han paa at komme i godt Forhold til Sverig. Med flere andre Magter indgik han Forbund; men han var altid rede til at afbryde dem for Sverigs Skyld. Med Nederlandene bestod der et ældre Forbund fra 1649, der først udløb 1681, ifølge hvilket begge Magter vare forpligtede til at støtte hinanden imod enhver Fjende med 6000 Mand. — Et Handels- og Forsvarsforbund var 1661 sluttet med Storbrittanien, hvis Konge, den flygtige Karl den Anden, lovede, paa Grund af den Deltagelse, Frederik den Tredie havde vist ham i hans Landflygtighed, at indbefatte den dansk-norske Stat i alle de Forbund, han indgik med andre Stater, og med al sin Magt forsvare den imod ethvert Angreb. For Handelens Vedkommende bestemtes, at de to Magters Fartøjer skulde have uhindret Adgang efter de for hvert Rige gældende Regler til hinandens Havne, og at den ene Magts Søfolk maatte bære Vaaben, naar de opholdt sig i den anden Magts Havne eller rejste igennem dens Provinser. Flaaderne skulde der ydes den største Imødekommenhed; dog maatte der ikke løbe flere end seks Krigsskibe, tilhørende den ene Magt, ind i den andens Havne, hvis ikke Storm, Havari eller anden gyldig Aarsag i Havsnød tvang dem dertil.

Et endnu vigtigere Forbund sluttedes 1663 med Frankrig. Grev Hannibal Sehested sendtes til Paris under Paaskud af at lykønske Ludvig XIV til en Tronarvings Fødsel, men i Virkeligheden for at knytte et Forbund. Den 16 Februar sluttede han et Handelsforbund og den 3 Avgust et Forsvarsforbund paa ti Aar. Begge Parter skulde være indbefattede i alle de Forsvarsforbund, de sluttede i disse Aar. Kongen af Danmark lovede at indtræde i det af Frankrig foreslaaede Rhinforbund til Opretholdelsen af den vestfalske Fred, og, hvis det ikke kom istand, skulde han forene sin Hær med Frankrigs og Sverigs i Krigstilfælde til disse to Magters tyske Forbundsfællers Beskyttelse. Hver af Parterne skulde stille 8000 Mand i Marken; til de danske Troppers Underhold vilde Frankrig yde 300,000 Rdl. aarlig. I fire hemmelige Artikler blev der for det mulige Tilfælde, at Sverig vægrede sig ved at tiltræde Forbundet, bestemt, at hvis den dansk-norske Stat blev angreben af Sverig, skulde Frankrig betale Kongen af Danmark 400,000 Rdl. aarlig, men kun understøtte ham med Tropper, hvis den danske Hær var sysselsat i Tyskland imod Frankrigs Fjender. Forbundet blev kaldet Triplealliancen, da man

gjorde sikker Regning paa, at Sverig vilde tiltræde det. I København var man saa vis paa, at Sverig øjeblikkelig vilde indtræde i Forbundet, at der den 1 Januar 1664 læstes i den evropäische wochentliche Zeitung, der udkom i København, at de to nordiske Magter til Handelens Fremme havde sluttet et Forbund med den allerkristeligste Konge. Frederik III var kun gaaet til Frankrig for at vinde Sverig for sig; men dette Rige afslog paa det bestemteste at indtræde i Forbund med Kongen af Danmark. Forgæves paaviste Kongen af Frankrig, at det var i Sverigs Interesse at drage Danmark ud af dets Forbindelser med det østerrigske Hus. Denne Forklaring tilfredsstillede ikke Sverig, der paastod, at Danmarks Forhandlinger med Frankrig vare til stor Skade for Sverig. Det var ikke Ludvig XIV's Hensigt at støde Sverig for Hovedet; han sendte derfor Baron Hugo Terlon, som i lang Tid havde været fransk Sendemand ved det svenske Hof, til Stockholm for at tale Svenskerne tilrette. Terlon skulde lægge Vejen over København og anmode det danske Hof om, at Hannibal Sehested maatte gøre ham Følgeskab. Terlon vilde imidlertid selv have Æren for Udjævningen af Vanskelighederne og forestillede tvært imod sin Anvisning Kong Frederik III, at det var bedst, han rejste ene til Stockholm. Efter at have opholdt sig en Maaneds Tid i København, begav han sig i December 1664 til Stockholm. Han forhandlede i nogle Maaneder med den svenske Regering, der haardnakket vægrede sig ved at indgaa et Forsvarsforbund med den danske Konge. Svenskerne fandt, at det var overflødigt at optage ham i det fra den vestfalske Fred imellem Sverig og Frankrig bestaaende Forbund, eftersom disse tvende Magter vare mægtige nok til at haandhæve Traktaterne og kue det østerrigske Hus. — Skuffet og ydmyget forlod Terlon Sverig i April Maaned.

Paa den Tid rasede atter Kampen imellem Storbrittanien og Nederlandene om Herredømmet paa Søen, og begge de forbitrede Kæmper søgte at drage den dansk-norske Stat ind i Krigen. Frederik den Tredie følte sig mest tiltrukken af Storbrittanien, men han var en forsigtig Mand, der ikke overilede sig. Begge Modstandere vare hans Allierede, men med Nederlandene havde han skellig Grund til at være misfornøjet. De havde nægtet at udlevere de danske Forter og Handelspladser, som de paa den underfundigste Maade havde tilegnet sig i Krigen 1657—60, og de viste en egenmægtig og overmodig Opførsel i alle de forviklede Pengeforhold, der vare opstaaede imellem begge Stater i den foregaaende Krig. Frederik III havde 1658 laant 600,000 Gylden af

Holland; men, da han paa sin Side havde lige saa store Fordringer til Holland, saa foreslog han, at begge Stater skulde lade de gensidige Pengekrav gaa op imod hinanden. Generalstaterne vilde ikke indlade sig paa denne Likvidation, men forlangte, at den danske Konges Gæld skulde betales med den Told, deres Skibe erlagde i de norske Havne; og de udstedte en Kundgørelse, ifølge hvilken de hollandske Skippere, der gik til Norge, fik Befaling til at betale Tolden til det hollandske Admiralitet, der forsynede dem med Kvitteringer, som de skulde aflevere paa Toldkamrene i de norske Havne.

Efter at Frederik III forgæves havde opfordret Generalstaterne til at tage denne fornærmelige Kundgørelse tilbage, forbød han sine Toldere at modtage de hollandske Kvitteringer, og Skipperne maatte nu betale to Gange Told.

Fra Krigen 1658 havde Frederik III en stor Pengesum tilgode hos den nederlandske Regering. Med Generalstaternes Samtykke havde han nemlig hvervet en Hær og en Transportflaade i Zeeland, som Generalstaterne egenmægtig havde opløst inden den sejlede til Danmark, uden derfor at give ham nogen Erstatning. Endelig havde de i flere Aar forsømt at betale de 6000 Gylden aarlig, som de havde tilstaaet den danske Prinsesse Frederikke Amalie i Faddergave.

Da nu Storbrittanien angreb Nederlandene, og de trængte til Danmarks Hjælp, toge de den fornærmelige Kundgørelse tilbage, sendte Prinsessen hendes Tilgodehavende, tilbøde at udlevere de ranede Kolonier og overgive til Frankrigs Voldgiftskendelse Størrelsen af den Erstatning, som Frederik III skulde have for de Tab, han havde haft ved den Hær, han havde hvervet i Holland, og som Generalstaterne havde opløst.

Samtidig med at disse Tilbud kom fra Generalstaterne, havde de engelske Sendemænd, Hr. Thomas Clifford og Hr. Gilbert Talbot, drevet paa, at Danmark skulde erklære Nederlandene Krig, og begge de stridende Magter troede sig sikre paa dansk Bistand, endnu inden noget virkeligt Forbund var kommet istand. Denne Misforstaaelse gav Anledning til det navnkundige Slag d. 2. Avgust 1665 i Bergens Havn, hvor Engelskmændene med den danske Konges Samtykke angrebe den i Havnen liggende hollandske Flaade, der med kraftig Understøttelse af den danske Besætning, som stod i den uskyldige Tro, at den ifølge de bestaaende Traktater burde hjælpe Hollænderne, tilføjede Engelskmændene et føleligt Nederlag.

I Oktober 1665 vare Underhandlingerne i København imellem

den dansk-norske Stat og Storbrittanien saa vidt fremskredne, at der sluttedes et Angrebsforbund af disse to Stater imod Nederlandene. Dog gjorde Frederik den Tredie til udtrykkelig Betingelse, at Sverig skulde være tredie Mand i Forbundet, i modsat Fald erklærede han sin Underskrift for ugyldig. De engelske Underhandlere ilede nu til Stockholm, hvor de stødte paa samme uovervindelige Modstand imod et Forbund med Kongen af Danmark, som Terten havde mødt, skønt de understøttedes kraftig af den danske Sendemand Jens Juel. Med uforrettet Sag vendte de tilbage til København, hvor de prøvede paa, om de ej ved Trusler kunde skræmme Kongen af Danmark til at slutte sig til Storbrittanien; men de erholdt følgende undvigende Svar: «den danske Konges Bistand var næppe af saa ringe Betydning for Kongen af Storbrittanien, at han ej skulde holde det for Umagen værd at bie, indtil Kongen af Danmark fik den i Traktaten betingede Forsikring, at Sverig sluttede sig til Forbundet. Udeblev den, saa stod det jo at befrygte, at Sverig forenede sig med Modparten og kastede sig over Norge». Det er om saadanne Svar, at Frederik III ytrede til Schumacher: «Rigtigt min Søn, saadan er det, vi ville have det».

Et Valg maatte der imidlertid træffes, og, da Danmarks Allierede, Frankrig, i Begyndelsen af Januar 1666 sluttede sig fastere til Nederlandene og 26. Januar erklærede Storbrittanien Krig, saa fulgte Danmark efter, sluttede ved fransk Medvirkning d. 11. Februar et Krigsforbund med Nederlandene, og som Følge heraf erklærede Storbrittanien 14. April Danmark Krig. Ifølge det med Nederlandene sluttede Forbund skulde de norske og danske Havne lukkes for Engelskmændene og staa aabne for Nederlænderne. Den dansk-norske Stat skulde holde 40 Orlogsskibe i Søen, der skulde skærme om Nederlændernes og hindre Englændernes Handel i de dansk-norske Farvande. Generalstaterne forpligtede sig til, saa længe Krigen varede, at betale 600,000 Kr. aarlig til Kongen af Danmark, samt til at undergive Agjørelsen af Kongen af Danmarks Pengefordring fra den svenske Krig 1658 til Kongen af Frankrigs Voldgift. Sverig skulde indbydes til at deltage i dette Forbund. Men næppe havde Danmark erklæret Storbrittanien Krig, saa forbandt Sverig sig med Storbrittanien og forpligtede sig til at kæmpe mod alle dette Riges Fjender med Undtagelse af Frankrig. Da Ludvig XIV imidlertid betroede den svenske Kansler, at han havde lovet den dansk-norske Stat sin Bistand imod enhver Magt, der maatte faa i Sinde at angribe den dansk-norske

Stat i denne Krig, saa bekvemmede den svenske Regering sig endelig til at underhandle med det danske Hof og lod i April 1666 Rigsraad Sten Bjelke som overordentlig Sendemand til København. Han skulde forespørge hos den danske Regering, om den virkelig vilde forbyde Sverigs Allierede, Storbrittanien, Adgang til Østersøen, da det i saa Fald maatte komme til Brud imellem de nordiske Magter. Hvis den dansk-norske Stat vilde holde sig udelukkende til Forsvar af sine egne Strømme og Kyster, saa skulde han tilbyde den danske Konge fuldstændig Sikkerhed fra Sverigs Side. Til at underhandle med Bjelke udnævntes flere Kommissærer og iblandt disse Peter Schumacher, der her for første Gang optræder paa en fremtrædende Maade i Underhandlingerne med de udenlandske Magter. De fremlagde den dansk-nederlandske Traktat for den svenske Sendemand og lovede, at man vilde holde sig saa defensiv som muligt; men man var bunden til at formene Britterne enhver Adgang til de dansk-norske Farvande, saa længe Krigen varede. Heldigvis var Sten Bjelke af et meget forsonligt Sindelag. Han indsaa, at den danske Konge ikke kunde gaa videre, i sine Indrømmelser, og erklærede sig tilfreds med de givne Oplysninger. Sverig nedlagde ingen videre Indsigelse mod de foretagne Rustninger, og Ludvig XIV bevægede Generalstaterne til at lade sig nøje med, at den dansk-norske Stat forholdt sig defensiv, indtil Sverig havde udstedt en formelig Nevtralitets-Erklæring; hvilket det paa Frankrigs Opfordring d. 17. Juli 1666 bekvemmede sig til. Sverig gjorde det for at indtage sin tidligere fortrolige Stilling til Frankrig og for at trænge den dansk-norske Stat ud af dens fordelagtige Forbindelser med dette Rige. Den svenske Formynderregering foreslog Ludvig XIV et nyt Forbund, i hvilket der udtrykkelig skulde fastsættes, at, naar de tvende Kroner grebe til Vaaben for at opretholde Freden i Tyskland, maatte Kongen af Danmarks Hjælp ej tilkaldes. Frankrig skulde opretholde Sverigs Fordringer paa Fristaden Bremen og understøtte baade Sverig og Holsten-Gottorp i hvilkensomhelst Krig. Ludvig XIV afslog at støtte Sverigs Fordringer paa Fristaden Bremen. Ej heller vilde han beskytte Holsten-Gottorp i alle Tilfælde, særlig ikke, naar Hertugen vilde paaføre Kongen af Danmark Krig, fordi han havde istandsat Fæstningen Frederiksort ved Kiel Fjord. Han vilde heller ikke give Afkald paa Kongen af Danmarks Hjælp i Tyskland. Det eneste, han indrømmede, var, at han ikke uden Sverigs Samtykke vilde benytte sig af den danske Krigsmagt i Tyskland, naar Sverig til Gengæld vilde ind-

træde i det dansk-franske Forbund, som blev sluttet 1663. Dette Svar vakte stor Forbitrelse mod Frankrig hos den svenske Regering, og det rev for Alvor ud imellem de to Stater. Sverig sluttede sig aabenlyst til Frankrigs Fjender. Det mæglede Fred imellem Storbrittanien og Nederlandene og forbandt sig imod Frankrig med hine to Magter, der nylig havde bekriget hinanden paa Liv og Død om Herredømmet paa Havet.

Der skete et brat Omsving i de evropæiske Forbund. Sverig og Nederlandene, der hidtil havde været Frankrigs trofaste Forbundsfæller, gjorde Front imod Frankrig og rakte Ludvig den Fjortendes Fjender, Spanien og den tyske Kejser, en hjælpsom Haand. — Den 23 Januar 1668 sluttede Sverig, Storbrittanien og Nederlandene et Forbund i London med det Formaal at stanse Ludvig den Fjortende paa hans Erobringsbane. Under den foregaaende Krig havde Franskmændene frataget Spaniolerne Franche Comté Hainaut og Flandern; men det var dette Rov, der gav det fransk-hollandske Forbund Dødsstødet. Nederlandene skyttede ikke om at bytte de dvaske Spaniolers Naboskab med de omsiggribende Franskmænds. Derfor havde de med stor Iver grebet Sverigs Mæglingstilbud og den 21 Juli 1667 sluttet Freden i Breda, i hvilken der bestemtes for alle de kæmpende Magters, altsaa ogsaa for den dansk-norske Stats Vedkommende, at alt skulde forblive, som det havde været inden Krigen. — Sverig, Storbrittanien og Nederlandene tvang derpaa Ludvig den Fjortende til at slippe hans store Bytte, og ved Freden i Aachen at lade sig nøje med nogle Fæstninger paa Sydgrænsen af de spanske Nederlande. Ti Storbrittanien vilde have Eneret paa at plyndre Spanien. I den dybeste Fred havde Engelskmændene røvet Jamaica og gjort et mislykket Forsøg paa ogsaa at tage Haïti; men, naar Franskmændene vilde følge Eksemplet, optraadte England til Forsvar for de kraftesløse Spanioler. Ifølge den berømte Triple-Alliance i Haag forpligtede de tre ovennævnte Magter sig til ogsaa fremtidig at optræde som Spaniens Vogtere. Alliancen tiltraadtes af den tyske Kejser og af Spanien, der skulde betale Sverig 550,000 Rdl. aarlig for dets Umag. Sverig havde kun Fordel af disse Svingninger, der for dets Vedkommende kun vare af kort Varighed; men Nederlænderne fik at føle, at enhver skarp Overgang i Politikken er farlig. Ludvig den Fjortende betragtede dem som Sjælen i Triple-Alliancen. De havde udpeget ham for hele Evropa som en Fredsbryder. Hans fornærmede Højhed kunde ikke sones med mindre end deres fuldstændige Undergang. Tilhobe skulde de kastes ud i deres

Sumpe, hvor de kunde kvække som Frøer. Tidligere havde Frankrig skyttet Nederlandene baade imod Tyskland og Storbrittanien og haft stor Del i deres Udfrielse af det spanske Aag; deres Utaknæmlighed — som om der gaves Taknæmlighed i Politikken — kunde ikke straffes haardt nok.

Alle Frankrigs Kræfter kom i Bevægelse. Med uhyre Pengesummer, Forførelser og glimrende Løfter løsnedes først Storbrittanien, derefter Spanien og den tyske Kejser og endelig Sverig fra Forbundet med Nederlandene og knyttedes til Frankrig. Med et Pennestrøg ofrede Ludvig den Fjortende sine Forhold til Danmark for atter at komme i Forbund med Sverig, der blev vundet, da Frankrig indrømmede den svenske Regerings første Betingelse: Danmarks Udelukkelse af Forbundet og Beskyttelse for den af Sverig oprettede suveræne Stat Slesvig-Holsten.

Under disse diplomatiske Felttog var den dansk-norske Stat bleven ladet i Stikken ikke alene af Frankrig, men ogsaa af sin anden Forbundsfælle, Nederlandene. Det var næppe, at Generalstaterne underrettede den danske Regering om, at de havde sluttet Freden i Breda. Da de forbandt sig med Sverig og Storbrittanien imod Frankrig, underrettede de ej engang den danske Konge om dette for ham saa vigtige Skridt. Det var mildt sagt af Schumacher, at Kongen af Danmark blev behandlet meget koldsindig af sine Allierede. Han var i disse Aar stedse stegen i Frederik den Tredies Yndest, men han kunde selvfølgelig ikke sætte sin Mening igennem lige over for Ministrene Gabel og Reedtz; dertil vare disse Mænd, som Frederik den Tredie havde mange Aars Erfaring for, at han kunde forlade sig paa, altfor faste i Sadelen, og dertil var ogsaa hans Stilling for underordnet. Men Frederik den Tredie gav ham stedse nye Beviser paa sin Bevaagenhed og forfremmede ham, om end med en beregnet Langsomhed. 1667 gjorde Kongen ham saaledes til Oversekretær i Kanselliet. De adelige Kanselli-Sekretærer gjorde Skrue og nedlagde Arbejdet, da en borgerlig født blev deres foresatte; men Schumacher erstattede dem hurtig. Hans Lige i at finde den rette Mand til Besættelsen af vigtige Embeder, kan ikke nævnes; og derhos forstod han at opdrage de unge Mænd, som han valgte. Universitetet leverede ham unge dygtige Mænd, der havde forberedet sig til Statstjenesten ved Retsstudier. Vi ville her kun nævne Hjort, Luxdorph, Meyer, Nielsen, Schrøder, Schøller, Tausen, Tønsberg og Vibe. En Slægtning af Schumacher, der var anbefalet til ham, og som havde nydt en fornem Opdragelse, men for øvrigt var vindig og

naragtig, fik følgende Paategning at Schumacher paa sin Ansøgning: «Vi søge at sætte os og vore Folk paa én Bænk og i lige Værdighed med Adelen, og dertil tør vi ingenlunde bruge Narre.» — 1668 gav Kongen ham endnu et Embede. Han udnævnte ham til Kanselliraad og lagde de gejstlige Embeders Styrelse og Besættelse under ham. I denne Stilling arbejdede han utrættelig paa at skaffe Menighederne duelige Præster. Bisperne og Provsterne maatte levere ham Beretninger om Præsternes Tjenestedygtighed samt om de Embedskandidaters Adkomster, der levede i deres Kreds. Selv prøvede han lige til sit Fald, hvor vidt Ansøgerne vare forstandige og begavede Folk, og ansatte dem i Overensstemmelse med deres Kundskaber og Talegaver i større eller mindre Kald. Enhver, der fik Embede, betalte til Schumacher en Kendelse for Udnævnelsen og for Bestallingens Udfærdigelse; det havde Tidens Hævd, og der synes ikke at have været noget ulovligt deri. Men Schumacher havde mange Misundere, der udbredte det Rygte, at han lod sig bestikke. Frederik Gabel, Søn af den mægtige Kristoffer Gabel, har rost sig af, at han allerede i Frederik den Tredies Levetid havde lagt Mærke til, at Schumacher tog imod Stikpenge, og sladret derom til Kongen, som dog gennemskuede Hensigten med disse Øretuderier og foragtede dem. Han har formodentlig ikke engang underrettet Schumacher derom, men gav til sin Dødsdag sin Yndling nye Beviser paa sin uskrømtede Tillid.

Frederik den Tredie var en skarp Menneskekender; han vidste, at der hæfter Brøst og Bræk ved ethvert Menneske. Den Gang var det Skik og Brug i alle Stater, at Stormændene toge imod Skænk, selv af fremmede Magter. Der var i saa Henseende intet Skil imellem de frie Hollændere og de stive Spanioler, imellem de aristokratiske Svenskere og de absolutistiske Tyskere. I den dansk-norske Stat stod det ikke bedre til end i andre Lande, og de faa Hædersmænd, der ej toge imod Foræringer, betragtedes som Tosser. I de Meddelelser, Hannibal Sehested har efterladt os, hedder det om den anden Oversekretær i Kancelliet, Erik Krag: han anses for at være kejserlig sindet paa Grund af nogle modtagne Velgerninger; om den tyske Kansler, Theodor Lenthe, at Begærlighed efter Gods løber af med ham; Statholderen i Hertugdømmerne, Frederik Ahlefeldt, beskylder man for at være meget havesyg; uden Kongens Vidende har han modtaget Gaver af Hoffet i Wien; det har ikke fundet Kongens Bifald, og han anser ham for østerrigsk sindet. Statssekretæren for de udenlandske Sager,

Konrad Bierman, er i fransk Sold og beretter til det franske Hof alt, hvad der forhandles i Statsraadet. Engelskmændene sige, at, hvis de havde foræret ham nogle tusende Daler, var deres underfundige Hensigt med den hollandske Flaade i Bergen ikke stødt paa Vanskeligheder; han har ikke afslaaet de Gaver, Hollænderne have tilbudt ham. Overstatholderen, Kristoffer Gabel, er meget let at komme tilrette med, naar der vises ham eller hans nogen Ære. Hans Slægtning, Kammerherre Schinkel, der er ansat hos Kronprinsen, har Tilbøjeligheder, der ikke ere rene. Der forsikres, at en klækkelig Sum, som han modtog, og en større Sum, der lovedes ham, have bidraget til, at han ikke undlod noget, der kunde stemme Kronprinsen gunstig for det hessiske Giftermaal. — Saaledes skriver Hannibal Sehested, der ikke var et Haar bedre end de andre.

Kongen, der tilbunds kendte sine Raadgiveres Bestikkelighed, blev mistænksom og betænkelig indtil Overdrivelse. Tilskyndede de ham til at modtage fremmede Fyrsters egennyttige Forslag, saa troede han, at det skete af lave Bevæggrunde. Kronprinsen var udelukket fra enhver somhelst Deltagelse i Regeringsforretningerne, og, da han formodede, at det var Gabels Skyld, saa hadede han denne grundigt. Gabel var jo Kongens fortroligste Raadgiver, og begge skjulte selv for deres nærmeste alle deres Beslutninger. Den, som taler noget imod Gabel eller hans Familie, for ham er der ingen Plads i Danmark, skriver Lilliecrona. Dronningen, den herskesyge Sofia Amalia af Braunschweig-Lüneburg, der baade havde en bestemt Mening og en kraftig Villie, kunde ikke finde sig i dette Hemmelighedskræmmeri. Var der noget, hun vilde vide, eller noget, hun vilde sætte igennem, saa benyttede hun Konens sædvanlige Vaaben, surmulede og plagede sin Ægtefælle saa længe med sine Bønner, indtil han gav efter for hendes Ønsker. Paa denne Maade satte hun igennem, at Kronprinsen blev gift med Charlotte Amalie af Hessen, skønt hverken Kongen eller Kronprinsen vare stemte for dette Parti.

Havde Schumacher farlige Fjender ved Hove i Gabels Slægtninger og Venner, saa havde han til Gengæld en meget formaaende Talsmand i Kongens uægte Søn, Ulrik Frederik Gyldenløve, Kronprinsens Fortrolige og Faderens Kæledægge. Med Schumacher havde han knyttet et saa inderligt Venskab, at man skulde tro, det kunde trodset Livets Storme. De kaldte hinanden for Sokrates og Alkibiades og vare uadskillelige. Schumacher hjalp Gyldenløve ud af de finansielle og ægteskabelige Ulykker, de mangehaande

Vanskeligheder, hvori denne flygtige Herre stadig indviklede sig. Gyldenløve var sin Vens Forsvarer ved Hove; den, der angreb Schumacher, fik med ham at gøre, og han var en voldsom Fjende, der ej slap sit Bytte af Kløerne, inden han havde ødelagt det. Over Schumacher havde han kastet sig med hele sin fyrige Naturs Varme. «De er den trofasteste og bedste af alle mine Venner», skrev han til ham 1669. «Mine eneste Frænder ere jo kongelige Personer, som jeg er knyttet til ved Pligt og ved den dybeste Ærbødighed. Ja, saa har jeg jo nogle saakaldte Venner, der slutte sig til mig paa Grund af min Stilling og ej for min Persons Skyld; slige Folk betragter jeg som lidet bedre end Fjender.»

Da Frederik den Tredie mærkede, at det stundede imod Døden, kaldte han sin ældste Søn og Tronfølger, Prins Kristian, til sig og anbefalede ham at sætte sin Lid til Schumacher, hvis ypperlige Aandsgaver, prøvede Paalidelighed og sikre Dømmekraft han kunde bygge paa. «Gør en stor Mand af ham, men gør det langsomt», skal han have sagt. For at give Sønnen et haandgribeligt Bevis paa den Tillid, han havde til Schumacher, overlod han i dennes Varetægt Rigsklenodierne og Kongeloven og indskærpede ham ikke at lade nogen se dem, og først, naar han var død, overlevere dem i den nye Konges egne Hænder. Schumacher udførte samvittighedsfuldt sin dødsyge Konges og Velgørers Hverv. Han talede ikke et Ord derom til Dronningen, skønt hun, der var kommen under Vejr med, at der var betroet ham et hemmelighedsfuldt Hverv, forlangte, at han skulde aabenbare hende det. Da Frederik den Tredie var hensovet den 9 Februar 1670, leverede altsaa Schumacher de ham betroede Sager i Kristian den Femtes egne Hænder. Den unge Konge befalede alle de omkringstaaende at fjærne sig, underholdt sig en god Stund i Enrum med Schumacher og udnævnte ham til sin Ober-Gehejme-Sekretær. «Det er vel et tysk Ord», skrev Landsdommer i Jylland, Villum Lange, da han lykønskede Schumacher til denne Udnævnelse; «men jeg er forvisset om, at I som en oprigtig dansk Mand af al Magt søger Danmarks og Norges Gavn og Bedste. Den fast over hele Verden foragtede Danske skulde ikke heller være Skumpelskud i sit eget Land og sine Fædres Bolig; hvis vi ellers maa holdes værd til at have noget Fædreneland, vi, som ikke ere af Adelstand. Tilforn have de af Adel ene villet have de borgerlige Rettigheder, og det synes endnu at være deres Mening; men jeg haaber, at Hans kongelige Majestæt ikke alene

haandhæver os andre i vore Embeder; men og bringer vore Børn frem til det, hvortil de kunne være duelige og tjenlige.»

At Schumacher burde stræbe hen til, at de af Borgerstanden, der beklædte vigtige Embeder, kunde for dem og deres Afkom faa Herligheder lige med Adelen, kom flere Gange til Orde strags efter Frederik den Tredies Død. Det var jo en tiltalende Tanke, at skabe en Adel, som virkelig var Folkets Blomst, i hvilken enhver, der udmærkede sig i Kamp, som i Industriens, Videnskabens, Søfartens, Handelens og Agerdyrkningens Tjeneste, optoges. Den gamle Adel havde siden 1536 i mangt og meget staaet udenfor Folket, og nu var den druknet i sin egen Fedme. Dog var den forinden bleven godt plukket i Frederik II's og Kristian IV's Krige. Den havde visselig været dansk, og i sine friskeste Skud, Mænd saa vel som Kvinder, havde den godtgjort stor Kærlighed til dansk Sprog, dansk Historie, dansk Digtning o. s. v.; men paa faa glimrende Undtagelser nær havde den i øvrigt ført et daarligt og udsvævende Liv paa sine store Besiddelser og i Hovedstaden; ja kun med Vrangvillie og under idel Modstand havde den opfyldt en ringe Del af sine Pligter mod Konge og Fødeland. 1657 havde den forsøgt at opmande sig; men da var det for silde. Udlevet og affældig bukkede den under for den første Storm og led et ynkeligt Skibbrud 1660. Vilde den staa som et advarende Eksempel for en ny Adel? Vilde en saadan bære sig bedre ad? Nej, den raabte jo allerede paa Herligheder og Rettigheder. Den vilde snart glemme, at det er bedre at give end at tage. Den vilde ogsaa kun tænke paa at skrabe sammen og undertrykke de lavere stillede uden engang at tjene Staten og yde den hele sin Kraft til Tak for de opnaaede Fordele. Da der i den nye Adel optoges mangfoldige tyske Lykkeriddere, der ikke medbragte nogen Agtelse for Menneskerettighederne, og i flere Slægtled foretrak sit forrige Fædreland for det nuværende, blev endog den nye Adel vel endnu mere ilde anset, end den gamle havde været.

Anden Bog.

Den indenrigske Styrelse 1670—1676.

I.

Gehejmeraadets Medlemmer 1670. Schumacher bliver ved Kristian d. V's Tronbestigelse Kongens højre Haand. Karakteristik af Hoffet. Schumacher optages i Adelstanden og kaldes Griffenfeld. Forbedringer i Bestyrelsen. Foranstaltninger til Handelens, Søfartens, Industriens og Videnskabernes Fremme. Lovarbejder. Ansøgningers Besvarelse.

Gehejmeraadet bestod 1670, da Kristian d. V besteg Tronen og valgte Schumacher til sin Fortrolige, af Overstatholder Kristoffer Gabel, der havde været Frederik d. III's Førsteminister, Statholder i Norge Ulrik Frederik Gyldenløve, Statholder i Hertugdømmerne Frederik Ahlefeldt, Statholder i Grevskaberne Anton af Altenburg, Rigskansler Peder Reedtz, Rigsadmiral Henrik Bjelke, Rigsmarsk Johan Kristof v. Kørbitz, Feltmarskal Hans Schack, Generaladmiral Kurt Sivertsen Adeler, Vicekansler Kristoffer Parsberg, Viceskatmester Holger Vind, norsk Kansler Ove Bjelke, norsk Vicestatholder Ove Juel, norsk Vicekansler Johan Frederik Marschalk, Vicestatholder i Hertugdømmerne Ditlef Rantzau, Overkammerherre Morten Schinkel samt mangfoldige Gehejmeraader, af hvilke de betydeligste vare: Jørgen Bjelke, Klavs Ahlefeld, Henrik Rantzau, Otto Pogwisch, Kristen Skeel, Enevold Parsberg, Erik Krag og Korfits Trolle. Gehejmeraadet eller Conceilet (concilium secretum status) var Kongens Raad, i hvilket Monarken selv mødte og afgjorde særlig alle de udenlandske Sager. I dette Raad skulde Præsidenterne for Regeringskollegierne, Statholderne og de Øverstbefalende for Værnet have Sæde, de øvrige Gehejmeraader tilkaldtes efter Kongens Godtbefindende. Det bestod fra 1660 til 1848 med to korte Afbrydelser 1770—84 (Struenses og Arveprinsens Kabinetsregering) og 1808—14 (Frederik d. VI's Kabinetsregering).

De store Regeringskollegier vare: Statsraadet, under hvilket Hoffets, Politiets og Embedsmændenes Forhold var lagt; det bestod fra 1660—1676; Kancelliet, der havde de udenlandske Sager, Geistligheden og Justitsen under sin Varetægt; Krigskollegiet, Admiralitetskollegiet og Skatkammerkollegiet. Endvidere oprettedes 1661 Højesteret og 1668 Handelskollegiet.

I Gehejmeraadet havde det Gabelske Parti, hvortil Flertallet hørte, hidtil haft den største Indflydelse, men med Frederik d. III's Død var det forbi med Gabels Styrelse. I April blev han afskediget, og Magten var allerede dengang fuldstændig gleden over i Schumachers Hænder. Han udkastede de kongelige Befalinger til alle Regeringskollegierne og ledede Forhandlingerne med de fremmede Magters Afsendinger. 1670 skrev den svenske Sendemand Lilliecrona til sin Regering: alle de fremmede Magters Afsendinger henvende sig med deres Anliggender til Schumacher. Endnu stærkere betones det af Terlon, der skriver til Kongen af Frankrig: Schumacher leder alle Sagerne og staar paa en god Fod med Gyldenløve. Det Herredømme, Schumacher saa hurtig vandt over Kongen, skyldtes den lette Haand, hvormed han forstod at hævde Kronens Værdighed. Som ved et Trylleslag bragte han den dansk-norske Stat ud af den ensomme Stilling, hvori den var kommen under den forrige Regering. Under hans snilrige Styrelse blev den hurtig en Magt af Betydning. Evropas største Magter bejlede til Kristian d. V's Venskab, flere af de nordtyske Stater betragtede ham som deres Støtte, og, da samtidig alt i hans Riger tog Opsving, da der kom Liv i Handel og Søfart, da Værnet blev stærkt baade tilsøs og tillands, saa fyldtes Kongens Hjærte med Taknæmlighed imod Schumacher. Det var dog ikke alene Statsmandens overlegne Dygtighed, Indsigt og rigtige Dømmekraft, der knyttede Kristian d. V til ham. I de første fem af hans Regeringsaar var der et virkeligt Fortroligheds- og Venskabsforhold imellem Kongen og hans Minister; derom vidne de endnu opbevarede private Breve fra Kongen til Griffenfeld, der aande den inderligste Tillid. Kongen skynder sig med at meddele Schumacher, hver Gang der er hændet ham noget glædeligt, han betror ham alle sine Sorger og henter Trøst hos ham. De havde mange Berøringspunkter, vare livslystne og flittige, dog hver paa sin Vis. Kongens Arbejdsomhed udartede des værre hurtig til Hastværk, Travlhed og Rastløshed. Han red en halv Snes Heste trætte om Formiddagen, sejlede, jagede, rejste og mynstrede sine Soldater og Skibe med samme Hastværk og Utaalsomhed. Han

havde Skrivesyge og førte Dagbøger, der tiltoge i Tykkelse, efterhaanden som de voldsomme Legemsøvelser, paa Grund af det ved en uordentlig Levemaade svækkede Helbred, aftoge. I Dagbøgerne nedskrev han ej alene sine egne Tanker, men ogsaa sine Kollegiers bindtykke Indstillinger og Fortegnelser paa de Tusinder af Ting, der behøvedes til Hærens og Flaadens Udrustning. Han afskrev Koncepterne til Resolutionerne, til Svarene, som han gav de fremmede Sendemænd, til sine private Breve, hvilke Schumacher dernæst besørgede med største Samvittighedsfuldhed og Fortrolighed, nedlæggende Glimt af sin Aandrighed i de Breve, der renskreves og undertegnedes af Kongen.

Enkedronningen Sofia Amalia af Brunschweig Lüneburg og Dronningen Charlotte Amalie af Hessen vare begge Griffenfelds Velyndere. De høje Damer vare ham taknæmlige, fordi han med en sjælden Takt jævnede enhver Strid imellem dem og Kongen. Med største Redebonhed og Iver varetog han deres Tarv og formaaede Kongen til at opfylde deres Ønsker, noget, Kongen i sine første Regeringsaar var ham meget taknæmlig for; thi han hadede husligt Bryderi. Ingen af dem havde stor Indflydelse hos Kongen. Han yndede ikke sin herskesyge Moder og saa hellere hendes Hæl end hendes Taa. Gud være lovet, skriver han til Griffenfeld, Enkedronningen er rejst; saa slipper jeg for hendes: «Was hör ich nun». Hun opholdt sig helst paa Nykøbing Slot, der var hendes Enkesæde med Falster til Underhold. Der var hun Regent, og hun indbød ofte Kongen til sig; men han undskyldte sig stadig. Saa skrev hun til Griffenfeld, beklagede sig over, at hendes højtelskede Søn forsømte hende, og bad Kansleren om at skaffe hende hendes tilgodehavende Penge til Døtrenes Udstyr. Og det var ikke Smaasummer; Prinsessestyr var en haard Ekstraskat.

Til	Anna Sofias	Udstyr blev der	1665	udredet	326000	Rdlr.
-	Frederikke Amalies	— — —	1668	—	277000	—
-	Vilhelm. Ernertines	— — —	1671	—	336000	—

Skatten lignedes paa hele Landet, og de højeste Embedsmænd maatte bøde ordentligt:

K. Gabel	betalte hver Gang	1200	Rdlr.
H. Bjelke	— — —	1200	—
K. Kørbitz	— — —	800	—
K. Sehested	— — —	600	—
Schumacher	betalede allerede 1666	160	—

Af Enkedronningens fire Døtre vare de tre ovennævnte gifte med Kurfyrsterne af Sachsen, Pfalz og Hertugen af Gottorp, og hun havde et godt Parti i Sigte for den fjerde, nemlig med Kongen af Sverig; og dermed skulde Griffenfeld være hende behjælpelig. Sin yngste Søn, Jørgen, som hun foretrak for Kongen, den yngste er jo altid Kæledægge, boede i hendes Nærhed paa Vordingborg.

Dronning Charlotte Amalia elskede lidenskabelig sin Mand og havde i Modsætning til Svigermoderen, der hele sit Liv blev fremmed for det danske Sprog, stor Kærlighed til alt, hvad der var dansk. Kingo roser hende for, at hun har vænnet sig til at tale dansk og gjort mange af dem til Skamme, der i 30 Aar have ædt dansk Brød og dog ikke villet lære 30 danske Ord. Gerner tilegnede hende sin Huspostil, ligesom Peder Syv tilegnede hende sine Kæmpeviser. Hun var opdraget i den reformerte Lære og skaffede sine Trosbrødre fri Religionsøvelse, dog kun i Kjøbenhavn og Fredericia. Gejstligheden var stræng og frygtede for den rene Læres Forvanskning. Dronningen var ogsaa stiv i det Kapittel. Da Kroningen skulde gaa for sig, vilde hun ikke nyde Alterens Sakrament sammen med Kongen. Griffenfeld jævnede denne huslige Tvist. Salvingen og Altergangen skulde foretages samtidig. Griffenfeld fremlagde saa Beviser for, at Dronninger ikke altid vare blevne salvede, at det derfor ikke var nødvendigt, at hun deltog i den Ceremoni; og dermed vare begge Parter tilfredse. Naar Kongen om Foraaret var paa Rejser og ej tog hende med, saa tyede hun i sin Ensomhed til det yndige Frederiksdal, som Kongen havde skænket hende, og færdedes helst i Bøgeskoven. Som en ægte Hesser var hun meget virksom, og anlagde ved Frederiksdal store Frugthaver og Planteskoler, hvortil Griffenfeld maatte skaffe hende mange hundreder af unge Frugttræer fra Udlandet, der røgtedes af duelige Gartnere fra Hessen.

Allerede forinden sin Tronbestigelse havde Kongen forelsket sig i den syttenaarige Sofia Amalia Moth, Datter af Livlægen Povl Moth, der skænkede ham flere Børn. Saa længe Griffenfeld var hos Kongen, bevægede han ham til for sin Dronnings og sit Folks Skyld ej at drage hans Elskerinde frem for Lyset. Hermed var Sofia Moth ikke tilfreds. Hun længtes efter at hæves til Rang og Højhed, og hadede grundig den fædrelandssindede Minister, der modsatte sig hendes Ønsker. Efterhaanden samlede hun et Parti om sig af misundelige, og til dette sluttede Ulrik Frederik Gyldenløve og Frederik Ahlefeldt sig, da de vare blevne Uvenner med Griffenfeld. Ulrik Frederik Gyldenløve, Frederik den III's og Mar-

grete Pappens Søn, betragtede sig, næst Kongehusets Medlemmer, som den fornemste Mand. 1664 var han i en Alder af 25 Aar bleven udnævnt til Statholder i Norge, og Normændene mindes ham med Kærlighed. Opmuntret af Griffenfeld tog han sig af Handel, Industri, Skibsbygning og Skibsfart; forstærkede Norges Værn ved Anlæg af Fæstninger og gjorde sit Bedste med at skaffe Normændene rigelig Korntilførsel og Lettelser i Skat og Told. Flygtig, usædelig og ustadig var han i højeste Grad. Han havde allerede skilt sig ved to Koner og var nu ifærd med ved Griffenfelds Hjælp at skaffe sig en tredie, Tallet paa hans utilladelige Forbindelser var meget stort. Han var begavet med meget gode Evner, men var, som saa mange uægte fyrstelige Børn, uden den Ballast, som Opdragelsen i et ordnet Familieliv umærkelig indpoder. Ved Kristian d. V's Tronbestigelse var han 32 Aar gammel. Han badede sig i Hoffets Solskin og søgte at hendrage alles Blikke paa sin glimrende Person. Man behøver kun at betragte hans Billede en Gang for strags at lægge Mærke til, at han indbildte sig, at han var uimodstaaelig. Han sørgede for Kongens Fornøjelser og var opfindsom i Narrestreger, der kunde more Fyrsten. Undertiden gik de for vidt og vare saa raa, at Schumacher med al sin fine Takt bad sin Konge om ej at overskride Grænserne for det passende og sømmelige. Denne Advarsel, der jo kastede en slem Skygge paa Gyldenløve, gjorde det første Skaar i dennes Venskab til Schumacher. Han saa, at den Dag var nær, da hans Ven tog Luven fra ham i det, han betragtede som det højeste paa Jorden: Kongens Gunst. Hidtil havde han tappert værnet om Schumacher ved de Angreb af misfornøjede Gehejmeraader, som Schumacher havde skudt tilside. En af disse, Overkammerherre Schinkel, Gabels Slægtning, der stod højt i Kongens Gunst, og som havde smigret sig med at blive Gabels Efterfølger som Førsteminister, satte sig i Spidsen for de misfornøjede i Gehejmeraadet, og gjorde et klodset Forsøg paa at styrte Schumacher. I Forvejen var han saa uforsigtig at fortælle til flere, der iblandt til de franske Sendemænd i København, at Schumacher, denne Lykkeridder, der med hver Dag, der gik, steg mere i Kongens Yndest, ikke var til at lide paa, og at hans Ven Gyldenløve ikke mente det oprigtigt med Frankrig. Da Gyldenløve og Schumacher erfarede disse Ytringer af Hoffolk, der kun altfor gjærne lode Munden løbe, vare de paa deres Post mod Overkammerherren. En Dag i Januar 1671 anklagede Schinkel i Gehejmeraadet Schumacher for at tage mod Stikpenge til Kongens Mén.

Ved Gyldenløves Hjælp rensede Schumacher sig for denne Beskyldning. Han latterliggjorde Anklagen ved at fortælle Kongen, at det kun var Bryllupsforæringer, som han havde modtaget, og det baade af Gyldenløve og Schinkel. Gyldenløve bekræftede Sandheden, overfusede Schinkel med Grovheder og mente, at ingen ærlig Mand fremtidig kunde drikke et Glas med ham. Kongen, der blev oprørt over at høre, at Anklagen var af den Natur, afbrød Ordskiftet, hævede Mødet og forviste Schinkel med synlige Tegn paa sin Unaade. Han forbød ham nogensinde mere at vise sig for hans Øjne. Næst efter Schumacher og Gyldenløve var Ahlefeldt den tredie-vigtigste Mand i Kongens Omgivelse. Han var den snueste af de tre. Misundelse og Havesyge vare Hovedtrækkene i hans Karakter; han arbejdede hemmelig paa at styrte sine to Medbejlere, medens han tilsyneladende udgav sig for deres bedste Ven og Fortrolige. Han indsaa Nødvendigheden af at ophidse Gyldenløve og Schumacher mod hinanden, hvis det skulde lykkes ham at fortrænge dem. Først naar han havde bragt Vennerne til at mistænke hinandens Ærlighed, kunde han gøre sig Haab om ved sit Rænkespil at styrte dem.

Statssekretæren for de udenlandske Sager Konrad Bierman, som var ugunstig stemt imod alt, der ikke var tysk, skælvede for at faa Schumacher til sin Foresatte og gjorde, hvad han formaaede, for at spærre ham Vejen. Han udviklede for Gyldenløve, at det slet ikke var nødvendigt, at Schumacher fik noget at bestille med de udenlandske Sager. Dem kunde Gyldenløve jo bedst varetage med Bierman til Sekretær. Var det endelig nødvendigt, at Schumacher fik Adgang til dem, saa var det bedst, at Udenrigsministeriet deltes, og at Schumacher kun beholdt Arkivforretningerne. Gyldenløve var døv for disse Forestillinger, og Schumacher var ædelmodig nok til ikke at fjærne Bierman, der dog var langt fra at vise ham nogen Taknæmlighed. Tilsyneladende strøg han sig op ad Schumacher, men hemmelig modarbejdede han ham.

Hofholdningen var til daglig Brug indrettet med Sparsommelighed i Kristian d. V's første Regeringsaar. Ogsaa i Klædedragten lagdes der Vind paa stor Simpelhed. Kongen og hans Hofbetjenter gik klædte i Stoffer, der vare vævede i København, for at opmuntre de indenlandske Fabrikker. Udgifterne til Hofholdningen vare bestemte med samme Nøjagtighed som enhver anden Gren af Statshusholdningen. Til Hoffets Mad og Drikke var anvist 32,217 Rdl., deraf 17,332 Rdl. til Mad og 14,885 Rdl. til Vin og Øl. Kongens eget Taffel kostede ugentlig 92 Rdl. 3 ℔. 4 ß. Fra Kanselliet ud-

gik Skrivelser, hvor meget de enkelte Stiftsbefalingsmænd skulde levere af Vildt og Fisk. Amtmanden i Skanderborg, Kristoffer Sehested, maatte ugentlig levere 116 Retter frisk Fisk. Admiralitetet fik Befaling at sørge for duelige Folk og Fartøjer, der kunde levere 59 Retter frisk Strandfisk om Ugen til Hofholdningen. En Tønde Laks var lig med 100 Retter, et Stykke Raavildt lig med syv Retter. En Ret ansloges til otte Personer. En Gaas var lig med to Retter; men man maa erindre, at de 16 Personer, som skulde have af Gaasen, fik mange andre Retter foruden Gaasesteg. Frøkenen i Taarnet, Eleonora Kristine, hvis Udgifter hørte under Hofholdningen, fik ugentlig 33 Retter, der i Penge ansloges til 5 Rdl. 10 ß. Hver Dag fik hun, ligesom de andre Jomfruer ved Hoffet, en halv Pot Rhinskvin og en Pot Øl. Kammerherrerne fik hver en Pot Rhinskvin og en Pot Øl daglig. Fra de kongelige Vildtbaner erholdt private Folk Foræringer, og Befalingen hertil udstedtes gennem Kanselliet. Saaledes fik Forstvæsenet i Skanderborg Befaling til at levere til Biskop Erik Mogensens Datters Bryllup et Stykke stort og to Stykker smaat Vildt. Detlev Rantzau fik to Stykker levende Daavildt fra den kongelige Vildtbane ved Sønderborg. Kommandanterne paa Fæstningerne maatte lade deres Soldater plukke Slaaen til den kongelige Vinkælder. Vi læse i en Kanselliskrivelse fra 1670, at Ejler Holck, Kommandant paa Kronborg, skulde plukke tre Tønder Slaaen og aflevere dem i Vinkælderen.

Udgifterne til Hofholdningen, Staldetaten iberegnet, beløb sig ialt til 70,000 Rdl. Der var en saadan Orden og Sparsommelighed i dens Førelse, at der i de første Aar sparedes henved 10,000 Rdl. aarlig. Den Rentemester, som ansattes ved Hofholdningen efter Sten Hondorf, var den fortrinlige Finansstyrer v. Støcken.

Naar der kom Besøg til Hoffet, maatte Københavns Indbyggere levere de fornødne Sængeklæder. I Anledning af den bekendte Prinsesse Charlotte af Tremouille og Tarents Komme til Danmark hedder det i en Kanselliskrivelse af 11 November 1672 til Kjøbenhavns Statholder: «Eftersom vi førstkommende Torsdag nogle fyrstelige Personer forvæntendes ere, da er vor allernaadigste Villie, at du strags paa de Steder her udi Staden, som for Sygdom fri ere, os til Laans forskaffer og til Oldfruen her paa Slottet leverer Sængeklæder med des Tilbehør til fem gode Sænge.» I den skønne Prinsesse, dette Sydens Vidunderbarn, der var flygtet fra Frankrig for at blive i sine Fædres Tro, forelskede Griffenfeld sig til — sin egen Ulykke.

Rejste Kongen om i sine Riger, saa var det lige til ind i dette Hundredaar en stor Beskatning for Borger og Bonde. Paa Kongens hyppige Rejser til Holsten leveredes der paa hver fire Miles Station 12 Par gode Heste til ham og hans Ministre, samt 30 Borger- og 80 Bøndervogne med tilhørende Heste til Hoffets Betjenter. Kongens Svigermoder, Landgrevinden af Hessen, medførte paa et af sine Besøg 89 Personer og lige saa mange Heste; desuagtet fik hun leveret paa hver Station 6 gode Heste til sin Karosse, 18 Borger- og 40 Bøndervogne til sit Følge. Hendes Søn, Karl af Hessen, erholdt ligeledes leveret 6 Heste til sin Karosse, 5 Borger- og 25 Bøndervogne paa sin Rejse gennem Fyn og, saafremt det behøvedes, dobbelt saa mange i Sjæland, hvor baade Vogne og Heste vare mindre end i Fyn. Det samme Uvæsen dreves der med uden- og indenlandske Sendemænds og andre højtstaaende Embedsmænds Befordring.

Afskedsforæringerne til de fremmede Staters Sendemænd vare den Gang kostbarere end nu tildags, da man slipper med at give dem en Orden og et Baand til Værdi af nogle hundrede Kroner.

De brandenburgske Sendemænd, der i Reglen vare fattige, fik gærne klingende Mønt; saaledes erholdt Baron Schwerin 2000 Rdl., Hofmarskal Thomas Knesebeck fik hyppig Foræringer: en Gang 400 Rdl., en anden Gang 500 Rdl., en tredie Gang 200 Dukater. Baron Blumenthal fik 400 Rdr. De tilstilledes den vedkommende af Overceremonimesteren Bolle Luxdorph. Da de hollandske og engelske Sendemænd ej maatte modtage Foræringer, saa gav man disse til deres Hustruer: Werkendams Frue fik et Smykke til 3300 Rdl., den engelske Sendemands, Hertugen af Richmonds Gemalinde, fik et Smykke til 3100 Rdl. Pomponne fik et Guldbæger til 2000 Rdl. Disse Smykker forarbejdedes i København, hvor mange dygtige udenlandske Guldsmedde nedsatte sig. Juvelerne købte Kongen undertiden af private Folk. Af Vilhelm Frederik Wedel købte han for 36,000 Rdl. Juveler.

Kongens Hofmaler eller Kontrafejer var den dygtige nederlandske Maler Abraham Wuchters, hvis Portræter nød fortjent Berømmelse. Wuchters var ogsaa Udgiver af poetiske Skrifter, som han havde ladet Søren Terkelsen oversætte. Hoffets Kobberstikker var den dygtige Albert Haelwegh; efter hans Død fik Wuchters hans Løn imod at holde en god Kobberstikker. De navnkundige Bygmestre Henrik Rysensten og Ewart Jansen, vare Nederlændere. Alt, hvad der duede, skulde den Gang forskrives fra Holland; om det saa var en Jordemoder, saa blev hun

hentet fra Amsterdam, da Dronningen var frugtsommelig. Dansemesteren ved Hoffet gjorde naturligvis en Undtagelse: det var en danskfødt Franskmand ved Navn Frederik Daniel Pilloy.

Den 1 Maj 1671 udnævntes Schumacher til Gehejmeraad, og den 15 Juli samme Aar optog Kongen ham i den danske Adelstand. Af Semb Hovedgaard i Norge med tilliggende Gods, som Schumacher havde købt, blev der oprettet et Stamhus, der kaldtes Griffenfeld. Schumacher og alle hans Efterkommere af Mand- og Kvindekøn skulde føre Gaardens Navn som et Stammenavn, skrive og kalde sig Griffenfeld. De skulde beholde denne Gaard som deres rette Arveejendom med alle de adelige Friheder, der ere givne og fremtidig vorde givne til nogen Adelsmand. — Det var en Belønning for de udmærkede Reformer, Griffenfeld havde iværksat i Kongens første Regeringsaar. Værnet havde faaet en kraftig Skikkelse, Handel og Søfart vare bragte i Blomstring ved trykkende Skatters Afskaffelse, Toldens Lettelse og gode Vejes Anlæg. Lovgivningen havde modtaget Forbedringer, alle de Reformer, Rigerne saa haardt trængte til, og som vare skudte tilside i Partikampenes og Tvedragtens Dage, saa nu Dagens Lys. For alle de højeste Myndigheder i Kollegierne og i andre høje Statsembeder, blev der givet bestemte Anvisninger, som indeholdt faste Regler, der bandt Embedsmændene til nøjagtig at opfylde de Pligter, der paahvilede dem.

De udførlige Anvisninger — for Skatkammerkollegiets Forretningsgang udfærdigede den 30. Juli, for det danske Kanselli den 21. April, for Admiralitetskollegiet den 25. Juni, for Krigskollegiet s. Dag, for det norske Kanselli den 6. Oktober, for det tyske Kanselli den 26. Juli, for Handelskollegiet den 22. September, for Højesteret den 25. Juni, for Statholderen i Slesvig og Holsten den 4. Oktober, for Rigskansleren, Rigsadmiralen og flere, alle udfærdigede 1670, — findes trykte i Gehejmearkivets Aarsberetninger, 2det Bind. De vidne om, at Reglerne ere udarbejdede af Sagkyndige, der i dem have godtgjort, at de baade vare hjemme i deres Kald og i Besiddelse af Skarpsindighed, Kløgt og den varmeste Fædrelandskærlighed. Formændene i Regeringskollegierne mødte en Gang ugentlig til Referat hos Kongen. Formændene for Handelskollegiet og for Admiralitetet skulde møde samtidig hos Kongen hver Fredag Kl. 9 Fm., fordi de havde meget, der skulde afgøres i Fællesskab, og der altsaa burde herske stor Fortrolighed imellem dem. De vare Genstand for Regeringens særlige Forkærlighed. I Handelskollegiets Instrukser hedder det: Det

skulde have al sin Virken og Tanke henvendt paa, hvad der kunde tjene til Handelens og Søfartens Fremme, Købstædernes Blomstring og Landets Opkomst. Det skulde indberette, hvorledes Fabrikker kunde indrettes, og den Guds-Velsignelse af Frembringelser, der er her i Landet som paa Søen, kunde forhandles og forarbejdes med størst Fordel, at ikke Naboerne, der langt fra have vor gode Beliggenhed, skulle ved deres Handel og Skibsfart vedblive at drage Fordelene til sig. Kollegiet skal erindre Kongen om, hvad der er gavnligt for Handelens Fremme i som udenfor Evropa, og indstille, at de skadelige Monopoler ophæves. Det skulde flittig brevveksle med Borgmestre og Byraad om Aarsagerne til Købstædernes Forfald, og hvorledes de bedst kunde hjælpes paa Fode igen. Det skulde have et vaagent Øje med alt, der vedkom Nabostaternes Handel, og underdanigst nedlægge Indsigelse, hvis der i de Traktater, Kongen sluttede, var noget, der kunde skade Handelen. Endelig skulde det have Indseende med, at der sloges god Mønt, da Penge ere Sjælen i Handelen. I det tyske Kansellis Instruks var det indskærpet, at det ej maatte befatte sig med noget, der vedkom Finanserne; thi disse henhørte udelukkende under Skatkammer-Kollegiet, i hvilket de to udmærkede Rentemestre fra Frederik III's Dage, Mogens Frijs og Henrik Müller, vare Griffenfelds Medarbejdere. Kamret havde Styrelsen og Regnskabet over alle Statens Indtægter og Udgifter. Kontortiden var i alle Kollegier fra Kl. 7 til 9 Fm. og fra Kl. 2 til 5 Em. Hvo, der mødte for silde, mulkteredes.

Baade Normænd og Danske pløjede hellere Søen end Jorden, og for at fremme Søfart og Handel løsnedes flere trykkende Baand. De under den forrige Regering paalagte høje Havnepenge og Tøndepenge, 8 ß af hver Læst baade af ind- og udgaaende Skibe til og fra København, ophævedes 1670. Tolden paa Salt og andre Nødvendighedsartikler lettedes. Selve Salthandelen var dog trykket af mange Baand; saaledes havde Nyborg Eneret til at forsyne Fyn med Salt. De øvrige Stæder i Danmark, der havde Ret til at indføre Salt fra Lüneburg, vare: København, Korsør, Nakskov, Aalborg, Fredericia, Aarhus, Ringkøbing og Ribe. De norske Søstæder fik flere Gange Tilladelse til at indføre spansk Salt toldfrit til Fiskesaltningen. København var den eneste Stad i Danmark, der maatte indføre fransk Salt. De kunstige Forsøg, der gjordes paa at ophjælpe Købstæderne, skete dog i Almindelighed paa de ved Søen boende Landmænds Bekostning. Ingen Ind- eller Udskibning af Varer, ingen Søhandel maatte finde Sted udenfor Købstæderne.

Der gjordes imidlertid stygge Undtagelser med Falster, som tilhørte Enkedronningen, med Langeland, som tilhørte Ahlefeldt og med Samsø, som tilhørte Griffenfeld; men, da der ingen Købstæder var paa Samsø, saa falder derved det styggeste bort for Griffenfelds eget Vedkommende.

Mønten bragtes paa en fast Fod, og, for ej at belemres med værdiløs Skillemønt fra Hamburg, Lübeck og Stæderne langs Østersøen, forbødes al Indførsel af Smaamønt. Der lagdes Beslag paa Fartøjerne og deres Ladning, hver Gang nogen trodsede Forbudet. Navnlig holdt man skarpt Udkig med Lübeckerne, der nøde store Toldbegunstigelser.

Fiskerierne bleve ophjulpne ved den Understøttelse, der ydedes de til sammes Fremme bestaaende eller nyoprettede islandske og flamske Kompagnier. Øerne St. Thomas og St. Jan havde man 1665 taget i Besiddelse som øde, og England, som ligeledes havde ønsket at eje dem, godkendte 1671 den danske Besiddelsesret, hvorpaa der, rigtignok ved Tvang, oprettedes et vestindisk Handelskompagni. Kongen og alle Rigmænd indskøde betydelige Summer til Koffardiskibes Bygning og Udrustning til de oversøske Stæder. 1671 vendte flere af de fortrinlig udrustede Skibe, der havde hjemme i København, Glückstadt og Bergen, tilbage fra Øst- og Vestindien med rige Ladninger. For at opmuntre Skibsbyggeriet, blev der tilstaaet Skibstømmer og Tovværk visse Toldfriheder. Kong Kristian den Fjerdes Indretning med Defensionsskibe blev atter bragt til Live. Ethvert Koffardiskib, der kunde føre mindst tolv Kanoner, erholdt Begunstigelser i Tolden af sin Ladning, imod at Regeringen for en maanedlig Leje kunde benytte det i Krigstid. Denne Foranstaltning bevirkede, at der i kort Tid byggedes paa norske og danske Værfter en Mængde Skibe til den oversøske Handel. De vare meget søgte af Udlændinger; derfor bestemtes, at intet Defensionsskib maatte sælges, inden det havde faret i to Aar for dansk eller norsk Regning.

For at de Uheld, der indtræffe i Begyndelsen med ethvert større Foretagende, ikke skulde skræmme dristige Kapitalister, erstattede Regeringen dem deres Tab ved Toldlettelser. Et Rederi, hvis Defensionsskib havde haft et Havari paa 24000 Rdl., fik Tilladelse til at indføre 100 Læster spansk Salt toldfrit. Et andet Defensionsskib, St. Fransiskus, der paa Rejsen fra Bergen til Lissabon havde bestaaet en ødelæggende Træfning med en tyrkisk Sørøver, som det havde boret i Sænk, blev istandsat paa kongelig Regning, og Mandskabet blev belønnet. Denne Indretning med

disse prægtige Skibe var en Torn i Øjet paa Hollænderne. Efter at Griffenfeld var styrtet, udvirkede hollandske Penge, at Defensionsskibene mistede deres Rettigheder, fordi de skadede Hollændernes Handel, og det private Skibsbyggeri kom atter i Forfald. — De Mænd, der støttede Griffenfelds Bestræbelser for at ophjælpe Skibsfart og Handel, vare Gyldenløve og Jens Juel, Simon Petkum, Povl Klingenberg og Kort Adelaer. I Handelskollegiet udnævntes Gyldenløve til Formand og Jens Juel til Næstformand. Ved deres Hjælp sluttedes Handelsforbund med Storbrittanien og flere Stater, og der gjordes store Anstrængelser for at bevæge Sverig til i Forening med den dansk-norske Stat at slutte en væbnet Nevtralitet til Handelens og Søfartens Beskyttelse. De nordiske Lande skulde selv udføre deres Varer og ej overlade til Fremmede at indhøste den dermed forbundne Fordel. For at bevæge Normændene til selv at udføre deres rige Trælast, afkortedes en Syvendedel af Tolden, naar den udførtes i norske Skibe. Udlændinger, der beklagede sig over denne Forret, fordi de skulde nyde lige Rettigheder med Normændene, erfarede nu, at, for at nyde den Frihed, skulde de ligge Vinteren over i norske Havne, og baade Skipperen og de to Trediedele af Besætningen skulde være bosiddende i Danmark eller Norge. Skibsmaalere ansattes i de større Søstæder, og der vaagedes over, at ethvert Skib, fremmed som dansk, havde sit Maalebrev i Orden, inden det fik Lov til at sejle ud af Havnen.

Gode Veje, der bidrage saa meget til at befordre den indenlandske Handel, anlagdes. Baade Danmark og Norge fik et ordentligt Vejnæt, og Vejene deltes efter deres Betydning i Amts-, Herreds- og Sogneveje. Der ansattes Vejmestre i hele Nættet, der stilledes under duelige Ingeniørers Ledning. Kraftige Bestemmelser toges for deres Vedligeholdelse, og med strænge Bøder straffedes hvert Vejstykkes Ejer for enhver Forsømmelse; men, da Griffenfelds skærmende Haand toges bort, sank Vejene atter tilbage i det gamle bundløse Uføre. — Som ivrig Jæger og Skovmand havde Kongen stor Interesse for Skovenes Behandling, og der udkom gode Forordninger til deres Fredning. I hvert Stift ansattes der en Overforstmester med 100 Rdl. aarlig Løn, to Skovridere, hver med 80 Rdl. aarlig Løn, og et ubestemt Antal Skovfogeder. Kun efter Kongens Befaling, som meddeltes i Kanselliskrivelser, kunde der fældes Træer i de kongelige Skove. Selv Overjægermester Hahn, der stod i Spidsen for Skovvæsenet, maatte søge om Bevilling, naar han vilde fælde en Eg eller Bøg til privat

Brug. Skovbetjenter anviste ogsaa Skovejerne de fornødne Stykker til Udhugning, og hvo der huggede ned for Fode eller «huggede til Upligt», straffedes med store Bøder. Hvert Aar indberettede Forstvæsenet, hvormange Træer der vare fældede i Statens Skove. Omhuen for Skovenes gode Bestand bevirkede, at det nødvendige Tømmer til Flaaden kunde leveres i tilstrækkelig Mængde. Til Bygning af Skibsbroer, leveredes der Købstæderne hundreder af Ege og Bøge fra de kongelige Skove. — For at tilfredsstille sin Jagtlyst udvidede Kongen den store Dyrehave fra Jægersborg til Øresunds Bred. Stokkerup By, der laa, hvor nu Eremitagen troner, og bestod af 19 Gaarde, blev nedlagt og gjort til Vildtbane. Bønderne maatte nedrive deres Gaarde og bygge dem op igen udenfor Dyrehaven, hvor de fik andre Jorder. De fritoges i denne Anledning i tre Aar for Skat, Landgilde, Hovning og Ægt.

Mange nye Savværker anlagdes i Norge, og Søstæderne, der udførte Tømmer, fik store Begunstigelser til Gavn for Handelen med Trælast. Samme Omhu vistes Bjærgværksdriften. Duelige Bjærgmestre indkaldtes tilligemed Minearbejdere fra Sachsen, og ved store Bestillinger paa Kobber og Jærn satte Regeringen Ejerne af de norske Bjærgværker istand til at forbedre og udvikle Driften.

Amtmændene maatte aarlig indberette, hvad der var foretaget til Landbrugets Bedste og Fremtarv, samt indgive til Skatkamret Overslag over de Summer, der behøvedes i det næste Aar til Inddæmninger, Rydninger, Plantninger og til Opdyrkelse af Ødegodset.

Franske og nederlandske Fabrikanter indkaldtes for at ophjælpe Industrien. Der anvistes dem Byggegrunde paa Kristianshavn og i Fredericia. De erholdt 20 Aars Frihed for Næringsskat og 10 Aars Frihed for Grundskat; og Regeringen anvendte betydelige Summer for at bringe Uld- og Linnedvæverier i Flor. Der anlagdes Glashytter ved København og Kobbermøller paa flere Steder. De indvandrede Hollændere anlagde flere Tobakspinderier og Tobakspibebrænderier i København. Med det Klæde, der tilvirkedes paa de indenlandske Fabrikker, forsynedes baade Hær og Flaade. Men, naar Hæren sattes paa Krigsfod, vare Beholdningerne langtfra tilstrækkelige, og der købtes store Masser i Nederlandene og Tyskland til Hærens og Flaadens Forsyning.

Københavns Opkomst fremmedes ved Gadernes Udvidelse, ved Anlæget af Nyhavn, Kongens Nytorv og hele den nordre Del af Byen, som ogsaa forskønnedes ved Opførelsen af Pragtbygninger, der skyldtes Lensgrevskabernes Oprettelse. De fleste Grever byggede i den nye Del af Byen. Gyldenløve byggede paa Kongens Nytorv Charlottenborg Slot; hans gamle Gaard laa i Store Kan-

nikestræde; men Griffenfeld opførte sit Palæ i den gamle By, der, hvor den nuværende Postgaard paa Købmagergade staar. Slottene smykkedes med værdifulde Malerier efter berømte Mestere, der paa Regeringens Regning købtes i Italien af General-Bygmester Lambert v. Haven. Paa alle Kirkers og andre monumentale Bygningers Vedligeholdelse anvendtes der aarlig meget store Summer.

For alle Videnskabens Dyrkere, Lærere som Elever, var Griffenfeld en kraftig Beskytter. I Modsætning til vor Tids karrige Bevillingsmyndighed, der afknapper Muserne deres tarvelige Underhold, vaagedes der i disse Enevoldsmagtens faa lyse Dage over, at Folkets Højskole fik tilstrækkelige Midler. Universitetets økonomiske Forfatning blev ophjulpen ved Fritagelse for Skat paa en Del af dets Jordegods og ved store Gaver. Samtidig vaagede Griffenfeld, der af Kongen var beskikket til at være Universitetets Patron, over, at Professorer og Studenter ej laa paa den lade Side. Hver Uge maatte Universitetet tilstille ham Indberetning om de Forelæsninger, der vare holdte i Ugens Løb, og af hvor mange Studenter, de vare besøgte. Derefter bedømtes baade Læreres og Elevers Flid. Alle de uværdige Gøglerier, Maskerader og Omløb i de nærmeste Gader om Studiegaarden, naar Deposituri*) erholdt Salt og Vin, afskaffedes. Det er med et Længselssuk, at Universitetet mindes sin udmærkede Patron; ti Arbejdet gaar jo lettest fra Haanden, naar det betales godt, og naar det sker under kyndig Opsigt. — Til Øvelser for de teologiske Studenter oprettedes der den 21. Avgust 1672 et Collegium disputatorium, der skulde finde Sted hver Onsdag. De Studenter, der ikke vilde undergive sig et saa nyttigt Kollegium og kun ufrivillig indfandt sig, skulde ikke stedes til teologisk Afgangsprøve, inden de fik Vidnesbyrd om bevist Lydighed og Flid. Ved Kundgørelse af 17. Marts 1675 indførtes den filosofiske Prøve, for at Staten kunde faa Vished om, at vedkommende havde tilegnet sig en fyldigere almindelig Dannelse end den, der kunde erhverves i Latinskolen, inden han begyndte paa et særligt Fagstudium. Paa vid Gavl aabnedes Dørene til alle Embeder for ethvert dygtigt Talent, uden Hensyn til Fødsel. Yngre Jurister ansattes af Griffenfeld i Regeringskollegierne og ved de udenlandske Hoffer. Teologerne opmuntredes til Øvelser i Veltalenhed og ansattes i ledige Embeder i Forhold til Kandidaternes Dygtighed. Der henligger talrige Beviser paa den Upartiskhed, hvormed Kansleren afgjorde Ansøgningerne. Tilliden til hans Dømmekraft var almindelig. Hvor villig man

*) De unge Studenter.

var til at rette sig efter ham og gøre ham til Behag, har man et slaaende Bevis paa: da han beder Universitetets Rektor om at nævne ham en Kandidat til Frue Kirkes Kald i København, saa henstiller Rektoren Valget til Kanslerens egen Afgørelse. For at fremme Lægevidenskaben hjemkaldte Griffenfeld den verdensberømte Læge, Niels Stensen, der med kongelig Understøttelse opholdt sig i Italien. Han kaldtes hjem den 25. April 1672 og ansattes som Professor i Anatomi med 400 Daler aarlig Løn. Men efter to Aars Virksomhed drog hans romersk-katolske Tro, som han her kun maatte «øve i Stilhed», ham atter sydpaa. I Maj 1674 bad han Griffenfeld om at skaffe ham nogle Aars Rejsetilladelse til Firenze for at undervise Storhertugens Søn i naturlig Filosofi. Til Gengæld vilde han ved sin store Indflydelse hos denne Regent bevirke, at danske og norske Koffardiskibe erholdt store Begunstigelser i Toskanas Havne, i Lighed med dem, som Hamburgerne havde. Da det var et godt Tilbud, og da Stensen ikke kunde trives herhjemme, blev Tilladelsen ogsaa givet ham.

Ole Rømer sendtes i Foraaret 1672 med kongelig Understøttelse til Paris for at studere Astronomi. Griffenfeld betroede til hans Omsorg Tyge Brahes «Observationes», som han skulde levere til den franske Matematiker, Picard, der skulde besørge dem trykte. Naar dette var udført, skulde Rømer drage Omsorg for, at Tyges Haandskrifter paa en betryggende og sikker Maade kom hjem til København. Professoren i Astronomi, Rasmus Bartholin, erholdt rigelige Midler til Rundetaarns og det derværende Observatoriums Istandsættelse. Professor Rasmus Vinding, der senere bragte «danske Lov» i Pennen, fik 1671 3000 Rdl. i Foræring. Hans Løn som Professor var 500 Rdl. aarlig. Om Vinding har takket for denne Foræring, vides ikke; men Pengene bleve først anviste ham 1675. Han kunde oppebære dem af Restansen efter den salig Foged N. Jensen i Fogderiet Jæderen. — Da Rasmus Vinding blev Assessor i Højesteret, afløstes han som Professor i Historie og Geografi af Holger Jacobsen. Griffenfeld aftraadte 1. Januar 1671 sin Bibliotekarpost til Professor Villum Worm, der fik 400 Rdl. i aarlig Løn for dette Arbejde. Tre Studenter gik ham tilhaande; de fik derfor Kommunitet, det vil sige fri Kost sammesteds, som de kunde afhænde. Alt, hvad der behøvedes til Studenternes Underhold paa Kommunitetet, var frit for Akcise. — 1672 forærede Kongen Griffenfeld Dubletterne af alle de Bøger, som fandtes i flere Eksemplarer paa det kongelige Bibliotek; de bedst indbundne Bøger skulde blive paa Biblioteket. Med Bøgerne fulgte Reoler og Skabe. Til dette Biblioteks Ved-

ligeholdelse anvendtes en Del af Møns Tiender. I Stueetagen var der Fægteskole for de kongelige Pager.

En frodig Presse, der behandlede de samtidige Begivenheder og ledede den offentlige Mening, saa nu Dagens Lys. I et omfangsrigt Værk af Stolpe, der nylig er udkommet om denne vigtige Del af Litteraturen, ytrer Forfatteren: Aaret 1672 «kan med Rette betragtes som den danske Journalistiks Fødselsaar. Hvad der ligger forud, svarer enten ikke i Formen til vore Begreber om periodiske Blade, eller er tankeløse, paa tysk affattede Aftryk af udenlandske Aviser.» Nu fik man selvstændig udarbejdede danske Aviser, i hvilke der spores og tildels udtales bestemte Formaal, en virkelig Plan for Udgivelsen. Tiaaret efter 1672 bliver et mærkeligt, ungdomsfriskt Tidsrum i den danske Avisliteraturs Historie. Aviserne levere ikke alene Materiale til den polittiske Historie; men de bidrage til at oplyse os om Tidens Sæder og Tænkevis. De Ordens- og Friheds-Grundsætninger, som Griffenfeld har i Styrelsen, finde vi ogsaa i Pressen. Den er kongeligsindet, har en dyb og sand Ærbødighed for Kongemagten. Ogsaa i den ser man, at Sans for Orden, Retfærd og Ære har slaaet Rod i Folket. Med alle de Smudsskrifter, der udkomme om Griffenfelds Virksomhed, har Pressen intet at gøre. De trives som altid i Mørket under Navnløshedens Skjul.

Med stor Ihærdighed arbejdede Griffenfeld paa at skaffe Modersmaalet dets Ret. Det var et Herkulesarbejde, da det danske Hof under Frederik den Tredies Regering var blevet fortysket i hele sit Væsen og sin Tale. Griffenfeld gennemdrev, at det danske Sprog blev Omgangs- og Forretningssproget. Forhandlingerne i Gehejmeraadet indførtes paa Dansk i Raadets Protokol, og alle de kongelige Skrivelser til Sendemændene i Udlandet bleve skrevne i Modersmaalet. Kongen rystede umærkelig det ham paatvungne tyske Sprog af sig, og han fik Kærlighed til det danske Sprog, da de af Griffenfeld begunstigede Digtere, Kingo og Bording, forherligede hans Handlinger i en Række historiske patriotiske Digte. At denne Renselse var en Gru og Rædsel for de stadig tilstrømmende tyske Hofmænd og Generaler, der ringeagtede det danske Sprog, er tydeligt. De søgte stadig at forgifte Kongens og Dronningens Øre imod Griffenfeld, der var saa handlekraftig og følte saa varmt for Modersmaalets Ret, og som fremmede Folkets Selvstændighedsfølelse. Med sit Fædreland for Øje vaagede han over, at Landets Sprog benyttedes i det videste mulige Omfang. Det maa saa meget mere paaskønnes, da han var opdragen i de klassiske

Oltidssprogs gyldne Dage, da Latin og Græsk fuldstændig havde fortrængt Modersmaalet i Skolen og ved Universitetet. Senere, da han kom til Styret, var der sket et stort Omslag baade i Litteratur, Sæder og Skikke. Ingen kunde længer komme frem i Politikken med Latin. Det franske Sprog var blevet Fællessprog for alle Evropas Statsmænd. Det var blevet et uundværligt Dannelsesmiddel. Evropas Hoffer og dannede Kredse lagde sig efter fransk Sprog, franske Sæder og Skikke. Allongeparykkerne fandt hurtig Indgang, og i den følgende Tid, som kaldtes Paryktiden, skøde udartede franske Sæder i Vejret som Paddehatte.

To Værker, der i høj Grad bidroge til, at Modersmaalet fandt god Indgang i offentlig Brug og i alle Kredse, vare Kingos herlige Sange og det store Lovværk, Kristian V's danske og norske Lov. Salmesprogets friske Livskraft og Lovsprogets Fortrinlighed gave Modersmaalet et kraftigt Stød fremad. Sprogmænd som Syv, Gerner og Pontoppidan gave Regler for Retskrivningen, medens Moth gjorde sin store Ordbogssamling. Fædrelandshistorien fandt Dyrkere, der vaagede over Oldsprogets og de store Minders Bevaring. Folkesangen, «Danmark dejligst Vang og Vænge», der sprang frem i denne Tid, er endnu et Vidnesbyrd om den Aand, der begyndte at røre sig.

Som oven berørt, indlagde Griffenfeld sig stor og varig Fortjeneste ved den Utrættelighed, hvormed han arbejdede paa Udgivelsen af en almindelig Lovbog for begge Riger. Agtelse og Lydighed for Lovene var dengang kun ringe og Kendskaben til dem saare tarvelig. Hertil kom, at de gamle Love trængte til store Ændringer. De under Adelsvælden for de enkelte danske Provinser og for Norge givne Love passede ikke for en Regeringsform, der havde indført Enhed i alle Statstjenestens Grene. Allerede kort efter Enevoldsmagtens Indførelse, udgik der Befaling til tre og tyve Retskyndige om at samles i København for at udarbejde en ny Lovbog. I Begyndelsen gik det kun langsomt med dette Værk. Af Kommissionens Medlemmer hørte elleve til det 1660 opløste Rigsraad, syv vare udvalgte af Kollegierne og blandt Universitetets Lærere, fem af Gejstligheden. Det var en tung Maskine. Flere af de ældre Medlemmer, som Jørgen Seefeld, Niels Trolle og Otto Krag, afgik ved Døden, og nye tilkaldtes, deriblandt Rasmus Vinding og Peter Schumacher. Nu gik Arbejdet rask fra Haanden, og 1669 var Udkastet til et Lovværk færdigt, i hvilket alle de indre Retsforhold vare ordnede. Efter Kongens Befaling blev det paany gennemset af Kanselliraad Peter Schumacher, Justitiarius

Peter Lassen og Professor Rasmus Vinding. Det omsendtes derefter til Landsdommerne og Biskopperne til Bedømmelse og Prøvelse. Disse indsendte deres Bemærkninger 1671; og Redaktionen betroedes nu til Borgmester Jørgen Fog, Peter Lassen, Overfiskal Peter Scavenius og Rasmus Vinding. Uenighed imellem dem, vedkommende de gjorte Ændrings-Forslag, forhalede i ti Aar Værkets Fuldførelse. 1681 saa fik Bolle Luxdorph, Povl Nielsen, Peter Scavenius, Kasper Schøller, Mikael Vibe og Rasmus Vinding Befaling til endnu engang at gjennemse alle den nye Lovbogs Paragraffer og derpaa udgive Værket. Af de 61 Medlemmer, der havde haft Sæde i Lovkommissionen, levede kun 16, da Lovbogen blev offentliggjort og den 23. Juni 1683 indført i hele det borgerlige Liv.

Endnu inden Lovbogen traadte i Kraft, medens Griffenfeld ledede alle Sagerne, udgik der mange Forordninger til Rettens hurtige Pleje. Der bestemtes, at Fattigfolk, som havde Retssager, fritoges for alle Omkostninger, og der indskærpedes de store Jordegodsbesiddere, at alle vare lige for Retten. Hvis man vilde have sine egne Rettigheder holdte i Agt, saa maatte man ogsaa agte andres, de laveste og ringeste Mænds som de højere staaendes, og det skulde ihukommes af alle baade nedefter og opad. Loven burde skærme de arbejdende Klassers Tarv, da de levede i fortrykte Kaar og trængte derfor mest til dens Beskyttelse.

Af nye Paalæg var Griffenfeld en stor Fjende, og han lettede de bestaaende Skatter. Vi have allerede anført, at han ophævede Havne- og Tøndepengene, og at han lettede Saltskatten, som han overhovedet aldrig forsømte at indhente Kongens Samtykke til alt, hvad der bidrog til Fiskeriets Fremme. I Norge ophævedes fremdeles den trykkende Proviantskat og Rytterskatten, Rytterdaleren, som den kaldtes. Et Lands Velstand bestod efter Griffenfelds Anskuelse i rige Borgere og ej i, at der betaledes mange Skatter. Landet rustede 1672; «efter som alt rundt om os er i Harnisk, maa vi ogsaa have en Hær paa Benene», skriver Griffenfeld; og i denne Anledning paalægges en lidelig Proviantskat af en halv Skæppe Rug for hver Tønde Hartkorn. Men alle de Byer, der have usædvanlig Indkvartering, og alle de Egne, hvor der har været Misvækst, faa Fritagelse. Da Bornholm har haft Misvækst, erholde Bønderne 2000 Tønder Korn i Foræring til Udsæd fra de kongelige Provianthuse.

I Odin Wolfs «Griffenfeld» findes fortrinlige Uddrag af den fyndige Maade, hvorpaa Kongen med Griffenfelds Pen afgjorde

Kollegiernes Forestillinger paa almindelige Sager og enkelte Undersaatters Bønskrifter. Utallige ere desuden de Andragender og Bønskrifter, der henvendes umiddelbart til Griffenfeld. Han har Tid til at besvare og afgøre dem alle, og endda rigelig Tid til sine Adspredelser. — Iblandt de ulykkelige, som Griffenfeld ej var istand til at hjælpe, var den saa grusomt behandlede Kongedatter, Eleonora Kristine Ulfeld. Hendes Døtre, Ellen Kristine og Eleonora bede ham gentagne Gange om at hjælpe deres Fru Moder i hendes bekymrede Vilkaar. Margrete Ulfeld skriver til ham: Vær os Søstre behjælpelig til naadigt Svar paa vort Bønskrift. Men i denne Sag raadede en mægtigere Villie end hans, og det var hans høje Beskytterindes, Enkedronningens. Imidlertid blev hendes Behandling lindret, og der tilstodes hende fra 1671 aarlig 200 Rdl. til Klæder og 50 Rdl. til Bøger.

Præsterne ere utrættelige i at paakalde Griffenfelds Hjælp til Forbedring af de fattiges og deres egne Kaar. Noget for mig og noget for Menigheden er Omkvædet. Præsten i Nyborg spørger, om det maa tillades de fattige, at dyrke Kaal og Boghvede paa de ødeliggende Fæstningsjorder, særlig paa Glaciet, da Grøden ellers bliver for kostbar for den fattige Fynbo. Tilladelsen gives foreløbig paa to Aar. Erik Eriksen Pontoppidan klager over, at de norske Studenter ikke ere skikkelige, som de burde, i hvilken Anledning Griffenfeld samler dem og advarer dem. Rudolf Moth, den vikarierende Biskop over Fyns Stift, klager over, at Forstanderen og Spisemesteren i Odense Kloster fortære alle Indtægter, at Lemmerne gaa moksen nøgne og spise elendig Mad. Stiftsbefalingsmanden og Biskopen fik Befaling til at styre denne Uorden og have skarpt Indseende med Bestillingsmændene.

Af Gyldenløves talrige Paahæng tager Griffenfeld sig broderlig. Iblandt de mærkeligste ville vi nævne Mikkel Skov, der siden 1662 sad arresteret i Brügge, hvorhen han var sendt af den danske Regering for at opsnappe Korfits Ulfeld, og som Gyldenløve beder Griffenfeld om at skaffe udfriet af hans Fangenskab. Fremdeles Hertug Ernst Gynter af Sønderborg, der stak over Ørene i Gæld i Hamburg. En anden Prins af Sønderborg, Kristian Avgust, der ligeledes er Gyldenløves Ven, bliver ved Griffenfelds Hjælp først Kaptejn, dernæst Admiral i engelsk Tjeneste. Der gaar ikke en Maaned, uden at Gyldenløve anmoder om Penge eller Embeder til sine Klienter, og Griffenfeld gør sit Bedste for at opfylde hans Begæringer. Ahlefeldt er dog den mest paatrængende af alle de saakaldte Venner. For ham besørger Griffenfeld Oprettelsen af

Grevskabet Langeland og evindelige Pengeomsætninger. Ahlefeldt forsikrer ham om, at hans Taknæmlighed er ubegrænset; men han glemmer i næste Øjeblik, hvad han skylder Griffenfeld, da han er gennemtrængt af Misundelse, Hang til Bagvaskelse og Længsel efter at indtage Griffenfelds Plads. Denne fortæller ham ogsaa rent ud, hvorledes det staar til imellem dem. Naar vi mødes efter nogen Tids Fraværelse, da er De henrykt over at være sammen med mig i den første Time; i den næste ønsker De mig langt borte; i den tredie tænker De paa at styrte mig. Trods sit onde Sindelag er Ahlefeldt uudtømmelig i Høflighedsbevisninger imod Griffenfeld; men det er en hul, tom Høflighed. Fra den kongelige Landsdommer i Fyn indløb der Klager over den Vilkaarlighed, hvormed Ahlefeldt huserede i Langeland. Han skriver: i Langeland gaar det helt uskikkelig til med Underrettens Betjening. De adelige og øvrige Landdrotter der paa Stedet ere næsten som herre- og retsløse. Ville de have Ret, skulle de først søge den hos Grev Ahlefeldts Tjener. Det lader til, at Greven vil underlægge sig det hele Lands Regalia; men der tilkommer ham kun jus over hans eget Gods. Tilstandene bleve undersøgte, og Ahlefeldt vilde skyde sig ind under forældede Lovbestemmelser. Han fik Tilhold om at holde sig indenfor de nugældende Loves Grænser, hvilket han tog Griffenfeld meget ilde op. I Løbet af et Aar var der tre Landsdommere paa Langeland, Erik Kaas, Anders Engberg og Hans Luft.

Kommandanten paa Kronborg, en slem Slagsbroder, Baron Ejler Holck, hørte til dem, der flittigst gjorde Griffenfeld sin Opvartning og (med Hjærtet fuldt af Svig) forsikrede ham om sin ærbødigste Hengivenhed. Endnu faa Dage før Griffenfelds Fald kaldte han ham alle Herremænds Patron og sande Fader. Han sendte ham Vildt, Frugter og andre gode Sager i Overflødighed, for at blive hjulpen ud af de Bryderier, i hvilke hans Fremfusenhed indviklede ham. Tilsidst maatte Griffenfeld bede Kongen om at forflytte Holck, da Stillingen som Kommandant paa Kronborg krævede en Takt, som Baronen ej var i Besiddelse af. Han gjorde alt for flittig Brug af den Tilladelse, han havde, til at skyde skarpe Skud mod de Skibe, der ej strøge Sejl og Flag for Kronborg. Særlig var han paa Nakken af Engelskmændene. Den engelske Sendemand, Hr. Charles Bertie, klagede over, at engelske Matroser mishandledes af Garnisonen, og at et engelsk Skib havde faaet sytten Kugler i Skroget og en Mand dræbt, fordi det ej hurtig nok havde strøget Topsejlet. Da samme Hr. Bertie en Dag spadserede uden-

for Kronborg, slog en Skildvagt Hatten af ham og jog ham med fremstrakt Gevær bort, ifølge Kommandantens Befaling. Sendemanden betragtede denne raa Adfærd som en Fornærmelse imod hans Konge og forlangte Oprejsning. Holck blev i denne Anledning flyttet til Nyborg, og Karl Henrik v. Osten, der senere udmærkede sig ved Kristianstads heltemodige Forsvar, blev Kommandant paa Kronborg.

II.

Grevskabers og Baroniers Oprettelse. Bondens Tilstand. Krongodsets Behandling. Land- og Søværnets Ordning.

Der er ingen Tvivl om, at den Glans og Pragt, den glimrende Udstyrelse med Hertuger, Grever, Baroner og Riddere, som Griffenfeld havde beundret ved fremmede Hoffer, har gjort et stærkt Indtryk paa ham, og, da Kristian d. V var ligesaa forfængelig som hans Minister, saa var det en let Sag for denne at bevæge Kongen til Oprettelsen af Grevskaber, Baronier og Ridderordener. Med Stiftelsen af den nye Adel havde Griffenfeld et dobbelt Formaal. Han vilde forsone den gamle Adel, der havde mistet sine polittiske Rettigheder, ved at give den prunkende Titler og Ordner. Duelige Borgere skulde optages i Adelen for at fylde den Kløft, der var imellem Adelen og de øvrige Stænder. Borgerstanden, der virkelig ogsaa opmandede sig mærkværdig hurtig, skulde hæves i Vejret; men Bondestanden skulde holdes i sin ufrie Tilstand. Den 25. Maj 1671 udnævntes tolv af de største Jordegodsbesiddere til Grever og Baroner, og i det følgende Aar oprettedes af deres Ejendomme Grevskaber og Baronier. Den 12. Oktober 1671 oprettedes Danebrogsordenen. At Griffenfeld ved denne Ordens Stiftelse paany fremhævede de danske Farver, saa at de, der udmærkede sig i Fædrelandets Tjeneste, smykkedes med dem, løftede Nationalfølelsen. Ved den første Uddeling gaves denne Orden til nitten af Rigets fornemste Mænd, iblandt disse vare Griffenfeld og Kurt Adelaer. En omstændelig Rangforordning fastsatte Adelens, Embedsmænds og Borgernes indbyrdes Rang ved Hove. Ved disse nye Indretninger blev der en vid Tumleplads for den menneskelige Forfængelighed. Men der var dog endnu Adelsmænd, som lagde deres Misfornøjelse med de nye Indretninger for Dagen i bidende Satirer. Der udkom et Skrift med Titlen: Grevers og Friherrers Komedie, i hvilken det hedder: Kongen kunde lave saa mange Grever og Baroner, som han havde Lyst;

men han kunde ikke frembringe en eneste Herremand, det vil sige en Herremand af den gamle Adel med en Snes Aner. Endnu et hundrede Aar senere saa den gamle danske Adel med Foragt ned paa den nybagte Adel, der for en stor Del rekruteredes fra Tyskland.

Det var imidlertid et forsvindende Tal, der vare misfornøjede. De fornemste Fruer smiskede og dæggede for Griffenfeld: han maatte endelig skaffe deres Mænd Titler og Ordener. Rangsygen gav Anledning til komiske Optrin, som da Professorerne og Kanselli-Sekretærerne kom i Strid ved et Bryllupsgilde om, hvem af dem der skulde være Fordansere. Kanselli-Sekretærerne gik af med Sejren, og, da de krænkede Professorer klagede til Griffenfeld, gav han dem et Svar, der ikke tydede paa, at han tillagde Adel og Rang overdreven Vigtighed. I gode Mænd — sagde han — have ved eders Fortjenester erhvervet eder saavel uden- som indenlands tilstrækkelig Ære af den Slags, hvormed I ere bedst tjente; selv Kongen kan ikke give jer mere Ære af den Værd. Jeg vil altid ære eders Personer og det fremfor mange andre, som have Rang og Titler, hvilke skulle staa udenfor, naar jeg lader eder komme ind. Saa længe Griffenfeld styrede Statens Anliggender, vare Professorerne tilfredse med denne Afgørelse; men to Aar efter hans Fald erholdt de efter Ansøgning en forhøjet Rang.

En medvirkende Grund til Grevskabernes og Baroniernes Oprettelse var Omsorgen for Udviklingen af Danmarks rigeste Næringsvej, Agerbruget; men det, Regeringen des værre havde alt for meget for Øje, var, hvorledes man paa bedste Maade kunde faa Skatterne for Bøndergodset til at flyde rigeligere ind i det kongelige Skatkammer.

Den af Skatter, Hoveri, Stavnsbaand og Værnepligt forarmede Bondestand skulde ophjælpes, ikke ved at Byrden fordeltes paa de andre Stænder, saa Trykket lettedes, men ved at Jorderne overdroges til Kapitalister. Efter at være bleven frataget hele sin Magt og undertvunget i Kampene fra Midten af det tolvte, til Midten af det sejstende Hundredaar, var Bondestanden stedse sunken dybere i Armod og Elendighed under Adelsvælden. Den havde forgæves haabet paa Lettelse ved Enevoldsmagtens Indførelse. Kongen havde 1661 ikke alene stadfæstet, han havde udvidet Adelens Myndighed over dens Bønder. Den 24. Juni 1661 gav Kongen Adelen Hals- og Haands-Ret over dens Bønder og Tjenere, Jagtret, Patronat, Frihed for Udskrivning i Fredstid, Frihed for at underholde Kongen og hans Følge paa Rejser, de saakaldte Fade-

burspenge, ti Aars Frihed for Rostjeneste, Løn, naar Adelsmanden selv tjente i Krigen, og endelig den betydelige Forret, at ingen Adelsmænd kunde dømmes i Livs- og Æressager uden af Kongen og Højesteret. Disse Rettigheder bekræftedes af Kristian d. V den 20. September 1671. Videre var man endnu ikke kommen.

Forinden Krigens Udbrud 1657 fandtes der endnu 2000 Selvejerbønder i Jylland, men kun 185 i Sjæland og ikke en eneste i Falster. Jylland var to Gange, 1627—29 og 1643—45, hærget af Tysken og Svensken. Sjæland og Laaland-Falster vare hidtil gaaede fri, og dog var her de færreste Selvejere. 1661 var der ikke 2000 Selvejerbønder i hele Danmark. Ved Magelæg, Bytte, Køb, Pant og Kneb havde nogle hundrede Adelsfamilier bragt henved Halvdelen af Danmarks Jorder i sine Hænder. Den anden Halvdel var Krongods, som indtil 1660 ligeledes var i Adelens Hænder. De to hundrede og halvtredsinstyve Aar, i hvilke Adelen havde hersket, havde aldeles forstyrret dens Begreber om Menneskerettigheder. Selv den retskafneste Adelsmand, der vilde række Bonden en hjælpsom Haand, erklærer, at Bonden kan ikke taale megen Frihed og skal arbejde; men han er dog et kristent Menneske, som kun Gud har villet gøre saa ringe. Prisen for en Bondegaard, 100 Tdr. Land og 6 Heste, er 1661 200 til 300 Rdl.; paa Sjæland og Smaaøerne følger Familien med i Købet. Da Adelen var fritagen for Skatter af en stor Del af sine Jorder, og Penge maatte skaffes tilveje til Statens Udgifter, saa pintes Bonden saaledes med Paalæg, at han løb fra Gaarden og med Magt maatte føres tilbage til den. Flere tusinde Ødegaarde laa Regeringen til Byrde, og i Forordningen af 5. December 1670 hedder det, at de kongelige Amtmænd skulde sørge for, at de øde Gaarde gives til de vornede Bønder og unge Karle i Sjæland og Laaland, som ikke selv vilde ride for deres Gaarde, men have afstaaet dem til Ryttere eller Officerer. De Bønder, der modtoge slige Ødegaarde, maatte være fri for Landgilde og den halve Skat i fem Aar. Da det var at forudse, at de unge Karle hellere vilde skjule sig og rømme bort, end modtage disse Ødegaarde, der ej havde været under Ploven i mange Aar, og hvor det bristede paa den allernødtørftigste Besætning og paa Redskaber, saa befaledes det Præsterne ikke at give Skudsmaal til nogen Person, om hvem de kunde have Grund til at antage, at han vilde rejse for at undgaa at blive paatvungen en Ødegaard. Embedsmænd og Proprietærer skulde anholde slige vrangvillige Personer og med Magt tvinge dem til at modtage Ødegaarde. Samme Rettighed til at flytte

Bønderne fra gode Gaarde til øde Gaarde tilstedes alle Propritærerne i Sjæland og Laaland. Paa disse øde Gaarde havde en Tønde Hartkorn 10 Rdls. Værdi. Den Tanke fik derfor Indgang, at de store Herremænd og Pengemænd, der sad inde med Kapitalerne, bedst vare istand til at raade Bod paa al den Elendighed og skaffe Ødegaardene opdyrkede. Man greb til denne Udvej, baade for at faa Gaardene bragte paa Fode igen og for at faa Skatterne, der ikke vare betalte i mangfoldige Aar, inddrevne. Enhver, der vilde samle 2500 Tønder skattepligtigt Hartkorn, kunde vænte kongelig Bevilling paa, at det ophøjedes til et Grevskab med tre hundrede Tønder skattefrit Hartkorn, Tiendefrihed og Skattefrihed for Hovedgaardstaksten; og for enhver, der samlede tusinde Tønder Hartkorn, et Baroni med hundrede Tønder skattefrit Hartkorn og ligeledes Tiendefrihed og Skattefrihed for de Jorder, der dyrkedes under Hovedgaarden (Hovedgaardstaksten). Grevskaber og Baronier fik Kaldsret, Birkeret, Hals- og Haands-Ret over deres Bønder, Jagtret og Forstrandsret. Alt, hvad der hørte til Rettens Pleje, samt Oppebørsel af de kongelige Skatter og Udskrivningen af værnepligtige, udførtes af Grevskabernes og Baroniernes egne Betjenter. Herskaberne kunde ikke fængsles for Gæld, og Højesteret blev deres Værneting. De alene havde Ret til at forsegle med rødt Voks og til at sidde i Tronstole med et Drapperi. De øvrige Herregaarde fik ligeledes mange Begunstigelser, naar de kunde samle 200 Tdr. Hartkorn og derover af skattepligtigt Bøndergods i to Miles Omkreds. For at samle saa megen som muligt skattefri Jord under Hovedgaarden, gik der megen Misbrug i Svang: gode Bøndergaarde, hvis Jord laa bekvemt for Hovedgaarden, nedlagdes, og Bønderne fik andre Gaarde, Ødegaarde, der længe ikke havde været i Drift. En Afgift beholdt dog baade Grevskaber, Baronier og Sædegaarde. Det var Rostjenesten. Af hver tre hundrede Tdr. Hartkorn maatte Ejeren ifølge Forordningen af 17. Juni 1673 stille en fuldstændig rustet Rytter med Hest og betale 6 Rdl. maanedlig til hans Underhold. Af disse Ryttere oprettedes to Regimenter, den sjælandske og den jyske Rostjeneste, hvert paa 600 Mand, delte i 6 Kompagnier. Ved Grevskabers, Baroniers og Sædegaardes Oprettelse formente man ogsaa at faa en fast Stok af Befalingsmænd til Flaaden og Hæren, der var istand til at sørge for sin militære Uddannelse og opretholde Værnets Værdighed, vilde sætte en Ære i at være Fædrelandets bedste Forsvarere og mindes Herluf Trolles Ord: «Derfor hedde vi Herremænd, derfor besidde vi Jordegods, at, naar Kongen kalder os, naar Land og Rige har

os behov, vi da med al vor Magt og Formue skytte og skærme vort Fædreland». I denne Forventning skuffedes man heller ikke i den nærmeste Fremtid. Det vrimler i den skaanske Fejde og i den store nordiske Krig med kække Førere baade i Hær og Flaade, der bære Navnene: Ahlefeldt, Bille, Bjelke, Brahe, Brockenhuus, Daa, Due, Frijs, Gyldenløve, Holck, Juel, Kaas, Krabbe, Krag, Lange, Lützow, Løvenhjelm, Rantzau, Reventlow, Rosenkrantz, Rumohr, Sehested, Skeel, Wedell, Vind, o. s. v.

De Herremænd, der udnævntes til Grever, vare følgende: d. 25. Maj 1671 Hans Schack til Schackenborg, Kristoffer Parsbjerg til Frydendal, Mogens Frijs til Frijsenborg, Otto Rantzau til Asdal i Vendsyssel. De tyske Grever Anton af Aldenburg og Ditlef Rantzau naturaliseredes. Den 29. September 1671 udnævntes Ulrik Frederik Gyldenløve til Greve af Lavrvig. 1672 udnævntes Frederik Ahlefeldt til Greve af Langeland og Vilhelm Frederik Wedell til Greve af Vedelsborg. Burkard Ahlefeldt til Saxdorf og Kaj Lorenz Brockdorf til Kletkau udnævntes ligeledes i dette Aar til Grever. 1673 bleve Konrad Reventlow til Futterkamp og Peter Griffenfeld til Griffenfeld udnævnte til Grever. 1676 bleve Kristian Kristoffer og Henrik Ditlef Holck, der vare tyske Rigsgrever, naturaliserede.

De først udnævnte Baroner og de først oprettede Baronier vare: 1671—72 Helmut Otto Winterfeldt til Vintersborg, Klavs Rosenkrantz til Egholm, Henrik Ruse til Rysensten, Birgitte Trolle til Brahetrolleborg, Grev Mogens Frijs til Baroniet Frijsenvold, Jens Juel til Juellinge, Godaert Adrian de Rhede, Baron af Amerongen, Rudolf Abraham Mauritius, Baron af Putbus, Theodor Fiuren, Baron til Fjurendal. 1673: Vilhelm Güldencrone til Vilhelmsborg, 1676: Henrik Putbus til Kørup og Ejnsidelsborg.

Det var en stor Lykke for Bondestanden, at over de to Femtedele, altsaa henved Halvdelen af Danmarks Jorder, vare Krongods, der ved Enevoldsmagtens Indførelse og Lensvæsenets Afskaffelse fuldstændig toges ud af Adelens Hænder. Af Krongodset bleve 1670 og 71 35000 Tdr. Hartkorn udparcellerede i Fæstegaarde paa otte Tdr. Hartkorn, som Fæsterne erholdt fri for Afgifter, imod at underholde en Rytter og hans Hest. Disse Ryttergaarde øgedes til det tredobbelte Tal i Løbet af tredive Aar; derved erholdt Gaardmandsklassen en kraftig Tilvækst, og der sattes en Skranke for Sammendragningen og Nedlæggelsen af Bøndergaarde. Da de solgtes i Slutningen af forrige Hundredaar, købte Rytter-Bønderne selv deres Gaarde i Fyn og Jylland. I Nordsjælland fik de dem

skænkede af Kronen. I Sydsjælland, Møn, Laaland og Falster gik største Delen af Ryttergodset over i Hænderne paa Pengemænd, og det uagtet Bøndernes Bud ved Avktjonerne ej var meget afvigende fra Pengemændenes. Ved Udlæget af Krongods til Ryttergaarde anvendte Griffenfeld i Sjæland Erik Krag og Klavs Juel, i Fyn Sten Bille, Kristian Kristoffer Holck og Enevold Parsbjerg, i Jylland Kristen Skeel, Frederik Arenstorff, Henrik Rantzau og Anders Sandbjerg. Skatkammer-Kollegiet fik den 28. April 1670 Befaling til at udlevere til Kommissærerne hvert Steds Jordebog og Jordebøgerne paa det Kannikegods og andet gejstlige Gods, der skulde udlægges til Rytteriet.

Inden Krongodset udlagdes til Ryttergaarde, øgedes det med en Del af det Krongods, som Rigmænd havde tilkøbt sig i Kristian den Fjerdes sidste og i Frederik den Tredies første Regeringsperiode. Kongerne havde viselig, inden de solgte noget af Krongodset, forbeholdt sig Ret til at tilbagekøbe det (Reluition). Mange af de Besiddere, der nu maatte tilbagelevere det købte Gods, beklagede sig; og, naar en enkelt slap helt eller delvis derfor, bleve stundom Kommissærerne vrede. Langeland, der var pantsat til Grev Ahlefeldt, skulde udlægges til Rytterigaarde, og til Greven skulde anvises andet Gods; men det lykkedes alligevel for ham at beholde sit Pantelen. Mogens Frijs fandt, at Kristen Skeel havde gaaet ham vel nær, da han som kongelig Kommissær tvang ham til at udlevere det Krongods, han havde købt. Frijs søgte og fandt Tilhold hos Griffenfeld for nogle Bøndergaardes Vedkommende. Deraf opstod Fjendskab imellem Griffenfeld og Skeel. Det øgedes, da Griffenfeld formaaede Kongen til at forlange af Skeel, at han skulde give sin Datter til Gersdorf, hvis Aner ikke vare synderlig mange, — et Frieri, som Skeel derfor havde afslaaet, men som han nu, for ej at lægge sig ud med sin Konge, indvilligede i. Jens Lassen beklagede sig bitterlig til Griffenfeld over, at hans Gods, Dallund Kloster, som han havde købt under Frederik den Tredies Regering, atter skulde indløses; men, da der her var Tale om et meget stort Gods, der laa bekvemt for Rytteriet, kunde Griffenfeld ikke tale hans Sag hos Kongen, hvilket Lassen harmedes over. — At der fandtes Mænd, som glædede sig over Krongodsets Indløsning og Anvendelse, erfare vi af den jyske Landsdommer Villum Langes Breve. Han skriver til Griffenfeld 1670: «Her tales om den hvervede Hærs Indskrænkning, og at en Del af det udlagte Krongods, naar Regningen er rabatteret, skulde komme tilbage til Kronen og udlægges til

Rytteri og Fodfolk. Det, Mennesket ønsker, det haaber det ogsaa. I fordums Tid gik Kong Harald imod Kejser Otto med 60,000 Stridsmænd. Enhver gik med til Fods eller til Hest, eftersom han havde Bondeeje. Siden Trældom blev lagt paa Gods og Ufrihed paalistet, saa blev Danmark trælbundet, og bort svandt Lykke, Sejr og Rygte.»

I det foregaaende have vi berørt, at der blev gjort Bestræbelser for at give Landhæren dens fædrelandske Præg og at den tyske Hverving indskrænkedes betydeligt. Faa Dage efter Kongens Tronbestigelse fik Krigskollegiet Befaling til at indsende en Beretning om hele Landeværnet: om Landinfanteriet, det hvervede Fodfolks og Rytteris Styrke og Underhold, om Fæstnings- og Feltartilleriets Tilstand, samt om hvor lang Tid der behøvedes til Hærens Sammendragning til Grænsernes Sikring. Beretningen viste, at Rytteriet var altfor ubetydeligt, det bestod kun af nogle faa hvervede Kompagnier, og der toges derfor foreløbig fat paa dettes Dannelse. Den 17. Marts 1670 nedsattes en Kommission, der skulde udarbejde Planen til et nationalt Rytteris Oprettelse. Efter 14 Dages Forløb var Kommissionen færdig med sin Betænkning, der gik ud paa Oprettelsen af fem Regimenter Landrytteri foruden Rostjenesten, et sjælandsk, et fynsk, to jyske og et slesvigsk Regiment. Hvert Regiment blev med Undtagelse af det slesvigske 1000 Mand stærkt og deltes i 8 Kompagnier. Hver Rytterbonde erholdt en Gaard paa otte Tønder Hartkorn fri for alle Afgifter undtagen Tiende og Afgift til Herredsfogeden. Som Vederlag herfor skulde han enten selv tjene som Rytter eller holde en fuldstændig rustet Rytter, der i Fredstid var ulønnet, selv naar han indkaldtes til Mønstring; i Krigstid lønnedes han af Staten. Naar den vornede Bonde ikke selv vilde ride for sin Gaard, skulde han flyttes til en Ødegaard. Af Krongods fik hvert Regiment 8712 Tønder Hartkorn, altsaa 1089 fulde Gaarde. Hvert Kompagni fik 110 Gaarde, næmlig Ritmesteren 4, Løjtnanten 3, Kvartermesteren 2, tre Korporaler 6, Mynsterskriveren 1, to Trompetere 4, Fanesmeden 1, Remmeren 1, alle Menige 88, i alt 110.

Med sin vanlige Ihærdighed vaagede Griffenfeld over, at Landrytteriets Dannelse ej stødte paa Hindringer. I Begyndelsen af April havde Kancelliet leveret Kommissærerne Jordebøgerne. I Juni maattè Kancelliet tilskrive Kommissærerne, at Kongen beklagede, at Rytteriets Dannelse kun helt langsomt iværksattes, «da vi dog paa vor Side med al Iver have drevet derpaa»; og alt 1671 var Rytteriet indrettet paa sine Gaarde og kunde mønstres. — Ved dets

Oprettelse vare en Del Gaarde blevne fratagne Landfodfolket. De bleve tilbagegivne, og det indskærpedes Stiftsbefalingsmændene, at Landfodfolket nød sine Gaarde med samme Ret som Landrytteriet. Tidligere var Fodfolket dannet med en Soldat af 60 Tønder Hartkorn, fremtidig skulde der kun stilles en Soldat af 70 Tdr. Hartkorn, iberegnet det øde Gods. Der var ligeledes fem Regimenter Landfodfolk, 1 sjælandsk, 1 fynsk, 2 jyske, 1 slesvigsk, hvis Befalingsmænd havde Gaarde, og der blev gjort en Begyndelse med at underholde de Menige efter samme Princip som ved Rytteriet. I en Kanselliskrivelse hedder det: «Eftersom det er noksom bekendt, hvorledes det mærkelig skader Landet at leje Soldater, saa tillades det, at der til hver Mand i det nationale Fodfolk anvises et Hus med Plads til Kaalhave og Græsning, saa vidt som det kan tilkomme en Husmand efter gængs Landebrug; hvilket Hus hver Soldat skal nyde frit for al Paalæg og Udgift og desuden den aarlige Løn af Lægdet, som Forordningen bestemmer.

For i Krigstilfælde at drage Nytte af de afskedigede Befalingsmænd, der boede trindt om i Landet, og af hvilke mange havde tjent i udenlandske Krige, fik Stiftsbefalingsmændene Befaling til at indsende Fortegnelse over de dygtige forsøgte Krigsmænd til Lands og Vands, der boede i deres Stifter, paa det at de frem for andre kunde forfremmes og derved opmuntre andre, naar de se, at Dyd og Fortjeneste ej blive ubelønnede.

Feltartilleriet, der i Fredstid hidtil kun havde bestaaet af Materiel, erholdt efter fransk Mønster fuldstændigt Personel til sin Betjening. Af hvervede Tropper havde Danmark Artilleriet, to Regimenter Rytteri, næmlig Livgarden og Livregimentet, samt fem Regimenter Fodfolk, næmlig Kongens og Dronningens Livregimenter, Feltherrens, Rosenkrantzes og Ruses Regimenter.

Hele Hæren lønnedes dels med Jordegods, dels med rede Penge.

De aarlige Pengeudgifter til den danske Hær beløb sig til 349,000 Rdl., der udrededes paa følgende Maade: Matrikkelskatten 278,000 Rdl., af Købstæderne i Danmark 46,000 Rdl., af Tiender 10,000 Rdl., af Svinesunds Told 16,000 Rdl.

For den norske Hærs Vedkommende fik Statholder Gyldenløve og General Jørgen Bjelke 15 Marts 1670 Befaling til at afgive en Betænkning om denne Hærs Tilstand og Forslag til dens Forstærkning. Erklæringen gik ud paa, at Landhærens Ordning var betryggende, dog foresloges nogle Forøgelser ved Marineregimentet, der bevilgedes. — Det norske Fodfolk var dannet paa

den Maade, at der af to fulde Gaarde eller syv Tønder Hartkorn stilledes en Soldat, der underholdtes af Lægdet. Til alle Befalingsmænd ved Fodfolket og til hele Rytteriets Underhold udlagdes der 1300 Gaarde af Statens Gods. Desuden anvendtes til den norske Hærs Underhold 102,000 Rdl., som udrededes af de Skatter, der indbetaltes til Fogderierne.

Den norske Hær bestod af følgende 6 Landregimenter Fodfolk:

Akershus, Trondhjem, Bergenhus, Vesterlen, Smaalen og Opland	9700	Mand
fem hvervede Kompagnier	486	-
et Marineregiment	1000	-
Seks Kompagnier Rytteri	800	-
Artilleri	200	-
	12186	Mand.

Den danske Hær bestod af:

5 Landregimenter Rytteri	4500	Mand
1 Regiment Rostjeneste	1000	-
2 hvervede Regimenter	1000	-
5 Landregimenter Fodfolk	10000	-
5 hvervede Regimenter	6000	-
2 Kompagnier Artilleri	500	-
	23000	Mand.

Efter at det nationale Rytteri var blevet indrettet og Fodfolket forstærket af den ved Griffenfelds Foranstaltning nedsatte Kommission, sendte han Feltherre Schack en kongelig Befaling om at foretage et nøjagtigt Eftersyn; og det er til Griffenfeld, at Schack den 6 September 1671 skriver sin første Indberetning om den Tilstand, i hvilken han havde fundet det nu oprettede nationale Rytteri, og om hvad han havde at bemærke ved de nationale Fodregimenter og ved Fæstningernes Forsvarsævne. Tonen i Schacks Breve er baade varm og anerkendende, og han beder i al Fortrolighed Gehejmeraad Griffenfeld om at bøde paa de Brøst, der endnu ere tilstede. I det Hele har han fundet baade Mandskab og Rustning i saa god Stand, at det vil vinde Kongens Tilfredshed. De to jyske og det slesvigske Rytterregiment fattedes dog endnu tilsammen hundrede Heste; men, da hvert af de førstnævnte Regimenter var paa 1000 og det sidstnævnte paa 500 Heste, var det kun et ringe Tal. Det sjælandske og det fynske

Rytterregiment fattedes endnu tilsammen 400 Heste, hvorfor han beder Griffenfeld om at drage Omsorg for, at der udlægges det fornødne Krongods til det savnede Tal, hvilket han blot behøver at nævne for Gehejmeraaden, saa vis er han paa, at denne ufortøvet vil raade Bod derpaa. Det andet jyske og det slesvigske nationale Fodregiment, hvilke han ligeledes har mønstret, har han fundet i fortræffelig Stand. Hvert af de to Regimenter havde over ni hundrede Menige til Tjeneste. Det førstnævnte havde arbejdet hele Aaret paa de nye Værker om Rensborg.

Hæren styrede Kongen personlig. Befalingsmændene holdtes i stramme Tøjler, og enhver Ansøgning om Orlov, selv om det var paa faa Dage, sendtes til Kongens Afgørelse. Nøglerne til Hovedstadens Porte afleveredes hver Aften til Kongen, og han udgav daglig Feltraab. I hans Fraværelse besørgedes disse Forretninger af Overstatholderen Jørgen Bjelke. Portene vedbleve at være lukkede om Natten lige til Frederik VI's Dage. Han aabnede Nørreport paa Klem for Fodgængere. Tøjmesteren Markus Rodsteen og Kommandanten paa Kronborg maatte dog kun lystre de Befalinger, der udgik fra Kongen selv.

Fæstningernes Istandsættelse var allerede begyndt under Frederik den Tredies Regering. Den haarde Fred var næppe sluttet, førend man tog fat paa en Udvidelse af Københavns Befæstning. Indenfor Hovedstadens Porte vare jo de største Forraad. Her skulde Artilleriet, Rytteriet og Fodfolket have sit Skyts, og her tiltakledes Skibene. Brød der pludselig en Krig ud, vilde Forsvaret være lammet, naar Fjenden kunde overraske København. Det stod den Gang klart for alle, at, naar Hjærtet, hvorfra Livet strømmer ud til alle Lemmer, naar Hjærtet blev knust, saa var det forbi med den vigtigste, den helligste Sag her paa Jorden, Fædrelandets Forsvar. — Arbejderne fortsattes med Kraft, efter at Kristian den Femte havde besteget Tronen. Baade København og Rensborg erholdt under Ledelse af den dygtige Ingeniør Henrik Ruse, Baron af Rysensten, udvidede Fæstningsværker. Rysensten anlagde ligeledes den nordre Del af København tilligemed Kongens Nytorv og Nyhavn. I den nye Del af København byggede Greverne Palæer. Det var en Forpligtelse, der fulgte med Grevskabspatentet, at have egne Boliger i Hovedstaden.

Fra Danmark sendtes Rysensten til Norge, hvor han anlagde Munkholm Fæstning 1673. Frederikstens Udenværker 1672 til 75. Han søgte derefter om at komme tilbage til Danmark og tilbød Griffenfeld 2000 Dukater, naar han vilde bevirke hans Tilbage-

kaldelse. Griffenfeld bad ham at beholde hans Dukater og anvende dem til hans Fornøjelse, thi hans Nærværelse var nødvendig i Norge, og det højeste, der kunde indrømmes ham, var nogle Maaneders Rejsetilladelse. For at trøste ham over dette Afslag udnævntes han til Generalløjtnant, og denne smigrende Udnævnelse, der viste, at man satte Pris paa hans Dygtighed, forfejlede ikke sin Virkning.

I den norske Hær fandtes slet ingen Udlændinger, hverken i Underofficersklassen eller blandt de Menige, og de fleste Officerer vare ligeledes Normænd. Gyldenløve, der havde haft Del i det nationale Rytteris Oprettelse i Danmark, og som i det første Par Aar af Kristian V's Regering havde rost den nationale norske Hær, forandrede i Begyndelsen af 1674 Sindelag og søgte, skønt forgæves, at bevæge Kongen til at oprette hvervede Regimenter i Norge, der, hvis det behøvedes, kunde holde de nationale Regimenter i Tømme. Man har før set, skriver han til Griffenfeld, at, naar de nationale Regimenter udkommanderes, saa gøre de Mytteri, jage deres Officerer bort og gaa hjem. Officererne her have ingen Ærgærrighed. Naar de have faaet deres Landejendomme, bekymre de sig ikke om Tjenesten.

Flaaden var stadig Genstand for Regeringens særlige Omhu, og hyppig maatte Kommissioner undersøge dens Tilstand og Beholdninger. Henrik Bjelke, Kurt Adelaer og Niels Juel fik da Befaling at gaa i Kommissionerne. Hyppig betonedes det i de kongelige Skrivelser, at Flaaden stedse maa være i fortrinlig Stand og dens Forraad fuldstændige. Da Landhæren engang havde taget noget Korn paa Proviantgaarden, der tilhørte Flaaden, fik Formanden i Krigskollegiet følgende Skrivelse: «Eftersom vort Admiralitet sig beklager, at Landmilitsen har fortæret for 17,000 Rdl., som tilhører Søetaten, saa er det vor Vilje og Befaling, at Du uden al Forsømmelse gør Anstalt til, at vor Søetat med det første bliver refunderet og erstattet i Penge, hvad den har mistet.» — Magasinkornet for Flaaden opbevaredes i Proviantgaarden og paa Børsen. Dens Malmkanoner støbtes i København, hvor et nyt Kanonstøberi (Gjethuset) opførtes paa Kongens Nytorv 1671, og til Stykkernes Støbning anvistes en særlig aarlig Sum, Kobberskatten. Til Flaadens Underhold anvistes aarlig 300,000 Rdl., nemlig: i Danmark 53,000 af Proviant- og Saltskatten, 30,000 af Stæmpelskatten, 30,000 af Kontributioner, 1000 Daler af Vrag i Jylland; i Norge 60,000 af Tolden, 40,000 af Bjærgværkerne, 40,000 af Kontributioner, 30,000 af Tjære- og Tømmerskatten;

i Island 9000 Rdl. — De højere Befalende i Flaaden vare: Rigens Admiral Henrik Bjelke, der tillige var Stiftamtmand i Island o.s.v., General-Admiral Kurt Adelaer, der lønnedes med 5000 Rdl., Admiral Niels Juel med 2000 Rdl., Viceadmiral Jens Rodsteen 1000, Viceadmiral Jørgen Bjørnsen 800. Skovtbynakt Sivert Adelaer 600 Rdl. aarlig.

Allerede den 23 Februar 1670 fik Admiralitetet Befaling at fremkomme med Forslag om, hvorledes Underofficerer og Baadsfolk paa bedste Maade kunde øves i Søfart og holdes bestandig dygtige i Kongens Tjeneste. Admiralitetet skulde ligeledes ufortøvet indberette, hvor mange Skibe, der aarlig skulde bygges, for at holde Flaaden i kraftig Stand, og hvilke det vilde have solgte som ubrugbare.

Under Ledelsen af de store Admiraler Niels Juel og Kurt Adelaer byggedes en kraftig Flaade, der skærmede Kysterne, Søfarten og Fiskerierne. At det var gode Skibe, der byggedes, derom vidner Flaadelisten fra Aar 1700. I denne findes endnu 14 Linieskibe og 3 Fregatter, som vare byggede i Tidsrummet fra 1670 til 76, og, skønt de alle havde været stærkt medtagne i de mange Søslag i den skaanske Fejde, vare de dog endnu tjenstdygtige. Hollandske Officerer, Skibsbyggere og Tømmermænd rejste til Danmark og fik Ansættelse paa Flaaden og Værfterne. Til Flaadens Bemanding øgedes den faste Stok, saa der kunde oprettes tre Regimenter Baadsfolk. Tolv af de flinkeste Skibsdrenge udnævntes hvert Aar til kongelige Lærlinger og fik 100 Rdl. i Løn. Efter at have aflagt Prøve paa deres Sømandsdygtighed for Holmens Chef, sendtes de udenlands for at øves i fremmed Tjeneste. De maatte holde Admiralitetet bekendt med, hvor de vare ansatte, og begive sig hjem, naar det forlangtes. 1675 hjemkaldtes 17 Lærlinger fra den nederlandske Flaade. Ved denne Lejlighed erfaredes, at der nu ikke længer var danske og norske Søofficerer i Holland, derimod var der Tusinder af norske og jyske Matroser. Admiralerne Adelaer, Juel og Rodsteen udrustede 1670 for egen Regning en Ketzer*) med en Besætning af fire Befalingsmænd og 8 Baadsfolk, der skulde besejle Grønland. Denne Nordpolsekspedition førte imidlertid til intet. For at jage de talrige fremmede Kapere ud af de nordiske Farvande og for at beskytte Søfarten og Fiskerierne langs Danmarks, Norges og Islands Kyster, rustedes der flere Eskadrer, som besejlede Vesterhavet og Østersøen.

---

*) Et stærkt bygget Fartøj med to Master (Ketch).

Da den svenske Rigskansler udtalte sin Forundring over disse Togter til den danske Sendemand i Stockholm, Hr. Petkum, svarede denne efter Griffenfelds givne Befaling, «at Øvelserne holdtes for den Lyst, vi have at se vor Holm i Arbejde og vor Milits saavel til Vands som til Lands ej at lade forskimle i Ørkesløshed, men i god Stilling til fornødent Forsvar at holde.» Han skulde samtidig med Behændighed give den svenske Regering at forstaa, at Kongen vilde slutte Forbund med Sverig, saa snart han fandt nogen Tilbøjelighed dertil hos dette Rige.

I flere Aar arbejdede Griffenfeld nemlig utrættelig paa Virkeliggørelsen af et nordisk Forbund. Danmark, Norge og Sverig skulde staa som én Magt og altid have fælles Venner og Fjender. Ved hans Bestræbelser nedlagdes mangt et Frøkorn, der spirede i de nordiske Folks Hjærter.

Underhandlingerne danne et ligesaa lærerigt som spændende Afsnit i Nordens Historie.

Tredie Bog.

Den udenrigske Styrelse 1670—1675.

I.

Underhandlinger med Sverig om Oprettelsen af et nordisk Forbund. Sverigs Tilstand 1670. Den danske Sendemands Jens Juels Beretninger; hans Tilbagekaldelse i December 1670. Simon Petkums Sendelse 1671. Vanskelighederne ved hans Stilling. Sverigs Fordring paa at optræde som Hertugen af Gottorps Beskytter. Dets Fordringer i Toldsagen og om Forandringer i det danske Vaaben. Gabriel Oxenstjernas Sendelse til København. Petkums Eftergivenhed. En skarp Irettesættelse til Petkum. Det svensk-franske Forbund i April 1672. Det svenske Rigsraads Sindelag imod Danmark. Sverig indvilliger i Underhandlinger om et nordisk Forbund. Petkum hjemkaldes i September 1672.

Efter Enevoldsmagtens Indførelse 1660, var der, som vi tidligere have berørt, sket et Omslag i den danske Politik. Frederik III havde efter Hannibal Sehesteds Raad lagt Vind paa at komme i et godt og nabovenligt Forhold til Sverig. Efter at de franske Underhandlinger om et dansk-fransk-svensk Forbund vare mislykkede, foreslog den danske Sendemand i Stockholm, Jens Juel, i sin Konges Navn et nordisk Forsvarsforbund; men den svenske Adel, der var raadende i Formynderregeringen fra 1660—73 under Karl den Ellevtes Mindreaarighed, vilde intet vide af et Forbund med «Tyrannen», der havde underkuet sit Riges Adel. Kongen af Frankrig, der skulde have været Bindeleddet imellem den dansk-norske Stat og Sverig, fornægtede Kongen af Danmark, da Sverig paa Grund af det dansk-franske Forbund aabenlyst sluttede sig til Frankrigs Fjender. Sverig var den Gang en Stormagt, hvis Hjælp Frankrig mente, det ikke kunde undvære. Det gav derfor slip paa Forbundet med den dansk-norske Stat og sendte sin bedste Underhandler til Stockholm for atter at knytte de brustne Baand. Ludvig XIV hørte ikke til de samvittighedsfulde Regenter. Hans

Opdragere havde lært ham, at en Fyrste skal ikke være en Slave af sit Ord, og at man skærer i Tøjet, hvor man kan komme til, ligegyldigt om man har Ret dertil eller ej. — Tilsyneladende stod Sverig den Gang paa Højdens Tinde. Det havde i Forening med Frankrig kastet det afgørende Lod i Tredieveaarskrigen og skaffet Protestanterne Sejren. Til Løn for sin Deltagelse havde det erholdt store Stykker af Nordtyskland og var i Forening med Frankrig udnævnt til Fredens Opretholder i Tyskland. Det havde tvunget den dansk-norske Stat til at aftræde de danske Provinser østen for Øresund tilligemed Gotland og Øsel samt de norske Provinser Bohus, Herjedalen og Jæmteland, og det holdt en skærmende Haand over sin Skabning, det selvstændige Hertugdømme Holsten-Gottorp, med hvilket dets Kongehus var forenet ved nære Familiebaand. Den svenske Konges Moder og Hertugen af Gottorp vare Søskende. Fra Rusland og Polen havde det erobret Ingermånland, Estland og Lifland. Østersøen var i Færd med at blive en svensk Indsø. Da Danmark var Vogter over Adgangene til Østersøen, var intet naturligere end et nordisk Forbund; men Sverig viste den største Mistænksomhed og Uvillie imod enhver Nærmelse af den danske Regering. Det var blevet til en staaende Grundsætning, at den dansk-norske Stat burde holdes i en svækket Tilstand, for at den ej paany skulde ruste og paaføre Sverig Krig. I dette Øjemed anvendtes alle de Midler, der stode til den svenske Regerings Raadighed. De holstenske Hertuger støttedes i alle deres Stridigheder med den danske Krone, og der stræbtes hen til at udelukke den fra ethvert Forbund med de andre evropæiske Magter. Den højere svenske Adel, Rigsraadet, der med Afsky betragtede den 1660 indførte Enevoldsvælde, opfordrede endog fremmede Magter til at disse i Forening med Sverig skulde tvinge den danske Konge til atter at indrømme hans Adel dens mistede Magt. I Spidsen for det svenske Rigsraad stod Rigskansleren Grev Magnus Gabriel de la Gardie, gift med Kongens Faster. Det var den vigtigste Mand i Regeringen. Han var hovmodig og altid rede til at vælte sig ind paa Danmark. Ved sin Snedighed haabede han at bevare Sverig i en snart truende, snart mæglende Stilling, uden at deltage i de andre Stormagters Krige; men, da han var vankelmodig og altid i Pengeknibe, overlistedes han af Frankrig, som styrtede Sverig i en Krig, hvor det mistede sin Anseelse. Det svenske Rigsraad var delt i tvende Partier: det krigerske, ogsaa kaldet det franske, der støttede sig til det af Kansleren ledede Kongehus, og det fredelige, ogsaa kaldet det hollandske Parti, i hvilket der var

enkelte Rigraader, som vare forsonlig stemte imod Danmark, særlig Sten Bjelke og Johan Gyllenstjerna. Disse to Grupper stredes om Magten, og under denne Partikævl forsømtes baade Landets Forvaltning og det stolte Værn, som Riget skyldte sin Storhed. Overalt i Provinserne var der Misfornøjelse, Pengebrist og Hungersnød. Den fattige Almue og den menige Soldat savnede Brød, paa samme Tid som den høje Adel svælgede i Overflod.

Førend Griffenfeld indledede Underhandlingerne om et nordisk Forbund, vilde han raadføre sig med den danske Sendemand i Stockholm, Jens Juel, der havde beklædt denne Post fra 1664. Det var en Mand med brændende Fædrelandskærlighed, glimrende Ævner, et spillende Vid og en skarp Tunge. Baade førend han tiltraadte den slibrige diplomatiske Bane under de pinligste Forhold, og senere, da den blev afbrudt af Krigen i fem Aar, lagde han for Dagen, at han var en ligesaa dygtig Fører og sindig Raadgiver i Slagets Tummel som ved Diplomaternes Bord. Snart se vi ham i Krigen som Gyldenløves Leder i Spidsen for den norske Hær, snart hos Broderen, den store Niels Juel, ombord paa Flaaden. Han var modig, men sindig, rig og af gammel Slægt. Nordens Historie og dens utallige Traktater kendte han tilbunds; derfor stode Nødvendigheden og Fordelene ved et skandinavisk Forbund klart for ham, og han arbejdede utrættelig, for at dette Maal kunde naas. Lige saa behændig som han var til at lokke Hemmeligheder ud af andre, lige saa umuligt var det at vriste dem ud af ham. «Juel erklærer til vor Forundring, at han er aldeles uvidende om denne Sag», det er en Sætning, der oftere forekommer i de fremmede Sendemænds Breve til deres Herskaber.

Juel havde alt sit Snille behov lige over for den svenske Kansler, der stadig søgte at yppe Strid med den danske Regering. Kansleren gjorde store Ophævelser af, at den danske Konge havde flyttet Vaabnet de tre Kroner fra et af de ydre Felter ind i Midtskjoldet, og havde i denne Anledning sendt Kommissærer til ham, som ogsaa skulde beklage sig over, at Kongen af Danmark endnu førte Gotlands og flere af de aftraadte Provinsers Vaaben. Juel svarede dem, at Sjørødtraktaten berettigede hans Konge til at føre de tre Kroner, hvor han vilde; hvad alle de øvrige Smaadyr i Vaabnet havde at betyde, havde han ej en Gang spurgt sit Hof om. Kun det vidste han, at der var kommet Skildter til for Grønland, Færøerne og Island; men dem gjorde Sverig vel ikke Fordring paa. Iøvrigt vilde han betro dem, at England førte Frankrigs Lillier og Frankrig Navarras Bjørn, uden at de vedkommende

Herskaber toge det ilde op. Det fælles Vaaben havde tvært imod ofte bidraget til, at Nabomagter indgik et inderligt Forbund. Disse Forklaringer havde ikke tilfredsstillet Kommissærerne. For at de ikke skulde gaa tomhændede bort, havde Juel givet dem en Pakke Klager fra danske Undersaatter, som havde Penge tilgode i de til Sverig aftraadte Provinser. — Han fortalte ogsaa til sin Regering, at der var kommet en tatarisk Sendemand med stort Følge til Stockholm. Den Slags Folks Ærinder bestaa i at drikke sig fulde og blive udstyrede med nye Gangklæder. — I Forsommeren 1670 kunde han meddele sin Regering, at det hollandske Parti for Tiden var det stærkeste i det svenske Rigsraad. Det havde udvirket, at Forbundet med Holland paany var blevet bekræftet. Den svenske Underhandler havde i denne Anledning faaet 4000 Daler af Holland, og det hollandske Sendebud, Hr. Groot, havde modtaget af Sverig 3000 Daler i Gave til — sin salig Fader, da de hollandske Love forbød, at Sendemændene selv toge mod Gaver. Denne Maade, rigelig at belønne de lykkelige Underhandlere, bidrog til, at der kom saa mange Traktater i Stand. — Næppe er denne Traktat sluttet, saa mælder Juel, at man atter er i Færd med at omstøde den. Han skriver: Rygter fortælle, at der er overordentlige Sendemænd undervejs fra Frankrig, og man længes efter at høre hvad de ville byde; thi her er stor Pengetrang. Det franske Parti havde atter faaet Overtaget. Der foretoges en Svingning, og der sporedes en almindelig Tilbøjelighed til at svigte Holland, som var karrigt med sit Guld, og slutte sig til Frankrig, der strøede det ud, som om det var Sand.

Ved Juletid 1670 kjemkaldtes Jens Juel for at overlægge med sin Regering, hvorledes man paa bedste Maade kunde faa Bugt med Svenskernes Mistro og faa dem til at attraa et Forbund til Samfærdslens Lettelse, Søfartens Fremme og fælles Forsvar. Da hans Post ikke kunde være ubesat, fordi der var idelige Stridspunkter at afgøre om svenske Skibes Toldfrihed i Sundet og om de holsten-gottorpske Fordringer paa Oldenborg, i hvilken Sag Sverig allerede d. 31. Maj 1671 havde forlangt at mægle, men dets Tilbud var blevet rent ud afslaaet, — saa sendtes Simon de Petkum 1671 som midlertidig Sendemand til Stockholm. — Petkum var født i Itzehoe og opdragen til Handelen. Da han var kyndig i det hollandske Sprog og besad et indsmigrende Væsen, tog den danske Sendemand i Holland, Charisius, ham i sin Tjeneste. Senere var han dansk Generalkonsul i Dunkerque og fulgte med Rosenvinge til England, hvor han efter nogle Aars Forløb forfremmedes

til dansk Sendemand ved det storbrittaniske Hof. Han havde med Held skilt sig ved adskillige kildne Hverv. Det var ham, der besørgede Leonora Kristine Ulfelds Udlevering. Derved satte han sig fast i Dronning Sofie Amalies Gunst, og hun befordrede ham. Han hørte ogsaa til Gyldenløves og Griffenfelds Selskabsbrødre. De kaldte ham Heraklit, Vismanden, der græd over Menneskenes Daarskaber. Hidtil havde han haft Ord for at være en dreven Diplomat, der var i Stand til at give Stødet til en god Forretning.

Petkum kom til Stockholm i September 1671. I Følge de ham indpræntede Forskrifter skulde han med Behændighed udforske, om den svenske Regering var tilbøjelig til at indlade sig i Forbund med den danske, og løselig berøre, at hidtil havde fremmede Magter nyttet de nordiske Magters indbyrdes Skinsyge til deres egen Fordel og vor Skade. Fandt han Imødekomme, skulde han ytre, at hans Konge havde stor Lyst til et Forbund med Sverig. I de derved fremkommende Samtaler med de svenske Rigsraader skulde han søge at komme efter, hvad der var paa Tapetet imellem Frankrig og Sverig, om der var et nyt Forbund i Gærde. I saa Fald skulde han henlede den franske Sendemands Opmærksomhed paa, at, naar Frankrig vilde betale, saa kunde det, naar det vilde lægge Mærke til den store Uorden, der var i alle den svenske Styrelses Grene, have større Fordel ved at henvende sig til Danmark end til Sverig. Fremfor alt skulde han gøre det indlysende for den franske Minister, Hr. Armand de Pomponne, at, naar Frankrig sluttede Forbund med Sverig, burde Kongen af Danmark og Norge optages deri, ti ellers var Forbundet med Sverrig værdiløst for Frankrig, da det ene Sværd vilde holde det andet i Skeden. Forbundet kunde først faa Betydning, naar de nordiske Riger vare fast knyttede til hinanden.

Saafremt det skulde vise sig, at der var noget sandt i de Rygter, der vare i Omløb om et Giftermaal imellem Kongen af Sverig og Hertugen af Yorks yngste Datter, Anna, og imellem Hertugen af York og Prinsessen af Holstein-Gottorp, saa skulde han gøre sit Bedste for at forpurre disse Giftermaalsplaner. Den Mægling, som Sverig havde tilbudt i Striden imellem Kongen af Danmark og Hertugen af Gottorp, skulde han afvise paa den skaansomste Maade. Kongen af Danmark ønskede ingen Indblanding i sine Familietvistigheder; han kunde bedst selv varetage sin Svogers, Hertugen af Gottorps Vel, og han haabede, at Sverig ikke vilde styrke Hertugen i hans Ubesindighed. Petkum skulde strø Penge ud for at komme til nøje Kundskab om, hvor dybt Sverig havde

indladt sig med Holstein-Gottorp. Med den svenske Rigsraad Sten Bjelke skulde han knytte et fast Venskab og takke ham for, hvad han udrettede til Opretholdelsen af den gode Forstaaelse imellem de nordiske Kroner. Vilde den svenske Kansler atter yppe Kiv om de tre Kroner, skulde han svare ham, at det var en Sag, man her kun lagde ringe Vægt paa. Der var aldrig bestemt, i hvilken Orden og paa hvilken Maade de enkelte Stykker skulde sættes i Skjoldet. Enhver Konge fulgte i saa Henseende sit eget Tykke.

Petkum havde ingen Ro, førend han fik sin Pose tømt. I sin stakaandede Iver væntede han ikke med at fremkomme med Tilbudet om Forbund, indtil han havde forberedt det paa en saadan Maade, at han kunde være vis paa at det fandt Imødekomme. Han busede ud dermed i den første Samtale, han havde med den svenske Rigskansler. Dermed gjorde han Sagen en slet Tjeneste. Den stolte Kansler, der var aldeles optagen af det Forbund, som Frankrig begærede, ønskede ikke at have noget venligt at skaffe med Danmark. Han hørte med en isnende Kulde paa Tilbudet. Til sine Medregenter omtalte han det paa en ringeagtende Maade og ytrede henkastende, at Hr. Petkum havde fremført de samme Sætninger som Juel, da han 1665 havde foreslaaet et nordisk Forbund, ret som om han havde lært dem udenad. Det havde han ogsaa gjort, ti Griffenfeld og Juel havde udarbejdet de Anvisninger, der vare nødvendige for ham. — Petkum lod sig ikke skræmme af de lidet lovende Udsigter, men anmodede Kansleren om at anvise ham Kommissærer, med hvilke han kunde forhandle om Betingelserne for et Forbund. Dette beskedne Forlangende støttedes af flere svenske Rigsraader, og Kansleren gav nødtvungen sit Samtykke; men ingen af de Kommissærer, han bestemte til at forhandle med Petkum, vare Medlemmer af Regeringen, — en Ringeagt, der satte ondt Blod, og som nabovenlig blev gengældt, da Raden kom til Sverigs Kansler, at banke paa hos den danske Regering, for at finde et venligt Øre for sine Anmodninger. — I Løbet af to Maaneder holdt den nedsatte Kommission kun et forberedende Møde. Om hvad der forefaldt i dette, aflagde Kommissionens Formand i Slutningen af November 1671 Beretning for det svenske Rigsraad. Den danske Sendemand havde udviklet Nødvendigheden af, at de nordiske Riger sloge ind paa samme Vej og handlede i Fællesskab i denne farefulde Tid, da en almindelig Krig var i Færd med at udbryde. Svenskerne havde erkendt Rigtigheden af denne Udtalelse og spurgt Petkum om, hvorledes han havde tænkt sig, at et sligt Forbund kunde tilvejebringes, og hvad

han ellers havde paa Hjærtet. Dertil havde han svaret, at det vilde han udvikle i det næste Møde; men dettes Afholdelse udsatte den svenske Kansler indtil videre. Han var misfornøjet med, at Kongen af Danmark udvidede sine nordtyske Besiddelser, og opmuntrede Hertugerne af Holstein-Gottorp og Ploen, der havde solgt sine Fordringer paa den oldenburgske Arv til Kongen af Danmark, til at lade Handelen gaa tilbage, og lovede dem i saa Fald kraftig Understøttelse. Den svenske Sendemand i Wien, Pufendorf, erklærede, at det stred imod Tysklands og Sverigs Velfærd, at Kongen af Danmark erholdt Grevskaberne Oldenburg og Delmenhorst. Det burde hindres, om han end havde de bedste Adkomster. Hertugen af Ploen holdt dog fast ved den engang sluttede Handel; men Hertugen af Gottorp brød Overenskomsten, og Sverig tog hans Parti. Under disse Omstændigheder stansede de forberedende Forhandlinger om Oprettelsen af et skandinavisk Forbund. — Allerede i Marts 1671 havde Sverig tilbudt sin Mægling i den dansk-oldenburgske Tvist; det forlangte nu den danske Regerings bestemte Erklæring, om den vilde modtage eller om den forkastede den tilbudte Mægling. Griffenfeld forhastede sig ikke med Svaret. Han stolede paa Rigtigheden af den Skildring, Juel havde givet af den svenske Formynderregering, i hvilken to modsatte Parter stredes om Magten, hvilket opsled alles Kræfter. Juel havde ytret: Sverig blander sig i enhver Strid, blot for at tjene Penge. Spanien og Nederlandene maa i Anledning af Triple-Alliancen aarlig give Sverig store Summer, uden at det ruster en Trop eller takler et Skib for at komme dem til Hjælp i den overhængende Fare. Han mente, at den, der vilde Sverig ilde, skulde ønske det ti Aars Fred; ti da hengiver dets Adel sig til Udsvævelser, og dets Militær tager af, som i Tal saa i Mandstugt og Tapperhed. I Grunden bar den danske Regering sig ad paa samme Maade. Den sluttede Forbund med de fjærnere Stater: Holland, Frankrig, Spanien og Østerrig, for at faa Penge og Toldbegunstigelser af dem; men det var ikke Griffenfelds Mening at understøtte nogen af dem med en eneste Baad eller Mand, saa længe Forholdet til Sverig og Holstein-Gottorp ikke var ordnet. I Modsætning til Sverig arbejdede den dansk-norske Stat med Iver paa sit Værns Udvikling.

Det eneste sande Forbund, Griffenfeld attraaede, var med Sverig, og som Løn for de Tjenester, den danske Regering var villig til at yde, forlangte han, at Sverig skulde slippe Holstein-Gottorp, hvis Higen efter Udvidelse paa Danmarks Bekostning satte dets Tilværelse paa Spil. Haardnakket vægrede Sverig sig ved at op-

fylde denne Begæring, fordi det i den gottorpske Hertug havde en nyttig Forbundsfælle, naar det atter kom til Krig imellem de nordiske Kroner. Paa denne Klippe strandede alle Forhandlingerne. Slag i Slag kom der i Vinteren 1671—72 ikke færre end trende Opfordringer fra den svenske til den danske Regering, om at modtage Sverigs Mægling. Den svenske Kansler underrettede skriftlig baade Hr. Petkum og den svenske Sendemand i København om de Skridt, den svenske Regering havde foretaget til Fordel for Hertugen af Gottorp, og anmodede dem om at formaa den danske Regering til at modtage Sverigs Mægling. Petkum, der kendte sin Regerings Anskuelser om dette Punkt, lagde Skrivelserne paa Hylden. Fra sit Hof erholdt han Anvisning, at, naar han igen blev spurgt om denne Sag, men kun naar han blev spurgt, saa skulde han svare: at Sagen var afgjort, og at Mæglingen kun vilde volde Tids- og Pengespilde; at det vilde være langt fornuftigere, om den svenske Konge fraraadede Hertugen alle Vidtløftigheder, isteden for at give ham Haab om Mægling, hvorved han blot styrkede Hertugen i hans Ubesindigheder. Det vilde Kongen optage som et oprigtigt Venskabstegn, og det vilde være stemmende med Traktaterne imellem de nordiske Riger, der med klare Ord tilholdt den ene, at han skulde ramme, hvad der var til den andens Gavn. Endelig kunde Petkum saadan ganske af sig selv lade falde et Ord om, at han syntes, at den upartiske Mægling, som man tilbød, ikke stemmede med den Maade, paa hvilken den svenske Sendemand i Wien optraadte; ti denne lod sig forlyde med, at Sverig af Statsgrunde ej kunde taale, at Kongen af Danmark fik Oldenburg, om han endog havde billig Ret dertil. Disse Anskuelser, som Petkum udviklede for den svenske Rigskansler, førte kun til, at denne med større Hæftighed gentog sin Opfordring om at mægle. «Som nabovenlig Magt» hedder det i den svenske Skrivelse, «tilbød Sverig atter sin Mægling, fordi den Splid, der var imellem Gottorp og Danmark, let kunde føre til Vidtløftigheder imellem Danmark og Sverig.» Høflig og bestemt, men tillige med det ironiske Præg, der findes i flere af Griffenfelds Skrivelser, afslog Kristian V den tilbudte Mægling i følgende Udtryk: «Saasom vi heraf klarlig se og kende baade Eders Majestæts fredelskende Tanker og Omsorg for den almene Ro, saavelsom Eders Majestæts Tilbøjelighed til fastere at knytte og stadfæste de imellem Rigerne værende Fortroligheds- og Venskabsbaand, saa kunne vi forsikre Eders Majestæt, at vi kappes med Eder i saa Henseende og ikke ville undlade noget, der kan tjene til at styrke fælles

nabovenlig Fortrolighed, vel vidende, hvor gavnligt det er, at de nordiske Kroner stedse ere forbundne i uopløselig Enighed. Vi optage derfor den tilbudte Mægling som et særdeles Venskabstegn, og takke nabovenlig derfor, forvissede om, at, naar Nødvendigheden kræver det, kunne vi ej voldgive vor Sag i bedre Venners Haand. Men, da vi ikke vide noget om Misforstaaelser imellem os og Gottorp, da alt er aftalt og sluttet her paa Stedet efter Hs. Kærlighed Hertugens egen Begæring, uden vor Tilskyndelse eller Anmodning, saa behøves der ingen Mægling imellem os og bemældte Hans Kærlighed, der ej have andet end venligt og godt med hinanden at skifte. Der er ingen anden Uenighed imellem os end en lille Ædelmodighedsstrid, idet Hans Kærlighed henstiller alt til vor Ædelmodighed og ønsker, vi skulle føje nogle Penge til den af ham betingede Sum. Vi foreholde ham hans Retsind, der synes at kræve, at man staar ved sit Ord og holder, hvad man lover».

Den svenske Regering blev meget stødt over, at man frabad sig dens Indblanding i denne Sag. Den betragtede Hertugen som sin Myndling og gav Svar paa Tiltale. Strags efter at have modtaget det fornyede Afslag, skikkede den en overordentlig Sendemand, Hr. Greve Gabriel Oxenstjerna, til København. Han skulde forkynde, at det var den svenske Konges alvorlige Hensigt at mægle imellem den danske Konge og den gottorpske Hertug; tillige skulde han forlange, at de tre Kroner i det danske Vaaben atter flyttedes ud i et af de ydre Felter. I den høfligste Form afbødede den danske Regering ogsaa dette Forsøg fra Sverigs Side paa at blande sig i den dansk-gottorpske Strid. Det overordentlige Sendebud, der i Januar 1672 kom til København, hædredes med Fester, og der vistes ham en udsøgt Opmærksomhed. Efter sin højtidelige Fremstilling for det danske Hof henvendte han sig først til Griffenfeld, «den Mand, der nød saa stor Kredit hos Kongen», og bad ham om, at yde hans gode Tjeneste, for at den Mægling kunde komme i Gang, der efter den svenske Kanslers Mening skulde forebygge, men som efter Griffenfelds Mening netop vilde volde, Vidtløftigheder imellem de nordiske Kroner. Griffenfeld tolkede sin Konges Glæde over Hs. svenske Majestæts kærlige Sindelag og bad Greven være forvisset om, at man skulde ty til det, naar man havde det behov; men, da man ikke havde noget udestaaende med Hertugen af Gottorp, saa havde man ingen Brug for Mæglingen. Fra den Akkord, som Hertugen havde indgaaet med Haand, Mund og Pen, kunde Kongen ikke vige uden sit

Navns Forklejnelse. Hertugen af Gottorp havde ladet sig forlyde med, at Kongen af Sverig havde lovet ham at tage sig af hans Sag, som sin egen. Det kunde derfor aldrig blive til en upartisk Mægling. Griffenfeld berørte, at Sverigs og Danmarks Anskuelser i denne Sag vare modsatte. Den Gang da Danmark og Gottorp i Fællesskab handlede imod Ploen, havde det kejserlige Hof paa Kongen af Sverigs Anbefaling taget sig af Hertugen af Ploen og bragt ham i den gunstigste Stilling. — Sendemanden gik nu til den anden Genstand for sin Sendelse, og bad Griffenfeld om at ville formaa hans Konge til at flytte «de tre Kroner» ud i et af Yderfelterne. Griffenfeld spillede den overraskede og lod, som om det var noget ganske nyt, man her forlangte. Juel havde aldrig omtalt, at den svenske Konge ønskede denne Forandring; det var jo begge Konger tilladt at føre de tre Kroner; det havde jo intet paa sig, hvor man satte dem, da Danmark ej gjorde Fordring paa Sverig. Af Vaabenbogen viste Griffenfeld Oxenstjerna, at Kristian IV netop havde brugt de tre Kroner paa samme Sted i Vaabnet. I slige Ting, ytrede han, havde Kristian V sine egne Fantasier og brød sig ikke om, at hans Ministre fraraadte ham et og andet.

Oxenstjerna sluttede sig nu til Gyldenløve, den muntre Fører ved alle Hoffesterne. Ved disse gik det saa vildt til, at selv den stærke Gyldenløve maatte holde Sængen i nogle Dage efter Hofmaskeraders og Jagters Anstrængelser. I hans Selskab befandt Oxenstjerna sig bedst, og de talede om de Fremtidsudsigter, der vare til et Giftermaal imellem Kongen af Sverig og Prinsessen af Danmark, hvis Fromhed og bramfri Fremtræde aldeles havde fortryllet Sendemanden. Han lyttede med Glæde til, at Gyldenløve, hvis Indflydelse paa Kongen var saa stor, intet højere Ønske nærede, end at det snart maatte komme til den inderligste og kærligste Forbindelse imellem de nordiske Riger, hvorved der foruden andre Fordele vilde vindes, at Farten i de nordiske Have vilde komme i vore egne Hænder, og at Fremmede kunde udestænges. De samme Forklaringer modtog Sendemanden hos F. Ahlefeldt, der var den tredie af Triumvirerne, som styrede den dansk-norske Stats Anliggender. Nordens Velfærd krævede et Forbund imellem de to Kroner; men ingen af de trende, som han havde henvendt sig til, vilde paatage sig at føre Ordet for ham i hans Anliggende om den tilbudte gottorpske Mægling. Det var tydeligt, at der herskede en bestemt Villie i den danske Styrelse, og at alle nøjagtig fulgte den.

Efter to Maaneders Ophold rejste Oxenstjerna hjem igen, vel

tilfreds med den Hæder, der var vist ham, og de Foræringer, som han havde modtaget; men med uforrettet Sag. Da han aflagde Beretning om sin mislykkede Sendelse den 29 Marts 1672 for det svenske Rigsraad, fandt Kansleren de la Gardie, at det vilde være meget betænkeligt baade for Sverig og Holstein-Gottorp, at slippe Sagen af Hænde, da man havde opmuntret Hertugen til ikke for nogen Pris at indlade sig paa Afstaaelsen af hans Rettigheder paa Oldenburg; og at det burde nærmere overvejes, hvor vidt man skulde finde sig i, at Kongen af Danmark vedblev at føre de tre Kroner i Midtskjoldet, eller hvorledes man paa en snild Maade kunde forbyde det.

At Hr. Petkums Stilling, medens disse Sager stode paa, var alt andet end behagelig, er en Selvfølge. Af Naturen var han snakkesalig, men han fik kun Utak for al sin Bøjelighed, Imødekommen og Forsonlighed. Undertiden fortalede han sig, en Ulykke, der let hænder den, som lader Munden løbe, saaledes da han, for at formilde den svenske Rigskansler, ytrede til ham, at Kongen af Danmark havde flyttet de trende Kroner ind i Midtskjoldet, fordi det var en Hædersplads. Kansleren afbrød ham med de Ord, at Sverig skøttede ej om den Hæder, og forlangte, idet han forandrede Samtalens Genstand, at fremmede Nationers Varer skulde være toldfrie i de svenske Skibe. Da Petkum hverken afviste denne eller andre uhjemlede Fordringer med den nødvendige Fasthed, og hans Føjelighed kun tjente til at øge Rigskanslerens Overmod, saa erholdt han en drøj Irettesættelse. Griffenfeld lagde Staal i Ordene for at mande Petkum op og bringe ham til at indtage en fastere Holdning.

Den lød saaledes: Vi Kristian V, af Guds Naade Konge o. s. v., Vi have med ikke liden Forundring af dine Beretninger af 4 og 11 November 1671 erfaret de Samtaler, du har haft med Kansleren i Sverig, fornæmlig om følgende Punkter:

I. At du har ført Samtalen hen paa Sejlets Strygning i Øresund, som de engelske Orlogsskibe vægre sig ved, da du dog burde vide, at der kun kunde vænte dig ringe Fornøjelse eller i nogen Maade efterretteligt Svar af dem, som hellere end gærne ønske os slige smaa Kævlerier, i Særdeleshed i Sundet. Det kan nu gaa for denne Gang, men vi ville have dig erindret om, at den Manér at blande sig i en Samtale, der lugter af Øresund, og sige: En quoi la Suede se trouverait interessé aussi bien que le roi de Danmarc [i hvilket Sverig er ligesaa interesseret som Danmark], er hel farlig og kunde let tages til

Indtægt af dem og fortolkes ikke om den østersøske Handel, som du har ment det, men vel om at faa Rettigheder i Sundet, hvortil din Samtale har givet første Anledning og Begyndelse.

II. At du har svaret Kansleren, da han besværede sig over, at vi føre de tre Kroner midt i vort Vaaben, — at vi havde givet de trende Kroner denne Plads som en Hædersplads, — hvilket Svar vi finde helt slapt; ti du havde jo Føje til at svare med al Kraft, at, foruden at det stadig har været ført af vore højlovlige Forfædre, saa er det overensstemmende baade med de stettinske og knærødske Traktater. Da der imidlertid baade før det stettinske Forlig og senere har været Tvist imellem Rigerne om dette Vaaben «de tre Kroner», som Sverig formener at være det rette svenske Vaaben eller Skjoldmærke, men vi tvært imod holde for et Unionsmærke, som begge Riger have lige stor Rettighed til at føre, saa ville vi komme saaledes overens om denne Irring, at Tvisten om de tre Kroner skal herefter være afskaffet og aldrig igen optages af Kongerne i Danmark og Sverig, men det skal staa begge Konger frit, at føre de tre Kroner i deres Vaaben og bruge det til evig Tid. Dog at vi og vore Efterkommere, Konger i Danmark, ikke med Vaabnet «de tre Kroner» skulle tilholde os nogen som helst Ret eller Raadighed til Sverig, men holde fast ved det Afkald, som er anført i det stettinske Forlig.

III. At Kansleren har besværet sig over, at vi førte Skaanes og Blekings Vaaben, hvorpaa du vel kunde have svaret, at vi ej engang vidste, hvorledes Skaanes og Blekings Vaaben havde været. Vor elskelige kære Hr. Fader havde lagt de trende Vaaben: den nye Drage, Vædderen og Bjørnen, til, for dermed at betyde Bornholm, Færø og Grønland. Lammet med Korset og Ørnen havde vor elskelige kære Hr. Farfader, Kong Kristian IV, altid ført, ogsaa efter Brømsebro-Freden, til sin Dødsdag; af vor elskelige kære Hr. Fader, Kong Frederik III, vare de undertiden førte, undertiden udeladte, alt efter som Signetet var stort eller lille, efter hans eget Godtbefindende. Fremfarne Konger havde snart ført alle Vaabnene, snart nogle af dem, som oftest fem, og altid de trende Hovedvaaben, og iblandt dem de tre Kroner, hvilken Sag vi behandle med stor Ligegyldighed. Ligesom vi ikke ere forbundne til at udelade noget Vaaben, som det ej ved udtrykkelige Traktater er os forment at føre, saa ville vi ej heller være forbundne til stedse at føre dem alle, men heri følge vore egne Tanker.

(Som enhver Herre gærne gjorde.) Vi skøttede i øvrigt slet ikke om at føre Vaaben over Lande, som andre havde Herredom og Magt over. — Du havde handlet langt forsigtigere, naar du havde svaret Sekretær Hoghausen, at Kansleren allerede havde talt med dig derom. Vilde de føre Sagen videre, burde de give deres herværende Resident den Kommission. Du var sendt til Stockholm for at tilvejebringe god og nærmere Fortrolighed; du vilde derfor ikke befatte dig med at rapportere fortrædelige Sager. Det var ogsaa bedst, om du ved given Lejlighed i Samtalens Løb gav tilkende, at det ikke var til os selv, men til en af vore Ministre, at du havde gjort denne Beretning og af ham faaet ovenskrevne Efterretning.

IV. At Kansleren har besværet sig over Skibes og Gods's Medfart i Øresund, er uden Føje og skellig given Aarsag, som du kan se af hosfølgende Attest fra Toldbetjenterne i Øresund. Den herværende svenske Resident er noksom bekendt med den Lemfældighed, hvormed vi altid ere gaaede frem paa hans blotte Mellemkomst, endog i forefaldne, med Lurendrejerier forbundne, Forseelser. Vi kunne ikke begribe, hvorledes du er kommen til at give Kansleren det Svar, at du meget godt erindrede dig, at, da Engelskmændene og Hollænderne sluttede vor sidste Fred, da havde de samtidig givet salig Kongen en Erklæring, ved hvilken de forpligtede sig til at tilintetgøre denne Artikkel i Traktaten*). Du skal udførlig tilskrive os, hvad du er dig bevidst herom; ti vi vide intet om nogen saadan Erklæring, kunne ej heller finde den aller ringeste Efterretning derom og formene, om ogsaa saa var, saa burde du ikke have sagt det.

V. Vi kunne ingenlunde bifalde, at du gaar af dig selv til Kansleren i den imellem os og Hs. Kærlighed Hertugen af Gottorp værende oldenburgske Sag, og spørger ham, paa hvilken Maade han troede, denne Sag kunde ordnes, »sauf notre honneur et

*) I en Samtale imellem Kansler de la Gardie og Petkum forlangte førstnævnte, at fremmede Varer ombord i svenske Skibe skulde passere Sundet uden at betale Told, hvilket han paastod, var fastsat af Hollænderne i den sidste Traktat. Petkum svarede, at han kunde erindre, at, da Engelskmændene og Hollænderne havde sluttet denne Traktat, havde de samtidig forpligtet sig til at tilintetgøre denne Artikkel i Traktaten, og i denne Anledning givet en Revers til Kongen. Kansleren svarede, det vedkom ikke Sverig, der holdt sig til Traktatens Ord.

respect» [uden Skade for vor Ære og Agtelse]. Det tjener kun til at give Sverig Anledning til at blande sig i dette Værk, som det altid har søgt, og til hvilken Ende det nu atter har tilbudt sin Mægling, der næppe bliver til Fordel for os. Vi haabe, at du herefter bedre iagttager et og andet og opfører dig med Tavshed og Forsigtighed. Eftersom Kansleren ogsaa skal have spurgt dig, om du havde noget yderligere Forslag at gøre til nærmere Forbund, saa kan du tage Anledning af det Lurendrejeri, der daglig finder Sted i Øresund, hvorved vi ikkun beskæres vor Told og Indkomst, og de selv føres langt fra deres rette Øjemærke, som er Negotiens og Trafikkens Fortsættelse, saa det muligen ikke vilde være af Vejen, om vi i Tide vare betænkte paa Handelens Forbedring og Sikkerhed, under de nuværende vanskelige Forhold. Hertil ere vi ej utilbøjelige, hvis vi fornemme nogen Lyst dertil paa deres Side. Derefter du dig allerunderdanigst har at rette. København d. 31 December 1671.

Det er vel værd at lægge Mærke til, at Griffenfeld, flere Maaneder forinden Krigen udbrød imellem Nederlandene paa den ene Side og Frankrig og England paa den anden Side, lægger Sverig paa Sinde, at de nordiske Magter i Tide, forinden Krigens Udbrud, maa være betænkte paa Forholdsregler til Søfartens Beskyttelse, forinden Kapere og Krydsere bedække Havene. — Brevet er ikke strags blevet afsendt. I Kristian V's Breve til Griffenfeld læser man, at Kongen har underskrevet det d. 26 November. Kongen skriver: «Herhos følger det Brev til Petkum underskrevet. I har Ret nok, og gider jeg ej gærne have med slige Salpeterier at bestille». Det afgik først i Slutningen af December, da Underretningen om Oxenstjernas Komme til København med nye Mæglingsforslag i den gottorpske Sag gav fornyet Anledning til en alvorlig Paamindelse.

Petkum undskyldte sin Eftergivenhed med, at han ej vilde paatage sig det Ansvar at tale haardt til den svenske Kansler i en Tid, da Sverig smigredes af alle andre Magter. Nederlandene, Brandenburg, Frankrig, Storbrittanien, Spanien og Østerrig kappedes om at vinde Sverig, som derved fik en fordærvelig Mening om sin Betydning og fordrede, at man bejlede til dets Gunst. I Februar 1672 tilbød Holland Sverig 720,000 Gylden aarlig for dets Hjælp imod Frankrig. Tilbudet afsloges. Kurfyrsten af Brandenburg ytrede med paatagen Ydmyghed, at han agtede at følge samme Politik

som Sverig, og vilde derfor gærne vide, om det agtede at slutte sig til Frankrig eller til Holland, for at følge dets Eksempel. Han afvistes med, at han skulde vænte, til der var kommet større Klarhed i Forholdene. Petkum maatte høre af den svenske Kansler, at hele Evropa sendte Bud for at spørge, hvilke Beslutninger Sverig vilde tage i Evropas Politik, for at deres Herskaber kunde rette sig derefter, og at den danske Sendemand var den eneste, som blot var tilstede i Stockholm for at sætte et Ben i Vejen for Sverig.

Den 14 April 1672 indgik Sverig det skæbnesvangre Forbund med Frankrig, som paalagde det at angribe enhver Stat, der vilde understøtte Nederlandene, og som desuden indeholdt i sin hemmelige Del nogle for Danmark meget nærgaaende Bestemmelser. I Traktatens Hovedartikler forpligtede Frankrig sig til at betale Sverig en Million Rdl. aarlig, imod at dette Rige angreb enhver Stat, der vilde hjælpe Holland, som Frankrig vilde tugte. I de særskilte hemmelige Artikler forpligtede Frankrig sig til at forsvare Hertugdømmet Holstein-Gottorps Selvstændighed; til aldrig at give Kongen af Danmark Subsidier; og ikke indbyde ham til at være Deltager i det fransk-svenske Forbund, inden det havde raadspurgt Sverig og erholdt dette Riges Samtykke. For sin Umag med at bringe dette Forbund i Stand, fik den svenske Kansler 120,000 Rdl. af Kongen af Frankrig. Med Frankrigs Allierede, England, sluttede Sverig ligeledes Forbund. Fra disse Forbindelser havde den svenske Regering udelukket Danmark, der besvarede Udfordringen ved d. 12 September at indgaa et Forbund i Braunschweig med flere tyske Stater til Fredens Bevarelse i Tyskland og til egen Sikkerhed, i hvilket Øjemed hver af Parterne skulde stille en bestemt Troppestyrke.

Forhandlingerne i det svenske Rigsraad i de Dage, der gik nærmest forud for den svensk-franske Traktats Fuldbyrdelse, vidne om den stærke Frygt, et stort Parti i Sverig dengang nærede for Danmarks Politik. Rigsadmiralen Stenbock ytrede: Det er en Grundsætning for os at kue Danmarks Magt og hindre det i at ruste sig; skulde det faa Penge af Frankrig, saa kan det sætte sig i Forsvarsstand, og vi opnaa ikke det, vi tilsigte. Klas Thott: Forbundets væsentlige Maal bestaar i, at Danmark ikke drages ind i Krigstilstanden; lykkes det for os, saa faar det heller ingen Subsidier. Gøre vi ikke, hvad Frankrig begærer af os, saa kan det bruge Danmark til at tvinge os. Rålamb: Fremfor alt bør det forekommes, at Danmark faar Subsidier og derved bliver i Stand til at ruste, ti saa vil det kontrollere os. — Klas Thott: Mig

tykkes, at vi ej uden Anledning bør give Danmark Grund til at mistænke os. Hvem véd, om Frankrig ej har en Traktat med Danmark, som forpligter det til at give vor Nabo Subsidier? Kansleren: I saa Fald, Hr. Greve, er hele vort Værk stødt omkuld, ti, naar Frankrig i den ene Time slutter med os, og i den anden giver Danmark Penge, saa vilde det være alt for farligt. Nils Brahe: Om saa er, tilbagekalder jeg mit Samtykke til Forbundet med Frankrig. Rigsadmiralen: Ligeledes. Rålamb: Ligeledes; det bør fastholdes, at begge disse Kroner ere uforligelige. — Thott vedblev sin Paastand, at der var Tale om et sligt Forbund imellem Frankrig og Danmark. Kansleren kunde ej tro, at det var Tilfældet. Den franske Sendemand i Stockholm havde jo udvirket, at den engelske Sendefærd til København var bleven holdt tilbage af Opmærksomhed imod Sverig. Han vilde spørge den franske Sendemand, hvorfor han vilde have det Punkt ud af Traktaten, der forbyder Frankrig at give Danmark Subsidier. Siger han «for min Konges Værdigheds Skyld», saa forlanger jeg en særskilt Artikkel, hvori Frankrig skal erklære, at det hverken staar i eller vil slutte Forbund med Danmark, saa længe det er i Forbund med os. Vil han ikke indgaa paa denne Betingelse, saa er der Ugler i Mosen, og vi maa tage os i Agt. Hertil ytrede Klas Thott: Men Frankrig har jo frie Hænder og kan give Subsidier, til hvem det vil, blot Danmark ej inddrages i Krigen i Tyskland. Kansleren: Det bør fuldstændig forebygges, at Danmark faar Subsidier. Nils Brahe: Vi bør ej slippe denne Sag ud af vore Hænder, men betinge os fuld Sikkerhed i dette Punkt. Rigsdrosten Per Brahe: Frankrig kan give Subsidier til England, ja til Tyrken, om det vil; men ej til Danmark, det er stik imod vore Interesser.

Petkum følte, at han ikke var sin Post voksen; han skrev hjem, at efter hans og flere ansete Svenskeres Mening kunde Jens Juel bedst magte de svenske Forhold. Han havde forklaret Kansleren, at de tre Kroner vare et Unionsmærke, som fra Kalmareningen var fælles for alle tre Riger, og at det varslede godt for kommende Tider; men Kansleren var bleven meget fortørnet over denne Forklaring. Ti han bar Nag til Unionstiden, til Erindringen om det danske Herredømme, og tilbød at vise Petkum, at Sverig havde ført de tre Kroner i sit Vaaben længe forinden Unionen, og at de havde prydet Upsala Kirkespir i det trettende Hundredaar. Han slog paa Sværdet og talede højt om, at Sverigs Hær skulde tage sig baade af denne Sag og af Hertugen af Gottorps Ret til de oldenburgske Grevskaber. Griffenfeld tog Sagen meget

koldblodig. Jens Juel forsikrede ham, at den svenske Kansler var raadvild og ubestemt, og at det var lutter Blæst. Juels klare Dom stadfæstedes snart. En Maaned senere — i Juni — skrev Petkum hjem, at den svenske Kansler havde talt ret fortrolig med ham om at træde i nærmere Forbindelse med Danmark og om de lykkelige Udsigter, der vare til et snarligt Giftermaal imellem den svenske Konge og den danske Kongedatter. Omslaget, der for øvrigt ikke var oprigtig ment, havde mange Grunde. I April havde Frankrig og England paaført Nederlandene Krig, og strags oversvømmedes de nordiske Farvande af engelske, skotske, franske og hollandske Kapere, der røvede baade fjendtlige og nevtrale Skibe. Fra alle Handelsstæderne i Sverig modtog Regeringen Klager over Havenes Usikkerhed; men Søværnet var forsømt, Fæstningerne i Forfald, Soldater og Matroser rømmede skarevis for ikke at dø af Sult. De Forbund, Sverig havde sluttet med Frankrig og England, havde ikke gavnet dets Handel, der led megen Overlast saa vel af de hollandske, som af sine egne Allieredes Kapere. Af Misfornøjelse over den Medfart, som dets Handelsskibe underkastedes, gav den svenske Regering sin Minister ved det danske Hof, Gustaf Lilliecrona, Befaling til at underrette Kristian V om, at Sverig nu var villigt til at underhandle om alt, hvad der kunde tjene til, at de nordiske Rigers Ære og Sikkerhed uryggelig kunde hævdes.

Det var baade Kong Kristians og Griffenfelds inderligste Ønske, at der hurtig toges fat paa de Underhandlinger, der skulde knytte de nordiske Riger, saa begge Konger med forenet Magt kunde afvise alle Fremmedes Indgreb. Griffenfeld betroede til den svenske Sendemand i København, Lilliecrona, at Kongen til Øjemedets Iværksættelse vilde benytte Jens Juel og Kristoffer Lindenow, der begge vare nøje kendte med Partierne i det svenske Rigsraad, og derfor bedst vare i Stand til at udjævne alle Vanskelighederne. Lindenows Instrukser laa allerede færdige, og Griffenfeld ønskede blot, at han maatte finde lidt af den Lyst til en god Forstaaelse i Stockholm, som der nu var tilstede ved det danske Hof.

At Kristian V var stemt for at slutte sig til Sverig, fremgaar af hans Breve til Griffenfeld. Han skriver 30 Marts 1672: Man kan endelig se, at det gamle Venskab imellem Sverig og Frankrig bliver nu fornyet, hvilket jeg haaber skal tjene til vort Bedste, og at vi kunne komme til at tage de Forholdsregler, som for os ere de naturligste og fordelagtigste. Den svenske Kansler havde desværre dog kun for et Syns Skyld, under Trykket af den almindelige Mis-

fornøjelse, nærmet sig Danmark. De imod vort Fødeland saa nærgaaende Artikler i det af ham med Frankrigs Udenrigsminister Hr. Pomponne sluttede svensk-franske Forbund vidnede om hans fjendtlige Sindelag. Petkum havde inden sin Hjemkaldelse den Tilfredsstillelse at kunne meddele sin Regering de Artikler, i hvilke Frankrig garanterede Holstein-Gottorps Selvstændighed, og Sverig forpligtede sig til at angribe enhver Stat, der understøttede Nederlandene. Den svenske Kansler var underfundig nok til paa det ivrigste at opfordre Petkum til at formaa hans Regering til i Forening med Brandenburg at rykke i Marken og redde Hollænderne ud af Franskmændenes Kløer. «Det vilde være et berømmeligt Foretagende» ytrede Kansleren lumskt; — «og et meget farligt» lagde Petkum til.

Samtidig med, at Frankrig med saa stort Held havde forledt Sverig til Frafald fra Nederlandene, søgte dets Allierede, England, i samme Hensigt at formaa den dansk-norske Stat til at slutte et inderligere Forbund med sig. I Juni 1670 havde den til København skikkede overordentlige Sendemand, Arthur, Greve af Essex, forlangt nogle Forandringer i det Forbund, der var sluttet det forrige Aar i London (ɔ: de af Statholder Gyldenløve sluttede Traktater). Særlig forlangte han, at den fjerde Artikkel, ifølge hvilken Kongen af Storbritanien tilsagde den dansk-norske Stat sin Bistand og Hjælp i Krig, maatte blive ændret saaledes, at Hjælpen ydedes gensidig, ellers fik det let Skin af en engelsk Beskyttelse; men den danske Regering mente, at man gjorde bedst i at blive ved de en Gang vedtagne Udtryk. Dette vedtoges da ogsaa, og Traktaten, der undertegnedes i København d. 11 Juli 1670, kaldtes for en Venskabs- og en Handelstraktat, uagtet den i sin fjerde Artikel indeholdt, at Hans brittiske Majestæt forpligtede sig til med tilstrækkelige Kræfter at bortjage enhver Fjende, der angreb den dansk-norske Stat. — Efterhaanden bleve de engelske Anmodninger om en nærmere Tilslutning mere paatrængende, og Kongen gav derfor d. 20 Juni 1671 sit Minde til, at Sendemanden erholdt det Svar, at man af hans Udtryk skulde tro, at han havde i Sinde at drive Forhandlingerne til Yderlighed og Brud, isteden for at føre dem til en venlig Udgang; og det tværtimod sin Konges Hensigt, der i sit Brev forlangte en fuldstændig Oprettelse af det gode Forhold imellem Rigerne. Det var underligt at udstede en Erklæring til Fordel for England, førend man saa klarere i disse Sager, og førend man til Tegn paa fuldstændigt Venskab havde faaet den sidst sluttede Traktat ratificeret

og udvekslet. — Dette skete, og Storbrittanien frafaldt alle Fordringer i dette Aar. Men de optoges i Maj Maaned 1672, da det var kommet i Krig med Nederlandene. Den til København ankomne engelske Sendemand, Hertug Karl af Richmond, forlangte i sin Regerings Navn, at Kongen af Danmark, paa Grund af sit Forbund med England, skulde erklære Nederlandene Krig. Han var dog ikke heldigere i sine Bestræbelser end hans Forgænger. Den dansk-norske Stat vilde ikke indgaa noget Krigsforbund med Storbrittanien, der var afmægtigt under den vellystige og ødsle Karl II. Storbrittanien kunde ikke byde gunstige Betingelser, dets Konge var i Ludvig XIV's Sold. Han kunde bruge alle de Stikpenge, han fik, til sine Friller, og England havde ikke en Hvid at bortgive. Den dansk-norske Stat vilde ikke optræde fjendtlig imod Nederlandene, og den havde langt fra opgivet Haabet om endnu at vinde Sverig for sig til Nederlandenes Beskyttelse.

II.

Fortsættelse af Forhandlingerne med Sverig. Kristoffer Lindenows og Jens Juels Sendelse. Deres Forskrifter om Forbundets Øjemed. Underhandlingernes Begyndelse i Maj 1673. Det danske Forslag i Juni 1673. Sverig trækker Forhandlingerne i Langdrag. Frankrig støtter de danske Kommissærer. Det svenske Forslag i Januar 1674. Den danske Regering antager dets 14 Artikler vedrørende Forbundet, men forlanger, at de vedhængte Artikler om Holstein-Gottorp og det danske Vaaben skulle stryges. Nye Forhalinger fra svensk Side.

I Slutningen af September 1672 kaldtes Petkum hjem, og i Begyndelsen af November rejste hans Efterfølger Lindenow til Stockholm. Opfordringen til det skandinaviske Forbunds Oprettelse var Hovedsagen i de ham medgivne Forskrifter. Han skulde betone, hvor nødvendigt det var ved fælles Foranstaltninger hurtig at raade Bod paa den Skade, som daglig tilføjedes Nordens Handel og Søfart af de krigsførende Magters Kapere, der trods alle Traktater plyndrede danske, norske og svenske Sejlere, hvilket aldrig vilde ske, hvis de fremmede Magter ikke vandt Mod dertil ved den vrange Mening, de havde om de nordiske Rigers indbyrdes Ufordragelighed. — Saa snart han havde faaet Kongen af Sverigs Minde til Forbundets Oprettelse, skulde han ufortøvet indberette det til sin Regering, der da vilde skikke Jens Juel som overordentlig Sendemand til det svenske Hof, for at denne Velfærdssag hurtig kunde blive afgjort. Med største Varsomhed skulde Lindenow udforske

den svenske Regerings Stemning med Hensyn til den blodige Krig, der rasede imellem Nederlandene og Frankrig-England, i hvilken det syntes, at Hollænderne vare i Færd med at gaa til Grunde. Skulde Svenskerne ytre, at vore fælles Interesser ikke vare tjente med Republikkens Undergang, saa skulde Lindenow erklære, at, hvis de vilde betro ham, hvilke Midler de vilde anvende til Nederlandenes Redning, saa tvivlede han ikke om, at hans Konge vilde kappes med dem i at bidrage sit til Oprettelsen af saadant et kristeligt og for begge Rigers Interesser gavnligt Værk.

Blev der hentydet af Kansleren til Kongen af Sverigs Ønske om at ægte den danske Prinsesse, saa skulde han svare overensstemmende med den Befaling, Kongen mundtlig havde givet ham: at man ved det danske Hof imødesaa, at Kongen af Sverig vilde anmode om Prinsessens Haand, samt at et saa ærefuldt Tilbud vilde blive modtaget.

Endelig skulde han med yderste Flid udspejde, hvad de holsteinske Fyrster, Kristian Albrekt af Gottorp og hans Broder, Avgust Frederik, Biskop af Eutin, bestilte ved det svenske Hof; og indberette, hvor stor en Magt Sverig var i Stand til at ruste til Lands og til Søs, saafremt det havde i Sinde at tage sig af deres Sag med væbnet Haand.

Den danske Regering havde slet ikke behøvet at skynde med sit Forslag, ti den svenske Kansler havde forlængst glemt sine skandinaviske Ytringer og stødte atter Danmark tilside, der hindrede ham i at vugge sig i sine Stormagtsdrømme. Nu skrev han i en anden Tone til den svenske Sendemand ved det danske Hof, Lilliecrona. Han maatte ikke lade sig tage ved Næsen, give nøje Agt paa den danske Regerings omskiftelige (!) Sindelag, og ej sætte nogen Lid til dens hidtil gjorte Forsikringer om, i en oprigtig Mening at dyrke en nabovenlig Fortrolighed med Sverig. — Maaneder hengik, inden Lindenow fik nogen Besked af Kansleren paa sin Regerings Tilbud. Nogle Uger efter hans Ankomst blev Kongen af Sverig erklæret for myndig, og de Festligheder, der fandt Sted i denne Anledning, tjente som Paastand til at skyde Statssagerne til Side. Sin Regerings Tiltrædelse meddelte Karl XI, der nu var atten Aar, til Kristian V, der i en hjærtelig Lykønskningsskrivelse takkede for denne Meddelelse og knyttede til denne glædelige Begivenhed det Haab, at det maatte lykkes for dem begge at forene de nordiske Kroner i et trofast Venskabsbaand. Karl XI vedblev imidlertid i sine første Regeringsaar at overlade hele Styrelsen til sin Onkel, Rigskansler Grev Magnus de

la Gardie. Denne bragte først de Statssager, der laa ham paa Hjærte, til Ende, inden han sysselsatte sig med den danske Sendemands Forslag. I Vinteren 1672 fornyede han, under de gottorpske Fyrsters Ophold i Stockholm, de ældre Traktater, som Sverig havde indgaaet med dem, til Hertugdømmet Holstein-Gottorps Beskyttelse. Dernæst formaaede han Frankrig, Storbrittanien og Nederlandene til at modtage Sverigs Mægling, og Sendemænd fra de nævnte krigsførende Magter, samt fra Østerrig og Spanien, samledes i Foraaret 1673 i Køln, for under Sverigs Forsæde at enes om Betingelserne for en varig Fred. Om Kongens Giftermaal med en dansk Prinsesse blev der intet ytret; ti Kongemoderen, den holsten-gottorpske Prinsesse, Kristian Albrekts Søster, vilde af al Magt hindre, at hendes Søn skulde blive gift med en dansk Prinsesse. Hun lod Kansleren indbyde nogle unge tyske Prinsesser til det svenske Hof, men de faldt ikke i Kongens Smag. Først da der paany indløb Klager fra Søstæderne over Handelens Ødelæggelse af de talløse Kapere, befalede den svenske Regering i Slutningen af Februar 1673 sin Sendemand i København, Baron Gustaf Lilliecrona, at meddele den danske Regering, at Sverigs Konge med Glæde havde erfaret, at et overordentligt Sendebud vilde blive skikket til Stockholm for i Forening med de dertil udvalgte svenske Kommissærer at slutte et Forbund imellem de to Kroner, saa Handel og Søfart kunde vorde betryggede og alle Tvistigheder fjærnede.

Med stor Tilfredshed modtog den danske Regering dette velkomne Budskab. Glemt var den lange Væntetid. Endelig var da Sverig kommet til den Overbevisning, at dets Indbyggeres Velfærd ikke mindre end Danmarks og Norges krævede, at de tre Riger sluttede sig sammen, et Hensyn, for hvilket alle ældre Forpligtelser maatte vige. Griffenfeld haabede, at det forholdt sig saa, og at han ved Juels Hjælp skulde forstaa at slaa paa de rette Strænge og overbevise alle Modstanderne om, at deres ligesom vort Velfærd fordrede, at de nordiske Kroner bleve forenede ved bindende Traktater, saa Fremmede ikke skulde være i Stand til at spalte Nordens Kraft i flere Dele ved at nære den indbyrdes Skinsyge, og tilkøbe sig en enkelt Dels Hjælp for en ussel Pengesum. Juel var saa sikker i sin Sag, at han mente, at det nok skulde lykkes ham at bringe Forbundet i Stand i Løbet af to Maaneder.

Som første Skridt for at vise Udlandet, at nu stod Norden som én Mand, skulde Juel foreslaa, at Kongerne af Sverig og Danmark-Norge ved en fælles Sendelse skulde støtte den nederlandske Republik, da dennes fuldstændige Ødelæggelse vilde medføre

stor og uerstattelig Skade for de nordiske Riger, hvis Handel allerede, ved hvad der var sket, havde faaet et føleligt Knæk. Forkastede den svenske Regering dette Middel, saa skulde Juel spørge den, hvilke Midler den formente, der vare de tjenligste. Til Petkum havde den svenske Kansler ytret, at det vilde være fortjenstligt, om den dansk-norske Stat ilede Hollænderne til Hjælp, og til Lindenow havde han udtalt sin Glæde over det Rygte, der var kommet ham for Øre, at den dansk-norske Stat vilde støtte Hollænderne med 16,000 Mand og en Flaade paa tyve Skibe, og sagt, at han ikke nærede noget højere Ønske end det, at Kongen af Danmark støttede og reddede Nederlandene. Der var noget uklart i disse Kanslerens Ytringer, ti ifølge det imellem Frankrig og Sverig sluttede Forbund var jo Sverig forpligtet til at overfalde den Magt, der støttede Holland. Juel skulde derfor med sin sædvanlige Behændighed udfritte Kansleren og erfare hans rette Mening, ti det var nødvendigt at opnaa Klarhed, inden man skred til Handling. Juel kunde betone, at Holland, naar det blev ladet i Stikken af alle, vilde blive tvunget til Fred paa saa haarde Vilkaar, at det vilde være enstydende med dets fuldstændige Opløsning.

For at vække Lysten til et kraftigt nordisk Forbund skulde Juel omtale den oprørende Maade, paa hvilken de krigsførende Magter behandlede dansk-norske og svenske Søfarende. Han skulde opregne alle de Uforskammetheder, alle de Røverier, der daglig bleve begaaede af dem, der kaldte sig de nordiske Kroners Venner og Forbundne, men handlede lige fuldt imod dem stik imod de sluttede Traktater. Det vilde aldrig finde Sted, hvis den dansk-norske Stat og Sverig værnede om sin Søfart med sammenføjet Magt. Ingen vilde da vove at krænke og ydmyge vore Flag. Det andet Forslag skulde derfor være Oprettelsen af en Traktat for at skaffe Flaget Agtelse til Søs og til Handelens Sikkerhed. Hvad Norden kunde vænte sig i Fremtiden, naar den vældige Sømagt, der hidtil var bleven holdt i Tømme af Hollænderne, ganske tilranede sig Magten over Havene, det behøvede ingen nærmere Udvikling. I Forbindelse med Nederlandene kunde de skandinaviske Magter danne et Bolværk mod Storbrittaniens egenmægtige Fremfærd til Søs. Selvfølgelig maatte Forslaget om et sligt Forbunds Oprettelse behandles med stor Forsigtighed, ti Sverig kunde jo misbruge denne velmente Fortrolighed til at skaffe os de Magters Fjendskab, hvis Interesser bleve ilde berørte. Juel skulde derfor ikke udfærdige noget skriftligt, men beflitte sig paa at faa et skriftligt For-

slag fra den svenske Regering. Endelig skulde han foreslaa, at der til Handelens Fremme og Samfærdslens Lettelse sloges samme Mønt i hele Norden.

Dette var omtrent Indholdet af de Forskrifter, Griffenfeld havde udarbejdet til Rettesnor for Juel og Lindenow. Klart og tydelig vare de affattede og vidne om Griffenfelds Fremsynethed.

Samtidig med at den store Fredskongres aabnedes i Køln, begyndte der i Maj 1673 Underhandlinger i Stockholm om et skandinavisk Forbund. Paa begge Sider var der store Vanskeligheder, der skulde overvindes. Frankrig havde blot samtykket i Køln-Kongressen for at føje England, udhule Grunden under Sverig og røve dette Rige det sidste Paaskud til at unddrage sig dets i April 1672 indgaaede Forpligtelser. — Endnu medens Kongressen var samlet, greb Krigens Lue om sig, Spanien og det tyske Rige toge Hollands Parti og erklærede Frankrig Krig. Der maatte altsaa handles med Hurtighed i Stockholm, hvis de af Sverig indgaaede Forpligtelser ikke skulde indvikle det i en Krig, i hvilken de tre nordiske Riger, som saa ofte havde været Tilfældet, bleve førte ind i to modsatte Lejre. Griffenfeld kendte godt de Fordomme, mange højtstaaende Personer baade i Danmark og Sverig havde imod et nordisk Forbund. Han vidste fremdeles, at Svenskerne vilde benytte de holstein-gottorpske Tvistigheder til at forhale og fortrædige Underhandlingerne; men han haabede at sejre ved sin overlegne Dygtighed og ved Hjælp af begavede Mænd som Juel og Lindenow, der skulde gøre det indlysende for Svenskerne, hvilke Fordele Forbundet vilde yde Sverigs Handel, Skibsfart og Magt. Ved det danske Hof var der et saakaldt brandenburgsk Parti, der modarbejdede det svenske Forbund. Det holdtes vedlige af de brandenburgske Sendemænd, Brandt og Blumenthal. Til dette Parti hørte de mange fra Tyskland indkaldte Hofmænd og Generaler samt nogle af de gamle Gehejmeraader. I Sverig var næst Kansleren, hvis brændende Had til Danmark ikke var nogen Hemmelighed, Rigsfeltherren Wrangel den vigtigste Mand. Han støttede Kansleren i hans dansk-fjendtlige Politik af gammelt Nag og befordrede hans franske Politik, at det nok skulde lykkes Frankrig at rive Sverig med sig ind i den store evropæiske Kiv; og Krig, særlig naar den kunde føre til et Indfald i Danmark, var Marskens højeste Attraa, skønt han var fuldstændig ødelagt af Gigt. Drosten Per Brahe og Rigsadmiralen Stenbock vare stemte for Fred, men fjendske mod Danmark. Skatmesteren Sten Bjelke, Rigsraaderne Johan Gyllenstjerna og Jon Ørnstedt arbejdede ærlig

paa at bringe en god Forstaaelse tilveje imellem de nordiske Riger; men de fortvivlede om Sagens Fremme under de stedfindende Forhold, da Flertallet af deres Fæller og hele Kongehuset vare meget fjendtlig stemte imod det danske Hof.

De svenske Sendemænd, der rejste til Køln, bleve i de udsugede Rhinegne, som de droge igennem, modtagne med overordentlig Jubel. Befolkningen knælede paa Vejene, og Gejstligheden lyste Velsignelse over dem, som vare de Fredens Apostler. De danske Sendemænd, der rejste til Stockholm, modtoges derimod med stor Mistænksomhed af Befolkningen, Man kunde endnu ikke gøre sig fortrolig med, at der kom noget godt fra den Kant. Det var Ulrikka Eleonora forbeholdt at gøre sit danske Navn elsket i hver en Vraa.

Underhandlingerne om et nordisk Forbund begyndte i Stockholm d. 10 Maj 1673. De svenske Kommissærer vare Rigsraaderne Johan Gyllenstjerna og Jon Ørnstedt, de danske Baron Jens Juel og Kristoffer Lindenow. Efter at Fuldmagterne og de brugelige alenlange Venskabsforsikringer vare udskiftede, hengik flere Møder med, at man fra begge Sider søgte at formaa hinanden til at fremlægge et omstændeligt skriftligt Udkast, der kunde tjene til Grundlag. For at bevæge de danske Kommissærer til at overlevere et fuldstændigt, i bestemte Artikler affattet, skriftligt Forslag, lod Gyllenstjerna, som om han vidste meget bedre Besked om Griffenfelds Hensigter end de danske Kommissærer. Det gjorde et vist Indtryk paa Juel, som skrev derom til Griffenfeld og opstillede trende Gisninger, hvorfra Svenskerne havde deres Kundskab: 1 fra Lilliecrona, 2 fra heldig Gætning, 3 fra en eller anden i Regeringen. Griffenfeld svarede derpaa, «anlangende de Propositioner, som Hr. Gyllenstjerna udi sin Discours haver ladet sig forlyde at skulle være komne fra os, da er vel af de trende Gisninger den første den retteste, som min højtærede Hr. Broder gør sig. Ti at jeg skulde ville have holdt det hemmeligt for Ham, synes vel at skulle være en utidig Sekretesse, og har jeg sandelig temoigneret Ham større Fortrolighed, end at Han kunde have Aarsag til at fatte sig nogen slig Tanke». I samme interessante Brev lære vi, at det stadig er Griffenfeld en Fornøjelse at kunne sige sine Venner noget behageligt, og her som andensteds ville vi erfare, at han og Juel kappedes om at opmuntre hinanden til at overvinde Hindringerne imod det naturlige Forbund. Griffenfeld skriver næmlig: Jeg har haft dobbelt Fornøjelse af at høre og læse Hans til Hs. Majestæt fremskikkede Beretninger, baade fordi det var

mig en Glæde at se Hs. Majestæts Sager i saa dygtig en Mands Hænder, der i saa kildne Tidsforhold ved at bringe Vind i Sejlene, som og, fordi enhver deraf kan se, at, hvad jeg har sagt til min højtærede Broders Fordel, ikke er andet end den skære Sandhed. Hvad de Poster angaar, hvorover Han forlanger nærmere Ordres og Instruktioner af Hs. Majestæt, skal jeg paany igen erindre om i Konsejlet, hvor jeg har fundet diskrepante Meninger. For øvrigt henholder jeg mig til, hvad Hr. Biermann vil tilskrive Ham, og beder om Forladelse, hvis jeg ikke altid er saa punktlig i at svare Ham paa Hans høflige Skrivelser; men hvad der mangler i Ord, skal jeg erstatte i Gerning.

De i Brevet omtalte Poster vare næmlig foranledigede ved, at Johan Gyllenstjerna havde forlangt, at de danske Kommissærer skulde fremlægge et i bestemte Artikler affattet Forslag, da det var en simpel Pligt for den Stat, der ønskede Forbundet, at det fremlagde Udkastet i dets Enkeltheder, for at man kunde erfare, hvad der tilsigtedes. Han tilføjede, at jo mere aabent de danske Kommissærer handlede, des bedre kunde han nedslaa de ildesindedes Rænker, der modarbejdede Forbundets lykkelige Slutning. Erkendende Nytten og Rigtigheden af denne Erklæring, anmodede Juel og Lindenow deres Regering om et bestemt skriftligt Forslag, som de kunde forelægge deres svenske Medarbejdere til Antagelse. Af Griffenfelds Breve til Juel erfare vi, at det ej var uden Vanskelighed, at det lykkedes ham i Gehejmeraadet at overvinde Uvillien imod at indrømme dette Forlangende; men Griffenfeld satte sin Villie igennem, og d. 27 Juni 1673 tilstillede han de danske Underhandlere det skriftlige Forslag, som de havde forlangt, tilligemed en kongelig Skrivelse, i hvilken det indskærpedes dem at indprente de svenske Kommissærer, at de skulde holde Forslaget hemmeligt og ej udbasune det til uvedkommende. I betimelig Tid skulde Juel og Lindenow underrette deres Regering om Forslagets Skæbne: om de svenske Kommissærer vilde gaa ind derpaa, eller om de blot vilde benytte det til at trække alt i Langdrag, og altsaa intet slutte med den dansk-norske Stat. I saa Fald skulde Juel faa nærmere Underretning om, hvorledes han havde at forholde sig med sin Hjemrejse.

Forslaget, der var vedtaget d. 16 Juni i Gehejmeraadet, og som d. 28 Juni af Juel og Lindenow blev overrakt de svenske Kommissærer, var saalydende:

Vi underskrevne gøre herved vitterligt, at, eftersom vor Konge er kommen til Kundskab om den gode Tilbøjelighed, der findes

hos Kongen af Sverig, til at stifte en nærmere Fortrolighed, saa der endog gik Rygte, at han havde udsét et særskilt Sendebud til at sætte denne Sag i Gang, saa har vor Konge, for at kappes med Kongen af Sverig i dette for det almene, og især for den protestantiske Religions Bekendere saa nyttige Værk, befalet os at tilkendegive vor Konges Begærlighed efter at fremme dette priselige Værks Udførelse. Han ønsker intet højere, end at al Lejlighed til Misforstaaelse, som andre Magter søge at vække imellem begge Deres Majestæter, maatte betages ved en saadan nærmere Forbindelse, at der kan rodfæstes et evigt varende Venskab til fælles Sikkerhed, til Søfartens og Handelens Fremme.

I denne Anledning har han givet os Fuldmagt til følgende Overenskomst med Kongen af Sverigs Kommissærer:

I. Efterdi de senest imellem begge Kroner oprettede Traktater bestemme, at den ene skal befordre og ramme den andens Gavn og Bedste i alle Maader, med Ord og Gerning, som sit eget, og saa meget som muligt søge at afvende og hindre, hvad som helst der kan være til den anden Persons, Rigers, Landes, Regerings og Undersaatters Skade, saa skal herefter intet trakteres og sluttes, der kan være Kongerne, deres Riger, Lande og Undersaatter til Skade, og alt, som i de tidligere, med andre Magter sluttede, Traktater kunde findes at være den ene eller den anden til Ulæmpe, skal være ophævet og aldeles magtesløst.

II. Eftersom de forskellige Fortolkninger, enhver efter sin egen Mening gør sig om de imellem den dansk-norske Stat og Nederlandene, som om de imellem Sverig og Frankrig sluttede Traktater, kunde benyttes af ildesindede til at vække Irring og Misforstaaelse imellem begge Kroner, og det uagtet Kongen af Sverigs Erklæring, og det nu senest imellem Kongen af Danmark og Generalstaterne sluttede, med klare Ord noksom viser, at ingen af Deres Majestæter har forbundet sig til at indvikle sig i den nærværende Krig; og lige saa lidt som Sverig har i Sinde at bekrige Holland, har Danmark i Sinde at føre Krig imod Frankrig og England, hvilke tvende Magter forsikre, at de ville Hollands Ydmygelse og ej dets fuldstændige Undergang; saa er hermed bestemt, at de Forholdsregler, som Danmark og Sverig i ovenberørte Anledning kunde bevæges til at tage, og de Forbindelser, som de fremtidig indgaa, aldrig skulle kølne Venskabet og den imellem dem værende Fortrolighed og endnu mindre give Anledning til, at de derfor skulde

paaføre hinanden Krig; tværtimod ville de søge ved alle tjenlige Midler at tilvejebringe en varig Fred imellem de stridende Parter, og gengive Evropa Fredens Velsignelse til Handelens Blomstring og Fremme.

III. Da den nevtrale Stilling, i hvilken begge Deres Majestæter have holdt sig, ikke har kunnet sikre deres Undersaatters Skibe og Gods for fjendtlig Behandling og Opbringelse stik imod Traktaternes klare Ord, og somme af Skibene slet ikke ere løsgivne, andre først efter langvarige, med stor Udgift udstandne Fortrædeligheder, saa er hermed bestemt, at den ene skal beskytte, haandhæve og skærme den andens Undersaatter paa sine Strømme og Farvande, aldeles som sine egne Undersaatter. Tilføjes der disse Kroners Undersaatter Skade, og der ej ufortøvet erholdes billig og fornøjelig Godtgørelse, saa beslaglægges Varer og Skibe, der tilhøre det Lands Undersaatter, hvis Kapere og Kommiser*) have voldt Skaden, indtil Godtgørelse og Skadeserstatning erholdes. Skulde der herover opstaa Vidtløftighed og Krig, skulle begge Magter, saa vel som med Hilsen og Strygen paa deres Strømme og overalt, stande som én Mand og med væbnet Haand værge om Retten. Den ene bør ej slutte Fred eller Stilstand med Modparten uden den andens Vidende.

IV. Hvad Mønten angaar, saa bestemmes, at der herefter skal være Ensartethed og Lighed imellem dansk og svensk Mønt. Svensk grov Mønt slaas $10^3/_4$ eller 10 lødig, $13^1/_5$ Gram, som nu er danske Kroners Vægt. Findes det gavnligt for Handelens Fremme, at der slaas danske Kroner efter Sigsskrot**) 14 lødig, 4 Gram, skal der ligeledes slaas svensk Mønt af samme Godhed. Begge Deres Majestæters grove Mønt af Sølv skal uvægerlig gyldig modtages i alle tre Kongeriger.

Dette Forslag satte den svenske Regering i stor Forlegenhed. Det lærte Kongen af Sverig, at det var Kongen af Danmarks ramme Alvor med hans ofte udtalte Ønske om nærmere Forening imellem de to Kroner. Antagelsen vilde medføre, at den Magt, der krænkede et af de tre nordiske Rigers Skibsfart eller Rettigheder, vilde komme i Krig med hele Norden, der, som det hedder i Forslaget, «skulde stande som én Mand og værge om Retten». Det vilde medføre det uskatterlige Gode, at de nordiske Magter

*) Kongelig Kommis er den, der har Brev paa at være Kaperfører.

**) Lødighed. Af 16 Lod skulde 14 Lod og 4 Gram være Sølv. 1 Lod har 240 Gram.

ikke bleve førte ind i indbyrdes Krige, stik imod deres Interesse, og endelig vilde dets anden Artikkel medføre, at de i Forening vilde mægle Fred til Hollands Bedste, hvilket Juel allerede havde udviklet for Kansleren.

Tilsyneladende modtoges Forslaget med Tilfredshed, og de svenske Kommissærer lovede i næste Møde at fremlægge deres Regerings Svar. Men det udeblev. Juel henvendte sig derfor umiddelbart til Kong Karl XI, der den Gang var nitten Aar, og forklarede ham, hvor vigtigt det var, at de nordiske Riger sluttede sig fast til hinanden. Han bad ham indtrængende om at modtage et Tilbud, som enhver Fædrelandsven, der ej var forud indtaget af al for stor Tilbøjelighed til at fremme Stormagternes Interesser paa Nordens Bekostning, — jo maatte tilraade ham at modtage. Kongen var opammet i Had mod Danmark; hans holstein-gottorpske Moder fik ondt, naar Danmark blev nævnet, og hans Kansler styrkede ham i dette fjendtlige Sindelag. Han vilde slet ikke indlade sig med Juel om det danske Forslag, med hvis Indhold han ikke engang havde gjort sig bekendt; han affærdigede ham med, at Kommissærerne skulde meddele de danske Underhandlere hans Svar. Det samme ytrede Rigsraaderne, der tilføjede, at der vilde endnu hengaa nogen Tid. Juel skrev hjem, at han frygtede for, at Svaret vilde blive utilfredsstillende; det var tydeligt, at Svenskerne halede Tiden ud og søgte allehaande Paaskud for at undgaa et bestemt Svar. Da Juel vidste, at Kongen beredte sig til en Rundrejse med sine Raader gennem alle sine Provinser for at holde Troppemønstringer, gik han atter til ham og bad indstændig om at maatte erholde et bestemt Svar, inden Rejsen gik for sig, da ellers Forhandlingerne stansede aldeles; ti de svenske Kommissærer kunde intet indrømme i Regeringens Fraværelse. Kongen kunde jo gennemlæse Forslaget i faa Minutter, og samme Dag erfare sine Raaders Mening og Betænkning om samme. Hans Majestæt burde betænke, at det nu stod i hans Magt at knytte Sverig til Danmark og Norge i et fast Forbund. Nordens Konger vilde da blive lykkeligere og tryggere end alle deres Forfædre, som forgæves gennem Hundreder af Aar havde stræbt at tilvejebringe et inderligt Forbund imellem de tre nær beslægtede Folk, der havde saa mange Fællesinteresser. Rejste Kongen af Sverig paa Landet og lod Forslaget henligge ubesvaret, saa maatte hans Konge tro, at Sverig ikke for Alvor havde til Hensigt at komme i nærmere Forbindelse med ham. Disse indtrængende Ord gjorde ikke stort

Indtryk paa den unge svenske Konge. Han ytrede blot: «jo mænd I skal faa Svar».

Juels Vedholdenhed udvirkede dog, at han i de Møder, der holdtes inden Kongens Afrejse, fik nogle Oplysninger om de Tanker, den svenske Regering havde om Forslagets Enkeltheder. De svenske Underhandlere lode sig forlyde med, at deres Regering ikke ønskede, at Traktaten kom til at indeholde noget om en fælles Optræden til Nederlandenes Bedste, da det stred imod deres Forpligtelser overfor Frankrig; ligeledes ønskede de, at Møntvæsenets Ordning skulde forbeholdes en senere Kommission. De lovede snart at fremlægge deres Regerings Betænkning, der skulde indeholde, at den indvilligede i de Artikler, der vedkom Forsvarsforbundet til Handelens Beskyttelse. Betænkningen udeblev, og Møderne udsattes paa Grund af Kongens Rejse; men Juel opgav derfor ikke Haabet. Kongen var bleven indtagen i ham og indbød ham til at følge med paa Rejsen. Juel ledsagede nu til Kanslerens store Ærgrelse Hoffet til Gøteborg og derfra over Halmstad til Malmø og videre gennem Bleking og Småland til Øland; men overalt tilsidesattes alle andre Regeringssager for Troppernes Mønstring og for Jagtens Glæder.

Da Baron Juel havde uhindret Adgang til Kong Karl, der gærne talte med den livlige og erfarne Statsmand, som forstod at blande Skæmt med Alvor, saa benyttede han enhver Lejlighed til at minde Kongen om, at Tiden løb fra dem, og at det danske Hof blev utaalmodigt over den lange Vænten; men han høstede ej andet af Kongen end tom Ros for sin Iver, og han fik indtrængende Anmodninger fra den svenske Enkedronning og Kansleren, om at han skulde formaa sin egen Konge til at indvillige i Hertugen af Holstein-Gottorps Fordringer. Kansleren var forbitret over, at Hertugen havde tabt sin Proces om Retten til Oldenburg og Delmenhorst, som den tyske Rigsret havde tilkendt Hertugen af Ploen, af hvem Kongen af Danmark havde købt disse Grevskaber, — en Kendelse og et Salg, som den tyske Kejser havde stadfæstet. Kansleren sagde til Juel, at den danske Regering var saa sammenknyttet (förknippad) med det østerrigske Hus, at Sverig ikke kunde vænte sig stor Hjælp af Danmark. Juel svarede, at Kansleren meget godt vidste, at tyske Forbindelser ikke trykkede Danmark, der paa sin Side ej var uvidende om, at den svenske Kansler des værre blindt hen gik i Frankrigs Kølvand; men det kunde ikke rokke Kongen af Danmarks Tro paa, at det var til de nordiske Kroners Bedste, at deres to Konger trofast holdt hinanden i Haan-

den. Hertil havde Kongen af Danmark gjort det første Skridt og væntede nu med Længsel paa, at Sverig vilde gaa det næste. — Efter tre Maaneders Rejse vendte den svenske Konge hjem til sin Hovedstad; men Sagen skødes atter ud. Først maatte Kanslerens forstilte og dernæst Kongens virkelige Sygdom tjene som Paaskud for nye Forhalinger. Ved Aarets Slutning væntede de danske Underhandlere endnu efter Svar paa det Forslag, som de havde leveret de svenske Kommissærer i Juni Maaned. Deres Taalmodighed sattes paa en haard Prøve, og det var naturligt, at Mistilliden fik Indpas hos den danske Regering. Griffenfeld skrev til Juel, at Flertallet af de svenske Rigsraader nok mere længtes efter Krig end efter Forbund med Danmark; og Juel viste ligeledes Tegn til Uro. Han skrev til Grev Griffenfeld, at, skønt han vidste, at Greven var saa skarpsynet, at han ikke trængte til Raad, saa vilde han dog ej undlade at fremkomme med sin Mening. Han fandt, det var nødvendigt, at Svenskernes vidtudseende Planer om at udvide sig i Tyskland bleve bekendte særlig hos Brandenburgerne og Nederlænderne, til hvis største Skade det vilde være, om Sverig skulde bryde Freden. Han vilde gøre opmærksom paa, at intet Tegn tydede paa, at Carl XI vilde forlange Kristian V's Søster til Ægte.

Fra anden Side kom der Tilbud. I November 1673 skrev den danske Sendemand i London, Markus Gjøe, at den engelske Kansler i Fortrolighed havde spurgt ham, om Karl II kunde gøre sig Haab om at erholde Ulrikka Eleonoras Haand, naar han skilte sig ved Dronningen, der ej havde skænket ham Arvinger. I bekræftende Fald bad han om Prinsessens Portræt til sin Konge. Portrættet blev sendt til Gjøe med Tilføjende, at han skulde vare sig for at gøre noget som helst Forslag til dette Giftermaals Fremme; men blot udføre, hvad man forlangte af ham, og overlade til den engelske Konge, om han vilde selv eller ved et overordentligt Søndebud andrage om Prinsessens Haand, naar Skilsmissen havde fundet Sted. Heldigvis for Ulrikka Eleonora betænkte Karl II sig, og hun undgik at blive smeddet til denne uværdige Vellystnings Haand. — Paa den Tid, da dette Friertilbud fandt Sted, opholdt en af Karl Gustafs gamle Generaler, Pfalzgreven af Sulzbach, sig ved det danske Hof. Han var meget forbitret paa den svenske Kansler og hans tidligere Medregenter, fordi de havde nægtet at forlene ham med Pommern, hvorpaa han havde et Løfte fra Karl Gustafs Tid. Griffenfeld meddelte ham i Fortrolighed Underretning om det engelske Tilbud, og den danske Konge medgav ham

en fortrolig Skrivelse til Karl XI, i hvilken Kong Kristian raadede sin Broder til at følge Frederik III's Eksempel og afkaste Rigsraadets Aag; ti, naar han herskede enevældig, som Kongerne i Frankrig og Danmark-Norge, saa vilde det nordiske Forbund komme i Stand trods Stormændenes Modstand. Karl XI viste dette Brev til sin Onkel, Rigskansleren, hvis brændende Had til det danske Hof derved fik ny Næring; men Karl XI glemte ikke det Raad, der var givet ham.

Begivenhederne paa Fredskongressen i Køln gave dog Haab om, at der endnu kunde komme noget godt ud af Forhandlingerne om et skandinavisk Forbund.

Det Arbejde, de svenske Fredsmæglere havde paataget sig i Køln, oversteg næmlig deres Kræfter, og den Bistand, de havde drømt om at finde hos Tysklands Fyrster, svigtede fuldstændig. De gave Brandenburg og Danmark Skylden. Men den sande Grund var, at de tyske Fyrster, som den svenske Regering henvendte sig til, ikke vilde staa under Sverigs Styrelse, da de frygtede for, at den vilde blive langvarig. — Den 1 Oktober 1673 havde de svenske Fredsmæglere i Køln forelagt de krigsførende Magter, Frankrig, England og Nederlandene, et Ultimatum, ifølge hvilket de sidstnævnte skulde betale Gildet. Til Frankrig skulde de afstaa en Fjerdedel af deres Land, til Storbrittanien Øen Walchern og til Frankrigs tyske Forbundsfæller Køln og Münster med nogle Landstrækninger ved Rhinen. Desuden skulde de, foruden andre ydmygende Betingelser, som Tilbagegivelse af Kirker og Klostergods til Katolikkerne, betale en Snes Millioner Gylden i Krigsomkostninger og overalt stryge deres Flag i Søen for Storbrittanien. — De nederlandske Medlemmer af Kongressen erklærede d. 9 Oktober 1673, at de ikke kunde modtage de svenske Mægleres Ultimatum, ti det udsatte deres Fædreland for den fuldstændigste Ødelæggelse, og drog dets Beboere ned i timelig og aandelig Trældom. De vare bestemte paa at lægge deres Landsmænds Sag i Guds Haand, og gøre deres Bedste for vedblivende at værge sig imod fremmede Voldsmænd, der havde overfaldet dem uden skellig Grund. Sluttelig underrettede de de svenske Mæglere om, at de havde fundet Venner, der vilde tage sig kraftig af deres Sag. Den tyske Kejser, Spanien og Lotringen havde sluttet Forbund med dem, og de vare ifærd med igen at knytte Forbund med Danmark og Brandenburg. Disse Meddelelser gjorde et stærkt Indtryk. Storbrittanien, der var ked af Krigen, forlangte, at den danske Konges Mæglingstilbud, der var blevet forsmaaet af Frankrig, skulde modtages, og

det indgik en Vaabenstilstand med Nederlandene. Rollerne byttedes atter i det store Krigsdrama, der opførtes. Det var ikke længer Nederlandene, der stode ene og indskrænkede til Forsvar; nu var det Frankrig, som, udsat for at miste baade Englands og de vestlige tyske Staters Bistand, var i Færd med atter at faa alle imod sig undtagen Sverig. Dette Riges Hære bleve af stor Vigtighed for Frankrig imod de nye Fjender, der optraadte imod det i Tyskland; men Sverigs Hjælp vilde blive aldeles lammet, hvis den dansk-norske Stat tog Nederlandenes Parti.

Da derfor den franske Sendemand i Stockholm forlangte, at Sverig skulde opfylde sine Betingelser og erklære Tyskland, hvis Hær rykkede imod Frankrig, Krig, saa gjorde den svenske Regering Vanskeligheder paa Grund af Forholdet til Danmark. Dette Paaskud berøvedes Sverig, naar det skandinaviske Forbund kom i Stand. Med megen Snildhed nyttede Juel da Franskmændenes Forlegenhed. Man havde nu det morsomme Særsyn, at de danske Kommissærer i Stockholm, der for Fredens Skyld ønskede et fast og et varigt nordisk Forbund, at de understøttedes af Frankrig, som med Iver arbejdede paa at bringe det af Griffenfeld attraaede skandinaviske Forbund i Stand for at vinde de nordiske Kroners Hjælp imod Tyskland, Spanien og Nederlandene. Den franske Sendemand i Stockholm, Feuquieres, beklagede sig til Juel over, at de store Summer, som Frankrig betalte til Sverig, vare spildte, og spurgte ham, om hans Konge var villig til at indtræde i det fransk-svenske Forbund, naar Kongen af Frankrig opfordrede ham dertil. Juel svarede, at det turde Ludvig XIV ikke vove for Sverig. Feuquieres skrev dog til sin Konge, at, naar den dansk-norske Stat kom i Forbund med Sverig, saa vilde den danske Konge umærkelig blive draget ind i Forbund med Frankrig, af hvis Konge han hidtil kun havde modtaget mere eller mindre høflige Afslag. Ludvig XIV billigede disse Anskuelser, og befalede sin Sendemand at anvende hele hans Indflydelse paa at bringe det skandinaviske Forbund i Stand. Han beklagede, at det gik saa langsomt med Forhandlingerne. Det var jo Paaskudet om de nordiske Kroners Ufordragelighed og Skinsyge, der havde paalagt ham den Tvang, at han af Forekommenhed imod Sverig hidtil havde maattet forkaste alle den dansk-norske Stats venskabelige Tilbud.

I December kunde Juel skrive til Griffenfeld, at han, takket være Franskmændenes Understøttelse, nu endelig væntede at faa det længe omtalte svenske Forslag. Han vilde opsætte sin Dom om Underhandlingernes Udfald, indtil han havde faaet det, da det

jo vilde aabenbare deres Hjærters Tanker. Den svenske Kansler, der var utrættelig i at lægge Vanskeligheder i Vejen, paastod, at Juel behøvede endnu en Fuldmagt. Juel svarede ham, at, naar han gennemlæste hans Kreditiv, saa vilde han deri finde al den Fuldmagt, der behøvedes. Dog, hvis han endnu ønskede en Fuldmagt, som Juel vel vidste, at man plejede at give og at udveksle, saa var den ej nødvendig før ved Enden, og, var man først enig om Realiteten, saa vilde hans Herre og Kongen gærne føje Kansleren i det Ønske. Givende efter for de danske Kommissærers og den franske Sendemands indtrængende Tryk, besvarede den svenske Regering endelig i Januar 1674 det danske Forslag af 27 Juni 1673. Den svenske Regering bifaldt Tilbudet om et Forbunds Oprettelse til Søfartens Beskyttelse, og Kansler de la Gardie forsikrede den franske Sendemand om, at det var et stort Offer, Sverig havde bragt Frankrig ved at foretage dette Skridt; men han berørte ikke, at han havde knyttet Forbundets Slutning til en Betingelse, som Danmark ikke vilde gaa ind paa. Det svenske Svar, der overleveredes til de danske Kommissærer, indeholdt 14 Artikler vedrørende Foranstaltninger til Handelens og Søfartens Beskyttelse, samt to særskilte Tilføjningsartikler, om hvilke Sverig forud kunde vide, at de vilde blive forkastede, da de rippede op i de gamle Stridigheder om Mærkerne i Vaabnet og om Holstein-Gottorps Rettigheder. — Forslaget var saa lydende:

1.

Skall den Vänskapen, som förmedelst fördetta Riikerna emillan slutne pacterne åhr befästad, oryggeligen förblifva, såsom ett stadigt och fastliggiande fundament af denne närmare alliance och förbundet.

2.

Hvilket tillföllie icke allenest hvadh til conservation och viidhmachthållande af een indbördes fredh och godt förtroende Riikerne beggie emillan genem besagde pacter åhr föraffskedat och stadgat, nöga skall observeras och i acht tages; uthan och beggie deres M^tr^M^tr^ vare förbundne hvars annars gagn och bästa i alla måtto at befordra och försvara, medh ordh och gärningar, likasom sitt egit, och hvadh som helst den andres Person, Regering, Rijken, Länder och undersåthare kan vara för när och till skada, det sökia att afvända, och, så mycket mögeligit åhr, att förhindra. Så skall och icke allenast inthet medh någon, ehoo det och vara

kan, håreffter tracteras och slutas, som eenthera af deres M^tr^M^tr^ deris Person, Regering, Riiken, Lånder och Undersåthare kan vara förnär och till skada, uthen och hvadh som medh rätt wijsan och skiäll eenthera af deris M^tr^M^tr^ kan prætendera, vara sigh förnär och till förfångh, uthi någon af dee medh andre slutne Tractater, det skal härmedh aldeles opphäfvit och machtlöst vara.

3.

Och emädan dette alt derpå åhr ansedt, att een inbördes sääker- och förtroligheet Rijkerna emillan desto fastare derigenom bekräfftas måtte, hvarföre och i fall det sigh tilldroge, att enthera af theres M^tr^M^tr^ skulle effter närvarende affairernes och tijdhernes Constitution taga några mesures, då på sådan händelse skall sådant den andre af deres M^tr^M^tr^ communiceras, till att försökia om deres M^tr^M^tr^ sigh kunna föreena och på samma consilier och tankar komma; men der det icke skulle kunna skee, då skall lijkwäll derigenem den Vänskapen, som emillan beggie deres M^tr^M^tr^ åhr stifftad och förmedelst denne Alliancen än krafteligare befästad, icke altereras, eller och ett inbördes kriigh dem emillan förorsaakes.

4.

Och såsom der iempte denne Alliancen icke åhr ansedd till någons læsion, uthan blott till inbördes defension och försvar af deres M^trs^M^trs^ Rijken och Undersåthare sambt deres M^trs^M^trs^ tilhörige rättigheeter och Commerciernes Conservation viidh ett oturberad lopp: Altså der någen sigh skulle vnderstå, deres M^tr^M^tr^, antingen beggie eller eenthera af them, oppå dee dem tilhörige Siöar, Ströhmar och Fahrvattn, eller och uthi deres Hambnar något intrång att giöra, och den Securitet och frijheet, på deres Ströhmar och Fahrvattn vara bör, violera och kränckia, eller och elliest dem uthi theres rättigheeter något förfångh tillfoga; skole deres M^tr^M^tr^ sådan hostilitet och Våldsambheet att afväria, hvarannan secundera och bijträda, således att först og främbst man hvarannan adsisterer med Skep och manskap , och der sådant icke emoth fahran skulle tilräckia, då denne inbördes assistencen effter Fahran förökar medh Skepp och Folck, så att der och omsijder stoorheeten af Fahran det skulle befinnes at påfordra, man medh alle kraffter hvar annan bijstandh giör.

5.

Doch skall Aggressoren, som sigh till åfvansagde Våldsamheet fördristar, först genom vänlige officier och persvasioner söckias

inrådas, at han ifrån sitt förehafvende afståår, och til fredelige consilier sigh foghar; hvartill Aggressoren 4 Månaders tiidh gifvas, och der sådanne repræsentationer och inrådande innan besagde 4 Månaders thiidh till gode icke skulle finna rumb, då till dee medel griipes, som i åfvansagde articul förmält åhr.

6.

Skulle nu således hände, att deres M^tr^M^tr^ til inbördes Secours deres Krafter och Vapn conjungera måste; då skole sedan deris M^tr^M^tr^ vara förbundne, ingen förlijkning, det vara sigh till Stilleståndh af Vapnen eller til fredh, eller någen underhandling medh Aggressore at ingå och företaga, uthen föregången communication, samtykio, approbation och erhållin nögachtig Satisfaction.

7.

Deris M^tr^M^tr^ förbinda sigh ochså, på inthet sätt den ena den andres Fiende hembligen eller offentligen uthi deres Konunga Rijken, Länder och Provincier, det vare sigh medh Folck, Ammunition, provision eller Skiep att vndsättia och hielpa.

8.

Ytterligare och til styrckio af Commerciernes säkerheet, skall den ena den andres Undersåthare, hvilken våld och oförrätt tilfoges, och medh fiendtligheet antastas på sine egne Ströhmar och Fahrvattn, eller och på hvadh orth det och vara kan, alleenest det åhr uthi Europa, lijka som sine egne Undersåthare beskydda och handhefva, den uthi sine Hambnar retraite lämbna och der samma städes emoth alt våldsambt tillbudh defendera och försvara.

9.

Och på det deres M^trs^M^trs^ Undersåthare uthi deres frije navigation och Commercier desto säkrare vara måtte, så åhr föraf-skedat at först och främbst, alle emillan deres M^tr^M^tr^ och andra konunger och Stater slutne Reglementer uthi Commercierne, nembligen angående Förbudh och aftaal om Contrebande vahrur, förordningar om richtige Siöpass och andre sådanne stycken noga skall observeras och i acht tagas; sedan och att dee Potentater och Stater, som i kriigh åhro begrepne, och af beggie deris MM^tr^ om deres intention, dee medh dem slutne pacter oförrycht att effterkomma, försäckres, och deriempte adverteras, att dee på deres sijde sådanne ordres stella ville, att deres M^trs^M^trs^ Undersåthare

uthi deres navigation, handell och vandell oturberad blifva måtte, och att i fall sådant icke skedde, deres M^tr^M^tr^ icke måtte förtänckias, om dee effter fåfång giordh Ansöckningh om deres Undersåthares Satisfaction och det som justicen fordrar, dee meedel viidh handen taga, som all raison och billigheet till Undersåtharnes Securitet tillater.

10.

Der nu alt sådant fruchtlöst och uthan någon påfölliande Satisfaction vore, så att deres M^trs^M^trs^ Undersåthares Skepp emoth skiäl icke allenast oppbrachtes, uthan och alle gode officia och remonstrationer förgäfves voro, som anvåndes til deres relaxation och satisfaction för tillfoget skade; då emädan således all annan meedell at salvera den frijheet, som deres M^trs^M^trs^ Undersåthare viidhkommer, åhr betagen, ty skole the uthi beggie konungars Rijken, Landt och Gebiethen befindtlige Godz och förmågo, som thens Undersåthare tillhörer, af hvilkens Caper eller Commisfahrer sådan skada deres MM^trs^ Undersåthare tilfogat åhr, och huos hvilcken all giordh ansöckning om Justicen och reparation fåfängh varit hafver, med arrest anhållas, intill des een entelig Satisfaction och nöge för lijden skada skeer.

11.

Doch skall hervijdh detta i acht tagas, at förän vijdare af deres M^tr^M^tr^ till någen verkelig resolution af arrest skrijder, dee hvarannan först och främbst vijsa, att alle andre medell åhro tenterade och derpå ingen effect til satisfaction följd; och att sedan denne resolution af arrest communi consensu skeer och ey annarledes.

12.

Skulle nu härpå den olykan hända, att viidere viidhlyfftigheet och entligh krigh derpå skulle entstå, då skole deris M^r^M^r^ beggie stå för een Man, och medh sammanfogad Vapn det handhefva og ingen fredh sedan, den eene den andre ovettandes giöra.

13.

Och skall denne defensive alliancen icke vara dee förbundh och fördragh, som deres M^r^M^r^ medh een och annan Potentat eller Stat för detta allereda slutit hafve, till något mehn, hinder och förkleeningh.

14.

Ytterligare och i fall deris $M^{tr}M^{tr}$ skulle nödigt och tienligt frambdeles een eller och annan tiidh befinna, om Myntet något vist aftaal och afskiedh at giöra; så varda deres M^{tr} då till sådan ända visse Commissarier å beggie sijder förördnandes.

Separate Artiklar.

1.

Såsom nu beggie deres $M^{tr}M^{tr}$ förmedelst een närmare alliance, den inbördes förre förtroligheeten än ytterligare hafve stadfäst; altså hafver och Kongl. M^{t} af Danmarck till att än mehra densamma styrkia, sampt till at betyga den Nabovänlige affection, som till kongl. M^{t} af Sverige kongl. M^{t} af Danmarck drager, oppå kongl. M^{ts} af Sverige nabovänlige intervention låtit sigh behaga att agreera det i Hamburg giorde förslagh till een föreen- och förlijkning medh hertigen af Gottorp.

2.

Der till medh så åhr och belefvat, att på det icke någon anstöteligheet af de Vapn, som konungerne föra, måtte entstå, uthan intentionen af een fastståndande förtroligheet så mycket mehra lysa och å daga gifvas kunna, dee Provinciers och orthers Vapn, hvilcke kongl. M^{t} af Sverige i föllie af seeniste fredhsluthet åhro inrymbde, af kongl. M^{t} i Danmarck viidh ingen occasion förde blifva.

For at erfare sin Regerings Mening og undgaa Tidsspilde, rejste Juel ufortøvet med det svenske Forslag til København. Den danske Regering blev behagelig overrasket ved at gennemlæse dets 14 Hovedartikler. Den erklærede dem alle for antagelige. Derimod forkastede den de to særskilte Artikler om Holstein-Gottorp og om Mærkerne i Vaabnet, der vare hængte ved Hovedforslaget om Forbundet til Handelens Sikkerhed, hvormed de ikke havde det ringeste at gøre. — Fastholdt Sverig disse krænkende Tilføjelser, saa havde det kun paa Skrømt fremlagt et Forslag uden at have den alvorlige Hensigt at slutte et inderligt Forbund med den dansk-norske Stat til gensidig Gavn. I saa Fald skulde de danske Kommissærer betale med samme Mønt og kun fortsætte Underhandlingerne for bedre at trænge ind i Sverigs Anslag.

De skulde gengælde haardt med haardt og forlange optaget i Traktaten, at Sverig skulde forpligte sig til at gøre sit Bedste med at formaa Hertugen af Gottorp til at føje sig i den Dom, der var afsagt af den tyske Hofret i den oldenburgske Sag.

Det svenske Forslags § 3 medførte, at den dansk-norske Stat skulde tage Frankrigs Parti. Hertil var man ogsaa villig, da det vilde styrke Forbundet imellem de nordiske Kroner, hvis Velfærd beroede paa, at de altid gik sammen. Hvad Nederlandene angik, saa havde det nu saa mange Forsvarere, at Frygten for dets Underkuelse var forsvunden. Under Forhandlingernes Gang skulde Juel med Svenskernes Hjælp bevæge Frankrig til at bevilge den danske Konge 400,000 Rdl. aarlig i Subsidier, og drage Omsorg for, at Forholdsreglerne til Handelens Beskyttelse skulde gælde baade i og udenfor Evropa.

Ændringerne, som det danske Gehejmeraad foretog i de 14 svenske Artikler, vare i Grunden kun Redaktions-Forandringer. Griffenfeld indskærpede Underhandlerne at faa indført bestemte Udtryk i Artiklerne, der kunde hæve enhver Tvivl om deres Indhold.

§ 1 kunde forblive uforandret.

§ 2 Slutningssætningen burde hedde: «Hvad der kan være Deres Majestæter til Skade i nogen af de med andre Potentater sluttede Traktater, skal hermed være ophævet og magtesløst.

§ 3 uforandret.

§ 4 den gensidige Hjælp burde nøjagtig angives. De danske Kommissærer kunde foreslaa, at hver af Magterne stillede ti vel udrustede og bemandede Skibe samt 3 til 4000 Landtropper.

§ 5 uforandret.

§ 6 uforandret.

§ 7 kunde forblive, som den er, naar efter de Ord «den ene den andens Fjende» sættes som Agressorer etc. og de Ord udelades: «deres Kongeriger, Lande og Provinser», som kun synes satte for at lade en Udflugt aaben og ellers aldeles til Overflod.

§ 8 efter de Ord: «tillade Retræte i sine Havne» kunde sættes: «dog at ikke under det Paaskud dreves Handel paa forbudte Havne.»

§ 9 Slutningssætningen burde stilles i mere forbindende Udtryk: «Og i Fald saadant ikke skete, vare Deres Maje-

stæter ved disse Traktater forbundne [dersom de efter gjort Anmodning ikke kunde erholde den Godtgørelse for deres Undersaatter, som Retfærdigheden fordrede], at gribe til de Midler, som Ret og Billighed krævede til deres Undersaatters Sikkerhed.»

§ 10 kunde begynde saaledes: «Skulde da alle gode Anmodninger og Remonstrationer være forgæves og frugtesløse, og Deres Majestæters Skibe og Gods ej alene opbringes imod Ret og Skel, men der end ikke efter venlig gjort Anmodning skulde følge Frigivelse og Godtgørelse, da» osv.

§ 11 Isteden for de Ord, «at alle andre Midler ere glippede», kunde sættes: «at for Undersaatternes tilbørlige Sikkerhed venlig Anmodning er gjort og deraf ingen Virkning spurgt, at da Beslaglæggelse efter fælles Samtykke og ej anderledes».

§ 12 uforandret.

§ 13 udi Enden kunde tilsættes: «uden for saa vidt at de efter den ovenfor indførte anden Artikkel kunde være Deres Majestæter til Skade; ti da skulde de være aldeles ophævede og magtesløse.»

§ 14 uforandret.

Med Hensyn til den vedhængte holstein-gottorpske Artikkel skulde Juel andrage paa, at Sverig vilde formaa Hertugen af Gottorp til at holde Fred. Den anden særskilte Artikkel om Mærkerne i Vaabnet skulde Juel afslaa med de Ord, at det var stygt at oprippe sligt, der kunde give Anledning til ny Tvist isteden for at føre til nærmere Fortrolighed. Det var bedre at lade saadanne Sager hvile, end at udsætte den imellem begge Kroner herskende Fortrolighed for mindste Knæk. Han kunde tilføje, hvad han tidligere saa fornuftig havde sagt, at der er adskillige Ting, man hverken gør eller har i Sinde at gøre, men som man dog ikke for sin Værdigheds Skyld kan forpligte sig til ikke at ville gøre. Slige Smaaligheder havde efter Kongen af Danmarks Sindelag ikke ringeste Værd.

Med disse Ændringer fulgte, saaledes som den svenske Kansler havde ønsket det, en kongelig Fuldmagt for Hr. Jens Juel og Hr. Kristoffer Lindenow til i deres Konges Navn at underskrive Forbundet. — Alt hvad de nævnte Sendemænd handlede og trakterede med Hs. svenske Majestæts dertil beskikkede Fuldmægtige, skulde stande i alle Maader og ubrødelig holdes og efterkommes af Kongen af Danmark og Norge. I København hengav man sig

til Haabet, at Underhandlingerne nu skulde krones med et lykkeligt Udfald. Dertil var der jo Udsigt, da de ubetydelige Ændringer, der vare gjorte i det svenske Hovedforslag, kun vare til Gunst for dette, og de to særskilte Artikler kunde udelades, da de ej vedkom Forbundet. — Det vakte almindelig Glæde hos Borgerskabet og den menige Almue, da det rygtedes, at et Forbund, der skulde betrygge de trende Kongerigers fælles Tarv og Sikkerhed, var i Færd med at fuldbyrdes. Alle fandt, at man var endelig slaaet ind paa den rette Vej. Fremtidig vilde de nordiske Riger udvikle deres rige Hjælpekilder uden at modarbejde hinanden.

Allerede i Slutningen af Februar var Juel atter i Stockholm. Han underrettede øjeblikkelig de svenske Underhandlere om den gode Modtagelse, det svenske Forslag havde faaet, og at han havde erholdt kongelig Fuldmagt til at undertegne det aftalte Forbund. Til sin store Sorg modtog han intet Svar. Stemningen var atter slaaet om, og den svenske Regering, der formodentlig havde skaffet sig Underretning om, at Tillægsartiklerne ikke havde fundet Indgang, vægrede sig endog ved at høre Tale om Forbundet. Efter forgæves at have væntet i 14 Dage paa Indbydelse til et Møde, gik Juel til Johan Gyllenstjerna og bad ham indtrængende om at anvende alle de Midler, han raadede over, til at fremme Underhandlingernes Gang; han meddelte ham, at den danske Regering for at styrke Værket havde indsat nogle fyldigere Udtryk og tilbød at overlade ham disse Ændringer, for at han kunde overlægge med Ørnstedt, hvor vidt de havde deres Bifald. Gyllenstjerna undslog sig, rimeligvis efter sin Regerings Befaling, for at modtage de danske Ændringsforslag og bad Juel om at have Taalmodighed, indtil Kansleren kom tilbage til Hovedstaden. Kansleren var, for at undgaa fremmede Sendemænd og for at slippe for at tage Beslutning, flyttet ud paa et Landsted nogle Mile fra Stockholm. Juel forstyrrede ham i hans landlige Ro og lod forespørge, om Kansleren befalede, at han skulde komme ud paa Landet, eller om han turde vænte at gøre Hs. Eks. sin Opvartning i Hovedstaden, da han havde Sager af højeste Vigtighed at meddele ham. Kanslerens Sekretær bragte den følgende Dag det undvigende Svar til Juel, at hans Herre om nogle Dage vilde komme til Byen, saa længe maatte den danske Sendemand vænte med sine vigtige Meddelelser. — Kanslerens Vrede imod det danske Hof var bleven øget ved Englands og Frankrigs Anmodning til den danske Konge om at hjælpe Sverig paa Kongressen i Køln med at mægle imellem de krigsførende Magter. At danske Mænd skulde sidde Side om Side med de svenske

Mæglere, der hidtil havde indtaget Forsædet paa den evropæiske Kongres i Køln, var ham en utaalelig Tanke. For ej at støde sine mægtige Fæller, maatte Sverig imidlertid samtykke deri, og danske Mæglere vare netop i Færd med at indtage deres Plads i Kongressen, da denne sprængtes ved et frækt Brud paa Folkeretten i den paa Grund af Freds-Underhandlingerne fredhellige By. Kurfyrsten af Køln var den tyske Kejsers Fjende. Om hans Første-Minister, Kardinalen af Fürstenberg, ymtedes der, at han, som saa mange Staters Ministre, stod i fransk Sold. Den 14 Febr. 1674 om Eftermiddagen blev han overfalden i en af Kølns Hovedgader af 14 østerrigske Officerer, der dræbte flere af hans Følge, kastede ham saaret ind i en Vogn og bragte ham til Bonn, der var besat af kejserlige Tropper. Næppe rygtedes denne Voldsdaad, saa forlode baade Fredsmæglerne og de krigsførende Magters Sendemænd Køln, og den med saa megen Bram indledede Kongres var opløst.

Den svenske Kanslers Utilbøjelighed til at fortsætte Underhandlingerne havde flere Grunde. Juel var kommen under Vejr med, at Kansleren ad skjulte Veje modarbejdede Forbundet baade i Paris og i København. Dette meddelte han til den franske Sendemand og beviste ham, at det var en daarlig Undskyldning, Kansleren kom med, naar han erklærede, at Sverig ikke kunde hjælpe Frankrig paa Grund af Kongen af Danmarks Rustninger; ti denne attraaede inderlig et Forbund med Frankrig og Sverig. Nylig, i December 1673, havde den svenske Regering for at undgaa sine Forpligtelser imod Frankrig sluttet et nyt Forbund med Brandenburg. Disse Oplysninger bragte den franske Sendemand i Harnisk. Han begav sig til Kansleren og forlangte, at han af Venskab for Frankrig skulde fremme Underhandlingerne med Danmark. Det hjalp for saa vidt, at der midt i April berammedes et nyt Møde, i hvilket de danske Kommissærer endelig fik Lejlighed til at aflevere de Ændringer, deres Regering havde foretaget i det svenske Forslag. De talte endvidere om Nødvendigheden af Forbundets ufortøvede Vedtagelse og Underskrift, hvortil de havde Fuldmagt. Men, jo stærkere Juel og Lindenow bankede paa, des mere trak de svenske Kommissærer og Kansleren sig tilbage. Juel kom derfor til den Overbevisning, at man skadede Sagen ved at vise for megen Iver. Det var maaske rigtigere at unde den svenske Regering Ro og lade den pleje dens Magelighed; saa kunde det vel hænde, at den kom til Besindelse.

De danske Kommissærer fik derved fuld Frihed. De havde i Aar og Dag vist deres Redebonhed. Bragte de polittiske Forhold nu Sverig i en uholdbar Stilling, saa kunde de afbryde Forhandlingerne og lægge hele Skylden for, at en saa velsignelsesrig, for Nordens Lykke og Fred ført Underhandling var strandet, over paa dem, der havde lagt en saa utilgivelig Langsomhed, Brist paa Imødekommen og ringe Tilbøjelighed for Dagen. Samtidig med at Juel henstillede til sin Regering, hvor vidt den billigede en slig Fremgangsmaade, fandt han, at det var hans Pligt at gøre den opmærksom paa, at, hvis Frankrig bragte Sverig til at begynde en Krig i Tyskland, maatte den dansk-norske Stat være med eller imod Sverig; ti, selv om den forpligtede sig til at være nevtral, kunde den ikke stole paa, at den ikke, ligesom 1643 og 1658, pludselig blev overfalden af Sverig. Det var jo dog den svenske Kanslers Yndlingstanke og kæreste Tidsfordriv at sysle med Krigsplaner imod Danmark.

Tilstanden imellem de nordiske Riger fordærvedes yderligere ved de gottorpske Fyrsters Rænkespil. Allerede i Marts 1674 fortalte den danske Resident i Hamburg, Osten, at Gottorp var i Færd med at slutte et nyt Forbund med Sverig. Griffenfelds Agenter havde Ørene med sig, der foregik intet uden deres Vidende. Underhandlingerne førtes i Stockholm, hvorhen Hertugen af Gottorp havde begivet sig i Foraaret tillige med sin Gemalinde, sin Broder og sine fornemste Raader. Rigtig nok skrev Juel hjem: «Vi tabe intet ved dette Besøg; Hertugen kan ikke blive mere svensk sindet, end han allerede er»; men, da han fik nys om, at der den 25 April var sluttet et nyt Forbund mellem Sverig og Gottorp, saa blev han urolig. Med sin vanlige Snuhed og Rundhaandethed skaffede han sig en Afskrift af Traktaten, i hvilken Sverig forpligtede sig til at hjælpe Hertugen med at komme i Besiddelse af hele Holstein og Slesvig, naar der atter udbrød Krig imellem de nordiske Magter. Til Gengæld lovede Hertugen, at baade han og hans Broder, saa snart de kom hjem, vilde hverve Tropper for Sverig, der skulde sendes til Pommern. Hertugen vilde udvide Tønnings Fæstningsværker og modtage svensk Besætning. — At Juel havde skaffet sig Afskrift af denne Traktat, havde Hertugen ingen Anelse om, og han hyklede stor Ærbødighed for den danske Konge. I et Selskab hos den kejserlige Sendemand, Stahremberg, gik han hen til Juel, saa paa hans Ridder-Orden og spurgte, om det ikke var muligt at skaffe ham Danebrogsordenen hos hans kære Svoger, Kongen af Danmark. Juel

svarede, at han vilde skatte sig lykkelig, naar han kunde bidrage noget til Hans Højheds Fornøjelse; og han skrev til Griffenfeld, at efter hans ringe Mening burde man give Hertugen Ordenen, da det gjorde ham tryggere og overbeviste Sverig om, at Forholdet imellem Kongen og Hertugen var godt. — Enkedronning Sofia Amalia, til hvem Griffenfeld havde meddelt Hertugens underfundige Adfærd, tiltroede ikke sin Svigersøn noget godt. Hendes Sekretær, Reinhold, maatte skrive til Griffenfeld, at, naar Hertugen kom tilbage, skulde hun nok «pumpe» ham. Hun haabede at stanse ham og hans Gemalinde, naar de sejlede forbi Rødby, da deres lille Datter var hos hende i Nykøbing.

Hollænderne vedbleve med stor Udholdenhed at arbejde paa at vinde Sverig for sig. Deres Sendemand, Schaep, tilbød den svenske Regering 500,000 Rdl. aarlig, naar den vilde sidde stille og ikke blande sig i Krigen mellem Frankrig og Nederlandene. I flere Maaneder væntede han forgæves efter Svar paa sit Tilbud. «Schaep er et Faar baade af Navn og af Gavn», skrev Juel hjem, «jeg søger forgæves at bevise ham, at han bliver holdt for Nar». Schaep gjorde Gentjeneste og søgte at overtyde Juel om, at han hvirvlede rundt som det femte Hjul til ingen Nytte. Sverig skøttede slet ikke om at indgaa Forbund med Danmark. Juel havde undertiden en Anelse derom, men rigtig klart gik det ikke op for ham. Han hængte sig som Griffenfeld ved Haabet om, at Sandheden skulde bane Vejen for ham.

De danske Underhandleres Beretning om Forholdene ved det svenske Hof rokkede i øvrigt Griffenfelds Tro paa, at det skulde lykkes ham at overbevise Verden om, at et samdrægtigt Norden var mere end et Fantasibillede. Han billigede Kommissærernes forandrede Handlemaade og skrev til dem, at de skulde fortsætte Underhandlingerne med den største Lunkenhed.

Juels Forudsigelser om, at den svenske Regering snart vilde komme til Besindelse, naar han og Lindenow ikke længer trængte paa, stadfæstedes virkelig. De danske Underhandleres forandrede Optræde, deres Koldsindighed, satte den svenske Regering i Uro. Den formodede, at der var fjendtlige Planer i Gærde, og blev nu paa sin Side hidsig efter at genoptage Forhandlingerne. I Maj holdtes der flere Møder, i hvilke Svenskerne viste meget Imødekomme. De tiltraadte næsten alle de danske Ændringer og indvilligede i at udelade den særskilte Artikkel om Forbudet mod adskillige Mærker i det danske Vaaben. Der blev kun to Stridspunkter tilbage, næmlig Handelens Beskyttelse udenfor Evropa og Artiklen om Hol-

stein-Gottorp. De svenske Kommissærer erklærede, at de havde Fuldmagt til at indrømme alle de danske Ændringer og undertegne Forbundet, saa fremt Kongen af Danmark og Norge vilde nøjes med, at de nordiske Riger forsvarede hverandres Handel og Søfart i Evropas Farvande, og saa fremt han vilde betale Hertugen af Gottorp 500,000 Rdl. for hans Fordring paa Oldenburg og Delmenhorst. Det sidste Forlangende, der blandede Sverig i den gottorpske Sag, kunde de danske Kommissærer ikke indrømme, og Forslaget vandrede til fornyet Prøvelse til København. Der blev det nu liggende i Maaneder. Kristian V vilde ingenlunde tilstaa Sverig Ret til at foreskrive ham, hvorledes han skulde affinde sig med Hertugen. Dennes Sager maatte holdes udenfor Traktaten, ellers faldt den til Jorden.

Ret som om der ej var tilstrækkelige Hindringer for Forbundets Iværksættelse, bragte Frankrig det ved nye Forslag end mere i Urede. — Frankrigs Sendemand i Stockholm, Feuquieres, og dets Sendemand i København, Terlon, vare skinsyge paa hinanden og arbejdede ikke til samme Maal. Medens Feuquieres stræbte efter at tilvejebringe et virksomt Forbund imellem de nordiske Stater og Frankrig, fik Terlon det mundtlige Hverv at tilbyde den danske Regering 100,000 Rdl. aarlig i to Aar, naar den vilde holde sig nevtral, naar Sverig understøttede Frankrig i dets Krig med Tyskland og Nederlandene. Dette uantagelige Forslag forkastedes. Det skyldtes den svenske Kansler, som havde formaaet Frankrig til at komme med det og tilstille Terlon det. Feuquieres skrev derfor til sin Regering, at den skulde lade ham være eneste Sendemand ved de nordiske Hoffer og kalde Terlon hjem. Den franske Udenrigsminister begreb ikke, at det var et meget fornuftigt Forslag. Han havde ikke nogen Ide om den dansk-norske Stats Betydning. Havde han fulgt Raadet, saa var det skandinaviske Forbund mulig kommet i Stand. Feuquieres var en kraftig, hensynsløs Karakter, der ikke frygtede for at paatage sig Ansvar. Han havde skaffet sig et stort Herredømme over den svenske Kansler og vilde ved Penge og Trusler have bragt ham til at udelade den gottorpske Artikkel. — Den danske Konge forlangte 400,000 Rdl. aarlig af Frankrig til Hjælp ved sit Værns Udrustning. Feuquieres havde ikke betænkt sig paa at tilstaa den danske Krone en endnu højere Sum, da han var vis paa sin Konges Medhold, naar Følgen var bleven, at de tre nordiske Riger samlede havde taget Frankrigs Parti. Terlon havde ikke det Mod, han havde det mere i Munden, han skrydede og frygtede for at komme med reelle skriftlige Tilbud.

Samtidig med det uheldige franske Nevtralitets-Forslag kom Frankrigs Fjender, Nederlandene, Spanien og den tyske Kejser, med mere fristende Alliance-Tilbud, som Griffenfeld agtede paa, da Underhandlingerne med Sverig og Frankrig truede med at briste. Han modtog disse Magters Fjenders Tilbud, for at den dansk-norske Stat ej skulde komme til at sidde imellem to Stole. Men, inden vi skildre disse Forhandlinger, maa vi berette noget nærmere om Danmarks Stridigheder med Holstein-Gottorp, samt om Griffenfelds Forhold til de to Mænd, med hvilke han delte Kongens Fortrolighed, næmlig Ulrik Frederik Gyldenløve og Frederik Ahlefeldt, Greve til Langeland og Rixingen.

Fjerde Bog.

Den oldenburgske Arvestrid.

Arvingerne til Grevskaberne. Forlig imellem Arvingerne i København 1671. Hertugen af Gottorp gaar fra sit Ord og bryder Forliget. Mislykkede Forhandlinger med Hertugen af Gottorp ved Fredr. Ahlefeldt i Avgust 1672 og (fra December 1672 til April 1673) ved U. F. Gyldenløve. Gyldenløve falder i Unaade og sendes til Norge. Den kejserlige Hofret tilkender Ploen Arven, af hvem Danmark forinden har købt den.

Den fornemste Hindring for Tilvejebringelsen af det skandinaviske Forbund var Hertugdømmet Holstein-Gottorp. Saa længe Sverig betragtede sig som Holstein-Gottorps Værge og støttede enhver af de gottorpske Fyrsters Fordringer, vare alle Underhandlinger spildte. Griffenfeld anvendte alt sit Snilde for at afbøde den svenske Regerings Indblanding i Kongen af Danmarks Tvist med det gottorpske Fyrstehus. Hertug Kristian Albrekt af Holstein-Gottorp var gift med Kristian V's Søster Frederikke Amalie. Imellem de to Svogre var der personligt Uvenskab, der efterhaanden steg til en saa svimlende Højde, at det var en tilstrækkelig Anledning til at falde i Unaade, naar man ikke istemte Kongens hadefulde Udbrud imod hans Svoger, der var opbrusende, ubestemt og hæftig og ganske gik i sine Raaders, Familien Kielmannsecks, Ledebaand. Da Hertugen ikke vilde bøje sig for Rettens Kendelse, der fradømte ham Grevskaberne Oldenburg og Delmenhorst; da han umuliggjorde Fællesregeringens Førelse i Hertugdømmerne og hemmelig forbandt sig med Sverig mod Danmark, — endte Griffenfeld 1675 hele Striden ved en Krigslist, som Hertugen ved sit erklærede fjendtlige Sindelag (ved at bryde den Union, der forpligtede ham til ikke at forbinde sig med nogen som helst fremmed Magt uden sin Medregent for Fællesregeringens Vedkommende, Kongen af Danmarks Vidende), — ved sine Rustninger og sine

højt flyvende Planer om Storhed og Magt paa Danmarks Bekostning nødvendiggjorde. Den Knude, der ej lod sig løse, sønderhuggede han.

Grevskaberne Oldenburg og Delmenhorst vare et mandligt Len i det tyske Rige. Da den lige nedstigende mandlige Linie var i Færd med at uddø i Midten af det 17de Hundredaar, indgik to af de mandlige Sidelinier, Kongen af Danmark og Hertugen af Holstein-Gottorp, 1646 og 1648 Forlig om at dele Grevskaberne med Forbigaaelse af den tredie og nærmest berettigede Arvetager, Hertugen af Ploen*). Kejseren bekræftede 1653 disse Arveforlig, uagtet han 1642 havde udstedt en Kundgørelse, der indeholdt, at Joakim Ernst af Ploen var Arving til Grevskaberne. For at styrke deres Fordringer bevægede Kongen af Danmark og Hertugen af Gottorp den sidste Greve af Oldenburg (der kun havde en uægte Søn, den danske Gehejmeraad Grev Anton af Altenburg) til at testamentere sine Lande til dem, og endnu forinden hans Død, der indtraf 1667, besatte de Oldenburg og Delmenhorst. — Hertugen af Ploen gjorde Indsigelse imod denne Fremgangsmaade og anlagde Sag ved den kejserlige Hofret i Spejer imod Danmark og Gottorp. Efter Griffenfelds Raad foreslog Kongen Hertugerne af Gottorp og Ploen at afgøre Sagen i Mindelighed. Hertil vare Hertugerne meget uvillige, da de altid havde staaet paa spændt Fod med hinanden og tilføjet hinanden mange Krænkelser og Tab. Alligevel lykkedes det for Griffenfeld at faa de tre Arvinger samlede i København i Februar 1671. Hertugen af Gottorp mødte med to af sine Raader, Hans Kielmann jun. og Andr. Cramer. Hertugen af Ploen sendte sin ældste Søn, Hans Adolf, og Regeringsraad Gensch, der 1681 optoges i den danske Adelsstand og fik Navnet Breitenau. Strags i det første Møde bleve Hertugerne

---

*) Grev Diederich den Lykkelige af Oldenburg og Delmenhorst.

Kristian I, Konge af Danmark, Norge og Sverig.			Grev Gerhard af Oldenburg og Delmenhorst.	
Frederik I, Konge af Danmark og Norge.			Grev Johan 14 af Oldenburg og Delmenhorst.	
Kristian III af Danmark og Norge.		Adolf, Hertug af H.-Gottorp.	Grev Johan 15 af O. og D.	Grev Anton 1 af O. og D.
Frederik II af D. og N.	Hans, Hertug af Sønderborg.	Joh. Adolf af H.-Gottorp.		Grev Johan 16 af O. og D.
Kristian IV af D. og N.	**Joakim Ernst,** H. af Pløen.	Frederik III. af H.-Gottorp.		**Grev Anton Gynter** af O. og D.
Frederik III af D. og N.	Johan Adolf af Pløen.	**Kristian Albrekt** af H.-Gottorp.		
Kristian V af D. og N.				

uenige og vilde ikke underhandle sammen. Kongen besluttede derfor at underhandle særskilt med hver af dem. Selv paatog han sig at afkøbe Hertugen af Gottorp dennes Del i Grevskaberne, og af nedenstaaende fortrolige Brev til Griffenfeld vil det ses, at han fuldt og fast troede, at han heldig havde tilendebragt denne vanskelige Sag.

10 Martii 1671. «Omenschiünt Guldenlew wel siger Jer, wordan alting er affgaaen met Hertugen aff Gottorf i E Dronningens Haffue, saa kan jeg dog icke lade at schriffe desse Linier, att alting effter stor combat er wel affgaaen han gaff sin han paa, att han vilde lade mig altsamen med Greffueschaberne offuer for de 150,000 Rdl. och om Resten schulde widere tracteris, nou har min Drøm faat ende saavit, kunde wie drømme noget got med Pløn ennou da war dett well, i kommer nock en ganc herop i aften heller i kan schriffe mig jer tanker til».

Efter at Hertugen havde givet Kongen sin Haand paa, at han afstod sin Del af Grevskaberne for 150,000 Rdl., mente Kongen, at Sagen var klaret, og fandt ikke, der var Anledning til at opholde Hertugen længer, da han lovede at udfærdige det skriftlige Dokument, naar han kom hjem. Men næppe var Hertugen vendt tilbage til Gottorp, før han fortrød Handelen og forlangte, at den skulde gaa tilbage. Det var paa Sverigs Opfordring, at Hertugen foretog dette Skridt. Saa længe Kongen af Danmark og Hertugen af Gottorp havde handlet i Forening, og holdt Grevskaberne besatte imod Hertugen af Ploen, havde Sverig understøttet den sidstnævnte imod de to førstnævnte; men nu slog Sverig om og understøttede Gottorp imod Danmark. Denne Sagernes Vending forbitrede Kongen i høj Grad: hans Had til Hertugen blev farligt for alle hans Omgivelser, ti den ringeste Mistanke om, at nogen af dem støttede Hertugen, var tilstrækkelig til at fjærne vedkommende fra Hoffet. Kongen havde vistnok behandlet Sagen altfor lidt forretningsmæssig ved Mødet i København; men ingen kan fortænke ham i, at han blev vred paa Hertugen, da denne gik fra sit givne Ord.

Med Fyrsten af Ploen havde Griffenfeld hurtig ordnet den indviklede Strid til alles Tilfredshed. Foruden Griffenfeld vare Hans Schack, Paul Lilliencron og Frederik Ahlefeldt Kommissærer i denne Sag. Hertugen af Ploen fik, mod at afstaa sin Ret til den kongelige Del af Grevskaberne, anvist Godser i Segeberg Amt til en Værdi af 100,000 Species, og han fik Løfte om 300,000 Species for den gottorpske Del af Grevskaberne, naar han vandt den Sag, han havde

anlagt ved Hofretten i Speyer imod Kongen af Danmark og Hertugen af Gottorp*). For denne vellykkede Underhandling skænkede Hertugen af Ploen Griffenfeld to Guldbægere, i hvilken Anledning Ahlefeldt ytrede: «Arveguld betyder Lykke». — Sagen var da jævnet for Ploens Vedkommende, og den danske Regering kunde nu anvende al sin Flid paa snarlig at bringe Striden om Grevskaberne til en lykkelig Ende med Hertugen af Gottorp. Sverigs Anmodninger om at maatte mægle bleve skarpere og mere indtrængende; man maatte være forberedt paa, at det gik fra Ord til Handling. Hertugen af Gottorp ytrede, at, om end Ploens Fordringer paa Grevskaberne vare grundede paa den soleklareste Ret, vilde han dog med Sværdet forsvare den Halvdel af Grevskaberne, han sad inde med; og om den tyske Kejser ytrede han, at han ikke havde Mod til at dømme i Sagen, og endnu mindre til at udføre sin Dom. Dristede han sig dertil trods Sverigs Advarsler, saa skulde Sværdet gøre Udslaget.

Den 31 Juli 1671 besluttede Gehejmeraadet, at Statholder Grev Ahlefeldt skulde sendes til Gottorp for at afgøre den oldenburgske Sag. Han skulde bestikke Regeringspræsident Kielmann, og love Hertugen foruden de 150,000 Rdl., der tilkom ham ifølge den i København trufne Aftale, endnu 150 til 200,000 Rdl., saa fremt Hertugen af Ploen tabte sin Sag ved den kejserlige Hofret. Ahlefeldt kendte meget vel den Fare, han udsattes for ved denne Sendelse. Tilfredsstillede han Hertugen, saa var hans Rolle udspillet ved det danske Hof; men, da han paa ingen Maader ønskede at gaa glip ad den kongelige Sols Straaler, saa varetog han sit eget Tarv og sørgede for, at Sendelsen mislykkedes. Griffenfeld havde ikke haft noget imod, om Ahlefeldt var falden i Unaade; ti han kendte dennes misundelige, hadefulde og galdefulde Sind. Ved den mest sleske Opmærksomhed havde Ahlefeldt imidlertid bedaaret Griffenfeld, og han lyttede kun alt for gærne til Ahlefeldts bagvaskende Ytringer om Gyldenløve, ved hvilke han havde til Hensigt at skille de to Venner fra hinanden. Medens han underhandlede med Hertugen, fulgte han nøjagtig alle de Forskrifter, som Griffenfeld gav ham. Han skrev til Griffenfeld, at Hertugen forlangte isteden for de i Københavns Forliget bestemte 150,000 Rdl. Nørre-

*) De kongelige Godser, Hertugen af Ploen kom i Besiddelse af ved dette Mageskifte, vare: i Holstein: Halvdelen af Segeberg Amt og paa Als: de nørburgske Godser: Nørborg, Melsgaard, Hjortspring, Østerholm og Frederiksgaard.

goes Herred og Bredsted Amt, hvilket Ahlefeldt med Rette kaldte en ublu Fordring, da disse rige Marsklandskaber, der vare over 1 Million værd, indbragte tre Gange saa meget som Renterne af 150,000 Rdl. Han raadede derfor til slet ikke at forhandle om dette Bytte, men holde sig strængt til det københavnske Forlig og til det Pengetilbud, Kongen havde gjort, hvis Hertugen vandt Processen. Men han vilde dog vide, hvor vidt Kongen vilde gaa, hvis Hertugen var paastaaelig og vilde lade det komme til Brud, naar han ej blev tilfredsstillet. Paa dette kildne Spørgsmaal indlod Griffenfeld sig slet ikke med Ahlefeldt. Han svarede ham, at han havde de i Gehejmeraadet trufne Bestemmelser at rette sig efter. Ahlefeldt, der følte sig gennemskuet, afbrød Forhandlingerne, og Kongen, der gærne saa, at det spændte Forhold til Gottorperen vedligeholdtes, modtog ham meget naadig.

Den Opgave, der var mislykket for Ahlefeldt, skulde nu Gyldenløve løse, og han gik frejdig i Vandet. Den 14 November 1672 besluttede Gehejmeraadet, hvis Protokol fra Januar 1671 førtes paa Dansk, at Statholder Gyldenløve skulde begive sig til Hamburg, for i Forening med Præsidenten i den holstein-gottorpske Regering, H. Kielmann senior, der ogsaa var Domprovst i Hamburg, at afgøre den oldenburgske Strid. Gyldenløve skulde tilbyde Hertugen udover de akkorderede 150,000 Rdl., indtil 300,000 Rdl. for hans Halvdel af Grevskaberne. Skulde derimod Hertugen af Ploen vinde Sagen ved den tyske Rigs-Hofret, saa havde Hertugen uden Modsigelse at tilbagebetale de 300,000 Rdl. — Medens Underhandlingerne stode paa, skulde Gyldenløve vogte sig for at give Hertugen af Gottorp Anledning til at tro, at Kongen var gaaet fra det tidligere sluttede Forlig. — Under sit Ophold i Hamburg skulde han hos Senatet forlange Fyldestgørelse for flere begaaede Indgreb i den danske Konges Rettigheder. Han skulde foreslaa Senatet følgende mindelige Overenskomst:

1. Udredelse af en Godtgørelse paa 100 til 300,000 Rdl. for de af Hamburgerne øvede Uforskammetheder.
2. En aarlig Afgift, som Vedkendelse af Kongens Højhedret over Hamburg.
3. Den Erklæring, at Staten hverken hemmelig eller aabenbart vilde hjælpe Kongens Fjender, naar han kom i Krig, men staa ham bi efter bedste Ævne.

Hvis Staden efterkom disse Betingelser, vilde Kongen bekræfte Byens Privilegier og lade Hyldingen bero indtil videre.

Den sorgløse Gyldenløve begav sig afsted, vis paa, at alt

vilde lykkes ham og selvfølgelig blive godkendt af Regeringen. Han saa slet ikke Faren, som var forbunden med denne slibrige Sendelse, der langt oversteg hans Kræfter. Han underhandlede strags med Hamburgerne om Hyldingen, som han skulde have gemt tilsidst, for at have noget at byde, som de satte Pris paa, til Gengæld for hvad der forlangtes. Kongen skrev derfor til ham, at han havde baaret sig urigtig ad. Han skulde holde sig sine Forskrifter efterrettelige og ej begynde med at skrive til Hamburgerne om Hyldingen, da det ikke nyttede noget. Med den holstein-gottorpske Regeringspræsident gik det ham endnu uheldigere. Den snedige Kielmann lokkede ud af ham, hvilke Betingelser han medbragte, og fik ham til at overskride dem, ved at forestille ham de Farer, Danmark udsatte sig for fra Sverigs Side, naar det ej skyndsomt afgjorde den oldenburgske Sag. Han fik ham til at indgaa et Forlig, ifølge hvilket Hertugen for sin Del af Grevskaberne skulde have 500,000 Rdl. i slesvigske Godser, hvad enten han vandt eller tabte Processen imod Hertugen af Ploen. Gyldenløve indberettede dette ubillige Forlig, som om det var noget særdeles fordelagtigt for Kongen. I Gehejmeraadet vedtoges der at svare ham: «Hvis Hertugen taber Sagen imod Ploen, vil Kongen give ham 150,000 Rdl., og, hvis han vinder Sagen, skal han i alt erholde 500,000 Rdl.; dog skulde Statholder Gyldenløve foreløbig blive staaende ved de 150,000 Rdl. og søge at trække Sagen i Langdrag. Forlangte Hertugen af Gottorp Sagen ufortøvet sluttet og endelig afgjort, fandt Kongen det raadeligt at lade det bero med de i København betingede 150000 Rdl. «Det maatte han gærne betro Kielmann, men iøvrigt holde Tand for Tunge». Det var tydeligt nok Kongens Agt ej at give Hertugen mere end de engang aftalte 150,000 Rdl. Det gav han sine Gehejmeraader at forstaa, men Gyldenløve begreb det ikke, lige saa lidt, som at han k u n maatte tilbyde Hertugen en større Sum med det Forbehold, at denne vandt Sagen imod Ploen. Hertugen forlangte i Bytte for sin Del af Grevskaberne et af de kongelige Amter i Sønderjylland, og da Gyldenløve gik ind paa dette Forlangende, saa forhøjede Hertugen sine Fordringer og forlangte endvidere endel af Sønder-Ditmarsken eller af Herskabet Pineberg. Gyldenløves Eftergivenhed bevirkede blot, at Hertugen stadig vilde have mere. — Det var forgæves, at Griffenfeld skrev til sin Ven, at Kongen fandt den gottorpske Regerings Fordringer ufordøjelige, og at han gjorde bedst i at afbryde Underhandlingerne og komme hjem. Men Gyldenløve lod sig ikke advare, han var forhippet paa at faa Forliget bragt

i Stand, og skrev til Griffenfeld, at det vilde være Indledningen til det i Stockholm under Forhandling værende skandinaviske Forbund, «aut nunc aut nunqvam» (ↄ: enten nu eller aldrig). Den svenske Resident i Hamburg havde forsikret ham, at det naturligste Forbund var imellem Danmark, Norge, Sverig og Holstein-Gottorp. At det ikke blev til Danmarks Fordel, at Holstein-Gottorp optoges i et Forbund imellem Danmark og Sverig, gik over Gyldenløves Fatteævne. Til Kongen skrev han, at det var uklogt at afbryde Underhandlingerne; nu burde de gennemføres. Kongen fattede strags Mistanke om, at der var Anslag i Gærde mod ham til Hertugens Fordel, og, under Paaskud af at se Datum paa Gyldenløves Brev til Griffenfeld, forlangte han Brevet. Griffenfeld sendte ham baade Brevet og sit Svar, hvormed Kongen erklærede sig overordentlig tilfreds. «Jeg sender Eder Brevet til Gyldenløve tilbage igjen, som icke kan forbederis og er saa meget well». Men Gyldenløve var foreløbig paa det sorte Bræt. Til Griffenfeld havde han ogsaa blandt andet skrevet, at han havde hemmelige Efterretninger fra København, at der var «visse Folk», der satte ondt for ham hos Kongen, og at han ikke længer stolede paa Griffenfeld. Det var forgæves, at denne bad ham om dog ikke at lytte efter Snak, men stole paa sine Venner. I Slutningen af Februar sendte Gyldenløve en Traktat, som han foreløbig havde sluttet med Præsident Kielmann, til København. Indholdet var, at Kongen af Danmark forpligtede sig til at betale Hertugen 500,000 Rdl. i Januar 1674, imod at sidstnævnte gav Afkald paa Grevskaberne. Denne Traktat forhandledes i Gehejmeraadet d. 18 Marts 1673. Efter modent Overlæg kom det til den Slutning, at, skønt man vel kunde skaffe Pengene, var det dog rigtigst at lade Sagen bero i dens nuværende Tilstand og vænte paa Rigs-Hofrettens Dom, da Betingelserne vare for haarde, til at man for Tiden kunde indlade sig paa dem. Gyldenløve fik Befaling til at meddele Kielmann, at Kongen ved den sluttede Forhandling fandt Vejen banet til en nærmere Forstaaelse; men at han paa Grund af Tidsforholdene ikke kunde indlade sig paa den store Udbetaling.

Kongen mistænkte Gyldenløve for at være vunden og bestukken af Hertugen og hans Raader; derfor havde han været saa ivrig for at fremme denne Sag. Gyldenløve forsikrede forgæves, at den Tanke aldrig var falden ham ind, at gøre sig behagelig for Hertugen, der var saa arrig over, at Folk morede sig paa Festdagene, saa han aldrig nærmede sig til ham paa en Søndag, af Frygt for at blive smittet og faa Gulsot. Hertugen var slem nok at komme

tilrette med paa en Søgnedag. — I Maj vendte Gyldenløve hjem fra sin bedrøvelige Sendelse, blev unaadig modtaget af Kongen, og fik Befaling at forføje sig til sit Statholderskab i Norge, hvilket han betragtede som en stor Ulykke. — I et meget spagfærdigt Brev til Griffenfeld bad han sig fremtidig fritaget for Statssendelser til fremmede Hoffer; ti han havde til sin Ulykke erfaret, at, naar man bliver meget betroet, saa udsættes man for at falde dybt. Stormen raser imod de enkelte høje Træer, der rage over de andre; Had og Misundelse forfølge dem, der ere velsete af deres Fyrster. I et senere Brev spyr han Gift og Galde imod sin snilde Forgænger i de gottorpske Faldgruber, Ahlefeldt, der med sit «djævelske Vid» fik Lov til at blive ved Hoffet, uagtet han smeddede hundrede Streger, medens den stakkels Gyldenløve joges bort for en Ubesindighed, som han havde begaaet i Uvidenhed.

Indtil midt i 1672 havde der kun været en forbigaaende Kurre paa Traaden imellem Gyldenløve og Griffenfeld. Ingen Uge hengik, uden at de skreve til hinanden om deres Hjærters Anliggender og om al den Fryd, de følte, naar de atter mødtes efter en kort Adskillelse; og de satte deres Stolthed i at lade hele Hoffet være Vidne til det Venskab, der forenede dem. — Gyldenløve kørte selv paa Bryllupsdagen Griffenfelds Brud, den 16aarige Jomfru Katrine Rosenfeld, til Kirken i sin Stadskarosse, forspændt med seks isabellafarvede Hingste. Hun var en Sønnedatter af Præsident Nansen. Forinden Bryllupet adledes hun og hendes Søster og fik Moderens Navn Rosenfeld. — Griffenfeld hævede alle de Vanskeligheder, der vare forbundne med Ophævelsen af Gyldenløves Ægteskab med Jomfru Maria Grubbe, og han benyttede sin Indflydelse hos Monarken til Gyldenløves Fordel. Han bevægede Kongen til at anmode Grev Anton af Altenburg om at give hans yngste Datter, Antonie Avgusta, Arvingen til adskillige tyske Herskaber, til Gyldenløve. En Bøn af Kongen siger man ikke gærne nej til. Altenburg vred sig, fortalte, at hans Datter endnu var et Barn, at han selv mulig atter vilde gifte sig, da han var en ung Enkemand, og endte med — at give efter. Gyldenløve blev Greve, fik Grevskabet Lavrvig og Rang efter Kongehuset over alle Kongens Undersaatter, alt ved Griffenfelds Hjælp; men der gnavede allerede en Orm i det Baand, der sammenslyngede de to Venner. De mange Misundere, der længtes efter at slikke af Naadens Solskin, anstrængte sig, og det lykkedes især for Ahlefeldt at gøre de to Venner urolige og mistænksomme mod hinanden. Det er dog først, efter at Griffenfeld 17 Maj 1672 har mistet sin unge Hustru,

at Venskabet kølnes, og at begge lægge en stærk Pirrelighed for Dagen. I Juli blev Griffenfelds Svigerinde trolovet med Kristian Gersdorf, Broder til Fru Magdelene Sybille Bjelke, Griffenfelds fortrolige Veninde. Dette Parti mishagede Gyldenløve, der ej syntes om, at hans Ven sluttede sig til de gamle adelige Familier Gersdorf og Bjelke. Der veksledes skarpe Breve imellem Vennerne, og Forsoningen lider mange Afbrud. I Januar 1673 skrev Gyldenløve fra Hamburg: «Her opholder sig en smuk, dydig og dannet Baronesse, tyve Aar gammel, en Slægtning af Grev Anton og følgelig med Tiden til mig. Hun har 40,000 Species; jeg har tænkt paa, at Sokrates's Strænghed vilde smælte, naar han saa hende». Griffenfeld takkede temmelig kølig for dette Tilbud, hvilket harmede Gyldenløve. Da sidstnævnte i Maj 1673 fik Befaling at begive sig til Norge, troede han fuldt og fast, at Griffenfeld havde skuppet til den hældende Vogn. Denne fralagde sig enhver Del i hans Fjærnelse, bad Gyldenløve om at bevare ham i sit Venskab og lade den Kulde fare, som nu havde varet i fulde fjorten Dage. Han skriver d. 8 Maj: «Opvejer ikke faa Ord fra deres Sokrates alle de andres Forsikringer. Jeg vænter stadig paa, at det skal indtræffe, hvad der ellers hænder, naar Mand og Kone have været oppe at skændes om ingen Ting, at de ofre al Verdens Sladderhanke, som have sat dem sammen, for deres billige Vrede. De vil aldrig, næst efter de to A'er (ɔ: Antonia Avgusta), finde nogen, der er Dem mere hengiven end Deres tro Grif.». Alt forgæves, Venskabet er brudt, og Rævnen udvides af begges Fjender til en Kløft. — At Ahlefeldt var den Skælm, der fik Griffenfeld til at mistænke Gyldenløve for at ville styrte ham, derfor har han selv leveret det bedste Bevis. Han skrev med Zifferskrift d. 22 Juni til Griffenfeld: «Man har meddelt mig hundrede Smaating, som jeg ikke tør betro til Pennen. Jeg vil blot fortælle, at man fra god Kilde forsikrer mig, at den Strid, som Grev Gyldenløve har yppet med Deres Eksellence, er rejst efter Aftale med Kielmann, med hvem Gyldenløve underholder fortrolig Brevveksling, som for Hemmelighedens Skyld føres fra Gyldenløves Side af Brügman, og fra Kielmanns af Klosterskriveren i Itzehoe, der modtager Brevene. Man siger, at Kielmann raader Gyldenløve til at genindsætte Kristoffer Gabel. Jeg frygter, at denne gamle Ræv tilsidst skuffer den skikkelige Jørgen Bjelke [en anden af Griffenfelds Venner]. Det er nu nok for i Dag; jeg tror, jeg bør gemme Resten, til jeg bliver bedre underrettet».

Tilsyneladende vedblev Venskabet at bestaa imellem Gyldenløve og Griffenfeld, og de vedligeholdt en levende Brevveksling med overstrømmende Venskabsforsikringer. De fordums Venner besørge stadig hinandens Kommissioner; men Gyldenløve opgav dog intet Øjeblik den Tro, at det var Griffenfeld, der holdt ham fjærnet i Norge; og, naar sidstnævnte skrev, at han længtes efter at omfavne sin Ven, svarede denne, «at det kunde jo ske, naar han ønskede det». Samtidig forsikrede han Griffenfeld om sit varme Venskab for ham. «Naar al Verden tror, at jeg elsker Dem og har den største Ærbødighed for alt, hvad De anbefaler mig, saa tager den ikke fejl». Og i et andet Brev, «Jeg erindrer meget vel alt, hvad der er hændet imellem os, og det, der bedrøver mig mest, er, at jeg ikke længer er Deres Alkibiades. Skulde Sokrates virkelig foretrække Venner, der ere tilfals, for en brav Mands Venskab, der altid har gjort sig en Ære af at være Deres hengivne Ven. Jeg vil følge Deres Eksempel og hævne mig, ved at foragte de Tunger, der finde en Fornøjelse i at bagtale os. Men kunde jeg erfare Forfatteren til det nederdrægtige Brev, som De omtaler, saa vilde jeg hengive mig for Dem, som Joab for David». For at vise Griffenfeld sin Tjenstvillighed, ansætter han en Slægtning af ham, der er Fændrik i Rysenstens Regiment, som Kompagnichef for det i Tønsberg, Hovedstaden i Griffenfelds Grevskab, liggende Kompagni.

Rigtigheden af Griffenfelds Raad, at stille Gyldenløves ufordelagtige Traktat med Præsident Kielmann i Bero, og intet slutte med Hertugen af Gottorp, naar han ikke vilde nedstemme sine Fordringer, stadfæstedes hurtig. Den 10 Juli 1673 faldt der Dom i Sagen. Den kejserlige Hofret tilkendte Hertugen af Ploen udelukkende Ret til Grevskaberne Oldenburg og Delmenhorst, som Hertugen af Gottorp skulde rømme inden d. 10 September; i modsat Fald vilde hans Tropper blive drevne ud af en tysk Eksekutions-Hær. Hertugen af Ploen, der havde aftraadt sine Rettigheder til Kongen af Danmark, kom i Besiddelse af de Godser, der vare tilstaaede ham i Bytte. For lidt over en halv Million havde Griffenfeld skaffet Kongen hans Stamland, et frugtbart, gældfrit Land, dobbelt saa stort som Fyn, og hvis Indtægter allerede dengang beløb sig til over 150,000 Rdl. aarlig. Store Planer havde Griffenfeld lagt med disse Grevskaber, der skulde benyttes til at indfri den hertugelige Del af Slesvig og Holsten; men Gennemførelsen udeblev ved hans Fald, og det lykkedes først hundrede Aar senere at udføre denne Plan, der, hvis den var bleven udført

i rette Tid og af den rette Mand, maaske kunde have bevaret os et dansk Sønderjylland og forebygget mange paafølgende Krige. Den danske Sendemand i Wien, Baron Lilliencron, skrev hjem til Kong Kristian, at Griffenfelds overlegne Statskunst beundredes ved alle Hoffer. Det var hans Skarpsindighed, Snildhed og Udholdenhed, Hs. Majestæt kunde takke for det lykkelige Udfald af denne Sag. Han havde besejret de fremmede Hoffers, fornæmmelig Sverigs, Frankrigs og Brandenburgs rænkefulde Modstand, og drevet denne vanskelige Sag igennem trods Rigsrettens Træghed; og det uagtet den fornemste Minister ved Kejserhoffet, Lobkowitz, var stemt for Sverig og Holstein-Gottorp. Foruden Lilliencron anvendte Griffenfeld ved Hoffet i Wien, den dygtige Gerhard Schröder og Gensch (von Breitenau). Griffenfeld forstod at vælge sine Redskaber; de fik ikke Lov til at dovne, men maatte holde skarpt Udkig med alt, der vedkom deres Herres Velfærd. Der vankede drøje Irettesættelser, naar de lode sig føre bag Lyset. Flere fik Afsked i Unaade for Forseelser, som man nu ser igennem Fingrene med. Ragede de fleste af Griffenfelds Sendemænd over senere Tiders Sendemænd, vare de dog ubetydelige ved Siden af ham selv; ti, da Mesteren blev reven fra dem, kunde hverken Meyercrone, Lilliencron, Juel, Høg, Ahlefeldt eller Biermann skaffe Danmarks billigste Ønsker Indgang. Overalt afvises og ydmyges Danmark under de Staklers Styrelse, der afløste Griffenfeld. Kanslerne Ahlefeldt og Reventlow bildte sig ind, at de havde afluret Griffenfeld Kunsten. De savnede hans Geni, og det lader sig hverken købe for Guld, Staal og de bedste Bøger, vindes ej heller ved Omgang med Genier. Geniet er en medfødt Gave, der for at udfoldes i al sin Glans maa vokse op under heldige Forhold, og dertil regne vi blandt andet et godt Hjem og en omhyggelig Opdragelse.

Femte Bog.

Underhandlingerne med Nederlandene.

I.

De Witts Sendelse til København 1670. Rivninger imellem Danmark og Nederlandene. Nederlandene overfaldes af Frankrig og England i April 1672. Anarki i Holland. De Witt'ernes Mord. Vilhelm af Oranien bliver Statholder. Werkendams Sendelse til København. Forbundet i Braunschweig d. 24 September 1672 til Nederlandenes Beskyttelse. Hertugen af Richmonds Sendelse til København. Den engelske Konges Opfordring til at erklære Nederlandene Krig afslaas. Forbund imellem den dansk-norske Stat og Nederlandene, sluttet i København d. 24 Maj 1673. Generalstaternes Vægring ved at ratificere Traktaten.

Faa Maaneder forinden Grevskabet Oldenburg ved en Rigsretsdom var tilkendt Hertugen af Ploen, havde Griffenfeld sluttet en særdeles fordelagtig Traktat med Nederlandene, som flere Gange havde anmodet den dansk-norske Stat om Fornyelse og Udvidelse af de alt bestaaende Forbund.

Allerede i Juni 1670 var den nederlandske Republiks berømte Styrer, Jan de Witt, kommen til København under det Paaskud at lykønske Kristian V i Anledning af hans Tronbestigelse, men i Virkeligheden for at skaffe sit Fædreland Bistand af dets Forbundsfæller, hvis Frankrigs og Englands Trusler skulde komme til Udførelse. Den store Sendemand blev modtagen med megen Pomp og førtes ind til Kongen af Rigets fornemste Mænd: Gyldenløve, H. Bjelke, Reedtz og Schack. I et veltalende Foredrag udviklede han for Kongen, hvor magtpaaliggende det var for den dansk-norske Stats Søfart og øvrige Velfærd, at den støttede de forenede Nederlande. Han betonede, at Søstater som Danmark, Norge og Holland vare naturlige Forbundne imod Storbrittaniens voksende Vælde til Søs. — Kongen svarede i det hollandske Sprog, at han maatte overlægge med sit Raad, hvorledes han bedst kunde hjælpe Hollænderne. Det var vanskelige Forhold man levede under, da ingen havde længer Ro, end Naboen undte os den. Witt skrev

hjem, at Kongen var fortrolig med alle Styrelsens Grene; han havde givet ham ren Besked paa godt hollandsk om alt, hvad der vedkom hans Sendelse, og gjort ham flere Spørgsmaal om de hollandske Fæstningers Tilstand; og, hvad der mest tiltalte ham, var, at Kongen, der havde bragt god Orden i sine Rigers Pengevæsen, med Forkærlighed dvælede ved Udviklingen af alt, hvad der vedkom Søfart og Handel. — Han vidste ikke, at Griffenfeld allerede i April havde skaffet sig Underretning om Witts Sendelse, og at han havde sat sin Konge ind i Sagen. Den danske Sendemand i Haag, Markus Gjøe, havde for klingende Mønt faaet Generalstaternes Hemmeligheder forraadte af bestikkelige Embedsmænd. Disse klagede i øvrigt over, at den danske Regering ikke med behørig Varsomhed skjulte, hvorfra den fik sine Efterretninger. Den bekendte Forfatter, Wiquefort, der var hollandsk Embedsmand i Udenrigsministeriet, maatte bøde med mange Aars Fængsel, at han havde solgt Statens Hemmeligheder.

Efter de Beslutninger, som toges i Gehejmeraadets Møde d. 19 Juli 1670, fik de Witt følgende skriftlige Svar paa de Sager, han under sit Ophold havde forhandlet om med de ham tilforordnede Kommissærer. Paa hans første Begæring, at Kong Kristian, naar Triple-Alliancen var udløben, skulde overtage Garantien for den imellem Spanien og Frankrig 1668 i Aachen sluttede Fred, og paa hans anden Begæring, at opsætte at paakalde Frankrigs Voldgift, hvilket var bestemt i Breda-Freden, — svaredes der, at, da saadanne Forslag vare af stor Vigtighed, og de Witt havde Hastværk med at komme afsted (hvilket man var stødt over), skulde de senere blive tagne under Overvejelse. Paa hans næste Forlangende, at den danske Sendemand i Haag maatte faa Befaling af sin Regering til at møde paa Foredragssalen, svaredes, at han skulde bære sig ad som de andre Kroners Sendemænd, der vare af samme Rang som han*), og endelig, at det med Hensyn til Strygen og Hilsen i Sundet skulde have sit Forblivende. Med denne Afgørelse rejste de Witt bort. Man var stødt over, at hans Sendelse ligeledes gjaldt Polen, og at han havde taget Danmark med paa Vejen.

*) For at vænne de fremmede Magters Sendemænd til at møde i det hollandske Udenrigsministerium, naar de havde noget at foredrage, havde den nederlandske Regering indrettet en Lejlighed paa Slottet i Haag, hvor alle Sammenkomster med de fremmede Magters Sendemænd skulde holdes. Denne Sal kaldtes Vertreckkamret. Denne Fordring gav Anledning til adskillig Etikettestrid, og det blev foreløbig ved den tidligere Skik, at Sagerne afgjordes i vedkommende Sendemands egen Bolig.

— De Witt havde ligeledes foreslaaet den danske Konge at indtræde i Triple-Alliancen, som Frankrig den Gang var i Færd med at opløse, og den hollandske Sendemand i København, le Maire, gentog denne Anmodning. Markus Gjøe fik derfor i September 1670 Befaling til at undersøge, om denne Indbydelse udgik fra alle de vedkommende Magter, samt hvor store Subsidier man vilde give Kongen, og af hvem Betalingen skulde erlægges. Han skulde meddele Generalstaterne, at det varslede kun slet om fremtidige Løfters Opfyldelse, at de endnu ikke havde betalt de Summer, de skyldte den dansk-norske Stat for den Hjælp, den havde ydet dem imod Engelskmændene i den sidste Krig. Paa Fordringen om, at han skulde møde paa Vertreckkamret, skulde han bære sig ad som de andre kronede Hoveders Sendemænd, der havde samme Karakter som han. «Vi agte ej at bortgive en Tøddel af vor Værdighed». — England og Sverig, der skjulte, at de vilde optræde fjendtlig imod Nederlandene, vare underfundige nok til at samtykke i, at den danske Konge indbødes til at være Deltager i den engelsk-svensk-hollandske Triple-Alliance; men Griffenfeld, der vidste, at Frankrig havde skudt Hul i den, forbød Gjøe at indlade sig i Forhandlinger om den Sag, forinden alle Danmarks Krav vare fyldestgjorte. Som yderste Frist for Overgivelsen til Frankrigs Voldgiftskendelse, om hvor stor en Sum den nederlandske Regering skyldte Kongen af Danmark fra Forsomren 1658, sattes Januar 1671. Da denne Frist var udløben, uden at Hollænderne havde taget sig af Sagen, rejste Otto Rantzau med alle de vedkommende Aktstykker til Paris, og i Efteraaret 1671 fældede Frankrig den Dom, at den nederlandske Regering skulde betale Kongen af Danmark 3 Millioner Gylden. Hollænderne fnyste, beskyldte Franskmændene for Partiskhed og Vildskab og nægtede at efterkomme Kendelsen. I Modsætning til denne Opførsel afviklede Kongen af Danmark sin Gæld til Hollænderne og lod igennem sin Sendemand Generalstaterne vide, at de hollandske Købmænd kunde hæve deres Tilgodehavende fra Krigen 1658 hos Generaltolddirektør Spiegel i Bergen. — Naar Gjøe beklagede sig over Generalstaternes Vrangvillie, svarede Witt ham spøgende, «Ja, vi ere dovne, man maa hale os frem ved Ørene». Markus Gjøe, der var Hollænderne altfor stram og spansk, afløstes i Januar 1671 af den mere smidige og bøjelige Statsmand, Just Høg. Gjøe gik til London, hvor man antog, han var bedre paa sin Plads; dog maatte han først i Løbet af flere Maaneder sætte Høg ordentlig ind i den hollandske Forretningsgang, der var meget indviklet.

Handelsnid gav ofte Hollænderne Anledning til at surmule. De harmedes over, at de havde faaet Medbejlere i den oversøske Handel. Det dansk-østindiske Kompagni byggede mange store Skibe, der sattes i Fart paa Indien og Kina. De havde i Førstningen tildels hollandsk Besætning. Le Maire skrev til Haag, at Generalstaterne skulde forbyde hollandske Skippere og Styrmænd at gaa i dansk Tjeneste, for at man kunde faa det dansk-østindiske Kompagni til at gaa overstyr. Men hollandske Skippere vedbleve uagtet Forbudets Udstedelse at gaa til Danmark og Norge, hvor der bødes dem bedre Vilkaar end i Holland. Med Harme fortæller Le Maire, at en Borger i Haag ved Navn Hoogenhock er bleven Medlem af det danske Handelskollegium, blot for at skade sit Fædreland. Da Hoogenhock et Par Aar senere sejlede med et stort dansk Skib fra København til Japan, opfriskede Generalstaterne en ældre Lov, der satte Dødsstraf for enhver, der fra det hollandsk-østindiske Kompagni gik i fremmede Magters Tjeneste.

Alle disse Haarkløverier og alt det Pindehuggerarbejde glemtes, da Nederlandene i April 1672 truedes med Tilintetgørelse af Frankrig og England, medens Sverig, Spanien og Østerrig havde lovet Frankrig at se rolig paa, at Straffen fuldbyrdedes paa de formastelige Nederlændere, der havde vovet at stanse Solens Jævnbyrdige, Ludvig XIV, paa hans Bane. Som en Græshoppesværm ødelagde de franske Hære Nederlandene, samtidig med at Storbrittaniens Flaader dækkede Havene. Det voldsomme Stød kastede det hollandske Statsskib om paa Siden. Folket myrdede i Vildelse sine Styrmænd og brølede paa Forræderi; men, da den første Skræk havde sat sig, rejste Skibet sig atter paa ret Køl, og efter syv Aars Krig maatte Ludvig XIV lade Hollænderne i Ro. Da Overfaldet har saa megen Lighed med dem, vi saa ofte have fristet, og da det bevirkede, at den dansk-norske Stat inddroges i Krigen, og at Griffenfeld styrtedes, saa meddeles her dets Begyndelse.

Ludvig XIV overfaldt Nederlandene med en Hær paa 120,000 Mand under Condé og Turenne. Den ene Provins underkastede sig efter den anden, og i Løbet af fem Uger faldt 40 befæstede Stæder i Franskmændenes Hænder. Skrækken var saa stor, at man skyndte sig med, paa det blotte Rygte om Fjendens Nærhed, at bringe de franske Generaler Nøglerne til de Fæstninger, man var sat til at forsvare. Ikkun Zeeland hævdede sit fra Fædrene nedarvede Ry, og opmandede Indbyggerne i Hovedstæderne Amsterdam, Haag og Rotterdam, som skrege paa Fred for enhver Pris. Den fornemme ligesom den lave Pøbels sikreste Kendemærke er, at

den savner Fædrelandskærlighed. Her som andensteds var Bærmen et blindt Redskab i forvorpne Lederes Hænder. Den skreg, larmede og begik de afskyeligste Udskejelser. Brødrene de Witt, der i tyve Aar havde styret Landet med Hæder i Lykke og Ulykke, bleve d. 20 Avgust slæbte ud af deres Huse, mishandlede og sønderrevne paa Gaderne i Haag, og deres lemlæstede Lig kastedes for Fødderne af Oranien, der ikke trængte til et saa vederstyggeligt Offer. Saaledes gaar det til, naar en tøjlesløs Pøbel, hidset af lave og misundelige Ledere, holder Rettergang. Den fornemme Bærme gaar lumskere til Værks: den anvender med et Skin af Retfærdighed tilsyneladende Lovens Former og øver et Justitsmord. De Witt'ernes Fejl var den, at de havde stolet paa Traktaternes Hellighed, og at de havde forsømt Fæstningernes og Landhærens Vedligeholdelse. De havde glemt, at en Pligt, som Regenten ikke kan skyde fra sig, er, at han skal drage Omsorg for, at det Land, der er betroet til hans Varetægt, erholder en god Befæstning. De sværmede for en Landmilits, og Militsen sønderrev sine Oprettere. Mikael Ruyter, den hollandske Sømagts berømteste Admiral, der havde skaffet dens stolte Flag saa mange Sejre, blev udskregen for at være en Forræder; hans Hus plyndredes, og kun ved en Tjeners Aandsnærværelse undgik han Morderdolken. Pøbelen, som man kan bilde ind, hvad det skal være, troede blindt hen, at Ruyter havde solgt Flaaden til Franskmændene, og skulde have en Dukat for hver Matros. Det krænkede Ruyter, at der var Hollændere, som kunde tro, at han ikke ti Gange hellere gik tilbunds med Flaaden, end overgav den. Bukker mit Fædreland under i Kampen paa Landjorden, udbrød han, saa tager jeg hver Hollænder ombord, der foretrækker Frihed for Slaveri, og vi danne et nyt Fædreland paa en anden Kyst. En Lykke var det for Hollænderne, at Ludvig XIV ikke vilde lade sig nøje med Halvdelen af deres Land, hvilket de gentagne Gange i deres første Forvirring tilbøde ham. — De Witt'ernes Mord havde lagt hele Magten i den to og tyveaarige Prins Vilhelm af Oraniens Haand. Han samlede de spredte Dele af Hæren i en Stilling udenfor Amsterdam. Digerne bleve gennemstukne, en stor Del af Landet oversvømmedes, og et bredt Vandbælte fra Zuider-Sø til Maas skilte Provinsen Holland fra den af Franskmændene besatte Provins Utrecht. Hærens Mandstugt, der i Militstiden var kommen i yderste Forfald, genoprettede han i nogle Dage ved at anvende den ubønhørligste Strænghed, og Staten stod sig vel derved. Kommandanterne i Wesel, Zwolle, Rhinsberg og flere Fæstninger, der havde overgivet

de dem betroede Pladser efter et intetsigende Forsvar, lod han efter Krigsretsdom halshugge for Fronten af Hæren, tillige med de fornemste af deres Kaptejner. Medens Hæren stod ved Gorinchen, forlangte Beboerne i de omliggende Landsbyer*), at han skulde slutte Fred, og det paa Stedet, da de vare kede af Krigen. Oranien svarede, at det var han ogsaa, og forlangte at tale med Førerne. Efter megen Søgning fik man fat i otte af dem. Han spurgte dem, om de troede, at Fjendens overmodige Fordringer, der gik ud paa ubetinget Underkastelse, vilde styrkes eller svækkes, naar de tiggede om Fred. Derpaa vilde de ikke svare. Han lod dem stille for en Standret og skyde, fordi de gjorde Folket splidagtigt i Farens Stund. Denne Handling dæmpede Fredsiveren i en vid Kreds.

Hollændernes Selvfølelse vaagnede atter, og en Række haardnakkede Træfninger lærte Ludvig XIV at nedstemme hans Fordringer. Da de hollandske Sendemænd for tredie Gang begave sig til den franske Lejr for at bede om Fred, vilde Frankrig nøjes med Geldern, den hollandske Del af Braband, den romersk-katolske Religions Genoprettelse, Toldfrihed for franske Varer og nogle andre Pengefordele. Just Høg var fulgt med de nederlandske Sendemænd for at støtte dem og varetage sin egen Herres Tarv; men, da Nederlandene afsloge Fordringen om den romersk-katolske Religions Genindførelse, afbrød Kong Ludvig Underhandlingerne, og Krigen fortsattes. — Kurfyrsten af Brandenburg var Nederlændernes eneste Forbundsfælle, og han søgte at drage den danske Konge med ind i Krigen.

Af alle de Fyrster, der attraaede Forbund med den dansk-norske Stat, var der ingen, som var træskere end Kurfyrst Frederik Vilhelm den Store af Brandenburg. Naar han saa sin Fordel derved, eller han var bragt i Klemme, lod han alle sine Forbundsfæller i Stikken og sluttede Fred uden at bekymre sig om, hvorledes det gik dem. Indtraf der, medens hans Sendemænd indgik et Forbund, forandrede Forhold, saa fornægtede han dem og erklærede, at de havde handlet imod hans Befaling. — Han havde forladt Karl Gustaf midt under den polske Krig, forbundet sig med Danmark mod Sverig og atter forladt Danmark og sluttet Fred med Sverig, uden at underrette Danmark derom, tvært imod de aftalte Betingelser.

*) Højre Fløj støttede sig til Gorinchen ved Waal, venstre Fløj til Muiden ved Zuider-Sø.

Ved det danske Hof havde han haft stor Indflydelse under Frederik III's Regering. Den Hjælp, han har ydet Danmark i Krigen 1658, og den Omhu, han viste for Bevarelsen af den vundne Enevoldsmagt ved at afsløre Korfits Ulfelds Rænker, havde skaffet ham Frederik III's Bevaagenhed. Ved flere Forbund havde de to Fyrster knyttet deres Staters Velfærd til hinanden. 1666 indgik de et Forsvarsforbund. 1667 sluttede de i Forening med Nederlandene og Braunschweig-Lüneburg en Kvadruppel-Alliance paa otte Aar. Efter at Frederik III var død, og Griffenfeld var bleven Leder af Rigernes Udenrigspolitik, mistede Kurfyrsten en stor Del af sin Indflydelse paa de danske Anliggender. Griffenfeld syntes ikke om en Fyrste, der ej var en Slave af sit Ord. De danske Sendemænd, der gik til Berlin, fik Tilhold om at afhandle alt mundlig, og helst ikke at overgive noget som helst skriftligt til Kurfyrsten, da han havde Ord for at have den slemme Vane at spille det, som man betroede ham, i andre Magters Hænder. Det taler til Kurfyrstens Ros, at han beundrede Griffenfelds Forsigtighed. Han skattede ham højt for hans Statskunst og gav ham store Beviser paa sin Højagtelse. Da han mærkede, at han ikke kunde mele sin egen Kage, saa længe Griffenfeld styrede Danmark og Norge, saa han dog med Glæde, at hans Ven og Broder skilte sig ved sin bedste og dygtigste Undersaat. — Det var Kurfyrsten ligegyldigt, paa hvad Maade Sejren vindes, da det er Frugterne og ikke Sejren, der er Maalet. — Frederik Vilhelm af Brandenburgs Tragten gik ud paa at frarive Svenskerne Pommern og Rügen. Dertil behøvede han Kongen af Danmarks Hjælp, og han udfoldede en rastløs Virksomhed for at vedligeholde Uenigheden imellem det danske og det svenske Hof. Ved det danske Hof var han ypperlig betjent. Hans Sendemænd havde vundet de fleste af Kongens Omgivelser. Den eneste, der ikke lod sig fange, der ikke lod sig føre bag Lyset af Brandenburgeren, var Griffenfeld, der sagde rent ud til de brandenburgske Afsendinger, at det ikke var de danske Ministres Sag at tjene Brandenburgs, men derimod deres egen Herres Velfærd. Det var ikke uden Ængstelse, at Kurfyrsten af Brandenburg tog Parti for Nederlandene. Da det rygtedes for tidlig, skrev han til sin Minister, Otto v. Schwerin, der ledede disse Underhandlinger: «Kære Schwerin! Med Bekymring ser jeg af Deres Skrivelse, at Nederlænderne ere visse paa, at jeg vil hjælpe dem. Gud ved, jeg har aldrig taget den Beslutning, og I ved, at jeg vilde se til i nogen Tid. Det er Forrædere, der have udspredt det Rygte, og det skyldes selvfølgelig de Witt, som

vil gøre mig mistænkt hos Frankrig og bringe mig i saadan Klemme, at jeg bliver tvungen til at tage hollandsk Parti. I har gjort Ret i at skrive til den franske Minister, at jeg bliver fast i mit Sindelag imod Frankrig, at der kan være Ro i Riget». — Efter denne Udgydelse sluttede han alligevel Forbund med Nederlandene d. 6 Maj 1672 og erklærede Frankrig Krig. For den Hjælp, han ydede Holland, skulde han have nogle Fæstninger ved Rhinen og store Subsidier. Kurfyrsten erfarede snart, at han alene var intet i Stand til at udrette mod Franskmændene, og han anmodede den danske Konge om at forene hans Hær med Brandenburgs til Nederlandenes Forsvar. Han fik det Svar, at disse vel vare nærmest berettigede til paa tilbørlig Maade at anmode om Bistand, da Brandenburg næppe var villigt til at overtage de med Rustningerne forbundne Udgifter.

I Maj 1672 kom en overordentlig Sendemand fra Haag til København, Daniel Werkendam, Friherre til Wingaerden. Sendemandens første Optræde var ikke lovende. Han spottede over den franske Voldgiftskendelse og tilbød i Steden en Affindelsessum paa 120,000 Rdl. Han forlangte, at den danske Regering ifølge de bestaaende Traktater skulde understøtte Nederlænderne med 6000 Mand. Griffenfeld bad ham lukke bedre op for Pungen og erindre, at Kongen af Danmark endnu havde store Summer til gode hos Hollænderne fra Krigen 1665—67. I øvrigt forsikrede han, at det var hans Herres varmeste Attraa at hjælpe Hollænderne, men han maatte først være paa det rene med Sverigs Hensigter; ti den Traktat, der nylig var sluttet imellem Frankrig og Sverig, var mulig rettet imod Danmark. Den danske Konge vidste, at den svenske Regering længtes efter en Lejlighed til at bryde med ham, blot for at skaffe Hertugen af Holstein-Gottorp de oldenburgske Grevskaber. Werkendam fik nu Tilhold fra sin Regering at byde den danske Konge 600,000 Rdl. aarlig samt Hjælp imod enhver Fjende, saa fremt han var villig at indgaa et nyt Forsvarsforbund med Generalstaterne. Paa denne Basis udnævntes til at forhandle med Werkendam og den faste hollandske Sendemand i København, Le Maire, følgende Kommissærer: Gyldenløve, Kørbitz, Reedtz, Griffenfeld, Klingenberg og Biermann. De meddelte i Avgust 1672 den hollandske Sendemand, at Kongen var villig til at indlade sig i et Angrebs- og Forsvarsforbund med Nederlandene paa følgende Betingelser: For Landhærens Vedkommende de samme Subsidier, som Brandenburg havde faaet, næmlig i Haandpenge 20 Rdl. for hver Karl til Fods og 40 Rdl. for hver Rytter, samt daglig Løn-

ning til Halvdelen af de 12,000 Fodfolk og 8000 Ryttere, som skulde bringes paa Krigsfod. Haandpengene og tre Maaneders Underhold til Hæren skulde betales forud og siden stedse en Maaned forud. Til Feltartilleriets Udrustning skulde betales 40,000 Rdl. og til dets Vedligeholdelse 15,000 Rdl. maanedlig. Til Flaaden skulde der aarlig gives 600,000 Rdl., og deraf forud 100,000 Rdl. i rede Penge og 100,000 Rdl. i Skibsgods. Blev den dansk-norske Stat angreben paa Grund af denne Traktat, skulde Generalstaterne understøtte den til Lands og til Vands, uden derfor at fordre nogen Godtgørelse. For de ældre Stridspunkters Vedkommende skulde der, naar Traktaten kom i Stand, indføres, at Hollænderne tilbagegave de danske Forter paa Afrikas Vestkyst, som de endnu med stor Urette sad inde med. De skulde garantere Kongen Besiddelsen af Grevskaberne Oldenburg, indrømme Lettelser i Kristianopel-Traktaten og være Kongens Forbundsfæller imod Hamburg. Endelig skulde Werkendam alvorlig erindre sin Regering om, hvor urimelig lille den Voldgiftssum var, som Hollænderne tilbøde, i Forhold til de tre Millioner Rdl., Kongen med Rette kunde fordre. —

Werkendam og Le Maire turde ikke indrømme disse Betingelser, og, da deres Regering slet ikke indlod sig paa at besvare dem, sluttede Kristian V d. 24 September 1672 et Forbund til fælles Sikkerhed i Braunschweig med Kejseren, Hessen, Braunschweig-Lüneburg og Celle, i hvilket han fremhævede, at den dansk-norske Stat først skulde blande sig i den mellem Frankrig, England og Nederlandene opstaaede Krig, naar Generalstaterne og Kong Kristian vare blevne enige om Erstatningen for den Hjælp, de skulde yde. Til dette Forbunds Gennemførelse, der allerede var indledet 1670, havde Griffenfeld benyttet Habæus Lichtenstern, der tidligere havde staaet i svensk Tjeneste. Da Efterretningen kom til Stockholm, sagde Johan Gyllenstjerna til Kansleren de la Gardie, at dette Forbund var langt skadeligere for Sverig, end om dette havde tilladt Danmark at indgaa Forbund med sig og Frankrig; ti det var Begyndelsen til at drage de mindre nordtyske Fyrster bort fra Sverig. Her i Landet var Ahlefeldt misfornøjet med dette Forbund. Gyldenløve fortalte Griffenfeld, at Ahlefeldt rev ned paa ham ved Hoffet for dette Forbunds Skyld, som han kaldte en Ligue imod Frankrig og følgelig ligeledes imod England.

England havde som foranført i Juni 1672 sendt Hertugen af Richmond som overordentlig Sendemand til København, med Opfordring til Kongen, at han i Henhold til de danske-engelske Forbund af 1661

og 1670 skulde erklære Nederlandene Krig. Det blev overdraget til Gyldenløve, der havde sluttet den sidste af disse Traktater, at underhandle med Hertugen. Han bad Griffenfeld om at affatte Svarene paa Hertugens Skrivelser for ham, og undskyldte sin egen Udygtighed med, at han ikke var stiv nok i det franske Sprog, til at han kunde undgaa Fejl; og, selv om Griffenfelds Svar ikke blev efter den engelske Regerings Ønske, forstod han dog altid at formilde det med saa imødekommende og aandrige Vendinger, at det blev velkomment. Griffenfeld paatog sig gærne at hjælpe sin Ven ud af Forlegenheden. I et høfligt Sprog forklarede han, hvorledes det stod i Nederlændernes Magt at bibringe den dansk-norske Stats Handel og Søfart et stærkt Knæk, og forlangte derfor nøjagtig Oplysning om, hvilken Sikkerhed man tilbød til Søfartens Beskyttelse. Richmond var ikke bemyndiget til at tilbyde Danmark en engelsk Flaade. Han skulde forlange de danske og norske Havnes Spærring for hollandske Skibe, og tilbyde England Garanti for de Priser, der toges fra Hollænderne. Han kom ingen Vegne med sit Forslag. Han beklagede sig til Griffenfeld over, at dennes Konge havde tiltraadt det braunschweigske Forbund, og over, at han var gunstig stemt for Nederlænderne. Griffenfeld svarede, at man aldrig havde gjort nogen Hemmelighed af det braunschweigske Forbund, der havde Fredens Bevarelse til Formaal, og for Nederlandenes Vedkommende var det jo vitterligt nok for alle, der havde læst Traktaten, at der henstod store uafgjorte Stridspunkter.

Storbrittanien vilde ikke lade sig bortvise med fagre Ord. Det forlangte en afgørende Erklæring, om Kongen vilde forene sin Flaade med den engelske, imod at Britterne paatoge sig at skaffe hans Fordringer Fyldest ved den endelige Fredslutning. Richmond skrev, at han 2 Juli, 20 Avgust og 8 Oktober forgæves havde opfordret den danske Regering, og at han nu maatte forlange et bestemt Svar. Griffenfeld afbødede med følgende Svar dette Forsøg paa at lade den dansk-norske Stat sejle lige ind i Krigen: Da England og Frankrig have modtaget Sverigs Mægling og Indbydelse til Kongressen i Køln, og saaledes givet deres fredelskende Sindelag tilkende for Verden, kunde hans storbrittaniske Majestæt bedst selv bedømme, om det var et passende Tidspunkt for den dansk-norske Stat til at erklære Generalstaterne Krig. — I December døde Hertugen af Richmond af en Forkølelse, han havde paadraget sig ved et Gilde paa den engelske Flaade, der laa i Øresund for at støtte Underhandlingerne. Hans Efterfølgere, Henshaw og Pauli, fik ingen Paalæg om at fortsætte disse frugtesløse Under-

handlinger. De optraadte blot til den engelske Handels og Søfarts Beskyttelse. Tre skotske Kapere, der vare opbragte af danske Krydsere, fordi de havde plyndret Handelsskibe og øvet Strandhugst og Brandstiftelser paa norsk Kyst, forlangte de udleverede, for at deres Forbrydelser kunde blive undersøgte og dømte i Skotland. Det afsloges. Forbrydelserne vare vitterlige nok. De bleve straffede paa den Kyst, som de havde hærget med deres Mandskab, for at advare andre ved at lære dem, hvad der væntede dem. «De hænge sikkrest paa Skuepladsen for deres Bedrifter; man kender Træet bedst af dets Frugter, og Forbrydelsen, hvor den er begaaet», sagde Griffenfeld til Henshaw.

Den 1 December fik den overordentlige hollandske Sendemand Hr. Werkendam endelig Fuldmagt til at byde 900,000 Rdl. aarlig, imod en Hjælp af 16,000 Mand og 40 Orlogsskibe. Hertil var den danske Regering villig, naar Generalstaterne betalte 700,000 Rdl. forud og stillede forsvarlig Sikkerhed for Resten. Werkendam ansaa det for umuligt for den hollandske Regering forud at udrede de store Summer. Den danske Regering tilbød derfor at gøre Hæren krigsberedt og holde sine Strømme frie for Kapere for den halve Sum, men vilde ikke skride til Brud, før nye Fjender viste sig imod Nederlandene og deres Forbundsfælle Brandenburg; ti i saa Fald skulde Summen selvfølgelig være fulde 900,000 Rdl. — Nederlandene havde i Aarets Løb set, at den dansk-norske Stat gjorde meget for at værne om sine Farvandes Sikkerhed. Baade engelske, skotske, franske og hollandske Kapere bleve jagede i Vesterhavet, Kattegat og Østersøen af danske Fregatter. Handelsskibe, der vare opbragte i Elben, befriedes af danske Orlogsmænd, og det forbødes de krigsførende Magter at kapre i denne Flod, som berørte saa mange Staters Kyster, der stode i Forbund med Danmark.

De danske Kommissærers Tilbud om at bringe Hær og Flaade paa Krigsfod for Halvdelen af den af Hollænderne foreslaaede Sum, og først deltage i Krigen, naar nye Fjender offentlig erklærede sig imod Nederlandene og deres Forbundsfælle, optoges af Werkendam og Le Maire, der forestillede Generalstaterne, at man saa havde sikret sig den dansk-norske Stats virksomme Bistand i det Tilfælde, at Sverig, for at opfylde sine Forpligtelser imod Frankrig, vilde angribe Nederlandenes Forbundne, Brandenburg. — Generalstaterne vilde imidlertid først forvisse sig om det danske Værns Tilstand og lode derfor i Marts 1673 endnu en Sendemand, Simon van Beaumont, gaa til Danmark. Han skrev hjem: Den danske Hær, som jeg har set paa min Rejse til København, tæller 30,000

velklædte, godt øvede Folk. Gid Holland altid havde haft saadanne Soldater og i Fremtiden maa faa lignende! Flaaden har 34 Linieskibe, deraf fem ganske nye. Disse Efterretninger tilfredsstillede Generalstaterne, og de gave deres Kommissærer Fuldmagter til at undertegne Forbundet. Da den Hjælp af Tropper og Skibe, som de skulde tilbyde for det Tilfælde, at den dansk-norske Stat blev angreben, ej kunde fastsættes for Øjeblikket paa Grund af Nederlandenes betrængte Stilling, bestemtes der, at den ej skulde angives nu, men Artiklen blot indeholde, at foruden de 6000 Mand, som tilkom Danmark ifølge ældre Traktater, skulde Generalstaterne sende saa mange Tropper og Skibe, som det var nødvendigt for at fordrive Fjenden. De hollandske Kommissærers Anmodning om, at Traktaten ej skulde indeholde noget om Voldgiftssagen, Subsidier i Fredstid og Forhøjelse af Sundtolden, indrømmedes. Til Slutning udstedte de danske Kommissærer den Erklæring, at Kongen af Danmark og Norge ikke alene vilde skride ind, naar Nederlandene fik flere Fjender, men ogsaa under de nuværende Forhold, naar han var sikker paa ej at møde Hindring fra Sverigs Side. — Griffenfelds Kærlighed til Freden overskred aldrig de rette Grænser. Han hørte ikke til de blinde Statsmænd, der vilie Fred for enhver Pris. Værnet var til for at blive brugt til Selvstændighedens som til Handelens og Søfartens Forsvar; og han vaagede over, at det altid var rede. — Nederlandenes Bestaaen var en Betingelse for at Ligevægten til Søs ej blev forstyrret. De dannede i Forbindelse med de nordiske Magter en Modvægt imod Storbrittaniens Søvælde. Han foreslog derfor Sverig, at de nordiske Magter, der i dette Tilfælde vilde blive kraftig støttede af Tyskland, skulde hindre Frankrig og England i at kue Nederlandene; men Sverig vilde ej i denne Sag gaa Haand i Haand med Danmark.

I Maj 1673 vare de danske og hollandske Kommissærer endelig blevne enige om alle Artiklerne, og den 12 Maj underskreves Traktaten i København af de nederlandske Kommissærer Werkendam og Beaumont og af P. Griffenfeld og P. Klingenberg. Indholdet var følgende: Kongen af Danmark skulde komme Nederlandene til Hjælp med en Flaade paa 40 Orlogsskibe imod at faa 600,000 Rdl. aarlig til dens Udrustning; samt med 10,000 Mand og et forholdsmæssigt Artilleri, til hvis Underhold Generalstaterne skulde betale 40,000 Rdl. maanedlig.

Indtil videre skulde Kongen af Danmark dog kun ruste 20 Skibe til Handelens Beskyttelse; — og imod at faa 40,000 Rdl.

maanedlig, holde 12,000 Mand i Krigs-Beredskab, uden selv at blande sig i Krigen imellem Nederlandene og Frankrig-England. Først naar nye Fjender optraadte imod Nederlandene, skulde den danske Konge deltage i Krigen, og da have forhøjede Subsidier.

De Subsidier, han havde tilgode fra Aarene 1666 og 67, skulde betales i Løbet af to Aar, og Voldgiftskendelsen forbeholdes senere Underhandlinger.

Blev den dansk-norske Stat angreben, skulde Nederlænderne understøtte den foruden med de 6000 Mand, som vare foreskrevne i Traktaten af 1649, med alle de fornødne Tropper og Skibe, indtil Fjenden var bortjaget.

Da Traktaten ej forpligtede Kongen af Danmark til Brud med de krigsførende Magter, saa meddeltes den til Kongerne af Sverig, Storbrittanien og Frankrig, for at de kunde erfare, at Kristian V ej vilde blande sig i Krigen, saa længe den ikke greb videre om sig. Skulde dette blive Tilfældet, vare nye Underhandlinger nødvendige, og «man kunde jo altid», skrev Griffenfeld til Juel, Lindenow og Gjøe, «finde paa gyldige Udveje, hvis man ikke ønskede at indvikles i Krigen.» Det var saaledes en meget fordelagtig Traktat for den dansk-norske Stat, der fik de nødvendige Penge til at holde sit Værn godt rustet. — Med denne Traktat begav Beaumont sig hjem til Haag den 12 Maj og modtog efter Statholderens, Prins Vilhelm af Oraniens, Forslag, Generalstaternes (Rigsdagens) Tak for udvist Iver og Flid ved Traktatens Istandbringelse. Saa vidt var jo alt godt. Den 24 Maj ratificeredes Traktaten i København, og Just Høg fik en omstændelig Forskrift, hvordan han havde at forholde sig med Ratifikationernes Udveksling, og hvorledes Obligationen skulde lyde, der leveredes som Sikkerhed for rigtig Betaling. — Men det gik helt anderledes. Efterhaanden som Hollænderne havde gjort sig nærmere bekendt med Traktaten, vakte den mere og mere Misfornøjelse. Hollænderne ere gode Regnemestre, og de indsaa, at de ved denne Opgørelse ikke fik meget for deres Penge. Den svenske Sendemand i Haag, der ugærne saa, at den dansk-norske Stat styrkede sig ved et Forbund, som tillod den i Ro at ruste sig, gjorde sit til at hindre Ratifikationen. Hertil kom, at Hollænderne atter vare blevne overmodige ved to glimrende Sejre, som Ruyter i Juni 1673 havde vundet over en engelsk-fransk Flaade paa 100 Linieskibe.

Men da Werkendam og Beaumont havde været forsynede med

uindskrænket Fuldmagt, og da Traktaten allerede var ratificeret i København, gave Generalstaterne ved at nægte at ratificere den saavel deres egne Sendemænd som Kongen af Danmark og Norge til Pris for offentlig Beskæmmelse.

Raadspensionær Fagel sendte den snue Statsmand v. Beuning til Høg, for at han skulde forklare den danske Minister, at Traktaten i sin nuværende Skikkelse umulig kunde erholde Generalstaternes Ratifikation. Beuning begyndte Samtalen med at betro Høg, at Generalstaterne ansaa Traktaten for saa skadelig for Hollændernes Sag, at der ikke fandtes en eneste Mand, der vilde paatage sig at ratificere den. Hvor Beaumont, Le Maire og Werkendam havde haft deres Forstand, da de sluttede dette Forbund, der udelukkende var til den ene Parts Fordel, begreb han ikke. Havde det blot været i nogle Punkter, det vilde alle finde sig i, men denne Traktat indeholdt ej en eneste Tøddel til Fordel for Nederlandene. Selv de 6000 Mand, som de ifølge bestaaende Traktater havde Ret til at kræve, havde de danske Kommissærer snildelig bragt de hollandske Underhandlere til at gøre Afkald paa. Denne Traktat rakte ikke hans Fædreland Spidsen af en Finger for at trække det op af Afgrunden. Nej, da havde Hollænderne anderledes hjulpet den dansk-norske Stat 1658. — Just Høg gjorde Hr. Beuning opmærksom paa, at der var det væsentlige Skil paa den Gang og nu, at det var Hollænderne, som 1657 kastede Danskerne i Vandet, saa at det var ikke mere end billigt, at de havde reddet dem fra at drukne; og det var al den Hjælp, de havde faaet. Hollænderne havde derpaa ladet dem i Stikken og givet deres Minde til, at den dansk-norske Stat plyndredes for sine bedste Provinser. Kongen af Danmark var derimod ikke Skyld i Republikkens nuværende Ulykke; han havde tværtimod gjort sit Bedste for at bevæge Frankrig til at lade Nederlænderne i Ro, og han var endnu beredt til at hjælpe dem. Det var ikke Børn, Generalstaterne havde sendt for at slutte Forbund med Kongen af Danmark. De hollandske Afsendinger havde selv opsat de enkelte Artikler, og den danske Konge vilde tage det meget ilde op, hvis en Traktat, der var forsynet baade med de danske og de nederlandske Fuldmægtiges Underskrift, og som var ratificeret af Hans Majestæt, uden videre skødes tilside. Han maatte fordre en bestemt Erklæring, om Generalstaterne vilde ratificere den eller ikke. Beuning svarede, at, da Traktaten havde vakt almindelig Uvillie, saa vilde den ikke blive ratificeret. Blev den danske Konge fornærmet derved og truede med Krig, saa

vilde Generalstaterne vide at tage deres Forholdsregler og hidse Svenskerne paa ham. De to Diplomater skiltes meget uvenlig fra hinanden, og Høg gav sin Skuffelse Luft i følgende Klagesang til Hjemmet:

«Stormægtigste Konge! Jeg er stedt i største Bekymring og Uvished ved den fast utrolige og uventede Maade, paa hvilken Beuning omtaler den Traktat, som Deres Mts. og Generalstaternes Kommissærer have sluttet, og som er bleven mig tilstillet fra Deres Mts. Haand fuldbyrdet og ratificeret. Ved alle Lejligheder giver Beuning sin Vrede imod Danmark og sin Kærlighed til Sverig Luft. Han anvender hele sin Indflydelse hos Prinsen af Oranien, Raadspensionær Fagel, de kejserlige og spanske Ministre til Sverigs Gavn. Hans Rænkespil ere mangfoldige, og hans Myndighed i Staten er stor. Ved allehaande Kneb og ved mægtige Venner befordrer han de svenske Sager. Med den svenske Afsending Silfvercronas Søster lever han i mariage de conscience, og deraf kommer den inderlige Fortrolighed imellem Svogrene.»

Generalstaternes Utilbøjelighed til at ratificere den sluttede Traktat havde til Følge, at der den 23 Avgust forhandledes i Gehejme-Statsraadet, om at man skulde besvare Vægringen med at lægge Beslag paa en i de norske Havne liggende rigt ladet hollandsk Flaade, der var kommen fra Vestindien, og beholde den som Erstatning for de tilgodehavende Pengefordringer. Forslaget forkastedes af følgende Grunde:

1. Tabene ved en i denne Anledning opstaaet Krig vilde være større end Fordelene.
2. Mange af Skibene kunde under de nuværende Tidsforhold ikke gøres til Penge, og, da Kongen tilmed ikke var delagtig i Forbundet mellem Frankrig, England og Sverig, saa var det for voveligt ene at optage Kampen.
3. At saadant let kunde give Anledning til et lignende Forbund imellem Sverig og den nederlandske Republik som det 1643.

Regeringen nøjedes derfor med at paalægge sin Sendemand i Haag ved første givne Lejlighed at meddele Generalstaterne: at, hvis deres Opførsel vedblev at være ufordragelig, saa sluttede den dansk-norske Stat sig til deres Fjender, der tilbøde store Fordele. I al Fortrolighed skulde han underrette dem om, at Sverig, stik imod sine tidligere udtalte Grundsætninger, nu stræbte efter at drage Kongen af Danmark over i den franske Lejr, for derved at bevæge dem til at ratificere Traktaten. — Forhandlingerne med Holland nyttede Griffenfeld, der mente, at det var en daarlig Skytte,

som kun havde én Stræng til sin Bue, til at ægge Svenskerne til med mere Iver at gaa ind paa det danske Tilbud om et skandinavisk Forbund. Jens Juel skulde underrette den svenske Konge om, at man i København var i Færd med at slutte Forbund med Nederlandene. Kom det i Stand, inden det nordiske Forbund var sluttet og ratificeret, saa var den dansk-norske Stat bunden til den nederlandske Republik, og Følgen kunde let blive, at de nordiske Stater kom til at kæmpe imod hinanden. Hverken Sverig eller Holland vilde bide paa Madingen. De satte begge i Sommeren 1673 deres Lid til den kølnske Fredskongres, som var i fuld Virksomhed med at forlige de stridende Parter. Som vi have berettet i det foregaaende, nærede Nederlandene paa dette Tidspunkt det forfængelige Haab at vinde Sverig for sig.

Den spanske Krone og den tyske Kejser havde de allerede vundet for sig, og den sidstnævnte forlangte, at det braunschweigske Forbund skulde udvides til et Angrebs-Forbund imod Frankrig. Griffenfeld lod den danske Sendemand i den nedersachsiske Kreds, Habæus Lichtenstern, svare, at Forbundet i Braunschwveig havde Fredens Besvarelse til Øjemed, og at den kejserlige Fordrings Antagelse vilde virke skadelig paa Forhandlingerne i Køln. Denne Mening tiltraadtes af de øvrige Forbundne. Under disse Forhandlinger havde Habæus været saa uheldig at forløbe sig grovt imod den svenske Regering, med hvilken Danmark underhandlede om et inderligt Forbund. Han havde faaet sin Afsked af den svenske Tjeneste, fordi man mistænkte ham for at staa i hemmelig Brevveksling med det danske Hof*). Han ansattes saa af den danske Regering som dens Sendemand i den nedersaksiske Kreds. Det kom ham for Øre, at den svenske Kansler havde omtalt hans Upaalidelighed. Han skrev i denne Anledning et meget fornærmeligt Brev til Kansleren og omtalte ham paa en foragtelig Maade. Opbragt herover forlangte de la Gardie Oprejsning af den danske Regering. Griffenfeld viste ved denne Lejlighed, at man imødekom ethvert billigt Ønske fra svensk Side, og lod igennem Jens Juel den svenske Kansler vide, at Habæus havde faaet sin Afsked for sin utilbørlige Adfærd. I en hjærtelig og anerkendende Skrivelse takkede den svenske Konge for denne Villighed.

Habæus stak sig bag Gyldenløve, der skrev til Griffenfeld, at, da

*) Han havde staaet i svensk Tjeneste i 15 Aar og været Resident i Frankfurt. Da han blev slet behandlet af Formynderregeringen, tog han sin Afsked og gik i dansk Tjeneste.

Habæus hørte til de sladrende, til Gaaseslægten, og nu maatte begive sig paa en længere Rejse, saa trængte han til en Hjælp. Han fik en Pengesum, gik til Wien og traadte i østerrigsk Tjeneste, hvor han gjorde den danske Regering flere Tjenester. Gyldenløve nyttede Lejligheden til at anbefale nogle flere af sine Klienter til Griffenfeld. Hvad skulle vi gøre med vor Stoiker Petkum? Da Prinsen af Sulzbach er her, saa bliver det nødvendigt at sende vor Heraklit til Sverig; ti det er for meget at have samlede paa et Sted to saa snakkesalige Personer, som der er saa ringe Skilning paa. Hermed et Brev fra Hertugen af Sønderborg, naturligvis om Penge, som jeg ej gider læse. Han i Nørborg *) har sendt mig en Fyr, som stadig staar i min Port med Bud fra en vis Skov, som i fordums Dage blev sendt ud for at slaa Ulfeldt ihjel; han sidder stadig fængslet i Brüssel for Gæld **). Det er jo Kongens Ære, der er paa Spil, og det drejer sig om en stor Pengesum; men hvor kan man finde Brød i Ørken. Frijs's og Marselius's Arbejder vare hurtig afgjorte, ti de vilde ikke have Penge. Jeg haaber, De skaffer mig nogle Maaneders Orlov til Tyskland. I Forbigaaende kan jeg da besøge min lille Antoinette og slutte Ægteskabs-Kontrakten med Grev Anton. Ønsker Hans Majestæt derimod, at jeg skal gøre en Rundrejse i Norge, hvor min Nærværelse er nødvendig baade f o r D e m og for at bringe Orden i Landet, saa skal det ske.

II.

Underhandling med den tyske Kejser. Griffenfeld bliver Kansler og Ridder af Elefantordenen. Prins Jørgen af Danmark opstilles som Valgkandidat til den polske Trone.

Da Kejseren ikke i Braunschweig kunde sætte sin Villie igennem og faa Danmark indviklet i Krigen, sendte han sin derværende Afsending, Grev Windischgrätz, som overordentlig Minister til det danske Hof for at bevæge Kongen til at sende de 9000 Mand, som han ifølge Braunschweig-Traktaten skulde opstille i Holstein, til Rhinen og der forene sig med de kejserlige Tropper. Da Windischgrätz fremførte Kejserens Anmodning for Kristian V, svarede

*) Hertug Rudolf Frederik, som for Gæld havde 1669 solgt sit Hertugdømme til Kong Frederik III.

**) Mikkel Skov. D. Mag., 3 R., I. 263 ff.

denne ham tydelig og bestemt, at, da hans Naboer vare stærkt rustede, kunde han ikke uden at blotte sine Lande sende en saa betydelig Styrke bort. Den Hjælp, han kunde yde Kejseren, vilde være af ringe Betydning, saa længe Nederlandene vægrede sig ved at ratificere den med dem sluttede Traktat, som forpligtede dem til at udrede Halvdelen af de Summer, der behøvedes til at bringe Værnet paa fuldstændig Krigsfod. Kejseren burde derfor ved en egen Afsending bevæge Hollænderne til at ratificere Traktaten. — Den Klarhed, hvormed Kongen besvarede den østerrigske Greves Anmodning, fyldte denne med Beundring. Han ytrede baade til sit Hof og i København: Jeg har været sendt til adskillige Hoffer, men aldrig har jeg truffet en Konge, som saaledes strags kunde give Svar paa en saa vigtig Sag som den, der er Formaalet med min Sendelse, isteden for at ty til det vanlige undvigende Svar, at han skulde drøfte Sagen med sine Raader. Denne for hele Hoffet udtalte Beundring smigrede i høj Grad Kongen og øgede hans Venskab til Griffenfeld, hvem han skyldte Rosen. Kongen, der nylig ligeledes ved hans Hjælp var kommen i Besiddelse af Grevskaberne Oldenburg, udnævnte ham den 26 November til Ridder af Elefanten, Greve og Storkansler. I Ahlefeldts Nærværelse udtalte han den Glæde, han følte over de Tjenester, som Griffenfeld daglig viste ham, og for den Nidkærhed, Forstand og Troskab, hvormed han udførte dem. Paa det han kunde lede hans Forretninger med des større Anseelse, havde han fundet for godt for sin egen Højheds Skyld at betro ham en Kronkanslers Embede uden Skade for Kansler Peder Reedtz. I det han talte, tog han Elefantordenens Ridderbaand, som han holdt rede for det samme, og kastede det om Halsen paa Griffenfeld, der mindst væntede denne overordentlige Naade. Han svarede, at intet Udtryk var tilstrækkeligt til at vise hans ydmyge og underdanige Taknæmlighed, hvorfor han hellere vilde takke Kongen i sit Hjærte for denne Tilkendegivelse af kongelig Naade og Huld end ved at frembære en Skov af Taksigelser.

De engelske og franske Sendemænd ved det danske Hof vare ikke tilfredse med, at der førtes nye Underhandlinger med den tyske Kejser. De sagde til Griffenfeld, at deres Regeringer væntede, at hans Herre vilde blive sit Løfte tro og ej indlade sig i Forbund med deres Fjender. Griffenfeld lagde Braunschweig-Traktaten paa Bordet for dem og sagde: «Den er trykt, enhver kan læse, hvad den indeholder. Kongen af Danmark og Norge vil nu modtage Kejserens Tilbud om et Forbund for ej at spille Bankerot af

Brist paa Forbund.» Da Sendemændene trængte ind paa Griffenfeld for at erfare, hvori den gensidige Hjælp skulde bestaa, svarede han spøgende: «Man har i Sinde at forene vor Flaade med den kejserlige». Den Gang havde Kejseren ikke en Nøddeskal, som kunde flyde, og som han kunde kalde sin. — Forbundet med Kejseren sluttedes i November og ratificeredes 16 Januar 1674. Det var en Bestyrkelse af Braunschweig-Forbundet og skulde vare i tre Aar. I nogle hemmelige Artikler vedtoges det, at de høje Forbundne skulde afværge, at Spanien og de forenede Nederlande lede noget Tab. Kejseren vilde strags understøtte Nederlandene med 30,000 Mand. Kongen af Danmark vilde bringe en Hær paa 20,000 Mand paa Benene, men først naar Traktaten med Nederlandene blev ratificeret. — Da Frankrig fik Kundskab om denne Traktat, fandt det ikke, at den var slet saa uskyldig, som man vilde gøre den til ved det danske Hof, og Terlon blev mindet om ikke at lade sig skuffe af Griffenfelds Veltalenhed. Kejseren bevidnede Griffenfeld sin Taknæmlighed ved at optage ham i den tyske Adelsstand og udnævne ham til Rigsgreve, hvilket var en stor Gunstbevisning. Griffenfeld skrev ogsaa til Lilliencron: «Man maatte jo være gaaet fra sine fulde Fem, hvis man ikke rørtes over slig Naadesbevisning fra kejserlig Haand». Diplomet tilstilledes Griffenfeld ved en særlig kejserlig Afsending. Grev Meyersberg bragte ham Rigsgrevepatentet den 24 April 1675.

Med den imellem Kejseren og Kongen af Danmark undertegnede Traktat sendtes Karl Arenstorff d. 20 November til Berlin for at opfordre Kurfyrsten til, naar Traktaten imellem Danmark og Nederlandene var ratificeret, da i Forening med Danmark at komme Hollænderne til Hjælp. Selv om der ikke blev noget af Forbundet med Holland, skulde Arenstorff meddele Kurfyrsten, at hans Herre var villig til at indgaa et Forbund med ham. Grunden, hvorfor man havde saa megen Hastværk med at sende Arenstorff afsted, var, fordi Juel i sine Breve fra Stockholm havde fortalt, at den svenske Kansler og Kurfyrsten af Brandenburg havde vidtgaaende Planer, men dem skulde Arenstorff udforske og fraraade Kurfyrsten at indlade sig i det Forbund, som Sverig vilde indgaa med de mindre tyske Stater. I samme Øjemed skulde General Arenstorff begive sig til Hannover og Celle.

Kurfyrsten af Brandenburg havde i det foregaaende Aar for tidlig grebet Hollændernes Parti. Han tabte Modet, da han fik sine ved Rhinen liggende Lande oversvømmede af Franskmændene. Den 4 Maj 1673 havde han underrettet det danske Hof om, at

han havde forladt Hollænderne og sluttet Fred og Forbund med Frankrig, af hvilket Rige han nu fik Subsidier. Det danske Hof misbilligede alvorlig dette Skridt og foreholdt ham, at han ikke burde have forladt Hollænderne, men holdt fast ved det Parti, til hvilket han en Gang havde sluttet sig. Kongen af Danmark og Norge havde altid i Skrivelser til Hofferne i Berlin, Wien og Madrid erklæret, at han var rede til at understøtte Nederlandene, saa snart de havde ratificeret den med dem sluttede Traktat. Kurfyrsten af Brandenburg var tillige med Kurfyrsterne af Bajern og Pfalz samt Hertugen af Hannover bleven opfordret af Sverig til i Forening med dette at danne et tredie Parti, et Mellemparti imellem det franske og østerrigske Parti i Tyskland, for at skaffe Verden Fred. Kongen af Frankrig væntede sig ikke mere af dette Projekt end af Køln-Kongressen, men han gav sit Minde dertil for at berøve Svenskerne det sidste Paaskud til at holde sig nevtrale. Generalerne Mardefelt og Wangelin kom til Berlin med en Indbydelse til Forbundets Stiftelse. Brandenburg nægtede at indtræde i dette Forbund, og de øvrige Fyrster fulgte Brandenburgs Eksempel, tilskyndede af den danske Regering og af Frygt for, at Svenskerne atter skulde faa Overtaget i de tyske Anliggender. Derimod havde Brandenburg intet at indvende imod et særskilt Forbund med Sverig. Dette kom i Stand den 11 December 1673. De to Magter vilde i Fællesskab søge at formaa de krigsførende Stater til at slutte Fred; de vare altsaa solidarisk forbundne; men Hovedartiklen ophævedes af en Tillægsartikkel. I denne hed det, at, naar Fredsforsøgene mislykkedes og Forbundsfællerne ikke kunde enes om de videre Skridt, stod det hver af Parterne frit at slutte sig til det Parti, der tiltalte ham mest, selv om Brandenburg og Sverig derved skulde blive Fjender. Amerongen, hollandsk Afsending i Berlin, siger om Kurfyrsten og hans Ministre, at de ere «wonder liberael» i at lave og fornægte Traktater. Ved den svenske Konge Karl Gustafs Bord blev der engang opkastet det Spørgsmaal, hvilken Fyrste i Kristenheden der «trakterede» bedst. Den uforbederlige Sladderhank, Terlon, svarede: «Det gør Kurfyrsten af Brandenburg. Han trakterer stadig, og, saa snart han har sluttet med den ene Part, begynder han at underhandle om Forbund med Modstanderen». Saaledes gik det ogsaa her. Næppe havde Kurfyrsten sluttet Fred med Frankrig, før han paany indledede Underhandlinger om Forbund med Nederlandene; og samtidig med at han i December 1673 sluttede Forbund med Sverig, underhandlede han med den danske Afsending, Karl Aren-

storff, om et særskilt Forbund med Danmark. Men han føjede saa mange Biartikler («Nebenartikeln») til Hovedartiklerne, at der hengik flere Aar, inden Forbundet imellem Brandenburg og Danmark kom i Stand. Arenstorff vendte derfor hjem i Februar 1674. Saa snart han var rejst, underrettede Kurfyrsten Sverig om, at Danmark havde villet slutte Forbund med ham, men at han hellere vilde slutte sig til Sverig. Meget kunde Kurfyrsten ikke vise de svenske Generaler; ti Arenstorff havde saa vidt muligt kun mundtlig besvaret Kurfyrstens Forslag. Under sit Ophold i Berlin havde Arenstorff skaffet sig en Afskrift af den brandenburgsk-svenske Traktat, men den gav ikke Anledning til Frygt.

Vinteren 1673—74 var en gylden Tid for de danske Diplomater: i Køln, Stockholm, København, Haag og Berlin underhandledes om Forbund. Men det skulde ikke blive derved. I Begyndelsen af November 1673 mældte den danske Kommissær i Danzig, Fabian Gustmeyer, at den polske Konge var død d. 31 Oktober (gl. Stil), og at Danzig, der altid truedes af sine gridske Naboer, naar Riget var uden Konge, havde forstærket sine Fæstningværker og kørt Kanoner op paa Voldene. Byen bad nu den danske Konge om at overlade den en dygtig Kommandant, da den vidste, at han havde mange og gode Officerer. I det samme Brev fortalte han, at man havde sat den danske Prins Jørgen paa Kandidatlisten til den ledige polske Trone, og at der foruden ham nævntes Prinserne af Lotringen, Neuburg, Condé, York, Brandenburg og Rusland. Nogle Dage senere fik Kongen et Bud med et Brev fra den polske Enkedronnings Fortrolige, Overhovmester, Palatin og Vojvod Lobetsky, der med mange andre polske Stormænd vilde stille Kongens Broder som deres Valgkandidat til den polske Trone. Han skrev, at Prinsen havde Udsigt til at blive valgt, saasom det danske Navn havde en god Klang fra 1657, da Danskens Krigserklæring havde befriet Polen for Karl Gustafs Indfald. — Betingelserne, Prinsen skulde indgaa for at blive valgt, vare følgende:

1. Være den romersk-katolske Lære hengiven.
2. Bringe Hjælpetropper, mindst 20,000 Mand.
3. Bringe to Millioner Rdl. til Republikken.
4. Bringe 100,000 Dukater og, hvis de ikke sloge til, endnu 100,000 Daler til Foræringer.
5. Bringe en Anbefaling fra Kejseren til Senatorerne og til de Deputerede i den polske Republik.
6. Forebygge, at der kom Indvendinger imod Valget fra Sverig og fra Hertugen af Celle.

7. Skaffe Sendebud fra Kursachsen med Løfte om Hjælp, ligeledes fra Holstein, Braunschweig og Hessen.

Lobetskys Bud var en født Københavner, Johan Nikolaj Krondal. Undervejs var han bleven syg i Hamburg, og derfra sendte han Lobetskys Forslag og en Undskyldning, at han paa Grund af sin Sygdom og sin Fedme ej saa sig i Stand til at rejse videre.

Med Glæde greb det danske Kongehus den Lejlighed, der tilbød sig, til at det kunde forøge sin Glans. Kristoffer Sehested til Nislevgaard sendtes med de nødvendige Fuldmagter, Anbefalingsskrivelser og en fyldt Pengepung til Warszava. I sin første Sammenkomst med Lobetsky erfarede han, at den vigtigste og nødvendigste Betingelse for at gennemføre Valget var en bestemt Erklæring af Sehested, at Prinsen længtes efter at vorde romersk Katolik. Saa snart Prinsen var valgt til Konge, vilde en talrig Sendefærd af Republikkens fornemste verdslige og gejstlige Herrer rejse til København for at forkynde Valget og modtage Prinsens katolske Trosbekendelse. Den Sag maatte derfor først bringes i Orden; ti det polske Kleresi var i Stand til at sende Prins Jørgens Parti 100,000 Sabler paa Nakken, hvis det anede Uraad. Saa kom Pengespørgsmaalet paa Bane. Sehested sagde til Vojvoden, at de Penge, der udfordredes til at hverve 20,000 Mand og underholde dem i Polen, var en saa uhyre Kapital, at Modet vilde svigte selv Franskmænd og Hollændere, der dog havde Verdenspungen i Hænderne, naar de skulde rykke ud med saa umaadelige Summer. Danmark var intet rigt Land; det vilde give, hvad der var mere værd end Guld: en Prins i Livets Blomstring, tapper og ædelmodig, en Mand, der med Lyst dyrkede de militære Videnskaber og som vilde gøre Vojvodens Anbefaling Ære. Denne mente, det var altsammen meget behageligt at høre; men uden Penge — lod der sig ikke udrette noget. Efter megen Prutning mente han endelig, at 999,000 Rdl. vilde være tilstrækkelige, deraf 700,000 Rdl. til Hærens Lønning og Resten til Foræringer. I det danske Gehejmeraads Møde den 19 Marts 1674 besluttede Kongen, at Sehested skulde svare Prinsens Vælgere, at det burde overlades til Tiden, om Prinsen vilde gaa over til den romersk-katolske Lære. Isteden for de forlangte 700,000 Rdl. til at lønne Hæren med, skal Sehested byde 300,000 Rdl. — Der blev skrevet til adskillige Hoffer om at støtte Prinsens Valg med Raad og Penge; men, da de næsten alle havde hver sin Kandidat, sporedes der ingen Virkning af disse Anmodninger.

Sehested begyndte nu sin polske Tiggergang hos Stormændene

for at hverve deres Stemmer. Han vaander sig over de Summer, han skal rykke ud med. Kronfeltherren Johan Sobiesky kan han ikke byde mindre end 50,000 Rdl. Det er endda lidt nok, ti Enkekejserinden har skrevet et Anbefalingsbrev for Karl af Lotringen til Sobiesky og vedlagt en Anvisning paa 200,000 Rdl. — Sehested skrev hjem, at der gik Rygte om, at Griffenfeld selv vilde komme til Warszava, og man længtes efter at se den store Statsmand i Spidsen for en glimrende dansk Sendefærd. — Den svenske Resident i Warszava skrev til Feltmarskal Horn, der var Generalguvernør i svensk Bremen: «Jeg har fortrolig Underretning om, at den polske Sendemand Breza, der har været i Sverig, har indført Sehested hos Polens Kansler, Michael Pac. Griffenfeld havde bestukket Breza, da han rejste fra Stockholm over København til Warszava. I Stockholm var Breza i Følge Juels Beretning falden i Hænderne paa Johan Gyllenstjerna, Bengt Skytte og Banèr, der havde indtaget ham imod den danske Kronprætendent. Juel havde imidlertid bragt Breza paa andre Tanker, da han selv traf sammen med ham. I København fik han en Sum Penge, som han skulde virke med for Prinsens Valg. Den polske Fyrste, Opacki, forsikrede Griffenfeld, at, hvis Sehested kunde have givet bestemt Forsikring om, at Prins Jørgen vilde gaa over til Katolicismen, og hvis Danmark paa sin Bekostning vilde have overladt den polske Republik 7000 Mand imod Tyrkerne, vilde Prins Jørgen være bleven valgt trods Sverig og Frankrig.

Polakkerne vare imidlertid den Gang saa fornuftige, at de, isteden for at sætte Kronen paa Avktionsbordet, valgte den værdigste af deres Landsmænd, Johan Sobiesky, som netop, da Valget foretoges, var vendt hjem fra et sejrrigt Felttog imod Tyrkerne. Efter at Kongevalget var afgjort, vedblev Griffenfeld alligevel ved særlige Kommissærer at holde sig nøje underrettet om de polske Forhold. Prins Jørgen var i alle Tilfælde ikke bleven valgt, ti han vægrede sig haardnakket ved at gaa over til den romersk-katolske Lære. — Det store Parti, Frankrig raadede over, støttede Sobiesky. Frankrig vilde ikke give Prins Jørgen af Danmark sin Stemme, efter at det havde erfaret, at hans Broder, Kongen, havde indgaaet Forbund med Kejseren.

Dette Forbund havde dog intet at betyde, saa længe det dansk-hollandske Forbund ikke var kommet i Stand; men i Foraaret 1674 kom der atter Liv i de dansk-hollandske Underhandlinger, som vare genoptagne i Haag og førtes af Høg med de hollandske Befuldmægtigede Fagel og Werkendam.

III.

Slutning paa de i Haag førte Underhandlinger. Forbund imellem den dansk-norske Stat, den nederlandske Republik, den tyske Kejser og den spanske Krone. Traktaten underskrives den 10 Juli 1674. Griffenfelds Misfornøjelse med flere Stykker i Traktaten.

Generalstaterne vægrede sig haardnakket ved at ratificere den i Maj forrige Aar imellem Kongen af Danmark og Nederlandene sluttede Traktat; de forlangte, at der skulde sluttes en ny i Fællesskab med Kejseren og Spanien. Forgæves søgte Kejserens Sendemand i Haag at bevæge Hollænderne til Eftergivenhed, og det hjalp heller ikke, at Griffenfeld indskærpede Just Høg, at han skulde fortælle Generalstaterne, at Livet og Sjælen i Forbundet med Kejseren var Ratifikationen af den ovennævnte Traktat. Høg skulde sige til Prinsen af Oranien, at hans Herre havde vist sin gode Villie og Deltagelse for Republikkens Bevarelse ved at indgaa en Pagt med Nederlandenes Forbundsfæller, og at han daglig gav Beviser paa sit gode Sindelag. Generalstaterne maatte dog ikke hilde sig i den vrange Indbildning, at den dansk-norske Stat vilde paanøde sig dem, eller at den var ufølsom for sin Handels Forstyrrelse. Det var Kongen magtpaaliggende at erfare, paa hvilken Fod han stod med Generalstaterne, om han kunde vænte sig nogen Fornøjelse af dem. Ti det vilde hverken være fornuftigt eller billigt at vedblive med at støde Engelskmændene og afslaa deres i alle Maader fordelagtige Tilbud, naar man slet ingen Tak havde derfor, men kun tvært imod; naar man hørte, at Generalstaterne lode sig forstaa med, at, hvis de kunde faa et fornøjeligt Svar hos vore Naboer, vilde de gaa vor Dør forbi; men hvis ikke, var det altid tidligt nok at komme til os, — Udtryk og Talemaader, der i Længden faldt for Brystet. Høg kunde i al Fortrolighed meddele Prinsen af Oranien, at Engelskmændene tilbøde os Del i alle Priser og alt det Bytte, de gjorde, samt Del i deres indiske og levantiske Handel, naar vi vilde erklære Nederlandene Krig. Frankrig tilbød os gode Subsidier, naar vi vilde sidde stille og lukke vore Havne for Nederlænderne. I Sverig gjorde den franske Sendemand Feuquières sit Bedste for at faa et Forbund bragt i Stand imellem de tre nordiske Riger og bringe dem til at gøre et med Frankrig, saa særlig Sverig kunde bruge sine Vaaben i Frankrigs Tjeneste. Trods disse Oplysninger fastholdt Generalstaterne deres Vægring, men tilkendegave samtidig den største Be-

redvillighed til i Forening med Kejseren og Spanien at slutte en ny Traktat med os paa de samme Betingelser.

Høg fik derfor Fuldmagt til at slutte et Forbund med de tre Magter paa følgende Vilkaar.

Den dansk-norske Stat forpligter sig, imod at erholde 3 til 400,000 Rdl. i aarlige Subsidier, til at holde en Flaade paa 30 til 40 Orlogsskibe og en Hær paa 25 til 30,000 Mand parat og i god Postur til at holde andre i Tømme med; hvoraf alle de Forbundne desuden kunne have den Nytte, at Kongen af Danmark og Norge med større Eftertryk og Fynd mægler Fred til alle de Forbundnes Gavn og Fordel, og, hvis Mæglingen mislykkes, senere kan bruge dem baade offensiv og defensiv ved at sende Hjælp eller paa anden Maade, imod at faa de i det forrige Aar fastsatte Subsidier.

Tanken i Forslaget er jo den samme som tidligere: at holde sig udenfor Krigen, saa længe Sverig ikke blander sig i den; men denne Mulighed var rykket nærmere derved, at Kurfyrsten af Brandenburg atter havde blandet sig i Striden og paany erklæret Frankrig Krig. Fornærmet paa Frankrig, der ej betalte ham hans Subsidier i rette Tid, og ked af at sidde stille, gik han med en Hær paa 20,000 Mand til Rhinen, forenede sig med den der staaende kejserlige Hær og angreb Franskmændene. Han skrev til sin Minister: «Hvad det vil sige at være nevtral, det har jeg faaet at føle. Selv naar der er tilstaaet den nevtrale Stat de bedste Betingelser af de krigsførende Magter, bliver den alligevel nederdrægtig behandlet af dem. Jeg har derfor forsvoret igen at holde mig nevtral. Dermed skal jeg dog ikke mere besvære min Samvittighed. Franskmændene holde mig for Nar. Jeg er glad derover, ti, naar de ikke holde deres Løfter, behøver jeg heller ikke at holde mine. Naar den franske Sendemand Verjus kommer, skal jeg sige ham Sandheden. Hans Konge vil slutte flere Traktater med mig, give mig store Summer og har ikke Raad til at betale den Smule, han har lovet mig; hvorledes rimer det sig! Det er alt Bedrageri. Jeg skal tage mine Forholdsregler.» — Paa Kurfyrstens Krigserklæring fulgte umiddelbart Efterretningen om, at Svenskerne rustede stærkt og samlede en Hær i Pommern under Wrangel for at gøre Indfald i Brandenburg og derved tvinge Kurfyrsten til atter at forlade Hollændernes Parti. — Nu havde Hollænderne intet imod, at den dansk-norske Stat først traadte handlende op, naar nye Fjender dukkede op imod deres Allierede. De vare visse

paa, at Sverig om føje Tid vilde bryde Freden og hjælpe Franskmændene. «Nu er det med en vis Hoveren», skriver Griffenfeld til Høg, «ja med fast sær umanerlig Vidtløftighed, at der baade i den første, anden og fjerde Artikkel bestemmes, med hvem vi skulle have at bestille, nemlig «tegens alle toecomende Vyande». Skønt vi i Virkeligheden nærer bedre Tanker om Generalstaterne, saa faar det dog Udseende af, at det slet ikke skulde være dem saa hardt imod, om vi bleve indviklede i Krig med vore Naboer, Svenskerne.» Han beder Høg vaage over, at der ingen Misforstaaelser indløber. Det er Kongens Villie, at Traktaten affattes tydelig; den skal offentliggøres og aabenbares for alle, paa det den kan styrke de velsindede og holde de ildesindede i Tømme. Den første Artikkel skal lyde saaledes: «Dette Forbund er ikke rettet imod nogen Magt, men har til Hensigt at forsvare de forhandlende Parters og deres Allieredes Stater.» I de andre Artikler fik Høg Fuldmagt til at ændre nogle Udtryk; men dermed var han ikke tilfreds. Han forlangte Fuldmagt til nu at underskrive Traktaten; det burde overlades til ham at antage eller forkaste de hollandske Ændringsforslag uden først at sende dem til Koldinghus, hvor Kongen og Griffenfeld opholdt sig under Lejrøvelserne imellem Kolding og Vejle. — Griffenfeld gav kun ugærne sit Samtykke hertil, da han frygtede for, at Traktaten skulde blive Aarsagen til, at den dansk-norske Stat kastedes tidligere ind i Krigen, end det var uundgaaelig nødvendigt. Høg fik derfor kun betinget Fuldmagt til at underskrive Kontrakten, dog skulde han først indsende Koncepten.

Under denne i Haag førte Forhandling, der var Indledningen til Krigen, gør der sig helt modsatte Anskuelser gældende i den danske Styrelse. Griffenfeld vil binde Hænderne paa Høg og anbefaler ham at vinde Tid, paa det at Værket kan blive des fuldkomnere. Han føler, at det vil drage den Krig efter sig, som han, den modigste Mand, gruer for. Sekretæren for de udenlandske Sager, Hr. Bierman, der fører den daglige Brevveksling med alle Sendemændene ved de fremmede Hoffer, opmuntrer derimod Høg til at skynde sig med at underskrive og tilkendegiver ham Kongens ubetingede Bifald med ethvert Skridt, der kan føre til Traktatens hurtige Slutning.

Da den hidsige, egenraadige Høg indsaa, at det vilde have lange Udsigter med Traktatens Underskrift, naar han først skulde indsende Koncepten, saa bad han om, at han uden at indsende

denne maatte slutte og underskrive Traktaten under Kongens Approbation, da han fra hollandsk Side indtrængende anmodedes derom, og han selv syntes, det var gavnligt. Griffenfeld svarede ham spydigt, at, om han end ikke kunde begribe den Finhed af Skilning, der var imellem Approbation og Resolution, og endnu mindre, hvorledes noget kunde ratificeres uden at approberes, eller hvortil en Approbation skulde tjene, hvorpaa der ikke fulgte Ratifikation, saa, for at føje Hollænderne deri, tillodes det Høg at læmpe sig efter dem og paa Kongens Approbation, som de kaldte det, undertegne og underskrive den Koncept, som de kunde enes om. — At det kun var en Koncept, der skulde underskrives, maa Høg have overset; ti selve Traktaten underskreves af ham og af de hollandske, spanske og tyske Kommissærer den 10 Juli i Haag. — Den var i flere Stykker mindre fordelagtig end den, som Griffenfeld havde sluttet det forrige Aar. Subsidierne vare indskrænkede til en Trediedel af den tidligere bestemte Sum, saa længe den dansk-norske Stat ikke deltog i Krigen, og Halvdelen skulde udredes af Spanien og Østerrig, der vare uvederhæftige Betalere. I virkeligt Krigstilfælde skulde 10,000 Mand og 15 Orlogsskibe rustes og underholdes paa Nederlandenes og Spaniens Bekostning. For de i det forrige Aar foretagne Rustninger, fik Regeringen en Sum paa 170,000 Rdl.

Griffenfeld var utilfreds med Redaktionen af Traktaten. Han dadler skarpt Høg for dette Hastværksarbejde i en kongelig Skrivelse af 21 Juli 1674, med hvilken den ratificerede Traktat tilstilles Høg til Udveksling. I denne Skrivelse omtaler han atter den Vidtløftighed, hvormed de Allierede fremhæve, hvem Danskere og Normænd skulle have at gøre med, og siger, at han ikke kan frigøre sig for den Tanke, at det ikke skulde være Tyskere og Nederlændere saa meget imod, om vi uden deres foregaaende Rekvisition eller Ansøgning bleve indviklede i Krig med vore Naboer, hvorved alle Kejserens Arvelande sikredes for Svenskernes Indfald, uden at Nederlandene af den Grund behøvede at yde os nogen Hjælp. Dette Punkt fordrede derfor en nærmere Forklaring, hvortil der herved sendtes ham et særskilt Forslag. Han skulde i øvrigt oplyse de ærede Kommissærer, med hvilke han forhandlede, om, at Danskere og Normænd ingenlunde ere til Sinds at begynde noget fjendtligt imod deres Naboer, Svenskerne, med mindre de fandt sig forpligtede dertil som en Følge af dette Forbund, og kun paa de Allieredes Ansøgning og udtrykkelige Rekvisition.

Med sin velkendte Behændighed skulde end videre Høg drage Omsorg for, at Nederlændernes Skinsyge over Sverigs Opførsel mere og mere øgedes. —

Forbundet imellem Frankrig og Sverig, der sluttedes i April 1672, var det første Skridt, Forbundet imellem den dansk-norske Stat og Nederlandene, Spanien og Kejseren, der sluttedes Juli 1674, var det andet Skridt, der førte til den nye Krig imellem de nordiske Magter.

Sjette Bog.

Slutning paa Underhandlingerne om et nordisk Forbund.

I.

Afbrydelse af Underhandlingen i Stockholm om et nordisk Forbund. Den danske Regerings Sendrægtighed med at besvare det svenske Forslag. Den svenske Konge søger at fremskynde Underhandlingernes Gang. Indtryk i Stockholm af det dansk-hollandske Forbund. Nye Mæglingsforslag fra svensk Side til Fordel for Gottorp. Jens Juel taler kraftig til Griffenfeld for det nordiske Forbunds snare Iværksættelse. Han faar Fuldmagt til at give efter i de tilbagestaaende Stridspunkter. Ny Fordring fra Sverigs Side om at mægle i den oldenburgske Arvesag. Kobberværket Ranivari. Griffenfeld bemyndiger ved en kongelig Skrivelse af 3 Oktober 1674 Juel og Lindenow til at underskrive det af dem og de svenske Kommissærer vedtagne nordiske Forbund. Fuldmagten indskrænkes 6 Oktober. Frankrigs forandrede Holdning. Underhandlingerne afbrydes. Sverigs Rustninger. Dets Indfald i Brandenburg. Dets fjendtlige Hensigter imod den dansk-norske Stat. Markus Gjøe skal sendes til Moskva.

Den danske Regerings Forhandlinger med Nederlandene, Tyskland og Spanien havde vakt megen Utilfredshed i Sverig. Den svenske Kansler sagde i sin Harme til Juel, at hans Herre gik i den tyske Kejsers Kølvand, og kun benyttede Underhandlingerne i Stockholm som Skalkeskjul for fjendtlige Hensigter. Mistroen øgedes, da der kom Efterretning om, at der var samlet 12,000 Mand i en Øvelseslejr ved Kolding. Flere svenske Officerer fik imidlertid Indbydelse til at besøge Lejren. Efter en Maaneds Øvelser ophævedes denne, Mandskabet hjemforlovedes, og de svenske Officerer, der havde mødt megen Venlighed, vendte hjem med det Indtryk, at alt i Danmark tydede paa, at man ønskede at leve i god Forstaaelse med Sverig. Men den en Gang vakte Uro lod sig ikke bortvise. Flere Gange spurgte den svenske Konge Juel, hvad der var Skyld i den lange Pavse i de ham betroede Underhandlinger. Juel svarede som høflig Verdensmand, at han ikke vilde

kunne tilskrive sin Konge en glædeligere Tidende end den, at der nu var den samme Attraa hos Hs. svenske Majestæt efter et nordisk Forbund, som den hans Herre saa længe havde lagt for Dagen. Des værre havde Kong Kristian i længere Tid opholdt sig i Jylland, hvor han havde mønstret sine Tropper; det var jo samme forstyrrende Grund, som i hele den forrige Sommer havde hindret Hs. svenske Majestæt i at bringe Underhandlingerne til en for de nordiske Riger lykkelig Slutning. — Den svenske Kansler, der i de foregaaende Aar havde gjort sig lystig over Danmarks Attraa efter at smedde de tre nordiske Riger i et uopløseligt Forbund, blev haanlig spurgt i det svenske Rigsraad, om han endnu indbildte sig, at Danmark for Alvor friede til Sverig. Griffenfelds hurtige Forretningsgang havde forvænt Svenskerne. Gyllenstjerna sagde, at det var løs Snak, naar de danske Kommissærer forsikrede, at det var det uheldige franske Nevtralitetsforslag, som man fortalte, at Svenskerne havde fremkaldt, der var Skyld i, at deres Regering tøvede med at besvare de svenske Ændringsforslag. Juel og Lindenow skreve til sidst hjem, at nu havde de udtømt hele deres Forraad af Grunde for deres Regerings Tøv, baade det franske Nevtralitetsforslag og Sverigs Fastholdende ved Hertugen af Gottorps Fordringer, der ikke lode sig forene med det Maal, den danske Regering stræbte efter at naa ved en skandinavisk Union.

Griffenfeld svarede dem, at den Tørst, Sverig nu endelig sporede, den Lyst, de efter flere Aars trøstesløse Forhandlinger ytrede efter et Forbund med deres Stammefrænder, med den dansk-norske Stat, ikke skulde blive skuffet. Hans Konge havde intet højere Ønske haft, end at Sagen for længe siden var bleven afgjort til begge Rigers Tilfredshed, og det var Sverigs Ulyst, der havde tvunget ham til at modtage Kejserens, Spaniens og Nederlandenes Tilbud om et Forsvarsforbund, som man nu var i Færd med at slutte. Saa snart det var sket, skulde en fuldstændig Afskrift af Traktaten blive tilstillet den svenske Konge, for at han kunde overbevise sig om, at Forbundet intet indeholdt, der var til Sverigs Skade. Fremfor alt vilde man gaa aabent og ærlig til Værks; der var med Bestemthed udtalt i det Forbund, den dansk-norske Stat sluttede med de tre ovennævnte Magter, at Kongen af Danmark og Norge ikke vilde blande sig i den nuværende Krig, saa længe der ikke optraadte nye Fjender imod de med Nederlandene forbundne tyske Stater.

Næppe havde den danske Sendemand i Haag, Just Høg, berettet til sin Regering, at Forbundet var undertegnet, før Griffen-

feld skyndte sig med at hjælpe de danske Kommissærer ud af den Forlegenhed, hvori deres Regerings langvarige Tøv med at besvare de sidste svenske Forslag havde sat dem.

Samme Dag som Ratifikationen af det hollandske Forbund fandt Sted, udfærdigede Griffenfeld en kongelig Skrivelse til Jens Juel og Kristoffer Lindenow, hvori det hedder: »Det er vor allernaadigste Villie og Befaling, at, eftersom der er sluttet et Forbund imellem os og de Herrer Generalstater af de forenede Nederlande samt deres Allierede Kejseren og den spanske Krone, saa skulle I tilkendegive det for Kongen af Sverig, og betage ham saa vel som hans Ministre de stygge Indtryk, der kunde bibringes dem af en eller anden, som muligen turde afmale det farligere, end det i Virkeligheden er. Forbundet er ellers helt uskyldigt og har ej til Hensigt at fornærme nogen. Det lader os blive i fuldkommen og upartisk Nevtralitet imod visse aarlige Subsidier. Kun at vi forpligte os til at understøtte dem imod at faa forhøjede Subsidier, hvis de skulde faa nye Fjender paa Halsen; hvilket vi vel vide, ingenlunde vil have Sverigs Mishag, efter som denne Krone adskillige Gange har ladet sig forlyde med, at den lige saa lidt kunde taale Nederlandenes fuldstændige Undergang, som noget Brud paa den Münsterske Fred. Frankrig har ligeledes tit erklæret, at det ikke vilde bryde den Münsterske Fred og ikke ødelægge Holland i Bund og Grund, men vel ræsve det; og derved vilde det vel blive, saa længe der ingen nye Fjender kom paa Banen. — Den Nevtralitetsakt, som Frankrig paa Sverigs Anledning har foreslaaet os, har man ingen Vej kunnet komme med; enten har Terlon ikke lagt sig det alvorlig nok paa Sinde, eller han har haft alt for bundne og ubestemte Befalinger. Det er sikkert, at han ikke udelod sig med, at han vilde underhandle med os om en Nevtralitet, førend vi erfarede af eders Skrivelse, at den svenske Kansler havde omtalt det for eder. Efter sin Forsikring har han aldrig haft Befaling til at gøre noget Tilbud paa 300,000 Rdl. aarlig; han har aldrig gaaet over 100,000 Rdl. — Han siger og gentager stadig, at han vænter nye Befalinger; det har nu staaet paa i mange Maaneder, saa vi over slig Vænten og Tøven snart kunde komme til at sidde imellem to Stole, som man plejer at sige, og derfor ikke længer have kunnet forhale med at modtage Hollands ræsonable Tilbud. Efter som I beretter, at de svenske Kommissærer have svaret, — naar I gave Terlons Negotiation og det nye franske Forslag Skyld i, at vor med Sverig forehavende Traktat blev trukken i Langdrag, — at det havde intet dermed at

gøre; saa kan I nu svare dem, hvis de skulde komme med Indvendinger i Anledning af det hollandske Forbund, at den hollandske Dont havde lige saa lidt som den franske Negotiation med Sagen at gøre. — Vi ere rede til at fuldende de begyndte Underhandlinger og bekvæmme os gærne til at rette et og andet i vort Forslag, som de have begæret at faa forandret. —

De Indrømmelser, som den danske Regering vil gøre, ere dog kun af ringe Betydning. De bestaa hovedsagelig i, at man gør Afkald paa den danske Fortolkning af nogle stridige Sætninger og vil bekvæmme sig til at modtage den Redaktion af disse Sætninger, som Svenskerne forlange. Derimod fastholder den danske Regering, at Garantien for Handelen skal være baade inden- og udenfor Evropas Grænser, samt at Kongen af Sverig, hvis der skal optages noget om Hertugen af Gottorp i Traktaten, gør fuldstændig Afkald paa at understøtte ham og vil lade Retten have dens uhindrede Gang. Endelig opfordres Juel og Lindenow til at anmode Svenskerne om at komme med et nyt Forslag til d. 4 Artikkel, Tallet paa de Krigsskibe og det Krigsfolk, hvormed Rigerne skulde handle i Fællig under Tilfælde af Krig, da Henvisningen til den dansk-svenske Traktat af 1628 ikke er længer tidssvarende. Herved kunde Juel og Lindenow faa Lejlighed til at forhale Traktaten. Man skulde ikke tro det, men der staar virkelig: «I skulle begære, at de svenske Kommissærer overgive eder et Forslag, afpasset efter Nutidens Fordringer, hvorpaa I skulle fornemme vor Besked. Det vil foraarsage en Stansning, som I kunne betjene eder af for at forhale disse Traktater, og vi kunne befale eder, hvad der videre skal foretages». Griffenfelds egen Mening og Ønsker komme frem i et særskilt Brev, i hvilket han opmuntrer Juel til ikke at blive træt og til at nytte de gjorte Indrømmelser til hurtigst muligt at bringe Traktaten i Stand. Og lægger man Mærke til, at Juel først paa egen Haand og dernæst med Griffenfelds Hjælp udvider Indrømmelserne, saa maa man betragte Ytringen i den kongelige Skrivelse til Kommissærerne «om at forhale Traktaten», enten som en Opmærksomhed imod dem, der vare imod det skandinaviske Forbund, eller som et Udbrud af Tvivl ved de mange Vanskeligheder, et Suk over, at Forbundet ikke vil komme i Stand, inden en ny Krig har lært Modstanderne i begge Regeringer Nødvendigheden af, at Nordboerne slutte sig sammen.

Det tog Tid, inden Svenskerne forvandt Indtrykket af det dansk-hollandske Forbund, der paalagde Danmark at erklære Sverig Krig, hvis dette Rige angreb Nederlændernes Allierede, Tyskeren.

Med stor Ligegyldighed modtog derfor Johan Gyllenstjerna Juels Meddelelse om, at han havde faaet Bemyndigelse til at gøre Indrømmelse i de fleste Punkter, hvor der var Uenighed tilstede. Gyllenstjerna ønskede nok at vide, hvor langt den danske Regering havde strakt sig i sine Indrømmelser, og, da Juel af gode Grunde ikke vilde sige ham dette før i et ordentligt Møde, sluttede han meget rigtig, at det vist ikke var stort bevendt med Indrømmelserne, og at de danske Kommissærer ikke havde Fuldmagt til at vise fuldstændigt Imødekomme.

Den svenske Regering gav sin Vrede over det af Danmark sluttede Forbund Luft ved atter d. 3 Avgust 1674 at tilbyde sin Konges Mægling imellem Kristian V og hans Svoger, Hertugen af Gottorp, hvis Interesser Kongen af Sverig skattede som sine egne, og som han vilde hjælpe til Ro og Sikkerhed. Efterhaanden kom der dog atter Ro i Sindene, og i Slutningen af Avgust samledes Kommissærerne i den forsonligste Stemning til et Møde for at prøve de danske Indrømmelser. Ved gensidigt Imødekomme enedes man om de fleste Artikler, og det var først, da de danske Kommissærer fremkom med deres Regerings Forlangende om, at Svenskerne skulde gøre et nyt Forslag om de Skibes og Troppers Tal, hvormed de nordiske Riger skulde beskytte hinandens Handel og Søfart i Krigstid, at de svenske Kommissærer studsede og spurgte i en fornærmet Tone, om der nu skulde begyndes forfra. — Efter at adskillige Bitterheder vare udvekslede, erklærede Svenskerne, at de vilde være tilfredse med de danske Kommissærers første Forslag, at hver Magt stillede 4000 Landsoldater og 8 Skibe, af hvilke Halvdelen skulde føre over 50 Kanoner. Det vedtoges altsaa, dog under Forbehold af deres Regerings Samtykke. Derpaa kom man til Spørgsmaalet om den gensidige Garanti. Svenskerne paastode, at den ej burde udstrækkes til de fremmede Verdensdele, og vilde ikke give efter i dette Punkt. Juel skrev derfor til Griffenfeld, at han skulde formaa Kongen til at indrømme denne Fordring, for at det kunde komme til en afgørende Prøve, om Sverig overhovedet kunde bekvæmme sig til at slutte et broderligt Forbund med den dansk-norske Stat. — Han skrev: «Det er nu 16 Maaneder, siden jeg skikkedes hid for at knytte et fast og varigt Venskabsbaand imellem de nordiske Riger. At det vil holde i Længden, tror jeg lige saa lidt som nogen anden; der vil altid blive noget Hykleri paa Bunden. Skylden er mere deres end vor. De tro ikke, at vi ville lade os nøje med de Grænser, vi nu have. Stor Fortrolighed bliver der altsaa næppe af, hvad enten Forbundet

sluttes eller ikke. Spørgsmaalet er, om vi have Gavn eller Skade af saadant forstilt Venskab. Den Gavn, vi have deraf, er, at vi ikke pludselig blive overrumplede, som ellers let kunde hænde. Ti ingen er sikker paa, hvad Svenskerne ville forsøge med de 16,000 Mand, som de have staaende i Tyskland. Skulle vi staa Aar ud og Aar ind med en tilstrækkelig Hær i Lejr imod dem? Hvem ved, hvilken Beslutning Frankrig i saa Fald fatter, om det ej hjælper Sverig med at trække den Torn ud af Foden? Og hvor længe kan vi holde ud uden Hjælp? Skulle vi lide paa Kejseren? Hvo mindes ej Gallas og Montecuculis Hjælp! Hvorledes hjælper Kejseren nu Pfalz og Trier, som Franskmændene ødelægge. Skal det maaske være Kurfyrsten af Brandenburg, som vi stole paa? Hvo er til, som ikke mindes, sidste Gang han var i Danmark, hvad Nytte vi havde af ham, og hvorledes han holdt sit Ord! Han sluttede Fred i Oliva uden at tænke paa os. Er han nogen Sinde vant til at holde sit Ord? Endelig er der Holland. Hvad kan det udrette, naar Overfaldet hænder i en stræng Vinter, og, kommer det om Sommeren, mon det da strags iler afsted? kan det forlade alt for at hjælpe os? — Mon det ikke først vil pine os med nye Betingelser, som kunne vorde skadelige for vor Handel og Søfart? Men skal det have Hjælp af os, ja, saa forandres Sagen. Det er saamænd det eneste, der kan bringe Hollænderne til at gøre, hvad ret og billigt er».

«Det tør jeg imidlertid forsikre, at, komme vi her til Enighed og til Traktatens Slutning, saa ere vi sikre for en Tid, ti, hvordan de ellers kunne være, saa er der ingen Sandsynlighed for, at de skulde bryde deres Ord. Der er Ære i Kongen, og de i Raadet, som ej have Lyst til Vidtløftighed, skulle altid raade fra, naar nogen kommer med et imod os rettet Forslag. Det kunde ogsaa hænde, at vi fik bedre Haand i Hanke med vore andre Forbundsfæller, som vi nu næsten hver Maaned maa være bange for, at de ej i rette Tid betale deres Subsidier. De turde derved bringes til at holde Pengesagerne i Rigtighed, frygtende for, at vi ellers ved Sverigs Tilskyndelse lode os bevæge til at tage Frankrigs Parti. Der er dem, som mene, at Sverig kunde ringe Forbundet ud hos vore Allierede og derved gøre dem koldsindige imod os. Jeg vilde imidlertid uden at ræddes paatage mig at give alle de enkelte Staters Ministre en saadan Forklaring, at der i saa Henseende ikke skulde være noget at frygte».

«Af disse Aarsager, og i Særdeleshed fordi det er gavnligt at give Kongen, der er en ung Herre, de mindst mulige onde Indtryk,

og mindst Lejlighed til at tænke ilde om os, kan jeg ikke dømme anderledes, end at det vilde være tjenligt at fuldende den begyndte Underhandling for at hindre let indtrædende Ulykker».

«Jeg kommer nu til selve Materien, Punkterne, om hvilke der endnu ikke er opnaaet Enighed, næmlig Maaden, paa hvilken Hjælpen skal ydes, Garanti for Handelen og Hertugen af Gottorps Sag».

«For det første Punkts Vedkommende, synes det mig ligegyldigt, hvordan det affattes, eftersom vi hverken vænte at faa Hjælp eller agte at give den. Om det kunde affattes saaledes, henstiller jeg til Deres Eksellense. Artiklens Begyndelse uforandret til de Ord: «Vold og Fjendligheder», derefter tilføjes: «hver med otte Skibe, af hvilke de fire skal føre 50 Stk. Skyts eller derover. Disse sidste bør altid blive sammen i Flaade, med mindre den Admiral, der har Overbefalingen, ordner det anderledes. Naar Skibe støde til den Flaade, som de komme til Hjælp, beholder den Admiral Overanførslen, som har de fleste Skibe, og som fører de fleste Kanoner, med mindre den af Kongerne selv er tilstede, som Hjælpen tilskikkes, ti da beholder han altid Befalingen. Den forbundne Flaade skal være pligtig til at kæmpe i Vesterhavet og Østersøen efter fælles Krigsraad og Krigsbrug. Fra hvert af Rigerne sammendrages i en Lejr 4000 Mand, næmlig 1000 Ryttere, 1000 Dragoner og 2000 Fodfolk, som holdes i Beredskab. Om dem gælder det samme, som ovenfor er sagt om Flaaden. Baade Skibe og Mandskab underholdes paa dens Befaling, som sender dem, og de ere forpligtede til at tjene til Krigens Ende, dog tillades det Skibene hver Vinter at komme i deres egne Havne, med mindre man enes om en anden Fremgangsmaade».

«Det Punkt om Handelens Garanti er vanskeligere, og jeg har saa meget mindre Aarsag til at rette min Mening efter Svenskernes, eftersom enhver ved, at jeg har mange Skibsparter i den oversøske Handel, flere end nogen anden af Hans Majestæts Undersaatter efter mine Midlers Størrelse. Dog synes det mig, at man kunde lette Værket, naar man skrev: «Skal den ene understøtte den andens Sejlads og Skibe, hvor den selv har dem», og derved skille Skibene fra Forterne og Kolonierne, hvilke de ej vare forbundne at garantere. Vil man ikke komme til en lykkelig Slutning, har man til Hensigt at afbryde Underhandlingerne, ja, saa er dette Punkt rigtig nok det, i hvilket der kan tillægges dem nogen Uret, naar de vægre sig ved at gaa ind derpaa. Men, om de efter lang Forhandling sige ja, hvad saa? Saa ligner det ingen Ting, at jeg siger: nu vil jeg spørge mig for. — Om den oldenburg-

gottorpske Sag har der nu været længe forhandlet. Jeg kan ej dømme derom, eftersom de svenske Kommissærer ej have svaret paa dette Punkt; men jeg synes, at vi burde gøre noget for at erholde en Erklæring af dem, at de ej skulde befatte sig dermed».

«Havde vi lige saa megen Styrke som Bestemthed, skulde jeg kun bryde mig lidt om, hvis denne Underhandling mislykkedes. Men, naar jeg sammenligner os begge, saa finder jeg Styrelsen god hos os, men vi trænge til at komme til Kræfter. Fik vi en ulykkelig Dag, hvilke Hjælpekilder have vi saa? Hos dem er der store Svagheder, Ubestemthed, Uenighed og Ørkesløshed, unyttig Pragt; men hvem ved, hvor længe den Svaghed varer. Den forsvinder, naar Faren kommer. Lad os arbejde paa at holde dem ved godt Lune saa længe som muligt. Skulde den svenske Konge vaagne op og tage kraftige Beslutninger, saa er her et stort Fond, et mægtigt Rige og store Provinser, der rigtig nok for Tiden ere meget slet bestyrede». —

Denne Blanding af Overtalelseskunst, Snildhed, Lune og overbevisende Kraft forfejlede ikke sit Maal. Griffenfeld fik sin Konges Samtykke til at skrive til Kommissærerne, at de kunde indrette de tilbagestaaende omtvistede Punkter efter eget Godtbefindende, naar blot Artiklen, der vedkom Holstein-Gottorp, udgik af Traktaten.

I Mødet d. 26 September 1674 bleve alle de tilbageværende Stridspunkter jævnede. De svenske Kommissærer indvilligede i at stryge Artiklen om Holstein-Gottorps Fordring paa Oldenburg, da den kun vilde give Anledning til Kiv. De erklærede sig tilfredse med, at den gensidige Hjælp blev, som de danske Kommissærer havde foreslaaet. Vilde deres Konge yde flere Skibe og Tropper, saa var den svenske Konge villig til at bidrage i samme Forhold. De havde gærne set, at den roskildske Traktat var bleven bekræftet. Juel svarede, at det var jo overflødigt, eftersom alle de foregaaende Traktater paany bleve stadfæstede ved denne Traktat. De frafaldt derfor denne Begæring og tilføjede, at, da de havde givet efter i det afgørende Punkt om Gottorp, saa væntede de, at de danske Kommissærer vilde indrømme deres Opfattelse af Garantispørgsmaalet, hvilket Juel og Lindenow da samtykkede i at udvirke hos deres Regering.

Saaledes var alt ordnet til gensidig Tilfredshed. Ved Mødets Slutning opfordrede de svenske Kommissærer deres danske Medarbejdere til at bevidne, at de havde opført sig, saa Verden kunde skønne, at det ej var deres Skyld, om de nu sluttede Under-

handlinger endnu skulde støde paa Vanskeligheder, inden de bleve godkendte af deres Regeringer. — De danske Kommissærer, der vare lykkelige over Udfaldet, svarede, at de vare inderlig taknæmlige for deres oprigtige, broderlige Tilslutning. De haabede inden føje Tid gensidig at kunne lykønske hinanden i Anledning af Slutningen af disse for Nordens Betryggelse og Velfærd saa vigtige Underhandlinger.

Klogt havde det været, om Juel, der ellers var forsigtig nok, havde bevæget de andre Kommissærer til at bevare den dybeste Tavshed om, at man endelig var kommen til Forstaaelse; ti næppe rygtedes det i Stockholm og København, at Enigheden var tilvejebragt, før de fremmede Sendemænd satte alle Drivhjul i Bevægelse for at hindre Forbundets Undertegnelse og Ratifikation.

Fryden over at der var lagt et Dække over Nutidens og Fortidens Trætter, var kun kortvarig. Den svenske Kansler havde kun givet sit Minde til, at den gottorpske Artikkel udelodes af Traktaten, for i de samme Dage, som det sidstnævnte Møde holdtes, at indsmugle denne Anstødssten for enhver hjærtelig Forstaaelse ved nye Underhandlinger i København.

Under Paaskud af at komme til Kundskab, om et i Lapland opdaget Kobberleje hørte til Sverig eller til Norge, anmodede den svenske Resident i København, Baron Gustaf Lilliecrona, om der maatte blive udnævnt Kommissærer, der kunde forhandle med ham om denne Sag. Den danske Regering imødekom hans Ønske, og d. 23 September samledes de udnævnte Kommissærer, Mogens Frijs, Povl Klingenberg og Gerhard Schrøder, med Gustaf Lilliecrona paa Københavns Raadstue. I Steden for at fremkomme med Oplysninger om Kobberlejet, førte Lilliecrona til de danske Kommissærers Overraskelse den oldenburgske Arvesag paa Bane, og tilbød den svenske Konges Mægling i denne og i de andre imellem Hertugen af Gottorp og Kongen af Danmark værende Irringer. Grev Frijs svarede, at, da han ingen Fuldmagt havde faaet til at berøre denne Genstand, og da han ikke kunde gætte, hvad Residentens Mening var med at fremdrage denne forpiskede Sag, vilde de danske Kommissærer nøjes med at tage den til Efterretning. De vare jo komne sammen for at forhandle om et Kobberværk. Han ønskede derfor at erfare, hvad Baronen havde at meddele om bemældte Værk. Lilliecrona beklagede, at, da det ved dette Møde kun havde været hans Hensigt at tale om de gottorpske Sager, havde han ikke belavet sig paa at tale om Kobberlejet. Men han slap ej for saa let Køb. Frijs bad ham om, da de nu

en Gang vare samlede, at give ham lidt Underretning, for at han kunde sætte sig ind i Sagen om Stedet, spurgte ham, om han ej havde nogen Tegning, og, hvor meget end Sendemanden vred sig, maatte han lige fuldt holde sig til den Sag, for hvilken de vare sammenkaldte.

Han oplæste nu Artikkel 3 af Knærød-Traktaten, der bestemte, at Sølapperne skulde høre til Norge og Fjældlapperne til Sverig. End videre forklarede han, at en Bjærgkæde, som man kaldte Kølen, var Grænseskellet imellem Sverig og Norge, og dens Ryg skilte Fjældlapper fra Sølapper. Alt hvad der laa inden Fjælds paa denne Ryg, hørte til Sverig, og hvad der strakte sig ned til Søen, hørte til Norge. Rannavari Kobberstrøg*) laa paa et Fjæld imellem Tyler**) og Varanger Fjorde; men hvor Tyler Fjord var beliggende, det vidste han ikke. Paa Frijs's Spørgsmaal om, til hvilket Rige de omliggende Gaarde svarede Skat, ytrede han, at han havde hørt, at Lejet var højt til Fjælds, og at der ingen Gaarde var i flere Miles Omkreds. Hans Konge havde givet en Hr. Reinstein Eneret paa at benytte de Kobberlag i Lapland, som han opdagede indenfor den svenske Grænse. Reinstein havde fundet det omtvistede Kobberleje hos de svenske Lapper, og til Mærke stukket en Jærnstang i Jorden. Nu havde Normændene tilegnet sig det, da de paastode, at det laa i Vardøhus Len, hvilket han ikke troede. Han skulde tilstille Kommissærerne Reinsteins Klager til Kongen og til Bjærgkollegiet. Dermed endte den første Sammenkomst.

Den 30 September samledes Kommissærerne atter paa Københavns Raadhus. Grev Frijs aabnede Mødet med at forelæse det kongelige Svar paa Residentens Tilbud om hans Herres Mægling i den oldenburgske Sag. Den danske Konge ønskede intet hellere, end at de nordiske Kroner stadig maatte leve i god Enighed. For at øge Fortroligheden havde han ladet sine Sendemænd i Stockholm gøre fyldige Forslag, og var ej bleven fortrydelig over, at Uuderhandlingerne stadig forhaledes langt hen i det andet Aar, efter at Tilbudene vare gjorte. Residenten vilde vist ikke finde det besynderligt, at man ikke her gentog, hvad der i adskillige Skrivelser var blevet vidtløftig forklaret, hvorfor en Mægling var overflødig. Skulde der nu begyndes nye Underhandlinger om denne Sag i København, saa vilde en god Slutning paa det nordiske Forbund, hvorom der forhandledes i Stockholm, sinkes. Ved kejserlig Dom vare Grevskaberne Oldenburg og Delmenhorst tilkendte Hertugen af Ploen. Hertugen af Gottorps Forlangende om

*) Ved Store Ballanger Gaard.

**) Tytisfjord.

Dommens Revision var netop i disse Dage bleven rent ud afslaaet af den kejserlige Hofret, og Hertugen var bleven dømt til at efterkomme Dommen under Trusel af Eksekution. Modsatte Kongen og Hertugen af Gottorp sig, saa bleve de med Vold kastede ud af Oldenburg, kom i Kast med det romerske Rige og bleve holdte for Brydere af den westfalske Fred. Kristian V vilde derfor med Glæde fornæmme den svenske Konges Mening om, hvorledes denne Ulæmpe kunde undgaas. — Lilliecrona hørte her til sin Overraskelse, at Dommens Revision var bleven afslaaet. Han svarede i en opirret Tone, at han skulde tilmælde sin Herre denne Nyhed. Han vilde erindre alle om, at Kongen af Sverig væntede, at man indlod sig paa Sagens Realitet. Var Kongen af Sverigs Mægling tidligere bleven modtagen, saa havde Hertugen af Ploen ikke drevet det saa vidt. Nu maatte man finde sig i at ligge, som man havde redet. Grev Frijs søgte forgæves at tale den svenske Resident tilrette. Han mindede ham om, at Kongen jo tilbød, saafremt Kongen af Sverig kendte Hertugen af Gottorps Hensigter, at de da maatte blive hans Sendemænd i Stockholm meddelte, saa vilde han gøre sit Bedste for at jævne denne Sag med det gode. Lilliecrona afbrød ham med, at der aldrig var taget det ringeste Hensyn til Kongen af Sverigs Ønsker i denne Sag; var hans saa ofte tilbudte Mægling bleven modtagen i Tide, saa var det aldrig kommet saa vidt imellem Hertugerne af Gottorp og Ploen. Han tvivlede om, at de hidtil foreslaaede Midler vilde strække til, og han skulde mælde sin Herre, paa hvad Maade dennes gode Villie og Hensigter opfattedes. Igennem hele hans Optræde skinnede Forbitrelsen over, at den oldenburgske Sag var bleven endelig afgjort uden Sverigs Mellemkomst. Klingenberg spurgte Sendemanden, om han ønskede en Afskrift af Hs. Majestæts Resolution; men den afslog han; han havde lagt Mærke til dens Indhold, og, naar man forstod, hvad Meningen var med den, saa fandt man vel selv Ordene.

Grev Frijs gik derefter til den egentlige Genstand for Sammenkomsten. Lilliecrona fremlagde en Skrivelse i fire Afsnit, af hvilke de tre første indeholdt Forklaringer om, hvad der forstodes ved Sølapper og Fjældlapper, og i det fjerde berettedes der, at Kobberlejet laa ved Rannavari Fjæld, en god Mil fra Ofoten Fjord og endnu længere fra Vesterhavet. Gammel Hævd talte for, at det hørte til Sverigs Jurisdiktion. Svenske Lapper, der om Vinteren fore over Sneen, havde stødt paa Aarer i Stenen, som Bjærgmesteren havde undersøgt og erklæret for Malm. Sendemanden indrømmede, at Sagen var uden Betydning og Kobberværket allerede forladt,

fordi de Bjærgmænd, der havde været der, havde sagt, at det var alt for fattigt paa Malm. Om Tylerfjords Beliggenhed kunde han ingen Oplysning give. — De danske Kommissærer lovede ham, at, saa snart de havde indhentet Underretning om de lokale Forhold, skulde Sagen blive bilagt til nabovenlig Fornøjelse. — Hermed sluttede Forhandlingerne, og Lilliecrona maatte døje mange Stikpiller af Griffenfeld, fordi hans Regering yppede Kiv om et usselt forladt Kobberværk, «som om der ikke var Kobber nok i Sverig; de forærede det jo til fremmede Ministre i Skippundevis».

Da dette sidste Forsøg paa at bringe de gottorpske Sager paa Bane, var aflyst, udfærdigede Griffenfeld d. 3 Oktober en Skrivelse til de danske Kommissærer i Stockholm, der indeholdt det glædelige Budskab, at Kongen havde bifaldet de af dem gjorte Indrømmelser, saa der formentlig intet vilde være til Hinder fra svensk Side, for at Kommissærerne kunde underskrive Forbundet. I stærke Farver skildrer Griffenfeld de Ulykker og al den Elendighed, som en Krig vilde føre med sig, og paa den vilde der følge en uhæderlig Fred; ti de Fremmede taale ingenlunde, at vi leve i god Forstaaelse, og de tillade heller ikke, at vi opnaa nogen mærkelig Fordel over hinanden. — Paa det altsaa et saa vigtigt Værk kunde undertegnes, vilde Kongen lade sig nøje med Handelens Garanti inden for Evropa; og, da Svenskerne vare villige til at overlade til de danske Kommissærer at fastsætte, med hvor stor en Styrke den dansk-norske Stat og Sverig skulde komme hinanden til Hjælp, naar det gjordes behov, fik de Fuldmagt til paa deres Konges Vegne at fastsætte Hjælpen til 9 Orlogsskibe, forsynede med alle Fornødenheder, og, hvis saadan Hjælp ej skulde være tilstrækkelig, var man end videre villig til at enes med dem om yderligere Hjælp til Lands og til Vands.

Denne Skrivelse blev imidlertid ikke strags afsendt, sandsynligvis af følgende Grund. Den næste Dag modtog den danske Regering en hollandsk Note, i hvilken det hedder, at Generalstaterne med stor Uro havde erfaret, at Kong Kristian stod i Begreb med at slutte et Forsvarsforbund med Kongen af Sverig. Skulde denne Nyhed bekræfte sig, vilde de opsige Traktaten med ham og forsøge, om de i Kongen af Sverig kunde finde en mere trofast Allieret.

Denne Paamindelse nyttedes med Held af de Personer, der længe med skæve Øjne havde set paa, at et Forbund imellem de nordiske Riger var i Færd med at komme i Stand. I en Skrivelse af 6 Oktober indskrænkedes i betydelig Grad den Tilladelse til Traktatens Underskrift, som var given d. 3 Oktober, og det befaledes

Kommissærerne at forbeholde deres Regering tre Maaneders Frist, inden Traktaten ratificeredes. Griffenfeld sendte begge Brevene til Juel, og overlod til hans og Lindenows bedste Skøn Traktatens Gennemførelse. Men han havde slet ikke haft nødig at tage noget Forbehold. Den Skytsaand, der hidtil havde skærmet om de nordiske Forhandlingers Fremme, var vegen fra dem. Den franske Minister i Stockholm, Feuquières, var, efter at den dansk-norske Stat havde indgaaet Forbund med Frankrigs Fjender, bleven betænkelig tilmode. Han frygtede med Rette for, at det ikke vilde baade Frankrig, hvis det nordiske Forbund kom i Stand; det vilde knn føre til, at de nordiske Riger toge imod Subsidier for at sidde stille. Men den franske Sendemand arbejdede netop paa det modsatte, og særlig paa, at Sverig skulde kraftig tage Parti for Frankrig og angribe Kurfyrsten af Brandenburg. Han opmuntrede derfor ikke længer den svenske Kansler til for Frankrigs Skyld at tage Hensyn til Kongen af Danmarks Forslag, og han hørte med Velvillie paa Udviklingen af Kanslerens Yndlingstanke, at man med det gode eller onde skulde tvinge den dansk-norske Stat til at holde sig rolig. — Lykkelig over, at Frankrig ikke længer vilde plage Sverig med det ham saa forhadte Forbund, vendte Kansleren det fuldstændig Ryggen, og gav de svenske Kommissærer tilkende, at der ingen Underskrift maatte finde Sted.

Da derfor Kommissærerne traadte sammen d. 24 Oktober, efter at de havde modtaget deres Regeringers Befalinger, havde Mødet et iskoldt Præg, der stod i skærende Modsætning til den hjærtelige Stemning, der havde hersket i det foregaaende Møde d. 24 September. — Juel sagde til Gyllenstjerna: «Nu staar der altsaa intet tilbage». G: «Jo det Punkt om Handelens Garanti.» J: «Om saa er, ville vi bekvæmme os til at føje Eder; ville I saa underskrive i Morgen.» G: «Sidste Gang vi vare samlede, stod Sagen paa den Fod, nu have vi ingen Befaling til at forklare os derom.» Dermed hævedes Mødet. Kommissionen opløstes, og det vanskelige Forsøg paa at tilvejebringe et skandinavisk Forbund var kuldkastet.

Lindenow skrev samme Dags Aften til Griffenfeld: Den danske Underhandling er saa slet anskreven, at de ikke slutte med os, om vi end sige ja og Amen til alle deres Fordringer. Paa det at Sverig ej skal overfalde os, er det bedst at bringe det i Haarene paa vore Allierede jo før jo heller. — Til Lindenow fortalte den svenske Kansler, at en af de fornemste svenske Mænd vilde blive sendt til det danske Hof i et vigtigt Ærinde. De Forslag, han skulde medbringe, kunde blive til stor Ære og Fordel for Kristian V.

Lindenow havde ingen Tro dertil, men for at faa sin Nysgærrighed tilfredsstillet, spurgte han, om det maaske var for at faa de Underhandlinger sluttede, som man her ikke kunde blive færdig med? Nej, svarede Kansleren, det er for at faa ren Besked af Kong Kristian, hvad han agter at göre, naar Kongen af Sverig rykker i Marken for at hjælpe Franskmændene. — Den svenske Kansler spurgte Baron Juel, hvad hans Konge vilde sige til, at den svenske Hær angreb hans Allierede i Tyskland. Juel svarede, at det var altid en egen Sag at spørge Folk, om de havde Tænder i Munden. Den franske Sendemand i København, Baron Hugo Terlon, fik et lige saa tydeligt, men mere diplomatisk Svar. I sin Regerings Navn spurgte han Kongen, hvad han agtede at gøre, naar Sverig optraadte handlende til Frankrigs Gunst. Det vedtoges i Gehejmeraadet, at Griffenfeld skulde svare ham, at det var ej Skik i Forvejen at give kategoriske Erklæringer, og at man uden dem kunde være forvisset om Hs. Majestæts gode Hensigter, naar han blev godt behandlet. Forlangte Nederlandene den lovede Hjælp imod den nye Fjende, saa kunde man jo altid finde paa Udveje.

I Begyndelsen af November modtog Kristian V en Skrivelse fra Kong Karl XI, at Grev Nils Brahe vilde ankomme som overordentlig Afsending til det danske Hof. Kansleren, til hvem Karl XI i sine første Aar fuldstændig overlod sit Riges Styrelse, meddelte d. 7 November sin Plan med denne Sendelse til den franske Minister i Stockholm. Brahe skulde afgaa til København i det Hverv at tvinge Kristian V til at erklære sig. Greven skulde forlange, at Kongen enten modtog den Nevtralitet, som Sverig ønskede, og som Frankrig begærede, eller stille Sikkerhed for, at Sverig i Ro kunde udføre sine traktatmæssige Forpligtelser imod Frankrig, uden at den dansk-norske Stat blandede sig i denne Sag. Sikkerheden skulde bestaa i, at Kongen af Danmark overlod sine i Holstein staaende Tropper til Sverig. Da det var at forudse, at Kongen af Danmark ikke vilde give efter for Grev Nils Brahes Grunde og Overtalelser, skulde Rigsmarsken, der stod med 16,000 Mand i Pommern, rykke ind i Holstein og Jylland og fordoble sin Hær i disse rige Landskaber. Wrangel fik Befaling til at foretage de forberedende Skridt til Indfaldet og slutte Overenskomst om Hærens Forsyning med Hamburg og Holstein-Gottorp. Samtidig med ham skulde Feltmarskal Horn, der stod med et Korps i Bremen, i Forening med Hertugerne af Hannover og Holstein-Gottorp besætte Grevskaberne Oldenburg og Delmenhorst og understøtte Wrangel. — Baade Hamburg og Holstein-Gottorp lovede at yde den svenske

Hær den fornødne Hjælp. Hamburg paatog sig at levere adskillige Udrustningsgenstande, og Hertugen stillede sine Tropper og Fæstninger til Sverigs Raadighed.

Den svenske Kansler var jo for de kære Subsidiers Skyld tvungen til at underrette den franske Sendemand om den forandrede Beslutning, hans Konge havde fattet, da Sverig ikke kunde angribe den dansk-norske Stat, uden at dets Forbundsfælle billigede det; men han troede vistnok tillige, at han bar sig rigtig fiffig ad ved at betro sine hemmelige Planer til sine franske Venner. Han vidste, at der var et godt Forhold imellem Feuquières og Juel; at førstnævnte betroede Juel alle sine Bekymringer; og den vankelmodige de la Gardie vilde helst, at Danmark gav efter for Sverigs Trusler uden at lade det komme til Krig. — Aldrig saa snart havde Feuquiéres erfaret den store Hemmelighed, før han gik til Juel og meddelte ham, at en truende Krig hang over hans Fædrelands Hoved, der kun kunde undgaas, naar dets Konge ufortøvet modtog den af Frankrig tilbudte Nevtralitet. Juel takkede for god Underretning, og berettede til sit Hof, hvad han havde erfaret. Selv troede han ikke meget derpaa. Han kendte jo af Erfaring den svenske Kanslers Ubestemthed, og, da han fire Uger senere forlod Stockholm, blev han slet ikke overrasket ved at høre, at Grev Nils Brahe endnu ikke var afrejst, eller ved af Kanslerens egen Mund at erfare, at de Tilbud, Grev Nils skulde overbringe, vare til stor Ære og Fordel for Danmark.

Aarsagen til Omslaget i Kanslerens Følelser for Danmark var følgende. Ludvig XIV forkastede Sverigs Forslag om, at han skulde række Haanden til et Overfald paa Danmark. Næppe havde hans Sendemand i Stockholm, Feuquiéres, underrettet ham om, at Sverig foretrak at angribe Kongen af Danmark, med hvem han stod paa en venskabelig Fod, frem for Kurfyrsten af Brandenburg og Kejseren, med hvilke han var indviklet i Krig, og hvis Tropper Svenskerne ved deres Indfald skulde tvinge til at forlade Frankrigs Grænser, før han befalede sin Sendemand at underrette Sverig om, at Overfaldet paa Danmark maatte Sverig foretage for egen Regning, dertil gav Frankrig ingen Penge. Feuquiéres fik bestemt Befaling til ikke at udbetale en eneste Skilling til den svenske Regering, førend dens Hær var rykket ind i Brandenburg. Sverig faldt tilføje og rettede sig efter Frankrigs bydende Fordring. Det svenske Pommern befandt sig i yderlig Armod, og de franske Subsidier vare nødvendige for at lønne Hæren. Midt i December 1674 besatte Wrangel, uden foregaaende Krigserklæring, den

nordre Halvdel af Kurfyrstendømmet Brandenburg, der var blottet for Tropper. Landets Hær stod under Kurfyrstens egen Førelse i Elsas imod Franskmændene, og han havde kun efterladt en tarvelig Besætning i de vigtigste Fæstninger. Svenskerne hærgede Brandenburg og bleve der til midt i det næste Aar. At de ikke gjorde Indfald paa den danske Halvø, det var Frugten af Griffenfelds udmærkede Statskløgt. Danmark kunde takke ham for, at Svenskerne ej i Vinteren 1674—75 atter hærgede i Jylland. Ved Breve og ved sin Fortrolige, Meyercrone, holdt han Ludvig XIV i den Indbildning, at han ubetinget kunde stole paa, at Danmark vilde forholde sig roligt, og det var først, da det var blevet for sent, at Ludvig XIV, der troede, at han kunde skuffe en Griffenfeld, opdagede, at han selv havde maattet holde Lyset for den danske Statsmand.

Det var det femte Aar, Griffenfeld i Fred havde ledet Tvillingrigernes Anliggender. Men Krigsudsigterne vokse: Sverig er draget ind i Krigens Malstrøm og vil trække den dansk-norske Stat efter sig. Svenskernes Overfald paa Nederlændernes Allierede, som vi havde forpligtet os til at beskytte, viste Griffenfeld, at Krigen var uundgaaelig. Han forudsaa, at den dansk-norske Stat om kort Tid vilde være indviklet i den, og traf derfor Foranstaltninger til at isolere Sverig. Han arbejdede utrættelig paa at overbevise Frankrig om, at det vilde have langt større Fordel af et Forbund med den dansk-norske Stat end med Sverig. — Foruden de allerede indgaaede Forbund kastede han Øjnene paa Rusland, og det blev d. 25 November besluttet i Gehejmeraadet, at Mogens Gjøe, der var dansk Resident i Moskva, skulde knytte et Forsvarsforbund mod Sverig med Storfyrsten paa 3, 4, 5, ja indtil ti Aar, i hvilket Forbund man da senere kunde optage baade den tyske Kejser, som den russiske Kansler selv havde ønsket, og Hollænderne. Der skulde dog først skrides til Brud med Sverig, naar enten den danske Konge eller Storfyrsten blev angreben. Gjøe skulde formaa Storfyrsten til at give 3 til 4000 Sten Hamp aarlig til den danske Flaades Udrustning, som man da selv vilde hente i Arkangel, paa Grund af at dette Forbund vilde paalægge den dansk-norske Stat de største Byrder med Hensyn til de store Sørustninger. Afsloges denne Anmodning, skulde Gjøe dog ikke af den Grund stanse Værkets Fuldførelse. — For at skjule denne vigtige Underhandling, som og for at høre deres Forslag til gensidige Handelsforbund, skulde Gjøe begære, at der tildeltes ham nogle dygtige Købmænd til Kommissærer i disse Underhandlinger.

At Svenskernes Indfald i Brandenburg vilde drage sørgelige Følger efter sig, udtalte Griffenfeld med stor Aabenhed for de svenske Statsmænd. Hidtil havde Svenskerne optraadt som Tysklands Befriere, nu kaldtes de Galliens Lejetropper, Nordens Tatarer. I alle de Sammenkomster, Griffenfeld har med de svenske Sendemænd, søger han at formaa dem til at overtale deres Regering til at trække Tropperne ud af Brandenburg, inden det kommer til Sammenstød. Den krigerske Stemning, der er indtraadt, har haft Indflydelse paa alle, ogsaa paa Forholdet imellem Konge og Minister. Der veksles fra Begyndelsen af 1675 ikke længer private Breve imellem Kristian V og Griffenfeld, Forholdet imellem dem er blevet koldere, og Kongen ser i sin Kansler en besværlig Hovmester. — For Jens Juel, som tillidsfuld havde haabet, da han i Foraaret 1673 rejste til Stockholm, at han i Løbet af to Maaneder skulde bringe det nordiske Forbund i Stand, var det en haard Skuffelse efter syv Fjerdingaars utrættelige Flid at maatte rejse hjem med uforrettet Sag.

II.

Nils Brahe kommer 31 December 1674 som overordentlig Afsending til det danske Hof. Hans Foretræde hos Kongen. Hans første Samtale med Griffenfeld. Underhandlinger om et nordisk Forbund aabnes i København i Januar 1675. Brahes Bedømmelse af de ham tilforordnede danske Kommissærer. Frankrigs Indblanding. Indholdet af Brahes Forslag. Hans anden Samtale med Griffenfeld. Brahe mistvivler om et heldigt Udfald af sin Sendelse og forlanger sin Hjemkaldelse. Det danske Svar paa det svenske Forslag. Nye Samtaler imellem Griffenfeld og Brahe. Terlons Bestræbelser for at bringe det nordiske Forbund tilveje. Sverigs Vægring ved at slippe sit Forbund med Holstein-Gottorp. Det svenske Ultimatum af 1 April 1675. Brahe indleder Begæringen om den danske Kongedatters Haand til sin Konge.

Den danske Regering, der var underrettet om den svenske Kanslers Higen efter at bryde med Danmark, væntede i stor Spænding paa det overordentlige Sendebuds Komme, der saa højtidelig var blevet Hoffet forkyndt i Begyndelsen af November. Men, da hans Rejse idelig udsattes, og Griffenfeld gennem sine Efterretningsmænd i Stockholm erfarede, at den udfordrende Erklæring om at maatte vælge imellem Krig og Nevtralitet var bleven forandret til en Anmodning om Forbund, — afløstes Spændingen af en tilgivelig Nysgærrighed, om der ej var tildelt Grev Brahe endnu et Hverv af en husligere Natur: til en Familieforbindelse imellem de to Nabokonger.

Netop paa den sidste Dag i Aaret meddelte den svenske Resident i København, Baron Lilliecrona, det danske Hof, at det overordentlige svenske Sendebud, Grev Nils Brahe, endelig var kommen til Malmø. Kongen sendte en af sine Kavalerer, Hr. Adelaer, en Brodersøn af Admiralen, over Sundet med tre kongelige Jagter, for at føre Greven og hans Følge til København. Brahe foretrak dog at sejle paa et svensk Fartøj fra Landskrona over til Københavns Toldbod, da Vinden var gunstigere fra den nordligere liggende Fæstning, og da han ønskede at begive sig til sin Bolig i Stilhed. Dette Ønske kom imidlertid ikke til nogens Kundskab og forstyrrede derfor ikke Høflighedsbeviserne, der vare befalede til hans Modtagelse. I Sundet blev han hilset med fire Skud af et der liggende Orlogsskib og, da han paa Indrereden traadte fra Fartøjet ned i sin Baad, atter med otte Skud fra Kastellet og med nogle og tresindstyve Skud fra fem store paa Reden liggende Orlogsskibe. Baron Jens Juel bød ham velkommen paa Toldboden og førte ham til den Bopæl, der var indrettet for ham.

Brahe, som havde tøvet længe under Vejs og gjort korte Dagsrejser, forlangte at komme ufortøvet i Virksomhed; men, hvor meget han end drev paa at faa Kongen i Tale og overlevere ham sin Fuldmagt, lærte man ham dog Taalmodighed. Det gik den Sjæl, som det havde gaaet de danske Sendemænd i de forløbne Aar i Sverig. Hoffet lod vænte paa sig, indtil det behagede det at modtage ham. — Efter tre Dages Forløb besøgte Ceremonimesteren ham og forklarede, at Kongen den næste Dag var hindret i at modtage ham paa Grund af den udenlandske Post. Den følgende Dag var det Hellig-Tre-Kongers-Dag, og Dagen efter rejste Kongen til Frederiksborg; men Hr. Grevens første Avdiens vilde finde Sted strags efter Kongens Hjemkomst. Disse Udsættelser bragte Sendemanden til at tvivle, om han vilde møde et velvilligt Sindelag. Væntetiden tilbragte han med at aflægge Besøg og indsamle Efterretninger om Stemningen. Hvor han kom, hørte han, at man var misfornøjet med, at Sverig havde brudt med Brandenburg. I de første Dage modtog han slet ingen Genbesøg; alle opsatte at hilse paa ham, til han havde haft Foretræde hos Kongen. De eneste, han saa i sin Bolig, vare Trompetere, Pavkere, Spillemænd og andre «honnette» Tiggere, der aflagde ham flere Besøg og spillede oftere udenfor hans Bopæl, end han tykkedes om. — Endelig paa sjette Dag efter hans Komme hilste Jens Juel paa ham og bad ham ikke at tage ilde op, at alt ej gik i en saa rivende Fart, som han attraaede. Sagen var af stor Vigtighed,

og desuden havde Svenskerne allerede indviklet sig i Spillet. Brahe paastod, at det svenske Indfald i Brandenburg var en Handling, der ikke havde Krig til Hensigt. Det var sket af den rene Nødvendighed. De overvældende Omkostninger, der vare forbundne med at holde Hæren paa Krigsfod, havde tvunget Regeringen til at udvide dens Kvarterer. Baade Kurfyrsten og Kejseren havde gjort det samme og lagt deres Hære ind i andre tyske Stater. Juel indrømmede, at den billigste Maade at lønne Hæren paa, var unægtelig at lægge den ind i Naboens Land; derved undgik man det Bryderi, man ellers havde med, hvor Pengene skulde tages fra til dens Underhold; men, naar Naboen aflagde Genbesøg, vilde det atter sluge flere Penge, end man vandt i Øjeblikket. Det var dog vist en bagvendt Handlemaade, og den fandt jo kun Sted, naar Hærene gik i Vinterkvarter under en Krig. — Den 7 Januar forkyndte Overceremonimesteren det overordentlige Sendebud, at Kongen havde bestemt hans Modtagelse til den næste Dag Kl. 4 om Eftermiddagen. Han blev tillige med sit talrige Følge hentet af 24 med seks og andre 24 med to Heste forspændte Karosser. Den svenske Greve sad i Kongens egen Stadskarosse imellem Hr. Gehejmeraad Kristen Skeel og Overceremonimesteren. I Gaderne, gennem hvilke Toget bevægede sig, var der opstillet tre Regimenter. — Følget steg af Vognene udenfor Slotsporten, men Sendemanden kørte gennem Borggaarden til Slotstrappen, hvor han modtoges af Hofmarskallen og midt paa Trappen af Overhofmarskallen, der førte ham gennem flere Sale, i hvilke der stode mange Hofmænd, ind i Avdienssalen. Der sad Kongen med en vajende Fjærhat paa Hovedet, i sin Tronstol, der stod paa en Forhøjning under en Baldakin. Paa hver Side af samme stode de fire af hans Raader. Kongen rejste sig, gik et Skridt frem paa Forhøjningen, bad Greven om at beholde Hatten paa og træde nærmere. Efter at have bukket for Majestæten holdt Sendemanden sin Tiltrædelsestale i det franske Sprog. Den var spækket med de sædvanlige Venskabsforsikringer. Han var sendt, fordi hans Herre vilde sikre sig Kongens kraftige Bistand, nu da Tiderne forværredes, for at man i Fællesskab kunde overvinde Vanskelighederne. Hans Herre foretrak Kongen af Danmark og Norges Venskab frem for alle andre Fyrsters; deres Landes Naboskab, deres Folks Lighed i Sprog, Sæder, Skikke, Religion og deres nære Slægtskab gav fuld Anledning til Tro paa, at et Forbund imellem de nordiske Riger vilde virke heldbringende for den evangeliske Læres Opretholdelse og skaffe Fred i den højst bedrøvede Kristenhed. —

Han bad derfor, om der maatte tilforordnes ham Kommissærer til hans Hvervs Udførelse. Kristian V svarede, at det var ham kært at høre, at hans kongelige Broder bevidnede ham et Venskab, som han vilde gengælde med samme Oprigtighed. Han vilde udnævne Kommissærer og paalægge dem at arbejde flittig, saa at Underhandlingerne hurtig kunde føre til et lykkeligt Udfald. — Sendemanden fremstillede derpaa for Kongen sin Marskal, Horn, sin Sekretær, Lillieflycht, samt fjorten Officerer og andre Adelsmænd, der dannede Følget. Derpaa begav han sig til Dronningen, der ligeledes sad under en Baldakin. Paa hende hilste Greven i en fransk Tale, der besvaredes af hendes Marskal, Ove Juel. Det samme Optrin opførtes hos Prins Jørgen, hvorefter Sendemanden kørtes hjem paa samme Sæt som til Slottet. Gader og Vinduer vare fulde af Folk, der højrøstet ønskede Sendemanden til Lykke med hans Sendelse. — Hos Enkedronningen blev Greven ikke modtagen. Den stolte Sofia Amalia vilde ikke vige i Rang for sin Svigerdatter, Dronningen, og, da Rangfølgen bestemte, at Dronningen skulde gaa foran Enkedronningen, saa modtog hun ingen fremmede Sendemænd, hvor begge Dronninger vare samlede. Til hendes Marskal, Hr. Grooth, leverede derfor Brahe det ham betroede Brev fra den svenske Enkedronning.

Brahe medbragte et meget omstændeligt Forslag til et gensidigt Forsvarsforbund. Foruden dette havde han i sit Værge den svenske Regerings oprindelige Fordring til den danske Konge, om at vælge imellem Krig og Nevtralitet; men den kom aldrig ud af hans Mappe. — Mærkeligt nok skulde han ikke ytre noget som helst om, at Kongen af Sverig havde i Sinde at bejle til Ulrikka Eleonora, førend han erholdt nærmere Befaling til at foretage dette for Opnaaelsen af en god Forstaaelse saa vigtige Skridt. Hos de fremmede Hoffers, navnlig Hannovers, Frankrigs og Englands Sendemænd, fandt han god Understøttelse. Derimod lagde Brandenburgs Sendemænd ham mange Hindringer i Vejen. Han vidste ikke rigtig, med hvor stor en Fortrolighed han turde omgaas den hannoverske Sendemand, Hr. Bloch, der tillige var Kavaller hos Hertugens Søster, Enkedronningen, som nærede en varm Hengivenhed for sin Broder. Da Hannover var Sverigs Allierede, mente han dog, at det vilde fremme Underhandlingerne, naar han meddelte Hr. Bloch Ordlyden af den svenske Regerings Forslag til det danske Hof.

Strags i den første Samtale (10 Jan.), Sendemanden havde med Rigskansleren, Grev Griffenfeld, gav denne ham ren Besked.

Da Brahe begyndte med at omtale den store Attraa, der var i Sverig efter at bringe en gensidig Forstaaelse til Veje, afbrød Griffenfeld ham med, at alle disse Forsikringer vare overflødige. Sverig havde optaarnet Hindringer imod en god Forstaaelse, og det sidste Skridt, Bruddet med Brandenburg, Sverigs og Danmarks Allierede, havde overrasket Kongen og voldt ham megen Smerte. For sit Vedkommende vilde han have givet alt, for at Sverig ej havde gaaet saa vidt. — Brahe udviklede nu for Griffenfeld, at det var for at bringe Kurfyrsten paa fredelige Tanker, og for at skaffe Hæren de nødvendigste Livsbetingelser, at man havde udvidet dens Kvarterer. Det var efter hans Mening ingen fjendtlig Handling, da Kurfyrsten jo havde gjort det samme, lagt sine Tropper ind i Nabofyrsternes Lande og besat deres Fæstninger tvært imod den westfalske Freds Bestemmelser. Det var af Vigtighed at erfare af Griffenfelds Mund, om det Skridt, Sverig havde foretaget, vilde hindre den i Stockholm begyndte Traktats Slutning. — Griffenfeld var meget tilbageholdende i sit Svar og vilde ikke give noget bestemt Tilsagn. Brahe søgte forgæves at erholde en bestemt Udtalelse. Da han ytrede, at han snart maatte vende hjem, fordi hans Konge med Utaalmodighed væntede paa en Beretning om Sagens lykkelige Udfald, svarede Griffenfeld skæmtende, at det vilde bedrøve ham, om han forlod København altfor tidlig. — Brahe førte dernæst Samtalen over paa de holstein-gottorpske Anliggender. Griffenfeld lagde en stor Del af Skylden for, at Forbundet ikke for længe siden var kommet i Stand, over paa den holstein-gottorpske Hertug. I Anledning af denne Samtale skrev Brahe til sin Konge: «Griffenfeld forstaar i Reglen som en klog Mand at holde Tand for Tunge og at tæmme sine Lidenskaber; det er først, naar man kommer ind paa den gottorpske Materie, at han ikke kan holde sig indenfor Skrankerne. Jeg mærker, at de fleste komme i en betænkelig Hede ved dette Hof, naar man nævner Hertugen».

Til at underhandle med Grev Nils Brahe om et Forbund med Sverig, udnævntes:

Hr. Mogens Frijs, Greve til Frisenborg, Friherre til Frisenvold, Herre til Boller, Farskov, Haxholm og Møgelkær, Ridder, Gehejme-, Etats-, Justits- og Kommerceraad, Stiftsbefalingsmand over Aarhus Stift, Amtmand over Aarhus Gaard, Kallø og Stjernholm Amter.

Hr. Ove Juel til Villestrup, Ridder, Gehejme- og Kanselliraad, Vicestatholder i Norge, Stiftsbefalingsmand over Kristiansand Stift, Assessor i Statskollegiet og Højesteret.

Hr. Holger Vind til Gundestrup, Ridder, Gehejme- og Kanselliraad, Viceskatmester og Assessor i Statskollegiet og Højesteret.

Hr. Jens Juel, Friherre til Juelinge, Herre til Vorgaard, Ridder, Etats- og Kanselliraad, Vicepræsident i Kommercekollegiet.

Med Valget af disse Kommissærer var Brahe helt utilfreds. Ingen af dem vare højt nok paa Straa; ingen af dem var Medlem af «Consilium secretum» (Konsejlet); de vare kun Medlemmer af «Consilium Status», der kun behandlede Justitssager. I consilium secretum, fortæller Brahe, var der 1675 ikke andre end Griffenfeld, Schack, H. Bjelke og Kørbitz. Brahe var især misfornøiet med Jens Juel, hvis bidende Lune han ikke kunde fordrage. Allerede inden hans Komme havde Juel spottet over hans Tilbøjelighed til Langsomhed og Magelighed. Han fortæller derfor til sin Regering alt det ufordelagtige, han hører om Juel. To hollandske Skibe, der vare ladede med Salt og bestemte til Stockholm, skulde Juel have skræmmet fra at rejse videre, paa Grund af, at der gik det Rygte, at der snart vilde udbryde Krig imellem Nederlandene og Sverig. Naar Brahe vilde tale i Møderne om Gottorps Ret, blev Juel altid hidsig.

Det første Møde fandt Sted den 15 Januar om Eftermiddagen Kl. 4. Brahe blev hentet af en Sekretær, der gik med ham uden om Slottet til Kancelliet, hvor et Værelse, der kaldtes Raadstuen, var indrettet til Forhandlingsstue med de fremmede Sendemænd. Det stødte Brahe, at han ej blev hentet i en kongelig Karosse; men man sagde til ham, at det ikke var Skik her. Da han den næste Dag atter indbødes til et Eftermiddagsmøde, forlangte han, der holdt meget af sin Middagsro, at Mødet skulde opsættes til den følgende Dag, hvilket Jens Juel gjorde sig lystig over og ytrede, at man netop kom bedst ud af det med hinanden i Eftermiddagsmøderne. Om det saa var det fyldige Udkast til Forbundet, som han i det første Møde havde overgivet sine danske Medarbejdere til Betænkning, havde Juel talt letsindig derom og sagt til Terlon, at det var en vældig Mængde Papir, i hvilken der paa sine Steder fandtes noget, som ej var uanstændigt for Danmark, og som det var værd at lægge Mærke til. — Heraf sluttede Brahe, at Juel var «et anstødeligt Instrument», der hindrede Forhandlingerne imellem de nordiske Konger. Det var en urigtig Opfattelse; ti Juel arbejdede utrættelig paa at knytte de nordiske Riger fast til hinanden for Handelens og Søfartens Skyld. — De andre Kommissærer vare fornæmmelig tilkaldte for at give Forhandlingerne en fornøden Glans. — I de omstændelige Skrivelser, i hvilke

Brahe gør Rede for alt, hvad der forefaldt under hans Sendelse, nævner han aldrig andre Personer i Møderne end Jens Juel; alle de øvrige gaa under Fællesnavnet «de andre Kommissærer». Brahe havde smigret sig med, at Griffenfeld havde ladet sig udnævne til at underhandle med ham. Det lod sig ikke godt forene med Rigskanslerens Stilling, da han jo i manges Øjne var altfor tilbøjelig til at indgaa Forbund med Sverig. Desuden havde Magnus de la Gardie, Sverigs Rigskansler, ikke vist de danske Sendemænd denne Opmærksomhed, og, som man raaber i Skoven, faar man jo Svar. — Juel havde desuden Griffenfelds fulde Tillid og ledede Forhandlingerne saa godt som nogen i det Spor, der skulde følges. Hyppig aflagde Brahe Besøg hos den danske Rigskansler i hans Hjem, for at søge Raad, hvorledes Spørgsmaalene om de nordiske Rigers Forhold til Brandenburg og til Holstein-Gottorp skulde behandles uden at give Anledning til Tvist. For at ildesindede Personer ikke skulde overraske den danske Konge med en ubehagelig Nyhed, fortalte Brahe til Griffenfeld, at Svenskerne vilde besætte en større Del af Brandenburg og sikre sig en Fæstning. Griffenfeld fraraadede alvorlig disse Foretagender, der vilde fremskynde de med Brandenburg allierede Magters Indskridende; men hørte med Velvillie paa Brahes Forklaring, at Sverig som den fornemste Part i den westfalske Fred ikke kunde taale, at Kurfyrsten skaltede og valtede, som om han var Herre i Tyskland. Til Gengæld forlangte Griffenfeld, at Brahe skulde udvirke hos sin Regering, at den ikke blandede sig i de gottorpske Stridigheder. Hertugen havde ved at bryde sit Ord og ved den afsagte Dom forspildt sin Ret og maatte overlade til Kong Kristians gode Villie, hvad denne vilde tilstaa ham. Brahe gav Griffenfeld Ret i Hovedsagen og skrev til sin Konge, at man gjorde rettest i at overlade til den danske Konges egen Afgørelse, hvilken Erstatning han vilde yde Hertugen af Gottorp.

Denne Anmodning afviste den svenske Rigskansler med Skarphed. Han frygtede for, at Brahe besnæredes af Danskernes Rænker, og harmedes over, at Griffenfeld vandt ham for sine Anskuelser. Han skrev til Brahe, at han skulde stoppe sine Øren, naar den danske Rigskansler foregøglede ham noget om Kongen af Danmarks gode Hensigter, og overensstemmende med sin Instruks forsvare Hertugens Sag som sin egen. — Hertugen af Gottorps Afsending, der skulde gaa Brahe til Haande, underrettede ham om, at nu var hans Herre villig til at indrømme et og andet, naar blot Kongen af Danmark ikke forlangte Umuligheder. Brahe skulde

vel forlange 450,000 Rdl. til Hertugen for hans Ret til Oldenburg, men efterhaanden slaa af til 300,000 Rdl. Han trak paa Skuldrene ved denne Anmodning, ti han havde sét og hørt tilstrækkeligt for at være paa det rene med, at, vilde han gøre sig Haab om at komme til Enighed med de danske Kommissærer, saa maatte han vare sig for at røre ved de gottorpske Sager.

Han foreslog sin Regering, at den skulde udelade af Traktaten alt, hvad der vedkom Hertugens Rettigheder, og blot henstille i en særlig Skrivelse til Kongen af Danmark, om denne ikke vilde søge en venlig Forligning med Hertugen. Skulde han vedblivende arbejde for Gottorps isteden for Sverigs Interesser, saa vilde Underhandlingerne briste. For dette Raad fik han atter en alvorlig Advarsel. Han skulde rette sig efter Hertugen af Gottorp og ikke efter de danske Ministres forslagne Indgivelser. Det blev ham forbudt at afgøre eller slutte noget som helst uden først at raadspørge hans egen Regering, saa der var ikke stort vundet for Underhandlingernes Fremme ved hans Eftergivenhed.

Brahe havde haabet, at den Hjælp, Frankrig vilde yde til Opnaaelsen af den nordiske Pagt, vilde blive af stor Betydning. Han glemte, at der var en Artikkel i den mellem Frankrig og Sverig sluttede Traktat, der forbød Frankrig at slutte Forbund med Danmark. Overtraadtes denne Artikkel, var Frankrig ikke længer sikkert paa Sverig, der udtrykkelig vægrede sig ved at ophæve den. Det var derfor uden Værd, at Terlon lovede, at han vilde foranledige, at Frankrig forlangte at optages i den Traktat, som nu forhandledes imellem Danmark og Sverig, for at baade Frankrigs og Sverigs fremtidige Forhold til den dansk-norske Stat kunde afgøres samtidig. I de Udkast til et Forbund, som Brahe gav til de danske Kommissærer, foreslog han paa Terlons Raad, at Frankrig blev optaget i det dansk-svenske Forbund, der underhandledes om; men hverken han eller Terlon havde nogen som helst Fuldmagt fra deres Regeringer til at gøre dette Tilbud. For at Terlon med Fynd og Anseelse kunde have været i Stand til at understøtte Brahes vigtige Sendelse, hvoraf Fred og Krig vare afhængige, saa burde den franske Konge have formaaet Sverig til at gøre Afkald paa den ovennævnte Artikkel, og givet Terlon Fuldmagt til paa Frankrigs Vegne at undertegne et dansk-svensk-fransk Forbund. Han fik kun en betinget Tilladelse til at byde Kongen af Danmark nogle tusende Rdl. for at holde sig rolig; men han fik aldrig Fuldmagt af sin Regering til at underhandle om et virkeligt Forbund.

Den 1 Februar sagde Jens Juel til Brahe: «Frankrig kaster Vrag paa Danmark, og man giver derfor her ikke en Hvid for Terlons Løfter». Der var ingen Grund til at lægge Mærke til dem, og den danske Regering vilde forholde sig rolig og vænte, til den franske Regering kom med alvorlige Tilbud. Da disse udebleve, gik det ud over Terlon. Han lover bestandig og fyger om hele Dagen, hed det om ham; og ved en Middag hos Brahe ytrede Juel tværs over Bordet til Terlon, at, saa længe Frankrig tøvede saa letsindig med at give ham Fuldmagt, blev der intet af det dansk-svenske Forbund. Brahe skrev derfor til den svenske Sendemand i Versailles, at han skulde foranledige, at Terlon fik bestemte Forholdsregler. Forbundet, som der forhandledes om, vilde aldrig komme i Stand, naar Frankrig ikke gav klækkelige Subsidier til Danmark, og naar ikke baade den franske og den svenske Regering droge Omsorg for, at Terlon fik Fuldmagt til at gaa Haand i Haand med ham.

Den eneste, der tog sig med Liv af Brahes Sendelse, var Enkedronningen, Sofia Amalia; hun véd, at der vil komme noget efter Traktaten. Naar de polittiske Forhandlinger ere sluttede, saa komme de ægteskabelige. Hun ved, at Karl XI vil bejle til hendes Datter; men hvorfor tøver han dermed? Det lægger hendes kvindelige Utaalmodighed paa Pinebænken. Hun anvendte sin Indflydelse paa at fremme Underhandlingerne og forlangte af Kongen og Griffenfeld, at de skulde rydde Hindringerne af Vejen og vise sig imødekommende i alle Punkter. Hun vilde have Børnene forsørgede og vrededes paa sin Søn og hans Minister, naar de ikke bragte polittiske Ofre for at fremme hendes Ønsker. Med kvindelig Spørgelyst skaffer hun sig Underretning om alle Griffenfelds Samtaler med Grev Brahe, og bliver stødt paa den førstnævnte, naar han efter hendes Mening ikke har været eftergivende. — Hun opmuntrede ved sin Fortrolige, Hr. Grooth, Sendemanden til flittig at gøre Kongen sin Opvartning. Brahe fulgte det snilde Raad og blev altid godt modtagen. Den Simpelhed, der om Hverdagen var i Hofholdningen, overraskede ham. Naar han kom til Kongen paa en Søgnedag, traf han aldrig flere end seks til syv Betjenter paa Slottet. I Modsætning hertil udvikledes der en overordentlig Pragt ved alle Festerne, da Kongen altid hædrede sin Gæst paa en iøjnefaldende Maade. Efter en Sneppejagt i Jægersborg Hegn fik Brahe ved Middagstaflet sin Plads ved Siden ad Kongen, der tømte flere Pokaler med ham paa den svenske Konges og paa hans eget Velgaaende. — Brahe gør i øvrigt den Bemærk-

ning, at Kongen anvender hele sin Dag paa Ridning og Jagt. Han lægger alle Regeringsbyrderne paa Skuldrene af Kansleren, der bærer hele Læsset og har hele Styrelsen. Den svenske Konge gjorde ligesaa; formodentlig læste han ikke engang Sendemandens Skrivelser. Til Bevis paa, at man virkelig nærede det Ønske at komme paa en fortrolig Fod med Sverig, underrettede Griffenfeld Brahe om, at Kongen havde befalet, at Povl Klingenberg, der gik som overordentlig Sendemand til Haag, inden sin Afrejse skulde meddele Grev Brahe Øjemedet med sin Rejse. Klingenberg kom samme Dag til Brahe og lod ham læse sin Forskrift, der indeholdt, at han intet skulde foretage uden efter Samraad med Ehrenstein, som det svenske Hof havde sendt til Haag. — Nogle Maaneder senere, da Griffenfeld kom til den Erkendelse, at den svenske Regering blot søgte at skuffe den danske Konge og lulle ham i Søvn, medens den i Virkeligheden nærede fjendtlige Hensigter imod den dansk-norske Stat, anmodede han Klingenberg om at gøre sit Bedste for, at Nederlandene og Sverig snarest muligt røg i Haarene paa hinanden.

Etatsraad Klingenberg, der i Februar gik som overordentlig Sendemand til Haag, skulde, under Paaskud af at indlede den Mægling imellem de krigsførende Magter, som Kongen af Danmark efter Frankrigs Opfordring vilde paatage sig, aftale med Generalstaterne, hvad der nu burde foretages, efter at Svenskerne havde indkvarteret sig i Kurfyrsten af Brandenburgs Lande. Han skulde forestille Hollænderne, hvad der behøvedes, for at Krigen imod Sverig kunde føres med Kraft. De maatte angribe Svenskerne grundig baade til Lands og til Søs. Den spanske Krone burde ødelægge deres Handel i Spanien, Kejseren erklære dem i Akten, Moskoviterne drages med ind i Spillet, og endelig maatte Generalstaterne give den danske Konge store Subsidier, saa han kunde føre Krigen lige ind i Hjærtet af Sverig.

Mærkede Klingenberg, at Hollænderne vilde trække Sagen i Langdrag med deres sædvanlige Koldsind, saa skulde han behændig tale om sin Konges Iver for det almene Bedste og om hans uforanderlige Hengivenhed ved det engang fattede Parti, og forsikkre, at det vel vilde være hans Konge kærere at handle end at forblive i Ørkesløshed og i uhæderlig Nevtralitet; men dog indrette sin Tale saaledes, at de af sig selv kom paa de Tanker, at det var bedst, formedelst Umuligheden af at bringe de store Pengesummer til Veje, at hans Konge blev ved Mæglingen, under hvis Dække han kunde fortsætte sine Rustninger, netop som Sverig havde baaret sig ad.

Lilliencron, den danske Sendemand i Wien, skulde besvare Kejserens Opfordring om at understøtte Brandenburgerne med, at der var givet Kurfyrsten Svar, og derhos beklage den skarpe Medfart, som overgik de evangeliske Indbyggere i de kejserlige Arvelande. Denne Undertrykkelse havde givet Svenskerne et velkomment Paaskud til deres Indfald i Tyskland. Med den havde de besmykket deres Sag. — Det skriftlige Svar, som gaves de kurfyrstlige Sendemænd, der anmodede Danmark om ufortøvet at ile Brandenburgerne til Hjælp, var holdt i almindelige Udtryk.

Paa det vidtløftige Memorandum, som Brahe ved Underhandlingernes Begyndelse havde tilstillet de danske Kommissærer, erholdt han den 1 Februar det Svar af Juel, at Kommissærerne nu havde drøftet det, og at de fandt, at det havde en antagelig Grundvold; men at det var nødvendigt for at komme til Klarhed, at den overordentlige Sendemand fremsatte Forslaget i bestemte Artikler.

Brahe leverede derfor den 6 Februar Kommissærerne nedenstaaende Forslag i ti Artikler, som han selv havde udarbejdet, og hvori han paa en paaskønnelsesværdig Maade havde søgt at forene sine Forskrifter med de danske Anskuelser.

1. De tidligere Pagter imellem Rigerne stadfæstes.
2. Den ene Magt skal ramme, hvad der er til den andens Gavn, og forsvare den i Gerningen som sin egen. Gensidig skulle de afvende alt, hvad der er til Skade den ene for den andens Personer, Regeringer, Lande og Undersaatter.
3. De nordiske Riger skulle, efter fælles Aftale imellem Kongerne, i Forening mægle Fred ved dertil beskikkede Sendemænd, der strags skulle bringe de krigsførende Magter til at slutte Vaabenstilstand.
4. Skulde nogen af de krigsførende Magter mistyde de nordiske Kongers berømmelige Hensigt og Forehavende i dette Mæglingsværk, saa skulle begge Konger staa som én Mand, hvis det, de foretage i dette Værk, skaffer dem Krig og Fejde paa Halsen.
5. Begge Konger skulle forsvare og sikre hinandens Velfærd, Højhed og Rettigheder, samt med forenet Magt sørge for Handelens Sikkerhed og frie Løb, især i Østersøen og paa begge Deres M[tes] Strømme.
6. Kongen af Danmark bør ikke træde hindrende i Vejen for de Skridt, Kongen af Sverig foretager i Tyskland til Fredens

Genoprettelse; begge Konger skulle støtte hinanden efter bedste Ævne.

7. Det overlades til Kongen af Danmark at bringe den oldenburgske Arvesag til en Løsning, naar han finder det tjenligt.
8. Da Kongen af Frankrig nærer stort Venskab for de nordiske Magter og længes efter at se dem forbundne, og da han tilbyder Kongen af Danmark virkelige Beviser paa sit gode Sindelag, saa er hermed aftalt, at Kongen af Frankrig optages som en Medforbunden, og alle tre forenede Konger være hermed forpligtede til at genoprette og sikre Freden.
9. Saavel Roskilde- som Københavns-Freden og de øvrige imellem Rigerne sluttede Pagter skulle nøje overholdes.
10. Hvad der i Traktaten af 27 Maj 1660 er vedtaget og aftalt med Hs. fyrstelige Durchlauchtighed, Hertugen af Holstein-Gottorp, skal forblive fast og uryggeligt, og hvad der endnu ikke er kommet til Udførelse, skal bringes i Rigtighed.

Dagen efter at Brahe havde overrakt sit Forslag, var der Middag hos Terlon, hvortil Griffenfeld, Brahe, Jens Juel, Ernst Gynter af Sønderborg og flere vare indbudne. Brahe nyttede Lejligheden efter Bordet til at spørge Griffenfeld, hvad han syntes om Forslaget. Han svarede, at han først havde modtaget det om Formiddagen og ikke endnu gjort sig bekendt med dets Helhed, dog havde han lagt Mærke til, at Artiklen om Holstein-Gottorp ligesom ved tidligere svenske Forslag var hængt paa som Kransen paa en Bygning. Det kunde han forsikre, at, saa længe Sverig vedblev at blande sig i de gottorpske Sager, vilde der aldrig komme nogen nordisk Pagt i Stand. Han spurgte Juel, om han ikke tidligere havde udviklet for de svenske Kommissærer, at man ikke ved det danske Hof ønskede, at der skulde røres ved de gottorpske Sager. — Brahe bemærker om Juel, at han ikke undlod at gyde Olie i Ilden. Han kom frem med alt, hvad der kunde bebrejdes Hertugen; og, da Brahe forlangte, at han skulde vedgaa, at han i de stockholmske Forhandlinger havde været enig med de svenske Kommissærer om det Punkt, i hvilket Ordene lød, «at alt, hvad der endnu henstod ufuldført efter Roskilde-Freden, skulde med det første ske Hertugen til Villie», saa svarede han, at det var forlangt af Sverig, men han havde aldrig samtykket deri, og at der for øvrigt intet stod tilbage at efterleve. Havde han givet sit Samtykke til en slig Klavsul, saa havde han jo «tacite agnosceret culpam» (i Tavshed vedgaaet Brøden). Dermed svingede han sig om paa Hælen og fjærnede sig. — Brahe fik ved denne

Samtale stadfæstet, at Danmark aldeles ikke vilde have Hertugens Sager indførte i Traktaten. Da han vidste, at hans Regering vilde finde, at han havde víst alt for stor Eftergivenhed i sit Forslag, havde han føjet til den Afskrift, som han sendte til Stockholm, at han ved Traktatens Underskrift og endelige Slutning vilde forlange 400,000 Rdl. til Hertugen af Gottorp for hans Fordring paa Oldenburg og tillige paa anden Maade vaage over, at Holstein-Gottorp og Hannover indlemmedes i Traktaten.

I Mødet den 27 Februar forlangte de danske Kommissærer Artiklen om Gottorp udslettet, da den ikke vedkom den Pagt, om hvilken de forhandlede. Brahe var i Hjærtet af samme Mening, men hans Hof forlangte haardnakket, at han skulde fastholde Sverigs Fordring paa at vaage over Hertugen af Gottorps Krav. — Om den ottende Artikkel erklærede de danske Kommissærer, at, saa længe Terlon ikke fremlagde et officielt Forslag fra sin Regering, men blot talte om Subsidier, vilde Forhandlingerne om dette Punkt være ørkesløse. Brahe indrømmede Rigtigheden af, at Terlon ikke havde tilbudt noget i sin Regerings Navn; men han havde sagt, at han snart vilde være i Stand til at tilbyde den danske Konge 600,000 Rdl., naar han vilde holde sig nevtral, en Ytring, der fremkaldte Vantro, Smil og Hovedrystning hos de danske Kommissærer. I sin Vaande begav Brahe sig strags efter Mødet til Griffenfeld; men her gik det ham ikke bedre. Griffenfeld sagde, at hans Herre med levende Glæde havde modtaget det Budskab, han havde bragt fra den svenske Konge, om at han vilde indgaa trofast Forbund med ham. Men Glæden var kølnet ved Modtagelsen af Brahes skriftlige Forslag, der i nogle Artikler indeholdt, at Kongen af Danmark skulde være nevtral og mægle, og i den 6 Artikkel, at Danmark skulde hjælpe Sverig i Tyskland; det vilde sige: inddrages i Krigen imod Brandenburg og muligen ogsaa imod Nederlandene, der begge vare vore Forbundsfæller. Griffenfeld tilbød i sin Konges Navn Sendemanden at mægle Fred imellem Sverig og Brandenburg; men en nødvendig Betingelse, for at Mæglingen skulde lykkes, var, at Sverig atter drog sin Hær ud af Brandenburg. Han vilde jævne denne Sag, der indeholdt Tønder til en farlig og langvarig Krig. Sverig havde vel et Forbund med Nederlandene og underhandlede endnu med Generalstaterne om et stærkere Forbund; men han, Griffenfeld, vidste, at der ikke vilde komme noget ud af disse Underhandlinger. — Om føje Tid vilde Sverig paa Grund af sit Optræde i Brandenburg være indviklet i en ødelæggende Krig med Hollænderne.

Hvis nu Danmark brød med sine tidligere Fæller og hjalp Sverig og Frankrig ud af Forlegenheden, hvad erholdt det saa til sine Rustninger. Terlon lovede Subsidier; han havde den bedste Villie; men han havde ingen Fuldmagt til at komme med noget antageligt Tilbud. Sverig samlede Tropper ved den norske Grænse, og det paa en Tid, da den norske Hær var hjemforlovet i Tillid til det Forbund, som Kongen af Sverig foreslog. Griffenfeld mente, at den store Tilbøjelighed til at bevare Freden, som Brahe havde haft Lejlighed til at iagttage, vilde bevirke, at man i Sverig lod alle fjendtlige Tanker imod Danmark fare. Kong Kristian havde jo ikke haft mindste Betænkelighed ved at hjemsende sin Hær strags efter Brahes Komme og de gjorte fredelige Forslag. Brahe svarede, at en svensk Hærs Fremrykning til den norske Grænse fandt Sted ifølge Rygter om, at Kongen af Danmark rustede. Griffenfeld fandt det uforsvarligt, at man under den Spænding, som de nærværende Forhandlinger havde fremkaldt ved fremmede Hoffer, lyttede til løse Rygter. Det havde næppe undgaaet den svenske Regerings Opmærksomhed, at den nuværende Styrelse i Danmark og Norge satte sin Stolthed i at skaffe Undersaatterne Ro og Tryghed, for at Handel, Agerdyrkning og Søfart kunde trives og blomstre. Største Delen af Landhæren var hjemsendt, og med Undtagelse af seks til otte Fregatter, der vare nødvendige til Søfartens Beskyttelse og Mandskabets Uddannelse, var hele Flaaden oplagt.

Efter fem Timers Samtale forlod Brahe Griffenfeld. I et omstændeligt Brev til sin Konge gjorde han Rede for alt, hvad der var forefaldet. Han mente, det var bedst, at han vendte hjem, og at enten Lilliecrona eller ogsaa en anden overordentlig Sendemand fortsatte Underhandlingerne. Det andet Memorial, Truselsbrevet, som han havde i sit Gemme, bad han om at maatte tage hjem med sig igen, da det jo ikke var andet end en Krigserklæring. Hans M[t] havde jo nu bevidnet sin Lyst til at leve i Fred med den danske Konge, saa det vilde være urigtigt at true. Nederlænderne hang tilmed, som Griffenfeld havde bemærket, som en sort Sky over Sverig; men den vilde ikke udlade sig, førend Hollænderne vare visse paa Danmarks Bistand. Han anbefalede endelig sin Konge at modtage Kongen af Danmarks Mægling i Striden med Brandenburg; ti det var ene for Kurfyrstens Skyld, at Hollænderne vilde bryde med Svenskerne.

Faa Dage efter gentog Brahe sin Bøn om at blive hjemkaldt. Han havde nu gjort sit til, at Begyndelsen til et ærligt Venskab

imellem de nordiske Riger var indledet; men længere kunde han ikke bringe det, ti man lagde i København slet ingen Skjul paa, at man paa Grund af de krigerske Vanskeligheder, Sverig havde indviklet sig i, med Langsomhed vilde bringe Værket til Modenhed. Der vilde i hvert Fald ikke blive noget sluttet, før Frankrig gjorde antagelige Tilbud, og før man havde skaffet sig Vished om, at de Underhandlinger, Svenskerne førte i Haag, lykkedes. — Han kunde have tilføjet, at den eneste Mulighed for Pagtens Tilvejebringelse var, at Sverig ikke blandede sig i den oldenburgske Arvestrid, og at det gav Frankrig frie Hænder; men, saa længe Magnus de la Gardie var Rigskansler, vilde Sverig ikke vise sig imødekommende i disse to Stridspunkter.

Fra flere Sider bestormedes den svenske Sendemand om at formaa hans Konge til at stanse med Fjendtlighederne i Brandenburg. Den hannoverske Sendemand, Hr. Bloch, begav sig efter Griffenfelds Ønske til Grev Brahe og overtalede ham til at skrive til Rigsmarsken, Grev Wrangel, at han skulde opsætte sin Fremrykning mindst i fire Uger, da det ellers let kunde hænde, at Kongen af Danmark afbrød de Underhandlinger, der nu vare i god Gang. De øjeblikkelige Forhold krævede bydende, at han forholdt sig rolig, ti Kurfyrsten havde gode Talsmænd ved det danske Hof, og hans mange Sendemænds Forestillinger begyndte at gøre Indtryk paa Kongen. — Wrangel lod sig bevæge til at stanse sin Fremrykning, og den søndre Halvdel af Brandenburg blev ved den danske Regerings Bestræbelser i flere Maaneder skaanet for Trykket af den svenske Hær.

Pfalzgreven af Sulzbach, tidligere svensk General, var bleven Overgeneral for den bajerske Hær. Han skrev til sine Venner ved det danske Hof, at Bajern var i Færd med at tage Kejserens Parti. Denne «gode» Nyhed var, efter Brahes Mening, Vand paa Jens Juels Mølle. Han udbasuner den overalt, tillige med at Franskmændene ere gaaede i Vinterkvarter. Den danske Konge foreslog i denne Anledning Brahe at skrive til hans Regering, at han, for i Gerningen at vise sit gode Sindelag imod Sverig, var rede til at opstille et Troppekorps i Oldenburg til Beskyttelse af det svenske Landskab Bremen. Brahe raadede sin Regering til at modtage Tilbuddet og til Gengæld garantere Kongen af Danmark Besiddelsen af Grevskaberne Oldenburg og Delmenhorst.

Men paa Brahes Indberetninger om, at Kongen af Danmark tilbød at mægle i den brandenburgske Strid, og at han vilde beskytte svensk-Bremen, kom der selvfølgelig intet Svar. Sverig

ønskede ikke at styrke den danske Konges Anseelse i Tyskland. Brahes Ansøgning om at blive hjemkaldt afsloges, og det befaledes ham at vedblive med hans Underhandlinger og føre dem til en god Ende.

Den danske Regering havde forlangt af sine Kommissærer, at der skulde tilføjes i det Udkast, som Brahe havde leveret dem, at de Forbund, sigtende til Danmarks Skade, som Sverig i den seneste Tid havde indgaaet med Gottorp og Frankrig, burde ophæves, og at Pagten til Søfartens Beskyttelse skulde opretholdes paa alle Have, og ej blot i Østersøen. I Overensstemmelse hermed indførte de Ændringer i Brahes Udkast, og det saaledes ændrede Forslag til et nordisk Forbund, der leveredes Brahe i Mødet d. 1 Marts, havde følgende Indhold:

1. Der skal fremdeles bestaa et uryggeligt Venskab imellem den dansk-norske Stat og Sverig.
2. Alt hvad der tidligere er sluttet til Opretholdelse af Rigernes indbyrdes Fortrolighed, skal holdes.
3. Til Handelens og Søfartens Beskyttelse i som udenfor Evropa skulle de optræde i Forening, og, naar nogen krænker deres Undersaatter eller deres Rettigheder paa de dem tilhørende Strømme, Søer og Farvande, skulle begge Konger afværge slig Vold med saa stor en Styrke, som Sagens Beskaffenhed kræver. Deres Majestæter skulle være forbundne til at forene deres Vaaben og ikke indgaa Stilstand, Underhandling eller Fred uden efter foregaaende indbyrdes Aftale.
4. For at dæmpe den nuværende Krig skulle Deres Majestæter i Forening tage Mæglingsværket i samlet Haand, indtil der kan erholdes en billig Fred. Saafremt de krigende Magter imod bedre Forhaabning afslaa Kongen af Danmark og Norges Mægling, skal han ikke være forpligtet til at paatrænge dem den, uanset hvor meget det vilde smerte ham, om hans oprigtige Tilbud ikke modtoges.
5. I den oldenburgske Arvesag skal Retten have sit uhindrede Løb.
6. Denne Pagt, der er oprettet for at knytte den dansk-norske Stat og Sverig i en inderlig Fortrolighed, skal ikke skade de Traktater, som Deres Majestæter have oprettet med andre Magter.
7. Eftersom Sverig ønsker det, skal alt det, der er tilstaaet Hertugen af Gottorp i Københavns-Freden 1660, hermed paany bekræftes, i den fulde Tillid og med den Fortrøstning, at

Sverig aldrig vil røre ved eller gentage de i samme Fredslutning mortificerede Paastande, som det i sin Tid for svensk Bremens Vedkommende gjorde paa Grevskaberne Oldenburg og Delmenhorst; ligesom ogsaa den 1661 imellem Sverig og Gottorp sluttede Pagt skal i alle Maader være kasseret og ophævet.

8. Da begge Deres Majestæter ville blive i Forbund med Hs. Majestæt Kongen af Frankrig, og den ene skal være den andens Ven, saa, for at der ingen Misforstaaelse eller Skyer skulle komme, skal det Punkt i den seneste imellem Frankrig og Sverig sluttede Traktat, i hvilket Kongen af Frankrig har forbundet sig til intet at slutte og handle med Danmark uden Sveriges Samtykke, hermed være kasseret og ophævet, som stridende imod den anden Artikkel i denne Pagt og imod det forehavende Øjemed, at den ene skal ramme, hvad der er til den andens Gavn.
9. Det skal staa enhver Magt frit at indtræde i dette til ingens Fornærmelse, men til stadig og sikker Freds Befordring oprettede Forbund.

Sverig skal udslette sit imod Danmark rettede Forbund med Gottorp, og den Artikkel, der udelukker Danmark fra Forbund med Frankrig. Indvilligede Sverig heri — Formen kunde jo altid mildnes — saa var der Alvor i dets Begæring om Forbund med Danmark; afslog det denne Begæring, saa havde det blot til Hensigt at skuffe Danmark. Artikklerne 7 og 8 vare skarpt betonede for at tvinge Kongen af Sverig til at bekende Farve. — Brahe tilstillede sin Regering Forslaget med den Bemærkning, at han som en ufravigelig Betingelse for dets Antagelse vilde holde paa, at Kongen af Danmark frafaldt den Fordring, at Sverig skulde ophæve sit seneste Forbund med Gottorp.

Om dette brændende Spørgsmaal kom det flere Gange til en livlig Ordveksling imellem Griffenfeld og Brahe, første Gang i hins Hjem, og nogle Dage senere ved en Middag hos Rigsadmiralen. Brahe beklagede sig over, at han nu paa tolvte Uge laa her, uden at Værket skred fremad. Griffenfeld svarede, at Sverig maatte ophæve sine hemmelige Forbund med Gottorp, og stryge den Artikkel i det svensk-franske Forbund, der udelukkede Danmark af ethvert Forbund med Frankrig, hvis det virkelig ønskede, at Værket skulde skride fremad; og, da Brahe ytrede, at Danmarks Forbund med Nederlandene, i hvilket den danske Konge forpligtede sig til at optræde til Hollands og dets Allieredes Forsvar, naar nye Fjender

optraadte paa Krigsskuepladsen, var noget lignende, — saa gjorde Griffenfeld ham opmærksom paa, at Danmark havde underrettet Sverig om sit Forbund med Holland, og det mange Maaneder inden Svenskerne gjorde Indfald i Brandenburg. Men Sverig havde sluttet hemmelige Forbund med Gottorp, vedtaget hemmelige Artikler imod Danmark med Frankrig og brudt Freden med Brandenburg uden at underrette Kongen af Danmark derom. Nu forlangte det end videre, at hans Herre skulde lægge sine Hænder over Kors i Skødet og overlade sin Hær til Sverigs Brug i Tyskland. Sejrede Sverig vilde det udvide sig i Tyskland: l'appetit vient en mangeant. — Hvad vil Sverig egentlig, spurgte Kansleren, da Talen ved Rigsadmiralens Bord atter drejede sig om de stedfindende Forhandlinger. Vil det indgaa en trofast Pagt med os, saa maa det høre op med at tage vore Fjender under Armene og aabne os Adgang til sine Venner. Hvorfor har Sverig ej forkyndt Danmark, at det vilde bryde med Brandenburg? Med Hamburg, der staar under Kongen af Danmarks Højhed, har det indgaaet Forbund til vor Skade, og vist denne Stads overmodige Sendemænd Ære og Hyldest under deres Ophold i den svenske Hovedstad, hvor danske Undersaatter, og iblandt dem Rigsadmiralen, som vi i Dag gæste, forgæves i fjorten Aar have tryglet om, hvad der tilkommer dem med Rette. Han var vis paa, at den overordentlige Sendemand, der havde vundet Kong Kristians Hjærte og draget hans Sind og Lyst hen imod en stor Fortrolighed til Kongen af Sverig, vilde bevirke, at danske Undersaatter kom til deres Ret i Sverig. Hans Underhandlinger havde allerede bevirket, at Hollænderne vare komne paa Fredstanker. — Saaledes forstod Griffenfeld at holde Brahe i Aande. Snart trækker han ham til sig, snart støder han ham fra sig for at overtale ham til at vise Eftergivenhed. — Da Brahe, Dagen efter at de foranførte Ytringer vare faldne, opsøgte Griffenfeld, affærdigede denne ham med, at de ham tilforordnede Kommissærer have modtaget Kongens Befaling til hurtigst muligt at afgøre alle Stridspunkter ved fælles Imødekomme. — Brahe kunde ej forstaa, at Griffenfeld maatte være meget forsigtig i sin Omgang med ham, da det tyske Parti tog Anledning af enhver Tilnærmelse fra Griffenfelds Side til Sverig, til at sværte ham hos Kongen og beskylde ham for at være svensksindet. — I det næste Møde staa Parterne lige stive imod hinanden, og, da Brahe beklagede sig over Forhandlingernes Træghed til Juel, svarede denne ham med «utaalelig Selvtillid og Koldsindighed»: «Har jeg ikke

maattet bie hele to Aar i Stockholm, og endda naaede jeg ikke saa vidt frem i de to Aar som I i tre Maaneder».

Bekymret over denne Langsomhed og disse Genvordigheder, skrev Brahe hjem: Der tales om, at Kongen vil rejse paa Landet; Helligdagene (Paasken) nærme sig; han kan derfor ikke tro, at det kan stemme med Hs. svenske Majestæts ophøjede Stilling, at der drives mere paa dette Værk. Han gjorde derfor bedst i at anbefale sig og lade alt blive ved det gamle. Havde Frankrig understøttet ham, tilføjer han, saa vilde han have naaet sit Maal. Han vil ikke beklage sig over Terlon, men af hele hans Færd fremgik det tydelig, at han ikke havde behørig Befaling til at understøtte den svenske Sendemand. Det var Aarsagen til den danske Regerings ringe Tilbøjelighed til Venskab med Sverig og Frankrig og til Griffenfelds store Lyst til at gække dem begge og holde dem hen med Snak. Brahe slutter med: det var vel, om Terlon fik sin Traktat sluttet, saa var man vis paa, at Kongen af Danmark holdt sig nevtral.

Terlon, som Brahe ikke beklager sig over, var først kommen tilbage paa sin Post ved Foraarets Begyndelse. Han havde tilbragt Vinteren i Rom. Terlons Beundring for Griffenfeld var umaadelig. Han mente, at Kansleren kunde faa alt, hvad han pegede paa, og at alt maatte klæde ham. Da Terlon sagde ham Farvel i December, havde han spurgt, om han dog ikke kunde udrette noget for Hs. Eksellense i Rom; om Kardinalshatten ikke kunde friste ham, da han i saa Fald vilde skaffe ham den. Fra Rom skrev han, at, da han lidenskabelig ønskede at se Rigskansleren beklædt med Kardinalshatten, saa vilde han forsikre, at det ikke skulde støde paa Vanskeligheder at skaffe ham den, saafremt Hs. Eksellense ønskede den. Han skulde blot faa sin Konges Tilladelse til at rejse til Rom for at erholde Jubilet (Ret til at give Aflad). Hvis vigtige Statssager ikke tillode ham denne Rejse, behøvede han blot at give Terlon Fuldmagt til at optræde paa hans Vegne, saa vilde han skaffe ham Kardinalshatten og, hvis han ønskede det, Jubilet. — Griffenfeld, der med Møje kunde bevare sin Alvor ved dette eksentriske Tilbud, takkede den gamle Sladderhank for al hans Ulejlighed og skrev, at han ikke havde Brug for Hatten.

Brahe fortæller, at Danskerne vidste Besked med alt, hvad han rapporterede til sin Regering; noget fik de vel at vide af Terlon, men de væntede lige saa fuldt som han paa Posten fra Sverig. De havde deres egne Kilder, der meddelte dem alle de

Vink og Befalinger, som det behagede den svenske Regering at give Sendemanden. — Det gik iøvrigt ham som saa mange Diplomater og Statsmænd: han kendte ikke sit Fædrelands egne nyeste Traktater og Forpligtelser. Indholdet af de Traktater, Sverig 1661 og 1674 havde sluttet med Holstein-Gottorp, var fremmed for ham, og han var i synlig Forlegenhed, hver Gang Griffenfeld talte med ham om de Artikler, der vare til Danmarks Skade. Han bad derfor sin Regering gentagne Gange om at tilstille ham disse Traktater. Da han endelig fik dem, spurgte Juel ham Dagen efter, om han nu havde faaet dem.

Efterhaanden som Foraaret skred frem, bleve Udsigterne for Fredens Bevarelse mørkere. Sverig foretog betydelige Rustninger; hver tiende Bonde blev udskreven til Fodfolket og en af hver femti Bønder til Rytteriet. Den i Brandenburg staaende svenske Hær forstærkedes, og svenske Tropper førtes over Østersøen og Vesterhavet til Wismar og svensk Bremen. Disse Rustninger bevægede Griffenfeld til atter at gaa til Brahe for at overtale ham til Eftergivenhed i det gottorpske Spørgsmaal, hvilket hans Herre og Konge bestemt forlangte, hvis ellers Traktaten skulde sluttes. Men i dette Punkt var Brahe, der havde lige saa udtrykkelige Forskrifter fra sin Regering, ej til at rokke. Forgæves viste Griffenfeld ham de Skrivelser, i hvilke Kongen havde afslaaet Kurfyrsten af Brandenburgs Begæring om at erklære Sverig Krig, og Kongens Tilbud til Brandenburg og Sverig om ved venlig Mægling at bilægge Striden imellem dem. Kongen havde derved opfyldt det Ønske, Sverig havde udtalt i Forslagets tredie Artikkel, at mægle Fred, og det endnu inden Traktaten var kommen i Stand. Kongen havde ligeledes afslaaet Kejserens Anmodning om at lade hans Hær rykke ind i Nordtyskland. I Haag havde de danske Afsendinger taget Sverigs Parti og bevæget Hollænderne til et fredeligt Optræde. De havde meddelt Generalstaterne, at de to nordiske Riger vare i Færd med at indgaa et Forbund, hvilket havde bevæget Hollænderne til hejrøstet at true med, at de vilde bryde med Danmark. — Den svenske Kansler havde vistnok glemt, at han havde sagt til Baron Juel ved dennes Afrejse, at Grev Brahe vilde bringe det danske Hof Tilbud, som vilde skaffe Kongen af Danmark stor Ære og Fordel. Hvad indeholdt disse Tilbud? Sverig forlangte, at Kong Kristian skulde vende Ryggen til Brandenburg og Holland, der havde understøttet hans Fader i den forrige Krig. Ved en saadan Opførsel vinder man ikke Ære. Og hvad bød Sverig til Gengæld? Intet! Det forlangte, at den dansk-norske Stat

skulde sidde ganske stille og se paa, at dens Allierede udsugedes og underkuedes. Kongens nuværende Allierede, Kejseren, Spanien og Nederlandene, ydede betydelige Pengesummer til den danske Flaades Underhold. Skulde han nu give Afkald paa disse Summer og lade sig nøje med Frankrigs ubestemte Løfter til Tak for de meget værdifulde Tjenester, Frankrig og Sverig forlangte af ham? Hvor blev dog Fordelen af, som den svenske Kansler havde lovet?

Disse Forestillinger bevirkede, at Brahe i det næste Møde foreslog at sætte i Traktaten i Steden for det stødende Udtryk, at Kongen af Sverig skulde kassere Forbundet med Gottorp, at han forpligtede sig til at udstede den Erklæring, at Forbundet med Gottorp aldrig skulde komme Danmark til Skade. Denne Ændring modtoges af de danske Kommissærer. Brahe føjede imidlertid til, at han ikke kunde indestaa for, at hans Regering bekræftede denne formildende Ændring. Den forkastede den da ogsaa. Ligeledes raadede han sin Regering til at udvide det fælles Optræde til Handelens Beskyttelse, til at gælde over hele Kloden. Med disse Ændringer sendte han sin Marskal, Horn, til Stockholm, for at han mundtlig skulde overtyde den svenske Konge og Kansleren om, at, hvis de for Alvor ønskede Forbund med Kongen af Danmark og Norge, maatte de ophøre med at blande sig i hans Stridigheder med hans Svoger, Hertugen af Gottorp. Allerede tidligere havde han sendt sin Sekretær, Lillieflycht, med det ovenfor anførte Udkast, som de danske Kommissærer havde leveret ham d. 1 Marts.

Den svenske Regering havde helst besvaret Fordringen om, at den skulde kassere sit gottorpske Forbund og den Artikkel, der udestængede Danmark af det franske Forbund, med en Krigserklæring; men den svenske Kansler havde Møje med at tage en kraftig Beslutning, og han behøvede Frankrigs Hjælp til sine Krigsplaner imod Danmark. Den svenske Regering nøjedes derfor med at sende Kongen af Danmark et Ultimatum, i hvilket den Artikkel, der handlede om Gottorp, udelodes, og Artiklen, der handlede om Frankrig, omskreves til en betydningsløs Sætning. I Virkeligheden var Ultimatumet kun et undvigende Svar. Sverig ønskede ikke Forbund paa de af Danmark forlangte Vilkaar, men det ønskede heller ikke, at de polittiske Underhandlinger skulde afbrydes. Da det var at forudse, at den danske Regering ikke vilde rette sig efter Ultimatumet, fik Brahe Befaling til at indlede de ægteskabelige Underhandlinger om den danske Prinsesse Ulrikka Eleonoras Forbindelse med Kong Karl den XI. Ved dette Skridt

haabede den svenske Kansler at lulle den danske Regering i Søvn. Der udkom endog et Billede i Stockholm, paa hvilket man saa Kristian V med en Sut i Munden, paa hvilken der var skrevet: «Forbund». Han laa i en Vugge, der gyngedes af Brahe. — Griffenfeld gennemskuede denne Plan, og skilte skarpt imellem Ægteskab og Politik. Han havde fuldstændig opnaaet at faa den svenske Regering til at rykke ud med Sproget ved de tydelige Ord i Udkastet, om hvad Sverig maatte beslutte sig til med Hensyn til Gottorp og Frankrig, hvis det vilde leve i god Forstaaelse med Danmark. Han vidste nu, at Sverig hverken vilde slippe Gottorp eller optage Danmark i sit franske Forbund. Han raadede sin Konge til ligeledes paa Skrømt at fortsætte Underhandlingerne, men samtidig ruste af alle Kræfter, knytte Forbundet fastere med Nederlandene og gøre Hertugen af Gottorp uskadelig; ti forinden Fredsbruddet med Sverig maatte Hertugens Vinger stækkes. — Hele Krigspartiet jublede.

Klingenberg havde faaet Befaling til at meddele Generalstaterne, at, naar det virkelig kom til Brud med Sverig, var det Kongens Hensigt at angribe Skaane. Hans Allierede maatte derfor ikke gøre Regning paa den danske Hærs Medvirkning imod Svenskerne i Nordtyskland, men dertil anvende de lüneburgske Tropper. Han skulde formaa Hollænderne til at sende en Flaade paa 20 Orlogsskibe med tilhørende Brandere og andre Fartøjer til Øresundet, imod et Afslag af 300,000 Rdl. i Krigs-Subsidierne til Flaadens Udrustning. Ad Aare vilde Kongen selv, hvis Krigen varede saa længe, ekvipere en Flaade paa 40 Orlogsskibe, imod at Hollænderne erlagde 600,000 Rdl. til dens Udrustning. — Skulde der imidlertid hverken være Villie eller Ævne i Holland til at hjælpe den dansk-norske Stat og til at erklære Sverig Krig, skulde Klingenberg bestyrke Generalstaterne i deres Maadehold og bekræfte, at vi vilde forblive i den mæglende Stilling, vi hidtil havde indtaget.

Da Høg alt for ivrig drev paa, ved Hollændernes Hjælp at indvikle Danmark i Krig med Sverig, tog Griffenfeld ham bort fra Haag og sendte ham som overordentlig Sendemand til Berlin, til Kurfyrsten af Brandenburg. Her var hans Hidsighed paa rette Sted, ti Kurfyrsten tøvede stadig med at erklære Svenskerne Krig, uagtet de havde belagt hans Lande. — Endnu var man ikke paa det rene med, om Sverig og Holland ikke til syvende og sidst vilde blive enige, da Hollænderne ikke vilde give Afkald paa deres indbringende Handel i Østersøen, paa Sverigs vidstrakte Kyster.

Griffenfeld skrev til Klingenberg i Haag, at det vilde blive en underlig Krig, i hvilken man sikrede Svenskerne og Hollænderne Beskyttelse for deres gensidige Handel, medens den dansk-norske Handel slet ingen Sikkerhed skulde nyde. Det vilde indbringe Sverig mere i Told, end det fik Subsidier af Frankrig, og paa en dobbelt Maade fylde dets Pengekasse. Den danske Regering afslog rent ud sine Sendemænds, Høgs og Klingenbergs Forslag, at de vilde bringe Generalstaterne til at stille en ny Opfordring til den danske Konge, om at begynde Krigen med Sverig til Søs, for, som de mente, derved at faa Lejlighed til at forlange store Subsidier til Sørustningerne. Griffenfeld svarede dem, at Subsidierne tilkom den danske Krone efter de sluttede Traktater, baade til Søs og til Lands, og det vilde være farligt at røre ved, hvad der en Gang var aftalt. Det kunde da let hænde, at Hollænderne, naar de først havde indviklet Danmark i Krig med Sverig, glemte deres Forpligtelser.

Den 1 April havde Grev Brahe leveret det svenske Ultimatum til Grev Frijs, Formanden i den nedsatte Kommission til et nordisk Forbund, og gav sig derpaa i Færd med at udforske, om der endnu var Stemning for en Familieforbindelse imellem Kongehusene. Han fik overalt Bekræftelse paa, at man i flere Aar havde væntet paa, at Kongen af Sverig vilde bede om Prinsessens Haand. Kong Karl havde befalet ham, inden han foretog de forberedende Skridt, at give ham en Beskrivelse af Prinsessens Ydre, Sind og Dyder. Brahe svarede med sand Begejstring, at hun overgik alle sine Søstre i Skønhed, uagtet disse vare meget kønne baade af Ansigt og Figur og bleve almindelig priste for deres Sjæls og Legems Fuldkommenheder.

Overalt hvor han og hans Følge færdedes, hørte de Tale om Prinsessens milde Sind og store Godgørenhed; en saa almindelig Tilkendegivelse maatte have en fast Grund. Prinsessen var opfostret af sin Moder, Enkedronningen, hvis alvorlige, ærbare Levned alle kendte. Hun tillod ikke sin Datter den ringeste Frihed og holdt saa skarp og stræng en Tugt, at, uagtet Prinsessen nu var i sin modne Alder, nød hun ikke den ringeste Frihed. Af Hofmarskalinde Winterfeldt, fik Brahe ogsaa Underretning om, at Prinsessen var god, from og taknæmlig og omgiks med alle, som om de vare hendes Lige. — Efter at have indhentet disse Oplysninger, lykkedes det endelig for Brahe at faa Prinsessen at se. Det var i Kirken. Han skrev til Kongen: Hun er brunet, har

en udmærket slank Figur, er bly og tækkelig i sit Optræde og viser sin Moder stor Ærbødighed.

Den Iver, Brahe lagde for Dagen for at faa Prinsessen at se, pirrede Enkedronningens Nysgærrighed, og hun sendte sin Broders, Hertugen af Hannovers, Minister, Hr. Bloch, der tillige var hendes Kavaller og Fortrolige, til Brahe for at udspørge ham. Hr. Bloch bragte en Undskyldning fra Enkedronningen, fordi Hs. Eksellence havde haft en saa daarlig Plads i Kirken, og, da dette Vink ikke frugtede, og Brahe ikke vilde rykke ud med Sproget, førte den snilde Hannoveraner Talen over paa Hoffet og fortalte, hvad Enkedronningen var for en klog Dame. Hun havde mange dejlige Børn, men Ulrikka var nu en Gang hendes Øjesten. Og nu faldt det ham netop ind, at, da Sendemanden væntedes til København, havde Folk talt om, at man haabede, han kom for at bede om Prinsessens Haand til sin Konge. Var den Langsomhed, hvormed de polittiske Forhandlinger førtes, maaske Grunden til, at man endnu ikke havde sporet den ringeste Antydning dertil. — Brahe svarede, at Enkedronningens Sendemand jo kunde sige sig selv, at, om han end havde noget at besørge, der havde Hensyn til hans Konges og Prinsessens Fremtid, kunde han ikke tale derom, før man af den Gang, Statssagerne toge, kunde se, hvilken Tilbøjelighed og hvad Hjærtelag den svenske Konge fandt paa den Mark. Kom man til et godt Maal med Forhandlingerne om en polittisk Pagt, turde det vel ogsaa hænde, at hans Herre ligeledes vilde se sig om paa andre Felter. Enkedronningens Spejder var nu nær ved at briste af Nysgærrighed. Han bad om blot for sit eget Vedkommende at erfare, om Sendemanden havde Befaling til at anholde om Prinsessens Haand. Den varsomme Diplomat svarede, at det ikke tilkom ham at udelade sig derom endnu, da det kunde skade begge Konger, hvis der blev talt derom, inden hans Underhandlinger om det attraaede Forbund vare endte. Det kunde saa let faa Udseende af, at hans Konge for enhver Pris vilde drive Forhandlingerne om Forbundet igennem. Det var derfor hans Pligt at tie med dette delikate Anliggende, indtil han havde faaet Svar paa sit Ultimatum. Fik han da Befaling til at indlede Underhandlinger om Giftermaalet, saa skulde han behandle Sagen med al den Takt, Finhed og Ærbødighed, som en slig for Kvinder ikke ubehagelig Materie krævede. Ja, det var tydeligt, Frieriet skulde nyttes som Mading for de polittiske Underhandlinger.

Bloch gik til Enkedronningen med den Besked, han havde faaet, og hun lod ufortøvet gaa Bud efter Rigskansleren. Den

næste Dag var Brahe hos Griffenfeld, der kom ham saaledes imøde, at han lettelig kunde se, at Enkedronningen havde talt hans Sag med Varme. Brahe fandt, at Griffenfeld var mere forekommende end sædvanlig. Han havde betroet den svenske Sendemand, at det altid havde været hans højeste Ønske at se de nordiske Kroner forenede i sandt Venskab. Han haabede, at denne Traktat ikke alene blev et Broderskabs-Baand, der sammenslyngede de nordiske Riger, men at Gud for disse Rigers Vel vilde føje og læmpe det saa, at Hymen fik Befaling til at overtage Garantien for den stedse varende Fortrolighed. Brahe svarede, at han hverken vilde betage eller styrke ham i dette Haab. — Hos Griffenfeld var vel Haabet om at se hans bedste Ønsker opfyldte ikke stort, men opgivet dem havde han endnu ikke. I Gehejmeraadets Møde d. 15 April toges der den Beslutning, at det efter Konjunkturernes Gang var rigtigst at holde Forhandlingerne om et Forbund med Frankrig og Sverig stadig i Gang, og, hvis Nøden krævede det, slutte med dem begge eller — ogsaa udføre de i Haag sluttede Traktater.

Det er nu kommet saa vidt, skrev Brahe til sin Konge, at man ved det danske Hof ikke kan trække sig tilbage, uden at fornærme Deres Majestæt, saafremt vi komme til en god Ende med den indledede Traktat. Men, i Fald Sverig ikke tilfredsstilles i denne, saa har Deres Majestæt frie Hænder.

Efter at der saaledes var lettet en Flig af Tæppet, saa man kunde se den kongelige Bejler, faldt det atter ned, og der blev i flere Uger ikke talt af Brahe om Frieriet, i det forfængelige Haab, at Kongen med dette i Vænte skulde antage det svenske Ultimatum, der indeholdt følgende Forandringer i det danske Modforslag.

§ 1 og 2 vare uforandrede.

i § 3 havde Sverig indskrænket Beskyttelsen, som de nordiske Riger i Fællig skulde yde hinandens Søfart, til — overalt indenfor Evropas Grænser.

i § 4 havde det tilføjet, at Danmark og Norge skulde forpligte sig til ikke at forstyrre Kongen af Sverig i hans Foretagender i Tyskland.

§ 5 og 6 vare uforandrede.

i § 7 omtalte Ultimatumet ikke den danske Begæring, at Sverig skulde ophæve det med Gottorp indgaaede Forbund. Det indskærpede derimod, at Kongen af Danmark paany skulde bekræfte den roskildske og den københavnske Fred til Hertugen af Gottorps yderligere Sikkerhed.

i § 8 forbigik det svenske Ultimatum, at Sverig burde ophæve den hemmelige Artikkel 2 i det fransk-svenske Forbund. Det kildne Punkt om Indrømmelsen af Kongen af Danmarks Fordring paa at blive tredie Mand i det fransk-svenske Forbund, havde Sverig hverken gaaet ind paa eller forkastet. Det lød saaledes i det svenske Ultimatum: Endelig eftersom begge Deres Majestæter ere og fremtidig agte at forblive i god Fortrolighed med Kongen af Frankrig som deres Medforbundne, kunne de Kgl. Majestæter vel taale samt gærne se, at den ene ogsaa er den andens Ven.

Den første Gang Brahe traf sammen med Juel efter Overleveringen af sit Ultimatum, sagde denne klart skuende Statsmand bekymret til ham: «Nu ere vi længere fra hinanden end nogen Sinde». Den 19 April holdt Kommissærerne Møde for at drøfte det. De danske Kommissærer erklærede det for uantageligt af følgende Grunde: fordi Sverig havde aldeles ikke omtalt, om dets Traktat med Gottorp af 1661 og den hemmelige Artikkel 2 i dets Forbund af April 1672 med Frankrig skulde vedblive at være i Kraft; desuden fordi Ultimatumet gav Kongen af Sverig frie Hænder i Tyskland, samtidig med at det bandt Hænderne paa Kongen af Danmark; og endelig fordi det indskrænkede Handelens og Søfartens Garanti til Evropa. — For at bevæge den danske Regering til at vise mere Imødekomme, saa der kunde blive slaaet Bro over den Kløft, der var imellem den danske og svenske Affattelse af Forbundets Artikler, truede Brahe med, at han øjeblikkelig vilde sende sin Sekretær til Stockholm med bestemt Begæring om ufortøvet at blive hjemkaldt. Paa de danske Kommissærers Bøn indvilligede han dog i at opsætte Sekretærens Rejse i en Uge. De lovede ham, at han inden dennes Udløb skulde modtage det danske Ultimatum, som Sekretæren da kunde medtage til Stockholm og skaffe en hurtig Afgørelse paa.

Brahe skrev til sin Regering og forlangte frie Hænder. Han raadede den til ligeledes at vise sig imødekommende, baade for ikke at drive Danskerne over i Fjendens Lejr, og for at vise Kongen af Sverigs Venner og Uvenner, hvilken «lindrig» og fornuftig Vej han slog ind paa for at befæste sit Venskab med Kongen af Danmark, stik modsat alt det, de danske Sendemænd udspredte om Kongen af Sverigs vrangvillige Opførsel imod den dansk-norske Stat. Man vilde da erfare, om de danske Kommissærer efter de yderste Indrømmelser, hvortil han turde vove at gaa, virkelig vilde slutte

Værket. Hvis de saa vægrede sig ved at underskrive Traktaten, var det overflødigt, at han blev længer i København og dèr blev holdt for Nar. Han vilde da sige Farvel i al Venlighed, og det saa meget hellere, som der var en, der underhaanden havde betroet ham, at hans Afskedsbrev laa færdigt. — Han forsikrede sin Regering, at der ham vitterligt i Slutningen af April endnu intet var sluttet imellem Frankrig og Danmark. Han undrer sig over, at Terlon kan være saa glad og fornøjet med Danskernes Opførsel; tilfreds med, at de faa store Subsidier af Frankrigs og Sverigs Fjender; at han slet ikke er urolig over, at Brandenburgeren Knesebech og Østerrigeren Windischgrätz væntes ved det danske Hof. Han paastaar, at han har taget sine Forholdsregler, saa deres Komme ikke i nogen Maade skal skade Frankrigs Interesser. Da nu Frankrig er tilfreds med Danmarks Opførsel, maa et af to være Tilfældet: enten skuffer Danmarks Rigskansler Frankrigs Udenrigsminister, hvilket er sandsynligt; eller der er noget Maskepi imellem dem, som vil gaa ud over Sverig. Brahe er tilbøjelig til at antage det første, og skriver til Per Sparre, svensk Sendemand i Versailles, at han skal alvorlig advare de lettroende Franskmænd, at de ikke bør slaa sig til Ro eller sætte Lid til Griffenfelds søde Ord.

III.

Det danske Ultimatum d. 26 April. Griffenfelds Samtale med Brahe. Sverig afbryder de indledede Underhandlinger om et nordisk Forbund. Brahe begærer for sin Konge Ulrikka Eleonoras Haand. Kristian V's Svar. Forlovelse paa Nykøbing Slot d. 14 Juni 1675. Aarsagerne til at Underhandlingerne om et nordisk Forbund bristede.

I Mødet d. 26 April modtog Brahe det danske Ultimatum.

I de tvende første Artikler betonedes, som tidligere, at begge Kroner skulde befordre hinandens Gavn.

I den tredie Artikel hedder det, at Forbundet skulde oprettes til et virkeligt Værn for de nordiske Folks Søfart og Handel overalt i Verden, hvorfor begge Magter skulde forene deres Vaaben til gensidig Hjælp og ingen Fred indgaa uden efter fælles Aftale.

I den fjerde Artikel forpligtede Kongen af Danmark sig til at forene sig med Kongen af Sverig for at mægle Fred; men han skulde ikke paatvinge nogen sin Mægling.

Den 5 og 6 Artikkel, om at Retten skulde have sit uhindrede Løb i den oldenburgske Arvestrid, og at denne Pagt var ikke op-

rettet til Skade for de Traktater, som de nordiske Magter havde med fremmede Stater, — var enslydende med de samme Artikler i det svenske Ultimatum.

Den 7 og 8 Artikkel, der handlede om Forholdet til Gottorp og Frankrig, afskrive vi ordret for at vise, hvorledes man ved en lemfældig Omskrivning havde søgt at lette Antagelsen af disse kildne Punkter for Sverig. Sverig skulde ikke ophæve sine tidligere Forbund med Gottorp. Det skulde kun forpligte sig til ikke at benytte dem til Danmarks Skade. De skarpe Yttringer om Sverigs uegennyttige Interesse for Gottorps Vel skulde vise Sverig, at Danmark ikke var blindt for dets Hensigter med Holstein-Gottorp.

§ 7. Og eftersom Hs. Majestæts af Sverigs overordentlige Sendemand foruden den almindelige Stadfæstelse paa de forrige imellem begge højlovlige Kroner oprettede Traktater, hvorom i første Artikkel mældes, ogsaa har ønsket, at den sidste Traktat af 1660 maatte vorde bekræftet, for at udvise den Omhyggelighed, Hs. svenske Majestæt har for Hertugens Interesser, og at det maa fastsættes, at, hvad der i samme Traktat er lovet Hertugen, skal forblive fast og uryggeligt, og hvad der endnu ikke er efterkommet, maa blive udført, — da, uagtet Hs. Kgl. Majestæts Kommissærer noksom have indvendt, at sligt er ufornødent, eftersom alt, hvad der er fastsat i samme Traktat, er udført, saa, for at lade se, hvor gærne man i alle mulige Ting vil bekvæmme sig til, hvad der med Billigheds Skin kan begæres, saa er hermed erklæret, at alt, hvad der i formældte Aar 1660 angaaende Hertugen er sluttet, skal til Overflod hermed igen være stadfæstet og konfirmeret. Det sker i fuld Tillid og Vished om, at Hs. Majestæt Kongen af Sverig paa sin Side hverken direkte eller indirekte vil røre ved de i samme Traktat mortificerede Paastande, navnlig om Grevskabet Delmenhorst's Forhold til svensk Bremen; og, saasom merbemældte Hertug af Gottorp foruden det nære Slægtskabs- og Svogerskabs-Baand altid har den Sikkerhed og Garanti, som han kan begære, saa har Hs. Kgl. Majestæt af Danmarks Kommissærer erindret, at der i den imellem Sverig og Gottorp 1661 sluttede Traktat findes adskillige eftertænkelige Ord og Udtryk, som ikke synes konform eller gemæs med Roskilde- og Københavns-Traktater, hvorover den overordentlige Sendemand sig paa Hs. allernaadigste Konges Vegne har forklaret, som han og hermed fuldkomment forklarer og forsikrer, at, hvorledes endog Ord og Udtryk kunde være, saa har

dog Hs. Majestæts af Sverigs Mening aldrig været at præjudicere Hs. Majestæt af Danmark i ringeste Maade, og at samme Traktat aldrig herefter skal komme eller af nogen anføres Hs. Kgl. Majestæt til Hinder, Afbræk eller Præjudice i nogen Maade.

§ 8. Endelig, eftersom begge Deres Majestæter ere i god Fortrolighed og fremdeles agte at forblive det med Hs. Majestæt Kongen af Frankrig, som deres paa begge Sider Medforbundne og Allierede, og der aldeles ingen Misforstand, Skinsyge eller Mistro er imellem dem, medens de vel kunne taale, at den ene er den andens Ven, har Hs. Majestæt Kongen af Sverigs overordentlige Afsending forklaret, at hverken Hs. Majestæt Kongen af Sverigs Mening med det andet og det trettende Punkt af de hemmelige Artikler i det med Frankrig i April 1672 sluttede Forbund har været at skade Kongen af Danmark, ligesom han heller ikke har sluttet eller agter at slutte noget, som kan hindre Kongen af Frankrig i at indgaa saadanne Traktater med Kongen af Danmark, som de bedst kunne enes om.

Om denne § 8 skriver Brahe til den svenske Kansler, at han vil anholde om den Heles Udslettelse (exclusion in totum).

Det danske Ultimatum forkastedes af den svenske Regering. Den gav sin overordentlige Sendemand Befaling til at forlange det svenske Ultimatums Antagelse og true med Underhandlingernes Afbrydelse ved paa en opsigtvækkende Maade at træffe Forberedelser til sin Afrejse. Han skulde true, men ikke gøre Alvor af sin Trusel. Indrømmelser maatte han ikke gøre, saa det var et haabløst Arbejde, man havde sat ham til, og han udsatte sig for at blive latterlig ved at sige Farvel og dog blive siddende. Han undlop derfor at træffe de befalede Forberedelser til sin Afrejse og hørte taalmodig paa Terlons Snak. Franskmanden anstrængte sine Overtalelsesgaver for at bringe ham til at underskrive det danske Ultimatum. Griffenfeld lagde ham ligeledes Sagen paa Hjærte med de eftertænkelige Ord: «Tiderne ere vel altid lige lange, men Momenterne i Tiden forandre sig hyppig, og de ere saa ulige fra den ene Dag til den anden.» Han raadede Brahe til uden Betænkning at dyppe Pennen, lade Blækket flyde og skrive under det, som nu var aftalt i Aar og Dag, da det var alle tre nordiske Folk højst tjenligt. Fordelene maa være gensidige, sagde Griffenfeld; vi have ingen Krig med nogen som helst, det er altsaa ikke

underligt, at vi begære noget, som er til vor Fordel i den holsteinske Sag, og ikke mindre nødvendigt er det, at vi forsikre os om Kongen af Frankrigs Venskab. Hensigten med det Forbund, vi undertegne, er jo, at alle tre Konger skulle være nøje forbundne. Krigen staar for Døren, spild derfor ikke den kostbare Tid.

Hvor gærne end Brahe vilde nytte Tiden og ikke forsømme den gunstige Lejlighed, maatte han beklage, at hans Hænder vare bundne ved de ham tildelte Befalinger. Han meddelte sin Regering Griffenfelds Ord, der varslede om kommende Ulykker, og forlangte, at den ikke skulde slippe Lejligheden af Hænderne, men ufortøvet give ham Fuldmagt til at slutte. — Rigsfeltherren Wrangel havde underrettet ham om, at han d. 3 Maj vilde bryde op med sin Hær og rykke frem til Havel, til Brandenburgs Vestgrænse. Han vilde derved nærme sig Danmarks Grænser, hvilket vilde give Underhandlingerne Dødsstødet. Han beder derfor om uden længere Forhaling at faa Fuldmagt til at underskrive, ti mere, end der er opnaaet, kan der aldrig erholdes. Den svenske Konge afslog sin Afsendings indtrængende Andragende og forklarede, hvorfor han ikke vilde godkende den danske Opfattelse af Artiklerne om Mæglingen, Garantien og Forbundene med Gottorp og Frankrig. Brahe lod sig dog ikke slaa af Marken. Da han modtog denne Skrivelse, takkede han som øvet Hofmand sin Konge for de klare og tydelige Ord, i hvilke han havde tilkendegivet sin Villie, der i saa mange Punkter var overensstemmende med hans egen. Derpaa søgte han ved at skildre Sverigs højst uheldige Stilling at skaffe sine Anskuelser Indgang. «Nu tykkes det mig», skriver han, «at under de nuværende, for Sverig ugunstige Tilstande, vil det være rigtigst, hurtig at fuldbyrde dette Værk og slutte med Danskerne jo før jo hellere; ti Øjeblikket er kommet, da vore Vidtløftigheder i Tyskland, der saa let kunde have været bragte i Orden, nu ere udartede til offentlig Fejde baade imod Kurfyrsten af Brandenburg, Kejseren, største Delen af de tyske Stater og om kort Tid Nederlandene. Efter at Sagerne ere komne saa vidt, er Deres Majestæt alligevel ikke her kommen til nogen Slutning eller paa nogen Maade forsikret om Danmarks Venskab. — Krigen vil volde store Forandringer i Kongen af Danmarks Raad og i alle Forholdene her, saa jeg kan let faa et Vink om at forføje mig bort i al Stilhed. — Saa længe vor Hær stod slagfærdig i Tyskland, uden at nogen Fjende angreb den, var man meget spagfærdig her, og ikke uden Bekymring for, at Rigsfeltherren

skulde vende sig imod Danmark, hvorom der gik megen Tale her ved Hoffet. Men nu, efter at Krigen med Brandenburg er begyndt, ere de blevne kry, og, efter hvad jeg hører — igaar havde jeg næmlig Rigskansleren og de fornemste Hoffolk til Middag — mærker jeg tydelig, at Kongen ej er til Sinds at taale, at Brandenburg bukker under. Og da flere af Kurfyrstens Allierede ville slaa sig sammen med ham og gøre Forberedelser til at marchere imod Rigsfeltherren, saa er den polittiske Stilling i Færd med at forandre sig her. Dette have de tydelig givet mig at forstaa og paadutte mig Skylden, fordi jeg har forhalet Tiden. Om kort Tid have de ikke længer nogen Undskyldning mere, fordi de saa længe tøve med at komme deres Venner til Hjælp, hvilket Griffenfeld ikke utydelig har givet mig tilkende. — Endnu en kort Tid kunne de støtte os med deres Bestræbelser for Fredens Bevarelse. Alle de evangeliske og en stor Del af de katolske Stater ere saa fast knyttede til Danmark, at de rette sig efter denne Stat, med Hensyn til om de skulle deltage i Krigen.

«Saafremt vi holde det gaaende med Danmark og bringe Forbundet i Stand, ville Kejseren og Spanien betænke sig ti Gange, inden de bryde med os. Det vilde derfor være beklageligt, om den Lejlighed, der nu byder sig til et nordisk Forbund, skulde slippe os af Hænderne for nogle Ubetydeligheders Skyld, som ikke have det ringeste med Hovedsagen at gøre. Af England kunne vi ikke vænte nogen Hjælp. Frankrig forlanger indstændig, at vi slutte denne Traktat. Kong Ludvig er bleven øm og skaansom imod Kongen af Danmark, der baade har alle Deres Majestæts Uvenner paa sin Side og er i stor Yndest hos alle Deres Majestæts Venner. Jeg mener derfor, at man skal se igennem Fingrene med, hvad man dog ikke er i Stand til at opnaa i dette Øjeblik, og tage imod, hvad der tilbydes».

Man vil af ovenstaaende Brev faa Syn for Sagn, hvilke Overtalelsesgaver Griffenfeld var i Besiddelse af, hvor fuldstændig han havde omvendt Brahe og lært ham at se igennem sine Briller. — Brahe skrev til sin Konge, at den franske og den hannoverske Minister ved det danske Hof vilde paa deres Herrers Vegne for det almene Vels Skyld indestaa Brahe for, at alt, hvad han sluttede, vilde Kongen af Sverig godkende, og at Pufendorf havde sagt ham det samme, og at han derved vilde vise sit Fædreland en god Tjeneste. Han havde svaret dem, at over alle Ting stod den Ærbødighed, han skyldte sin Herre. Han skulde holde hans Bud

og lyde hans Befalinger, det kunde han vænte af ham, og Hs. Majestæt havde fuldstændig bundet hans Hænder i det ham med Enspænderen tilskikkede Brev. Dog skulde Brahe vel vogte sig for paa en opsigtvækkende Maade at true med at rejse bort, ti han vidste fra sikker Haand, at hans Rejsepas var udstedt og vilde blive ham tilstillet, naar han ymtede noget om at rejse hjem.

Alle Brahes Forestillinger vare spildte. Selv nogle yderligere Indrømmelser, som den danske Regering bekvæmmede sig til i Gehejmeraadets Møde d. 24 April, frugtede intet. Den svenske Kansler vilde hverken slippe Hertugen af Gottorp eller stille Danmark paa lige Fod med Sverig i det franske Forbund. Han foretrak Krig og udkastede en ny Felttogsplan imod Danmark. — I Slutningen af Maj vedtoge den svenske Konge og alle hans Rigsraader enstemmig den Beslutning, at Brahe skulde afbryde Underhandlingerne, og i «lindrige» Udtryk forkynde den danske Regering, at, da man ikke kunde blive enig, skulde alt forblive i den gamle Tilstand. Grev Brahe skulde derpaa skride til den anden Del af sin Sendelse.

Den 18 Maj havde Brahe faaet Befaling til at begære Ulrikka Eleonoras Haand til sin Konge med al Varsomhed og Forsigtighed, paa det han ej udsatte sin Konge for et Afslag. Herpaa havde Brahe svaret, at den hannoverske Minister, der var «domestique» hos Enkedronningen, havde forsikret ham, at hun intet højere ønskede end denne Forbindelse. Om Hannoveraneren skriver Brahe: han gaar paa Gløder og spørger mig hver Dag, om jeg ikke har faaet Befaling til at underskrive det danske Ultimatum, for at Underhandlingerne om Giftermaalet kunne begynde. Hannoveraneren fortæller, at Enkedronningen er vred paa Griffenfeld, fordi han gør saa mange Vanskeligheder med den Traktats Slutning, og at han efter hendes Mening helst saa, at der slet ikke blev noget af den.

Saa snart Brahe havde modtaget Befalingen om at forlange Prinsessens Haand, henvendte han sig overensstemmende med sin Forskrift underhaanden igennem den hannoverske Sendemand til Enkedronningen. Hun lod ham gennem samme Kilde vide, at han skulde faa et gunstigt Svar, men han maatte jo før jo hellere aabenbare sit Hverv for Griffenfeld, da alt gik igennem Rigskanslerens Hænder. Brahe skrev derfor et Brev til Griffenfeld, i hvilket han meddelte ham sit Hverv og opfordrede ham til som Rigets ypperste Embedsmand at fremme hans Andragende og i denne Anledning tilstaa ham en Samtale.

Samtalen fandt Sted d. 27 Maj. Brahe aabnede den med at

fortælle Rigskansleren, at Hs. svenske Majestæt og hans Rigsraad havde besluttet, at lade Forhandlingerne om Forbundet bero, da de ikke kunde modtage Traktaten i den Skikkelse, som den forelaa fra de danske Kommissærers Side. Han kom dernæst frem med, at han højtidelig skulde anmode om den danske Kongedatter Ulrikkas Haand til sin Konge, og bad Griffenfeld, om han i denne Anledning vilde skaffe ham Foretræde hos Kong Kristian V. Det var altsaa den af Kansler de la Gardie til Juel og Lindenow i Slutningen af forrige Aar antydede Mulighed til Ære og Fordel, som Brahe skulde være Overbringer af. Lindenow havde Ret, da han i Slutningen af April skrev til Griffenfeld: «Det var at ønske, at deres gode Forslag mere havde Danerkongens Bedste for Øje.» — Brahe erklærede, at han med Tryghed lagde denne vigtige Sag i Griffenfelds Hænder, som vilde udføre den med sin vanlige Klogskab og Sikkerhed, saa han (Brahe) kunde være sikker paa gunstigt Svar, førend han overleverede sit Kreditiv. Skulde Sagen støde paa Vanskeligheder og den danske Konge have Betænkelighed ved at bortgive sin Søsters Haand til Kong Karl, saa tvivlede Afsendingen ikke om, at Greven jo vilde lade ham det vide, for at han kunde undgaa at aflevere den skriftlige Begæring og derved udsætte sin Konge for en Krænkelse. Griffenfeld svarede i de aller forbindtligste Udtryk, at han havde haabet, at Traktaten var kommen i Stand, og at det havde været ønskeligt, om Grev Brahe havde begyndt med denne hjærtelige Materie, saa havde alt læmpet og føjet sig bedre. Nu frygtede han for, «at Frankrig vilde blive endnu trægere, end det alt var.» Grev Brahe indvendte alvorlig, at de offentlige Sager havde intet at bestille med Giftermaalsplanen, der hverken kunde fremskynde eller forhale dem. Det var jo en særskilt Sag, der ej maatte blandes ind i Politikken. Griffenfeld, hos hvem endnu ikke ethvert Haab om et nordisk Forbund var bristet, afbrød ham smilende, at han havde blot fremført denne Ytring om Frankrig, for at Greven skulde skynde paa Terlon. For øvrigt lovede han paa bedste Maade at aflægge Beretning til sin Konge om Grevens behagelige Meddelelse og snarest muligt selv bringe ham Svar. — Brahe maatte omstændelig fortælle til Enkedronningens Kavaller, Hr. Bloch, alt, hvad Griffenfeld havde sagt; hun vilde vide nøje Besked derom.

I et i denne vigtige Anledning holdt Gehejmeraadsmøde resolverede Kongen, at Rigskansleren skulde svare den svenske Afsending paa hans Andragende:

«At, saasom den svenske Ambassadør har begæret at tale med

mig, Rigskansleren, angaaende et Giftermaalsforslag imellem Prinsesse Ulrikka Eleonora og Kongen af Sverig, jeg da skulde gøre ham store Forestillinger om min Lyst til denne Underhandlings Befordring, og at jeg nogenledes havde gjort Hs. M^t^ bekendt med Sagen, og ikke kunde nægte, at Hs. M^t^ havde fundet det langt fordelagtigere for sin Søster, at kun fik en Konge, end at hun gjorde et andet Parti, — saa forekom det dog Hs. M^t^ noget fremmed, at Ambassadøren, som efter saa lang Tid, han havde været her paa Stedet, ikke havde talt med ham herom førend nu; medens tvært imod han udi sin Samtale med mig for nogen Tid siden havde ladet sig forlyde med, at han vel havde en saadan Materie for, men fik lade den bero, indtil Traktaterne vare sluttede, — han nu pludselig lod Traktaterne, i det Øjeblik man mente, de stode paa Slutningen, ganske ligge og talte kun om Giftermaalet; og skulde derfor mit, Rigskanslerens, uforgribelige Raad være, at, eftersom han det ikke formelt søgt havde, han da denne Formalitet om en Ansøgning lod være, indtil Traktaterne vare sluttede.

«Skulde Ambassadøren alligevel trænge paa og begære formel Avdiens herover, og forlange sit derover bekomne Kreditiv at overlevere til Hs. M^t^, skal ham siges, at jeg derover Hs. M^ts^ nærmere Villie, Dag og Tid og Maade hvorledes, vilde fornemme.»

I denne Resolution finde vi den sidste Paamindelse om at slutte Forbundet, medens det endnu var Tid. Giftermaalets fremtidige Skæbne var jo meget uvis, dersom der atter kom Krig paa. I det kongelige Svar finde vi en Antydning af, at Kongen ikke længer var for Partiet, og at Griffenfeld kom til at vælge imellem Kongen og hans Moder, og at han hældede til sidstnævnte.

Da Griffenfeld den næste Dag meddelte Brahe den kongelige Resolution, opfattede den svenske Afsending tydelig, at der just ikke var Længsel hos den danske Konge efter at komme i Svogerskab med Kongen af Sverig, inden Traktaten var sluttet. Han lod sig dog ikke mærke med den Misfornøjelse, han følte, takkede Griffenfeld, fordi han havde besørget hans Andragende saa vel, og fastholdt sin Begæring om at maatte erholde en formel Avdiens. Enkedronningen havde jo tilsikret ham et gunstigt Svar. Hvad Traktaten vedkom, saa var det Forslag, som han havde leveret til de danske Kommissærer, Hans svenske M^ts^ Ultimatum. Derudover kunde han ikke gaa, men det var han rede til at underskrive. Da Hs. danske M^t^ ikke fandt det stemmende med sine Interesser, saa stødte dette ikke Kongen af Sverig, der var den danske Konges uforanderlige Ven. Det skulde ikke formørke et Venskab, der var

grundet paa ældre Pagter*), som Kongen af Sverig uryggelig vilde holde, og han var fremdeles rede til at fuldbyrde den Traktat, der nu var underhandlet om i adskillige Aar. Altsammen Ytringer, som Griffenfeld aldeles ikke fandt det Umagen værd at svare paa. Hans forandrede Væsen og paafaldende Kulde i en Sag, der tidligere havde ligget ham saa stærkt paa Hjærte, gjorde Brahe urolig; men han ansaa det for spildt Møje atter at minde sin Regering om at slutte Traktaten, saaledes som den nu var affattet: det danske Ultimatum efter Overenskomst imellem ham og de danske Kommissærer. Han mindede dog sin Konge om Griffenfelds velvillige Sindelag imod Sverig og mente, at det var nødvendigt, at Kongen hædrede den danske Rigskansler med et allernaadigst Kansellibrev og bad om Tilladelse til at tilbyde ham noget Kobber, som han kunde tække sit nye Hus med, for at stemme ham noget «lustigere».

I en højtidelig Avdiens den 10 Juni, der foregik med de samme Ceremonier som dem, vi have beskrevet ved Brahes Ankomst til København, overrakte han sin Konges officielle Frierbrev, og, da han derefter gik over til at tale om Traktaten, svarede Kong Kristian ham med hans egne Ord, «at Giftermaalet var en særskilt Sag, som ingenlunde burde blandes ind i de polittiske Affærer. Han vilde holde de Forpligtelser, han havde imod sine Forbundne, Generalstaterne, Kejseren og den spanske Krone». Hermed var Foretrædet sluttet, og Sendemanden rejste til Nykøbing paa Falster, hvorhen Enkedronningen havde begivet sig med sin Datter, saa snart det højtidelige Foretræde, i hvilket Brahe havde anholdt om Prinsessens Haand, var berammet.

Paa Nykøbing Slot var Enkedronningen den fornemste Dame: der var hun den regerende Dronning, for hvem alle bøjede sig dybt ved de stedfindende Højtideligheder. Den 14 Juni gav Brahe paa dette Slot Prinsesse Ulrikka Karl XI's Fæstens-Ring. Hun betragtede sig fra dette Øjeblik som Kongens Hustru og afslog med Bestemthed alle Forsøg paa at hæve Forbindelsen. Hun blev en kærlig Moder for sine nye Undersaatter, til hvilke hun gav alt, hvad hun ejede og hvad hendes Mand skænkede hende. Man har i Sverig i tohundrede Aar bevaret Mindet om hende som en sand Skytsengel. — Brahe lykønskede sin Konge. Han skriver: «Deres M[ts] tilkommende Dronning er skøn, gudfrygtig og blid. Hun vil føje

*) Brømsebro, Roskilde og Københavns Fredslutninger.

sig efter Deres M' i alle Maader. Selv de mest hadefulde Mennesker kalde hende en Engel, hvis Mage ikke fandtes paa Jorden.» Hendes Lod, efter at hun var bleven gift, var rig paa Ydmygelser og Tilsidesættelser, og hun kunde fra sin Bryllupsdag til sin Dødsdag med Rette sige: at leve er at lide. Hofmændene, der ellers havde noget at udsætte paa alle, fandt hende uden Lyde. Selv Overjægermester Hahn siger: «Man hører kun godt om Prinsesse Ulrikka». Hvor omhyggelig Enkedronningen vaagede over, at ingen, selv af Hoffets fornemste Herrer, fik Adgang til hendes Døtre, derom vidner et Brev fra Hahn til Griffenfeld. Han skriver den 26 Juni 1675: «Enkedronningen og Prinsessen ere komne til København. Det er første Gang, jeg har talt med hende. Hun er livlig, smuk og velvoksen. Den svenske Ambassadør (Brahe) gør flittig sin Opvartning. Han er allarmeret over de ankomne hollandske Skibe.»

Brahes Underhandlinger havde varet fra Januar til Juni 1675. Hans Bestræbelser vare strandede paa de samme Hindringer, som Juel og Lindenow havde mødt i Stockholm: den svenske Regerings Fastholden ved at ville blande sig i de gottorpske Sager, dens Ulyst til at optage den dansk-norske Stat som Ligemand i det svensk-franske Forbund og den dumpe Uvillie, der gærede i mange svenske Rigsraader imod ethvert Forbund med den uindskrænkede Konge af Danmark. Hverken den svenske Konge eller hans Rigsraad havde nogen klar Opfattelse af Stillingens Alvor, og, naar vi have set, at Brahe gentagne Gange bad sin Regering om frie Hænder for at undertegne Forbundet i den Skikkelse, hvori det forelaa fra de danske Kommissærer, saa var det mere af Eftergivenhed imod sine Omgivelser end af egen Overbevisning, han handlede saaledes. Endnu i Maj sagde Griffenfeld til den franske Afsending, at han ikke kunde forstaa, hvorfor Brahe ikke fik Befaling til at underskrive det danske Ultimatum, der var formildet saa meget som muligt, og i hvilket man havde rettet sig efter Brahes Ønsker. Han forsikrede, at Brahes Langsomhed og hele den Maade, Sverig bar sig ad paa, kastede Kongen imod hans Ønske over i Armene paa Frankrigs og Sverigs Fjender. Uagtet Brahe i sine Skrivelser til sin Konge indrømmede, at det var urigtigt af Sverig at vedblive at pine Kongen af Danmark med Hertugen af Gottorp og den oldenburgske Arvesag, saa udelod han sig i stik modsat Retning til Terlon og forsikrede ham, at Sverig hellere vilde afstaa hele Provinser end frafalde de Punkter i sine Traktater med Gottorp, der vare til Danmarks Skade. Griffenfeld spurgte Terlon,

om det maaske var Skaane, Sverig hellere vilde afstaa. Han saa nok, at baade Frankrig og Sverig vilde afspise hans Konge med Komplimenter.

Havde Sendefærden været betroet til den for et nordisk Forbund saa velstemte Gyllenstjerna isteden for til den lunknere Brahe, saa havde Sendemanden vistnok forstaaet at formaa sin Konge til at give ham friere Hænder til Forbundets Slutning. Men, saa snart Underhandlingerne om Ægteskabet havde taget en lykkelig Vending, var Brahe glad ved Udsigterne til at komme hjem, og lod saa Underhandlingerne om Forbundet sejle sin egen Sø. Det havde ikke bristet ham paa Understøttelse. Den franske, engelske og flere tyske Afsendinger arbejdede utrættelig for ham. Griffenfeld havde intet højere Ønske end at se Underhandlingerne om et nordisk Forbund kronede med et lykkeligt Udfald. Mislykkedes de, saa var hans Stilling rystet. Enkedronningen og hendes Parti traadte aabent i Skrankerne for det Forbund, der attraaedes, medens de for Brandenburg og Holland gunstig stemte Hofmænd og Generaler, ifølge disse Magters Opførsel 1660, ikke vovede at staa paa, at man for deres Skyld skulde begynde en farlig Krig, naar ikke eget Vel og Nødvendigheden krævede det. Det forstod Kurfyrsten; han frygtede, at Danmark skulde erklære Krig og slutte Fred, ligesom han gjorde, uden at tage Hensyn til sine Allierede. Da han i April erfarede, at Danskerne havde overrakt Brahe et Ultimatum, blev han forskrækket og vilde ikke fæste Lid til, at Griffenfeld havde trøstet hans Afsendinger med, at det blot var forfattet til den svenske Sendemands Underholdning. Han vidste, at, naar det blev antaget af den svenske Regering, kunde han skyde en hvid Pind efter dansk Hjælp. Han bad sine Afsendinger om, for det Tilfælde, at Sverig sluttede Forbundet, efter bedste Evne at forhale Udførelsen og den danske Ratifikation, for at han kunde faa Tid til at trække sig ud af Krigen.

Underhandlingerne om et nordisk Forbund bristede altsaa, fordi Sverig ikke kunde formaa Danmark til at føje sig i de holstein-gottorpske Fordringer, og fordi der i nær Samklang hermed laa et andet Spørgsmaal, der havde stor Betydning for Sverig. Dette Rige havde stor Magt og Indflydelse i Tyskland. Den danske Konge stræbte med ikke ringe Held efter at indtage en lignende Stilling, og det gav Anledning til Rivninger. Det var disse tyske Lyster paa begge Sider, der gjorde en Tilnærmelse saa vanskelig, at man endte med at foretrække en Krig, fremfor at Modparten

skulde naa sit Maal. At dette ikke traadte tydeligere frem i Underhandlingernes Gang, var Griffenfelds Fortjeneste; med stort Skarpsind, Udholdenhed og nordisk Fædrelandssind begrænsede han de Artikler, om hvilke Underhandlingerne drejede sig og søgte baade i Stockholm og senere i København for saa vidt det stod til ham at holde de Punkter, der kunde give Anledning til Rivning som Toldsagen, Rigsvaabnet og den oldenburgske Arv, udenfor Forhandlingerne om et nordisk Forbund. — En Anstødssten for Underhandlingernes lykkelige Fremgang var vel ogsaa Ønsket og Haabet fra dansk Side om at tilbagevinde Provinserne østen for Sundet.

Da Svenskerne afbrøde Underhandlingerne i Stockholm i Slutningen af 1674 og kort efter foretoge Indfaldet i Brandenburg, vaagnede Kristian V's Lyst efter at drage Sværdet imod Sverig. Griffenfelds Stilling blev nu med hver Dag vanskeligere. Det imod Sverig fjendtlige Parti ved det danske Hof søgte at berøve ham Kongens Tillid, og han maatte tilsidst, for at bevare sin Magt over Monarken, føje ham i hans krigerske Lyster. Det gamle Had til Sverig var atter blusset op hos Kongen, og det næredes af de brandenburgske Sendemænd og af mange af hans tyske Hofmænd. Det lykkedes dog Griffenfeld at overbevise Kongen om, at han maatte bie med at drage Sværdet, indtil han var fuldtrustet og sikker paa sine Forbundsfællers Bistand, hvis han vilde gøre sig Haab om at besejre Sverig.

Men Krigen var uundgaaelig.

Breve og Aktstykker.

23 Breve fra Kristian V til Griffenfeld samt nogle Breve fra Enkedronningen, hendes Moder, og Griffenfeld, afskrevne efter de originale, som findes i Fru Christiansens, født Schumachers, Eje. Paa Omslaget har Kongen paa de fleste Breve skrevet „Greiffenfeld", og de ere forseglede med Kongens Haandsignet: Septer og Sværd i Kors over Danebrogskorset, og i dettes fire Grene de 3 Kroner og Rigsæblet.

1.

Omenschiünt *Güldenlew* wel siger Jer wordan alting er aff gaaen met Hertugen aff *Gottorf* i E. Dronningens Haffue saa kan Jeg dog icke lade att schriffe disse Linier, att alting effter stor combat er wel affgaaen, han gaff sin han paa, att han wilde lade mig altsamen med butyadingerland offuer, fore de 150000 rdl. och om resten schulde widere tracteris, nou har min Drøm faat ende saa wit, kunde wir drømme noget got med Pløn Ennou da war dett wel, i kommer nock en ganc her op i aften, heller i kan schriffe mig Jere tanker til.

(10 *Martij* 1671.)

2.

Guldelew har allerede talt med Hertugen aff *Pløn* her oppe, och har Hertugen allerede lat sig ud imod ham ungeffer paa 20000 rdl. (att giffue som han wilde were god for) mens han haffde ingen commission aff hans h. fader der om, och mente dog han kunde noch giøre dett, *Guldelew* formener han giffuer wel mere til ennou, Hertugen aff *Gottorf* gleder sig nou selwer att han er kommen ud aff dette wessen och er blewen accort med mig, for de 150000 for alt. Jer breff har Jeg strax brent.

(10 *Martij* 1671.)

3.

J afftis war Jeg ude med Hertugen aff *Gottorp* i E. Dronningensz haffue, huor han effter stor irresolution dog motte giffue osz rett, att han burde at cedere min broders linie an fein den regerende Mandlige linie aff wor husz, mensz han wilde endnu talle først med sin broder, wie sagde han fick endelig schloutte først her med oss, och fich endelig bliwe her saa lenge, och om han Endelig wilde daa kunde han excimere sin broders retmessige Jura, hvilket han vilde tage i betenkkning til

i dag, loffuende at bliwe, til alting war Ent her, och att han wilde beffalle sine at møde med Jer tilsammen i Dag. *Guldenlew* schal noch best sige Jer altsammen huordant alting er til gaaen. I kommer noch her op i mod 10 der som i for ickke att bestilde med de *Gottorfer*. Jeg hobis dett faar wel en god ende engang dette wessen.

(13 *Martij* 1671.)

4.

Jeg fornemmer noch aff Jer breff, att den urene and er icke ennou af rabinerne, war dog wel att den gamle *Adam* engang for alle ocgsaa wilde fare aff dem. Om Jeg icke drager ud i morgen, Da will Jeg lade Eder wide dett, saa kan wie talle om wor dependentier til Salvingens fuldbringelse. Dett er och hel wel som J melder om *Terlon*; her hos sendis en sünderlig invention aff en supplic[1]) huilken er kommen mig i hender hued ey aff huem den er offuerbragt, och er funden i winduwet her oppe i gemacket, Maneren er hel gallan, Mens man winder ey meget med schligt Gallanterier. (18 *April* 1671.)

5.

Jeg har sonderet min Dronning paa ny, och er hund wed dett samme Mundhel (som Jeg før har saagt) en nou, Dog stellendis alting i min direction forhaabendis att Jeg inted der ud i gjorde, som kunde were hinder til prejudiz heller til schat, Jeg suaarede altsammen wel mens bleff dog wed att hun wilde dog communicere med mig tillige, huor paa hun suarede dett kun ey were, saa lod Jeg dett denne gang bliwe derwed och talte ey mere der om, J kan nou tenke Jer lit mere om, och om i kunde finde andere exempeler om Dronninger som ey er blewen salvet, for att giffue hinder en liden satisfaction och contentement efftersom dett sünis dett ey wil gaa an med hinder, och om det kan hielpe att der bleff satt naaget om Dronninger hereffter i Salvingins instrux. Wie talis wel i morgen, saa kan Jeg bedre sige Jer alting muntlig. Gud were loffet E. Dronningen er reist i Dag til hirtzhollm saa haar Jeg ey behoff at høre, Was hør Ich noun.

(29 *April* 1671.)

6.

Min Dronning er nou hel wel tilfridsz mett alting paa den siste maade i instruxcen, effter som hun wil Parere lit, Mensz begerer att der motte ennou settisz mere utüdeliger, paa dett andere som war taabelige kunde dett och forstaa, och sette att dett war indiferent effter som some Dron. ware blewen salvet och some ey, enfein hun war hel wel tilfrids, mens att dett ikkun maatte lit mere exprimeris. her hos sender den translaterede instrux igen, och Naaget som de aff Krigs Collegio haffuer ind giffued rett nou kommer de nock op med post brevene, da bliwer de ordere til S^t^. Fr. *Alefelt* och expederet.

(16 *May* 1671.)

---

[1]) Et Bønskrift fra Fru Ulfeldts Døttre i Form af et Bindebrev skrevet paa et lyseblaat Silkebaand.

7.

her hos sender Jeg brevet til heidelber, effter hos følgende Copiees Datumet, J kan en widere talle med Rigens Marschalck derom, och naa dett breff schal bort. extracten aff Øresundet war ey hos Eders breff. Churprintzen kommer ey med paa revüen i morgen och bliwer ennou en paar Dage lengere hos os, och kan dett dog wel were att hannem som for Orderen føren de andere bliwer giort til Ridere. Jeg hobis dett schal med Guds hielp nock bliwe gott en gan med dett *Oldenburg* Dont paa en heller anden Maade. Greff F. *Alefelt* statholder, kommer wist denne afften til bys. De breffe for att lade bede for Dronningen schulde nou imod Sündag well gaa ud. Der schulde wel et breff til Landgreffinden for att invitere hinder herhid, for Dro. haffuer begeret dett. hun haffuer och wel talet om rangen for hendes Moder med mine süstere, Mens Jeg ser ey der er naaget wed at giøre.

(4 *Juli* 1671.)

8.

et breff til *Gottorf* for att føre ham til reson, [NB] promese den Kilkroch schal haffue, och saa att formere den present som min Süster schal haffue.
om dett kunde were att der war en antre vue i mellem mig och hertugen aff *Lün.* och *Os.* til *Glückstad*; Jeg kunde begünde offur fra *Jüdland* och ner igennem landett til *Glückst.* att bese festningen och milicen til sammen. Maaske hertugen aff *Gottorf* kunde betenke sig, och komme til mig, da fick han wel att giøre alting til en ende.

Dett war och wel gott at *Güldenlew* kom ickun hen til hertugerne *L. Osn.* for paa den maade at gaa med min süster, siden att hun wil drage til bründen och saa att han will bese sitt gods paa hjem weien, Under det schin kunde han giøre tractaterne ferdige, i dett Minste att sondere dem och att Habe [1]) giorde dett siden ferdig; och som Jeg ingen sünderlig reson hørte i Dag, da sünis mig dett dog wel kunde ske att tage possesion, som jeg før har opsatt.

Mes pur dire tutt, saa ser Jeg dog ingen anden Midel en att tage possesion dett kommer dog en gang dertil; Och dersom wie schal komme op engan, saa faa vi voge dett derpaa engan ti Dannemark kommer aldrig rett oppe uden wed Guds hielp, och Krig, derfor i huor suage wie ere for wie at giøre wor beste en tute nos afferes och icke sømme for lenge.

Jeg har satt dette litt i en hast op som itt memoral for mig, Jeg wed nu ey om i kan samble min mening for Jeg baade har satt dett naaget confus och ilde schrewen, saa haffuer Jeg dog icke kund lade, dette att tilsende Eder.

(25 *July* 1671.)

9.

Eders breff har Jeg bekommed som er hel wel. Pengene er ey udgiffuen til Directeurene aff Companiet, och schal dett ey heller udgiffuis. De andere breffue til Chur før. och Chur Prin. och Chur.

[1]) Habe — Habæus.

førstinden wil Jeg giøre ferdig om Gud wil i Morgen Ellers war Jeg ud hos Enke Dronningen i afften, huilken stod i betenkning om hun wil reisse med min süster *Wilhelmina* til *Altona*, som Jeg tror hun noch giør, och da komer att passere *Gottorf*, sünis mig ey att were tienlig for osz. war wel best att man kunde mage dett enten wed en eller anden (som Rigens Marschal) til att forhindere den Reise. Ellers sender ogsaa en ny portert[1]) for att sende til *Engelan*, som min Dronning har flüd mig, Jeg sagde hun kand schuare dem som hinder schreff att wie ey war saa hel gode wenner ennu med Engelschen, och derfor ey kunde proponere saadant Ennu, intil wie forstod os bedere.

(14 *Aug.* 1671.)

10.

Dett war ey affweyen der som I och *Guldenlew* tenkte lit paa hertugen aff Pløns Dont, och den alliance han taller om intil Jeg kom hiem i Morgen effter Middag i mod 4 eller 5 da war dett mig kier om i kom her oppe. hertuen aff Pløn har och talt med mig huad mig süntis, om der kunde sette en Mariaje i mellem Curprintzen aff brandenborg och min yngst Süster, Jeg suarede ham att Jeg ey haffde tenkett der paa før Jeg kunde ey wide dett. Min Dronning tog dett om liffgedinget til sig att bese. *a dieu.*

(18 *Aug.* 1671.)

11.

Jer breff og dett hos følgende haffter Jeg wel bekommet og er dett hel wel. Efter som E. Dronningen war temmeligen apesseret for den affere heller lumperer[2]) der war i afftis da haffuer hun dog flüd mig dette hosfølgende, som i dog allerede haffuer seet tilførn, Jeg skal ogsaa noch nock widere sige Jer mine tanker der om i Morgen naar I kommer her oppe imod 9 for siden reisser Jeg lit ud; Jeg tror wie for att rette oss efter den giorte Kongelow, de andere maa rette dem effter den Süverenitet aff Franckrig, huor paa hun mest trøster sig, Mig sünis att dett er bedere att Jeg taller med Jer derom en att schriffe ilde.

(17 *Octbr.* 1671.)

12.

herhos følger dett breff til *Petkum* underskrewen I haffuer rett nock, og gider Jeg ey gierne haff med schlige Salpaderier[3]) att giøre. Kunde Man bewisse *S.* Gref *Pasberg* naagen seer Ere, saa Jeg dett gierne paa en anden Maade. Jeg war ude hos E. Dronningen, hun plager mig forferdelig for hindis og min Süsters resterende penge, og om ingen anden raad er wilde hun haffue dem aff mit Cammer, Jeg suarte att der war intet meget i forraad, og ieg haffde hel hoben udgiffter, som sant nock er, *Bielke* schal nu haffue 7000 *Rdl*. paa ny og andere mere udgiffter, og der kommer intet igjen aff dett som allerede er ud lagt der resterer en nu paa de 90000 *rd* 74000 *Rdlr*. og ellers foruden 20000 *Rdl.* som ere udlagte. *a dieu.*

(26 *November* 1671.)

[1]) Portræt. [2]) Æsler, Æselsstreger. [3]) Snavs (Saloperie).

13.

Man kan endeligen wel see att dett Gamle wendsckab i Mellem *Suerrig* og *Franckrig*, bliver nu mer fornyet, huilkett Jeg wil hobis dett schal tiene Engan til wor beste, og att wie kan komme til att tage de Messürer som os dog er naturligst og avantajeus. her hos følger Terlons breff igen, og dett Underschreffuene Projet og tratat aff hertugen af *Gottorff*. (30 *Martij* 1672.)

14.

her hos følger naagele supplicer, som Jeg glemte i dag att fly Jer, og schriwer her hos it wersz som er naagett høytt sagt, som kongen aff *Franckrig* lader sette omkring Luveren, huilken en schotte schal haffue giort, og haffuer fod der for 1000 pistol. J maa kanscke wel haffue sett den til føren:

Non orbis gentem, non urbem gens habet ulla
Urbsve domum Dominum nec Domus ulla parem

Herpaa, svarte jeg Hans may. udj een Hast:

Magna domus, urbs major; an his Ludovice superbis?
Una domum et Domimum sæpe ruina tulit[1].

(6 *April* 1672.)

15.

Rett nu kommer Jeg først hiem med Greff *Anton*, huilken Jeg spurde alt under weisz, om han haffde nu betenckt sig paa dett som jeg hannem haffde saagt; han sagde wel att haffue tenckt der paa mens hun var saa meget ung ennu, tilmed kunde han ey wide om han Jcke sielwer wilde gifftis, og tilmed kunde han icke giffue penge forud, som ham *Gul.* maascke kunde were tient med. Jeg suaart huad der angick hindis allder, da wilde Jeg nock mage dett saa att *Gu.* schulde bie en tidlang, og huad ham angick kunde han wel tenke, ad der war ingen saa Gal som wilde forbyde ham (nemlig Gr. *Anton*) att Giffte sig, i det Offrige, pengene angaaende, der kom die nock sielwer tilrette om siden, og sagde Jeg schulde ickun forsikere mig paa sin side, da wilde Jeg nock mage dett paa den anden side, og icke lade mig merke att Jeg war forsickerett aff ham. Endelig tackede han mig suaart og sagde Jaa og att ingen schulde were ham kierere en *Guldenlew*, bad mig og Jeg maatt dog icke talle til Naagen der om og att minagere hans person derudi, og stilte altin i min wille, enfin min Maquerellaje[2]) er kommen saa wit att Greff *Anton* er saa wit fast deran og altin wel for *Guldenlew*. J Morgen wil Jeg widere sig Eder alle Omstender.

a dieu.

(2 *Novemb.* 1672.)

[1]) Verden har ej noget Folk, intet Folk nogen By, eller en By et Hus, eller et Hus en Herre, som kan maale sig med denne.

Huset er stort, Byen større; mon du hovmoder dig af disse, Ludvig?
Samme Undergang har ofte tilintetgjort baade Hus og Herre.

[2]) Sammenkoblen.

16.

Jeg sender tilbage igen Eders breff til *Guldenlew*, som er saa Megett well og kan icke forbederis, Müntewessenet belangende haffuer Jeg i afften altt commissioner der om til Reduer og Timphe undersckrewen, Jeg spurde dem om *Habeus*, da sagde R. Marschalck, att han haffde med den Conferentze til brunswig at bestilde och dett er mig kier att *bielke* er i god humör. wie ere kommen naaget silde i afften fra bors der forre bekommer J dette naaget silde. *a dieu.*

(11 *Februar* 1673.)

17.

Dett er Mig hel ukier att fornemme att den slemme Gest er kommen til Eder Igen, Jeg Ynscker og wil haabis att dett bliwer snaart Gott igen baade med Eders Øye og Catharren. *Guldenlews* breff følger her hos, han raporterer sig paa hans relation og sentimant (som J uden tuiwel haffuer bekommed) Mig Synis att han ick holder for raadelig att holde op (Eller bryde) tractaterne om Oldenburg *H Vind* war her osse, mens war borte før Jeg fick Eders breff, dersom Jeg seer ham da wil Jeg nock sige ham dett, belangende En. Dronning og till offuerflod wisse ham til Eder, Jeg haar dog alt igaar talt sielff med En. Dronning paa den Maade J schreff i gaar til mig, og gaff E. Dronni. sig wel til frids paa den Maade. Woris brandenburger wed man fast icke huad man schal dømme om, naar man considererer den avis de haffuer giffued *ameron*, og alle deris Comportementer. Jeg wilde wel wide aff huad dato *Guldenl.* breff er til Eder.

(22 *Februarii* 1673.)

18.

Jeg sender Eder breffued til *Guldenlew* til bage igen, som ick kan forbederis og er saa Meget wel. J Morgen naar J kommer her op, for Jeg at sige Eder en artig Finesse som Jeg observerte i dag wed floden.

(1 *Marts* 1673.)

19.

Von *Osten* war hosz Mig igaar Efftermedag og leverte mig dette hos folgende hand breff og giorde kortelig relation om hansz forrettning der hos, bad mig att den ene post hertugens tractater belangende matte Cecreteris huorom hert. og i hans sckriwelse melder, han kommer wel sielff til Eder og giwer widere raport om alting. Listen aff hertugens Militie fick Jeg og, huilken Jeg wil lit gemme hos Mig. *adieu.*

(27 *Juli* 1673.)

20.

Schatt Mesteren er syg, mens han kommer dog her op i Morgen tillig saa sckal Jeg sige ham dett. Jeg sagde til *bielke* huad i disse Dage var sckede, saa brummede han lit hos sig sielff. Mens saa gaff Jeg ham de Orden En til hans Broder og en til hans Suoger, der med bleff hand glad igen, og war hel wel tilfrids. Mens hans rang wiste

han icke at finde sig udi, Jeg wilde ey heller sige ham widere om Naagett. *Bielke* han finder sig nock, og forbliwer dett wett wor afftalle. I komer Nock Mod Medag her opp saa for wie wel tid til att tallo om att schilligt Dont. *adieu.* (26 *Novemb.* 1673.)

26 *Novembr.* 1673 om afftenen effter i samme Dag Hands May Haffde giort mig til Rigskantzeler og giffuet mig sin eygen Ridderorden Elephanten som Hand kaste mig sielff om Halsen. Gud giffve sin lycke og Velsignelse Hertil.

(De fire ovenstaaende Linier ere tilføjede med Griffenfelds Haand.)

21.

Jeg haffuer talt med min broder, og kan han for sin samwittigheds scküll icke resolvere sig att schanjere sin religion megett mindere at renuncere den, tackede Mig for Min gode intention for ham og att han gierne ynsckede att kunde bewisse sin tieneste mig og disse riger, sagde derhos om dett kunde were mugeligt att de ham for sin egen person udi sitt Cammer allene willde lade ham frihed i sin religion, wilde han gierne paatage sig alden besuering og umag der kunde findis wed den Krone. Jeg sagde att dett war Mig ker, at Jeg wiste min broders intention Jeg wilde dereffter og resolvere Mig, og lade Min broder siden altin widere Communicere. her hos følger og Naagele Memorialler aff schattkammerett. *adieu.* (18 *Martij* 1674.)

22.

Dett er altsammen saa ledis wel som J schriwer og haffuer Jeg nock J den relation som J Mig haffuer schrewed, dett Concept til hertugen er megett wel saa, der burde og wel were en til Min Syster, til I Morgen Klocken 7 sckal breffuene bliwe ferdig naar Jeg for Conceptet udi god tid. Feltherren haffuer Jeg icke kunt bringe paa Discurs om de franscke regement støcke. Jeg tror dett haffuer ingen hast. Man kan først rett betenke sig, om J wilde erkyne Eder Naaget der om, og lade Mig Eders Mening wide da sckal det were mig kier. J Morgen drager wie tilfelds, haffuer I lyst att se armeen da er dett tid til i morgen Klocken 10 eller 11 huilket er den første Gang.

(*Colding* 24 *Maji* 1674.)

23.

her hos følger Kisten som Jeg wiste Jer i dag, Jeg haffuer lagt en bog der udi som er Naagele dischiffrede breffue udi Krigens tid, saa og om Corfit Ulfeld. (1 *December* 1674.)

Brev fra Enkedronning Sofia Amalie til Kongen.

Nyköping d. 14 Octbr. 1670.

Meines hochliben Sohns Briefchen von 10 October wie angenehm

mir solches auch gewesen so ungerne habe auch darauz vernohmen, dasz die tägliche einfallende affaires die längst erwünschte visite Meines liben Sohn verhindert haben worauf mich doch Mein Sohn *prince George* in gleichen von der *Osten* bei ihrer anhero Kunft noch neuerlich vertrostet in fast gewisse Hoffnung machen wollen welche ich auch noch nicht gansz fallen lasse. Doch sag in mittelst Meinen Sohn geziemenden Dank wegen der an Holger Windt gegebnen Befehlige betreffende meine noch restirende Gelder, darnach ich sehr verlange darnegst Meinner Tochter W E ausssteuer sachen wormit man keine Zeit mehr verliren musz Undt der Meine recommendation fur Rahtlaven; allein Mein liber Sohn hat vergeszen mir auf die übrigen zwei Puncten zu antworten, darvon der erste meines behaltens die armen Leutte hir in den beiden Ländern anginge, ob sie wohl nicht ganz dennoch mit etwas könten verschonnt werden, weil sie überaus grosse Miswachs wegen die trochenen Zeit gehabt. Und von Erbszen gantz nichts bekommen haben sollen sie mir gersten dafür geben, so würde es ihnen gantz unerträglich fallen es geschehe Ihnen auch ohne dasfür den anden in Selandt und Jütlandt viel zu kurtz wie solcher aus dem Beschlus zu ersehen und von Meinen Herr König Seelig Anno 1667 deshalb geendert worden; der andere Punct traf mich selbst an, nehmblich die mir bis zu d. 1 Mai restirente 107,470 Rthl welche mir lauth der Abrechnung alhir zu kommen über das kleine Capital so allemahl in Umbschlage verrentet wirt, dahero auch gerne auf das andre Versicherung haben undt wissen wolte wo ich wo nicht auf einmahl gantzlich das Capital doch nach Neujahr undt bis dahin die jährliche Renthe von selbigen nehmen sol, weihl den an diszen beiden Punkten wie auch an den dritten so in der mitfolgenden Erklärung begriffen. Undt betrifft die Freiheitt von den Höffen welche Mein Sohn dem Adel gegönnet für die K: Reuhter dasz ich dieselben ins vennigste von diszen Art auch in etwas geniszen mochte weihl ich eben sowohl solche Reuhter halte mir gar hoch gelegen so verlange einne gute Erklärrung darrauf mit dem ersten und verbleib

Meiner hertz vielgelibten Sohns getreuere ergebne Mutter
S Amalie.

Brev til Dronningens Moder, Landgrevinden af Hessen. om at hjælpe Prinsessen af Tremouille og Tarent til en Mand.

Es wirdt gebeten dasz Eure Durchl. wollen favorablement sich employren und schreiben an Ihr May[t] die Königin in Dennemarck von der Princessin von Tarante älteste Tochter, damit wann es möglich die bewuste Sach welche Eure Durchl. zu erst vorgeschlagen einen glücklichen succes erlangen möge, die raisonnablesten personen welche hierinnen zu rhat gefragt werden haben davor gehalten, dasz das sicherste und schleunigste mittel hiezu zu gelangen sein würde, wenn man zu wege bringen könte, das der Dennemarckische Ambassadeur welcher itzo zu Paris von Ihr. Mays[t] dem König in Dennemarck Ordre bekähme diese Sach dem Königl Engelschen Ambassadeur welcher auch zu Paris ist vorzutragen nemblich das mariage der Princessin von

Tarante eltesten Dochter mit dem Herzog von Jorck, und zu temoigniren das der König von Dennemarck diese Alliance wünschete, weilen dieselbige Princessin die ehre hette cousine germaine mit der Königin seiner Gemahlin zu sein. Man hat versichert dasz auf solche weisse die sache nicht manquiren könte. Es müsse aber der Dänische Ambassadeur auch zugleich dem König in Franckreich einige ouverture hievon thun dass auff solche weise wirdt alles so versichert, dasz es nicht wohl miszlingen könte. Und ist gantz gewisz, dasz es der König in Franckreich verlanget und dasz er froh sein wirdt, das der König und Königin in Dennemarck solches auch wünschen. Man benänt dabey zugleich die zwei Personen deren sich der Dänische Ambassadeur zu bedienen umb mit dem König zu sprechen, Nemblich Mon^sr de Ruvigny oder Mon^sr le Tellier den ersten weil er von der Religion ist und dasz er hierbey einige raisons anführen kann so andere nicht wissen und dasz er über allemassen wohl ist bey dem König von Engellandt Kan also diesser man auf allen seiten nutzlich dienen dazu ist er grosser Freundt vom Printzen und der Princessin von Tarente. M^r le Tellier so der 4 Secretairen d'Estat einer ist, erwehlet man deswegen von den anderen seines Gleichen dieweil sobald die sache zu der Königs wissenschaft gelanget alsdan nötig ist, dasz auch einer von den secretairen d'Estat nachricht davon habe, und dan das dieser Mr le Tellier mehr Freundt ist von dem Hause Tremoille alsz alle die andern Will also bei diessem zustandt alles dependiren von den schreiben aus Cassel in Dennemarck und von denen aus Dennemarck ahn den Dänischen Ambassadeur zu Paris und dasz diese Schreiben mit einander nachtrüchligt eingerichtet seyen, auf dasz wann der dänische Ambassadeur sehen wirdt das sein König und Königin sich diese sache lassen angelegen sein, er nichts unterlasse was in seinen kraften solchen romuren zu machen. Mann will hir nicht sagen wie eine grosse Consolation diesses vor die Princessin von Tarante bei ihrem betrüchten Zustandt sein wirdt, wann sie ihre Dochter welche sich lieber umbringen lassen als die religion endern würde ahn Leib und Seele glücklich establirt sehen möchte. Über diesses alle würden die von der religion in Franckreich ahn dieselben eine mächtige Protectrice haben. Got wolle alles ausschlagen lassen zu der ehre seines grossen nahmens und seiner Kirchen zum besten.

Eine ganz Unwürdige aber doch gansz gehorsamste Dienerin recomendirt sich in Eur. Mayst. beharliche Gnadt Undt wirdt nimmer vergessen alle hohe Gnadt so E. M. ihr erwiesen, bittet Gott dasz er allezeit seiner aller gewaltige handt Uber E. M. und den Königl. Hause halten wolle. Undt alle E. K. M. vornehmen gesegnen solche zu seinem Ehren einschlagen lassen und ein feindt E. K. May^st feinde sein dieses werden alle Zeit die veus sein von E. M. unterthanigste und treuest Dienerin.

Coppenhagen d. 6. 9bris 1671.

Denne seddel skref Landgreffinden Aftenen tilforn førend hun reiste

bort, mens de andre stod og saa paa Fyrværkeriet og lod den saa ligge efter sig paa bordet og flyde Hans May mig den saa til at gjemme.

(De tre ovenstaaende Linier ere skrevne med Griffenfelds Haand.)

To Breve fra Griffenfeld til Gyldenløve.

11. Febr. 1673.

I'ay fait rapport au Roy de ce que Vre Excellce m'a mandé dans la derniere du 8me de ce mois, qu' Elle m'a fait l'honneur de m'ecrire, et comme Sa Mayte a été toute étonnée de voir un nouveau surcroist des difficultés dans cette negotiation lorsqu' Elle s'y attendoit le moins*). Elle attendra la reponse de Vre haute Exce sur les ordres qui luy ont éte envoyés du 8me de ce mois aussi bien que sur la lettre que je luy ay ecrite de la meme datte avant que de resoudre sur ces nouvelles demandes de Mr le President, lesquelles le Roy trouve de fort dure digestion, il m'a pourtant commandé d'en faire rapport dans le conseil demain, c'etant fête aujourd huy.

Quant a Mr. le duc do Sønderborg le Roy veut bien luy faire la grace de luy faire payer dorenavant sa pension annuelle de douze cens ecus pourvu qu'il ne pretende aucun remboursement pour les années passées et qu'il desiste entierement de ces pretentions qu'il a eu autrefois de vouloir etre retabli ou remis tout a fait dans son apanage ce qui est impossible il ne se fera jamais, Je ne repondray rien cette fois sur ce qu'elle me mande touchant le 4. 17. 11. 1. 5. 16 de 80**), mais attendray premiérèment sa reponse sur la mienne de 8me de ce mois et suis avec toute sorte de respect son plus acquis et plus obeissant serviteur.

1 Martii 1673.

L'affaire d'Oldenburg a été derechef sur le tapis, et je croyoit envoyer à Vre haute Excce par cette ordinaire les derniérs ordres du Roy; mais celle que je viens de recevoir aujourdhui de la part de Votre haute Excce datée le 24me de ce mois a fait changer d'avis au Roy et a tout le conseil, car voyant qu'elle faisoit état de partir sans faute trois ou quatre jours apres la date de la dite lettre, on l'a desja cru en chemin, et puisque meme Elle marque qu'elle portera les derniers resolutions de Gottorp avec soy, qui peutêtre nous pouroient faire changer notre resolution à plusieurs choses, on a crû que le plus seur seroit d'attendre le retour de Vre haute Excce pour pouvoir tout mieux etre informé par Elle de vive voix de toutes les circonstances et puis après conjoinctement avec Elle prendre nos mesures. Je n'ay donc rien plus a adjouter à ceci que seulement de la prier de presser son voyage le plus qu'Elle pourra, le Roy l'attendant à cette heure de jour en jour avec une tendresse et bonté extreme pour sa personne. Quant aux donneurs d'avis

---

[1]) De nye Fordringer, Hertugen af Gottorp gjorde for at afstaa sin Del af Grevskaberne Oldenburg, vare, at han, foruden hvad man var kommen overens om, fik en Del af Sønder Ditmarsken eller Pinneberg. „Messieurs de Gottorp ne veuillent pas demordre de leur pretension de Pinenberg ou Ditmars,“ skriver Gyldenløve til Griffenfeld.

[2]) Præsident de Kielmann.

secrets de Copenhague je n'ay rien a luy dire que de la prier de se souvenir du Medicin du Roy Louis. Je suis avec toute sorte de respect Son plus acquis et plus obeissant serviteur.

Brev fra Hertugen af Hannover til Kongen.

Sire Le Sr Osten n'a pas manqué suivant les ordres qu'el a eu de Votre Majesté de me communiquer de vive voix la substance du traité qu'elle a faite avec M[res] les Etats des Provinces Unis. Si la grace qu'el luy a plu me faire m'honorant de sa confidence en une matiere de cette consideration est très particuliere, il luy sera aussy facile de comprendre que la joye que j'en aye concu est extreme. Je ne manqueray pas aussy d'observer dans celle affaire la conduite que Votre Majesté m'a fait prescrire et jay pris la liberté de communiquer au Sr Osten L'etat present de mes interets pour en faire rapport a V. M[te].

Sire de votre Majesté très humble et tres obeissant serviteur
Clausthal le 15 Juillet 1673. Jean Frederic.
m. p.

(NB. Hertugen var allieret med Frankrig.)

Skrivelser vekslede imellem den danske og svenske Regering samt Kongelige Skrivelser til de danske Sendemænd i Stockholm.

Protokol over Svenske acta 1670 til 74 i Geheimearkivet.

Svenske acta Nr. 4 (Folio 17).

Kongen udj Sverige hans Skrivelse til May[tten] erbydendes hans interposition imellem Danmark og Gottorp i den oldenburgske Sag.

Vi Carl [titler og hilsen som fol 1[1]]. Saasom vi os billig haffue hugnat udoffuer den fortrolighet hvilken imellem Eders May[tt] og hertugen af Gottorps Kjerl[tt] haffuer været stadfest og saa ynskeligen her tilldags cultiveret, altsaa foraarsages hos os ingen ringe sorgfuldighed udaff den effterrettelse som hos os er indkommen om nogle differentzer, hvilke siges imellem Eders May[tt] og høybem[e] Hertugs Kjærlighed sig ville begynde att indtrænge: thi det faste venskabs og nære forvandtskabs baandet hvilket med Os Eders May[tt] og hans førstel. Kierl[tt] sammen fester, kand icke anderledes end formaa Os till at fatte bekymmersomme tancker. Betragtende aff det Effuentyret udj hvilchet tvende Vore saa høie Venner og allierede letteligen omsider kunde råka gennom saadanne søndringer ihvor ringe anseende de i førsten have. Vi ynske for den

[1]) Vi Carl medh Guds nåde Sveriges, Giöthes og Wändes Konungh og Arfförste, Storförste till Findlandh, Hertigh uthi Skåhne, Estlandh, Liifflandh, Carelen, Brehmen, Vehrden, Stettin, Pommeren, Caszuben og Wänden, Første til Rügen, Herre offuer Ingermanlandh och Wismar, Så och Pfaltzgreve wydh Rhein, i Beyern till Gülich Clewe och Bergen Hertigh.

skyld icke aleniste højligen att disse imellem E. May^{tt} og merbem. Hertugs Kjerl. opkomne differentier måtte kun de udi all venlighed tideligen terminerede, bilagde og afhjulpne bliffue dett os helt angenemt skulde være, uden og der ingen anden regard vare oppå den næra befæstelsen imellem Os Eders May^{tt} og Hertugens Kjærl. indbyrdes så vill dog den åhuge hvilken Os jæmpte alle christelige Potentater åligger, at drage trogen omsorg for den gemeene velferdens conservation pålegge Os den skyldigheden at bibringe all Os gjørlig forsorg middel og ud veye till att søge formedelst en ynskelig composition all videre svårighed aff og undenboye, — hvorfor Vi ochså icke hafve kundet underlade vor interposition Eders May^{tt} hermed nabovenligen at offerere formodendes vi saa meged mere, att Eders Maj^{tt} denne Nabovenlige offerte sig låhrer vilde lade behage som vi Os forsickrede gjøre om E. May^{tt} berømmelige inclination till alt hvorigennem den allgemene roligheden må udi en vis sickerhed sættes og eenkannerligen E. May^{tt} og det førstli. Høie begge huses indbyrdes velmågo og fortroende styrkes og oprettholdes kunde, hvilket Vor ved Eders M^{tt} hoff verende Resident os elskelig edel og velbyrdig Gustaff Lilliecrona til Hellstadh Eders M^{tts} i føllie af vor derpaa haffuende befaling behørigen og udførligen foredragendes vorder, hvilken Eders M^{tt} teckes for sig att komme lade hannem høre og sådan resolution meddehle som Vi forvendte ud aff Eders May^{tt} nabovenlige fortroende til Vor Sincere og oprigtige nabovenlige intention og velmening.

Befalende Eders Mayestæt udi Guds den Højestes Beskydd till all selfbegærlig Prosperitet og Velmåge Nabovenligen.

Stockholm d. 31 May 1671.

Hedevig Eleonora.

Per Brahe. C. G. Wrangel. Gustaff Otte Stenbock.
S. R. Drötzet. S. R. Marsk. S. R. Amiral.
Magnus Gabriel de Gardie. Gustav Baner.
S. R. Kantzler. utj R. Skattmesters Stelle.

Høghusen.

Hans Mayestæts svar paa denne skriffuelse.
Folio 8.

Vi Christian [titel og hilsen som fol. 1]. Eders May^{tts} Skrivelse aff dato d. 31 May sidst forleden er Os for faa dage siden vell indhændigett fornemmeligen derudi bestaaende at saasom Eders May^{tt} hidindtill med største fornøjelse haffde fornummet det fortrolige venskab som Os og Hs. Kierl. Hertugen af Gottorp imellem været haffuer, saa har derimod den indkomne beretning anl. nogen tvistighed som Os og bem. Hs. Kærl. imellem kommen være skulde Eders May^{tt} stor bekymring foraarsaget, befrygtendes deraf større irring og viittløfftighed i fremtiden at kunde oprinde till hvilken i tide att forekomme og i mindelighed at bilægge Eders M^{tt} sin interposition nabovenligen offererer og tillbyder som samme Eder M^{tts} skriffuelse videre formelder og Eders M^{tts} herværende Resident ogsaa udførligen deduceret haffuer. Saasom vi nu heraf klarligen see og kende Eders May^{tts} icke alene høiberømmelige fredelskende tancker og omsorg for den almindelige rolighed mens endog især Eders May^{tts}

synderlige inclination til at stadfeste og nærmere att knytte det os imellem værende fortroligheds og venskabs baand saa kunde Vi og forsikkre Eders May[tt] at vi udj samme intention med Eders May[tt] fuldkommen concurere og ville paa vor side aldeles intet undlade hvad till felles nabovenlig fortrolighøds bestyrkelse tjene kunde, vel vidende hvor gaffnligt det paa begge Sider er, at disse tvende højloffiige Kroner udj uopløselig eenighed stedtze forbunden bliffue, kunde og derfor ei heller denne tilbudne interposition anderledes end for et sær venskabs tegn optage og os nabo venligen derfor betacke, vel forsickret at vj voris sag ej udj tryggere venners haand voldgiffue kunde, om og naar fornødenheden dett saaledes udkreffuede. Mens saasom os aldeles indtet paa vor side om nogen missforstand Os og hans Kjerl. Hertugen af Gottorp imellem være skulde bevidst er, mens tvertimod alting her paa steden efter hans Kærligheds egen begæring foruden nogen Voris tilskyndelse eller anmodning fuldkommen slutted og accorderet er, ved hvilken sin parole bem[te] hans Kærl. endnu udj sine skriffvelser til os altid melder sig at forbliffve (som og en Første icke uden sin reputations krenkelse anderledis gjøre kand,) saa behøffves aldeles ingen interposition imellem Os og bem[te] hans Kærl. som indtet andet end alt godt og venligt med hinanden haffver at skiffte og vide vi os aldeles ingen Strid imellem at være end en lille generøsitetsstrid idet bem. hans Kærl. stiller alting udi vores generositet og vilde vel, att vi endnu af generositet skulde lægge nogle flere penge til den af hannem engang betingede og forafskedede summa. Og vi derimod ogsaa foreholde hannem hans generositet som os synes at udkræfve at man blifver ved sin parole og holder hvad man lofver. Vi ville om alting viittløfftigere og omstendeligere information till Eders May[tts] herværende Resident giffue, som Eders May[tt] det siden bedre ved leiligheden kand berette, hvilket her ellers vilde falde for viittløfftigt. Og befaler Eders May[tt] under den Højestes trygge Beskermelse till all selffynskelig prosperitet nabovenligen. Giffuet paa Vor Slott Københaffn den 8 July 1671.

May[ttes] Skriffvelse till Petkum, anl. Sverriges atter tillbudne mediation i den Gottorpiske og Oldenb. sag.

C. 5.

V. N t. Vi haffuer aff din till Os indkomne Relation forstanden, hvorledes hans Kierl. Kongen af Sverrig ved tuende dig tillschickede haffuer paa ny igen ladet sin mediation udi den Sag mellem Os og hans kierl. hertugen af Gottorp offerere og tilbyde, huilcked du da ad referendum haffuer maatt antage; thi er Voris allern. Ville og befaling, att du paa behørige steder, (om saa er du derom igen adspurt vorder) dette til suar giffuer, att Vi all mediation, hvorved ickun tiid og pengespilde foraarsages, ufornøden agte udi en Sag, som vi her for gandske affgiordt og affhandlet holde, og nock formode at Hertugen aff Gottorp selff skall føye sig udi, og selff omsider slage sig till rette og holde hnad hand her med haand og mund loffued haffuer, heldst udi en Sag, som hand selff haffuer væred den første begyndere till, og Os denne accord og handling selff tilbuddet, førend Vi nogensinde derpaa tenckt

haffue; det og gandske urimeligt og baade os og Hertugen disreputeerligt være skulde, nu ved ny og viittløfftige tractater og mediation igen att kalde i tuiffl en Sag, som Vi selff udi egen person indbyrdes affhandlet haffue, saa at det (som du og i din nu seenist till Os indkomne Relation heel vell og a propos suared haffuer) langt bedre var att de skreff Hertugen till og raadde ham fra saadan ham ilde anstaaende Vitløfftighed, hellere end att gjøre ham nogen forhaabning om deres mediation, huorved hand ickun udi sin sædvanlige irresolution, imod sin giffne haand og parole bestyrckes, huorudi da Sverrig gjorde en ting, som Vi for et sær Venskabs tegn optage vilde, og var og ellers i sig selff de Os imellem værende forbund og tractater gemess, som med klare oord tillholder den eene den andens gaffn og beste att skullde vide og ramme. Du kunde og vel, saasom aff dig selff med et oord melde, at dig vel syntes denne Os nu offererede mediation ikke aldehles vell att offereenskomme med den maade at tale med som Puffendorf till Wien bruger, huor hand temmelig friit, som rygted gaar, skall lade sig forlyde, at Sverrig par raison d'Etat icke skulde kunde taale, att Vi ene bleffue herre offuer Greffskaberne, ihuad billig rætt og titel vi og dertill haffue kunde. Og enddog vel utrolig synes, at Puffendorff skulde være beordret saaledes at tale, saa gaff det dog ej ringe efftertenckende, att Puffendorff berettedes nu for Gottorp saa hefftig imod Pløn ad driffue sagen, der Vi dog aldrig tilforn, førend Gottorp sig fra Os affsondrede og separerede, den ringeste recommendation udi Voris den gang fællis Sag imod Pløn haffuer kundet aff Sverrig erholde, mens tuert imod maatt fornemme, at Sverrig udi Pløns Faveur Sagen recommenderet haffuer. Att Hertugen aff Gottorp vilde allegere nu omsider nogen læsionem ultra dimidium var en exception, som icke pleyer att allegeres uden aff dem, som for mindreaarige eller vankyndige i deris Sager holdes; huilcket ham jo saa ilde anstoed som at haffue sær reservationes mentales udi sine løffter, og skulde det dog vel befindes, nar alting rætt bleff offuerveyet, at indkomsten aff Greffskaberne icke var nær saa stoor som oordene gick aff, og at den Summe Vi Os herom foreened haffde, icke er saa ringe men snarere altfor stoor, nar derhos considereres huad processen med Pløn at udføre Os vill koste, eller huad Vi ellers till Pløn skall nødes att udgiffue, om Vi icke processens møjsommelige fortræd, store bekostning og tuifflagtige Udgang paa Os tage ville. Og viste du dog vel aff good haand at Vi Os genereusement erbødet haffde (om endskønt udi de her mellem Os og Gottorp giorde tractater inted derom meldes), dersom Gottorp Sagen imod Pløn vandt, saa Vi udi saa maader icke skulde haffue fornøden paa ny igen aff Pløn att købe Os Gottorps andehl till, Vi da Hertugen aff Gottorp endnu aff egen kongl. liberalitet med saadan en kendelse vilde betencke og regalere, att hand og all Verden skulde see det Os icke om profiten, mens meere om Ære og reputation, og Voris Stammehuses conservation var at giøre, huilcked du saa paa føjeligste og limfeldigste maneer (som Vi og om din discretion og gode conduite nocksom forsickrede ere) haffuer att tilkende giffue. Dereffter etc. Giffuet Hafn. d. 15 Decbr. 71.

Svenske acta Folio 25.

May[tens] Skriffvelse till Mr Petkum anl. hans negotiation i Sverrig.

C. 5.[1])

Vi hafve med icke liden forundring af dine den 4 og 11 november indkomne relationer fornummen hvad discurs imellem Cantzleren i Sverig og dig forefalden er fornemmeligen udi følgende poster bestaaende nemmelig:

1. At du hafuer ført paa banen den tale om Strygen udj Øresundet hvilket de Engelske kongl. Orlougschibe vægrer sig att gjøre og enddog du vel kunde tencke, at du ringe fornøielig eller i nogen maade efterrettlig svar af dem kunde haffue at forvendte, som heller skulde see og ynske att os daglig slige smaa og ny quereller i synderlighed udi Sundet tilvoxe maatte, saa kand det dog endelig saa gaa hen, aleniste ville vi dig erindret hafve at den maneer at tale med udi en discurs som rører aff Øresundet nemmelig at sige en quoi la Suede se trouverait interessée aussi bjen que le roi de Dannemarc er heel farlig og kand snart af dem utiliter accepteres og udtolkes ikke om den østersøiske handel, som du det meent hafver, mens vel om nogen rettighed udi Sundet som første anledning og begyndelse til denne discours giffuet haffver.

2. At du haffuer svaret Cantzleren der han sig besværede øfver at Vi førde de 3 Kroner mit udi Vores Vaaben, at vi haffde giffuet den pladtz saasom mere honorabel till de 3 Kroner. Hvilket Svar vi finder ickun att være heel slap, thi du haffde jo føje med all vigueur at suare at foruden den constante practique som af Vores høilofflige forfædre observered væred haffuer saa er baade det Stettinske forbunds og de Knærødske traktaters (at vi indtet om adskillige andre desforuden holdte conferencer og Møder tale vilde) udtrykkelige Ord saa klar og omstendeligen, at indtet klarere kan være og lyder den 32te Artickel udj de Knærødske Tractater saaledes. Iligemaade eftersom baade for det stettinske foredrag og siden altid har været tvist imellem rigerne om det Vaaben de 3 Kroner, hvilcket Sveriges Konninger formene at være det rette svenske vaaben eller Skjoldmærke men Vi tvertimod holder det for et unionsvaaben som begge riger till at føre ligestor rettighed og jus hafver, da ere vi saaledes om denne forneffnde irring offverens komne, att den fornevnde disputation om de 3 Kroner skal være hereffter affskaffet og aldrig igjen repeteres af effterkommerne Konninger i Danmark eller Sverig, men være begge rigers Konninger offver Danmark og Sverig frit fore det forenævnde Vaaben de 3 Kroner att føre og bruge ubehindret til ævig tid, dog at vi og vore Efterkommere Konninger i Danmark icke med forenævnde vaaben de 3 Kroner skulde tilholde sig nogen jus eller rettighed til Sveriges Rige men dermed att holdes ved den renunciation som det Stetinske foredrag formelder.

3. Att Kantzleren sig deroffuer besværget haffuer, at vi førde

---

[1]) Vi Kristian den V, af Guds Naade Konge til Danmark og Norge, de Venders og Gothers, Hertug udi Slesvig, Holsteen, Stormarn og Dytmarsken, Greffue udj Oldenburg og Delmenhorst.

Skaanes og Blegінds Vaaben, hvorpaa du vell kunde haffue svared, att det sig icke saa forholdt, og att vi ikke engang fandt nogen efterretning, hvad endten Blegінds eller Skaanes Vaaben været hafde og haffde vores Elskel Kjære H fader Sl. og høiloffl. ihukommelse lagt de trende vaaben Væderen, den ny drage og bjørnen till, derved at betyde Færø, Bornholm og Grønland; Lammet med Korset saavelson Ørnen haffde voris Elsk kjære H. Fadersfader Konning Christ. IV sl. og hoiloffiig Amindelse altjd endogsaa effter de Brømsebroiske tractater, og indtil sin dødsdag ført, var og af voris elskel kjære sl. Fader Konning Friederich d. III undertiden ført undertiden udeladt ligesom Seglet stoort eller lidet eller hans egen Vellgefall væred haffde. Saasom og fremfarne Konger snart alle vaabnene snart nogle af dem men mesten de 5 og altid de 3 hoffued vaaben blandt hvilke de trej kroner ført haffde, hvilken sag Vi med saadan indifference tracterede at ligesom Vi icke var forbunden till at udelade noget vaaben, som ei ved expresse tractater især kunde være os formeent at føre, saa vilde vi ey heller være forbunden stedtze at føre dem alle mens herudi følge (som nu hver herre gjerne gjorde) voris egne tanker og var det voris humeur icke synderlig gemess, at vi skulde skytte om att føre vaaben aff de lande som andre haffde indkomsten aff og al dominium offuer saavel directum som utile. Du haffde og langt forsigtigere gjort, om du secreterer Hoghausen ickon haffde svared, at du nock med Cantzleren derom discurrered haffde, vilde de vjdere gjøre nogen sær sag heraff var det best, de deres herværende resident den kommission gaffue.

Du var ickon didsendt all good og nermere fortrolighed at stiffte og vilde derfor ikke befatte dig med odieuse sager at rapportere. Var og best att du ved leiligheden gaf par maniere de discours tilkjende at du dig besindet haffde og icke til Os self men vell till nogen af voris Ministris derom rapport gjordt haffde og aff dennem offuenskreffne efterretning bekommit.

4. At Cantzleren offuer svenske Skibes og godses medfart udj Øresund sig besværet haffuer er ganske uden all føie og skellig giffuen aarsage som du aff hosfølgende toldbetjenterne i Øresundet deris attest den Dont anlangendes kand see, og er den svenske herværende resident nocksom bekendt med hvad lemfældighed Vi endog udi forefaldne forseelser med adskillige lurendreyerier ickon paa hans blotte intercession forfaret haffuer. Mens Vi kunde icke begribe hvorledes du kommer till at giffue Cantzleren det suar at du erindrede dig vel que quand les Anglois et Hollandois avoient fait notre dernier traité, qu'ils avoient en même temps donné un revers au feu Roi par leqnel ils s'etaient obligés d'annuler cet article du traité. Og ville at du Os udførlig, hvad dig herom bevist er tillskriffue, thi Vi aldeles indtet om nogen saadan Revers vjde, eller nogen end den allerringeste effterretning derom finde; formener og, at om det endskønt saa var, burde du dog icke det at haffue sagt.

5. Vi kunde og ingenlunde approbere, det du selff gaar till og spørger Cantzleren udj den oldonborgiske Os og hans Kerligh. Hertugen af Gottorp imellem værende sag de quelle maniere il croyoit que laffaire se put accommoder sauf notre honneur et respect, thi hvortil tjener

det andet end at gifue Sverig anledning till at melere sig med dette Verch som de altid søgt og till den ende deris mediation offereret haffuer i den sted vi altid det saaviit muligt declineret hafver saasom en mediation der Os lidet till fordehl torde gelange. Vi formoder du hereffter et og andet bedre iagttager og med al discretion og forsigtighed som vi icke paatuiffler, dig ved det hoff gouvernerer. Og saasom Cantzleren dig og skal hafue adspurt, om du nogen proposition til nogen nærmere alliance haffde at gjøre, kand du tage anledning af den lurendreyeri som daglig udi Sundet passerer, hvorved vi ickon beskæres voris told og indkomst og de selff langt føres fra deres rette øienmercke, som er negocens og trafiqvens fortsettelse saa det muligt ikke skulde være af veien, om ved disse nuværende besværlige conjuncturer vi udi tide paa commerciernes forbedring og forsickring vare betænckte. Hvortil Vi ei ugeneyget skulde være, om Vi paa deris side nogen inclination hertill fornemme kunde. Derefter du dig allerunderdanigst haffuer at rette. Befahlendes dig Gud.

Hafn. 25. Novbr. 1671.

Svenske Acta Fol. 31.

Kongen af Sveriges skrivelse til Mayestäten atter erbydendes Hans interposition udi den Oldenburgiske Sag med Gottorp.

Vi Carl [titel og hilsen som fol. 1]. Med huad omsorg Vi haver strax af begyndelsen considereret og anseet de differentier, huilke imellem Eders Mayestät og Hertugens af Holsteen Gottorps Kierl[ts] opvoxne ere, udoffuer et Bytte, som skall være foreslaget imod høјbem[te] Hertugs Kierl[s] andehl udi Greffskaben Oldenborg og Delmenhorst, det lährer udaf vor till Eders May[tt] for dette afgangne Nabovenlige skrivelse Eders May[tt] sig formodenligen behage at paaminde. Saasom vi nu forspørre, huorledes bemeldte differentier alt framgeent obne staaendes bliffue; Altsaa er Os saadant saa meget mere ledt og ukiert, som Vi deraf mere og mere foraarsages at befare, det saadant for sig gaaende misforstand saa ulykkeligen som lætteligen udi en suar Viitløfftighed sig endeligen udviide torde: huorfore vi ogsaa, bevegede udaf den åhuga, som huer Christelig Potentat paaligge bør ved saadan hendelse, eenkannerligen der deris nærværende venner udi skillnad rycke, gerne altiid redebon og villige være haffuer, till at bibringe alle giørlige venlige officia, formedelst huilke all irring imellem Eders May[tt] og Hertugens Kier[tt] till en ønskelig composition forhielpes maatte. Udi huilken inclination Vi alt framgeent forblive udi den Nabovenlige forhaabning Eders Mayestät vor Interposition sig skall vilde lade behage, helst effter Eders May[tt] sig forsikre kand, at den samme oppaa en sincere intention sig grunder, og paa indted andet sit henseende haver, end paa all misforstands forebyggende og retablissementet af den førre indbyrdes fortrolighed imellem Eders May[tt] og meerhøjbemeldte Hertugens kierl[d] huilcket Vi ytterligere Eders May[tt] at foredrage Os Elskelige Vor Envoyé Extraordinaire Cammerherre og Cantzeliraad velbaarne Gabriel Oxenstierna, Greffue till Chroneborg, Friherre till Kymitho, Herre til Stureforss, og Voris ved Eders

May^tts Hoff værende Resident, Edell og velbyrdig Gustaf Lilliecrona till Hallstadh, committered og anbefaled hafve; Nabovenligen formodendes Eders May^tt worder dem hørendes, og dem icke alleniste fuldkommelige tillstillendes, uden og oppaa deris anbringende saadan resolution meddelendes, som Os anledning ved haanden giffue kand, sinceriteten aff voris intention virkeligen Eders May^tt att see lade. Huormed Vi befale Eders May^tt udi Guds den højestes milderige beskydd till all selfbegærlig Vellgang Nabovenligen. Datum: Stockholm d. 21 Decembris A° 1671.

Uppaa hogstbem^te etc. Underskrifften i alle maader som fol 13.

Hoghusen.

Svenske Acta Folio 32.

Maytt^es suar paa Kongen udi Sverriges Skrivelse og tilbudne bemidling udi den Oldenburgiske Sag, samt Recreditiv for Greff Gabr. Oxenstierne.

C. 5. [titel og helsen som Folio 1me].

Huad Eders May^t Os Nabovenlige have villet forstendige saavell med velmeente gratulation og lyckynskning offuer voris unge Prindzes og Arvings lyckelige fødsell, som og tillbudne bemidling og Nabovenlig offererede mediation imellem Os og hans Kierl. Hertugen aff Gottorp, have Vi baade udaff de ved Eders May^tts till Os afferdigede Envoyé Extraordinaire Kammerherre og Cantzeli-Raad Velbaarne Gabriel Oxenstierne, Greffue till Kroneborg, Friherre till Kymitha, Herre till Stureforss, offuerleffverede skrivelser, saavellsom og aff hans egen mundtlige beretning videre og omstendtligere fornummen. Vi erkende sligt med Nabovenlig tacksigelse, og saasom Vi heraff klarligen see og erfare Eders May^tts sær og synderlige Venskab imod Os som offuer Vores huses Velstand og framtarff saa stoor behagelighed og fornøjelse lader tee, saa kunde Vi og forseckre Eders May^tt, at Vi Os herudi ingenlunde vilde offuervinde lade, mens udi alle forefaldende leyligheder udi gerninger lade see og kende den sincere intention og Attraa Vi haver, indted at lade forbigaa, som till felles fortroligheds og Venskabs bestyrckelse og fremturende vedligeholdelse tiene kunde; den tilbudne mediation skulde Os og saa meget diss kierere være, som Os Eders May^tts oprigtige og fredelskende intention nocksom bekjendt er; mens saasom Sagen i sig selff imellem Os og hans Kierl. Hertugen aff Gottorp her engang slutted og affhandled er, kunde Vi icke see, huad videre bemidling eller mediation herudi endten fornøden eller gaffnlig være kunde, og have Vi paa bem^e her giorde accords execution hidindtill dags saa meget dessmindre med nogen synderlig iffver dreffved, som Vi formeent have hans Kierl. Hertugen aff Gottorp fast større nytte og gaffn deraff haffde, end Vi som os ickun en stridig sag, og en heel viitløfftig og fast fortuifflet process imod Pløn tillforhandle, om huis lyckelige Udgang Hertugen aff Pløn sig jo store tancker og viss forhaabning giør, og der udoffuer sig neppe till nogen billig handling nu videre synis att ville forstaa eller bequemme. Vi have og derforuden endnu ey synderlig aarsag till, for sterckt at urgere bem^e accords efterkommelse hoss Gottorp, nocksommeligen

forseckrede, at offtbem[e] hans Kierl. Hertugen aff Gottorp omsider udi betragtning aff hans egen herunder verserendes interesse kommer till bedre tancker, og giør det, som hannem baade gaffnligt og reputeerligt for Verden kand være, og nock med tiden slager sig selff till rette. At vi inted ville melde at huis og ellers nogen stridighed imellem Os og hans Kierl. være skulde, saa er jo bem[e] hans Kierl. vell bevist, huad unions recessen tillholder, og huad udi slig tillfelde aff Arildstiid brugelig og udi stadig observantz været haver, saa vi icke see huad Viitløfftighed imellem Os kunde være at befrygte, herom Vi nu icke paatviffle at jo forbem[e] E. May[tts] Envoyé Extraordinaire ved sin hiemkomst videre og omstendtligere rapport gjørendes vorder, huilcken Vi denne velfortiente berømmelse icke kunde underlade at meddele, att hand den korte tiid hand her ved voris Hoff være̦d haver, med sin sindige og fornufftige conduite og forhold Os i alle maade fornøyet og vell behaget haver, ingenlunde paatuilende, at hand jo ved sin tillbagekomst E. May[tt] om det som hand her selff klarligen fornummed haver, tillfulde forseckrer, nemmelig att Vi ingen høyere begær eller attraa haver, end den Os og E. May[tt] emellen værende fortrolighed og Venskab icke alleniste med all fliid og omhyggelighed att cultivere og vedligeholde, mens endog ved alle tienlige middel nærmere og nærmere at tillsammen knytte og fast at forbinde. Vi befaler E. May[tt] under den højestes trygge beskermelse till all selffynskelig prosperitet Nabovenligen. Gived etc. Kiøb. d. 13. Martii 72.

Svenske Acta Folio 37.

Instruction f. Mr Lindenow destinerede Resident till Sverrig.

Instruction, huoreffter Vi Christian den Femte etc. allern. ville, at voris till Sverrig destinerede Resident Os Elschel. Christoffer Lindenow till Öffvidtz Closter indtill videre voris allern. ordre sig allerund. skall rette.

1. Saa snart hand did er kommen skall hand ved voris hannem medgiffne creditiv sig paa behørige Steder legitimere, og effter tillbørlig begærte og erholdte audience og sømmelig afflagde curialia give tilkende, huor særdelis vi ere geneygen, den Os imellem værende Venskab og fortrolighed fremdelis uforanderligen att conservere og vedligeholde, og att vi for den aarsag hannem did haver afferdiget, sluttendes igen sin tale med allvorlig protestation om voris sincere intention till all nabovenlige fortroligheds ubrødelige Vedligeholdelse.

2. Saasom ved deris nu forehavende Rigsdag udentuiffl skall kunde fornemmis, huad mesures de udi nærværende conjunctures agter at tage, saa haver bem[te] Voris Resident sig paa det allerflittigste derom att informere, og att udforske, huad heller det Frandske eller det Hollandske parti der ved Hoffed skulde prævalere: Om de skulde ville forblive ved det forbund, som de med Franckerig seenist haver slutted, eller om de skulde fatte andre resolutioner: Om de skulde være tillsinds, endten for eller imod Franckerig noget virckeligt att foretage: eller om deris intention alleneste skulde være, att stille sig udi postur for att holde good mine, og giøre sig considerabel hoss begge parterne, og dog

søge uden vircklig engagement att profitere udaff andres tuistighed. Derhoss skall hand lade sig vere højst angelegen att penetrere, huorpaa deris Ambassade till Engeland og der offererede mediation kand være anseet: Om den ickun bestaar udi det udvortes, eller om de skulde søge att disponere Engeland till att slutte Freden, endten conjunctim med Franckerig eller separatim. Om deris till denne mediation att offerere henschickede Minister endogsaa haver ordre med truseler att lade sig forlyde, om icke Franckerig eller Engeland, till Freds tractater skulde ville bequemme sig; og om de ved saadan interposition og tractater tillige med Freden skulde søge att udvircke dennem selff nogen merckelig avantage eller fordeel udi een eller anden maader Os till præjuditz.

3. Udi alle visiter, som hand till Ministris der ved Hoffed givendes vorder, og ellers udi alle forefaldende lejligheder haver hand dennom flitteligen og udi allerbeste terminis att forsickre om voris sincere, fredferdige og til all Nabo-venlig fortrolighed sig streckende intention, og dennem alle vidrige impressioner og udi een eller anden maader fattede ombrage alldehlis søge att betage.

4. Till ydermere Venskabs forsickring haver hand ved given leylighed med all adresse at føre paa discours, at Vi (saafremt lige inclination paa deris side skulde findes) icke skulde være ugeneygen till nærmere alliance og fortrolighed att stiffte, og som hand vell derpaa skall adspørges, huad intentionen deraf og dess scopus og øyemercke være skulde, skall hand suare att det skulde være anseet paa Handelen og Siøfarten att forsickre, paa det derved endelig kunde raadis bood paa den skade som voris undersaatter fast dagligen tillføyes aff attskillige Capere, som uanseet og uagtet alle Forbund og tractater, Voris og Svenske Undersatter ligesom findtlige tracterer, som vell muligt icke med saa stoor Dristighed skulde skee, dersom icke fremmede till deris merckelig anvantage betiente sig af den vrange meening de ere udi, om disse tuende Rigers interessers incompatibilitet. Hand kunde og herved tage lejlighed att erkynde sig om deris desseiner udi nærværende krig mellem Holland og Franckerig, og om de skulde sige Voris fælles interesse at være, att den Republique icke gick under, og desslige discourser skall hand med all Varlighed og good præcaution suare, att dersom han maatte vide deris intention herudi, og huad middel de hertill tienlig eragtede, vilde han Os derom tillskrive og nærmere sig derpaa instruere lade, tuilede og da icke, at Vi jo tillige med Kron Sverrig udi saadann et Christeligt og begge Rigernes interesse gawnligt Verck gerne skulde concurrere, og haver hand saadant adroitement att insinuere, mere till att sondere deris intention, end till at udlade sig med virckelige propositioner, huorudi hand sig uden Voris videre allern. ordre icke skall engagere.

5. Huad hans Kierl. Hertugens af Gottorp hans Broder Bispen af Eutin der ved Hoffed kand have negotiered, og huad hand den Oldenburgiske sag angaaendes endten kand have proponered eller udretted, skall bem[e] voris Resident med yderste flijd søge att erfare.

6. Om deris Regærings tillstand, factionernes magt og intriguer, samt om deris financer, saavellsom Landmilicens og Søstattens tillstand haver hand sig flittigen att erkyndige; og huad magt Sverrig vell skulde

formaa, saavell till Lands som Vands, att opbringe. Om forbem[e] poster og ellers udi almindelighed om alt huiss till Voris effterretning kunde tienligt eragtes, haver hand Os udførlige Relationer effter handen att tillschicke.

7. Skulde der nogen tale forefalde om den forandring som nylig med voris Vaaben udi Seyglet skeet er, da kand ickun korteligen suaris, att saasom derudi aldrig haver været nogen stadig, langt mindre ved nogen tractater regleret observantz, saa considererede Vi dette som en indifferent sag, og herudi fulde (som enhuer Herre gerne giør) Voris egne Tancker: Og saa som Vi udi det gamle altiid haffde størst behag, og noviteter icke synderlig elskede, saa hafde Vi og faaed Lyst till det ældgamle danske Vaaben udi Seylet at føre.

8. Dersom noget om hans Kierl. aff Sverrig hanss Gifftermaal skulde føris paa Banen, da skall hand derpaa suare effter den Ordre, som hannem mundtligen herom er meddelt.

9. Huad ellers tiid effter anden forefalder, haver hand uforsømmed herhid at berette, og med Voris paa andre steder residerende Ministris flitteligen att correspondere.

10. Anl. voris Høye kongl. respect udi alle forefaldende occasioner tillbørligen udi agt att tage, ville Vi att hand allting saaledes menagerer, att hand sig huercken udi unyttige og unødige competencer indvickler, huorved Vi offuer poinctilles udi Viitløfftighed kunde geraade, og dog aff voris respect indted forgiver.

11. I det øffrige skall hand voris høye kongl. interesse, saa viit hannem vedkommer, udi alle maader vell beobagte, huilcket saavellsom det øffrige Vi till hans egen dexteritet og gode conduite befaler: og forbliver hannem med all kongl. naade bevaagen. Gived etc. Hafn. d. 21 Sept. 72.

Svenske Acta Folio 42.

Kongen af Sverriges Notifications Sckriffuelse till May[tt] om hans regimentes tiltrædelse.

Opschrifft og tit. som fol. 1.

Wi Carl etc. (tit. og helsen som fol. 1) Såsom genom Guds nadige Bijstandh wij den mogenheten af åhren hindt hafver at wårt Rijkes Ständer sampteligen medh eenhelligk trooheet åstandet hafver det Wij i fullir af Rykzens Statuter, Styrelsen af Ryket sielfve numehre an- och os påtage wille; det tilfallie ochså widh Ständernes allmeene sammenkompst oppo denne numehre lyckeligen och well ofverstandene Ryckzdagh den Stormechtigste høybarne förstinne och drottning wår höjst elskl. åhrede Fru Moder tillijcka medh de andere herrer af wårt Rijckes Regeringh och Rådh sigh ifran formynderskabet hvilcket hendes May[tt] och bem. herrer uthi wåre spåde och umyndige åhre alt ifran wäre hoystärede sahl herr faders glorwerdigst i amindelse dødelige frånfalle indtill denne tidh med største berumb fortrådt och forwaltat hafwe, af sagt och jempte wårit Rijkes Rådh och samptlige Rickzens Ständer medh

een almeen eenhellighedh och lyckynscken Rijket såsom een fullmyndig Konning sielfver at styre och regeere nestforleden den 18 innewahrande Månad os oppedraget och i hånder stält. Och wij det samme i den hellige Trefoldigheets Nafn anträdt hafve. Altså Kommandes wij nu genest i Begyndelsen i hågh det nabowenlige Wenskabs Bandet som desse begge Rijckerne imellam åhre, hafve Wij icke welet underlata om dette wart anträde til Regimentet och på den kongl. Thronen Eders May^{tt} nabowenligen at notificera, forsickrandes der jempte Eders May^{tt} at os inthet hoyere lährer wärå om hjertet en att den oprichtige och formedølst atschillige forbundh och pacter bekräfftade Wenskab som desse Croner imellom ähr blefven cultiverad och underholden icke allenast obrotligen häreffter och all fremgent må conserveras och opprätt holles. Uthan och end ytterligere styrckes och befästes. Uthi den wisse tillforsicht at os uthi denne wår sincere intention Eders May^{tt} medh at receproque Willigheed och promptitude lährer wela möte. Befalendes Eders May^{tt} härmedh uthi Gud thens hoyestes melde ryke beskydd til all sielff begärligh prosperitet och welgangh nabowenligen.

Datum Stockholm d. 21 December 1672.

Eders May^{tt} Broder, Naboe och synderlig gode Ven

Carolus.

Hoghusen.

Svenske Acta Folio 47.

Instruction for Herr Baron Juul Envoyé Extraordinaire till Sverrig.

Instruction, huoreffter Vi Christian den Femte etc. etc. allernaadigst ville, att voris Estats og Cancelli-Raad og Vice Præsident udi Commerci Collegio og nu till Sverrig destinerede Envoyé Extraord^{re} Os Elsch. H. Jens Juul, Friherre af Juling, sig rette og forholde skall.

1. Skall hand baade udi sine audientzer host deris kierl. kierl. Kongen og Enckedronningen af Sverrig, saavellsom udi alle sine visiter till Ministros der ved Hoffed og ellers ved forefaldende Leyligheder udi allerbeste terminis giøre all muligste sinceration om Voris oprigtige Venskab og stedtzvarende Geneygenhed till all nabovenlig fortrolighed ubrødeligen og uforanderligen att continuere og vedligeholde, og saasom baade ved voris og det Svenske Hoff af deris Ministris offte er meldet, att det voris fellis interesse skulde være gemess, og till begge Croners merckelige nytte og fremtarf gelange, om der kunde findes middel, saadan fortrolighed fastere og nermere att forbinde og sammenknytte; da skall hand give dennem att forstaa, att om de udi saa maader nogen ouvertures haver att giøre, skall der paa Voris side findes største redebonhed dennem att antage; og indted efflerlades, som till saadan et for begge Rigernes bestandige Vellstand høy-ynskeligt Verck att befordre tienligt kunde eragtes, derved att till indted giøre den vrange indbildning, som alle ere indtagne med, om disse tuende Rigers og deris Interessers incompatibilitet, huoraf de fremmede till begge voris største skade sig ideligen betienner. Efftersom dett er ufeylbar, att saafremt

der mellem disse begge Croner en trofast, sicker og utvifflagtig Venskab engang kunde stadfestes, da skulde den nordiske magt hoss fremmede nationer komme udi langt større anseelse, og dens appuy med langt større iffuer og fordelagtigere tillbud søgis: i den sted de nu formeener voris force endten ved indbyrdes jalousie att kunde sveckes, eller ogsaa saasom en ting af maadelig consequence ogsaa ved maadelige tillbud att kunde erholdes.

2. Ved disse og desslige raisonnemens skall hand yderst beflitte sig att bringe dennem udi de tancker, at deris eygen saavellsom voris Interesse endeligen udfordrede, att disse begge Croner ved nermere tractater blef sammenbunden og foreenet, og mellem dennem en sicker og ubrødelig Venskab og fortrolighed stiffted, till huilcken ende Vi icke vilde lade Os fortycke paa Vor side dett første pass att giøre, og effterfølgende forslag till deris videre efftertancke att henstille, Nemmelig att saasom Sverrig self nocksom eragter att Hollands endelige ruin disse begge Croners øyenskinlige og uforbigangelige skade og forderf skulde med sig føre, og huiss commercier allerede kunde være begyndt, gandske derved komme till att hvile og cessere, og den Protestantiske religions interesse merckelig periclitere, saa ynskede Vi gerne, att fornemme deris gode sentiment og mening, paa huad maade de dette forsætt, nemlig Hollands total undergang i tide att forekomme, formeente best att kunde erlanges, og effterdi violente middeler muligt snarere kunde aigrere affairerne og Krigen forlenge, end nogen good effect bringe till veye, da ville vi dennem give att betencke, om dennem icke syntes raadeligt att Vi endrægtigen baade med Legationer og andre middel søgte bem^e provintzer fra total undergang i tide att redde: huilcket udentuiffl skulde giøre langt større effterttryck, og andre ved voris exempel till samme Intention att promovere medbevæges, dersom de fornam, att begge disse Croner med samtydig Iver og stadig forsætt lood sig dette Verck allvoorligen være angelegen, Eller huad andet middel de dertill formeente mest tienligt att være, i synderlighed effttersom Residenten Christoffer Lindenow Os hafde tillskrefvet, att paa det rygte som der ved Hoffed skall være indkommen, att Vi os med Holland tillassistere dem med 16000 mand till Landss og et vist antall skibe till Vands skulde have forbundne, Cantzleren skall have temoigneret stoor fornøyelse deroffuer og sagt, att hand indted heller ynskede, end att Vi os dem antoog, og fra total undergang i tide søgte att redde, og enddog bem^e tidende om saadan alliance var gandske falsk og uden fundament, efftersom Vi endnu aldeles ingen tractat, end sige nogen som offensive skulde være, med Holland giordt hafde, saa maatte Vi dog gerne vide, huorledis Cantzleren samme sin till bem^e Voris Resident førde discours vill have forstanden, huoroffuer da voris Envoyé Extraordinaire Cantzleren haver att bespørge, og derhoss adroitement med all Varlighed att sondere offuer deris rette intention udi dette Verck, og huorledis de sig agter att foreholde, effterdi den mellem dennem og Franckerig sluttede alliance jo forbinder dem till att tage Vaaben imod dem, som Holland skulde ville assistere, saa dett vell deraff snarere var att slutte, att Residenten Cantzlerens meening icke rætt maatte have forstanden, effter som det syntes, att

den till Lindenow giorde sinceration og protestation (huorvell endnu unødig og hors de saison, efﬅerdi jo ingen saadan alliance mellem Os og Holland er slutted), icke vell med den mellem Sverrig og Franckerig nylig. oprettede alliance var compatibel. Ihuorom alting er, kunde hand sige, eengang er dette vist, att dersom Holland saa slett aff alle forladess, den da vist kommer till att slutte og indgaa saadan en fred, og med saa haarde conditioner vinculered, att der liden forskell mellem saadan en fred og Republiqvens total dissolution skall være.

3. Derhoss haver hand att remonstrere de mangfoldige insolentzer og Røverier, som udi denne saavellsom forrige Krige paa begge voris Søfarende undersatter imod expresse tractater offentligen og uophørligen er begaaet, begge disse Riger till største nachdehl og forkleinelse, huortill sig ingen skulde understaa, dersom Vi med sammenføyede magt Os derimod vilde sætte, og var derfor voris den anden proposition om en tractat pro securitate Commerciorum og voris reputations erholdelse till Søes, efftersom de snart paa den eenis, snart paa den andens strømme af dennem, som naffnet af voris allierede bære skulde, begangne insolentier os nocksom erindrede, huad Vi skulde have os att forvendte, om den gandske Sømagt, af huilcken en stoor dehl hidindtill har været hoss republiqven af Holland, skulde nu saa gandske en anden allene falde udi hænderne, Og henstiller vi till hans adresse att give dennem anleding selver att giøre forslag af saadanne middeler, huorved Handelens og voris Søfarende Undersatters sickerhed kunde garenteris.

4. Saasom bem^e^ Voris Envoyé Extraordinaire vell sellfver eragter, att foreskrefne propositioner ere af saadan natuur, att Sverrig kunde missbruge voris vellmeente fortrolighed till att ervecke os de nationers had og fiendskab, huis Interesse herved skulde røris, Saa haver hand disse forslag med all mulig dexteritet og forsigtighed att menagere, og vell vogte sig fra noget skrifftligt att indgive, men heller saaviit muligt beflitte sig paa noget skrifftlig project af dennem att faa i hænde.

5. Huiss om den Oldenburgiske Sag noget skulde føris paa Banen, haver bem^e^ voris Envoyé Extraordinaire att suare, att voris genereuse offerter till Hertugen aff Gottorp nocksom gaff tillkende, att voris Intention var icke hanss Kierl^d^ herudi att forfordele, Ey heller hafde mand føye till att forevende, att bem^e^ hanss Kier^d^ uden sine Raadss communication saadant hafde slutted, efftersom hand her hoss sig hafde Dr Cramer og den unge Kiehlman, huilcke begge bem^e^ hanss Kierl^d^ nest Præsidenten Kiehlman udi alle sine fornemmeste affaires pleyede att bruge: huorfore Vi ey heller paatuifflede att offtbem^e^ hans Kierl^d^ jo udi consideration af sin eygen herunder verserendes interesse jo omsider vell fandt sig herudi.

6. Om myndtvæsenet haver voris Envoyé att giøre erindring, om dett icke var tienligt, det paa saadan en food og liighed bleff satt, att Commercierne mellem begge disse Rigers undersatter kunde desto bedre florere, og huiss forslag de herom giørendes vorder, eller helles till Commerciernes fremtarff tienlig att være eragtes kunde, haver hand hid att berette, da vi hannem videre heroffuer instruere ville.

7. Saasom vi allernaad. ville, att voris der nuværende Resident os

Elskl. Christoffer Lindenow tillige med bem^{e} voris Envoyé dette forskrefne paa beste maader skall søge att negotiere, Saa haver hand denne sin Instruction samt huiss hand ellers proponerendes eller handlendes vorder, med benævnde voris Resident att communicere, og ellers huiss tiid effter anden forefalder, uforsømmed hid att berette.

8. Anl. voris høye kongelige respect udi alle maader tilbørligen udi agt att tage, ville vi, att hand alting saaledis menagerer, att hand sig icke udi unyttige og unødige competentzer indvickler, huorved vi offuer poinctilles udi viitløfftighed kunde geraade, og dog af voris Respect indted forgives.

9. I det øffrige skall hand voris høye kongl. interesse saa viit hannem vedkommer, udi alle maader vell beobagte, huilcket saavellsom det øffrige Vi till hanss eygen dexteritet og gode conduite befaler, og forblifver hannem med all kongl. Naade bevaagen. Gived paa voris Slott Kiøbenhaffn den 5 Aprilis A^{o} 1673.

Svenske Acta Folio 44.

Kongl. Maytt. Suar og Gratulations Schrifvelse til Kongen i Sverrige anl. hanss regiments tiltrædelse.

Wi Christian etc. Tilbiude etc. (Opschrifft, titulerne og hilsen som fol. 1). Wi hafve bekommet Eders May^{tt} Skrifvelse datered den 21 Decembris sidstforleden, og deraf med største fornøyelse erfared og fornummen Eders May^{tt} antrædelse til Regimentet, som Eders May^{tt} nest forgangen 18 Decembris antaget hafver. Saa som vi Os nu ofver saadan Eders May^{tt} Regierings lyckelige begyndelse, saavellsom ofver all anden des Velstand høyeligen glæde, Saa hafve Wi icke kundet effterlade Eders May^{tt} hermed Nabovenligen at gratulere, och Eders May^{tt} dertil af Gud ald Lycke og Welsignelse at ynscke, forsickerendis Eders May^{tt} derhos, at Wi ingen leilighed wil lade forbigae, med al reciproque Genegenhed at møde den gode intention, som Eders May^{tt} contesterer til den oprigtige og formedelst atschillige forbund mellem begge disse Croner befestede Venskab uryggelig at wedligeholde og meere og meere at bestyrcke, mens heller søge ved alle tienlige middel Eders May^{tt} herudi at forekomme, og wirckligen at udwise, at wi ingen høyere ifver og attraa hafver, end samme nabowenlig fortrolighed og sincere gode correspondentz nermere og fastere at forbinde og sammen knytte. Befalendis saa hermed Eders May^{tt} under den høyestes trygge beschiermelse til ald selfbegærlig prosperitet nabowenligen. Gifvet paa vort Slot Kiøbenhaffn den 4 Januar 1673.

Effter Geheime Raad H. Griffenfelds Ordre.

Svenske Acta Folio 62.

Kongen af Sverrigs Cammer Skrifvelse med Grefve Gustaff Adolff de la Gardie.

Stormächtigste högborne Förste og Konung.

Elskel. K. Broder, Frende, Nabo og synnerlige gode Wän. Såsom Jagh icke gerna låter undergå någan occasion til at tesmoignera den Nabovänlige Sincere affection, hwilkan Jagh til Eders May^t drager; altså hafver jagh detta tilfället, som min ankompst på denne orthen i negden migh wydh handen gifwer, welat anwände til at genom denne Nabowänlige skrifvelse, som och genom min Öfver-Cammerherre Wälbarne Grefve Gustaff Adolff de la Guardie, hwilken jagh til den ända til Eders May^t afsänder, iempta Nabowenlig helsan betyga den Satisfaction, med hwilken jagh Eders May^ts önsk- og behagelige tillstandh skulle förmärkie, sampt och derjempte försäkra Eders May^t, det iagh til indted redebognare mig stedse lährer finna lata, än til alt det, hwarigienom den migh og Eders May^t sampt beggie sidars Rijker emellem warende wänschap må kunna dageligen dags styrckies och uthy tillwaxt forkofres; Warende min Nabovänlige Begaran E. M^ts wille de contestationer, huilke jagh bem^e min Öfver Cammerherre committeret hafver härom at afleggia, fullkombligen troo tilsattia, og befaller härmedh Eders May^t til all prosperitet og wallmåga uthi Gudz Beskydd, såsom

Eders Mayt^s

Brodher Frendhe, Nabo og synnerlige godhe Wen

C.

Malmøe d. 22 Augusti 1673.

Opskrifften:

A Sa Majesté

Le Roy de Dennemarc.

Svenske Acta Folio 63.

Hans kongl. May^ts Svar paa foregaaende Kongen af Sverriges Cammerskrivelse med Greff Otto Diederich Skack.

Opskrifften, Titelen og underskrifften ligesom udi Kongen af Sverriges Skrifvelse.

Jeg hafver af Eders May^ts herhid till mig afferdigede Ober Cammerherre Høy og Velbaarne Greff Gustaff Adolff de la Gardie med Glæde fornummet Eders Mayestets lyckelige Ankomst til Skaane, Saasom mig nu indtet kierere være kand, end at fornemme Eders May^t udi sundhed og karskhed og all sielffynskelig Velstand sig nu saa meget nærmere at befinde, saa hafver jeg og ey villet undorlade, ved nærværende min expresse til den ende offverskickede Kammerherre Høy- og velbaarne Greff, Otte Diederich Schack saadan min fornøyelse ofver samme angenehme tidender nabovenligen at contestere, og derhos Eders May^t forseckre om min sincere geneygenhed til all nabolig Venskab og fortro-

lighed stedse at cultivere og vedligeholde, huilcket jeg med saa meget dis fære ord her nu giør, som jeg det heller udi Gjerningen ved alle forefaldende leyligheder virckligen agter at lade see og kiende. Jeg befaler Eders May^{t} hermed nest all sielfbegjerlig Velstands ynske udi den Allerhøyestes trygge beskiermelse, forbliffvendes stedse.

Haff^{n} 24 Augusti 1673.

Svenske Acta Folio 66.

Fuldmagt for Herr Jenss Juul, Friherre til Juling, og Christoffer Lindenow respective Envoyé Extraordinaire og Resident udi Sverrig, at handle og slutte med Kongen af Sverrig hans Commissarier.

C. 5.

G. A. V. at efftersom vi er kommen i erfaring om den gode geneygenhed, som den Stormegtigste Høybaarne Fyrste og Herre, Hr. Carl, Sverriges (tot. tit.), Voris Elskel. Kiere Broder, Frende. Nabo og synderlige gode Ven, paa sin side lader findes til nermere fortrolighed og forbindelse mellem disse tvende Kroner at stiffte, Da for at møde bem^{te} Hans Kierl^{d} udi denne saa berømmelige og voris fellis interesse, særdelis udi disse vanskelige Tider saa nyttige intention, hafve Vi dertil paa Voris side committered og betroed voris til merbem^{te} Hans Kierl^{d} nu afferdigede Envoyé Extraordinaire, Oss Elskel. Høyædle Velbaarne H. Jens Juel, Friherre af Juling, Ridder, Voris Estats og Cantzeli-Raad og vice-Præsident udi Commerci Collegio, saavelsom og Voris Resident dersammesteds, os Elskel. ædle og velbyrdige Christoffer Lindenow til Öffvitz Closter, og dennem Fuldmagt gifvet, saa og hermed udi alle maader Fuldmagt give, med meerbe^{te} Hans Kierl^{ds} dertill deputerede fuldmægtige, at handle, tractere og slutte, og skal huis de udi saa maader handlendes, tracterendes og sluttendes vorder, ved sin fulde Magt i alle maader stande, og af Os ubrødeligen holdes og effterkommes. Til Bekrefftelse hafve vi dette med Voris Haand og kongelige Seygl stadfested. Gifvet etc. Haff^{n} 19 Feb. 1674.

NB. Effter bem^{te} H. Envoyé og Residentens anmodning bleff dennem tilsendt et andet exemplar af denne fuldmagt, huorudi isteden for Kierl^{d} var skreffvit May^{tt}.

Svenske Acta Folio 67.

Instruction for H. Baron Juul Envoyé Extraord^{re} til Sverrig, anl. de udi Sverrig forehaffvende Tractater sambt atskillige Anteignelser, som udi det af de Svenske Commissarier indgifne Project kunde udi Agt tages item anl. deris 2de separate Artickler om Gottorp og Vaabenet.

Instruction huoreffter Vi Christian den femte etc. allernaadigst ville at Voris nu atter, til Sverrig destinerede Envoyé Extraord^{re} Os Elskel. Høyædle Velbaarne Her Jens Juul Friherre af Juling Ridder, Voris Etats- og Cantzelie Raad og Vice Præsident udi Commerci-Collegio udi

den hannem anbefalede Negotiation indtil videre Ordre sig fremdelis rette og forholde skal.

I. Skal hand effter de hannem allerede gifne Befalinger og Instructioner fremdelis saauel hans Kierl[d] Kongen af Sverrig sielff, som hans Kierl[ds] Ministros ved all gifven leylighed paa allerbeste maade føre og holde udi de Tancker, at Voris rette Øyemercke er ved denne Tractat og alle andre tienlige middel saaledis at forbinde og sammenknytte disse tvende Croner udi een good bestandig og uopløselig Fortrolighed og Eenighed, at Voris fellis Interesse og Voris Undersatters og deris Commerciers Seckerhed paa begge sider derved dis bedre kunde befordres. At Vi og derfore med sær Fornøyelse hafde optaged den Geneygenhed de paa deris Side dertil lood kiende, huilcken Vi hafde fornummet af deris hannem tilstillede Project; huorudi enddog et og andet forekom, som nogen forandring og nermære Forklaring syntes att kunde taale, saa var det os dog heel angenehmt at see deris Villighed til at møde os udi saadan et gafnligt Forsæt: Og at Vi icke paatvifiede eftersom dette Verck allerede saauit var kommen, de jo fremdelis til des endelig Slutning all Fliid og Geneygenhed forspørre lode.

II. Icke dismindre hafver bem[te] Voris Envoyé Extraord[re] hos sig sielfver sig stedze at erindre den rette Aarsag og Intention huorfor hand did er skicked, nemmelig ved slige Sincerationer og Forslag af nermere Forbund at holde Sverrig udi de Tancker som effter nærverende Tiders Lob kunde være os mest til Fordehl, og derved at forhindre, at icke ved disse saa vanskelige Conjuncturer af een eller anden Leilighed imellen disse tvende Croner een Misforstaand kunde opvoxe, som till een offentlig Feyde kunde udbryde. Saa og derhos muligt at udforske deris Anslag og Forehafvende, og huor viit de sig endten Franckerig eller Holland skulde ville antage; thi for det øfrige eragter hand vel sielffver, huorliden Nytte eller Bistand Vi kunde vendte os af disse Tractater, huorudi (foruden de tuende saa choquerende separate Artickler) findes saa mangfoldige Vilkaar og Limitationer, som in infinitum kand extenderis, og saa stridige puncter, at naar det skulde gielde, kunde mand snarere formode sig een lang Tvistighed om Tractaternes rette Meening, end at mand derved skulde niude nogen virckelig Undsetning, huorfore hand dennem icke med lige Myndt hafver at betale, og at erindre sig, at huis hereffter meldes om et og andet som udi deris project tydeligere kunde settes, fornemmelig kand bruges, saasom et middel til at giøre dennem muligste god apparence om Voris allvorlige Ifver og Attraa til at fuldføre denne Handling, og dog at holde altid denne Negotiation aaben, derved at kunde disbedre penetrere udi deris anslag og forehafvende desseiner, en gaufnlig Jalousie at opvecke hos de af voris Allierede som os hidindtil negligeret og med temmelig kaaldsindighed tracteret hafve, og endelig Tractaterne (om Vi saadant hannem at befale effter Tidernes Conjuncturer og daglig indfaldende Forandringer hereffter raadeligt skulde eragte) enten at slutte eller og saaledis at afbryde, at Skylden ikke Os men dennem kunde imputeris og tillegges.

III. Imidlertid for at holde Handlingen aaben og vedlige, hafver bem[te] Voris Extraord[ri] Envoyé, foruden huis udi Projectet forefalder at

ajustere, effterfølgende trende Poster effterhaanden, eller saasom hand sielfver beqvemmeligt og føyeligt eragter, dennem at foreslage.

(I) Efftersom seeniste mellem disse Croner sluttede Tractater udtryckeligen formelder, at den eene den andens Gaufn og Beste med Oord og Gierninger ligesom sit eyget skall befordre og forsvare, att der da udi denne nu forehafvende Tractat, endten udi Hofvedrecessen eller jo udi de separate Artickler maatte indføris, at hans Kierl. Kongen af Sverrig sig obligerer hos hans Kierl[d] Hertugen af Gottorp all muligste Fliid og alle tienlige Officia at anvende for at bringe hannem till at fyllistgiøre den for Keyserl. Rigs-Hoff-Retten udi den Oldenburgiske Sag afsagde Dom, og all ydermere Vitløfftighed dermed at forekomme. Og saafremt bem[te] Hans Kierl. Hertugen af Gottorp imod Forhaabning skulde fortfare imod bem[te] fast med gandske Romerske Rigets entydige Stemmer bifaldne Doms Billighed videre Ophold eller Vanskelighed at giøre, Cron Sverrig da vilde declarere, at bem[te] seenist med os oprettede og hermed paa ny bekrefftede Tractater forbandt dennem, icke alleniste bem[te] Hertugen af Gottorp hans parti udi ingen maader sig at antage, men endogsaa udi saadan een retmessig Sag Voris Gaufn saasom deris eyget at fordre og forsvare; huorved af os da indtet andet søgtes end dette, at evitere og undgaa de Inconvenientier, og den ulempe, som ufeilbarlig deraf følge vilde, om Gottorp sig imod Retten og Constitutiones Imperii opiniatrere vilde, at nemmelig Pløen torde søge og anholde om armata Sententiæ executione, huorved da voris Andeel aff Greffskaberne ligesaauel som Gottorps periclitere og incommoderet vorde skulde, eller og vi mueligt udi Vitløfftighed og Kriig med Keyseren indvicklet, om vi Os med væbnet Haand derimod sette og den Ulempe, som armerede Executioner pleyer at følge, med Vaaben skulde ville søge at afvende, thi helles vaar det Os heel indifferent, huem Voris Compossessor vaar, og endten Gottorp eller Pløn vandt Processen, naar ickon Retten og Justitien sin ubehindret Curs blev ladt, og Vi icke ofver andres opiniatretet udi Skade og Vidervertighed skulde geraade, huilcket jo ingen af Os begiere kunde, at vi for andres onde Raadgifveres Capricers Skyld skulde voris ustridige Deel hazardere og sette i Vouffve.

(2). Efftersom udi deris med Franckerig sluttede sidste Tractater (art. 13 secret.) meldes om Os til deris Parti at invitere, og den tredie Artickel udi nu forbem[te] deris Project ogsaa medfører, at vi skulde søge at foreene Os om de mesures, som Vi udi nærværende Tider hafver at tage; da saasom Voris rette fellis Interesse icke anderledis kunde findes, end om Vi begge var sammentijdige udi et Parti, huortil Vi af den Geneygenhed, Vi hafver, disse tvende Croner altid nermere og nermere at forbinde, Os vell skulde forstaa, at Sverrige derfore sine krafftige officia hos Franckerig vilde anvende (og sig ved een express Artickel dertil obligere) paa det den Inclination, som Vi for begge deris Interesse derudi see lade, icke skulde være Os till alt for stoer Nachdehl, mens Os nogle maadelige Subsidier, ungefehr en 400000 Rdr. aarligen af Franckerig maatte vorde erlagt, saasom til nogen Erstatning og Vederlag imod de fordehlachtige Tilbud, som vi derimod paa den anden Side maatte udslage.

(3). Saasom denne Tractat især til Commerciernes Seckerhed er

anseet, og Voris saauelsom deris Undersaatter ogsaa uden for Europam lidet hafver begynt at trafiquere, huorhos endelig Vi icke synderlig Fordehl hafde fornummed, dog for den Lyst, Vi saae, atskillige af Voris Undersaatter dertil haffde, fandt Vi ogsaa sielf derudi nogen Fornøyelse, og gierne saae, at de derudi maatte blifve uturberede. Huorfore Os syntes for begge Croners Interesse tienligt at være, at ved denne Tractat Voris Underdaners Commercier paa begge Sider, saauel uden som inden Europam blifve garanterede.

Og till Os Elskel. Friherre af Juling hans nermere Efftcrretning føyes herhos nogle Anteignelser, som ved det af de Svenske Commissarier hannem tilstille Project kunde i Agt tages.

Den 1 Art. kand saaledis forblifve.

2 Art kunde imod Enden saaledis forandres, mens endogsaa huad som endten af deris M^tr^ M^ttr^ kand være for nær og til Forfang udi nogen af de med andre sluttede Tractater, det skall hermed aldelis opheffved og magtisløs være.

3 Art. kand forblifve.

4 Art. Enddog Vi, om Nøden det udfordrede, af disse Tractater liden Hielp hafde at haabe, dog for at møde Sverrig med lige Ferdighed, om de noget vist Antall paa Folck eller Skibe vilde determinere, kunde mand høre deris Forslag, og dennem henstille Talled at nefne, i huilcken Fall mand da kunde engagere sig til en reciproque assistentz ungefehr af ti veludrystede og bemandede Orlogs Skibe, og trey à fire tusinde Mand til Lands, en tredie Deel till Hest og de øirige til Foods.

5 og 6 Art. kunde forblifve.

7. Denne Artickel kunde vel saaledis forblifve, naar effter de Ord: den eene den andens Fiende, settes in parenthesi: som aggressor er etc., og udeluckes de Ord: udi deris Kongeriger, Lande og Provincier, huilcke siunes ickun at være satte til at lade dennem een Udflugt aaben, og ellers aldelis at være til Ofverflood.

8 Art. effter de Ord udi sine Haufne Retraitte tillade, kunde settes: dog at icke under det Skin paa forbudne Haune Commercie driffves.

9 Artickels Sluttning, for at stilles udi forbindtligere terminis kunde saaledis ændres: Og at i Fald saadant icke skeede, deris M^tr^ M^tr^ da ved disse Tractater vare endeligen forbundne (dersom de effter giorde Ansøgning om deris Undersaatters Satisfaction icke kunde erholde det, som Justicien udkreffvede) da de Middel ved Haanden at tage, som all raison og billighed til Undersatternes Securitet tillader.

10 Artickel kunde saaledis begyndis. Skulde da alle gode Officia og remonstrationer forgieffves og frugteløs afgaa og deris M^trs^ M^trs^ Undersaatters Skibe og Gods icke alleeniste imod Rett og Skiel opbringes, men endogsaa ingen relaxation og satisfaction for udstandne Skade effter venlig gjorde Ansøgning paafølge skulde, da imeden etc.

11 Art. Isteden for de Ord: at alle andre Middel ere tenterede etc. kunde settes: at for Undersaatternes tilbørlige Satisfaction venlig Ansøgning er giort, og derpaa ingen effect følged: og at da den resolution af arrest communi consensu skeer, og ey anderledis.

12 Artickel blifver.

13 Art. kunde tilsettis udi Enden: Uden saauit de effter den her-

offven indførde 2den Artickels Formelding endten af deris Maytr Mtr kunde være for ner og til Forfang, udi huilcke Poster de aldelis hermed skulde ophefved og magtesløs være.

14 Art. bliffver.

Hvad de separate Articler angaar

Da anl. den I, veed hand vel sielf huad hand om det som udi Hamborg passeret er, bør at sige, og haffver hand langt meere hos dennem at anholde om saadan een declaration, som udi Instructionens 3die Punct tilforne er meldet; og ellers ydermere at remonstrere, at effter den Os og hans Kierl. Kongen af Sverrig nu imellem værende Venskab og Fortrolighed kunde Vi icke formode, at de vilde raade Os, nu effter at endelig Dom udi Sagen er gangen, Vi da paany skulde Os udi Handling med Hans Kierld Hertugen af Gottorp indlade, der hand dog tilforne saa gandske var fra gåed den med Os af hannem sielfver her friwilligen sluttede accord, og udslaget alle genereuse hannem giorde Tilbud, huorved hand for det som hannem nu aldelis er frakjendt, een considerabel Summe Pendinge kunde hafve erholdet.

Anl. den 2 Art. hafver Voris Envoyé Extraordre denne Handel aldelis at declinere, og ellers at svare, at det var heel odieux saadant at oprippe, og snarere kunde i Fremtiden gifve Anledning til ny disputer og Viitløfftigheder med Vaabenes Forklaring og udi andre maader, end at det skulde tiene til nermere Fortrolighed at stiffte; og for at forbigaa andre exempler, da hafde nærværende Tider nocksom udviist, at Franckeriges naufn og Vaaben, som Kongerne af Engeland effter saa mange hundrede Aars Forløb endnu bruger, icke hafde giort den allerringeste Hinder udi den ner Venskab og Forbund, som dennem nu er imellem, at vi formodede, mand heller lood de Sager saaledis huile, end at mand med ny Scrupuler og Vanskeligheder, som dog udi Gerningen indtet importerede, skulde lade dend imellem begge Cronerne sluttede amnestie, og igien plantede gode Fortrolighed lide det allerringeste Anstød; og saasom hand sielf tilforne heel fornufftig hafver svaret, at der er atskillige Ting som mand huercken giør eller hår i Sinde at giøre, mens mand dog icke med Maneer kand forpligte sig till, icke at ville giøre, og at, af den humeur, som Vi vaar, kom slige Vaniteter ickon i ringe eller gandske ingen Consideration for Os. Det øfrige ville Vi hans sædvaanlige dexteritet hiemstillet hafve, og forbliffve hannem med all kongelig Naade bevaagen. Giffvet etc. Haffniæ 19 Februarii 1674.

Svenske Acta 1670—4 Fol. 80.

Missive til Her Jens Juul og Christoffer Lindenow anl. at tilkjende gifve Kongen i Sverrig, at den defensive alliance mellem Hans Mayt og de H. Stat. Gen. sampt des allierede sluttet er, desligeste anl. de forehafvende Tractater imellem Hans kongel. Mayt og Kongen i Sverrig.

C. 5.

V. G. T. Voris allernaadigste Villie og Befaling er, at saasom endelig een defensive alliance mellem os og de Herrer Gen. Stater af de foreenede Nederlande sambt des allierede Keysern og Kron Spanien

sluttet er, I da saadant Hans Kierl. Kongen af Sverrige tilkiende gifver, og hannem saauelsom Ministrerne der betager huis viderlige impressioner derom af een og anden giøres kunde, som den muęligt farligere end den i sig sielf er, affmale torde. Den er helles heel innocent, og som ordene sielf liuder, till ingens offension anseet; lader os ogsaa i nærværende conjuncturer udi een fuldkommen og upartisk neutralitet mod visse aarlige subsidier — alleeniste at vi forpligter os, om nogen ny fiende dennem paa Halsen komme skulde, vi da dennem, mod dertill fornødne subsidier assistere og til Hielp komme vilde, huilcket vi vell vide, Kron Sverrig ingenlunde kand fortycke paa, efftersom den klarligen nock hafver ladet sig atskillige Gange forliude, at den ligesaalitt Hollands total Undergang og ruin, som den Münsterske Freds infraction taale kunde, Franckerig sig ey heller nogentiid den münsterske Fred at ville bryde tiit og offte erkleret hafver, og ey heller at intendere Holland i Grunde at ødelægge, mens vell den at refse, huilcket da og nock saaledis blef, saalenge ingen ny fiende kom paa Banen. Den neutralitets tractat, som Franckerig her paa Sverrigs Anledning med os hafver fore hafft, har mand ingen Vey kundet komme med, være sig enten Terlon icke det sig alfvaarlig nock har ladet være angelegen, eller og at hand heel limiterede og ufuldkomne ordres hafft hafver. Een Gang er det vist, at hand icke lod sig ud om at vilde tractere med os paa den Fod af neutralitet, førend Vi den af Eders Skrifvelse hafde fornummet, Rigs Cantzlern i Sverrig det Eder saaledis at hafve sagt, mens om 300000 Rixdlr. har hand aldrig effter hans Beretning hafft ordre, og er aldrig ganget ofver et hundret tusind; dog har hand altid sagt og siger endnu, sig ny og mere ample ordres at forvendte, huilcket nu saaledis nogle maaneder varet hafver, saa vi offver slig Vendten og Tøfven snart kunde komme till at sedde, som man pleyer at sige, mellem tu stole, og derfor Hollands raisonnable tilbud icke lenger hafve kundet differere. Og saasom Eders Commissarier, som I beretter, Eder skall hafve svaret (naar I Terlons negotiation og den forehafvende frandske alliance som een Aarsag till voris med Sverrig forehafvende Tractaters forhaling forevendt hafver), at det dermed indtet hafde at giøre, saa kand I nu paa samme Maade dennem begegne, om de mange objectioner nu skulde giøre vilde, at det da og ligesaa lidet med det Hollandske Doont har at giøre, at vi er offverbødig de begynte tractater at fuldende og derfor udi et og andet som de udi Eders project begierer at hafve forandret, efter deris begiering os bequemme vilde. Nemmelig anl. den 2 artickel, da kunde de Ord: huad som med ret Visen og Skell enten af deris May[tr] May[ter] kand prætendere at være sig for nær og til Forfang etc. endeligen saaledis passere, saafremt de derpaa blifver bestaaendis. Dog hafver I derhos at erindre, at saasom Voris intention er, ved disse tractater een nærmere og aldelis oprigtig Fortrolighed mellem begge Kronerne at stiffte, uden at lade nogen Dør aaben till Udflugter eller tvistige Udtydninger, saa syntes os fast bedre, disse Ord: med ret Viisen og Skell, at udelucke, efftersom derved til atskillig dispute kunde gifves anledning. Det var jo dog at præsumere at ingen af begge Cronerne vilde prætendere noget af den anden at skulde ophefves eller igienkaldes, med mindre den fandt sig derved

præjudicered, og saaledis hafde Rett og Skiel sig derofver at besverge. Mens om det Ret og Skell skulde kaldes i Tviffl, huo skulde da være Dommere? Anl. den 4 Artickel om Antallet af Folck og Skibe da saasom de tractater af anno 1628 den 19 Aprilis paa huilcke denne Artickel sig refererer, siunes effter disse itzige Tiders Beskaffenhed og den Maade og Armatur, til Siøes nu brugelig, lidet at være proportioneret, eller at kunde komme udi Consideration hafver I af Eders Commissarier at begiere, de herom især een project effter itzige Tiders Maade proportioneret vilde til Eder offvergifve, huorpaa I da videre voris resolution vilde fornemme, huoraf I Eder da som af een ny accrochement kand betjene disse tractater endnu videre at trainere, at Vi Eder imidlertid, huad videre kand være at giøre, beordre kunde, og hafver I os saa igien et fuldkommen project af den gandske tractat at tilskicke, paa det Vi ret kunde see, huad de da endelig af os hafve ville, og os saa videre derpaa resoluere.

Udi den 7 Artickel siunes de Ord: eller og igiennem injurier og Urett Vaaben aftvinger, at være altfor viit udseende og till stor Viitløfftighed for os at kunde gifve Aarsag, som i vel sielf lettelig eragter, og er derfor best at det ved de Ord, som i Voris project findes, forblifver. Anl. den 8 Artickel, da hafve I dennem paa beste Maade at remonstrere, at med mindre de Voris Commercier saauel uden som inden Europam garenterede, skulde ickon ringe proportion være udi denne reciproque Garentie; huorfore det og endelig derved vil forblifve.

Udi den 13 Artickel: de Ord: Undertagendes saauit udi dem det skulde befindes, som udi den anden Artickel af denne Tractat præcaveret er, synes at være af samme Meening som Eders project, og kand derfor endelig nock tilsettes om de det saa begierer.

Anl. den 14 Artikel da saasom de siunis ingenlunde sindede nogen Lighed udi Myndt Væsenet at treffe, maa mand det endeligen derved lade beroe. Men anl. den Post, som de om Hans Kierl[d] Hertugen af Gottorp og den Oldenborgiske Successions Sag der isteden for hafver indført, lader Vi os allernaad. behage det Svar, som Du, Elskel. Friherre af Juling, Rigs Cantzelern derpaa gifved hafver, nemlig at efftersom forige tractater generalement ved denne stadfestes, var det unfornøden sligt at particularise, og langt mindre anständigt at kalde denne Sag udi Tvifl, ligesom noget udi bem[te] tractater skulde findes, som effter saa mange Aars Forløb icke endnu var kommen till execution; og at vi for det øfrige vilde at Hans Kierl. Hertugen af Gottorp skulde forsickre sig om Voris Venskab, saasom een Ting, huilken hand hafde voris eygen generositet sampt det nær os imellem værende Frendtskab og Forvandtskab og icke nogen andens interposition for at tacke. Ellers eragter I vell selfver, at disse Forslag om een venlig Underhandling hafver ingen anden Henseende, end Sagen paa ny at forhale, og den afsagde Sententz unyttig at giøre og des execution at forhindre. Huorfore I langt meere hafver at paatrenge, at bem[te] Artickel om Gottorp paa den Maneer maatte indføres, saasom den udi forbem[te] den 19 Feb. sidst forleden daterede Instruction er opsatt, huilcket jo var de os imellem værende tractater sambt Justitien selfver og hans Kierl[ds] eygen repos og Sickerhed aldelis gemes. Dog for at facilitere paa vor Side, saa

meget som muelig er, dette Verck, kunde vi og vel taale, at den artic. effter Din, Friherre af Juling, til voris Rigs Cantzler Grefven af Griffenfeld indskickede project indrettet vorder, ohngefehr saaledis. Og paa det Hertugen af Gottorff denne nu imellem begge deris M[tr] stiftede Fortrolighed, saauelsom det nær Frendskab, med huilcket hand begge deris M[r] forvandt er, og kand niude got ad, saa hafver begge deris May[tr] M[tr] belofvet, at huad den Oldenborgiske Successions Sag angaar skall Justitien sin fri og ubehindret löb i alle maade lades, og det ved Constitutiones imperij forblifve, og ligesom ingen af deris May[tr] M[r] er sindede noget herimod via facti at tentere, saa belofve de og begge, og især Hans May[t] af Sverrig, alle tienlige officia hos Hertugen af Gottorp at anvende, åt hand ligesaa litt, som hans M[tt] af Danmark noget herudinden via facti imod constitutiones imperij foretager, og hannem, om hand sligt giøre skulde, huercken med Raad eller Daad herudi være behielpelig. Vi henstille det øfrige till Eders eygen Dexteritet og gode Conduite, og forblifve Eder med Kongl. Naade vel bevaagen. Skrefvit etc. Haff[n] d. 21 Julij A[o] 1674.

Svenske Acta 1670—74 Fol. 85.

Kongen af Sveriges Skrifvelse til Hans Kongl. May[t] huorudi hand paa ny offererer hans Mediation og interposition imellem Hans K. M. og Hertugen af Gottorp, anl. den Oldenburgiske Successions Sag. Opskrifft, Titul og Underschrifft som F. 1.

Wii Carl medh Gudz Nåde etc. Eders May[tt] lär uthan twifwel wara i godt minne, huadh Wij tijdh ifrån tijdh så igenom wåre afskickade och Residenter dersammastädes, såsom och igenom wåre bref hoos Eders M[tt] nabowänligen söckt och desidererat hafwe, angående dhet Missförståndh, som emillan Eders M[tt] och hans Kärl[d] Hertigen aff Hollsteen Gottorp om den Oldenburg-Dellmenhorstiske sackn är upwuxen ock till huilckens composition wij wår förmedling då hafwe tillbiudit; ehuruwähl nu Eders May[tt] oss hafwer låtit swara at Eders May[tt] wore uthi wercket allreda begrepn, at ingå deröfwer medh hans Kärl[tt] härtigen een wänlig och sådan billig forlijckning, som hertigen af een så när anförwant och swåger kunde åstunda, såsom Eders May[tt] och strax dereffter uthi Hamborg hafwer låtit öfwer sakn handla och till ett billigt sluth förmedla; så förnimme wij lijckewähl nu af hans Kärl[tt] hertigen sielf, huilcken hafwer giort os den ähran og bewijst det teckn af en mycket affectionerad frende, at besökia oss här uthi wår residence, att saken ännu står uthi samma orichtigheet, huar uthi sigh densamma strax effter giorde slutet hafver accrocherat, men derbredwidh förmärkie wij och af högbemelte hans Kierl[tt] een mycket stoor längtan och åstundan, at elicitera uthur denne Strijdigheten och komma medh E. May[tt] uthi förre paa hans Kierl[s] sijda så högt desidererade förtroligheeten; aldenstundh wij nu hans Kärl[tt], huilcken wij för dess höga furstlige dygder, det nära medh oss dragende blodzbandet, och den oss betedde affection synnerligen älska, mycket gerne uthi samma honeste och Eders May[tt] uthan twifwel och mycket angenehme desiderio wele secondera: så hafwe

wij godtfunnit Eders May^tt å nyo wår mediation uthi bemelte och alla E. M^tt och hans Kärl^tt emillan oaffgiorde irringar at anbiuda och hoos Eders May^tt wänligen at förnimma, huru ock hwarest Eders M^tt tienlig finner deröfwer låta företaga någon widare underhandling och admittera dhe officia mediationis, hwilcke wij medh all sinceritet ärna låta anwända, till att erhålla det helsosamme måhlet, som wij till åtherbringande af ett godt och uprichtigt förtroende emillan E^s May^tt och hans Kierl^tt hertigen, sambt at uthröya och uthur wägn taga all den lägenheet, som wänskapen emillan oss och Eders M^tt på något sätt kan irra, intendere; på wår sijda läre wij beflijtta oss at kunna samma wenskaps bandh medh alla dhe medell, som så wähl dhet gemeena som wårt begges egit bästa gagna, cultivera och fastare förknippa, och är fuller een af dhe förnemste och krafftigste, at åfwansagde förlijckning obtineras och dermedh hans Kärl^tt hertigens och dess höga fürstl. husetz interesse, huilket wij skatte, som wore det wårt egit, till roo och säckerheet förhielpas måtte; huilket alt wår uthi Eders May^ts hoff residerande minister Liliecron wijdare effter wår· honom deröfwer gifne befallning lär explicera; huaruppå wi os hermedh slutteliga referere och Eders M^tt till all Kongl. prosperitet, Gudz dens högstes beskydh anbefale.

Datum. Stockholm d. 3 Aug. 1674.

Svenske Acta 1670—4 Fol. 86.

Hans Kongl. May^ts Skrifvelse og Svar paa nestforegaaende Kongen af Sverrigs Skrifvelse.

Opskrifft, titel og Underskrifft som F. 1.

C. 5.

Tilbiude etc. Stormegtigste, høybaarne Fyrste, elskelig kjere Broder, Frende, Nabo og synderlig gode Ven. Wi hafve af Eders May^ts ved des her værende Resident til os offverlefverede Skrifvelse dateret Stockholm den tredie udi nu løbende Maaned, saauelsom og af huis hand ved haffde audience os videre mundtlig har beretted, omstendligen fornummen Eders May^ts velmeente og berømmelig intention, ved des nu paa ny offererte mediation og interposition at slutte huis Irring og Misforstand mellem os og hans Kierl^d Hertugen af Schlesvig Holsteen Gottorp ofver den Oldenborg-Delmenhorstske Successions Sag effter hans Formeening endnu være skulde. Vi vilde icke med viitlöfftig Igientagelse af huis tilforne Eders May^ts til os for rumb Tiid siden till samme Ende affærdigede Envoyé Extraord^re Greff Oxenstierne er blefven svaret, falde Eders May^tt her besverlig, men for kortheds Skyld referere os paa det hannem medgifne Recreditif dat. 13 Martii 1672. Dette alleeniste ville vi her melde, at Udgangen hafver endeligen lært og klarlig udviist, at den af hans Kierl^d personlig herudi Kiøbenhaun sluttede og oprettede, ja af hannem sielff underskrefne accord icke vaar hannem saa skadelig og nachdeelig, som nogle hafver villet foregifve, mens langt meere hannem nyttig og gaufnlig, naar mand ickon med upræoccupered Sind vill efftertencke, huor considerabel een Summa hand sig for een dengang

vanskelig og fast fortviflet, og nu endelig ved afsagde Dom hannem imodgangne Process udi samme accord stipuleret hafde. At bemte hans Kierld samme mellem os og meerbemte hans Kierl. dengang sluttede og oprettede accord icke hafver efftерkommet er hannem sielf at tilskriffve og icke os, som ey hafver med for stor iffver derpaa villet drifve, paa det ilde intentionerede icke derved Anledning gifves skulde, dennem som ey om alting tilfullde kunde være informerede, vrangeligen at indbilde, ligesom vi saa meget og ofvermaade begierlig vaare, effter bemte Greffskaber, og at vi os een meget stor Fordeel betinget hafde, hans Kierld til største Præjuditz, som dog Udgangen anderledis at være viist hafver. Huad meerbemte hans Kierld nu videre af os kunde begiere, eller huorledis hand formeener Eders Mayts mediation udi denne Sag at kunde behøfves eller komme til Pass kand vi icke vel begribe, anseet i huad vi endten allerede med hueranden her ved den Kiøbenhaunske accord sluttet hafver eller herefter ved nogen mediation paa ny slutte kunde, saa er Sagen nu geraaden i saa gandske een anden Tilstand, at det huercken os eller hannem till nogen gaufn eller nytte imod Hertugen af Pløn være kunde, saa vi icke see, huad videre herudi paa vor Side kunde være at giøre. Thi eengang ville vi jo icke formode, at meerbemte hans Kierld skulde tencke, langt mindre det af os begiere, at vi endten skulde begynde sielff een ny process, eller via facti noget tentere mod Hertugen af Pløn, eller os med væbned Haand imodsette den execution, som siden udstedes kunde, og i saa Maade legge os op imod det gandske Romerske Rige, indvickle os og vore Riger udi stor Viitløfftighed, og holdes af alle pro infractoribus pacis Monasteriensis, huis garant Eders Mayt sielf er, og till huilcken at erholde og conservere Eders Mayt hidindtildags med allerstørste Berømmelse har arbeidet og lagt Vind paa. Skulde og meerbemte hans Kierld være udi de Tancker (som af Eders Mayts Skrifvelse sees) ligesom mindre Fortrolighed imellem os og hans Kierld være skulde formedelst hand icke den her os personlig imellem oprettede accord effterkommet hafver, da kand saadant ingen irring eller Forkølelse imellem saa nær Blodsforvandte (i det ringeste icke paa vor side) foraarsage, ville og saadant hans Kierld sielf (huis høye fyrstelige Dyder os icke mindre end Eders Mayt bekiendt ere) ingenlunde tilskrifve, mens snarere dennem som af alt for stor Zele og Iffver for deris Herres interesse sig indbildet hafver, hannem merckelig ved bemte Kiøbenhaunske accord at hafve været forfordelet, som nu Tiden dog anderledis hafver lært. Vi forseckre Eders Mayt, og kand meerbemte hans Kierld iligemaade fuldkommen være forseckret, at vi hannem med ald forige Fortrolighed og Venskab omfaufne, og ville os ingenlunde herudi af Eders Mayt forekomme eller offvervinde lade, og, foruden den uadskillelig udi Henseende til voris felles underhafvende Fyrstendomme og Lande os imellem værende interesse, saa har jo meerbemte hans Kierld saa dyrebar et pandt af voris uafladelig og uendelig Venskab udi sine arme, at des Erindring alleene er nock till med uopløslig Baand ævig at forbinde os; vi hafve befalet voris ved Eders Mayts Hoff værende Ministris, dette og andet meere till den imellem os forehafvende nærmere Fortroligheds Befordring Eders Mayt videre at forestille og representere, og derhos at forseckre, at det fast

umuelige Ting skulle være, huori vi os icke Eders May^{tet} till Villie og Velgefald gierne føye skulde. Ville saa hermed hafve Eders May^{t} under den Høyestes trygge Beskiermelse befalet till ald sielf ynskelig prosperitet nabovenligen. Giffvet etc. Haff^{n} d. 28 Augusti A^{o} 1674.

Svenske Acta 1670—74 Fol. 90.

Protocol af huis der er passered imellem H. K. Mt Commiss^{r} og den Svenske Resid. Liliencrone anl. Kongen af Sverriges mediation udi den Oldenborgiske Successions Sag som be^{te} Resident atter tilbød den 23 og 30 Septemb^{r} 74.

Anno 1674 den 23 September om Efftermiddagen.

Effter Hans Kongl. May^{t} voris allernaadigste Herres og Konges allernaadigste Befaling møtte udi Raadstuen for Kiøbenhauns Slott hans Kongl. May^{ts} Geheime, Etats- og Justitz Raad, hans høygrefl. Excellentz Her Mogens Frijs, Her Etats Raad Paul von Klingenberg og Secreterer Gert Schrøder, saasom committerede til at fornemme den Svenske Resident Gustaf Liliencrone hans Andragende, efftersom velbem^{te} H. Resident hafde gifved tilkiende, at hand anl. et udi Laplandene nylig opfundet og imellem Norske og Svenske omtvistede Kobberstreg, saauelsom anl. Svenske Undersaatters certificatzer udi Øresund eet og andet hafde at forebringe, huorom hand sig till hans høygreffvelig Excellentz Her Rigs Cantzelern, Greffven af Griffenfeld ey altid immediate vilde adressere, ey heller hannem dermed bemøde; og derfor hafde begiered, at hannem nogle maatte tilforordnes, med huilcke hand derom kunde conferere: Paa forbem^{te} Tid og Sted møtte da ogsaa velbem^{te} H. Resident, og med sædvanlig Høflighed blef imodtagen.

H. Greff Frijs giorde ouverturen, formeldendes at hans kongl. May^{t} voris allernaadigste Herre og Konning af foromrørde Aarsager hafde anbefalet os med H. Residenten udi Conferentz at træde, forseckrendes hannem saavel paa Kongl. May^{ts} veygne om all Geneygenhed till alt det som kunde tiene til een nabovenlig Fortroligheds Vedligeholdelse imellem disse tvende Kroner, som ogsaa paa sine og medcommitteredes Veygne om all Beredvillighed til at fornemme hans Andragende og gifve hannem derpaa all muelig Fornøyelse.

Residenten gratulerede sig saauel ofver hans Kongl. May^{ts} Geneygenhed, som derofver, at hannem var tilforordnede saadanne Commissarier, af huilcke hand udi sit Anbringende alle gode officia kunde forvendte, og derpaa begyndte sin proposition, men isteden for at fremsette noget om Kobberstreget eller Øresundet, førte hand den Oldenborgiske Successions Sag paa Banen paa effterskrefne Maade.

At hans Kongl. May^{t} af Sverrig hafde befaled hannem at gifve tilkiende, at hans Kongl. May^{ts} af Danmark seeniste Skrifvelse dat. 21 Aug. til Svar paa hans May^{ts} af Sverrig, udi den oldenborgiske Successions-Sag (og andre mellem hans Kongl. May^{t} af Danmark og hans fürstl. Durchl. af Gottorp værende Stridigheder) atter tilbudne mediation hafde gifved høytbemelte hans allernaadigste Herre og Konning en sær Fornøyelse formedelst de contestationer, den indeholdt om hans

Kongl. May[ts] af Danmark synderlige Geneygenhed til at føye sig udi alt det som kunde være hans May[t] af Sverrig til Velgefall.

At hans May[t] af Sverrig ogsaa hafde været heel fornøyet ofver de Forseckringer, derhos føyedes, om Kongl. May[ts] af Danmark gode affection imod Hertugen af Gottorp, med de termes, at Hertugen hafde udi sine Arme saadan et dyrebar pandt, af kongl. M[ts] af Danmark uophørlig Venskab, at des Erindring alleene var megtig nock till dennem uopløseligen indbyrdes at forbinde. Dessimellem eragtede dog hans May[t] af Sverrig at Stridighederne dermed icke vare afgjorde, men endnu lodes aabne, huoraf stor Ugelegenhed kunde paafølge: huilcket at forhindre hans May[t] hafde endnu fremdeles vildet søge Middel, huorved saadanne Irringer kunde slettes og til Ende bringes. At hans May[t] af Sverrig lood ved sit Værd, huad mellem hans Kongl. May[t] af Danmarck og Hertugen af Gottorp ellers kunde være passeret, saauelsom den Tractat, som herudi Kiøbenhaun prætenderedes at hafve været giort; hvilcket dog icke kunde anseeis for een Tractat, efftersom det ickon var een Concept eller project, som vel var underteignet med Hertugens Hand, men alleeniste for at authorisere hans Commissarier, og at der icke var nogen formelle Tractater slutted eller paa begge Sider opretted.

At hans May[t] af Sverrig hafde for rumb Tid siden baade ved sin Envoyé Extraord[re] Grefven af Oxenstjern og ved Residenten (Liliencrone) sielfver Tiid effter anden tilbødet sine officia, og søgt saadan Stridighed at bilegge, og all videre Ulempe at forekomme, og hafde gierne seet, at saadan hans gode intention maatte hafve kommed udi tilbørlig consideration.

At hans May[t] af Sverrig hafde ey heller kundet underlade at reflectere, at hans May[t] af Danmarck i saadan een vel grundet Sag, som denne, hafde villet separere sig fra det Gottorpiske Huus, da dog den Rendsburgiske Recess, som Christianus IV [1]) og Fredericus III høyloflig Ihukommelse med det Gottorpiske Huus, anl. den Oldenborgiske Succession hafde opretted, forbandt dennem, at dersom formedelst bem[te] Succession nogen andens Paatale skulde opkomme, da skulde de staa tilsammen for een Mand.

At hans May[t] af Sverrig reflecterede ogsaa derpaa, at hans May[ts] af Danmarck Minister til Wien underhaanden hafde idelig drefvet Sagen imod Gottorp, og at Hertugen af Gottorp effter offte giorde Ansøgning aldrig hafde maatted faa at see den Tractat, som var giort mellem Danmarck og Pløn.

At hans May[t] af Sverrig icke prætenderede at angribe saadanne Middel, som at hindre executionen, men saafremt mand vilde træde tilsammen, kunde der vel findes andre Veye til at bringe Hertugen aff Pløn til moderation.

At hans May[t] af Sverrig kunde ey heller lade uformeldet, at saasom Hertugen af Pløn ingen Erstatning hafde at gifve for Delmenhorst, huorpaa Kongen af Sverrig udi Tractaterne af a° 1658 sine prætensioner

---

[1]) in margine: Christiani 4[ti] Nafn repeterede hand udi denne materie 2de Gange, enddog den Recess icke af hannem er opretted.

vel hafde afstaaed men alleeniste en faveur af det Kongl. Huus af Danmarck og det fyrstl. Huus af Gottorp, men ey udi faveur af Pløn eller nogen anden, saa reserverede hand sig sin prætension herpaa udi Tid og Stund at søge.

At imens Sagen endnu henger udi revision, var der Forhaabning, derudi at finde Middel, huorfor hans May^t af Sverrig endnu holdt for, at hans May^t af Danmarck ey skulde slippe af Hænderne denne occiasion, at finde een Ende paa denne Sag, som var saa høystgaufnlig for begge Huusene, saauell det kongl. som det fyrstl. Huus af Gottorp.

Og derfor atter og paa ny tilbød sig at foretage denne mediation, til denne og andre imellem hans M^t af Danmarck og hans fyrstl. Durchl. af Gottorp værende Irringer at slette og ophefve, endten per viam compromissi eller andre gode Middel till composition.

At om hans May^t af Danmarck vilde bequemme sig herudi at lade sig finde noget genereux, da lofver hans May^t af Sverrig icke alleeniste at vedligeholde, men end och fremdelis at forsette Venskaben imellem disse tvende Croner [1]).

H. Greef Friis R., at saasom mand icke hafde vist, at H. Residenten om denne Sag hafde noget at foredrage, saa vilde man alleeniste antage det ad referendum spurde ellers, om H. Residenten hafde noget at andrage anl. det omtvistede Kobberverck?

Resident: at saasom hans intention icke hafde været denne Gang derom at handle, saa hafde hand sig derpaa ey laufvet.

H. Gref Frijs, om H. Residenten ey hafde nogen Abriss af Steden, eller nogen slig grundtlig information.

Resid:, at hand indtet andet hafde end at referere sig paa Tractaterne af A° 1613 art. 3, huorudi var forafskeedet, at Sølapperne skulde tilhøre Danmarck, og Bierg-Lapperne till Sverrig.

Til dessen videre Forklaring sagde hand, at et Bierg, kaldet Køllen, skall være den rette Skell imellem Sverrig og Norge. og denne Ryg skille Sølapperne fra Bjerglapperne, saa huad der ligger at Søen, hør Danmarck til, men huad der laa indenfields eller paa denne Ryg, hør Sverrig till.

At Kongen af Sverrigs til ham gifne Ordre (huoraf hand nogle passager oplæsde) meldede, at dette Rannavari Kobberstreg ligger imellem Tytisfiord og Wæranger, paa en Field, men huor Tytisfiord var, viste hand icke sielfver, kunde ey heller finde det udi noget Landkort.

At Stranden mellem Tytisfiord og Wæranger med des Rett ved Søen og Indfiordene burde, effter forbem^te Tractater af A° 1613 følge Norges Crone, men huad som icke ved Søen men tilfields laa, burde følge Sverriges Krone.

H. Gref Frijs om ingen Gaarde laa nær derhos, at mand kunde vide, til huem de skyldede, og deraf om Stedens Jurisdiction præsumere.

Resid. R. at det laa paa vilde Marken til Fjelds, og, saasom hand formeente, ingen Gaarde var paa 3 à 4 Mile nær.

At Reinstern, som hafver Kongen af Sverriges Privilegium at bruge

---

[1]) in margine: Denne Slutning amplificerede Residenten heel meget.

alle de Kobberstrege, som hand paa de Steder kunde finde paa Sverriges Jurisdiction, hafde ved de Svenske Lapper fundet denne Streg, og til et Teygn ladet der een Jernstang og icke hand eller nogen hafde formodet, de Norske sig det skulde tileygne, effterdi (som Residenten formeente) denne Streg skulde ligge paa Køllen eller indenfor paa Sverriges Side; siden sagde hand, at den ligger udi Nordlandene og Warhuus Læhn.

Omsider lofvede hand at communicere Reinsternes til Kongen af Sverrig, og Berg-Collegii til Stockholm derom indgifne Memorialer etc.

Conferentzen endtes herpaa med sædvanlig Høflighed.

A° 1674 den 30 7br om Formiddagen.

Møtte atter udi Raadstuen Velbemte Commissarier og Resident, huor da effter sædvanlig Høflighed og curialia

H. Gref Frijs mundtligen og fast Ord fra Ord forebragte Residenten det Svar, som Hans May allernaad. hafde got befunden, hannem anl. den tilbudne Mediation at skulle gifves.

Resid. R., at hans May af Sverrig hafde vendtet et Suar, som nærmere kom til Sagen, og at hand derfor indtet andet kunde end sin Herre saadant at referere.

Anl. den Sententz Pløn nu atter hafver erholdet, og huad derudi maatte være raadeligt, om hand ved excecution sin Rætt skulde søge, antoog hand ogsaa ad referendum.

At saafremt Mediationen tilforne hafde været antaget, da hafde Pløn ey bragt Sagen saauit; nu maatte mand lade det være henstilled, huad Uleilighed og Fare derpaa kunde følge.

H. Gref Frijs R. at hans Kongl. May af Danmarck tilbød sig jo, at saafremt hans May af Sverrig eygentlig viste, huad Hertugen af Gottorp hans intention var (huilcket hans May da begierede sine udi Sverrig værende Ministris at maatte communiceres) saa vilde hans May paa sin Side lade sig findes villig till alt det, som hannem kunde være mueligt herudi at giøre.

Resid. R., at hans May af Sverrig gode Intention icke var blefven considerered, som mand hafde formodet, at hafde den tilbudne mediation udi Tide været accepteret, da kunde saadanne middel vel hafve været fundet, imellem deris fyrstl. Durchl. af Gottorp og Pløn Sagen saaledis at slette, at den icke skulde kommed saauit: nu viste hand icke om de media skulde tilstrecke: hand temoignerede sig ellers temmelig misfornøyed, og at hand skulde vel vide at referere sin Herre og Konge, huorledis hans gode intention blev antagen. Commiss. svarede herpaa heel høflig, at mand hafde for hans May af Sverrig gode intention all behørig consideration, at mand sig jo icke bedre kunde tilbyde, end at giøre alt huad mueligt kunde være, saafremt mand maatte faa at vide Cron Sverriges og Hertugens af Gottorps eygentlige intention herudi. At mand jo med all nabovenlig Fortrolighed adresserede sig till hans May af Sverrig sielf, for at fornemme hans høyopliuste Betenckende, huad udi Fald af paafølgende execution skulde være raadeligt.

Monsr Klingenberg spurde ogsaa nogle Gange, om Residenten icke got siuntes for mere Underretning at tage skrifftlig Copie af denne hans Kongl. May[s] resolution. Huorpaa Residenten svarede det var heel kort, og bestod ickon udi 2 og 3 puncter, som hand nock hafde observered, naar mand viste meeningen, saa fandtes vel Ordene.

H. Gref Frijs: Om H. Residenten ellers effter seniste afskeed hafde noget at proponere anl. Kobbervercket?

Resid. præsenterede een memorial, bestaaendes udi 4 Poster, huoraf de trej første alleeniste er een Forklaring hand giør ofver den tredie Artickel udi Tractaterne af A° 1613 anl. Siø- og Bierglapperne; den fierde Post melder: 1. at dette Kobberstreg ligger paa Rannavari Field, een god Miil fra den Fiord Ofoten, og endda lenger fra Vesterhafvet, 2. at Landmanden der og den gamle Hefd strider derfore, at Rannavari hør utviflagtig til Sverriges Jurisdiction.

Hand viste dog icke endnu huor Titesfiord skulde være, enddog Landkortet blef foretagen; beraabendes sig alleene paa Tractaterne og berettede ellers, at Svenske Lapperne ungefehr om Vindteren farendes gennem Sneen hafde anstødt paa een Steen, som de til Biergmesterne hafde henbragt og befunden at være Malm. At Kobberstreged duede dog indted og allerede var sluppen, huilcket Gotfred Lipper og andre som derpaa hafde arbeidet, hafde befunden.

Commis. forseckrede Residenten, at hans Kongl. May[t] ingenlunde vilde, at nogen af hans Underdane skulde giøre Cron Sverrig udi sin retmessig hafvende Jurisdiction nogen Indpass, mens ellers kunde mand om denne Sags Beskaffenhed ingen fuldkommen Underretning hafve med mindre mand ved Landkort eller Afrisning af Steden sielf kunde faa nermeere Opliusning, og om H. Residenten noget saadant kunde fremvise, skulde hannem derpaa vederfares all tillbørlig Fornøygelse.

Derpaa endtes Conferentzen med sædvanlig Høflighed.

Svenske Acta 1670—74 Fol. 96.

Svaret, som effter Kongl. May[ts] allernaad. Befaling blef mundtlig gifvet den Svenske Resident Liliencrone anl. Kongens af Sverrig atter tilbudne mediation udi den Oldenborgiske Successions Sag, udi Conferentzen udi Raadstuen den 30 Sept. 1674.

Velb. H. Resident.

Hans Kongl. May[t] voris allernaad[te] Herre og Konning hafve vi allerunderdanigst refereret, huad velb. H. Resident paa hans May[t] Kongen af Sverriges Vegne udi seniste Conferentz hafver andraget; huilcket fornemmeligen derudi bestood, at hans May[t] Kongen af Sverrig endnu continuerede sin mediation at anbyde, saauel udi den Oldenborgiske Successions Sag som udi andre Irringer, som formeentes imellem hans May[t] voris allernaad. Herre og Konning og hans Fyrstl. Durchl. Hertugen af Holsteen-Gottorp endnu at kunde staa aaben, med videre Forseckringer og sincerationer, som H. Residenten derhos føyede om høytbem[te] sin allernaad[e] Herres og Konges trofaste og nabo-venlige Geney-

genhed, den disse begge Croner imellem værende Fortrolighed og Venskab ey allene at vedligeholde, mens endoch som allerede begyndt var, nermere at sammenbinde.

Nu ynsker voris allernaad^e^ Herre og Konning indtet høyere, end at saadan en salutaire og begge disse Croner saa høyelig magtpaaliggende Eenighed stedse maa erholdes og dagligen meere og meere forøges, till huilcken Ende jo hans Kongl. May^t^ icke allene ved sin udi det Svenske Hoff værende Resident, mens endoch ved sin udi sær affærdigede Envoyé Extraord^re^ Friherren af Juling alle tienlige Forslaug hafver ladet giøre, og sig ingenlunde fortryde ladet, at samme deris negotiation nu paa andet Aar varet og traineret været hafver.

Mens huad sig forbem^te^ af H. Residenten giorde proposition angaar, da, saasom den intet andet indeholder end huad allerede tilforne, saauel ved hans Kongl. May^ts^ af Sverrige Envoyé Extraord^re^ Grefven af Oxenstierne, som ved Residenten self paa atskillige Tider og serdelis ved den, fra hans May^t^ af Sverrig af Dato 3 Aug. nu seenist offverlefverede Skrifvelse er forebragt, saa kand H. Residenten icke tage til Mistycke, at vi hannem i steden for viitløfftig Svar remitterer til allerhøystbem^te^ voris allernaad^e^ Herres og Konnings tvende Skrifvelser dat. 13 Martii 72 og 21 Aug. sidst forleden, blandt huilcke den første udtryckeligen formelder, at dersom foruden den Oldenborg-Delmenhorstiske Successions Sag endda effter hans Fyrstl. Durchl. af Gottorp des Formeening andre smaa Tvistigheder være kunde, da er hans fyrstl. Durchl. af Gottorp selfver nocksom bekiendt, huad Unions-Recessen og den af Arriltz Tiid herbragte stadig observantz udi slige Tilfælde medfører, saa at ingen Viiltøftighed i nogen Maade deraf kand være at befrygte.

Helles erindrer Residenten sig vel, huad endoch udi sær i hans Kongl. May^ts^ seniste Svar de dato 21 Aug. sidstforleden formeldes, at ihuorvel hans Kongl. May^t^ af Umueligheden alleene skulde hindres fra at gierne være hans May^t^ af Sverrig til Villie udi alting, saa kunde hans Kongl. May^t^ dog icke begribe, huad eygentlig hans Durchl. Hertugen af Gottorp nu videre af hans Kongl. May^t^ hafve vilde, eller huorledis hans May^ts^ af Sverrig des Mediation mellem hans Kongl. May^t^ og Hertugen af Gottorp kunde komme tilpas udi een Sag, som vaar imellem Hertugen af Gottorp og Hertugen af Pløn, dersom Hertugen af Gottorps eygentlige intention vaar hans May^t^ af Sverrig bevist, og huorudi mand formeente, hans Kongl. May^t^ hannem gratificere kunde, ynskede hans Kongl. May^t^ gierne, at saadant hans Kongl. May^ts^ nu ved Svenske Hoffed værende Ministris maatte vorde communicered, huilcket saa megit dis meere fornøden vaar, som helles maatte være at befrygte, at om noget her og noget udi Stockholm skulde omtales, de forehafvende Tractater maatte forlenge sinckes og opholdes, og denne herlige occasion, som hans Kongl. May^t^ saalenge hafver stundet effter disse Nordiske Croner udi uopløselig Fortrolighed ævig at forbinde, uden Nytte til alle vel intentioneredes og især den Augsburgiske Confessions Forvandtes merckelig Bekymring skulde forbigaa.

Hans Kongl. May^t^ er helles icke lidet embarasseret ofver den nu med seeniste Post indkomne Tidende, at Revisionen plat skal være hans

Durchl. Hertugen af Gottorp afslagen, og velbe[te] Hertug af Gottorp under vircklig execution tildømt inden tuu Maaneder at parere.

Thi foruden at melde om, at Pløn nu langt vanskeligere end nogensinde tilforn vil blifve at handle med, saa considererer hans Kongl. May[t], at dersom Dommen icke effterkommes, Pløn torde vel (enddog det icke saa lige iaar eller at Aare har Fare) dog omsider ved armeret Execution søge at sætte sig udi possession, huor det da skulde paa den eene Side være hans Kongl. May[t] heel empfindlig, at see udi sine Lande og Provintzer fremmed Krigsfolk og paa den anden Side heel faarlig, om mand sig med væbned Haand derimod vilde sette, for at hindre executionen, efftersom da var at besørge, at mand ved saadan procedur kunde lade sig det gandske Romerske Rige paa Halsen, holdes af alle pro infractoribus pacis Monasteriensis, og geraade udi stor Viitløfftighed derofver. Saa at hans Kongl. May[t] gierne ynskede, herom at fornemme udi all Fortrolighed hans May[t] af Sverrig des høy-opliuste Sentiment og Meening, og huorledis de formeente, saadan Ulempe best at kunde forekommes.

Svenske Acta Side 99. Nr. 11.

Voris allernaad[e] Villie og Befaling er, at I Eders Commissarier paa aller bedste maade for øyen stiller voris stedse haffte store genegenhed til at stiffte nærmere Venskab og fortrolighed imellem begge Kroner som endoch deraf sig lader siune at vi nu fast paa anden aar med stoor taalmodighed har dreffvet dette salutaire og den gandske Christenhed, fornemmelig den augsburgske Religionsforvandte høyestgaufnlige Verck, og icke ladet os rebutere af den Kaalsindighed Vi nu og da paa deres Side hafver fornummet, eller ladet os fortryde, at dette saa lenge varet og tiid effter anden traisneret været hafde. Vi tviflede ingenlunde paa at de jo saavell paa deris som Vi paa Voris side behjertigede huor gaufnligt det for begges undersaatter være skulde om voris gode intention til god og lykkelig ende føres kunde, i den sted at nu frommede og den tredie ickon profiterede af den effter alles formening disse Kroner imellem værende jalousie og derved ickon søgte os udj et slags dependence af sig at holde og at gjøre sig saasom arbitres udj alle vores affaires udj meening lige saa lidet at taale naar Vi udj fred med huerandre ere at da en ret god fortrolighed imellem os være skulde, som de agter at tillade om Vi effter deris tilskyndelse skulde det Gud forbiude, geraade udj Krig mod hinanden, den eene da nogen merckelig fordeel eller advantage ofver den anden hafve skulde; mens at paa een af dennem sielf optendte, begges Riger og Lande til udmattelse forderffvelig Kriig maa følge en lige skadelig og disreputerlig fred effter deris eygen tycke. Vi vilde endnu til at udvise med huad alvorlighed og iffver Vi ere geneygen till at opheffve og af Veyen at rydde alt det som saadan nærmere fortrolighed og forbund kunde hindre eller oppeholde endog ingen proportion imellem Voris og deris Commercier herudj Europa være kunde. Icke diszmindre efftersom vi fornám at de paa deris side herudj gjorde saa stor difficultet heller udj denne punct

relachere og os med Commerciernes reciproque garantie inden Europa fornøye lade, end at saadan et højt magtpaaliggende Verck deroffver skulde gaa tilbage. Paa slig maade see Vi nu indtet hvad videre Traktaterne fra slutning opholde kunde, med mindre de andre desseiner og skadelige tancker hemmelig under Venskabs skinn forborgen holder huorudj I da hafver at søge med all fliid at penetrere.

Anl. Succursens quantum, da ere Vi allernaadigst tilfreds, at om det dem ogsaa reciproquement at præstere behageligt er, I da paa Vore Veigne stipulerer at Vi huerandre casu extante med ni Orlogs Skibe, trej paa 50, trej paa 40 og trej paa 24 til 30 Stykker med behørig mandskab og al anden fornødenhed tilbørligen forsiuffnede skulde til hjelp komme, skulde og saadan Secours icke tilstrecke kunde, da Vi os videre ved venlig underhandling at foreene om, hvis ydermere Secours vi huerandre til Lands eller Vands gjøre skulde.

Ellers saasom den svenske her værende Resident Lilliencrone udj den med de hannem effter begjering tilforordnede Kommissarier hafde Conference med en viitløftig og udi adskillige efftertænckelige ord forfattede tale sin Herres mediation udj den oldenburg delmenhorstiske Successions Sag atter igien tilbudden hafver, huilcket I saauelsom huad resolution hannem mundtlig derpaa er giffven af hosfølgende Extract af Protocollen kand see og erfahre, saa haffve I effter det hannem nu gifne Svar Anledning Eders Ord og tale udj herom forefaldende occasioner at føje og helles effter samme bem. Resident mundtlig gifne svars videre Anledning mundtlig fornemme Kongen af Sverigs Nabovenlige Sentiment og højfornufftige Betenckende udj den embaras vi os nu befinder deroffuer at Hertugen af Gottorp revisionen gandske per decretum er afslagen effter bem^te Residenten her gifne mundtlige resolutions videre formelding.

Dermed . . . Haff^n 3 Oct. 1674.

Post Scriptum.

Efftersom letteligen kunde være at befrygte, at Sverrig de nu mellem os forehafvende Tractater misbruge, og voris gode og oprigtige intention hos voris Allierede ilde udtyde og os hos dennem suspect at gjøre og udi mistancke at føre søge skulde; Da skulde vi uanseet huis heroffvenfore Eder anderledis befalet være kunde, langt heller see, at disse Tractater og denne negotiation alt fremdelis det lengste muligt continueret bleff og aaben holdet og hafver I derfor ickon at tale med Eders Commissarier om det af os anl. Succursens quantum gjorde forslaug og indtet endnu at relaschere udi den punct om Voris commerciernes garantie tam intra quam extra Europam, mens sige dem, at I begjerte da eengang et ret fuldkommen project af disse Tractater, I nu udi saa nær tu Aar offver tracteret hafver og een cathegorique resolution om de da holdte den punct af den consequense at være, at de ingenlunde herudi efftergifve vilde mens heller herofver det gandske Werck abrumpere, saa vilde I gifve os tilkiende, at det deres ultimata vaare, og endten skrifve os til derom, eller een af Eder sielff gjøre en reyse expres her-

hid for den Sags Skyld for at drifve personlig med dis større ifver derpaa, paa det at Eder icke den Haanhed skulde vederfares, at I effter saa langsommelig tidsspilde og din Baron Juels eygne domestique affairers forsømmelse, saa aldelis med uforretted Sag, og som man pleyer at sige tommhændet skulde komme tilbage. I hafver og herforuden med all omhyggelighed nøye i agt at tage, at udi bem[te] Tractater indtet indrycket vorder, som os hænderne binde kunde og os forhindre at holde det, som Vi udi de nu seenest udi Holland med forbem[te] Voris allierede sluttede Tractater os tilforpligted hafver, hvilket I saavel den Spanske som den Hollandske der værende Minister hafver at tilkiendegifve, at Eders ordre expresse liuder som sagt er, og at I hafve ordre alting med dennem at communicere. Skulde I og formercke at denne Eders til bem[te] Ministris gjorde Sinceration dennem icke al mistancke betage, mens nogen scrupul efflerlade skulde, ligesom muligt vell noget andet under disse med Sverrig forehafvende tractater forborgen være torde, da hafver I paa den post anl. garantien ofver voris commercier tam intra quam extra Europam saameget dis haardere og ubevægeligere at blifve bestaaendes og der allegere de raisons som I tilforne allegeret hafver, derhos formeldende, at ihuorvel I saae, at Voris Ministri vel skulde være genegen til at føye dem udi alting saa sjuntes det vell, at Kjøbmændene her meget hart sig derpaa støde skulde, om den ringe deel Skibe som de uden Europam hafver icke ligesaavel som de Svenskes store mengde Skibe, som de i Europa drifve Commercier med mellem hvilke og voris Undersaatter aldelis ingen proportion er, garanteris skulde. Skulde Sverig og være dermed tilfreds og derudi efftergifve og Eder i saa maade alle videre udflugter være betagne og saaledes Tractaterne med Eder slutte vilde; Da (ihvorvel vi langt heller saa, at negotiationen fremdelis continuerede, og Tractaterne endnu een tidlang bleve staaendes aabne) maa I dog naar ingen udflugter kand hjelpe endelig slutte, mens dog hafver I derhos en tiid af 3 Maaneder til ratificationen at betinge; hvilcket vi til den ende gjør, at Vi med Voris allierede dette tilforne communicere kunde for at fornemme deris mening derom og at de ingen jalousie derofver fatte skulde, hvilcket I iligemaade den spanske og hollandske Minister hafver at sige paa det de deres Principaler deraf betimeligen relatere kunde, dog vill især med hvis Communication I den hollandske Minister gjøre skulde varligen og med al forsigtighed omgaaes, baade udi henseende till hans eygen personelle af Eder os tilforne beskrefne Conduite, som og udj henseende till den alle af mange hoffveder bestaaende Regeringer medfølgende Breck at lidet derudj tavs og fordult holdes kand hvilket vi til Eders Velbefundne dexteritet henstillet hafve ville.

Dat. 6 Oct. loco et Anno ut supra.

Skrivelser fra den overordentlige Sendemand i København, Grev Nils Brahe, til den svenske Regering. Januar til Juli 1675.

Rigsarkivet i Stockholm.

Stormächtigste Konung Alldranådigste Herre.

Såsom detta gambla åhret, Eders Kongl. May[tt] förmedelst Guds nådige bijståndh, i all önskeligh Kongl. vählståndh lyckeligen aflagdt, så hafver iagh icke allenast uthi all trooplichtigh underdånigheet, Eders Kongl. May[tt] deröfver gratulera, uthan och medh hörsamsta devotion af hiertat önska skolat, det och then högste Gudh täcktes Eders Kongl. May[tt] detta nästkommande, sambt otahliga flera andra, effter Ed[rs] Kl. M[ttz] egen begähran, medh all sielfönskeligh Kongl. välmågo och högh lycksaligheet bekröna; Ed[rs] Kongl. May[tt] till ett odödeligit beröm hoos hela värden, så och Ed[rs] Kl. M[ttz] troounderssåtare sambteligen och hela Sveriges rike till märckeligh och outsäyeligh hugnad och förkofringh. Och kan Ed[rs] Kongl. May[tt] iagh i all underdånigheet icke förholla, att den 31. Decemb. som var Nyåhrs affton om morgonen bittida är iagh öfver Lands Crona till vattns hitkommen, till Köpenhambn; Och hafver väl Hans May[tt] i Danmarck så snart man förnamm migh vara kommen till Mallmön 3„ Kongl. Jachter tillijka medh een Cavailler H. Rijkz Ammiralens broorson, affärdat till Mallmön, till att migh medh min Suite hämbta hijt öfver effter man viste att på Skåniska sijdan intet synnerligen bequämlight fahrtygh nu var vidh handen; Men såsom iagh intet ögneblick ville försumma att befordra min öfverkombst, och vinden lätt sigh ansee tämmeligh favorabel, är iagh på en particuleer fahrkost hijt öfver gången velandes uthi stillheet migh i staden begifva; Men lijkväl var then anstalld giord, att iagh först medh fyra skott beneventerades af itt vidh bron liggiandes Örlougsskepp, och tå iagh trädde uthaf fahrkosten, åter medh 8„ af Castellet, och seedan medh några och 60.„ aff 5„ till min reception, som berättads, uthlagde stoora Örlougsskepp; tå och strax H. Baron Jöns Juel till migh kom och offrerade migh myckit civilt all redebogen villigheet och tiänst. Jach hafver och hoos H. Residenten åthskilliga Ed. Kongl. May[tts] nådigste skrifvelsser i synnerheet af d. 1ste 2[dra] 5te 12te och 23„ Decemb., tillijka medh dess bijlagor här vähl för migh funnit; Hvilka såsom iagh reeda att igenomläsa hafver begynt, altså skall iagh dess innehålldh veeta att ställa migh till behörligh effterrättelse, och numehra hareffter Ed[rs] Kongl. M[tt] hvadh här uthrättas, alldraunderdånigst medh första som skee kan förständiga. I synnerheet, tyckes dem här något Supprennera det H. Rijkz Feldtherren sigh emot Churfursten aff Brandeburg reeda moverat hafver hvilcket iagh effter migh gifne Alldranådigste anledning att behörligen mööta och endskylla, icke underlåta vill; Hvarmedh Ed[rs] Kongl. May[tt] iagh uthi den högstes beskydd till all stadighvarande sielfbegiährligh Kongl. prosperitet och välgångh trooligen i all underdånigheet befaller och förblifver.

Ed[rs] Kongl. May[tts]

Datum Köpenhambn d. 1 Januarij Anno 1675.

Allerunnerdånigste och troplichtigste unnersåtare
Nicolaus Brahe.

Stormechtigste Kånung Allernådigste Herre.

Efther som Cantzlären Puffendorph nu på stunden begifver sigh up till Stocholm där att giöra Eders M[tt] unnerdånigh berättelse om sin commissions förrättning, Altså kan iagh inthett unnerlåta vedh samma tilfälle, unnerdånigst berätta Eders M[tt] dett iagh befarar att dett långsamt mädh min negotiation lär tillgå äfther som dett inthet hiälper hvadh iagh på min audience pousserar, Aldenstundh att rätt nu kom Cermonie Mästaren sedan iagh två dagar har väntatt, och sade dett Konungen i morgon voro förhindratt för Posten skull, i öfvermorgån voro helge tre Kongar, och dagen där äfther ährnade H. M[tt] ressa till Fredrikzbårgh och lätteligen kunde hända inthett igienkommo för än Måndagen i andra vekan, badh förthenskull iagh inthett ville tyka illa vara dett H. M[tt] för åfvantalde orsakers skull differerade min audience; Detta alt allernådigste Konung gifver migh ringa håpning att lära någått gått kunna uträtta, Comte Nunies som ähr dagen äfther migh ankommen, har mykett virrat dom här vedh håfvett och ähr han i den korta tiden så ombyt, att han sände till migh och leet excusera dett han inthett siälf kunde komma för några orsaker skull nämnandes och subsoner Baron Juul har thesslikies ickie en gång varit hooss migh äy häller någån Dansk Minister, allenast Trummetare spelmän och andra månge honeste tiggare de gifva migh fulle flere visiter än iagh begärar. Hvadh som i från Rixfeltherren sampt de andre orter i Tysklandh inkommer dett lärer bemälte Cantzlär Puffendorph vetta berätta Eders M[tt] om Eders M[tt] i nåder skulle sigh behaga låta och unna hånåm liten tidh att berätta Tysklandz tillståndh, så tviflar iagh inthett Eders M[tt] lär förnimma en pertinent relation, och att önskeligett hadde varitt att den resolution som Eders M[tt] nu ändteligen har tagitt hadde tillförende kunnatt nå sin effect, Och om iagh oförgripeligen tordes råda så voro vääl att någon sändes till Bayeren och Saxen varandes denne Puffendorph där till mykett beqvämligh, älliest allernådigste Konung beer iagh på dett unnerdånigst att om min Commiss. inthett nådde dett lykelige utslaagh som voro till önska, E. M[tt] dett i nåder ville excusera och förblifva min Allernådigste Konung og Herre

varandes i min dödh
Copenhagen 5 Jan. 1675. Allerunnerdånigste tienare
Nicolaus Brahe.

Stormächtigste Kånung, Allernådigste Herre.

. Sedan mitt sidsta Alldraunderdånigste, haffver Hans Kongl. May[tt] i Danmarck genom Ceremonie Mästaren låtit appoinctera migh att i morgon som ähr Fredagh, hafva Solenn audientz, som var väl i förslagh först, att något differera migh audientzen, och intill Måndagen; under den skijnbara prætext, som ville man skicka sigh till att giöra migh all mögeligh ähra, effter detta voro den första Ambassaden, som i longh tijdh ifrån Hans Kongl. M[tt] i Sverige, till detta hoffvet kommitt hade, och nu voro Adelen förreest på landet, som Riksens Cantzeler det förmelt hafver; men effter iagh (hafvandes af the ähn migh vederfahrna medellmåttiga Carressèr orsaak att icke så vist förtroende draga till alla sådana Sincerationer) åter föreställte, det man för ceremoniens skulld icke väl kunde uthställa

begynnelsen till ett så allmeent hälsosampt värck, hälst vidh dessa geshvinda tijderna, altså lährer det därvidh blifva som iagh eendeeles formodar, reesandes Hans Kl. M^tt^ likvähl i dagh till Chroneburgh, och therifrån i affton till Fredrichsborg, och lährer åter i morgon middag som migh berättas vara här och seedan affvachta audiencen. I gåår lät migh H. Baron Jöns Juel strax effter middagen giöra een compliment, och tillika förmähla sig vela besökia migh; men kom först seedan det var heelt mörckt; contesterade i synnerheet sin villigheet in particulari att medh migh förtrooligen correspondera; badh iagh ville icke illa upptaga om man migh här icke så hastigt som iagh det pouserade, medh resolution försedde, effter saken voro alldeeles vichtigh, och thessföruthan (sade han) Wi på vår sijda myckit avancerat hade; förmenandes medh det som emoot Churfursten reeda på Ed^s^ Kl. M^tts^ sijda begynt voro. Jagh svarade honom igen emot Churförsten ännu intet företaget vara; uthan såsom Hans Kl. M^tt^ af Sverige een så kostbar armeé nu fast 3 åhr medh dess egna otrooligen stoora specer underhollit hafver, och det alt till att erhålla een raisonnable freedh emellan de krijgande, särdeeles uthi rijket, och tyngden deraf tryckte änteligen Hans M^tt^ så högt, att Hans M^tt^ inhoos dess egen svåger, Hertigen af Gustrow som sigh doch alzintet meslerat hafver, uthan myckit mehra med H^s^ Kl. M^tt^ allierat, till att blifva uthi roo och freedh, troupperna eslargera most, så vore det icke till att förtänckia, att H^s^ M^tt^ och endteligen i Churförstens landh, till att soulagera thee alldeeles oskylldiga, sigh något eslargerade; likvähl sine animo hostili och uthan något fiendteligt att tentera, intill dess Churfursten sigh till fredeliga tankar bequähmade. H^s^ M^tt^ giorde icke det samma, och ginge alldeeles intet så vidt, som Keysaren och Churförsten några åhr bortåht nyligen medh deeras armeer giordt hafva, hvilcka sigh uthj det eena R. Ståndets effter det andra, land inlogerat, och theeras land och undersåtare totaliter ruinerat hafva; som bekandt ähr, och icke uthan föröfvande af allehanda exorbitantier. Och rörde iagh till öfverflödh alleenast discoursvijs om Churförstens eeget procedere emot H^s^ Kl. M^tt^ uthj förra krijget, tå han den eena fästningen och ort effter ten andra attaquerade och intog, och likvähl detsamma för ingen ruptur uthtydde; hvilcket likvähl iagh nu icke annars än discursvijs anfördt hafva ville, så att han icke synnerligen viste migh härpå att regerera; han talade och om then Hollstenska saaken, hvilcken seedan iagh vidhlyfftigt hade recommenderat, han lijka som gaff förhoppning om, att hon till ett gott uthslagh thorde komma om Hertigen alleenast een glimpflich facon till att agera thär uthj brukade; tháremot iagh likväl eendeeles sorgsam är, om och medh sådana contestationer så sincere meent thorde vara, hvilcket medh annat iagh uthan tijdhspillan skall sökia egenteligen i sielfva värcket att förnimma. Elliest viste migh för 2 a 3 dagar seedan H. Ambassadeuren Terlon ett breff, som var heelt nytt ifrån H. Mareschall de Tureine; där uthi han berättar om några små rencontrer som nyligen emellan honom och dee allierade förelupne åhro, uthj hvilcka det eena partiet om det andra någon ringa förlust lijdit hafva; så att det alldeeles ett ogrundat spargement är, hvad man på denna ohrten om några 1000de man, som på Frantzöska sijdan skola hafva varit blefna, uthi the här tryckta couran-

terna uthbredt hafver. Så skall och then Frantzöska arméen vara uthi godh och så considerabel estat, att H. Tureine är nu i värcket till att gåå the allierade under ögonen, och gifva Breysack luft, som tämmeligen hårdt bloqueras; så att medh första man tvifvelsuthan lährer få höra om een hufvudhaction, som och H. Tureine sielf förmähler; ber^{de} H. Terlon berättade och det H^{s} Konungh icke ogiährna såge, att Konungen i Danmarck toge tillika uppå sigh mediations värcket; sonderade migh ochså täröfver; tå iagh migh uthlätt, sådant icke kunna vara min alldranådigste Konungh misshageligit. Hvarmedh E^{s} Kl. M^{tt} iagh uthj den högstes beskydd, till all stadigvahrande sielfbegiährligh Kongl. prosperitet och vählgångh troligast i all underdånigheet befaller; förblifvandes

Eders Kongl. May^{tts}
Allerunderdånigste och troplichtige tiänare
Nicolaus Brahe.

Datum Copenhagen den 7 Januar: A° 1675.

Stoormächtigste Kånungh Allernådigste Herre.

Seedan iagh i afftons mina till Ed^{s} Kl. M^{tt} underdånigste slutit, och lijkvähl den gående posten för then ankommandes långsamheet skulld ännu öffver natten här fordrögt haffver, förnimmer iagh att R. Cantzlerens förvandter Mons. Schröder i hast medh commission till det Hannofverska hoffvet affärdas, uthan all tvifvel till den ända, at divertera Hertigen ifrån dess alt här till för det gemena intresset, fattade resolution; ehuru man vidh hoffvet och emot Ambassadeuren Terlon annat sincererar. Jagh adverterar om thenna beskickningh H. Rijkzfeldtherren, medh i morgon afgående post, på det man må vara betänckt sådan intention på giörligste sätt att möta, hvarmedh Ed^{s} Kl. M^{tt} uthj then högstes beskydd till all sielfbegiärligh Kongl. prosperitet trooligen befaller; förblifvandes

Eders Kongl. May^{ttz}
Allerunnerdånigste unnersåtare
Nicolaus Brahe.

Datum Copenhagen den 8 Januarij A° 1675.

Stoormächtigste Kånungh, Allernådigste Herre.

Eders Kongl. May^{ttz} Alldra Nådigste sidsta, af d. 5te huius, hafver medh all vederbörligh respect iagh mädh posten väl bekommit, och tackar Ed^{rs} Kongl. May^{tt} Alldraunderdånigst, för dess nådigste så i the förra, som detta sidsta migh skeedde information, aff hvilcken iagh vidh förefallande tillfällen alltijdh nyttigt skall veeta migh betiähna. Belangande negotiationen medh Hannover, så vill iagh förmoda att man medh Hertigen åhr nu mehra närmare till vissheet kommen, som både Ambassadeuren Terlon, men i synnerheet H. Cantzleren Pouffendorff, thesslijkes och Secreteraren Gyllenstolpe migh berättade: om hvilcket Ed^{rs} Kongl. May^{tt} förmodeligen medh det första lährer bekomma närmare vissheet hvadh communicationen medh ber^{de} Hertigh belangar, så skall iagh Ed^{rs} Kongl. May^{ttz} Alldra Nådigste villia migh hörsambst låta vara till efterrättelse, men såssom här ingen Minister ifrån Hannoverska Hoffvet

vidh denna tijden är, altså lefver iagh uthi tvifvel, om iagh sielfva memorialet, hvilcket uthi alla dess termer af Ed[rs] Kl. May[tt] at till Commissarierna här öfvergifva Alldra Nådigst aggreerat ähr, skall in forma Hertigen communicera, häller och i förstonne migh medh ett breff anmähla och in generalibus gifva förtrooligen tillkänna orsakerna till Ed[rs] Kongl. May[ttz] affsändningh till Danmarck, och den upprichtiga nabooliga vänskap och förtrogenheet, som Ed[rs] Kongl. May[tt] söker medh Hans Kongl. May[tt] af Danmarck att befästa, förmedelst upprättande af een närmare alliance-Tractat och föreeningh så uthi mediationen som och annan sammansättningh till att fordersambst erhålla een raisonnabel allmänn freedh uthi Christenheeten, som iagh lijkvähl och i värcket ähr ett så eendeeles inrättadt breff till ber[de] Hertigh att afgå låta, medh vederbörligh Sinceration af ett oföranderligt Ed[rs] Kl. May[ttz] uppsååt, till att medh Hans Kongl. May[tt] af Danmarck underholla een stadigh Sincer vänskap, sambt begiähran att Hertigen ville på dess ort coopera det på Hans Kongl. May[tz] af Danmarck[s] sijda, man medh lijka förtrogenheet alltijdh mött blifva motte, medh hvad mehra som tiänligt kan vara. Jagh skulle elliest oförgrijpeligen önska att Ed[rs] Kongl. May[tt] hade beständigt vid bem[te] Furstl. Hoff een bequähm Ministrum, hvilcken både underhöllo Communicationen emellan bäggie allierade som och mötte the vidrigas machinationer till att ber[de] Hertigh divertera ifrån then gode inclinationen för det gemeena bästa. Effter som och Danmarck nyligen effter till Eders Kongl. May[tt] af migh reeda giorde underdånigste berättellsse een express tijt affärdat haffver; Och såsom migh nu ähro Commissarier förordnade, Nembl. H. Rijkz Cantzlern, Rijkz Marskalcken H. Körbitz, Konungens Rådh Herr Greffve Frijs, som och H. Ofve Juel Rådh och vice Ståthållare i Norige, sambt H. Jöens Juel och Commissarien Klingenbergh, och iagh nu på stunden ähr appoincterad till att träda medh them uthi conferentz, altså lährer här näst iagh kunna giöra Ed[rs] Kongl. May[tt] något mehra reel berättellsse om ett och annat; besparandes fördenskull där till alt öfrigit. Hvarmedh Eders Kongl. May[tt] iagh uthi then högstes beskydd till all stadighvarande sielffbegiährligh Kongl. prosperitet och vählgångh trooligast i all underdånigheet befaller förblifvandes

Eders Kongl. May[ttz]
Allerunnerdånigste tiänare
Nicolaus Brahe.

Datum Copenhagen d. Januar: A[no] 1675.

Stoormächtigste Konungh, Allernådigste Herre.

Hans Kongl. May[tt] i Danmarck, haffver migh seedan mitt sidsta till Eders Kongl. May[tt] affgångne alldraunderdånigste uthaff den 8de, som var i Fredags effter middagen, seedan Hans May[tt] var om middagen klockan 12 igenkommen uthaff dess reesa ifrån Chroneburg och Fredrichzborgh, meddeelt publiq audience på fölliande sätt. Att klockan emellan 3„ och 4„ kom för mitt logemente, ett antahl af några och tiugu medh två, och 24„ medh 6 hästar bespännta Carosser; under hvilka sednare voro Konungens egna tolff stycken, och regerande drottningens sambt

Printz Jurgens 4„ tillika medh Kongens Rådh H. Christian Scheel, sambt den ordinarie Ceremonie Mästaren, Och trädde min Suite uti några aff Konungens, men tvenne Hans May^tts Carosser fördes (effter som man det vid sådana Solenniteter här plägar bruka) heelt lediga, ther effter och sidst then Kongl. Carosse iagh uthi fördes · medh mehrbem^te H. Scheel och Ceremonie Mästaren. På åthskilliga stellen vidh gatorna, hafva sigh satt ett antahl aff Ryttare och Solldater, sambt Gardiet medh Estandarer och flygande fahnor, till 3. Regementer. Widh Slottzporten steegh min Suite uthur vagnarna, men iagh fördes in på borggården till Slottztrappan, thär iagh uthstijgandes bleff receverad aff Hoff Marschallen H. Bulou, och kommandes bättre upp emooth Sahlen möttes aff Öffver Hoff Marskalcken H. Winterfeldt, sambt fördes igenom een stoor Sahl in uthi ett mindre Gemach, ther migh be^de H. Winterfeldt något lijtet entre tenerade; Seedan bleff iagh förd een trappa bättre upp, thär migh Rijkz Marskalcken H. Körbitz beneventerade, förandes migh igenom een stoor Sahl och myckenheet af thär församblade Cavaillerer och annat folck, in uthi audientz Sahlen, thär Konungen sielff på een förhögd ort satt under een baldachino på een stool, och stodo honom på hvardeera sijdan 4„ dess förnämbsta Rådh; hafvandes Konungen hatten af hufvudet, så länge min Suite inträdde, och tå han migh sågh, stodh upp och gick migh eendeles några steegh till möte, receverandes migh medh myckit godh mine, sambt gifvandes migh anleedningh att träda högre upp och närmare till sigh, och betäckia hufvudet; Tå iagh effter afflagde curialier, medh täckt hufvudh giorde på Svenska mitt tahl; eendeles af följiande innehölld. Nembl^n näst aflagde Curialier, att ehuru Hans Kongl. May^tt aff Sverige min Aldra Nådigste Konungh och Herre noghsampst voro försäckrat om H^s Kongl. May^tts aff Danmarck emoot sigh dragande Sincere affection, hvilcken Hans Kongl. May^tt af många preuver hade förspordt, i synnerheet igenom thee goda officier som till estaibllerandet aff een förtrogen vänskap Konungarna emellan, Hans Kongl. May^tts aff Danmarckz Ministrer vidh Ed^rs Kongl. May^tts hoff giordt hafva, så att Ed^rs Kl. May^tt eendeeles thervidh kunde låta bevända; Men såssom conioincturerna iu länger iu fahrligare blefve, så förorsakar Ed^rs Kl. May^tts till Hans Kongl. May^tt aff Danmarch dragande fasta förtroende, att pläga medh Hans Kongl. May^tt een Nabovänligh förtrooligh communication öfver närvahrande fahrligheeter, sambt att sigh giöra försäckrad om ett krafftigt bijståndh aff dess förtrogne vänner, för hvilke alla hans Kl. May^tt præfererade Konungen i Danmarck, gifvandes till een så godh tillförsicht nödvändigh anleedning, beggie Konungars och dess länders granskap och Situation, folckets lijkheet uthi meures seeder och humeurer, men i synnerheet eenigheet uthi Religionen. Eenkannerl. Suaderade beggie Kongl. Kongl. May^tt May^tt att underhålla een stadigh vänskap, dee märckeliga utiliteter och förmohner, som af een inbördes förtrooligheet them tillväxer, hälst emedan ingen annan Scopus thär till vore än conservation och upprätthållandet aff det Evangeliska väsendet, sambt att nåå och medh första erhålla een general freedh uthi then högst affligerade Christenheten. Ed^s Kongl. May^tt giorde sigh visserligen försäckrad att Hans Kl. May^tt af Danmarck icke vorde uthståendes detta Rijkerna emellan offererade befästande af

een oföranderligh förtrooligheet, tå Hans Kongl. May^{tt} behiärtar ofvanberörde motiver, förtroor och myckit mehr, att Hans Kl. May^{tt} af Danmarck, som een Christen Konung bijfall lährer gifva Ed^{rs} Kl. May^{ttz} förande lofliga uppsååt och freedhälskande gemyethe, att genom till freden tiähnlige medell hielpa att befordra Christenheeten till een fordersam allmen roo, sambt styrcka det i fahra stående Evangeliska väsendet och återkalla then exulerande freeden; Och bestodh mit öfriga tahl uthi tiähnlige curialier och lyckönskan sambt begiähran att migh, antingen sielf medh första villia vijdare höra, heller fordersambst ther till förordna Commissarier. Öfvergifvandes tillijka thee migh medhgifne Eders Kl. May^{ttz} handh- och Cantzlijebreff. Hans Kl. May^{tt} af Danmarck svarade migh ochså sielff korteligen, eendeles uthi fölliande terminis; Nembl. att Hans May^{tt} vore myckit kährt att förnimma Hans Kongl. May^{ttz} aff Sverige goda tillståndh, och den vänskap som Hans Kl. May^{tt} tesmoignerar emoot sigh, therföre och villia den alltidh medh lijka Sinceriteet och godh förtrooligheet mööta; I synnerheet och den conferencen om affairerna sielf, förläggia till fordersambsta läghligheet. Uthi varande tahl vijste sigh Hans May^{tt} altijdh, tå lägenheeten fordrade att man aftogh hatten, alldeeles civil, och kom migh thermädh noghsambt emoot: och seedan min Suite som bestodh uthi 14„ deels officerare deels andra Svänska Adelsmän, som sigh alla till Ed^{rs} Kl. May^{ttz} respect väl hafva monterat och vijst, hade kyst Hans May^{tts} handh, blef iagh förd till den regerande Drottningen, hvilken uthi dess audientzsahl, stodh under een baldchini på een förhögd estage, hafvandes på sijdan om sigh åthskilliga förnämbliga Damer och Cavaillerer, sambt öfvergaf det medhhafvande Kongl. handbreff, thär iagh eendeles på fölliande sätt mitt tahl afflade korteligen på frantzöska, beståendes uti vahnliga curialier och försäckringar om underhollande af gott förtrooende, sambt dragande Ed^{rs} Kl. May^{ttz} synnerlige Sincere vänskap till Hans Kl. May^{tt} aff Danmarck och heela dess Kongl. huus. Therpå H. Offwe Juel migh korteligen svarade medh lijka contestationer, uthi myckit civile och obligeante expressioner. Hvarest seedan min Suite hade thesslijkes aflagdt dess reverentz, och iagh Printz Jurgen, hvilcken migh innan för sin dörr sielff receverade hade vederbörligen på Ed^{rs} Kl. May^{ttz} vägnar medh vahnlige curialer helsat, och han migh igen sielf medh få oord och curialier isynnerheet tessmoignerade den synnerliga goda tillförsicht och æstime som han Printzen för Ed^{rs} Kl. May^{tt} hade, sambt och min Suite ber^{de} Printzen och dess reverentz giordt, bleff iagh på förrberörda sätt åter förd uthi mitt logemente. Och såsom gator och alla fönster voro fulle medh allehanda slags folck, så hafva både een och annan, och borgare så väl som soldater, tycktz vijsa synnerligh civilitet så emoot migh, som emoot min Suite, så vidh denna occation som och alt här till elliest. Hoos Hännes May^{tt} Änckiedrottningen hafver sigh icke skicka veela at taga publiqt audience, emedan migh är berättat att Hennes May^{tt} icke tillåter publique audiencer för den competentz skulld som befinnes vara emellan Hen^{s} May^{tt} then regerande drottningen och Änckiedrottningen. Förthenskulld iagh lijkvähl dagen effter icke mindre kunnat, än låta anmähla migh och giöra een compliment, lijka som iagh ville förnimma om och enähr Hen^{s} May^{tt} lägligt

vore at förunna migh audientz; tå iagh och ett handbreff uthaff min Nådigste Drottning till H^{s} May^{tt} ofverlefrera ville; på hvilcket H^{s} May^{tt} migh svarade sig vela migh låta dess svar förnimma uthi mitt logemente, tå något ther effter H^{s} May^{tts} Marskalck Mon: de Grooth kom till migh och excuserade att H^{s} May^{tt} migh icke våhl audientz meddeela kunne, för vissa orsaker, them iagh sielff eendeeles väl effterтänkiandes vorde, endigiterandes thär medh competencen; begährandes thesslijkes iagh honom handbrefvet öfverlefrera ville, lade och till een och annan compliment, om dragande H^{s} May^{tts} synnerliga vänskap emoot Ed^{s} Kongl. May^{tt} och att det väl lägenheet skulle gifvas på tiehnligh ort härnäst migh hällsa. Hvilcket iagh medh öfverlefrerande aff Kongl. handbreffvet och en tiähnligh compliment igen besvarade. I gåår som var Söndagh besökte iagh H. Rijkz Cantzlern, som sigh uthlåtit hade een så innerligh åstundan draga att medh migh blifva bekandt. Tå iagh effter min instructions anleedningh honom eendeeles orsakerne förestållte till min afsändhningh, Nembl. att Hans Kongl. May^{tt} i Sverige såssom hafvandes framgeendt i sinnet att cultivera medh Hans Kl. May^{tt} aff Danmarck den althär till underholldne Sincere vänskap, migh hijt affärdat hade till att förtrooligen communicera och öfverläggia så dess rådh och intentioner, så våhl som och hvadh vidh dessa fahrliga och vidthuthseende conioincturer så väl för beggie Konungarikena, till att emellan sigh behålla een säcker fredh och roo, som och kunna medh sammansatt rådh förskaffa Christenheeten freedh, tilldrägeligst kunde vara. Thessa beggie Nordiska Konungarna vara ännu genom Gudz Nådige bijståndh, uthi godh freedh och uthan alt Krijgs engagement, voro och tvenne the mächtigste stödhen uthi det Evangeliske väsendet, så att sådant intresse suaderade them beggie att sigh föreena, till att upprätt hålla det evangeliske nödhlidande väsendet, som genom the Jesuwitiska consilier anfächtades, i synnerheet och thär uthan all tvifvell hänsyfftades att thesse Konungar sattes medh hvarandra uthi en skadeligh oroo, thär igenom det samma tå effter theras längie dragna åstundan, lätteligen totaliter destrueras kunde. Jagh lade och medh mehra tär till, på beggie Konungarnas sijda icke felas på illvilliga som giärna skulle oroo emellan them stiffta, hvilcka lijkvähl mädh hvarandra ingen tvist heller desmele hafva, varandes slijka illvilliga sådant een särdeles fördeel, i det thee altså kunde bättre befordra theras intresse och beggie Konungars hög och rättigheeter försvaga, till theras oförvinneliga afsacknadh, mädh hvadh mehra som iagh anförde, och vidh ett annat tillfälle mädh mehra underd. refereras kan. Rijkz Cantzl^{n} svarade migh medh många contestationer aff dragande Hans May^{tts} sincere vänskap emoot Hans Kongl. May^{tt} aff Sverige, varandes heelt öfverflödigh uthi sådana sincerationer, ladhe och seedan medh mehra tär till, huru Sverige sigh reeda medh Churfursten aff Brandeburg hade uthi krijgh engagerat, såsom een saak hvilcken them något surprenerade, i det att sådant giorde i värden myckit allarm, önskade och att man intet så vidt vore gången. Jagh deducerade thär emoot huru Ed^{rs} Kl. May^{tt} hade amore pacis och till att balancera värcket vidh the fahrlige conioincturerne fast 3 åhr bortåth, most hålla een myckit kostbahr armee föga annat än af thess egna medell, förmodandes thärigenom hoos thee krijgande kunna gifva

dess mediations officier dessto bättre efftertryck, och restituera den Westzfaliska freden, Men den odrägeliga tyngden af denna last hafver tryckt Hans Kongl. May^{tt} ändteligen så hårdt, att emedan där uthöfver dess eegna länder i Tysklandh ähro genom denna besvärligheet så uthmattade vordne, att the omögeligen längre dermedh uthärda kunnat, så hafver Hans Kl. M^{tt} som till een general freedh dess visée eendast och alleena rättar, änteligen mindre icke kunnat, än att soulagera the sina grannar och blodzförvandter som till denna oroo i rijket icke det ringesta contribuerat hafva, och altså något eslargera dess troupper att bekomma alleenast nödiga lijfzmedell sådant lijkvähl icke allenast medh underhållande af een särdeeles goodh diciplin, uthan och uthan något föröfvande af den ringesta hoostilitet in till dess Churfursten sigh bequähmar till freedelige tanckar; och hade iu så Keysaren så vähl som Churförsten i thessa förfluthne åhren icke mindre än nu nyligen så vähl som Keysaren medh marcher och contremarcher samt högt besvärliga inquarteeringar och andra krijgs exactioner uthmattat och blottat åthskilliga furstar och andra ständer i Rijket, så att the på thet högsta hafva theröfver lamenterat, och aldeeles kallat een hostilitet, och sådant alt hafver man theremoot uthtydt skee amore pacis, äfvensom i sidsta krijget Churförsten attaquerandes och intagandes then eena orten och fästningen effter then andra, lijkvähl sådant icke ville hafva uthtydt för någon hostilitet, hvilcket lijkvähl icke allegerades såsom ville Ed^{s} Kl. M^{tt} ett sådant procedere nu gilla, uthan alleenast obiter vijsa huru Ed^{s} M^{tt} är olyckeligh att vara så sinistris judicijs underkastad, thär Churförsten thäremot underståår sigh att giöra hvadh han vill emoot then Westphaliske freeden, och förmeenar lijkvähl af värden att få den applaus som han desidererar, förmodandes iagh att han H. Cantzlern som een cordat och opassioneradt man, denna Hans M^{ttz} gooda och ostraffeliga intention, icke såleedes som andra illvilliga uthan den Hans Kl. M^{tt} af Danmarck egenteligen effter dess helsosamma visée uthtyder. Jagh gaff i det öfriga anleedning att fullkommeligen befästa förtrooendet beggie Konungarna emellan och så myckit nährmare komma till propos, medh fullkomligt slut af den reeda väl begynte, och i Stockholm mäst utharbeetade alliance tractat, thär vidh han sigh uthlätt, som han sådan methode icke alldeeles uthslåå ville; Och ehuru H. R. Cantzlern myckit abondant var uthi monga och vidlyfftiga contestationer ingenerali särdeles om Hans Kl. May^{ttz} af Danmarck sincere vånskap emoot Ed^{s} Kl. May^{tt} så och [effter i synnerheet medh eegna formalier han offta repeterade at Hans konung allt ville giöra hvadh han kunde] och iagh anleedning nog honom gaff till att något mehr reellment uthlåta sigh, så höll han lijkvähl medh flijt thär medh tillbaka, så att än af denna conferencen iagh slätt intet vijsst kan promittera om sakernas uthslagh. Och effter iagh begiährte att Hans Kl. May^{tt} medh första ville förordna migh Commissarier, på det iagh uthan tidhzspillan, iu förr iu heller kunde effter min Alldranådigste Konungs ordres incaminera, det som så nyttigt och hälsosampt ähr till beggie Konungarnas roo, säckerheet och intresse, och thesslijkes hafva den lyckan att medh första blifva despecherat, och giöra min Alldranådigste Konung och Herre therom alldraunderdånigste relation, isynnerhet

begährändes att han antingen alleena heller och then förnämbste Commissarius tär vidh ville vara, effter iagh till honom mitt största förtrooende hade, togh han det vähl upp, försäckrandes migh isynnerheet, och badh iagh ville låta honom veeta, thär något nödhvändigt förefölle. Han gaff icke dess mindre ochså uthi skämbt och heelt civile terminis tillkänna, såsom skulle them eendeeles vara okährt om iagh så hastigt them quitterade, medh hvadh vijdare som iagh honom theremoot behörligen replicerade. Wi kommo och till tahls om den Holsteenska saaken then iagh på det aldrahögsta sambt tiänligaste sätt på Ed[s] Kl. M[tts] vägnar recommenderade till een fordersam vänlig förlijkning såsom ett synnerligt bandh af een oförrycht och beständigh förtrooligheet emellan beggies Kongl. Kongl. May[tr] May[tr] hvar till Ed[s] Kl. May[tt] dess trogne mediations-officier genom migh offererat hafva ville; Hvarvidh han tå begynte heela saaken lijka såssom abovo att repetera veela, gifvandes Hertigen altzingen rätt härvidh uthan devolverade heela skulden inpå höghbem[te] Hertigh att saken icke för detta ähr kommen till ett gott uthslagh. Hvarvidh ehuru han som een klook man sijna passioner elliest tyckes vara mächtigh, han them lijkvähl uthi thenna materie icke kunde hålla i skranckorna så att iagh märcker häruthi vara vidh detta hoffvet een tämmeligh animositet i synnerheet skiämbtvijs berörde huru ifrigh H. Jöns Juel sigh har uthlåtit. Det öfriga skall uthi Alldraunderdånigste Postscripto beröras; Hvarmedh Ed[s] Kongl. May[tt] iagh uthi den Högstes beskydd till all stadighvarande sielfbegiährlig Kongl. prosperitet och vählgång trooligast i all underdånigheet befaller, förblifv[ande]

Ed[rs] Kongl. May[tts]
Allerunnerdånigste tiänare
Nicolaus Brahe.

Datum Copenhagen d. 11 Januarij A[o] 1675.

Stoormächtigste Konung, Aller Nådigste Herre.

Till att continuera Seriem uthaff mina Aldra Underdånigste till Ed[rs] Kongl. May[t] afläggiande relationer, förefaller nu annat synnerligt, icke att berätta, än hvadh föregångna omständigheeter wedh Conferencen belangar, man medh migh icke som widh E[ds] Kongl. May[tts] hoff brukeligt ähr, medh een Kongl. Carosse (effter som och sådant här elliest ingen Ambassadeur skeer) upphämptade, utan alleenast dagen tillförende adverterade migh genom Ceremonie Mästaren at Conferencen kunde anställas andra dagen effter middagen, thärpå och seedan följande dagen een Secreterare bleff medhskickat att låta migh veeta det Commissarierna voro in lococonferentiæ och väntade migh, wijsandes han altså vägen, begaff iagh migh upp till ett Konungens hus uthan om Slottet, det man Cantzelijet kallar och hvarest uthi ett särskildt Gemach man plägar medh främmande Ministrer conferera, och fann thär för migh thee tillordnade Commissarier såsom H. Grefve Frijs H. Offvo Juel H. Hollgier Wind och H. Jöns Juel. Och ehuru såväl Rijkz Cantzlern Sielff som andra både hade sagdt, att ber[de] Rijkz Cantzlern skulle ochså vara migh tillordnat Commissarius, som och för honom een stohl öpen stodh,

så fann han sigh lijkvähl thär icke, förmodeligen varandes een hans civilitet hvad han om sigh sielff som medh Commissario rördt hade. Thesse migh tillordnade Commissarier ähro nu icke af them som admitteras in Consilium Secretius uthan the andra Konungens Rådh som förträda sitt säthe uthi det så kallade Consilio Status, hvarest mehrendeels Justitzsaaker hanteras, kommandes uthi det Secreta Consilium ingen uthan H. Rijkzfeldth[n] H. Rijkz Cantzlern H. Rijkz Ammiralen Bielcke och H. Rijkz Marskallcken Körbitz. I det öfriga uthaf the Carresser som migh vederfahras, kan iagh hvarken på den eena heller andra sijdan något sluth heller omdöme giöra till uthslag i min negotiation (ehuru migh och H. Ambassadeuren Terlon flatera vill medh något hopp) hälst som alla the äro så medellmottiga, att iagh icke tharaf något myckit giöra kan, hafver ey heller orsaak att migh theröfver plaignera som iagh seer man synnerliga ceremonier här icke bruka plägar. Elliest låter sigh och ingen med migh i någon synnerligh familiar conversation, uthan hvadh elliest brukeliga visiter och revisiter förorsaka. Hoffvet lefver dessföruthan tämmeligen stilla och brukar Konungen heelt ringa pracht uthi ett och annat så at tå iagh nyligen in particulari uppvachtade, Hans May[tt] 7 heller 8 betiähnte alleenast thär varse bleff. Hans May[tt] Konungen ähr elliest tämmeligh adonnè till att sin tijdh använda uthi mycken flijt medh rijdande och jagdt, och hvadh affairerne angåår, tyckes såsom låter han den lasten mehrendeels komma på dess Rikes Cantzler som och så synes uthi allt directionen at föra. I det öfriga reste härigenom nyligen Secreteraren Gyllenstolpe, kommandes uthur Hollandh ifrån H. Ambassadeuren Ehrensteen, och communicerade migh ett proiect af een vidhlyftigh effter Secreterarens berättelse på tapetet brachte trachtat, emellan E[ds] Kl. May[tt] och Genl Staterne, och såsom Ambassadeuren H. Terlon förmodeligen af the danske sielf hafver fått copie tharaf, så hafver han sigh något tharuthöfver i förstonne allarmerat, velandes af migh rätta grunden veeta, effter han eendeeles tycktes besöria, som tohrde Ed[s] Kongl. May[tt] med General Staterna förehafva at sluta een àpart förlijkningh. Hvilket iagh honom lijkvähl betogh, säyandes, att Ed[s] Kongl. May[tt] hade reeda så reellement tagit sigh värcket tillijka medh Franckrike an, at icke voorde till att förmoda det Ed[s] Kongl. May[tt] skulle särskildt heller exclusa Gallia medh Hollandh någon tractat ingåå. Det berättades i det öfriga, effter berörde Secreterares afvresa, som han äntå något Secretproiect hade hoos sigh hafft, hviliket där så vore, iagh giärna hade hafft part uthaff, till att så myckit bättre vara informerad, i synnerheet at lucrera den kostbahra tijden. Och såsom iagh det af Ed[s] Kongl. May[tt] reeda Aldra Nådigste aggreerade vidhlöfftige memorial, till Commissarierna öfver lefrerat hafver, som itt omständeligt innehåll af min proposition, medh begiähran at thee det effter dess vichtigheet öfverläggia, och seedan Hans Kongl. May[tt] det referera[1]), — — — — — — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

ne[2]) medh Plöen inlåta sigh, 'aldenstundh det alldeeles grundar sigh

[1]) Skrivelsen er her bloven defekt.
[2]) „Följande antagligen en fortsättning på ofvanstående skrifvelse".

på berörde inique dom, och ther man såge att Danmarck ville alleenast tractera, tå vore hans durchl[tt] sinnad ännu een af dess Cavaillerer medh nöijachtigh fullmacht fordersambst att hijtskicka. Berättade och theriempte, att Hans Nådigste Herre väl declinerade allehanda besöriande olägenheeter, och therföre vore sinnad sigh uthi ett och annat at bequäma, men likvähl ther Danmarck skulle vele redigera hans herre till alldeeles iniquas conditiones, då vore hans durchl[tt] sinnad att låta saken uthståå till andra tijder och favorablare coniointurer. Jagh refererade honom theremoot, att Ed[e] Kongl. May[tt] hade migh instrueradt till att taga hans Durchl[tts] interesse så högt i acht som Eders Kongl. May[tt] eget. Jagh vore och alldeeles prompt och villigh det vidh alla förefallande tillfällen att giöra, och att iagh therföre uthi öfvergifne memorial reeda om skiähligh Satisfaction för det furstl. huuset vederbörligen anhållit, gifvandes honom än ytterligare part om det iagh reeda om then saken medh Rijkz Cantzleren tahlt hade; Och effter det syntes som berörde Rikz Cantzeler uthaff then i Hamburgh reeda utharbeetade tractat emellan H. Gulldenlöv och Kielman intet veeta ville, så vore icke alldeeles olijkt att nu Wälbem[te] H. Rijkz Cantzleler uthi detta tohrde villia hafva ähran, som han elliest tyckes mästa directionen uthi affairerna att föra, therföre vore rådeligt att den deputerade beflitade sigh att vinna på giörligste sätt H. Rijkz Cantzlern, och till att betaga all ombrage besökia honom så elliest som nu strax, på det iagh ochså motte hafva underrättellse hvad vijdare medh denna posten tärom till Ed[e] Kl. May[tt] underdånigst berättas kunde. Ochsåsom han medh Rijkz Cantzlern förän i morgon icke kommer till tahls, altså skall medh nästa Ed[e] Kl. May[tt] iagh utförligare thärom i all underdånigheet veeta berätta. Härvid iagh Ed[e] Kl. May[tts] Aldra Nådigste vijdare ordres heelt nödiga tyckes hafva, Nembl. thär uthi alt öfrigt, som Ed[e] Kl. May[tts] egit intresse berörrer, man medh Danmarck till richtigheet och gott sluth uthi alliance värcket komma, och vidh detta Hollsteenska alldeeles difficulteter föreföllo, om man och hela det värcket till estaibllerande af een godh vänskap emellan båggie Cronorna effter instructionens lydellsse, skulle låta accrochera; heller och att migh fritt gafves prorenata deruthi att agera, Nembl[n] betinga uthi alliancen de bästa och favorableste conditioner och villkohr för Hertigen som iagh reservera och betinga kunde quoad ipsum processum Secundum constitutiones Imperij, och att via facti intet vidare skulle tenteras, och hvadh reeda ähr skedt medh eensijdigt insättiande af een Archivario åter upphäfvas skulle, så vähl saken effter omständigheeternas beskaffenheet till en vänligh composition på een annan viss medh första berammande dagh uthi Hamborg åter att remittera och förebehålla i medler tijdh altijdh Ed[e] Kongl. May[tt] thär vidh munus mediatorum heller slijkt mehr hvadh Hertigen sielff migh mögeligen till dess advantage effter omständigheeternas beskaffenheet monde gifva vidh handen. Jagh kan och Ed[e] Kongl. May[tt] icke oförmählt låta thee släta officier som det synes att H. Jöns Juel Ed[e] Kongl. May[tt] sambt migh uthi denna negotiation beflijtar sigh att giöra. Ty för min hitkombst, hafver han sådana discourser emoot een och annan aff the Wåra fördt, hvaruthaff eendeles hans afvoga gemüethe afftagas kunde. Rijkz Cantzlern sielff lät förmärckia skämtevijs det

emportement han är underkastad uthi then Hollstenska saken, och tå nyligen Commissarierna först effter middagen migh notificerade om iagh ville komma till conferencen, och iagh tå först på stunden adverterad bleff gaf till svars tiähnligare vara kunna dagen effter at träda tär till effter migh nu på stunden först blef therom berättadt; Thå han sådant strax Sinistrè uthtydt säyandes een annan icke tohrde vara lägligt tå migh det syntes, såsom han och icke mindre effter H. Ambassadeurens Terlon berättelse något piquant tahlt hade säyandes them nu myckit hafva till att giöra, effter mitt ingifne memorial vore een heel book papper longt, lijkvähl thäruthi något vara värdt att remarquera, och Danmarck icke oanständigt så att eendeles ähr at sluta det bemälde H. Juel fast ett anstöteligt instrument hafver varit uthi sina negotiationer Konungarna emellan. Hvarmedh Ed^{s} Kongl. May^{tt} iagh uthi then Högstes beskydd till all Sielfbegiährligh stadigh vahrande Högh Kongl. lycksahligheet befaller och stedse förblifver etc.

Eders Kongl. May^{tts}
Aller unnerdånigste tiänere
Nicolaus Brahe.

Datum Copenhagen d. 18 Januar: A° 1675.

Stoormächtigste Konungh, Allernådigste Herre.

Seedan mitt sidsta Alldraunderdånigste aff den 18„ huius är uthi min negotiation intet vijdare förelupit, än at seedan iagh igåår hade varet uppe på Slottet och vachtat Hans Kongl. May^{tt} opp, särdeeles och i den intentionen, till att där igenom fåå bequämligere tillfälle att påminna och poussera på min negotiation, berättade migh effter middagen H. Jöns Juel, det Hans Kongl. May^{tt} hade honom skickat till att migh förständiga, det Högstbem^{te} Hans Kongl. May^{tt} uthi Danmarck vore i värcket till att expediera dess Sändebodh, nembl. then förbe^{de} H. Clingenbergh till Hollandh, och at kanskee han vijdare tohrde blifva något fram bättre iblandh annat emploijerad till mediations-värcket, lährde och han H. Clingenbergh för dess affreesa komma giffva migh part aff sin commission hafvandes therhoos expresse ordres att pläga godh förtrooligheet och communication medh Ed^{s} Kongl. May^{tts} Minister i Holland, han berättade och (det migh tillförende lijkvähl ey okunnigt var) at här vore en couriér medh breff kommen ifrån Fursten aff Hannover, hvilcken han förmeente där hän råda, att man här all beständigh och godh förtrooligheet medh Eders Kongl. May^{tt} underhöllo; Jagh monde fuller seenast Alldra Underdånigst berätta Eders Kongl. May^{tt} det Terlon migh tillsade villia förän iagh bekommo svar på mitt memorial öfverlefverera thesslijkes een formel skrifft, begiärandes det Kongl. May^{tt} ville upptaga den för detta proiecterade tractat och neutralitet som han på Konungens i Franckrijke vägnar här vidh hoffvett hade incaminerat, på det at, den tillijka medh min depeche kunde afgiöras; men förnimmer lijkvist at bem^{te} Terlon giönom åthskillige förevänningar, söker at differera därmedh, och såssom iagh fullkomligen troor, at det skulle facilitera min negotiation, där man här vedh hofvet såge att bemälte Ambassadeur medh migh uthi alt pari passu ginge, ehuruväl och han

fuller elliest fijker och löper nogh, så har iagh doch rådhsampt funnit medh denna Post H. Per Sparre tillskrifva, at han därvedh hoffvet så lagade at Terlon finge exprèsse ordres at fullföllia och poussera på neutraliteten och dee offerter som där hoos aff Franckrijket på den tijden giordes; Elliest hafver Henn^s May^{tt} Änckiedrottningen hoos migh än ytterligare låtit uthi många heelt nådiga termes ändskylla, det Henn^s May^{tt} icke hade kunnat komma medh migh till tahls, såsom Henn^s May^{tt} lijkvähl högeligen tär effter längtade; hade där till så vichtiga orsaker them iagh sielf eendeeles kunde effterttänckia, (peekandes thärmedh på then i mitt förra berörde competencen emellan Henn^s May^{tt} och den regerande drottningen) försäckrade migh elliest att hennes May^{tt} hade godh information om min här haffvande negotiation och then Sincere vänskap som Hans Kongl. May^{tt} aff Sverige täncker medh Hans Kongl. May^{tt} aff Danmarck stadfästa och cultivera; Henn^s May^{tt} ville till faciliterande af samma min negotiation, giöra så på een, som annan ort, alt hvad Henn^s May^{tt} förmådde; hade och aff ded inkombne Konglige, icke mindre än Regerande Princessans aff Gottorff handbreff förspordt een särdeeles tendre vänskap emoot sigh, then Henn^s May^{tt} och så ville alltidh medh lijka vänskap möta, och verckeligen gifva tillkänna, uthi hvad synnerligit estim, som Henn^s May^{tt} täncker altijdh och oföränderligen sådan vänskap hoos sigh holla och skatta. Jagh lät tacka Henn^s Kongl. May^{tt} vederbörligen igen, heemställandes alt Hennes Kongl. May^{tts} Nådiga behagh, gifvandes Hennes May^{tt} eendeles vidh handen, om Hennes May^{tt} Nådigt tohrde gott finna att uthi particulari och uthan att sigh besvära medh ceremonier, förunna migh audience, på det iagh medh det första motte hafva tillfälle sielf at tesmoignera den vänskap och Sincere förtroende, som Ed^s Kongl. May^{tt} med Hans May^{tt} Konungen i Danmarck att estaibllera täncker, hvar uthaff och Hennes May^{tt} lährde så myckit mehr blifva fororsakad, till att som een genereux drottning, giöra för ett så hällsosambt och nyttigt värk till heela Christenheetens roo, goda officier. Härpå reddan hafva elliest varit och än äro åthskilliga fahrkoster ifrån Hollandh, lastade medh salt, (såsom uthi mitt sidsta afgångna underdånigste Postscripto förmähles) hvilcka ähro frachtade deels till Stockholm deels till andra Svenska Orter; och såssom uthan all tvifvell e e n o c h a n n a n a f t h e D a n s k e , i s y n n e r h e e t s o m H o l l e n d s k e R e s i d e n t e n s i e l f d e t t i l l s t å å r H. J ö n s J u e e l h a f v a g i o r d t s i n f l i j t t i l l a t t h i n d r a d e t t h e i c k e s i n r e e s a f o r t s ä t t e a l t s å ä h r o t h e e h e r m y c k e t i n t i m i d e r a d e v o r d n e f ö r K r i g h e m e l l a n S v e r i g e o c h H o l l a n d h[1]. Jagh haffver förthenskulldh medh H. Residenten Lilliecrona det öfverlagdt, och intet tiänligare expedient funnit, än att ytterligare på then här varande Holländska Residentens anhollande giffva hans fahrkost som ähr frachtad till Carlshambn, med innehafvande Sallt ett pass som een närmare vissheet at han på hvarie händellsse skall all säckerheet niuta effter Ed^s Kl. May^{tts} Nådigste Placats inneholld; hvilcken och reeda fortgången är, och förmodar iagh att tå thee öfriga det varseblifva ingen difficultet lährde

[1]) Det udhævede er givet med Chifferskrift i Originalen.

mehr giöra att gåå tijt thee äro destinerade; som iagh och i det öfriga ingen flijt skall hafva ospard, till att på slijka händellsser mehr contribuera alt hvadh iagh kan, att sådana Saltskepp sättia theeras reesa fort till Svenska hambnar. Efftersom ochså Ed^{e} Kongl. May^{tt} iagh Alldraunderdånigst beder, att thär iagh medh recommendationer och pass heller hvadh slijkt som iagh kan them medh disponera att föra in saltet, på theras anhållande them att gratificera förorsakad vorde, sådant täcktes Eders Kongl. May^{tt} i Nåder förmärckia, varandes effter mitt ringa Sentiment högst nyttigt och eendeles omistandes, att Sveriga vedh dessa tijder medh sallt någorlunda blifver providerat; Hvarmedh Eders Kongl. May^{tt} uthi den Högstes beskydd till all sielffbegiährligh stadighvahrande lycksahligheet iagh befaller och städze förbliffver.

Eders Kongl. May^{tts}
Allerunnerdånigste tiänare
Nicolaus Brahe.

Datum Copenhagen d. 21 Januar: A^{o} 1675.

P. S. Aller Nådigste Konung.

Sedan iagh mitt underdånigste breff slutat hade gifver then föreberörde H. Clingenberg migh een visite, och berättar sigh vara af Hans Kongl. Maj^{tt} uthi Danmarck till migh skickad till att notificera migh det Hans Kongl. May^{tt} hade destinerat honom, till att reesa till Hollandh, och lährde han tär i förstonne alleenast giöra sigh bekandt om sakernas tillståndh uthi ett och annat, och torde fåå närmare Instruction, seedan som iagh, [det han eendeeles ville förhoppas] nöyachtigt blefve expedierat; han lährde ochså i Hollandh icke underlåta att medh Ed^{e} Kongl. May^{tts} tär sammastädz varande Ministre pläga godh och förtrooligh communikation. Elliest gåår tahlet i staden sässom voro tär uthöfver åthskilliga subiecte af Rådet eendeeles nämbde till att affskickas både till Franckrijke som och Engelland och Tysklandh; om hvilcketz vissheet iagh lijkvähl än icke vijdare uthan hvadh tijden uthvijsa lährer, försäckra kan. Rätt nu medh posten bekom iagh ifrån Hans Furstl. durchl. aff Gottorff bijfogade breff och thär vidh varande bijlaga Sub. lit. A och B. hvaruthur Ed^{e} Kongl. May^{tt} nådigst behagade intaga, huru Hans durchl^{tt} sinnad vore, att på dee conditioner som förberörde bijlagan uthvijsar, emoot fyra hundrade Tusende, heller och effter brefvetz lydellse Trehundrade femptio tusende Rdr. [varandes fast förmodeligit att ad redimendam vexam höghbem^{te} Hertig icke tohrde uthslåå treehundrade tusende Rdr.] sinnad voro att affträda dess rätt på Grefveskapen Olldenburg och Dellmenhoost sambt stadh och butiadingerlandh, såsom Hans Durchl^{tt} sigh och beroopar på den condition, Nembl. om Ed^{e} Kongl. May^{tt} ett heller annat så gott funne; hvarföre efter det som iagh reeda här hafver i den saken förnummit, icke berätta kan, at man medh Hans Durchl^{tt} däröfver att tractera heller sluta till dess goda Satis Faction synnerligen lust tesmoignerat hafver, men theremoot fast mehra besörier att thee heller inclinera tohrde till att föga Satis Faction Höghbem^{te} Hertigh vederfahras låta; Ty förorsakas iagh så mycket mehra att fatta den synnerliga dristigheeten och till föllie af mitt underdånigste

sidsta ännu på nytt uthi all underdånigheet påminna och begiähra Ed:s Kongl. May:tt täcktes migh dess Allder Nådigste behagh och villia förständiga låta, om iagh alt det öfriga på hvilcket iagh instruerad är att medh Danmarck negotiera, skulle låta accrochera och alldeeles stadna, på denna condition och händellsse, att man vidh min nährvahro här icke nöyachtigh Satisfaction för Hans Durchl:tt aff Hollsteen uthi thenna Olldenburgh och Dellmenhorstenska saaken bekommo, heller och att man uthi allt öfrigt tär man medh Danmarck till gott sluuth komma kunde, fullkommeligen slöto, lijkvähl och thenna saaken icke satte uthi någon förgätenheet, uthan på bästa sättet, som sigh giöra låto, därhän brachte att Konungen i Danmarck stipulerade sigh vela bonis et æquis conditionibus förnöya Hertigen aff Gottorp uthi denna saaken medh det första, förmedelst een vänligh förlijkningh, heller hvadh man hälst pro re nata sågo till Hertigens advantage och säckerheet bäst och tilldrageligast kunna accorderas. Jagh hafver i dagh effter middaghen åter till att så myckit mehra skynda på min negotiation, velat gifva Rijkz Cantzleren een visite, men han excuserade sigh för denna gången, medh det att Änckiedrottningen hade appoincterat honom, så at iagh egenteligen icke veet hvad iagh thär aff skall sluta böra, alldenstundh i dagh ähr den 8:de dagen seedan iagh hölt conferencen, uthan moste tijden alt snart bättre uthvijsa.

Stormächtigste Konungh Allernådigste Herre.

Till Continuation aff mit alldraunderdånigste sidsta aff den 21 hujus, haffver Ed:s Kongl. M:t ähn ytterligare i all underdånigheet att berätta iagh icke underlåta velat; huru såsom tå i Fredags för middagen, iagh een visite hoos Rijks Cantzlern afflade, han till föllie aff för detta giorde Sincerationer, Contesterade, det han ville förmoda att Hans Kongl. M:t aff Danmarck min här haffvande negotiation så anseendes vorde, att till äfven tyrs beggie Konungarna uthi ett nährmare förståndh mädh huarandra thräda torde, huartill han på sin ort alt Huadh han kunde Contribuera ville.

Ochså som iagh isynnerheet Ed:s Kongl. M:ts alltijdh förande och till annat intet, ähn een allmeen roo och Conservation aff den Westpfaliske freeden syfftande Intentioner, isynnerheet mädh det, som Ed:s Kongl. M:t nyligen ähr nödgat vorden att företaga. emoot Cuhrfursten aff Brandenburgh, hvilken på allehanda sätt ber:de Westphaliska freeden infringerat, och elliest sigh emot Ed:s Kongl. May:tt på heelt annat sätt ähn een confoedererade, anståår, och Ed:s Kongl. M:t aff Cuhrfursten förmodat, förmedelst mongahanda företagande in imperio comporterat hade medh mehra att repræsentera ey underleet; så gafs migh så myket bequämligare tillfälle därtill, som aff Ed:s Kongl. M:ts sidsta migh inkombne Alldra Nådigsta och tär vidh in Copia bijfogade ordres, till H. Rijks feldtherrn, att till arméens desto bättre säkerheet och nödvändiga vählståndh, sökia ähn ytterligare att bemächtiga sigh een och annan fast ort, uthi Cuhrfurstens landh, iagh anleedningh att taga förorsakades emädan ähnnu inga particulariter om een sådan desseins effectuerande på denna orten inkombne ähro att sökia in antecessum

något addoucera och blidka gemütherna, på det det icke så fremmande och Surprenant motte förekomma, tå tijdender först lähra tärom inkomma. Remonstrerandes att om till äfventyrs Eds Kongl. Mt till armeens desto bättre säkerheet, och alt så för högsta nödhvändigheetens skulld ähn vijdare bleffve förorsakadh att genom dess Riksfeldtherre försäkra sigh een och annan fast ort, tär armeen till dess defention bequämligen kunde ståå, sådant icke kunna annorlunda hoos opartijska ansees och uthydt varda, ähn een Pure nödhvändigheet, som Hans Kongl. Mtt icke undanböya kunde, till att mädh dess armee något säkrare ståå, och sigh alleenast för huarie anfall någorlunda Conservera och tillsamman holla, Hans Kongl. Mtt vore icke dess mindre alldeles villigh att gifva dess försäkringh, det så snart som Cuhrfursten sigh till fredeligare tankar länkiade, och den satisfaction som instrumento pacis lijkmähtigh vore det Hans Kongl. Mtt tå berde orter Cuhrfursten igen restituera ville. Huaremot berde Rijks Cantzlern sigh uthleet, det han lijckvähl fast annorlunda icke iüdicera kunde, ähn att Cuhrfursten, hade tillföllie aff instrumento pacis secourrerat andra Rijks ständer, som emot tenorem instrumenti pacis voro öffver ända kastade och invaderade, och sådant Cuhrfurstens företagande, voro så vähl aff Käysaren, som heela imperio approberat, såsom skedde det Pro Conservatione Pacis Westphalicæ hälst som det tyktes företagat alleenast emoot een fiendtligh in vasorem, och altså Fractorem Pacis Westphalicæ. Tär emot suarade iagh, det obekandt icke voro huru Cuhrfursten några åhr bort åt mädh dess armeé i Tysklandh hade mädh tee suåra eegenmächtiga marcher och krijgs inquarteeringar besuährat, och deels totaliter ruinerat åthskilliga ständer i rijket, hvilken besuärligheet och så Hertigen aff Hanover kiändt haffver, mädh många andra sambt och så Churfursten mädh Eds Kongl. Mtt ingått ett förbundh, isynnerheet till den ända, att man freedh och roo åter uthi Christenheeten att restaiblera, communibus.conatibus betänkt skulle vara ifrån hvilket uthi ingen motta Churfursten befogad var något affträde att giöra; myket mindre sigh uthi så oroliga och vidt uthseende företagande att mängia, för ähn som det mädh Eds Kongl. Mtt som dess Confoedererade nogh sambt vore öffverlagdt, huru vijda genom sådant affträde een tera aff tee Confoedererade, sambt den intenterade gemeene roo och säkerheeten læderat bleffve. Men Cuhrfursten een anseenligh armée samblat och heemligen, sambt Kongl. Mt oåtspordt sådana Messures taget, som icke voro Conform mädh pacterna, seedan een stoor deel aff Tysklandh och Hans Mtts Confoedererade åter mädh sådana durch Marcher och Militarische exactioner, som för detta, alldeeles emoot instrumentum pacis besuährat, sambt des företagne turbulente desseiner således vijdare fortsatt, att freeden syntes alldeles esloigneradt villa bliffva och Hans Maytt aff Sverige annans icke ähn heelt fahrligt förekommo; i synnerheet emädan Hans Kongl. Mtt icke alleenast ähr een förnämblig Constatus imperij, och hafver alltså för dess eegna länder stoort intresse uthi ett fredligt tillståndh uthi imperio, uthan och principalis pars paciscens och guaranda pacis Westphalicæ, och altså icke vähl försvarligt höllo, det man alt efter sin egen villia uthi imperio huus holler, huad mehra som i anleedning aff min Instructions 48 Punct och tee mig mädh-

gifne documenter iagh anförde. Huar uppå Cantzlern tämmeligen tyktes acquiescera.

Seedan kommo vij om ten Gottorffiska saken till tahls, och begynte han mädh synnerligh flijt att villia uppreepa den, som han berättade hon tillhoppa hängde; Nembl. att så som Konungen och Hertigen besåtte grefeskapen Olldenburg och Dellmenhorst samb Stadt och Butjudingerlandh huar tere till helfften, så hade tee och varit Consortes litis vijdh Keyserliga hoffvet; men såsom Danmarck bleff varnat uthur Wien, att Processen thorde olykeligen afflöpa, hafver såsom i alla rätter anleedning gifvet till att durante lite försökia een amicabilem Compositionem att för den skulld Danmarck een venligh förlijkning mädh Plön icke uthslaget, uthen den samma det tryggaste medhlet hollit, alt der före inviterat Gottorff tär till mädh. Men Hertigen icke velat sigh där till foga; ter före Danmarck icke stode att förtänckia, till att draga sigh undan incerto eventu litis, och aff böija tee stora Process om kostningar, och andra olägenheeder, för ähn teen vidriga sentencen bleff pronuncierat, att det eventualiter transigerade mädh Plön på sådant villkåhr, om Plön förde heele processen till ända, och den vunno, sambt kunde fullkommeligh eviction præstera, att Danmark på sådan händelse och sedan alt det vore effter lagh fullkommeligen uppfylldt, tå skulle vara obligerad, een viss summa penningar till Plön att bethala, men såsom processen ähr ähn icke heelt uthfördh, myket mindre execution gången, heller Plön kan ähn nöyachtigh eviction præstera, så haffver och Konungen i Danmarck ähn till Plön icke det ringaste bethalt täncker det ey heller förr att giöra, för ähn Plöen hafver på offvanber[de] sätt effter leges imperij uthfördt processen, och kan Danmarck sättia i roligh possession. Mädh Gottorff vähl vara något på Danmarcks sijda för detta proiecterat, om een viss summa penningar, emot Cession aff Hertigens rätt på ber[de] Grefveskaper, sambt stadh och Butjudingerlandh men tå var för Plön ingen doom affgången och nuhmera seedan doomen vore affsagdt saken och så i ett annatt tillståndh versera: Konungen i Danmarck alt derföre icke vähl kunna kiöpa sådana ovissa och dubias lites till sigh; och ehuru åtskilliga beneficia Juris effter Constitutiones imperij torde ståå Hertigen öpna; så hafver lijckvähl Plön een stoor advantage föruth att det doom aff Keyserliga hoffvet reeda för sigh erhollit haffver.

Tär nu Gottorff åter saken genom den remedia Juris vunno, såge Danmarck det mycket giärhna som haffvandes tär aff lijka nytta och intresse, som Gottorff för ten skulld hvarken vela heller hafva orsak, att hindra heller i någon måtta vara Gottorff i vägen uthi processens uthförande effter Constitutiones imperij. Men slutet vordet, att vijdh nuvarande saksens beskaffenheet, konungen i Danmark icke anmodas kunde, att kiöpa till sigh Gottorffs ovijssa prætension. Gaff och till kiänna, det Hans konung uthan thess tee beggie Grefeskapen fast intet högt desidererade, alldenstundh sådana styken ähn tå eenom Konung och furste, fast intet i dess cammer importerade såsom tee een privato kunne vara profitable; uthan alt uppgåår uthi garnizoners underhollande och sedan iagh een sådan vijdhlöfftig discours, om den saken aff berörde H. Cantzlern hördt hade, hölt iagh intet bättre, ähn att straxt därpå

fordra den härvarande Hollsteen-Gottorffiska deputerade till migh, och berättade honom alt omständeligen i från begynnelsen till ändan, huadh H. Cantzlern migh i samma sak uthförligen förehållit hade, begiährandes för ten skulld han ville nu gifva migh sådana argumenter vijdh handen, huar mädh iagh alt det som på andra sijdan förebracht voro, igen krafftigt nogh förläggia och diluera kunde ber[de] deputerade gaff uthi een deel det som Cantzlern anbracht hade, icke så stoort orätt; men slöt tär mädh sin meening; att tär Konungen i Danmarck ingaleedes ville heller begiährte hertigens rätt till sigh handla, och terom att transigera, så kunde Hans Herre Konungen icke tär till tuinga, vore altså fåfängt nu om een viss summa penningar att tahla heller tractera. Terföre och det eendaste som vijdh denna occassionen Hertigen aff Hans Kongl. May[tt] begiähra kunde att iagh uthi tractaterna anleedling goffvo att dett bleffvet belefvat det antingen man försöckte een annan tijdh genom vanlige tractater saken att affhiälpa, heller och för affskeedet vordo, det konungen icke ville i några motta hämma hertigen till att effter Constitutiones imperij för rätta uthföra saken. Hans herre hade ähn tå alltijdh till Ed[s] Kongl. M[tt] det goda förtroendet, att Ed[s] Kongl. M[tt] lährde favorizera saken till hans Dhl[tt] advantage i synnerheet tå favorable coniuncturer där till anleedning goffvo. Såsom nu vijdh sådan och på beggie sijdor skedde uthförlige rapport om saksens beskaffenheet och omständeliga förevetande hoos Ed[s] Kongl. May[tt] iagh för detta om dess alldra nådigste ordres anhollit haffver, huru iagh migh egenteligen förhålla bohrde, så att Ed[s] Kl. M[tt] det intenderade måhlet att estaiblera een beständigh roo och venskap emellan Ed[s] Kongl. M[tt] och Konungen i Danmarck, till att där igenom ähn vijdare erholla, tee E[ds] Kl. M[tt] staat högsttilldrägeliga suiter aff een säker och reputerligh fredh, sambt mädh glorie uthföra värcket nåå och asscquera så och Ed[s] Kongl. M[tt] tesslijkes vijdh denna Occassionen hertigen een effterttrykeligh assistence uthi ber[de] proces sak giöra motte, så nödgas iag uthi det föra att stadna, och endast och allena Ed[s] Kl. M[tt] högt vijsaste diiudication heemställa om icke det expedientet som Hertigens eegen deputerade vijdh sålunda saksens förevettande föreslåå det tilldrägeligste torde vara, att både den goda förtrooligheeten, som mädh Danmarck intenderas på möyeligaste sätt nu strax fortsattes, och estaiblerades och Hertigen lickvähl såsom offta förberördt ähr vijdh dänna occassionen på giörligaste sätt seconderades om icke på annat sätt doch lijkvähl att mädh lagh, mååga obehindradh prosequeras dess rätt, tå emedhlertijdh sigh vähl favorable coniuncturer yppa torde, att understödia Hertigens rätt antingen förmedelst den emellan beggie Konungarna stadfästade goda förtroligheten, heller och andra efftertrykeligare medel förtijgandes det intresse som Ed[s] Kl. M[tt] där vijdh haffver att Hertigen blifver tijdh ifrån tijdh uthi possession aff sådana länder och fästningar, som mädh Ed[s] Kongl. M[tt] landh och provincier så när gräntza, icke mindre ähn den oroliga och suspecta Staden Brehmen, hvilcken myket stärcktes till oroo och fahra för Ed[s] Kongl. M[tt] landh och undersåtare tär det samma på ryggen någon vijdrigh hade, huilket alt iagh lijckvähl relative alleenast anförandes Ed[s] Kl. M[tts] alldra höghvijsaste gottfinnande och diiudication i

all underdånigste submission alt heemstält haffva vill såsom ten tär städze förbl:

Eders Kongl. May^tts
Allerunnerdånigste tiänare och unnersåtare
Nicolaus Brahe.

P. S. Rät nu bekommer iagh tijdender, at Hertigen af Plön väntas i morgen hijt tillijka medh een Brandenburgisk Minister heller Rådh, iagh troer intet att thee något gott för Sveriges intresse bringa, på huilket effter möyeligheet iagh all achtning gifva skall.

Coppenhagen den 25. Januarij 1675.

Stormächtigste Konung Alldranådigste Herre!

Till alldraunderdånigste continuation aff mitt alldra ödhmiukaste sidst den Januarij affgångna, haffuer Ed^s Kl. May^tt i alldrahörsambste submission, iagh härmedh berätta skolat, huru såsom i förleeden Fredags effter middagen som var den 29 passato iagh åter skreedh [seedan migh dagen tillförende var tärom ansagdt] till den andra conferencen, på den föreberörde ort och här så kallade Rädhstuga huarest publica hanteras och Kongens Rådh tillhope komma, mädh the migh tillordnade Commissarier, såsom voro, emädan H. Grefve Frijs mädh opassligheet belagd var, H. Offve Juel, H. vice Skattmästaren Holger vind, och H. Baron Jöns Juel. Tå förber^de H. Offve Juel förde tahlet effter dett skriffteliga uppsatzet som tee till deras effterrättelse fattadt, och hoos sigh hade och iagh derpå discoursvijs och till att haffva alleenast tilfälle att uthan synnnerligit uppehålld och vidhlöfftigheet komma till saken sielff, migh igen emot tem uthleet, sambt the på teras sijda ea occassione åter vijdare suarade, som detta under Lit. A. bijfogade protocoll uthi huilcket aff Secreteraren alleenast sumariter bleff antecknadt huadh som på både sijdor tahltes, och föreföll, mädh mehra uthvijsar; tillbiudandes tee sigh att alt huadh på teras sijda proponerat var, skriffteligen uthan drögsmåhl migh vijdare communicera och tillställa låta, lika såsom iagh tem ett memorial och uthförligit inneholld aff alla tee ährender som iagh här hade att föredraga, skriffteligen till een begynnelse aff vår negotiation öffvergiffvit hade, huilket iagh och icke ogilla uthan mehra åstunda månde, till att nu mehra fåå lägenhet korteligen effter min instructions inneholld och sakernas förevettande att åter suara till sielffva saken och begynna realia, på huilcket sätt, man tå migh mädh intet vijdhlöffligt drögsmåhl något amucera kunde, uthan iagh snart lährde märkia, huadh till att giöra stodo, och Ed^s Kongl. May^tt hoos Danmarck sigh änteligen hade att försee.

Och varder så aff bijfogade ber^de protocols inneholld, som och huadh sedermehra iagh mädh H. Rijks Cantzlern, så för detta som i gåår thalt, och han migh uthi den saken mädh synnerligh emphatiq expressioner förmåhlt haffver, som uthan dess vähl ähr att förmoda att Cuhrförstens intresse vidh detta hoffvet man giährna såge upprätt ståå och isynnerhet tessa förnämbliga här nährvarande Cuhrfurstliga ministrer, såsom Fursten aff Plöen och Geheime Rådet H. Knesebeck, sigh på det

högsta vinläggia att persuadera Konungen och dess Ministrer det Churfursten intet förtiähnt haffver det som nu honom förmedelst inquarteringen och elliest vederfahret ähr, på det tee Danmarck sedan måge så myket bättere kunna förleeda, och alienera ifrån vänskapen mädh Suerige, till att verckeligen Secourera Cuhrfursten. Alt för den skulld Ed[s] Kongl. May[tt] i nåder nogsambt afftagandes huru migh det kastas i vägen, och begiähres att måge Justificera det Ed[s] Kongl. May[tt] sigh emot Churfursten såvijda moverat haffver.

Terföre emädan uthi ett till migh aff Passato Ed[s] Kongl. May[tt] affgångne Nådigste förmähles om några trykta bijlagors communication, och iagh migh den tanken giör, att sådana Justificationem emoot Cuhrfursten berörde, men bijlagorne lijkvähl tär vijdh intet funnes, ähr min alldra underdånigste begiähran Ed[s] Kongl. M[tt] tå i nåder behagade migh tessa som alt annat tiähnligt att Ed[s] Kongl. M[tts] rättvijsa sak demonstrera, mädh det första till min information ähn ytterligare att tillhanda komma låta, som isynnerheet Ed[s] Kongl. M[tt] effter dess högst upplyste gemuhtz gaffvor aff ett och annat afftaga kan, huru tvifvelachtigt och slipprigt dee apparencer ähn ähro, huaruthaff mann skall kunna sigh giöra viss förhoppningh att nöyaktigt reussera uthi denna min negotiation, som elliest bekandt ähr, coniointurerna vore heelt fahrliga och förändorliga, och Danmarck nu aff dess vener och allierade så mädh subsidier som huarie andra argumenter sökes att blifva draget ifrån alt venskaps estaiblerande mädh Ed[s] Kongl. M[tt].

Jag bekom Ed[s] Kongl. M[tts] alldra Nådigste och så aff 22. passato mädh underdånigste respect tillijka mädh een fullkommeligh information huru iagh migh i den Hollsteenska saken förholla skulle; och såsom iagh ähr alldeeles gladh, det mina ringa tankar hafva alltidh varet eense, mädh det som Ed[s] Kongl. M[tt] migh här uthi alldra Nådigst att till effterrettelse lämbna täkes, så hafver och alt huadh som i den saken förelupet ähr, iagh den furstliga Hollsteenska härvarande deputeraden communicerat, i synnerheet detta på Danska sidan gifne ultimatum att tenne successions saken voro nu i det ståndet sätt, att tee sigh mädh Hollsteen Gottorff icke i någon tractat heller handel tär uthöffver inlåta kunde, tesslijkes och Hertigen mädh sidste posteen recit aff min negotiation täruthi giordt, begiährandes Hans Durchl[tt] nu ville locô ultimati låta veeta huadh och huruledes iagh nu vijdare skulle tär uthi förfara loffvandes tär iämbte att vijsa vederbörligen effter den anleedningh Hertigen migh gifvandes vorde, ten synnerliga Zele huar mädh Ed[s] Kongl. M[tt] Hertigens intresse alltidh behiartar; giörandes iagh migh i det öfriga den vissa tanken, att såsom högtbem[te] Hertig reeda förmedelst bijlagan under Lit. B. och C. eventualiter hafver velat något föreslåå, sambt dess härvarande deputerade om slijkt expedient och så thalar, det alt så Hertigen för denna gångh tär mädh skall våhl vara tillfredz, och i medhlertijdh lijckvähl detta argumentet så gott som något annat alltijdh tiähnligt vara, tär man mädh Danmarck i det öfriga icke kommo till rätta. Huarmädh Ed[s] Kl. M[tt] i ten Högste

Gudens beskydd till alt sielffbegiährligh Högt kongl. prosperitet iagh aff hiärtat befallar, som ten tär alltijdh förbl.

Eders Kongl. May^{tts}
Allerunnerdånigste troplichtigste tiänare
Nicolaus Brahe.

P. S. Rät nu vijste migh H. Ambassadeuren Terlon sit memorial til Konungen i Danmarck om att sluta mädh Frankrijke, och skall Copien här näst föllia.

Coppenhagen den 1 Februarij 1675.

Stormechtigste Konung, Allernådigste Herre.

Eders M^{tt} kan iagh här mädh ickie unnerdånigst förhålla dett iagh ännu ickie har bekommitt svar på mitt för 12 dagar öfverlefrerade memorial. De föregifva att saken ähr taf den importance att hoon vääl behöfver tidh, iagh unnerlåter inthett att urgera därpå så mykett möyelicht ähr, dett gifves migh fulle öfver alt godh förhåpning, doch ähr iagh mäst bekymbratt hvadh argument iagh skall bruka till att stella dom här tillfredz när de få höra att Rixfeltherren har trätt i action mädh Churbrandeburgh, jagh har fulle allaredo begynt mädh mine discurser gifva att förstå dett sådant lätteligen kunde ske, förmodandes att Danmark icke vorde där af taga någon umbrage äfther dett voro den enesta vägen till att bekomma fredh när man mädh alfvar dom angrepo som krijgett åstundar. Jagh haar några gånger uthi mine bref unnerdånigst förfrågatt huru iagh migh uti den Hållstenske saken skall förhålla, Hans Durchlaucht som migh tillskrifvitt och låtitt vetta att der Hans Durchlaucht bekommo 400,000 rdr. ett för alt så skulle han vara vääl tillfredz vilkett ehuruvähl iagh alldeless tviflar att man dett lär kunna hoos konungen utbringa så skulle vara mine unnerdånige oförgripelige tankar, det bättre voro H. Durchlaucht ännu behöllo sine länder, och togo allenast en försäkring af konungen i Dannemark dett H. M^{tt} inthet ville blanda sigh uthi den disput som emellan husen Gottorp och Plöön voro, utan lempna cursum iusticiæ oturberat till thess H. Durchlaucht saken laghligen hadde utfördt, beder fulle förthenskull unnerdånigst om ordres huru iagh migh förhålla skall, iagh har gått här till dax mykett varsamdt i denna sak efther iagh väl märker att hon lär älliest gifva stoor svårheet, recommenderandes migh uti Eders M^{tts} höga nådh förblifvandes i min dödh

Allerunnerdånigste tiänare
Nicolaus Brahe.

P. S. Jagh har ännu allernådigste Herre inthett sett dett förnemste fruntimmer i Cöpenhamn, törh förthenskull ännu inthett där om skrifva.

Stormächtigste Konungh Allernådigste Herre.

Till föllie aff mit sidsta Alldraunderdånigste haffver Eders Kongl.

M[tts] iagh härmed i alldra skylldigste ödmiukaste submission berätta skolat det migh i förleedne Måndags, som var den 1ta hujus emot affton aff H. Jöns Juel alleenast bijfogade puncter istället tär iagh förväntade ett uthförligt och formligt suar, på det iagh reeda så mundt- som skriffteligen föredraget hade, tillhanda skickades. Och effter tee samma puncter aff icke så så diupt efftertänckiande heller suarheet voro, och sielfva hufvudsaken icke alldeeles tycktes angåå, uthan mehra thorde sökias till een heller annan præliminar underrättelse. Höllt iagh icke betänkeligt uthan fast mehra sielfva värkez befodringh eendeles tilldrägeligt mädh ingen synnerligh vijdhløfftighet dem hoos migh att behòlla. uthan betiähnte migh aff den korthet, som migh på andra sijdan gafs anleedningh till, och in continenti tem besuarade, som ber[de] deras puncter under Lit. A. och mit suar under Lit. B. uthvijsar Theruthaff Eders Kongl. M[tt] i nåder behagade mädh mehra att intaga, huru iagh ähn icke så vijda aff det som tessa 2: gånger handlat ähr, hafver kunnat hinna, att iagh egenteligen kan giöra Eders Kongl. May[tt] een säker och vijss berättelse, huadh uthslagh som denna min negotiationen äntel. vill taga. Lijckvähl kan iagh oförgrijpeligen här vijdh icke underlåta att anföra, huru såsom migh eendeles aff alla omständigheeter och apparencer sålunda saken förekommer, att Danmarck vijdh denna tijdh icke skall hafva begiärelse till någon olust mädh Suerige; och tär det nu aff alla orter, såsom Keysaren, Brandenburg, Hollandh, som och flera ständer uthi imperio ansökies, både vi pactorum om hielp och värkeligt adsistence, som och gienom dem mädh många plausible förebrachte motiver, teras egen säkerheet angående, föresiunges, att tee för Suerige måå sigh hafva att föresee, altså tykes Danmarck sigh på alla sijdor något omsee, och om teras eegen conservation vara betänckt, i synnerheet som dee sigh beklaga att bliffva alldeles aff Frankerijke negligerade och på dess promesser äntå fast än något tillsades icke stå att bygga[1]). Önskandes för ten skulld, som troovärdigt är att om dömma, det een allmeen freedh motte kunna fodersambst uthvärckas, och tee altså sin räkningh och säkerheet tillijka tär vijdh finna och i ackttaga motte.

Till att nu komma uthur all vijdare ovijssheet och icke såleedes blifva längre uppehollen, holler iagh nödigt vara mädh det första att pousera på een Conferenz: tär vijdh iagh tå tee proiecter i förmågo aff min instruction giörandes varder, så att man på Danska sijdan moste skriffteligen suara migh till hufvudsaken, och sådant till föllie, Ed[s] Kongl. M[tt] uthi allt mädh det första kunna taga dess vissa och beständiga messures. För några dagar sedan communicerade migh H. Ambassadeuren Terlon bijfogade memorial Sub. Lit. C. huilcket på mit anhollande till föllie aff migh där uthi gijfne instruction han till Konungen i Danmarck öffvergifvet hafver; ehuru och tär emot H. Baron Jöns Juel tesmoignerade att man hafver här i Danmarck ingen orsaak tär på något att reflectera effter tee sigh ingen förhoppning giöra det Frankerijke sigh emot tem mädh

---

[1]) „Chifferskrift i originalen, upplöst."

ervijsende någon bestendigh realitet förhollandes varder; ter före och sittia alldeeles vijdh tessa offerter stilla och villia see allenast Frankerijke tem något medh allfvare vill heller aff them begerar[1]). Hvilcket om Ed^{s} Kongl. M^{tt} den Kongl. Frantöska Ministern i Sverige att föreholla och honom vijdh handen att gifva, det han H. Ambassadeuren Terlon pouserar värcket såsom alt här till vähl, alt så icke tröttas mädh all ijffver och realitet tillijka mädh migh ähn ytterligare att secondera alldra nådigst behagandes varder, sådant lämbnar Eders Kongl. M^{tts} alldra nådigste högvijsaste diiudication och gottfinnande iagh i all underdånigheet. I det öfriga tesmoignerar Hennes M^{tt} änkiedrottningen een temmeligh villigheet till att secondera min negotiation låtandes migh under handen och i förtrooende veeta ten flijt som Hz M^{tt} tär vijdh giör, i synnerheet såsom Hans Durchlsten aff Hanover [som migh H. Feldtmarskall Lieutenanten Vorangel[2]) mädh sidsta post berättade] och Hz M^{tt} synnerligen där till disponerar, och lährer Höghb^{te} Hertig mädh det första affärda hijt een dess rådh och betiähnte förmodeligen till att det gemeena intresset desto bättre befodra.

Så ähr och een Keyserligh courier i gåår ankommen huadh dess mädhbringande ähr, ståår lätteligen att efftertänckia.

Icke mindre berättas som skulle tee Brandenburgiske Ministrerna Hertigen aff Plön, och Churfurstl. Rådet H. Kneseebeck mädh det första härifrån blifva expedierade, sedan som mädh tee å denna orten vahnliga tractamenter hoos H. Rijks Cantzlern och H. Öffver Hoffmarskallen Winterfeldt tee ähro regalerade vordne. War mädh förblifver

Eders Kongl. M^{tt}
Aller unner dånigste och troplichtige tiänar
Nicolaus Brahe.

Coppenhagen den 4 Feb: 1675.

Stormächtigste Konungh Allernådigste Herre.

Sedan mit sidst affgångne alldra underdånigste, hafver iagh alldeeles nödigt hollet, till att åter på nyt pousera på een conferentz till att så mycket bätre komma till saken sielff, och förnimma egenteliga meeningen, huadh uthi min Negotiation här att förvänta stodo; Hvilcken migh och i förleedne Lögerdags, som var den 6te hujus effter middagen föruntes, tå iagh mädh tee uthi protocollo nämbde Commissarier effter ber^{de} här hoos Lit: A bijfogade protocols inneholld, confererade; varandes summan uthaff alt det som tär vijdh passerade, att thee mehra vissheet och particulariteter aff migh uthi den proiecterade, een allmeen freedz befodrande att veeta, och att iagh migh vijdare tär om uthlåta motte, åstundade, och ehuru iagh tär emot kunde haffva orsak, att begiähra aff them till desto större förtrooligheetz och combinations proff beggie Konungarna emillan nährmare upplysningh till så hällsosambt verck; som iagh och det så vijdh conferencerna, som vijdh andra particuller

---

[1]) „Chifferskrift i originalen, upplöst."
[2]) Vorangel ɔ: Wrangel.

visiter vederbörligen påmint, och att anleedningh där till gifva, icke underlåtet hafver.

Så ähr migh lijckvähl saken så att vara beskaffad förekommen att tär iagh icke ville tijden längre uppeholla och ähn tå i lijka ovijssheet leffva på min sijda nödhvändigt motte vara begynnelssen att giöra till att öffver gijfva ett skriffteligit proiect till hvilcket migh så mycket mehr anleedningh gafs, som af ber[de] protocollo ähr att see, det Commissarierna lika som till ett slut, aff migh nährmare ouverture begiähra, och alldenstundh ten i Stockholm proiecterade tractaten mädh H. Jöns Jul effter tijdernas för änderligheet och nuvarande tillståndet uthi alt Commissarierna icke så vähl att quadrera förekomm. Och i sig så ähr. att uthi materialibus och formalibus han synnes någon förändring tåhla kunna, Ty hafver i anleedhningh aff min Instruction, iagh ett oppsatt giordt, och huadh som sigh tycktz skicka uthur den berörda tractat sammanfogat, mädh det som i förmågo aff instructionen migh vijdh handen gifvas, sambt detta uppsattset retrancherat till så fåå articler som möyeligit vore hafver eviterandes tär mädh på möyeligste sätt all anstöteligheet som aff vijdhlyfftig och mongfalldigt anhollande lätteligen förorsakas kan. Hafvandes iagh nu i dagh samma proiect till den principal Commissarium H. Grefve Frijs öfvergifvit, som här hoos finnes Sub: Lit. B.

Hertigen aff Gottorfs Oldenburgiske successions saaken hafver för vissa och vähl grundade orsakers skulld, uthi detta första proiect iagh alleenast in generalibus att beröra, och lijka som till det första småningom insinuera för rådeligit hollit, till een godh förlijkningh hafvandes i sinnet att effter hög bem[de] Hertigs här hoos gående Sub: Lit. C: munteligen förber[de] Hertigh begiähra och handla om tee 400,000 Rdr. och tär man them icke erholla kunde, hafver iagh eventualiter [effter som iagh reeda Höghbem[de] Hertig tärom tillskrifvit haffver] af Hans Furstl: Durchl: att förvänta dess ultimatum, huru och mädh huadh art Hans Furstl. Durch[tt] på ofvan ber[de] händelse sielff finna bäst och tiähnligast sambt sådant till föllie föreslaga monde, att iagh där uthi giöra och vijdare till dess bästa och interesses befodran thala skulle.

Så väntar iagh och aff Hans Durchl[ten] aff Hanouer suar huru och om mädh några conditioner in specie Hans Durchl[ten] uthi Hanover åstundade uthi samma alliance tractaten ifall den till önskeligt slut begge Konungarna emellan kommo, att inneslutas, tå iagh och beggie Furstl. Furstl. Durchl[tts] Durchl[ters] aff Hollsteen och Hanouers in clusion tär vijdh uthi behörlig ackt att taga, icke underlåta skall. Gåendes för denna gången och uthi mit första proiect det förbij, intill dess iagh aff theras durchl[ter] fullkommeligen här uthi informerat varder.

I det öfriga kan uthaff protocollo som elliest annat noghsambt spöries, det numehra på Danska sijdan alt min negotiation angående hänger på den förklahringh som Franckrijcke om subsidierna gijfver, giörandes iagh migh alldeeles den förhoppningh att reussera effter som tem uthi stipulationen aff penningar det åstundade nöije vederfahres.

Ty lämbnar Ed[s] Kongl. M[ts] alldranådigste behagh och gottfinnande iagh underdånigst om Eders Kongl. M[tt] mädh H. Ambassadeuren Fuquieres tärom att thala, och honom disponera låta täcktes, att een god

och förnöyeligh förklaring till det gemeena och vijdh dessa conioincturer högstnyttiga verckets befrämmiande om subsiedierna för Danmarck fordersambst aff Franckrijke skee motte. Huarmädh förblifver

Eders Kongl. M^{tt}
Allerunnerdånigste tiänare
Nicoulaus Brahe.

Coppenhagen d: 8 Februarij A° 1675.

Stormechtigste Konung Allernådigste Herre.

Ehuruväl iagh ingen tidh försummar att yrka på svar på dett sist inlefrerade proiect, som och Eders Kongl. M^{tt} mädh förledne post i unnerdånighet öfversändes så har iagh doch ännu inthett uträttatt, bekommandes allenast in generalibus terminis den förtröstning, dett Commiss: giöra sin flijt och förmoda dett iagh vähl lär blifva förnögder, I går fek iagh tillfälle hooss Ambass. Terlon att tala mädh Rixkantzlären, varandes bägge tillika mädh Hertigh Ernestz Gynter och några andra taf de förnemste till måltiss biudne. Och såsom iagh monde bemälte Cantzlär fråga om mine Commiss. ickie hadde communicerat hånom min proiect, föll han migh strax i talett sägandes sigh dett aftonen tillförende fulle hafva bekommitt män för andre förhinder skull dett ickie igiönom lässitt, doch obiter observerat en punkt som noghsampt utviste migh ickie stort alfvar hafva att bringa värket till änskap, ty sade han så länge man vill mesllera Hertigen taf Gottorps saak, uti det negotio som vij nu under händer hafve, så kunde han försäkra migh dett han inthett kan see på hvadh sätt man där uti kunde reussera. Allegerandes alle de rationes som han migh tillförende har bibracht och Ed^{s} Kongl. May^{tt} i unnerdånigheet tillskikade, och såsom animositeten och någått chaleuren taf vinett gaf hånom månge argument vedh handen ville iagh ickie alldeles irritera hånom mädh någre geensvar utan sade att iagh förmodar när hans Exell. vordo migh tidh och råderum gifvandes öfver denna saak att explicera dett han då härom mildare tankar bekommandes varder, Han insisterarde altidh sitt taal kallandes Juel till sigh och frågade om han ickie hadde uti Sverge denne saak så deduceratt att man nu ickie vidare behöfde där om att röra, Och såsom han äy heller manqverade att giuta ollia i elden och förebringa alt huadh moot Hertigen finnas kunde, frågade iagh hånom allenast om han ickie i Sverge hadde varitt ensee om den puncten uti vilken formalia angående Hertigen så lydde, att alt huadh som ännu återstodo och ickie äfther Roskildeske pacta fullgiort dett då deruti skulle mädh dett första ske Hertigen ett nöye, Han sade dett väl a parte Sueciæ vara inrijgt män alldrigh därtill consenteratt, ty han voro försäkratt att inthett återstodo att ickie de förre pacta voro äftherlefde, och där han hadde till en sådan Clausul consenteratt hadde han tacite agnoscerat culpam. Iagh seer migh förthenskull allernådigste Konung ickie komma öfver en vegh om iagh urgerar vidare häruppå, och äfther Ed^{s} Kongl. M^{tt} sedan min ankompst hijt till Copenhamn hafver giffvitt migh ordres att alldeles rätta migh äfther Hans Durchleucht egett gåttfinnande, så öfversänder iagh här hooss hvadh H^{s} Durchleucht migh här om har till-

skrifvitt; Ther hoos Allernådigste Konung som iagh i går förmärte, kan hända att Konungen lär offerera sigh till Mediator emellan E[s] M[tt] och Chur Brandeborgh och på sådan händelse beer iagh unnerdånigst om ordres, sedan om EM[tt] ickie i nåder skulle behaga att mitt proieet blefvo publiceratt äller alle EM[tts] Ministrer communiceratt på dett de dett wedh tillfällen kunna vissa vederbörandem hvadh offerter som EM[tt] Danmarck har tillbuditt. Sist allernådigste Herre ifall iagh ännu på en 3 vekor ickie kan blifva någott cathagorist svar mächtigh, om iagh skall inlägga dett sista hårda memorial, Så framt ickie Eders Kongl. M[tt] hällär skulle finna rådeligare, att där mädh innehålla och ändoch taga härifrån afskedh, mädh contestation taf ett gått förtroende, och att Eders Kongl. May[tt] vill desse giorde offerter till een lägligare tidh utställa, äfther Ed[s] May[tt] väl märker dett Konungen ickie uti en sådan hast har kunnatt resolvera der till. Ty allernådigste konung säkert ähr dett att Dannemark inthett lätt lär begynna någått emoot Ed[s] M[tt] och att både höge och låge ab horrera krigh, och där så hände att Hållandh skulle råka uti någån inbördes des ordres och sålunda propter internam constitutionem obeqväm att begynna någått emoot Eders M[tt] håller iagh oförgripeligen förre så gått vara att Dannemark inthett förmedels denne allience kommer till Mediations verkett, och att dett äy häller blefvo faciliteratt förmedels Frankrikies subsidier att hålla en considerabell armee på benen, Ty om Hållandh inthett begynner någått, så har Dannemark inthett att betyda och tär på dett högsta regrettera ickie hafva emootagitt EM[tt] offerter som dom mädh Gudz hiälp här äfther ickie mer lära tillbiudas, och där iagh på sådant sätt skulle quittera detta håfvett, vordo dett utan all tvifvell sättia dom uti en sådan inqvietude att de förmodeligen högst skulle åstunda dett de nu difficultera att emottaga. Iagh tviflar fulle ännu ickie att kunna nå ett gått utslagh, män på all händelse beer iagh Eders Kongl. M[tt] om nådigh förlåssning här ifrån, ty iagh befarar huru länge dett varar så lära de mädh sina ränkor besnärria migh, Terlon blifver ännu vedh sin resolution nämligen att gifva i tvenne åhr dett som uti 3 var låfvatt som ähr 60[m] och förblifver i min dödh

Eders M[tts]
Allerunnerdånigste tiänare
Nicoulaus Brahe.

Copenhagen 12 Feb. 1675.

Den Stormächtigste Höghbohrne Förstes och Herres Herr Carls mädh Gudz Nade Sveriges Giöthes och Wändes Konung. Jagh underskreffven

Giör vitterligit såsom Deras M[ter] M[ter] aff Suerige och Danmarck mädh serdeles beklagande considerera dee nährvahrande fahrlige krijgsoreedor, hvilcke icke allenast största deelen aff Christenheeten mädh een allmän combustion och oroligheet hafva itändt uthan och tee öffrige ännu freedh älskande potentater och deras undersåtare tär uthj besnäria thorde, så att sådan allmän olyka tillföllie isynnerheet landh och folck i grundh ruineras och änteligen commerciernes lopp sambt alle handell

och vandell heelt och hollit nederläggies heller i största osäkerheet sättias kunde, altså och emedan högst bem^{te} beggie Deras M^{ter} M^{ter} een nödhvändighet bepröfva på så beskaffade fahrliga tijder mädh een Christeligh och tijdig omsorgh behörligen att reflectera, sambt ochså mädh sammansatt rådh och hielp mädh huarandra såsom goda naboer förtrooligen concertera huru tenna i tända krijgs låga iu före iu heller, åter dämpas och den nödhlijdande Christenheeten fodersambst sättias motte uthj een önskeligh rooligheet, huaruthaff det Evangeliska väsendet iämpte securiteten för beggie rijkerna, sambt och dee fördeelar och den trygghet beggie sijders undersåtare uthj deras navigation och commercier, uthaff en inbördes förtrooligh nährmare förbindelse och sammansättningh, een märckeligh styrckio hade till att förmoda, huarföre i anleedhningh af den goda begynnelsen, som emellan beggie Kongl. Kongl. M^{ter} M^{ter} uthj upprättande aff een nährmare alliance och föreeningh förmedelst extra ordinarie Envoyens H. Baron Jöns Juels i Stockholm nu nästförflutna tijdh hafde negotiation, Hans Kongl. M^{t} i Suerige migh till Hans Kongl. M^{t} i Danmarck afsände extra ordinarie Legat nådigst befullmächtigat hafver, till att iblandh andra åhrender isynnerheet effter tijderne åhnnu een nährmare sammansättningh beggie Nordeska Konungar emellan, fodrade, det begynte hälsosammare värck, ochså i några stycken effter nuvahrande tillståndet till mehra fullkommeligheet at bringa och åhn kraffteligare at styrckia förtrooendet Konungarna emillan, och migh alt för den skulldz i förmågo aff min nådigste Konunghs till förber^{de} värck migh mädhgijfne fullmacht hafver sammanträdt, mädh Wällb^{te} Kongl. M^{tt} aff Danmarck Commissarier. Till den ände i lijka motto behörigen befullmächtigade, och hafva effter följande artickler oss emillan affhandlat och föraffskeedat.

1.

Skall den vänskapen som förmedelst för detta rikerna emillan slutna pacterne åhro befästad oryggeligen förblifva, såsom ett stadigt och fastliggiande fundament aff denna nährmare alliance och förbundet.

2.

Hvilcket tillföllie ickie alleenast huadh till conservation och vidhmachthollande aff een inbördes freedh och gottförtrooende rijkerne beggie emillan genom besagde pacter åhr föraffskeedat och stadgat noga skall observeras och i acht tagas uthan och beggie deras M^{ter} M^{er} vara förbundne, hvars annars gagn och bästa i alla motto at befordra och försvara, mädh ordh och gierningar, lijka som sitt egit, och huadh som hälst dens andras persohn regieringh rijken länder, och undersåtare kan vara för när och till skada, det sökia att afvända och så myckit möyeligit åhr at förhindra. Så skall intet allenast, intet medh någon ehoo det och vara kan hereffter tracteras handlas och slutas som eenthera aff deras M^{t} deras person regiering, rijker, länder och undersåtare kan vara för nähr och till skada, uthan och hvadh som enthera aff deras M^{ter} M^{ter} kan prätendera vara sigh förnär och till förfångh uthi någon

af dee medh andra slutna tractater, det skall härmädh alldeeles upphäffvit och machtlöst vara.

3.

Och alldenstundh denna beggie Nordiske Konungarna emellan giorde sammansättningh och så iblandh annat förnämligest det Christeliga ögnemärckit hafver till att medh inbördes rådh och dådh, sambt troget bearbetande, vijdh dessa fahrliga och uthj hela Europa een allmän Krijgs låga och total revolution miniterande tijder, sådan oreeda medh första att förekomma, och hielpa Christenheeten till een allmän roo, och fordersamb på alla sijder billigh freedh, sambt styrckia det Evangeliske väsendet, ty ähr emillan beggie Kongl. Kongl. M[ter] M[ter] härmädh slutit och föraffskeedat, at Hans Kongl. M[t] i Danmarck vill medh Hans Kongl. M[t] i Sverige nu strax träda uthj mediationen tee krijgande, heller uthj krijget interesserande parterne emellan och therföre beggie Konungar genom dess till vederbörande affsände Ministrer loffva thär mädh att vela hielpa och tär hän befordra att een viss locus tractatuum blefve medh det alldra första nämbd, och vald, och gienom thee krijgande parternas fullmächtigade Ministrer beskickad, sambt tär in loco tillijka mädh thee andra intresserades fullmächtiga bearbeta till ett Armistitium Generale och sedan ber[de] både Kongl. Kongl. M[ter] M[ter] såsom Commediatores så sielff sin emellan förtrooligen öffverläggia som gienom ber[de] dess till mediations värcket affsände Ministrer mädh hvarandra correspondera vela öffver dee vennliga officier förmeedelst hvilcke tee krijgandes gemuther mehr och mehr länckte blifva thorde, till freedeligh composition. Upphörandes sådant tillföllie beggie mediatores sedan icke mädh huar annan uthj freedz värcket mädh sådan flijtvenligh interposition och ansökiande att arbeta för ähn alla krijgande och elliest i krijget interesserande emellan, alt blefve fullkommeligen genom venligh affhandlingh iämkat och så skiäligen modererat, att ther på een allmän rooligheet och billigh högstönskeligh fredh i Christenheeten gienom Gudz bijståndh ouhtblifveligen följde.

4.

Effter som och i lijka motto emot förmodan hända kunde, att offvantalda deras Kongl. Kongl. M[ter] M[ter] berömlige intention och förehafvande uthi denna alliancen och mediations vercket aff någon icke thorde blifva uthydt som sielfva saaken i sigh ähr och deras Kongl. Kongl. M[ter] M[ter] sigh foresatt hafva så ähr på sådan händelsse härmädh beggie konungarna emillan fast oryggeligen föraffskeedat at emot then ehoo det och voro, som them för thet the uthj detta värcket företagit hade, medh hvarie ovenligh fiendtligsheet och feigde bemötte, beggie Kongl. Kongl. M[ter] M[ter] vela och skola huar andra troolijgen bijståndh giöra, alldeeles för een man ståå, och inbördes guarantera sambt enähr det påfordras, huarandra så stoor hielp aff skiep och folck tillhanda skicka som tijdernas och fahrans storleek requirerar.

5.

Så skola och beggie Konungarna så som uthj een nährmare tillsammansättningh mädh huarandra träda isynnerheet där uthj att tee huarandra ähro härmädh förbundne till inbördes försvar och quarantie aff beggie theras gemeent hafvande interesse högh och rättigheet, icke mindre ähn i synnerheet commerciernes säckerheet och frie lopp, serdeeles uthi Östersiön och beggie Kongl. Kongl. M^{ter} M^{ter} tillhörige hambnar och strömmar så att the emot huar och een som them thär uthj under huariehanda prætext hinder, förefångh heller. någon våldsambheet tillfoga monde huarandra medh alla krafftor så troget bijståndh, enähr det påfordras giöra vela som till att affväria een sådan fahra någon tijdh kan nödigh vara.

6.

Alldenstundh ochså theras M^{ter} M^{ter} iempte theras rijkers egen inbördes säkerheet och dess conservation medh serdeeles omvårdnadh ersee thet beklagelige tillståndet uthj hvilcket Christenheeten vijdh denna tijden befinnes. Ty hafve och theras M^{ter} M^{ter} beggie uthaff then åhåga, som theras M^{ter} M^{ter} iempte alle andre Christelige potentater åliggie all oskylldigh blodzuthgiuthelsse at hemma och hindra sigh sammansatt förmedelst offvan ber^{de} mediations värcket att veela på alt giörligit sätt sökia Christenheetens roo och det Evangelisck väsändets säkerheet, iämbväll och uthj een sådan föreeningh stadigh och oförandeligen sin emillan sammanståendes blifva och såsom Kongl. M^{tz} uthj Suerige goda och oprichtige intention freeden uthj Christenheeten at åter bringa noghsambt betygas både förmedelst den osparde möda och besvär medh hvilcken högst bem^{te} Kongl. Mt Mediationen emillan the strijdige parterne continuerar, iämväll och förmedelst det bearbetande, medh hvilcket högst bem^{te} Kongl. M^{t} hafver sökt all vijdare krijgz itändningh i det Romerske rijket att förekomma, fördenskulldh och intet annat bör hafva till att förvänta än att blifva uthaff hvar och een såleedes bemötter; att Hans May^{tt} måtte kunna see dess egit interesse uthan om all fahra altså och der emot förmodan hända skulle, att enehr högstbem^{te} Kongl. M^{t} aff Sverige blefve tvungen att genom någon actualitet fullgiöra den obligation som Hans Kongl. May^{tt} påliggar att guarantera den Westpfahliska freeden, och styrckia det Evangeliska väsendet, då försäkrar Kongl. May^{tt} aff Danmarck at ingalunda veela Kongl. May^{tt} aff Sverige uthj een sådan rättmätig och uthj instrumento pacis grundet resolution på något sätt hvarcken uthj rådh eller gierningh eller under någon prætext och förvandt hinderligh vahra, uthan mehra understödia Hans Kongl. May^{tt} uthj den högstbem^{te} Hans Kongl. May^{tt} aff Sverige åliggiande guarantie aff ber^{de} Westpfaliske freeden till alla ständernas i rijket securitet uthj tee i förmågo aff samma pacification tem tillhörande rätt och rättigheeter, efftersom och högstbem^{te} Kongl. May^{tt} aff Danmarck (det som och Kongl. M^{t} aff Suerige i lijka måtto giör) fullkombligen hermedh försäkrar och förklarar sigh medh the förbundh, hvilcke Kongl. M^{ter} M^{ter} mädh thess allierade slutit hafver, icke intendera något till ingen annans och myckit mindre till theras M^{ter} M^{ter} sinemillan læsion

eller præiudice, uthan blott och alleenast att facilitera och befordra freeden emot them som freeden till förfångh något skulle veela företaga.

7.

Belangande den Oldenburgiska successionssaken så lämbnas den till een önskeligh och förmodeligh amicabel composition efftersom Hans Kongl. M[t] i Danmarck skulle finna tiähnligt,

8.

Såsom nu Hans Kongl. M[t] i Franckrijke dess synnerliga vänskap emot beggie Nordiska Konungarna i huarie tillfällen seerdeles dess berömmeliga åstundan att see ber[de] Kongl. Kongl. M[ter] M[ter] uthj denna union mädh huarandra förvente, noghsambt betygat hafver och ähn ytterligare sigh tillbiuder värckeliga proff emot Hans Kongl. M[t] i Danmarck där aff att spöria låta. Ty varder och Hans Kongl. May[t] i Franckrijke tillijka som een mädh allierad uthj tenna alliancen innesluten, och skola alla 3 allierade Konungar, sigh inbördes öffver denna tractat så uthj det eena som andra, men isynnerheet till att nåå det på alla sijdor föresatta måhl att igien kalla freeden behörligh guarantie att præstera, härmädh förbunden vara.

9.

Alla, så vähl den i Rosskild som Anno 1660 och dee öffriga desse rijkerne emellan slutne pacta, skolla uthj alla theras clausuler richtigt observeras och vijdhmachthollas.

10.

Och såsom ytterligare pacterne rijcket emillan till eett stadigt fundament af denna nährmare alliance satte ähro, altså skall och det tillföllie eenkannerligen huadh som i anseende till Hans Furstl. Durchl. Hertigen aff Hollsteen Gottorp uthj freedz tractaterne af Anno 1660 d. 27 Maij ähr belefvat och afftaalt fast och oryggiat förblifva och uthj sin richtigheet satt, huadh deraff kunde ännu icke vara till behörig execution kommen.

Stormechtigste Konung Allernådigste Herre.

Sedan mitt siste allerunnerdånigste har iagh 3 gånger varitt uti conference mädh Kongl. Commiss. och hvadh som der vedh passerade kan Ed[s] Kongl. M[tt] af bijfogade protocoll nådigst förnimma de urgera vargång att iagh migh närmre ville utlåta giönom ett skrifteligh proiect, vilkett iagh och therigiönom ähr blefven förorsakatt att giöra, som och thesslikies i unnerdånighet öfversändes, hafvandes dett allaredo bemälte Commiss tillstält, Gudh gifve de nu änteligen ville resolvera att utlåta sigh mehra än här till skett ähr, och kan iagh inthett annatt medell finna att poussera dom där till än på sådant sätt, vilkett och sigh snart

lärer yppas. Uti alla conferencer så gifva de ickie oklart att förstå dett de ville först vara försäkrade hvadh Frankrike vill angående subsidierrna tillbiuda, förmenandes sigh ickie kunna till någått essensielt mädh migh inlåta för än the therigiönom giordes capable. Iagh har förthenskull hela denne tiden hållit Terlon a lairte till att thess bättre kunna vara där på betänkt, och så vida bracht att såsom han tillförende har offererat dom på 3 åhr 600,000 rdr. så ville han retranchera dett till tvenne åhr, och altså stipulera dom i så mykett kortare tidh samma bemälte summa. Wilke offerter bemälte Terlon begiärar motte secreteras, och sedan giönom Ed^{s} Kongl. M^{tt} så kunna blifva mesnageratt, att där [till vilken han här om skrifver] skulle någått här uti difficultera, denne proiect då förmedels någått tienlicht medell af Ed^{s} Kongl. M^{tt} kunde appuieras, varandes dett så angelägett som min negotiation på inthett sätt kan älliest reussera. Iagh supplicerar ännu som tillförende och beer i unnerdånigheet om eventuells ordres om iagh på inthett sätt kan bekomma någån cathagorisk och final resolution huru iagh migh i sådan fall förhålla skall, de åhro nu mädh förgången post öfvermotton alarmerade blefne i dett de höra huru Ed^{s} M^{tt} låter marchera och föra styken till alle gräns orter, frågandes migh Her Gripenfelt i går huru där mädh förevette, säyandes sigh hadde förment att giönom den disposition som iagh förmodeligen här vedh håfvett hadde sport vara för freden, väl hadde förmodatt dett man i Sverge alle fientlige tankar hadde velatt falla låta, och att Konungen i Danmark strax efther min ankomst och giorde fredlige proposition hadde inthett buritt difficultet att en del taf sine truppar licentiera och den öfrige ståndes armé i Hållsten att escorrtera. I blant annatt som iagh här på monde replicera, var att iagh äfven hadde ett breff hooss migh som förmälte utur Sverge om de Danskes armatur på gränsen vilkett iagh badh hånom lässa och sålunda se dett man förmedelst deras där till gefne umbrag voro fÖrorsakatt sådant att giöra, och på det man i tidh alt dätta thess bättre kunde förekomma, sågo iagh inthett tiänligare medell än migh en godh depeche att meddela, till att mädh dett forderligst förekomma all vidar sådana onödige och bägge konunge rikens unnersåtare högst besvärlige krigz författning, förblifver här mädh i min dödh

Eders Kongl. M^{tts}
Allerunnerdånigste unnersåtare
Nicolaus Brahe.

P. S. Rät nu blifver migh berättatt dett Paltz Grefven taf Sulsback har skrifvitt Konungen till notificerandes först honom vara hooss Chur Beyern antagen att commendera en Cheph dess arme och sedan att bemälte Churförste ingalunda inclinerade till dett Fransöska partie utan alldeles till dett Käyserlige hvilkett och snart lärde yppas, begiärandes att vetta de messures som H. M^{tt} vedh desse coniuncturer fattandes varder på dett han dess bättre i tidh kunde disponera sin Herre till dess interesse, Wilke tiender och här vedh håfvett i går åhre spagerade och särdeles af Baron Juul som sådana bona nova ickie glömmer. Eders Excellence lär tvifvelsutan hafva förnummit Tyrene

vara gången till Paris och förmodeligen där igiönom denne campagnie till ända, Iagh frågade Terlon hvadh man här om skulle dömma han svarade att äfther armeen nu ett heelt åhr hadde camperatt så måtte man mädh vinterqvarteren soulagera dom någått, på det man och dess bättre till kommande campagnie kunde gripa de allierade an och assistera Hans M[tt] vår Nådigste konung, iagh replicerade dett i medlertidh bekommo de lijvist frie händer och torde hela svärmen falla Hans M[tt] för svår, och att man af sådana resolutioner ickie kunde aftaga den stora victoire som Fransossen föregifver, gifvandes våre ovänner och kunde hända oss tillfälle ther igiönom att troo att vij nu siälfve mågo see till huru dett vill aflöpa, sedan vij man hadde angageratt oss i spel hvilkett iagh badh hånom likvist inthett tänka försäkrandes hånom där man dett skulle märka dett vij lätteligen nogh en bonne et belle façon skulle finna medell att vikla oss där ut, ehuruvähl allenast detta voro oss imellan discnrser och aldrig kunde komma i min konungz tankar dett Frankerike mädh sådana tankar omgingo. Iagh præoccuperar gemüter så mykett iagh kan att när tiender kommer att Feltherren har avanceratt och sigh några orter bemächtigatt dett de då ickie så ifricht villa uptaga, varandess thertill förorsakatt för dess säkerheet skull, hörandes taf alla orter att Churbrand. ähr i anmarche, coniungeratt mädh de allierade så att han thär igiönom ähr tvungen att ändra sin resolution mädh inqvarteringen.

Stormächtigste Konungh Alldra Nådigste Herre.

Iagh ähr vähl sedan mit sidst affgångne underdånigste, och tå iagh det bijfogade Tractats-Proiect till dee Kongl. Danska Commissarierna öffvergijffvit hade, uthi min Negotiation på denna orten vijdare icke advancerat, emädan man på Danska sijdan hafver åstundat något rådhrum, till att det öffversee, och sedan vijdare sigh förklahra; tär uthöffver ähr i gåår ten vanliga åhrliga tacksäyelse Festdagen till åminnelsse aff den bekandta attaquen såsom den 11te Februarij infallen. Men så hafver iagh i förogåår vijdh een Conversation hoos Frantzöska Ambassadeuren H. Terlon, hafft tillfälle, att thala mädh H. Rijcks Cantzlern sielff, som och mädh H. Baron Jöns Jul tärom; tå iagh aff tem obiter förnam, att tee sigh höyeligen stöta på den 7de och 10de punct uthi ber[de] proiect, huaraff ten första, ehuru och nu första proiectet mädh fåå ordh alleenast berörar Furstl. Hollsteen Gottorffeska intresset uthi den Oldenburgiska Successions saken ten andra högt[bte] Hertigs angelägenheeter uthi ten Nordeska freeden, och huadh i anseende till Höghbem[te] Hans Durchl[tt] berättas, tär uthi ähn icke vara till behörligh execution braacht.

Nu haffver aff alt, så vijdh visiter in particulari, som och vijdh det uthi Conferencerna föregånget och tär hoos holldne protocoll, iagh noghsambt föruthseedt, och afftaga kunnat, att tessa 2. punctar skulle tem icke lijtet allarmera, varandes teras beständiga meningh, att denna Oldenburgeska saken hörer till een Process uthi Romano Imperio, och tee säya sigh mädh ten numehra slätt intet hafva att skaffa, uthan genom affsagda doom Hertigen aff Plöen, emot Kongl. M[tt] i Danmarck

så vähl som Hertigen aff Gottorff vijdh ähn beskaffade omständigheeter alt vunnit, och tär före, tär Hollsteen-Gottorff ville transigera, sådant böra skee mädh Plön, som ähr actor och hafver doom för sigh; och per rei naturam icke mädh Danmarck, som numehra sedan doomen ähr affsagdt, och saken uthi ett annat tillståndh råkadh, medh Gottorff huarcken effter den eena heller andra antingen för detta [pekandes på ten här i Kiöpenhambn .sedan aff Hertigen reietterade tractat] heller sedermehra proiecterade förlijckningh, sigh inlåta kunna; som tee sigh i det öfriga och på den information, hvilcken Ed* Kongl. M[tt] genom H. Grefve Ochsenstiärna, som och gienom Hans Kongl. M[tts] aff Danmarck till Ed* Kl. M[t] affgångne suar aff den 23 Augusti näst förflutne åhr 1674 skedd ähr, eendast och allena beropa och uthi den saken sigh mehra intet inlåta vela; sustinerandes alt för ten skulld, att och samma sak slätt ingen gemeenskap mädh denna tractat emellan E* Kongl. May[tt] och Danmark hafva kan, och ey heller så förevetta, att där uthj tee sigh till något förbindliga giöra kunna.

Tär emot betiänar iagh migh aff den information som migh aff Hertigen aff Gottorff, heller dess härvarande fullmächtige vijdh handen gijfven ähr [ehuru att iagh fast önskade att den alltijdh så hade varit beskaffad, att han migh hade något mehra under armarna grijpa kunnat] sedan och i synnerheet regererar iagh huru såsom tenna articul uthi det mädh H. Baron Jöns Jul i Stockholm giorde proiect, reeda affattadt, och föruthan några formalier alldeeles sin rigtigheet hade; tär emot tee det förra repetera, och att saken sedan den tijden hade råkat i ett diverse tillståndh, igenom sedermehra affsagd doom, såvähl emot Danmarck som Holsteen Gottorff; tärigenom tem beggie ähr alldeeles det Jus betaget cum effectu i saken något nyttigt sin emellan på huarie sätt att transigera, uthan böra alldeles tär uthij affseendet haffvas på Plöen. Wijdh hvilcken sacksens beskaffenheet ehuru effter sidst migh inkombne Högtbem[te] Hertigs breff aff dn 3 hujus iagh ähnn vähl på Hans Durchl[ttz] vägnar i ett för alt 400[m] Rdr. att begiähra tänckär.

Så hafver iagh lijckvähl ingen förhoppning att där uthj reussera kunna, uthan alldeeles ähr vist att tee sigh uthi det ringaste mädh migh täröffver icke inlåtandes varda, ehuadh för flijt och suasorier iagh och tär vijdh brukade, isynnerheet som tee säija sigh mädh Hertigen tär om slätt intet kunna heller veela transigera; så gifver migh ochså vijdh handen Hans Durchl[ts] aff Gottorff af förber[de] dato migh inkombne skriffvelsse effter Sub: Lit: A: bijfogade extract, icke mindre ähn huadh dess härvahrande fullmächtiga tillijka berörar, tär tee icke ville sigh till tee 400[m] Rdr. bequähma att tå heller för denna gången vela hafva lämbnat saken till favorablere tijder och occassion.

Tär vijdh och så detta iagh tillföllie aff Ed* Kongl. M[ts] i synnerheet migh aff den 22 Januarij gijfne nådigste anleedningh och billigt i godh consideration tager att iu mehr equitabelt det ähr man på denna sijdan begiährer, och iu mindre på den andra sijdan inginges och bevilliades, och man och så täriämbte ett och annat som tiähnligt voro, låto till protocoll föra, och tär mädh sigh försvarade, iu mehr lährde Iustificationen i dagh heller morgon militera för ten som befunnes annat intet ähn huadh billigt hafver varit, för dess ven begiährt hafva och

huadh skiähligt voro, på andra sijdan vägrat vara. Men i synnerheet lämbnas till Eders Kongl. M^{tz} Högst förnumfftige Nådigste diiudication, om man vijd så beskaffade omständigheeter, att den förevarande hufvud intention till att establera een nährmare vänskap mädh Danmarck, för denna andra angelegenheetz skulld nu accrochera låta heller uppå tee öfrige puncter, tär iagh på andra sijdan tem tär till finner vähl disponerade sluta bohrde.

Aff lijka beskaffenheet ähr och den 10de och sidsta punct aff mit proicet, hvilcken tee säija noghsambt vara uthj den 9de förvahrad. Nembl. dett alla så vähl i Roschild, som A° 1660 och tee öfriga tessa rijkerna emellan slutne pacta, skola uthj alla teras Clausuler rigtigt observeras och vijdh macht hollas. Så att den 10de såsom tär fattadt, infererade, een beskyllningh emot Danmarck, att tee huadh Hertigen angåår, icke haffva implerat, tee rijckerna emellan upprättade pacta till hvilcket dee sigh ingaleedes skylldiga holla, uthan mycket heller veela mädh een uthförligh deduction, tär iagh migh tär mädh uppeholla ville, vijsa sigh uthj alt huadh Hertigen angåår, ett nöye pacterna giordt hafva.

Och såsom Höghbem^{te} Hans-Durchl^{ten} vähl uthj dess till migh afgångne, uthj heelt Generalibus Terminis alleenast något nämbdt hafver, om återstående tingh uthur ten Nordiska freeden, men tär iämte icke mädh dee ringaste particulariteter migh informerat, huadh det ähnnu för Oslättade tingh voro, och på huadh fondement dett eena heller det andra berodde, mycket mindre huadh in specie tär vijdh Hans Dhl^{ten} deciderera monde, så seer iagh intet, att mädh grundh iagh migh på dee differentier inlåta kan, såsom ey heller huadh nyttigt iagh tär vijdh uthrättade, uthan moste snarare haffva att spöria, att heela hufvudsaken tär på accrocherade.

Hälst som iagh märcker uthj denna Hans Durchl^{ten} angelägenheeter på denna orten temmeligh animositet, hvilcken och icke ringa tyckes hafva sitt uhrsprung och dageligen tillvächssa, uthaff den particuiller ialougie, som emellan beggie sijdors förnämbste Ministrer synnes vara beklagandes tee på denna sijdan att och åtskilliga hårda breff aff Hans Durchl^{ten} nu nyligen inkombne mädh några imputationer, såsom tee berätta aff H. Kielman anstifftade, Huartill tee sigh icke vela veta skylldiga, uthan tem på det högsta afflehna härmädh förblifver iagh

Eders Kongl. May^{tt}
Allerunnerdånigste unnersåtare
Nicolaus Brahe.

P. S^{tum} Det hafver migh ochså, Hertigh Ernst Gunther som vijdh Hofvet hoos Hans Kongl. M^{tt} i Danmarck sigh vijdh denna tidh uppeholler, flijtigt och mädh monga motiver ansöckt, iagh ville hoos Kongl. M^{tt} i all underdånigheet intercedera, det Eders Kongl. M^{tt} honom ett åhrs pension alleenast till 2000 Rdr. i ett för alt, effter Eders Kl. M^{ts} Herr Faders Glorvördigste uthi åminnelsse här bijfogade uthi Copia, honom mädhdeelte pensions breff, aff seerdeles Kongl. generositet och Nåde att förunna och tillkomma låta behagade. Helst som Hans Furstl. tillståndh så ähr beskaffadt att han tär aff stoort soulagement för dess

familie nöte. Iagh hafver honom tär uthj icke undfalla kunnat, hälst såsom sådant Eders Kl. M[ttz] uthan dess i värden berömbde generositet och på denna orten att merckeligen deprædicerar; förorsakade be[de] Hertigh och, sambt dess gemåhl, Churfurstens aff Brandenburgh nuvarande gemåhls syster, såsom märckeligh sublevation tär aff att spöria. Altså och mädh all taksamheet och submission, sådant alltijdh att erkiänna hade.

Coppenhagen den 12 Februarij A° 1675.

Stoormächtigste Konungh, Allernådigste Herre.

Iagh hafver väl lefvat uthj den vissa och goda förhoppning, till att medh denna post kunna Eders Kongl. M[tt] uthj all underdånigheet någon berättelse giöra, huru vijda iagh seedan mitt sidst affgångna alldraunderdånigste, hade uthj min negotiation på denna orten avancerat, hälst som det nu ähro mehrendels 12 dagar förflutne, sedan iagh mitt proiect effter theeras åstundan på Danska sijdan till att det öfversee och medh hvarandra iämka, öfvergifvit hafver.

Men ehuru iagh vijdh tillfälle alltijdh att påminna om svar ey underlåtit, och at man medh första åter tillsamman träda motte, så kan iagh lijkvähl eendeles märckia at man vijdh dessa coniuncturer medh flijt något söker att vinna tijdh, och kan ey försäckra, uthan är icke så olijkmätigt det man än framgeent allt een sådan methode bruuka, sambt dagh från dagh medh något reelt svar som sigh är att grunda på och till sielfva slutet af saaken lända må, inneholla, sambt ochså alltijdh something plausibelt uppfinna tohrde, som länder till att diferera värcket, och mehr och mehr vinna tijdh. I synnerheet hafver, såsom uthj mitt förra berördt är, H. Rijkz Cantzleren migh i förra veeckan sagdt, sigh veela nu heela vercket till sigh taga, och medh migh tillsamman träda, sambt den seedan affgiöra. Men så hafver det alt dagh ifrån dagh drögdtz in till dess han i gåår till migh skickade, endskyllandes at han then dagen icke hade tijdh medh migh att tillhopa träda, men ville antingen i dagh heller morgon hafva, hoos migh thär om bodh, och såsom iagh det icke annars förmärckte sigh medh migh tillhoopa foga. Widh hvilcket tillfälle, tär thee tå hade lust saaken att afgiöra, iagh på min sijda all promptitude thärvijdh bruka ville, och skulle intet hinder vare i vägen, till att medh dett fooderligste komma till sluth; Men så är thervijdh lijkvähl at betänckia, att lätteligen kunde aff andra sijdan åter sådana inkast giöras, som antingen till ett heelt långligt drögzmåhl sytftade, heller och lijkvähl längre slutet i saaken differera tohrde, än Eders Kongl. May[tt] för gott funne, heller i sigh sielf tilldrägeligt vore, at migh låta här subsistera. Och ehuru iagh allt gott emellan beggie Konungzliga M[ttr] och thessa Noordeska Rijken genom Guds bijståndh att förmoda, sambt än icke på behörligt slut att misströsta orsaak hafver, så finner lijkväl iagh min alldraunderdånigste plicht lijkmätigt, Eders Kongl. May[tt] vidh detta tillfället uthj all skylldigste Submission på all händelsse och in eventum at föreställa, och till at så myckit mehra tijdh vinna, iu förr iu heller dess Alldra Nådigste öfverwägande oförgrijpeligen i all underdånigheet

att underkasta; tär Danmarck skulle framgeent bruka sådana maximer, som lända till att vinna tijdh, och lijkvähl förmodeligen så voro beskaffade, at man nu strax ingen fiendtligheet ther aff hade at besöria, om tå Eders Kongl. Mayttz Alldra Nådigste villia och behagh voro, det iagh skulle strax betiähna migh af det andra migh medgifna och af Eders Kongl. Mtt Alldra Nådigst censurerade memorial och therpå reesa bort härifrån; heller och effter iagh noghsambt afftager det Danmarck icke hafver i sinnet Eders Kongl. Maytt nu strax medh någon fiendteligheet att angrijpa, uthan om thee änteligen någo sinnet hade till framtijden och bättre lägenheet och coniuncturer, differera lährde, min närvahro ochså vidh denna tijden här alt sådant uthj ingen motto hindra heller hemma kunde, at iagh förthenskulldh effter tijdens beskaffenheet och then anleedningh thee migh sielf gåfvo, icke så strax slöto, uthan lijkvähl giorde på Eders Kongl. Mayttz vägnar alla Nabovänliga contestationer, togo uthj behörligh vänligheet och så mitt afskeedh sambt giorde det aftahlet att fortsättjia den begynte vänskapen, och at continuationen af denna tractat lämbna uthj een annan Kongl. Mttz där till in specie befullmächtigad Ministers händer; I synnerheet som der uthöfver iagh öfverlägger det tillståndet af saakerna, afseendet och consilierna sigh i märckeligh motto förvandlat hafva, ifrån den tijden ofvanbede det andra memorialet till een eventual declaration uppsatt, och af Eders Kongl. Maytt på det tå varande tijdsens villkohr inrättadt bleff. Men såsom Eders Kongl. Mayttz Alldra Nådigste behagh och villia migh alldeeles till een norm och rättesnöre uthj allt länder, allså hafver iagh alleenast ofvanbede oförgripeligen uthj all underdånigheet förmähla velat, till att där öfver så myckit tijdigare kunna förnimma Eders Kongl. Mayttz Alldra Nådigste villia och diiudication; förmodandes lijkvähl medh nästa post Eders Kongl. Maytt sielfva saaksens beskaffenheet tydeligh och närmare i all underdånigheet at förständiga kunna. Belangande tractaten sielff, så kan iagh icke något synnerligt reelt in specie berätta, hvadh tär uthi på Kongl. Danska sijdan meningen ähr; uthan hvadh migh H. Ambassad Terlon berättar at uthj ten 6te puncten något alt för significatif för them synes, som skulle veela them adstringera till att träda tillijka medh Eders Kongl. Maytt in societatem belli; intenderandes thee såsom det tyckes, att sluta medh Eders Kongl. Maytt, och lijkvähl finna ett expedient hvarigenom thee sådant för theras allierade försvara kunde, och tvifvels uthan lähra ther vidh hafva thet afseendet, att icke heelt och hollit förloora sina allierades vänskap. Elliest hafver och H. Ambassadn Terlon sigh på Hans Kongl. Mayttz vägnar i Franckrijke emoot Konungen i Danmarck myckit vähl uthlåtit, och at veela gifva uthi subsidier på 2 åhr det som elliest för detta var på 3 åhr ärnat; Nembl. sexhundrade Tusende Rdr. och medh det villkohr at sådant uthj Eders Kongl. Mayttz tractat medh Danmarck skall inryckias, hvilcket som Eders Kongl. Mayttz interesse och migh gifne instruction lijkmätigt icke mindre än at desto bundigare giöra alliancen, iagh icke undfalla lährer, tär man tär uppå ståå vill; så hafver och H. Pompone till välbemte H. Ambassad: Terlon nu medh sidsta post skrifvit, det den Kongl. Danska Envoyen i Franckrijke H. Meyer Chrona hade förklarat, det Hans Kongl. Maytt i Danmarck icke täncker att meslera sigh uthj

dessa krijgen, uthan alldeeles thärvidh holla sigh stilla, och ehuru thee på deras sijda sådant väl troo kunde, så förmåhler han lijkvähl där hoos, at tiähnligst voro det sådan försäckring skedde aff de Danska på papperet och skriffteligen. Uthi then Hollsteenska Olldenburgiska successions saaken skola thee effter H. Terlons berättellsse ochså uthlåtd sigh nu något bättre ehuru att Hertigen af d: 10de huius än ytterligare befaller, migh för vijssa orsaker skulld, att detta Hans intresse alldeeles för denna gång medh stillatijgande förbijgåå; velandes iagh lijkvähl lystra effter hvadh det nu lährde vara, och på giörligste sätt Hans Durchl[tz] intresse secundera. Det berättas migh elliest uthi troovärdiga terminis, att thee Churfurstliga Brandeburgeska Ministrerna, som här varit hafva, Nembl[n] Hertigen af Plöen och Churfurstl. Rådet H. Knesebeck äro af Hans Kongl. May[tt] i Danmarck såleedes affärdigade, att i stället för begiärd värckeligh adsistence och ruptur medh Ed[s] Kl. May[tt] Högstbe[de] Hans Kongl. May[tt] hafver skrifvit till Churförsten till att sigh erkundiga om icke den tvistigheeten emellan Eders Kongl. May[tt] och Churförsten kunde amicabiliter bijläggias, hvartill Hans May[tt] dess mediations officier offererat hafva ville. Och såsom förmodeligt är lährer man på Danska sijdan sigh emoot migh medh första om sådan mediation emellan Eders Kongl. May[tt] och Churförsten uthlåta. Emedan nu detta är ett novum emergens hvaruppå iagh in specie icke ähr instruerat, så lährer iagh lijkvähl icke så plené kunna Eders Kongl. May[tt] där till förbinda, men tyckes lijkvähl i synnerheet till att betaga all occasion till misstroende migh åliggia vela, sålunda det at vedertaga, det Eders Kongl. May[tt] tohrde af synnerligh åstundan till att förekomma all blodsuthgiutelsse där till icke vara obenägen när Eders Kongl. May[tt] alleenast förnummo Churförsten vara ett alfvare till att sigh medh Eders Kongl. May[tt] reconciliera och detta mediations värcket blefve decenter Eders Kongl. May[tt] sielf föreställt, tå Eders Kongl. May[tt] uthan all tvifvell lährde sigh uthlåta till Hans Kongl. May[ttz] i Danmarck goda satisfaction. För 5 à 6 dagar seedan är Mons. Schröder, hvilcken till Hannover hafver varit öfverskickad, igenkommen. Så ähr och i förgårs den Furstl. Hannoverska Ministern Mons. Blocke hijtkommen, medh hvilcken iagh än icke hafver kunnat komma till tahls, alldenstund för Hans May[ttz] frånvaro skulldh, han än intet hafver hälsat på Konungen. Hvarmedh Eders Kongl. May[tt] jagh uthi then Högstes beskydd till all stadighvarande sielfbegiährligh Kongl. prosperitet och vählgångh trooligast i all underdånigheet befaller, förblifver

Eders Kongl. May[ttz]
Allerunnerdånigste troplichtigste unnersåtare
Nicolaus Brahe.

P. S. Eders Kongl. May[tt] beder iagh ödhmiuckeligast att låta migh medh det första uthi nåder förnimma dess behagh och resolution hvadh iagh migh om then ofvanber[de] Hans Kongl. May[ttz] i Danmarck Mediation emellan Eders Kongl. May[tt] och Churfursten af Brandeburg egenteligen at uthlåta hade. Rättnu notificerade migh den Hannoverske Abgesandten sin närvahra här, sambt öfvergaf the bref af Hans Durchl[tt]

till migh, hvaruthi förmäles ber^de^ Abgesandt vara committerad att medh migh förtrooligh communication underholla.

Datum Copenhagen d: 19 Feb. A° 1675.

Stoormächtigste Konungh Allernådigste Herre.

Iagh hafver än sedan mit sidst affgångne, ehuru nu i dagh ähro 14 dagar sedan dett för detta alldraunderdånigste communicerade proiectet aff migh öffvergijfvit bleff, icke kunnat komma till någon Conferentz, rätta orsaken därtill lährer effter mina tankar vara, att Danmarck håller dess interesse beståå där uthj något att vijdh dessa Coniuncturer vinna tijdh; och effter mit ringa omdöme alldeeles uthj det affseendet, att först fåå veeta Klingenbergs förrättning i Hollandh och hvadh dee officier lähra uthrätta tem han skall vara committerad att giöra till att råda Hollandh till pacifica consilia, icke mindre ähn huadh Churfursten aff Brandenburg på Danmarcks offererade venliga interposition emellan Eders Kongl. May^tt^ och Churfursten, sigh resoluerandes varder, huar effter tee sigh och uthan all tvifvell uthj tractaten mädh migh uthlåtandes varda. Och tviflar iagh nästan icke såsom tee reeda emot migh in privato berördt hafva, mediationen emellan Eders Kongl. May^tt^ och Churfursten, att iu detta ochså lährer vara det första som uthj nästa Conferentzen migh lährer föreslåås; på hvilcket såsom iagh in specie icke instrueradh ähr, altså tykes lijkvähl alldraunderdånigst och oförgripeligen till att betaga alt misstroende nödigt vara oanseedt iagh icke finner migh befullmächtigad därtill pure att iaka lijkvähl in generalibus migh tär på vähl att uthlåta, således att enähr detta blefve Eders Kongl. May^tt^ decenter förestället, Eders Kongl. May^tt^ tå heela värden, som och Hans Kongl. May^tt^ i Danmarck så fullkommeligh satisfaction tär uthj gifvandes vordo, att Eders Kongl. May^ttz^ rätträdigheet och freedälskande gemuthe huar och een noghsambt skulle hafva att förspöria. I synnerheet ähr migh ochså berättat, det dee Hanoverske abgesandten H. Blocke hvilcken för några dagar sedan hijtkom, och iagh mädh honom sielff för den skulld intet thaldt hafver, alldenstundh han förmeente i dagh först hoos Hans Kongl. M^tt^ att hafva audience, sigh emot een aff tee mina uthlåtet hafver, att tiähnligst thorde vara, denna differencen emellan Eders Kongl. M^tt^ och Churfursten lämbna uthj mediatorers händer, till venligh förlijkning. För ten skulld beeder Ed^s^ Kongl. M^tt^ i all underdånigheet iagh att nådigst behaga migh icke alleenast dess högst upplysta tankar om ber^de^ mediations värck mädh första att förnimma låta, på det iagh så mycket bättre Eders Kongl. May^ttz^ intresse tär vijdh i akt taga kunde, uthan och i synnerheet Danmarck tykes sättia som förber^de^, dess interesse där uthj att vinna någon rådhrum, sambt i medhlertijdh sigh bequähma mädh dess allierade, således att det måge uthan krigh blifva, förandes effter mina tankar Danmark ähnnu annat intet, ähn freedeliga consilier. Och i anseende till ofvanber^de^ orsaker fast uthan tvifvel något ähn dröya thorde, innan man denna tractat mädh migh acheverade, isynnerheet och emedan huadh ber^de^ mediation angåår man på Eders Kongl. M^ttz^ sijda fullkommeligen icke effter mina ringa tankar tär på något sluta kunde, för ähn öfver samma saken mädh Frankrijke communicerad och nogsambt

öfverlagt ähr, altså och någon tijdh nödhvändigt behöffdes, till att öfver alt detta nöyachtigt svar ifrån så den eena som den andra orten, bekomma, om icke i consideration aff alt ofvan thalde, Eders Kongl. May^{tt} altså behagade, effter des högst upplyste förståndh saken uthj nådigst betänkiande att taga, och migh härifrån alldra nådigst affordra, till att taga mädh contestation aff all godh vänskaps försättiande, emellan beggie Konungar venligt affskeedh, låtandes tillijka Eders Kongl. May^{tt} affgåå den nabovänliga notification till Hans Kongl. May^{tt} i Danmarck, att såsom Ed^{s} Kongl. May^{tt} noghsambt ähr försäkradh om Hans Kongl. May^{tts} i Danmarck oföranderliga venskap, förmedelst Rijkerna emellan upprättade pacter, sigh för ten skulld alldeles tär uppå förlåta, och migh nu affordrade veelat; icke dess mindre å dess sijda det begynte tratats värcket till ett nährmare förståndh beggie Konungarna emellan velat committera, någon dess här quar subsisterande och till den ända in specie befullmächtigade Minister mädh huadh mehra som Eders Kongl. May^{tts} alldra nådigste gottfinnande lijkmätigt ähr; hvilcket alt iagh i skylldigste submission underkastat haffva vill, att förmähla i nåder behagandes varder. Öfver hvilcket Eders Kongl. May^{tts} alldra nådigste resolution mädh det första iagh i all underdånigheet förväntar. Förblifver

Eders Kongl. May^{tt}
Allerunnerdånigste unnersåtare
Nicolaus Brahe.

P. S. Rätt nu fodras iagh till conferentz hoos Rikz Cantzlern, tär om mädh nästa post mehra. Så skall och den Hanoverska abgesandten hafva ordres min commission på alt sätt att facilitera.

Coppenhagen d: 22. Februarij: A° 1675.

Stoormächtigste Konungh, Allernådigste Herre.

Ehuruvähl inga breff aff Eders Kongl. May^{tt} migh tillhanda kombne ähre seedan den 16de Januarij, förmodar iagh lijkvähl att Eders Kongl. May^{tt} vist lärer hafva undfått mina underdånigste skrifvellser uthj hvilcka iagh hvar vecka sakernes tillståndh på denna orten Ed^{s} Kongl. May^{tt} hörsambligst tillkänna gifvit hafver, Och såsom seedan den sidsta posten här intet nytt förefallit är, så hafver iagh icke heller ännu kunnat penetrera hvarcken hvadh detta hoffvet ärnar taga sigh före eller om ded ännu några vissa messurer tagit hafver eller äy, uthan moste bekiänna att sådant är migh ännu nästan fördolt. Eders Kongl. May^{tt} hafver iagh för detta uthj underdånigheet upptächt huruledes iagh intet annat kunnat märckia än at Konungen i Danmarck intet hafver lust till att broullera sigh medh Eders May^{tt} varandes iagh ännu i den samma meningen och blifvandes där uthj styrckt af effterfölliande skähl .nemblig att Rikz Cantzleren Griffenfeldt som värcket nästan alleena regerar, för sitt högsta intresse skulldh mehr är benägen till rooligheet än till krijgh och synes uthj fredztijder bättre än i feigdetijder sin myckit stoora [ehuruvähl på kort tijdh förvärfvade] audthoritet maintenera och försvara kunna, där till medh så afseer han noghsampt

att den policien som han märkeligen och väl har inrättat här i rijket icke skulle taga en ringa stööt om ded blefve krijgh, och såsom den fördeelen som af freeden niutes är viss och evident, så dependerar här emoot den nyttan som genom krijget kunde söökias à belli eventu hvilken altijdh är dubius, och mästedels för Danmark har varit olyckligh iämbväl uthj dee tijderne då coniuncturerne intet hafva syntz vara för denna Chronan mindre favorables än dee nu äre dessföruthan så begynner Holland [af hvilcket Konungen i Danmarck uthj fall aff ruptur sitt största understöd väntar] allareedan lijda mangell på penningar och lährer i längden neppligh kunna, medh så stoora uthgiffter som till krijgets fortsättiande fordras uthärda, hälst om den innerliga oroon som sigh uthj landet synes yppa intet snart blifver hemmat, hvilcket lijkvähl nu förmeenas vara skedt, varandes tijender spargerade att Printzen af Oranien höfligen skall hafva uthslagit den honom uppdragne souverniteten; Franckrijke har och ännu uppvatn både igenom den sidsta uthi Elsas förelupne rencontren, så och att ded præsummeras att åthskilliga Tyska Furstar som sigh ännu intet yttra, varandes environerade af Keysarens och dee andra allierades troupper, torde nästkommande campagne när Franckrijke kommer att gåå medh armeén öfver Rhein, taga masquen af sigh och till Franckrijke träda. Ibland dessa Furstarne berättas vara både Heidelberg Wurtenberg Saxen Biskoparne af Ossnabrygge och Munster; för dessa och andra fleera considerationer skulle man kunna soustenera att denna Chronan intet hafver lust att förfalla uthj krijgh medh Eders May^{tt}; men när iagh häremoot besinnar huruledes Konungens i Danmarck Ministrer alt ifrån första början emoot migh procederat hafva, nemblig att dee gifva migh goda ordh och giöra stora contestationer af vänskap och förtrooligheet, men nästan alldrigh uthlåta sigh till någott cathegoriqut svar, myckit mindre deeras meeningh skriffteligh förklara, så är iagh under tijden nästan ovijss hvad iagh om deeras intention och förehafvande dömma skall, kunnandes detta deeras procedere vara och den uthtydningen underkastat lijka som Konungen i Danmarck intet vore sinnat at sluta något medh Eders Kongl. M^{tt} uthan allenast att amusera migh medh fagra ordh och sökia att vinna tijden till dess värcket blifver moget och han sitt rätta tempo finner, som då uthan tvifvel lärer skee när alla Eders May^{ttz} heemliga fiender hafva förklarat sigh emoot Eders Kongl. May^{tt} och värckeligen begynt agera. Till dessa förbe^{de} misstanckar gifves migh fuller tillfälle medh den modo procedendi som man här brukar, icke dess mindre låter iagh ännu dee skiählen hafva hoos migh öfvervichten som migh inducera till att förmoda ett gott uthslagh och gifver altså förbe^{te} misstanckar intet rum, intill dess iagh kan komma medh mina Commissarier till een ny conference som iagh nu några dagar förgäfves väntat hafver att nåå, Men nu hafva dee migh förtröstat att dee i dagh eller morgon medh migh tillhoopa träda skola då iagh uthan tvifvell om eet och annat någon bättre information lärer bekomma; I medler tijdh såsom iagh uthj diupesta underdånigheet Ed^{s} Kongl. May^{tts} egit Aldranådigste gottfinnande submitterar hvad conduite iagh hålla skåll ifall man här continuera skulle till att effter sin gambla plåghseedh intet gifva migh något positifft svar, altså förmodar iagh det Eders Kongl. May^{tt} intet

medh onåder förmärcker att iagh däriämpte migh uthj underdånigheet förfrågar om ded icke rådligt voro ded iagh på förbe^{de} händellsse måtte bekomma order till att med ded första taga affskiedh härifrån hoffvet, dock lijkvähl medh betygande af all nabovänligh förtrooligheet, efftersom iagh och myckit betänckeligt finner att råda Eders Kongl. May^{tt} till att låta migh öfverlefverera ded hårda Memorialet, aldenstundh iagh intet annat kan see än att bem^{te} Memorial är een declaration af krijgh, hvilcket iagh oförgripeligen tycker om icke alltijdh åthminstone för denna tijden alldeeles orådeligit vara att begynna, hälst effter som Konungen i Danmarck låter sigh och på sin sida förmärckia att han vill lefva i freedh, varandes icke heller sinnat att afbryta tractaten utan fast mehr att hålla värcket gående, hvilken maxime Eders Kongl. May^{tt} i lijka motto torde bäst komma till pass att imittera. Och där Eders May^{tt} detta mitt underdåniga förslagh skulle sigh behaga låta, vore min underdånigste begäran att Eders Kongl. May^{tt} tächtes uthj allt fall migh nådigst tillskicka ett breff, och ded såleedes inrätta låta, att ehuruvähl tractaten intet hade nått sin fullbordan, så vore Eders May^{tt} lijkväl nögd med ded som skeedt vore, och hade altså för gott funnit att kalla migh tillbaka förlåtandes sigh i medhler tijdh på dee förriga pacta dee Eders Kongl. May^{tt} och på sin sijda vore sinnat oryggeligen att holla, Eders May^{tt} villé och den Ministren som på denna orten lärer blifva lämbnat medh nöyachtigh fullmacht försee till att slutha ded som uthj min närvarelsse intet har kunnat komma till ändskap; detta breffvet skall iagh vähl veeta att menagera och ded intet framtee med mindre iagh där till gott tillfälle finner; förväntar häröfver Eders Kongl. May^{tts} Nådigste ordres, befallandes Eders Kongl. May^{tt} för ded öfriga under Gudz Thens Högstes beskydd, förblif^{s}

Eders Kongl. May^{tts}
Allerunnerdånigste tiänere
Nicolaus Brahe.

Datum Copenhagen d: 22 Febr: A° 1675.

Stoormächtigste Konungh Alldra Nådigste Herre.

Allden stundh, alldra Nådigste Konungh och Herre, iagh nu längre och öffver förmodan, åhr vijdh detta hoffvet uppehollen vorden uthj min Negotiation, och sakerna och icke så förevettat hafva, att iagh ett rätt slut kunnat nåå, altså iagh både terföre, som och för andra orsakers skulld, hollit högnödigt att affsända H. Lillieflycht till Eders Kongl. May^{tt}; hvilken effter det alt sigh i pennan ey giöra låter lättare munteligen uthj underdånighet Eders Kongl. May^{t} om ett och annat rapportera kan; hafvandes iagh varit denna tijden myckit bekymbrat, det iagh nu uthj een $^{1}/_{2}$ månatz tijdh icke har bekommit, på mina mädh huar post affgångne underdånigste breff, några ordres. Kunnandes Monsr Lillieflyckt tär iämbte i underdånigheet påminna vidh förefallande lägenheet, att iagh Eders Kongl. May^{tts} Nådigste högst åstundade resolution bekommo. Och såsom iagh nu fyra conferencer sedan min ankombst hollit hafver efter huarandra, som Eders Kongl. May^{tt} iagh post ifrån post tär om underdånigste berettelse giordt hafver och i

förstonne förnam tem å Danska sijdan sigh förliuda låta, såsom desidererade tee mädh Eders Kongl. May^{tt} sigh uthj een estroicte alliance att inlåta, men tykas numehra det så vijda ändrat hafva, at sedan mit proiect öfvergifvit bleff tee sigh förmärkia låto, att tee een sådan alliance mädh Eders Kongl. May^{tt} sluta vela, hvilcken tee för heela värden uppvijsa och Justificera kunde, nembl. i det att tee igenom upprättad vänskap mädh Eders Kongl. May^{tt} nöto freedh och roo, och lijkvähl icke förlorade den vänskap och support, som aff teras allierade i nödhfall tem kunde komma till hiälp och conservation tå tem någon fahra tillstötte. I synnerheet tyckes tem icke illa anstå neutraliteten; men såsom tee sigh choquera aff det som uthj den 6te puncten aff mit öfvergifne proiect finnes; nembl. att tee och skola understödia Eders Kongl. May^{tt} uthj den Eders Kongl. May^{tt} åliggiande guarantie aff instrumento pacis, tär Eders Kongl. May^{tt} skulle vara necessiterad at träda till Actualiteten, altså befahra tee ochså, att tee allierade sådant antaga lährde, såsom hade på Danska sijdan man sigh förbundet till att träda uthj krigh emot tem tillijka mädh Eders Kongl. M^{tt} hvilcket tee giährna affböya ville. Sådant behörligen att exprimera vähl lätteligen expedient finnas lährer. Tär hoos Alldra Nådigste Konungh, kan iagh icke underlåta underdånigst att berätta, huru såsom såvähl H. Rijks Cantzlern som Commissarierna migh åtskilliga gångor frågat hafva om icke Essentialia aff min commission och tillföllie där uthaff mit öfvergijfna proiect bestodo uthj dessa 2: p ter. Nembl. att Hans Kongl. Maj^{t} i Suerie desidererade det Kongl. May^{tt} i Danmarck skulle antaga mediationen och 2do blifva vijdh neutraliteten. Och effter iagh där till iakat hafver, så uthleete tee sigh igen, att tee där mädh alldeeles eense voro, alleenast man sigh ochså föreenade om formalierna, och det således blefve exprimerat att tee allierade ingen orsak hade sigh tär öfver att formalizera. Warandes nu detta een hufvud punct huaruthöffver dee på Danska sijdan sigh vähl uthlåtet hafva, men öfver det andra angående guarantien öfver östersiönn, huar uppå till een stoor deel Cardorei och Eders Kongl. May^{ts} intresse för Hollandz skulld vijdh denna tijdh verserar, hafva tee ähnnu det ringaste icke omrördt.

Och effter tee såsom berördt ähr, sigh förmärkia leete, att vara mädh migh in reipsa quoad mediationem et neutralitatem eense, och alleenast beroo på orde-Formerna, altså till att taga, dem på orden, hafver iagh så förr som nu sidst begiärdt tee ville gifva anleedning till att finna tiähnliga formalier saken att exprimera, förmedelst ett aff tem öfvergifvande contra proiect; men så ähro tee straxs kombna på andra tingh, i synnerheet ten tem så högt på hiärtat liggiande Brandenburgiske saken, huarpå det och eendeles stadnade om ten Hollstenska saken, angående Oldenburg och Dellmenhorsteska Successionen, blifva tee i förra terminis, men uthlåte sigh lijkvähl H. Riks-Cantzlern, det tee uthj tractaten, Furstens säkerheet angående, så ihup komma och inryckia veela, som iagh dett till äfventyrs icke skulle förmodat hafva.

Och såsom iagh medh stoor längtan hafver tenna sidsta conferencen som var den 22: hujus pouserat, i den förhoppning, att iagh något reelt skulle kunna uthrätta uthj min commissions fullgiörande, och till den ända formeent, det till Commissarierna öfvergifna proiectet mädh

tem att igienom gåå, heller och att få aff tem något skriffteligt igen, på det man alltså dett eena mädh det andra hade iämbka kunnat, så att ett fullkommeligt och änteligen ett slut i saken giöras motte, så stälte H. R. Cantzlern lijkvähl sigh så an, som hade han proiectet rätt tå förlagdt, och i hastigheet det icke viste finna, som det och troligt ähr aff det som uthj mit alldra underdånigste P. S^to^ om H. Jöns Juel anföres, och att uthj hastigheet iblandh så öfverhopade affaires, ett lijtet papper kunde lätteligen förläggias. Ter före gafs anledningh mädh discours alleenast öfver det eena och andra vijdhlöfftigt att tahla. Uthaff hvilcken discours, som öfver half-fierde tijma rum varade, iagh först och främbst, som alltijdh och för detta afftaga kunde, att tee sitt intresse vijdh denna tractat sättia märkeligen däruthj, att vinna någon tijdh, och tär igenom affsee nährmare, huart Eders Kongl. May^tt^ i synnerheet mädh dess considerable armeé i Tysklandh syfftar, och huadh tee andra allierade för författningh effter handen giöra; på det tee sina messures tär aff nährmare taga och effter tijdernas beskaffenheet mädh Eders Kongl. May^tt^ tee een önskeligh freedh niuta; heller uppå det eena heller andra sättet, uthj nährmare venskap tillhopa träda, sambt ochså förmedelst sådan förtrooligheet, genom vänliga officier någon aff dess allierade att salvera, tillfälle hafva motte. I synnerheet ähr tem det Brandenburgeska intresset, både för förvantskapetz mädh Kongl. Huset, men serdeeles deras stats raisoners skulld, myket om hiärtat; och discourerade tee mädh migh tär om vijdhlöfftigt, syfftandes mäst där hän, om icke den differencen emellan Eders Kl. May^tt^ och Churfursten kunde venligen och genom dess goda officier bijlagd varda, och om iagh icke in specie heller præter propter (effter H. Jöns Juels ordsätt) kunde migh tär uthöfver teras åstundan tillföllie uthlåta. Huar uppå iagh såsom för detta tesmoignerade Eders Kongl. May^tts^ redebogenheet till att vara uthj vänskap mädh hela värden, i synnerheet mädh alla sambt huar och een aff Statibus Imperij, och att den skadeliga oroo i Christenheeten ähr, gåår Eders Kongl. May^tt^ myket till hiärtat, och tär före önskade att samma motte mädh een fodersamb allmen freedh sopierat blifva. Eders Kongl. May^tt^ hade iu dess synnerliga begiährligheet till freeden, mädh stoor där till på alla orter användh omvårdhnadh nogsambt här till vijst och betygat, ville icke heller affståå där ifrån uthj allt det samma som giörligt voro, och Eders Kongl. May^tt^ säkerhet någorlunda tåhla monde.

I synnerheet huadh Churfursten aff Brandenburg angåår, tviflade iagh intet att iu Ed^s^ Kongl. May^tt^ mädh honom skulle sigh giährna veela venligen bequähma, när Eders Kongl. May^tt^ sågo tär vijdh någorlunda sin säkerheet, och Eders Kongl. May^tt^ voro förvissad Churfursten i lijka motto där till voro ett alfvare, och sådant om hiärtat; om hvilcket Ed^s^ Kongl. May^tt^ ähn ingen effterrättelsse hade; sambt ochså alt huadh som till ett sådant reconciliations-värck nödigt voro, Eders Kongl. May^tt^ decenti modo et ordine föredraget blefve. Men tee stodo ähn tå där uppå, att veeta mehra particulariteter tär om aff migh, på det och sådant uthj en föreeningh förmeedelst een fullkommeligh tractat införas kunde. I synnerheet anförde R. Cantzlern, huru hans Excell^s^ H. R. Cantzlern i Suerige, skulle hafva sagdt till H. Jöns Juel beropandes

sigh på honom sielff tär hoos varande, att Eders Kongl. May[tt] hade migh gijfvit een sådan Commission, huarigenom man viste tem, både huad honestum och utile för tem härvijdh voro. Och såsom detta icke så klahrt uthj memorialet heller proiectet uthfördt stodo, altså både tee iagh ville tem gifva någon vijdare och Special information till godh efterrättelse här uthj. Huar uppå iagh i anleedningh aff min instruction tem det eena effter det andra deducerade; i synnerheet rationem honestatis; i det iu honestissimum et maximé Christianum voro, till att icke hindra Eders Kongl. May[tt] uthj dess freedh fehrdiga intentioner till att procurera een allmeen freedh i Christenheeten; som tee iu aff allt giörligen förnummo, Eders Kongl. May[tts] intentioner till annat intet syfftat hafva, heller åhn framgeent intendera vela, som Eders Kongl. May[tt] alla anbudna advantager recuserat och sigh i dess ställe mädh ett besuährligt, mödosambt och longligt, ia och fåfängt arbeta för freeden benöya låtet. Och såsom förhoppning åhr att iu freeden lährer igen åter komma, altså voro iu ten uthj ett obilligt uppsååt begreppen, som något hinder freeden i vägen kasta ville. Jagh remonstrerade tess föruthan, i anleedningh aff min instruction Rationem Securitatis, hvilcken beggie tessa Nordeska Konungar i händer hade, i det tee sin emellan uthj godh eenigheet lefde, brachte teras inbördes commercier tryggeligen uthan ringaste turbation, uthj goodh gångh. Och höllo ten vederstyggeliga krijgs lågan, som städer, landh och folck till det yttersta och i grundh uthj granskaperna ruinerat hade, utom teras, sambt teras venners gräntzor.

Iustitia militerade och alltijdh för freeden och freedeliga intentioner och pro honesto: och hade ten suårt ansuar som freeden hindrade; utiliteten voro ochså evident uthaff allmeenna, sambt landh-freedh till vatn och landz. Men isynnerheet att Danmarck så goda subsidier åhrligen aff Franckrijke nöto, tär tee förmedelst så vähl ten, allt framgeent här till i förmågo aff pacterna rijken emellan cultiverade venskapen, som och åhn nährmare förståndh mädh Suerige, alltijdh voro uthj oförryckt önskeligh säckerheet. Mädh huadh mehra som iagh föreebrachte uthj ber[de] intention. Uthj det öfriga så låta tee emot H. Ambassadeuren Terlon ringa förtroende spöria; blifvandes eendeles tär vijdh, att tee icke tviflade det iu H. Terlon för sin person sigh lährde noghsambt vähl uthlåta om subsidierna, men tviflade alldeles tär om, att han hade fullmacht det att stipulera, som han lofvade; och när tee voro förleedde voro tem där mädh intet tiähnt, att H. Terlon hade olägenheet huaruthaff iagh orsak tager Eders Kongl. May[tt] i all underdånigheet att bedia Eders Kongl. May[tt] täktes i nåder pousera den Frantzöska Ministern i Suerige, att H. Terlon mågo som hans villie åhr godh, och så blifva fullmächtigad nöyachtigt sigh om subsidierna att förklahra; märkiandes iagh noghsambt, att H. Terlon något giör och så myket han kan, men lijkvähl tär vijdh icke åhr den efftertryck som värket pouserar till behörigh och fullkomligh ändskap.

Uthaff hvilcket alt och det eena mädh det andra korteligen till att anföra, iagh försporde noghsambt tem i synnerheet hafva det Brandenburgeska intresset högt om hiärtat, och icke skola underlåta veela att sökia huru tee effter handen för Churfursten mågo giöra goda officier

förmedelst denna venskaps upprättande; som och eenkannerligen, om icke Hollandh mädh Eders Kongl. May[tt] thorde komma till fördragh; varandes fast alldeeles mina underdånigste och oförgripeliga tankar, att Hollandh ähn holler tillbaka mädh verkeligheeten, att skijka hijt uthj Östersiön een flotta, så längie Danmarck söker och efftertrachtar freedeliga vägar; men tär Hollandh det resoluerade, så voro utan tvifvel, att aff Danmarck tee hafva tär uthj bijfall och appuy.

Iagh kan i det öfriga Eders Kongl. May[tt] i all underdånigheet försäkra, att vijdh nu nährvahrande tijder och sakernas tillståndh i Christenheeten, Danmarck ähnnu freedeliga consilier förer, sågo och giährna differerad all oreeda som på ovenligheet och feigde föllia plägar; skulle ochså därföre alldrahälst see och önska een raisonnable allmeen roo, och att tee altså i freedh och uthan all olust blifva motte.

För ten skulld iagh tär brede vijdh alldeeles afftaga och noghsambt sluta kan, att tenna negotiation, som iagh om ett nährmareförståndh mädh Danmarck, effter Eders Kongl. May[ttz] alldranådigste intention förer, uthj een heller annan consideration, vijdh tessa turbulente coniuncturer vächser hoos tem till ett sådant betänkiande, så att tee ähn icke holla det till sådan maturitet kommet vara, att tee mädh migh rätt straxs sluta lähra. Alldenstundh tee så vähl för Churfurstens som Hollandz intresse försorgh draga; och tå tee det sågo utom stoor fahra, sigh tå förmodeligen nährmare uthlåtandes vordo; tär vijdh iagh och så öfver vägar, att den tijdh som Danmarck söker härvijdh att vinna, Eders Kongl. May[tt] icke ringa ochså kommer till motta; i det att Eders Kongl. May[tt] förstärker i medhlertijdh dess armeé, sambt tijden een och annan styrkia rådh och tiähnligt expedient vähl vijdh handen gijfver, som man nu så hastigt icke på tänkar. Tess föruthan Eders Kongl. May[tt] mädh een Solenn Ambassade dess Kongl. naboe hedrat, iagh och i föllie aff Eders Kongl. May[ttz] nådigste ordres, alt det till saken gjordt hafver, som effter beskaffade omständigheter giöras kan, och den tijden iagh ähnnu här blifver, ähn nährmare att komma förmodar; det ringaste så vijdt, att iagh aff grunden förfahrar, huadh teras intention egenteligen ähr, och huru vijda sigh Eders Kongl. May[tt] till tem hafver att försee, huar uthaff tå föllier, att tär till mädh, öfvernogh till erhållande aff applaus och förspränget uthj Iustificationen. Hoos värden aff Eders Kongl. May[ttz] högst deprædicerade magnanime rätt, rådigheet och generositet på dess sijda vunnet ähr, ifall emot förmodan någon vijdrigheet emellan beggie Chronor sigh yppa skulle. Altför den skulld fördristar iagh migh ähn, som mädh den affgångne förre alldraunderdånigste Eders Kongl. May[ttz] alldranådigste höghvijsaste betänckiande uthj all Submission och vählmeening till att häröfver erholla Eders Kongl. May[ttz] nådigste behageliga resolution och villia, att underkasta; om icke mädh den migh nådigst uppdragna solenne Ambassade till Hans Kongl. May[tt] i Danmarck, vijdh således förevetande omständigheeter, nogh till saken redo effter den korta tijdh som naturen aff min förrättningh requirerar, och den longsambheet, som hoos tee Danska affsees, till att fullkommeligen det värket nu achevera, så vijda giordt voro, så att Eders Kongl. May[tt] i nåder migh medh första avocera, sambt fortsättiandet aff min negotiation antingen H. Residenten

Lilliechrona, (hvilcken för dess seerdeles beskeedeliga conduicte på denna orten ähr myket vähl seedd, sambt och goda för farenheets skulld till äfventyrs icke otiähnligh voro) ehuru han icke dess mindre tär iembte mädh underdånigste tacksambheet vedertager den honom anbudna Eders Kongl. May^{ttz} Nådh förmedelst Gouvernementez uppdragande, heller någon annan Eders Kongl. May^{tts} Minister effter dess alldra Nådigste gottfinnande, och sådant till att mädh så mycket mehra respect föra värcket, under qualite aff Extra ordinarie Envoye i nåder att uppdraga, behagade; tå Eders Kongl. May^{tt} också Hans Kongl. May^{tt} i Danmarck sådant uthj all Nabovenligheet skriffteligen notificera, sambt Eders Kongl. May^{ttz} dess så vijdh min avocation, som och min successoris substitution, hafvande vählmeeningh, i synnerheet at lefva mädh högt bem^{te} Hans Kongl. May^{tt} i Danmarck effter pacterna rijkerna emellan upprättade vänskap, uthj oföranderligt godh förståndh, ickie mindre än att veela fortsättia den incaminerade Tractaten, upptäkia behagade, och iagh altså motte hafva den lykan till att huadh nu på denna korta tijden till Eders Kongl. May^{ttz} tiänst. rijkernas roo, och förmodeligen goda nöye uthrättas kunde; fullkombna, sambt och i mitt ställe till det öfrigas förrättande, Succedentem föreställa, och honom värket öfverantvarda, och såleedes i all venligheet affskeed taga; och Continuationen aff venskapen, på bästa sätt recommendera kunde; hvilcket såsom een saak ländande till Eders Kongl. May^{ttz} tiänsts befordran, och erhollande aff den aff Eders Kongl. May^{tt} här vijdh förande intention iagh alt lämbnar till Eders Kongl. M^{ttz} alldranådigste gottfinnande och behagh i all som största underdånigheet och serdeeles deuot vählmeeningh, bediandes om dess alldranådigste foderligste resolution mädh posten. Förblifvandes

Eders Kongl. May^{tts}
Allerunnerdånigste tiänare
Nicolaus Brahe.

Coppenhagen den 24 Febr. 1675.

Stormächtigste Konung Alldranådigste Herre.

Iagh hafver i gåår mit alldraunderdånigste breff till Eders Kongl. May^{tt} affgåå låtit, tär uthj iagh mädh mehra uthj all skylldigh submission beskaffenheten aff min commission och hvadh tär uthj vijdh denna tijden iagh förrättat hafver, huru man uppå ten Danska sijdan tykes sökia i anseende till tee nährvarande vijdt uthseeende turbulente tijder, något rådhrum att vinna, intill dess värcket något mehra till dess maturitet kommo, tärföre emedan iagh till establerande aff een nährmare vänskap rijkerna emellan reeda een godh begynnelse giordt hafver, fogeligen resten aff värcket här effter någon annan Eders Kongl. May^{ttz} Minister, ten Eders Kongl. May^{tt} i nåder där till att qualificera behagade öfver antvarda och seriem aff alt mädh ett venligt affskedstagande, och i det iagh recommenderade saken tillijka mädh den som till dess fortsättiande emplogerad blefve, oförrykt continuerade, terföre och Eders Kongl. May^{ttz} nådigste behagh, och gottfinnande att underkasta migh fördristat, om Eders Kongl. May^{tt} nuhmera migh härifrån

mädh första att avocera för tiähnligt höllo, mädh huadh mehra som uthj berde min alldraunderdånigste skriffvelse på hvilcken, såsom förmodeligen för ähn detta ankommer Eders Kongl. Maytt vähl öfverlefvererat vara lährer migh för korthets skulld för denna gång beropar, iagh uthförligare i all underdånighet repræsenterat hafver.

Och såsom iagh mädh Secreteraren Lillieflyckt samma fortskickat och honom committerat hafver muntelig flijtigh påminnelse i skylldigste underdånighet tärom att giöra, altså hafver iagh ähnnu härmedh i all underdånighet mädh posten om Eders Kongl. Mayttz nådigste suar och behageliga resolution härmädh att anholla migh fördristat. Förblifvandes

Eders Kongl. Mayttz
Allerunnerdånigste tiänare
Nicolaus Brahe.

P. Stum Eders Kongl. Mayttz alldranådigste aff den 16 hujus, bekommer iagh i underdånigheet rätt nu mädh posten; takar och Eders Kongl. Maytt mädh all-som-devotesta vördnat, det Eders Kongl. Maytt i nåder behagar continuera, till att gifva migh dess nådigste information, huru iagh ähn vijdare skall min negotiation fordtsättia, hvilcket iagh och mädh alldrahörsambste underdånigheet att ställa migh till effterrättelse, icke förgiätta, uthan vill Gudh mädh nästa Måndags post något mehra huadh iagh till föllie aff dessa berde nu ankombne Eders Kongl. Mayttz nådigste ordres uthrätta måå i skylldigste Submission skall veta nährmare att berätta. Såsom iagh och i det öfriga migh höyeligen frögdar, det effter min alldraunderdånigste vählmeeningh och deuote intention, Eds Kongl. Maytt ochså ähnnu i nåder att aggreera behagar, huadh iagh alt här till förrättat haffver, såsom iagh och framgeent mädh all skylldigste deuotion och möyeligste flijt uthj alt det iagh kan tänkia att lända till Eders Kl. Mayttz nådige behagh och dess tiänstz befrämiande, alltijdh ofortrutet att vigilera och arbeeta migh städze skall låta angeläget vara. Datum in literis. Och alldranådigste konung Rätt nu kommer H. Ambass. Terlon till migh, och berättar det tee Danska hade tahlt om inlogerande några troupper i greffskapet Olldenburg och det till den ända at förhindra passagen, tåå Keyseren skulle vela marchera tär igenom åt Brehmen på hvilket iagh migh på dett eena heller andra sättet icke uthleet; uthan alleenast discoursvijs, att tär Hans Kongl. Maytt i Danmarck ville guarantiera Brehmen kunde hände att Eders Maytt till mehra säkeerheet lährde guarantera Olldenburg. Så ähr migh och så ansagdt att i morgon bittijdha åter komma till conferentz mädh Commissarierna.

P. Stum I gåår förmählte Herr Baron Jöns Juel huru han på originalet aff det på min sijda öffvergijfne tractats proiect hade mädh eegen hand eet och annat noterat, så att han det nu icke thorde vijsa begiährt förtenskulld aff mit Cantzellie een nyy affskrijfft huarpå icke feela skall.

Och såsom Hertigen Ernst Günter tillijka mädh Ambassadeuren Terlon H. Jöns Juel och fleera i gåår voro, hoos migh till måhltijdz, så gaff H. Juel öffver måhltijden emot Ambassadeuren Terlon tillkiänna som häfftade det på Franckrijkes sijda mädh subsidierna.

Coppenhagen den 26 Febr. 1675.

Stormächtigste Konungh Alldranådigste Herre.

Sedan mit sidsta underdånigste, åhr iagh åter till Conferentz fodrat, som var i Lögerdags den 27de hujus och föreföll tär sammastädes, huadh uthj här hoos gående protocoll Sub. Lit A: mädh mehra inneholles. Sedermehra haffver man aff Danska sijdan migh tillhanda sändt skriffteligen, huadh här hoos gåår Sub Lit B: och iagh det samma straxs besuarat, som åhr aff Lit C: att mädh mehra see.

Och behagade Eders Kongl. May^{tt} tär aff i nåder att intaga, hura såsom man iblandh annat på Danska sijdan tykes något nåhrmare skrijda, att så öffver realierna som ordesättet sig uthlåta, tär igenom tå tillfälle åhr tär tee alffvare uthj saken hafva, att det eena och andra iämka emot huar annan. I det öfriga fattas hoos tem intet på sincerationer och försäkringar, om Hans Kongl. May^{ttz} i Danmarck reelle å stunden att träda på detta sättet tillhopa mädh Eders Kongl. May^{tt} uthj ett nåhrmare förståndh; och bedyrar mädh eedh tenn härvarande Hanoverska Ministern, det man på Danska sijdan annat intet förer åhn freedeliga Consilier, och alldeeles haffve tär mädh ett alffvare; han hade och så sin herre tär om reeda försäkrat. Men som iagh orsak hafver att åhn icke misströsta på ett nåhrmare förståndh emellan beggie Kongl. May^{ter} så åhro lijkvähl icke att lijta på sådana Contestationer för åhn man sielfva realiteten händer emellan hafver.

I det öfriga så underlåter iagh intet mädh alla dee tiähnliga motiver iagh kan, att förmå tem till att skynda mädh värcket. Och tyckes den drögsell som inkastas, förorsakas först aff det som H. Klingenbergh negotierar i Hollandh, sedan ochså låta tee sigh förmärckia mehra säkerheet desiderera uthaff ten negotiation som Meyer Chrona, hafver i Franckrijke hoos Konungen sielff och förvänta tär om vijssheet mädh huar post, ehuru och iagh icke nu der låter tem tiähnl: att remonstera, och föreholla, både genom min så vähl som Ambassadeuren Terlons försäkringh, tem uthj ten puncten vijsshet nogh hafva; så regerera tee lijkvähl beständigt vercket så förevetta, att tee aff Konungen i Franckrijke sielff moste hafva ten säkerheet. I det öfriga så lägges migh ten Brandenburgeska saken på huadh ort iagh och måå komma före, och recommenderas till een venligh composition. I synnerheet som den Hanoverska Ministern låter så mycket migh åhn bekandt åhr spöria godh Zelé för det gemena bästa, altså hafver han och migh vijdh en visite som iagh i gåår hoos honom aflagde sonderat och det förmodeligen icke uthan commission uthaff detta Kongl hoffvet, om icke genom amicabel composition och Mediatorers goda officier samma different emellan Eders Kongl. May^{tt} och Churfursten kunde bijläggias, hvilcket som i mina förre alldraunderdånigste förmählt, iagh in specie som tär på icke instruerad altså migh icke tär öfr positive att förklahra, icke rådeligt kunnat holla, annorlunda åhn vähl in generalibus, och såsom min oförgripeliga discours migh täröfver att uthlåta under sådan condition tär alt detta hoos Eders Kongl. May^{tt} behörliga motto söckt och requirerat blefve, sambt Eders Kl. May^{ttz} länder och armeé för Churfursten noghsambt säkerheet hade, hafvandes iagh discoursvijs tilllagdt, att tå denna tractat mädh Eders Kongl. May^{tt} och Konungen i Danmarck först sluten voro, ochså detta vercket lättare thorde blifva.

I det öfriga alldranådigste Konung alt hijt intill så hafver iagh mädh försigtig moderation presserat vercket på denna orten, hälst som iagh hafr förmärckt, det på een och annan sijda uthj så viktiga ting lijckvähl någon tijdh requireras, på det iagh tem genom för hårda empressements icke anleedningh gifva motte att taga någon vijdrig resolution, men nu sedan iagh Eders Kongl. May^ttz alldra nådigste sidsta bekommit hafr, ähr iagh så skylldigste hörsamheet tär uthaff, som och att sakerna så förevetta i vercket begrijpen, att på alt möyeligste sätt pousera på een vijss resolution och änskap på det iagh egenteligen veeta måå huartuth det vill, bediandes Eders Kongl. May^tt iagh emedhlertijdh i all underdånigheet att behaga taga nådig reflexion på mit underdånigste oförgripeliga förslagh som uthj mit genom Secreteraren Lillieflychten affsända, iagh Eders Kongl. May^tt i all underdånigheet att heemställa migh fördristade. — Förblifvandes

Eders Kongl. M^tt
Allerunnerdånigste tiänare
Nicolaus Brahe.

P. S^tum Iagh hafver Rijks Feldtherrn tillskrifvit mädh förra post och föreslaget, om icke tär han Eders Kongl. May^ttz nådigste ordres hade, heller för armeens säkerheets skulld nödgades någon fienteligheet emot Churfursten att företaga, sådant kunde någon tijdh ähnnu, till 3 à 4 vekor differeras, hällst som det vijst, om icke heelt abrumperade, lijkvähl alldeeles traisnerade venskapen och detta slut mädh Danmarck; Så att iagh förmodeligen icke till något slut kommo, huruvijda nu och Eders Kongl. May^tt i nåder täcktes tärpå reflexion at taga, såsom hafvandes denna saaken uthj tenna min negotiation een märckeligh vickt och synnerligh förvandtskap, sådant lämbnas Eders Kongl. May^ttz alldrahögstvijsaste diiudication aff migh i all underdånigheet.

Coppenhagen den 1. Martij 1675.

Stormächtigste Konungh Alldranådigste Herre.

Sedan mit sidsta alldraunderdånigste, hafver iagh icke vijdare uthj min negotiation avancerat, ähn at iagh nu väntar på ett contra-proiect, aff tee Danska; hvilcket H. Rijkz Cantzlern under händerna haffva, och som migh trovärdigh berättas, åthskilliga paragraphos uthj det proiect iagh öfvergijfvit hafver, skall uthstrecket, och andra i dess Ställe insatt hafva, och ehuru iagh annat intet förmodar, ähn att Konungen i Danmarck den föreslagna neutraliteten mädh Eders Kongl. M^t ingåå lährer, sambt visserligen troor, att een allmeen freedh ähr tem Danska myket om hiärtat på det tee uthom all fahra vara motte mädh Eders Kongl. May^tt uthj oreeda att förefalla så lährer nu det berörde proiectet till een stoor deel uthvijsa huarthän teras intention syfftar. Isynnerheet såsom det Brandenburgeska intresset tem ähr myket om hiärtat, och migh reconciliationen emellan Eders Kongl. May^tt och Churfursten allestädes repræsenteras; så berättas migh ochså trovärdigt, och aff godh hand, att man uthj det proiectet som the migh tänckia öfvergijfva, på Danska sijdan hafva inryckt den offtber^de Brandenburgeska reconciliations-

saken, mädh Eders Kongl. May^{tt} men tär emot som iagh in specie tärom icke hafver varit aff Eders Kongl. May^{tt} instruerad, thess föruthan migh icke vitterliget ähr, att Churfursten sin reelle intention till att sigh mädh Eders Kongl. May^{tt} reconciliera decenti ordine et modo ehnnu hafver gifvit att förståå, altså lährer iagh alldeeles blifva vijdh den meeningh som iagh alt här till hafver varet uthj, och kan icke tillståå att denna saaken uthj tractaten inryckies varandes effter mina ringa tanckar icke Eders Kongl. May^{ttz} högheet lijkmätigt, att sedan man migh nu 10 vekor uppehollet, och noghsambt vetat hafver, migh tär om icke hafva varit instruerad att nu längre för den saakens skulld tractaten uppskiutes heller längre differeras, alleenast iagh ochså tär iämbte favorabelt in particulari för migh sielff tillsäger, att tå tär om skeer behörlig och solenn requisition, och Eders Kongl. May^{tt} förnimmer Churfursten mädh alffvare intendera, till att sigh mädh Ed^s Kongl. May^{tt} förlijka, Eders Kongl. May^{tt} tå, såvähl Konungen i Danmarck, som heela världen veela låta spöria, dess freedh ällskande gemuthe, till huars och eens nöye, och satisfaction. Och blifver iagh i dessa mina oförgripeliga tanckar så myket mehra styrckt, som effter mit omdöme, iagh befahrade att denna, modus thorde komma Eders Kongl. May^{tt} såsom något præpostere före, i det att tee in particulari förähn som på Churfurstens sijda een decens och nödigh requisitio skedde, som tee sielffva kunde tänckia tiähnligh vara, men sigh här öfver uthj particuiller tractat inleete; så att ehuru Eders Kongl. May^{tt} rätt goda tanckar härvijdh förer, lijkvähl detta efftertänkligt förekomma thorde; isynnerheet tå tär emot, enähr som man denna tractaten först hade slutet, och altså vore mädh Danmarck in generalibus eense, Eders Kongl. May^{tt} till det andra och sigh myket vähl att förklahra, desto fogeligare anleedningh hade. Elliest skrijfves såvähl in particulari uthur Stockholm som och isynnerhet berättade H. Rijks Cantzlern här sigh. godh efftterrättelse hafva uthur Suerige, att synnerligen gott hopp vore, det Suerige numehra mädh Holland i gott förståndh kommo, och att Secreteraren Gyllenstolpe hade några puncter öffverbracht teesamma ochså vore underskreffvene och att een annan Secreterare stode åter färdigh, att reesa tär mädh öfver åt Hollandh, han önskade att det så voro, sambt sigh förundrade för huadh orsacks skulld att iagh icke ville dem sådant förtrooligen communicera; hafvandes som Eders Kongl. May^t i nåder bekandt ähr, iagh ingen grundh heller vetenskap aff detta, och ifrån den 16 Janu: till den 16de passato, sambt sedan intill nu mädh denna post, tå iagh aff H. Hohusen in particulari någon information bekommit hafver, Eders Kongl. May^{ttz} alldranådigste breff iagh icke hafft; tär lijkvähl een och annan underrättelse så om detta, så vähl som om H. Ambassadeurens Peder Sparres negotiation i Franckrijke, angående alliancen (hvilcken iagh eendeeles lijkvähl efftertänkia kan, huart hän ten samma syfftar) migh tiähnligh hade varit; i synnerheet att betaga detta folcket allahanda Soupçoner till hvilcka tee ähntå synnerligen inclinera I det öfriga Alldranådigste Konungh, hafver iagh vijdh min negotiation på denna orten, alt här till för dee snälla och föranderliga Conioincturers skulld, all circomspect moderation och behörligh tohlamodh, effter omständigheeternas förevetande, till Eders Kongl. May^{ttz} tiänst att bruka nödhvändigt hollet; men

beropar migh nu i det öfriga, på mina alldraunderdånigste för detta i synnerheet genom Secreteraren Lillieflychten affgångne i all submission och underdånigste vyrdnat Eders Kongl. May^{tts} alldranådigste behagh underkastandes öffver det som nödigt pröfvas, dess änteliga alldra nådigste villia att förständiga, och migh tär iembte sedan i nåder mädh första all avocera, huarmädh iagh städze förblifver

Eders Kongl. May^{ttz}
Allerunnerdånigste tiänare och unnersåtare
Nicolaus Brahe.

P. S^{tum} Iagh hafver så vähl mädh H. Ambassadeuren Terlon discoursvijs tahlt som och emot Ambassadeuren H. Peder Sparre mina tanckar yttrat alldenstundh förvijst berättas att tee allierade uthj Moscoa stoor flijt giöra till att föra Stoorfursten uthj harnesk emot Eders Kongl. May^{tt}. Om icke för det gemeena intresset ochså tilldrageligt voro, om Hans Kongl. May^{tt} i Franckrijke een qualificerad Minister att affsända behagade till Stoorfursten, till att holla honom på godh vägh. Och hafver H. Terlon vijdh Französka hoffvet det att beröra icke otiähnligt hollet.

Coppenhagen d. 5 Martij 1675.

Stormächtigste Konungh Allernådigste Herre.

Iagh hade visserligen förmodat att kunna mädh denna post Ed^{s} Kl. M^{tt} i all skylldigste underdånigheet Communicera det Contra Proiectet som tee Danska föregijffva sigh under händerna hafva, och migh inhändiga veela, på det Ed^{s} Kl. M^{tt} dess beskaffenheet hade kunnat intaga och således migh Ed^{s} M^{ttz} alldranådigste villia till ett slut och ultimati Loco tillkomma låta; så att saken hade till ändhskap kommet, på den eena heller den andra sijdan; Men föregifva tee sigh nödhvändigt ähn tijdh behöfva till öfver morgon; ehuru iagh imedhlertijdh icke skall underlåta igenom H. Ambassadeuren Terlon, att besuähra migh öfver den lenteur som tee tijdh ifrån tijdh låta spöria vijdh ett sådant hela Christenheeten högst nödigt och beggie rijkers vählståndh tillträdeligt verck; sambt emädan tee allarmera sigh synnerligen öfver tee tijdender tem inkomma, att Ed^{s} Kongl. M^{tt} uthj dess rijke uthan uppeholld icke underlåter giöra allehanda krijgs-anstalt, isynnerhet som och H. Ståthollaren Gulldenlöw skall nyligen uthur Norie hafva hijt berättat att man på Suenska sijdan åt Norska gränzen hade ett Corpus tillsammandraget aff 8 à 9000 man, tär före Rijks Cantzlern tär öfr sigh högt allarmerat och genom H. Ambassadeuren Terlon låtet hos migh förnimma huadh för een beskaffenheet detta hade, och för huadh orsak skulld sådant skedde, tär man lijkvähl nogsambt såge tem på teras sijda till krijgh ingen anstaldt giöra, uthan alleenast freedeliga consilier förehafva. skall iagh som alltijdh för detta ochså icke underlåta vijdh denna lägenheeten tem att säya det Eders Kongl. May^{tt} icke varder upphörandes vijdh så beskaffade coniuncturer till defension nödigh anstallt att giöra, så längie tee att sluta mädh migh drögde, och tijdh ifrån tijdh differerade. Och ehuru migh gijfves ochså tillkiänna, att bemelte

contra proiectet skall som berördt åhr, i öfvermorgon migh tillställas, så kan iagh lijkvähl vijdh så continuerande drögsmåhler på denna orten icke giöra migh tär om behörligen förvissad at det på ber[de] dagh skee, heller och om det icke något längre tär mädh differeras lährer; sedan hafver iagh ey heller att försäkra migh, detsamma proiect uthj sigh sielff, så åhr inrättat att iagh där mädh eense vara kan, heller och att iagh på ett och annat instruerad åhr, som proiectet thorde uthvijsa att tee möyeligen tär uthj aff migh desiderera monde. I lijka motto hafva tee vijdh denna negotiation alltijdh vanligt hollet, att tee munteligen migh vijdh conferencerna ett och annat först proponerat och föreställt hafva, och sedan det lofvat skriffteligen öffvergijfva, tå sedan några dagars tijdh åter vunnet, för åhn thee det migh skriffteligen inhändiget; om dett nu för denna gångh mädh någon promptare methode, heller och om icke på vanligt sätt och art och detta lährer skee, och således genom behändigheet åter sökias att vinna tijdh, sådant varder sigh härnäst i mehra vijssheet uthvijsandes. Elliest bruka thee sina vanliga formalier att sincerera och betyga det Hans May[tt] af Danmarck åhr alldeeles om hiärtat att lefva oförrykt uthj gott förståndh mädh Eders Kongl. May[tt] och isynnerheet veela mädh Eders Kongl. May[tt] träda tillsamman uthj denna sammansättning till att procurera een allmeen freedh och tem altså vara sinnade, att för min affresa mädh migh sluta denna tractat; Såsom och att iagh icke ville låta migh förlängia, att någon tijdh requirerades på deras sijda till detta värket, effter saken voro både aff mycken vijdhlöfftigheet, som och stoor vichtigheet iagh lährde lijkvähl alldeeles till mitt nöye blifva expedierat; Hans Kongl. May[tt] i Danmarck vore alffvarliga sinnadh, att mädh Eders Kongl. May[tt] sluta och ingåå denna tractat på sådant sätt, att han skulle vara och blifva longhvarigh och alldeeles ferm, terföre någon tijdh för tem tär till vore nödigh, emädan sant voro, att quod cito fit, cito perit mädh mehra slijkt. Aff hvilke omständigheeter iagh åhnnu så myket mehr styrkes och förorsakas att blifva vijdh förrfattade tankar och i all underdånigheet bedia Eders Kongl. May[tt] täcktes i seerdeles nåder reflectera på det i synnerheet som iagh uthj mit alldra underdånigste mädh Secreteraren Lillieflyckt öfversände, angående min avocation härifrån, (seerdeeles om tee längre åhn denna månaden skulle dröija att mädh migh sluta) och huadh mehr Eders Kongl. May[tt] vijdh denna tractat och så beskaffade tijder, och saakseens omständigheeter, eendeeles tilldrägeligst thorde vara, iagh uthj underdånigste vählmeeningh oförgripeligen att föreställa och tär vijdh omständeligare i all som skylldigste submission att påminna, migh fördristade.

Och såsom iagh i går var buden till måhltidhz hoos den principal Commissarien H. Grefve Frijs huarest och Rijks Cantzlern tillijka mädh åtskillige andra personer aff qualite ifrån hoffvet, voro tillstädes, så föreföll och bland andra discourser om denna saaken att thala, och förmählte ber[de] Rijks Cantzlern huru såsom Hans Kongl. May[tts] i Danmarck nyligen till Hollandh affsände Minister H. Klingenbergh, hade berättat, det han på åtskilliga orter vijdh privat conferencer hade förestållt och giordt ouverture aff det han hade uthj sin commission, angående mediations verket hvilket som det hoos geemeena man syntes vara acceptabelt.

altså tär emot hafver detta Printzen och tee samma som giärna graticera ber^{de} Printzen icke behageligt förekommet, ter före och var skeedt, att tå han Klingenberg ähnnu icke ähr admitterad vordén till publiq audience, uthan tee honom gott förbij, och sigh adressirat till een tär förr varande Kongl. May^{tts} i Danmarck Minister Höck benämbdt, på det att tenna ouverture om Mediationen icke motte blifva divulgerad iblandt folcket.

Huar före ber^{de} Rijks Cantzlern och det tillade, att iagh ville Eders Kongl. May^{tt} detta såleedes föredraga, att ifall mediations-vercket blefve aff Hollandh Eders Kongl. May^{tts} Minister formelt affsagdt, Eders Kongl. May^{tt} icke dess mindre ville låta dess Minister ähnnu tär subsistera och äntå continuera sådana officier, tär igeenom vijses Eders Kongl. May^{tt} icke villia allt gott förståndh afbryta, tå sigh här effter ett och annat vähl bättre skicka lährde. Så myket iagh här ähn hafver penetrerat, kan iagh mehrendeels försäkra, att Danmarcks intention som det och dess interesse alldeeles lijkmätigt synes, intet giährna skall see, det Eders Kongl. [May^{tt}] uthj olust heller krijgh mädh Hollandh råkade, varandes tå sålunda beskaffadt, att ett vidt uthseende och vidhlöffligt värck tär aff följde och icke uthan, att tee ochså effter handen stodo i fahra att blifva implicerade och dragne uthj någon olust antingen på ten eena heller andra sijdan isynnerheet för Östersiön, Härmädh städze förblifvandes

Eders Kongl. May^{tt}
Allerunnerdånigste tiänare
Nicolaus Brahe.

Coppenhagen d. 8 Martij Anno 1675.

Stormächtigste Konung Allernådigste Herre.

Eders Kongl. May^{tt} hafver iagh härmädh i all underdånigheet påmina skolat, huru såsom vijdh min första hijtkombst iagh underdånigst berättade, det åtskilliga i Hollandh aff Suenska undersåtare frachtade fahrkoster här voro, mädh salt lastade, som till Stockholm och åthskilliga andra Svenska hambnar i Östersiön sigh ämbnade; tå den Hollandske härvarande Ministern sigh uthleet, att ehuru Eders Kongl. May^{tt}, mädh dess alldranådigste de 6^{teen} Januarij uthj innevarande åhr publicerade offentliga placat, hade gifvit tem som saltet införa vederbörligh säkerheet; tee lijkvähl så myket mehr skulle blifva tär om förvissade, sådant på alla orter och händelser att niuta till godo, om iagh ähn ytterligare tem ville mit pass som een explication, att tee under sådant Eders Kongl. M^{ttz} placat, säkerheet hafva skulle, tem inhändiga. Tärvijdh iagh vähl remonstrerade, att tee på Eders Kongl. May^{tts} alldranådigste uthgifne placat och täruthj förunte fullkommeliga säkerheet, noghsambt hade att byggia, vore altså een onödigheet, huadh thee af migh begiährte, och motte tee sigh benöya låta mädh det iagh tem vidimerad copie aff ber^{de} Eders Kongl. May^{tts} placat tillställa låta, men ber^{de} Hollandiske Resident ähr alt framgeent tär vijdh blifven, at tee genom mit pass så myket mehra lährde blifva styrckte, det tee ten aff Eders Kongl. May^{tz} tem förunte säkerheet niutandes vordo; tär före han på sin egen till

Bode Kulle distinerade, mädh salt lastade Galliot aff migh ett sådant pass begiährte, som refererade sigh på offt ber[de] Eders Kongl. May[ttz] placat; föregifvandes i synnerheet att emädan ber[de] skeppare icke stodo aff honom antingen att tvinga, heller mädh godo att disponera, till att fordtsättia dess reesa; förthenskulld thorde the bäst bequåhma sigh, enähr tee sågo teras Residentz egen galliot mädh det honom gijfne pass icke betänkiande hafva att gå fordt. Och såsom migh noghsambt ähr kunnigt, huru höghnödigt det ähr, att man på alt sätt befodrade införslen aff saltet, och detta folcket icke mädh raison stodo att inthala, och sigh tär mädh benöya låta, huarföre hafver iagh ber[de] Resident äntelig villigt mädh sådant pass att tillhanda gåå icke underlåtet; förmodandes isynnerhet tee öfriga och så ingen difficultet giörandes voro, huar och een tijt han frachtad var, sin reesa att fortsättia. Lijkvähl ähr sådant icke skeedt. I medlertijdh och så vinteren, infallen, och hafver detta lijkvähl mästan det anseendet, såsom brukade tå här igenom, offt ber[de] Resident, den finesse till att under detta fagra skeen, affholla ber[de] skeppare (hafvandes H. Jöns Juel och huadh han kunnat, därtill contribuerat[1]) att icke komma mädh migh tillhopa, och änteligen antingen, genom ordres heller aff sigh sielff, tillbaka holla salt-införslen uthur Sverige, tär igenom det mägta blefve tvunget. Iagh styrkes detta icke att hålla otroligt, isynnerheet som i tessa dagar alla på bijlagan Sub Lit. A: anteknade Hollandske frachtade här liggiande skeppare, sigh hoos migh tillsammans infunne, och begiährte iagh ville tem mädh mit pass försäkra, tå tee nu vijdh sigh effter haanden fogande åhrseens Saison, ville huar och een giöra sitt bästa som veder och vindh tillåta kunde, att fortsättia dess reesa huart tee frachtade voro. Huartill iagh i anseende till saaksens importence, migh lätteligen förklarade, och gaff huar och een aff tem pass i förberördo form refererandes migh på Eders Kongl. May[ttz] uthgångne offtber[de] nådigste placat af den 6te Januarij, men tee sigh straxs åter infunne säyandes sigh hafva mädh andra öffverlagdt, och finna detta icke vara nöyacktigt, uthan begiährte iagh ville tem och vederbörlig försäkring gifva det ifall till ruptur emellan Eders Kongl. M[tt] och General Staterna kommo, tee lijkvähl mädh skepp och goodz såsom vänner kauteras, sambt säkert och fritt åter skulle hafva att taga teras cours, huart hälst och bäst tee sielff ville. Iagh hafver och saken så anseedt, att till salltetz införsell iagh vijdh denna tijden alt contribuera bohrde, huadh någon tijdh giörligt och för Eders Kongl. May[tt] att försuara stodo; tärföre ähr förorsakadh vorden, till att låta ett sådant pass upsättia, som bijlagan Sub Lit: B uthvijsar och tem Copia tär uthaff communicerat, tå på några dagar ingen aff tem ähr igen kommen, och tå iagh under handen lät effterfråga, huru det förevettade, att ber[de] skeppare icke ähro igenkombna, hafver iagh förnummet at ten Hollandhske Residenten här, tem hade förbudet, att fortsättia dess reesa, och tem reprocherat att tee tilltrodde fremmande Ministrer, mähr ähn dess eegen öffverheetz. Enteligen ähro några aff ber[de] skeppare på nytt till migh kombna, och hafva sigh beklagat öffver

---

[1]) Chifferskrift i originalen, upplöst.

den Holländske Residenten, som tem så längie till teras stoora besuähr haffver quarhollet, och förbudet fortsättia sin reesa; begiährandes iagh ville tem inhändiga dee opsatta original passen; huarmädh tee ville giöra sit bästa och gåå fordt till Stockholm heller huart tee frachtade voro. Och tär tee aff ber[de] Hollandiske Resident blefve mädh gevalt quar holldne, ville tee däremot låta protestera, och sigh alt så bäst tee kunde försvara emot sina reederas åthal. Imedhlertijdh hafver iagh detta procedere låtet repræsentera och förebolla genom Herr Lilliechrona ber[de] den härvarande Hollandske Residenten; huilcken tär på intet annat suarat, än att han hade därtill ordres aff Ammiralitetet i Hollandh, och att tem icke kunde tillåtas att gåå sin kors, till vijdare uthur Hollandh ankommande ordres. Huru nu mädh ber[de] skeppare vidare afflöpa lährer, sambt om den Holländske Residenten tem quarhållandes varder, och huadh omständeligen tär vijdh föregår, sådant lährer iagh snart förfahra och skall i all underdånigheet mädh första post tärom berättelsse att giöra, icke underlåta förblifvandes

Eders Kongl. M[tts]
Allerunnerdånigste tiänare
Nicolaus Brahe.

P. S: Rätt nu blifver iagh ansagdt att klockan halff fyra begijfva migh upp till conference och skall iagh det förr berörde Contra proiect uppskicka Eders Kongl. May[tt] tillhanda, antingen genom een expresser heller mädh posten ifall iagh det bekommer.

Coppenhagen den 12 Martij A[o] 1675.

Stormächtigste Konungh Allernådigste Herre.

Iagh hade visserligen förmodat mädh denne post hafva uthi unnerdånigheet kunnatt berätta Eders M[tt] innehållet taf dett contre project som migh nu i fem vekors tidh dagh från dagh ähr blefven låfvatt, män såsom iagh ickie dett ringaste sedan förleden söndagz däraff hafver förnummit, då iagh till gest var mädh Rixkantzlären hooss en taf mine Commissarier benämbd Gref Friis, altså begaf iagh migh i går på slåttet sökandes där tillfälle att abongera Rixkantzlären, hvilken iagh och där för migh fan talandes mädh Konungen som och strax aborderade migh berättandes sigh hela mårgånen hafva varit på Holmen och låtitt probera någre jern styken som nyligen ähro kompne ifrån Engelandh varandes på dett nya maneret gutne i dett de ähre taf mindre vicht och höra doch lika Caliber, Hans M[tt] berömde dom mykett och sade sigh ickie hafva trott dett de hadde kunnat tåla så myke kruut, vedh denne discurse trädde Rixkantzlären sachta till migh säyandes på Italienska si parla poco qui di nostro negotio, pou ehsere que si pensa piu, och såsom Konungen ville vetta huadh han sade, togh iagh tillfälle härmädh och sade dett Rixkantzlären giör dett alla genereuse gemuther pläga låta påskina att när de något hafva låfvatt, ähro de alltijdh inquiettee till thess de dett præstera, refererandes fast 5 vekor vara som H. Rixkantz. har på H[s] M[tts] vägnar låfvatt migh svar på mitt proiect män viste inthett huadh desarter har kommitt i vägen för oss

begge i dett han ickie har kunnat fullgiöra sin låfven, och iagh ickie blefven hugnatt mädh någån försäkring taf en godh depeche, H^{s} M^{tt} sade förthenskulld åt Rixkantz: en raillant att han skulle conservera sigh uthi den gode impression som han hadde hoos migh, (ehuru vähl iagh uthi mitt sinne tänkte så passlicht) sedan när Hans May^{tt} var bortgången togh han migh afsides och contesterade som vant var att ingen dagh ginge förbi mädh mindre han tänkte på mine affaires, doch alldrigh tillägandes att iagh snart skulle blifva afärdatt, Warföre badh iagh honom då villia ungefär nämna någån tidh och om det kunde ske för helgen, iagh förmodar ickie annars svarade han, har doch Frankrike kunnat intaga hela Hållandh i 3 vekors tidh, vij skulle vij ickie kunna blifva mädh vårt negotio klara; Jagh replicerade häruppå att dett hadde varitt önskelicht man hadde ifrån begynnelsen velatt sätta sigh sådana illustre exeempell för ögonen så hadde iagh intet bleffvett 12 vekor här uppehållen, ille dett ähr likvijst mädh någre tractater så beskafatt att de ickie så snart kunna termineras som ett krigh, och heter förthenskull festina lente blef likvist slutet af denne discurse att iagh skulle som i dagh bekomma conference till vilkett ännu ingen apparence ähr, Gudh veet allernådigste Konung att iagh beer Gudh innerligen om patience. Ty man må begynna mädh detta fålkett hvadh melodie man vill så siunga de doch deras gambla vissa, och lempnar dett Eders M^{tts} allernådigste gåttfinnande om dett ähr tienlicht längre låta sigh afspissa mädh sådana delicatesser som intet nutrimentum gifva, och om Eders M^{tt} ickie i nåder approberade mitt mädh Secret Lillieflycht öfversände unnerdånige förslagh, iagh står therhooss i de tankar att dett contre proiect ähr skikatt till Hållandh att inhämta derass sentiment häröfver och där dett ikie tär blifva approberatt, (som infaliblement lär ske) så förmena de lijkvist sigh vara änskyllatt ock ickie mädh skäl kunna förvitass af Hållandh att hafva en tractat ingått mädh Eders M^{tt} som till ingens præiudice utan ad promovendam tranquillitatem et pacem totius Eyropæ slutes. Dett säges förvist att han här ähr communiceratt Spaniolen och Hålländaren sampt Kantzlären Brant, vilken i dag ällär mårgån lär föressa hafvandes ickie litet den tiden han här varitt hafver min commission förhindratt, Gudh gifve allernådigste Konungh dett Eder M^{tt} i nåder ville förlåfva migh här i frå förblifvandes i min dödh

unnerdånigste och ödmiukeste unnersåtare

Nicolaus Brahe.

Coppenhagen 12 Martij 1675.

Stormächtigste Konungh Allernådigste Herre.

Sedan iagh mine breef mädh posten hafver afärdatt bekom iagh conferentz mädh mine commiss. och bleef migh dett proiect öfverlefreratt som Legations Marskalken Her Gustaf Horn E^{s} Kongl. M^{tt} i unnerdånigheet varder insinuera, iagh befinner nu dett iagh länge hafver subsoneratt, nämligen att dett dom ickie stort om hiärtat ähr att sluta någått reelt mädh E. Kl. M^{tt} ty deras vänner och princi palement Hålländarne ähro detta rijkett så mykett angelägne att iagh näppeligen

kan troo dett man på någått sätt kan bringa Dannemark där ifrån, iagh hafver uti bredden på var punct taf derass conterproiect unnerdånigst och oförgripeligen satt mina ringa tankar beer ödmiukeligst E^{s} M^{tt} dett i nåder ville uptaga och migh vetta låta dess ultimatum och i fall iagh dett ickie kunde erhålla dett migh då motte tillåtas att taga afskedh, iagh skall imedlertidh inthett unnerlåta att arbeta dett conterproiectet kunde inrättes äfther de oförgripelige tankar iagh in margine har satt, förblifvandes i min dödh

Eders Kongl. May^{tts}
Allerunnerdånigste tiänare og unnersåtare
Nicolaus Brahe.

Coppenhagen 12 Martij 1675.

Stormächtigste Konungh Allernådigste Herre.

Eders Kongl. May^{tt} behagade i nåder, och ännu mädh mehra af här under Litt: A: hoosfogade protocoll (hvilcket för hastigheets skulldh iagh medh Legations Marskalken icke bortskicka hinte) förnimma hvadh vidh sidst den 12 huius effter middagen holldne Conferentz passerade; isynnerheet för huru högt man sigh antager det Brandeburgeska intresset, så att the främst därom tahlte, uthi dee termer som Eders Kongl. May^{tt} af ber^{de} protecoll i nåder see behagar, iagh lätt migh vähl andra dagen thär effter hoos H. Rikz Cantzleren anmähla, till att medh honom tahla om ett och annat, uthi det öfverlefrerade proiectet, men han endskyllade sigh medh det att det var postdagh, och han så många andra affairer hade, badh iagh ville honom för den gången excuserat hafva, och voro Commissarierna instruerade till att vara till min tiänst enähr det migh behagade, appoincterade migh lijkvähl heller icke någon viss dagh, therföre till att giöra så mycket Eders Kongl. May^{tts} respect tillåta kunde till saaken, iagh migh samma dagh förfogade till den principal commiss^{n} H. G. Frijs, hvilcken iagh ett och annat repræsenterade min meeningh, om ber^{de} proiectet; therföre begiährte han iagh ville skriffteligen öfvergifva, huadh iagh öfver den eena heller andra puncten att påminna hade; och åhr iagh nu i värcket det att giöra, mehrendeels effter mitt reeda till Eders Kongl. May^{tt} öffverskickade underdånigste proiect, likvähl allt sub spe rati.

Dee Holländiska skeppare om hvilcka iagh uthi mitt underdånigste sidste mentionerade, liggia ännu här quaar, och haffva ber^{do} mitt pass än hoos sigh quarr, men sättia icke deeras reesa fort, uthan ähro aff then Holländske Residenten som iagh icke annat see och iudicera kan verckeligen uppehålldna. Hvarmädh iagh stedze förblifver

Eders Kongl. May^{ttz}
Allerunnerdånigste tiänare
Nicolaus Brahe.

P. S^{tum} Iagh har nu sonderatt een deel taf mine Commiss. öfver conterproiectet och finner dom fast oryggeligen insistera cassationen taf Gottorpske tractaten, iagh har svaratt, att dett voro Conditio sine qua non för migh ty Eders May^{tt} varder alldrig där till consenterandes, äy

heller unnerstodo iagh migh hoos Eders May^{tt} att förfråga hållandes denne saken så sensible äfther hon contrereciterades att annulera dett som en Konungh har igönom formell tractat Stipuleratt. Idem voro och mädh Frankrikes tractatt.

Datum Coppenhagen d. 15 Martij A° 1675.

Stormechtigste Konungh Allernådigste Herre.

Huruledes den sidsta conferencen affsluppen är lärer Eders Kongl. M^{tt} i nåder inhempta kunna aff protocollet som då hullet bleff och i dag medh påsten Ed^{s} Kongl. M^{tt} uthj diupesta underdånigheet tilhanda skickas. Dee Kongl. Danska Commissarierne hafva låfuat att skrifftlig uppsättia dee puncterne öfver huilcka af migh ett esclaircissement begäres och migh sedan be^{te} puncter tillstella, huilcket ännu intet skedt är, men så snart denna deras skrifft migh lefvererat blifver, skall iagh låta i pennan fatta den förklaringen som af migh äskas, sampt däruppå oförsumbligen anhålla att på nytt fåå träda tillhopa mädh för^{bete} commissarier sökiandes så vijda mensk- och mögligt är betaga dem tillfälle till att reussera uthj den förhoppningen med huilcken de ännu tillefventyrs torde sigh flatera, att kunna vinna tijden och draga migh uthj en långsam tractat. Såsom iagh och för nödigt erachtat hafver, att föruth med Rijkz Cantzl^{n} Griffenfelt en particulier conferera, låtandes i förgår anmäla mig hoos honom sampt stellandes uthj hans egit goda behag hvadh tijdh han ville låta migh komma till sigh och bekommandes ded suaret, att han mig som i gåår kläckan 4 effter aftonsången till sigh väntade; Altså var i går på ber^{te} tima hoos honom, och discourrerade med honom en god stund, uthj förhoppning att förnimma Hans rätta tankar om hufvudstycket aff min commission; men iagh hade denna gången intet bättre lycka än iagh har hafft tillförne, i det att Cantzlern sigh föga eller intet uthlät på ded som iag ville af honom vetta, uthan fast mehr effter sin förriga plägsed endels framstelte nya frågor endels mig med complimenter och goda ord amucerade. Dee förnembste discourserne som oss emillan förefölle vore desse effterfölliande. Jag betygade hurulědes iag aff dee Kongl. Commissarierne medh stoor förnöyelsse hade förnummit att H^{s} M^{tt} Konungen i Danmarck hade låtit sig behaga min proposition, skattandes sådant svar för en effect aff H. R^{s} Cantz^{s} Griffenfelts goda officier och högt gällande cooperation, representerandes honom där hooss, att såsom saakerne nu stoge uthj een crisi, och huart moment vore precieust så skulle i synnerheet ded allgemena Christenhetenes interesse märkeligen därigenom befordras, att Holland i tijdh blefue försäkrat om Konungens i Danmarcks intention till att intet blanda sig uthj detta krijget, uthan att sittia stilla och taga sig an mediationen på ded att icke be^{te} estat Holland måtte uthj förhoppning att blifua seconderat aff denna Chronan bryta löst med Eders M^{tt} och således invekla både sig och största deelen aff Europa uthj ett så vijdlyfftigt krijg, huars uthgång ingendera aff oss öfurlefva torde.

Cantz^{n} Griffenfelt förmente myckit allaredan aff denna Chronan vara giordt till saaken, där med att H. Klingenberg här ifrån vore affärdat till Holland, med sådana ordres, att emot den tijden som iag kunde

bekomma min depesche härifrån, skulle han och få befahlning att arbeta uppå mediation och deconcert med Ambassedeuren H. Ehrensten agera. Han förmeente och att General Staterne vore sinnade att skicka en Minister hijt till Danmarck. För ded öffriga begärte han att iagh väl ville informera honom huadh skähl Ed^{s} Kl. M^{tt} hade hafft till att låta dess troupper marchera in uthj Churfurstens land på ded att han något motte hafva at svara dem som med honom om denna Ed^{s} Kl. M^{tts} resolution då och tahlte. effter som han för några dagar sedan hade tänckt att blifva assommerat aff argumenter huar med Hertigen aff Plöhen och Envoyen Kneesebeck hade velat bevijsa att Churfursten intet hade brutit den sidsta med Eders May^{tt} slutne tractaten uthan att hans condiute vore grundat uthj een articul, däruthinnan begge confederati hade sig frija händer förbehullit. Han önskade och det Eders May^{tt} hade behagat at för än armeen gick in uthj Churfurstens land communicera med hans Konung denna dessein, huilcken skulle hafva varit ett techn till förtroligheet, beklagandes där iempte att denna Chronan vore aff Konungen i Franckrijke förachteligen handterat, där till med (sade han) så vore den articulen uthj Secret tractaten emellan Eders M^{tt} och Chronan Franckrijke införd, att ded intet skulle ståå Franckrijke frijtt, till att tractera med Danmarck uthan Eders May^{ttz} vetskap och samtycke, förehollandes mig och ibland annat att Baron Juel hade uthj tuu åhr legat i Stockholm med fullmacht att sluta en tractat med Eders May^{tt} och hade på så lång tijd intet kunnat där med komma till endskap. I synnerheet måste iagh här mentionera, att när vij komme på tahlet om subsidierne där med Frankrijke vore ofuerbödigt att grijpa denna Chronan under armarne, sade offtabe^{te} Cantzler at fast om Franckrijke gofue dem millioner, så kunde dee ändå intet vetta huru dee vore däran, hafvandes varit aff Franckrijke så indignement tracterade aff första börian. Uppå detta hans taal svarade iagh endels huadh iagh då strax tyckte tiänligt vara at föredraga endels beropandes mig både uppå mina förrija discourser så och ded svaret som iag ännu skrifftlig ärnar uppsättia. Dee orsakerne som Eders M^{tt} hade hafft till att gåå in med armeen uthj Churfurstens land vore för detta nogsampt deducerade, och torde ännu förmedelst ett särdeles manifest uthgåå och publicerade blifva. Att Baron Juel intet vore med tractaten i Stockholm till endskap kommen där till hade han siälf varit vållande, hafvandes esomofftast då man uppå svar presserat hafuer sig med defectu mandati endskyllat, efftersom han och intet länge sedan Då H. R^{s} Cantzl. i Sverige af honom ville inhempta någon underrättelsse om Konungens i Danmark intention angående neutraliteten intet annat svar där uppå gifva månde, än at man sådant måste fråga aff hans Konung sielff, förnembligen gick mitt taal uth der uppå at Cantzl. Griffenfelt som hade så berömligen bracht detta värcket till gång nu och det samma till sin fullbordan befordra ville, på det at man måtte hafva något vist att rätta sig effter, der till lofvade han och contribuera alla goda officier Eders Kongl. May^{tt} befaller iag här med till all Kongl. prosperitet och förbliffver

Eders May^{tts}
Allerunnerdånigste tiänare
Nicolaus Brahe.

Stormächtigste Konungh. Allernådigste Herre.

Eders Kongl. May^tt varder aff mina post ifrån post affgångna, så vähl som i synnerhet genom Secreteraren Lillieflyckt, som och sedermehra, genom Legations-Marshallken H. Baron Gustaff Horn öfversända alldraunderdånigste, och i synnerheet det mig aff tee Danska sidst inhändigade contra proiect i nåder hafva intaga behagat, hurulunda min negotiation på denna orten tijdh från tijdh förevettat och för huadh skiähl och orsakers skulld, iagh uthj mina affgångne underdånigste, monde Eders Kongl. May^ttz nådigste behagh och gottfinnande, i all underdånigheet heemställa, om Eders Kongl. M^tt migh numehra icke dess nådigste parmission at gifva behagade, till att på sådant sätt, som uthj ber^de mina alldraunderdånigste berördt ähr, taga ifrån denna orten behörligt affskeedh, (huartill iagh all anstalldt reeda giordt hafver mädh dimitterandet af måste deelen aff mit folck) tå och enähr iagh såge det till Eders Kongl. May^ttz tiänst synnerligen mehra här icke att förrätta stode. Och såsom iagh ofvan ber^de Danska proiect aff ten beskaffenheet ansågh, at intet tijdh förspillas borde, till att Eders Kongl. May^tt det samma oförsummeligen i all underdånigheet communicera, altså vardt migh vijdh offt^berde contra proiects öffverskickande, tå tijden alt för kort, till att fullkommeligen fatta, det som iagh nödigt höllt, vijdh ber^de tee Danskas contra proiect att annotera och tem suara; förthenskulld hafver iagh det här Sub. Lit. A: uppsatt, och Eders Kongl. May^tt i all underdånigheet fullkommeligen communicera velat, varandes detta, hvilcket iagh på offtber^de contra proiect tem suarat, och reeda brede-vijdh sådana proiects p^ter: annoterat, och tem tillhanda skickat hafver mädh inständigt anhållande, att tee numehra ville till ett slutt skrijda, och gifva migh på ett heller annat sätt, ett änteligit suar; huarpå iagh numehra uthan något uppeholld ochså presserar.

I medhlertijdh förnimmer iagh aff dem som mädh dee Danska häröfver discourrera, at tee sigh ingalunda veela förstå till att uthlåta det som om alliancen emellan Eders Kongl. May^tt och det Furstl. Gottorfeska huset, uthj den 8de deras proiects-punct mädh temmeligen efftertänckelige expressioner förmåhles, uthan såsom åhnnu discourserna liuda (effter tee förmärke migh ingalunda kunna denna passage thåla) heller skulle veela tractaterna tärpå accrochera låta. Thesslijkes skola tee som berättas, sin räkningh icke finna vijdh den 6te punct uthj det af migh öfvergijfne proiect, tär uthj förmåhlas om neutraliteten, ifall Eders Kongl. M^tt blefve nödgat att träda till någon actualitet etc: uthydandes tee sådant där hän och hafvandes både Rijkz Cantzlern, såsom och Jöns Juel sagdt, att tee aff denna artickell vähl märkia kunde det Eders Kongl. M^tt hade i sinnet, till bruka dess anseenliga armeé till stoora och vidtuthseende desseiner i Tysklandh, och tee tär emot skulle i genom denna artickel blifva förbundna, till att läggia armarna korsvijs i skötet, och allenast sådant tillsee; och fastän Eders Kongl. M^tt icke nu vijdh denna tijdh icke så vijdtuthseende värck intendera thorde, så kunde till äfventyrs lijkvähl hända att (som man plägar säga) l'appetit vient en mangeant, så att tär Eders Kongl. May^ttz vapn skulle i dag heller i morgon hafva någon godh progress,

tå förmodeligen Eders Kongl. May^tt icke skulle låta ten avantage sigh uthur händerna gåå, som Eders Kongl. May^tt såge sigh nåå kunna.

Förthenskulld om det öfriga och föreberörde difficulteter sigh låto affgiöra, finner iagh skiähl att resoluera det till att vinna tijden, lijkvähl Sub Spe rati, uthj formalierna något temperament uthj denna mit proiects 6te p^ten angående neutraliteten admittera, och densamma uthj så lindriga terminis inrätta, som tän härvijdh intenderade realiteten kan thåla; på det att tractaterna tär på icke accrochera motte.

Huadh såsom elliest uthj deras Contra proiects 8de punct förmähles om cassationen aff den passagen uthj dee emellan Eders Kongl. M^tt och Franckrijke upprättade Secret Artiklarna, som angåår Danmarck, och tär igenom tee förmena sigh vara præiudicerade, lährer apparentligen icke stoor difficultet gifvas, att kunna den passagen uthlåta.

Huadh som elliest angåår den Bremiska prætensionen, på Dellmenhorst, hvilcken uthj deras Contra-proiects 7de artickel beröres, discourrerar man såsom tee fast bestodo tär uppå att ten samma passagen moste häruthj tractaten beståendes blifva, och det tem accorderas, ehuru på min sida iagh tär emot icke underlåter att sökia tem noghsambt föreställa, mädh huadh obilligheet tee sådant begiähra, emädan uthj tee Roshilldska och Kiöpenhambnska pacterna denna saken noghsambt ähr aff giordt, och detta huadh nu tär om beröres; lährde alleenast hafva det anseendet, såsom sökte man Fidem Publicam att revocera in dubium, men så regereras på deras sijda lijkvähl, att uthj Wien skall igenom Pouffendorff heller någon aff Eders Kongl. M^ttz Ministrer, denna prætention åter på nytt hafva blifvit resusciterad lijka såsom Eders Kongl. May^ttz meening voro, att denna prætention hafva cederat till Furstl. huset Gottorff, men sådant icke kunna heller böra komma Furstl. huset Plöen till godo.

Och emädan den Frantzöska Ambassadeuren Mons. Terlon öfver detta aff tee Danska inkastade hinder, temmeligen ähr allarmerat, så ähr han på mit trägna anhollande mädh ett memorial tär öfver inkommet, som uthaff bijlagen Lit B: Eders Kongl. May^tt mädh mehra behagade att see.

Såsom iagh nu alldra nådigste Konung och Herre! stundeligen och uthan att försumma något ögnableck tär vijdh, ähr i värckät, till att pressera och giöra det som möyeligit ähr, att nåå Eders Kongl. May^ttz intention mädh denna alliancen mädh Danmarck; altså ifall på detta Contra-proiectet iagh mädh tem numehra icke kunde komma till slutt, lährer tå vera änteligen det sidsta, huadh iagh här för rådeligt håller att giöra, nembl. genom ett memorial anholla hoos Hans May^tt om ett änteligt suar. Och såsom iagh tiähnligt holler ber^de Memorial uthj åfen sådana termer och meeningh att inrätta, som öfverens kommer mädh det tahl, iagh vijdh mit affskeedts tagande föra lährer, nembl. ohngefähr och oförgrijpeligen sålunda att Eders Kongl. May^tt i synnerligt behiärtande af tessa så langhvariga blodiga krijgh, sambt icke upphörande mycket fahrliga och vijdt uthseende coniuncturer i Christenheeten hafver af een högst upprichtig Christeligh och rätt Sincer Kongl. ijfver och åtråå, till att mädh alt huadh Eders Kongl. May^tt kunde någon tijdh tänckia, i hvarie motto lända till at åter kalla een almeen

billig freedh, och förekomma så monga 1000 Christna menniskiors oskylldiga blodzuthgiutelse, ett särdeeles tiähnligt medell hollet, till att nåå ett så hälsosambt ögneemärckie, att sina rädh i synnerheet föreena, mädh Hans Kongl. May[tt] i Danmarck, som dess nästa sambt och i dessa fahrliga krijgh ähn icke engagerade naboe, terföre och förmedelst deen föreslagne, och under händer hafde tractat och sammansättning, till een sådan allmänn förtroligheet een rätt grundh att läggia förmeent. Och ehuru Eders Kongl. May[tt] sigh försäkrad giör, det Hans Kongl. May[tt] i Danmarck uthan dess lijkvähl, tvifvels föruthan lijka åstundan till freeden mädh Eders Kongl. May[tt] hafvandes vorde, oanseedt Hans May[tt] mädh dess intresse icke compatibelt hållet, sigh uthij detta värket mädh Eders Kongl. May[tt] på föreslaget vijs vijdh dessa conioncturer at inlåta, så beklagar lijkvähl sådant Eders May[tt] på det högsta, vill och för värden vara eenskyllad, i fall att denna brinnande krijgs låga (huaremot lijkvähl Eders Kongl. May[tt] mädh all ijfver och fredeliga Consilier all möyeligst flijt att använda alldrigh underlåtandes varder) ähn ytterligare om sigh grepe, och icke effter önskan stodo att dämpa. Och funderar icke dess mindre i det öfriga Eders Kongl. May[tt] alldeeles sitt beständige förtroende, till Hans Kongl. May[tt] i Danmarck, på den oryggeliga venskap, hvilcken förmedelst rijkerna emellan upprättade pacter och freedzfördrag, som Eders Kongl. May[tt] på dess sijda uthj alla stycken oryggeligen alltijdh efftterlefvat hafver och vijdh sådant uppsått beständigt att blifva tänker, upprättad ähr, så att Eders Kongl. May[tt] uthj ingen motta sigh den tanken giör, det icke Hans Kongl. May[tt] i Danmarck äfen så vähl effter den uthj ber[de] pacter establerade venskap ähntå uthj oförånderligh godh affection emot Eders Kongl. M[tt] förblifvandes varder, och altså venskapen och förtroendet rijkerna emellan beständigt styrckt och underhollet varder, Cum voto et Curialibus. Och styrcka migh till een sådan conduicte isynnerheet, (tär migh fritt stode mina oförgrijpeliga ringa tankar häröfver i underdånigheet at yttra) åtskilliga skiähl och motiver, först att Eders Kl. May[tt] äfven så fördeelachtigt ähr att vinna tijden som Danmarck. Sedan ähr det alldeeles likmätigt, att tär man Danmarck nu vijdh dessa tem här och tär favorable Coniuncturer, myket presserade, dät tee sigh dem händer emellan gifva, och alldeeles associera lährde, hvilcka emot Eders Kongl. May[tt] violenta consilia föra; huilcket tå uthbristandes vorde till ett hefftigt och högst fahrligt krijgh, till vatn och landz; tär lijkvist, så till säya, ähnnu in suspenso ähr, och alldeeles ovijst, om det till krijgh kommande varder. Tär emot igen ähr att considerera, det om man Danmark vijdh nährvarande tillståndh framgeent höllo gåendes, intill dess tijden ähnmehra mogenheet uthj affairerna producerade, och conioncturerna för Sverige sigh favorablare anskickade, så voro tå vist nogh, at Danmarck intet fienteligt emot Eders Kongl. May[tt] att begynna, sigh underståå, heller och illa tär uthj reussera lährde. Tär iämpte och billigt ähr att betänckia, att fast om denna aliiancen mädh Danmarck nu blefve slutten, och Danmarck lijkvähl sedan något gott tillfälle — sambt plausible orsaker affsågo till att något intentera emot Eders Kongl. May[tt] vorde ändå denna alliance dem där ifrån icke förhindrandes. Tär hoos så ähr ochså ingen tvifvel, att iu Konungen i Danmarck migh een sådan resolution till affskeedh, ifall iagh slutte mädh tractaten icke nåå

kan, lijkvähl gifvandes varder, som refererar sigh på tee förra rijken emellan giorda pacter och freedz-fördragh; huarföre i fall något tär emot skulle på Danmarcks sijda sedan handlas, lährde det tå så myket mehr tiähna och stärcka för Ed^s Kongl. May^tt på alla händelser Iustificationen hoos huar rättsinnigh man, och heela den ehrbara värden.

Så ähr och Danmarck tess föruthan vijdh tessa coniuncturer på alla sider förvarat mädh åtskilliga vänner och alliancer, till dess säkerheet, och trooligen Danmarcks intresse Engelland så vähl för guarantiens öfver den Nordiska freeden, som Engelandz egen nytta skulld, myket om hiärtat, icke mindre ähn som Engelandh för Churfursten af Brandenb^g och dess upprätthollande, seerdeles försorg drager. I synnerhet som iagh där till mädh, uthur Residenten Leionberghs mädh sidsta post migh ankombna breeff, intet att förspöria hafver, det för Eders Kongl. M^tt uthur Engellandh ähnnu vijdh denna tijdh någon synnerligh realitet ståår till att förvänta; icke mindre ähn till att besöria ähr, att tär Eders Kongl. May^tt mädh Danmarck förföllo, och så Hertigen aff Hanover som sin venskap alt här till mädh godh realitet betygat hafver, där han icke alldeles ändrade sina consilier. Lijkvijst blefve både mehr timide och trögare. I det öfriga så ståår det ochså eendast och alleena till Eders Kongl. May^ttz alldranådigste högst förnufftigste dijudication at öfverväga och messurera, om och Ed^s Kongl. M^tt in quibus Cunque Casibus hade sigh, om Franckrijkes beständiga venskap att försäkra; men den mästa vichten vijdh dessa conjuncturer tykes vara, at tär Eders Kongl. May^tt skulle komma mädh Danmarck i någon actualitet, att Hollandh tå till landz och vatns lährde mädh alla dess kraffter bijträda Danmarck; tär lijkvähl Hollandh ähnnu hæsiterar, och thorde åter hala mädh värckeligheeten emot Eders Kongl. May^tt så längie intet vapnaskiffte heller olust mädh Danmarck ähn förefallit hafver och icke alldeeles försäkrat ähr, att Danmarck ochså lährer hafva rätt lust att träda mädh i värcket, för hvilcka och flera vigtige andra afseenders skulld, iagh min conduicte på denna orten althär till hafver hollit rådeligt, till Eders Kongl. M^ttz och fädernaslandzes tiänst och säkerheet, mädh all moderat circumspection att föra, och icke låta migh een heller annan ringa förekommande anstöteligheet irra, uthj ten föresatte methode, till at förrätta och exdiera det som iagh hälst sågo effter conjuncturernas fahrliga förevetande, tiähnligst vore, att assequera det helsosambste och bästa ögnamärckie och Eders Kongl. May^ttz sambt dess rijkes och landzes vählståndh och säkerheet, som på bästa sättet genom freeden conserveras; i mehra betrachtande, som iagh noghsambt affseedt hafver, huru märckeligen, och mädh huadh snällheet, sakernas tillståndh i värden hafver sigh förandrat ifrån den korta tijden iagh Eders Kongl. May^ttz nådigste instruction i Stockholm bekom, intill nu; huilcken på då varande Faciem rerum sitt affseende hade, så att fördenskulld nödhvendigheeten migh sedan dicterat hafver att effter tijdernas föranderlighet, migh uthj min negoation at lämpa och foga.

Och ähro förtenskulld till ett slut mina ringa oförgrijpeliga alldraunderdånigste vählmeente tankar och sentiment, (hvilcket iagh lijkvähl Eders Kongl. May^ttz alldra högst förnufftigare omdöme och nådigste correction uthj all submission och diupaste vördnat blott och alleena

underkastat hafva vill) att vijdh dessa conjuncturer uthj krijgh och olust mädh Danmarck invecklas vore för Eders Kongl. May^{ttz} sambt dess rijkers och undersåtares vählståndh och säkeerheet, mächta fahrligt och skadeligt, och tär vijdh intet at profitera; tär emot mädh Danmarck i freedt och roo, det ringaste effter rijkerna emellan upprättade pacter att lefva på alla sijder nu vähl det säkraste och tilldrägeligste lährer vara; önskandes i det öfriga iagh Eders Kongl. May^{tt} aff Gudh ten Högsta tee hellsosambste rådh till dess ähra och een högst önskeligh Christenheeternas roo, sambt tär aff fölliande Eders Kongl. May^{ttz} hoos alla värden och den taksamme posteriteten odödeliga berömm. Och iagh förblifver

Eders Kongl. May^{tt}
Allerunnerdånigste tiänare
Nicolaus Brahe.

Rätt nu var Terlon hoos migh sampt Blåk ifrån Hannover, sade sigh begge tvifla dett puncten angånde Gottorp svårligen lär cederas och att de vääl märte dett denne Cantzlär en particulier rancoer hadde mot Kijlman, iagh svarade migh inga ordres hafva dett ringaste temperament härutinnan att giöra.

Coppenhagen den 19 Martij 1675.

Oförgrippeligt uppsatt huareffter iagh förmeente i medlertijdh till dess aff Hans Kongl M^{t} min alldranådigste Konung suar inkommer att sökia förandras uthj tractaten att introitus på vanligt sätt och decenti forma blifver inryckt, lährer förmodeligen ingen difficultet gijfva.

1mo Denna punct kan oförgrijpeligen tolereras.	1. Skall den venskap som emillan begge Deras May^{ter} May^{ter} og deris rijger lande og undersatter ved forige tractater og forbund er opretted og befestiged, framdelis fast och oryggelig förblifve.
2do Oförgrijpeligen holler iagh derföre, att denna punct kan blifva beståendes, ehuruvähl att mutua pactorum abolitio in præiudicium alterius initorum huilcken finnes uthj mitt öfver lefverade proiect, ähr uthsluten.	2. Huarför og icke alleeniste huadh till styrcke og conservation af een indbyrdes förtrolighed mellan begge rigerne ved forbenefnte pacter er sluttet och föraffskedat, nöye skall observeris og udj agt tagis mens endog begge deres May^{ter} May^{ter} voro förbundne huar andres gafn och beste udj alle maader at befordre och försvare, med ord og gierning ligesom deres eyget; og huadh som helst den andens persson,

regiering riger, lande och undersatter kand vare for när och till skade, det söge at afvende, og saa meget mueligt er at förhindre.

8tio.

Denne punct ehuru han intet mentionerar om det som uthj mit proiects tredie punct inneholles nembl. om mediationen och armistitio kan lijkvähl oförgrijpeligen tolereras alleenast att det ordet Extra Europam uthslutes, och insereras på följiande sätt guarantia maris Baltice post verba förenas kunde, beggie Konungar vara huarandra förbundna till inbördes guarantie seerdeeles aff Östersiön, emot huem det och vore, som under huarie prætext beggie Konungar uthj den tem tillståående högh och rättigheet tär uthj turbera ville.

8.

Saasom og forige tiders erfarenheed alt for megit har udviist at naar andre omkring liggende riger och stater med hinanden udj feyde har varit begrepne, den neutralitet udj huilcken begge deris M[ter] M[ter] sigh holdt hafver, icke har kunnat garentere deris undersatter, at jo dennem tilhörande skip och gods fiendtlig er blefven begegned, och imod oprettede tractaters klare ord opbragt, och somme af dem icke restituerad, somme og effter een lang og mödsommelig process endelig gifvit tillbage, mens med stor bekostning og athskillige udstandene förträdeligheeder og ellers paa deris May[rs] May[rs] strömme og farevand een och anden excess er begaaed, da paa det sligt her effter kundi förekommis, er her med sluttit og förafskedat, at om någen saadann neutralitet uagtet, sig skulle understaa deris May[r] May[r] endten begge eller een af dem paa de dennem tilhörige strömme, söer og farevand nogen indpass at giöre, och endten den seekerheed og friheed, som der vare böör, at violere og krenckie, eller og udj deres rettigheder nogen förfang at tilföye, eller deris undersatter udj deris commercier, vare sig inden eller uden Europa, at infestere, skulde deris May[tr] M[r] saadan hostilitet og vold at afverge, huer anden secundere og biträde med saadan indbyrdes assistence, som effter sagens og farens beskaffenhed udkrefvis og mand ved forefaldende leiligheder närmare om foreenes kunde, og saa framt Aggressor som sig til bem[t] ofvervold fordristar, icke ved venlige

offficia og inraadande, skulde sig vilde bequemme den læderede tilbörlig satisfaction at gifve, da skall deris May[r] May[r] forbundne väre till inbördes secours deris kreffter og vaaben at conjungere, og ingen stilstand fred eller underhandling med aggressore at indgaa uden föregaende indbyrdes communication samtycke, approbation og erholdte satisfaction.

4.

Denna punct kan oförgrijpeligen tolereras intill clausulam **Dock**, och inryckios denna clausulen om neutraliteten ifall emot förmodan hända skulle, att mehr högst bem[te] Kongl. May[t] af Suerige blefve tvungen att genom någon actualitet fullgiöra den obligation som Hans Kongl. M[t] påligger att guarantera den Vestpfhaliska freeden, och styrckia det evangeliska väsendet, då försäkrar Kongl. aff Danmarck att ingalunde vela Kongl. May[t] af Sverige uthj een sådan rättmätig och uthj instrumento pacis grundat resolution på något sätt, huarcken uthj rådh eller gierning eller under någon prætext och förvandt hinderlig vara.

Efftersom och högstbem[te] Kongl. May[tt] aff Danmarck (det som och Kongl. M[tt] af Sverige i lijka motto giör) fullkommeligen härmädh försäkrar och förklahrer sigh mädh thee förbundh huilcke Kongl. Kongl. M[ter] M[ter] medh thess allierade slutit hafver, icke intendera något till ingen annans, och myket mindre till deras M[ter] M[ter] sin emellan læsion heller præiudice.

NB.

Denne åfvanberörde Clausel tviflar iagh mechta att han lär emoottages, doch äfther mine underdånige tanckar mycket ehsentiel.

4.

Ydermere kunde begge deris May[ter] May[ter] icke uden största bekymring og medlidenhed ansee den bedröfvelige tilstand, huarudj den största deel af Christenheden ved denne forderfvelige feyde er bestedd og saasom den paa begge sider indtet höyere ynske end at een god algemeen og bestendig fred til Christenhedens roe det evangeliske väsens sekerhed, og saa mange betrengde meniskers redning igien kunde blifve stiffted, da hafver Hans Kongl. M[tt] till Danmarck og Norge effter Hans Kongl. May[tt] af Sverige ved velbe[te] Hans extraordinarie Ambassadeur giorde nabovenlige anmoding och berömmelige exempel, sig företaget, mediations vercket tillige at angribe, og udj ligemaade med samlet haand at fortsette, og med samme ifver og nidkierhed som Hans May[t] af Sverig det hidintil giordt hafver, og endnu giör, derudj saaledes continuere indtill een billig seeker og allmindelig fred till de krigendes og dessen allesidz allieredes, med huilcke deris M[ter] M[ter] nu staar i förbund, fornöyelsse ved Gudz velsignelsse og bistand kand erholdes. Dog saafremt dee krijgende partier imod bedre forhabning högstbem[te] Hans Kongl. M[tt] till Danmarck og Norge velmente interposition icke skulde vilde antage, er Hans Kongl. May[tt] ingelunde tillsindz nagen af

parterne sin mediation at paatrenge, uanseedt Hans Kongl. May^{tt} ugierne skulde fornemme Hans sincere og fredelskende officia icke med lige erkiendelsse at skulde vorde begegnet.

5.

Den 5te kan och oförgrijpeligen tolereras.

5.

Andgående den Oldenborgiske og Delmenhorstiske successionssag lader Hans Kongl. May^{tt} af Danmarck det forblifve ved det svar, högstbem^{te} Hans May^{tt} udj sin de dato 23 Aug: 1674 till Hans Kongl. May^{tt} aff Sverig affärdigade skriffvelsse gifvit hafver, allenist er dette herhoos forafskiedat, at ingen af deris M^{ter} M^{ter} huarcken hemmelig eller aabenbare, endten Hertigen af Gottorp eller Hertigen af Plön med magt og vaaben nagen bistand skall eller vill giöre, eller via facti herudj naget tentere mens paa begge siderne iusticen sin fri og ubehindret lob lade, endog Hans Kongl. May^{tt} af Danmarck helles saavel herudinden som i alle andre sager effter mueligheden og billigheden vill gaa Hans Durchl. Hertigen aff Gottorp med raad og daad tilhande.

6.

Den 6te punct ähr ny, men kan oförgrijpeligen tolereras.

6.

Efftersom denne alliance icke till någens læsion eller nachdeel, mens alleeniste till een närmare indbyrdes förtrooligbed mellan begge deres May^{ter} M^{ter} og deris rige, lande og undersatter skall våre anseet, saa skall den icke præiudicere de tractater, som enten af deris M^{ter} M^{ter} med andre deris allierede paa enten af siderne kand hafve opretted.

7.

Kan oförgrijpeligen agnosceras intill cassationen aff Gottorfeska tractaten huilcket ingalunde kan admitteras och ähr conditio siné qua non.

7.

Og effter som Hans Kongl. May^{tt} af Sveriges Ambassadeur extra ord: foruden den almindelige stadfestelsse paa forige emellan begge högloft. croner oprettede tractater huarom

i förste artickel meldes og saa indstendig hafver varit begierendes at den sidste tractaten af A° 1660 her og i sär maatte vorde confirmered, og fornemmeligen til at udvise den omhyggelighed hand for Hans Durchl. Hertigen af Gottorp Hans interesse hafver, derhoos endog saa stipulerad at huad som heldst udj samme tractater velbem^{te} Hans Durchl. angaaende kand väre belofvet og förafskedet fast och urygget forblifve, huis deraf endnu ey vaar effterkommet det da herefiter at motte i verck stilles og exequeris, da enddog Hans Kongl. Mayt af Danmarcks Commissarier nochsammeligen her imod hafver remonstrered saadant icke allene uförnöden at väre, men endog saa at sige usömmeligt, effter som indtet vaar ey heller nogentid kunde befindes som i samme tractater stipuleret og paa Hans Kongl. May^t af Danmarcks side ey effterkommit väre skulle, er dog, for at lade see huor gierne mand udj alle muelige ting vill beqveme sig till huis med nagen billigheds skin begieres kand endeligen forafskedet, at forbem^{te} senist Anno 1660 sluttede tractat end og i sär Hans Durchl. Hertigen af Gottorp angaaende skall väre til ofverflöd her igen fuldbyrdet og confirmeret, udj fuld tillid og tilforsicht, at Hans Kongl. May^t af Sverige paa sin side ingen af de udj samme tractat mortificerede prætentioner och nominatim det Grefskab Delmenhorst ratione Ducatus Bremensis angaaende, under huad skin og prætext det väre eller nogensinde optenckis kunde nu eller i fremtiden directe eller indirecte skall paa ny röre eller igentage. Og saasom i saa maade merbem^{te} Hans Durchl. af Gottorp föruden det när slegt och svogerskaps baand hafver all den sickerhed og garantie

som hand nogensinde ynske eller bigiere kunde, saa skall og den strax effter senniste fredz fordrag imellem Hans Kongl. May^{t} af Sverige paa den eene og Hans Durchl. Hertugen af Gottorp paa den anden side Anno 1661 sluttede tractat, saasom indeholdende adskillige efftertenckelige ord og præiudicerlige expressioner, som icke siunis conform och gemess at våre bem^{te} fredz tractaters anden artickels udtryckelige bogstafver og den respect og lydighed som huer konge og regenter den eene for den anden hos hans undersatter bör snarere söye att styrcke og erholde end at sveke och krenckie, i alle maader våre casseret og ophefuet.

8.

Blifver oförgrijpeligen och så ståendes intill cassationen af tractaterna mädh Franckrijke.

8.

Endeligen efftersom begge deres May^{ter} May^{ter} udj god förtrolighed ere og fremdelis agter at continuere og forblifve med Hans May^{tt} Kongen af Franckerig saasom deris paa begge sider confædererte og allierede, högstbem^{te} deris May^{ter} May^{ter} og saa aldelis ingen missförstand jalousie eller ombrage er imellan, mens vel kunde taale, at den eenes ven ogsaa er den andens, da skal den punct udj seeniste mellan cron Sverig och Franckerig sluttede tractater, udj huilcken Hans Kongl. May af Franckerig forbinder sig indtet med Hans Kongl. May af Danmarck uden Cron Sverigies villie og samtöcke at slutte og handle, aldelis hermed vare casseret og ophefvit, saasom stridende icke allene imod seeniste fredzfordrags tilforne allegerede anden artickels klare ord mens end og imod den anden artickel udj denne tractat og imod den allmindelige scopum og ögemercke som mand sig i alle venlige forhandlinger og tractater foresetter, nem-

melig at den ene den andens gaufn og beste som sit eyget skal söge vide og ramme.

9.

Den 9de kan oförgrijpeligen så blifva ståendes.

9.

Skall og een huer staa frit for udj denne til ingens offension, mens allene till een almindelig og secker fredz befodring udj Europa oprettade alliance med at inträde.

Stormächtigste Konungh Allernådigste Herre.

Sedan mit, mädh sidste post affgångne allerunderdånigste, är iagh i förgåårs, som var den 20de hujus förmiddagen åter fodrat till conferentz mädh de vanliga Commissarier; och ähr tär vijdh föregånget, huadh som Lit: A bijfogade Protocoll mädh mehra uthvijsar, huar uthaf i synnerheet är att märkia, det på deras sijda tee icke alleenast söckia att vinna tijdh, som och att the icke villa sigh förbinda till tenna tractat, men heller skulle see, att beggie Konungar blefvo vijdh förra pacter, som iagh alltijdh tillförende hafver i underdånigheet berättat. Och emädan iagh i gåår var buden aff Rijkz Ammiralen till måhltidz, och Rijkz Cantzlern sigh och så tär infann, så förnam iagh aff Rijckz Cantzlerns åtskilliga discursser, att tee ten Gottorffeska saken mordicus insistera, velandes att hvadh emellan Eders Kongl. May[t], och det Hollsteenska Gottorffeska huset, som i ber[de] proiect förmähles, skall casserat och upphäffvit, och förteenskulld sådant i tenna tractat inryckt varda.

Och ehuru tee tillförende hafva sigh låtet förmärckia, att angående den passagen uthi teras contra proiect, om tee emellan Eders Kongl. May[t] och Franckrijke, som tee det uththyda, till teras præjudice ingångne tractater, ten vähl uthur ber[de] proiect till värckets faciliterande, blifva kunde, så måste iagh lijkvähl tär emot förmeena, tem både sökia att flattera tär mädh Franckrijke, emädan offt[berde] Rijkz Cantzlern i gåår tesslijkes gaf tillkänna, att tee tractater mädh Frankrijke till Danmarks präiudice, moste genom tenna tractat ochså aboleras, och ter före ingaleedes tenne clausulen uthlåtas böra; äfenvähl som tee och så gifva att förståå sigh vela ähn vijdare säkerheet hafva angående Bremens prætension på Dellmenhorst, för ten skulld och denna passage nödhvändigt moste blifva ståendes, och icke uthlåtas kan.

Och såsom iagh ifrån begynnelssen een mächta animositet emot det Hollsteen-Gottorfeska huset förspordt hafver, så förnimmer iagh alt framgent densamma icke minskas, uthan myket mehra tilltaga, läggiandes Cantzlern till och så i går myket om ten Hollsteenska saken, och den aigreur som här finnes emot det Furstl. huset, som och den rancor, hvilcken emellan beggie sijdors förnämbsta Ministrer förspörias, så att teras meningh på Danska sijdan uthan alt tvifvel ähr det coniointurerna skijna tem nu så favorable att tee förmeena sigh genom tractater något avantageust vinna kunna och rama sin tijdh: så att och för ten skulld trooer iagh fullkommeligen att så längie iag them här till ber[de] tractat

framgeent pouserar, tee häraff mehra lägenheet taga, att blijfva stijfvade samt vinna tijdh, och affsee huadh progress een och annan lährer hafva, sambt sädan tär effter taga dess messures. Migh gaf ochså Rijks Cantzlern att förståå, det iagh reeda här icke så ringa uthrättat hade, faståhn denna alliancen icke för sigh ginge, i det tee Klingenberg affärdat hade, mädh sådan instruction, som lijkvähl så myket möyeligit, fredztankarna i Hollandh avancerat hade. Iagh lährde ochså ett sådant suar till Eders Kongl. May^{tt} mädh migh bekomma, som goffvo noghsambt tillkänna det goda förtrooendet, som Konungen i Danmarck till Eders Kongl. M^{tt} drager. Så förgat ey heller Rijks Cantzlern vijdh ber^{de} lägenheet i sitt thal att föredraga, det han förmente Danmarck vara förnähr skeedt; som först ähr, att, huarföre Eders Kongl. May^{tt} tem icke notificerade, för ähn Eders Kongl. May^{tt} gick i Brandenburgeska landet? Sedan att Eders Kongl. May^{tt} hade een Konungen i Danmarck præiudicerligh tractat mädh staden Hamburg ingåt, och att under voro, det Eders Kongl. May^{tt} hade stadens deputerade, så stoor ähra och caresser bevijst, i Iöns Iuels nährvaro vijdh hoffvet. Så glömbde han ey häller, förmählandes Danska undersåtare hafva most i Stockholm 12 à 14 åhr löpa frustrerade sin rätt iblandh hvilcka han nämbde Rijks Ammiralen.

Tär hoos alldranådigste Konungh hafver iagh ey heller sedan H. Gustaff Hoorns affreesa, hvilcken bekandt ähr, huadh suar iagh aff Rijks Cantzlern bekom, tå iagh migh till een visite hoos honom anmählte, nembl. att Commissarierna hade all befallningh, hafft någon conference mädh honom; icke heller ser iagh där till apparence, uthan in propatulo, som vijdh den lägenheeten i gåår skedde. Tesslijkes nähr iagh denna saken Iöns Iuel recommenderar, suarar han migh mädh een såå insupportabel sufficance och kallsinnigheet; säyandes sigh hafva most bijda 2 åhr i Stockholm, och ähn tå icke hafva avancerat så myket, som iagh i dessa 3 månader.

Aff hvilcket alt iagh noghsambt att afftaga och förspöria hafver det oachtadt all på Eders Kongl. May^{tts} sijda använda flijt och vählmeenta åhåga till att igenom denna förtroliga sammensätning mädh Konungen i Danmarck, så vähl facilitera freeden i Christenheeten, som och beständigt underholla och stadfästa förtroendet beggie Konungarna emellan iagh lijkvähl ingen esperence hafver, att denna alliance lährer nå sin fullbordan; öfver det och säyes tessföruthan, att Hans May^{tt} i Danmarck ämbnar giöra een reesa på landet och förmodeligen någon tijdh thorde, som synes, blifva uthe, altså emädan tee migh vijdh Konungens nährvahro så längie uppehollet hafva, så lährer tee så myket mehr få tillfälle, till invändningar och plausible skeen, till att traissnera och draga saaken som tee sielff begiähra, för Konungens frånvaro skulld; tär iembte så tillstundar ochså gång vekan som och helliedagarna; tå intet plägar giöras; så att effter mina oförgrijpeliga tanckar, förtenskulld, Eders Kongl. May^{tz} respect icke vähl thåla kan, att iagh mehra på detta verket pouserar; heller här således längre blifver fåfängt uppehollen; uthan lährer vara det tilldrägeligaste, att effter den methode som Eders Kongl. May^{tt} i all underdånigheet iagh fördetta förmählt hafver, vänligen mädh första tagar mit affskeed, lämbnande på Ed^{s} Kongl. May^{tts} sijda alt uthj det ståndh som pacterna

vijdh handen gijfva, vijdh hvilke tee santè promittera tem oförryckt förblifva vela.

I det öfriga ähro mina oförgrijpeliga tankar, det denna migh uppdragna commission, hade vähl vunnit någorlunda sin effect, tär Franckrijke hade tär gijfvet den appuy som sigh hade bordt; ty ehuru iagh icke hafver at besuähra migh öfver H. Ambassadeuren Terlon, det han icke hafver låtet spöria sin goda villia, men så moste iagh lijkvähl täremot förmoda, honom icke haffva hafft behörliga ordres, gifvandes migh anleedningh sådant att indicera ett bref till honom som han migh hafver vijst af den i Stockholm varande Frantzöska Ambassadeuren Marquis de Fuquieres, hvilcket var i mächta froides termer inrättat till detta verkez avance, så att iagh moste komma på den gissningh att oförgrijpeligen antingen intenderar Danmarck någon secret och apart tractat mädh Franckrijke till sin conservation, heller lährer Danmarck så ringa appetit hafva till Franckrijkes såm till Sveriges venskap, och tär före eludera oss beggie. Alldenstundh så mycket migh vitterligit ähr, att intet ähnnu mädh den Frantzöska Ministern på denna ohrten slutet ähr, uthan blifver han tijdh från tijdh, som H. Terlon berättar, och iagh lätteligen troer, och så mädh goda ordh förtröstad. Och tär han uthj sin negotiation något essentielt förrätta skulle, så kommer där uthaff, att hans eena argument belangande offerten aff dee sechs hundrade tusende rdr: prævalerade för alla mina, och voro det vähl at den tractaten ginge för sigh, alleenast den voro så inrättad, så att man sigh på neutraliteten förlåta kunde, på hvilcket iagh och så mycket görligt pouserar Ambassadeuren Terlon.

Iagh moste ochså härvijdh beröra, huru såsom tee Danska veeta migh åthskilligt, att berätta, huadh till Eders Kongl. May[tt] i underdänigheet iagh hädan ifrån rapporterat hafver, och vänta tee äfen så vähl på posten uthur Sverige som iagh, så att tem till äfentyrs icke lährer vara okunnigt, huadh ordres Eders Kongl. May[t] migh i nåder gijfvandes varder; och ähr sådant att afftaga, i det tee här reeda för några vekor sedan, som iagh i underdånigheet Eders Kongl. May[tt] berättat hafver, mentionerade om tee proiecter, hvilcka uthur Hollandh Eders Kongl. May[tt] af H. Ehrensteen öfversända ähro, och Eders Kongl. M[t] mädh sidste post migh i nåder comunicerade, förundrandes sigh att iagh tem sådant secretera ville.

Tee uthj mina förra i underdånigheet mentionerade Hollendska saltskeepen ähro ähnnu här, oachtadh all remonstration, som tär emot aff Eders Kongl. M[tz] Resident skeer, igenom ten Hollenska här varande Residenten, uthj beslagh, förblifvandes

Eders Kongl. May[tz]
Allerunnerdånigste tiänare och unnersåtare
Nicolaus Brahe.

Coppenhagen d. 22 Martij A[o] 1675.

Stoormächtigste Konungh, Allernådigste Herre.

Iagh hafver seedan mitt sidste alldraunderdånigste, uthj min negotiation intet avancerat, uthan alldeeles blifvit stilla stående, aff orsaak

att iagh Eders Kongl. M^tts alldranådigste ultimatum, på det contra proiect, som, medh H. Marskalcken Horn, Eders Kongl. M^tt iagh i underdånigheet tillhanda skickade, som och in particulari migh berättat ähr att Eders Kongl. May^tt hafver i nåder varit i värcket till att migh det uthfärdiga låta affvänta moste, och för än iagh sådant bekommer, seer migh intet reelt uthrätta kunna; I dagh skickade Rijkz Ammiralen här till migh, och lät betacka sigh i underdånigheet det Ed^s Kongl. M^tt hade så nådigt behagat, för dess Kongl. Revision upptaga hans saak emoot R. Rådet H. Ebbe Uhlefeldt, tär iämpte han och vore adverterad, att vählbem^te H. R. Rådet Uhlefeldt hade sigh förklahrat, det han på sin sijda vore redebogen, att låta saaken genom venligh förlijkning afgiöras. Nu vore väl han H. Rijkz Ammiralen intet kärare än att uthan vidhlyfftigh trääta kunna nåå een endskap; men såssom han befahrade, det uthaf hans vederpart på intet annat härmedh anseedt voro, än till att vinna tijdh, och altså derigenom anleedning gifva att den nådiga intention som Eders Kongl. May^tt hade, till att effter iustitiens lopp terminera saaken, icke dess effeet vinna skulle; ty begiährte han iagh än ytterligare ville hoos Eders Kongl. May^tt saaken där hän i underdånigheet föreställa, att genom Eders Kongl. May^tts rättmätiga sentence, hon lagligen medh första afhielpas, och dom tär uthj afsägas motte ehuru hon och aflöpa kunde; på det hon eengång till huarie ändskap det och voro, tär uthi kommo: I natt är Hennes May^tt Drottningen i Danmarck nederkommen och hafver lyckeligen een Printz till värden bracht, hvaröfver strax styckerna af Castellet och vallarna 3 gångor lossades. Härmedh Eders Kongl. May^t iagh i then högstes mechtiga beskydd i all skylldigste devotion till all sielfbegiährligh Kongl. prosperitet befaller, och stedze förblifver

Eders Kongl. May^ttz
Allerunnerdånigsto unnersåtare
Nicolaus Brahe.

I natt klokan 12 blef Dråttningen förlöst mädh en ung Printze, och var stort alarme i staden alle styker kring hela staden blefvo 3 gånger löste, sampt uti alla klokär ringt och hela natten var hussett fult taf åtskilliga hofbetiänte som äffther gambla tiggerie moste hafva pänningar för de goda tiender de viste häröfver att berätta.

Coppenhagen d: 26 Martij A° 1675.

P. S.

Rätt nu var H. Terlon hoos migh och berättade det han af R. Cantzleren förnummit hade, det thee den Hollsteenska saaken ingaledes ville låta fahra, uthan att ber^de R. Cantzleren sigh låtet förliuda, där uthj på ett temperament betänckt vara; hvilcket när iagh först Eders Kongl. May^ttz allernådigste ultimatum förnimmer, och kan ber^de temperament fåå see, lährer iagh tå effter Eders Kongl. May^tts allernådigste migh vidh handen gifvande intention, mina mesures veeta att taga; i det öfriga som iagh någorlunda förnimmer in antecessum af Secreteraren Lillieflychts breff, det Eders Kongl. May^tts nådigste meeningh ochså ähr att icke vela förbinda sigh till guarantien extra Europam, och thee

ther emoot förebära sigh ringa uthi Östersiöen hafva, emoot det som Eders Kongl. May^{tt} tillkommer, och vidh thessa tijder myckit angeläget ähr, att kunna tillijka medh Eders Kongl. May^{tt} förbinda them, medh tydeliga och bundiga termer, contra quem cumque, effter det af migh giorde proiect, till försvar och guarantien af Östersiön, altså ifall iagh det andra af them effter nöye erhöllo, tohrde oförgrijpeligen tär emoot och så uthi gott betiänckiande vara, och icke alldeeles uthslås, till att och mögeligen lofva them guarantien, så uthi Wästersiöen, som och extra Europam, effter eendeeles thee så, som berördt, icke så stoort i Östersiöen hafva och Eders Kongl. May^{tz} säckerheet medh denna guarantie i Östersiöen så synnerligen styrckt blifver vijdh denna tijden; elliest producerade rätt nu Baron Iöns Iuel ett breff, såsom det tycktes, uthur Stockholm skrifvit, hvaruthi merckeligen beskrefves thee stoora armaturer och montering för folck gevähr och kläde, som man i Sverige giör, isynnerheet att uthi thee näst vidh Norie liggiande provincier, såsom Jämbte- Hällsingeland Ångermanland sambt Dahlarna, man pålagdt hade, af hvarie 3 bönder een knecht att uthgiöra, item af hvarie 50 af allmogen icke mindre än och af hvar präst, een ryttare hvilcket een stoor myckenheet folck uthgiorde; och att icke annars kunde slutas, än att Eders Kongl. May^{tt} een mächta vidtuthseende vichtigh dessein förehade; han tycktes ochså vara allarmerad öfver några tijdender som inkommo att Rijkzsfeldt H^{n} vidh Stargardh höllo rendesvous, om hvilcket iagh icke kundskap hafver, uthan förmenar Rijkzfeldt H^{n} några flera troupper till Bremen skicka, effter såsom han af migh adverterad är thessa tractater accrochera vela. Han berättar och Churförsten af Brandeburg vara reest till Haagh, mädh mehra slijkt.

Stormächtigste Konungh Allernådigste Herre.

Sedan mit sidst affgångne underdånigste, ähr intet uthj min negotiation förefallet, alldenstundh iagh aff Eders Kongl. May^{tt} förmodande nådigste ultimato, mina messures taga, och intill dess sådant migh tillhanda kommer endeles stadna moste; tesslijkes man och på Danska sijdan väntar att iagh något nährmare ähn migh uthlåta måtte, så som tem ey obekandt kan vara, det Eders Kongl. May^{tts} nådigste resolution iagh på deras öfverskickade contra proiect mädh första förmodar.

I gåår entretenerade migh i mit logemente Rijks Cantzlern mädh een visite, som mehrendeels 2 tijmar, och seent på afftonen intill mörckret varade. Tär vijdh han korteligen för denna gången Eders Kongl. May^{tt} i underdånigheet att uppreepa mädh den Hollsteenska saken operos var, at villia aff migh veeta något till förklahring, huarigenom Danmarck tär uthj nährmare satisfaction skeedde; säyandes änteligen sedan på båda sijdor monga åthskilliga förställningar skedde voro, och som på hans sijda till det uthj Contra proiectet intenderade måhl; altså täremot sustinerades på min sijda, att Eders Kongl. May^{tt} sigh icke kunde inlåta till det som Eders Kongl. May^{tt} uthj den puncten, anmodat blef, att emädan den proiecterade alliancen uthj alt Eders Kongl. May^{tt} till behagh lände, och tee tär emot icke hade stoort, heller fast intet den att niuta till godo, man tå ville låta een clausul, lijka som een compliment uthj

den Hollsteenska saken inrykies, till teras satisfaction, huar uppå som iagh lijkvähl migh icke inlåta velat, uthan replicerade, emädan det alleenast bestodo uthj een compliment, huadh tee desidererade, förtenskulld kunde ochså ten samma vähl uthlåtas.

Han producerade och sambt vijste migh ett breff aff Hans May[tt] i Danmarck, huarigenom högst bem[te] Hans May[tt] suarar Churfursten aff Brandenburg på dess anhollande om ruptur; sambt och Secours emot Eders Kongl. May[tt], det Hans M[tt] i Danmarck sådant affslagar som icke skee kunna, uthan att Hans M[tt] ville genom mediations officier sökia till att venligen träda emellan Eders Kongl. May[tt] och Churfursten, och alt different hiälpa bijläggia; velandes tär mädh Rijks Cantzlern vijsa mädh huadh promtitude tee inginge, huadh Eders Kongl. May[tt] monde aff Hans Kongl. M[tt] i Danmarck desiderera, och huru på teras sijda tee verkeligen in antecessum præsterade reeda det som igenom ten proiecterade alliancen man aff tem præsterat hafva ville, oacktadt att alliancen ähn icke sluten voro; tilläggiandes att tee altså kunde sigh befahra, det sedan tee reeda hade effectuerat huadh vijdh denna tijdh aff tem decidererades, att och Sverige teras vänskap sedan icke så nödigh holla thorde.

Han kom och vijdare på ten Brandenburgiska saken vidhlöfftigt mädh migh att thala, villiandes sondera, om iagh och icke kunde uthlåta migh något mehra positive och nährmare, ähn för detta om reconciliationen emellan Eders Kongl. May[tt] och Churfursten; tå iagh moste förevända som det i sigh sielff ähr, att iagh ähn icke hade vijdare ordres tärom, ähn huadh iagh för detta så offta förmodeligen till Hans May[tts] i Danmark som och heela freedsällskande värdens satisfaction, migh om Eders Kongl. May[tts] inclination till freeden, uthlåtet hade, belangande decentem requisitionem och andra desidererade föregående nödhvendigheeter på Churfurstens sijda. Och ehuru åtskilliga omständigheeter vijdh tenna conference förekommo, hvilka Eders Kl. May[tt] att i all underdånigheet mädh mehra och i behörligh fullkommeligheet rapportera, iagh nu vähl nödigt höllo, så nödhgas iagh lijkvähl mädh denna kortheet, för denna gångh affbryta, och till nästa post, att iagh sådant differera måå, i nåder migh in dulgeras kunde, underdånigst bedia, alldenstundh Hans Kongl. May[tt] i Danmarck migh i respect aff Eders Kongl. May[tt] hafver behagat att invitera, som till i dagh bitijda, som ähr Mondagh, och äfen tillijka bittida infaller posten, till een iacht vijdh Ibstrup heller nu så benämbde Jägersbergh 1 mijl ifrån staden, och som iagh förnimmer, sedan till een måhltijdh, till hvilchen iagh migh och att infinna min skylldigheet holler, och vijdare i all underdånigheet om ett och annat mädh nästa rapport att giöra icke underlåtandes varder, som ten tär imedhlertijdh och städze förblifver

Eders Kongl. May[tts]
Allerunnerdånigste tiänare
Nicolaus Brahe.

Coppenhagen den 29 Martij 1675.

Stormechtigste Konungh Allernådigste Herre.

Såsom Hans M[tt] Konungen rätt nu på stunden begärar iagh ville följa honom på iacht, altså beer iagh Eders Kongl. May[tt] unnerdånigst om förlatelse dett iagh ther igiönom blifver förorsakatt uti största hast raportera hvadh som emellan migh och Rixkantzlären passerade i går när han hooss migh en visit aflade, som var andra gången sedan iagh här har varitt, varandes dordinaire som man säyer där mädh mykett sparsam. Han begynte först att fråga huru wij mädh var andra stodo; och om iagh altidh blefvo vedh de tankar som iagh giönom mitt proiect som sedermera annotata öfver deras contreproiect mädh sigh förde, sägandes sigh förmoda dett iagh uti siälfva verkett skulle vissa hvadh iagh härtill dom mädh orden hade contesteratt, kommandes strax på Gottorpske saken, som de nu föregifva vara den endaste orsak som tractaten accroscherar och som iagh menar svårligen lär cederas. Han begynte att uprepa de formalier som där uti voro till Hans May[tts] præiudice insererade, kunnandes iagh ickie myke migh däröfver utlåta, som den som där af revera alldrigh har hört· mykett mindre rettatt doch ickie att uptäka min ignorence stälte iagh migh så mykett möyelicht var mykett ehrfaren derutinnan, menandes på min sida att man inthett kunde finna sigh der öfver offenderatt· äfther bemälte tractat voro deffensive inrättatt och ickie offensive, ståndes alla potentater fritt utan någon läsion taf andres förbundh på sådant sätt förse derass propre säkerheet och interesse, sedan nu vij detta på bådo sidor temmeligen envist hadde ventileratt frågade han migh om intet temperament stodo att förmoda och om man ickie kunde förena sigh om några mildare terminis sosom migh nu Eders May[tts] allernådigste ultimatum ännu ickie åhr inhändigatt, fan iagh bäst att blifva stadicht vedh verbo negativo, frågandes therhoos om iagh hadde något att förmoda i de andre punctis vilka och sina svårigheeter medh sigh hafve, han begynto siälf att uprepa dom och gaf ickie oförmärt att förstå dett de ickie håller a parte domiæ kunde ändrass, slutett bleff änteligen detta att ehuruväl han trägett begiärte ännu vetta mitt ultimatum, så insisterade iagh likvist så länge uti mine resonemens, att han låfvade migh på nytt villia upsättia derass ultimatum och dett migh för helgen tillställa medh de formalibus iagh förmodar visserligen lära finna sådant expedient att Eders Excell. lär kunna vara tillfredz mädh, ehuruvähl han trodde dett svårare voro ställa migh till fredz än Hans M[tt] konungen i Sverge, sedan togh han ett paper fram som Konungen hade besvaratt Churförsten på des anhållande om succurs vilkett som det var uti sådana terminis stält att Hans May[tt] alldeles affslogh des begiäran, beropandes sigh på mediationen vedh vilken Hans May[tt] ville förblifva, altså sade iagh migh här om villia i unnerdånigheet gifva Eders May[tt] part ickie tviflandes Eders M[tt] dett iu varder uptaga som ett teken taf Konungens gode och sincere intention, sedan berättade han att försten taf Plön hadde skrifvitt dett Churförsten voro sinnatt att söka bilägga saken mädh Eders Kongl. M[tt] förmedels Konungen i Danmarks interposition, iagh svarade att dett lär vara Eders May[tt] behagelicht, och när Eders May[tt] blifver

därom decenti modo anmodatt, så lär ett behörlicht svar derpå föllia förblifver i min dödh

Eders May^{tts}
Allerunnerdånigste unnersåtare
Nicolaus Brahe.

Cpenhagen 29 Martij 1675.

Stormächtigste Konungh Allernådigste Herre.

Uhtj mit, mädh sidsta post till Eders Kongl. May^{tt} affgångne alldraunderdånigste, berättade Eders Kl. May^{tt} iagh uthj skylldigste submission huru såsom aff Hans Kongl. May^{tt} i Danmarck iagh på Ifsstrup, heller nu så benämbde Jegersburgh 1 mijll härifrån Kiöpenhambn, var buden, på een så här kallad snäppe-iagdt, och bleff iagh tär aff högst bem^{te} Hans Kongl. May^{tt} mädh all nåde och civilitet, uthj respect aff Eders Kongl. M^{t} bemötter sambt och mädh een middags måhltijdh tracterad. Warandes vijdh måhltijden alleenast tee som på iachten varit hafva, och sattes på högra sidan främbst hoos Hans M^{tt} Printz Jurgen, och iagh främbst på vonstra handen, och likvähl under migh Hertigh Ernst Gunther. Sedermehra emädan iagh sågh migh alldeeles ståå stilla uthj min negotiation alldenstundh iagh Eders Kongl. May^{tt} nådigste ordres förväntade, isynnerhet som iagh och aff Eders Kongl. May^{tt} på mina underdånigste annotationer inga contra ordres bekommit hafver, ter förre præsumerade mina oförgrijpelige underdånige tanckar aff Ed^{s} Kongl. May^{tt} någorlunda aggreeras, hafver för ten skulld iagh nödhvändigt och icke otiähnligt i medlertijdh hollet i någon motte pousera vercket, ter före iagh på mina öfvergijfna annotationer till contra proiectet tär uthj min oförgrijpeliga meeningh Sub sperati effter den anleedningh iagh kunde aff migh sielff hafva, exprimeras, om Kongl. May^{tts} i Danmarck ultimato anhollet; på det iagh sådant i tijdh Eders Kongl. May^{tt} communicera och vercket så mycket snarare till ändskap befordra kunde; och på det Eders Kongl. May^{tts} upprätta intention desto bättre afftagas motte, såsom och att så mycket mehra styrckia iustificationen uthj affseende på alla händelser i framtiden hafver iagh icke otiähnligt hollet, mädh ett skriffteligt memorial min begiähran föreställa, som ähr aff bijlagen under lit A i nåder medh mehra att afftaga; anhållandes tär hoos om conferentz; i den förmodan att vijdh samma conferentz skulle migh och ber^{de} deras ultimatum både in materialibus som och formalibus behörligen inrättadt tillställas kunna. Och såsom conferencen migh änteligen i Onsdags förmiddagen tillstodz, så öfvergåffvo tee migh tåå alleenast teras meeningh förmedelst tenna skriffteliga bijlagan, som här hoos fogas under Lit B. huaruthj tee sigh lijkvähl uthj civile termes förklahra, till att moderera och mildra alleenast några vissa, uthj bilagan nämbda formalier, uthan och sigh veela förståå till moderation aff andra flera slijka som för hårda syntes, som och aff hoos gående protocoll Sub. Lit: C, May^{tt} icke difficulterade, det som i proiectet innehollas att acceptera, och sådant i anseende till dessa tijder och den nytta som på annat sätt Eders Kongl. May^{tt} aff Danmarcks vänskap nu tillväxchste. Och tär iagh mina underdånigste tanckar att yttra migh fördristade,

kunde iagh migh lätteligen persuadera låta till samma sentiment och meeningh, och sådant icke uthan högstvichtiga och importante raisoner och skiähl.

Ty såsom allernådigste Konungh och Herre, sedan tee sigh så vijdt uthlåtat hafva, att tee vela sigh förståå, till någon ändringh och mitigation uthj formalierna så ähr och vähl trooligt, att sådant kunde och lända där hän, att om icke realierna alldeeles ändrades, lijkvähl genom tee någon mildare expressioner ochså något temperament och medel vägh uthj tem finnas thorde; till hvilcket om Eders Kongl. May^{tt} migh dess nådigste parmission till att pro re nata där uthj på bästa sättet giöra mååga, som iagh kunde affsee det tiähnligst vara, så försäkrar Eders Kongl. May^{tt} iagh i underdånighet, det effter min underdånigste trooheet som Eders Kongl. May^{tt} iagh mädh förbunden ähr, skall sökia alt på tiänligste sätt, att mesnagera som iagh kan affsee bäst att lända till Eders Kongl. M^{ttz} tiänst. I det öfriga affbider iagh nu 2 ting att bekomma mädh all som största impatience, som ähr Eders Kongl. May^{ttz} alldranådigste ultimatum, sambt ochså tee Danskas änteliga ultimatum på mina annotationer, som iagh förmeenar tem under händerna hafva, hvilcka iagh önskade så inrättade blefve, att man tem emot huar andra iämka, sambt och sedan tär uthaff ett heelt värck giöra, och altså till slut skrijda kunde.

Men tär iagh så olyckeligh vore, och icke nu snart till ett gott slut komma skulle, så finner iagh coniointurerna så vulna, att dett som här till hafver i tractaterna varet difficilt lährer häreffter vara alldeeles ogiörligt. Hälst effter Brandenburg dagh ifrån dagh mehra anleedning gifver till ruptur, så att apparentligen Rijksfeldtherrn moste nödgas innan kort skrijda till verkeligheet. Förtenskulld vore det eena alleenast att på denna orten giöra, effter mina Eders Kongl. May^{tt} för detta i underdånigheet föreställta oförgrijpeliga, och mädh Secreteraren Lillieflyckt, som och sedermehra genom åthskilliga mina alldra underdånigste breff Eders Kongl. May^{ttz} nådigste diiudication lämbnade tanckar, att taga ett venlijget affskeedd, och migh på Eders Kongl. M^{ttz} vägnar vijdare referera på ten venskapen som ähr befästad, uthj ten Nordiska freeden.

I det öfriga såsom Ambassadeuren Terlon hvad vijdare på både sidor vijdh conferencen thalt bleff vijdhlöfftigare ähr att see; hafvandes iagh uthj min önskan högre intet, än att iagh ett sådant deras ultimatum kunde i dee terminis inrättat att iagh det emottaga, och som i formalierna altså tillijka in realibus något ändrat och förbättrat nu bekomma, så att iagh hade tilfälle Eders Kongl. May^{ttz} nådigste meeningh tär öffver til verckez accellererande, så mycket snarare inhämbta. Förthenskulld iagh ähnnu på ber^{de} ultimatum mädh flijt dageligen pouserar; the migh ochså vähl lofvat hafva, det mädh första att förfärdiga, och migh tillställa låta, aff hvilcket iagh vissheeten mädh det första lährer förnimma.

Och såsom ber^{de} protocollet uthvijsar, det vij om ten Gottorfeska saaken kommo till thals, altså och tee sade sigh veela uthlåta det ordet casseras etc: sade iagh migh det upptaga för ett gott teken, män tillade sådant lijkvähl mädh förordh att iagh thalte detta extra commissionem, och såsom aff migh sielff allenast discoursvijs förefrågande om tee for-

malierna tillades att det huadh tär uthj tracterat var, icke skulle nu heller i framtijden Hans Kl. May^{tt} i Danmarck præiudiceras etc. så kunde man kanskee det eena emot det andra såleedes iämka och altså komma öfvereens. I lijka motto påminte iagh, (och effter dee sade den vara lefvandes giordt i Wien) som uthaff migh sielff, om icke till det som i contra proiectet tahlas om ten Dellmenhorsteska saken kunde fogas eendeeles sålunda lydande ordh det Kongl. May^{tt} icke hade till den ända låtet thala därom i Wien, lijkasåsom Eders May^{tt} ville ryggia den i pacterna giorde cession heller slijckt! och hvadh een gångh uthj samma saak voro cederat icke skulle mehra ryggias heller något annat.

Wij kommo där ifrån sedan på guarantien i Östersiön, och blefvo tee som för detta fast tär vijdh, och såsom tyckes där uthj icke något veela vijka, att såsom tee ringa hafva uthj Östersiön, emot det som Eders Kongl. May^{tt} tär poussederar tem tär emot moste expressis verbis accorderas aff Eders May^{tt} guarantien i Westersiön.

I det öfriga alldranådigste Konungh hafver mig den härvarande Hanoverska uthskickaden, hvilcken uthj synnerligh ijffver till att befordra thessa tractater i anledningh aff den commission han aff sin herre hafver, alt framgeent continuerar, migh vijst ett breff aff Hans Durchl^{ts} aff Hanover, huaruthj Hertigen förmähler sigh tee Danskas contra-proiect igenom läset hafva, och ehuru vähl tär uthj han finner något, som vähl anstöteligt voro, så rådde lijckvähl Hertigen, att iagh sådana repræsentationer Eders Kongl. May^{tt} i underdånigheet göra ville, det Eders Kongl. [May^{tt}] tyckes sigh noghsambt alltijdh bemöda, och låta sigh suurt vara, att detta vercket bringa till godh ändtskap, så hafver iagh icke dess mindre ähn inga formelle skriffter sedt aff honom inleffrerade, på hans Konungs vägnar, och tärigenom något uthrättat, ehuru att H. Ambassadeuren Sparren uthur Paris nyligst berättar, det Konungen i Franckrijke till att änteligen vinna Danmarck, skall sigh hafva uthlåtet att ville förstå sigh till anticipera på 2 åhr treehundrade tusende Rijksdaler subsidier åhrligen till att erläggia till Danmarck; men hafver ber^{de} Terlon ähn inga vijssa ordres tär om bekommet.

Elliest producera tee Danska een och annan expedition och breff, huarmädh tee veela vijsa sigh reeda fullgiöra det som man aff tem i aliancen desidererar; oacktadt alliancen ähn icke sluten ähr, såsom tee Käysaren på dess nyligen hijt affärdade staffeta anhollandes om folck och secours emot Sverige skola hafva suarat, och vijste deras breff, att tee iförmågo aff den giorde alliancen, sigh icke skylldige hölle den begiährte secours att skicka.

I det öfriga skall man i Hollandh hafva suarat den Danska plenipotentiario Kleigenberg, tå han myket hade styrckt till fredeliga consilier, och berättat till den ända Hans Konungh mädh Eders Kongl. May^{tt} vara i verket att giöra een alliance, det ehuadh alliance som och emellan Eders Kongl. May^{tt} och Danmark giordes, sådant aff Hollandh icke annars upptagas ähn för een ruptur mädh Hollandh. Elliest skall ber^{de} Klingenbergh i Hollandh myket pousera på bethalningen aff tee för Dannemarck resterande gambla subsidier.

Om Printz Jurgen berättas på denna orten af een deel, honom vara sinnad, att mädh det första giöra een reesa till åtskilliga potentaters armeer, för förfahrenheetz och divertissements skulld denna sommaren öffver, och ähro terföre hans equippage och rustvagnar färdiga, men een deel vill berätta tär emot i fortroende, såsom vore han sinnad att emottaga och commendera några troupper, som kommo ifrån Hessen, och före tem hijt neder till att conjungera tem mädh een deel som ståå i Hollsteen till altsåå fåå ett corpus tillhopa aff 10 à 12 tusend man, och sedan tem föra lijkasåsom under Hessens auspicijs; huadh rätta grunden här aff ähr, lährer tijden snart uthvijsa. Till et slutt hafver Ed^s Kl. M^tt iagh underdånigheet communicera velat, huru vijda som Hans Durchl. Hertigen aff Hanover i denna alliance att inneslutas desidererar, som aff bijlagen Sub. Lit. D: hvilcken dess här varande Abgesandte så migh, som Rijcks Cantzlern insinuerat hafver mädh mehra ähr att see. Jagh förblifver

Eders Kongl. May^tts
Allerunnerdånigste unnersåtare
Nicolaus Brahe.

Coppenhagen d: 2 Appril A° 1675.

Proiect.

Emedan desse vidthuthseende coniointurer och den fahra, som förmedelst den nu uthj Europa upptände krijgslåga, alla Christenheeten och förnemmeligen dee Evangeliske religions-förvandter synes att öfver hängia, hafver gijfvit Hans Kongl. M^t aff Sverige anleedningh till at affärdiga dess R. R: (Tit:) såsom dess Ambassadeur Extra ordinarie till Hans Kongl. M^t aff Danmarck och Norie till att öfverläggia och mädh eenhälliga råådh och anslagh att uppfinna dee meddel och vägar, huarigenom sådan för ögon suäfvande fahra uthj tijdh förekommas och affvärias kunde, och den önskeliga freedh och rooligheeten både heela allmenna Christenheeten igen gijfvas som och i dessa Nordiska rijken och landh för sigh särskilldt oföranderligen erhollas kunde; ty hafver Hans Kongl. May^t i Danmarck och Norie till att möta Hans Kongl. May^tt aff Sverige uthj dess högst berömmeliga ijffver för den allmeena Christenheetens freedh och roolighet, mädh lijka nijtällskan, och till att låta spöria och förståå icke mindre begiährligheet på sin sijda till att erhålla een evig varande, och oföranderligh förtrooligheet, emellan dessa Nordeska Chronor, committerat och befullmächtigat den högh- och Wählborne etc: och dem beordrat öfver detta högst nyttiga verck Wählb^te H. Ambassadeur Extra ordinaires förslagh att höra, och huadh till dess befodringh tiänligt vara kunde, vijdare mädh huarandra att concertera och öfverläggia, och sedan beggie sijdors befullmächtigades procuratorier och fullmachter ähro rigtige befundne, och emot huar andra förväxlade ähr man tå änteligen effter åtskilliga holldne conferencer om effterfölliande articler fullkommeligen eense vorden.

1.

Skall den venskap som emellan begge deras M^ter^ M^ter^ och deras rijker, land, och undersåtare vijdh förrige tractater och förbundh ähr upprättadh och befästad, alt framgeent fast och oryggeligh förblifva.

2.

Huarföre och icke alleenast, huadh till styrckio och conservation aff een inbördes förtrooligheet emellan beggie rijkerna, igenom förbenämbde pacter ähr slutet och föraffskedat, noga skall observeras och i acht tagas. Men tär uthöffver beggie deras M^ter^ M^ter^ vara förbundne huarandras gagn och bästa, uthj alla motto att befordra och försuara mädh ordh och giärningar, lijka som sit egit, och huad som hälst den andras person, regerinngh, rijker, landh och undersåtare, kan vara för nähr och till skada, det sökia att affvända, och så mycket möyeligt ähr at förhindra.

3.

Alldenstundh och förfahrenheten hafver alt för mycket uthj förriga tijder uthvijst att nähr andra omkring liggiande rijker och stater mädh huar andra uthj feygde hafver varet begreepne den neutralitet uthj hvilcken beggie deras M^ter^ M^ter^ sigh hollet hafva, icke hafver kunnat guarantera deras undersåtare, att icke dem tillhöriga skeep och godz fiendteligen ähro bemötta, och emot upprättade tractaters klahra ordh, uppbrachta, och deels alldrigh restituerade, deels först effter een longh och mödosam process doch äntelijgen gijfne tillbaka, effter tärpå använd stoor bekostnad och åthskillige uthståndne förtreteligheeter, eller uppå deras M^ters^ M^ters^ strömmar och fahrvatn een och annan excess ähr begången. Ty på det slijckt håreffter kunde förekommas, ähr härmädh slutet och föraffskedat, at om någon, sådan neutralitet oachtadt, sigh skulle understå deras M^ter^ M^ter^ antingen beggie eller een aff tem, på dem tillhöriga strömmar, siöar och fahrevatn något inpass att giöra, och antingen den säckerheet och frijhet, som där vara bör, at violera och kränkia, heller och uthj deras rättigheeter, något förfångh att tillfoga, eller deras undersåtare uthj commercier det vare sigh innan eller uthom Europa att infestera; tå skolla deras M^ter^ M^ter^ sådan hostilitet och våld att affväria, huarannan secondera och bijträda, mädh sådan inbördes ahsistence, som sakens och fahrans beskaffenheet kräfer, och man vijdh förefallande lägligheet sigh nährmare om föreena kan. Och så framt Aggressor, som sigh till bem^te^ öffvervåld fördristar, icke genom venliga officier och inrådande skulle veela sigh bequähma, den læderade tillbörligh satisfaction att gijfva; tå skolla teras M^ter^ M^ter^ förbundne vara, till inbördes secours deras kraffter och vapn att coniungera, och intet stilleståndh, freedh heller underhandling mädh Aggressore att ingåå, uthan föregående inbördes communication samtyckie, approbation och erholldne satisfaction.

4.

Yttermehra kunna beggie deras M^{ter} M^{ter} icke uthan största bekymmer och mädhlijdande ansee, det bedröffveliga tillståndh, huaruthj den största deel aff Christenheeten vijdh denna förderfveliga feyde ähr stadd uthj, och såsom högstbem^{te} teras M^{ter} M^{ter} på beggie sijdor intet högre önska, ähn att een godh allmeen freedh till Christenheetens roo, det Euangeliske vesendetz säckerheet, och så monge beträngde menniskiors reddningh igen kunde blifva stifftadt; Ty hafver Hans Kongl. May^{tt} af Danmarck och Norge effter Hans Kongl. May^{tts} aff Sverige genom vählbem^{te} dess extraordinair Ambassadeurs giorde naboevenlige anmodningh, och berömlige exempel, sigh företaget mediationsvercket tillijka at angrijpa och uthj lijka motta mädh sammansatt handh att fortsättia, och mädh samma ijfver och nijtällskande flijt, som Hans M^{t} aff Sverige det alt härtill giordt hafver, och ähnnu giör, där uthj sålunda continuera, intilldess een billig säker och allmeen freedh till tee krijgandes och tess å beggie sijdor allierades, mädh hvilcka deras M^{ter} M^{ter} nu ståå i förbundh, goda förnöyelse genom Gudz velsignelse och bijståndh kan erhollas. Doch så frambt dee krijgande parterna emot bättre förhoppningh, högstbem^{te} Hans Kongl. May^{ttz} i Danmarck och Norie vählmeenta interposition icke skulle veela antaga, ähr Hans Kongl. May^{tt} ingalunda sinnad någon aff parterna sin mediation at påträngia; oansedt Hans Kongl. May^{tt} ogiährna skulle förnimma dess sincere och freedällskande officier, icke mädh lijka erkiennelse bemöttas. Icke dess mindre lofvar Hans Kongl. M^{tt} i Danmarck alt framgeent och oföranderligen at förblifva vijdh den oryggeliga venskap, som i pacterna rijken emellan befästad, sambt dee antagne venlige mediations-officier till freedens befrämmiande, ähnligt ähr.

5.

Angående den Olldenburgiska och Dellmenhorsteska succession saaken, låter Hans Kongl. May^{t} i Danmarck det förblifva vijdh det suar som högstbem^{te} Hans May^{t} förmedelst de dato 23 Aug^{ti} 1674 till Hans Kongl. May^{tt} af Sverige affärdigade skriffvelse gifvit hafver. Allenast ähr detta här hoos för affskeedat, att ingen aff deras M^{ter} M^{ter} huarcken hemmeligen heller uppenbarligen, antingen Hertigen aff Gottorf, heller Hertigen aff Plöen mädh macht och vapn något bijståndh skall eller vill giöra, eller viafacti tär uthj något tentera; men på beggie sijdorna iusticen sitt fria och obehindrade lopp låta, endoch Hans Kongl. M^{t} i Danmarck så vähl häruthj som i alla andra saker effter all möyeligheet och billigheet, heller skall veela gåå Hans $Durchl^{t}$ Hertigen aff Gottorff mädh rådh och dådh tillhanda.

6.

Efftersom denna alliance icke till någons læsion heller förfångh, men allenast till een nährmare inbördes förtroligheet, emellan beggie deras M^{ter} M^{ter} och deras rijker landh och undersåtare skall vara anseedt, så skall den icke præiudicera dee tractater, som eentera aff deras M^{ter}

M[ter] mädh andra deras allierade på den eena heller andra sijdan kan hafva upprättadt.

7.

Och efftersom Hans Kongl. May[ts] aff Sverige Ambassad: Extraord[e] föruthan den stadfästelse igennem på förriga emellan beggie Högl. Chronor upprättade tractater huarom i första artikel förmåhles, och så hafver påmint, att den sidsta tractat de A[o] 1660 här ochså särskilldt, skall blifva confirmerad, förnembligen till att tär mädh uthvijsa ten försorgh som han för Hans Durchl[t] aff Gottorfs intresse drager, så att stipuleras motte att huad som helst uthj samma tractater välbem[te] Hans Durchl. angående, kan vara belefvat och föraffskeedat, fast och oryggiat förblifver, och hvadh där uthaff ähnnu ey efftèrkommet vore, det tå häreffter motte verckstellas och exequeras. Så ändock Hans Kongl. May[tz] i Danmarck Commissarier hafva remonstrerat denna försäkringh onödigh vara, efftersom intet skulle finnas vara i samma tractater stipulerat, som icke på Hans Kongl. May[tz] i Danmarck sijda, ähr effterkommet; icke dess mindre ähr till att låta seo, huru giährna man uthj alla möyeliga tingh, vill sigh bequähma till det som mädh någon billigheet begiähras kan, änteligen föraffskeedat, at förebem[te] A[o] 1660 slutne tractat seerdeeles angående Hertigen aff Gottorff skall till öfverflödh härmädh på nytt fullbordat och confirmerat vara; uthj ten fulla tillijt och tillförsigt, att Hans Kongl. M[t] aff Sverige på sin sijda icke aff the uthj samma tractater mortificerade prætensioner och nominatim Grefskapet Dellmenhorst ratione ducatus Bremensis angående, under huadh prætext det vore, eller någonsindz och tänkias kunde nu eller i framtijden directe eller indirecte skall på nytt röra eller igen taga. Och såsom i sådana motta merbem[te] Hans Durchl. aff Gottorff föruthan det nähra slegt och suägerskapsbandet hafver all säkerheet och guarantie som han någon sin önska heller begiähra kunde, huarföre såsom mädh den emellan Hans Kongl. M[t] i Suerige på den eena och Hans Durchl. Hertigen aff Gottorff på den andra sidan A[o] 1661 slutne tractat till ingen vidrigh intention emot huem det och vore, anseedt varit hafver, altså förklaras ähn ytterligare härmädh, samma tractat Hans Kongl. May[tt] i Danmarck och dess intresse uthj ingen motta skola lända nu heller i framtijden till huarie hinders meen heller præiudice.

8.

Endteligen efftersom beggie deras M[ter] M[ter] uthj godh förtrooligheet ähro och alt framgeent där uthj achta continuera, och förblifva mädh Hans May[tt] Konungen aff Franckrijke såsom deras på beggie sijdor confoedererade och allierade, Högstbem[te] deras M[ter] M[ter] ochså alldeeles intet missförståndh, Ialousie heller ombrage ähr emellan, men vähl kunna thåla, att den eenes vän ochså ähr den andras, så förklahras iämbvähl härmädh den tractat som emellan Chronan Sverige och Franckrijke A[o] 1672 giordes till ingens læsion inrättadt varet hafva, förtenskulld ochså mycket mindre Hans Kongl. M[t] i Danmarck häreffter lända till förfångh i några motta, ey heller där hän ansees och uthydas böra.

9.

Så skall och huar och een fritt ståå uthj denna till ingens offension, men alleena till een allmeenneligh och säker freedz befordringh uthj Europa upprättade alliance, mädh att inträda.

Stormächtigste Konungh Allernådigste Herre.

Iagh monde mädh sidst affgångne post, Eders Kongl. May^t i skylldigste underdånigheet berätta huru dessa tractater tå förevetade, och att iagh nödigt höllt på ett vist proiect, tanquam ultimati loco, och det alldra sidsta som på denna sijda kunde reflecteras uppå, att uhtkasta sambt och det hoos migh i förrådh beholla; hvilcket iagh och Eders Kongl. M^t isynnerheet till att ingen tijdh försuma i all underdånigheet tillhanda skickade, såsom på hvilcket Eders Kongl. M^t hade tillfälle att in eventum och tydeligen rätta, dess nådigste tankar, om Ed^s Kongl. M^t skulle i nåder gott finna migh instruera och behörligh fullmacht gifva till att vijdh een så ohngefähr lydande tractat fria händer hafva till att pro re nata till Eders Kongl. M^ts tiänst bäst iagh kunde och tiähnligst sågo, sluta; hellst som iagh förmodade, ten samma tractat i några motto ähn tå kunna förbättrat varda. Imedhlertijdh ähr och Secreteraren Lillieflycht tredie dagh påsk som var i Tisdags morgon ankommen, mädhbringandes Eders Kongl. M^tz nådigste resolution till att fatta ett ultimatum; hvilcket iagh migh frögdar mästedeels vara lijkmätigt mina ringa oförgrijpeliga tankar, som iagh änteligen ultimati loco och till ett slut i saken hoos migh sielff fördt hafver, discreperandes och så Eders Kongl. M^tz alldranådigste meeningh alleenast ifrån ber^de nyligst öfverskickade proiect, först belangande guarantien Extra Europam, sedan tractaten mädh Furstl. huset Gottorff angående, tärvijdh Ed^s Kongl. May^t icke om något temperament uthj ten saken förmähler. Jagh hafver förthenskulld ett proiect affattat effter Eders Kongl. M^tz alldranådigste inkombne ordres och sådant här hoos Sub Lit: A: uthj all underdånigheet öffverskickar; tär uthj iagh på ett ordh heller några mehr heller mindre till föllie aff Eders Kongl. May^tz generositet, icke så noga sedt, uthan heller velat tee Danska tär uthj foga, effter deras opsatt, och mädh tiähnligh facilitet, att tem tillijka conduicte anleedningh gijfva; men realiteten sielff angående, min skylldigheet hollet Eders Kongl. May^tz intention alldeeles att föllia. Förtenskulld neutraliteten hafver iagh uthj slutet aff den 4 punct fattat mädh fåå och bundiga ordh, alldenstundh iagh vähl förnummit, att ten guarantien som förmähles, att Eders Kongl. May^t blefve tvungen att præstera ex tenore instrumentij pacis, tem mycket mehr efftertänkeligh förekommer, ähn tee sigh uthlåta, befahrandes tee Eders Kongl. May^t ett mycket stoort verck till att vinna nya conquester i Tysklandh, förehafva. Uthj den 3^die § huadh guarantien Extra Europam angåer hafver iagh det förandrat till huadh s o m i n o m E u r o p a ä h r. Och huadh den Bremiska prætensionen på Dellmenhorst uthj den 7de § angåår hafver iagh remitterat på sielffva genuine orde-förståndet uthj ten Roskildt och Kiöpenhambska freeden, huars interpretation alltijdh ähn tå Eders Kongl. M^t det ringaste till

hellfften tillståår och lämbnas ähnnu i förra tillståndh och villkåhr, och lijkasom lis sub Iudice. Tractaten mädh Gottorff och huad som uthj samma § tärom förmähles, hafver iagh uthj detta proiectet alldeeles förbijgått, ehuru iagh i oförgrijpeligh underdånigheet tär förehöllo, att tär man på Danska sijdan slätt icke ville acquiescera, uthan något in specie hafva angående offtber^de tractaten mädh Gottorff, alldenstundh Eders Kongl. M^t i det migh mädh Secreteraren inhändigade, dess nådigste effterrettelse' tär hän meddelar, att iagh icke skall den conditionen ingåå, det ber^de tractat måge casseras, förtenskulld vähl fogeligen till att komma uthur ten saken, een uthj mitt förra proiect inryckte clausul till äfventyrs admitteras kunde (ehuruvähl iagh icke alldeles tviflar kunna det vinna, att den Gottorfeska saaken efftor detta mit proiect heelt excluderat blifva thorde) nembl. ohngefähr således lydande att emädan mädh tee emellan Eders Kongl. May^t och Hans Durchl. aff Gottorff slutne tractater till ingen vidrig intention emot huem det och vore, ansedt varit hafver, altså förklahras ähn ytterligare härmädh sådana tractater Hans Kongl. May^t i Danmarck och dess intresse uthj ingen motta skolla lända nu heller i framtijden til huarie hinder meen heller præiudice. Betydandes den samma och i synnerheet detta, att såsom tee uthj sitt proiect hafva föregijfvit, sådan tractat lända till teras præiudice, tenna clausul lijkvähl teras intention i så motta contradicerade och till intet giorde: förtijgandes i det bijfall som Eders Kongl. May^t i det öfriga aff huar rättsinnigh varder bekommandes i fall tee på deras sijda skulle detta raisonnable och aff ett rätt Kongeligit genereust och cincert gemuthe härrörande temperament att sigh bequähma till det som mädh glimpf och billigheet kan prætenderas, tiähnligt vara att komma uthur saaken, icke admitterade; tiähnandes ochså detta änteligen till ett rätt proff huarigenom man klart nogh afftaga kunde, om på den Danska sijdan ochså mädh den här till föregijfne åstundan, att mädh Eders Kongl. M^ts leffva i seerdeles goodh förtroligheet, man något synnerligt alffvare i sinnet hade. Huadh Eders Kongl. M^t i nåder elliest påminner angående den 5 § och det i deras contra proiect allegerade breff till Eders Kongl. M^t ähr till föllie aff Eders Kongl. May^t nådigste intention alldeeles uthlåtet, och i det öfriga passus utilis behollen; i lijka motto den 8 §: angående alliancen mädh Franckrijke, sambt där uthj mädh fåå ordh alleenast inryckt och behollet, huadh som kan uthvijsa Eders Kongl. M^ts begiährelse att så Frankrijke mädh Danmarck som vice versa Danmarck mädh Franckrijke, och sedan beggie allierade Kongl. Kongl. M^ter M^ter mädh Eders Kongl. M^t som deras mädh allierade, uthj beständigt förståndh att lefva förbinda kunde

I synnerheet påminner sigh Eders Kongl. May^t i nåder huru iagh uthj mehra bundiga och amplare terminis uthj mit öffvergijfna proiect vänskapen och förtroligheeten emellan alla tree Konungarna inryckt hafver; men såsom den Frantzöska Ministern ähr mädh tee Danska alldeeles eenigh, att een separat tractat ingåås tem emellan, säyandes ber^de Franska Ministern, att Danmarcks intresse något divers vore i några omständigheter i esgard till Sverie ifrån det intresse som Franckrijke mädh Danmarck hade; förthenskulld iagh mädh några fåå, men

lijkvähl bundige ordh alleenast, detta att inryckia och mentionera velat, på det intet hinder uthj tractatens actieverande tär uthaff inkastas motte. Jagh hafver nödigt hollet att in antecessum öffver detta proiectet mädh Cantzlern conferera, hvilcken conference iagh och mädh honom i gåår om morgon i hans huus hade, hafvandes iagh och sedermehra proiectet öfvergijfvit till Commissarierna och om ofördröyeligh conference anhollet, och märckte iagh aff ber^{de} conferentz mädh R. Cantzlern att tee låta sigh förliuda som ville tee ·mordicus insistera ten Gottorfiska saaken, och tär uthj begiähra någon satisfaction; ehuru iagh lijkvähl förhoppningh hafver att någorlunda Eders Kongl. M^{ts} intention härvijdh erholla, om icke effter detta sidsta proiectet, lijkvähl mädh sådant tiähnligt temperament, som uthj mit första i underdånigheet öfverskickade proiect och här ofvan till allegerat, finnes. I dee öfriga puncter seer iagh icke att så stoor difficultet lährer vara, så att Eders Kongl. May^{tt} skullo vara betiähnter terföre tractaten att uppeholla. Men tär emot förmodan tee Danska för den Gottorfeska saaken låto på deras sijda tractaten accrochera och det föreslaghne temperament ingaleedes aggreerade, ähr det tå ett vijst tekn, att tee icke reellement intendera att träda mädh Eders Kongl. May^{tt} i den föreslagne förtrooligheet; förtenskuld iagh och så Eders Kongl. May^{t} i all underdånigheet beder, på sådan event och händelse migh mädh dess nådigste resolution att försee, om iagh icke altså måge mädh denna tractaten anståå låta, och elliest skicka migh till att på bästa recommendera den i pacterna rijcken emellan stadhfästade venskapen, sambt taga venligit affskeedt, lämbnandes Residenten under charrecter aff extra: Envoyè, huilcken iagh berättade vara på all händelse instruerad ifall Konungen i Danmarck något serdeeles skulle hafva att påminna. Elliest ähr vijsst att ten Danska Ministern i Hollandh hade taget penningar aff Hollandh, som man berättar een summa till ett hundrade tiugo tusende rijkdalr. äfen så vähl som ochså några subsidier aff Spanien. Men den Frantzöska Ministern Mons: Terlon tesmoignerar sigh där uthöfver mycket content, säyandes sigh noghsambt vara försäkrad, sådant icke vara skeedt till att ingåå något nytt engagement — men alleenast hafva bekommit bethalningh på resterande subsidier. Hvilcket lijkvähl Eders Kongl. May^{ts} högst upplystare diiudication i underdånigheet iagh lämbnar, om och een sådan summa uthan något engagement kan gifvas och emottagas. Och tär iagh migh fördrista skulle mina oförgrijpeliga underdånigste tanckar att yttra, tycker migh annars icke ähn att tee Danska vijdh tessa coniunturer sin conduicte såleedes föra, det emädan tee på alla sijdor så synnerligen carresseras och teras venskap för nödigh holles; tee och allastädes tär tee alleenast kunna fåå taga penningar så vähl aff Franckrijke som aff tee andra allierade, och lijkvähl söckia att blifva uthan verckeligt engagement.

I det öfriga förnimmer iagh ochsä här att staden Hamburgh aff tee allierade, såsom Keysaren Spanien, och Brandenburgh, mycket blifver menagerat, tär ber^{de} stadh icke skulle i någon motta styrckia den aff tee allierades contra partij: isynnerheet att teras skiep i Spanien och annorstädes skulle blifva confisquerade och i siöen uppbrachte: och såsom ber^{de} stadh beståår uthaff handel och traffiq, så ähr att besöria

det och staden sigh lätteligen annars och till vidrigheet emot Eders Kongl. Mts intresse, att förklahra tvungen och förorsakad blefve, till synnerligh affsaknad och skada, serdeeles för Eders Kongl. Mts tär nähr vijdh belägna länder. Förtenskulld underkastas Eders Kongl. Mts nådigste gottfinnande om till att styrckia berde stadh uthj framgeen godh affection emot Eds Kongl. Mt och dess intresse, tiähnligt kunde vara, sådant antingen genom dess nådigste breff, heller och tilläfventyrs genom affsändande aff någon dess Minister vijdh regieringen uthj Brehmen, att verckstelligt giöra Eders Kongl. Mayt i nåder behagade. Och sluteligen såsom iagh nu mädh all flijt arbetar på detta sidsta proiectet att komma till slut, så väntar iagh ochså ehuru om godh ändskap iagh mehra förhoppningh migh nu giör ähn för detta. Lijkvähl in eventum Eders Kongl. Mts nådigste resolution om det mädh föra post i underdånigheet öffver skickade proiectet på det iagh uthj tijdh, såvähl på det eena som det andra, och änteligen på ett vist fullkommeligen måge vara instruerad, och hafva den lyckan ett vijdh dessa besuärliga coniuncturerna som serdeles suadera att man iu före iu heller vinner Danmarck gemeena vählfärden tilldrägeligt slut mädh första att giöra. Önskandes dertill iagh aff Gudh ten högste dess nådigste vällsignelse, aff högden isynnerhet Eders Kongl. Mayt. till een evärdelig gloire hoos hela värden, och den värda posteriteten, och sambteliga Eders Kongl. Mts troghna undersåtare till vählfärdh och uppkombst. Huarmädh iagh städse förblifver

Eders Kongl. Mayttz
Allerunnerdånigste tienare
Nicolaus Brahe.

P. S.

Och alldranådigste Konungh.

Rätt som iagh breffvet slutat hafver, skickar migh ten härvarande Furstliga Hannoverska affgesandten bijfogade Sub. Lit: B: skriffvelse, effter han för opassligheetz skulld sielff icke kan komma uth; huaruthj emädan Hans Durchl: berde sin minister skall dess sentiment öfver alla puncter uthj contra proiectet uthförligen tillskrijfvit hafva, han tvenne ting på sin herras vägnar recommenderar och till ett meedel föreslåår; först uthj ten Gottorfeske saaken och sedan neutraliteten angående. Hvilcke beggie alldeeles ähro iämlijke mina härvijdh förande tanckar och styrckes iagh så mycket mehr tär uthj som iagh häraff förspörier högt bemte Hertigs synnerliga ijffver och Zèle till detta vercketz lyckeliga fullborden, anseer och dessa Hertigens tancker som tee hvilcka komma uthaff Eds Kongl. Mayts allierade hvilcke för det gemeena bästa, och Eders Kongl. Mts godh intention hafver, sambt och stoort intresse tagar aff Danmarcks ven- heller fiendskap emot Eders Kongl. Mt förbijgåendes att tee ochså komma aff een högh förnufftig herre, som stoor conduicte haffver. Rätt som iagh detta skrifver, besöker migh Principal Commissarien ten iagh proiectet i gåår låt inhändiga H. Grefve Frijs, kommandes från Rijks Cantzlern, och bestodh hans proposition mädh contestation aff mycken venlighet först tär uthj om iagh icke kunde nährmare förklahra migh uthj den 3die puncten angående commercierna extra Europam; tär på iagh migh icke vijdare uthleet ähn att möyeligen

något kunde insättias som äntå till pass kommo, och guaranterade alla, beggie Konungarnes fahrvatn. Det andra var om ten Gottorfeska saken, om iagh icke eendeeles ähn något nährmare velandes säya såsom till ett temperament migh tär öfver förklahra kunde. Men iagh hafver migh denna gången den saaken angående till intet uthlåtet uthan det ähn tillbakahållet, låtandes till vijdare bevenda vijdh proiectet, som den nu i denna saken inrättat ähr. Eders Kongl. May^{t} behagade migh i nåder öfver alt informera på det iagh veeta motte huru iagh migh på det eena och andra hade att rätta, skolandes iagh ähntå vähl veeta Eders Kongl. May^{tz} tiähnst härvijdh på bästa sättet att mesnagera.

Ultimat proiect.

Emedan desse vidtutseende conjuncturer, och den fahra som formedelst den nu udj Europa uptände krigslåga, all Christenheeten, och förnämligen, dhe Evangeliske Religions-förvanter synas att öfverhängia, hafver gifvitt Hans Kongl. M^{tt} af Sverje anledning, till att affärdiga dess rikes råådh, Admiral och Admiralitets rådh, den högvällborne Herre, Niells Brahe, Grefve till Wisingsborg, Frijherre till Cajana Herre till Ridboholm och Sesvegen: såsom des Ambassadeur extraordinaire till Hans Kongl. M^{tt} af Danmark och Norge; till att öfverläggia och medh eenhälliga rådh och anslag, at upfinna dhe medell och vägar, hvarigenom sådan för ögon sväfvande fahra, uthj tijdh förekommas och afvärijas kunde, och dhen önskeliga fredh och roligheeten, bådhe heela allmenna Christenheten igengifvas, som och i dessa Nordeska rijken och land för sig särskilldt oföranderligen ehrhållas kunde; ty hafver Hans Kongl. M^{tt} af Dannemark och Norje till att möta Hans Kongl. M^{tt} af Sverje uthj dess berömliga ifver för dhen allmenna Christenheetens freed och roligheet, medh lijka nijtälskan, och till att låta spörja och förstå icke mindre beierligheet på sin sijda, till att ehrholla een evigvarande och oföranderligh förtroligheet, emillan dessa Nordeska Chronor, Committeradt och befullmechtigadt dhen hög och vällbohrne Herr Moyens Frijs Grefve till Frjsenborg, Frijherre till Frijsenvold, herre till Boller, Farskouf, Haxhell och Mogelkierr, Ridder; Hans Kongl. M^{tz} Geheime Estats- Justits- och Cammer rådh, så och stiefs Befallnigsman öfver Åhrhus stifft och Ambtman öfver Åhrhusgård, Callö och Stiernholms ämbtre etc. sambt dhen höghädle och vällbohrne Herr Offve Juel till Willestrup, Ridder, Hans Kongl. M^{ttz} Geheime och Cantzelie rådh, vice ståthåller i Norje, Stifsbefallningsmand öfver Christianssands stifft, och Adsessor udi Collegio Status och högste rätt, Herr Holger Wind till Gundestrup, Ridder, Hans Kongl. May^{ttz} Geheime och Cantzelie rådh, vice Skattmäster och Adsessor uthj Collegio Status och högste rätt, Herr Iens Iuel Frijherre till Juling Herre till Wargård, Ridder, Hans Kongl. May^{ttz} Estats- och Cantzelierådh, så och vice Præsident uthj Commercie Collegio och dem beordradt öfver detta högstnyttiga verk vällbemelte Herr Ambassadeur extraordinaiers förslag att höra, och hvadh till dess befordring tienligitt vara kunde, vijdare medh hvarandra att concertera och öfverläggia, och sedan begge siders befullmächtigades procuratorier och fullmachter ähro richtiga befundne, och emod hvaranden

förväxlade, åhr man tå äntligen effter åtskilliga håldne conferencer, om effterfölliande artickler fullkomligen eense vorden.

1mo

Skall den vänskap som emillan begge deras Mter Mter och deras rijker land och undersåtare vidh förriga tractater och förbund, åhr upprättadt och befästadt, alt framgent fast och oryggelig förblifva.

2do

Hvarföre och icke allenast hvad till styrko och conservatjon af een inbördes förtroligheet, emillan begge rijkerna igenom förbenämbte pacter åhr sluttet och förafskiedatt, noga skall observeras och i achttagas; men dher uthöfver begge dheras Mter Mter vara förbundna hvar annars gagn och bästa uthj alla motto att befodra och försvara medh ord och gierningar lijka som sitt egitt, och hvad som hälst dhen andras pehrsohn regering rijker, land och undersåtare, kan vare förnär och till skada, det sökia att afvända, och så myckit möyeligitt åhr att förhindra.

3tio

Alldenstund och förfarenheten hafver alt för myckitt uthj förriga tijdher uthvijst, att när andra omkringliggande rijker och stater medh hvarandra uthj feyde hafve varitt begrepne, den neutralitet uthj hvilken beggie deras Mter Mter sig hollit hafva, icke hafver kunnadt guarantera, deras undersåtare, att icke dhem tillhörige skiep och gods fientligen åhro bemötta, och emot uprättade tractaters klara ord uppbrachte och dels alldrig restitueradhe, dels först effter een lång och mödosam process, doch änteligen gifne tillbaka, sedan therpå åhr användt stoor omkostnadt, och åthskillige förtreteligheeter uthståndne; eller och på deras Mters Mters strömmar och fahrvaten een och annan excess åhr begången, ty på det slijkt här effter kunde förekommas, åhr her medh slutett och förafskiedatt, att om någon sådan neutralitet oachtadt, sig skulle understå, deras Mter Mter antingen begge eller een af dhem på dhem tillhörige strömmer, siöer och fahrvaten någott inpass att giöra, och antingen dhen säkerheet och frijhoet som dhem där vara böhr att violera och kräncka, heller och uthj deras rättigheeter någott förfång att tillfoga, eller dheras undersåtare uthj deras commercier, dhet vare sig på hvadh ort dhet vara må, inom Europa att infestera Tå skole deras Mter Mter sådan hostilitet och våld att afvärija, hvar annan secundera och biträda, medh sådan inbördes assistence som sakens och fahrans beskaffenheet kräfver och man vidh förfallande lägenheet sig nährmare om förena kan. Och så frampt Aggressor som sig till bemte öfvervåld fördristar, icke genom vänliga officier och inrådande skulle vela sig beqvemma, den läderade tillbörlig satisfaction att gifva, ty skola dheres Mter Mter förbundne vara till inbördes secours, dheras kraffter och vapen conjungera, och intet stilleståndh fredh eller underhandling medh Ag-

gressore att ingå, uthan föregående inbördes communication samtycke, approbation och erholdne satisfaction.

4to

Yttermehra kunna begge deras M^{ter} M^{ter} icke uthan största bekymmer och medlijdande ansee dhet bedröfveliga tillstånd, hvaruthj den störste dhel af Christenheeten vidh dhenna förderfeliga feide åhr stadd uthj, och såsom högstbem^{te} dheras M^{ter} M^{ter} på begge sider inthet högre önska, än att en godh allmenn fredh till Christenheetens roo, det Evangeliska väsendes säkerheet, och så många beträngde menniskiors reddning igen kunde blifva stiftatt. Ty hafver Hans Kl. M^{tt} af Dannemark och Norje effter Hans Kl. M^{tts} af Sverige genom vällbem^{te} dess Extraord. Ambassadeurs giorde nabovenliga och berömlige exempel sig företagit mediationsverkett tillijka att angrijpa, och uthj lijka motto medh sammansatt hand at fortsättia och medh samma ifver och nitällskande flijt, som Hans M^{tt} af Sverige dhet alt här till giordt hafver, och ännu giör, der uthj sålunda continuera, intill dhess een billig säker och allmen frijdh, till the krigandes, och dhe å begge sijdher allierades, med hvilcka deras M^{ter} M^{ter} nu stå i förbundh, godhe förnöyellsse, genom Guds vellsignellsse och bijstand kan ehrhållas.

Och så frampt dhe krijgande parterna emot bättre förhoppning, högstbem^{te} Hans Kl. M^{tts} af Dannemark och Norje vällmente interposition icke skulle veela antaga, åhr Hans Kongl. May^{tt} ingalunda sinnadh någon af parterna sin mediation at påtränga; oansedt Hans Kongl. May^{t} ogiährna skulle förnimma dess sincere och fredällskande officier icke medh lijka erkiennellsse bemötas; uthan lofvar och tillsäyer att på sig tilldragande ofvanbemelte oförmodeliga händelse Hans Kongl. M^{tt} i Danmark lijkvähl ingalunda vill hvarcken Hans Kongl. May^{t} i Sverige, ey heller dhes allieradhe uthj dheras till fredh och imperii bästa syfftande actioner i någon motto turbera, heller hinderlig vara.

5to

Angående dhen Oldenburgiske och Dellmenhorstiske Successionssaken, så åhr dhetta föraffskiedat att ingen af dheras M^{ter} M^{ter} hvarken hemligen eller uppenbahrligen, antingen Hertigen af Gottorff heller Hertigen aff Plöen, medh macht och vapen något bistånd skall eller vill giöra, eller via facti här uthj något tentera; men på beggie siderne iustitien sitt fria och obehindhradhe lopp låta, änddoch Hans Kongl. M^{tt} i Dannemark, så väll här uthj, som i allehanda andra saker, effter all mögeligheet och billigheet heller skall veela gåå hans Durchl. Hertugen af Gottorff medh rådh och dådh tillhanda.

6.

Efftersom denna Alliance icke till någons laesion heller förfångh, men allenast till een närmare inbördes förtroolighet emellan begge deras M^{ter} M^{ter} och deras rijker, land och undersåtare, skall vara ansedt, så

skall dhen icke præiudicera dhe tractater, som eendera af dhe allieradhe på dhen ena eller andra sijdan kan hafva upprättadt.

7.

Och efftersom Hans Kongl. M^{ts} af Sverge Ambassadeur extraordinaire, föruthan dhen stadhfästelsse på förrige emillan begge högl. Chroner upprättadhe tractater, hvarom i första articel förmäles och så hafver påmint, att dhen sidsta tractat de A^{o} 1660 här och så särskilt skall blifva confirmeradt, förnämligen till att dher medh uthvijsa dhen försorg, som han för hans $Durchl^{s}$ af Gottorf intresse drager, så att stipuleras måtte, att hvadh som hälst uthj samma tractater $vällbem^{te}$ Hans Durchl. angående, kan vara belefvatt, och förafskiedatt, fast och oryggiatt förblifver, och huadh dher uthaf ey ännu effter kommett vore, dhet tå her effter måtte verkställas och exequeras.

Så ändock Hans Kongl. M^{ts} i Dannemark Commissarier hafve remonstreradt, dhenna försäkring onödig vara, efftersom inthett skulle finnas vara i samma tractater stipuleradt, som icke på Hans Kongl. M^{tts} i Danmark sijda, ähr effterkommitt, icke dhes mindre ähr till att låtha see huru gierna man uthj alla möyeliga ting vill beqvämma sig, till dhet som medh någon billigheet begieras kan; änteligen förafskiedatt att $förbem^{te}$ A^{o} 1660 slutne tractat, serdeles angående Hertugen af Gottorf, skall till öfverflödh härmedh, på nytt fullbordatt och confirmeradt vara. Så skall dhet och i lijka måtto angående dhe uthj samma tractater mortificeradhe prætensioner, och nominatim på Grefveskapet Dällmenhorst alldeles förblifva vidh sielfva orden och deras rätta förstånd uthj dhen Roschildska och Kiöpenhamska freden, och uthj ingen måtta något dher emot directe heller indirecte, nu heller i framtijdhen röras heller igentagas.

8.

Entligen, efftersom bägge deras M^{ter} M^{ter} uthj godh förtrolighet ähro alt framgent dher uthj achta continuera och förblifva medh Hans May^{tt} Konungen af Frankerijke, såsom deras på begge sijdor confæderadhe ock allieradhe, $högstbem^{te}$ dheras M^{ter} M^{ter} också alldeles intet missförstånd, jalousie heller ombrage ähr emillan; altså kunna på alla siders confædererade Kongl. M^{ter} väll tåhla, sampt gierna sij, att dhen enas vän också ähr dhen andras.

9.

Så skall och huar och een fritt stå, uthj dhenna till ingens offension, men allena till een allmennelig och säker freds befodring uthj Europa upprättadhe alliance, mädh att inträda.

Stormechtigste Konung Allernådigste Herre.

Eders Kongl: M^tts^ Allernådigste handbreef af dato den 28 Martij har iagh mädh Secret: Lilieflycht i unnerdånighet väl bekommitt, och där uthaf mädh synnerligh hiärtans frögd förnummitt dett Allernådigste förtrooende Eder M^tt^ till migh hafver I dett Eders M^tt^ har skattatt migh beqväm och värdigh att förrätta ett så höcht och importante ährende som dett som angår Eders M^tts^ Gifthermål. Iagh tager Gudh till vittne Allernådigste Herre dett iagh för hiärtans frögd skull äy har kunnatt hålla migh från tårar när iagh läste Eders M^tts^ breef, Wäl vettandes hvad allmän frögdh och glädie en sådan önskeligh resolution var. Där hooss Eders M^tts^ unnersåtare förorsaka mädh vilka iagh tillika vill önska att den högste Gudh som alla Konungars hiärta i sin hand hafver han dett än vidare mädh sin helge Anda måtte styra och regera och låta alle Eders Kongl. M^tts^ och särdeles denne höchtönskelige resolution sålunda väl lykass att dett kunde lända Eders M^tt^ till största förnöyelse, och alla Eders M^tts^ unnersåtare till innerligh hugnatt och glädie.

Ther hoos allernådigste Herre ähr iagh icke lititt bekymbratt huru iagh mädh den prævoyence och försichtigheet som detta importante ärende meriterar skall kunna äfterkomma Eders M^tts^ nådige befallning, Iagh lässer var dagh esomoftast Eders M^tts^ breef igiönom; på dett iagh inthett måtte gå förbi som iagh kan tänkas vara Eders M^tts^ intention. Och såsom Eders M^tt^ egentelige befallning ähr utan någon Limitation, dett iagh migh skall ehrkyndiga om Prinessans humeur och dygder, och när iagh finner Eders M^tt^ icke därföre kunna hafva någått betänkande, skall iagh då emot de personer migh häröfver sålunda utlåta hvilka iagh förmenar. Dock utan bruit kunna gifva Frumodern, Princessan siälf och Konungen om detta ährendett vedh handen, och när iagh sedan såvida har sonderat och befinner det Eders Kongl. M^tt^ kan gå säkert att iagh då beskaffeenheten Eders M^tt^ tillkännagifver. Nu har iagh fulle allaredo tillförende nogsamt hört berömmas denna Kongl. Princessa för dess särdeles gåfvor i dett öfver alt säyes dett hon mykett öfvergår sina systrar vilka dock thesslikces blifva mykett vedh detta håfvett estimerade, Och ehuruväl detta blifver utspritt af dess egne och iagh ickie af någon annan sådant kan ehrfara Likvist såsom iagh dett ickie allena förnimmer utan och alt mitt fölije kan ickie nogsamst berätta hvad affection bemälte Princessa öfver alt i staden hafver, Troor iagh visserligen att en sådan allmän approbation ickie lätteligen kan vara utan fundament, blifvandes om detta så mykett mer styrkter som denne Kongl. Princesse ähr upfostrat af Drottningen sin Frumoder vilken hoos alla i särdeles estime ähr för dett serieusee och ehrbare lefverne Hennes M^tt^ förer, och uti sitt huus ickie den ringaste libertet tillåter, utan håller en reputerligh skarp och sträng Dissiplin, Ja så att ehuruvähl Princessan ähr kommen till sine mogne åhr har hon dock ingen större frihet. Ther hoos har öfver Marskalkens Winterfeltz fru som mykit gått unnar och önskar Eders M^tt^ esomoftast berättatt migh huru dyghdigh denne Princessa voro och huru Gudhfruchtig from och miskundsam hon sigh mot de nödlidande ehrtedde, försäkrandess migh visserligen dett hon den bästa utaf sine systrar voro. Detta Allernådigste

Kånung åhr dett iagh har kunnatt ehrfara vill äy annatt förmoda än att alt åhr så i sanning vilkett och alla omständigheter synas villia Confirmera, och kan iagh här om äy mera vissheet hafva än hvadh migh på sådant sätt blifver berättatt. Iagh var för några dagar sedan uti Enkedråttningens kyrka varest iagh förste gången fek see Princessan mädh sin frumor, äfther iagh inthett på annatt sätt kan komma därtill för den Competence so͞m imellan begge Drottningarna åhre om præferencen taf alle publique Ambass. och Ministrers audiencee. Hennes M^tt och Princess. stodo någott långt bort och höcht så att iagh fulle ickie rätt vääl kunde se som iagh giärna åhstundade, Hon syntes vara brunet väl skapatt och utaf en serdeles vakär taille, mykett blygh och respectueusse mot sin frumor tesmoignerandes en seerdeles respect var gång hon talte mädh henne. Dagen där äfther kom Dråttningens Herbroders abgesanter till migh och giorde lika som en excuse på dråttningens vägnar dett Stolen uti Kyrkan ickie hadde varitt alldeless rätt kläd, frågandes migh hvadh migh syntes om kyrkan sampt huru Presten migh behagade när han då märte dett iagh giönom denna anledning inthett ville utlåta migh öfver dett han desidererade, Begynte han siälf att tala om Dråttningen hvadh klock Dam dett voro, och ehuruväl Hennes M^tt har haft många barn voro hon ännu ickie defaite hållandes mest af denne Princesse som mädh särdeles gått maner viste gå sin fru mor tillhanda mädh hvadh mera som han kunde till dess avantage förebringa, kommandes änteligen där till att både för och strax äfther min ankompst hiit till Cöpenhamn man hadde öfveralt förment mig hafva ordres om Princessan att anhålla, och kunde hända att detta voro till en deel orsaken utaf den lenteur som här funnes sedan de ickie den ringaste apparence af migh der till hafva sport. Iagh replicerade på alt detta som egenskapen utaf saken fordrade, och till dett sista om dett han förmente att dett min Negotiation till en deel hadde tarderatt sade iagh migh ickie kunna troo dett denne saken varken kunde facilitera ällär och förhindra min Commiss: Efther han väl siälf kunde iudicera att om iagh skönt ifrån begynnelsen hadde haft här om ordres hadde iagh ändå inthett här om kunnatt tala för än iagh hade utaf den depeche iagh bekommo på mine bubl: affaires kunnatt afsee hvad affection och hiärtelagh H: M^tt sigh hadde af dänne mark att promittera och när man där om hadde goda preuves kunde hända H: M^tt min nådigste Konung finge till fälle sedan andra. Obstacula voro häfne här på att tänka och sigh vidare utlåta; Han blef änteligen så courieuse att han ville vetta om iagh inthett någått sådant hadde i Commiss: om han nu utaf sigh siälf ällär ickie detta giorde ställer iagh där hän, män iagh svarade att migh ickie tillstodo häröfver någått att röra mykett mindre utlåta, alldenstundh dett kunde præiudicera begge konungar om man på ett sätt ällär annat här om talte för än min Commiss: voro till ända, ty skulle iagh dett nu anbringa hadde dett ett anseende lika som min Konung voro så höcht angelägitt om desse tractaters fullbordan att H: M^tt quocunquemodo söker att inducera denne mark där till, Och kunde thesslikies och så här illa uptagas, lika som man beneficii loco detta ville offerera, och i stelle att avancera värket gåfvo orsak här igiönom att retardera där mädh, Måste förthenskull afbida hvadh reso-

lution iagh in publ: varder bekommandes ifall sedan några ordres voro ällär. kommandes vordo, Lär iagh beflita migh om denne saak sålunda menagera, att iagh denn mädh den honeur, respect och Crainte lär söka att anbringa som ett sådant delicat och fruntimmer ickie oangenem materie fordrar, han togh där mädh afskedh, mykett content och som iagh förnam begaf sigh strax till enkedråttningen, hvad han nu härom har berättat kan iagh inthett vetta, Män samma dagh har hon skikatt äfthär Kantzlären, och som iagh dagen där äfthär hadde audience hooss hånom förmärte iagh en synnerligh civilitet och promptitude ickie annars kunnandes här af iudicera än att Dråttningen har giort hånom dagen tillförende om denne discurse mädh abgesantern någån favorable ouverture, Sedan vi förthenskull om våre puncter uti tractaten länge pro et contra hafva discurerat uti vilka iagh och fan hånom mykett facilare än vant var, brast han änteligen till att contestera huru höcht han desidererade bägge Cronors union och vänskap, iagh förmodar sade han att denne tractat ickie allenast blifver ett bandh som bägge riken lär förknippa, utan att den högste Gudh lär så lämpa och foga desse rikes intresse mädh var andra att kunne hända Wenusta Wenus vorde befalt att antaga guarantien taf denne förtroligheet, Iagh replicerade därupå mädh sådana terminis att iagh varken betogh hånom den förhåpning äy heller alldeles försäkrade. Såvida allernådigste Konung ähr uti denne sak kommitt och ehuruväl inthett uti Eders Kongl: M^tts^ breef ähr limiteratt att iagh här om inthett vidare skall tala så frampt ickie mädh tractaten skulle lykeligen aflöpa, likvist har iagh där mädh så vida innehållit att på sådan händelse Eders M^tt^ ingalunda ähr engageratt till vidare ordres, män ifall bemälte tractat skulle gå för sigh ähro de så vida allaredo uti sitt sinne confirmerade att Eders M^tt^ visserligen lär continuera, Och der iagh skulle komma till slut lär iagh strax gifva äfther ordres detta värkett så lunda vedh handen att Frumoder Princessan och Konungen sans bruit dett skola få vetta, Till att kunna gå säkert härutinnan som Eders M^tt^ förmäler behöfver Eders M^tt^ ickie dett ringaste dubitera. Ty sådant lär inthett biudas dom var dagh, Begiärar förthenskull unnerdånigst vidare vetta sedan saken nu någårlunda ähr begynt och der tractaten skulle lykas blefvo strax af mig vedh handen gifven huru Eders M^tt^ vidare behagar att iagh skall procedera, Efther mitt unnerdånige förslagh skall iagh önska ett breef taf Eders M^tt^ till Dråttningen Princessan och Konungen, derutinnan eders M^tt^ gifver migh lika som ett creditive saken att anbringa, och äfther gått ehrhållit svar voro beordratt att begifva migh hem tillthess Eders M^tt^ kunde få lägenheet att bringa detta önskelige värk till fullbordan. Iagh skall imedlertidh alt lefva äfther Eders M^tts^ nådige ordres och önskar mädh dett snareste äfther väl förrättade saker få den nåden och hugnatt att tala mädh Eders M^tt^. Ty dett låter inthett så att giöra sigh i pennan, beer förthenskull unnerdånigst om ordres på all hendelse, Och om Eders M^tt^ ändå voro sinnatt att fullborda des resolution ifall tractaten inthett ginge för sigh dett iagh doch inthett vill förmoda. Önskar än vidare att den högste Gudh ville detta och allt Eders M^tts^ företagand så vällsigna att dett motte lände Eders M^tt^ till största contentement och evigh gloir, och att dess Kongl. Troon motte tider äfther tider af Eders M^tts^

äftherkommande florera och blomstras dess Kongl: Familie till evicht beröm och dess unnersåtar till myken fromma och välträfnat förblifvandes i min dödh

Eders May^tts^
Allerunnerdånigste tiänare og unnersåtare
Nicolaus Brahe.

Så vida ähr kommit att denna affaire ickie utan offence taf detta Kongl: hussett kunde reculera, i fall iagh bekommo gått utslagh mädh tractaten män ifall Eders M^tt^ där uti ickie bokommo contentement har Eders M^tt^ frie händer.

Copenhagen den 9 Aprill 1675.

Stormächtigste Konungh Allernådigste Herre.

Alldenstundh iagh mädh een express eenspännare i dagh vijdh posten affgåår, mit tillföllie aff Eders Kongl. M^tz^ genom secreteraren Lillieflyckt, som i Tijsdags morgon hijt ankom, migh tillhandakombne nådigste ordres, inrättade, och i gåår till dee Danska Commissarierna öffvergijfna ultimat proiect i underdånigheet Eders Kongl. M^t^ öffverskickat; altså hafver sådant iagh i underdånigheet notificera, och på sielfva tär hoos gående breffvet, migh mädh mehra i skylldigste Submission, för denna gångh alleenast referera velat. Befallandes Eders Kongl. M^t^ iagh härmädh i ten högstes beskydd, förblifvandes

Eders Kongl. May^tz^
Allerunnerdånigste tiänare
Nicolaus Brahe.

Coppenhagen d. 9 Appril A° 1675.

Stormächtigste Konungh Allernådigste Herre.

Min negotiation beroor ähnnu på denna orten uthj tee mädh sidste post i underdånigheet berättade terminis, alleenast tyckias tee påå Danska sijdan inhærera deras förra intention, uthj ten Gottorfiska saaken. I dagh ähr migh berättat, det Cantzlern tillijka mädh Commissarierna, hafva varit till råds här öffver; så att iagh tvifvelsuthan nu mädh det första lährer teras ultimatum förnimma, tå iagh och skall mädh alldrahögsta flijt och försorgh, där till giöra huadh iagh seer i min förmåga vara; önskandes lijkvähl högt, det till att migh styrckia uthj mina tanckar, iagh effter mitt förre underdånigste förslagh mädh första motte bekomma Eders Kongl. M^tz^ nådigste ordres till att uthj denna tractat hafva fria händer, efftersom iagh det tilldrägeligst sågo, till Eders Kongl. May^tz^ tiänst. Man hafver velat för detta spargera, att uthj Östersiön voro några caper ingångne; och hafver här uth på redden leegat een fahrkost, aff hvilcken skepparen sigh för een caper, hoos een och annan mädh hvilcka han thalt, uthgifvit, och ähr ten samma i dagh till segels gången in åt Östersiön. Jagh befaller Eders Kongl.

M^t uthj ten Högstes beskydd uthj skylldigste trooplıgtigheet och. städze förblifver

Eders Kongl. May^tts
Allerunnerdånigste tiänare
Nicolaus Brahe.

Coppenhagen den 12 Aprilis 1675.

Stormächtigste Konungh Allernådigste Herre.

Oachtadt om min negotiation och dess uthslagh belangande Eders Kongl. May^tt iagh intet vist berätta kan, hälst som sedan den 8de hujus som åhr nu den 9de dagen, sedan iagh mit ultimat proiect till Commissarierna öfvergifvit hafver, aff tem intet suar heller någon beständigh effterrättelse bekommit hafver iagh lijkvähl min underdånigste skylldighet lijkmätigt hollet det att rapportera, som förefaller i det att så een och annan, som i synnerheet Iöns Iuel hafver migh gifvit att förstå̊å, det vij nu längre vore ifrån huarandra, åhn för detta, stötandes tee sigh, som det förliuder, först och främbst, på det man teeras commercier extra Europam icke guarantera vill, som och på ten sidsta clausulen aff ten 4de puncten: tär uthj mädh några fåå ordh alleenast förmåhles om neutraliteten; i det Hans Kongl. M^t i Danmarck tillsäyer att icke vela Eders Kongl. May^t och dess allierade hinderligh vara, uthj dess till freedh och imperij bästa syfftande actioner; sedan och att man Bremiska prætentionen på Dellmenhorst icke plenis verbis ochså pure och simpliciter, uthan reflexion på rätta förståndet aff pacterna cederat hafver; säyandes att tee besöria moste, det på Suenska sidan man alltijdh ville åhntå detta holla tillbaka, och sedan effter egit behagh interpretera pacterna, huaruthaff tee åhntå ingen roo, heller ten desidererade säkerheeten hade, och 4to att man den Hollsteen-Gottorfiska saaken, och huadh tee mädh det Furstl. huset upprättade pacter angåår, alldeles hafver mädh stillatijgande förbijgått. Och såsom detta tyckes vara anseedt, där hän som Eders Kongl. M^t i underdånigheet för detta iagh så i mina hand- som andra breff förmåhlt hafver, att tee een sådan tractat ingåå vela, som tee dess allierade alltijdh vijsa kunna, och tärföre på alla sijdor vara som möyeligst åhr, uthan ett besuär heller fahrligt engagement, lijckvähl tilläfventyrs intill dess tee een rätt godh occasion finge, altså moste man ochså uthslaget, och dess rätta vissheet åhnnu innan kort och effter handen nährmare förvänta, varandes denna tractat, som han nu beskaffad åhr, ehuru icke rätt synnerligh bundigh, lijkvähl för dessa conjuncturer icke så otiåhnligh till att eendeels affholla Danmarck från den vidrigheet, som teras allierade tem uthj fördiupa vela och altså iagh effter mit underdånigste oförgrijpeliga vählmeenta för detta förmåhlte betänckiande, åhnnu Eders Kongl. May^t i all underdånigheet heemställer, nådigst det att öfverläggia och migh att beordra det närmesta som möyeligt åhr, migh att foge till att på denna tractat mädh dem komma till slut. I det öfriga så anholla tee hoos migh åhn om några temperamenter betygandes sin villigheet att komma uthur saaken, sambt säyandes sigh tär på åhn att vänta, och när tee dem finge tå vara vederreeda att yttersta handen läggia vijdh värcket,

och hafver iagh några uppsatt, som här hoos Lit A: bijfogade finnas, på tee tingh iagh förnummit hafver tem stöta sigh; men såsom iagh aff Eders Kongl. M[t] alldranådigste resolution väntar, på det iagh den 5te hujus i underdånigheet Eders Kongl. M[t] föreställte, altså hafver för ähn ber[de] Eders Kongl. M[ts] nådigste resolution inkommer, iagh samma att öfvergifva något betänckiande; velandes alleenast imedhlertijdh mädh Sub. Lit. B: bijfogade memorial inkomma, och tärigenom på alla händelser fortifiera för Eders Kongl. M[t] iustificationen, icke mindre ähn som Eders Kongl. M[ts] venner och ovenner vijsa hvilcken lindrigh och raisonnabel vägh Eders Kongl. M[t] brukar, till att mädh Danmarck tractera, och befästa venskapen; tuärt emot det som Danmarck elliest om Eders Kongl. M[ts] conduicte uthj Franckrijke, som och annorstädes uthsprängar, velandes iagh nu framgeent pousera på teras ultimatum intill dess aff Eders Kongl. May[t] iagh nährmare ordres bekommer och tå effter sakernas och omständigheeternas beskaffenheet så frambt tee på teras sijda ähro till något slut benägne, på dessa temperamenter ochså sluta, och vercket fullkombna, och såsom Eders Kongl. M[t] i nåder behagar att see och afftaga att tå iagh och tessa temperamenter ingifver, det tå vara det alldra yttersta som iagh oförgrijpeligen tärföre holler, på Eders Kongl. M[ts] sijda kunna ingåås och condescenderas till; förtenskulld icke tyckes nödigt, uthan alldeeles öfverflödigt vara, att iagh migh det ringaste längre för ber[de] tractats skulld här uppeholler, uthan effther mina underdånigste giorde oförgrijpelige förslagh serdeeles det till Eders Kongl. M[t] affgångne underdånigste aff den 19de Martij, tager mitt affskeed, och det i all venligheet, recommenderandes den Nordeska freedens bijbehållande, och ten tär uthj establerade venskapen, sambt föreställer något aff Eders Kongl. May[t] till denna correspondencens underhollande vijdh nährvarande coniuncturer där till qualificerat subiectum. Förtenskulld iagh och Eders Kongl. M[t] i all underdånigste submission hemställer, att på det, och huad mädh mehra iagh härom till Eders Kongl. M[t] i underdånighet förmählt, i nåder reflectera, sambt migh härifrån fodersambst avocera, och seedan effter dess alldranådigste gottfinnande, H: Residenten Lilliechrona eller huem Eders Kongl. M[t] därtill i nåder elliest tiähnlig skattade, vijdare att qualificera behagade; på det iagh mågo hafva den lyckan, att mädh första personligen Eders Kongl. M[t] i all underdånigheet uppvachta, och icke längre fåfängt migh här uppeholla: varandes tee Danska och till detta benägna, och giährna skola det see, emädan migh berättas att det suar tee migh ährna gijfva, sambt mitt recreditif, reeda skall liggia minuterat. Elliest ähr mädh Franckrijke som migh vitterligt ähr, ähn icke något slutet; icke dess mindre tesmoignerar sigh ten Frantzöska ministern mädh tee Danskas conduicte håruthj heelt content, säyandes nu vara under händer något som eenteera dagen emellan Franckrijke och Danmarck lährer slutas; varandes ey heller illa till freedz mädh det tee Danska ansenliga subsidier hafva tagit aff tee allierade; låtandes sigh ey heller ombragera där uthaff, att den Brandenburgiska Ministern Knäsebäck, så vähl som een Keyserligh hijt förväntas; sayandes vara heelt fermes mesures reeda taghna, till det som Franckrijke desidererar, så att teras negotiation icke skall Franckrijkes intresse i någon motta hindra. Jagh hafver

tillijka Ambassadeuren H: Peder Sparre alt omständeligen, huadh på denna orten uthj min negotiation förelupet ähr förständiget och att han Franska Ministrerna varna motte, att icke förtroo sigh tee Danskas goda ordh, uthan nuhmera sökia sielfva realiteten aff tem, men såsom migh tyckes ähro tee ochså icke illa tillfredz mädh denna Danmarcks conduicte besöriandes iagh för ten skulld högt att antingen tenna Franckrijkes cinceritet emot Danmarck lährer gifva occassion förleeda och trompera Franckrijke uthj dess fattade goda opinion, om Danmarcks uppricktigheet; heller och något förståndh vara emellan beggie, som det gemena intresset på denna sijdan icke så tilldrägeligt thorde vara, alldenstundh iagh ähnnu icke uthj alt så noga upplysningh hafver, huadh som tem emellan handlas. Och effter H. Residenten Lilliechrona i dessa dagar hafver sigh begifvit till Öresundh, till att desto bättre tär fornimma huadh uthur siöen spordes, hafver han migh bijfogade Sub: Lit: C: D: E: tillskriffvit, och tärföre Eders Kongl. May[t] iagh tee samma i underdånigheet communicera velat.

I gåår bleff iagh aff H. Iöns Iuel ansöckt att gijfva 3 skeppare uthur Bergen, pass till Stockholm, hafvandes tee huar sin kreyare lastadh mädh Bergertorsk, och ämbnandes sigh till Stockholm; men slijckt tycktes hafva det affseendet som voro någon ovänskap å färde emellan oss och tee Danska, och såsom tyckes tee där aff mehra veeta veela, ähn vij på vår sijda, hafver iagh betänckiande hafft dem tet att invilliga. Förblifvandes

Eders Kongl. May[tts]
Allerunnerdånigste unnersåtare
Nicolaus Brahe.

P. S[tum]

Och alldranådigste Konungh.

Rätt nu mädh posten ähr migh först behändigat copien aff den bekanta tractaten mädh Fursten aff Hollsten; huilcken iagh längie desidererat hafver; och såsom iagh migh ten samma hafver föreläsa låtit, så finner iagh intet tär uthj, som sålunda mädh skiähl och fogh upptagas kan, som tee Danska det uthyda, heller att tee där uthöffver så högt om Satisfaction thala kunna; varandes tensamma alldeeles inrättat, på den oförmodeliga casum, på Danmarcks sijda fractæ pacis som i freedz pacterna rijker emellan befästadh ähr, och alt så intet affseende hafver, uthan på een defension, ifall Sverige heller Hollsteen emot freeden aggredierat blefve; huilcken och ingen effect lährde hafva kunna, effter klahra och tydeliga orden, uthan på sådan händelse, som ähnnu man icke förmodar vara.

I synnerhet explicerar sigh samma tractat så klahrt, bundigt, och mädh så monga protestationer och betygande, att icke något därmädh vara anseedt till någons præiudice heller læsion, så att man på Danska sijdan mädh skiähl mehra intet åstunda heller desiderera kan tär icke något annat här under förborgat lågo, och effter mitt oförgrijpelige sentiment, där hän syfftande, att tee Danska det i händerna finge, att man på denna sijdan samma tractat någorlunda renoncierade; tå tem Danska öppet stodo, att sedan tee Hollsteen blottat hade, ten säkerheet, som igenom denna tractat tem stipulerat ähr, tee tå finge lägeenheet

värden att föremåhla, både huadh præiudicerliga tractater tee hade ingåått, som och sedan effter teras behagh kautera Hollsten.

Jagh hafver förthenskulld alleenast till att vela giöra, till venskapens erhollande huadh iagh förmådde, och alt således styrckia för Eders Kongl. M^t^ iustificationen in eventum, till dess iagh vijdare fåår Eders Kongl. M^ts^ ankommande nådigste ordres, proiecterat på reeda allegerade papperet, Sub: Lit: A. ett temperament som ähr tagat uthaff tee reservationer, som i tractaten sielff ähro att finna.

Elliest tyckies såsom staden Hamburgh mächta lährer blifva tillsatt aff tee allierade på ingen måtta något att tillgoda följa Franckrijket och Eders Kongl. M^t^ tär igenom tå både subsidiernas erläggande som och annan nyttig correspondence för Ed^e^ Kongl. M^ts^ länder thorde blifva hemmadh; hafvandes den materien i dessa dagar här gifvit stoor debat, och Rijkz Cantzlern sustinerat samma stadh böra nu vijdh dessa coniuncturer tvingas; men om och tee Danska tänckia deras prætenderade Jura superioritatis öffver samma stadh tillijka vijdh dessa tijder att vindicera, sådant lährer tijden uthvijsa; alltijdh tycktes oförgrijpeligen rådeligt, att samma stadh både varnades som och hölles uthj gott humeur, och animerades på bästa sättet effter migh ähr rådt, håller iagh mädh memorialet ähn tillbaka några dagar.

Coppenhagen d: 16 Aprilis A^o^ 1675.

Stormächtigste Konungh Allernådigste Herre.

Min negotiation beroor alldeeles uthj tee mädh sidsta post i skylldigste underdånigheet och submission berättade terminos, och ähr uthj ingen motta tär uthj något föranderligit sedan förelupet, alleenast, att migh i gåår ähr gijfvit tillkänna, det iagh åter i dagh effter middagen skall hafva een conference mädh Commissarierna, hvilcket om det skeer, iagh tå lägenheet hafver Eders Kongl. M^t^ huadh tär uthj föregåår genom Secreteraren Lillieflyckt i underdånighet att rapportera; alldenstundh iagh i morgon bijttida åter honom härifrån till Eders Kongl. M^t^ att affärda före hafver, på hvilckens munteliga rapport, och hvadh elliest skriffteligen iagh honom mädhgijfvandes varder, iagh migh för denna gångh i underdånigheet beropar, och städze förblifver

Eders Kongl. May^ts^
Allerunnerdånigste unnersåtare
Nicolaus Brahe.

P: S:

Rätt nu kom iagh ifrån conferencen och förlöpp tär intet vijdare, ähn att tee ginge mitt proiect mädh migh igenom, och yrckiade tee först på guarantien extra Europam om icke uthj samma, doch uthj det samma betydande ordh; 2do Neutraliteten ville tee icke så hafva exprimerad, som iagh uthj slutet aff den 4de punct infördt hafver, och att deras §: som han i teras proiect infört var alldeles ståendes blefve, varandes tee som tee sade alldeeles vijdh iämlijck meeningh mädh migh, hälst som mediationen som i den puncten beröres infererar det samma; säyandes att tär Hans Kongl. M^t^ i Sverige något begynte i Tysklandh fodrades tå aff tem att säya, om det vore till imperij freedh och bäste

eller ey, voro altså för tem een lapis offensionis, hvilcket tee mädh Eders Kongl. M[t] giährna evitera vela.

3. Bremiska prætentionen på Dellmenhorst belangande begiährte tee att det motte blifva vijdh dee ordh uthj teras proiect till så mycket större vissheet, consenterade alleenast om pacterna. Men tee ordh som ståå teras rätta förståndh vela giährna haffva tähruthj.

4de Kommo till den 5te §: i begynnelsen om deras breff de A° 1674, huilcket iagh tem förehölt, icke vare aff något värde, tär öfver någon difficultet att giöra

5te Tractaten mädh Hertigen aff Gottorff insisterade tee mordicus, om icke mädh tee formalier, lijkvähl änteligen genom ett temperament att inryckias; tär till iagh lijkvähl icke consenterade eller det antogh, effter migh ähn icke Eders Kongl. M[ts] nådigste ordres tär öffver inkombne ähro. Och

6te föreläste tee den 8de §: angående ett förmeent temperament, angående tractaten mädh Franckrijke; hvilcket iagh heelt och hollet tem försade alleguerandes ingaleedes Hans Kongl. May[t] i Danmarck, sigh tär öfver kunna besuära, helst som alt det i ber[de] tractat innehölltz hade sitt affseende på den aff Eders Kongl. May[tt] åliggiande guarantien aff den Westpfhaliske freeden och att ten tractaten reeda voro exspirerad, mädh Franckrijke; det öfriga bestodh uthj goda contestationer att vela detta vercket sluta och att på een upprichtig intention på teras sijda icke fela skall, som protocoll: mädh nästa post uthvijsa skall. Alla dessa puncter Alldranådigste Konungh hafver iagh icke antaga kunnat som på hvilcka iagh inga ordres aff Ed[s] Kongl. May[tt] ähnnu hafver bekommit.

Coppenhagen den 19 Aprilis 1675.

Stormächtigste Konungh Allernådigste Herre.

Iagh hade förmeent, att vara så lyckeligh, att kunna gijfva Eders Kongl. M[t] een pertinent relation, huadh som migh sedan iagh mitt ultimatum inrättat, effter tee genom Secreteraren Lillieflyckt mädhgijfne ordres, mina Commissarier hade tillställt, till suars gijfvit vore; men iagh moste ty värr spöria att tee blifva ähnnu vijdh gambla vahnan i det tee nu på 14 dagars tijdh, sedermehra icke hafva det ringaste giordt till saken; allenast att i dagh hafver iagh varit mädh tem i conferenz hvilcke effter deras sedhvänia ähr uthan någon synnerligh frucht och nytta affluppen ähr, och tär vijdh intet vijdare passerat ähn som hoosgående protocolle uthvijsar; questionerandes tee migh öffver alla dee tär i varande puncter, uthan att hvarcken gijfva migh, eller betaga migh all förhoppningh till slutet. Iagh önskar stundeligen att få Eders Kongl. M[ts] nådigste ordres öfver mina öfverskikade underdånigste temperamenter, som den 5te April ochså post ifrån post ähro effter huarandra i underdånigheet öfverskickade. Ty effter mit sednare ultimatum, huilcket effter Eders Kongl. M[ts] ordres ähro inrättade, hafver iagh ingen förhoppningh att reussera. Tee sade migh vähl ambiqué till, att tee migh ville tillställa deras ultimatum, men som tee det vijst icke lofvade, uthan att tee ville inhämbta Konungens befallningh, altså kan

iagh det vijst icke tillsäya, Secreteraren Lillieflyckt, kan nu så mycket bättre berätta Eders May[t] alla sakers omständigheeter, som han sielff hafver hördt och seedtt huadh i dessa tingh ähr passerat. Skulle man sättia troo till dee rapporter, som deels komma ifrån Hollandh dels från andra orter, så vore icke stoort att förmoda aff Danmarck. I det deras Minister i Hollandh Klingenbergh, skall hafva slutet mädh Hollandh. Hvilcket synes bekräffta den promtituden Hollandh hafver vijst mädh erläggiande aff een så considerabel summa penningar; sambt tee subsidier som Spanien mädh hafver gijfvit Danmarck, som doch högt behöfver sina penningar; när nu denna deras tröghet och tergiversationen, som tee emot migh lähto spöria, kommer där till, kan det lätteligen gijfva någorlunda tillföllie att tänkia ded man här icke stoort uthrätta lährer. Förthenskulldh iagh i underdånigheet beder Eders Kongl. M[tt] i nåder på det reflectera täcktes, som i underdånighet Eders Kongl. M[tt] iagh för detta föreställt hafver, angående min fodersambste avocation härifrån, sambt och att H: Lilliechrona vijdh min affresa finge character aff extra: Envoyè, såsom och tilläfentyrs fogeligen sigh skicka thorde, att lijckasåsom Iöns Iuel som Envoyè extra ord: iämbte ten ordinarie Danska Residenten, några vissa och separat ähreuder i Sverige negotierade, altså kunde tillijka Secreteraren Lillieflyckt hafva den nåden att nu vijdh denna tijden verckeligen träda till den honom distinerade Residentz charge hafvandes tär igenom tillfälle icke allenast sigh strachs att informera om saakernas förevetande till Eders Kongl. M[tz] tiänst, uthan och detta hade ochså den nyttan, att det gofvo mehr esclat och authoritet, så vijdh hofvet som hoos fremmande vijssare impressioner, att denna tractat icke vore heelt abrumperad; härmädh förblifver iagh städze

Eders Kongl. May[ttz]
Allerunnerdånigste tiänare och unnersåtare
Nicolaus Brahe.

Lillieflyckt beholler iagh ähnnu hoos migh till dess iagh tee Danskas ultimatum bekommer om det skerr i morgon fåår iagh see, och ähr detta breffet inrättat at Mons. Lillieflyckt skulle taga det mädh sigh, men såsom posten affgår, och ber[de] ultimatum migh ähn icke ähr inkommet, ty hafver iagh breffvet längre intet uppholla velat.

P: S:

Och alldranådigste Konungh.

Ehuru iagh mädh förra post i underdånigheet förmählt, det iagh i vercket vore Secreteraren Lillieflyckt att affärda dagen effter, så hafver iagh alt härtill lijckvähl därmädh innehållet, aff orsak att igenom ten Frantzöska Ambassadeuren tee Danska migh vijdh handen gijfva låto att iagh tärmädh ähnnu ville låta anståå, emädan tee i värcket voro, att uthfärda teras ultimatum in forma som dee det tänckte för sitt yttersta proiect migh att uthgifva. Önskandes förtenskulld att iagh Secreteraren icke förr affskeeda ville, ähn han det mädh sigh taga kunde; och hafva tee det vist i dagh, huru tijdz det och kommo, lofvat. Men iagh lährer vijdare see huad däraff blifver eller ey, tå iagh berörde

Secreteraren ofördröyeligen affärdandes varder, så snart iagh det bekommer. Elliest alldra nådigste Konungh hafva öfver dee tree förra mentionerade fahrkoster uthur Bergen, som mädh fisk och andra Norska victuaille pärtzeler hafva varit lastade, och skepparena till deras säkerheet pass aff migh till Stockholm begiährte (hvilcka nu sedermehra effter iagh betänckiande hade tem mädh dee begiährte passen att försee, för ähn iagh Eders Kongl. May^{tt} nådigste ordres in specie öfver denna casum inhämbtat hade, ähro gångne till Dantzigh) och så sedan sigh een och annan mehr anmählt, såsom tee förra att iagh tem mädh mitt pass försee ville. Men såsom på ten eena sijdan synes sådant medel tiähnligt vare någorlunda att befrämia commercien, och att isynnerheet sådanne victuallier blefve inbrachte uthj Sverige; så ähr lijkvähl tär emot för migh betänckeligt, äfen vijdh tenna tijdh tå alt emellan oss och Danmarck ähr freedeligt, och man alldeeles aff ingen olust emellan beggie nationerna veet, pass till tee Danskas säkerheet uthj navigationen att gijfva, befahrandes iagh tee sådant vijdare och i dagh eller morgon kunna alleguera, såsom befahrade och viste iagh, som nu äfen Ed^s Kongl. M^{tz} hijt förordnade befullmächtigade Minister, och så aff någon vijdhlöfftigheet och osäkerheet, förtenskulld iagh tem purè sådant affslagit såsom een saak, hvilcken heelt onödigh voro, vener mädh pass att försee och försäkra. Men tär Eders Kongl. May^t skulle i nåder aggreera, att till commerciernas befodran iagh tenna nationen mädh slijka aff migh desidererade pass vijdh denna tijden gratificera skulle, så behagade tå Ed^s Kongl. M^t i nåder migh serdeles därtill instruera, sambt mädh ett tär till tiähnligt formular, på det iagh icke i någon motte emot Eders Kongl. M^{tts} nådigste intention impingerade, att försee; öffver hvilcket Eders Kongl. M^{tts} alldranådigste behagaliga suar iagh förväntar mädh första.

Coppenhagen den 23 Aprilis 1675.

Stormächtigste Konungh Allernådigste Herre.

Iagh hafver änteligen i gåår effter predikan bekommit tee Danskas ultimatum, tillijka mädh ett breff aff Commissarierna, gåendes det här hoos Sub Lit A: som och berörde deras migh inhändigade ultimat proiect, Sub Lit: B: huar uthaff Eders Kongl. M^t i nåder behagade att see, huru tee uthj den 3^{die} artickeln hafva det ändrat extra Europam, sättiandes uthj dess ställe ehuarest det och vore etc. som och uthlåtandes alldeeles uthj ändan aff den 4de §: dee fåå ordh, som iagh till Eders Kongl. M^{tz} säckerheet om neutraliteten hafver hollit tiähnligt att inryckia; nembl: att Hans Kongl. M^t i Danmarck loffvar Eders Kongl. M^t och dess allierade, uthj dess till freedh och imperij bästa syfftande actioner icke hinderligh vara vela etc.

Så vähl som och huadh tee uthj den 5te puncten angående Kongl. M^t i Danmarck breff aff förledhne åhr den 23^{die} Augustj, som och huadh tee uthj den 7de §: angående Bremiska prætentionen på Dellmenhorst, äfen såsom uthj det första deras contra proiect, ordh från ordh repeterat; icke mindre ähn som huadh uthj den Hollstenska saaken tee lijka

som ett temperament bruka velat, och änteligen till slut huadh tee uthj den 8de §: både som för detta, angående alliancen mädh Franckrijke åter infördt, icke allenast, uthan och på nytt ratione futuri tillagdt hafva: och änteligen den 9de §: heelt uthlåtet.

Och såsom tee säya till den 4de puncten den icke inryckt hafva den clausulen, om att icke hindra Eders Kongl. Mt och dess allierade, uthj teras till fredh och imperij bästa, syfftande actioner etc. vara terföre skeedt. att tee explicitè sina allierade icke vela choquera tär mädh; men realiteten tär uthaff alldeeles beståå, först uthj venskapen sielff som i pacterna rijken emellan befästadh ähr, sedan och uthj den 1 artickeln aff denna tractat, i det at berörde pacter tär uthj till ett fundament uthtryckeligen sättias till denna venskapen, huilcken tee meena noghsambt inferera neutraliteten och beständiga venskapen, och sedan uthj den 2: §: tär uthj mädh mehra particulariceras, föruthan annat, beggie deras Mter Mter skola vara genom denna alliance förbundna huarandras gagn och bästa i alla motta att befordra och försuara, mädh ordh och giärningar, lijka som sitt egit, och huadh som hellst den andras persohn, regieringh landh och undersåtare kan vara förnähr etc. sådant affvända.

I lijka motta och den 3die §: inferera een seerdeeles venskap, som och skall bestå uthj ett mutuelt verkeligt försuar, aff beggie nationerna tillhöriga rättigheeter, strömar och siöar etc. tär under Östersiön förnämbligast förståås.

Och den 4de inferera neutraliteten igenom mediationen, tär uthj Kongl. Mt i Danmarck stipulerar att vela continuera, intill dess een beständigh freedh blifver: och ehuru allt detta tyckes så vara beskaffat, att det sigh vähl låter höra och iagh icke annat säya kan, ähn att Eders Kongl. Mt igenom detta nåår tär mädh tessa tingh, som i föreberörde §is stipuleras om det så isynnerheet allffvarligen ähr meent, nembl. styrckia, säckerheeten och försuar emot dess fiender, seerdeeles ochså iblandh annat till siöss, vijdh dessa coniuncturer; så moste iagh lijkvähl effter min underdånigste plickt vidare icke yttra mina underdånigste ringaste tanckar, ähn att alt uthj skylldigste submission lämbna till Eders Kl: Mts höghvijsaste omdöme, att iudicera, om icke för tessa besuährliga coniuncturernas skulld, Eders Kongl. Mt tilldrägeligare vore, detta huadh som man seer Eders Kongl. Mt så nyttigt och anständigt vara, att iu förr iu heller emottaga, och iu icke släppa tillfället uthur händren, ähn såsom på några ordh och formalier, som tillåfentyrs och möyeligen något annorlunda kunde inrättade vara, försuma rätta tempo och occasionen, och altså heela det nyttiga hufvudvärcket; haffvandes elliest isynnerheet migh Rijcks Cantzelern i går på slottet sagdt, mädh efftertänkeliga ordh, att tijderna voro vähl alltijdh lijka longa, men momenta uthj tijderna, förändrade sigh och discreperade mycket, ter före han (som formalierna lydde) förundrade sigh högt, att iagh på min sida icke låto pennan uthan längre uppeholld flyta, och underskreffve huadh reeda proiecterat vore, varandes det både oss och tem högst nyttigt och önskeligt.

Tee säya ochså, att tee aff denna tractat ingen reciproque advantage

hafva, effter tee icke i det vilkohret voro, att hafva stoort desmelé mädh någon, altså och icke underligit vara, tee uthj ten Hollsteenska saaken något som tem tilldrägeligt voro, begiährte, icke mindre ähn att tee ochså alltijdh försäkrade voro, till Konungens i Franckrijke (hvilcken för Sverige så stoor obligation hade) venskap admitterade blifva, till teras bästa och säkerheet; emädan intentionen iu voro att alla tree Konungarna skulle vara mädh huarandra allierade, och till inbördes venskap förbundne, tillföllie aff det, som uthj den 2[dra] puncten aff denna tractat stipuleras emellan Kongl. M[ter] M[ter] aff Sverige och Danmarck.

Och såsom den Franska Ambassadeuren nuhmehra ähr bekymbradt, huru han måge kunna något lijtet lindrigare termer uthj den 8de §: angående alliancen mädh Franckrijcke träffa, så holler han detta alt raisonnabelt och skiähligt att tem uthj någon motta uthj denna punckt realiteten angående, gratificerades; vill migh ochså alldeeles persuadera, att iagh nu straxs ut iacet uthan något betänckiande måge underteckna, uthan att vänta Eders Kongl. M[ts] vijdare ordres häröffver, säyandes tijderna så föranderliga vara, att innan fåå dagar, letteligen kunde det komma i vägen, som såleedes sakerna förandrade, att man det icke nåå kunde, huadh man nu bekomma kan.

I lijcka motta pouserar migh den Hannoverska Ministern på det högsta, att uthan betänckiande straxs underteekna, velandes alleguera monga skiähl där till, seerdeeles förevijsar sin herres och dess förnämbsta Ministres de Groten breff till sigh, täruthj man högt beklagar, att man icke det emottaget hafver aff Danmarck, som reeda tillbudet ähr, mädan ähnnu tillfälle voro, som huar uthaff mycket gott stodo att förmoda, och icke så noga sågo på menutier.

Men ehuru iagh sielff alldeeles nyttigt holler att nyttia tijden, och icke giährna ville någon opportun lägenheet försuma, så moste iagh lijckvähl tär emot betrachta, att genom Eders Kongl. M[ts] sidsta migh genom Secreteraren Lillieflyckt inkombne nådigste ordres, händerna migh alldeeles bundne, och icke ähn tee fullkommeliga ordres migh gijfne ähro, på huarie händelse som iagh det bäst och nyttigast affsågo och iudicerade, för nährvarande tijder och coniuncturers skulld, att foderligst sluta, altså fordrar min underdånigste plickt, ochså Eders Kongl. M[ts] nådigste ordres här uthj att föllia, och ähnnu uthj största underdånigheet at bedia, det Eders Kongl. M[t] alldranådigst täcktes saaken foderligst uthj dess högst upplysta betänckiande att taga, och först uthj det som Eders Kongl. M[t] kunde discrepera ifrån detta bijfogade teras proiect, dess nådigste tanckar att öffverskrijfva, och tär iagh det icke effter önskan erholla kunde, på sådant event och händelse migh tå nådigst i all fullkommeligheet at sluteligen instruera, så gott som iagh kan, och bäst affseer ofördröyeligen och uthan något vijdare uppeholld att sluta, och icke låta tenna occasionen uthur händerna; försäkrandes Eders Kongl. M[t] iagh i underdånigheet. att alt huadh iagh någon tijdh affsee och effterťänckia kan, at lända till Eders Kongl. M[ts] tiänst och bästa, sådant mädh största omvårdnat, troo flijt och bekymber, iagh efftertrachta skall att effterkomma, och sökia att kunna nåå; beklagandes iagh ochså icke dess mindre i det öfriga på det högsta, tijden så mycket reeda mädh drögsmåhl vara fåfängt förlupen, och migh icke i tijdh hafva varit

på alla händelser noghsambt effter tijdernas och saaksens beskaffenheet instruerat, och befullmächtigat; förtenskulld och icke lijtet besöriandes att den attaque som Rijcksfeldtherrn skrijfver sigh nödgas till armeens högst nödhvändiga säkerheet företaga som den 3^{die} Maij detta värcket een mächta choq: thorde gijfva, om icke alldeeles till intet giöra; terföre ähn i underdånighet att påminna migh fördristar, Eders Kongl. M^t behagade numehra dess nådigste tanckar där hän rätta, att migh sådana ordres gijfves det på det eena eller andra sättet iagh numehra uthan längre uppeholld till ett änteligt slut och ändskap iagh kan komma, varandes tijden och affairerna så vijdt avancerade, att tee migh anleedningh gijfva migh härifrån all förfoga, tär iämbte ey eller e dignitate, att iagh längre här subsisterar, uthan hemställer Eders Kongl. M^t i all underdånigheet, om icke Eders Kongl. M^t effter mine förr giorda underdånigste förslagh, migh mädh foderligste härifrån att avocera i nåder behagade. I medhlertijdh, och intill dess iagh Eders Kongl. M^{ts} nådigste resolution på detta mit underdånigste kan bekomma, vill iagh holla vercket så någorlunda gåendes, att iagh uthj een deel giör någon difficulteter, säyandes migh hade förmodat det man på Danska sijdan i anseende till den beggie Konungarna emellan varande sincere venskapen hade behagat sigh uthj ett och annat något bequähmare uthlåta. Tär emot ochså icke all förhoppningh affskiähra, det icke man thorde komma till ett önskeligt slut, nähr iagh allenast häruppå Eders Kongl. M^{ts} nådigste suar öfver alt bekommo. Huarmädh iagh förblifver

Eders Kongl. M^{ts}
Allerunnerdånigste unnersåtare
Nicolaus Brahe.

P: S:

Och allernådigste Konungh.

Eders Kongl. M^t behagade nu aff alt det offvanberörde i nåder att afftaga och förnimma, huru den tractaten beskaffad ähr, som tee Danska mädh Eders Kongl. M^t ingåå tänckia, och uthj huadh contenance tee förmeena till att blifva; och ehuru iagh vähl derföre höllo, att tiähnligt vore, något tydeligare att hafva till försäkringh huadh som neutraliteten angåår, som i den 4de §: annecterat var, icke mindre ähn och den clausulen, att alla å beggie sijdor till eenteeras præiudice ingångna tractater, skulle upphäfvas och krafftlöse vara, etc: så ähr lijkvähl intet at förmoda, det iagh det ringaste slickt nåår, uthan alleenast tijden fåfängt förhalar, och vähl numehra icke något vijdare ottinerar, ähn denna tractäten uthvijsar, uthan om iagh vijdh slutet aff alt tillhopa formalierna kunde i något lindrigare terminis inrättade bekommo: i det öffriga så ähr iagh i stoort bekymber både i anseende för tijder och coniuncturnas skulld, och att tiähnligt vore något mädh Danmarck iu förr iu heller sluta, som och tär emot att iagh aff Eders Kongl. M^t plenè icke ähr instruerad; icke dess mindre pouserar migh ten härvarande Französka Ambassadeurn på det alldrahögsta, uthan något vijdare betänckiande att iu förr iu heller sluta som aff originalerna Lit C: ähr att see, icke mindre ähn den Hannouerska Ministern som aff Lit: D: Eders Kongl. M^t i nåder intyga behagade; så att iagh på ten eena sijdan moste ståå i den sorgen, att occasionen migh gåår ur händerna,

och innan kort alt affbrytas och sigh uthj ett heelt annat tillståndh förvandlar, om iagh icke mädh det första sluter huarigenom iagh ochså Eders Kongl. M^ts allierade icke gofvo den åstundade satisfactionen, men på den andra sidan åter migh i vägen ståår, att iagh icke in omnem eventum aff Eders Kongl. M^t ähr instruerad.

Iagh förtroor lijkvähl i all underdånigheet, om iagh såsom in loco varandes stadd, och iudicerandes huru alt förevettar, och tyckes på några fåå dagar till giörande alleenast vara, summum periculum in mora, fattade rådh, som iagh effter mit bästa förståndh tyckte för tijdernas skulldh Eders Kongl. M^tz Staat och intresse tilldrägeligt och convenablest vara, Eders Kongl. M^t min underdånigste troopligtigste vählmeente intention i nåder lijckvähl anseendes vordo. Och effter Secreteraren Lillieflyckt i gåår ähr aff migh affärdat till Eders Kongl. May^t så lährer han och om alt omständeligare Eders Kongl. May^t muntelig berättelse giöra kunna; ehuru iagh önskade Eders Kongl. M^t i nåder täcktes mädh det första migh befullmächtiga, som iagh affseer tilldrägeligst vara att sluta.

Huad Hans Durchl. Hertigen aff Hollsteen migh suarar uthj dee angelägenheeterna, behagade ochså Eders Kongl. M^t i nåder aff hoosfogade Sub Lit: E: att förnimma.

Men alldranådigste Konung uthj alt mit tvifvel uthvälgar iagh den säkraste vägen att affvänta Eders Kongl. M^ts nådigste ordres. Hvilcka iagh och mädh största inpatiance effterlängtar.

Coppenhagen den 26te Aprilis 1675.

Sub Lit: B:

Efftersom disse viitudseende conjuncturer, och dend fare som formedelst dend nu udj Europa optendte Krigslue alld Christenheden, och fornemmelig de Evangeliske religions forvandte, siuffnis at offverhenge, hafver gifvit hans Kongl. M^t af Sverige anledning till at afferdige des Rigs Raad, Admiral og Admiralitets Raad, dend höy- och velborne Herr Niels Brahe Greffve till Wissingsborg, Friherre till Cajana, Herre till Ridboholm och Sessvegen, saasom des Ambassadeur Extraordinaire till Hans Kongl. May^t aff Danmarck och Norge, for at offurlegge och med samtijdige Raad och anslag at udfinde de middel och Weye, huor ved saadan for öynesvebende fahre udj tide forrekommis och affvergis kunde, och dend ynskelige freed och rolighed baade Christenheden i allmindellighed igien gifvis, och i disse Nordiske Riger

och lande i særdelished, uforanderlighed erholldis kunde. Da hafver höyst bemelte Hans Kongl. M^t till Danmarck och Norge for at möde och begegne Hans Kongl. M^t aff Sverige udj des höyberömmelige iffuer for dend allmindelige Christenhedens freed och roolighed, med lige nidkierhed och for at lade see och kiende icke mindre begierlighed fra sin side for at erholde en ævigvahrende och uforanderlig fortroolighed imellem disse Nordiske Croner, committerit och befullmechtiget dend höy- och velborne Herr Mogens Friis, Grefue till Frissenborg, Friherre till Frisenvolld, Herre till Boller, Faershoug, Haxhollm och Mögellkiær, Ridder, Hans Kongl. M^{ts} geheime, estatz- Iustits- och Cammerraad, saa och stiffts befallingsmand offuer Aarhuus stifft, och Ambtmand offuer Aarhuus gaard, Callöe, och Stiernholms ambter, samt de höy Ædle och velbaarne Herr Offue Iuel till Willestrup, Ridder, Hans Kongl. M^{ts} Geheime och Cantzellieraad vice Stadtholider i Norge, Stigtsbefallingsmand offuer Christianssandt stigt, och Ahsessor udj Collegio Status och höyeste ret etc. Herr Holger Wind till Gundestrup, Ridder, Hans Kongl. M^{ts} Geheime och Cantzelie Raad, vice Skattmester, och Ahsessor udj Collegio Status och höyeste ret. Herr Jens Juel, Friherre till Julling, herre till Wordgaard, Ridder, Hans Kongl. M^{ts} Estats- och Cantzelie Raad, saa och vice Præsident udj Commercij Collegio: och dennem beordret offuer dette höystnöttige verck, velbemelte herr Ambassadeur extra ordinaires forsslaug at höre, och huis till des befordring tienlig vere kunde, viedere med huer andre at concertere och offuerlegge, och siden begge siders befuldmegtigedes procuratorier och fuldmagter ere rigtige befundne, och imod huer

anden forvexlede, er mand sa endelig effter adtskillige holdte conferentzer, om effterfölgende artickler samtijdeligen eens vorden.

1.

Denna punct ähr aff Eders Kongl. May[t] alltijdh sielff agreerat.

Schall dend venskab, som emellem begge deris M[ter] M[ter] och deris riger, lande och undersaatter ved forrige tractater och forbund er oprettid och befestiged, fremdeelis fast, och urōggelig forblifue.

2.

Denna tesslijkes.

Huarfore och icke alleeniste huad till störcke och conservation aff een indbyrdis fortrolighed emellem begge rigerne ved forbenefnde pacter er sluttid och foraffskedet, nöye skall observeris och udj agt tagis; mens enddog begge deris M[ter] M[ter] vere forbundne huer andens gaufn och beste udj alle maader at befordre, och forsuare med ordh och gierning, ligesom deris egit, och huad som helst dend andens persoen, regiering riger lande och undersaater kand väre fornær och till skade, det söge at affvende, och saa megit mugligt er at forhindre.

3.

Denne tesslijckies.

Saasom och forrige tiders erfahrenhed alt for megit har udviist at naar andre omkringliggende riger och stater med hin anden udj feigde har verit begrebne, den neutralitet udj hvilcken begge deris M[ter] M[ter] sigh holldt hafuer, icke har kundet garentere deris undersaater at ioe dennem tillhörende schib och gods fiendtlig er blefuen begegnit och imod oprettede tractaters klare ord opbragt och somme aff dem icke restituerit, somme och effter en lang och mödsammelig process endelig gifuit tillbage mens med store bekostningh och adtskillige udstandene fortredeligheder, och ellers paa deris

M^{ters} M^{ters} strömme och farevand een och anden excess er begaaid, da paa det sligt hereffter. kunde forrekommis, er hermed sluttid och foraffskedet, att om nogen saadan neutralitet uagtid sig skulle understaa deris M^{ter} M^{ter} enten begge eller een aff dem, paa dee dennem tillhörige strömme, söer och farevand nogen indpas at giöre, och enten dend sickerhed och frihed, som der vere bör, at violere och krencke, eller och udj deris rättigheder nogen forfangh at tillföye, eller deris undersaater udj deris commercier och navigation nogen steds uden ald exception, ihuor det och vere kunde, at infestere, eller opholld och forhindring att foraarsage, schulle deris M^{ter} M^{ter} saadan Hostilitet och vold att affverge huer anden secundere och bitræde med saadan indbyrdis assistence som effter sagens och farens beskaffenhed udkreffuis och mand ved forrefallende leiligheder nermere om foreenis kunde; och saa fremt aggressor som sig till bem^{te} offuervold fordrister icke ved venlige officia och indraadende skulle sig ville bequemme den læderede tillbörlig satisfaction at gifue, da skall deris M^{ter} M^{ter} forbundne vere till indbyrdis secours deris kreffter och vaaben at conjungere, och ingen stillstand, fred, eller underhandling med aggressore at indgaae, uden forregaaende indbyrdis communication, samtöcke, approbation och erhollte satisfaction.

4.

Ydermehre kunde begge deris M^{ter} M^{ter} icke uden störste bekymring och medlidenhed ansee dend bedröfuelige tillstand, huor udj dend störste deel aff Christenheden ved denne forderfuelige feyde er besteed. Och saasom de paa begge sider

Uthj denne 4de punct effter dee mit om neutraliteten annotatam hafva excluderat så hafver iagh ifrån begynnelsen yrkiat som och ähnnu dageligen påstår, att dee formalier motte inryckias sedan till tess iagh seer migh där uthjnnan

intet något kunna uthrätta, då iagh migh det begifvandes varder, effter nu inkommer Kongl. M^tz^ ordres lydande elliest orden som ad punctum 4^tum^ under Lit: A: åhr att see.

Hafver iagh tesslijkes pouserat på exclusionen på Kongl. M^ts^ i Danmarck bref de A° 1674 förmodar deruthinnan kunna reussera, var och icke varder iagh migh effter Kongl. M^ts^ ordres rättandes.

intet höyre ynske, end at en goed allgeemeen och bestandig freed till Christenhedens roe, det Evangeliske vessens sicherhed, och saa mange betrengde menniskers redning igien kunde blifue stifftedt. Da hafuer Hans Kongl. M^t^ till Danmarck och Norge, effter Hans Kongl. M^t^ aff Sverige ved velbem^te^ Hans Extraordinari Ambassadeur giorde naboevenlige anmodning, och berömmelige exempel sig forretagit, mediations vercket tillige at angribe, och udj lige maade, med samlit haand at fortsette, och med samme iffuer och niedkierhed som Hans M^t^ aff Sverig det hidindtill giort hafuer, och endnu giör, derudj saaledis continuere indtill en billig sicker, och allmindelig freed till de kriegendis, och dessen allesids allieredis, med hvilcke deris M^ter^ M^ter^ nu staaer i forbund fornöyelsse ved Gudz vellsignelsse och bistand kand erholdis. Doch saa fremt de krigende partier imod bedre forhaabning höyst bemelte Hans Kongl. M^ts^ till Danmarck och Norge vellmeente interposition icke skullde vilde antage, er Hans Kongl. M^t^ ingenlunde tillsinds nogen af parterne sin mediation at paatrenge, uanseedt Hans Kongl. M^t^ ugierne skullde fornehme Hans sincere och freedelskende officia icke med lige erkiendelse at skulle vorde begegnit.

5.

Anlangende dend Olldenburgiske och Dellmenhorstiske Succession sag, lader Hans Kongl. M^t^ aff Danmarck det förblifve ved det svar höystbemelte Hans M^t^ udj sin de dato 23 Aug: 1674 till Hans Kongl. M^t^ aff Sverig affferdigede schriffvelsse gifuit hafver, alleniste er detta her hoes foraffskedet; att ingen aff deris M^ter^ M^ter^ huercken hemmellig eller aabenbahre, enten Hertugen aff

Gottorff, eller Hertugen af Plön med magt och vaaben nogen bistand skall eller vill giöre, eller via facti herudj noget tentere; mens paa begge siderne justicen sin frie och ubehindrit lob lade, end dog Hans Kongl. M^{t} aff Danmarck, helles saa uell herudjinden, som i alle andre sager effter mugligheden och billigheden vill gaa Hans Durchl: Hertugen af Gottorff med raad och daad tillhande.

Wijdh slutet uthj denne 6te punct söker iagh tess lijkes inrykia dessa formalier som finnas Sub: Lit: A: ad paragraphum Sextum.

6.

Efftersom denne alliance icke till nogens læsion eller nachdeel, mens alleniste till en nermere indbyrdis fortroolighed mellem begge deris M^{ter} M^{ter} och deris riger, lande och undersaater skall vere anseet; saa skall dend icke præjudicere de tractater som enten af deris M^{ter} M^{ter} med andre deris allierede paa enten aff siderne kand hafue uprettid.

Denne 7de punct huaröfver Kongl. May^{t} migh särskilldte formalier tillskickar, har iagh icke den ringaste förhåpning att den vel quo ad realia vel formalia tillåtas att ändra, föruthan tee formalia som vijdh NB märckes nembl. ordh och expressioner som icke syfnes conform och gemäs att vara bemälte fredz tractater.

7.

Och efftersom Hans Kongl. M^{t} aff Sverigis Ambassadeur Extra ordinaire foruden dend allmindelige stadfestelsse paa forrige imellem begge höyloffiige Croner oprettede tractater huorom i förste artickel meldis, och saa hafver erindret at dend sidste tractat aff Anno 1660 her och i sär motte vorde confirmerit, och förnemmeligen till at udviise dend omhyggelighed hand for Hans Durchleuchtighed Hertugen aff Gottorff Hans intresse hafur, ded stipuleris motte, at huadh som helst udj samme tractater velbemte Hans Durchl^{ten} angaaende kand vere beloffvit och foraffskedet, fast och uryggit forblifue, och huis deraff endnu ey var effterkommit det da hereffter at motte i verck stillis och exequeris. Da enddog Hans Kongl. M^{t} aff Danmarkis Commissarier nogsammeligen herimod hafver

remonstrerit saadant ufōrnōden at vere, efftersom intet var, ey heller nogen tid kunde befindes som i samme tractater stipulerit, och på Hans Kongl. M^t aff Danmarckis siide ey effterkommit vere skulle, er dog, for at lade see huor gierne mand udj alle muglige ting vill bequemme sig till huis med nogen billigheds skin begieris kand, endeligen foraffskedet, at forbemelte seniste Anno 1660 sluttede tractat, end och i sār Hans Durchl. Hertugen aff Gottorff angaaende skall vere till ofverflod her igien fuldbyrdet, och confirmerit, udj fuld tillid och tillforsigt at Hans Kongl. M^t aff Sverige paa sin side ingen aff de udj samme tractat mortificerede prætensioner och nominatim det Greffskaff Dellmenhorst ratione Ducatus Bremensis angaaende, under huadh skin och prætext det vere eller nogensinde optenckis kunde, nu eller i fremtiden directe eller indirecte skall paa nye rōre eller igientage; och saasom i saa maade mehr bemelte Hans Durchl. aff Gottorff, foruden det nār slegt- och svogerskabsband hafver alld dend sicherhed och guarantie som hand nogensinde ynske eller begiere kunde, saa hafver och Hans Kongl. M^t aff Danmarcks Commissarier erindret, att i dend strax effter seeniste freds fordrag imellem Hans Kongl. M^t aff Sverige paa dend ene, och Hans Durchl: Hertugen aff Gottorff paa den anden side Anno 1661 slutede tractat, findis adtskillige efftertenckelige ordh och Expressioner som icke syfnis conform och gemes att vere bemelte freds tractater huor paa da Hans Kongl. M^t af Sverigis Ambassadeur Extraordinaire sig paa Hans allernådigste Kongis och Herris veigne forklarit hafver som hand och hermed fuldkommen forklarer och for-

NB

sichrer, at i hourledis ordene och expressionerne endoch kunde vere, saa har doch Hans Kongl. M^{t} aff Sverigis intention alldrig varit derved att præiudicere Hans Kongl. M^{t} aff Danmarck i ringiste maade, och att samme tractat alldrig hereffter skall komme eller aff nogen allegeris Hans Kongl. M^{t} aff Danmarck till hinder förfang eller præiudice i nagen maader.

8.

Endeligen efftersom begge deris M^{ter} M^{ter} udj goed fortrolighed ere, och fremdeelis agter at continuere och forblifve med Hans Mt Kongen aff Franckerige, saasom deris paa begge sider confoedererte och allierede höyst bemelte deris M^{ter} M^{te} och saa alldeelis ingen missforstand Jalousie eller ombrage er imellem mens vell kunde taale, at den enis ven och saa er dend andens, da hafver Hans Mt Kongens aff Sverigis extraordinaire Ambassadeur sig paa sin allernaadigste Herris och Kongis veigne forklarit, at höystbemelte Hans Mt Kongen aff Sverigis intention alldrig hafuer verit, ved dend 13de punct aff de Secrete articuler med Hans Mt Kongen aff Franckerige slutid Anno at præiudicere Hans M^{t} aff Danmarck, icke heller med Hans Mt Kongen aff Franckerig nogit slutid haffuer, eller her effter agter at slutte, som hannem skulle kunde forhindre i saadane tractater och liaisons med Hans M^{t} aff Danmarck at indträde, som dee sig best om foraene kand.

Om inclusionen aff hans Durchl. Hertigen aff Hannouer lähr intet formodeligen stoor svarhed gifves effter han sielff därom har gijfvet sin härvarande Minister ordres.

Uthj den 8de puncten anhåller iagh om exclusionen in totum ehuru vähl det ingalunde lähr skee, doch kunde hända ratione præterite men future lähr vara conditio siné qua non hoos tee Danska lämbnars förtenskulld Kongl. M^{ts} nådige gottfinnande om tractaten på denna punct skall accrochera.

Stormächtigste Konungh Allernådigste Herre,

Sedan mit sidst affgångne underdånigste, huarmädh iagh tee Danskas migh sidst tillhandaskickade ultimatum, Eders Kl. M^{t} i all underdånighet och submission öfversände, kom migh genom expressen, sedan iagh det andra reeda bortsändt hade samma affton, Eders Kongl. M^{tz} alldranådigste breff aff dato Finåker den 21. huijus vähl tillhanda, innehollandes förnämbligen det samma Ed^{s} Kongl. M^{tz} nådigste tanckar, meeningh och ordres om det aff migh tee Danska tillskickade och Eders Kongl. M^{t} i underdånigheet genom expressen communicerade proiectet, sambt dess, om introitu, så vähl som och huadh uthj den 3^{die} puncten förmähles om guarantien extra Europam, icke mindre ähn huadh Eders Kongl. M^{t} uthj den 4de puncten angående neutraliteten, till dess försäkring aff Danmarck vijdh tessa coniuncturer åstundar, och dess nådigste meening om den 5te §: isynnerheet och huadh Eders Kongl. M^{t} vijdh den 6te §: annecteras, på det Ed^{s} Kongl. M^{t} aff Danmarck och tee mädh dess allierade slutna tractater uthj Eders Kongl. M^{tz} loffliga actioner icke något hinder at förvänta hafva motte, för alldeeles nödhvendigt holler; iembte och Eders Kongl. M^{tz} alldranådigste meeningh om den 7de puncten; och änteligen huru Eders Kongl. M^{t} cassationen aff alliancen mädh Franckrijke alldeeles icke tåhla kan, mädh vidhlöfftigare högt förnufftigare inneholld uthaff ber^{de} Eders Kongl. M^{tz} nådigste skriffvellsse.

Nu heembähr Eders Kongl. M^{t} iagh alldra underdånigste tacksäyelse, att Eders Kongl. M^{t} migh så och vähl uthförligen i nåder täckes om ett och annat information att gifva, Jagh frögdar migh och icke lijtet att mina ringa tanckar så uthj det eena som det andra Eders Kongl. M^{tz} alldra nådigste sentimenter alldeeles lijckmätiga ähro, och iagh såvijda Eders Kongl. May^{tts} högstförnufftige omdöme det nährmaste uthj min meningh hoos migh sielff, att assequera eendeeles den lyckan hafft hafver; men fodrar min alldraunderdånigste skylldigheet tär iämbte Eders Kongl. M^{t} i all submission, härvijdh ey oberättat att låta, huru såsom iagh här in loco, ehuru all möda flijt arbeete och underbyggiande, så genom migh sielff, som genom andra höga personer, som vercket giährna skulle önska till een fodersam och godh ändskap befodrat, icke mindre ähn genom Eders Kongl. M^{tz} höga allierades härvarande vähl intentionerade Ministrers flijt, iagh alt detsamma mädh högsta försorgh efftertragtat att kuma låta flyta uthj tractaten, som Eders Kongl. M^{t} härvidh i nåder befaller, som och alt huadh iagh elliest hafver kunnat effterttänckia nödigt vara, och sigh skicka kunna, till att inryckia, tär igienom Eders Kongl. M^{tz} säkerhet, i anseende till Danmarck, vijdh desse delicato coniuncturer på bästa sättet eller så någorlunda förvaradh blifva kunde, men lijkvähl oachtadt all sådan flijt möda och trägenheet, som iagh på diverse art brukat, lijckvähl iagh icke längre eller vijdare därmädh hindt, ähn såsom Eders Kongl. M^{t} i nåder sig aff mit underdånigste öffverskickade proiect att föredraga låta behagade, varandes ähntå det så beskaffat att iagh ingaleedes ett och annat där uthj nåå kan, som till att assequera Eders Kongl. M^{tz} intenderade ögnemärckie, och någorlunda säkerhet om neutraliteten, så vähl som ett och annat elliest iagh inryckt hafver, som Eders Kl. M^{t} aff sidst öfversände tee Danskas ultimatum i nåder mädh mehra behagade att intaga.

Och hafver iagh affseedt den arten att tractera på denna ort, änteligen requirera att förähn iagh något skriffteligen ifrån mig ställte, under handen först vähl sonderade, genom veener, och för detta vercket vähl intentionerade, huadh för möyeligh apparence voro, till att det eena eller det andra nåå, uthlåtandes iagh lijckvähl icke ett och annat att prætendera ehuru iagh fast sågo och viste det icke på ten andra sijdan admitteras. Men såsom på denna orten så beskaffat ähr, som Eders Kongl. May^tt i nåder vähl ähr vitterligt, det regementz affairrerna tyckes fast beroo på ett subiectum alleena, tärföre tijden mädh negotiationen hoos honom för dess oopphörliga occupationer skulld, vähl moste mesnageras, förthenskull voro det i så motta sielfva vercket hinderligt, om iagh icke mädh all möyeligh försigtigheet undanbögde een vijdhlöfftigheet, som ten rätta ähr hvilcken under händeren speelade tijden bort; isynnerheet som den egenteliga maximen på denna orten ähr, att igenom tijdhvinnande taga sina messures effter som sig tijden synes skicka, och altså eludera det eena mädh det andra: Extollera sedan teras hafda goda inclination, och kastandes skullden på Eders Kongl. M^tt, att icke hafva velat möta tem uthj teras reedebogenheet för detta vercket, och sedan vinna så mycket bättre prætext, att hålla sina venar desto nährmare till sigh, sambt och giöra sitt bästa, att så mycket möyeligt fåå Eders Kongl. M^ts vener och så för sigh, om icke tem i någon motta alienera; tärtill tee reeda lijckvähl så mycket tem tillstår, hafva beflitat sigh, samt att vijsa sin villia icke underlåtit, att vela giöra någon begynnelse; förandes elliest teras breff till migh åtskilliga expressioner i munnen huar igenom tee reeda vela stärckia för sigh iustificationen.

Angående nu den guarantien som tee synas vela så högt affectera aff Ed^s Kongl. M^tt Extra Europam, uthj den 3^dio §: och lijka såsom heller låta hela vercket tärpå accrochera, åhn att låta det fahra, och blifva intra limites Europæ, så hafver icke fattas på uthförliga remonstrationer på min sijda; nembl. Eders Kongl. M^t intet reciproci hafva, som Eders Kongl. M^t kunde niuta Extra Europam; beggie Konungarnas stora occupationer nu nährvarande tijder uthj detta climate, och i neegden att the noghsambt hade orsaak att gifva tär acht uppå, och räckia här huar andra handen, och mycket annat, som både mundt- och skriffteligen, iagh tem hafver föreställt att låta detta varande aff slätt ingen vårdigheet, fahra; det ringaste differera det till een lägligare tijdh och separat affhandling:

Men Eders Kongl. May^tt behagade i nåder att see, att tee änteligen något slijckt desiderera, antingen mädh allfvare, heller att ochså det kunde contribueras att vercket stadnade och något drögdes.

Och såsom i sigh sielff nähr man detta rätt öfverlägger, seerdeles dee formalier uthj hvilcke det momentet nu ähr inryckt, att det huarken kan påbörda Ed^s Kongl. May^tt stoort besuähr, varandes huar och een obligerad att det præstera som möyeligt och icke uthj een heller annan motta för suårt ähr, tessföruthan här hoos icke specificeras sätt och vijss att guarantera, ey eller antingen mädh skeep folck och penningar att dem bijstånd giöra, så fattar iagh mina underdånigste oförgrijpeliga tanckar härvijdh därhän, lijkvähl uthj all submission under Eders Kongl. M^ts högförnufftigare omdöme, om och detta icke vähl kunde, uthan

synnerligit betänckiande som det nu står inryckt, tem så accorderas, på det man för denna tijden måge komma mädh tem tillrätta isynnerheet evitera ten longueur som tee giährna affectera.

Att och Eders Kongl. M[tt] i nåder aggreerar den clausulen som till den 4de puncten till någon försäkringh om neutraliteten iagh annecterat hafver, nembl. att Kongl. M[tt] i Danmarck vill icke hindra Eders Kongl. M[tt] eller dess allierade uthj dess till freedh och imperij bästa syfftande actioner etc. sådant gläder migh i så motta högt. Men Eders Kongl. M[tt] varder i lijka motta i nåder aff terre sidst öffvergifna, och nyligast aff migh i underdånigheet communicerade ultimato afftagandes, att tee sigh till den clausulen slätt icke förståå, uthan ten helt uthlåtit hafva, vela. Och ehuru iagh ähr betänckt på ett temperament tär vijdh som för detta Eders Kongl. M[t] i skylldigste submission iagh communicerat hafver, och på några anmärckningar att förbättra tractaten som här under mädh mehra förmählas skall, nembl. Kongl. M[tt] i Danmarck vela blifva vijdh den venskapen som pacterna och mediatoris officio åhnliga ähro etc: heller något slijckt, så hafver iagh ochså föruth mädh all flijt reeda sonderat, så sielff, som genom andra, huadh här vijdh obtineras kan; och in genere förnimmer tem beständigt vela blifva vijdh detta teras ultimato alldeles in realibus, gijfvandes ringa förhoppningh något synnerligt in formalibus att tär uthj ändra vela; säyandes täruthöfver, all den neutraliteten beståå reeda uthj pacterna, sambt så vijda stipuleras uthj den första andra 3[die] och 4de puncten, och detta icke kunna ingåå, till att icke choquera sina vener och allierade; Efftersom och Eders Kongl. M[tt] och det icke begiährte; isynnerheet att icke blotta och abandonnera alldeeles teras säkerhet, och illa belöhna teras vener, tär tee ähn icke någon mehra säkerheet annorstädes hade, altså kunna sigh icke förklahra därtill, huarmädh tee sina venar på allt sätt ifrån sigh vijste; alt för thenskulld ehuru iagh skall migh på det högsta beflita att denna ofvanber[de] clausul till neutralitetens försäkringh så godh den och ähr fåå tär in, lijkvähl hafver iagh tär till ingen förhoppning, uthan att thee tháruthj blifva vijdh dess een gångh fattade tankar, att sig icke vijdare förklara.

Den 5te puncten angående och Kongl. M[ts] i Danmarck uthj begynnelssen alleguerade breff aff den 23 Aug: 1674 belangande, hafver iagh reeda föreställt, att den clausulen motte tär uthlåtas, men tee säye tär mädh icke meent vara, att man på teras breff något stipulerar, men Kongl. M[t] i Danmarck alldeeles blifva vijdh den intentionen uthj breffvet.

Huad nu den 6te puncten angåår, så hafver ten förvantskap mädh det huadh till den 4de berördt ähr, och vela tee blifva stadigt vijdh sijna tractater mädh dess allierade, och uthj sådan contenance, huilcket tee förmoda Eders Kl. M[t] tem unnandes varder, som tee täremot uthan restriction Eders Kongl. M[t] det samma reciproce unna; hafvandes i munnen ten artickeln strachs i begynnelssen att ten samma till ingens læsion uthan alleenast till förtroolighet inrättadh ähr, ter före samma artickel altså vähl skall kunna blifva ståendes, som han ståår, blifvandes tee som förr ähr stipulerat föruthan parterna, vijdh een mutuel defension

aff Östersiön och commercierna, sambt mediationen. Tee offerera och att vijsa uthan reserv sina tractater, tär ùthj tee sustinera intet vara, som emot Eders Kongl. May[t] kan tydas, som aff mina för detta till Eders Kongl. May[tt] affgångne underdånigste sambt tär hoos fogade protocoller, mädh mehra ähr kunnigt; hafvandes som för detta iagh vähl hafver veetat, och tär före här vijdh all öfverflödigh och hinderlig vijdlöfftigheet eviterat, ingen förhoppningh något att kuma nåå till att den artickeln vijdare restringera eller till något vijsst uthtyda; säyandes tee tär uthöfver tåå iagh i gåår det demonstrera ville, att vijdh denna §: fogeligen bijryckias kunde något som bättre förvarade och uthtydde beggie Konungars säkerheet, att tee icke hade i sinnet, ähn att upprichtigt efterlefva alt huadh som stipulerat voro, tär före icke kunna något här vijdh annectera.

Att och den 7de §: icke ähr så inrättadt som iagh giähra honom in annorlunda inrättadt sågo, och mehr hafver mädh sig een form uthaff een eventual förklahring och resolution, ähn een bundigh tractat, sådant hafver iagh vähl i acht taget, isynnerheet som tee tyckes syffta där hän lijcka såsom intenderade tee een iustification genom sådana vijdhlöfftige och significativ expressioner för sigh att stärckia, och iagh giähma förthenskulld önskat det man denna §: uthj ett annat skick och form kunnat bringa, eller och heelt och hållet uthlåte.

Men som iagh alt detta hafver föruth sonderat, och vetat huadh skee kunde, uthaff tem eller icke, altså hade det ochså alleenast tiähnt till een hinderligh och öfverflödigh vijdlöfftigheet, någon synnerligh förändringh härvidh att företaga, varandes detta isynnerheet både för den private som och publique jalousie den alldrahögsta point anseedd, huar mädh Danmarck sitt värck skall låta för Hertigens af Hollsteen synas hafva förmåån; gijfvandes noghsambt tillkänna huru sensibel man här vijdh ähr; det ehuru Cantzlern elliest sigh vähl som een klook man bärga kan, vijdh ting som af mycket störe vichtigheet och consequence ähro, ähn detta; så förmåår han lijckvähl icke uthan att emportera sigh, och vijsa sina dragande passioner här vijdh; och emädan (säya tee) på vår sijda tee ähro påminte genom ten 9de artickeln uthj det aff denna sijdan öfvergijfna proiect, att adimplera huadh pacterna uthj detta måhl förmåå, och tee alldeeles veela sigh förvissa tem allt det fullgiordt hafva, huilcket tee i förmågo aff pacterna skylldige ähro, så säya tee sigh och billigt böra säya det ifrån sigh, huadh tee för sin oskylldighet hafva mädh skiähl att tahla, varandes elliest sådant een orsaak till krigh och allahanda besorglig oreeda, om Hans Kongl. M[tt] i Sverige den information skulle om tem hafva, det tee icke pacterna fullgiordt hade, hvilcket tee alldeeles sustinera veela fullkommeligen i detta giordt terföre tessa expressioner tem till iustification hoos Hans M[tt] såvähl som värden tiähna skola. Och ähr iagh förtenskulld försäkradt tem på realiteten aff detta mehr påståå, ähn heela det andra hufvudhvercket, och ähn att tee ringaste formalier snart, tillsäyandes, härvijdh förandra veela; förtenskulld iagh till att komma tär uthur, seerdeeles uthj een separat saak, som heela hufvudvercket, och intentionen igemeen icke toucherar, isynnerheet och att quo cumque modo vijdh dessa tijder sökia att försona Hertigen mädh Konungen i Danmarck, till dess stats och landz märckeliga säker-

heet, och möyeligen i vijdrigt fall besorgliga olägenhet, isynnerheet tå Eders Kongl. M^tt annorstädes så ähr occuperad, att Eders Kongl. M^tt Hertigen icke vederbörligen handen räckia kan, mädh disputer om tessa formalier, tem tee för sitt högsta vern och advantage skatta, icke vercket uppeholla och prolongera velat; isynnerheet som ochså tär uthj finnas åthskilliga ting, vähl och significativ inrättade, som man elliest giärna hade till Hertigens säkerheet; men särdeeles uppå det heela hufvudvercket tärpå icke studza eller accrochera motte; förthenskulld iagh och till det närmaste vijdh deras eegna formalier häruthj bevända låtit och tär mädh att alt det öfriga som nödigare voro, facilitera; föruthan åthskilliga termer här och tär, tem iagh migh lijckvähl beflijtat att i någon motta addoucera såsom till exempel; iställe för billigheetz skeen satt, mädh billigheet föruthan och några andra ordh och articuler, tem iagh här och tär för mehra lindrigheets skulld, fogat; men att tee icke det ringa alleenast, mycket mindre något synnerligit häruthj hafva velat tåhla att förandras, vijsa sielffa orden uthj teras öffverskickade ultimato; så att iagh ochså blifver vijdh dee underdånigste oförgripeliga tanckar, att dee formalier icke såå stoort ähr resgardera uppå, som den säkerheet Hertigen aff Hollsteen tär igenom nåår, men isynnerhet att icke hufvudvercket i någon motta tärigenom uppehollas, huarigenom förmedelst tijdspillan det altsåå heelt och hollit giordes till intet.

Och såsom ten 7de §: inneholler förnembl. tvenne ting först den Bremiska prætensionen på Dellmenhorst, så hafver tee Danska i ingen motta velat för detta eller nu admittera några andra formalier, ähn tee, huilcka tee satt hafva, säyandes sigh iu moste specificé vara mädh sådana ordh om detta försäkrade, som genom hvilcka tee sig ten vissheeten giöra kunna, att ten intervension, som Eders Kongl. May^tt reeda uthj Wien giordt hafver, icke mindre åhn den Eders Kongl. M^tt häreffter giöra thorde, medelst så pacterna som förlijkningen icke skall perimera den rätt som tee för mädh Plöen hafva acquirerat. Och tär intet vijdrigt intenderades, så kunde Eders Kongl. M^tt iu lätteligen detta underskrifva.

Och ehuru tem regereras att (såsom Hertigen sielff till migh berättar, det Hans Durchl. låter denna saaken propter egregium publicum vara något i roo, emädan han den förhoppningen hafver amicabiliter sådan litem att terminera kunna) samma tvist sågo så uth, som hon genom venligheet bijläggias kunde, så suara tee lijckvähl, att sådant voro åhn intet skedt, tessföruthan tär det skedde, så hade så mycket ringare betänckiande detta att underskrifva.

Och hafver iagh mädh H. Cantzlern Puffendorff som i förgåårs reeste härifrån häröfver communicerat, så finner han ten clausulen uthj teras proiect icke så hårdh att den icke skall ingåås, serdeeles om tee tåhla ville att tee ordh nembl: att Hans M^tt aff Sverige etc: (till Hans Kongl. M^ts i Danmarck præiudice) icke ville etc: tå Hans meeningh voro att elliest kunde ordh ifrån ordh tär ståendes blifva, som tee infördt hafva; varandes tå lijckvähl intervention för Hertigen aff Hollsten salveradh, emädan den skedde icke till Hans M^ts i Danmarck præiudice etc: Men tär och det icke erhollas kunde, till huilcket iagh och slätt

ingen förhoppningh hafver, rådde han tå alla teras ordh häruthj att vedertaga, och hufvudvercket icke att studza eller hindras låta.

Isynnerhet kan man aff teras formalier icke afftaga, att de Eders Kongl. M[t] beskylla pacterna här vijdh öfverträdt hafva, som tee Danska det ochså icke vederkiännas eller tillståå veela; alleenast intendera (som tee säya) att betinga deras tillbörlige säkerheet ratione interventionis, in futurum, och huadh tär uthaff under någon prætext flyta kunde; och nähr iagh confererar denna deras clausul mädh den som eendeles uthj Eders Kongl. M[ts] nådigste breff, tyckes tanque temperamenti loco migh i nåder vijdh handen gijfvas, som eendeeles bohrde såleedes lyda; Nembl. den Brehmiska prætentionen på Dellmenhorst belangande, som alla andra dessa rijken emellan varande pacter, altså och den Roskildska och Kiöpenhambnska uthj alla sijna stycken clausuler och puncter, på det krafftigste genom tenna alliance confirmeras, altså ähr den fasta försäkringh att emot densamma angående denna Bremiska prætensionen alldrig något etc: mädh teras såleedes lydande, uthj full tillijt och tillförsigt, att Hans Kongl. M[t] aff Sverige på sin sijda ingen aff dee uthj samma tractat mortificerade prætensioner och nominatim på Grefveskapet Dellmenhorst ratione ducatus Bremensis angående under huadh prætext det och voro eller någon sindz upptänckias kunde, nu heller i framtijden directe eller indirecte skall på nytt röra eller igentagas. Så moste iagh härvijdh billigt förorsakas Eders Kongl. May[ts] högst upplysta diiudication alleena att underkasta, hvilckentera Ed[e] Kongl. M[tt] tiähnligare kunde förekomma och synas; varandes tenna teras mädh dee lindriga termer inrättadt, nembl. uthj full tillijt och tillförsigt såsom tvifiades icke stort därom; och tahlar ey heller denna clausul om att emot pacterna lefvat ähr, men alleenast syfftar påå den intervention. Men den andra migh till temperament gijfne, inneholler det bundiga ordet fasta försäkring såsom för tvifvels skulld den behiärtes, sedan och thalar om pacternas observance, om huilcken reda förmählt ähr, och kan icke så fogeligen här repeteras, uthan fast tillsäyandes identitet, och lijka såsom pacterna i detta stycket, icke voro observerade eller in futurum försäkringh behöfdes. Elliest och i det öfriga, huadh som nämbnes om flera uthj tractaten mortificerade prætensioner och altså nominatim etc: det hafver sitt hänseende påå flera tingh, som uthj den 13de §: uthj dee Roskildske pacter lederas Eders Kongl. M[ts] och Sveriges Chronors rättigheet, och prætention ratione ducatus Bremensis först på Dellmenhorst, sedan på dittmarschen, tess lijckes och tär någon prætention voro på något adeligt godz i Hollsteen, så att här vijdh ingen fahra ähr, belangande nu den andra delen uthj denna §: så inneholler den samma teras temperament angående tractaten mädh Hollsteen; varandes tär uthj ähnnu något choquant såsom följiande clausulen som icke synes conform och gemäs att vara bem[te] freedz tractater, hvilcket att tee måge uthlåta, iagh migh vill ytterst beflijta, effter mig i går suarat bleff, att tee ville det efftersee.

Huru nu den 8de §: förevettar, i det tee icke alleenast ratione

præteriti angående alliancen mädh Franckrijke vela hafva satisfaction, uthan och ratione futuri, och huadh tee här infördt hafva, som ett temperament ianseende emot det som i första deras proiectet därom förmåhltes skall vara mädh flera expressioner, velandes sigh betinga fria händer, att tractera och sluta mädh Franckrijke sådant varder Eders Kongl. M^{tt} aff ber^{de} §^{i} inneholld i nåder mädh mehra förnimmandes. Och ehuru iagh reeda sonderat, och där hän föreställt hafver, att denna clausula kunde införas uthj den alliance, som mädh Franckrijke skall giöras, varandes iagh icke förständigat, om icke H. Ambassadeuren Peder Sparre kanskee något slijckt renouvellerat hafver mädh Franckrijke, som i tee förra secret artiklerna om Danmarck inneholltz, tärföre icke något till detta aff migh sielff suara eller migh uthlåta kan, så förnimmer iagh lijkvähl, att tee mordicus insistera till att vela här uthj hafva stipulerat, att tee mädh Franckrijke icke hindras mågo till att tractera och effter behagh sluta huadh teras intresse tee tilldrägeligt finna; och gijfves migh eendeeles icke uthan orsaak anleedningh att tänckia, det detta ähr tem aff Franckrijke vijdh handen gijfvit; så att ehvadh remonstrationer som och skedde ähro och ähn iagh att giöra icke underlåhta skall, omöyeligit lijckvähl lährer vara att fåå tem ifrån tenna saaken, isynnerheet tyckies här igenom vår intention emot tem sättias lijka som på ett proff, så att tär man det tem refuserade, tee tå orsaak togo att heela tractaten låta härpå accrochera, och sedan sigh plaignera öfver Sverige, säyandes sigh evidente tecken nogh hafva aff Sveriges ringa venskap, och att sådant icke voro pacter och freedztractaterna lijckmätigt, som det ochså mädh klahra ordh uthj det första deras proiect skeedt ähr, förtijgandes att iagh eendeles thorde troo tem som berördt ähr, uthj detta hafva något appuy aff Franckrijke. Nu tyckes alldranådigste Konungh iagh stora suasorier hafva, att uthan uppeholld tillsee huadh iagh mädh tem iämka kunde, och huadh iagh icke kunde nåå, lijckvähl vijdh så beskaffade omständigheeter, sådant oachtadt fullkombna detta värck, och medh tem iu för, iu heller, sluta.

Ty först ähr den tijden och momentet reeda för handen att Eders Kl. M^{tt} uthur den härtill varande ovenskapen som hafver så värit beskaffadt, att den lijckvähl lätteligare een reconciliation tillåtet, råkar uthj een offenteligh ruptur och feyde mädh Churfursten aff Brandenburgh, och sådant tillföllie ochså eendeeles mädh Hollandh, till äfventyrs och det ringaste på något sätt, mädh Käysaren, och een deel aff Ständerna i rijket; och lijckvähl Eders Kongl. M^{tt} ähr ähn icke kommen till något slut, och på intet sätt ähr om Danmarcks venskap försäkrat, för ähn sakeerna så vijda anskicka sigh. Helst som detta een stoor förandringh lährer så här och tär, som seerdeeles uthj consilierna i Danmarck förorsaka.

Ty så längie som armeén ähr ähn så stilla stånden, uthan synnerligt engagement, hafver man här icke alldeles uthan den sorgen varit, att Rijcksfeldtherren kunde vända sigh hijtåt, om hvilcket offta thal ähr lupet vijdh hoffvet, seerdeeles man i dessa dagar synnerlijgen tär öffver varit allarmerad, och altså sedes belli thorde blifva hoos tem. Men sedan nu verckeligheeten ähr reeda mädh Brandenburgh begynt, lähra tee uhtan alt tvifvell mehra blifva modiga. Isynnerheet och som uthaff alla tee discourser som iagh aff tem nu nylijgen hördt (alldenstundh

iagh i gåår om middagh så Rijcks Cantzlern som tee andra förnämbsta aff hofve hade hoos migh till giäst) tee låta förmärckia dee messures tagna vara, att Konungen i Danmarck icke skall giärna vela låta Churfursten aff Brandenburgh succumbera. Och effter flera aff teras allierade komma uthj vercket mädh, så ähr att besöria att det lährer alt så mycket suårare blifva, så att för ten skulld iagh mycket högt besörier, att tå tee nu höra H. RijcksfeldtHerren hafva giordt attaquen i Brandenburgiska landet, som och några aff tee allierade emot Eders M^t att anmarchera, eller därtill anstalldt giöras, tee tå icke lähra mehra ingåå det, huartill tee reeda sigh förstååt hafva, uthan allahanda prætexter bruka, att ähn mehra tijdh vinna effter facies rerum sigh nu så förandrat haffve, huilcket tee migh ochså klart nogh uthj deras discourser gijfva till att förståå, sambt att iagh sielff ähr i skullden det iagh tijden så förhalar, varandes tee ochså i sådant villkåhr, att tee iu sina allierade i någon motta obligerade ähro, och nähr rätt vijdare ähr kommet tee tåå ingen prætext kunna hafva, att sigh hoos tem eenskylla, ten tee lijckvähl ähnnu hafva, kunnandes giöra venliga officier för freeden, hvilcket Cantzlern icke gijfver tillkänna; och lijckvähl Danmark vijdh dessa coniuncturer så ähr beskaffat, att een stoor deel aff så catholiska ständer i rijket, taga vijdh denna tijdh stoor reflexion på dess resolution, men dee Evangeliska, såsom Brandenburg, Braunschveig-Luneburgeska och Hessiska husen, och alla tee mädh tem förknippade ähro, hafva lijka som dependence uthaff tee messures, som det tagar, uthj Hollandz consilijs och ijfver emot Eders Kongl. M^tt skeer ochså een stoor breche (som och i alt som iagh reeda alleenast igenom tenna under händer haffda tractat mädh Danmarck skeedt ähr) så frambt man alleenast venskapen någorlunda kunde holla gåendes mädh Danmarck, och isynnerheet slöto een tractat mädh tem ehuru han och voro beskaffadt; det samma voro och att förmoda hoos Käysaren och Spanien, som till äfventyrs för eenigheetens skulld uthj religionen emellan beggie Konungarna, mehra tanckar om förtroligheeten sigh giörde, ähn kanskee i vercket voro; seerdeeles om een ny tractat tär till kommo; sa vore och på det högsta att beklaga, att genom denna drögsmåhlen, och i anseende till några formalier, som ähntå icke till hufvudsaaken giöra, een såådan occasion uthur händerna ginge. Seerdeeles som och aff tee uthur Engelandh nyligen ankombna breeff Eders Kongl. M^tt om ingen synnerligh styrckia hafver sigh tädan, att försäkra, hälst som parlamentet tyckes nu vela sigh öfver Konungen prævalera, och kanskee något turbulent blifva; tessföruthan och Franckrijke gierna skulle vara hellst genom een tractat mädh det första försäkradt, att Eders Kongl. M^tt mädh Danmarck bleffve uthj gott förstståndh, varandes som iagh uthur Herr Ambassadeuren Peder Sparrens sidsta breff förspörier, Franckrijke något delicat i detta, och lijka som döm om Danmarck. Så att Danmarck vijdh dessa coniuncturer hafver alla Eders Kongl. M^ts ovener till dess estroicte vener och allierade, så vähl som och affection hoos Eders M^ts vener; förthenskulld iagh skulle sielff komma i den tanckan att något indulgera och see för tijdernas skulld mädh Danmarck nu genom fingren, och sluta ofördröyeligen på denna tractat, uthan längre tijdzspillan, och uppeholld, om man det nu alleenast obtinerade, så gott man

kunde, varandes iagh ochså därtill så aff den Frantzöska Ministern, som och den Hannouerska oupphörligen pouserad, så att tee veela alt huadh iagh här uthj giör på deras Herrars vägnar hoos Eders Kongl. M[t] såsom för tijdernas skulld det gemeena intresset tilldrägeligt, guarantera. Så råder migh ochså Cantzlern Puffendorff. uthan något betänckiande ut iacet änteligen för tijdernas skulld att sluta, som een saak huarigenom Eders Kongl. M[tt] nyttigh tiänst giordes. Men för alt Prævalerar lijckvähl hoos migh min alldraunderdånigste skylldigste respect, som Eders Kongl. M[tt] alldranådigste befallningh iagh migh plichtig hollar, och Eders Kongl. M[tz] ordres att förvänta för min säkerheet skulld alldeeles nödigt holler, seerdeeles som Eders Kongl. M[ts] sidsta alldranådigste genom eenspännaren migh inhändigade breff, migh alldeeles binder händerna.

Icke dess mindre på det iagh både måge pousera vercket så mycket iagh kan, som och att iagh det någorlunda måge holla gåendes, och icke vijsa någon aversion, lährer iagh detta Sub Lit A: ingijfva, till att sökia något förbättra tractaten, huilcket att obtinera iagh lijckvähl ingen förhoppningh hafver; som och detta Sub Litt: B: angående några formalier, genom huilcka iagh lijckasom vercket dreffve, till ändskap, intilldess Eders Kongl. M[tz] nådigste ordres tå änteligen ankomma.

Huadh elliest Eders Kongl. M[tt] i nåder befaller att migh anställa, som hade iagh ordres reeda att begifva migh härifrån, så ähr migh ochså vijdh handen gijfvit, att mitt recreditif ligger färdigt minuterat; så att iagh billigt betänckiande dragar mycket tärom att röra, effter iagh fast sörier tee prompt nogh lährde vara till att migh gijfva affskeed; i det öfriga så equippera tee effter handen några småå fregatter, aff hvilcka Konungen sigh betiähnar till att för lust skulld segla här kring aff och an, och excercera folcket, men dee Capitaleste och största uthaff deras örligh-flotta, liggie ähnnu alldeeles oequipperade, och ähr mädh tem heelt stilla. Elliest ähro och patenter dessa dagar uthgijfna på 3 regementer till foot, och skeer verfningen dagligen så här, som annorstädes i landet.

Till slut så önskar Eders Kongl. M[tt] iagh tee tilldrägeligste och bästa rådh aff Gudh ten högsta; moste ochså eendeeles härvijdh besörja, att consilierna sigh häreffter på tenna orten changera thorde, och iagh häreffter icke det lährde nåå, seedan tee tijdender hafva bekommit om fullkommeligh ruptur mädh Brandenburgh, huartill tee sigh reeda förklarat hafve, velandes iagh lijckvähl ähn all möyeligh flijt använda, tär iagh Eders Kongl. M[tz] nådigste ordres mädh det alldra första bekommo, och städze effter min underdånigste plickt förblifva

Eders Kongl. May[tz]
Allerunnerdånigste och troplichtigste unnersåtare
Nicolaus Brahe.

Coppenhagen den 30 Apprilis A° 1675.

Stormechtigste Konung Allernådigste Herra

Eders Kongl. M[tts] Allernådigste skrifvelse hafver iagh mädh unnerdånigh vyrdnatt väl handfått och ther af sett dett Eders Kongl. M[tt]

dess nådige tankar och resolution hafver Communiceratt des och Riketz Rådh angående Princessan af Dannemark, Och att de mädh derass enhellige inrådande Eders Kongl. M^{tt} bifalla, den högste Gudh förläne Eders M^{tt} af himmelen sin välsignelse der till och dirigere detta värkett Eders M^{tt} till största förnöyelse sampt dess trogne unnersåtare till myken vältrefnatt. Therhoos anbefallar Eders M^{tt} migh detta värkett som dett vilkett fordrar en stoor circumspection Iagh vill bidia Gudh om nåde att kunna migh här utinnan så comportera och skicka som siälfva vichten taf Negotium fordrar bidiandes Eders M^{tt} på dett unnerdånigste i nåder villia mädh migh öfverse der mitt ringa talent ickie uti alt kunde giöra tillfyllest. Hvadh dett angår att iagh skall nödvändicht giöra migh unnerrättad om Konungen så väl som Enkedråttningen till detta verketz fullbordan ähr porteratt, varandes dett så mykett — — — — — som i vidricht fall Konungen saken lätteligen under handh kunde förhindra; Iagh har fulle allaredo så myket sigh offörmärt har kunnat giöra låtit detta ehrfaritt, och särdeles af den Hannoverska Ministern som ähr domestique uti Dråttningens huus han försäkrar migh att dett hela Kongl: hussett inthett högre åstundar, Han ähr mest var dagh hooss migh ähr mykett impatient, frågar timma och stundh om iagh inga ordres har bekommit att unnerskrifva ultimatum på dett iagh dett andra Negotium kan begynna refereras en hoop mädh particulariteter om Drånningens hålne discurser om denne sak gifver thesslikies att förstå dett Hennes M^{tt} ickie alldeles ähr till fress mädh denne Rixkantzlär som sigh visser så difficil i Tractaten, indigiterandes lika som hon befarade att han dett inthett giärna sågo, Om nu Eders Kongl: M^{tt} skulle i nåder gått finna att iagh vedh tillfälle finge när tractaten blefvo fullbordatt lika som för dess hafda möda försäkra hånom om någått kåppar till sitt huuss som han bygger troor iagh att han skulle blifva mykett lustigare, ty migh berättas att för migh varande Ambassadeurer dett samma hafva giort när någån tractatt ähr blefven unnerskrifven Uti dett öfrige skall iagh inthett betaga förhåpning taf Eders M^{ttz} goda inclination att villia fullborda detta verkett äy heller så myke utlåta migh att Edors M^{tt} blifver Therigiönom engageratt, bönfallandes på dett unnerdånigste om gode och prompte ordres, ty när iagh dom bekommandes varder håppas iagh mädh Gudhz hiälp snart komma till godh enskap förblifvandes i min dödh

(coll. Eders Kongl. May^{tts}

Copenhagen d: 18 Maij 1675.

Stormechtigste Konungh Allernådigste Herre

Eders Kongl. M^{tts} allernådigste tvenne skrifvelser ähro migh giönom den expresse mädh unnerdånigh vyrdnatt väl tillhandakomne. Af dett ena soer iagh mädh största förnöyelse huru Eders Kongl. M^{tt} å nyo hafver dess och Rixens Rådh låtitt proponera så hvadh som uti tractaten vidare stodo ätt giöra, som och att äfther den så af de Danska voro inrättatt att Eders M^{tt} den ingalunda kunde emotaga om ickie bättre voro där mädh låta beroo och förblifva vedh de gamble och fördetta giorde pactis, Wilkett såsom dett enhälligen af Eders M^{tts} rådh

åhr gått funnitt att råda Eders Kongl. M^{tt} i unnerdånigheet der till Altså takar iagh Eders M^{tt} på dett allerunnerdånigst som migh här om så hasticht har förständiga velatt och ther hoos giönom expresse ordres ombefallatt att förebringa Commissionen angånde Mariagen Doch mädh den nådige åtvarning att iagh först skulle vara försäkratt att ickie bekomma någån vidrigh resolution, Iagh försäkrar min Allernådigste Konung att iagh mädh all den circumspection som möyelich't åhr skall här mädh umgåss, och såsom iagh mina tankar häröfver uti Cantzlie Rådetz Öhrnnstetz breef vidlyftigare hafver utfört altså till att inthett falla Eders M^{tt} besvärligh vill iagh migh i unnerdånighet där på hafva refererat, Förmodandes Eders M^{tt} där mädh lär vara tillfredz, Iagh hafver thesslikies skrifvit Rix Marskalken till angånde någre presenter, skulle nu Eders M^{tt} dett i nåder agreera, så moste fulle der mädh skyndas ty innan 3 vekor lär Konungen och Drånningen vist ressa och förmodar iagh innan den tiden och så blifva färdigh att kunna begifva migh till Eders Kongl: M^{tt} till bakas mädh gått Svar, takandes Eders Kongl: M^{tt} på dett allerunnerdånigst som hafver behagatt hiälpa migh hädan, Gudh låte migh vara så lykeligen att finna Eders Kongl: M^{tt} uti önskelicht tillståndh, och kunna mädh alla Eders M^{ttz} unnersåtare hafva den hiärtans innerlige glädie att upvarta Eders M^{tt} som den vilken uti sin dödh förblifver

(coll. E M^{ttz}

Cöpenham 24 Maij 1675.

Allerunnerdånigste unnersåtare
Nicolaus Brahe.

Stormechtigste Konung Alldranådigste Herre

Såsom nu 6 dagar förlupne åhro sedan iagh mädh den expresse Eders Kongl: M^{ttz} allernådigste ordres bekom att oachtandes tractaten ickie kunde slutas, skulle doch likväl fortsättia Commissionen angående Mariagen; Så har iagh i går haft audience hooss Rix-Kantzlären, inrättandes mitt taal om tractaten alldeles äfther den anledning Eders M^{tt} migh gifvitt hafver; Sedan giorde iagh ovverturen om Mariagen, begiärandes han ville ehrhålla för migh hooss Konungen audience recommenderandes denne saks importence så att iagh för mitt creditives öfverlefrerande kunde vara om ett gått svar försäkratt, Och i fall dett iagh likvist varkän kanällär vill förmoda H: M^{tt} skulle draga någått betänkande att accordera denna Eders M^{tt} resolution, så tvifla iagh inthett dett Hans M^{tt} migh dett någårlunda tillförende gåfvo att förstå på dett iagh mädh mitt creditive kunde innehålla och ickie dett till min allernådigste Konungz prostitution öfverlefrera. Rixkantzlären syntes alt detta väl uptaga mädh tienlige och Obligante expressioner, säyandes sigh doch hafva förmodatt att tractaten thesslikies hadde kunnat komma tillsluut och att önskelicht hadde varitt att man strax i begynnelsen hadde velatt tala om denne aimable mattiere, så hadde alla saker sigh så mykett bättre och lättare lämpa och foga kunnatt, befarandes therhooss att frankrige lär blifva vedh detta tillfälle så mykett trögare mädh sin tractat, och de penningar som de där igiönåm förmena sigh kunna

bekomma. Iagh replicerade att ehuruväl alt detta som voro publ: affairer inthett hadde att giöra medh någån Mariage och förthenskull varken kunde henne auancera ällär tardera, Utan alldeles en särskilt saak som ingalunda bör ällär kan blandas häruti, Altså föl han migh i talett säyandes dett ickie till den ända vara sacht, utan att begiära dett iagh ville poussera Terlon där till, Sade sigh uti dett öfrige alt detta villia Hans M[tt] berätta och mädh dett forderligst siälf komma till migh mädh svar, Och såsom iagh inthett oförmärt förstogh af Hannoverske Ministern att Enkedråttningen ville vetta hvadh som Rixkantzlären häröfver hafver discoureradtt altså berättade iagh härom alt omständeligen, tviflar inthett att han iu alt lär säya Hennes M[tt] igien, dett lär nu snart vissa sigh allernådigste Herre, Begiärar förthenskull Eders M[tt] i nåder täcktes mädh dett forderligst depechera någon mädh præzenter hit neder för Kongl: Princessen, och ähr iagh öfver mottan bekymbratt om iagh bekommer svar för än som iagh dett bekommandes varder, förblifvandes äfther min unnerdånigste plicht

(coll. Eders Kongl: May[tts]

Copenhagen 28 Maij 1675.

Allerunnerdånigste tiänare och unnersåtare
Nicolaus Brahe.

Stormächtigste Konung Alldra Nådigste Herre!

Såsom Eders Kongl: M[tt] i Nåder migh ochså haffver anförtrodt det andra högstvichtiga ährendet vijdh detta hoffvet, angående bevärfningen till Eders Kongl: M[tts] gemåhl, och Sveriges Rijkes tillkommande alldra Nådigste Drottningh, om den Kongl: Princessin-Ullrica, så önskar iagh nu som alltijdh före detta', aff alt midt hiärta uthi alldraunderdånigste skylldigste devotion förnembligast att den alldrahögsta Gudh tächtes uthi een Ed[s] Kongl: M[tts] höga Kongl: person, dess Kongl: huus och effterkommande, som och heela Sveriges Rijke, och sambteliga Ed[s] Kongl: M[tts] Troo- och devote undersåtare, ia och heela Christenheeten, serdeles det Evangeliska väsendet, angående så högstvichtiga saak, dess millderijke bijståndh och till hielp få förspöria låta, så att allt hvadh tär uthi företagas, een sådan success och uthgångh nåå motte, att den samma först, ia eendast och allenast Gudhi ten högsta till ähra och behagh, Ed[s] Kongl: M[tt] till ett fullkommeligt nöye, sambt och evärdeligt establissement uthaff Ed[s] Kongl: May[tts] Kongl: ätt och affkommande på Ed[s] Kongl: May[tts] Thron, så och ett oförgiängeligt uthbredande aff Ed[s] Kongl: M[tts], så genom dess förfäder, som dess eegna oförlikeliga Kongliga dygder, förvärfvade odödeliga berömm, iämbte och Ed[s] Kongl: M[tts] sambteliga Troo- undersåtare till beskydd, merkeligh Tröst och conservation, nu och i tillkommande tijder, lända motte.

Tär iembte haffver iagh samma högstvichtiga ährendet, sedan migh det samma ähr alldra Nådigst uppdraget vordet, mächta hoos migh till hiärta taget, som huilket man letteligen effterränkia kan, att det aff mycket stoor vichtigheet ähr, förtenskulld iagh fast önskade, mina achslar nogh mächtja voro det samma behörligen att draga, och iagh lyckeligen det till Ed[s] Kongl: M[tts] högstönskeliga förnöyelse, att utföra.

Men effter intet vissare åhr, åhn att ten högste Gudz providence, uthi een sådan vichtigheet dess serdeles värkan och krafft förspöria låhter, ehuart och uthslaget hvälfde, så haffver iagh migh dett att påtaga icke undangåå kunnat, effter den circumspection, som både migh i Nåder föreskreffven åhr, och een så vichtigh saak fodrar; Och förtenskulld reeda föreen dagh heller 5. under handen begynt, så hoos H^s M^tt änkiedrottningen, som på een och annan tiähnlig ort behörligen att sondera; Och sedan iagh förspoordt, icke allenast högstbem^te H^s M^tt änkiedrottningen hade inclination[1]) för detta i sigh sielff högstbehageliga verket, uthan och att högstb^te Drottning mädh mycken flit det till een fordersamb godh ända, genom ten Furstl. Hannofverska här varande Ministern, hvilken på Hans Durchl^tts vägnar haffver speciale ordres, så dett allmeena intresset, på giörligste sätt att secondera, som och för detta i synnerheet, tär det förekommo, alla goda officier att giöra, under handen hoos migh pouserade, haffver iagh änteligen i gåår most resolvera, serdeles på Enkiedrottningen[1]) migh under handen gifna anleedning, att, iu förr, iu heller, upptäckia detta verfvet Rijkz-Cantzlern såsom ten eendaste Minister här, genom hvilkens fast allena händer och expedition, allt det högsta och ringaste på denna orten förrättas moste. Brukandes tär uthi iagh den Methode, och honom föredragandes, det iagh honom fördenskulld hade gijfvit denna visite, till att åhn ytterligare confirmera, huadh på Ed^s Kongl: M^tts vägnar, iagh för detta declarerat hade; Nembl: det samma vara nu Ed^s Kongl: M^tts ultimatum, som aff migh sidst öffvergijfvit voro tär uthöffver Ed^s Kongl: M^tt icke gåå kunde; men voro på Ed^s Kongl: M^tts vägnar iagh öffverbödigh det att fullkombna och underskrijfva, ut iacet; men tär Hans Kongl: M^tt i Danmark, det icke för dess intresse, således att fullborda tilldrägeligt höllo, kommo det Ed^s Kongl: M^tt åhntå som hans M^tts i Danmark oföränderliga ven, icke fremmande före, mycket mindre att sådant skulle den vänskapen i någon motta ombragera, som beggie Kongl: M^ttas emellan, i förmågo aff Pacterna grundat åhr, ten på Ed^s Kongl: M^tts sijda, oryggeligen alltijdh och sanctè att conservera intenderades; varandes tär iembte Eders Kongl: M^tt på dess sijda öffverbödigh tractats-verket att dess här varande Minister öffvergifva, till behörlig fullbordan, effter tijdernas och omständigheternas beskaffenhet; heller och tär hans Kongl: M^tt i Danmark det vidh Ed^s Kongl: M^tts hoff, såsom och tiderna tär till någon anleedningh gijfva kunde att affgiöra låta, för rådeligt kunde finna.

Så voro och nu mitt andra värf till att upptäckia honom nu mehra beständigt det andra åhrendet, om huilket för någon tijdh sedan, iagh emot honom i någon motta förmäldt hade, angående den kiärliga affection, som Ed^s Kongl. M^tt drogo emot den Kongl: Princessen, huilken Ed^s Kongl: M^tt å dess vägnar, till dess Kongl: Gemåhl att begiähra, mig numehra fullkommeligen i Nåder uppdraget haffver; och såsom det verfvet icke aff den natur voro, som mädh något longligt drögsmåhl att uppehollas, tåhla kunde, så ville iagh honom och så förtroligen där om

[1]) Alt det udhævede „Chifferskrift i originalen, upplöst".

ouverture giöra, och vijsa tee kennetekn, huaruthaff han giörligen proff kunde taga om den sincere affection, som Ed• Kongl: M^tt^ för det Kongl. huset, och högstb^te^ Princessinnan hade; begiährandes att han, som Kongl: M^tts^ i Danmark förnämbste Minister, ville detta goda verket befodra, att det foderligste kommo till een önskeligh ändskap, och terföre så laga, att iagh mädh första häröffver motte nåå hoos hans Kongl: M^tt^, så vähl som och änkiedrottningen och Princessen audience, till att öffvergijfva mitt creditif, och tee handbreff, som Ed• Kongl: M^tt^ migh i Nåder tillskickat haffver, sambt och att iagh sådan försäkring om det värfvetz behageliga uthslagh bekomma motte, för ähn iagh be^de^ breff öffvergoffvo, som een sådan affection meriterar och i synnerheet att iagh mehrendeels bleffver förvissad, att den på lijka sätt bemötas skulle, som iagh och icke där om tuifla ville.

Han suarade migh mädh monga contestationer aff hans M^tts^, och det Kongl: husetz serdeles goda affection emot Ed• Kongl: M^tts^, och inclination för detta verket, tackandes tär iembte för sin person, att iagh det honom uppdraga velat, loffvade det mädh alldraförsta hans Kongl: M^tt^ att föredraga, och mädh det forderligste sielff migh uthi mitt logemente tär om resolution bringa vela, sambt ochså för ähn audiencen migh gofves, och iagh tee breffven öffvergoffvo, tiähnligh försäkring om gott suar.

Såsom nu Alldra Nådigste Konungh, nödvendigheeten fodrar, att iagh detta vichtiga verket uthan något drögsmåhl och uppeholld pousera moste, emädan det uthi sigh sielff inga ambages tåhla kan, och altså förmodeligen tär uthi ett uthslagh, huilket genom Gudz bijståndh iagh moste förtroo önskeligt vara, fodersambst gijffvas lährer;

Altså haffver iagh denna expresse eenspännaren åter att affsända, och här mädh Ed• Kongl: M^tt^ i all underdånigheet föreställa för högstnödhvendigt hollet, det Ed• Kongl: M^tt^ vijdh så beskaffade omständigheeter, tär saken icke något drögsmåhl tåhla kan, uthan allt mädh een gångh lijka såsom uthan uppehold affgiöras motte, i Nåder täcktes vara betänkt, huru migh och så mädh det alldraförsta, och allt tillsamman huadh till detta högstvichtiga verket requireras, så hastigt som möyeligt kan vara, tillhanda komma kunde. Ty först och främbst haffver iagh sonderat, och ähro här vijdh nödiga tee skenker och präsenter, som Ed• Kongl: M^tt^ vijdh Troolofnings-Acten Princessen sielff till een underpandt att gijfva, och elliest till ett tekn aff Ed• Kongl: M^ttz^ affection, mädh att beskiänkia, för tiähnligit hollandes varder; Alldenstund iagh på vederbörligh ort reeda och så sonderat haffver, att tär allt lyckeligen effter förmodan affginge, och man Jaordet bekommo, nödhvendigt ochså det samma att ofördröyeligen mädh trooloffningen att confirmera låta, huar vijdh tå tee tiähnliga präsenter nödiga voro, så att iagh beklaga moste, i fall iagh nödgades låta det verket några dagar dröjas och uppehollas, effter iagh be^de^ präsenter icke vijdh handen hade; i synnerheet där till mädh, alldenstundh så vähl Konungen, som och H^z^ M^tt^ änkiedrottningen innan kort tänkia till att reesa, så att och fördenskulld mädh det verket icke tiähnligt voro synnerligen att dröya, emedan som det på sådant sätt elliest längie procrastineras tohrde.

Huarföre Ed• Kongl: M^tts^ Alldra Nådigste gottfinnande iagh i all

underdånigheet heemställer, och beder Ed^s Kongl: M^{tt} Alld. Nådigst behagade, alt det samma, som Ed^s Kongl: M^{tt} täckes tär till använda, mädh een vijss person, huilkom det förtroos kunde, och om huilken iagh reeda emot H: Rijkz Marschallken nämbdt haffver, migh mädh det alldraförsta tillskicka låta.

Så ähr och till det andra i Nåder att offverväga, om icke någon aff Konungens betiähnte, men i synnerhet hännes M^{tts} änkiedrottningens, såsom dess Marschall, en Cammar Junkare och secreterare, icke mindre ähn någon aff dess frutimber mädh något tiähnte beskiänkias.

Till det 3^{die} att och Rijkz Cantzlern, mädh Ed^s Kongl. M^{tts} Alldra Nådigste Cantzellie breff, bleffve heedrat, sambt och så verkeligen mädh det första remuntereradh, som iagh det i underdånigheet för detta påmint haffver.

Om och till det fierde, Ed^s Kongl: M^{tt} i Nåder behagade, den Hannoferska här varande Ministern, som så vijdh andra, som detta tillfället, serdeles goda officier giör, mädh ett lijtet Ed^s Kongl: M^{tts} pourtraitt benåda.

Sedan nu alldra Nådigste Konungh, allt detta migh aff Ed^s Kongl: M^{tt} i Nåder tillskickat ähr, och iagh så vijda detta värket att förrätta den lyckan hafft haffver, så restera tå vijdare intet, uthan att iagh tager mitt affskeed aff heela hoffvet, effter den Methode som Ed^s Kongl: M^{tt} migh i Nåder föreskrijfvit haffver, och reesär härifrån till Ed^s Kongl: M^{tt} sambt i fall om Printzessinnans affhämbtningh skulle tahlas, iagh tå suarar, Ed^s Kongl: M^{tt} den mädh första intendera, och huadh ähn vijdh detta verket kunde restera, sådant tåå fullkommeligen och nöyachtigt blifva affgiordt. Hvarmädh iagh in uthi min dödzstundh förblifver

Eders Kongl: May^{tts}
Allerunnerdånigste unnersåtare
Nicolaus Brahe.

P. S. Jagh moste migh och så Alldra Nådigste Konungh icke lijtet förundra, huru såsom H^s M^{tt} Änkiedrottningen haffver migh kunnat förehålla låta det iagh Ed^s Kongl: M^{tt} uthi mina alldra Underd: handbreff haffver uthi denna Materien tillskrifvit, Nembl: att H^s M^{tt} pouserade heller frågade migh genom ten Hannoferske Gesandten, om iagh icke fullmacht hade att tractera om ten andra saken mariagen angående; Och hafver iagh migh icke ringa tär öffver surprenerat befunnet, terföre ciffrer härtill brukat, på det man sigh allastädes secretessen påminna, och uthi ett så delicat verk icke något otijdigt divulgeras kunde; och ähro tee Ciffror, som mädh H: Ehrensteen brukas.

Datum Kiöpenhambn d: 31ta Maij 1675.

(coll.

Stormechtigste Konung Allernådigste Herre

I går aftes som var den 13 huius arriverade Eders M^{tts} drabanter, mädhbringandes Eders Kongl: M^{tts} ordres sampt Ringen för Kongl: Princessan Iagh takar Eders M^{tt} allerunnerdådigst dett iagh har bekommitt permission att begifva migh hem dett har fulle alltidh varett min högsta

åstundan Doch särdeles nu sedan iagh Gudi åhratt har bracht min Commission till ända, glädiandes migh innerligen att hafva kunnatt äftherkomma Eders M^{tts} åstundan och att iagh tillika mädh alla Eders M^{tts} unnersåtare snart kan hafva den Nåden att önska Eders M^{tt} den högstes välsignelse till ett sådant hälsosamt och af hela Sverge höcht önskelicht värk Utaf mitt unnerdånige hoossgånde varder Eders M^{tt} nådigst se utförligen hvadh som passeratt åhr angående värfvett taf Kongl: Princessan, dett var första gången iagh har haft den nåden att se hennes Kongl: högheet när iagh på Nyköping talte henne på Eders M^{tts} vägnar till, Iagh frögdar migh af hiärtatt att Gudh har utvalt Eders M^{tt} en så öfver måttan from, dygdigh Gudhfruchtigh och stilla Princessa vilkett föruthan alla menniskiors approbation noghsampt dessföruthan siälfva ansichtett och de douces mines gifva tillkänna, varandes förvissatt dett hennes Kongl: högheet lär uti alt vetta sigh sålunda äfther Eders M^{tts} villia foga att den estime Eders M^{tt} till henne hafver lär giönom dess aimable presence och modestie mer och mer tilltaga, Hennes M^{tt} Enkedråttningen tesmoignerade en särdeles glädie här öfver vilken åhr en Dame taf stort förståndh och en särdeles ehrbar conduit, Iagh kan inthett nogsampt berätta Eders M^{tt} hvadh respect som Kongl: Princess: för henne hafver och såsom en särdeles exact och serieuse education dett förorsakar, Altså åhr så mykett bättre dett hennes Kongl: högheet ther igiönom åhro betagne de tillfällen som gemenligen pläga gifva ungdommen anledning att försumma sådana noble qualiteter som hon åhr begåfvatt mädh, Eders M^{tt} varder iagh alt bättre vedh min igienkompst kunna berätta förblifvandes i medlertidh

(coll. Eders Kongl: May^{tts}

Copenhagen 14 Junij 1675.

Allerunnerdånigste tiänare och unnersåtare

Nicolaus Brahe.

Henvisninger.

Side 3. Familie-Optegnelser i Fru Amtsforvalterinde Christiansen født Schumachers Eje. — Schumacherne vare fra Kosefeld i Westfalen, Motzfelderne fra Lüneburg. De flyttede til Danmark paa Grund af Religionsforfølgelse i det 16de Hundredaar. — Magister J. K. Vardes Vidnesbyrd til Professorerne ved Københavns Universitet om P. Schumacher. G. A. G. S. (ɔ: Gehejme Arkivet, Griffenfeldske Sager).

— 4. Kansler Sehesteds og Professor Bartholins Bemærkninger om P. Schumacher, optegnede af Langebek. G. A. G. S.

— 5. En fransk Statsmand har sagt o. s. v. Guizot i sin Englands Historie: Bedømmelsen om Kardinal Wolsey.

— 6. Schumachers Brev til Rosenkrantz. G. A. G. S. (Anm. skyldes Gehejmearkivar Wegeners Velvillie.)

— 7. do.

— 8. do. og Holbergs Danmarks Historie, Kvartudg., 3. Del, Side 644.

— 9. Schumachers Brev til Rosenkrantz. G. A. G. S.

— 10, 11. Udtog af Kongeloven.

— 12, 13. H. F. J. Estrup, samlede Skrifter, 2. Bind, Side 31 og 32. Dagspressen i Danmark af P. M. Stolpe, 1. Del, Side 223.

— 13. Den dansk-norske Stat og Sverig havde forinden Krigen 1657 kongelige afrikanske Handels-Kompagnier, som havde bygget Forter og dannet Kolonier paa Guineakysten. Da den ovennævnte Krig udbrød, erobrede en dansk Kaperkaptejn Karlof de svenske Forter. Efterretningen herom kom først hertil, efter at Roskildefreden var sluttet. Karl Gustaf forlangte da Forternes Udlevering, dog kom det til et Forlig, i hvilket bestemtes, at de svenske Forter skulde vedblive at være i dansk Besiddelse, imod at Sverig fik 300,000 Rdr. i Erstatning. Forinden disse Penge vare betalte, brød Krigen atter ud. Ved Freden i København 27 Maj 1660 afstod Sverig i den 19de Artikel fra sine Fordringer saavel paa Besiddelserne som paa den aftalte

Skadeserstatning, og de forhenværende svenske Ejendomme: Kabo Korso, Kastel del Mina og Anabo, bleve traktatmæssig afstaaede til Danmark. Men Hollænderne, der ved List havde taget baade dem og de danske Kolonier i Besiddelse, nægtede at udlevere dem. I April 1659 havde nemlig den hollandske Statholder Jasper Huisden udspredt det falske Rygte, at den dansk-norske Stat var tilintetgjort, og derved bevæget den danske Statholder Smidt til at overlade alle de danske og forhenværende svenske Kolonier til Hollænderne. Nogle Maaneder senere, i Oktober, kom der danske Tropper under Just Kramer til Kysten. Han gendrev de falske Rygter og forlangte Forternes Tilbagegivelse; men Huisden afslog det og fordrev de danske Tropper. Kramer købte dernæst af Kongen af Fetu, i hvis Land Kabo Korso laa, et Stykke Land og anlagde Fortet Frederiksborg for at have et sikkert Fodfæste til Handelens Beskyttelse. Hollænderne og Danskerne førte nu i flere Aar aabenbar Krig imod hverandre i Afrika. I December 1659 fordreves de danske Skibe fra Kabo Korsos Red, men kort efter erobrede Kramer to hollandske Skibe udenfor Kastel del Mina. 1660 erobrede saa Hollænderne efter en haard Kamp de danske Skibe „Frederik“ og „Venedig“; til Gengæld beslaglagde Danmark, med den engelske Regerings Samtykke, et meget stort og rigt ladet hollandsk Skib „Grev Enno“ i en engelsk Havn. I April 1661 erobrede Danskerne ved de indfødtes Hjælp Orsu og Fortet Kristiansborg; derimod fordrev Hollænderne dem fra Bjærget Kongo, som de havde købt af Kongen af Sabo. Uagtet alle Hollændernes Anstrængelser lykkedes det dem dog ikke at faa Bugt med de dansk-norske Sømænd. To Skibe, „Frederik III“ og „Prinsen af Danmark“, bestode en meget heldig Kamp med en hollandsk Flaade udenfor Kabo Korso, et tredie, der hed „Glückstadts Vaaben“ faldt dog i Hollændernes Hænder. G. A. Krigsministeriets Aflevering.

— 14. P. W. Becker, Samlinger til Danmarks Historie, 2. Bind, Side 396—98.

— 15. Reedtz, Danske Traktater. Göttingen 1826.

— 16. Estrup, 2. Bind, Side 47—54.

— 17. Becker, 2. Bind, S. 196—98. Aitzema Saaken van Staaten Orloghe.

— 18. Basnage, histoire des traités du XVII siecle.

— 19. Frederik Gabels Brev til Griffenfelds Dommere. G. A. G. S.

— 20. Becker, Saml. til Danm. Hist., 2. Bind, Side 405 og 433—40.

— 21. Gyldenløves Breve til Schumacher 1669. Griffenfelds Svar til hans Dommere om Kongelovens og Regaliernes Levering til Kristian V. G. A. G. S.

— 22. Villum Langes Brev til Schumacher, Marts 1670. G. A. G. S.

— 26. Danske Samlinger 2. Række, 3. Bind, Side 60.

— 27. Kristian V's Breve til Griffenfeld. Breve og Aktstykker, Side 1—9.

Side 27. Protokol over Prinsesseudstyr 1665—71. Rentekammer-Arkivet.
— 28. N. M. Petersen, Bidrag til den danske Litteraturs Historie, 3. Bind, Side 17.
— 29. Danske Saml. 2. Række, 3. Bind, Side 7 og 314.
— 30. Konrad Biermann. Meddelelser fra Geh. Arkivet.
— 31. Hofholdningens Regnskaber. Rentekammer-Arkivet. Sjælandske Tegnelser Nr. 711 for 1672 i Anledning af Prinsessens Komme. G. A.
— 32. Kancelliskrivelse Nr. 108, 136 for 1671, Nr. 91, 306, 742 for 1672, Nr. 179 for 1674, Nr. 42 for 1675.
— 33. Gaarden Semb med tilliggende Gods købt af Schumacher. Rentekammer-Arkivet. — Tjenestegangen i Kollegierne. G. A.s Aarsberetninger 2. Bind, Side 151—326.
— 34. Kristian V's Forordninger. G. A.
— 35. Sjælandske Tegnelser til Kommercie-Kollegiet Nr. 282 for 1672, Nr. 122 for 1673. G. A.
— 36. Sjælandske Tegnelser om Vejvæsenet. Nr. 209 for 1670, Nr. 160 for 1672. G. A.
— 37. Stokkerup Bys Nedlæggelse. Sjælandske Tegnelser Nr. 397 for 1676. — Povl Baltzer, Tobakshandler. I Barselstuen: „det er af Baltzers Tobak“ — „jeg kender nok Københavns Tobak“.— Kristian 5tes Forordninger om Tobak. G. A.
— 38. Lambert Havens Sendelse til Italien. Rentekammer-Arkivet 1674 og 75, Folio 21. — Studenternes Indvielse med Salt og Vin. Werlauff, histor. Antegn. til Holbergs atten første Lystspil, Side 108.
— 39. Niels Stensens Hjemkaldelse. Sjælandske Tegnelser Nr. 421 for 1671. — Forholdene ved Universitetet. Sjæl. Tegn. Nr. 391 for 1671, 135 for 1672, 399 for 1674.
— 40. Dagspressen i Danmark af Stolpe, 2. Bind, Side 96. N. M. Petersen, Bidrag til den danske Lit. Hist. III Bind, Side 461—479.
— 41. Hofman Bang, Efterretninger om Justitiarius Lassen. Bidrag til Lovbogens Udarbejdelse. G. A.s Aarsberetninger 2. Bind LIII.
— 42. Kristian V's Forordning om Ophævelse og Fritagelse for Skat. G. A.
— 43. Breve til Griffenfeld fra Eleonora Kristine Ulfelds Døtre, fra E. Pontoppidan, R. Moth, Gyldenløve. G. A. G. S.
— 44. Breve til Griffenfeld fra Fr. Ahlefeldt, Landsdommeren paa Langeland, Ejler Holck, Charles Bertie. G. A. G. S.
— 45. Kristian V's Forordninger. G. A.
— 46. G. L. Baden, Griffenfeld om Rangsygen.
— 47. Skødebøger til 1661 og 62. G. A.
— 48. Kristian V's Forordninger. G. A.
— 49. Justitsministeriet, Lenskontoret, Ryttergodset. Krigsm. Aflev. Kans.-Skriv. Nr. 262 for 23 April 1670. G. A.

Side 50. Jens Lassens, Mogens Frijs's og Villum Langes Breve til Griffenfeld. G. A. G. S.
— 51. Ryttergodset, Krigsm. Aflev. Kans.-Skr. 13 Febr. 1670. G. A.
— 52. Kans.-Skriv. Om at tilstaa de menige i Fodfolket Hus med Jordlod, om Ansættelse af ledige Befalingsmænd.
— 53. H. Schacks Brev til Griffenfeld om Landrytteriets og Landfodfolkets Indretning. G. A. G. S.
— 54. Rysenstens Breve til Griffenfeld. G. A. G. S.
— 55. Sjælandske Tegnelser 26/1 71, Nr. 912 for 1670.
— 56. Samlinger til den dansk-norske Sømagts Historie af Garde. — Lønninger. Sjæl. Tegn. Nr. 851 for 1670. Ketzeren til Grønland. Sjæl. Tegn. Nr. 259 for 1670. G. A.
— 61. Ytringer af Ludvig XIV i Markus Gjøes Skrifter om den evropæiske Politik. G. A.
— 62. Carlson: Karl den XI's Historie. Martin Weibull: Sverges Förbund med Frankrike 1672, Side 9, 15, 16.
— 63. Jens Juels Skrivelser fra Stockholm, 1670. Fryxell, Handl. rörande Sveriges historia ur Utrikes Arkiver 1. Bind, Side 201 og 208.
— 64. P. W. Becker, Saml. til Danm. Historie 2. Bd., Side 501.
— 65. Gyldenløves Brev til Griffenfeld om Petkum. G. A. G. S. Petkums Instruktion i Geh.-Ark.s Aarsberetninger 6. Bind, Side 80, og Protokol over svenske acta 1671.
— 66. Weibull, Sverigs Förb. med Frankrike, Side 62.
— 67. Breve og Aktstk. Side 13 og 14. Fryxell, Handl. etc. 1. Bind, Side 214.
— 68. Breve og Aktstk. Side 15 og 16.
— 69. do. do. — 19 og 20.
— 70. do. do. — 19 og 20.
— 71. Fryxell, Handl. 1. Bind, Side 212. Breve og Aktstk. Side 17.
— 72 til 74. Breve og Aktstk. Side 18 og 19. Weibull, Sv. Förbund o. s. v., Side 36.
— 75. Weibull, Sveriges Förbund o. s. v., Side 66.
— 76. do. Side 61 og 62. Fryxell, Handl. 1. Bind, Side 216.
— 77. Fryxell, Handl. 1. Bind, Side 231. Breve og Aktstk. Side 7 Brev 13.
— 78. Geh. Ark.s Aarsberetninger 6. Bind, Side 68, 69, 86. Fryxell, Handl. 3. Bind, Side 78. Engelske Forhandlinger. G. A.
— 79. Breve og Aktstk. Side 21—23.
— 80—82. do. do. — 24—26.
— 83. Weibull, Sv. Förb. o. s. v. Side 19—21.
— 84. Fryxell, 1. Bind, Side 245. Jens Juels Brev til Griffenfeld og dennes Brev til Jens Juel. G. A. G. S. — G. A.s Aarsberetninger 6. Bind 2. Hæfte, Side 100.
— 85. Fryxell, 1. Bind, Side 251 og 52.
— 86. G. A. Svenske acta Folio 54.
— 87. do.
— 88 og 89. Fryxell, Handl. 1. Bind, Side 258.

Side 90. Jens Juels Brev til Griffenfeld. G. A. G. S.
G. A.s Aarsberetning 6. Bind, Side 106.
G. A. Engelske Sager. Markus Gjøes Indberetning.
— 91. Basnage, Histoire des traités du 17me siecle. Cologne 1694. 2. Bind.
— 92. Feuquières, Memoires 2. Bind, Side 294—299. Nov. 1673.
— 93—97. Svenske Acta Folio 73—79. G. A.
— 98 og 99. Breve og Aktstk. Side 29—33.
— 100. Jens Juels Indberetning til Kongen i Marts 1674. G. A. Sv. Sager.
— 101. Droysen, Geschichte der preussischen Politik, 3. Del, 3. Afd., Side 469. Feuquières, Memoires 2. Bind., Side 340—47.
— 102. Fryxell, Handl. 1. Bind, Side 275.
— 103. Enkedronning Sofia Amalies Brev til Griffenfeld. Feuquières, 3. Bind, Side 110. Fryxell, 1. Bind, Side 281.
— 104. Terlons Nevtralitets-Forslag. Fryxell, 1. Bind, Side 282—300. Feuquières, Memoires 2. Bind, Side 378, 398.
— 109 og 10. Allen, Haandbog i Danmarks Historie. Lunig, Reichsarkiv 10. Del. Reces zwischen König Christian IV und Herzog Friederich wegen der Grafschafften Oldenburg und Delmenhorst. Rendsburg, 22. Oct. 1642. Erneuerter Reces, u. s. f. Nachricht von den holstein-ploenischen Landen von F. H. (Ploen 1762). Memoires de Pomponne 2. Del, S. 499. Geschichte der Streitigkeiten der Herzoge von H. Gottorp mit der dänischen Krone. Hamburg u. Leipzig 1762.
— 111. Breve og Aktstk., Side 1—6. G. A.s Aarsberetninger 6. Bind, Side 77.
— 112. G. A.s Aarsberetninger 6. Bind, Side 80.
— 113—16. G. A.s Aarsberetninger 6. Bind, Side 92—98.
Gyldenløves Breve til Kongen og til Griffenfeld. G. A. G. S.
Griffenfelds Breve til Gyldenløve. G. A. G. S.
— 117. Gyldenløves og Ahlefeldts Breve til Griffenfeld. G. A. G. S.
Lilliencrons Breve til Kongen. G. A. G. S.
— 123. G. A. Nederlandske Sager, Markus Gjøes Indberetninger.
— 124. G. A.s Aarsberetninger 6. Bind, Side 70—72.
— 125. G. A. Nederlandske Sager. Skrivelser til M. Gjøe. Gjøes Indberetninger.
— 126. G. A.s Aarsberetninger 6. Bind, Side 73. Danske Samlinger, 2. Række, 3. Bind, Side 64.
— 127—29. Het Leven van M. Ruyter. Amsterdam 1852. 2. Del, Side 122—136.
— 129. Orlich, Friederich Wilhelm der grosse Kurfürst. Original-Briefe, Side 26. Droysen, Geschichte der preussischen Politik, 3. Bind, 3. Afdel., Side 379—417.
— 130. G. A.s Aarsberetninger 6. Bind, Side 88.
Danske Samlinger 2. Række, 3. Bind, Side 102—5.
— 131. G. A.s Aarsberetninger 6. Bind, Side 79, 81, 85, 89.
— 132. do. 6. Bind, Side 89 og 90.
Danske Samlinger 2. Række, 3. Bind, Side 34.

Side 133. Griffenfelds Brev til Henshaw. G. A. G. S. Danske Samlinger, Side 105 og 6.
— 134—37. G. A. Nederlandske Sager, Høgs Indberetninger.
— 138. G. A. Svenske Acta. Folio. 65.
— 139. Gyldenløves Brev til Griffenfeld. G. A. G. S.
— 140. Griffenfelds Dagbøger. Langebeks Optegnelser. G. A. G. S.
— 141. Danske Samlinger 2. Række, 3. Bind, Side 41 og 104. Griffenfelds Brev til den danske Sendemand i Wien, Lilliencron. G. A. G. S. — G. A.s Aarsberetninger 6. Bind, Side 165—67.
— 142. Droysen, 3. Bind, 3. Abtheilung S. 417—170. Orlich: Friederich Wilhelm. Original Briefe, 13 til 17.
— 143—45. G. A.s Aarsberetninger, 5. Bind, Side 87—211, 6. Bind, Side 108 og 109.
— 146. Nederlandske Sager, Griffenfelds Breve til Høg. G. A.
— 147. Friederich Wilhelm der Grosse.
— 148. G. A. Nederlandske Forhandlinger.
— 149. do. samt G. A.s Aarsberetninger, Side 109.
— 154. Fryxell, Side 280 og 89.
— 155 og 56. Breve og Aktstk., Side 33—36.
— 157—60. Fryxell, Side 292—97. Breve og Aktstk., Side 37.
— 161—63. Breve og Aktstk., Side 39—42.
— 164. do. — 45—46.
— 165. Feuquières, Memoires, 3. Bind, Side 81. Oct. 1674. Fryxell, Side 305 og 6. Lindenovs Brev til Griffenfeld. G. A. G. S.
— 166. Fryxell, Side 308. G. A.s Aarsberetninger, 6. Bind, Side 113 og 14. Danske Samlinger 2. Række, 3. Bind, Side 75, 76, 348.
— 167. Feuquières, Memoires, 3. Bind, Side 93, 99, 103—108.
— 168. G. A.s Aarsberetninger, 6. Bind, Side 114.
— 170—171. Breve og Aktstykker, Side 50—53.
— 172—173. do. do. — 55—57.
— 174—175. do. do. — 59.
— 176. do. do. — 70. Franske Forhandlinger, Meyercrones Breve. G. A. G. A.s Aarsberetninger, 6. Bind, Side 117.
— 177. Breve og Aktstk., Side 64. Danske Samlinger 2. Række, 3. Bind, Side 349—57.
— 178. Sendemanden Povl Klingenbergs Instruktion. G. A. G. A.'s Aarsberetninger, 6. Bind, Side 117.
— 179. do. Side 117. Breve og Aktstykker, Side 76.
— 180—181. do. do. — 79, 91 og 92.
— 182—183. do. do. — 79 og 99.
— 184—185. do. do. — 104 og 128.
— 186. do. do. — 118.
— 187. Terlons Brev til Griffenfeld om Kardinalshatten. G. A. G. S.
— 188—89. Breve og Aktstykker, Side 119—23, 128, 137.
— 190. G. A.s Aarsberetninger, 6. Bind, Side 119 og 20.

Side	191.	Breve og	Aktstykker,	Side 136—140.
—	192—193.	do.	do.	— 141—143.
—	194—195.	do.	do.	— 147—150.
—	195—196.	do.	do.	— 155—161.
—	197—199.	do.	do.	— 162—170.
—	200.	do.	do.	— 171.
—	201.	do.	do.	— 172.
—	202—203.	do.	do.	— 174—177.

Litografiet er udført efter et Portræt, som findes paa Rosenborg, paa hvis Bagside der staar:

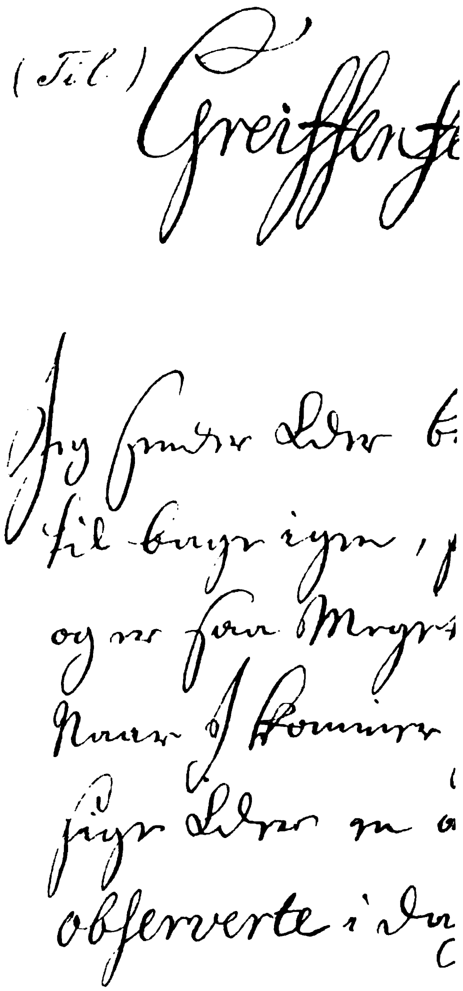
Peter Schumacher, Greve af Griffenfeld,
„skænket af hans Moder, Maria Schumacher, til Magister Nicolaus Olivarius.“
1684.

Prøverne paa Kongens og Griffenfelds Haandskrift ere tagne efter Breve, der ere i Fru Christiansens Eje.

Væsentligere Trykfejl.

Side 15, Lin. 8: Terten l. Terlon.
— 16, — 3: Sendemand l. Sendemand gaa.
— 171, — 10 f. n.: franske l. svenske.
I Aktstykker og Breve: Overskriften Side 129 og 131,
N. Brahes Projekt l. det danske Projekt.

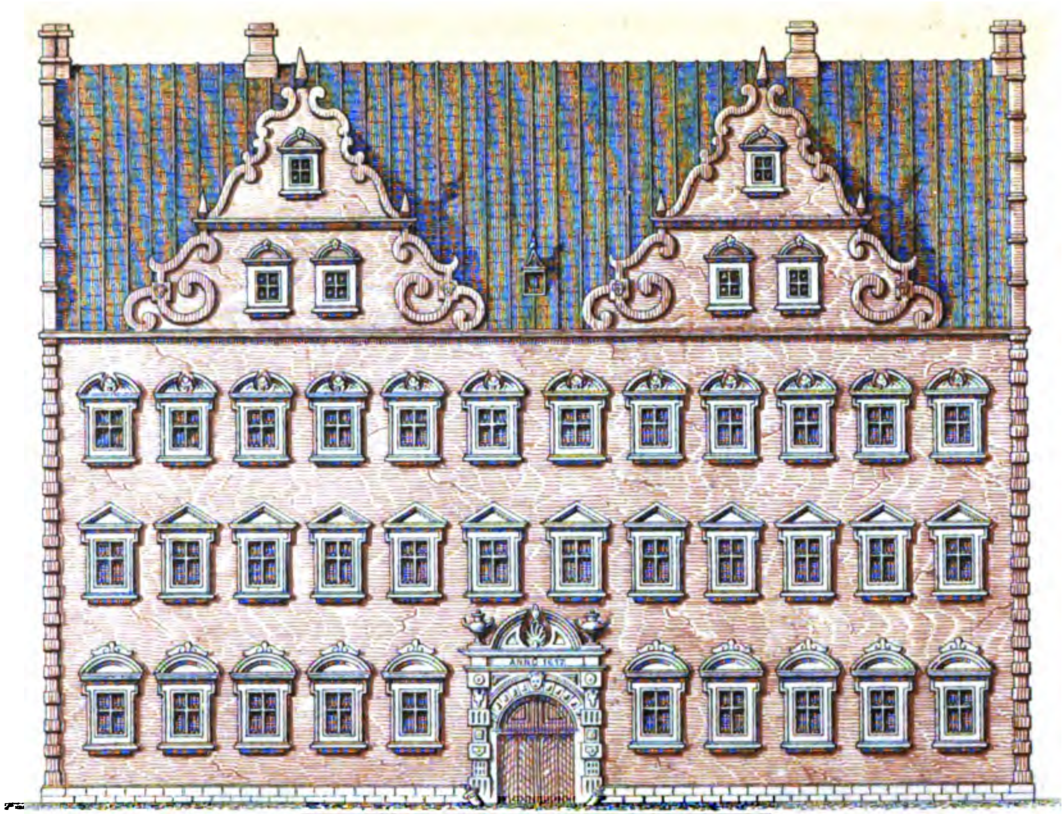
Brev fra Kongen til Griffenfeld.

(Til) Greiffenfe

Jeg sender Eder b
til bage igjen,
og ne paa Morge
Naar I kommer
sige Eder en
observerte i de

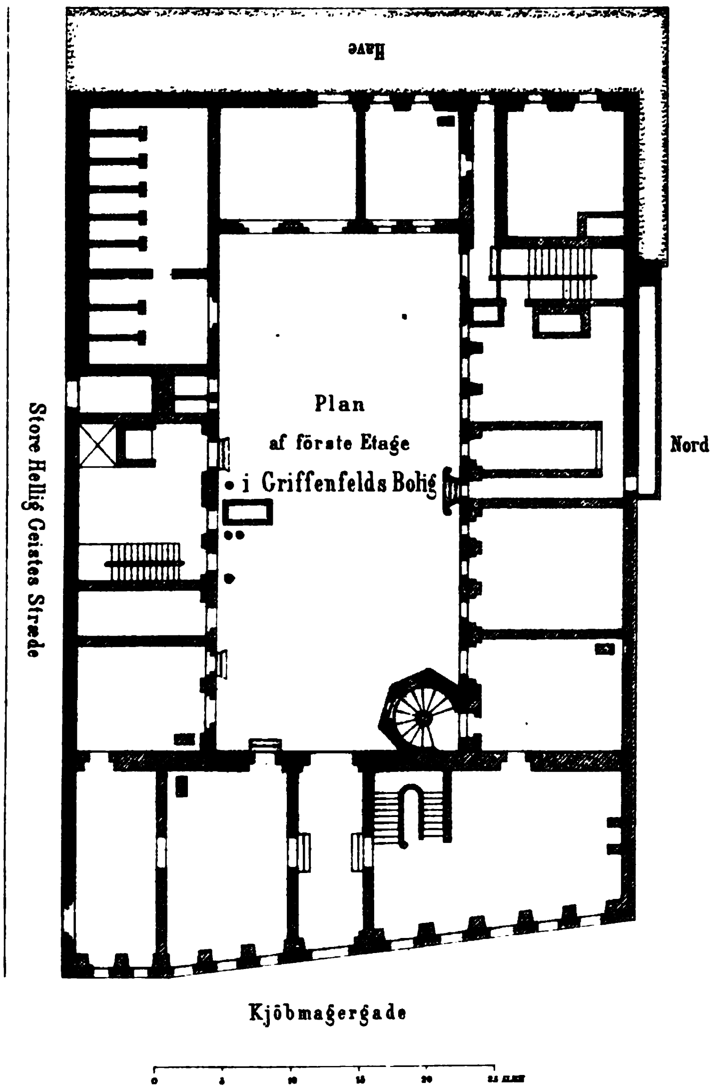
Rigskansler Grev Griffenfeld.

Chr J Cato's lith Etbl.

C A. Reitzels Forlag

Griffenfelds Bolig paa Store Kjöbmagergade
(nuværende Postgaard).

Plan
af förste Etage
i Griffenfelds Bolig
Have
Nord
Store Hellig Geistes Stræde
Kjöbmagergade

Rigskansler

Grev Griffenfeld.

Et Bidrag til

Nordens Historie i det 17de Hundredaar

af

Otto Vaupell.

Anden Del.

Kjøbenhavn.

C. A. Reitzels Forlag.

1882.

Kjøbenhavn. — Bianco Lunos Kgl. Hof-Bogtrykkeri.

Indhold.

Første Bog.

Den udenrigske Styrelse 1675—76.

I.

De brandenburgske Forhandlinger.

II.

Holstein Gottorps Undertvingelse.

III.

Rathenow og Fehrbellin.

Side

III.

Griffenfeld i Fængsel.

IV.

Breve og Aktstykker.

Første Bog.

Den udenrigske Styrelse 1675 til 76.

I.

De brandenburgske Forhandlinger.

Brandenburgs Anstrængelser for at drage den dansk-norske Stat ind i den evropæiske Krig. Kurfyrstens indtrængende Begæring om Hjælp 3 Jan. 1675. Den danske Regerings Svar. Ny Sendelse fra Kurfyrsten med Bøn om Hjælp. Den danske Regering tilbyder sin Mægling i Striden mellem Sverig og Brandenburg. Kurfyrsten sender den danske Regering en Angrebsplan. Den danske Konge anmoder ham om selv at gøre Begyndelsen og angribe Svenskerne. Kurfyrstens Rejse til Haag. Forhandlinger om Krigen imod Sverig. Griffenfelds Fasthed. Gehejmeraadets Møde den 24 Maj. De krigsførende Hæres Stilling i Maj. Beslutningen om at afvæbne Hertugen af Gottorp tages i Gehejmeraadets Møde den 30 Maj.

I Begyndelsen af December 1674 havde, som alt fortalt, en svensk Hær under Rigsfeltherren Wrangel gjort Indfald i Brandenburg for at tvinge Kurfyrsten, der paa ny havde taget Nederlandenes Parti og stod med en Hær paa 16,000 Mand ved Rhinen imod Franskmændene, til atter at forlade Hollænderne. Samtidig med at Brahe underhandlede om et nordisk Forbund, anmodede den brandenburgske Sendemand, Hr. Brandt, og den nederlandske Sendemand, Le Maire, Kongen af Danmark om at erklære Sverig Krig, rimeligvis for at Uvejret kunde blive draget fra Brandenburg hen over Danmark, paa samme Maade, som det 1657 blev draget fra Polen over os. — Kurfyrsten havde paa sin vante Vis, som vi tidligere have berørt, efter i December 1673 at have sluttet Forbund med Sverig, indledet Underhandlinger om et Forbund med Danmark imod Sverig; men han havde føjet saa mange Biartikler til Hovedforslaget, at endnu intet Forbund var sluttet, da hans Forbundsfæller, Svenskerne, gjorde Indfald i Brandenburg. Nu fortrød Kurfyrsten

sin Langsomhed og skrev den 3 Jan. 1675 til den danske Konge, om han ej i Henhold til de ældre bestaaende Pagter og til Tak for den Hjælp, han havde ydet hans Hr. Fader, vilde befri Brandenburg. Kongen svarede, at han først maatte være fuldt rustet. Den dansk-norske Stat vilde ikke, som tidligere var sket, til sin store Skade styrte sig hovedkulds ind i Krigen. Hertugen af Gottorp maatte afvæbnes, inden Kongen kunde optræde til Brandenburgs Beskyttelse. Kurfyrsten og hans Allierede, Nederlandene, maatte i Gerningen vise, at de vare i Krig med Sverig, og Kurfyrsten, der stod med en mægtig Hær i Franken, var jo selv nærmest kaldet til at foretage sine Landes Rensning for de fjendtlige Skarer, der havde gjort Indbrud.

Hvad der var simpel Forsigtighed og Omhu for eget Tarv fra dansk Side, kaldte Kurfyrsten Nøl, og en særlig Sendefærd, der ledes af Guvernøren i Magdeburg, Hertug Avgust af Ploen, som var preussisk General, og Kurfyrstindens Hofmarsk, Hr. Knesebeck, afgik til København, hvor den ankom i Slutningen af Januar 1675 og modtoges med vanlig Pomp. Den forestillede Kongen, at Svenskerne uden nogen som helst Grund havde overfaldet Brandenburg. Dette voldsomme Overfald havde bevæget Kurfyrsten til at tage hans Tilflugt til Kongen fremfor til alle andre Venner, og han bad ham om at staa ham bi i hans Ulykke, forene sin Magt med hans, og saaledes yde ham den saa ofte naadigst lovede Hjælp; det vilde tjene ham til udødelig Berømmelse og evig Ære, naar han uden Tøv greb ind og hjalp ham. Brandenburgerne medbragte en fuldstændig Felttogsplan. Danskerne skulde kaste sig over Skaane med 16,000 Mand; ti Kurfyrsten vilde nødig have flere Gæster ind i Brandenburg: de kunde maaske erindre, hvorledes hans Tropper havde huseret fra 1658—60 paa den jyske Halvø; — Hollænderne skulde drage imod svensk Bremen med 16,000 Mand; og, naar Kurfyrsten en Gang brød op fra Franken, skulde hans Hær forstærkes med 10,000 Østerrigere og 14,000 Lüneburgere.

Kongen svarede paa disse Forslag, at han var rede til at hjælpe Kurfyrsten; men hans Hær var ikke paa Krigsfod, han havde derfor foreløbig tilbudt sin Mægling. — Sendemændene erindredes om, at den franske Afsending, Hr. Terlon, i deres eget Paahør havde forsikret Griffenfeld, at enhver Bekymring for en Krig imellem Brandenburg, Sverig og Frankrig var hævet, da Kurfyrsten havde indledet de forberedende Skridt til Fred hos Hofferne i Versailles og Stockholm, og slet ikke betragtede de svenske Troppers Indrykning i hans Lande som en fjendtlig Handling.

For at der kunde komme Klarhed i Tingene, var det nødvendigt, at Kurfyrsten forlod sine Vinterkvarterer og begyndte Krigen imod Sverig. Med denne Besked vendte de brandenburgske Afsendinger hjem i Marts 1675. Kurfyrsten erklærede med samme Bestemthed, at han ikke vilde rykke ind paa Livet af Svenskerne, der hidtil havde haft Ord for at være uovervindelige, inden han vidste, hvad Hjælp han kunde vænte af Kongen af Danmark. De samme Afsendinger rejste atter til København med en ny Felttogsplan. Danskerne skulde nu angribe Skaane og Brandenburgerne Hertugdømmet Bremen. Tilsidst syntes Kurfyrsten dog bedst om en Plan, som hans Søstersøn, Nederlandenes Statholder, Prinsen af Oranien, havde udkastet. 20,000 Danskere, 10,000 Østerrigere, 30,000 Brandenburgere og Lüneburgere, tilsammen 60,000 Mand, skulde rykke imod Wrangel, slaa ham og fratage Svenskerne Pommern og Rügen. Planen gav med megen Raskhed Anvisning paa fremmede Magters Hære. Alle fandt den ypperlig, men ingen kom i Bevægelse for at udføre den, og særlig tøvede Frederik Vilhelm selv med at gøre Begyndelsen. — Hans fast ansatte Sendemænd ved det danske Hof, Brødrene Brandt, vedbleve at bestorme den danske Regering med Anmodninger om at komme deres Herre til Hjælp. Der svaredes dem, at Kongen af Danmark efter sin højtidelig udtalte Erklæring ikke kunde skride til Brud med Sverig, forinden de med ham forbundne Magter havde udstedt en offentlig Krigserklæring imod Sverig. Den dansk-norske Stats Beliggenhed krævede stor Forsigtighed. Traadte man først af alle ud af den hidtil tilbagetrukne Holdning, saa vilde Følgen blive, at Wrangel drog fra Brandenburg ind i Jylland, for i Overensstemmelse med de ham givne Befalinger at bringe det danske Hof til at give efter for dette Tryk. Man maatte være forberedt paa, at Karl XI vilde bære sig ad som hans Fader, der havde sluttet Vaabenstilstand med Polen for at overfalde Danmark.

Kristian V's Kabinet fik det gode Skudsmaal af alle de fremmede Afsendinger, at det handlede efter et vel overvejet System, og at det vogtede sig for at begaa Fejl. — Da de brandenburgske Afsendinger trængte paa Griffenfeld og forlangte, at Kongen skulde erklære Sverig Krig, selv om han ej strags vilde skride til Angreb; svarede han dem, at det vilde være dumt at give Fjenden Varsel med en Krigserklæring, uden at derefter strags fulgte Brud. Efter at Ordet var udtalt, maatte Handlingerne følge Slag i Slag. Man maatte følge Sverigs Eksempel og ligesaa pludselig og uvæntet

gøre Indfald i Sverig, som Svenskerne havde kastet sig over Brandenburg, — en Bemærkning, hvortil Brødrene Brandt skare sure Ansigter, men hvis Rigtighed de indrømmede i den Beretning, de sendte til Kurfyrsten. Griffenfeld foreholdt dem, at deres Herres Adfærd gav Anledning til adskillig Eftertanke. I Begyndelsen af December havde Svenskerne taget Ophold i Brandenburg. Der havde de nu staaet uanfægtet i fem Maaneder, uden at Kurfyrsten, som stod med 16,000 Mand i Franken, havde foretaget et eneste Skridt for med sin Hær at komme sit haardt trængte Land til Hjælp. Han gav derved den Tanke Rum, at han var i god Forstaaelse med Svenskerne, og at de snarere vare hans Gjæstevenner end hans Fjender. Han maatte i Gerningen vise, at de virkelig vare hans Fjender.

Grunden til den Langsomhed, Kurfyrsten lagde for Dagen, var følgende: Da Svenskerne overfaldt hans Stater i Begyndelsen af December 1674, stod han i Elsas. Efter at have lidt Nederlagene ved Mühlhausen og Turkheim trak han sig ud af Elsas, gik over Rhinen den 8 Januar 1675 og lagde sine Tropper i Vinterkvarter i Franken (det nordlige Bajern). En hidsig Feltherre havde brudt op ved den første Efterretning om, at hans Fædreland var i Fjendehaand; men Kurfyrsten var bleven klog af Skade. Nylig havde han gjentagne Gange erfaret, at han i Krigskunst ikke kunde maale sig med Turenne, og Wrangel gjaldt for at være Turennes Ligemand. Af Frygt for at forværre sit Lands Tilstand, hvis han angreb for tidlig, foretrak han at blive staaende i Franken med sin Hær, indtil han havde tilvejebragt en almindelig Forening, der kunde knække den Overvægt, hvormed Sverig og Frankrig trykkede paa de tyske Forhold.

Kurfyrsten af Brandenburg, som i Slutningen af Marts havde begivet sig til Cleve, modtog i denne By sine Sendemænds Meddelelser om de Underhandlinger om et Forbund imellem den dansk-norske Stat og Sverig, der førtes i København, og om at Danmark ej var til at drive ud af sin tilbagetrukne Stilling, før han havde erklæret Sverig Krig og formaaet Nederlandene til at gøre det samme. Han skrev til sine Sendemænd i København, at de maatte anvende alle Midler for at hindre Forbundets Fuldførelse og Ratifikation imellem de nordiske Riger. Fra Cleve begav Kurfyrsten sig til Haag, der var Brændpunktet i Forbundene imod Frankrig. Kurfyrsten tog sig selvfølgelig for sin egen Skyld med Iver af den danske Regerings Sager, da den jo ene var i Stand til at yde ham de største Tjenester i

Krigen imod Sverig. Han bevægede Hollænderne til at love, at de vilde tilstaa Danmark større Subsidier, sende Krigsskibe til Øresund og erklære Sverig Krig; men, da han overbragte den danske Regerings Anmodning om, at de skulde ophøre med Handelen paa Sverig, stødte han paa en afgjort Modstand. I alt, hvad der vedkom deres indbringende Handel i Østersøen, vilde Nederlænderne ej paalægge sig nogen Indskrænkning.

Det var denne fordelagtige Handel, som Nederlandene dreve med Sverig, Rusland og Polen langs Østersøens vidstrakte Kyster, som alle vare i Sverigs Hænder, der var Aarsag i, at de gjorde store Anstrængelser for at vinde Sverig. Generalstaterne tilbøde i Januar 1675 Sverig et Angrebs- og Forsvars-Forbund, i hvilket de forpligtede sig til at betale store Subsidier, at garantere Sverig alle dets Erobringer og forsvare dets Grænser imod enhver Fjende, naar det blot vilde trække sine Tropper ud af Brandenburg. Den svenske Afsending,Ehrensten, lod skimte, at Sverig var villigt hertil, naar Kurfyrsten vilde trække sin Hær bort fra Rhinen med Undtagelse af det lovbudne Rigskontingent. — Ehrensten havde et stort Parti i Haag, der hjalp ham med at faa udspredt, at, naar man blot vilde give Sverig Tid, saa skulde det snart vise et forsonligt Sindelag, og vi vide fra det foregaaende, at de danske Sendemænd, Høg og Klingenberg, en lang Tid havde Befaling til at støtte Ehrensten. Endelig tabte dog Nederlænderne Taalmodigheden og søgte at aftale en Krigsplan med Danskerne, da Svenskerne vedbleve at udvide sig i Brandenburg og nærmede sig Hannovers Grænser. — Men i det vigtige Handelsspørgsmaal vedbleve den danske Regering og Generalstaterne at være uenige. Hollænderne afsloge at lægge Beslag paa de svenske Varer, der vare ophobede i deres Havne. De afsloge at spærre Havnene i Østersøen for den svensk-hollandske Handel, saa Sverig ingen Tilførsel kunde faa; hvilket Griffenfeld forlangte som Betingelse for en kraftig og virksom Krigsførelse. De beraabte sig paa Frankrig, som de vare i Krig med, og alligevel var der fri Skibsfart imellem Frankrigs og Hollands Kyster og Kolonier. Den danske Regering raadede Kurfyrsten til at udruste hollandske Kaperskibe, give Kaperbreve og Kommiser til hollandske Æventyrere, der kunde opbringe svenske Skibe under brandenburgsk Flag, en Tanke, som han greb med Begærlighed. Men Ulykken var, at, naar man gav ham en Finger, tog han hele Haanden. I det han takkede for Forslaget, bad han om, at hans Kapere maatte føre de optagne svenske Skibe til danske Havne og der sælge dem. Dette afsloges ham rent ud. I Gehejmeraadets Møde

den 27 Marts resolveredes, at der skulde skrives til Kurfyrsten, at der endnu hidtildags intet uvenligt var imellem den danske og den svenske Krone, og at den danske Konge ikke havde nogen Traktat med Brandenburg, som forbandt ham til at begunstige slige Repressalier.

Fra Haag meddelte Kurfyrsten gennem sin Sendemand det danske Hof, at han havde bevæget Generalstaterne til at sende ni Orlogsskibe til Østersøen. De skulde forene sig med seksten danske, til hvis Underhold Holland og Spanien aarlig vilde yde 600,000 Gylden. Han haabede, at alt nu vilde være indrettet til Hs. M^ts Tilfredshed, uagtet de danske Afsendinger vedbleve at gøre Vanskeligheder. Holland havde aldrig gaaet ind paa disse Bidrag, naar det ej havde været for at beholde de braunschweig-lyneburgske Tropper ved Rhinen imod Frankrig. Kurfyrsten underrettede Kongen om, at den svenske Hær, der stod i Brandenburg, vilde i Forening med den hannoverske Hær marschere ind i Holstein. Det var derfor nødvendigt at tvinge Hannover til at erklære sig for nevtralt, og, da Hamburg ligeledes havde taget svensk Parti, vilde ethvert Skridt, som Kongen af Danmark foretog for at bringe Hamburg til Fornuft, blive godkendt af Generalstaterne, af ham og af de øvrige Allierede. Endelig gav han sit fulde Bifald til, at Kongen atter bragte Hertugen af Gottorp i den tidligere Afhængighed af den danske Krone. «Vi kunne ikke tilraade noget bedre, end at Deres M^t ikke afvænter Virkningen af Hertugens onde Planer, men forekommer ham og betager denne Sverigs skadelige Allierede Midlerne til at gøre Skade; ti det er enhver Potentats Pligt at vaage over hans Staters Lykke og Velfærd og vare dem for Skade, hvilket altsaa retfærdiggør Deres M^ts Foretagende.» I en Efterskrift befalede han Frederik Brandt at meddele Kongen, at de Allierede havde fastsat en bestemt Dag til Krigserklæringen imod Sverig, og at han haabede, at Kongen var enig med dem deri. Tilskyndet af Høg havde Klingenberg overskredet sin Fuldmagt og undertegnet en ny Traktat med Nederlandene, i hvilken Dagen, naar Krigserklæringen skulde udstedes, og de gensidige Forpligtelser i den forestaaende Krig med Sverig fastsattes. Han fik at vide, at han havde overskredet sin Fuldmagt og fik et skarpt Tilhold om at erklære Generalstaterne, at, da hans Konge af Hensyn til det almene Bedste paa slette Betingelser havde indladt sig i et farefuldt Foretagende, saa haabede Kongen, at i det mindste disse Betingelser bleve punktlig efterkommede, og 1) baade de resterende Varer og Subsidiepenge samt de lovede Penge til Flaaden strags

betaltes; 2) at de ni Orlogsskibe med alt Tilbehør af Brandere og andet Fartøj uden Forhaling strags bleve hidskikkede og derhos bleve beordrede Hs. Majestæts Ordrer at følge; 3) at de bemældte Subsidier til Flaaden samt Hjælp af Krigsskibe vedbleve, saa længe Krigen varede; 4) at de lüneburgske Tropper erholdt Tilladelse til at kæmpe imod Svenskerne i Nordtyskland, i det mindste indtil man var forsikret om Hannovers Sindelag. — Naar alt dette ikke er udført inden den fastsatte Dag, den 5 Juni, paa hvilken Krigen imod Sverig af alle de Allierede i Fællesskab skal erklæres, vil Hs. M[t] efter Konjunkturernes Lejlighed enten med de Allierede efter Hr. Klingenbergs Engagement erklære Sverig Krig eller ogsaa indtil videre undlade denne Krigserklæring. — Det var alt, hvad Griffenfeld kunde opnaa den 16 Maj; ti han maatte jo kæmpe med et mægtigt Krigsparti, der søgte at rive Kongen fra ham; men det var ingenlunde hans Hensigt at overlade til d'Hrr. Klingenbergs og Høgs (den sidstnævnte havde endnu ej forladt Haag) Godtbefindende, om Krigen skulde erklæres eller ikke. Endnu havde han ikke opgivet Haabet om at fri sit Fædreland fra at styrtes i en fordærvelig Krig, og han var Mand for at vaage over, at alt i det mindste var bragt paa det rene inden Krigens Udbrud. I Gehejmeraadets Møde den 24 Maj satte han igennem, at de danske Sendemænd i Haag fik følgende Befaling:

«Saa fremt der ikke paa den Dag, der var bestemt til Krigserklæringen, var anvist Kongen af Danmark de forhøjede Subsidier samt Penge til Flaadens Udrustning, og saa fremt de ni hollandske Hjælpeskibe ikke da vare under Sejl, skulde Høg og Klingenberg ikke undertegne Krigserklæringen imod Sverig, men sige, at man havde vovet sig yderlig nok.» Denne Befaling fulgtes nøjagtig. Da alt til den bestemte Dag, den 5 Juni, endnu ikke var bragt i Orden imellem den danske Regering og Generalstaterne, maatte disse, efter at have raadslaaet med de danske Sendemænd i otte Dage, den 14 Juni, sammen med Kejseren og den spanske Krone, men uden Danmark, udstede Krigserklæringen imod Sverig. De skyndte sig nu med at opfylde Penge-Forpligtelserne, men de sendte kun fire Orlogsskibe til Øresund isteden for de lovede ni, hvilket gav Anledning til nye Forhalinger.

De krigsførende Magter aabnede meget sent det navnkundige Felttog 1675. I Slutningen af Maj rykkede de fjendtlige Hære først imod hinanden.

Condé stod med en fransk Hær paa 60,000 Mand i Braband. Imod ham forsvarede Prinsen af Oranien sig med en nederlandsk

Hær paa 40,000 Mand. Turenne var med en anden fransk Hær paa 35,000 Mand rykket ind i Elsas, hvor den tyske General Montecuculi stod med 30,000 Østerrigere og 12000 Braunschweig-Lüneburgere. En tredie fransk Hær under Marskal Crequi stod ved Luxemburg; den skulde gaa igennem Kur-Trier ind i Nord-Tyskland. Den brandenburgske Hær stod stadig i sine Vinterkvarterer i Franken. Den svenske Hær under Wrangel drog igennem Brandenburg imod Vest for at overskride Havel-Floden og forene sig med den 10,000 Mand stærke hannoverske Hær.

Den danske Regering, der kendte den svenske Rigskanslers fjendtlige Hensigter mod Danmark, nærede en grundet Frygt for, at den ligesindede Rigsfeltherre Wrangel, efter at have forenet sig med den hannoverske Hær, vilde gøre Indfald i den danske Halvø for at tvinge Kongen af Danmark til at erklære sig for nevtral og indvillige i Hertugen af Gottorps Fordringer. Wrangel vilde blive modtagen med aabne Arme af Hertugen, der havde flere af sine Regimenter i den svenske Hær og stod rede til at aabne sine Fæstninger for den. Faren nærmede sig med stærke Skridt, og Kurfyrsten af Brandenburg holdt fast ved, at han ej vilde angribe Svenskerne, inden han var vis paa den dansk-norske Stats Bistand. Under disse Omstændigheder turde den danske Regering ikke tøve længer. Den 30 Maj vedtog Gehejmeraadet, at Hertugen af Gottorp skulde gøres uskadelig; han skulde formaas til at give Afkald paa den Suverænitet, som han og hans Fader med grov Tilsidesættelse af den Troskab, han som dansk Lensmand skyldte sin Lensherre, ved Hjælp af Sverigs Hær havde tiltvunget sig. — Dagen i Forvejen havde Kongen givet sit Minde til, at den brandenburgske Afsending, Hr. Kristof Brandt, forkyndte sin Herre, at Kongen af Danmark var villig til med sin i Holstein staaende Hær at støde til Kurfyrsten. Allerede d. 4 Juni modtog Kurfyrsten denne Efterretning i Holdungen, hvor han havde sit Hovedkvarter. Han brød ufortøvet op med sin Hær og naaede den 11 Juni Fæstningen Magdeburg, som han havde valgt til Udgangspunkt for sine Foretagender imod den svenske Hær.

Griffenfeld havde nu ledet Tvillingerigernes Udvikling i henved seks Aar og begyndte at høste Frugter af sin Virksomhed, sin Aandskraft og Karakterstyrke. I alle inden- som udenrigske Forhold var der opnaaet Sikkerhed, Fasthed og Styrke. Hjemme udfoldede sig atter et virksomt Liv i alle den fredelige Gernings Retninger, og i Udlandet nød det dansk-norske Navn og Flag Anseelse. Men nu vare Fredens Dage forbi. Griffenfeld kunde ikke

længer faa Bugt med Kongens Krigslyst; men han vaagede trofast over, uden at ænse sin Konges Vrede og Utaalmodighed, at ethvert overilet Skridt blev undgaaet. En Storm, man forbereder sig paa i Tide, er allerede halvt overvunden.

II.

Holstein-Gottorps Undertvingelse.

Indledende Skridt. Kongens Rejse til Rensborg. Møde med Hertugen af Gottorp i Flensborg og ved Danevirke. Underhandlinger i Rensborg imellem danske og holstenske Kommissærer. Hertugens Komme til Rensborg. Hans Tilfangetagelse. Hans Indvilligelse i at udlevere hans Fæstninger. Han løslades og vender hjem til Gottorp. Afkald paa hvad han har vundet ved Roskilde- og Københavns-Freden. Traktatens Ordlyd.

Da den i Tyskland staaende svenske Hær saaledes foreløbig havde fuldt op at gøre med at værge sig imod den brandenburgske Hær, tøvede den danske Regering intet Øjeblik med at benytte den gunstige Lejlighed til atter at bringe den slesvigske Del af Hertugdømmet Holstein-Gottorp i dens forrige Lensforhold til den danske Krone. Sagen maatte udføres med Hurtighed; ti Wrangel vilde sikkerlig, naar han havde faaet Bugt med Kurfyrsten af Brandenburg, ile Hertugen til Hjælp.

Hertugens Forbund med Sverig og den fjendtlige Holdning, han i flere Aar havde indtaget, hvorved han havde bevirket, at Landstænderne i Hertugdømmerne gentagne Gange havde nægtet at betale den fastsatte Krigsstyr til Hærens Underhold, vare alvorlige Grunde. Aabenlyst havde Hertugen gentagne Gange krænket den imellem Kongeriget og Hertugdømmerne bestaaende, saa ofte fornyede Union, der forpligtede ham til ikke at indgaa noget som helst Forbund med fremmede Magter uden med Kongens Samtykke. Erfarede den ene af Parterne noget, der var til den andens Skade, skulde han ufortøvet advare og hverken middelbart eller umiddelbart yde Fjenden nogen Hjælp. Hertil kom de daglig indløbende Efterretninger om et forestaaende svensk Indfald, som Hertugen havde lovet at understøtte, Efterretninger, hvis Rigtighed senere fuldstændig bekræftedes.

Hertugen anede ikke, at der trak et Uvejr op imod ham. Underhandlingerne om den oldenburgske Arv vare i Aarene 1674 og 75 fortsatte af Griffenfeld og Kielmann, der gensidig søgte at overliste hinanden. Hertugen ønskede at tilbytte sig et Stykke af

den kongelige Del af Oldenburg imod et Stykke af Slesvig, et Forslag, som baade Rigsfeltherren Schack og Griffenfeld bifaldt; men, da det holstein-gottorpske Tilbud var uantageligt, blev der dog intet af dette Bytte. For at Hertugen imidlertid ikke skulde ane Uraad, fortsattes Underhandlingerne om Byttet med forstilt Troskyldighed. Da Klingenberg i Februar rejste til Haag, opholdt han sig flere Dage i Hamburg hos Regeringspræsident Kielmann og forsikrede ham, at Rigskansleren var vel stemt for Byttet, saaledes som Hertugen af Gottorp ønskede det, naar han blot vilde lægge et Par Amter til; ti da vilde Byttet blive fordelagtigt for begge Parter. Hvad der i høj Grad bidrog til at bortlede Hertugen og hans Raader fra de imod ham rettede danske Planer, var den Spænding, hvormed de væntede paa Efterretningen, at Wrangel var rykket ind i Hannover. Den danske Konge havde, da den svenske Hær nærmede sig hans Stater, besat Holstein med 12,000 Mand, og Hertugen af Gottorp længtes inderlig efter, at Svenskerne skulde befri ham for dette Tryk. — At General Wrangel virkelig havde til Hensigt efter foregaaende Aftale med Hannover, Hamburg og Holstein-Gottorp at overfalde Danmark, derom vidne de Aktstykker fra ovennævnte Stater, som faldt i Griffenfelds Hænder. «Ingensteds», skriver den brandenburgske Kansler til Kurfyrsten, «er man bedre underrettet om alle kommende Begivenheder, end i det danske Kabinet.»

Da Hertugdømmet Holstein-Gottorps Suverænitet var garanteret af de fleste evropæiske Magter, hørte der en usædvanlig Dygtighed til at gennemføre denne Sag. Af Brandenburg og Kejseren, der trængte til den danske Krones Bistand, erholdtes der bindende Tilsagn. De godkendte ethvert Skridt, Kristian V foretog for at gøre Hertugen uskadelig, og hvorved han bragtes til at give Afkald paa sin Suverænitet. For de øvrige Magters Vedkommende gjaldt det om at kunne fremlægge offentlige skriftlige Erklæringer fra Hertugen, at han frivillig havde gjort Afkald paa sin Suverænitet og var traadt tilbage i sit gamle Lensforhold. Nøglen til hele Foretagendets Udførelse beholdt Griffenfeld i sit Bryst. Kongen var glad ved at erfare, at Hertugen skulde fanges, men det var næppe rigtigt af Griffenfeld, at han ikke i Forvejen meddelte Kongen alle de Forsigtighedsregler, der burde iagttages. — Hertuginden, Kongens Søster, fjærnedes fra Gottorp, for at hun ikke skulde være Vidne til sin Gemals Ydmygelse. Hun modtog en Indbydelse af sin Moder, Enkedronningen, til Nykøbing paa Falster, og, da hun ikke altid levede i den bedste Forstaaelse med

Manden, rejste hun meget gærne til sin Moder. — Den 7 Juni meddelte Kongen Hertugen af Gottorp, at han vilde rejse til Rensborg og tage sin Rigskansler med sig, for at baade den oldenburgske Arvesag og alle de andre Tvistigheder kunde blive afgjorte. Griffenfeld skrev til Hertugens Regeringspræsident, Kielmann, der opholdt sig i Hamburg, at, da der ikke fandtes nogen, med hvem han hellere underhandlede, saa bad han ham om at komme til Rensborg; de skulde da i en Time udrette mere, end alle Kommissærer havde udført i flere Aar. Kunde Præsidenten ikke taale at rejse saa langt for sit Helbreds Skyld, vilde Griffenfeld, naar hans Forretninger tillode det, gærne møde ham paa Halvvejen. Foran for Kongen rejste hans Minister, Grev Anton af Altenburg, der kom til Gottorp den 13 Juni og bragte Hertugen Kongens Hilsen og Forsikring om, at nu skulde alle Stridigheder jævnes. Han tilføjede, at Rigskansleren havde anmodet ham om, i al Underdanighed at bede Hertugen om at skrive til hans Præsident om at indfinde sig i Rensborg for at deltage i Forhandlingerne. Dette gjorde Hertugen med stor Beredvillighed. Altenburg tilbød selv at udføre Kommissionen. Han rejste til Hamburg med Brevet, og den gamle Kielmann gik i Fælden. Han bad blot om at maatte faa en kongelig Trompeter, der kunde beskytte ham imod Ubehageligheder af de mange i Holstein staaende danske Tropper. Med dette Svar vendte Greven af Altenburg tilbage til Gottorp, hvor han i god Tro styrkede Hertugen og dennes Broder, Fyrst-Biskoppen af Lübeck, i den Mening, at alt vilde blive afgjort i Mindelighed til Hertugens Fordel.

Kongen var imidlertid kommen til Haderslev, hvor en af Hertugens Kammerjunkere, Ahlefeld, hilste paa ham og forespurgte, hvor han agtede at modtage hans Herre. Kongen svarede, at det vilde være ham kært at se Hertugen i Flensborg. Den 16 Juni kom Kongen til denne By og modtog om Eftermiddagen Hertugen og Fyrstbiskoppen, der i Selskab med Greven af Altenburg og nogle Hofkavallerer havde begivet sig derhen, efter at de havde spist til Middag paa Gottorp. Kongen vilde strags tage Hertugen til Fange og sagde til Griffenfeld, at han ikke maatte slippe ham; i sin Hidsighed tænkte han ikke paa, at man maatte gaa sindig til Værks og sikre sig baade Hertugens Fæstninger og Raader, hvis der skulde komme noget ønskeligt ud af hele Sagen. Griffenfeld, der blev overrasket ved dette Forslag, svarede kort: «Lad os vente til i Morgen», et Svar, der stødte Kongen. Hertugen blev opmærksom paa dette Ordskifte. I sine Erindringer fortæller han,

at han blev modtagen temmelig høfligt, men at det dog kun var med Møje, at han fik Lov til at vende hjem til Gottorp sent om Aftenen. Det var første Gang, at Griffenfeld glemte, at han talte med Kongen, der gemte godt paa hans korte Svar. Hertugen indbød Kongen den næste Dag til Middag paa Gottorp, men denne undskyldte sig med, at hans Tid var knap, og at han derfor vilde ride den lige Vej vesten om Gottorp til Rensborg.

Den næste Dag modtog Hertugen Kongen dèr, hvor Flensborg-Rensborg-Vejen gennemskærer Danevirke. Kongen steg af Hesten, og hans Vært førte ham ind i et pragtfuldt Telt, hvor der var dækket et godt Frokostbord. Efter at Kongen havde underholdt sig i nogen Tid med Hertugen, nærmede Griffenfeld sig og mindede Hertugen om endelig saa snart som muligt at skaffe sin Regeringspræsident tilstede, hvilket han lovede. Ved Bordet opfordrede Griffenfeld Hertugen til at tømme et Bæger paa et godt Udfald af Kongens Rejse. Hertugen spurgte lidt gnavent, med hvem han skulde drikke denne Skaal. «Kongen vil gøre Deres fyrstelige Højhed Besked», svarede Griffenfeld, og Kongen ytrede, det vilde være ham kært. De to fyrstelige Svogre drak derpaa adskillige Glas baade ved og efter Bordet paa en lykkelig Slutning paa deres Tvist, hvorved enhver af dem tænkte sit. — Kl. 5 Eftermiddag steg Kongen til Hest og red til Rensborg. Hertugen fulgte ham en halv Mils Vej og lovede ved Afskeden at hilse paa Kongen en af de næste Dage i Rensborg. — Den 19 Juni kom Præsident Kielmann fra Hamburg til Rensborg. Han kørte hen til Rigskansleren, og de to erfarne Statsmænd havde en otte Timers Samtale om alle Stridighederne. Tilsyneladende gik Griffenfeld ind paa alle de gottorpske Fordringer. Præsidenten tog vel til Mode Afsked med ham og var saa sikker i sin Sag, at, da han kom til Gottorp, forsikrede han Hertugen, at, naar han vilde sende tre af sine vigtigste Raader til Rensborg for at bringe de enkelte Artikler paa Papiret og selv følge med for at hilse paa Kongen og stadfæste Traktaten, saa vilde alt være bragt i Rigtighed i Løbet af en Dags Tid.

Sine Raader havde Hertugen ikke noget imod at sende til Rensborg, men hos sig selv sporede han slet ingen Lyst til Rejsen. Den 22 Juni rejste hans Vicepræsident, Fred. Krist. Kielmann, Gehejme- og Kammerraad Andreas Cramer, Amtmand over Gottorp Amt Hans Adolf Buchwald og Hans von Thienen, til Rensborg. Disse Raader begyndte Forhandlingerne med Greverne Griffenfeld og Ahlefeldt om Stridighedernes Udjævning. De danske Underhandlere

forlangte, at Skatterne til Landets Forsvar, der hidtil vare lagte i en Fælleskasse og delte imellem Kongen og Hertugen, skulde flyde i Kongens Kasse, da hele Forsvaret tyngede paa hans Skuldre. Denne Fordring afsloges af de hertugelige Raader. Tre Dage hengik med ørkesløse Underhandlinger, og der kom ingen Hertug til Rensborg. Griffenfeld skrev derfor atter til Regeringspræsident Kielmann, at han skulde bevæge Hertugen til at komme, da Kongen væntede paa ham. Hertugen, der ikke havde rent Mel i Posen og sagtens heller ikke havde ret Tillid til sin Svoger, vred sig stærkt ved at efterkomme denne Indbydelse. Han sendte sin Kammerjunker, Osterhausen, til Rensborg for at spionere; men denne erfarede intet. Han blev strags efter sin Ankomst ført til Kongen, der sagde til ham, at det var Hertugen, han væntede paa. Griffenfeld gav ham en ny Skrivelse med til Regeringspræsidenten om at fremskynde Hertugens Rejse, og med dette Brev blev Kammerjunkeren ledsaget ud af Rensborg og vendte tilbage til Gottorp.

Hertugen bekvæmmede sig endelig til at bide i det sure Æble og begav sig med sin Regeringspræsident og sin Garde den 25 Juni til Rensborg, hvor han modtoges med fyrstelig Hilsen fra de paa Voldene værende Kanoner og anvistes Værelser i Kongens egen Bolig. Det første, Hertugen foretog sig efter at have hilst paa Kongen, var, at han erkyndigede sig hos sine Raader om, hvorledes det stod til med Forhandlingerne, og han erfarede til sin Rædsel, at der var langt til Enden. Den næste Dag meddelte de ham, at hans Sager stode slet, og at de danske Kommissærer, Griffenfeld og Ahlefeldt, forlangte, at de hertugelige Fæstninger skulde have dansk Besætning. Ved denne Efterretning blev Hertugen meget forknyt og bad efter Middagstaflet Kongen om at turde vende hjem igen. Kongen svarede, at det vilde være ham kært, om han vilde vænte endnu et Par Dage, og gik derpaa ind i sit Værelse. Hertugen, Prins Jørgen og Grev Anton morede sig om Eftermiddagen med Tærningespil. Af og til kom Kongen ud og saa paa Spillet. Hertugen lagde med Bekymring Mærke til, at Kongens Ansigt havde et barsk Udtryk, og at han var koldere imod ham end sædvanligt. Kl. 3 om Eftermiddagen sagde Prins Jørgen: «Nu holder jeg op», og de andre fulgte hans Eksempel, hvorpaa Hertugen gik ind i sit Værelse. Her fortalte hans Folk ham, at Fæstningens Porte vare blevne lukkede. Nu vidste Hertugen, hvad Klokken var slaaet. Om Aftenen mældte Overhofmarskallen ham, at, da Kongen holdt Statsraad, blev der intet

Aften-Taffel, men der dækkedes til Hertugen i hans eget Værelse. Han bad Overhofmarskallen om at sige til Kongen, at nu vilde han rejse hjem. Overhofmarskallen bragte ham det Svar, at, da Hertugen selv havde ønsket, at alle Stridigheder skulde endelig afgøres, var det Kongens faste Beslutning, at de ikke skulde skilles, før alt var afgjort. Og derved blev det.

Den 27 Juni, Syvsoverdag, var det Søndag. Gudstjenesten holdtes i Kongens Værelse, og der blev sagt til Hertugen, at der var en Stol forbeholdt ham; men han var ikke oplagt til at høre Guds Ord og undskyldte sig. Hans Folk havde fortalt ham, at den Stol, der var hensat til ham, stod i Nærheden af Døren, og der vilde han ikke sidde. Han blev betragtet som Fange, og hans Garde afvæbnedes, dog opvartedes han stedse af sine egne Folk. Den 29 Juni sendte han Bud efter Kongens Overhofmarskal, Winterfeldt, og bad ham om at spørge Kongen om Aarsagen til dennes forandrede Sindelag, og om han ikke maatte rejse hjem. Kongen lod svare, at han ikke vilde hindre Afrejsen, naar Hertugen indvilligede i at modtage dansk Besætning i sine Fæstninger. Hertugen afslog dette Vilkaar med den Bemærkning, at han var en tysk Rigsfyrste. Om Aftenen erfarede han, at hans Fæstninger vare indesluttede af danske Tropper, og at hans i de aabne Byer værende Garnisoner havde taget dansk Tjeneste. For at slippe ud af Kniben tilbød Hertugen at dele Myndigheden med Kongen, saa der kom halv dansk og halv holstensk Besætning i Fæstningerne Tønning, Gottorp og Holm; men Kongen vilde ej høre om noget Fællesskab.

Den 20 Juni var der kommet Bud til Kongen fra Kurfyrsten, at han havde slaaet Svenskerne ved Fehrbellin. En Mængde Flygtninger fra de to holsteinske Regimenter, der tjente i den svenske Hær, kom til Holstein og udbredte Efterretningen om den svenske Hærs Nederlag. Kurfyrsten var saa forekommende at sende Kongen nogle opsnappede Breve fra Hertugen af Gottorp til den svenske General Wrangel, vedkommende det imellem Sverig og Gottorp sluttede Forbund, for at paaskynde, at det kom til Brud imellem Danmark og Sverig. Disse Oplysninger bestyrkede Kongen i hans strænge Fremgangsmaade imod Hertugen, hvis egne Raader bade ham om at falde til Føje, da der efter Svenskernes Nederlag ingen Hjælp var at vænte. Hertugen fulgte deres Raad og skrev til Kommandanten i Tønning, at han skulde overlevere Fæstningen til den højstbefalende over de udenfor samme staaende danske Tropper. Kommandanten vægrede sig og paastod, at Befalingen var aftvungen Hertugen. Denne

sendte nu Gehejmeraad Cramer til Tønning med en gentagen Befaling, som Kommandanten saa adlød. De hertugelige Tropper rømmede Tønning, Gottorp og Holm, der fik danske Besætninger. Af de hertugelige Tropper bleve de nationale Kompagnier hjemsendte, og de hvervede tagne i dansk Tjeneste. Da Hertugen havde udleveret sine Fæstninger, bad han d. 4 Juli Griffenfeld om en Samtale. Han kom, og Hertugen spurgte, hvad Kongen havde imod ham. Griffenfeld svarede aabent, at Kongen vidste, at Hertugen talede ilde om ham og havde indgaaet Forbund med Sverig imod Danmark; han havde ophidset Landstænderne i Holstein, havde i den sidste Vinter bragt et Forbund i Stockholm til Veje imellem Hannover, Hamburg, Holstein-Gottorp og Sverig, og havde opfordret Wrangel til at rykke ind i den danske Halvø. Endelig var det blevet forebragt Kongen, at han behandlede sin Gemalinde slet, pryglede og sparkede hende og sagde til hende: «Gaa nu hen og klag over mig til din Broder» *).

Hertugen forsikrede, at de sidstnævnte Beskyldninger vare usande; for de førstes Vedkommende maatte han gøre opmærksom paa, at han var en fri Rigsfyrste, der kunde slutte Forbund, med hvem han vilde; det havde aldrig været hans Hensigt at skade Kongen. Rigskansleren svarede, at, selv om han ikke troede paa Hertugens onde Sindelag imod Kongen, var det dog blevet denne saa bestemt fortalt, at Hs. Majestæts Tro derpaa næppe vilde blive rokket. For Landets Forsvars Skyld var jo Hertugen interesseret i, at baade de holsteinske Landstænder og Hamburg hjalp Kongen, da hans Lande derved vilde opnaa store Lettelser. Kongen havde været tvungen til at besætte Hertugens Fæstninger for at have Ryggen fri, nu da han var kommen paa Krigsfod med Sverig, og Krigens Gang let kunde medføre, at han maatte komme sine allierede i Tyskland til Hjælp. — Med denne Forklaring erklærede Hertugen sig tilfreds. Den næste Dag kom Kongen ind til ham, omfavnede ham og takkede ham, fordi han havde betroet ham sine Fæstninger. Fyrsterne spiste igen sammen, og ved Drikkebordet fik Hertugen sig en halv Rus. Han vilde nu anbefale sig og rejse hjem, men Kongen bad ham tøve endnu en Nat, fordi Hertugens Broder, hvem der var sendt Bud efter, vilde komme den næste Dag. Den 6 Juli kom da Fyrstbiskoppen af Lübeck hen paa For-

*) Als wenn ich Sie rude tractiret, mit Degen und Fuss geschlagen, gestossen und gesagt, geh nun hin und klage es deinem Bruder; das ich hette die holsteinischen Landstände aufgewiegelt; das ich mit Schweden hette eine Alliance gegen Dänemark gemacht. (Hertugens egen Relation.)

middagen og gav sit Samtykke til de af Hertugen trufne Bestemmelser. Efter Taflet rejste begge de gottorpske Fyrster under Kanonsalut fra Voldene til Gottorp.

Hertugens Raader: de tre Kielmann'er, Cramer, Buchwald og Thienen, maatte blive i Rensborg, for i Forening med Griffenfeld og Ahlefeldt at ordne hele det forviklede Forhold imellem Holstein-Gottorp og den danske Krone. Efter flere Dages utrætteligt Arbejde enedes man om et Forlig, der til evige Tider skulde forebygge alle Stridigheder. Med den omhyggelig udarbejdede Traktat rejste tre af Hertugens Raader til Gottorp og fremlagde den for ham. De bade ham om nøje at overveje den, men dog skynde sig med at tage en Beslutning, da de kun havde Tilladelse til at blive nogle Timer borte. Det gjorde dem ondt, at de ikke kunde bringe bedre Vilkaar, og at deres Underhandlinger havde haft et saa daarligt Udfald; men trods al anvendt Flid havde de ej kunnet opnaa bedre Betingelser. De dulgte ikke, at, naar Hertugen ikke gik ind paa de forelagte Vilkaar, stod han i Fare for at miste ej alene sine slesvigske, men ogsaa sine holsteinske Besiddelser, som Kejseren vilde forlene den danske Konge med, naar han anmodede ham derom.

Traktatens Ordlyd var følgende:

Offentlig Bekendtgørelse *).

Da der fra Oldtiden har været oprettet bestemte Unioner imellem Danmarks Rige og Fyrstendømmet Slesvig, som man ofte efter Tidernes Lejlighed har fornyet, bestyrket og forandret, og da den stormægtigste, durchlauchtigste Fyrste og Herre Hr. Kristian, Konge i Danmark, Norge, de Venders og Goters, Hertug i Slesvig, Holstein, Stormarn, Ditmarsken, Greve i Oldenburg og Delmenhorst, som ogsaa den højværdigste, durchlauchtigste Fyrste og Herre Hr. Kristian Albrekt, Arving til Norge, postuleret Kaadjutor for Stiftet Lübeck, Hertug i Slesvig, Holstein, Stormarn og Ditmarsken, Greve i Oldenburg og Delmenhorst, have holdt det for at være af den største Nødvendighed under de nuværende og vanskelige Forhold at følge deres kongelige og fyrstelige Forfædres lovlige Eksempel og ligeledes forny Unionen og indrette den efter de nuværende Tilstande og overensstemmende med deres Rigers og Landes fælles Vel — saa, for at slig heldbringende Gerning kunde

*) Original-Dokumentet er skrevet paa tysk. — »Kund und zu wissen sey hiemit manniglichen« o. s. v.

udføres, ere dertil beskikkede Kommissærer traadte sammen i Rensborg, næmlig for Hs. Majestæt Kongen den høje og velbaarne Greve af Griffenfeld og Tønsberg, Herre af Samsø, Brattingsborg og Vesborg, Ridder, Hs. Majestæts Rigskansler, Gehejmeraad, Præsident i Collegio Status og i Kancelliet, fremdeles Hr. Friederich von Ahlefeldt, Greve af Langeland og Rixingen, Friherre til Moesburg, Arveherre til Søgaard, Graasten og in der Wildnis, Ridder, Hs. Majestæts Gehejme-, Etats- og Landraad, Statholder i Fyrstendømmerne Slesvig og Holstein, Guvernør og Amtmand i Steinburg og Ditmarsken, — og for hans fyrstelige Durchlauchtighed de respektive velærværdige, højvelbaarne og højædle Herrer Johan Adolf Kielmann af Kielmannseck til Satrupholm, Opdrup og Bundsbøl, Domprovst i Hamburg, Hs. fyrstl. Durchlauchtigheds Gehejmeraad, Regerings- og Kammer-Præsident, Amtmand i Rheinbeck og Trittau; Hans Henrik Kielmann af Kielmannseck til Qwarnbeck, Marutendorf og Cronshagen, Provst for det adelige Jomfrukloster St. Johannes i Slesvig, Hs. fyrstl. Durchl.'s Landraad og Amtmand i Kiel og Bordesholm; Hans Adolf Buchwald til Borstel og Trøjborg, Hs. fyrstl. Durchl.'s Landraad og Amtmand i Gottorp; Hans Thienen til Walstorf og Borchhorst, Hs. fyrstl. Durchl.'s Landraad og Amtmand i Tønder; Frederik Kristian Kielmann af Kielmannseck til Kohøfft, Domherre i Lübeck, Hs. fyrstl. Durchl.'s Gehejme- og Kammerraad, Vicepræsident, Landraad og Amtmand i Maarkær; og Andreas Cramer til Højensworth, Hs. fyrstl. Durchl.'s Gehejme- og Kammerraad.

Disse Kommissærer have forenet og forliget sig om følgende Artikler:

1. Hs. Majestæt og Hs. fyrstl. Durchl., der herske over Hertugdømmerne Slesvig, Holstein og de deri indkorporerede Herskaber med samlet Haand i en udelelig Regering, ville lade det være sig magtpaaliggende at befordre deres Rigers Blomstring, Velstand og Sikkerhed og ville afvende alt det, der kan volde Ufred, Skade og Fare.
2. Og i Overensstemmelse hermed, naar det bliver nødvendigt, og Fyrstendømmerne trues, med al deres Magt afværge Faren med samlet Haand, fælles Raad og Mænd, og, naar det skulde komme til Krig, ej slutte Vaabenstilstand eller Fred, inden der er givet tilbørlig Erstatning og Oprejsning for den tilføjede Skade.
3. Da Kongen sikrer Hs. fyrstl. Durchl. og sammes Fyrstendømmer imod alle Farer, saa lover denne, at, saa ofte Hs. Majestæt

sender Tropper til Fyrstendømmernes Forsvar, eller naar han er kommen i Krig med en eller anden fremmed Fyrste eller Stat, hvem det end monne være uden Undtagelse, at ville yde bemældte Tropper al mulig Hjælp paa deres Vej igennem hans Amter og Stæder, samt anvise dem Lejrplads, Mønstringsplads og Kvarterer, hvilket Kongen jo kan forlange, da han og Hertugen danne en uadskillelig Regering.

4. Da Kongen under de nærværende vanskelige Forhold har været nødt til at begære af Hs. Durchl., at denne vilde tillade ham at besætte Gottorp, Tønning og Holm med kongelige Tropper, har Hs. Durchl. godvillig tilstaaet ham denne Begæring i den visse Fortrøstning, at Hs. Majestæt, saa snart de nuværende Uroligheder ere ophørte, og Freden igen er tilvejebragt, atter vil aftræde dem. Og da Hs. Durchl. har sluttet visse Pagter, der indeholde Tilsagn, som have givet Kongen Stof til Eftertanke, og det er nødvendigt, at Hs. Majestæt i Fremtiden kan være forsikret om Hs. Durchl.'s Hensigter, og for at alt, hvad der kan give Anledning til Mistro, kan blive ryddet af Vejen, saa er hermed af begge Parter vedtaget, at Hs. Durchl. ikke alene efter denne Pagts Underskrift ej uden Hs. Majestæts Indvilligelse indgaar Forbund med fremmede Magter, men ikke heller nogen Sinde vil betjene sig af sine tidligere oprettede Forbund til Hs. Majestæts Skade.
5. For at de i Fyrstendømmerne værende Fæstninger og Garnisoner altid kunne blive tilstrækkelig vedligeholdte og forsynede, og for at skaane Stænderne saa meget som muligt for Skatter, saa er herved vedtaget, at Krigsskatten fremtidig stedse igen lægges i Fælleskassen og kun anvendes til ovennævnte Brug.
6. Men, da Hs. Majestæt hidtil langtfra har kunnet bestride disse Udgifter med den hidtil indkomne Krigsskat, men har tilskudt store Summer af sine egne Midler til Troppernes Forplejning i Fyrstendømmerne, hvorimod Hs. Durchl. har trukket en antagelig Del af den ham tilkomne Krigsskat ind i sin Finanskasse og anvendt den i sine egne Øjemed, saa tilkommer der Kongen en billig Erstatning; hvorfor ogsaa Hs. Durchl. afstaar og overlader i Vederlag til Kongen Amtet Svavsted og sin Del i det slesvigske Domkapittel og i Katedralkirken, hvilket alt sammen af den i Guds Skød hvilende Kong Frederik III er blevet overdraget til Hs. Durchl. Herved kommer alt igen paa den gamle Fod efter de gamle Arvedelinger.
7. Grænsestridighederne imellem Ribe og Tønder Amt, hvis Af-

gørelse hidtil er bleven udsat, skulle nu fuldstændig ordnes i Overensstemmelse med de i den sidste Kommission af de kongelige Kommissærer gjorte Forslag. Alle fremtidige Misforstaaelser imellem Fyrsterne og imellem deres Undersaatter skulle forliges med det gode ved de Midler, Unionen anviser.

8. Da denne fornyede Pagt ej har anden Hensigt end den, at bringe Tillidsforholdet imellem det kongelige og det fyrstelige Hus paa en fast og bestandig Fod, at det kan bestaa ukrænket gennem alle Tider, et Forhold, der er blevet forstyrret ved de nye Forandringer, som have faaet Indpas, saa er hermed vedtaget, at alt skal bringes i den gamle Stand og Observans. Hs. fyrstl. Durchl. og hans Efterfølgere give Afkald paa den ved Roskilde og ved Københavns Fred erhvervede Suverænitet over Hertugdømmet Slesvig, som om den aldrig var bleven indrømmet dem, og inden Aar og Dag, og hver Gang der er Kongeskifte eller Hertugskifte, skal Hertugen atter søge om og tage sin Del af Slesvig til Len af Kongen af Danmark. Hs. Durchl. forpligter sig til at overantvorde og indhændige Hs. Majestæt det ham af den i Gud hvilende Konge og af de daværende Rigsraader tildelte Suverænitets-Diplom, som hermed ganske er ophævet og tilintetgjort.
9. Sluttelig skal denne Pagt betragtes som Grundvolden for den imellem begges Huse værende evige Fortrolighed, og som et uopløseligt Baand, der har knyttet Hs. kgl. Majestæt og Hs. fyrstl. Durchl. til hinanden. Den skal holdes ubrødelig af dem og deres Efterfølgere. Ingen af Parterne maa nogen Sinde foretage sig noget imod den, og, hvad der ej er ændret ved denne i de bestaaende Traktater, skal blive ved de gamle Vedtægter.

Disse Unions- og Forligsartikler ere underskrevne og beseglede af P. Griffenfeld, F. A. Langelandt und Rixingen, J. A. Kielman, H. H. Kielman, H. A. Buchwaldt, H. Thienen, F. C. Kielman og A. Cramer.

Hertugen vedtog og underskrev Traktaten uden lang Betænkning. I de Betragtninger, som han anstiller over Sagens Gang, skænker han vel sin tabte Suverænitet, Svavsted Amt og Domkapitlet nogle Ord; men der skinner en vis Tilfredshed igennem, over at han dog har beholdt sine Lande og er sluppen for saa godt Køb, efter at hans fjendtlige Planer ere blevne forpurrede. Han havde sikkerlig ikke ladet sig nøje med mindre end hele Sønderjylland, hvis Krigslykken havde været hans Forbundne gunstig. — Hans Regerings-Præsident søgte ved store Gaver at tilkøbe sig Griffenfelds Gunst, hvorover Kongen og Griffenfeld begge morede

sig. Saa længe Griffenfeld var ved Styret, gjorde hverken Hertugen eller hans Broder noget Forsøg paa at rokke ved Traktaten. Begge Fyrster udstedte særlige bindende Dokumenter, i hvilke de gjorde højtideligt Afkald for dem og deres Efterkommere paa Suveræniteten. Hertugen forpligtede sig til inden Aar og Dag at søge om og modtage en Del af Slesvig som Len af den danske Krone, og samme Forpligtelse indgik Broderen for det Tilfælde, at han blev Regent.

Alle de Magter, med hvilke den dansk-norske Stat stod i Forbindelse, erholdt Afskrifter af disse Dokumenter. Fra de fleste af dem modtog Kongen Lykønskninger, fordi han saa heldig havde endt disse fortrædelige indre Stridigheder. Frankrig skjulte sin Utilfredshed; ikkun Sverig lagde sin Misfornøjelse for Dagen og opfordrede Frankrig til at hævne den dem tilføjede Fornærmelse ved i Forening med Sverig at erklære Danmark Krig, da de jo begge vare Hertugens Garanter. Kongen af Frankrig svarede, at, saa længe Hertugen ikke selv klagede, havde man hverken Ret eller Grund til at gøre Væsen af den Sag.

Alle beundrede Griffenfelds Snildhed, hans sande som hans falske Venner kappedes om at prise ham i de højeste Toner. Iblandt dem, der lykønskede Griffenfeld, var ogsaa den listige Overjægermester Hahn, der nu troede, at Griffenfelds Stilling var uindtagelig. Han overvandt sig i den Grad, at han skrev dansk: «Jeg maa bekende, at Hans Højgrevelige Eksellense haver beteet sig her udi, som en braf Feltherre og haffuer vundet en stor Schlacht».

Kongens Tak var ogsaa overstrømmende. Han forsikrede Griffenfeld, at han betragtede ham som et af Gud udvalgt Redskab til dette saa vigtige Værks Udførelse, og han lovede at overøse ham med saa stor Naade og saa megen Værdighed, at — som Griffenfeld udtrykker sig — hans Beskedenhed ikke tillader ham at nævne dem.

Man kan imidlertid ingenlunde billige den underfundige Maade, paa hvilken Hertugen af Gottorp blev tvungen til at underkaste sig. Den var ikke Danmark værdig. Hertugens Troløshed maatte brydes, men ikke ved ny Troløshed; om man end derved kun efterlignede andre Staters Fremgangsmaade imod Danmark.

III.

Rathenow og Fehrbellin

Kurfyrsten af Brandenburg overrumpler Svenskerne ved Rathenow og Fehrbellin. Han erholder Løfte om Bistand af den danske Konge.

Medens Forhandlingerne om Hertugdømmet Holstein-Gottorps fremtidige Stilling afgjordes i Rensborg, modtog Kongen i denne Fæstning Efterretningen om Kurfyrstens Sejre ved Rathenow og Fehrbellin. -- Natten imellem d. 12 og 13 Juni var Kurfyrsten af Brandenburg brudt op fra Magdeburg imod den svenske Hærs Forposter ved Rathenow med 6000 Ryttere, 13 Kanoner og 1200 Musketerer, der befordredes paa Vogne. Den svenske Rigsfeltherre, Grev Wrangel, var netop i Færd med at samle sin Hær for at trække sig ind i Hannover, hvis 10,000 Mand stode rede til at forene sig med ham. Den 10 Juni havde Wrangel givet de spredte svenske Afdelinger Befaling til at samle sig og gaa til Havelberg. Ved denne By falder Havel i Elben; den er det naturlige Samlingssted for en Hær, der vil rykke ind i Hannover, eller som vil true Holstein med et Indfald. Wrangel vilde overskride Elben ved Werben, der ligger lidt norden for Havelberg, og samlede i dette Øjemed en stor Mængde Fartøjer paa dette Sted. Selv begav han sig d. 11 Juni med Fodregimenterne Dalkarla og Vestmanland, 1000 Ryttere og en Del Artilleri til Havelberg. Sine Undergeneraler Volmar Wrangel, Stahl, Delvig og Grothusen, der stode ved Alt-Brandenburg med 9000 Mand, gav han Befaling til at gaa over Havel ved Rathenow og derpaa langs med denne Flod til Havelberg. Havelfloden dækkede den svenske Hær imod Angreb af den syd fra kommende brandenburgske Hær, der maatte tiltvinge sig Overgangen over Havel for at komme ind i sit eget Land. — Holdt Svenskerne god Vagt ved Rathenow, var Kurfyrsten tvungen til at vende sig imod Øst for at komme over Havel, hvilket vilde fuldstændig forandre Felttogets Gang.

Svenskernes Stilling i Brandenburg d. 15 Juni var følgende: 3000 Mand under Rigsfeltherren i Havelberg, 9000 Mand under Volmar Wrangel paa Vejen fra Alt-Brandenburg til Rathenow og 600 Dragoner under Wangelin i Rathenow, hvor den svenske Besætning blev tagen ordentlig ved Næsen. Det lykkedes Kurfyrsten at komme i Forbindelse med en i denne By boende Adelsmand ved Navn Briest. Han indbød alle de svenske Befalingsmænd til et Drikkegilde, og, medens Svenskerne drak, listede de brandenburgske Tropper sig over Havelbroen ind i Rathenow, overfaldt Besætningen og toge Wangelin, hans Oberstløjtnant, en Del andre Befalingsmænd og 186 Menige til Fange, tillige med 600 Heste. Endnu samme Dag meddelte Kurfyrsten sit Held til Kongen af Danmark med de Ord, at han denne Dags Morgen Kl. 3 havde taget Rathenow med stormende Haand, erobret seks Faner og taget Obersten,

Oberstløjtnanten og to Kaptejner ved Vingebenet, samt at de øvrige Officerer tillige med en stor Del af Mandskabet vare faldne.

Nogle hundrede svenske Dragoner flygtede til Fods ud af Byen. De mødte Volmar Wrangel ved Nauen. Han var paa Vejen til Rathenow med 9000 Mand, men de skræmmede ham med overdrevne Beretninger om Fjendens Styrke. I Stedеn for med sin overlegne Hær at fortsætte Vejen til Rathenow og kaste Fjenden tilbage, flygtede han for Kurfyrstens lille Hær imod Nord, og søgte saa hurtig som muligt over Fehrbellin og Küritz at naa Havelberg. Sønden for Fehrbellin indhentedes den svenske Hær af de kurfyrstelige Fortropper, tre Rytterregimenter, der førtes af Prins Frederik af Homburg. De opholdt Svenskerne saa længe, indtil Kurfyrsten havde ført sin Hovedstyrke igennem Tarnow Skov frem imod Svenskernes højre Side. Den svenske Hær blev slaaet og maatte rømme Brandenburg. — Det materielle Tab var let at forvinde, skønt det var betydeligt*); men det moralske forvandtes aldrig. Fehrbellin blev den Grundsten, paa hvilken Preussen opførte sin stolte Bygning, og Sverigs Indflydelse som Stormagt forsvandt med dette Slag i Krudtrøgen. Den Skræk, hele Tyskland havde haft for de sejrige svenske Vaaben, var henvejret. Wrangels velfortjente Heltery og store Feltherretalent, som han skyldte firti Aars Sejre, havde faaet et sørgeligt Knæk. Selv havde han ikke været til Stede paa Valpladsen, men havde, uvidende om Slaget, opholdt sig med den mindre Del af Hæren i Havelberg og forberedt alt til Overgangen over Elben og til sin Forening med den hannoverske Hær. Saa snart han havde faaet Efterretning om Nederlaget, gik han med sine Tropper til Wittstock og derfra til Demmin, hvor hele den svenske Hær samledes og blev staaende i flere Maaneder uden at gøre noget Forsøg paa at genoprette det lidte Tab. For sent indsaa Wrangel, at Hæren havde været daarlig tjent med at have en gammel værkbruden Mand til Fører, der ej kunde taale nogen Anstrængelse. Han afløstes af Grev Kønigsmark, der var stærk baade paa Sjæl og Legeme.

Den 22 Juni kom Kurfyrsten af Brandenburgs Kammerherre, Brockdorff, til Kristian V i Rensborg med Efterretning om Sejren ved Fehrbellin. I sin Herres Navn anmodede han Kongen om skyndsomst at forene hans Hær med Kurfyrstens og angribe Svenskerne. I Fald Kongen imod Forventning vægrede sig, skulde Sendemanden true med, at Kurfyrsten vilde slaa ind paa en anden Vej og forlige sig med Sverig. Brockdorff skulde have bestemt

*) Das holstein-eutinische Regiment zu fusz ist der gestalt ausgerissen das kaum 30 bis 40 Mann bei den Fahnen mehr vorhanden ist.

Besked, men den danske Regering forhastede sig ikke med Svaret. Griffenfeld havde vist ikke haft noget imod, om Kurfyrsten havde forliget sig med Sverig, da Danmark derved havde undgaaet en fordærvelig Krig; men han vidste tillige, at Kurfyrsten vilde benytte den gunstige Lejlighed til at erobre Pommern, og dertil behøvede han Danmarks Hjælp. Først naar Pommern var faldet i hans Hænder, vilde han udsone sig med Sverig. — Kristian V opfordrede derfor efter Griffenfelds Raad Kurfyrstens Afsending til at tøve i Rensborg, indtil Hertugen af Gottorp var falden tilføje. Den 28 Juni kom en ny Opfordring fra Kurfyrsten, og med denne fulgte den Traktat, som Hamburg d. 6 December 1674 havde sluttet med Sverig. Den var tillige med en Del gottorpske Papirer kommen i Kurfyrstens Besiddelse ved Erobringen af Svenskernes Tros. Han underrettede desuden Kongen om, at der stod Jueler og Urner i svensk Tjeneste, og at en dansk Adelsmand, Frans Lindenow, plejede Omgang med Svenskerne og fortalte, at man stadig haabede paa, at Forbundet med Sverig skulde komme i Stand.

Med Budskabet om Holstein-Gottorps Undertvingelse og den danske Kundgørelse af 28 Juni vendte Brockdorff tilbage til sin Herre. I Kundgørelsen stod der, at, da Sverig havde overfaldet Kongens Forbundsfælle, Kurfyrsten af Brandenburg, var den dansk-norske Stat herved forpligtet til at skride til Brud med den svenske Krone, i hvilken Anledning der skulde lægges Beslag paa alle svenske Varer i Danmark og Norge samt i «vor» By Hamburg. Kammerherre Brockdorff skulde meddele Kurfyrsten, at Kongen vilde selv føre sin Hær imod Pommern, dog maatte han først tilbage til København, for at ordne Regeringens Styrelse i sin Fraværelse og for at paaskynde Flaadens Afsejling. — Frederik Vilhelm den store var ikke tilfreds hermed. Han lykønskede vel Kongen i Anledning af, at han havde faaet Bugt med Hertugen af Gottorp, og skrev, «at alt, hvad der tjente Kongen af Danmark til Berømmelse og Sikkerhed, glædede ham»; men samtidig pressede han ved nye Sendemænd den danske Regering, at den skulde skynde sig med at komme ham til Hjælp. Den 21 Juli beder Knesebeck Griffenfeld om at lade ham vide, naar den danske Flaade løber ud i Forening med Hollænderne. Hans Herre vil end videre vide, hvad Dag Kongen vil rykke over Elben for at forene en Del af sin Hær med den brandenburgske og en anden Del med den lüneburgske Hær. Endelig forlanger Kurfyrsten atter Tilhold for sine Kapere i de danske Havne. Den brandenburgske Sendemand, Hr. Knesebeck, beder indstændig om, at han denne

Gang maa faa et reelt Svar, saa han snart kan skrive til sin Herre, at han har set Flaaden stikke i Søen og Hærens Opbrud.

I Gehejmeraadets Møde d. 3 Avg. vedtoges der at svare Kurfyrsten, at Kongens Hær havde faaet Befaling til at bryde op mod imod sønden. Med Hensyn til dens Anvendelse kunde dog Beslutning derom først tages ved Kongens Ankomst, eftersom man bedst kan bedømme saadant paa Stedet. Flaaden havde faaet Befaling til at spærre Forbindelsen imellem den svenske og den tyske Kyst og til at gaa Kurfyrsten til Haande i Pommern. Hans Kapere skulde have fri Adgang til de danske Havne, og han takkedes for Rügen og Warnemünde, som han tilbød Danmark. — Det varede dog endnu en Maaned, inden den dansk-norske Stat havde truffet alle sine Forberedelser, overvundet sine Betænkeligheder og besluttet sig til at erklære Sverig Krig. Det var jo ikke alene Sverig, Danmark var i Færd med at vende Ryggen, det var ogsaa dets allierede, det mægtige Frankrig; og det var ikke med ringe Spænding, at man væntede at høre Efterretninger om, paa hvad Maade Frankrig vilde optage de seneste af den danske Regering foretagne Skridt imod Holstein-Gottorp og Sverig.

IV.

Forholdet til Frankrig.

Aarsagerne til dette Riges Koldsindighed imod den dansk-norske Stat. Den franske Sendemand ved det danske Hof, Hugo Terlons Optræde. Adskillige franske Forslag. Henning Meyercrones Sendelse til Frankrig i Vinteren 1674—75. Ludvig XIV's smigrende Omtale af Griffenfeld. Meyercrones Samtaler med den franske Udenrigsminister, Pomponne. Frankrigs Skuffelse ved den dansk-norske Stats bestemte Optræde imod Holstein-Gottorp og Sverig. Ludvig XIV's Forsøg paa at bestikke Griffenfeld. Brevene imellem Frankrig og Sverig lægges under Beslag ved Griffenfelds Foranstaltning. Brevveksling i denne Anledning.

Hertugen af Holstein-Gottorp var Frankrigs allierede; hans Suverænitet havde det garanteret; og man var derfor ikke uden Bekymring ved det danske Hof, om Frankrig ikke mulig vilde optage Danmarks Fremfærd imod Hertugen som en Krigserklæring. Det vakte altsaa ingen ringe Glæde, da den danske Afsending ved Hoffet i Versailles, Henning Meyercrone, skrev hjem, at det franske Hof stiltiende gav sit Bifald tilkende med det·Slag, Kongen havde bibragt Hertugen, og at franske Statsmænd kaldte det et sandt Mesterstykke, samtidig med at de beklagede sig over, at Sverigs Fremtræde paa Krigsskuepladsen havde skuffet dem.

For at fatte Frankrigs Sindelag imod den dansk-norske Stat, maa man stadig have for Øje, at Frankrig af Frygt for Sverigs Skinsyge hverken turde tilbyde Danmark Forbund eller Subsidier. Som første Vilkaar for et Forbund med Frankrig havde Sverig jo forlangt Kongen af Danmarks Udelukkelse. Ludvig XIV havde i det i April 1672 med Sverig sluttede Forbund i en hemmelig Artikkel afstaaet fra Forbund med den dansk-norske Stat, og i en anden Artikkel paataget sig en ny Garanti for den suveræne Stat Holstein-Gottorp. — Men over alt, hvor Kongen af Frankrig var i Stand til, uden at saare Sverigs Ømtaalighed, at vise Kongen af Danmark sit venlige Sindelag, lagde han det for Dagen, baade i Voldgiftsagen og ved at paalægge sin Afsending i København, at han skulde skrive til Hamburgs Senat, at denne holsteinske Vasalstad skulde godkende den danske Konges Højhedsret; men Frankrig foretog disse Skridt med stor Kulde, uden at bekymre sig, om de have Virkning, saa Griffenfeld kom til den Erkendelse, at den dansk-norske Stat maatte lade det bero med at staa i et venskabeligt Forhold til Frankrig, uden at attraa nærmere Forbund.

Da den dansk-norske Stat ikke kunde leve af gode Ønsker og Høfligheder, selv om de vare saa udmærkede som den franske, tog den villig imod de gode Tilbud, der gjordes den af Frankrigs Fjender, og betalte Frankrig med samme Mønt, som den modtog, i det den gav søde Ord i Betaling for høflige Talemaader. Efter at Forbundet i Braunschweig var sluttet med Kejseren, blev den franske Konge utilfreds med den danske Regerings Fremfærd og lagde paa en iøjnefaldende Maade sin Ligegyldighed for Kongens Værdighed for Dagen. Frankrigs Sendemand i København, Hugo Terlon, havde 1672 opfordret Kong Kristian til at tilbyde hans Mægling i Striden imellem Nederlandene og Vestmagterne; paa Sverigs Anmodning afslog Kong Ludvig et Tilbud, som han selv havde fremkaldt, og tilføjede derved den danske Konge en styg Krænkelse. Senere bleve Frankrig og Sverig tvungne af England til i Vinteren 1673—74 at indbyde Kongen af Danmark til i Forening med Kongen af Sverig at overtage Mæglingshvervet paa Kongressen i Køln, et Tilbud, der blev uden Følger, da Kongressen sprængtes af den tyske Kejser. — Et stort Held for Danmark var det, at den franske Afsending ved Hoffet i København var Griffenfelds blinde Beundrer. Denne store Statsmand forstod at holde Franskmanden hen med tomme Forsikringer om hans Herres Hengivenhed for Kongen af Frankrig, og den franske Regering maatte ofte indskærpe ham ikke at lade sig skuffe af Griffenfeld men af-

æske ham bestemte Erklæringer. For at gøre den danske Regering raadvild og hindre den i at tage Parti, vedblev Terlon 1674 og 75, efter sin Regerings Befaling og paa den svenske Kanslers Anstiftelse, at anmode den danske Konge om at overtage Mæglerrollen imellem de krigsførende Magter. Griffenfeld lod Terlon snakke; ti han vidste vel, at Stormagterne brøde sig endnu mindre om Danmarks end om Sverigs Mægling, og forstærkede Forbundene med Nederlandene, Kejseren og Spanien.

Da disse Forbund vare komne fuldstændig i Stand, bleve Frankrigs Spørgsmaal om den danske Regerings Planer mere indtrængende; ti Danmark havde jo i dem forpligtet sig til at deltage i Krigen, naar nye Fjender optraadte paa Krigsskuepladsen imod Nederlandene og deres allierede. Terlon fik Befaling til officielt at spørge, hvad Kongen vilde gøre, naar Sverig optraadte handlende til Gunst for Frankrig i Tyskland. Efter at Spørgsmaalet var bleven drøftet i Konsejlet, modtog Terlon det i første Del Side 162 anførte skriftlige Svar, at det ej var Skik i Forvejen at give kategoriske Erklæringer. Frankrig kunde uden dem være forsikret om H. Majestæts gode Hensigter. Med dette undvigende Svar lod Frankrig sig ikke berolige; det gav Terlon Befaling til at udforske, hvor meget den danske Konge forlangte for at sidde stille, medens Sverig angreb Brandenburg. Isteden for at kaste det ørkesløse Mæglingstilbud overbord, vedblev Terlon baade at underhandle med den danske Konge om, at han skulde overtage Mæglerrollen, og om at tilstaa ham Subsidier for at være nevtral, uden dog at fremlægge noget som helst skriftligt Forslag. Derved opnaaede Griffenfeld, at hele Vinteren 1674—75 hengik, uden at der blev alvorlig underhandlet om Nevtralitet, som den danske Regering ikke attraaede. Den ønskede et livskraftigt Forbund. I December 1674 rejste Terlon til Rom og vendte først i Slutningen af Februar tilbage til sin Post i København. Han fortalte til den engelske Sendemand ved det danske Hof, at han havde faaet Tilladelse til at byde den danske Regering indtil 200,000 Rdl. aarlig i tre Aar, og at han væntede paa en passende Lejlighed for at fremkomme med dette sit Forslag. Han væntede dermed indtil Maj Maaned.

Den danske Regering havde i Efteraaret 1674, for at vedligeholde den gode Forstaaelse med Frankrig og holde det i stadig Uvished om, hvilket Parti det vilde tage, sendt den snilde Diplomat, Henning Meyercrone, til Ludvig XIV's Hof. Om sin Modtagelse skriver han til sin Konge, at han kun vil berøre den Pris, man

i Frankrig satte paa Kongen af Danmarks Venskab. Ved hans højtidelige Foretræde vare baade Krigsministeren og Udenrigsministeren til Stede. Kong Ludvig havde Øjnene alvorlig fæstede paa Sendemanden, da denne holdt sin Indtrædelsestale, og da han omtalte Kongen af Danmarks varme Følelser for Frankrigs Lykke, rakte Kongen Haanden ud imod ham og svarede, at han aldrig havde tvivlet om Kristian V's Venskab, at han agtede det over alt andet i Verden, at hans kongelige Broder havde set Beviser derpaa og kunde, hvis det behagede ham at modtage dem, faa endnu større. Kong Ludvig sagde derpaa, at han vidste, at Meyercrone havde været Sekretær hos Hs. højgrevelige Eksellence, Rigskansleren, og føjede dertil disse Ord: «Jeg kan ikke undlade at bevidne Dem den Højagtelse, som jeg nærer for denne Minister; det er visselig en af Verdens største Statsmænd». Det sagde han saa højt, at alle omstaaende hørte det, og hele Salen genlød af de Ord: «Kongen taler om Kongen af Danmarks store Minister, Griffenfeld», Ord, der summede den danske Sendemand om Ørene, da han gik ud af Avdienssalen.

I de Samtaler, der fandt Sted imellem Meyercrone og den franske Udenrigsminister, Pomponne, sagde førstnævnte, at Underhandlingerne, som den svenske Afsending, Grev Nils Brahe, havde indledet i København om et skandinavisk Forbund, vare blevne hængende i trende Hindringer:

1. Frankrigs og Sverigs Garanti af Holstein-Gottorps Suverænitet.
2. Sverigs Vægring ved at ophæve det Forbund, som det 1661 til Danmarks Skade havde indgaaet med Holstein-Gottorp.
3. Sverigs Vægring ved at ophæve den Artikkel i det fransk-svenske Forbund, der hindrede Frankrig i at indgaa Forbund med den dansk-norske Stat.

Pomponne underrettede sin Konge om Nødvendigheden af at faa Sverig til at vise Imødekomme i disse Punkter, hvis man ej vilde drive Kongen af Danmark over i den fjendtlige Lejr. Terlon skrev ligeledes til sit Hof, at ved de Underhandlinger, der førtes i København om et dansk-svensk Forbund, forlangte Griffenfeld Ophævelsen af de trende ovennævnte Artikler, medens Brahe paa Sverigs Vegne vægrede sig ved at indrømme dem; særlig var han stødt over, at Sverig skulde slaa Haanden af sin gamle gottorpske Ven for at faa en ny, mindre paalidelig Ven.

Ludvig XIV, der gærne vilde tilfredsstille begge Parter, mente, at man med vanlig diplomatisk Falskhed kunde gaa uden om

Spørgsmaalet og skuffe Kongen af Danmark med en tilsyneladende Indrømmelse. Han skrev til sin Udenrigsminister: Danmark forlanger, at Sverig skal tilintetgøre den Traktat, som dette Rige 1661 har sluttet med Hertugen af Gottorp, og fremdeles, at det udsletter den Artikkel, som jeg har med den svenske Krone, i hvilken der staar, at jeg ikke kan indgaa Forbund med Kongen af Danmark og Norge uden Sverigs Samtykke, og i hvilken jeg garanterer Holstein-Gottorps Suverænitet. — Lad der blive taget ud af den svensk-gottorpske Traktat og af Frankrigs Forbundstraktat med Sverig, hvad der er til Skade for Kongen af Danmark. Jeg udsletter offentlig Artiklerne og forpligter mig hemmelig til det samme, som de indeholde. Samme Forskrift gav Kong Ludvig sin Sendemand i Stockholm. Han skulde formaa den svenske Kansler til at føje nogle Artikler til den svensk-gottorpske Traktat af 1661, der betog den Braadden; han vilde da i Fortrolighed give Sverig den Forsikring, at Frankrig aldrig skulde slutte Forbund med den dansk-norske Stat uden Sverigs Samtykke, naar dette Rige ved en offentlig Erklæring vilde bekendtgøre, at den Artikkel i Traktaten imellem Frankrig og Sverig af 1672, der udelukkede Danmark, ophævedes. Det var næmlig af den største Vigtighed for Udfaldet af den Kamp, i hvilken Frankrig havde indladt sig med Tyskland og Nederlandene, at de nordiske Magter ikke røg i Haarene paa hinanden. Men de Underfundigheder og Krogveje, Lugvig XIV benyttede sig af, kom til Griffenfelds Kundskab, og han gjorde sig derfor ingen Samvittighed af at føre Frankrig bag Lyset. —

Hvad det var for et løst og flygtigt Grundlag, de dansk-franske Underhandlinger hvilede paa, læres bedst af Samtalerne imellem den franske Udenrigsminister, Pomponne, og den danske Sendemand ved Hoffet i Versailles, Meyercrone. Førstnævnte beklagede sig over den Tilnærmelse, der fandt Sted imellem den danske Konge og Frankrigs-Fjender. Hertil ytrede Meyercrone i en Samtale, der fandt Sted d. 4 April 1675, at Frankrig og Sverig jo maatte være tilfredse, naar Kongen af Danmark vedblev at være nevtral; hans Herre vilde ogsaa gærne, hvis Frankrig ønskede det, optræde som Mægler. — Men, naar Mæglingen ikke modtages af Generalstaterne, hvor har jeg ham saa? spurgte Pomponne. Meyercrone mente, at det var en usandsynlig Antagelse; Generalstaterne vilde ikke afvise Mæglingen. Hans Herre havde desuden stillet sig paa en saadan Fod til dem, at han stadig undgik deres Anmodninger om Hjælp ved at forhøje sine Betingelser. Et virkeligt

Forbund imellem Danmark og Nederlandene var jo en Umulighed. Med Frankrig var det en anden Sag: lige over for Frankrig kunde Danmark altid være sine Hensigter bekendt. Pomponne svarede, at det vilde glæde hans Herre at høre; han vilde ogsaa gøre alt for at lette Kongen af Danmarks vanskelige Stilling. Meyercrone greb dette Svar i Luften og fremkom med det beskedne Ønske, at den franske Afsending ved det danske Hof, Hr. de Terlon, dog endelig en Gang maatte faa Fuldmagt til at byde Kongen af Danmark klækkelige Subsidier. Pomponne paastod, at Terlon havde den mest udstrakte Fuldmagt i saa Henseende. Med de synligste Tegn paa Overraskelse forsikrede Meyercrone, at det var en stor Nyhed, ti, efter hvad han vidste, havde Terlon kun mundtlig og med megen Varsomhed gjort uantagelige Tilbud. Pomponne fornægtede altsaa Terlon, skønt det var den franske Regering selv, der af Frygt for Sverigs Misfornøjelse, af Frygt for at det atter skulde trække sig ud af Brandenburg, tøvede med at give Terlon en skriftlig Fuldmagt.

Ludvig XIV haabede ved Sverigs Hjælp i Felttoget 1675 at slaa sine Fjender til Jorden, og han slog i Forvejen en Medaille med den Indskrift: nec par pluribus («har ikke sin lige»). De store Forberedelser blændede Meyercrone, og han skrev til Griffenfeld: Jeg handler altid blindt efter de Befalinger, De giver mig; men Hensigten med min Sendelse er jo dog at holde Frankrigs gode Sindelag vedlige, for en Gang i Fremtiden at knytte et Forbund med det. Det synes mig, at Tidspunktet netop nu er meget gunstigt, ti Frankrig hælder til os. Vi maa erindre, at Sverig modarbejder os af yderste Ævne. Hvis dets Hær har Lykken med sig, vil den svenske Indflydelse vokse til en saadan Højde, at man slet ikke her vil bryde sig om os. — Med megen Pathos udbredte han sig om de Kræfter, Frankrig raadede over, og de Hære, det sendte imod sine Fjender. Alene fra Paris droge 60,000 Mand bort, dels med Kongen og Condé til Flandern, dels med Turenne til Rhinen. Den flanderske Hær førte 30 Millioner i Guld med sig. Kongen havde indbudt den svenske Sendemand, Grev Bonde, til at følge med sig, og han havde til sine Rejseudgifter faaet 15,000 Rdl. af de Subsidier, som Frankrig gav til Sverig.

Det harmede Meyercrone, at han ikke havde faaet nogen Indbydelse; han skrev, at, blev han indbudt, saa vilde han faa Brug for en lignende Sum, 8000 Daler vilde ikke forslaa, Dermed maatte han imidlertid slaa sig til taals, ti, da han kort efter mældte, at han havde faaet en Indbydelse, og at det var af Vigtighed, at

han fulgte med Hoffet, tilstodes der ham i en Kanselliskrivelse 8000 Rdl. i Felttillæg.

Griffenfelds Mening med de franske Underhandlinger var, saa længe som muligt at vedligeholde det gode Forhold til Frankrig, uden derfor at vige et Skridt fra den Vej, han nu saa afgjort havde slaaet ind paa: Holstein-Gottorps Undertvingelse og et Forbund med Frankrigs og Sverigs Fjender, Nederlandene samt Kejseren af Tyskland og den spanske Krone, for ved deres'Hjælp atter at fra-rive Sverig de Provinser, det havde taget fra den dansk-norske Stat. Men Meyercrone var ikke indviet i alle Griffenfelds Planer. Det gik ham ikke bedre end Greven af Altenburg, der var sendt til Gottorp for at besnære Hertugen uden selv at ane det. Meyercrone arbejdede troskyldig paa et Forbund imellem den dansk-norske Stat og Frankrig, og fandt, at Tidspunktet var meget belejligt.

Det Haab, den Tro, mange foruden Meyercrone havde, at Svenskere og Franskmænd paany, som i Trediveaarskrigens Dage, vilde spille Mestere i Tyskland, blev hurtig skuffet. I Juni blev Wrangel dreven ud af Brandenburg. Kort efter faldt Turenne ved Sasbach, hans Hær blev slaaet, og de store franske Hære maatte forlade Tyskland og Flandern for at dække Grænserne. En mindre fransk Hær under Marskal Crequi, der skulde gaa fra Luxemburg til Nordtyskland, blev ligeledes slaaet, og Crequi maatte overgive sig med sin Hær i Trier.

For at binde Hænderne paa Kongen af Danmark, modtog Terlon i den tolvte Time, d. 2 Juni 1675, skriftlig Fuldmagt af sin Regering til at byde Kongen 100—200,000 Rdl. aarlig i to til tre Aar, imod at han i disse Aar forpligtede sig til ikke at forene sig med nogen af de krigsførende Magter. Paa denne ubestemte, svævende Maade mente Frankrig, at det kunde vinde den danske Konge og slippe for offentlig at stryge de nærgaaende Artikler i sit Forbund med Sverig, I Gehejmeraadets Møde vedtoges det at give Terlon følgende Svar: «Eftersom Frankrigs Sendemand ved det danske Hof endnu ikke havde kunnet enes med de ham tildelte danske Kommissærer om Maaden, paa hvilken den danske Konge skulde vedblive med den begærede Mægling, hvis Kejseren og hans Allierede ikke vilde modtage den, og da han heller ikke kunde angive Subsidiernes Størrelse eller Tiden, de skulde gives, og det uagtet Hs. danske Majestæt alene af Hensyn til Frankrig havde indvilliget i at give sin Søster til Kongen af Sverig, skønt den svenske Sendemand ikke havde kunnet bringe Traktaten om

et nordisk Forbund til Slut; — saa skulde hermed være aftalt, at Kongen af Frankrig, saafremt Kejseren og hans Forbundsfæller af Mistanke over dette Giftermaals Følger maatte stanse med Subsidiernes Betaling, aarlig skulde betale Kongen Kongen 300,000 Rdl., saa længe Krigen varede, og andre 300,000 Rdl. til Medgiften, saa snart Giftermaalstraktaten var undertegnet. — Derhos skulde Meyercrone berolige den franske Regering med den almindelige Forsikring, at det var Kongen af Danmarks højeste Ønske at slutte et Forbund med Frankrig og bringe de med Sverig svævende Underhandlinger til en god Ende. Terlon indrømmede for Griffenfeld, at det ubetydelige franske Tilbud, han var kommen med, langt fra var nogen Erstatning for de Fordele, den dansk-norske Stat havde af sit Forbund med Nederlandene, Spanien og Kejseren; det samme skrev han til sin Regering; men han fik ingen Fuldmagt til at indvillige i den danske Regerings Forlangende.

I Begyndelsen af Juli var Holstein-Gottorp undertvunget, og den dansk-norske Stat stod nu paa Springet til at blande sig i den evropæiske Krig. — Uheld paa Uheld forfulgte Frankrig og Sverig, og Frankrig søgte derfor med krampagtig Iver at fastholde Danmark, der med hver Dag gled det hurtigere ud af Hænderne. Ludvig XIV prøvede paa, om det ej var muligt at bestikke Griffenfeld. Meyercrone, til hvem den franske Minister Grouvelle, der skulde afgaa til Danmark, henvendte sig, afviste Forslaget med Foragt. Han svarede tørt, at Griffenfeld aldrig i Statssager saa paa sin egen Fordel, men vogtede over sin Konges Ære som over sin egen, der var ham den kosteligste Skat. Ludvig XIV gav imidlertid ikke tabt. Han skrev d. 23 Avgust til Terlon, at han havde erfaret, at Griffenfeld friede til hans Kusine, Prinsessen af Tarent; han, Kong Ludvig, tilbød sin gode Tjeneste for at bevæge sin Kusine til at modtage dette hæderlige Tilbud. Griffenfelds Svar var Krigserklæringen imod Sverig, der udstedtes den 2 September, og den danske Hærs Indfald i Pommern.

Da Ludvig XIV erfarede, at Kongen af Danmark havde erklæret Sverig Krig, udbrød han: «Griffenfeld er vor Mester, han har skuffet os alle». Terlon fik Befaling til at tilbyde Kongen af Danmark 400,000 Rdl. samt Ludvig XIV's Forsikring, at Frankrig vilde kaste et Slør over den gottorpske Sag, hvis Kongen af Danmark vilde undlade at gøre Alvor af Krigserklæringen; men, da dette Tilbud kom til København, var Krigen allerede i fuld Gang. Den dansk-hollandske Flaade var sejlet ind i Østersøen, den dansk-brandenburgske Hær stod for Stralsund, og Griffenfeld mente

trøstig, at en lykkelig Fred vilde krone alle hans vellagte Planer. Hertugen af Hannover, der var Frankrigs Forbundsfælle, var bleven tvungen af Danmark til at forlade sine Allierede, og de øvrige med Frankrig forbundne tyske Stater truede ligeledes med Frafald.

Meyercrone fattede ikke den stolte Kong Ludvigs Overbærenhed med Danmark, der havde undertvunget hans Garantistat, Holstein-Gottorp, bevæget en anden af hans Allierede, Hannover, til at erklære sig nevtral, og endelig med hele sin Styrke kastet sig over hans vigtigste Forbundsfælle, Sverig. — Man sover her i Paris, skriver han undrende, og man har slet ingen Lyst til at blive vækket, inden man har erfaret, om Heldet vedblivende følger de danske Vaaben.

Sverig havde allerede forinden Holstein-Gottorps Undertvingelse forlangt, at Frankrig i Forening med det skulde tvinge Kongen af Danmark til at afvæbne. Paa dette Forslag fik Sverig følgende Svar, som Ludvig XIV tilstillede sin Sendemand ved det svenske Hof, Feuquières, d. 24 Avgust 1675: «Jeg har læst Deres Brev, og jeg har modtaget den Plan, som Kongen af Sverig og hans Rigskansler have ønsket, at De skulde sende mig, og som det har været overdraget Sekretæren ved det franske Sendeskab i Stockholm, Hr. de la Piquetierre, at levere mig. Da denne Plan er udkastet, forinden Ulykken ramte de svenske Vaaben ved Fehrbellin, og forinden jeg havde den Sorg at miste Turenne, saa vil De begribe, at Forholdene nu ere helt forandrede. Af alt, hvad der var Tale om i denne Plan: om at sende nogle af mine Krigsskibe til Østersøen, om Foreningen af den svenske Hær med Hertugen af Hannovers, om at formaa Kurfyrsten af Brandenburg til at forene sin Hær med min, er der jo nu aldeles intet tilbage, som lader sig udføre. Vanskeligheden i at holde Krigsskibe i et Hav, hvor Hollænderne ere saa mægtige, er klar. Wrangels Tilbagetog til Pommern har bragt Foreningen med Hannovers Hær til at strande. Og det er umuligt at tro, at Kurfyrsten af Brandenburg, der har tøvet med at erklære sig for Frankrig under langt gunstigere Forhold, nu skulde gøre det, da Svenskerne have fjærnet sig, og da Hannover, skræmmet af Kongen af Danmark og Kejseren, er i Færd med at vende Sverig og Frankrig Ryggen. Under slige Forhold at tænke paa at komme til en fredelig Forstaaelse med Brandenburg, end siden da med Danmark, som ingenlunde vil slippe den gunstige Lejlighed af Hænde, vilde være forgæves. Det er kun ved at mande sig op, ikke ved at lade sig nedslaa, og ved at føre Krigen med Kraft, at Sverig kan vænte at finde Sikkerhed.»

Vi se af dette Brev, at det var rigtigt af Griffenfeld, at han holdt paa, at der ikke erklæredes Sverig Krig og ikke rørtes en Finger for Kurfyrsten, forinden denne snilde Herre selv havde ført sine Tropper frem og erklæret Sverig Krig. Griffenfeld havde Kundskab om, at Kurfyrsten stadig stod i Underhandlinger med Frankrig og Sverig, medens hans Lande vare besatte af svenske Tropper, og at han inderlig ønskede, at den svenske Bølge vilde vælte sig fra Brandenburg ind over Danmark.

Saa snart Krigen imod Sverig var besluttet, bleve alle Regeringsskrivelser, der veksledes imellem Sverig og Frankrig, og som man kunde faa fat paa, opsnappede. Derved erholdtes værdifulde Oplysninger om Sverigs Planer, om dets Værns Tilstand og Styrke, om den Misfornøjelse, der gærede i hele Riget, og om den Ulyst, Frankrig lagde for Dagen, til at give efter for Sverigs billige Fordring, at det skulde erklære Danmark Krig. Uagtet al den Umag, den franske og den svenske Regering gjorde sig, kunde de ikke hindre, at jo mangfoldige af deres Skrivelser faldt i Danskernes Hænder, der vare Herrer baade over Land- og Søvejen. At de vare affattede i Ziffersprog, voldte ingen Vanskeligheder, da Griffenfeld for klingende Mønt havde skaffet sig de fremmede Magters Ziffernøgler. Alle ubetydelige Skrivelser bleve atter sendte afsted gennem Postvæsenet i Hamburg og København, men alle de vigtigere tilbageholdtes. Det varede ikke længe, inden den franske Udenrigsminister, Pomponne, beklagede sig til Meyercrone over, at flere Breve fra og til Stockholm vare forsvundne paa deres Vej gennem Danmark, og Terlon fik ligeledes Tilhold om at skaffe Oplysning hos den danske Regering om disse Breves Skæbne. Lige over for den godmodige Terlon spillede Griffenfeld den uvidende og beklagede meget, at Brevene vare bortkomne. Uordener og Uregelmæssigheder af den Slags hændte jo stundum i Krigen, og han anførte flere Eksempler paa, at ogsaa Breve, der vare adresserede til ham, vare bortkomne. Han tilbød selv at være den franske Regerings Postmester og lovede at drage Omsorg for de franske Breve som for sine egne. Frygt ej for min Nysgærrighed, tilføjede han, hvad Gavn skulde jeg vel have af Breve, der komme fra det franske Hof eller gaa dertil. Jeg kan kun læse i dem, hvad jeg allerede er vidende om, at Frankrig nærer det varmeste Venskab for Sverig, og det med en Inderlighed, der koster det Millioner, uden at Sverigs Rustninger hidtil have gavnet Frankrig. Vore Rustninger have endnu ikke kostet vore Allierede 200,000 Rdl. — Det var dog kun i ringe Omfang, at den franske Regering modtog dette Tilbud;

alle vigtige Breve sendte det med sine egne Bud, i Regelen tre Eksemplarer af det samme Brev ad forskellige Veje. Mangfoldige af disse Breve toges af de danske Krydsere og af Politiet. Terlon skrev d. 30 Oktober til Griffenfeld, at han maatte bittert beklage sig over, at en Kurer fra Stockholm med Breve fra den derværende franske Minister, Feuquières, var bleven stanset i København, og at man havde frataget ham alle hans Breve til Kongen af Frankrig og til Terlon, og bragt dem til Griffenfeld. Det var jo stik imod Aftalen om Brevenes Sikkerhed. Griffenfeld svarede, at, hvis han skulde indestaa for de franske Breve, maatte de jo gaa igennem hans Hænder. Det var en Misforstaaelse, at de paa en voldsom Maade vare blevne fratagne Kureren. Efter at den danske Regering havde gjort sig bekendt med deres Indhold, erholdt Terlon dem. Da Brevene vare skrevne i Ziffersprog, betragtedes de med almindelig Mistro, naar de tilfældig aabnedes af dem, der opsnappede dem, og, da ingen af Krydserne kunde læse den hemmelige Skrift, mente de, der stak Forræderi i Hemmeligheden. Brevene leveredes til Rigsadmiralen, der sendte dem til Griffenfeld. Den Gang høstede Kansleren stor Ros for sin Aarvaagenhed; men, da han faldt i Unaade, blev han anklaget for at have brevvekslet med Fjenden. Skønt Sammenhængen oplystes, og at det var med Kongens Samtykke og i dennes Nærværelse, at Brevene aabnedes, blev han ogsaa funden skyldig i dette Punkt. Storbrittanien stod paa en god Fod med Danmark, men dets Minister i København skøttede dog ikke om at have den danske Kansler til Postmester i de engelsk-svenske Forhandlinger. Hver Gang han sendte Breve til Sverig, bragtes de under engelsk Flag til Helsingborg, og der modtog han ligeledes de til ham adresserede Breve.

Anden Bog.

Krigen 1675.

De udenlandske Sendemænds Bestræbelser for at hindre dens Udbrud. Rustningerne. Flaaden stikker i Søen d. 13 Avgust. Kongens Ophold i Rensborg. Irettesættelsen til Griffenfeld. Den danske Hær rykker ind i Mecklenburg og udsteder Krigserklæringen imod Sverig d. 2 September. Sammenkomst imellem Kongen og Kurfyrsten i Gadebusch d. 5 September. Hannovers Nevtralitetserklæring d. 11 September. Forbund imellem Danmark og Brandenburg, sluttet i Dobberan 25 September. Angreb paa den svenske Hær. Stilling paa Pommerns Vestgrænse 28 September. Svenskerne trække sig tilbage til Stralsund 6 Oktober, forfulgte af den danske og den brandenburgske Hær. Angreb paa Stralsund d. 13 Oktober. Wismars Belejring fra 23 Oktober til 12 December. Stormen paa Wismar d. 13 December. Et Korps under Karl Arenstorff efterlades i Wismar, Rostock og det søndre Holstein. Resten af Hæren gaar til Sjæland. Felttoget i Bremen. Felttoget i Norge. Flaadens Foretagender. Kort Adelaers Død. Kongens Hjemkomst og Indtog i København 23 December.

Holstein-Gottorps Undertvingelse, de hollandske Krigsskibes Komme paa Københavns Red, det danske Værns overordentlige Rustninger, fortalte med tydelige Ord de i København værende fremmede Ministre, at nu var Øjeblikket der, da den dansk-norske Stat vilde deltage i Krigen for at nytte Sverigs svækkede Tilstand til at genvinde sine tabte Provinser. Forgæves gjorde de engelske, franske og svenske Sendemænd ved Hoffet i København deres Bedste for at bevæge den danske Regering til at udsætte Krigens Begyndelse. Griffenfeld vidste, at Sverig vilde erklære Danmark Krig paa Grund af dets Fremfærd imod Hertugen af Holstein-Gottorp, saa snart man var kommen ud over den øjeblikkelige Forlegenhed; at den angribende har store Fordele; og at det er bedre at forekomme end at forekommes. Den svenske Sendemand, Gustaf Lilliecrona, som med Utaalmodighed havde ventet paa Kongens Hjemkomst fra Rensborg, fik Foretræde hos Monarken d. 20 Juli. I sin Konges Navn spurgte han, hvad man

havde i Sinde med den store Flaade og Hær, der var udrustet. Kongen svarede, at han med dem vilde opfylde sine Pligter imod sine Forbundsfæller: hans Flaade skulde forene sig med den hollandske og hans Hær med den brandenburgske.

Til den engelske Sendemand yttrede Griffenfeld, at det var Frankrigs og Sverigs egen Skyld, at det var kommet saa vidt. Terlon havde i to Aar talt om en Subsidietraktat, og endnu havde han ikke modtaget sin Konges Fuldmagt til at gøre noget antageligt Tilbud. Nils Brahe havde blot ført Underhandlingerne om et nordisk Forbund, for at Sverig kunde vinde Tid til at udføre sine Planer samt for at gøre Kongen af Danmark mistænkt hos Kejseren og den nederlandske Republik. Tilsidst havde Kongen af Sverig afbrudt Underhandlingerne og forlangt Kong Kristians Søster til Ægte. Skønt Kristian V ikke var meget tilbøjelig til at samtykke i denne Forbindelse, havde han dog givet sit Minde dertil af Godhed for sin Søster; men han havde udtrykkelig erklæret, at han vilde opfylde sine Pligter imod sine Medforbundne.

Terlon forlangte skriftlig Forklaring om Kongen af Danmarks Hensigter. Griffenfeld svarede ham noget skarpt, at hans Herre stedse havde beflittet sig paa at staa paa en god Fod med Frankrig. Da imidlertid alle hans Tilbud vare forkastede, og Kongen af Frankrigs her befuldmægtigede Minister snart havde talt om Mægling, snart om Nevtralitet, snart om en Subsidietraktet, uden at han dog kunde fremlægge nogen skriftlig Fuldmagt, saa havde hans Herre og Konge nu forenet sig med Kejseren, Spanien og Nederlandene for at skaffe Evropa den Fred, hvortil det saa haardt trængte. Dette Svar, som Griffenfeld lod Ahlefeldt læse, inden han forelagde det til Kongens Underskrift, erklærede Ahlefeldt for det bedste, der var skrevet af Griffenfelds udmærkede Pen. Terlon fik en alvorlig Irettesættelse af sin Konge, fordi han havde ladet sig overliste af Griffenfeld, skønt Kongen kunde have beholdt denne Irettesættelse til egen Brug; ti det var ham, der havde undervurderet Danmarks Styrke og ikke bekymret sig om at bevare sin tro Forbundsfælle. — Ludvig XIV skrev til Terlon: «Alle de Forsikringer, som Grev Griffenfeld saa ofte har gentaget for Dem om hans Herres store Lyst til at bevare mit Venskab, ere blot givne for at skjule de Forbindelser, som han har indgaaet med mine Fjender.»

Alle Fordele i den Krig, der nu uundgaaelig vilde tage sin Begyndelse, vare paa dansk-norsk Side. Den styrende i Kongens

Raad var Datidens største Statsmand, hvem Lykken fulgte i alle hans Foretagender. Han forenede den største Dygtighed med Mod, Kraft og Bestemthed, og, da han handlede i en enevældig Konges Navn, stødte hans Befalinger aldrig paa Modstand, men udførtes med Hurtighed. Med stor Skarpsindighed var han trængt ind i alle de evropæiske Staters Hemmeligheder og Rænker, og han forstod ypperligt at benytte dem til sit Fædrelands Gavn. Han lod udbasune, hvad han ønskede der skulde komme til Fjendens Kundskab, om de Rustninger, der foretoges, og det med saa kraftige Tilsætninger, at de holdtes for større, end de vare; og han forstod mesterlig at skjule de svage Punkter i vor Rustning. Medens Sverig strags fra Krigens Begyndelse maatte kæmpe med den bitreste Pengenød, havde Griffenfeld, ved i Fredstid ej at betynge Folket med Skatter og ved at have Værnet i slagfærdig Stand, draget Omsorg for, at, selv om Krigen varede i adskillige Aar, vilde der være saa rigelige Pengeforraad i Landet, at det vigtigste Middel til Krigens Førelse aldrig vilde komme til at skorte.

For de udenlandske Forbindelsers Vedkommende, vare Fordelene ligeledes paa den dansk-norske Stats Side. Dens Forbund med Nederlandene forpligtede denne sidste Stat til at sende en Del af dens Flaade til den dansk-norske Flaades Forstærkning, hvilket skaffede os Overmagten til Søs. Sverig, hvis Linieskibe i Tal vare den danske Flaade overlegne, kæmpede med de største Vanskeligheder for at faa dem nødtørftig bemandede, og dets halve Hær var bunden i Pommern, Wismar og Bremen, hvor den var indesluttet af Magter, der vare Danmarks Forbundsfæller. Den svenske Hær havde nylig lidt et stort Nederlag, og der hengik en lang Tid, inden den atter fik sit frejdige Mod. I hele Sverig herskede der Mismod med Rigets slette Styrelse. Rigskansleren, Magnus de la Gardie, til hvem Kongen havde betroet Regeringen, havde mistet Tilliden til sig selv og forstod ikke at bringe Fart i Rustningerne. Sverigs eneste Allierede, Frankrig, var ikke i Stand til at understøtte det med en eneste Mand. Det afslog at sende Skibe til Østersøen af Frygt for, at de skulde blive tagne, og det gjorde idel Vanskeligheder med at øge Subsidierne.

Griffenfeld havde i Løbet af Foraaret draget Omsorg for, at Værnet blev sat paa Krigsfod, da han saa, at Krigen var uundgaaelig. Den 1 Marts havde Admiralitetet faaet Befaling til at ruste Flaaden. Efterhaanden som Skibene bleve tiltaklede, lagdes de ud paa Reden og krydsede i Sundet, hvorved Mandskabet holdtes i god Øvelse. Flaaden deltes i tre Eskadrer, til hvis Be-

sætning der havdes nogle tusinde faste Matroser. I Marts blev der udskrevet tusinde Søfolk i de danske og tolv hundrede i de norske Købstæder; Landhæren leverede 2,000 Mand, og lige saa mange Søfolk hvervedes i Hamburg og i Amsterdam. Af Defensionsskibene stod der 46 til Regeringens Raadighed, og Halvdelen af disse Skibe førte fra 26 til 46 Kanoner. Da Kongen d. 16 Juli kom til København fra Rensborg, begav han sig samme Dags Eftermiddag ud paa Reden for at bese Flaaden. Den frembød et stateligt Skue. Mandskabet var godt sammenarbejdet, og mange af Skibene havde allerede i de forrige Maaneder været paa Togt i Østersøen og Kattegat. — Af Skibsbefarne og Løjtnanterne var Halvdelen Hollændere. De danske og norske Søofficerer saa næppe med Tilfredshed, at Griffenfeld og Adelaer hvervede saa mange hollandske Befalingsmænd, af hvilke de fleste vare af ubestridelig Dygtighed og stor Krigserfaring; selvfølgelig var der dog ogsaa flere Stympere imellem dem. I Løbet af Krigen viste det sig, at vi havde lært tilstrækkeligt af Hollænderne, saa vi kunde staa paa vore egne Ben, og man glemte endog undertiden, hvad man skyldte Læremestrene. Hollænderne vare ubestridelig Datidens ypperste Søfolk, og mangfoldige danske og norske Søofficerer havde faaet deres Opdragelse i den hollandske Flaade. Iblandt dem, der foruden Kort Adelaer og Niels Juel havde uddannet sig i de lærerige Kampe imellem Nederlandene og Storbrittanien, kan man nævne Flertallet af de danske Eskadre- og Skibschefer. — Den 28 Juli udnævntes Kort Adelaer til Fører for den til Østersøen bestemte Flaade. Den bestod af fire hollandske Linieskibe paa 60 til 68 Kanoner, to Jagter og en Brander, der førtes af Kommandør Benkes, otte danske Linieskibe og nogle smaa Fartøjer. I alt tolv Linieskibe, der deltes i tre Eskadrer under Adelaer, Juel og Benkes. Den 13 Avgust sejlede denne Flaade ud i Østersøen og krydsede imellem den svenske Kyst og Rügen. Med en anden Flaade paa tre Linieskibe, fire Defensionsskibe og nogle Fregatter, sejlede J. Rodsten til Kattegat for at blokere Gøteborg og sikre Farten paa Norge. I Øresund stationeredes et Linieskib og tre Fregatter.

Landhæren var sat paa Krigsfod med en Orden og Omsyn, der kunne tjene til Efterfølgelse. I Danmark fordobledes de nationale Regimenter, der hvervedes adskillige Regimenter i Tyskland, og Feltartilleriet ordnedes for første Gang som et selvstændigt Vaaben. Ved Krigens Begyndelse talte den danske Hær 63 Eskadroner, deraf 33 nationale og 30 hvervede; 52 Batallioner, deraf

25 nationale og 27 hvervede, samt 4 Kompagnier Artilleri med 100 Kanoner. I alt 10,500 Ryttere, 31,000 Fodfolk og 500 Artillerister. Med Hæren fulgte en Overprædikant og 12 Feltpræster. De valgtes af Biskoppen over Sjællands Stift, Hans Bagger, iblandt de unge Mænd ved Københavns Universitet, der havde taget Attestats og Dimis. Feltprovsten erholdt 50 Rdl. og Foder til to Heste, Feltpræsterne 12 Rdl. og 2 Heste maanedlig. Desuden fik de alle en Sum til deres Udrustning, og Telt fra Tøjhuset.

For ikke at blotte Landet, naar man rykkede ind i Tyskland, efterlodes 24 Eskadroner og 16 Batailloner til Sjællands og Halvøens Beskyttelse. I Hærens Rækker var der mange udmærkede Førere, sande Vovehalse, der med Glæde paatog sig enhver dristig Handling. De vare altid i Spidsen for deres Soldater, naar en Fæstning blev stormet, eller naar det afgørende Stød med det blanke Vaaben førtes i Slaget. Men paa en enkelt Undtagelse nær skortede det paa Overgeneraler, der havde det fornødne Overblik, saa de glimrende Bedrifter, Underafdelingerne udførte, ofte bleve spildte. For at bøde paa Generalernes bristende Kendskab til Styrelsen, naar man kom i Fjendens Land, sørgede Griffenfeld for, at der altid fulgte en fremragende Statsmand med hver af de Generaler, der handlede paa egen Haand. Selv fulgte han med Hovedhæren.

Iblandt de Høvdinger, der førte deres Tropper ypperlig i Kampen, vare Brødrene Hans Adolf og Bernhard af Ploen, Niels Rosenkrantz, der allerede havde udmærket sig under Københavns Belejring; Maks Rosenkrantz og Otto Skeel, der hjemkaldtes fra Holland; Martin Bertelsen, Hans Løvenhjelm, Osten, Meerheim, Schwanwedel, Bibow og Hoffmann. En stor Mængde krigserfarne Førere søgte den Gang om Ansættelse i den danske Hær. De danske Sendemænd ved de fremmede Hoffer maatte underrette Griffenfeld om Navnene paa de fremragende Officerer, der fandtes, om deres Alder, hvor de havde udmærket sig, og paa hvilke Betingelser de vare villige til at skifte Herre. Af dem, der indkaldtes i dette Tidsrum, og som erholdt Chefsposter, vare Hertugerne af Ploen, Adam Weyher, Brødrene K., F. og B. Arenstorff, le Roi, la Croy og la Haye, Duncan, Himilton, Stuart, Iddeking og Calneyn, Levetzow, Lüttichau, Bibow, Schulenburg, Degenfeld, Schonfeld, Schilder, Schönberg, Meerheim, Pless, Nympfen, Fleischer, Trop, Tettau, Walter og Brinck. Desuden hvervedes der adskillige Hundreder Kaptejner og Løjtnanter. Iblandt dem, der afsloge ethvert af Griffenfelds Tilbud, var den svenskfødte Tysker

Otto Königsmark, som efter Wrangels Nederlag blev øverstbefalende over den svenske Hær i Pommern.

Den norske Hær, der skulde rykke i Marken, bestod af 6 Fodregimenter, hvert paa to Batailloner, et Marineregiment, fire Eskadroner Rytteri og to Kompagnier Artilleri, — i alt 10,600 Fodfolk, 1400 Ryttere og 150 Artillerister med 26 Kanoner. Til Fæstningernes Besætning var der fire Garnisons-Kompagnier, hvert paa 350 Mand, og til Reserve den anden Udskrivning, der talte 11,000 Mand. Af Flaaden forbleve i Norge 20 Defensionsskibe og Galejflotillen, til hvis Besætning Marineregimentet anvendtes. Hæren førtes af Ulrik Frederik Gyldenløve, hans to berømte Undergeneraler vare Henrik Rysensten, der førte Fodfolket, og Hans Løvenhjelm, der førte Rytteriet. — Da Griffenfeld frygtede, at Gyldenløve ikke kunde magte Forholdene i Norge, hvor man, ofte overladt til egne Kræfter, maatte afværge svenske Indfald, blev Baron Jens Juel sendt som kongelig Kommissær derop for at vejlede ham. Juel udførte sit vanskelige Hverv med stor Takt. Man sporer ingen Misfornøjelse hos Gyldenløve over den indsatte Formynder, der tog hele Styrelsen i sin Haand. I Juli 1675 skriver han til Griffenfeld: «Juel er endnu ikke kommen; jeg vænter ham med Utaalmodighed og kan ej undvære ham». Med Juel til Raadgiver og med Løvenhjelm og Rysensten til Undergeneraler lover han Griffenfeld, at ingen svensk Soldat skal betræde Norges Grund. Enhver Skrivelse til Kongen, der vedkommer Værnets Forsyning, samt enhver Beretning af Vigtighed skulde undertegnes baade af Gyldenløve og Juel, «for at spare Kongen at læse to Indberetninger om den samme Gjenstand», skriver Griffenfeld til Gyldenløve. Det røber Mistanke til Gyldenløves Paalidelighed, og, at den virkelig var vel grundet, erfare vi af Carlsons Karolingernes Historie. Den svenske Regering havde gjentagne Gange i 1674 og 1675 indledet Underhandlinger med Gyldenløve om at handle i Sveriges Interesse. Disse Rumlerier havde han ikke meddelt til sin Regering; men Griffenfeld var ikke uvidende om dem. I Aaret 1674 havde Gyldenløve søgt Ansættelse i den kejserlige Hær.

Ifølge den lagte Felttogsplan skulde den norske Hær samles i det sydøstre Norge, dække Grænsen og kun foretage Strejftog i Bohus og Værmland. Hovedstødet skulde føres imod de svenske Besiddelser i Nordtyskland, og det med Hovedhæren under Kongens egen Anførsel.

Da Dronningen erfarede, at Kongen vilde rejse, vilde hun

følge med ham og lod sin Hofdame, Katrine Dirschau, skrive til Griffenfeld, at han skulde skaffe hende Tilladelse dertil. Efter at han havde forelagt Brevet for Kongen, bleve begge enige om, at Tilladelsen ikke kunde bevilges. Griffenfeld bad Hofdamen om at forestille Dronningen de vigtige Grunde, der hindrede Kongen i at tage hans Gemalinde med sig i Krigen. Men Damer er det ikke let at overbevise. Hofdamen skrev atter til Griffenfeld, at Dronningen takkede for Underretningen. Hun vilde derfor ikke hindre sin Gemal, hun vilde tvinge sin Lyst for at være Kongen lydig, og hun bad blot Hans Majestæt om at unde hende den Fornøjelse at rejse til Pinneberg eller Glückstadt, hvor hun da vilde mødes med sin Moder Landgrevinden. Hun vilde rejse otte Dage efter Kongen og lade sig nøje med to Vogne. Kunde Griffenfeld sætte dette igennem, vilde Dronningen gøre alt, hvad hun formaaede, for en saa tro og hengiven Tjener. Denne Bøn tilstodes af Kongen, men fra Glückstadt foretog Dronningen senere Udflugter til Lejren. Fra Glückstadt skriver Frøken Dirschau til Griffenfeld: «Jeg kan ikke beskrive Dem, hvor tungsindig Hendes Majestæt er. Hun er ret at beklage og bejamre. Hun beder Deres Eksel. om at anmode Hs. M', om hun maa besøge ham en Dag i Rostock. Prinsessen af Tarent (som Griffenfeld friede til) er nu atter helt karsk. Hun drikker hver Dag et Glas paa Deres Eksel.'s Sundhed». Det var usandt, men, hvad man haaber, det tror man.

Samme Dag som den dansk-hollandske Flaade under Adelaer var stukken i Søen, rejste Kongen og Griffenfeld fra København til Rensborg, hvor de ankom den 15 Avgust. — I en Lejr udenfor Fæstningen var der samlet en Hær paa 16,000 Mand. Kongen, der brændte af Utaalmodighed efter at vise sig i Tyskland i Spidsen for denne Hær, vilde strags bryde op og blev med hver Dag, der gik, mere misfornøjet med Griffenfeld, som vilde have flere nødvendige Sager afgjorte, inden Kongen forlod Rensborg. Iblandt de Sager, Griffenfeld fandt det paatrængende nødvendigt at bringe i Orden, inden Hæren gjorde Indfald i Pommern, var Forholdet til Hannover. Dette Rige var i Forbund med Frankrig og Sverig og havde rustet en Hær paa 9000 Mand, der kunde bringe den danske Hær i en slem Klemme, naar den havde Uheld i Pommern. Hertugen var en Broder til Enkedronningen, der indstændig bad Griffenfeld om at hjælpe ham ud af Forlegenheden. Underhandlinger vare indledede for med Skaansomhed at løse Hertugen ud af det fransk-svenske Forbund. Den danske Underhandler, Simon Petkum, førte dem med Dygtighed, men de toge Tid, og, da Kongen

var utaalmodig, blev F. Ahlefeldt den 22 Avgust sendt fra Rensborg til Hannover for at fremskynde dem. Griffenfeld, der handlede efter det modneste Overlæg, vilde ligeledes gærne have Forbundet med Brandenburg bragt i Rigtighed, inden den danske Hær drog imod Pommern; men Kurfyrsten var lige saa snild som Griffenfeld. Samtidig med at han overøste den danske Konge med Smigrerier, skrev han den 20 Avgust til Griffenfeld, at han haabede, at man ved hurtige Bevægelser nu vilde indhente, hvad man havde forsømt, og at han smigrede sig med, at Griffenfeld vilde blive ved sit en Gang fattede Forsæt og kraftig understøtte ham. Alt, hvad Griffenfeld opnaade hos Kurfyrsten, var, at denne lovede, at han vilde indtræffe ved den danske Hær, naar den kom til Møln i det Lauenburgske.

Kongens Omgivelser lagde Mærke til dennes Uvillie over Rigskanslerens Betænkeligheder. De nyttede behændig den kongelige Misfornøjelse til at rive ned paa ham og opbringe Kongen imod ham. Endnu stod Griffenfeld dog højt i sin Konges Gunst, og det eneste, de formaaede ved deres fædrelandsfjendske, hadske Bagvaskelser, var, at Kongen den 21 Avgust, Dagen førend Ahlefeldts Afrejse, forelæste Griffenfeld nedenstaaende 16 Punkter til fremtidig Efterlevelse, for, som han sagde, at lade ham kende sine inderste Tanker, og hvad der mishagede ham hos Griffenfeld.

De meddeles her ordret, kun med en forandret Retskrivning, efter Kristoffer Lindenows og Frederik Wulfs verificerede Afskrift af Kongens Koncept, forsynet med deres Navne og Segl. Efter Kongens Befaling fremlagdes de i Maj 1676 for Griffenfelds Dommere. — I Kongens Koncept ere tre af Punkterne tykt overstregede af Kongen selv. Koncepten har, ifølge Lindenows og Wulfs Erklæring, Griffenfelds Paategning 21 Avgust 1675.

Jeg har endelig en Gang med disse hosfølgende Punkter ret villet lade Eder vide paa en Gang mine inderste Tanker, og hvad mig misfalder.

1. Jeg vil have mine Generaler og Officerer maintenerede, og at de til ingen anden skulle være attacherede eller af nogen dependere uden af mig selv, i hvem det end være kunde.
2. Jeg vil og, at enhver, udi hvad Charge de og ere, skal bestille sit Embede, og ikke én dirigere dem allesammen, hvilket ingen uden mig selv tilstaar og vedkommer.
3. Tager Eder ikke selv mere Avtoritet og Respekt til uden i det, som Eders Embede vedkommer, og gør mig ikke al Ting, som dog endelig skal være, for umuligt.

4. Tager Eder i Vare, at I ikke udi min Nærværelse beordrer noget, som jeg først burde resolvere, og, naar jeg siger noget, da hjælper mig udi mine Tanker; bringer mig ikke først paa en Sentiment og bringer mig da siden paa en anden Mening igen.
5. Jeg kan ikke vel fordrage for vidtløftige Ræsonnements og Veltalenhed. Naar I vil sige mig noget, eller jeg adspørger Eder om noget, saa sig mig kun eders Sentiment; for store Ræsonnements ere imod mit Humeur, og at gøre Contradictioner eller Relationer kan jeg ikke omgaas med.
6. Tager Eder i Vare for Flatterier, og considerer, at alt, hvad baade den ene og den anden gør Eder, er ikke saa meget for Jeres Skyld som for deres egen Interesse eller smaa Intrigers Skyld, i hvem det maa være, høje eller lave.
7. I faar at holde over, at ingen tager usømmelig Skænk eller Gave, eftersom det maaske er Eder nok bevidst, at jeg udi Begyndelsen af min Regering ikke kunde taale det, og at jeg forbød det, dog ikkun mundtlig.
8. Jeg vil og, at de Breve, som komme enten fra Kurfyrsten eller vore Allierede, saa og fra Norge og Danmark eller fra Generalspersoner, saafremt de ikke ere skrevne i Ziffre, strags vorde mig tilsendte; at være den sidste til at vide, hvad der passerer, lader ikke vel.

[9. Er efter Hans Kongelige Majestæts allernaadigste Befaling udeladt.]

10. I gør og vel i ikke altid at rekommandere dem, som Eder tilhøre eller af Eder dependere. Overiler mig ikke, jeg maa have Tid at resolvere mig, og kommer saa ikke igen, naar engang er resolveret.

[11. Er efter Hans Kongelige Majestæts allernaadigste Befaling udeladt.]

12. Jeg har tit nok sagt, at man skulde i Tide søge flere gode Officerer til Lands og Vands. Nu falder al Ting kostbarere; men da attenderede det ingen.
13. Jeg ser ikke, hvortil de Debats, Ræsonnements og de saa ofte om en Materie gørende Repetitioner synderlig tjene, dem jeg selv lettelig kan resolvere, uden til at gøre Folk for meget vís, eller og til at spilde Tiden, som dog er helt kostbar.
14. Af alle Omstændigheder fornæmmes nok, at man intet æstimerer militære Affærer, og søges kun alle Midler og Veje at gøre mig ked deraf. Men dette faar jeg dog at sige, at det

gaar Dem ikke an, for jeg vil være, hvor min Armé er, og hvor meget er af Consideration at bestille, og derfor vil jeg ikke separere Hæren.

15. I vil endelig gøre al Ting og vide al Ting, saa det synes, jeg at have Navnet alene og I al Direktionen og Reputationen, efter som man mere søger Jer end mig; for de, som I vil godt, hjælper jeg, og de, som jeg vil godt, tænker I ikke paa eller erindrer mig engang derom.

[16. Er efter Hans Kongelige Majestæts allernaadigste Befaling udeladt.]

Disse Punkter har jeg villet lade Eder vide, efter som det ellers i Længden vilde falde mig for kedsommeligt det længer at taale. Jeg haver det derfor skriftlig opsat, saasom jeg nok kender min Natur, at jeg ikke mundtlig skulde kunne sige Eder dette uden nogen Iver eller Emportement, saa vil jeg ej heller tale med Eder om dette Dont. — I retter Jer vel selv efter dette, ellers er Eder nok bevidst, at jeg bær al den Omhu for Eders Avantage, som Eder tjenlig være kan. Jeg haver gjort det hidindtil. Jeg vil og bevise Eder det fremdeles, og forbliver jeg Eder naadig som tilforn. Gører I kun i Guds Navn vores Affærer, jeg vil gøre Eders igen.

Rensborg den 21 Avgust 1675.

Paa godt Dansk vil det sige: Jeg er en middelmaadig begavet Mand; men jeg er nu en Gang Kongen. De er meget begavet, men det gaar ikke an, at De blotter mine Svagheder.

Det er aldrig opklaret, paa hvad Maade Kongen har tilstillet Griffenfeld disse Punkter, ellers kunde Rigskansleren ikke, da han var bleven fængslet, svare sine Dommere, hvad det var for Punkter, de spurgte ham om, han gad se dem. Rimeligvis har Kongen ladet Griffenfeld læse sin Koncept og har selv beholdt den. Griffenfeld saa i denne Advarsel kun et Udbrud af Kongens Utaalmodighed efter at komme afsted, og rettede sig derefter. Hele Fremstillingen gik ham siden af Minde. Kun Punkt 7 om usømmelig Skænk og Gave blev i hans Hukommelse, og han spurgte senere Kongen, om han med dette Punkt havde hentydet til en Anvisning paa 10,000 Rdl., som Hamburgerne havde givet ham; men Kongen slog det hen med, at denne Anvisning havde han jo faaet Lov af sin Konge til at beholde. — Da Griffenfeld i Slutningen af Juni underhandlede i Rensborg med de gottorpske

Raader om Nødvendigheden af, at Hertugen overlod sine Fæstninger til Kongen, saa længe Krigen varede, gav den gottorpske Regeringspræsident Kielmann Griffenfeld en Anvisning paa 10,000 Rdl., der var udstedt af det hamburgske Senat. Kielmann forærede den til Griffenfeld, for, som denne udtrykker sig, «at gøre ham sig forbunden paa en Andens Pung og stemme ham blidere imod Holstein-Gottorp». Denne Pengeanvisning viste Griffenfeld, en halv Time efter at han havde modtaget den, til Grev Fr. Ahlefeldt, som han havde sendt Bud efter for at følges med ham til Kongen, og sagde da til Greven: «Jeg vil skikke den tilbage igen til Kielmann». «Hvorfor det», spurgte den forslagne Ahlefeldt, «muligen turde Kielmann selv beholde den til sit eget Brug. Hvi skulde I ikke beholde den? Vi ville gaa sammen til Kongen og forelægge ham Sagen». Derved blev det. Ahlefeldt fortalte Kongen alt, Griffenfeld viste ham Anvisningen, og Kongen bevilgede med et mildt Ansigt, at han maatte beholde den, som han ogsaa gjorde.

Da Grev Ahlefeldt var den Mand, der havde forledet Griffenfeld til at beholde Anvisningen, og da han daglig var om Kongen i de Dage, denne yttrede sin Utaalmodighed over, at Rigskansleren forhalede Kongens Opbrud med Hæren fra Rensborg, saa formodede Griffenfeld, at Ahlefeldt var Skyld i Kongens Vrede og i den givne Irettesættelse.

Det var i øvrigt ikke den første Gang, at Kongen mindede Griffenfeld om, at han skulde vogte sig for Overgreb og Egenraadighed. Allerede i Slutningen af det foregaaende Aar finde vi, at Kongen i en af sine sædvanlige «Opsatser» har gjort Griffenfeld opmærksom paa en lignende Forseelse. I dennes § 6 hedder det:

> For Flaadens Vedkommende saa skulde jeg vel vide noget, da slet intet er blevet mældt mig.
>
> Intet maa sluttes eller bringes til Ende, førend jeg selv resolverer det; dette opsætter jeg til Efterretning, paa det I véd det for en anden Gangs Skyld og altid viser mig Eders Vota og Mening.

Griffenfeld har altsaa oftere faaet slige Advarsler; des værre slog han de Rensborgske Paamindelser alt for let hen. Tilsyneladende havde Kongen blot lagt sin Utilfredshed for Dagen for at paaskynde Opbruddet, ti, saa snart Hæren var i Bevægelse, viste han Griffenfeld den tidligere Yndest, for at paaskønne, at han havde rettet sig efter ham; men Stødet til Rigskanslerens Fald var givet. Den 24 kom Hæren til Hohenwested, den 25 til Itzehoe, den 29 til Trittau, hvor Terlon indfandt sig for i Frankrigs Navn

at bringe Kongen til at stanse hans Hær. Han rejste dog samme Dag bort med et Afslag. Den 30 kom Hæren til Møln, hvor den blev staaende i to Dage og væntede forgæves paa Kurfyrstens Komme.

Den 2 September udstedtes Krigserklæringen imod Sverig. Til denne er der knyttet et langt Indlæg fra Griffenfelds Haand, i hvilket der bebrejdes Sverig, at det i tre samfulde Aar havde skuffet den dansk-norske Stat ved for et Skins Skyld at indvillige i Underhandlinger om et nordisk Forbund. Det havde villet vugge den danske Konge i Søvn, men havde samtidig taalt, at der blev tegnet Karrikaturer af ham. Endelig blev det bebrejdet Sverig, at det havde overfaldet Brandenburg, som den danske Konge i Kraft af sit Forbund med Nederlandene, Kejseren og Spanien var forpligtet til at understøtte med væbnet Magt. — Samme Dag som Krigserklæringen var udstedt, rykkede Hæren ind i Mecklenburg. Den 4 September kom den til Roggendorf. Her indfandt Kurfyrsten sig den næste Dag, og Kongen begav sig med ham til Gadebusch, hvor de to Fyrster havde en lang Samtale, der kun overværedes af Griffenfeld. Just Høg, der underhandlede i Berlin med Kurfyrstens Ministre, kom ligeledes til Gadebusch og modtog af Rigskansleren et Uddrag af de Betingelser, der mundtlig vare aftalte imellem Fyrsterne. Høg rejste derpaa tilbage til Berlin for i Forening med de kurfyrstelige Kommissærer at lægge den sidste Haand paa Værket, inden Traktaten forelagdes til Underskrift. — Den 7 gik Hæren til Gadebusch, den 8 til Dalberg og den 9 til Mecklenburg, der ligger en halv Mil sønden for Wismar. Kongen vilde strags i Færd med Wismars Belejring, men stødte atter paa Modstand hos Griffenfeld, der forklarede, at det var nødvendigt først at slaa den svenske Hær, der stod ved Mecklenburgs Østgrænse, for at den ikke skulde forstyrre Belejringen. Imedens man kastede den svenske Hær, kunde man faa det nødvendige Belejrings-Artilleri hentet fra København. I den sidste Halvdel af det syttende Hundredaars Krige, i hvilke Ludvig XIV angav Tonen, sattes Maalet for et Aars Felttog i at erobre en berømt Fæstning; det var Hovedsagen. Feltherren viste sin Dygtighed ved at tvinge den fjendtlige Hær til at fjærne sig fra den Fæstning, man agtede at erobre. Skulde det gaa rigtig fint til, indfandt Monarken sig dog først ved Belejringshæren, naar Fæstningen stod for Fald, for i egen høje Person at være Vidne til dens Indtagelse og modtage Nøglerne af den besejrede Kommandant. — Medens Hæren stod sønden for Wismar, kom F.

Ahlefeldt og S. Petkum fra Hannover med den lykkelige Efterretning, at Hertugen var falden til Føje. Følgende Nevtralitetstraktat var den 11 September 1675 sluttet imellem Kong Kristian V, Kurfyrst Frederik Vilhelm den Store, Biskop Kristof Bernhard Galen af Münster paa den ene Side og Hertug Johan Frederik af Braunschweig-Celle-Hannover paa den anden Side.

1. For at ende den Krig, der ødelægger Tyskland, og for at fri sine Stater for de svenske Troppers Tryk, beslutter Hertugen sig til at være nevtral i denne Krig og ikke at modsætte sig Kongens og de med ham forbundne Fyrsters Fremskridt.
2. Kongen, Kurfyrsten og Bispen love, at Hertugens Stater skulle være fri for Brandskat og Indkvartering.
3. Hvis Frankrig, der har givet Hertugen Subsidier, angriber ham paa Grund af denne Nevtralitetsakt, skulle Kejseren og de her med Hertugen forhandlende Fyrster beskytte ham.
4. Hertugen giver fuldstændig Afkald paa sit Forbund med Frankrig og Sverig.

   Hemmelig Artikkel: Ved den endelige Fred loves der Hertugen en Øgelse af hans Stater og særlig en Del af Hertugdømmet Bremen og Verden, som man haaber at erobre fra Sverig.

Enkedronningen bevidnede Griffenfeld sin Tak, fordi han havde viklet hendes elskede Broder Hertugen ud af Forlegenheden, og forsikrede ham om, at han kunde stole paa, at hun til Gengæld altid vilde være ham bevaagen.

Den tyske Kejsers Sendemand, Grev Meyenberg, takkede Griffenfeld i Kejserens Navn og tilføjede, at, da Griffenfeld nu havde overskredet Rubicon og erklæret Sverig Krig, maatte han ogsaa hindre den svenske Landpost i at gaa gennem Halvøen, og afskære enhver Forbindelse imellem Sverig og Frankrig. Til Gengæld lovede han i Kejserens Navn en hurtig Udførelse af den imod Gottorp i den oldenburgske Sag afsagte Dom, og at Spørgsmaalet om Tolden i Glückstadt skulde faa en for Danmark gunstig Vending. Naar man blot var villig til at slaa dygtig løs paa Svenskerne, kunde man opnaa alt hos Tyskerne.

Hæren blev dog staaende sydøst for Wismar, i Nærheden af Dobberan, og gjorde ikke Mine til at rykke frem imod den svenske Hær, inden Kurfyrsten af Brandenburg var knyttet til Danmark ved en ren Aftale med forsvarlige Baand. Griffenfeld gjorde det indlysende for sin Konge, at det var nødvendigt at have en ren Aftale med Kurfyrsten, for at man ikke skulde blive et Redskab for

hans Planer imod Sverig, paa samme sørgelige Maade som dette Rige kun var et Redskab for Frankrigs Foretagender. I Klosteret Dobberan holdt Kongen og Griffenfeld flere Møder med Kurfyrsten, der ledsagedes af den kejserlige Feltmarskal Cop, som efter Kejserens Befaling havde stillet to østerrigske Rytterregimenter til Kurfyrstens Raadighed. Frederik Vilhelm af Brandenburg bøjede sig for Griffenfelds Fasthed, og følgende Forbund sluttedes den 25 September, i hvilket Bjørnens Skind blev delt, inden den endnu var fældet.

1. Forbundet og Venskabet imellem Konge- og Kurfyrstehuset skal forstærkes ved Giftermaal imellem de regerende Fyrsters Børn.
2. Saa længe den nuværende Krig varer, forene de to Magter alle deres Kræfter for at bekæmpe Fjenden.
3. Hverken særskilt Vaabenstilstand eller Fred maa sluttes.
4. Krigen fortsættes saa længe imod Sverig, indtil denne Magt har tilbageleveret til Danmark Skaane, Halland og Bleking, og indtil den har lovet at betale Sundtold.
5. Kurfyrsten faar for sin Part Svensk Pommern. Han afstaar fra de Fordringer, han har paa Rügen og Wismar, der tilfalde Danmark. Kongen afstaar til Kurfyrsten de Fordringer, som han har paa flere pommerske Byer.

Saa snart Forbundet var sluttet, brød den danske Hær op fra Dobberan og rykkede frem imod den pommerske Vestgrænse. Kurfyrsten, der stod sønden for Pommern, gik imod Penefloden. — I de foregaaende Dage var den svenske Hærs Stilling ved Rechnitzfloden, der skiller Pommern fra Mecklenburg, bleven undersøgt af Niels og Maks Rosenkrantz. Hovedstyrken stod ved Byen Damgarten, og en mindre Styrke havde besat den 3 Mil sydligere liggende Fæstning Tribsees, der begge ligge ved Rechnitzfloden. Overgangene mellem disse to Stæder vare fuldstændig ødelagte. Den 25 September forsøgte den danske Hær at gaa over Floden ved Damgarten, men dens Artilleri kunde ikke bringe de svenske Kanoner til Tavshed, og Forsøget mislykkedes. I de næste Dage anlagdes der en Faskindæmning syd for Damgarten, tværs over Mosen, i hvilken Rechnitz flyder, og til Broens Beskyttelse anlagdes der Batterier i Mosen. Trods Fjendens Ild, der kostede mange Arbejdere Livet, skred Bygningen af Dæmningen rask fremad, og den 6 Oktober gik Hæren over Mosen, og Floden passeredes paa to Pontonbroer. Den svenske General Königsmark, der blev truet i Ryggen af en brandenburgsk Hær, forlod nu

Damgarten for ej at blive omringet af de to forbundne Hære og trak sig tilbage til Stralsund. Samme Dag stormede Skotten Duncan med to jyske Rytterregimenter, der kæmpede til Fods, Tribsees. Den 7 Oktober overskred Kurfyrsten Penefloden to Mil østen for Demmin, og begge de forbundne Hære rykkede nu fra Vest og Syd imod Stralsund. Den 13 Oktober gjorde det danske Rytteri et Forsøg paa at tage Stralsund ved Overraskelse. Svenskerne bleve forfulgte gennem de yderste Feltforskansninger ind i Stralsunds Forstad; men her modtoges Rytterne af en ødelæggende Kanonild fra Hovedvolden og maatte atter vende tilbage. Om at tage Stralsund ved en regelmæssig Belejring kunde der for Øjeblikket ikke være Tale. Kurfyrsten mente rigtignok, at de to Hære i Forening i kort Tid vilde kunne bemægtige sig Fæstningen og dermed ende Krigen. Men Landet var saa udsuget, at det ikke var muligt at opdrive Levnedsmidler til Hæren; de maatte hentes fra Danmark og fra Mecklenburg. Da den danske Konge henvendte sig til Kurfyrsten med Anmodning om at understøtte ham med Levnedsmidler, svarede han, at han havde ej engang Salt og Brød til sine egne Soldater, der døde af Sult. Ved Fyrsternes Bord var Kommisbrød en Herreret. Under disse Forhold var det ikke vanskeligt for Griffenfeld at bevæge Kongen til at drage tilbage til Mecklenburg og overlade Erobringen af Pommern, som den danske Hær havde aabnet for Kurfyrsten, til denne.

Det vilde jo heller ikke vidne om Statskløgt, hvis man begyndte med at erobre Pommern til Kurfyrsten; ti, naar han havde faaet, hvad han attraaede, vilde han ikke betænke sig paa at slutte Fred, hvis Svenskerne vilde købe den med Afstaaelse af Pommern. Kurfyrsten fulgte nøjagtig den Statsgrundsætning, at et Forbund mellem to Magter bestaar kun, saa længe man har Frygt for at lide Skade, eller Haab om at vinde noget fra en tredie. Saa snart disse Grunde falde bort, betragtede han sig som løst fra Forbundet. Troskab kunde jo dog ikke vare evig. Naar Danmark 1660 havde beklaget sig over, at det var blevet ladet i Stikken af ham, saa kunde det efter hans Mening ikke beskylde ham for Troløshed. Det kunde kun tilskrive sin egen Dumhed sin Ulykke, ti det havde sat sin Lid til andre, der vare deres egne Herrer, havde deres egne Sager at passe, og for hvem eget Vel var den højeste Lov.

Kort efter at den danske Hær var dragen bort, lod Kurfyrsten sin Hær gaa i Vinterkvarter.

Den 14 Oktober havde den danske Hær forladt Stralsund, den 18 kom den til Dobberan, og den 23 stod den atter foran den

stærke Fæstning Wismar, med hvis Erobring Felttoget skulde krones, efter at den svenske Hær nu var kastet tilbage til Stralsund og Rügen.

Wismar kaldtes dengang undertiden Nordens Dunkerque paa Grund af sin rige Østersøhandel og sine stærke Fæstningsværker. Den havde 8000 Indbyggere, hvis Borgere vare ivrigt svensksindede, hvilket taler til Ros for Bestyrelsen. Byen Wismar ligger ved den inderste Spids af en Fjord, der som en Kile strækker sig en Mil ind i Landet. I Fjordmundingen ligger Øen Poel, omtrent saa stor som Amager men langt frugtbarere. Den talte 14 Landsbyer og kaldtes for Wismars Spisekammer. Vesten for samme er der syv Favne Vand tæt ind til Fastlandet, det høje Klütz. Her udskibedes det danske Belejringsartilleri tillige med Broer, Stormstiger og Skansekurve, der ligeledes bleve hentede i København og sendte over Østersøen. Midt i Fjorden ligger Øen Walfisch, der var forsynet med et muret, bombefast Fort, under hvis Beskyttelse det svenske Krigsskib Falken paa 46 Kanoner havde lagt sig for Anker. Byen Wismar var omgiven af en muret, med Bolværker forsynet Vold med foranværende dybe Vandgrave. Ved Fæstningens søndre Side laa et femkantet Citadel, der tillige med mangfoldige Udenværker beherskede alle Adgangene. En Mose dannede det yderste Bælte rundt om Fæstningen, der laa midt i et Uføre. Mosen havde en Bredde af over 1000 Alen imod Øst og Vest, derimod snævrede den sig ind syd for Byen til en Bredde af 150 Alen. Her havde Fæstningens Ingeniører derfor styrket Forsvaret ved Anlæget af det ovennævnte Citadel, ogsaa kaldet det nye Værk, der havde murede Bastioner og kun ved en smal Grav og en Ringmur var skilt fra den egentlige By.

Besætningen bestod af følgende Dele:

Fodfolk:	Oberst Harens tyske Regiment	4	Komp.	460	Mand.
—	Gustaf Carlsons uplandske Reg. under Lewenhaupt	8	—	800	—
—	Det halve af Oberst Plantings Regiment under Mörner	4	—	400	—
Rytteri:	Det halve af Oberst Kunstorfs Reg. under Bibow og Marcher	2	—	200	—
Artilleri				150	—
Borgerligt Fodfolk og Artilleri		12	—	1200	—

Guvernør var Gustaf Wrangel, Kommandant Oberst Gustaf Carlson.

Byen var rigelig forsynet med Levnedsmidler for fire Maaneder, og et Krigsskib paa 32 Kanoner, der laa i Fjorden, skulde

holde Forbindelsen vedlige med Sverig; men allerede samme Dag, som Wismar indesluttedes fra Landsiden, spærredes Indløbet til Fjorden af danske Krigsskibe.

Saa snart den danske Hær havde lejret sig for Wismar, bleve de svenske Forposter tvungne til at trække sig tilbage over Mosen. De langs sammes Yderside liggende Feltværker omdannedes, saa deres Brystværn vendte imod Fæstningen, og tre store Batterier paa Jakobsbjærg, Galgebjærg og Lerbakken, hvert paa 12 24-pundige Kanoner og 50-pundige Morterer, anlagdes paa Mosens vestre, søndre og østre Rand. Paa vanlig Vis søgte man først at skræmme Fæstningen til Overgivelse ved et Bombardement, inden man skred til en regelmæssig Belejring, der havde sine Vanskeligheder i den vaade November imod en Fæstning, der laa i en Mose. — Den 29 Oktober begyndte Bombardementet. En Del af Byen antændtes, men alligevel udholdt Besætning og Indbyggere Bombardementet, og en Opfordring om Overgivelse afsloges med Bestemthed. Efter den allerede den 25 Oktober af Kongen stadfæstede Belejringsplan aabnedes der nu tre Hovedangreb imod Fæstningens nordvestre, sydvestre og sydøstre Hjørne: imod den lybske Port under General Schack, imod den mecklenburgske Port og Citadellet under Niels Rosenkrantz, imod Wismar- og Poel- Porte under Hertug Bernhard af Ploen. Arbejderne ledes af Ingeniørerne Oberst Osten og Kaptejnerne Coucheron, Scholten og Bielberg. Belejringsartilleriet førtes af Markvar Rodsten, hos hvem Oberst Wilkens var næstbefalende. — Wismar var nu fuldstændig indesluttet; men det var vanskeligt for Belejringshærens enkelte Dele at understøtte hinanden paa Grund af den Afstand, der var imellem dem, og fordi Mosens Udløbere skilte dem fra hinanden. — Den danske Hærfører havde bemærket, at det i Havnemundingen ved Fortet Walfisch liggende svenske Skib Falken i Ebbetiden stod paa Grund, hvorfor han om Natten den 4 November lod anlægge et Batteri mod det paa den vestre Strandbred. Den næste Morgen begyndte han Ilden. Skibschefen kappede hurtig Anker, men, da det lave Vand ikke tillod ham at fjærne sig, overgav han sig. Besætningen talte 642 Mand, og Skibet var udrustet med 46 Kanoner. Desuden gjordes til Bytte nogle tusende Skansekurve og en stor Mængde Krudt, begge Dele hidførte fra Stockholm. Skibets Fald drog Fortets efter sig; det overgav sig den 5 November, fordi det savnede Levnedsmidler. Det skulde næmlig forsynes fra Byen, og det var umuligt, efter at Havnen var bleven spærret. Besætningen bestod af en Løjtnant, en Fændrik og 60 Mand. — Fæstningens Garnison lod

ikke Modet falde over disse Uheld. Den 21 November gjorde den et hæftigt Udfald med 500 Mand gennem den lybske Port, men blev slaaet tilbage med stort Tab. Den 30 gjorde den et nyt Udfald og havde i Begyndelsen det Held at trænge ind i de forreste Løbegrave og Batterier, hvor den ødelagde en Del Skansekurve og væltede flere Kanoner ud af deres høje Stilladser. De jyske Rytterregimenter, der vare opstillede bag Løbegravene til Arbejdernes Beskyttelse, joge dog atter de stormende tilbage til Fæstningen. Den 8 Decbr. foretog Garnisonen igen et Udfald for at ødelægge en Dæmning over Mosen. Udfaldet mislykkedes ogsaa her aldeles.

Medens Belejringshæren arbejdede paa at nærme sig Gravranden og ved de idelige Udfald hindredes i at fremme Belejringen, kom der Efterretning om, at Kønigsmark rykkede frem gennem Passet Damgarten med 3500 Ryttere, som skulde føre Levnedsmidler ind i Wismar. Karl Arenstorff fik Befaling til at bryde op med det danske Rytteri og 4 Kanoner for at hindre Svenskernes Fremrykning. Han skulde forene sig med et tysk Rytterkorps under Prinsen af Hessen-Homburg. Foreningen fandt lykkelig Sted, og Kønigsmark maatte trække sig tilbage for denne Overmagt. Han udførte Tilbagetoget med sin vanlige Dygtighed og mistede kun nogle faa Mand af sine Bagtropper, der indhentedes af Duncan ved Marlow, samt 300 Mand, som han havde kastet ind i Ribnitz for at opholde Forfølgerne ved Pommerns Grænse. Arenstorff fik Befaling til at blive staaende i Pommern og gik først efter Wismars Erobring med en Del af Rytteriet til Holstein.

For Wismar havde Danskerne fremmet Belejringen trods de Hindringer, som Fjenden, Mosen og Aarstiden lagde i Vejen for dem. Det fugtige Vejr var især fordærveligt for Fodfolket, der arbejdede i de med Vand fyldte Løbegrave. Ved Mønstringen den 4 November talte det dog endnu 6000 tjenstdygtige, den 5 December var Tallet sunket ned til 4300. Alle vare forkølede, og med Forkølelse følger der ofte Hang til Mismod. Bernhard af Ploen og Jokum Schack raadede Kongen, der selv var vankelmodig, til at hæve Belejringen; men Griffenfeld, der ledede Kongen, var af en anden Mening. Det blev betydet Generalerne, at det vilde være en Skændsel for Hæren at ophæve Belejringen, fordi der var nogen Sygdom. Belejringen af Wismar skulde afgøre, hvo der var den sejrende i Felttoget. Det kom til haarde Ord mellem Griffenfeld og Ploen, der slog paa Sværdet og bad Griffenfeld om at passe hans egne Sager; men denne erindrede ham om, at det var Pennen, der styrede Sværdet (Hæren). Ploen og Schack vare ingen Vegne

komne med deres Løbegrave imod Fæstningen. De havde selv valgt de Punkter, hvorfra de gravede sig frem imod den, fordi det forekom dem, at Vejen til den lybske Port og til Poel-Porten vare de tilgængeligste Adgange; men de vare blevne standsede af Render, som de ej havde bemærket, af Udfaldene og af Fæstningens Ild. Niels Rosenkrantz, som havde haft de største Vanskeligheder at kæmpe med, havde ført sine Løbegrave frem til Mosens Rand og skærmet dem ved lukkede Skanser, fra hvilke hans Kanoner ødelagde Citadellets Mur. Tværs over Mosen havde han tilvejebragt en Faskindæmning af 70 Alens Bredde.

Johan Adolf af Ploen tog ingen Del i den Strid, der var imellem Griffenfeld og de øvrige Generaler. At han under Belejringen støttede Kongen med sine Raad, ses af Rigskanslerens Breve. Selv var Griffenfeld plaget af Forkølelse, der hjemsøgte ham med Voldsomhed. Kongen besøgte sin Minister i hans Telt og stoppede engang med sit Lommetørklæde et Hul i en af Teltvæggene. Det var dog et Bevis paa virkelig Deltagelse. Efter Griffenfelds Raad skrev Kongen sit Testament og bestemte, at, hvis han faldt i Krigen, skulde Dronningen og syv af de fornemste Herrer, deriblandt Hertug Johan Adolf af Ploen, styre Staten i Sønnens Mindreaarighed. Det var ikke med Lyst, at Kongen underskrev dette Arbejde, og han bød Griffenfeld, der havde forfattet Testamentet, at bevare den dybeste Tavshed. Da han senere hen paa Vinteren erfarede, at Griffenfeld havde meddelt dets Indhold til Hertugen af Ploen, blev han meget opbragt paa sin Kansler.

I Belejringen for Wismar høstede Griffenfeld Lønnen for sin Fasthed. Som ovenfor berørt havde Rosenkrantz med Opbud af alle sine Soldaters Kræfter skudt en bred Aabning i et af Citadellets Bolværker og opført en Dæmning tværs over Mosen. Natten imellem den 12 og 13 December gjorde de danske Ingeniører, skjulte af et tæt Snefog, denne Adgang vejbar for de stormende. De kunde vænte sig blodig Modtagelse, ti lige over for den lagte Dæmning havde Svenskerne ved Kastellets Fod opført et skjult Batteri og en Række dækkede Gange for sine Musketterer. — Den 13 December om Morgenen tidlig fandt Hovedstormen Sted. Hertug Bernhard af Ploen gik øster fra med 4 Batailloner mod Poel-Porten, og Schack gjorde et forstilt Angreb paa den modsatte Side for at bortlede Fjendens Opmærksomhed fra andre Punkter. Imod Citadellet gik tre Stormkolonner. Den første førtes af Niels Rosenkrantz; den bestod af 3 Batailloner under Maks Rosenkrantz, Osten og Degenfelt, den anden under Bibow og Cicignon, den tredie under Hans Walter, hver paa to Batailloner.

Ploens Stormkolonner, der førtes af Harloff og Møller, bleve slaaede, og, da Mandskabet ilede hurtigt tilbage over den nøgne Mark for at unddrage sig Fæstningens Ild, lod Ploen skyde paa de flygtende for at stanse dem; men det forstærkede blot deres Fart. De reve Reserven med sig paa Flugten, og den stansede først i Løbegravene. Bernhard af Ploen begav sig derfra med alt, hvad han kunde samle, til Citadellet, hvor Kampen endnu rasede, for at bringe sine Medkæmpere Hjælp.

Ved Citadellet var Kampen ført med afvekslende Held. To Gange havde Rosenkrantz ført sine Batailloner over Dæmningen og havde trængt ind i Citadellet gennem de af Artilleriet tilvejebragte Aabninger; men begge Gange havde Svenskerne atter kastet ham ud, og efter hvert mislykket Angreb havde Kongen befalet ham at holde inde med Stormen, en Befaling, der heldigvis ikke naaede Rosenkrantz. Da han tredie Gang trængte ind i Citadellet med de to Stormkolonner, kom Bernhard af Ploen ham til Hjælp med sin Reserve, og efter en haardnakket Modstand bleve Svenskerne nødte til at overgive sig. Wismar laa nu forsvarsløs under det erobrede Citadels Kanoner. Fæstningens Kommandant sendte derfor Oberst Tunk'l ud til Kongen for at underhandle om Overgivelse. Som Bevis for, at Underhandlingerne vare alvorligt mente, forlangte Griffenfeld, at den mecklenburgske Port, der stødte tæt op til Citadellet, skulde besættes af danske Tropper. Dette indrømmedes. Fæstningens Overgivelse fandt Sted, og Besætningen, der var svunden ind til det halve, erholdt fri Bortgang. Den begav sig til Stralsund. Den 15 December holdt Kongen og Dronningen, der Dagen i Forvejen var kommen til Lejren, sit Indtog i den erobrede Fæstning. Om Aftenen var der Gilde paa Raadhuset, hvor Kongen drak et Glas med Griffenfeld med de Ord, at uden ham vare vi ikke her. Men han gav ikke Rigskansleren noget synligt Tegn paa sin Velvillie; dog ytrede han nogle Dage efter i al Fortrolighed til ham, at han kunde begære, hvad han vilde, hvilket bestyrkede Griffenfeld i den Tanke, at alt nu igen var godt imellem ham og Kongen.

Wismars Erobring havde givet Kristian V Blod paa Tanden. Han befandt sig vel i Mecklenburg, vilde ikke høre Tale om, at Felttoget var endt, og ytrede stor Lyst til at gaa imod Stralsund. Den forslagne Kurfyrste af Brandenburg, der vilde benytte den danske Hær til at drive Svenskerne ud af Tyskland, smigrede Kongen, roste hans krigerske Talenter og opmuntrede ham til at smedde, mens Jærnet var varmt. For at vinde Griffenfeld, forlenede

Kurfyrsten ham med Øen Wollin og lovede at skaffe ham Rügen, «denne herlige Ø», hvis han vilde blive med Kongen og Hæren i Nordtyskland, til Pommern var erobret. Men Griffenfeld modsatte sig Kongens og Kurfyrstens Ønsker og udtalte med et sikkert Fremsyn, at det var langt vigtigere at holde Brandenburg i svækket Tilstand end Sverig. Han gennemskuede til Bunds de nordtyske Fyrsters Sindelag mod Danmark og udtalte, at man maatte vogte sig for at styrke Brandenburg, der i Fremtiden vilde blive Danmarks Dødsfjende. Denne Ytring bragtes af letfærdige Hofmænd, der nu engang hang ved alt, hvad der var tysk, for Kurfyrstens Øre, og han gav sine Sendemænd ved det danske Hof, Brødrene Brandt, Tilhold om, at de skulde slutte sig til Griffenfelds Fjender. Denne viste sin Konge, at han i Statssager var ophøjet over egen Fordel, at han udelukkende havde sit Fædrelands Tarv for Øje, og at det blot var for at bestikke ham, at den snilde Kurfyrste havde skænket ham Wollin og lovet at skaffe ham Rügen. Men der var kun faa, der forstode Griffenfeld. Hofmændene hviskede Kongen i Ørene, at han var svensksindet, og i Smug listede de hans Billede ud af Kongens Hjerte.

Et godt Paaskud til at faa Kongen og en Del af Hæren tilbage til Sjæland havde Griffenfeld i Svenskernes Rustninger i Skaane og Forberedelserne til en Landgang, saa snart Isen havde brolagt Sundet. Kongen af Sverig samlede to Hære i det sydvestlige Sverig for at gaa over til Sjæland. De mange Forbindelser, som Griffenfeld underholdt i Sverig, havde skaffet ham sikker Underretning om denne Plan. Største Delen af Fodfolket og nogle af Rytterregimenterne gik derfor fra Mecklenburg til Sjæland. I Wismar efterlodes kun 5 Batailloner og 200 Ryttere under General Walter; i Rostock 2 Batailloner og 200 Ryttere under General J. Schack. Arenstorff fik Befaling over et Korps, der forblev i Holstein til Dækning af Sydgrænsen.

I Efteraaret havde et dansk-lüneburgsk Korps bemægtiget sig det svenske Landskab Bremen med Undtagelse af Karlsborg, det nuværende Wilhelmshafen, og Stade, der erobredes næste Aar.

I Norge havde man gaaet forsvarsvis til Værks og indskrænket sig til smaa Strejftog over Grænsen. I Anledning af, at et svensk Strejfkorps havde gjort et Indfald over Grænsen, skrev Griffenfeld til Gyldenløve: «Husk paa, De har lovet mig, at Svenskerne ikke skulde besætte en Tomme norsk Jord». Gyldenløve undskyldte sig med, at Fjenden havde været for stærk, og at der havde været megen Sygdom i den norske Hær. Han anmodede om, at nogle

af de Officerer, der havde udmærket sig ved Wismars Belejring, maatte blive forsatte til den norske Hær. Denne var sammendragen i to Lejre, ved Frederikshald under Rysensten, og ved Vinger under Løvenhjelm. Gyldenløve og Juel vilde forblive paa Akershus, indtil de havde faaet Vished om Fjendens Planer. Juel var det modererende Element. Han var ej for den Slags Anslag, hvor der var mere at vove end at vinde. I Oktober brød den svenske General Ascheberg ind i Norge i Enningdalen med 5000 Mand, af hvilke over Halvdelen vare Ryttere. Rysensten mente, at man nok kunde fordrive Fjenden, men turde ikke handle paa egen Haand. Gyldenløve og Juel begave sig derfor til Frederikshald og brøde op med Hæren. Ascheberg trak sig tilbage uden Kamp. Normændene sloge Bro over Svinesund og forfulgte ham ind i Sverig; men Forfølgelsen maatte ophøre af Brist paa Levnedsmidler. Det var den norske Hærs svage Side. Juel skaffede idelig store Ladninger Korn og Flæsk fra Danmark. Var den sidste Sending ikke kommen saa hurtigt, havde det staaet ilde til, skriver han til Griffenfeld. Galejerne foretoge i Løbet af Efteraaret nogle heldige Landgange i Viken under Obersterne Krag og Mathias Bjørn.

Til Søs havde den danske Flaade i Avgust og September spillet Mester i den vestre Del af Østersøen. I Oktober modtog den den overraskende Efterretning, at en svensk Flaade paa 44 Linieskibe og 12 mindre Fartøjer var løben ud af Stockholms Skærgaard. Adelaer sammenkaldte et Krigsraad. I dette vare alle de højere Befalingsmænd enige om, at det var for stor en Overmagt at kæmpe imod, og der besluttedes, at Flaaden, der kun talte tolv Linieskibe, Hollændernes iberegnede, skulde trække sig tilbage til Københavns Red. Da det vilde volde megen Skræk og Uro i Hovedstaden, naar Flaaden atter ankrede op paa Reden, besluttede Adelaer foreløbig at ankre op under Stevns. Han skrev baade til Kongen og til Griffenfeld: «Det er første Gang i mit Liv, at jeg trækker mig tilbage for Fjenden, hvilket jeg aldrig har gjort tilforn. Jeg har aldrig agtet, om min Fjende var tre Gange stærkere end jeg, og Gud har altid velsignet mig med Sejr. Dersom vi kun havde 18 til 19 Linieskibe og nogle Brandere, alt vel besat med frisk og erfarent Folk, saa vilde jeg med Guds Hjælp ej alene modstaa Svenskerne, men jeg haaber, at jeg skulde opnaa at sejre over dem».

Ved den første Underretning om, at den svenske Flaade havde víst sig i Østersøen, gav Kongen Rigsadmiralen Befaling til at forstærke Adelaers Flaade med 3 Linieskibe. Den 18 Oktober sejlede

«Enigheden», den 28 Oktober Markus Rodstens Eskadre: «tre Løver», «Delmenhorst«, «København», «Antonette» og «Falken», samt Jens Rodstens Eskadre: «Anna Sofie» og «Lodsen» til Adelaers Understøttelse. Desuden blev der liggende paa Brandvagt i Sundet: «Havmanden», «Jægeren» og «Vandhunden», og der arbejdedes med Kraft paa at tiltakle de øvrige Skibe.

Den Virksomhed, der udfoldedes paa Holmen, og de mange Rygter, der stammede fra Skippere, som kom fra Stockholm, om den svenske Flaades Overlegenhed, vakte Uro overalt, og hver Dag væntede man med Spænding i Hovedstaden at høre Kanonerne tordne.

Karl XI havde med rastløs Iver drevet paa sin Flaades Udrustning. Den skulde først ødelægge den danske Flaade, dernæst gaa til Rügen og indskibe det derværende svenske Rytteri, hvorefter Karl XI vilde gøre Landgang paa Sjælland med en i Skaane samlet Hær. Flaaden kom imidlertid ikke længer end til Gotland. Her blev den saa ilde tilredt af en svær vestlig Storm, at den i havareret Tilstand med splintrede Stænger og Ræer maatte vende hjem til Stockholms Skærgaard. Medens denne Storm rasede, laa den dansk-hollandske Flaade under Stevns, hvor den modtog en Forstærkning af 6 Linieskibe. Adelaer skrev til Rigskansleren: «Har Svensken været i Søen i denne Storm, saa ere mange af hans Skibe fortabte». Han beklagede, at han var syg paa 4de Uge, men, naar Kongen befalede det, vilde han desuagtet opsøge den svenske Flaade; dog maatte man erindre, at i denne slemme Efteraarstid kunde Flaaden blive ødelagt af en Storm i Løbet af faa Timer. Den 2 November maatte Adelaer lade sig bære i Land, og han døde 3 Dage senere. Niels Juel fik da Befaling over Flaaden, der først oplagdes i Begyndelsen af December.

Den 23 December holdt Kongen, ledsaget af Griffenfeld, et højtideligt Indtog i København. De modtoges begge med Jubel af Hovedstadens Befolkning. Men den Smiger, hvormed Griffenfeld overvældedes, var saa overdreven, at den maatte skurre i Monarkens Øre. Han maatte lægge Baand paa sig for ej at røbe, at det pinte ham, at han traadte i Skygge ved Siden af sin Kansler. Digteren Thomas Kingo modtog Griffenfeld med følgende Hilsen:

Hvad blodig Krigsmand skal til Vands og Lands udføre,
Det skal du først udi din Hjærne overhøre;
Du viser der, at Raad var bedre tit end Magt,
Og Gud har alle Ting for Visdoms Fødder lagt.

Kongen glemte, at Griffenfeld havde skrevet baade til Dronningen og Enkedronningen og til alle fremmede Magter, at det var Kongen, der havde udrettet alt, at Kongens første Felttog var et Mesterstykke, og at han som penneførende Medlem af Samfundet kun havde været til meget liden Nytte. Det forslog ikke; alle vidste jo, at det var Griffenfeld, der havde haft Arbejdet, hvorfor skulde han saa ikke have Lønnen! Naar Griffenfeld skrev til Enkedronningen, at det var egentlig Kongen, det heldige Udfald skyldtes, saa vilde hun vide bedre Besked: hun kendte sin Søns kongelige Ævner.

En bestandig Lykke havde fulgt Griffenfeld i alle dette Felttogs Foretagender. Man kan saa godt forstaa, at han berusedes af dette mageløse Held og blev baade hovmodig og overmodig. I flere af hans Breve fra denne Tid er der en kortsynet Ringeagt for Advarsler og stor Foragt for hans usle Fjender. «Man bør foragte dem, der gøre sig en Fornøjelse af at bagtale os», skriver han til en Ven. Til Ahlefeldt skriver han efter Wismars Erobring, at han vil sende ham sit Portræt i Harnisk, og at hans smukke Fjende, Ahlefeldts Hustru, skal vogte sig, naar hun ser ham som Krigsguden. Det er en Blanding af Spøg og Alvor; der stikker en skarp Klo frem, og Ahlefeldt, der er hans farligste Modstander, skynder sig med i de ærbødigste og ydmygste Udtryk at forsikre om sin ubegrænsede Hengivenhed. Disse Høfligheder afvæbne ikke Griffenfeld. Han véd, hvad Ahlefeldt fører i sit Skjold, og han tænker alvorlig paa at fjærne ham; men han opsætter det for længe, og Ahlefeldt anvender imod Griffenfeld, hvad denne selv har lært ham: hellere forekomme end forekommes.

Tredie Bog.

I.

Ægteskabelige Planer 1675.

Griffenfelds huslige Liv, hans kvindelige Omgangskreds. Den tilsigtede Forbindelse med Prinsessen af Holstein-Sønderborg. Hans Forelskelse i Prinsessen af Tarent. Skildring af denne Dame; hendes Uvillie imod Griffenfeld. Griffenfelds Fjender nytte Bruddet af den tilsigtede Forbindelse med Prinsessen af Sønderborg til at forberede hans Fald.

I Maj 1672 havde Griffenfeld mistet sin Viv, et Tab, der gik ham nær til Hjærte. Med sin gode Skytsaand havde Hjemmet mistet sin Hygge, og i lang Tid var han nedkuet. Efterhaanden dyssedes Sorgen i Slummer, da alle kappedes om at trække den almægtige Minister til sig og gøre den Mand til Behag, der kunde skaffe dem de Goder, som Mængden sætter Pris paa: Værdigheder og Penge. Baade Gyldenløve og Ahlefeldt lode det være sig magtpaaliggende at knytte ham fastere til sig. De foreholdt ham, at han for at styrke sin Stilling ved Hoffet som hos den høje Adel atter burde indgaa et standsmæssigt Parti. Ahlefeldt skrev i Avgust 1672: «Jeg længes efter at tale med Deres Eksellense om Deres egne Anliggender. Det forekommer mig, at det er paa Tiden, at De er betænkt paa at indgaa en fast og solid Forbindelse, der kan befæste og sikre Deres Stilling». Han foreslog ham tilmed, at deres Børn skulde forenes, for at Venskabet imellem dem kunde blive uopløseligt. Han vilde trolove sin ældste Søn Frederik med Griffenfelds Datter Charlotte Amalie. Gyldenløve anbefalede ham i Vinteren 1673 at gifte sig med en ung, dydig, rig og smuk Baronesse, der var

i Slægt med Greven af Altenburg og følgelig vilde komme i Slægt med Gyldenløve, der skulde paatage sig at ordne denne Sag. Begge søgte at trække ham til sig; men han var i den første Tid efter hans Kones Død meget nedtrykt og vilde ikke høre Tale om at gifte sig paany. Derpaa levede han et Par Aar som den sorgløse Enkemand. Han var en søgt Selskabsmand, og de Fruer, som gave Tonen i «Selskabet», vare hans Beundrere. Iblandt dem, der ingen Hemmelighed gjorde af deres Beundring for Griffenfeld, var den blide Magdalena Sybille Gersdorf, gift med Overstatholderen Jørgen Bjelke. Denne fortræffelige Dame havde en stor Indflydelse hos ham. Foruden hos hende havde han en stor Stjærne hos den hæftige, men aandrige Mette Trolle, der var gift med den danske Sendemand i Spanien, Jørgen Reedtz, Broder til Rigskansleren Peder Reedtz. Om samme Dame skriver Digteren Nordrup: «Jeg paa Kvinden kunde høre, at hun havde Mund paa Skaft». Hun var mistroisk og nysgjærrig og blev i Spanien romersk-katolsk. Manden var hun altid vred paa: hun paastod, at han forurettede hende, og forlangte af sin Broder, Korfits Trolle, at han skulde udfordre ham. Hun skriver: «Du kan rolig gøre det, Korfits; Jørgen er altfor fejg til at møde. Allene Tanken om at blive saaret bringer ham til at skælve». Hendes Hæftighed gik over alle Grænser. Alle Husets Folk skulde lystre hende, og ikke Manden. Hun hadede ham. En tredie i Griffenfelds Gunst var Birte Rantzau, gift med den ovennævnte Korfits Trolle til Sandholt. Det Sprog, i hvilket disse Damer og Griffenfeld brevvekslede, var meget frit, og den Munterhed, der herskede i de smaa Selskaber, de indbøde ham til, var stor; men meget kan jo skrives paa det franske Sprogs Regning og paa de franske Sæder, som den Gang vare i Mode. Ida Krag, Ida Skeel og Helvig Marsvin hørte ogsaa til de Damer, hvis Venskab Griffenfeld satte Pris paa. Til den næste Række i «Selskabet» hørte de ældre, erfarne Veninder, der vare havesyge og egennyttige, der smigrede og kælede for Griffenfeld, for ved hans Hjælp at skaffe sig Indtægter og andre Fordele. Iblandt disse skulle vi nævne: Elisabet Parsbjerg, Enke efter Lavrits Ulfeld; Hannibal Sehesteds og Frøken Kristine Sofias Datter Beate, gift med Grev Wedel-Wedellsborg; og Helvig Brockdorff, gift med Grev Ditlef Rantzau. Det er hende, der kalder Griffenfeld for kære Papa, hver Gang hun beder om Amtmandsposter, Regimentchefsposter og lignende Bestillinger til

sin Mand. Alle hyklede de det varmeste Venskab for ham og gjorde ham mange Foræringer, men de plagede ham samtidig med nærgaaende Bønskrifter. Da Lykken vendte ham Ryggen, var Magdalena Gersdorf den eneste, der ikke forlod ham, men tillige med sin Mand trofast støttede ham og hans Barn i Ulykkens Dage.

Griffenfeld har vistnok selv tænkt, at den høje Stilling, han indtog, vilde styrkes ved et fornemt Gifte, og har derfor lyttet med Velvillie til sine kongelige Velynderes, særlig til Dronningens Raad. Hun foreslog ham i Vinteren 1674 til 75 at ægte den 16aarige Prinsesse Lovise Charlotte af Sønderborg, Datter af Hertug Ernst Gynter, der var fattig, sad i fortrykte Kaar og var i høj Grad forgældet. Hertugen gik gærne ind paa at give sin Datter til den mægtige Rigskansler, og i Foraaret 1675 var Ernst Gynter en stadig Gæst i Rigskanslerens Hus. Griffenfeld betragtede den af hans Velyndere indledede, for ham saa fordelagtige, Forbindelse med den største Ligegyldighed. Gyldenløve bebrejdede ham, at han ikke havde meddelt ham, der dog var hans bedste Ven, denne Nyhed, som Alverden talte om. Til Meyercrone, der har sendt sin Lykønskning, skriver Griffenfeld den 23 Marts 1675: «Hvad mine Kjærlighedsanliggender vedkommer, saa ved jeg ikke, hvad jeg skal sige Dem om dem; men, da jeg har haft saa mange Beviser paa den sjældne Omhu, som Himlen har baaret for mig, saa overlader jeg mig blindt hen til min Skæbne og lader min gode Lykke raade, hvilken altid er vant til at føre mit Skib ind i en god Havn».

Den for Griffenfeld bestemte Brud, Prinsessen af Sønderborg, opholdt sig i Foraaret 1675 ved det kurfyrstelige Hof i Berlin. Kurfyrst Frederik Vilhelm den Store var næmlig gift med Prinsessens Tante, Dorothea af Holstein-Glücksborg. Den unge Prinsesse Lovise Charlotte af Sønderborg, der var smuk, livlig og overgiven, samtykkede i Forbindelsen med Griffenfeld, og denne betragtedes som en afgjort Sag. Lykønskninger regnede ned over det tilkommende Par, da Griffenfeld pludselig i Slutningen af Juli 1675 skød Brylluppet ud i en fjærn Fremtid paa en stødende Maade. Bruden, der var paa Vejen til København, hvor Vielsen skulde finde Sted, blev stanset i Korsør af et ridende Bud fra Brudgommen, der meddelte hende, at, da han skulde rejse med Kongen til Holstein, kunde der ikke blive noget af det bestemte Bryllup. Den krænkede Brud vendte hjem til Sønder-

borg. Hendes Fader, Hertugen af Sønderborg, hendes Fættere, Hertugen af Glücksborg og Ploen, der hidtil havde staaet paa en meget god Fod med Griffenfeld, bleve paa Grund af den Krænkelse, der var tilføjet deres Slægtning, forbitrede og traadte ind i hans Fjenders Kreds. I Johan Adolf af Ploen fik de en kraftig Fører, der fristede Kongen til at frigøre sig for den myndige Minister. — Om Aarsagen til Bruddet af det allerede aftalte Ægteskab foreligger der kun lidet. I et Brev af 3 Juli 1675 fra den kongelige Sendemand i Berlin, Lincker, hedder det, at der blev paaduttet Prinsessen et Stævnemøde med den bekendte Kammerherre Pøllnitz, at alle dog holdt Prinsessen for uskyldig, og at Kurfyrsten var rasende og havde forvist Pøllnitz. Kansler Kristoffer Brandt, Kurfyrstens Sendemand i København, skriver om denne kildne Sag, at Aarsagen til Bruddet var, at Prinsessen ikke nød noget videre godt Rygte. I Ordenskapitlets Haandskrift om Griffenfeld hedder det: «Det var Griffenfelds Ulykke, at han paa Grund af nogle Rygter om den sønderborgske Prinsesse trak sig tilbage fra den allerede trufne Aftale og skød Giftermaalet ud i det uvisse. For at hævne denne Fornærmelse forenede Prinsessens Fader sig med Hertugen af Glückborg, Grev Fr. Ahlefeldt og den gamle Gyldenløve. De samledes hos Ahlefeldt paa Graasten, og der blev den Sammensværgelse smeddet, der styrtede Griffenfeld.

At Prinsessen virkelig i ungdommelig Kaadhed har overskredet Grænserne for, hvad der passer sig for en ung Dame af fornem Byrd, er efter det foranførte rimeligt; men i hvert Fald begik Griffenfeld en stor Uforsigtighed, efter at Sagen var kommen saa vidt, ved for et blot og bart Rygtes Skyld — om hvilket han kunde vide, at hans Fjender overdreve det, da de misundte ham denne Forbindelse med Kongehuset, — at forskyde sin Brud; og man kan ikke undre sig over, at hendes Slægtninge brændte efter at hævne sig. De bleve Redskaber i Ahlefeldts Haand.

Vi fejle næppe, naar vi sige, at Griffenfeld havde grebet Lejligheden ved Haarene for at unddrage sig den indledede Forbindelse. Han var bleven forelsket i Dronningens Selskabsdame, den fortryllende Charlotte de Tremouille, Prinsesse af Tarent. Naar der er Kjærlighed med i Spillet, saa gaar de klogeste Mænds Forstand ofte i Løbet. Griffenfeld tænkte slet ikke paa det Uvejr, der vilde trække op imod ham, da han forskød sin

Forlovede, der var i Slægt med Kongehuset, det kurfyrstelige brandenburgske og det hessiske Hus[1]) og med de mange holsteinske Fyrstehuse, der dannede Hoffets daglige Omgang baade i Hjemmet og paa Rejser.

Prinsessen af Tarent, Ludvig d. XIV's Slægtning, bekendte sig til den reformerte Lære. Hun havde været nødt til at flygte fra Frankrig, hendes Hjem, og fra Ludvig d. XIV's glimrende Hof for at undgaa de mægtige Katolikkers Bestræbelser efter at tvinge hende til at skifte Tro. Faderen, som havde ladet sig forlede dertil, anvendte afvekslende Haardhed og Mildhed for at bringe sine Børn til at kysse Pavens Tøffel og vende den Lære, i hvilken de vare opdragne, Ryggen. Det lykkedes med Sønnen, men Datteren satte haardt imod haardt, unddrog sig Faderens Tvang og flygtede til Tyskland. Ved Hjælp af sin Tante, den danske Dronnings Moder, Landgrevinde Hedvig Sofia af Hessen, ansattes hun 1672 som Selskabsdame hos Dronning Charlotte Amalie. I flere Aar indtog hun en særdeles agtet Stilling ved det danske Hof, blandt hvis fornemste Prydelser hun var. Hun var en udmærket Kvinde, baade trofast og godgørende, og udrustet med alle Legems- og Sjæls-Fortrin. I hele sit Optræde var hun beskeden, men meget bestemt. Sit Ydre har hun selv som Barn beskrevet. Hun havde sorte Haar, en høj Pande, sorte Øjne, smukke buede Øjenbryn, en lille Braknæse, en meget smuk Mund og kløftet Hage. Hele Ansigtet dannede en smuk Oval, hendes Hudfarve var snehvid og hendes Figur udmærket proportioneret. I denne Skønhed forelskede Griffenfeld sig fuldstændig og sværmede for hende. Den 29. Januar 1676 skrev han til Gyldenløve: naar vil den Dag komme, da jeg atter kan gifte mig? Først naar Fjenden slaas, og en hæderlig Fred opnaas, saa vil jeg give Afkald paa denne Verdens Larm og leve alene med min Hyrdinde; ti en forelsket Kansler er en besynderlig Tingest. Dronningens Hofdame, Frøken Dirschau, bildte ham ind, at Prinsessen under Felttoget i Mecklenburg hver Dag havde drukket et Glas paa hans Sundhed, og man tror jo gærne, hvad man haaber. Længe efter Griffenfelds Fald fortalte Gyldenløve, at hans første Uenighed med Griffenfeld

[1]) Dronningens Moder, Landgrevinde Hedvig Sofia af Hessen, var Frederik Vilhelm den stores yngste Søster.

skrev sig fra, at denne havde betroet ham, at han var dødelig forelsket i Prinsessen af Tarent, og ladet ham sværge, ikke at aabenbare det for nogen som helst, selv ikke for Kongen. Da denne en Dag trængte ind paa Gyldenløve og spurgte ham, om det var sandt, at Griffenfeld var forelsket i Prinsessen, havde han derfor haardnakket benægtet det. Senere fortalte Griffenfeld selv til Kongen, at han var forelsket i den franske Prinsesse, og bad Majestæten om Tilladelse til at anholde om hendes Haand, og røbede ved denne Lejlighed, at Gyldenløve længe havde været hans fortrolige. Kongen hørte med Velvillie derpaa; men bebrejdede senere med Hæftighed Gyldenløve, at han ikke alene havde fortiet, men endog benægtet en Sag, som Kongen havde spurgt ham om, og som han var Medvider i.

Det var den almindelige Mening, at baade Enkedronningen og Kongen begunstigede Griffenfeld og plagede Prinsessen med ham; og den Maade, hvorpaa Prinsessen i sine Erindringer omtaler, at hun blev pint ved Hoffet, og hvad hun led derunder, kan ej være møntet paa andre end Griffenfeld. Hun syntes slet ikke om ham, den nybagte Adelsmand. Hun skriver, at hendes højeste Ønske var at blive gift med en rig gammel Enkemand, der snart vilde gjøre hende til Enke[1]). Det mente hun nu dog ikke. Rygtet gik, at hun var forelsket i Prins Jørgen, og det var maaske Grunden til, at Enkedronningen gærne saa hende gift med Griffenfeld; ti hun drømte om langt højere Partier for sin Søn end denne landflygtige franske Prinsesse, der ikke ejede en Skilling. Hendes Tante, Dronningens Moder, Landgrevinden af Hessen, der var en sand Kirsten Giftekniv, og som for Spøg kaldte sig en gammel Kobblerske, havde uafladelig travlt med at faa Prinsessen af Tarent gift, og bragte baade Hertugen af York, Kurprinsen af Brandenburg og Vilhelm af Oranien paa Tapetet —; men alle hendes Bestræbelser mislykkedes.

---

[1]) I sine Erindringer tilstaar hun, at det var et afskyligt og syndigt Ønske. Det gik dog i Opfyldelse. Hun ægtede 1680 Enkemanden, den 47aarige Greve af Altenburg, der døde efter seks Maaneders Ægteskab. Hun var fortvivlet derover og levede Resten af sit Liv alene for sit Barn, der fødtes fire Maaneder efter Mandens Død, og hvis Adkomster til Faderens Arv bleve gjorte hende stridige af Gyldenløve, Grevens Svigersøn.

Det franske Hof stillede sig paa Griffenfelds Side. Prinsessen af Tremouille skulde være den Lokkedue, der bragte ham i Frankrigs Garn, og Ludvig d. XIV beskæftigede sig i Avgust og September 1675 selv med denne Sag. Hvor godt man fulgte med ved Hoffet i Versailles i disse Elskovssager ved det danske Hof, derom vidner følgende Sætning i et Brev fra Ludvig d. XIV til Terlon: «Der behøves megen Finhed for at bringe Sagen til et heldigt Udfald, thi baade Dronningen af Danmark og min Kusine la Tremouille ere lidet gunstige for denne Plan». — Terlon skulde betro Griffenfeld, at det vilde glæde Ludvig d. XIV, om Griffenfeld vilde tage hans Kusine til Hustru, og at denne Forbindelse skulde skaffe ham baade Fordele og Behageligheder. At den stolte og hovmodige Kong Ludvig paalagde sin Sendemand i København at bringe denne Forbindelse tilveje, bekræfter kun, hvor magtpaaliggende det var ham, at knytte Griffenfeld til Frankrigs Interesser. Terlon tøvede heller ikke med at meddele den danske Rigskansler, at det vilde være hans Konge kært, at se ham gift med en af Hans Majestæts Slægtninge; det maa i høj Grad have kildret Griffenfelds Forfængelighed, og Forbindelsen med Prinsessen af Sønderborg har vistnok derved faaet Dødsstødet; thi Kongen af Frankrigs Mellemkomst vilde vistnok overvinde Prinsessen af Tarents Betænkeligheder. Han bad Terlon om at forsikre hans Konge, at om han end aldrig giftede sig, vilde han være stolt af de forbindtlige Følelser, Hans Majestæt nærede for ham, og tilføjede, at den paatænkte Forbindelse imellem ham og Prinsessen af Sønderborg endnu ikke var sluttet. Denne Samtale imellem Terlon og Griffenfeld fandt Sted i Neumünster i Slutningen af Avgust 1675. La Tremouille havde allerede tidligere faaet Nys om, at Ludvig d. XIV friede for Griffenfeld, og hun spurgte Terlon i Begyndelsen af Avgust, hvad han vidste derom, men da han den Gang ikke havde faaet sin Konges Brev om denne Sag, saa svarede den ængstelige Diplomat, at det ikke var sandt, at Ludvig d. XIV havde ytret noget bestemt Ønske. — Han skrev til sin Konge, at der kun var ringe Udsigt for Griffenfeld til at vinde Prinsessen, til hvem han havde bejlet i Aar og Dag, fordi hun var adelsstolt. Det var næsten et Aar siden, at han, Terlon, havde talt med hende om at gifte sig med Griffenfeld; men hun havde ytret den største Uvillie og erklæret hun kunde ikke lide Griffenfeld paa Grund af hans borgerlige Fødsel; og da Griffenfeld havde mærket den Ulyst hun

havde til at indlade sig med ham, havde han for en Tid lyttet til de Forslag, som hans Venner gjorde ham om en Forbindelse med Prinsessen af Sønderborg.

Af den berømte Madame Sevignés Breve om Forholdene ved det danske Hof erfarer man ligeledes, at Kongen begunstiger sin Ministers Frieri til la Tremouille, der er forelsket i Prins Jørgen, og at Tanken om at ægte en borgerligfødt bringer hende til at daane; samt at Dronningen kæmper for Prinsessen af Sønderborg, der i højeste Grad ønsker at ægte Griffenfeld.

Hele Sommeren underholder den danske Sendemand i Versailles Rigskansleren med Beretninger om, hvad man der siger om hans forestaaende Giftermaal, at de fornemste Hofmænd, Prinser og Hertuger ytre deres Forundring over, at han ikke hellere vil have en fransk end en tysk Prinsesse, ja at Ludvig d. XIV havde flere Gange talt med Sendemanden derom og havde tilbudt at montere Griffenfelds Hus. Men da Kongen af Frankrig ikke opnaaede sine Statsøjemed, saa ophørte Tilbudene og han tabte Interessen for Griffenfelds private Anliggender.

Griffenfeld haabede, at han ved sin Aandrighed og Storhed, sin Udholdenhed, Opmærksomhed og Berømmelse, ved Foræringer og ved Kongens Bistand skulde besejre Prinsessens Uvillie imod ham; men hun var ubønhørlig. Han sukkede forgæves for den stolte sydlandske Skønhed og gennemskuede i Lidenskabens Rus ikke med sin sædvanlige skarpsindige Klarhed sine Fjenders Rænkespil. Iblandt dem var den forslagne Ahlefeldt den snedigste. Den forsmaaede Bruds Fætter, Hertugen af Ploen, var den haandfaste Mand, der ved Sofia Moths Hjælp skulde overraske Kongen og fravriste ham Tilladelsen til at sønderrive Griffenfeld. Der gik flere Maaneder med at knytte Traadene i det Næt, der tilsidst omspændte Griffenfeld. Han var fuldt optaget af sine Forretninger og sin Kjærlighed, lod haant om sine Fjender og de Advarsler, han modtog; han gav vel af og til selv de værste af sine Fjender en Advarsel og tænkte i Ny og Næ paa at fjærne dem. At Kongen, der fra Ind- og Udland modtog lutter Lovprisninger over sin og sin Ministers fortræffelige Styrelse, skulde styrte ham, sit eget Værk, skænkede han ikke en Tanke; han arbejdede utrættelig for ham og ænsede ikke, om han derved tilsatte sin Helsen. Den engelske Ministerresident Pauli sagde en Dag til Griffenfeld, kort før hans Fald, efter at have bevidnet ham sin Tak for den Hurtighed,

hvormed han afgjorde alle Sager, som han havde at forhandle med ham, at han bar ingen Omsorg for sit Helbred. Griffenfeld svarede, at, om han end havde tusinde Liv, vilde han gærne ofre dem for sin Herres Tjeneste, og de vilde være en ringe Gengæld for den megen Ære, han havde modtaget af sin naadige Herre. Den godmodige Monark, der var grænseløs svag af Karakter og forfængelig, troede, at det var sandt, at Kansleren forsømte ham, og lidt efter lidt lykkedes det for Hofmændene ikke alene at vende Kongens Hjærte fra ham, men endog at bringe ham til at betragte Griffenfeld som sin Fjende.

Griffenfelds Fjender paastaa, at han 1676 syslede med den Plan at foretage store Forandringer i Besættelsen af de højeste Stats- og Hofembeder. Det var saa naturligt, at den Tanke opstod, da flere af hans fornemste Støtter og trofaste Medarbejdere fra Frederik den tredies Dage netop 1675 og i den paafølgende Vinter afgik ved Døden. I Juli 1675 døde Rentemesteren Grev Mogens Frijs, der altid havde været ham en trofast Ven. I November døde en anden af hans Venner, Generaladmiral Adelaer, i hvis Sted det følgende Aar Hollænderen Tromp indkaldtes for at føre Flaaden. 27 Februar 1676 døde Feltherren Hans Schack efter et langvarigt Sygeleje, og han blev med Griffenfelds Minde afløst af en af hans bitre Fjender, Johan Adolf af Ploen. — Velunderrettede Folk fortalte, at Griffenfeld havde sikret sig Enkedronningens Hjælp og Understøttelse for at faa Kongen til at fjærne alle de Embedsmænd, der vare Griffenfeld ugunstige. Vistnok vare baade Enkedronningen, Dronningen, de kongelige Prinser og Prinsesser ham tilsyneladende meget hengivne; men han lagde for megen Betydning i den Gunst, de viste ham, da den jo skyldtes hans alt formaaende Stilling; og han overdrev den Indflydelse, Enkedronningen havde paa Kongen, der slet ikke syntes om den overdrevne Opmærksomhed, Griffenfeld viste hende, og den Iver, hvormed han vaagede over alt, hvad der vedkom hende. Om hun har tilraadet Griffenfeld en Forandring i Besættelsen af de højeste Stats- og Hofembeder, er ubevist; men det bliver troligt nok, naar man lægger Mærke til den Forvirring, der paakom hende ved Griffenfelds Fængsling, og det Hastværk, hun fik med at forlade København.

Efter Griffenfelds Uvenners Beretning skulde den nye Regering været sammensat saaledes:

Griffenfeld Premierminister, Kristian Lindenov Overhofmester, Holger Vind Vicestatholder i Norge, Jørgen Bjelke Rigsfeltherre, Magdalene Sybille Bjelke Overhofmesterinde, Rathlou Hofmester

hos Kronprinsen, Jens Rodsteen Rigsadmiral, Tromp Generaladmiral, Otto Krabbe Overhofmarskal, Gert Schrøder Gehejmeraad og Oversekretær, Henrik Gersdorf Oberst over Livgarden til Hest, Frederik Gersdorf overordentlig Sendemand ved Kongressen i Nimwegen. — At Griffenfeld har næret Tanken om denne Besættelse af de fornemste Embeder, er jo meget sandsynligt; det var blot Skade, at han ej i Tide fuldførte den.

Til sit personlige Brug havde han dannet sig en ejendommelig Navnefortegnelse over de Personer, han stadig kom i Berøring med.

Kongen hed Jupiter Leonardus, Dronningen Leonardisse, Prinsessen af Tarent Madame, Hertug Johan Adolf af Ploen den bedagede sorte, Magdalene Sybille Bjelke Mysia, Statholder Ahlefeldt altid sig selv lig (semper sibi similis), Kansler Peder Reedtz Pappegøje-Fod, Gehejmeraaderne: Enevold Parsbjerg Monte coculi, Mogens Frijs gran duca, Otto Pogwisch den lykkelige, Kristen Skeel Kaptejn Spartakus, Korfits Trolle Comes, Kristian Gersdorf Mester i Parti, Overfiskal Scavenius Feliciter, Oversekretær Schultz simplex.

II.

Tidsrummet fra 1. Januar til 11. Marts 1676.

Griffenfeld paa Toppunktet af sin Magt. Nyaarshilsener. Kongens Stemning. Gehejmeraadets Møde den 13. Januar. Forskrifter til Henning Meyercrone, dansk Sendemand i Haag. De nederlandske Forhold. Forskrifter til Just Høg, Sendemand i Berlin. Kurfyrstens Optræde. Forholdet til Kejseren og de tyske Stater. Forholdet til Storbrittanien. Rustningerne. Feltherren Hans Schacks Død d. 27. Febr. 1676. Kandidaterne til den ledige Feltherrepost. Hertug Johan Adolf af Ploens Udnævnelse til Overfeltmarskal og Præsident i Krigskollegiet. Generaladmiral Kort Adelaers Død d. 10. November 1675. Underhandlinger med den hollandske Admiral Tromp om at træde i dansk Krigstjeneste. Planen til Felttoget 1676. Et Angreb paa Øen Gotland og en Landgang i Skaane besluttes. Forhandlinger med Nederlandene, Brandenburg og Frankrig. De holstein-gottorpske Sager. I det danske Gehejmeraads Møder 10. Febr. og 9. Marts 1676 besluttes, at de hertugelige Fæstninger skulle ødelægges, og de hertugelige Raader Kielmann senior og hans to Sønner skulle fængsles og føres til København.

Nyaarsdag 1676 staar Griffenfeld paa Lykkens Tinde, og han lægger slet ikke Mærke til de Skyer, der trække op over hans Fremtids Himmel. Han er jo den vise, af alle priste og beundrede Styrer, hvis Foretagender stadig krones med et heldigt Udfald.

Enevoldsmagten har han befæstet, saa den ej kunde rokkes i Hundreder af Aår; i alle Styrelsens Grene, den indenlandske som den udenlandske, har han indført en her til Lands hidtil ukendt Fasthed, Orden og Kraft. Ved at værne om Modersmaalet og bruge det som Forretningssprog, hvilket ene sømmede sig for den dansk-norske Stat, ved med Kærlighed, Udholdenhed og Iver at støtte Videnskaber, Industri, Søfart og Handel, har han vakt Liv i det danske som i det norske Folk og trængt det fremmede Uvæsen tilside. Trods alle de af Sverig optaarnede Hindringer har han erhvervet Grevskaberne Oldenburg og Delmenhorst til sin Konge; og til alles Overraskelse har han skaffet Danmark hele Sønderjylland tilbage. I de Forbund, som under hans Ledelse ere oprettede med Holland, Tyskland og Spanien, ere alle Fordelene paa dansk Side. De nævnte Magter skulde forsyne den dansk-norske Stat med Skibe, Tropper og Penge, uden at den skal gøre synderlig Gengæld. Gærne havde han bevaret Freden, men Sverigs Indfald i Brandenburg, dets Optræde paa den evropæiske Krigsskueplads mod den dansk-norske Stats Forbundsfæller havde Danmarks Krigserklæring til uundgaaelig Følge, og nu stode de nordiske Riger i to modsatte Lejre, hvad Griffenfeld saa ofte indtrængende havde mindet Sverig om, kunde ske, og som han i de første Aar af sin Styrelse saa ivrig havde stræbt efter at afbøde ved Tilvejebringelsen af et nordisk Forbund.

I det forløbne Felttog skyldtes det ham, at Wismar var bleven erobret; og i Vinterens Løb sørgede han for, at mægtige Flaader og Hære rustedes, for ved Foraarets Komme at være rede til at skaffe den dansk-norske Stat Oprejsning for alle de Tab, den havde lidt i de sidste treti Aar. Alle Forberedelser bleve trufne, saa Niels Juel ved første aabne Vande kunde løbe ud for at erobre Gotland, og en Hær samledes paa Sjæland for at føres over til det tabte Skaane. Man kunde stole paa, at Krigen vilde blive ført saaledes, at det var Fædrelandets egne Velfærdssager, der varetoges, og ikke de fremmedes. Med de allieredes Rænker havde han et vaagent Øje.

Ved Aarsskiftet havde Griffenfeld modtaget Lykønskninger fra sine egne Landsmænd som fra Udlændinger. Fremmede Fyrster og deres Ministre, Hollands, Englands, Spaniens, Tysklands og Frankrigs Stormænd sendte ham Skrivelser i Anledning af Aarsskiftet; og trods den overvældende Mængde af Statssager har Griffenfeld Tid til at besvare alle Nyaarsønskerne.

Til Frankrigs Udenrigsminister Pomponne skriver han: Deres

Brev har været mig saa meget kærere, som jeg skatter Deres Venskab højest af alt.

Til Brandenburgs Minister Blumenthal: Jeg har altid holdt Dem for at være dansksindet og vidste forud, at De vilde blive henrykt ved Efterretningen om Wismars Erobring, der er berømmelig for Kongen, som i dette Stykke næst Gud skylder sig selv alt. Af et Prøvestykke at være synes det mig at være et Mesterstykke.

Til Kurfyrsten af Brandenburg skriver han, at han betragter Danmark som bunden med stærke Baand til Brandenburg i denne Krig.

Til Vilhelm den tredie af Oranien: at den Tid snart vil oprinde, da Nederlandenes og de nordiske Staters Kamp for Frihed paa Havet, for Selvstændighed, Handel og Søfart stedse vil være fælles.

Til Avgust af Ploen, at han ej kan finde Ord for at udtrykke den Taknæmlighed, han føler for det Venskab, Hertugen viser ham.

Til Gyldenløve: Jeg ryster aldrig det Venskabsaag af mig, som De har lagt paa mig; alt, hvad De har kært, elsker jeg; om det saa er den mindste af Deres Hunde, saa kæler jeg for den, fordi den hører Dem til. — I Gyldenløves Breve i dette Tidsrum er der dog et Stænk af Ironi. Han skriver til Griffenfeld: Selv om vi faa Krig med Frankrig, saa vil jeg dog aldrig betragte Terlon som min Fjende. Det er ham, jeg kan takke for, at jeg har lært Dem at kende.

Alle Generaler havde ligeledes sendt deres mere eller mindre oprigtige Lykønskninger. Mange af dem, som Arenstorff, Holck og Rantzau, vare kun Døgnfluer, der smigrede og logrede for den mægtige og vare ivrige i at forfølge og pine ham, da han faldt i Unaade. Andre som Weyher, Rysensten, Baudissin, Walter, Rosenkrantz og Meerheim synes virkelig at have næret Hengivenhed for Griffenfeld. De mistænktes derfor efter hans Fald, og de, som ikke bleve i Krigen, udsattes for Drillerier, indtil de toge deres Afsked.

Dengang som nu vilde Generalerne, naar Felttoget var endt, til København, nogle for at hvile sig ud i Familiens Skød, andre for at tilbringe Vinteren ved Hoffet i Munterhed og Glæde. Baade Baudissin, der stod i Østfrisland, Walter, der stod i Mecklenburg, og Karl Arenstorff, hvis Korps stod ved Hamburg, søgte tillige med mange Officerer af de lavere Grader Ministeren om at skaffe dem Kongens Tilladelse til at begive sig til Hovedstaden for at gøre Kongen deres Opvartning. Griffenfeld svarede dem, at han ikke

kunde opfylde deres Begæring, da deres Nærværelse var nødvendig i de erobrede Landsdele og paa Grænsen, hvor der hyppig forefaldt vigtige Begivenheder. Hans rigtige Dom stadfæstedes hurtig, ti Svenskerne gjorde Indfald baade i Mecklenburg, Holstein og Bremen; men, da hver Mand var paa sin Post, bleve de slagne paa alle Punkter, og den vigtige Fæstning Karlsburg ved Weseren erobredes. Om disse Træfninger underrettede Griffenfeld Gyldenløve, der var saa misfornøjet med, at han ogsaa maatte forblive i sit Generalkommando Norge, og fortalte ham, hvor rigtig han havde handlet i at afslaa Generalernes egenkærlige Begæringer.

Statsmændene Jens Juel, Marcus Gjøe, Henning Meyercrone og Just Høg kunde nærmest betragtes som Griffenfelds Medarbejdere. De to sidstnævnte indflettede varsomme Advarsler i deres Lykønskninger og bade ham om at undgaa Snarer, der kunde bringe ham til at snuble. Han takkede dem for den Omhu, de havde for hans Vel, og skrev til dem, at han vilde drage dem nærmere til sig, saa de kunde støtte ham i Kongens Raad: Høg skulde være Formand i Skatkammerkollegiet, og Meyercrone skulde afløse Biermann; men han skrev derom som om noget, der var forbeholdt Fremtiden. Foreløbig skulde Høg blive i Berlin, og Meyercrone, der havde faaet Høgs Plads i Haag, skulde gaa til Nimwegen, hvis Kongressen kom i Stand.

Griffenfeld skrev til Meyercrone, at han stolede paa sin Stjærne; den havde hidtil altid ført ham i sikker Havn. Hans Overmod og Selvtillid voksede med hans Lykke, der jo svarede til hans Ævner. Hans Hovmod, der næredes af den Virak, i hvilken han aandede, bragte ham til at støde Venner fra sig, der talede Sandhedens djærve Sprog. Til den tyve Aar ældre, brave og udmærkede Professor Rasmus Vinding havde han været knyttet i et mangeaarigt Venskab, og Vinding havde uhindret Adgang til Ministeren i dennes Hjem, naar han lystede. Kort forinden Griffenfelds Fald blev han ked af dette utvungne Samkvem og nægtede sig hjemme, naar Vinding vilde besøge ham. Efter flere Gange forgæves at have søgt ham skal Vinding have sagt til sin Kone: «Kansleren skal se sig for, at der ikke forestaar ham et dybt Fald, da han saa ganske foragter sine gode Venner». For at gøre et stærkt Indtryk paa Griffenfeld skrev Vinding et Brev til ham, i hvilket han opsagde ham sit Venskab. Han slutter Brevet med, at han har fornummet, at Venskab kun kan finde Sted imellem Jævninger og imellem dem, som Lighed i Tænkemaade forener. Imidlertid beder han Gud, at han vil bevare Kansleren i Kongens Yndest, at han vil styre ham

og beskytte ham for det offentlige bedstes Skyld. Han, Vinding, priste kun den Lykke, som holdt Stand.

Griffenfeld afbrød efter dette Brev al Omgang med Vinding. Han lagde ikke Mærke til, at han ej længer var Kongens Yndling, og at det Smil, Majestæten modtog ham med, ikke mere kom fra Hjærtet. Kongen var urolig over al den Hyldest, der ydedes hans Rigskansler, over alle de Medailler, der sloges til dennes Ære. Han bildte sig ind, at Ministeren med Villie stillede ham i Skyggen, skønt Griffenfeld altid offentlig talte med den største Ærbødighed, Kærlighed og Beundring om sin Konge, for hvem han gærne ofrede alt. Alligevel lyttede Kongen til, naar Hofkrybet hviskede om, at Griffenfeld var farlig for Kongemagten, at hans Ærgærrighed var umaadelig, at han havde sanket sig store Rigdomme, som han havde besveget sin Herre for. Under disse uhyggelige Forvarsler, der lyde som en Dødsklokkes Ringning, er det, at Griffenfeld i tryggeste Ro og Sikkerhed tager fat paa Statssagerne 1676.

Gehejmeraadet er første Gang samlet den 13. Januar, og Griffenfeld skriver følgende Begyndelsesord i Protokollen, «Efter at være komne hjem med Sejr, begynde vi i Guds Navn igen».

Den første Sag, der behandledes, var Fuldmagten for den Sendemand, der skulde afgaa til Nimwegen, hvor Afsendinger fra de krigsførende Magter skulde samles, for under Storbrittaniens Forsæde at enes om Fredsbetingelserne. Den danske Sendemand i London, Markus Gjøe, havde skrevet til sin Regering 12. December 1675, at de to berømte engelske Statsmænd Temple og Jenkins allerede vare rejste til Nimwegen. Jenkins havde lovet ham, at England vilde støtte Danmark i den gottorpske Sag imod Sverig, hvis «podagristiske og forgældede» Sendemand, Sparre, skulde tage sig af Hertugen af Gottorps Anliggender. Hertugen havde flere Gange hemmelig forgæves henvendt sig til England om Hjælp. Det var Gjøes Mening, at Kongen af Storbrittanien vilde tvinge Nederlandene til at komme til en Forstaaelse med Frankrig inden de spanske og østerrigske Sendemænds Komme.

Kongen besluttede, at Henning Meyercrone, der kort i Forvejen var bleven forflyttet fra Versailles til Haag, skulde optræde som den dansk-norske Stats Sendemand ved Kongressen, saafremt Generalstaterne virkelig besluttede at lade deres befuldmægtigede afgaa til Nimwegen. Pengene til Rejsen skulde han tage af de hollandske Subsidier, og til Forretningernes Bestridelse i Haag skulde han efterlade Sekretærerne Frans Müller, Johan Wibe og Pauli, der skulde drive paa Subsidiernes Betaling i rette Tid, den

hollandske Flaades Opsejling til Øresund og Sendelsen af Krigsfornødenheder til Norge. Inden Meyercrone gjorde Alvor af at forlade Haag skulde han dog først gøre sit bedste for at bevæge Hollænderne til at udeblive fra Kongressen, og først drage afsted, naar alle hans Anstrængelser i saa Henseende viste sig frugtesløse. Han skulde forestille Prinsen af Oranien og Stor-Pensionær Fagel, hvor lidet sømmeligt det var af dem, at de, for hvis Skyld baade Danmark, Brandenburg og flere Stater vare styrtede i Krig, nu vilde være de første, der sendte Fredsunderhandlere til Nimwegen og tiggede om Fred, inden de havde gjort nogen som helst Aftale om Betingelserne med deres Forbundsfæller. Efter den danske Konges Mening vilde det være skadeligt for Holland, at det greb til med en slig Begærlighed. Det vilde kun tjene til, at Frankrigs Fordringer bleve haardere. Man maatte hellere give sig Stunder og spænde Kræfterne til det yderste i det kommende Felttog. Sverig vilde man da faa Bugt med, og Frankrig vilde fremtidig med større Besindighed søge at holde Fred, naar det saa, at dets ene Arm var bunden, og at den dansk-norske Stat tillige med Hollands øvrige allierede havde baade Villie og Ævne til at hjælpe Hollænderne, naar de kom i Nød. Foretrak Generalstaterne en hurtig for en sikker Fred, saa skulde Meyercrone bevæge dem til at hjælpe Kongen af Danmark med, at Frankrig lod sin allierede Sverig i Stikken. Han maatte paa sin Herres Vegne tilbyde Hollænderne Handelsfordele paa Østersøen, Lettelse i Øresundstolden og alt, hvad de begærede i Voldgiftssagen og i Handelen paa Afrika, naar de kun vilde hjælpe den danske Konge til at sætte hans Riger i samme Stand, som de vare forinden Freden paa Brømsebro 1645.

Kom Kongressen alligevel i Stand trods alle disse Forestillinger, saa skulde Meyercrone tilbyde Generalstaternes Sendemænd paa Kongressen i Nimwegen de samme Indrømmelser for at bevæge dem til med Kraft at tage sig af den dansk-norske Stats Interesser. Med Franskmændene skulde han bære sig ad og føre det samme Sprog, som han med saa stort Held havde betjent sig af ved det franske Hof til sin Konges Fordel. Han skulde bringe dem til at lade Svenskerne fare og i det mindste sætte igennem, at de ikke med tilbørlig Kraft støttede deres Interesser. Med Brandenburgs Afsendinger skulde han stille sig paa den fortroligste Fod og betro dem det imellem Kongen og Kurfyrsten sluttede hemmelige Forbund; dog burde han iagttage en vis Forsigtighed overfor den brandenburgske Minister Schwerin, der holdtes for at være fransksindet. Skulde Hertugerne af Mecklenburg fremkomme

med Fordringer paa Wismar, saa burde de rent ud afvises. Wismar med tilhørende Stykke Land skulde ved Fredens Slutning tjene til Bytte for de Provinser, der vare fratagne den dansk-norske Stat i forrige Krig. Var der nogen, der vilde forsøge paa at røre ved det, som var hændet Gottorperen i Rensborg, havde han at afvise dem med de Ord, at det var en huslig, mellem Kongen og Hertugen af Gottorp afgjort Sag, der ikke hørte herhen, og som der ikke paany burde rippes op i. Da den danske Flaade havde spærret Adgangene for de Tropper, med hvilke Sverig vilde undsætte Bremen, og da danske Tropper havde deltaget i Landskabets Erobring, saa skulde han fordre, at Danmark beholdt et Stykke af svensk Bremen.

Kunde Meyercrone ikke trænge igennem med den Fordring, at Grænsen imellem Danmark-Norge og Sverig atter skulde være der, hvor den var forinden Freden paa Brømsebro, saa burde han i hvert Fald ved sin Dygtighed opnaa, at de Provinser tilbageleveredes, der med Billighed kunde forlanges.

Da der skulde mindst to Afsendinger fra hver af de krigsførende Stater ved Kongressen, saa skulde Statholder Ahlefeldt senere sendes til Nimwegen, naar alt foreløbig var ordnet.

Med disse Forskrifter for Øje væmmes man over den Beskyldning, som Griffenfelds Fjender faa Uger efter kom med, at han havde begunstiget Sverigs, Frankrigs og Gottorps Interesser. Griffenfeld bad derfor blot sine strænge Dommere om, at hans Forskrifter til Meyercrone maatte blive fremlagte, saa vilde man deri finde den fuldstændigste Retfærdiggørelse, finde, at det var usandt, naar man beskyldte ham for at have været fransk- og svensksindet. Han havde netop draget Omsorg for, at Krigen, da den var begyndt, fortsattes med Kraft. Ene ham skyldte man Wismars og Gotlands Erobring samt Planen til Skaanes Erobring, der var bleven udført i Maj, hvis han ej var bleven styrtet. Det var hans Fortjeneste, at Danmark understøttedes kraftig af sine Forbundsfæller, og at Frankrig viste den store Ligegyldighed imod Sverigs hyppige Anmodninger, der stadig gik ud paa, at Frankrig baade for Sverigs og Gottorps Skyld skulde erklære Danmark Krig. Griffenfeld var vis paa i Felttoget 1676 at tvinge Sverig, og de, der styrtede ham, vare Danmarks værste Fjender.

Meyercrone viste sig værdig til den Tillid, der skænkedes ham. Den Frygt, man nærede, for at Hollænderne vilde trække sig ud af Kampen efter at have indfiltret Danmark i Krigen, var ikke ganske ugrundet. I Januar havde de sluttet et Handels-

forbund med Sverig, og de havde, tvært imod de med Danmark sluttede Forbund, uden at træffe nogen Aftale med deres forbundne, sendt flere af deres ypperste Statsmænd til Nimwegen for paa egen Haand at træffe Bestemmelser om Fredsbetingelserne. De yppede Kiv med Kongen, i Anledning af at han havde lagt danske Tropper i Vinterkvarter i Østfrisland, uagtet det var sket efter kejserlig Anvisning. Meyercrone, der strags efter sit Komme til Haag havde sat sig paa en fortrolig Fod med de hollandske Statsmænd Beuning og Haaren, bilagde de opkomne Misforstaaelser og opfattede de politiske Forhold med et klart Blik. De danske Tropper, der stode i Østfrisland, fik Tilhold om at rømme dette Landskab, saa snart Felttoget aabnedes. Det var jo noget, der fulgte af sig selv. Baudissin og hans tilforordnede, Hespen, modtoge gennem Griffenfeld Kongens Tak for den koldsindige Maade, paa hvilken han havde afvist Generalstaternes stormende Begæringer. Han havde ladet dem forstaa, at det ikke altid er dem, der skrige højest, som komme videst.

Meyercrone skrev hjem, at den Handelstraktat, Nederlandene havde sluttet med Sverig, var ved sin Udførelse stødt paa uovervindelige Hindringer, saa Griffenfeld i Slutningen af Januar var paa det rene med, at den kunde regnes til de «apokryfiske» Bøger. Han befalede nu, at Meyercrone skulde opsætte sin Rejse til Nimwegen indtil videre. De nederlandske Sendemænd, der vare dragne ind i denne By, fik Lov til at vænte i lang Tid paa de andre krigsførende Magters Sendemænd. Spaniolerne, der skulde rejse gennem Frankrig, havde skrevet til Paris efter Passer, men, da Franskmændene forinden Kongressens Aabning og Vaabenstilstandens Indtrædelse vilde erobre alle Fæstningerne i den sydlige Del af de spanske Nederlande, kom «Donnerne» til at vænte i adskillige Maaneder efter deres Passer. De østerrigske Sendemænd, der aldrig forhastede sig, væntedes først til Nimwegen langt hen i Aaret, saa man kunde forudse, at Fuldmagterne først vilde blive udvekslede hen paa Efteraaret. Hollænderne opgave derfor Haabet om Fred i dette Aar og rustede af alle Kræfter.

Just Høg, der var bleven forflyttet fra Haag til Berlin, var ligeledes sit Kald voksen. Griffenfeld havde forberedt ham paa, at han paa sin nye Post vilde faa Brug for al sin Snuhed, ti man fandt aldrig Kurfyrsten, hvor man havde sluppet ham. I Januar gik denne Fyrste svanger med den Plan at slutte en særskilt Fred med Sverig paa samme Maade, som Generalstaterne havde baaret sig ad med Spanien 1647; men, da Sverig ikke var

villigt til at købe Kurfyrstens Venskab med Afstaaelsen af Pommern, forsikrede han Høg, at, havde det ikke været for Kongen af Danmarks Skyld, der ene havde taget sig af hans forstyrrede Sager, saa havde han nu sluttet Fred med Sverig.

Det var altsaa ikke meget paalidelige Forbundsfæller, den dansk-norske Stat havde; man maatte være forberedt paa, at de begge kneb ud, lode os i Stikken og sluttede Fred med Sverig og Frankrig, naar de saa deres Fordel derved. Saa længe Griffenfeld stod for Styret, var der imidlertid ingen Fare paa Færde. Han vilde forstaa at skaffe sit Fædreland de Fordele, som de øjeblikkelig gunstige Forhold tilbøde os, men hvorledes vilde det gaa, naar Stympere skulde trække Tov med Frederik Vilhelm af Brandenburg og Vilhelm af Oranien? Høg fik Befaling til at glæde Kurfyrsten med den Efterretning, at en dansk Flaade vilde stikke i Søen senest i April og afskære Sverig fra enhver Forbindelse med dets tyske Provinser. End videre skulde han meddele ham, at den danske Hær vilde gøre Landgang i Skaane, og en norsk Hær rykke imod Gøteborg. To danske Hærkorpser vilde blive efterladte i Nordtyskland; det ene skulde anvendes imod Stade, og det andet, der stod i Mecklenburg, skulde understøtte Kurfyrsten, naar han forlangte det. Til Gengæld for den Hjælp, Kongen af Danmark saaledes ydede i dette Aar, og den, som han det forrige Aar havde ydet til Brandenburgs Befrielse og et stort Stykke af Pommerns Erobring, haabede han, at Kurfyrsten, naar hele Pommern var erobret, vilde hjælpe Kongen i Skaane, hvis han trængte til Understøttelse. Høg skulde anmode Kurfyrsten om, at de samme kurfyrstelige Tropper, der havde kæmpet i det svenske Landskab Bremen i det forrige Aar, atter maatte støde til de danske Afdelinger, der gik imod Stade, og stilles under General Baudissins Befaling. Alt, hvad der vedkom Hertugdømmerne Bremen og Verden, maatte aftales i Forvejen mellem de brandenburgske og danske Ministre, saa de talede af én Mund, da man ellers ikke kunde faa Bugt med de braunschweig-lüneburgske Fyrster og Biskoppen af Münster. Naar hele Landskabet var erobret, ønskede Kongen af Danmark kun for sin Part at beholde Stade Told og Distriktet fra Freiburg til Nien Kirke samt Krudsand for den frie Forbindelses Skyld med Oldenburg. De braunschweig-lüneburgske Stater voldte idel Bryderi, og der hørte hele Griffenfelds Mesterskab til for at bringe dem til at arbejde i Danmarks Interesse. Næppe var Griffenfeld styrtet, før de braunschweig-lüneburgske Stater trak sig ud af Forbundet med Danmark.

Høgs Meddelelser stemte i høj Grad Kurfyrsten for Krigens Fortsættelse. Han forstærkede altsaa sin Hær ved store Hvervninger og skrev til Kongen af Danmark, at han haabede, at Gud vilde velsigne hans Vaabenfærd, saa han i Sommerens Løb kunde erobre hele Pommern. Griffenfeld takkede Høg, fordi han havde opflammet Kurfyrstens sunkne Mod, og erindrede ham om, at han var ved et Hof, der idelig maatte holdes til Ilden, et Hof, hvis Maade at underhandle paa baade var fordringsfuld, tvetydig og kilden. Kurfyrsten havde mange Ønsker, og Høg maatte for at holde sig i hans Gunst besørge hans private Begæringer, snart om Ansættelse af preussiske Junkere i den danske Hær, snart om danske Hingste til hans Stutterier. Kurfyrsten vilde have mørkebrune jyske Hingste. Kurfyrstinden ønskede et Spænd af Morenkopper, en anden Gang vilde hun have et Spænd Svedfukser til daglig Brug. Griffenfeld lovede, at han skulde sørge for, at Kurfyrsten fik Hingstene. Firspændene til Kurfyrstinden skulde ogsaa blive leverede, skønt han forudsaa, at der vilde blive gjort store Ophævelser over saadanne Bagateller. Han mindede Høg om at sende ham en Fortegnelse over Indtægterne af Øen Wollin, som Kurfyrsten havde forlenet ham med.

Ved de dygtige Sendemænd i Wien, Lilliencron og Schrøder, udvirkede Griffenfeld, at Kejseren drog de østerrigske befuldmægtigedes Rejse til Nimwegen i Langdrag og gav Løfte om kejserlige Hjælpetropper, hvis man skulde trænge til dem. Da Kejserens Sendemand i København begærede paa sin Herres Vegne at erfare Kristian V's Mening, i Anledning af at Frankrig havde anmodet Kejseren om, at der maatte udnævnes en særlig Sendefærd til Nimwegen for at underhandle om Fred i den tyske Kejsers Navn, hvilket denne af flere Grunde ikke syntes, at han kunde samtykke i, særlig fordi det vilde tyde paa en utidig og alt for stor Begær efter Fred, og desuden udelukkede det Hensyn, man skyldte sine Forbundsfællers Velfærd; — svarede Griffenfeld i Kongens Navn den østerrigske Sendemand, at hans Konge var fuldkommen enig med Kejseren i hans højst fornuftige Betænkning. Det var bedst at blive ved, hvad der var Skik og Brug, saa det ej fik Udseende af, at det tyske Rige skilte sin Sag fra Kejserens og stræbte efter at blive nevtral.

Storbrittanien, hvis Handel i de nordiske Have led stort Afbræk i denne Krig, havde tilkendegivet den danske Sendemand i London, Markus Gjøe, at det var dets alvorlige Hensigt at formaa de krigsførende Magter til at slutte en hurtig Fred. Dets Regering

forlangte nøjagtig Underretning, om engelske Handelsflaader med Sikkerhed kunde fare paa Østersøen uden at forulempes i deres Handel paa Sverig. Griffenfeld sendte denne Forestilling til Jens Juel, der opholdt sig i Norge, og bad ham meddele sig hans Tanker og Meninger om dette Spørgsmaal i en udførlig Betænkning. Dermed hengik lang Tid. Det var ikke første Gang, at Griffenfeld raadførte sig med Juel, inden han tog en afgørende Beslutning. Uheldigvis for Storbrittanien var det sunket saa dybt under den Vellystning, der regerede det, at ingen tog Hensyn til dets Ønsker. I samfulde tre Aar var Kongressen samlet i Nimwegen, inden det blev til Alvor med Fredsunderhandlingerne.

Trods de Uheld, der havde ramt Frankrig i de foregaaende Aar, havde det endnu stor Overvægt over sine Fjender, af hvilke Østerrig og Tyskland endnu vare svækkede efter Trediveaarskrigen og ved Tyrkernes idelige Indfald. Spanien var hensygnet efter Kampen med Nederlandene. Det sidstnævnte Land var det eneste, der gav Forbundet imod Frankrig Kraft; men Frankrig havde endnu ikke opgivet Haabet om at kue de frie Nederlændere. Da Krigens Fortsættelse altsaa var en afgjort Sag, og Griffenfeld havde faaet Vished for, at Forbundsfællerne i det mindste ikke vilde svigte i dette Aar, traf han alle Anstalter til at begynde Felttoget baade til Søs og til Lands med saa overlegne Stridskræfter, at et lykkeligt Udfald kunde væntes. Han betroede sine Venner, at han havde det sikre Haab, at det vilde falde i Kong Kristians Lod at skaffe de Provinser tilbage, som vare tabte i de sidste treti Aar.

Til Overfeltmarskal udnævntes ved Aarets Begyndelse i Hans Schacks Sted, der var bunden til Sygelejet, den dygtige General, Hertug Johan Adolf af Ploen, der i Felttogene 1674 og 75 med saa megen Hæder havde ført de braunschweig-lüneburgske Tropper imod Franskmændene; og, da Schack døde den 27. Februar 1676, udnævntes Hertugen af Ploen tillige til Præsident i Krigskollegiet. Der findes ingensteds Spor til, at Griffenfeld anede, at han havde noget udestaaende med Hertug Johan af Ploen, end mindre nogen Idé om, at Ploen var hans Dødsfjende, og at hans Velmagtsdage vare talte, da Ploen udnævntes til Overfeltmarskal. I sine Breve til Høg, Meyercrone og til Broderen Avgust af Ploen, der var Guvernør i Magdeburg, fortæller Griffenfeld meget kort, at Kongen har udnævnt Hertugen af Ploen til Overfeltmarskal. Til Gyldenløve skriver han den 21. Januar: Hertug Johan Adolf er bleven Overfeltmarskal, da Schack ej er i Stand til at forlade sit Sovekammer.

Hertugen er en kæk Mand, hvis Erfaring og Dygtighed ere lige saa store som hans Mod.

Det er sikkert, at Griffenfelds Fjender medvirkede til Ploens Udnævnelse; de fandt i ham et brugeligt Redskab til at beherske Kongen og styrte Griffenfeld. Naar han havde udført det Ærinde, skulde han kastes bort, ti hans myndige, pirrelige Væsen behagede ingenlunde Hofmændene. Der var mange foruden Johan af Ploen, der havde attraaet Overgeneralsposten. Der var dennes Broder, Hertug Avgust, Kommandant i Magdeburg; Prins Frederik af Homburg, der havde mistet et Ben i svensk Krigstjeneste ved Københavns Belejring, og hvem Brandenburgerne kunde takke for Sejren ved Fehrbellin; endelig var der de danske Generaler Gyldenløve, Weyher og Karl Arenstorf. Johan Adolf fik Posten, og Griffenfeld havde ingen Anledning til at gjøre Indvendinger, da hân skattede Hertugens ubestridelige Talent som Feltherre og Organisator. Baade Østerrig og Nederlandene havde tilbudt ham at føre deres Hære, og Østerrig havde tidligere ved Griffenfelds Bestræbelser udnævnt ham til Feltmarskal og skænket ham et smukt Kyradserregiment.

Generaladmiralen Kort Adelaer var død den 5. November 1675. Rigsadmiralen Henrik Bjelke var gammel og havde længe ophørt med at gaa til Søs. Efter Adelaers Død henvendte den danske Regering sig til Nederlandene og hvervede en af deres berømteste Admiraler, Kornelis Martenzoon Tromp, til Fører for den danske Flaade. Om Niels Juels Udnævnelse til Overadmiral var der den Gang slet ikke Tale. Det var først efter Tromps Ansættelse, at Juel optraadte som selvstændig Admiral. Men Erobringen af Gotland og de mange Sejre, han vandt 1676 og 77, viste rigtig nok snart baade Regering og Folk, at de ej havde behøvet at ty til Holland for at faa en Admiral. Af nedenstaaende Brev fra Griffenfeld til de to danske Sendemænd i Haag, Meyercrone og Klingenberg, ser man, at det var efter omhyggelige Forhandlinger imellem den danske Regerings Sendemænd og Admiral Tromp, at dennes Indkaldelse skete. «Af eders Breve af 6. og 13. Februar ser jeg med Glæde, at I have indledet Underhandlinger med Tromp om at træde i dansk Krigstjeneste, og jeg takker eder, fordi I have tænkt paa Kongens Pung. Imidlertid vil Hans Majestæt dog tilstaa ham den Løn, han forlanger, tillige med Bordpenge og de Prispenge, han gør Fordring paa, forudsat, at han forpligter sig til for bestandig at gaa i Kongens Tjeneste. Hans Majestæt er heller ikke uvillig til i Fredstid at give ham nogle Maaneders aarlig Orlov, som han

kan tilbringe i Holland. Men Hovedpunktet bliver, at han træder fuldstændig i Hans Majestæts Tjeneste, og ikke blot for et eller to Felttog; ti det er under Hans Majestæts Værdighed at betro sin Flaade og give Generaladmirals Karakter til en Officer, der ej fuldstændig afhænger af ham». Tromp var den Gang næst Ruyter den berømteste Admiral i Evropa. Han var Prinsen af Oraniens Ven og fortrolige og yndet af hele det herskende Parti i Holland. Ved hans Bistand haabede Griffenfeld at faa bedre Haand i Hanke med Generalstaterne.

Den 26. Januar 1676 forelagde Griffenfeld efter Kongens Befaling Krigskollegiet følgende Poster til Overvejelse.

1. Om Sverig i Aar kunde tilføjes størst Skade til Lands eller til Vands; om den største Vægt derfor skulde lægges paa Flaaden eller paa Hæren; og om man burde gaa offensiv eller defensiv tilværks.
2. Dersom det største Foretagende skulde ske med Landhæren, hvor man da kunde vænte at udføre Stødet med det største mulige Haab om en sikker Vinding. Om det burde foretages
   fra Holstein imod Sverigs tyske Provinser, eller
   fra Norge ind i Hjærtet af Sverig, eller
   fra Sverig imod Skaane, eller
   fra alle tre Steder paa én Gang, og da med hvilken Styrke paa hvert Sted.
3. I Fald der skal gøres Landgang i Skaane, hvilke Forberedelser der da burde gøres. Troppernes Tal, som skal anvendes hertil. Førselsskibenes Tal, med hvad videre der behøves til Togets Udførelse.
4. Om og hvorledes Forbindelsen kunde vedligeholdes med den norske Hær.
5. Hvilke Tog Flaaden i Aar skal udføre til Felttogets lykkelige Udfald.

Krigskollegiets Betænkning skulde forfattes skriftlig og hurtigst muligt. Skulde et eller andet af Medlemmerne have en fra de øvrige afvigende Mening, saa skulde han ligeledes indgive den skriftlig og frit ytre sin Mening. Ingen burde hindres i at sige med Troskab det bedste, han vidste. Overfeltmarskallen skulde foreholde alle Sagens Vigtighed og indprænte dem at bevare den strængeste Tavshed, ti den er Sjælen i alle Anslag, om hvad der bør udføres.

Alle Koncepterne til Felttogsplanen og Rustningerne 1676 ere skrevne med Griffenfelds egen Haand. Med Klarhed forelægger

han Krigskollegiet og Admiralitetet de Planer, de have at vælge mellem, og hvad man bør overveje, hvis Krigen skal skaffe gode Frugter. Krigskollegiets Medlemmer vare: den nylig udnævnte Overfeltmarskal Hertugen af Ploen (da den gamle Hans Schack paa Grund af Sygdom ej kunde møde), Rigsmarsken Joakim Kristof Kørbitz, Overstatholderen Jørgen Bjelke, Generalkrigskommissæren Otto Pogwisch, Generalerne Niels Rosenkrantz og Frederik Arenstorff, Borgmester Jørgen Fog og Sekretær i Krigskollegiet Henning Meyer.

Allerede den 30. Januar besvarede Kollegiet den ovenanførte Skrivelse saaledes:

1. Eftersom intet kan tænkes udført, inden Flaaden er rustet, bør dennes Tiltakling ske hurtigst muligt. Baade Flaadens og Hærens Styrke bør øges i saa høj en Grad, som Midlerne tillade det. Krigskollegiet er af den Formening, at den største Skade i Aar kan tilføjes Sverig til Lands.
2. Hovedforetagendet bør ske med Landhæren imod Skaane. Hvis de allierede begære Hjælp imod Sverigs tyske Provinser, kan der overlades dem 2000 Fodfolk, 1000 Dragoner og 500 Ryttere under General Baudissin. Det er ikke tilraadeligt at sende noget af den i Danmark staaende Hær til Norge, paa Grund af Vanskelighederne med Forplejningen i dette Rige. Norge maa støtte det skaanske Tog ved at rykke ind i Sverig med sin egen Hær. Til at bryde frem med Angrebshære baade fra Norge, Sjæland og Holsten havde vi ikke Folk nok. Alene imod Skaane krævedes der 15,000 Mand.
3. Om alt, hvad der behøvedes til det skaanske Tog, vilde Generalitetet forhandle med General-Krigskommissariatet, der skulde ordne alt vedkommende Rekruteringen, Artilleriets og Magasinernes Indretning, Forplejningen og Lønningen.
4. Saa snart man fra Sjæland gjorde Landgang i Skaane, skulde den norske Hær gaa over den svenske Grænse. Forbindelsen imellem de to Hære skulde vedligeholdes ved hurtige Sejlere og Spioner.
5. Flaaden skal snarest muligt begive sig ud i Østersøen og kun efterlade de fornødne Skibe til at dække Hærens Overførelse til Skaane og til at blokere Gøteborg. Kunde kun 30 Krigsskibe blive rustede, formente Kollegieherrerne, at Sverig ikke vilde vove noget Slag, da de fleste af dets tyske Havne vare spærrede, og dets Flaade altsaa i Tilfælde af Uheld maatte ty enten til Kalmar Sund eller til Stockholms

Skærgaard. — Ved at udsende smaa Fregatter og Kapere kunde man gøre Farten usikker og forhale Flaadens Rustning.

At lade Flaaden foretage en Landgang paa Gotland fandt Kollegiets fuldstændige Bifald. Øens Besættelse vilde være af stor Vigtighed: Flaaden kunde da ligge for Anker, proviantere sig og hindre Tilførsel til Sverig.

Kollegiets Indstillinger sattes ufortøvet i Værk. Den 17. Februar tog Kongen følgende Beslutning i Gehejmeraadet. Flaaden rustes med største Il, saa at i det mindste 16 Linieskibe ere klare til at stikke i Søen inden fjorten Dage. Med denne Flaade, paa hvilken der indskibes 2000 Fodfolk, forsøger Niels Juel at bemægtige sig Gotland. Hvis Foretagendet lykkes, bliver han liggende ved Øen, afskærer Tilførslen til Stockholm og hindrer den svenske Flaade i at løbe ud.

I samme Møde besluttedes, at der skulde samles en Hær paa 15,000 Mand ved København, og alt gøres klart til at overføre den til Skaane.

For at holde Strømmene rene for Kapere og holde Farten fri imellem Rigerne skulde der krydse fire Orlogsskibe imellem Jylland og Norge. En Flaade paa alle norske Defensionsskibe skulde blokere Gøteborg.

Foruden de tretten Skibe, Hollænderne havde lovet at lade støde til den danske Flaade, skulde Meyercrone udvirke, at de endnu sendte nogle Skibe, der kunde forstærke Blokade-Eskadren i Gøteborgs Skærgaard. Han skulde begrunde dette Forlangende med, at Generalstaterne dertil kunde anvende de seks Skibe, som de havde lovet Hertugerne af Braunschweig-Lüneburg til Fæstningen Stades Belejring. Denne Fæstning vilde næmlig hurtigst falde, naar den svenske Flaade, der skulde bringe Undsætning, blev indstængt i Gøtaelv.

Statholder Gyldenløve, der hele denne Vinter opholdt sig i Norge, fik ved en hurtigsejlende Fregat Meddelelse om de Foretagender, der skulde udføres. Til den norske Hærs Forsyning sendtes der Korn fra Danmark og Krigsfornødenheder fra Holland. Alt, hvad der vedkom Felttogets Begyndelse, ordnedes altsaa i Gehejmeraadets Møde den 17. Februar. Forberedelserne til Gotlands Erobring og Landgangen i Skaane dreves med en saadan Kraft, at Flaaden var sejlklar midt i Marts og Hæren paa Krigsfod midt i April.

Om det Liv og den Hurtighed, hvormed Griffenfeld forstod at

bringe Rustningerne til at skride fremad, ville vi anføre nogle enkelte Træk.

Den 1. Januar 1676 erholdt elleve Regimentschefer af Fodfolket, hvis Afdelinger skulde anvendes ved det allerede den Gang paatænkte Felttog i Skaane, Befaling til at være marchefærdige d. 1. April. Befalingen, der udstedtes i det danske Kanselli, udgik i følgende fyndige Kansellistil til hver af de elleve Regimentschefer: Den 1. April skal Regimenterne være marchefærdige, hvert med otte Kompagnier paa hundrede Mand, og hver Oberst erholder herved tusind Rdr. til at hverve de manglende Nummere. «Skulde disse Penge ikke forslaa», hedder det i Skrivelsen, «saa skal efter Sagens Beskaffenhed strags skikkes flere Penge; men Obersten kan ogsaa forskyde noget, hvilken Nidkærhed og Iver for vor Tjeneste vi kongelig og vel senere ville erstatte ham med al vor kongelige Naade, og de forsømmelige og nachlässige derimod med deres Regimenters Understikkelse anse.» Det satte Liv i Regimentscheferne. Da ingen ønskede at faa sin Afdeling opløst og dermed se sin Stilling og Formue ødelagt, varede det ikke længe, inden Krigsstyrken var tilvejebragt. Alle utjenstdygtige fjærnedes, og Johan Adolf af Ploen, der fik Anførslen over denne Hær, som var samlet ved hans og Griffenfelds Omsorg, erklærede, at han aldrig havde skuet en stoltere Hær. Der var slet ingen Vakancer, og den havde i Juni 1676, kort forinden Indskibningen til Skaane, i alt 21 syge i en Hær paa 16,000 Mand, vistnok et enestaaende Særsyn i Krigshistorien. Men det forstaar sig, med Griffenfeld og Ploen faldt ogsaa Hæren sammen. Under deres usle Efterfølgere var der altid paa Grund af slet Forsyning og Brist paa kraftig Styrelse langt flere syge end sunde i Hæren.

Den 29. Februar 1676 underrettede Griffenfeld i en Skrivelse, der undertegnedes af Kongen, Statholderen i Norge, Grev Gyldenløve, og dennes tilforordnede, Baron Jens Juel, om, at Fjendens Hensigter og den lagte Felttogsplan nødvendiggjorde, at Norge maatte hjælpe sig med sine egne Kræfter. Den norske Hær maatte være rede til Indfald i Sverig i April, paa hvilken Tid Kongen vilde føre sin Hær over til Skaane. Af Skrivelsen fremgaar, at Griffenfeld ikke nærede nogen Tillid til Gyldenløves Planer.

«Eftersom vi, det første Aarstiden tillader det, ville udføre et Foretagende med vor Flaade i Østersøen; og der gaar det Rygte, at Svensken agter sig i Søen med en betydelig Flaade, som de selv udbrede, skal blive paa 60 Skibe; saa kan vi ikke dele vor Flaade, men tvinges til at sende den saa stærk som muligt ind i

Østersøen. Vi tilskreve eder derfor med Posten og sende eder nu for Sikkerheds Skyld en Genpart, at I strags lade udruste otte af de bedste Defensionsskibe til at krydse for Gøteborg og til at iagttage, hvad der kræves for Norges Sikkerhed. Hvad det begærte Rytteri vedkommer, da tilstæde hverken Vanskelighederne ved Overfarten eller vort eget Øjemeds Nødvendighed, at saadant kan ske. Desuden mener man her, at deroppe kan der formedelst Landets Beskaffenhed kun drages liden Nytte af Rytteri. Vi ville være betænkte paa at sende eder noget Fodfolk derop, naar vi ere komne paa det rene med, hvor meget Folk vore allierede begære, og derefter have gjort Overslag, hvad vi kan undvære. Ni tusinde Tønder Korn, halvt Rug og halvt Byg, vorder eder tilstillet i disse Dage. Vor overordentlige Sendemand i Haag, Henning Meyercrone, indkøber til eder 15,000 Alen Klæde, 5000 Par Sko, 8000 Par Strømper, 2000 Piker, 5000 Kaarder med Livremme, 500 Karabiner med Remme, 500 Par Pistoler og 500 Sadeler med øvrige Hestetøj til Militsens Fornødenhed, hvorom I med ham korresponderer. Ellers er det vor Dessein at udføre vort fornemste Foretagende i dette Aar i Skaane og begynde dermed i April, hvorom vor Overfeltmarskal, Fyrsten af Ploen, paa vore Vegne giver dig omstændeligere Efterretning. Vi saa derfor gærne, at deroppe blev gjort Anstalt, at du, vor Statholder, med et Korps paa syv tusinde Mand, hvor, naar og paa hvad Maade det efter afholdt Raadslagning dig bekvemmest synes, gjorde Fjenden Afbræk, eller i det ringeste søgte at bringe saa meget tilveje, at Fjenden dog maatte tage Hensyn til dig og sætte en Del af sin Styrke imod dig og derved lette vort Angreb paa Skaane. Saasom vi vide, at, naar en Diversion i saa Maade skal ske, bør Anstalterne staa i Forhold til Midlerne, og, har Generalen ikke fuldt Kendskab til disse, saa fatter han vidtløftigere Planer, end der kan udføres, eller og en god Lejlighed forsømmes, — saa ville vi (som dog Overinspektionen over Kommissariatet Statholderen som Statholder tilkommer), at du, Baron Juel, vor Statholder altid vel underretter om Krigsfonden og Midlernes Beskaffenhed, og du, vor Statholder, bemældte Baron Juel til alle forefaldende Raadslagninger medkalder, og i saa Maade den ene rækker den anden Haanden til vor Tjenestes Fornødenhed. Og derfor, naar Lejligheden tillader, at I tilsammen ere, I da eders Relationer til os med hverandre begge underskrive, hvorved da os den Kedsomhed betages, at læse to Gange én Ting, og eder den Umag spares, om én Ting at forfatte tvende Beretninger. For al Ting ville vi, at I træffe de bedste

Foranstaltninger deroppe, som det er muligt, som vi og hernede i lige Maade agte at gøre; at vi fra eder og I fra os en Gang om Ugen om al Ting, hvad forefalder, kunde have fuldkommen Kendskab.» Hafn. d. 29. Febr. 1676.

Alle vore allierede haabede, at den dansk-norske Stat som tidligere vilde drage Kastanierne ud af Ilden for dem; men deraf blev der intet, saa længe Griffenfeld var Rigskansler. Først da han var stødt til Side, trak dens allierede sig ud af Krigen, efterhaanden som de saa deres Fordele sikrede eller deres Lande truede, uden at tage mindste Hensyn til Danmark, der tilsidst ene maatte trække Læsset og gik ud af Krigen med tomme Hænder.

Kurfyrsten af Brandenburgs Sendemænd, Brødrene Brandt, tryglede Kongen om at begynde Felttoget i Pommern og hjælpe deres Herre med Erobringen af dette Landskab og Øen Rügen, saa vilde Kurfyrsten gærne senere hjælpe Kongen med at udføre hans Planer. Men Griffenfeld forestillede Kongen, at man maatte blive fast ved de engang tagne Beslutninger og betyde Kurfyrsten, at det var ingen ringe Styrke, der efterlodes til hans Hjælp i Tyskland. Hvis man førte Krigen for Brandenburgs Interesser isteden for sine egne, saa vilde de allierede slutte Fred, naar de havde faaet, hvad de attraaede, og man kunde skyde en hvid Pind efter Kurfyrstens Hjælp. Dette Afslag smagte ikke Kurfyrsten, og han, der selv aldrig gik den lige Vej, talte med Bitterhed om Griffenfelds indviklede [1]) Veje.

Ligeledes fraraadede Kansleren sin Konge at give efter for Brandenburgs, Østerrigs og Spaniens Anmodninger om at erklære Frankrig Krig, da det var af største Vigtighed, at han ikke, naar der sluttedes Fred med Sverig, tillige var i Krig med Frankrig, saa at dette Rige kunde tiltrodse sig Ret til at diktere Fredsbetingelserne. Efter hans vise Raad forlangte den danske Regering af sine allierede, som en nødvendig Betingelse for at kunne erklære Frankrig Krig, en saa stor Forøgelse af Penge, Hjælpetropper og Toldrettigheder, at de foreløbig holdt inde med deres Anmodninger. Griffenfeld vedblev med Held at holde Frankrig hen med Forsikringer om, at det vilde erfare Kongen af Danmarks hengivne Sindelag for den franske Krone paa Kongressen i Nimwegen. For ydermere at bevæge Frankrig til ikke at gøre Begyndelsen og erklære den dansk-norske Stat Krig, forestillede Griffenfeld gennem Terlon Frankrigs Udenrigsminister, at Kongen af Frankrig i nærværende Øjeblik ikke

[1]) gewundene Wege.

var i Stand til at gøre Kongen af Danmark Fortræd; hvorimod denne med største Lethed kunde rejse saa mange Tropper, han vilde, i sine tyske Besiddelser og understøtte sine Forbundsfæller med 20,000 Mand ved Rhinen, hvilket disse forlangte; men at hans Herre ikke vilde høre noget om at gaa imod Frankrig. Havde han kunnet undgaa det, vilde han heller ikke have optraadt fjendtlig imod Sverig; men dette Rige havde ikke villet finde sig i den danske Konges Forlig med Hertugen af Gottorp, og Forholdene vare desuden saa gunstige, da der tilbød sig en saa god Lejlighed til at faa noget af sit eget tilbage, at man ej havde kunnet forsvare at lade denne slippe af Hænde. Endelig gjorde Griffenfeld og hans Medhjælpere, Ahlefeldt og Meyercrone, de franske Ministre opmærksomme paa, at det kun var en saare ubetydelig Sum, Frankrig havde tilbudt Kongen af Danmark for at sidde stille, og den bødes tilmed da det var for silde. Ganske anderledes store Summer ødslede Frankrig paa Sverig. Det var ikke Franskmændenes Skyld, at den Hær, Sverig stod med i Tyskland, var saa ringe. Kongen af Danmark var langtfra ligegyldig for Kongen af Frankrigs Interesser, og, naar man om kort Tid havde formaaet Sverig til at slutte Fred, saa var man villig til i Forening med Sverig at indgaa et Forbund med Frankrig, der vilde blive til fælles Fordel, da den dansk-norske Stat nu var i en stærkere og kraftigere Tilstand end i fordums Tid.

Sverig fordrede ikke med Urette, at dets Forbundsfælle, Ludvig den fjortende, der havde indviklet det i Krigen, skulde erklære den dansk-norske Stat Krig og bidrage sit til at ødelægge dens Handel, og til at Hertugen af Gottorp atter indsattes i de ham af Frankrig sikrede Rettigheder; men Griffenfelds Forestillinger imod Foretagelsen af dette Skridt sejrede. Hertil bidrog meget, at den franske Sendemand i Stockholm, Feuquières, var af samme Mening som den danske Kansler. Han anfører alle de Grunde, der tale for og imod Krigserklæringen, og slutter med, at der er overvejende Grunde, der tale for, at Frankrig ikke bør erklære den dansk-norske Stat Krig, og at det gør Sverig langt bedre Tjeneste, saa længe Krigen imellem Frankrig og Danmark ikke er aabenbar. Kong Ludvig billigede sin Sendemands Udtalelser og overlod til ham at dulme den svenske Konges Vrede og Utaalmodighed, som han i øvrigt havde let ved at forstaa. Feuquières skulde forsikre den svenske Regering om, at hans Konge med Varme omfattede Sverigs Vel, men det maatte overlades til ham, at vænte med at erklære den dansk-norske Stat Krig, til der frembød sig en gunstig

Lejlighed, hvor man var i Stand til at bibringe den et føleligt Tab. For at formilde Afslaget tilstillede Ludvig den fjortende Sverig et Forskud paa 100,000 Rdr. af de maanedlige Subsidier. Kong Ludvig skrev til Feuquières, at han ikke havde tilstillet den svenske Sendemand i Versailles disse Penge, da denne gærne først tog sin Part, og Kongen vilde, at Pengene ene skulde anvendes til Rustninger. De anvistes til Udbetaling i Hamburg. Uheldigvis faldt baade Brevet og en Genpart af samme i de danske Krydseres Hænder. De afleverede dem til Griffenfeld, der med sin Konges Samtykke tilbageholdt dem, og Svenskerne fik foreløbig ingen Underretning om, at der laa Penge til dem i Hamburg. Kurfyrsten af Brandenburg, der underrettedes om alt, hvad der vedkom Krigen, var ikke sen med at tilbyde sin Hjælp, for at Pengene kunde blive opsnappede, naar de bragtes ud af Hamburg.

Hannover, der var blevet tvunget af Danmark til at holde sig nevtralt, vilde gærne paany gaa paa Parti med Sverig og Frankrig, hvis det sidstnævnte Rige vilde understøtte det med sine Hære og sin Pung, og hvis Sverig vilde aftræde Stade, der truedes af Danskerne, til Hannover. Kong Ludvig forlangte, mærkeligt nok, at erfare Sverigs Mening om dette forkastelige Forslag. Det tjente ikke til at gavne Sverigs Anseelse i Tyskland; og Genoprettelsen af Sverigs Overlegenhed i de tyske Sager var jo Hovedmaalet for Frankrigs Forbund med Sverig; ti, var det afmægtigs i Tyskland, saa havde Franskmændene ingen Fordel af deres Forbindelse med Sverig, der jo vilde tynge dem som en Byrde, naar Freden skulde sluttes. Men der var langt til, at de svenske Vaaben atter kunde optræde med Overlegenhed i Tyskland. Feuquières skrev til sin Konge, at han forgæves havde raadet Karl den ellevte til at give Afkald paa de store Foretagender, der blot slugte umaadelige Summer, uden at der udrettedes det mindste, og anførte som Eksempel den mægtige Flaades elendige Færd i det sidst forløbne Felttog. Han foreslog smaa, men sikre Slag, og haabede med Tiden at vinde Kongen for sin Mening. Endnu udkastede den svenske Konge store Planer, og Hoffolkene fik ham af lutter Øjentjeneri til at forstørre dem, skønt de vidste, at han hverken besad Overblik eller Forstand til at gennemføre dem. Nye Uheld lode sig derfor forudse, inden han kunde trænge igennem med sine rigtige Anskuelser. Rigsfeltherren Wrangel og Rigsadmiralen Stenbock vare afsatte, og de skulde tillige med Rigskansleren de la Gardie sættes under Tiltale for de Fejl, der vare begaaede i Felttoget

1675. Endelig fortalte Feuquières, at Karl d. ellevte nu regerede ganske uafhængig af sit Rigsraad.

Det glædede Ludvig den fjortende, hvis Valgsprog jo var: «Jeg er Staten», at Karl den ellevte havde brudt med sit Senat, og han udtalte sin levende Tilfredshed med, at den svenske Konge regerede uindskrænket ved Hjælp af to Sekretærer. Derimod billigede Kong Ludvig ikke, at Feuquières raadede Kong Karl til smaa Foretagender. Han vilde, at Sverig skulde sende en stor Hær over Østersøen for at sysselsætte Kurfyrsten af Brandenburg. Feuquières mente, at det var Galmandsværk at tænke paa at sende en Hær over Østersøen, stærk nok til at holde sig i aaben Mark imod den kurfyrstelige, af danske og kejserlige Hjælpetropper forstærkede Hær, og samtidig have tilstrækkelig Magt til at besætte Fæstningerne i Skaane og til at holde en Flaade i Søen til Havenes og Kysternes Beskyttelse.

Mere Bryderi end baade den indenlandske Styrelse, Rustningerne og de indviklede Forhold til alle de mange evropæiske Magter voldte det undertvungne Holstein-Gottorp den store Rigskansler. I denne Sag maatte han regne med Kongens urolige Mistænksomhed, og for ej selv at falde i Ugunst sige nej til enhver som helst nok saa lille Bøn fra Hertugen og hans Raader, selv om Bønnerne frembares af Kongens egen Slægt. Kongen frygtede for, at Hertugen vilde hævne sig, og forlangte ham yderligere knækket. I Efteraaret og Vinteren 1675—76 havde Hertugens Hjælpere udgivet flere Smaaskrifter i Udlandet, særlig i London, i hvilke Kongens Fremfærd imod det holstein-gottorpske Hus maledes i de sorteste Farver. Disse Naalestik tirrede Kongen, og han syntes, det var langtfra nok, at Griffenfeld forlangte af Hertugen, at han skulde fralægge sig enhver Delagtighed i disse Skrifters Fremkomst. Deraf benyttede Griffenfelds Fjender sig og forebragte ad Bagtrappe- og Skørtevejen Kongen, at Griffenfeld stod i skjult Forbindelse med Hertugens snedige Raadgiver Kielmann og smeddede Planer imod Kongens Sikkerhed. Uagtet Monarken havde daglige Beviser paa den Omhu og Fasthed, hvormed Griffenfeld vaagede over, at Hertugen og hans Regeringspræsident ikke unddroge sig nogen som helst af de indgaaede Forpligtelser, og holdt den sidstnævnte under det strængeste Opsyn, saa hildedes dog Kongen i den Tro, stik imod Virkeligheden, at Griffenfeld var vunden af Hertugen. — Allerede i Januar 1675 skriver den overordentlige svenske Sendemand, Grev Nils Brahe, til sin Konge: «Rigskansleren lod sig skæmtevis formærke med den «emportement», han er

underkastet i den holstenske Sag». Brahe nærede den Anskuelse, at Baron Jens Juel var en af de værste til at hidse Kongen imod Hertugen af Gottorp.

Strags efter Rensborg-Forliget havde den ældre Kielmann udstedt en skriftlig Erklæring, i hvilken han under sin Æres og Formues Tab lovede at blive i Byen Slesvig og ikke foretage sig noget ad skriftlig eller mundtlig Vej, der kunde være den danske Konge til Skade. Herved opnaaede man at faa Haand i Hanke med denne farlige Fjende, der nu maatte være meget forsigtig, da han kunde være vis paa, at han vilde blive dømt som Landsforræder, og at hans Godser vilde blive inddragne, saa snart det opdagedes, at han foretog sig noget fjendtligt Skridt. Allerede paa et langt tidligere Tidspunkt var Kielmann kendt som Danmarks hadefulde Modstander. I Ulykkesaarene 1657 til 60 færdedes han i Karl Gustafs Lejr og optraadte ved Freds-Underhandlingerne i Roskilde med pralende Hovmod og Foragt imod de danske Underhandlere. Han truede dem med Forhandlingernes bratte Brud, hvis de ikke i Løbet af fire og tyve Timer skaffede Kongens Samtykke tilveje til Hertugens Suverænitet over den gottorpske Del af Hertugdømmet Slesvig. Senere var det ham, der stadig pustede til Hertugens fjendtlige Sindelag imod Danmark og hindrede ethvert fredeligt Samarbejde imellem de to fyrstelige Svogre. Det Baand, der nu var lagt paa hans personlige Frihed, gnavede ham stærkt, og hele hans Tragtende gik ud paa at faa Lov til at bosætte sig i Hamburg, hvor han var Klosterprovst og var udenfor den danske Regerings Kløer. I denne Hensigt søgte han at vinde Griffenfeld for sig. Kort efter Rensborg-Forliget skrev han til Rigskansleren, at der gik det Rygte, at Kongen atter vilde komme til Hertugdømmerne. Han stillede derfor hele sin Magt og Indflydelse til Kongens Tjeneste, blot for at faa Lejlighed til at give Beviser paa sin undersaatlige Troskab. Da Kongen i Avgust 1675 kom med Griffenfeld til Rensborg, skrev han atter til sidstnævnte og takkede for den Ære, Rigskansleren havde bevist ham under det forrige Ophold i Rensborg (da han tvang ham til at indgaa det bekendte Forlig). Med Brevet fulgte en Ring til 2000 Rdr. Værdi, og paa hans Foranstaltning tilstillede Hamburgs Senat Griffenfeld en Anvisning paa 10,000 Rdr. Griffenfeld fremlagde baade Brevet, Anvisningen og Ringen for Kongen, og ytrede, at Hans Majestæt burde lade Ringen opbevare i Statsarkivet, som et Bevis paa, at det var med Hertugens Regeringspræsidents gode Villie, at Rensborgforliget var kommet i Stand. Da Kielmann mærkede, at

hans Foræringer ikke frugtede det mindste, fik han Hertugens Gemalinde, Frederika Amalia, der var Kongens Søster, til at henvende sig med et Bønskrift til Griffenfeld, om det maatte blive hendes gamle trofaste Tjener Kielmann tilladt af Helbredshensyn at rejse til Hamburg. Rigskansleren svarede, at han havde forelagt hendes Andragende for Kongen, men Statshensyn havde ikke tilladt ham at anbefale det. I Vinteren 1675 til 76 sendte den gamle Kielmann den ene Ansøgning efter den anden til Griffenfeld om Rejse-Tilladelse, men der toges intet Hensyn til dem, da man havde ham stærkt mistænkt for ikke at være fremmed for de anonyme Flyveskrifter om Rensborgforliget, der trykkedes i Udlandet, og i hvilke Kongens Adfærd mod Hertugen stilledes i det fuleste Skær. Griffenfeld, der gennemskuede sin listige Modpart, svarede ham paa hans Ansøgninger, at han skulde formaa Hertugen til frivillig at tilbyde Kongen et Laan paa 300,000 Rdr. til Hjælp ved Rustningerne imod Sverig; det vilde stemme Kongen blidere imod hans Person. Kielmann, som det blot var om at gøre at slippe ud af Fælden, svarede, at han vilde gøre sit bedste hos Hertugen. Han lykønskede Rigskansleren ved Aarsskiftet og lovede, at han aldrig vilde foretage sig noget fjendtligt imod Danmark. Det vilde han bekræfte med tusinde Eder eller med lige saa mange Reverser, udstedte med egen Haand; ti han vilde sandelig holde sit Ord ubrødelig og samvittighedsfuldt. Naar han fik Tilladelse til at bo i Hamburg, vilde han ikke bestille andet, end at læse over paa disse sine Reverser. Griffenfeld, der vidste, at Kielmann i Hjærtet hadede Kongen af Danmark som sin Undertrykker, og at han snart atter vilde give efter for Lysten til at øve Rænker, besvarede slet ikke disse Tilbud. Han foreslog tvært imod sin Konge at betage Hertugen og hans Raader ethvert Middel til at volde Skade.

I Gehejmeraadets Møde den 10. Februar 1676 besluttedes, at Tønnings Volde og Skanserne i Stabelholm skulde jævnes med Jorden, og at alle derværende Krigsgenstande skulde bringes til Rensborg. Griffenfeld begrundede Nødvendigheden af denne Forholdsregels ufortøvede Udførelse med, at nu kunde man gøre det; men Tidsforholdene kunde forandre sig; ingen kunde forudsige, om man ej omsider blev tvungen til at udlevere Fæstningen Tønning; og, fik saa Hertugen Byen tilbage, saa havde han intet mere at kræve. Ingen kunde bevæge Kongen til at opføre Voldene igen, og selv fik vel Hertugen at lade dem ligge. Man berøvede ham derved ethvert Haab om igen ved Sverigs Hjælp at sætte sig op

imod den danske Krone; og endelig var denne Fæstning jo i og for sig en unyttig Udgift, da den ikke kunde gøre Gavn og egentlig blot var bygget, for at Hertugen kunde have et Tilflugtssted, naar han havde noget skadeligt i Sinde. I Begyndelsen af Marts bleve Tønnings og Stabelholms Fæstningsværker sløjfede. I samme Møde, hvor Tønnings Skæbne afgjordes, bestemtes, at det Flyveskrift, der var udkommet i London, indeholdende en vrang Fremstilling af det, der var foregaaet imellem Kongen og Hertugen den forrige Sommer i Rensborg, skulde tilstilles Hertugen med Anmodning om, at han skulde ytre sig derom. Hans Majestæt kunde vel foragte slige Smædeskrifter, men det henstilledes til Hertugens Eftertanke, om han ej fandt det tjenligt at lade opslaa en Plakat, udi hvilken der udlovedes 1000 Rdr. til den, der kunde angive Forfatteren til slige Bagvaskelser og Usandheder.

Hertugen gav den 23. Februar et undvigende Svar, der ikke tilfredsstillede Kongen. I Gehejmeraadets Møde den 6. Marts vedtoges, at der skulde skrives til Hertugen, at, eftersom Kongen ikke kunde finde sig tilfredsstillet ved Hertugens Skrivelse, saa begærede han dennes bestemte Svar, om han billigede Flyveskriftets Paastand, at alt, hvad der var sluttet i Rensborg, var blevet ham aftvunget; hvilket han jo vidste, ikke forholdt sig saa. Vægrede Hertugen sig ved at besvare denne Skrivelse, eller hans Svar ikke blev efter Kongens Ønske, saa skulde man tage skarpere Forholdsregler. I saa Fald skulde Regeringspræsident Kielmann og hans Sønner tages til Fange og føres til København.

Forinden den ovenstaaende Erklæring affordredes Hertugen, skulde den danske Garnison forlade Gottorp, for at han ej af dennes Nærværelse skulde tage Anledning til senere at ytre, at Erklæringen var bleven ham aftvungen.

Denne Beslutning blev i Gehejmeraadets Møde d. 9. Marts, det sidste, som Griffenfeld ledede, ændret til, at der skulde skrives til Hertugen, om han var villig til ved offentligt Proklama at bevidne sit Mishag og Misfald med de udspredte Skandale-Skrifter. Tillige skulde der meddeles ham, at man havde god Grund til at sigte Regeringspræsident Kielmann for enten selv at være Forfatter eller i det mindste at have nøje Kendskab til denne; noget, den danske Konge som Suveræn i Slesvig og medregerende Fyrste i Holstein ikke kunde taale af sine Undersaatter. General Karl Arenstorff, der førte Befalingen over de i Hertugdømmerne staaende Tropper, skulde derfor fængsle den ældre Kielmann og begge hans Sønner.

Denne Sikkerheds-Forholdsregel udførtes den 11. Marts, og de tre fangne gottorpske Raader bragtes til København. Hertugen havde i Begyndelsen af Marts begivet sig til Eutin. Her modtog han Underretning om, at hans Raader vare fængslede. Af Frygt for en lignende Medfart kastede han sig over en Hest og red i Firspring til Hamburg, hvor han blev boende i mange Aar. Flere Gange blev han opfordret af Kongen og Enkedronningen til at vende tilbage til hans Residens Gottorp. Han svarede dem, at han holdt for meget af sine Øren, til at han turde vove at modtage denne Indbydelse.

Fjerde Bog.

I.

Griffenfelds Fald d. 11. Marts.

Griffenfelds Fængsling. Aarsagerne til at Kongen foretog denne Handling. Griffenfelds Overmod og Hovmod. Hans Brud med Ahlefeldt. Overstatholderen Jørgen Bjelkes Forsøg paa at bringe Kongen til at gøre det gjorte Skridt om igen. Kongens Vægring. Hans indbildte Frygt for Griffenfelds Ærgærrighed. Enkedronningens Adfærd ved Efterretningen om Griffenfelds Fængsling. Et Skamskrift om Aarsagerne dertil.

Vi have fortalt, hvorledes Griffenfeld i Gehejmeraadets Møde d. 9. Marts foreslog de strængeste Forholdsregler imod de gottorpske Raader; at Kongen vedtog dem, og at de ufortøvet bragtes til Udførelse. Den følgende Dag d. 10. Marts afgjorde Rigskansleren mangfoldige Sager med Krigskollegiet og tilbragte Aftenen hos den spanske Minister sammen med Overfeltmarskallen og flere Stormænd. Han kom sent hjem og begav sig den næste Morgen d. 11. Marts efter Sædvane Kl. 8 Formiddag til Kongen. I Drabantsalen blev han stanset af General Frederik Arenstorff, der befalede ham at følge sig. Griffenfeld fulgte Arenstorff efter Sigende med de Ord: «Er det Kongens Villie maa jeg adlyde». Arenstorff førte ham gjennem de Løngange, som forbandt Københavns Slot med det store kongelige Bibliotek. Han blev ført ind i det lille Værelse, som var forbeholdt Kongen til Aftrædelsesværelse, og hvor han undertiden holdt Gehejmeraadsmøder. Her forblev han hele Dagen under Bevogtning, medens alle hans Sager og skriftlige Optegnelser bragtes fra hans Hjem til Slottet. I dem fandt hans Fjender, at der var tilstrækkelig Anledning til at fængsle ham for Højforræderi. Om Aftenen blev han, efter at hans Ordener vare ham affordrede, bragt til Citadellet, hvor der i Dagens Løb var indrettet et Fængsel til ham i Stjærnestokken, ligeoverfor den nuværende Præstebolig.

Slaget traf ham aldeles uventet. Han var fældet i sin fulde Virksomhed og havde derfor slet ikke lagt Mærke til, at Naadens Sol længe havde været formørket af sorte Skyer. Havde han haft mindste Anelse om Uvejret, der var trukket sammen over hans Hoved, vilde han have tilintetgjort Lommebøger, i hvilke han havde skrevet mangen Bemærkning, der aldrig var bestemt til at komme udenfor hans Pult, og som nu blev til hans farligste Anklager. For de fleste bliver det altid en Gaade, hvorledes det var muligt at faa Kongen til at begaa denne Voldshandling, og det netop paa en Tid, da ethvert af Ministerens Foretagender til Kongens og

Landets Vel kronedes med et heldigt Udfald, der lige saa meget skyldtes hans Dristighed parret med Maadehold som hans overlegne Kløgt; i et Øjeblik, da den Anseelse, hvortil han havde hævet sin Konge, forbavsede Verden, hvorledes kunde han pønse paa en Tjeners Undergang, der havde været hans fortrolige i alle hans Regeringsaar, og som daglig gav ham Beviser paa sin ubegrænsede Hengivenhed. Enstemmigheden imellem Kongen og hans Kansler havde været fuldstændig, indtil Forviklingerne med Holstein-Gottorp 1675 kom til Udbrud. Har Kongen tidligere en enkelt Gang advaret Griffenfeld imod Egenraadighed, saa har det ikke gjort noget Skaar i deres gensidige Fortrolighed. Men fra Midten af det foregaaende Aar bliver Forholdet et andet. Kongen vilde strags fængsle Hertugen af Gottorp, da denne besøgte ham i Flensborg; han hindredes paa en affejende Maade af Griffenfeld i at begaa en Ubesindighed, og blev stødt over sin Kanslers Egenraadighed, da han ikke kunde fatte Aarsagen. Ved Krigens Begyndelse kom Kongen atter i ondt Lune, fordi Opbruddet fra Rensborg forhaledes; misundelige Hofmænd pustede til, og da er det, Kongen tildeler Griffenfeld en skarp Irettesættelse. Derpaa kommer der hyppige Uoverensstemmelser imellem dem, efter at Kurfyrsten af Brandenburg har faaet Indflydelse paa Kongen. Denne vil belejre Wismar, inden endnu Belejringsartilleri er skaffet tilstede. Senere vil Kongen efter sine Generalers Raad ophæve Belejringen, og det er ene Griffenfeld, der modsætter sig Kongen og hans Yndlinger og sætter igjennem, at Belejringen fortsættes, og Wismar erobres trods Vinterens Barskhed. Kongen vil nu efter Kurfyrstens Opfordring rykke ind i Pommern, men Griffenfeld fraraader det, da Kurfyrsten allerede har lagt sin Hær i Vinterkvarter, altsaa forlanger, at den danske Konge skal arbejde for hans Regning. Han bringer Kongen til at vende tilbage til hans Hovedstad, der trues af Svenskerne. At Kristian den femte ofte er bleven bitter stemt imod sin Kansler paa Grund af denne Overlegenhed, er jo den sædvanlige menneskelige Svaghed. Det bristede ham desuden paa den Selverkjendelse, der skulde bringe ham til at fatte hans egen Middelmaadighed og vise Taknæmlighed imod den Minister, der styrede hans Riger med saa stor Dygtighed og bragte baade dem og ham Hæder, Glans og Lykke. Kongen vilde, at alt skulde dreje sig om hans Person, og blev stødt over, at Griffenfeld ikke holdt sig i hans Skygge.

Han syntes heller ikke om, at Griffenfeld under Wismars Belejring gjorde et Udkast til, hvorledes Regeringen skulde føres i Sønnens Mindreaarighed, for det mulige Tilfælde, at Kongen faldt i Krigen. De fleste af Griffenfelds samtidige paastaa, at Kongen

slet ikke syntes om at skrive sit Testament, men kun gjorde det paa sin Ministers Bøn. Der er saa mange, der ej ville mindes om Døden, og er der nogen, der vover at minde dem, da tro de, at det sker i en egennyttig Hensigt, og Venskabet forandres til Fjendskab. Kongen forbød paa det strængeste Griffenfeld at omtale, hvorledes han havde ordnet Regentskabet for det Tilfælde, at han blev skudt; men Griffenfeld røbede alligevel Hemmeligheden. I Regentskabet skulde Hertugen af Ploen være Dronningens fornemste Raadgiver. Kongen havde udtrykkelig forbudt sin Kansler at omtale denne Bestemmelse for Hertugen; men i et Gilde i Februar 1676 var Griffenfeld uforsigtig nok til at meddele Hertugen den store Tillid, som Kongen og Ministeren havde til ham. For at skade Griffenfeld fortalte Hertugen til Kongen, at Kansleren havde sladret af Skole.

Den Hensynsfuldhed og ærbødige Lydighed, som Majestæten med Rette kunde gøre Krav paa, vistes ham altsaa ikke altid af den herskesyge Tjener. Kongen var nidkær paa det ydre Skin af Magten, og, da han engang havde sat sig i Hovedet, at Griffenfeld formørkede det, saa var det forbi med det smukke Tillidsforhold imellem Kongen og hans Minister. Det var bortvejret. Da han gentagne Gange havde advaret, og det efter hans Mening ikke havde frugtet, saa gav han Griffenfelds Fjender frit Spil og skænkede ikke mere Kansleren sin Fortrolighed. Han havde lovet ham baade store Æresbevisninger og Belønninger for den gottorpske Del af Sønderjyllands Inddragelse, for Wismars Erobring og for hele Felttogets ypperlige Ledelse og lykkelige Udfald; men det blev ved hule Løfter. Uden Tvivl har Griffenfeld lagt Mærke til Kongens forandrede Sindelag imod ham. Han har overvurderet sit Herredømme over ham og formentlig haabet, at, om end Kongen ikke længer holdt af ham, saa kunde de dog virke sammen til hans Rigers og Folks Vel, indtil de atter fandt hinanden. Fyrsten vidste jo, at han havde ingen Undersaat, der kunde udfylde Griffenfelds Plads, og at han høstede hele Fordelen af dennes vidunderlige Ævner. Langebek har optegnet, at Ministeren var meget familiær i sin Omgang med Monarken, og at han tit brugte alt for stærke Ord. Kongen havde engang skænket et Embede bort, og det varede nogen Tid, inden han kunde faa Ministeren, der havde tiltænkt en anden Embedet, til at udfærdige Bestallingen. Da Kongen mindede ham derom, skal han have ytret. «Jeg sveder for begge Kongerigers Vel, derfor kunde Eders Majestæt bevise mig den Naade at lade mig besætte denne ringe Bestilling med

Folk, som jeg kender». Gerhard Schrøder, Oversekretær i Kancelliet, skal, siger man, ofte have bedt Griffenfeld om ej at føre saa frit et Sprog til Monarken, da hans Fjender benyttede sig af denne Synd imod Formen til at indbilde Kongen, at Ministeren pønsede paa at fratage ham Magten.

Det tjener til Griffenfelds Ros, at i de seks Aar, han styrede alle Statens Anliggender, blev der kun to af hans private Husstand befordret i Statens Tjeneste. Men for mangfoldige Ansøgere lykkedes det at skaffe sig gode Embeder ved at bestikke Griffenfelds Skrivere, og vi vide, at Griffenfeld efter Tidens Sædvane undertiden modtog Foræringer af dem, som han havde befordret. Hans Hovedfejl var dog nærmest Hovmod, der overalt, selv i Kirken, skulde tilfredsstilles. Det hørte med til Tidsaanden, at en fornem Rangsperson skulde have sin egen lukkede Stol, og det i Guds Hus, for hvem vi alle ere lige. Til sit Stolestade i Nikolaj Kirke havde han ladet en Træskærer udarbejde en rigt udskaaren Stol; Vaabnet over samme var udført i ophøjet Arbejde, og Grevekronen tog sig ud som en Kongekrone. Dette vakte Misundelse og Forargelse. Borgmester Fogh, der var Griffenfeld oprigtig hengiven, fortalte ham det og raadede ham, som dengang opholdt sig ved Hæren i Mecklenburg, til at lade den blive staaende paa Værkstedet indtil sin Hjemkomst, og da forære den bort til en fyrstelig Person. Der er ingen kosteligere og prægtigere Stol i hele Staden, skriver han. Griffenfeld er af samme Mening og vilde ønske, at der aldrig var begyndt paa den; men, da han kom hjem, berusedes han af al den Smiger, hvormed han modtoges, noget, der jo i Længden forvirrer de solideste Hoveder. Han lod Stolen bringe paa dens Plads, og Folk havde ondt af den. Den Stilling, Griffenfeld beklædte, fordrede, at han optraadte med stor Pragt. Naar han kjørte til Slottet, gik der Tjenere foran og ved Siden ad Vognen. Deres Livré var blaat og rødt, rigt besat med Guldsnorer. De bare Kaarder med Sølvfæste. Tallet paa de Tjenere, hvormed han omgav sig, er overdrevet af hans Misundere, der udbredte, at han stillede Kongen i Skygge. I hans Husholdningsbog finder man nøjagtige Fortegnelser over hans Tjenestetyende; de vare: en Hushovmester, en Sekretær, en Skriver, en Kammertjener, to Pager, fire Lakejer, en Kok, en Køkkenkarl, en Staldkarl, en Kusk, en Forrider, et Bybud, en Kældersvend, en Gaardskarl og en Portner. Grevindens Betjente vare, saa længe hun endnu levede: en Oldfrue, en Stupige, en Jomfrupige, en Sypige, en Kokkepige og en Skurepige. Tallet synes jo temmelig stort, men i Sammenligning med

andre Stormænds Tjenestefolk er det ikke overdrevent. Den aarlige Udgift for disse Folk beløb sig til 6500 Daler. For Sammenlignings Skyld have vi i Bilagene opført det Personale, hvormed Just Høg mødte i Nimwegen i Forsommeren 1676.

Griffenfelds aarlige Indtægter foruden hans Embedsløn vare følgende: Grevskabet Griffenfeld i Norge 3150 Rdr., Samsø 5624 Rdr., Strøgods i Kaltenhofen, Sidemark og flere Gaarde 8000 Rdr., Renten af 53,000 Rdr. til 6 pc. = 3180 Rdr.; i alt 30,000 Rdr.

Kongen havde i sine første Regeringsaar foræret Griffenfeld store Pengesummer og kostbare Juveler. Senere blev han misundelig paa sin rige Minister, hos hvem Guldet formerede sig, medens det hos ham selv flød som Vandet gennem en Si.

Der er flere Omstændigheder, som tyde paa, at Griffenfeld i Vinteren 1676 undertiden har været vrippen og pirrelig. Antydninger i denne Retning findes der baade i hans Svar til Kongen og i hans Breve til Høg om Heste til Kurfyrsten. Endelig bryder han i denne Vinter med sin farligste Fjende, Grev Frederik Ahlefeldt til Langeland og Rixingen, Statholder i Hertugdømmerne. Han formaar Kongen til at fratage Ahlefeldt alle hans indbringende Hofbestillinger, under Paaskud af, at Krigen krævede Besparelser; og Kongen var som tidligere meget villig til at inddrage overflødige Embeder og Lønninger. Ahlefeldt, der her blev ramt paa sit ømme Sted, besluttede nu at udføre det afgørende Stød imod Griffenfeld. Som sædvanligt skjulte han mesterlig, hvad han førte i sit Skjold. Han skrev et langt, fortroligt Brev til Griffenfeld, spillede den krænkede og forurettede og bad ham, der sad midt i Solglansen, om ej at slaa Haanden af hans ærbødige, hengivne Tjener, der selv vilde komme til København for at ordne sine Penge- og flere andre Sager. Griffenfeld havde jo hellere set, at han var bleven borte, og havde ogsaa bestemt, at han skulde gaa som overordentlig Sendemand til Kongressen i Nijmwegen, men, inden han fik sin Beslutning udført, styrtedes han af Ahlefeldt, der blev hans Eftermand i Rigskansler-Embedet.

De to Hovedredskaber, Grev Ahlefeldt nyttede til sit Øjemeds Udførelse, vare Kongens Frille, Sofie Moth, og Overfeltmarskallen, Hertug Johan Adolf af Ploen. Den første var forbitret paa Griffenfeld over den tilbagetrukne Stilling, hun maatte indtage, hvilket var hans Værk. Hun tragtede altsaa efter at styrte ham, der holdt paa, at Kongen for sin Dronnings og sit Folks Skyld skulde bevare Skinnet af Velanstændighed. Frillen tragtede baade efter verdslig Glands og efter at plyndre Griffenfelds Ejendomme for

sig og sine Børn. Hertugen af Ploen havde adskillige Grunde til at hævne sig. Han hadede Kansleren, fordi han havde forstødt hans Søskendebarn, og sagtens ogsaa fordi han havde fralistet hans Hus Grevskaberne Oldenburg og Delmenhorst. Han hadede ham, fordi han, Hertugen, der i lige Linie nedstammede fra Kristian den tredie, maatte vige Sæde i Gehejmeraadet for den stolte Rigskansler. At han tilføjede det danske og det norske Folk ubodelig Skade ved at styrte Griffenfeld, tog han sig ikke nær. Han var en tysk Rigsfyrste, der var hvervet til at gøre Tjeneste her i Landet for et Aar ad Gangen. Som vi have fortalt, røbede han for Kongen, at Griffenfeld havde meddelt ham en Sag, som Kongen ønskede skulde holdes hemmelig. Om hvad der tildrog sig den 10. Marts, Dagen forinden Griffenfelds Fængsling, haves der kun Formodninger. Intet vides med Sikkerhed. Den kurfyrstelige Sendemand, Kristoffer Brandt, skal ved Taflet have underholdt Kongen med, at Griffenfeld førte en hemmelig Brevveksling med Frankrig og Sverig, og trængt fra alle Sider troede Kongen, at han maatte tage Forholdsregler imod Griffenfelds Ærgærrighed.

Efter Suhms Forsikringer var det Natten imellem den 10. og 11. Marts, at Kongen hos Sofie Moth gav sit Samtykke til sin Rigskanslers Fængsling. Han var svag overfor sin Frille og hendes Parti, som idelig gentog for ham, at den ærgærrige Kansler efterstræbte ham. For at gøre sin Elskerinde til Behag, for at slippe for Overhæng, og fordi Griffenfelds Overlegenhed var bleven ham saa utaalelig, at han gærne troede det onde, der blev sagt om ham, skilte den svage Konge sig ved det mægtige Geni, der styrede Tvillingrigerne med saa megen Lykke, og som med hver Dag bragte dem i større Flor og Anseelse.

Tidlig om Morgenen den 11. Marts underrettedes Ahlefeldt og Ploen om Kongens Beslutning, og de traf øjeblikkelig Foranstaltninger for at hindre Rigskansleren i at faa Kongen i Tale. Som vi have fortalt, blev Griffenfeld anholdt af General Frederik Arenstorff og ført i en af Flaadens Baade til Citadellet, hvor han blev sluttet i Lænker. Ahlefeldt og Ploen skiftedes i de første Dage til altid at være om Kongen. De roste ham for den kraftige Beslutning, han havde fattet, og bildte ham ind, at nu først var han bleven Enehersker. Da de selv bedst vidste, at den Grund, de stode paa, var bygget paa Bedrageri, saa frygtede de for et Omslag hos Kongen, hvilket de i øvrigt slet ikke havde Aarsag til, og nægtede enhver Adgang til Monarken, der vilde tale den fængslede Rigskanslers Sag. Imidlertid kunde de ikke hindre, at Statholderen i

København, Jørgen Bjelke, havde fri Adgang til Kongen. Samme Dag som Griffenfeld var bleven fængslet, søgte denne kække, fædrelandsksindede Mand at tale sin Konge til Fornuft. Han bad i al Underdanighed Hans Majestæt om at vise ham den Naade at betro ham Aarsagen til Griffenfelds Fængsling. Kongen svarede i Hertugen af Ploens Paahør, at han havde ladet sig bevæge til at foretage dette Skridt, «fordi Griffenfeld var gærrig og forfærdelig ærgærrig». I de første Dage efter Griffenfelds Fængsling synes det virkelig, at det havde lykkets for hans talrige Fjender og Misundere at indbilde Kongen, at hans berømte Kansler havde næret forbryderske Planer. Bjelke søgte at aabne Kongens Øjne. Han sagde, at det var jo kun menneskelige Svagheder, man lagde Griffenfeld til Last, og ikke Forbrydelser, der fortjente at straffes med Fængsel og Lænker. Naade var i dette Tilfælde gavnligere for Kongens Lande end den strænge Rets Gennemførelse. Der kunde let følge store Ulykker paa Griffenfelds Fald, som aldrig havde forset sig til Kongens Skade, men styret Rigernes Anliggender paa den forstandigste Maade. Nylig havde han svaret, da Bjelke spurgte ham om Krigens sandsynlige Udfald, at han, Griffenfeld, haabede med Jesu Hjælp at skaffe Hans Majestæt alle de Provinser tilbage, der vare blevne frarevne den danske Stat i de sidste treti Aar. Men Kongen var døv for enhver Oplysning, der stillede Rigskanslerens Ærgærrighed i det rette Lys. Haardhjærtet og ubønhørlig vedblev han at holde sig stiv, klyngede sig til Ahlefeldt og Ploen og blev selv en af de ivrigste til at anklage og forfølge Griffenfeld. Alt, hvad der tilhørte hans fordums Yndling, blev bragt op paa Slottet og betragtet som lovligt Bytte; ti hele hans Hus var strags blevet gennemrodet af fire af Hoffets fornemme Herrer. Alle hans Papirer, selv de privateste, bleve aabnede og overgivne til hans vitterlige Fjender, Ahlefeldt og Ploen. Alle Møbler, Penge og Kostbarheder beslaglagdes. Hans fireaarige Datter, Komtesse Charlotte Amalie, stødtes ud af hans Hus. Hans Skrivere fængsledes, og det øvrige Tjenestetyende joges bort med Undtagelse af Kammertjeneren, Jens Fris, der fik Lov til at dele sin Herres Fængsel.

Da Ahlefeldt og Ploen frygtede for Bjelkes Indflydelse hos Kongen, blev han, faa Dage efter at han saa modig havde talt Griffenfelds Sag, forvist til Aalborg. Den 18. Marts sagde Ahlefeldt til ham, at Kongen ikke længer ønskede at beholde ham i Statholder- og Overkommandantposterne i København, men vilde bruge ham som Generalguvernør i Jylland og senere muligvis i Norge. Tre Dage efter fik han kongelig Befaling at rejse til Jylland for

at besørge Brevvekslingen med Norge; han maatte ikke medtage sin Hustru, Margrete Sybille Gersdorf, der skulde begive sig ud til en af hans Gaarde. Hun tog sit Ophold paa Avnsøgaard.

Samme Dag som Griffenfeld fængsledes, forlod Enkedronning Sofia Amalia, Prins Jørgen og Karl den ellevtes Brud, Prinsesse Ulrikka, i Huj og Hast København. Deres Rejse til Hannover var i Forvejen besluttet, men Efterretningen om Griffenfelds Fald synes at have paaskyndet den i en usædvanlig Grad, saa den foretoges hovedkulds. De sædvanlige Former med at sende Furerer i Forvejen for at bestille Forspand, Mad og Nattekvarter glemtes. Den næste Morgen kom de høje rejsende til Antvorskov, hvor de udhvilede sig i de Værelser, der vare ved Siden ad Amtsskriver-Stuen. Amtsskriveren Peter Brun, hvem vi skylde Meddelelsen om denne Rejse, var i Slagelse; men hans unge Hustru, Sofie von Støcken, der modtog Herskaberne, fik hurtig sendt Bud efter ham. Da han gjorde Enkedronningen sin Opvartning, spurgte hun ivrigt: «Har De intet nyt hørt fra København.» Han svarede nej, men tilføjede strags: «Der gaar Rygter i Byen om, at Kansleren er falden i Unaade». Dronningen svarede; «Ja — han var jo kun et Menneske». — Da der ikke var befalet noget med Hensyn til Spisningen, og ingen Køkken og Kælder var fulgt med, spurgte Brun Enkedronningen, der stirrede ufravendt ud af Vinduerne, om Herskaberne ønskede Middagsmad. «Du kan lade din Kone lave noget til os», lød Svaret. Enkedronningen var rejst afsted i saadan Fart, at hun ej havde andre Klæder med end dem, hun gik og stod i. Efter Bordet kom hendes Hofjunker ud til Fru Brun og spurgte, om hun kunde overlade Enkedronningen et Par Sko, eftersom hendes Naade var rejst bort i stor Hast. Fru Brun, der nylig var bleven gift, gav Dronningen sine Brudesko, hvorfor hun modtog 2 Rdr. i Kroner i Betaling. Herskaberne rejste samme Dag videre. Inden de naaede Korsør, indhentedes de imidlertid af en kongelig Kurer, der bragte Befaling til Prins Jørgen, at han skulde vende tilbage til København. Enkedronningen og Prinsessen fortsatte deres Rejse.

Med Griffenfelds Fængsling havde man endnu ikke skaffet Usandheden om hans Brøde almindelig Indgang. Dette maatte ske. Ikke alene Enkedronningen og hans trofaste Tilhængere skulde skræmmes; baade Ind- og Udland maatte skuffes. Sagen maatte gives et saa uhyggeligt Udseende, at det fik Skin af, at Griffenfeld var en Landsforræder, der havde begaaet Majestæts-Forbrydelse, og at det blev betragtet som en stor Forbrydelse at bede om Naade for

Rigskansleren. Derfor blev der kort efter Griffenfelds Fængsling udbredt et Flyveskrift, der læstes med Begærlighed baade ved Hofferne og i andre Samfundskredse. Det udkom i det franske, tyske, hollandske og formodentlig i endnu flere Sprog. Det fandt rivende Afsætning, da det skildrede Griffenfeld som et af Verdens værste Uhyrer. Mange have jo en uimodstaaelig Lyst til hellere at tro ondt end godt om Folk, særlig naar der tales om dem, der rage højt op over den store Middelmaadighed, til hvilken jo de fleste høre. I dette Skamskrift lagdes der Griffenfeld følgende Forbrydelser til Last. Han havde solgt sin Konge til Frankrig og Sverig for 40 Tønder Guld og lovet at aflevere ham levende eller død i Kongen af Sverigs Hænder. Han havde ifølge egen Bekendelse tilstaaet, at han vilde udraabe Prins Jørgen til Konge, fuldbyrde Forbindelsen imellem Prinsesse Ulrikka og Kongen af Sverig, forbinde de nordiske Kroner med Frankrig, forsyne København med svensk Besætning, lukke Sundet for Hollænderne, bekrige Brandenburg og give Frankrig frie Hænder imod Kejseren, Spanien og Holland.

Med største Fripostighed fortaltes der i dette Skrift, at Griffenfeld ved sin Veltalenheds Magt havde overtalt Enkedronningen, Prins Jørgen, Prinsesse Ulrikka og Enkedronningen af Sverig, Hertugen af Holstein-Gottorp, hans Raader og hele sin egen Slægt til at hjælpe ham med disse Planers Udførelse. Særlig om Kongens Moder, Enkedronning Sofie Amalie, fremhævedes der, at, da hun ikke kunde finde sig i, at hendes Søn Kongen alene havde Magten i Hænde, saa havde hun givet sit Samtykke til denne skrækkelige Gerning.

For at give Løgnen et sandfærdigt Skin, der aldrig undlader at gøre et stærkt Indtryk af Troværdighed hos de uvidende, var Flyveskriftet omhyggelig forsynet med omstændelige Aars og Dages Angivelser, naar de ryggesløse Gerninger havde gaaet for sig. Den 12. Marts 1675 havde Griffenfeld undertegnet Traktaten om Kongesalget med den franske Minister Terlon og faaet en Sjettedel af Summen udbetalt paa Haanden. Den 12. April 1675 gav Enkedronningen sit Minde til denne Handel. Den 20. November 1675 havde Griffenfeld gjort det første Forsøg paa at tage Kongen til Fange. Selvfølgelig havde man ikke glemt i Skriftet at diske op med de sædvanlige Røverhistorier om den vidunderlige Maade, paa hvilken Fyrsten altid undgik den lagte Snare; om hvorlunde Kongen engang blev reddet paa Jagten ved sin Aandsnærværelse, en anden Gang af sin drukne Kusk og saa fremdeles.

Hensigten med, at der i dette Skrift fortælles om Griffenfeld, at han vilde volde de med den dansk-norske Stat forbundne Hollændere, Brandenburgere og andre Tyskere al den Fortræd, som han var i Stand til, er ikke vanskelig at fatte. Deres Venskab for Rigskansleren skulde forvandles til Had.

Madame Sevignés Breve fra Paris, Madame Reedtz's Breve fra Madrid og Pufendorfs Bemærkninger om Terlon i hans store Værk om Frederik Vilhelm den store af Brandenburg vidne om, at det lykkedes kun alt for godt at faa Udlandet til at tro paa disse modbydelige Røverhistorier, paa denne Ammestuesnak, der skyldtes en betalt Pen af Licentiat Mauritius's Stof.

Her hjemme gjorde det ogsaa sin Virkning: det skræmmede alle Griffenfelds Velyndere og Tilhængere. Da Skriftet havde været udkommet i nogen Tid, og Griffenfelds Dom var falden, fralagde Regeringen sig enhver Delagtighed i dette Skrifts Udgivelse og satte en Belønning for den, der kunde angive Forfatteren; men han blev aldrig opdaget.

II.

Griffenfelds Forhør og Domfældelse.

April til Juni 1676.

En foreløbig Kommissions Nedsættelse. Det første Forhørs Afholdelse 46 Dage efter Fængslingen, den 26. April. Det andet Forhør den 28. April. O. Mauritius. En overordentlig Kommissions Nedsættelse til at undersøge og dømme i Griffenfelds Sag. Dens Medlemmer. Den offentlige Anklager Mauritius's Beskyldninger. Griffenfelds mundtlige Gendrivelse af de anførte Beskyldninger for Kommissionen den 3. Maj. Griffenfelds skriftlige Forsvar. Mauritius's Besvarelse. Kongens og hans nye Kanslers, F. Ahlefeldts Forhold. Griffenfeld skyder sig ind under Kongens Naade. Hans sidste Indlæg til hans Dommere og til Kongen. Griffenfelds Dom d. 26. Maj. Skeels og Vindings Vægring ved at underskrive Dommen. Lassens Votum. Wulfs og Lindenows Erklæringer. Mauritius's Forslag om Anvendelse af Tortur. Griffenfelds Testament. Henrettelsesdagen d. 5. Juni. Benaadningen. Dommernes Endeligt. Borgmester Foghs og Sekretær Lunds Forhør.

I 46 Dage blev Griffenfeld holdt fangen i et mørkt og skummelt Fængsel, uden at det tillodes ham at tale med nogen anden end hans Tjener; man nægtede ham Lys, Bøger og Skrivematerialer. Forgæves bad han om en Samtale med Hofpræsten Leth eller med Rigsmarsken Kørbitz eller Grev Ahlefeldt, forgæves bad han om Pen og Blæk for at meddele en af de ovennævnte, at der iblandt hans Papirer fandtes Hemmeligheder, som ikke burde komme til

hvermands Kundskab. Marts Maaned gik og største Delen af April, uden at han erfarede, hvorfor han var fængslet. Saa lang Tid var nødvendig, inden hans Fjender kunde finde nogle tarvelige Beskyldninger. Endelig den 26. April blev det første Forhør holdt over ham af en foreløbig Kommission, hvis Medlemmer vare: Gehejmeraaderne Korfits Trolle og Kristoffer Lindenov og Assessor i Højesteret Peter Mathesius. Sekretærerne vare Peter Schøller og Otto Mauritius. Sidstnævnte, en bedragersk, samvittighedsløs tysk Litterat, der tidligere engang havde været anvendt af Griffenfeld i Hamburg, var nu Grev Ahlefeldts og Hertugen af Ploens villige Redskab. Han paatog sig det Hværv at skræmme Dommerne med Kongens Vrede og derved tvinge dem til at fælde Griffenfeld.

Denne foreløbige Kommission afæskede den fangne Rigskansler Erklæring over følgende otte Spørgsmaal:

Hvorfor han i over to Maaneder havde hindret de hollandske Hjælpeskibe i at komme til Øresund, og hvorfor Kongens Flaade ej var sejlklar til den bestemte Tid. Griffenfeld afviste fuldstændig de Beskyldninger for ond Villie og Forsømmelighed, der skulde indeholdes i disse to Spørgsmaal. Hvad de hollandske Skibe vedkom, saa godtgjorde hans Skrivelser til de danske Sendemænd i Haag, Høg og Klingenberg, at han mangfoldige Gange havde anmodet dem om at paaskynde de hollandske Skibes Afsejling til Sundet, ja endog truet med, at Krigen ikke vilde blive erklæret, hvis de ikke kom i rette Tid. De faa Skibe, som Hollænderne sendte, havde jo ogsaa været her i Sundet to Maaneder forinden Krigens Udbrud; og den dansk-hollandske Flaade stak i Søen den 13. August, to Maaneder forinden den svenske Flaade var i Stand til at løbe ud fra Stockholms Skærgaard, og tre Uger forinden Krigserklæringen udstedtes imod Sverig. — De følgende Anklagepunkter vare, hvorfor han havde været Hans Majestæt overhørig, den Dag Allerhøjstsamme vilde lade Hertugen af Gottorp fængsle i Flensborg, og hvorfor han i Begyndelsen af Krigen havde sat sig op imod Wismars Belejring. Da han ikke kunde eller vilde blotte sin Konge, fra hvem disse Spørgsmaal jo kom, saa indskrænkede han sig til at svare, at der var jo ingen Skade sket, ved at Hertugen ikke fængsledes i Flensborg, og det havde jo været til Gavn, at Wismar ikke strags belejredes; efter ringe Ævne havde Kansleren hjulpet Kongen til hele Sønderjyllands Besiddelse og til Erobringen af Wismar. Dernæst spurgtes han om, hvorledes det var gaaet til, at Krone og Septer vare komne i hans Hænder ved Frederik den tredies Død, og hvorfor han havde hemmeligholdt

det for Enkedronningen. Han svarede, at de tillige med Kongeloven vare betroede i hans Hænder af højsalig Kongen, og at han havde gjort sin Ed paa at levere dem til den nu regerende Konge uden at tale derom til nogen som helst.

De to sidste Spørgsmaal vare, hvorfra han havde faaet de hos ham fundne seks Guldbægere og de mange Rigdomme. Han svarede, at Bægerne vidste jo Hans Majestæt, at han havde faaet af Hertugen af Ploen og af Greverne Gyldenløve og Ahlefeldt. Han havde ofte spurgt Kongen om, hvad han skulde bruge dem til. Sin Rigdom havde han modtaget af Kongen, der havde foræret ham store Summer og mange Diamanter, som han havde omsat i rede Mønt.

To Dage senere underkastedes Griffenfeld et nyt Forhør, i hvilket han maatte besvare 36 Spørgsmaal, af hvilke adskillige i Trivialitet og Ondskab langt overgik dem, han havde maattet besvare i det foregaaende Forhør.

Efter at han paa de fire første Spørgsmaal havde oplyst sine Dommere om, at han var født, døbt, havde Forældre, havde indtaget en hædret Stilling og som alle andre Embedsmænd aflagt Ed til Kongen at være ham tro, ikke i sin Embedsførelse modtage Gaver eller se paa Venskab, Had, Avind eller Nid, — stilledes ham de følgende Spørgsmaal.

Hvorfor han ikke havde rettet sig efter de Punkter, Kongen havde meddelt ham i Rensborg? Han havde jo dog efter Modtagelsen lovet Bod og Bedring. Griffenfeld vidste ikke noget om disse Punkter, de vare for længst gangne ud af hans Hukommelse, dog gad han nok se Punkterne, saa vilde han erklære sig.

Hvorfor han imod sin dyre Ed havde taget imod Foræringer af Kongens Fjender, og særlig af Frankrig, Gottorp, Sverig og Hamburg? Han svarede, det var en haard Beskyldning, men ingen ærlig Mand skulde overbevise ham om, at han havde taget imod Foræringer af Fjenderne. Af Frankrig og Gottorp havde han aldrig faaet en Hvid. Længe forud for Krigens Erklæring havde Kongen af Sverig, for den Ulejlighed han som Kansler havde haft ved de ægteskabelige Underhandlinger, lovet ham 200 Sk℔ Kobber, men han havde aldrig faaet dem. Paa den gottorpske Præsident Kielmanns Foranstaltning havde det hamburgske Senat tilstillet ham en Anvisning paa 10,000 Rdl., som Kongen havde tilladt ham at beholde, hvortil Grev F. Ahlefeldt havde været Vidne. Samme Kielmann havde nogen Tid efter den rensborgske Traktats Slutning sendt ham en Ring til 2000 Dalers Værd, til Bevis paa, at

han var tilfreds med Traktaten. Han havde víst Kongen denne Ring og ment, den burde opbevares i Stats-Arkivet. Alle Kielmanns Breve til ham havde han forevist Kongen, og Afskrift af dem laa ved de gottorpske Sager.

Om han da ej vilde bekende, at han havde aabenbaret den franske Sendemand Terlon meget, og besørget dennes Breve til Sverig under sit Omslag, og ligeledes besørget de fra Sverig kommende franske Breve? — Aldrig havde han aabenbaret Frankrigs Sendemand noget som helst, der kunde skade Hans Majestæts Interesser. Det var med Kongens udtrykkelige Tilladelse, at Kongen af Frankrigs og hans Udenrigsministers Breve sendtes til Sverig, og at de derfra kommende Breve gik til Frankrig. Af Griffenfeld sendtes de til Rigsadmiralen, der besørgede dem. (I disse foreløbige Forhør omtalte Griffenfeld slet ikke, at han altid havde iagttaget den Forsigtighed at gøre sig kendt med, at Brevene ikke indeholdt noget skadeligt for Kongen af Danmarks Interesser, inden han bortsendte dem.)

Om han slet ikke havde brevvekslet med fremmede Fyrster, Ministre og andre imod Hans Majestæts Interesser? — Aldrig. Men han havde jo dog søgt Titler og Beskyttelse hos England og søgt hos hans kejserlige Majestæt om Rigsfyrsteværdighed? — Han havde hverken søgt om noget hos den ene eller den anden.

Var det da heller ikke sandt, at han havde villet overtale Kongen til at bytte Grevskaberne Oldenburg og Delmenhorst imod Tønder Amt, for derved at erhverve for sig selv Steinhorst Amt? — Det var Usandhed; Forhandlingerne om dette Bytte vare førte for at lokke Præsident Kielmann ind i Rensborg.

Om han ej havde solgt gejstligt Gods, Præstekald og verdslige Betjeninger? — Han havde aldrig solgt et Embede, men vel havde en og anden til Tak givet ham en Foræring.

Om han ej havde taget imod Foræringer i Retssager? og om han ikke havde nyttet Borgmester Fogh som Mægler i slige Tilfælde og delt Byttet med ham? — Han havde aldrig modtaget noget af Parterne i Justitssager, og den, der sagde sligt om Borgmester Fogh og ham, for med Usandhed.

Om Borgmester Fogh vidste Besked med hans Pengesager? — Fogh vidste intet derom, Sekretæren Henrik Lund havde Fortegnelsen paa alle Obligationerne.

Om han ej havde rost sig af at besidde fyrstelige Midler? og hvor de vare gemte? — Alle hans Penge vare anbragte her i

Landet. Han ejede ikke en Hvid udenrigs. I to Aar havde han ladet alle sine Penge ligge rede, fordi han gruede for Krigen.

Paa hvad retlig Maade han havde erhvervet dem? ti han havde jo hverken arvet dem, giftet sig dem til eller kunnet tjene dem i sit Embede. — Det maatte bevises, at han besad sine Midler med Urette. I fjorten Aar havde han tjent for dem, og en stor Sum havde han giftet sig til.

Om han ej havde fjærnet mange tro Betjente fra det kongelige Hof og besat deres samt andre Embeder (skønt de, han ansatte, for det meste vare uskikkede dertil) med sine Kreaturer, for at lette sine Hensigter? — Han vidste ikke, at han havde bortfjærnet nogen; hans Venner havde Kongen forfremmet, og derfor takkede han ham.

Om han ej af Had, og fordi han vilde regere al Ting, havde spærret Vejen for andre og hindret meget godt, hvorved baade her og i Norge Krigsforetagender vare blevne forsømte og Norges Bjærgværker bragte i Fare? — Sligt mindedes han ikke nogensinde at have gjort sig skyldig i.

Om han ej havde tilbageholdt fremmede Fyrsters Breve? om han ej havde været grov imod de allieredes Ministre og stødt dem og deres Herrer fra sig? — Han havde ikke forsømt noget. Breve og Ansøgninger tilbageholdtes ofte i Uger, indtil de fornødne Oplysninger kunde tilvejebringes. Han mente, at han havde været den høfligste Minister, og vidste intet om, at han havde virket frastødende paa de fremmede Ministres Herrer.

Om han ikke ofte, imod Kongens Befaling, havde tilstaaet sine Venner utilbørlige Summer af Kongens Finanser og ladet al Ting passere? — Det havde han ikke kunnet gøre; hvad de havde faaet udbetalt, skete efter deres egen Regning; havde de regnet for højt, maatte de tilsvare det.

Om han ikke havde ladet Kongen underskrive Bestallinger, i hvilke der vare et aabent Rum til Navnet, og senere givet Embederne til andre end dem, Kongen havde befalet? — Dette nægtede han. Var der mange Ansøgere, havde han ladet Rummet staa aabent, og senere indført den, Kongen havde udnævnt.

Om ikke han og hans Venner havde tilforhandlet sig Kongens Obligationer og brugt hans Majestæt i deres Interesse? — Aldrig! Det vilde von Støcken bevidne. Alene at man kunde beskylde ham for sligt, var oprørende.

Om han ej for at skjule saadanne Misbrug havde holdt Kancelliet og Skatkamret i en bestandig Forvirring? — Nej, han havde

ikke bragt Forvirring, men Orden, i Kanselliet. Skatkamret havde ikke staaet under hans Ledelse.

Om han ikke havde ladet sig forlyde med, at det var godt at bo i et Land, hvor man kunde vorde Greve, Fyrste, ja Konge? og at han efter Hans Majestæts dødelige Bortgang tragtede efter at blive større? — Aldrig havde han tænkt, end mindre sagt sligt. Forøvrigt vidste Hans Majestæt selv bedst al Ting.

Om han af egen Myndighed havde ladet sin Konges Vaaben tage ned af Kirkestolen? og uden Hans Majestæts Befaling ladet sit eget slaa op paa dette høje Sted? — Derom havde han aldrig hørt et Ord; var det desuagtet sket, saa var det foretaget uden hans Vidende.

Om han ej havde tilbageholdt kongelige og med Kongens egen Haand skrevne Befalinger, og derimod udstedt andre Forordninger, og i Hans Majestæts Navn forsikret høje Fyrster ganske modsatte Ting, Kongen uafvidende, — altsaa prostitueret Kongen?

Her siger Skriveren, der optegnede Griffenfelds Svar, at det var vaklende, da han selvfølgelig forlangte, at man skulde vise ham et sligt Tilfælde; han selv kunde intet erindre. Tillige gjorde han opmærksom paa, at han havde brugt Hr. Biermann til den udenlandske Brevveksling; hans Breve maatte altsaa gjennemgaas. Han var forsikret om, at han aldrig havde haft Tanke om at tildrage sig Hans Majestæts Vrede. Havde han ufrivillig gjort det, da bad han Hans Majestæt om Naade.

Forhøret endte med følgende Kraftsalve i fem Spørgsmaal: Om den fængslede Rigskansler erkendte sig skyldig i Aager med Præstekald, Udsugelse i Retssager, Underslæb, Majestætsforbrydelse og Landsforræderi? Hvortil Griffenfeld i Henhold til sine ovenanførte Svar erklærede, at, da han ikke havde begaaet de Forbrydelser, man vilde paadutte ham, kunde han heller ikke erkende Rigtigheden af disse Beskyldninger.

Den aabenhjærtige Redegørelse overtydede Griffenfelds Fjender om, at, hvis hans Sag blev voldgivet en regelmæssig Domstols Kendelse, vilde han enten blive frikendt eller slippe med en ubetydelig Straf. Vilkaarlige Midler maatte nyttes for at fælde ham. — En overordentlig Kommission nedsattes i Begyndelsen af Maj for at forhøre og dømme Griffenfeld. Kommissærerne valgtes, eftersom man antog om dem, at de vare den styrtede Kanslers Fjender. Flere af dem valgtes af Kongen selv; han burde dog i en Sag, hvor han selv optraadte som Anklager, have ladet Retten

have dens frie Gang. Til de Midler som den Mothske Slægt med stor Held havde benyttet sig af for at opbringe Kongen imod Griffendfeld, var det, at han havde tilsidesat Folk, der havde Kongens Løfte og Segl paa ęt bestemt Embede; og for egen Fordels Skyld hjulpet sine egne Kreaturer ind i Embeder, der af Kongen vare lovede bort. Herom vidner følgende Brev fra Oversecretair i det danske Kanceli M. Moth eller Arkivaren sammensteds I. Moth. Forbogstavet er utydeligt.

«Hochedler Herr! Sehr werther Freund! Ich möchte gern den Herrn sprechen wan er etwa bey der Canzeley vorüber ginge. Maszen ich ein exempel habe, das Griffenfeld ungeachtet I. K. M[t] einem Studioso einen Pastorat Dienst unter der Hand und Siegel gegeben (formodentlig paa Hr. Moths Anmodning) einem andern solchen Dienst propter lucrum zuwegebracht.»

Til Forhørsdommer og Anklager toges den oven anførte Bedrager, Otto Mauritius, der ej engang forstod Dansk, saa hans Klage maatte oversættes af Generalfiskal K. Pedersen, der udnævntes til Rettens Skriver. Mauritius foreslog Hertugen af Ploen, at han skulde føre Forsædet i Kommissionen, da han bedst kunde skræmme Dommerne; og, da Hertugen betakkede sig, foreslog han at tage den nye Kansler, F. Ahlefeldt, til Formand; men han havde heller ikke Mod til at staa Ansigt til Ansigt lige over for Griffenfeld. Kristoffer Kørbitz, Holger Vind, Jørgen Rosenkrantz, Præsten Hans Leth og flere vægrede sig ligeledes ved at indtræde i Kommissionen. Endelig sammensattes den af tolv Mænd, om hvilke man nærede det Haab, at de vare villige at dømme Griffenfeld fra Livet, overensstemmende med det Partis Ønsker, som nu havde Magten i Hænde.

Formand i Kommissionen blev Ove Juel til Villestrup, Gehejmeraad, Vicekansler, Befalingsmand i Kristiansand Stift, Assessor i Statsraadet.

De øvrige Medlemmer vare:

Hr. Kristen Skeel, Gehejmeraad, Befalingsmand over Hald og Skivehus Amter, Assessor i Statsraadet.

— Korfits Trolle til Sandholt, Ridder, Gehejmeraad, Assessor i Statsraadet.

— Ejler, Friherre af Holck, til Holkenhavn og Elkær, Ridder, Gehejmeraad, Assessor i Statsraadet og Generalitetet.

— General Frederik Arenstorff, Chef for Garden til Hest, Ridder.

Højesterets-Assessorerne Peder Resen, Præsident i København; Kanselliraad Henrik Mathesius; Justitiarius Peder Lassen; Kanselli-

raad Thomas Fincke, Amtmand over Bornholm; Kanselliraad Konrad Hesse; Kanselliraad Titus Bülcke, Borgmester i København; Professor Rasmus Vinding.

Med Valget af flere af disse Mænd, saa som Vinding og Fincke, var Mauritius misfornøjet, og han skrev til Hertugen af Ploen, at han skulde drage Omsorg for, at de bleve ombyttede.

Den 3die Maj mødte Griffenfeld for Kommissionen, og Generalfiskalens Klagemaal oplæstes i Retten. Dets Indhold var følgende:

I. At Grev Griffenfeld, dreven dertil af Pengebegærlighed, havde solgt fast alle Præstekald til den højstbydende.

Til Støtte herfor anførtes fire Eksempler:

Vicesuperintendentposten paa Island, hvorfor han havde modtaget 400 Rdl.

Estvad Præstekald, som han havde solgt til Peder Brandt for 500 Rdl.

Et Præstekald i Fyn, solgt til Peder Jespersen, som havde erlagt 600 Rdl.

Svenstrup Præstekald paa Als, hvorfor han havde faaet 250 eller 150 Rdl.

II. At han i Retssager havde gjort sig skyldig i Udsugelser og Optrækkeri. Til Bevis for denne Paastand anførtes, at han af en Mand ved Navn Jakob Becker havde modtaget 200 Rdl. for en Sekretær-Titel, som Hr. Becker ikke en Gang havde faaet; af Hamburgerne en Anvisning paa 10,000 Rdl. og af Hr. Regeringspræsident Kielmann en Ring. Fremdeles havde han villet bortbytte Grevskaberne Oldenburg og Delmenhorst imod Tønder Amt, for ved dette Bytte at faa i Skænk Amtet Steinhorst, en Forbrydelse, som Greverne Ahlefeldt og Altenburg havde hindret. — Beskyldningens Rigtighed, mente Anklageren, fremgik ogsaa deraf, at han af Hr. Klingenberg havde faaet 7000, af Hr. Rentemester Müller 4000, af det østindiske Kompagni 1000, af Hr. Peder Luxdorph 400 og af Hr. Johan Banniermann 400 Rdl.

End videre havde han uden Kongens Tilladelse tilvendt sig Grevetitlen i det romerske Rige og modtaget Øen Wollin af Kurfyrsten af Brandenburg.

Endelig havde han solgt en Vicelagmands-Bestilling til Kristoffer Kaspersen for 600 Rdl.

III. At han havde begaaet Mened og Underslæb.

1. Ved ej at holde fortrolige Sager hemmelige, men optegne

dem i sin Almanak, hvorved de lettelig kunde komme til andres Kundskab.

2. Ved ikke efter Embeds Ed og Pligt, uden al Persons Anseelse, at foredrage alle Ansøgninger for Hans Majestæt.
3. Ved ikke at rette sig efter den rensborgske Advarsel.
4. Ved ikke at have flittigt Opsyn med Kancelliet; men lade mange Kancellisager ekspedere af sine Tjenere i sit eget Hus.
5. Ved at tilbageholde og undertrykke Memorialer og fremmede Fyrsters Breve, der ere fundne ubrudte ved hans Fængsling.
6. Ved at lade Rum til Navnet staa aabent i Bestallinger og saaledes lade dem underskrive, og derefter føre et andet Navn ind end det, Majestæten havde befalet; det var sket med det Sognekald i Odense, der var lovet til Feltprovsten.
7. Ved at forsømme Hs. Majestæts Interesser i Skatkammersager, og lade sine Venners store Regninger paa Rejseudgifter og Tærepenge passere uden Notater.

IV. At have begaaet Majestætsforbrydelse, hvilket sluttedes af hans Brevveksling med alle de høje allieredes Fjender og særlig med Sendemændene Terlon og Lilliecrona. Følgende Sætninger, der vare uddragne af Griffenfelds Breve til Terlon, fremhævedes som majestætsforbryderske og landsforræderske:

«Frankrigs og Sverigs Hemmeligheder ere fuldstændig sikre i mine Hænder».

«Tjen mig i at sende mig Brevene virkelig forseglede, og ikke med vedhængende Segl; ti, da jeg ikke kan forsegle dem behændig nok igen, kunde Hr. Feuquières let tage mig for en Brevgavtyv, en meget upassende Egenskab for en Kansler».

«Jeg maa paatage mig at være Deres Postmester, saa længe dette staar paa.»

«Brevene, der komme mig i Hænde, skulle nyde al den Sikkerhed, De kan ønske, hvad enten de gaa til eller fra Deres Hof.»

«Sørg for, at Pakkerne ej ere for tykke, at de ej paadrage sig vore Folks Mistanke.»

For disse Forbrydelser androg Anklageren paa, at Greven fratoges den grevelige Værdighed, at hans Gods og Formue konfiskeredes, at hans Vaaben og Hjælm sønderbrødes af Bøddelen, at han selv maatte blive levende reven i Stykker af Heste, eller og lagt paa Stejle efter at være halshugget.

Efter at Anklagen og flere af de i de foregaaende Dage optagne Forhør vare oplæste, tog Griffenfeld til Genmæle imod de rejste Beskyldninger og erklærede, at han aldrig havde oppebaaret en Hvid for Justitssagers Administration; at han havde modtaget Penge af Folk, der havde faaet gejstlige og verdslige Bestillinger, nægtede han ikke, kunde være sket; saadant hændtes jo i alle Verdens Riger og Lande, og det stred jo ikke imod hans Ed, som kun forbandt ham til ikke at modtage Skænk eller Gave i Rettens Administration. De Foræringer, han havde oppebaaret, vare stedse blevne paanødte ham. Hvad Præsterne vedkom, saa havde han vistnok efter deres Beskikkelse modtaget Penge af enkelte af dem, men altid holdt det for et Taknæmlighedstegn. Statholder Ahlefeldt havde jo endog tilbudt ham over 6000 Daler aarlig af de holsteinske Anliggender. De østindiske Direktører havde kun betalt ham den Sum, som de vare ham skyldige, hvilket man jo kunde erfare hos dem selv. Kristian d. IV's Reces, der anførtes imod ham i Generalfiskalens Indlæg, mente Grev Griffenfeld var ophævet. — Derefter fremlagdes i Retten Oversekretærs-Eden, som Griffenfeld nægtede at have aflagt. Han havde givet et Revers fra sig, der var paa Slottet. Greven mente, at de Gaver, han havde faaet, ikke strede mod hans Ed; han kunde derfor ikke kaldes for simoniacus. Han saa jo nok, at alt var beregnet paa at male ham saa sort som muligt for Kongen.

Afskriften af Kongens i Rensborg gjorte Erindringer læste Grev Griffenfeld igennem. Han troede ikke, at det var Kongens Befaling, at han skulde resolvere sig derpaa. Hvad Foræringerne vedkom, som Kongen i samme Missive havde advaret ham at vogte sig for, saa skulde det findes, at han ikke havde modtaget utilladelige Foræringer. Dertil svarede Generalfiskalen, at han ogsaa senere havde oppebaaret Foræringer og brevvekslet med Rigets Fjender. «Havde jeg gjort det», svarede Griffenfeld oprørt, «saa havde det været ilde, hvad enten Kongen havde advaret mig eller ikke».

Kielmanns Ring paa 2000 Rdl.s Værdi, havde han vel faaet efter de rensborgske Advarsler, men holdt det kun for en Bagatel. Nogen Tid efter at de rensborgske Traktater vare fuldstændig endte, havde Kielmann sendt ham en Ring i et Brev; Brevet var blevet aabnet i Kongens Nærværelse, og der havde baade været Tale om at sende Ringen tilbage eller lægge den i Arkivet til et Tegn paa, at Kielmann havde været taknæmlig for, hvad der var passeret i Rensborg; men Kongen havde tilladt ham at beholde den.

Grevskaberne Oldenburgs og Delmenhorst's Bytning med Tønder Amt var oprindelig Feltherren Schacks Idé, hvilket Kongen meget vel vidste. Griffenfeld havde nyttet denne Plan, kun for at lokke Kielmann til Rensborg. Det havde derfor slet intet paa sig, at Kielmann havde tilbudt ham Steinhorst Amt, naar Byttet kunde komme i Stand. Grev Altenburg vidste slet ikke noget om Sagens rette Beskaffenhed. Han var stadig bleven holdt i den Mening, at Mageskiftet virkelig skulde gaa for sig.

Hr. Klingenbergs Obligation paa 7000 og Hr. Rentemester Müllers paa 4000 Rdl. havde de udstedt, fordi de havde laant Penge af ham, og for de Arbejder, han havde udført for dem. Hr. Gabels Obligation paa 3000 Rdl. havde han altid haft i Sinde at brænde; det var aldrig faldet ham ind at ville indkræve den.

For Øen Wollins Vedkommende kunde det ses af Kurfyrstens Brev, at den var bleven skænket ham af god Villie. Han havde vist Brevet til Kongen, og denne havde givet sin Tilfredshed dermed tilkende. Han fandt, det var besynderligt, at man vilde gøre ham til en Forbryder, fordi Kongen af Frankrig havde gjort ham store Løfter og Tilsagn. Det var jo en Ære for Landet, at en kongelig Minister, som han jo var, kunde komme i saadan Agtelse hos fremmede Fyrster og Herrer. Med Meyercrones Breve havde man gaaet underlig tilværks; ti de, som havde udsuget det bedste af dem, havde ikke ret vel overvejet, hvorledes Sammenhængen var. Det engelske Brev, man havde haft ondt af, var skrevet for at faa Underretning om, af hvad Grund engelske Fyrster og Grever skreve sig med Titler til Lande og Jorder, der ikke tilhørte dem.

At mange Ansøgninger, deriblandt adskillige, der vare gamle, vare fundne i hans Hus, var naturligt; alt kunde ikke ekspederes paa én Dag. Nogle Ansøgere havde ikke forlangt at faa deres Ansøgninger tilbagesendte, og desuden havde han jo mere at besørge end dem. Alle Ansøgninger kunde ikke altid ekspederes efter Ansøgerens Bekvæmmelighed. Kun faa Gange havde han ladet blive aabent Rum til Navnet i Kongebreve. Det var sket med det ledige Sognekald i Odense for de mange Ansøgeres Skyld. Navnet var blevet indført paa Slottet, efter at Kongen var bleven spurgt derom, og saaledes havde det ogsaa gaaet til de andre Gange.

Fiskalen spurgte, hvorfor Greven havde skikket Breve under sit Omslag til Kongens Fjender. Griffenfeld svarede, at det var Hans Majestæts egen Befaling, at de franske Breve skulde besørges; det skulde aldrig bevises, at der havde gaaet svenske under hans Kuvert.

Hvad han havde skrevet i sine Almanakker, mente han, var hemmeligt nok. Han kunde aldrig formode, at de saa snart og saa let skulde komme i fremmede Hænder ved den imod ham brugte Fremgangsmaade.

Det Testament, han havde skrevet i Hans kongelige Majestæts Navn, skulde visselig have været underskrevet af Hans Majestæt. Han, Griffenfeld, havde faaet Befaling til at henlægge det i Arkivet.

Hermed sluttede Forhøret den 3. Maj, og Griffenfeld fik nogle Dage efter Tilhold om at levere Kommissionen et skriftlig Indlæg til Besvarelse af den imod ham opsatte skriftlige Klage. Han forsynedes med Skrivematerialer, men det tillodes ham ikke at raadføre sig med nogen som helst, uagtet der i det kongelige Mandat til Kommissionen, som skulde dømme i hans Sag, af Kongen var lovet ham en Advokat til hans Forsvar, naar han begærede det. Endvidere afsloges det ham at erholde hans Kopibøger, skønt han kun der — som han skriver — kunde hente Lægedom imod den Gift, hans Fjender havde uddraget af dem.

Uden andre Hjælpemidler end sin trofaste Hukommelse, gendrev Griffenfeld sine Fjenders Beskyldninger i følgende Forsvarsskrift, som han i Løbet af tre Dage skrev i Fængslet og den 11. Maj tilstillede sine Dommere.

Respective, Høiædle, Velbaarne, Velbyrdige og Velædle Herrer.

Jeg erkiender med al Taknemmelighed, at mig eengang efter saa lang og ofte forgieves giorde, Ansøgning, de Puncter jeg beskyldes for, ere blevne communicerede. Jeg vil intet opholde mig med, at svare til Indgangen af Generalfiskalens fordanskede Indlæg, dets rette Author let nok er at kiende.

Velbr. Frederich Gabels Skrift vil jeg ei viitløftig besvare, helst efterdi det hverken gir eller tar noget essentielt i denne Sag; og hvad naadig Affection den Salige Herre, Høiloflig i Amindelse, til mig ind til hans Dødsdag, uforanderlig baaret haver til Manges Jalousie, Alle og i Særdeleshed dem, der i Kammeret H. Majst. opvartede noksommelig bekiendt er. Var Frederik Gabels Fader Salig endnu i Live, eller og H. Majst. Salig og Høilovlig Ihukommelse, endnu levede, kunde og skulde det bedre skee. Har han med Eed bekræftet denne hans Deposition, saa vil jeg ham Guds, den Allerhøistes retfærdige Dom ene overgivet have, og tænke, at Gud haver befalet ham at bande mig, og tør muligt i det Sted lægge mig en Velsignelse til, efter sin behagelige Villie.

Jeg vil ej heller berøre det, som i samme Indgang meldes, at H. Majst. har hafft største Aarsag med mig at forfare paa den Maade, som skeet er, ja endog saa vel uden nogen videre Proces, eller foregaaende Rettergang, mig paa Livet at straffe, som *Deprehensum in flagrantissimo Crimine per-*

duellionis, som han det kalder; det er at sige: begreben paa færske Forræderies Gierninger, der dog icke det allerringeste er allegeret af deslige Beskyldninger, uden hvis [ɔ: hvad] Chimerer man sig af mine Copiebøger, siden mit Fængsel, formeret haver. Saa at vel kunde spørges: paa hvad Fundament mine Uvenner, tværtimod Lands Lov og Ret, har turdet understaa sig Hans Majst., saa naadig og retfærdig en Herre, til slig fængslig Arrest at persvadere? Mens jeg underkaster mig ganske Hans Majsts. Villie; og endog med mig *aff executione* er begyndt, jeg selv pludselig udi Fængsel hensat, mit Barn af Huset udskudt, mine Papirer og Løsøre bortført, mine Ridderordener fra mig affordret, som er den sidste Ceremoni, der pleier at foregaae *Capitale Supplicium* [Livsstraf], som baade af Montmorenci, Biron og Strafford, deres Historier er at see, saa undergiver jeg mig dog med en fuldkommen Resignation, udi dybeste Submission, alt hvis H. Majst. godt befinder, alligevel jeg vel havde ønsket, at mig samme Skjel, som Sal. Hr. Niels Trolle, der han paa det Groveste af en Løvenhaupt blev beskyldt, samt min salig Formand, Hr. Cantsler Reetz, og end af ringere Condition, saa som Christen Jensen Laugmand, alle siden den souveræne Regierings Begyndelse, skeet er, maatte være vederfaret; hvilke ikke engang enten med *Suspension ab officio* eller med Arrest udi deres Huse have været belagte, mens al Frihed ladt, sig af deres Breve og Documenter til deres Forsvar at betiene, og med deres Venner herom at beraade, som de selv kunde ønske og begiere. Der mig dog Alt saadant har været betaget saa ganske, at mig ikke engang er en Skrifftavle eller Almanak er bleven ladt; hvorudi jeg mine Tancker, og hvis mig indfalde kunde, *pro memoria* har kunnet tegne, og mig nu paa niende Uge først Blæk, Pen og Papiir forundt; saa at, hvis min Hukommelse mig nu icke i en Hast vil suppeditere eftersom mig icke engang mine Copiebøger har maattet blefven bevilgede, hvoraf jeg dog Lægedommen imod den Gift mine Hadere deraf draget havde, eneste kunde have at tage, det faaer at blive tilbage, ihvor essentielt det ellers være kunde til min retfærdige Sags Oplysning; jeg vil derfor træde til Sagen selv, og Posterne kortelig besvare.

I. Her beskyldes jeg nu først, at jeg fast alle Præste-Embeder (for det der meldes om geistlige Beneficier er latterligt, eftersom ingen Canonicater, Præbender, Vicariater, Provstier eller deslige Beneficier, siden det store udi min salig Herres Tid giorte Udlæg, mere tilovers er) de meest pengebydende Leiesvenne confereret haver; som er saadant et uforskammet Digt, at havde man isteden for de Ord: Fast alle, sat disse: heel faa eller fast ingen, saa havde det dog været en grov Calumnie og Bagvaskelse. Thi jeg aldrig i mine Dage holdt, eller lod holde Licitation over noget Præstekald, eller havde noget saadant fal; og hvis, iblandt Hundrede, En er funden, som mig med nogen Gave skulde endelig have villet betænke, har det været saadant et frivilligt Taknemmelighedstegn, at det ingenlunde til nogen Kiøben eller Sælgen, uden med største Malice kan hentydes; som vel skulde befindes, dersom specificeret blev, hvem man egentlig dermed meente. Thi af de Fire som her allegeres udi syv Aar, Hans Majst. har regieret, for at giøre saadan *Bruit* af, maa det først hænge selsomt sammen, i det at udi Indlegget meldes, at jeg skal have til en udygtig Person soldt Vice-Superintendents Be-

stillingen udi Island, og at jeg skal have faaet 400 Rdl. og Borgermester Fogh 100 Rdl.; og udi Foghs Deposition skal staa, at jeg skal have faaet 400 Rdl. og givet ham 100 Rdl. deraf. Det maa være et svar Tag siden; mens i hvorom Alting er, saa kan det icke siges, at jeg har soldt ham samme Embede, eller recommanderet ham for Skjenk og Gave, eftersom jeg ham aldrig recommanderet, mens tværtimod afviist haver, og maa han endelig af Hr. Rigsadmiralen være recommanderet, og af mig expederet omsider, efterat H. Majst. det bevilget havde; saa at hans Gave, om nogen haver nogensinde været, har været ham til denne Promotion baade unødig og unyttig.

Hvem Peder Brandt og Peter Plade (af hvilke den Første, efter Indleggets Formelding, den ene Kaldet dog ikke eengang skal have nydt) ere, veed jeg ikke, eller hvo dem har recommanderet til mig; maa som andre Supplicanter, effter deres Supplicationers Indhold, være befordrede, da sig ingen Anden om samme Tiencster anmeldet haver; har de sig adresseret til mine Folk, veed jeg ikke, hvad de med hverandre kan have aftalt; kan ei heller, som en Aarsag til deres Forfremmelse, mig imputeres. Hvo den Peder Jespersen er, som, siges, Henrich Lund skal have berettet, at have bekommet 600 Rdl. af til mig for et Kald i Fyen, kan jeg umuligt besinde, og veed jeg icke, naar han mig for En af det Navn Noget skulde have leveret.

Siden sluttes denne Punct saalides: „At man intet vil tale om Licitationes formedelst Præstekald til Odenseh, Ærøeskiøbing, og andre mere utallige og meget høitbedragende.“ Kiere! Hvi vil man ikke tale derom? Thi er det sandfærdigt og beviisligt, hvi vil man mere forskaane mig med det ene end med det andet? Og er det Usandfærdigt og Skarn (som det ufeilbarlig er, og let, om Sandheden kan inqvireres, jeg og intet heller ønskede, end selv at tale med dem, som her udi Indlegget ere bleven allegerede) er det, siger jeg, saadant Skarn og Digt, hvortil tiener det da her at fremdrage, uden for at giøre efter Licenciat Mauritii Regel Apophthegma, som, udi sidste Conference, der jeg spurgte ham ad, hvi han tilforn, udi forrige Forhør, saa dristigt havde sagt, at jeg skulle have ladet mig forlyde: Det var godt, at være i et Land, hvor man kunde blive Greve, Fyrste, og omsider Konge, og at jeg længtes efter min Herres og Konges Død, saa vilde jeg være Overformynder, og deslige mere Calumnier, svarede han mig heel ubluelig: Unterdessen wäre es doch gesagt worden von jemanden; er repetirte es, saa hænger det en dog en Klik paa. Saa at det synes, det er ret at practicere det gamle Ord:

Calumniare audacter semper aliquid hæret.

Bagtal kun dristig, der bliver altid lidt hængende.

Mens jeg trôr, Guds retfærdige Heüffn vil finde slige Folk, og at de vill drage sig i Forbandelse som i een Skjorte, som vil trænge sig som Olie ind udi deres Marv og Been, de, som med slige skammelige Bagvaskelser søge en ærlig Mand hos Kongen at denigrere. — Helles i Almindelighed Præstekald angaaende, har det været min Maneer, at de, nu paa syvende Aarstid H. Majst. har regieret, af mig ere blevne recommanderte, har jeg enten selv hørt, og, efter deres optegnede Profects og Dygtigheds Maade, hos H. Majst. befordret, eller og efter deres fremviste Testimonia,

Bispernes og fornemme Personers Recommendationer, tiit ogsaa efter Sognepræsters Anmodning, som Capellaner begiert have, promoveret; og har Nogen adressert sig til mig selv, har han sandelig ikke havt fornøden, med Skjenk og Gave sig at recommandere, men snarere, naar han med Sligt er fremkommen, plat er bleven afviist, som Adskillige vitterligt er; og jeg mig endnu især erindrer En, ihvorvel heel skickelig Person, som mig, tilligemed et smukt Carmine en hæderlig Præsent offererede, med dette Svar, at have afviist:

Nulla domi nostræ divenditur infula nummis,
Sed pretium posthæc illa laboris erit,

Intet gejstligt Ornat er tilfals fra vort Hus; det bliver herefter kun Belønning for Flid.

som jeg ham *ex tempore* paa hans Brev tilbageskrev, og Brevet tilligemed Præsentet, hannem strax igien tilstillede. Han blev og siden af mig hjulpen *gratis*. Jeg har og endnu nylig, der en vis Person mig en Præsent, for Præstekald at erlange, offererede, hannem det plat afslaaet; og endog han siden til et andet, fordi han det fortiente, blev befordret, har jeg dog ingenlunde hans Præsent, som han alligevel i mit Huus, mig uafvidende, skicket havde, villet beholde; men ved min Kammertiener (som jeg altid troe og punctuel til at forrette, hvis hannem befaledes, befundet haver) endelig tvunget hannem til, at tage det igien. Hvilket skete et Par Dage eller noget førend denne ulykkelige Hændelse mig mødte; hvilken, om den nogle Dage tilforn var skeet, havde endog samme Præsent bleven fundet i mit Huus, og havde jeg da ligesaa uskyldig for det, som for det forrige, kunnet blive besnakket.

Hvad sig ellers Recessens Ord belanger, seer jeg ikke, hvorledes de her kunne tilpas komme, med mindre de ved Haarene endelig diddrages; thi saasom Præsterne den Gang ved 7 Kaldsmænd vælges skulde, saa er de og egentlig kun paa det Valg anseet, at Sligt med Stemmernes fuldkomne Frihed kunde skee, og er dog den derhos satte Straf ikke nær saa farlig, som den her afmales; langt mindre er det hørt, udi Danmark, Nogen sit Jordegods efter Lands Lov og Ret at forbryde, uden for Forræderi og Avindskjold imod Kongen og sit Fædreland. Men ihvorom Alting er, saa har jeg alt remonstreret det, som jeg nu her korteligen gientager, nemlig, at jeg aldrig solgte, langt mindre lod licitere, noget Kald, som saa meget *odiose* berettes; at om jeg af Nogen, som i saa mange Aar heel faa maa have været, Noget skulde haffve nydt, det et ganske frivilligt Taknemmelighedstegn har været; og af dem, som sig til mig selv have adresseret, har jeg hverken før eller siden Noget villet annamme. Hvorom jeg beder de gode Herrer saa favorabel en Rapport til H. Majst. ville giøre, at ikke mine Uvenner sig af denne Prætext skulle prævalere til mit Navns og Rygtes Ruin, og jeg derover af Desperation foraarsages at sige:

Quid te frustra Virtus! inano nomen colui?

[Dyd, du er et tomt Navn, hvorfor dyrkede jeg dig hen i Taaget?] dersom ilde eller velgiort paa Lykke og Fromme eens Skjebne og Eftermæle følge skal.

II. Jeg vil nu skride til en anden Post, og deraff først uddrage de indlændiske, og dertil ordentlig svare, og siden til de udlændiske,

og saa komme, eftersom det saa forvirret iblandt hinanden er sat udi Indlegget.

Her giøres nu først een stor Tale om, at jeg skulde haffve foragtet og i Veiret henslaaen H. Majsts. allernaadigste Formaning, skreffven til mig i Rendsborg, saa liudendes: I faaer og at holde over, at Ingen tager usømmelig Skjenk og Gave. Der jeg dog med Sandhed kan sige, at jeg H. Majst. som en Gud paa Jorden (som Skriften og kalder Konger) altid at have venereret, og med al Punctualitet hans Ordrer og Befalinger efterkommet; og ere just de allegerede Exempler alle længe tilforn før samme Brev. Dog haaber jeg, inden jeg denne Punct slipper, klarligen at demonstrere, at jeg hverken før eller siden, noget usømmeligt heri beganget haver, eller noget giort, som enten i Guds eller menneskelige, mig hidindtil bekiendte, Love og Forordninger forbudet eller formeent er.

1) Meldes her om Jacob Beckers Attest, at han mig 200 Ducater, for lang Tid siden, i en liden Æske skal have skicket; hvorhos han da selv sætter, at han havde foregiffvet, det vaar fra Egidius Hennings. Hvor meget det vaar, veed jeg ikke; thi jeg havde dem aldrig ude; og siunes vel Æsken noget liden til den Summa; men vist er det, at samme liden Æske, for langsommelig Tid siden, mig blev tilskikket, som jeg sidder og skriver om Aftenen; der jeg hørte det var fra Egidius, skjar jeg Baandet løs; men som jeg, ved Æskens Aabning, fornam paa Papiret, at det var myntet Guld, fattede jeg Mistanke, at det ikke maatte være fra Egidius, lukkede den derpaa til igien, og lod Brevet derpaa saaledes uopbrudt ligge; fandt saa siden engang samme Becker i min Stue blandt andre og spurgte ham ad, hvorledes dermed var beskaffent? da han mig sagde, at det var fra ham selv, og at han søgte Titel, hvor mig Ret er af Secretær hos H. Majst., hvilket mig, for mange Aarsagers Skyld, ikke anstod, gav ham derfor kun heel slet Fortrøstning derom, sagde og, ham hans Dont at ville skikke tilbage igien, hvilket, formedelst de derpaa indfaldne Holsteenske Reiser, og derpaa fulgte Campagne bleven forhindret. Siden min Hiemkomst, da jeg ham engang igien saa udi mit Huus som var ikkun kort før denne ulykkelige Hændelse mig mødte erindrede jeg mig det, og satte mig fore, hans Brev og Præsent igien at oplede og hannem at tilsende. Saaledes forholder det sig i al Sandhed; og maa samme Æske endelig saaledes endnu efter mig være funden, med Brevet uopbrudt uden paa. Hvad nu herudi end Momus selv kunde finde at laste, troer jeg ingen fornuftig Mand kan udgrunde.

2) Siges heel ubluelig, at jeg skall haffve soldt alle Justitscharger til den Meestbiudende; til hvilket at bevise, den eene Christopher Caspersens Exempel allegeres, som skal være bleven Vicelaugmand i Trundhiem, og præfereret En ved Navn Peder Christophersen, som udi Indlegget formældes, fordi han bød 100 Rdlr. mere, end den Anden. Mit Hierte maatte bløde udi Livet, og hardt ad fortryde, at jeg nogentid vel giort haver, nu jeg seer, jeg paa slige Maader, med saa grove og ubevislige Calumnier skal aspergeres. Det er dog saa vidt godt, at jeg erindrer Sagen endnu, i hvorvel det nu alt er Aar eller længer siden. Sagen er denne:

Over Aar og Dag førend bemeldte Christopher Caspersen fik samme Titul, har han, og ingen Anden solliciteret derom; men saasom Laugmanden P. Dreier, veed ikke hvad Præjudice formeente sig derved at tilføies, blev det saa derved, indtil langt omsider, og Aaret derefter, da bemeldte Laugmand sig udlod, det gierne en Anden, som før blev nævnt, at ville unde; da, som jeg ikke saa, hvad Præjudice, formedelst den Enes Titul meer end formedelst den Andens, hannem skulde kunde tilføies, og ikkun En det kunde nyde, præfererede og recommanderede jeg dertil bemeldte Caspersen *sponte*, og da han eller Nogen mindst tænkte derpaa, ikke for saadan *vilain* Gevinstes Skyld, som her saa usandfærdeligen siges, men fordi han havde været den Første, som derom anholdt, var ellers en Mand, som jeg af de Herrer Bielke og Pasberg havde hørt rose og gives et godt Skyld, og hans fornemme Slægt og Paarørende vare mig alle velbekiendte. At han et frivilligt Taknemmelighedstegn hos mig derfor har villet aflægge, veed jeg ikke ikke imod hvad Lov og Forordning, saa vidt jeg hidindtil seet haver, kan stride. Og at jeg Noget herudi eller udi andre Sager, ved Borgermester Fogh eller nogen Anden, skulde have ladet mægle eller negotiere, er mig usandfærdeligen og ubeviisligen paasagt.

3) Om Hr. Klingenberg vilde give mig een af sine Herregaarde, seer jeg ikke at jeg forsaa mig nogensinde, om jeg den antog; men det skal vist og ufeilbarligen befinde sig i Gierningen langt anderledes med disse udi Indlegget ommeldte Penge.

4) At Rentemester Müller har endelig, efter hans eygen Brevs Formelding, villet lade saadan Taknemmelighed kiende, seer jeg ikke imod hvad Bogstav det strider, og ser jeg, at der staaer hos, at det var for den Umag, jeg med hans og med hans Børns Patenter havde havt, og hvem der allegerer det Brev imod mig, siunes at være forblindet, eftersom det tværtimod beviser, at jeg ikke pleiede med nogen *vilain* eller *mercenaire* Maade, at tractere Folk paa. Kobberet er til H. Majst. leveret, og seer jeg ikke, hvad Faute enten af ham eller mig herudi kan være begangen; ligesaa lidet som af Greve Ahlefeldt og mig, af hvis hæderlige Præsent, for nogen Umag jeg med hans Grevskabs Patent, og Indrettelse havt havde, jeg ordinaire har spiist og drukket. Som jeg og, af Fyrsten af Pløen, Hans Hr. Fader Salig, for nogen Umag, jeg med den dengang oprettede Tractat havt havde, et Par Guld Bægere bekommet haver, som baade H. Majst. selv bekiendt er, og Greve Ahlefeld, som endnu derpaa svarede *en raillant*: at Arveguld holdtes for sundt. Saa at det er ickun alt søgte Quereller, ligesom det med det Östindiske Compagnie, hvilket jeg maa bekiende, icke af nogen fornuftig Mand at kunne begribes, hvorudi Forseelsen skulde bestaa, at den, som med Nogens Patenter, Breve og Privilegier, at expedere den meste og fornemste Umag haver, ogsaa derfor regaleret vorder; og er over al Verden ved alle Kanzellier brugeligt.

5) At Mons. Luxdorph skicker de Penge i Borgermester Foghs, hans Huus, hvad kan enten han eller jeg dertil? Han, som Intet deraf veed, førend de hannem skickes, og jeg, aldeles ingen Ting af veed, førend mig berettes, at de did ere skickede; jeg, som aldrig har acceptere dem, ei heller havde isinde at acceptere dem, men gierne ham, for hans egen, og hans Venners Skyld, villet hiælpe.

6) Jeg har aldrig ladt den ringeste Skilling af Banniermann begiere, og skulde nogen af mine Folk det giort have, da er saadant uden min Villie, Vidskab og Minde, giort. Tværtimod erindrer jeg heelt vel, at jeg Rasmus sagde: han skulde levere ham de Penge igien, og endog han mig svarede, at han vel vidste, han ikke tog dem, sagde jeg dog, han endelig skulde see, at han fik dem igien. Siden har bemældte Banniermann skrevet mig et Brev til for Wismar endnu og giort mig saa mange Taksigelser, med jeg veed ikke hvor mange Velsignelses-Ønsker, for hvis ringe Hjælp og Assistance, jeg hannem giort have kunde; skikkede mig og derhos en Vexel, som jeg dog aldrig har villet indtrække eller Betaling derfor søge; men tværtimod satte mig for, naar jeg kom hiem, den ham igien at tilstille, og da mig og om de andre Penge videre at erkyndige, om han dem ikke endnu skulde have bekommet, eller tilforn villet igien til sig annamme, eftersom jeg altid største Compassion med ham havde.

Saasom nu de Skjenk og Gaver, som udi Guds og menneskelige Love forbiudes, alt ere hvis der strecker till, at forvilde og bøie Retten, og giøre sin Næste Vold og Uret, som udi alle Texter i Skriften, hvor Gaver forbudne ere, dette conjungeret findes: At tage Gaver og at bøie Retten, saa vil jeg slutte denne Materie med den sandfærdige Protestation, aldrig at have for nogen Rettergangs-Proces, eller Retten til Forvildelse, annammet det ringeste; aldrig til at giøre min Herre og Konge, enten med Jordegodses Udlæg til utilbørlig Giælds Betaling, eller i andre Maader, Skade eller ringeste Præiudits, aldrig til at giøre noget Menneske Uret, som ere de Omstændigheder, hvilke Guds og Menneskers Love forbiuder, og derfor giøre deslige Gaver usømmelige. Mens hvis jeg nydt haver, har været *in pure gratiosis*, efter det, som i al Verden og ved alle Cancellier, brugeligt er; hvor, naar man siger, at den og den Charge er saa mange tusinde værd om Aaret, det icke om den aarlige Løn, som aldrig nogen Potentat saa høi giver, mens om de, samme Charge annexerede, Accidentier er at forstaa. Saa vil jeg og formode, at jeg icke bliver den Første, hvis Uvenner tillades, at heraf Prætext at tage til min og mit Huses Ruin. Jeg vil og formode, at Greve Ahlefeld, om ikke for vort forrige Venskabs, dog for Rettens og Retfærdighedens Skyld, giør mig den Skjel, herom at tale paa den Maade, som han med mig vel tilforn talt haver; at nemlig han mig ombedet haver, de Holsteenske Sager med mere Alvor at antage, som mig om Aaret over seks eller mere Tusinde Rdlr. værd være kunde; hvilke jeg, med Gud og en god Samvittighed mit Gott und gutem Gewissen have kunde; og der han mig bad en vis Person, Hans Majst. til en Raadsplads at recommandere, som og skeete, sigendes derhos, han mig derfor skulde findes taknemmelig; hvilket og samme Person vilde have giort, og offererede en heel honorabel Present, som jeg dog ingenlunde antog eller antage vilde; ikke for jeg holdt det uret eller ubilligt, mens dog fordi udi indifferente Sager har Enhver fri Villie, at giøre og lade, hvad hannem lyster. Hvorpaa Greve Ahlefeld mig siden sagde: at han vidste ikke, hvorfor jeg det havde refuseret, det var jo Accidentier, som hørte til min Charge, og som jeg med Gud og Æren annamme kunde, og skulde da

samme Person beflitte sig paa i andre Maader, sin Taknemmelighed at lade see. Og paa det han sig des bedre Alting kan erindre, vil jeg endnu sige her en Omstændighed, at det er den samme, som jeg ham et halvt Aar derefter skrev til om, og skikkede ham et Brev, som En, uden sit Navns Underskrift mig tilskrevet havde, og lod mig vide, hvorledes man der ude sagde, bemældte, mig af Greve Ahlefeld recommanderte, Person sig samme Bestilling af mig tilkiøbt havde; hvorpaa han vel veed, hvad han, saavel som samme Person, svarede; endog jeg for min Deel alle slige Spargementer og Tidinger foragtede. Det er og baade Adel saavelsom Andre her i Landet bekiendt, at jeg En og Anden plat refuseret haver deres Presenter, ihvorvel i heel indifferente Sager, at antage; at jeg somme, og det ikke een men flere Gange, har tilbagesendt, at En og Anden mig undertiden blandt mine Papirer, ja bag mit Speil paa mit Kammers, mens jeg med Andre talte, haver henlagt deres Taknemmelighedstegn; saa jeg først nogle Maaneder derefter har kunnet erfare, hvorfra det var kommet. Nogle ere der, som jeg ikke endnu i denne Time har kunnet erfare, hvo de have været. Ja, der ere end fra H. Majsts. Hr. Faders Tiid, som jeg endnu ikke har kunnet erfare, hvo de ere. Saa det er Tegn til, jeg ikke *mercenairement*, mens paa en heel nobel Maneer H. Majsts. Undersaatter tracteret haver.

Jeg holder mig noget længer op i denne Materie, denne Beskyldning er den eneste, som noget Skin og Apparence haver, hvor grove Calumnier den og anfyldt er; Resten er sammenspundet allene af dem, som sig mueligt, og ei uden Aarsag, havde at befrygte, at, naar den braveste Monarch, som Solen kan beskinne, engang skulde komme til, at gaa i sig selv igien, han da skulde fatte Heufns Tanker til dem, som ham, for saadanne ringe Sager, til slige haarde Resolutioner bragt havde, imod en Tiener, som han tilforn saa høit elsket og estimeret haver, og derfor have tænkt fornødent, mig med andre Beskyldninger og Imputationer at gravere, Procedurens haarde Maade dermed at besmycke.

1) Og komme saa de udenlændiske Corruptioners Beskyldninger; hvoriblandt Hamborg først skal regnes udlændisk for sin onde Affection imod H. Majst., ihvorvel helles situeret paa H. Majsts. ustridige Territorio. Herfra har jeg nu bekommet 10,000 Rdlr. af de Hamborgere; hvilke uforskammet, og imod Licenciat Mauritii bedre Videnskab høit opmutzes. Historien er denne: Regieringspræsident Kihlmann, for at obligere mig paa en andens Pung, præsenterede mig, i Rensborg, da han saa sig i Angst, en Seddel paa bemeldte Summa; en halv Time derefter kom Greve Ahlefeldt til mig, som jeg havde skicket Bud til, om han vilde komme til mig at vi kunde følges op sammen paa Slottet; der han kom, viste jeg ham Seddelen, sigende ham derhos, at jeg vilde skicke bemeldte Kihlmann den tilbage igien; hvorpaa han strax svarede mig: „Hvorfor det? Muligen Kihlmann torde selv beholde den til sit eget Brug; hvi skulde I icke beholde den? Mens vi ville gaa op sammen til Kongen, og saa ville vi fortælle ham al Historien.“ Hvilket og skete. Og berettede Greve Ahlefeldt H. Majst. Alting, og jeg tog Seddelen frem, og viste H. Majst. den, hvorpaa H. Majst. og med mildt Ansigt bevilgede, jeg

den ickun beholde skulde og maatte; som jeg da og giorde. Og siden, der H. Majst. mig, paa den anden Reise til Rensborg, det udi Indlæget ommeldte Brev tilskrev, hvorudi den Post om usømmelig Skjenk og Gave er, tænker jeg ved mig selv, om Hans Majst. det maaske maatte mene; hvor Hans Majst. mig atter paa ny igien hel naadig svarede, at han vidste jo det alt heel vel tilforn, og var dermed vel tilfreds; og dermed blev det derved, og er aldeles ingen Secret giort af en Ting, som jeg selv lod al Verden vide. Saa at ingenlunde behøves her, at allegere nogen Hovedbog (som ellers er langtfra den Accuratesse af Italiensk Bogholderi); thi jeg aldrig det har nægtet, veed ei heller, hvorfor jeg det skulde giøre, og troer jeg ikke, at enten H. Majst. eller Nogen af Conseilet har fundet mig mere partisk, siden den Dag, for Hamborg, end tilforn.

2) Den Ring af Kihlmann er og een smuk Snak; Historien er denne: Efter vores første Reise til Holsteen og Tilbagekomst, da Gud H. Majst. med de lyckelige Tractater velsignet havde, skicker Kihlmann mig et Brev, hvorudi han betacker sig for al seneste udi Rensborg beviste Ære og Høflighed, beder, jeg ville gjemme denne Ring hannem til Amindelse. Brevet blev brudt og læst der oppe udi H. Majst. Nærværelse, og nok leet af; og var baade Rigsadmiralen, Rigsmarschallen, og hvor mig ret er, Vice-Skatmester, Hr. Holger Wind, og Cancellieraad Biermann iligemaade deroppe; om Statholder Bielke var der ogsaa, mindes jeg ikke ret; Latter nok var der; og raabte de alle, jeg skulde ickun beholde den; hvilket og H. Majst. iligemaade behagede, og sagde jeg endnu i Skjemt samme Gang, at det var bedst, at lægge den udi Hvælvingen hos Tractaterne; til et Tegn, at dennem Intet, ved seneste Sammenkomst til Rensborg, havde været aftvunget, eftersom han saaledes tackede for Velgiort; saa at jeg den Bagatelle beholdt haver, ikke hans Majst. uafvidende, langt mindre imod H. Majsts. Villie.

3) At jeg Grevskaberne med det Amt Tønderen skulde have villet permutere, paa det jeg kunde faa det Amt Steinhorst for min Umag, er saadan een uforskammet Digt, at jeg undres paa, hvorledis min Skjebne har kunnet være saa ulyckelig, at mine allerbedste Actioner, som jeg dengang baade inden og uden mit Fædreland har haft saa stor Ære og Berømmelse af, skulde kunde mig til Gift og Galde af ædderfulde Tunger forandres. Licentiat Mauritius siger dog ja hertil, og at hvis Greve Ahlefeldt og Greve Anthon icke H. Majst. herfra raadet havde, var det visselig skeet; hvilket er saa impudent en Calumnie, at Gud den i sin Tiid ufeilbarlig heufne og straffe vil. Den korte og sandru Beskaffenhed om Alting er denne: Førend H. Majsts. første Reise til Holsteen, er der adskillige Gange talt om denne Materie, og har endog Feldtherren salig især været af den Mening, at det var ikke afveien, en Permutation at træffe, hvilket han og, med heel gode Raisons, appuyerede, særdeles at det var under een Defensionslinie, og hvis Indkomst deraf faldt, foruden Besvær af Fæstninger, Garnisoner og mange Betiente at holde; og hvad deslige Raisons mere vare, som hel plausibel vare og her for viitløftigt falder, at repetere. Og saasom Kihlmann snart paa een, snart paa en anden Maade stillede sig an, som han søgte at giøre denne Sag af, som dog vel aldrig hans Tanke

var; mens alleneste at amusere os og med fingerede Tractater søge, om muligt at giøre Ophold og Forhaling i den Proces, som Fyrsten af Pløen drev til Wien, skrev jeg efter H. Majst. Befaling, dog qvantsviis som af mig selv, at skulde der tales om nogen Permutation, da lod jeg ham selv betænke, eftersom han tilforn havde strøget Grevskabernes Intrader saa høit ud, for at bevise den Disproportion og Ubillighed af hvis Hertugen af Gottorp ved de Kiøbenhavnske Tractater her var bleven tilsagt, hvad Proportion der da kunde være imellem det Amt Tøndern og Grevskaberne; og vilde der da vel tænkes paa andre Stykker det med at forbedre, saa som Lugum Closter, Apenrade, Femern; og hvad videre samme mit Brev til bemeldte Præsident omformelder, som de gode Herrer i seneste Session blev forelæst, og lyder langt anderledes, end hvis mig saa uforskammet paadigtes og imputeres.

Til Rensborg siden, hvis imellem Præsidenten og mig passerede, den Gang han først var hos mig, efterát han kom fra Hamborg, var ickun alt simuleret Værk, for at giøre ham sicker, at han med Hertugen af Gottorp skulde komme til Rensborg igien. Hvorfor jeg lod ham snakke om alle de Avantager, han vilde mig afmale, jeg herved have kunde; viste ham og, hvad Fordeel han og hans Familie heraf igien kunde have, om Alting nu kom til en god Ende. Dermed skiltes vi ad, og drog han til Gottorp, tog paa sig, at giøre saadan et Permutations-Project, som Intet skulde falde paa at sige. Hvilket jeg Altsammen H. Majst. saavel som Rigs-Marskallen, som hiertelig derad lo, berettede; og var H. Majst. usigelig vel fornøiet, som han ikke heller andet havde Aarsag til. Har Greve Ahlefeldt, som først omsider, kort førend Kihlmann igien med Hertugen af Gottorp kom til Rensborg, ogsaa did kom, hemmelig talt med Kongen om noget Saadant, det maa Gud vide; altid havde han ikke havt det fornødent. Thi vi vare ikke komne til Rensborg, for at tractere om Tøndersk og Oldenborgsk Mageskifte, hvor aldeles ingen Tiid dertil var; men for at forsikre os Ryggen, naar H. Majst. videre med Armeen skulde foraarsages at fortrycke, og dertil at bruge den vigoureuse Resolution, som og siden, der Hertugen og Kihlmann kom til Rensborg, blev iværk stillet. De kom om Fredagen imod Aften næste Dag efter St. Hans Dag, og kom Regieringspræsidenten til mig om Lørdagen Formiddag, og overleverede mig det af hannem opsatte Permutations-Proiect, hvilket jeg tog til mig, og sagde, jeg det for mig selv vilde giennemlæse; eftersom jeg nu var med adskilligt forhindret. Derpaa skiltes vi, og gik jeg saa paa Slottet, hvor Greve Ahlefeldt og Rigs-Marschallen alt vare, havde med mig nogle Poster, som jeg alt selv om Morgenen paa Sengen havde dicteret, og udi det tydske Cancellie skal findes, som de Gottorpske Deputerede af H. Majsts. Commissarier skulde forestilles samme Eftermiddag, hvor iblandt andre endog denne var, at eftersom man vel saa af Alting, at man kun søgte med viitløftig Tracteren mere at forhale og forvirre Sagen med Grevskaberne, saa fik H. Majst. at have èt categorique Svar, om Hertugen vilde blive ved de, i Kiøbenhavn gjorde, Tractater, da H. Majst. vilde betænke sig, om han, af Generositet (ihvorvel Gottorps Sag meget siden den Tiid sig havde forværret) og derved blive vilde; eller og om Hertugen vilde tillade H. Majst. Grevskabernes Sikkerhed sig,

med Garnisonernes Forsterkning og hvis i disse besværlige Tider dertil behøves kunde, at antage, hvilken af Greve Ahlefeldt og Rigs-Marsckalken saaledis blev anhørt, approberet og applauderet, og af H. Majst. resolveret, og Greve Rantzau siden tilligemed de andre Commissarier tilstillet om Eftermiddagen, da Larmen gik an, skulde de Gottorpske proponeris og bliver kun nu her allegeret, for at lade see af Suiten og Connexionen af Affairerne, aldrig Intentionen at have været, der Noget for Alvor om Permutation at handle, saa at ei heller Nogen hemmelig H. Majst derom at advare, og derfra at raade fornøden havde. At Greve Anton dette skulde have giort er latterligt; thi det er H. Majst. og dem alle vel bevist, at Greve Anton først til Kiøbenhavn blev forskreven, for at ved ham lade give Kihlmann og det Gottorpske Hof de Impressioner, vi vilde, de skulde have, og blev ham paa den Gang icke videre betroet, end hvis Kihlmann skulde vide. Og rimer sig denne Greve Antons Disvation[1]) ilde med det, som H. Majst. mig eengang, førend Kihlmanns Tilbagekomst til Rensborg med Hertugen, berettede. nemlig at Greve Anton talede nu alt om Grevskaberne paa den Maade, som de alt fuldkommen vare Hertugens, ei vidende, at dette endnu var saalangt derfra o. s. v. Og hvad kan mig klarere Vidne være om min noble Conduite imod H. Majst. og mit Fædreneland, end H. Majsts. egen Kongelige Mund og Pen, som mig den Berømmelse tillagde, at han mig considererede som et af Gud, til saa important et Værks Udførelse, særdeles udvalgt Redskab, med Promesse af saa stor Naade og Værdighed, som min Modestie ikke tillader her at mælde, og jeg nu gjerne qvitterer ichun bedende om min Frihed og Æres Redning, og Beskyttelse for mig og mit Barn imod mine altfor mægtige Fiender.

Det maa dog skiære mig til Marg og Been, saaledes at calumnieres, og slig Mumme-Sag at paaføres, saasom og Licentiat Mauritius baade i sine Interrogatoriis, og ellers udi sidste Session, objecerede mig den Correspondence, jeg med Kielmann skal have havt, som har været til H. Majst. og mit Fædrenelands største Gavn. Og ere fast alle hans Breve offentlig deroppe forelæste, og en og anden Latter endnu derover falden. Og var min sidste Correspondance med hannem her i Januario sidst forleden, da jeg hannem anmodede om Forstrækning af en to hundrede tusinde Rigsdaler til Kronen, mod nøiagtig Pant eller Forsickring; saa det kan sees af Alting, hvor farlig min Correspondence været har.

4) Jeg troer, Begierligheden, af at bagtale og beklicke uskyldige Folk, forblinder somme saa vidt, at de ikke sandse, hvad de sige, skrive eller giøre. Jeg har extorqveret Rigsgreve-Titul af Keiseren, H. Majst. uafvidende, foregivende, det mig at være paanødet. Det er ikke Digniteter, som Nogen paatrænges; saa lidet som jeg kunde sige, at det blev mig paatvungen, saa usandfærdigt er det, at jeg det skulde have expracticeret eller extorqveret. Det er bleven mig med al Høflighed tilbuden, som Greven af Windischgräz hans Breve og mine Svar til hannem udviser, foruden hvis han mundtlig mig derom her tilbød før sin Bortreise; og har jeg saadan, mig af Gud og Lykken offererte Ære, H. Majst. udi Rigsmarskalens Nærværelse tilkiendegivet; og som H. Majst. sin naadige

[1]) Fraraaden.

Consens dertil gav, har jeg det og med glad Hierte antaget, saa at jeg er den anden Danske, som, næst den brave Holk, det er vederfaret; Og kan det saa meget des mindre siges, at jeg mig det tiltryglet have skulde, som Hans Keiserlige Majst. selv udaf sit Skatkammer Cancelli-Rettigheden har ladet erlægge. Foruden det Brev, som jeg i seneste Session oplæste, og her forbigaaes, saa viser og baade Indgangen og Slutningen af mit til Liliencron udi Indlæget allegerede Brev, at som jeg baade med al Respect erkiendte den mig af Keiseren, med saa naadig og extraordinairen Maneer tilføiede Faveur, saa vilde jeg og, at Liliencron vilde give Agt, at udi Patentets Expedition Intet influerede, som kunde være min Herres og Konges Grandeur i ringeste Maade for nær, som alle mine Breve noksom udvise. Bleve og ikke allene *Serenissimus* og *Potentissimus* hos min Herres og Konges Titul sat, som alt var forafskedet paa Latin, mens endog Titul af Grossmächtig iligemaade paa Tydsk udi det Tydske Patent, som siden og saaledes er continueret. Mens jeg kan tro det er med denne Calumnie, som med den mig udi et af Interrogatoriis ubeviisligen blev paasagt, at jeg skulde have søgt hos Keiseren at blive Rigsfyrste.

5) Med ligesaa stor Uforskammethed og ligesaa liden Sandhed siges, at jeg den Insul Wollin Hans Høifyrstelige Durchlauchtighed af Brandenborg har aftrængt, ellers skulde det hedde at H. Majst. fra Alliancen afvige, og sig med Sverrig en particulier forlige kunde og vilde. Hvad Satisfaction skal jeg faa for slige uhørlige, og af Helvede selv som Racketter opfløine, Calumnier. Jeg kiender Churfyrsten saa genereux en Herre at være, at dersom han al Sagens Sammenhæng ret erfare skulde, og vidste Begynderen til denne uforskammede Løgn, han det ikke uressenteret lade skulde. Hertug Augustus veed langt bedre, Oberhofmester Knesebeck, Canzler Brandt, Resident Brandt, og H. Majst. Envoyé *extraordinaire* Just Høg, veed langt bedre. So hat es doch jemand gesagt, *interim maculat*[1]) er Licentiat Mauritii Apophthegma[2]).

6) For at følge den Calumniant, i hvo den og være maa, som mig saa skammeligt for min naadigste Herre og Konge har angivet, faaer jeg at reise til Frankrig, hvor der siges, at Mejercron mig skal have giort Fortrøstning, efter flittig Procuration, paa considerable Summer, paa Meubler af stor Prix og paa et avantageux Giftermaal. Jeg beder for Guds Retfærdigheds og Eders egen Samvittigheds Skyld, I gode Herrer, ville mage det saa, at saadan en impudent Calumniant, hvem det være maa, som mig saa uforskammet hos min allernaadigste Herre og Konge tør angive, maatte vorde tilbørligen anseet, og i det ringeste lært fornemme Damers Person og Navn at forskaane, som jeg heller alt mit Blod vil udtappe for, end i ringeste Maade høre toucheret.

Det ene Brev fra Paris, af 5te Martii 1675 mælder intet Andet, end at Kongen af Frankrig skal have talt i heel avantageuse Termini som min Person, at Pomponne skal have spurgt ham, om jeg var ikke gift eller skulde giftes, eller noget sligt. Hvorfra Mejercron dog

---

[1]) imidlertid smudser det.
[2]) Valgsprog.

har abstraheret, og intet videre svaret, end han troede, jeg havde endnu ingen slige Tanker, og at min største Ambition var, at have den Ære, at tiene min Herre og Konge vel. Det andet Brev er de Dato 18de Julii fast ganske i Chiffres, som her siges, da jeg de gode Herrer dog Brevet ganske dechiffreret, som Copien deraf hoslagt var udi samme Brev, i seneste Session forelæste, endog ikke med Licentiat Mauritii Villie; og staaer der aldeles intet Andet udi, som de gode Herrer selv hørte, end at Gravelle havde begyndt, at tale med ham om en og anden Offerter for mig; mens at han havde viist ham saa af, at han havde vel seet, at han sig ikke adresserede til den Rette; og at paa det Rygte, som den Gang saa stærkt gik, med een vis fornemme høi Persons Giftermaal og mig, havde man ladet, sig forlyde i Frankrig, at man heller havde seet det med en anden ogsaa fornemme Dame, og da havde man muligt, som han giætte kunde, destineret til saadan Bryllupshøitid nogle considerable Meubler. Hvad er nu af saadanne Mejercrons Skrivelser andet at giøre, end Slidder og Sladder, og er skammeligt, at Enhver skal have med sligt at løbe.

7) Mens efter slige farlige Machinationer faar man endelig at søge etsteds en sikker Retraite, og det skal være udi England med een Titul af Lord; endog samme Titul er mindre end den, jeg allerede haver; thi Greve er mere. Hvormed bevises nu denne Fabel? af et Brev Anno 1674, hvori jeg har skrevet til Henshaw, som her tilforn har været Envoyè, at han vilde lade mig vide, om Godset som Marquisat, Duché, eller deslige Landgods førte Qvaliteten saaledes annecteret med sig, at hvo det kiøbte, om han endskjøndt var en Fremmed, possiderede strax samme Qvalitet, eller og han Patent derpaa apart have skulde. Item hvad Privilegier, Grever, Friherrer, og deslige Titulares have; item at jeg kaldes de Engelskes St. George; thi saa heder den Helgen, som i Catholikernes Tider, holdtes for Patron af samme Nation. Kiere, hvad kan heraf sluttes end en stor Dumdristighed og effronterie til at calumniere Folk? Kan deraf sluttes eller bevises, at jeg har søgt Retraite og Protection i England? Det er jo saa uforskammet een Digt, som optænkes kan. Greve er jeg, saavel her som i det romerske Rige; Rigsfyrste søger jeg at være, som de sige, og siden vil jeg være Engelsk Lord; det hænger vel sammen! Hos Keiseren søger jeg at være Rigsfyrste, hos Frankrig søger jeg et avantageux Giftermaal og Penge, og kan ligesaa vel Titul af Duc følge der, som af Lord i England; og endelig søger jeg min Retræte og lader dog alle mine Midler, Gud har givet mig, staa her i Landet, og alt mit Boeskab af Sølv og Guld, Klenodier og Obligationer, lader jeg staa i Kiøbenhavn; det hænger vel sammen! Nu, Gud vil beskjemme slige gudsforgaaende Calumnianter. Jeg har for nogle Aar siden skrevet til Spanien, om der at vide, hvorledes det hængte sammen med *dos*, *treis*, *quatro* o. s. v. *vezes Grande d'Espana*, havde sligt et næseviist Menneske ogsaa kommet derover, saa skulde det have hedet, jeg havde søgt, at være *Grand d'Espagne*; og hvo veed, om ikke slet Cardinal, eftersom jeg, for nogle Aar siden, af Canonico Luft begierede, at vide et og Andet den Materie angaaende.

III. Jeg faar at følge Indlæggets Methode, først siges der, at jeg mod min Eed skal have giort med Skjenk og Gaves Annammelse;

hvilken Materie nu igien repeteres. Saa har jeg aldrig giort anden Eed, som Noget om Skjenk og Gave udi mældes, uden den, som alle Geheimeraad og alle Assessores i høieste Ret giort have. Den har jeg ubrødelig holdet, og aldrig for Skjenk og Gave forvildet nogen Mands Ret. Haver Nogen H. Majst. anderledes om mig berettet, skal han mig det som ingen ærlig Mand eftersige, og aldrig mig overbevise kunde.

At jeg ikke skal have holdt det geheim, som H. Majst. mig anbetrot haver, kan jeg ikke see, hvorledes deraf kan bevises, at jeg til min Efterretning, og til en taknemmelig Fornøielse for mig selv, over en og anden naadige Expressioner, H. Majst. mig giort haver, har udi mine Almanaker hvori jeg mine secreteste particuliere Sager, som jeg aldrig vilde til nogen Menneskers Kundskab at maatte komme, annoterede optegnet, hvis H. Majst. til mig især kan nu og da have sagt. Og havde jeg aldrig i Sinde eller Tanke, at lade dem blive liggendes efter mig til een Affmindelse, og exponere mig, i saa Maader, til Enhvers Censur, og prostituere mig selv; mens naar jeg engang deraf, hvis Publica angik, extraheret og Resten efterseet havde, som jeg tidt forehavt haver, og alt er bleven forhindret, da dennem Ilden at opoffre. Jeg var og derudi saa varlig, at jeg dem udi et Skab, som jeg Ingen uden mig selv betroede, henlagt havde, hvor og H. Majsts. Haandbreve vare henlagte, og skulde tilsammen Ilden være bleven overgivne; om mig nogen Svaghed havde tilkommen. Jeg vilde derfor ei heller tage min sædvanlige Almanak udi sidste Campagne ud med mig, ei vidende, hvad udi slige Occasioner mine Papirer hændes eller vederfares kunde; saa at paa min Forsigtighed og Præcaution har intet feilet. At H. Majst. har andre tilladt mine Papirer saa promiscue[1]) at oversee, det veed Gud, kan jeg ikke svare til, og burde de, som saadant anbetroet har været, selv havt, om ikke den Charité for mig, dog i det mindste den Consideration for H. Majst., at naar de een af det Slags fundet havde, de da de andre ubeseete H. Majst. tilstillet havde. Mens jeg kan tro, somme ere curieux i Utide, og naar Vognen hælder, skyder Alle efter.

Jeg begieret strax, det første jeg blev ført udi Castellet, Pen og Blæk; det blev mig strax formeent: jeg begierede, at enten Greve Ahlefeld eller Rigsmarskalken, eller de Begge tilsammen, maatte komme ud til mig; men fik aldeles ingen Svar. Andre at begiere skulde have været mere suspect; helst efterdi jeg ikke engang Dr. Hans Lætt, i hvor indstændig jeg det og begieret haver, har kunnet til mig bekomme; saa mig alle Middel haver været betaget, H. Majst. min Mening om det Ene eller om det Andet, enten mundtligt eller skriftligt at lade vide; thi ellers burde hverken det Skab, hvor Almanackerne og H. Majsts. Haandbreve i laa, af nogen Menneske at have været seet, uden af H. Majst. selv; ei heller det Skab med sort Læder om, som den salig Herres været haver, og mig af den ietzige vor allernaadigste Herre og Konge overleveret vorden er.

At nogen Supplication forsætlig skulde være tilbageholden, er et afskyelig Digt; det, jeg Licent. Mauritius, i seneste Session,

---

[1]) i Flæng.

af Haanden rykkede, var en Supplication fra Obersecret: Schults, H. M. selv tilstillet og af H. M. mig igien overleveret; hvorudi han en Hob *Jura patronatus*[1]) i Betaling begierede, som H. Majst. sig ikke saa strax til forstaa vilde. Hvo sig indbilder, alt det at kunne skee, hvad Folk om supplicerer, maa være meget vankyndig i Sager. De mangfoldige Supplicationer, Licentiat Mauritius om snakker, ere gamle Supplicationer, som ingen Mennesker mere omtalte, hvilke jeg dog, i Paquetter bundne, paa søre Hylder saaledes havde ladet henlægge.

Hvad H. M. mig, i de i Rendsborg mig tilskrevne Puncter, om paamindt haver, har jeg med allerunderdanigst Respect og Lydighed af yderste Evne beflittet mig at efterkomme.

At jeg ikke skal have havt flittigt Opsyn med Cancelliet, er usandfærdigt. Hvad der mældes om adskillige Sager privatim at have ladet expedere, er urimeligt, ubegribeligt og usandfærdigt. H. Majsts. egne Kammersager angaaende Papirer, saa vidt mig anbetroet været haver, findes udi en egen Skuffe i mit Kammer udi Cancelliet. Hvad Rigtighed jeg har for mig fundet udi Cancelliet, veed de nok som, der ere, saa og hvorledes det nu er; hvorledes det efter mig skal blive, vil Tiden lære.

At jeg nogentid skal have ladet Spatium til Navne i Bestallingerne, og siden andres Navne, end de H. M. det bevilget havde, ladet indsætte, er H. M. om mig usandfærdelig forebragt. Naar der har været mange Competenter (som dog heel sieldent været haver) har man af Supplicationerne extraheret Navnene og paa en Fortegnelse sat, og H. M. forelæst; hvem af dennem H. M. da Bestillingen forundt haver, dens Navn er vorden indsat. Saa er det skeet med Odense Kald ogsaa, og saasom H. M. da samme Kald til Mester Lodvig Stud bevilgede, som Obersecreterer Schults veed, har bemældte Oversecreterer, og selv bemældte Studs Navn ladet deri indsætte.

7. Er en hel Hob urimelige Beskyldninger med lige saa liden Sandfærdighed H. M' forebragt som alt det andet. Skatkamret forsvarer vel selv sine egne Sager, dog hvis jeg maatte vide in specie, hvori det bestod, skulde jeg nok svare dertil saa vidt mig vedkommer.

Jeg havde nær glemt den femte Post. Hvad det skal være for Memorialier og høie Potentaters Breve, som ere supprimerede og tilbageholdte, maa Gud vide; der bad jeg Licentiat Mauritius i sidste Session, vise mig dem, at jeg kunde svare dertil, var der intet: *interim maculat* er Licentiat Mauritii Apophthegma.

IV. Jeg beskyldes for Correspondents med Lilliencron og Terlon. Hvo der hører det Ord Correspondents, skal strax tænke, jeg maa have aabenbaret dem Hans Majsts. Desseiner og Anslag, og indbilde sig farlige Ting. Men lader os considerere Materien selv. Jeg vil først svare til det om Lilliencron. Han kom til Rendsborg strax efter H. M. med Armeen var opbrudt, og skrev mig til, at han var beordret af Hans Herre, at følge H. M.; men saasom han saa Sagerne sig saa meget siden den Tid at have forandret, vidste han

[1]) Kaldsret.

ikke, om han maatte tillades at følge, eller og han skulde drage tilbage til Kiøbenhavn igen. Hans Majst. befandt godt, at jeg skrev ham til Svar (var, hvor mig Ret er, fra Møln), at han kunde Intet bestille hos os; det var bedst, han blev til Rendsborg indtil videre. Derefter skrev Monsr. Lillienkron mig strax til igien, og begierede indstændigt, at han maatte da forsees med et Pas, at drage til Kiøbenhavn igien, hvorpaa jeg intet svarede, men stillede mig an, som Brevet ikke var fremkommet, og lod det saa dermed bero indtil videre, forventende Tidende fra Christopher Lindenow. Nogle Uger derefter skrev Lilliecron til Baron Winterfeld til Ribnitz et heel skarpt Brev, hvori han besværer sig over mig, at jeg ikke engang vilde værdige ham med et Svar, og begierede, at alle redelige Cavaliers maatte tilkiendegives, paa hvad Maade han blev tracteret etc. med mange flere piquante Expressioner. Hvorpaa jeg kastede ud et skarpt Brev til Giensvar, som jeg og H. M. forelæste i Rigsmarskalens Nærværelse, og lettelig kan sluttes af, hvad præjudicerlig Correspondence jeg har holdt med ham. Siden, efter store Excuser han derfor mod mig giorde, har jeg svaret ham paa hans høflige Expressioner med lige Civilitet og Complimenter; og det er al Sagen. At jeg ikke burde have svaret ham, fordi vi vare i Orlog med Sverrig, det veed jeg ikke; og ere jo de faa, os imellem vexlede, Breve med min Herres Villie og Vidskab skeet; og har baade jeg og de Herr. Arensdorffer og Andre faaet Expresser med Breve fra fiendtlige Generaler og Andre i Leiren, som vi jo, efter H. Majsts. egen Vidënskab, har maattet svare til; end sige at en Cantzler ikke skulde svare den Minister, som ved hans Herres Hof residerer, naar han ham tilskriver og Resolution begierer. Og ophæver Krigen ikke al Høflighed og Humanitet.

Terlon angaaende, da er det først Materien i sig selv, jeg vil her svare paa; dernæst de Ord og Formalia udi mine Breve, som En og Anden vil drage en farlig Mening af, og til det Verste udlægge. Sagen i sig selv er denne: Marqvis de Feuquieres har skikket En af sine Folk til Rigsadmiralen med nogle Breve for det Franske Hof. Rigsadmiralen skickede dem til mig, og ere Brevene blevne opbrudte og efterseete. Terlon maa have skrevet Rigsadmiralen til om Feuquieres Breve, og har da Rigsadmiralen hannem svaret, at han Brevene til mig adresseret havde, hvorudover Terlon Brevene af mig fordrede, og som vi iche vilde være bekiendte, at vi dem havde brudt, maatte jeg sige Nei, at, hvad endog Rigsadmiralen sagde, saa havde jeg dog iche Brevene bekommet, og maatte snart give Skylden paa Rigsadmiralen, snart paa Posternes Urigtighed, hvoraf det let kunde komme, at nogle Breve kunde blive borte; og hvad deslige kunde være, til at dølge det med, som skeet var, eftersom Feuquieres Breves Udeblivelse giorde saadan en Bruit ved det Franske Hof; og skal findes i Meiercrons Relationer, hvor tidt han, derover efter Kongen af Frankrigs Ordre, er bleven tiltalt, hvad Pomponne ham derover foreholdt haver, og ved sin Commis hannem engang ladet sige, at Kongen fik da at lade giøre ligesaa ved hans Breve, og dennem ogsaa lade opbryde. Hvorpaa af H. Majst. er blevet resolveret, at Meiercron skulde tilskrives: paa bedste Maade dennem deslige Tanker ved det Franske Hof at betage, og at Feuquieres Breve og de derfra Hoffet igien til ham skulde ingen Hinder giøres.

Er og Meiercron tilskikket en Copie af et af mine Breve til Terlon, som han skulde lade Pomponne see, til et Tegn og Forsikring, at man her ingen Hinder udi deres Breve agtede at giøre. Og er paa den Maade, efter H. Majsts. egen Villie og Vidskab, Rigsadmiralen og jeg begge uskyldigen kommen udi denne fortredelige Handel; saa at han har skikket til mig Feuquieres Breve under sit, og jeg Hoffets Breve til ham under mit Couvert; og deraf kom det, jeg skrev Rigsadmiralen til udi et af mine Breve: eftersom det er faldet i vor Lod, at vi tu skulle være Franske Postmestre etc. Men saa sandt Gud skal hiælpe mig, med saa stor Innocence, at det Barn, som er født i Nat, ikke kan være uskyldigere herudinden. Og skal det ikke være over tu eller trej Poster i det høieste, al denne Bruit giøres om.

At Licentiat Mauritius vil sige, jeg burde have fraraadet H. Majst. det, det veed jeg ikke, om her er Sted at disputere; altid Meiercrons Relationer og de Franske Ministres Klagter og Expostulationer ere bleven læst, alting vel overveiet, og er det saa endelig af H. Maist. resolveret. At nogen Resolution skulde kunde være saa god, eller saa vel funderet, at jo hvem der har Lyst til at dadle og laste, kan critisere og laste Alting, det er umuligt. Ihvorom Alting er, saa vare Tankerne dengang saaledes, og det er lettere en Ting at dadle og laste, end at forbedre.

Er nu Sagen i sig selv rigtig, og har intet Forræderligt i sig, saa maa da Ordene, som mig af Pennen kunne være udflydte, iche udtolkes og dreies imod Sagens rette Natur og Egenskab. Thi Sagen, korteligen at igientage, er denne: Alt imens vi vare derude, blev af H. Majst. for at appaisere den Bruit, som Feuquieres Breves Ophold foraarsagede, og iche at rumpere Frankrig *en visiere* endnu, og sætte alle Mejercrons Breve Ordres, Instructioner og Papirer i Fare, tilladt, at ved Rigsadmiralen og mig i saa Maader de faa Pacquetter imellem Hoffet og Feuquieres maatte passere. Det man af Ordene vil slutte, er, at jeg noget Fortænkeligt eller Farligt dermed skal have havt i Sinde. Ordene, som saa høit opmutses, ere disse: *les plus grands secrets, qvi sont entre la France et la Svede peuvent étre en toute seureté entre mes mains.* De største Secreter imellem Frankrig og Sverig kunne være sikkre nok i min Haand. Hvad følger der videre: *Et j'espere qve notre conduite sera trouvée si honnête et si pleiné de franchise, qve votre cour aura lieu de se repentir. de n'avoir point prêtê l'oreille aux avis de votre Excellence.* „Og jeg haaber, vor Conduite skal befindes saa ærlig og saa fuld af franchise og Oprigtighed, at Eders Hof skal have Aarsag til at fortryde paa, at det iche har givet Gehør til Eders Excellences Raad. Hvad gaaer der foran? *Je crois vous avoir dit plusieurs fois* etc.“ Jeg troer, allerede at have sagt Eder mange Gange, at jeg har ingen Breve faaet fra Monsr. Feuquieres, i hvad og Rigsadmiralen kan sige; havde jeg bekommet dem, da havde jeg ei beholdt dem, ei vidende hvortil det skulde tiene mig; vist er det, at havde jeg derudi fundet en Vexel, havde jeg giort den Priis, og skulde iche al den Respect, som jeg har for Kongen af Frankrig, kommet til mig, at give den igien, førend efter Freden var sluttet. *Mais au reste les plus grands secrets* etc. Det er: Mens for det Øvrige kand de største Secreter imellem Frankrig og Sverrig være sikkre nok i min Haand“. Hvor sickre

de vare i Gierningen i mine Hænder, sees deraf, at dengang jeg kunde komme med Maneer til dermed, bleve de brudte og aabnede. Give iche baade Antecedentia og Conseqventia klarligen tilkiende, at dette er kun en Compliment, for at besmycke og fordølge det, som ved Feuquieres', mig af Rigsadmiralen tilskickede, Breve var skeet, hvilke jeg ingenlunde vilde bekiende mig vare tilhænde komne, og gav snart Rigsadmiralens Efterladenhed, snart Posternes Urigtighed i slige Ufredstider, Skyld. Hvad har jeg gjort? Jeg har brudt deres Secreter, det er Feuquieres Breve, der till mig af Rigsadmiralen bleff skickede ej tænkende, at Terlon just skulde faa at vide, at de til mig vare adresserede. Hvad har jeg skrevet: at deres Secreter det er samme Breve, skulde være udi al Sikkerhed udi mine Hænder. Saa har jeg jo giort det, som en ærlig og tro Patriot vel anstod, og jeg har skrevet det, som en *habile* og *adroit* Minister burde at skrive, naar han skulde skjule og bedække det, som hans Herre og Konge udi de Conjuncturer ikke just fandt godt, offentlig at maintenere og gestændig at være. Og ere da Ordene, udi saa Maade og i den Henseende, obligeant for Terlon, saa er Gierningen derimod i sig selv et klart Vidne om min Uskyldighed og gode ærlige og prægtige Intention for min Konge og mit Fædreneland.

Hvis siden mældes om det, i samme Brev staar, „at Terlon skulde giøre mig Plaisir med, at ikke sende mig sine Breve til Feuquieres under *Cachet volant*, for eftersom jeg ikke kunde forseyle dem saa adroitement eller saa net igien, at det jo kunde mærkes, maatte Feuquieres tage mig an for en *filou des lettres* o.s.v." Hvilket udi Indlægget formenes tienliger at have været, at Brevene havde gaaet under aabent Seyl, for at være vidende om deres Indhold etc., er ikkun en blot Misforstand; thi det var iche Brevene fra Pomponne og Hoffet, som skickedes under aabent Segl, men en derhos lagt Billet fra Terlon selv, som iche var andet end ordinaire Complimenter og Galanterier paa hans sædvanlige Maade og Stiil, som ingen Ting tiente til; og var han dog saa høflig, at han giorde det, imedens denne farlige Handel varede, som udi Alt var to eller tre Gange i det høieste. Og kan jeg ikke andet skjønne, end at jo heraf snarere et klart Beviis kan tages for mig om denne Handels Uskyldighed; thi havde der været nogen secrete og uoprigtig Collusion imellem ham og mig herunder, hvad havde han havt fornødent, at giøre mig denne Compliment, som var ickun for at lade mig see, han icke agtede, at betiene sig af denne Leilighed, men ickun selv skrev om indifferente Sager. Sandelig det er et stort Argument for mig, og giendriver klarligen det, som mig mig med saa stor Malice vil paalydes. De Ord, som siden allegeres: *Les Lettres, qvi tomberont entre nos mains, soit qv'elles s'adressent à votre cour, ou qv'elles en viennent, trouveront toute la seureté, que vous pourrez souhaiter* etc. Det er de Breve som komme i vore Hænder, enten de ere til eller fra Eders Hof, skal finde hos os al den Sikkerhed, I kan ønske, og jeg faar selv at tage paa mig, at være Eders Postmester imidlertid". Dette er jo just Sagen selv, som Terlon og det Franske Hof skulde, efter det som tilforn vidtløftigt deduceret er, forsikkres om. At jeg sætter skjemptviis: „Og jeg vil selv tage mig den Umag, at være imidlertid Eders Postmester," er jo intet Andet, end at sige med en mere alvorlig Stiil: „og hvis mig

tilhænde kommer, vil jeg mage, det skal blive uden Hinder befordret imidlertid. Det var just tu eller trei Gange i det høieste.

Endelig torqueres og disse Ord paa en sær Maade, ligesom jeg skulde have bedet Terlon, at mage det saa, *qve l'epaisseur d'un paquet ne donne pas du soupçon à nos gens.* Dette allegeres ligesom den Onde pleier, at citere Skriften; jeg vil sætte Contexten, som den, efter den mig communicerede, Copie lyder: *Pour ce qvi regarde les depêches de Monsr. de Feuqvieres, si elles tombent entre nos mains, elles ne manqveront pas d'arriver à bon port, et le plus seur sera, qu'il laisse toujours chaque lettre à part, afin qve l'epaisseur d'un paqvet ne donne pas du soupçon à nos gens. Il est vrai, qve je souhaiterois aussi, qve ce fust à condition, qu'elles n'accordent pas à la Svede des nouveaux avantages à nostre prejudice.* Det er: Angaaende Hr. Feuquieres' Breve, da, dersom de falder i vore Hænder, skal de ei manquere, at komme i god Haufn og Behold, og det sickreste skal være, at han lader altid hvert Brev *à part*, paa det et Pacquets Tyckhed ingen Mistancke skal foraarsage; vist er det, at jeg ynskede og, at det var med Condition, at Sverrig ingen ny Avantager til vores Præjudice maatte accorderes". Det er jo klart og tydeligt nok; thi naar hvert Brev vaar for sig, Pomponnes for sig, til sine egne eller andre ved Hoffet for sig, saa var det jo saa meget des vissere, at ingen Svenske Breve med underløb, som ellers mistænkeligt var, udi en tyk Paquet skee kunde. Hvad kan være bedre? Foruden at mælde om Slutningen af samme Brev, som paa en galant Maade jo nok giver min Intentions Uskyldighed og Oprigtighed tilkiende.

Det, der staaer i Indlægget, at den halve Part af Terlons og Lilliencrons Breve skal være med Flid forkommet, skal aldrig bevises, og er mig meget ublueligen paadigtet. Om de alle ere der eller ei, veed jeg iche; er der nogen borte, saa er det iche en Bønne værd, og jeg troer, at de, som ere tilbage, ere ey heller af deert større Pris; om jeg havde havt saadant isinde, hvad skulde have bevæget mig da til, at giemme disse og lade de andre mine Breve føre tilbogs.

Jeg beder de gode Herrer for Guds Retfærdigheds Skyld, at vilde med Vigueur og Alfvaar paa det kraftigste representere H. Majst. hvor meget dristigt saadanne uhørlige Mummosager mig blive paaført; ligesom det nu her igien af Meiercrons Brev saa meget dumdristigt og med saa stor Malice allegeres, dets Usandfærdighed baade i seneste Session mundtlig og nu videre tilforn skriftlig er deduceret. Det er ubegribeligt, hvor Gud mig saa høit har ladet falde, og overgive mig i mine Fienders og Misunderes Hænder. Hvor urimeligt er det dog, at jeg skulde fange, paa de trej Maaneders Tid i sidste Campagne, saadan en Collusion [1]) med Frankrig og Sverig an, der jeg dog Alt, hvad jeg har kundet optænke, har kontribueret til deres Interesses Krænkelse, og at contrecarrere deres Desseiner. Frankrig, som vilde amusere os, er bleven amuseret, og vi har i saa Maade præveneret dem, isteden for de ellers sickerlig nok var gaaet løs paa os først, den Gang de gik udi Churfyrstens Lande.

Examinerer Meiercrons Ordrer og Instruxer, og hvad til andre

---

[1]) hemmelig Forstaaelse.

H. Majsts. Ministrer beordret er; Connexionen og Suiten af alle Affærerne skal klarligen give min Uskyldighed og denne Beskyldnings og Imputations Urimelighed tilkiende. Og Kongen af Frankrig og Sverrig skal sig i høieste Maade heroffver forundre, efter som de veed imellem Gud og dem, at der aldrig har været noget saadant dennem og deres Ministris og mig imellem. Ja det, som mere er, udi et af de intercipерede, fra Sverrig komne, Franske Breve stod, mig til største Berømmelse (som jeg H. Majst. viste, og Andre og veed), at de maatte bekiende: Rigscanzleren aff Danmark haffde som en habil Minister duperet dem, og endormeret dem med den Adresse, saa at hverken Sverrig eller de kunde besvære sig med Foye over nogen anden uden sig selv. Og det skal nu være min Løn! Tilsteder ikke, at min Uskyldighed saaledes, ved mine Uvenners Intriguer, skal blive undertrykt, og min Ære forkrænket. Tænker, at Grunden selv, som vi betræder, vil raabe Heuffn derover, og jeg er vis, Gud lar det ikke gaa ustraffet bort. *Sera aliqvando sed certa Numinis vindicta, et tarditatem supplicii gravitate poenæ compensat*[1]).

Lar den Pen, som jeg med saa stor Berømmelse har ført for mit Fædreneland, bevæge Jer til at tage sig min retfærdige Sag an, og at stille og appaisere min Herres og Konges Vrede. Jeg kan ikke gaae i Rette mod min Herre og Konge, mens vel mod mine Anklagere og Angivere, om det maatte have været. Og kiender jeg ingen anden Dommer, kan og heller ingen Anden dømme paa mig, uden Kongen og den høieste Ret; hvad heller det maae være offentligt og almindeligt for alle deroppe, eller endelig herinde af samtlige Geheimeraad og høieste Rets Bisiddere. Mens remonstrerer dog H. Majst., min allernaadigste Herre og Konge, som jeg før sagde, at det er mig umuligt, at gaae i Rette mod hannem; jeg indflyer til hans medfødte Naade og Mildhed. Jeg er som Leer i hans Hænder; han giøre af mig, hvad han vil; jeg undergiver og submitterer mig ganske og aldelis hans Villie, representerer min allernaadigste Herre og Konge, at han dog ikke vilde forkaste og sønderbryde sine eygne Hænders Gierninger; hvi vil hand udrydde den Plante, som hans Hr. Fader har plantet, hand selff vandet, og Gud giffvet Væxten, og nu af Bagvaskelses fule og giftige Vinde ganske vil svies og visne, om hand ikke selff en naadig Straale derpaa kaste og skinne lade vil? Gud bevæge Kongens Hierte til en mild Retfærdighed og en retfærdig Mildhed.

Dette at være mit sandfærdige Svar paa de udi Generalfiscalens Indlæg forfattede Beskyldninger (erbydendes mig til at besvare, hvis videre af Licentiat Mauritio udi de tvende forige Forhør saa meget ublueligen og ubeviisligen mig er paasagt, om Nogen det vil bestaa) vidner jeg underskrevne

Castellet d. 11te Maj 1676.

Griffenfeld.

I det næste Forhør, den 12. Maj, efter at Generalfiskalens Klage og Griffenfelds mundtlige Svar paany vare foredragne, oplæstes dennes skriftlige Forsvar for Dommerne. Mauritius havde skyldt Griffenfeld for at have ytret, at han længtes efter Kongens

[1]) Hævnen er stundom sen; men sikker, og Straffens Vægt opvejer Udsættelsen.

Død for at blive Overformynder; og Griffenfeld havde svaret, hvor nogen turde fremkomme med en slig Usandhed om ham, der ved alle Lejligheder havde víst, at han ærede sin Konge som en Gud paa Jorden. Slukøret kom Mauritius med den Undskyldning, at, var det ikke blevet sagt af ham, saà var det blevet sagt af en anden. Ved at anføre disse Ord i sit Indlæg skrev Griffenfeld: «bagvask kun dristig, der hænger altid lidt ved.» Mauritius, der vaandede sig under Griffenfelds Svøbe, forlangte en Afskrift af Forsvaret for at kunne forsvare sig imod de drøje Hug, han havde faaet. Hertil bemærkede Griffenfeld, at, hvad han i sit Forsvar havde skrevet, var kun imod den Person, der havde udslynget saa ublue, løgnagtige Beskyldninger imod ham.

Derefter fremlagde Generalfiskalen i samme Forhør en ny Anke imod Griffenfeld, der var lige saa intetsigende som det Æselsspark, Frederik Gabel havde søgt at tilføje den faldne Stormand. Kurt Adelaer og Baron Villiam Davidsen havde i Fællesskab drevet Salthandel paa Norge. Ved Opgørelsen opstod Stridighed, og de valgte hver to Opmænd, som afgjorde Sagen, og hvis Afgørelse bekræftedes af Kongen d. 6. Jan. 1672. Denne Sag var endnu ikke fuldstændig sluttet, da Krigen udbrød med Sverig 1675, men Adelaer skaffede sig, inden han drog ud, et nyt kongeligt Brev paa, at den herefter skulde være fuldstændig hævet. Dette fremstillede Generalfiskalen, som om det var Griffenfeld, der med en kongelig Resolution havde omstødt en tidligere. Griffenfeld svarede, at han havde kæmpet imod, at Adelaer fik sin Villie i denne Sag; men det havde været Hans Majestæts udtrykkelige Befaling, og alle hans Indvendinger vare blevne afviste. Der var blevet indsat den forklarende Bemærkning i Brevet til Adelaer, at, eftersom Admiralen skulde forføje sig til Søs og ofre Liv og Blod i Hans Majestæts Tjeneste, saa vilde Hans Majestæt vise ham denne Naade. —

Griffenfeld bad ved Forhørets Slutning sine Dommere om at ville antage sig et Bønskrift, som han i al Underdanighed havde skrevet til Hans Majestæt. Denne Anmodning blev midlertidig afslaaet, indtil man havde erfaret Kongens allernaadigste Villie.

Virkningen af Griffenfelds kraftige Forsvar forsøgte nu Mauritius at svække i nedenstaaende Indlæg.

Velb., Hoyædle och strenge Hs. K. M[ts] till Danmarck og Norge &c. till denne criminal Rettergang hoyforordnede hoyanseelige Herrer Judices.

For meddelte Greff Griffenfelds indgifne exception skrifft tachis paa det allertjenestskyldigste och drifues de imod Licentiat Mauritium her och der indførde utilbørlige injurier med ligesamme retorsion tilbage

igien til Greff Griffenfeld saasom till det tilbørlige Sted, hvor de ere komne fra.

Brevibus replicando [1]) saa er dend loco exceptionis [2]) indgifne skrifft formedelst dets elendige undskyldning mere werd at mand skulde forbarmes derofuer end at det skulde refuteres [3])

thi 1 anlangende præliminaria, saa blifver Hr. Friderich Gabels attestatum [4]) udi sit Verd efftersom contenta [5]) ere sanden noch, och intet valide [6]) derimod opponeres, tilmed kand och ey den høye advarsel nechtis

huoraf klarligen er at se, hvorledes den pengegierighed alt for lange tid siden udj Greff Griffenfeld hafuer fatted Rod, saa och hvor allern: hs. K. M. sl. og højl. Ihukommelse Fred. 3 den gang alt har ladet alvaarligen raade Greff Griffenfeld fra denne vitio concussionis [7]), hvilket efftersom Greff Griffenfeld det ey kand refutere, saa maae det pro confesso principio [8]) blifue uomstødeligt. Och efftersom de kongelige Advarseler som ere passerede for saa lang tid och udi hans Bestallings Eed saa offte er reitererit [9]) i Synderlighed ingen Sckenck og Gaffve at annamme, derefter och som af de 16 Rensborgiske punkter er at see, Hs. K. Mt noch saadant allern: erindret, saa hafver det dog icke villet fruckte, medens haver man saa notorie [10]) in criminibus Simoniæ et concussionis [11]) uskyed henleffvet og med Rigets Fjender hojst forbundne fordegtige conversation og correspondentz holdet og entretenered: Og haffde Hs. K. Mtt in hac Statum concernente causa [12]) exemplo til andre Souveraine Hoffveder formedelst Sagens Vicktighed og propter periculum in mora [13]) een saadan een, vell uden process ad executionem [14]) kunde haffve ladet hensette som offentlig var deprehensus in flagrantissimo crimine [15]) i det hand konglige Hemmeligheder aabenbahret og skadelig landsforrædderlig correspondentz holdet haffde quia in notorio crimine judex non ratione facti indægare sed de poena disponere debet [16]), og haffde denne saa allernaad. forundte processus vaared ganske unødig hvis man jus strictum [17]) haffde villet bruge. I Synderlighed efftersom Copie

---

[1]) brevibus replicando, kort at svare.
[2]) loco exceptionis, som Gendrivelse.
[3]) refuteres, gendrives.
[4]) attestatum, Vidnesbyrd.
[5]) contenta, Indholdet.
[6]) valide, paa en vægtig Maade ɔ: noget som kunde afkræfte Paastanden.
[7]) vitio concussionis, den Last at tilvende sig ulovlig Pengefordel.
[8]) pro confesso principio, som et (bevist) indlysende Udgangspunkt.
[9]) reittereret, gentaget.
[10]) notorie, notorisk, vitterlig.
[11]) in criminibus Simoniæ et concussionis, i Forbrydelser, som bestaa i ulovlig Embedsbesættelse og Pengeafpresning.
[12]) in hac statum concernente causa, i denne Sag, som angaar (det bestaaende) Staten.
[13]) propter periculum in mora, fordi Sagens Udsættelse var farlig.
[14]) executionem, Afstraffelse.
[15]) deprehensus in flagrantissimo crimine, greben (midt under sin Forbrydelse) paa fersk Gerning.
[16]) qvia in notorio crimine judex non rationem facti indagare sed de poena disponere debet, fordi, naar Forbrydelsen er aabenbar, Dommeren ikke skal efterforske Sagens Omstændigheder, men træffe Bestemmelse om Straffen.
[17]) jus strictum, den strænge Ret.

Bøgerne fuldkommelig instar originalium[1]) af ham selff effter egen Bekiendelse er agnoscered[2]) og giøre een plenam probandi fidem[3]) som og den skadelige correspondenz udviiser. Ligesaa maa judex secundum literam[4]) effter Lands Lov og rett holde og interpretere de allegerede Breffve icke pro Chimæris[5]) som Grefven formeener, mens Undskyldningerne pro futilibus[5]) (: effterdi alle Laster nocksom kan finde Undskyldning). Er derfor præsuppositis hisce jndiciis ad capturam[6]) rettelig procedered, hvoroffver og Middel og goeds de jure[7]) seqvestrered er, og effterdi de folck illæsæ famæ[7]) alleene og icke de som med notoriske Criminibus[8]) sig beflecket haffver bør at bære kongl. Ridderorden, de samme ordres ere saa illustres[9]), at de ingen macula[9]) kand fordrage. Saa haffver Hs. K. M^t straxens og allerbilligst frataget saadanne insignia virtutum a vitioso membro[10]) og lige paa dend maade som det og med Ridderordenen ved det Kaiserl. Hoff formedelst Mistancke aff correspondentz vederfaredes Førsten af Lobcowitz og Aversperg foruden meere exempler ved andre Hoffer som med Ridderordeners Fratagelse retteligen er bleffven fortfahret og procedered.

Paa denne maade at effterfølge Vederpartens Orden, saa allegeres forgiæffves Hr. Niels Trolles exempel imod Løvenklau Sl. Cantzler Retzes sampt Christen Jensen efftersom saadanne causæ privatorum[11]) den tijd ratjone judicii saaledes behagede Hs. K. M^t mens nu in causa hac status et justitiæ og till et exempel for alle souveraine Potentater behager det hoistbem. Hs. K. M. allernaadigst dette crimen publicum contra statum et concurrentiam tot aliorum delictorum[11]), som ogsaa er lovmesig ved loulige allernaadigste tilforordnede Dommere at lade dømme. Thi Hs. K. M. vor allern. Arfue Konge og Herre er een souverain Monarch offver disse Kongeriger og Lande secundum Tertullianum Homo a Deo secundus et solo Deo minor[12]) hvilke ratione Juris publici et Status anthoritate absoluta sola nominatione cuncta Daniæ et Norvegiæ judicia ut et Titulos et Dignitates sive Comitum Baronum Equitum vel Nobilium sint constituere et pro lubitu mutare postet[13]). Som argumento hujus materiæ[14])

---

[1]) instar originalium, der er lige saa gode som Originalerne.
[2]) agnoscered, godkendte.
[3]) plenam probandi fidem, et sikkert, fuldstændigt Bevis.
[4]) judex secundum literam, Dommeren maa efter Bogstaven . . .
[5]) pro Chimæris, som Fabler; pro futilibus, som usle, intetsigende.
[6]) præsuppositis hisce jndiciis, idet vi antage disse Angivelser for rigtige; captura, Beslaglæggelse af Godset.
[7]) de jure, med Rette; — illæsæ famæ, af uplettet Rygte.
[8]) notoriske criminibus, med aabenbare Forbrydelser.
[9]) Ordenerne ere saa berømmelige; — macula, Plet.
[10]) insignia virtutum a vitioso membro, Udmærkelsestegn for Dyder fra det lastefulde Medlem.
[11]) causæ privatorum, Privatsager; — crimen osv. denne Forbrydelse mod Staten, der gaar i Følge med saa mange andre Forbrydelser.
[12]) secundum Tertull: ifølge Tertullian er han efter Gud den næste og kun mindre (stor) end Gud alene.
[13]) han kan ifølge den offentlige Ret og med hele Statens fuldstændige Myndighed udnævne alle Danmarks og Norges Domstole og meddele alle Titler og Værdigheder, hvad enten det nu er som Greve, Baron, Ridder eller Adelsmand, og efter Godtbefindende gøre Forandring deri.
[14]) „som Bevis herfor".

de berømte Jure Consulti [1]) Duarenus de feudis [1]) c. 4 n. 8. Noldenus de Statu Nobilitatis [1]) c. 2 n. 14. Molinæus de Hispan: Primogenit [1]) lib. 1 n. 22. De jure concluderer, ex ratione quia facere potest in summa dignitate pro velle suo et voluntas Regis hic habet vim legis et pro lege observatur [2]) agr. L. fine C. de legibus late deducente Paciano consil. 149. n. 64).

Effter slig Beskaffenhed at træde til Sagen selff og det ad primum [3]) crimen Simoniæ som staar jo endnu fast, formedelst denne tilforn in actione intentatum crimen [4]) baade udi Henseende til Gjerningerne udi sig sielff saavellsom till Vidnesbyrderne som det beviser desligeste og per alleg: text: juris Danici allegatæ poenæ [5]) og hjelper derimod ingen uforskammed Sladder eller lusus vocabulis licitationis [5]), thi her spørges icke om een Simonie som er bedreffed ved offentlich Kjøb og Sall; mens om iche ved penges Giffvelse og annammelse for eller effter forhvervede og udstedde prestekald crimen Simoniæ aff Greff Griffenfeld monne være begangen.

Gjerningen i sig sielff bevises med exempel nemlig ved Vicesuperintendenten udi Island, Præstens til Etzevaldt Peter Jespersen og Peter Plade, foruden mange andre fleere. Dette bevises med trende Vidnisbyrds Eed som Borg^m^ Fogs, Hans Secreterer Lunds og Handskriffveren Rasmus Knudsens.

Den 20. Articel lib. 1. c. 1 recessus Regis Christ^ni^ 4^ti^ er ogsaa efter denne Lands Lov og Rett, hvad Straffen belanger uomstødelig, saa at derved alle Æretiteler og Goeds forfalder. At mand slig Simonie vill kalde en frivillig tacknemmeligheds Kjendetegn eller Regal, det er den største Vanartighed, thi alle Maader og Maneeringer til at giffve og tage paa ere udi geistlige Sager kort ud forbødne og kaldes Simonie saa at de iche for nogle lette; mens for de allergroffveste og Hoffved criminibus ere at agte. Thi Simonia kaldes udi Guds og den gemeene geistlige Lov Maximum omnium peccatum [6]) c. Sicut 6 c. per tuas 32 in fine ext: Simoniæ: Si quidem dona Spiritus Sancti comparare pretio et divendere nil aliud est quam capitale crimen et Simoniaca hæresis [7]) Textus in cap: Qvi studet l. qvæst: 1. Ja dette crimen Simoniæ er allerede for elleve hundrede aar af de gamle Romere og den christlige Kircke udi Kaiser Justini tider Seculo 5to ad sextum, inter maxima ja ganske inter crimina læsæ Majestatis Divinæ [8]) refererede l: 31 de Episcopis et Clericis hvor Ordene ere at see: Nemo gradum Sacerdotij

---

[1]) Jure consulti ɔ: retslærde; de feudis ɔ: om Lenene; de statu nobilitatis ɔ: om Adelsstanden; de primogenitu ɔ: om Forstefødselsretten.
[2]) fordi han ifølge den højeste Værdighed kan handle efter sin Villie, og Kongens Villie har her Lovskraft og adlydes som Lov.
[3]) for det første.
[4]) den tidligere i Sagen rettede Beskyldning.
[5]) ved Henholdelse til den i „danske Lov“ fastsatte Straf.
[6]) Maximum omnium peccatum, den værste af alle Synder.
[7]) ti for Betaling at skaffe sig og at sælge den hellig Aands Gaver er intet andet end en Forbrydelse, hvorfor Døden er Straf, er Simon Magers Kætteri.
[8]) i det 5. og 6. Aarhundrede regnet til de største Forbrydelser, ja til Forbrydelser mod Guddommens Majestæt.

pretij venalitate mercetur quantum quisque mereatur, non quantum dare sufficiat æstimetur. Profecto enim qvis locus tutus et quæ causa poterit esse excusata si veneranda Dei templa pecuniis expugnentur qvem murum integritatis aut vallum providebimus si auri sacra fames in penetralia veneranda proserpat[1]).

Qvid deniqve cautum esse poterit aut securum si sanctitas incorrupta corrumpatur — cesset Altaribus imminere profanus ardor avaritiæ et a Sacris adytis repellatur piaculare flagitium. Nam sane si quis sanctam et venerandam Antistitis cædem pecuniæ interventu subiisse, aut si quis ut alterum ordinaret vel eligeret aliquid accipisse detegitur, ad instar publici criminis et læsæ Majestatis ascusatione proposita, a gradu Sacerdotij retrahatur nec hoc solum deinceps honore privarij, sed perpetuæ quoque infamiæ damnari decernimus ut eos quos par facinus coinquinat et æqvat utrosque similis poena comitetur[2]).

Fra dette Crimine Simoniæ kand det icke Gref Griffenfeld frikiende at han anfører adskillige foruden penge til Præstekald hjulpne at være, thi herudi bestaar icke Spørsmaalet, mens gandske effter hans Maade er urimeligt, thi for exempel respondendo in simili per instantiam, naar der spørges om Titius formædelst det paa Cajum forøvede Mord paa Liffvet bør at straffes, da formener Titius hand forsvarer sig heel vell, idet han siger jeg har slaget Cajum ihjel, mens jeg loed Petrum og Paulum leffve, saa befrijer Titium gandske intet saadant Svar, mens formedelst det paa Cajum begangne Drab blifver han af Dommen paa Liffvet dømdt og straffet. Applicationen er lett at gjøre, thi Greff Griffenfeld som formedelst offven specificerede poster er anklaget for Simonie kand hverken for gjerningen selff, som er aabenbahr eller for Vidnerne imod hvilke han intet indvender, eller paa paaførte processes maade, som er øyenskuelig klar, og en lex pragmatica[3]) sig i nogen maade forsvare, sed ludit revera illudit Judici in vocabulo licitationis[4]) og formeener han hâr alligevel foruden penge (omenskiønt han heel faa veed at opregne) befordred nogle till Præstekald. Hvilket Svar sig her intet passer, mens som det i sig sielff er urimeligt, saa besvaris det argumento a contrario ja fuldkommen forkastes. Saa at Crimen

[1]) Ingen maa købe Præsteværdigheden for Penge; der tages Hensyn til enhvers Fortjeneste, ikke til hvor meget han kan betale; ti, i Sandhed, hvilket Sted er sikkert, og hvilken Sag kan være god, naar man for Penge kan tiltvinge sig Adgang til Guds hellige Templer; hvilken Vold og hvilket Værn for Uskyld skulle vi se hen til, hvis den forbandede Guldtørst ogsaa sniger sig ind i de ærværdige Helligdomme?

[2]) Hvad kan kort sagt være sikkert og trygt, hvis den ubesmittede Hellighed besmittes? Havesygens vanhellige Gløded, som truer Altrene, skal drives ud af de hellige Kamre. Ti, hvis nogen overbevises om ved Pengeoffer at være gaaet ind i (Tempeltjenerens) Præstens hellige og ærværdige Bolig, eller hvis nogen overbevises om at have modtaget Penge for at indvie eller udvælge en anden, saa skal han, ligesom ved en Forbrydelse mod Staten og Majestæten, efter at Anklage har fundet Sted, fjærnes fra Præsteværdigheden, og vi fastsætte at de ej alene ikke blot skal berøves denne Ære, men ogsaa at de skulle fordømmes til bestandig Vanære, for at den samme Straf skal følge de tvende, som den samme Misgjerning besmitter og gør lige.

[3]) en almindelig Lov.

[4]) leger med Ord og gør i Virkeligheden Nar ad Dommeren.

Simoniæ udi Greff Griffenfelds Person notorie forbliffver og billigen i hojeste maader bør at straffes formedelst han ratione officii[1]) sligt haffde kundet afværge.

Hvad det andet crimen angaar, som er concusionis er samme iligemaade offverflødig proberet.

Thi det første exempel af Iacob Beckers sendte 200 rdr. for Befordring til Secreterers Bestilling er uigjensigeligt og formedelst, at Greff Griffenfeld det vedstaar og bekjender, kand ej videre derom dubiteris og omendskønt han nu det forhen bekiendte vil undskylde, formedelst at Becker Secretariatet ey bekom, og hand hannem pengene vilde gjengifve, saa er dog dette en heel slet udflugt og graverer det hannem langt meere end det hjelper hannem 1. fordi Becker bekom ingen tid noget igjen mens Griffenfeld haffver beholdt Pengene 2. fordi Becker endoch for sine penge icke den ringeste forhaabning till befordring kunde erholde.

I det øffrige gaar Gr. Griffenfeld en stor Deel forbi ubesvaret och vil bedecke Christoffer Caspersens exempel saavijt muligt endog uden fundament. Denne hans uretfærdige licitation er med Fogs vidne forhen beviist, og hjelper den urimelige Sladder saa og viitløftige opdigtede Omstendigheders Fortælling hannem ligemeget fordi Hand pengenes annammelse vedstaaer.

At Hr. Rentemester Møller 4000 rdr. en anden 3000 rdr. og mange meere eller mindre hafver giffvet sees af Greffvens egen tilstaaelse sampt original forefundne Obligationer og reverser. Disse hoye gaffver og foræringer ere vel icke uden tvifvel for slet intet eller forgjeffves gjorde og kand icke lignes med hvis Hs. f. Durchl. af Ploen hans Greffvelige Exc. Hr. Cantzler Alefeld af Gaffvmildhed propter præstita officia[2]) hannem hafver foræred som af hannem sielff adduceris[2]).

Tvertimod er klart at de aff M. Luxdorf till Fog sendte 400 Rdr. haffver Borg[r] Fog sub. dato Kjøbenhafn d. 28. Febr. 1676 Greff Griffenfeld skrifftlig notificered at være skicked Griffenfeld for at erholde Seicreterers Bestilling i det danske Cancelli, hvortil Greff Griffenfeld stlile tier og udi Gjerningen samtycker efter den regulam juris — Qvi tacet consentire videtur[3]). Hvorfor denne post iligemaade bestandig graverer. Baniermann angaaende da er det ved tvende Vidnesbyrd bevist, at han Greff Griffenfeld 200 rdr. contant saavelsom en Vexel paa 200 rdr. bekommed hafver.

Iligemaade er ganske intet lovmæssigt at man slige ubillige concussioner vill med sportler og accidentierne lige regne og dermed for Verden sin Sag besmycke. Anseende Sportulæ Cancellariæ udi alle Retter ere lovlig tilladt, og ved ethvert velbestilt Cantzelie determinered. Derimod desligeste sig med magt tiltagne concussiones ere høyst forbødne og derhen (nemlig af retmessige Cantzelie og Dommer sportler) er hans Greffv. Ex. H. Cantzler Alefelds tale og mening, at dersom de tydske Sager flittigere blefve expederede, nogle tusende Rdr. retmessige

---

[1]) naar han fulgte sin Pligt.
[2]) formedelst ydede Tjenester; — adduceris, fremhæves.
[3]) den retslige Regel: Den som tier, synes at samtykke.

Sporteler Cantzeliet deraff kunde tillfalde, hvilke indtill den tiid formedelst Rettens efterladne administration ere bleffne tilbage.

At mand udaff Een som var bleffven Raad i Holsten ingen present har villet antage, formeenes at være fornemlig skeed, iche fordi mand jo gjerne dend vilde hafve taget; mens at mand iche vilde hafve at Hs. Exc. Greff Alefeld skulde vide, Romæ omnia esse venalia[1]). Och kand baade Adel og Uadel med bedre Sandhed giffve Vidniszbyrd at hand Grefven sig snarere hafver øfvet i mangfoldige concussioner end som at hand som hand sielff melder ingen Skenck og Gafver af dennem hafver villet annamme.

Saasom og de af Staden Hamburg ved Præsident Kielmans procuration som en bekjendt fjende af den kongl. interesse og derfor formedelst de derunder intenderende och uden tvifvl forborgne och hemmelige collusioner udtaldte 10,000 rdr. at ommelde haver Grefven sig icke paa Licent. Mauritii bedre Videnskab efftersom hand sig slett in examinibus purgered[2]) hafver mens langt mere paa hans egen udyd og gjerighed at beraabe.

Thi først er vell at mercke det Greffven hafver bekjendt, at det har vaaret Kielmans egit Forslag og det udi Rensborg, hvor bem. Kielman underfundigen exceptiones vi metusqve causa hafver practicered[3]), og derved tilbragt de Hamborgske Deputerede, som da in loco till Rensborg tilstæde vare at de forbem. 10,000 rdr. metu concussionis straxens udgaf og betaldte.

For det andet, hafver det iche anstaaed hannem samme forslag at følge, thi hand hans anslag og gemytt saavelsom statum hvorledes han Hamburgerne altid conciterit, og hvorledes hoc nixi fundamento[4]) Hamburgerne sig altid ulydig beteed haffde.

Desligeste hvorledes toto hoc seculo[5]) iche med deris Magt, mens blot alene at de saavel ved det kongl. som det Gottorpske Hof, hafve Uretfærdige eller pengegjerige persohner bestucked og derpaa ingen penge spared mens med slige deris corruptioner udi deris formeendte Staat handlet mod deris rette Lands Herre. Dog alligevel hafver hand uagtet hand var Rigskantzler slige bekiendte og uforsvarlige corruptioner villed modtage. Anlangende de Historier som derhos vorder fortællede, da ere de udi Sandheden i sig sielf intet uden hans lumpne pengegjerige falske besmyckelser; thi at mand det Hans Grefv. Exc. H. Cantzler Alefeld aabenbarede, var ickun pro forma, og var aldrig Hans K. M^ts Samtøcke, langt mindre den falskelig udstrøde Resolution derpaa følged, nemlig at mand skulde tage derimod indtil videre allern. resolution. Hvorfor det var disfarligere at hand for sig sielff saadan anseelig Sum vilde antage som af Greff Griffenfelds Hoffvitbog videre sees og erfahres.

Fremdeles at Greff Griffenfeld hafde af Præs^t Kielman een ring paa 2000 rdr. værdie antagen, det bekender hand selff. De derhos frem-

---

[1]) „at i Rom var alt tilfals“ (Ordsprog).
[2]) ved Undersøgelsen har daarlig renset sig.
[3]) gjort Indsigelser, nødtvungen og af Frygt.
[4]) støttede paa denne Grund.
[5]) i hele dette Hundredaar.

førte Undskyldninger eftersom alting bestaar in allegatione facti uden nogen Bevisning, skulle de Hr. Judices vel vide tilbørligt at eragte, eftersom denne Kielmans Persohn saavel som Natur at hand inted giffver forgieffves nocksom er bevist.

Mand beraaber sig herudi paa mange vidner, saa og omendskjønt der bruges anden Skinhellighed og Undskyldninger saa seer dog enhver uparthiisk, at den gamle Bedrageri vorder ickun med nye farffve anstrøgen og polert: anseende Præsidenten som en gammel tredsk Politicus icke af ringen men af de bekiendte rencker, de retmesige Rensburgiske tractaters billighed iche af Kielmans Brefve og hans skriftlige complimenter efter reversen, mens af Sagens billighed og derpaa treffede allerretferdiste Pact og accords, og endelig om noget var at excusere, alt saadant formedelst toties a Gottorpicis violatam juratam unionem, perjuria Kielmani Vi extortam olim Souverainitatem et Dioeceses fædera nuper cum Svecis contra Superiores inita[1]) og andre Verden bekiendte, og til tryg sikkerhed tjenende argumenter, dend ganske Verden grandgifvelig at forestille, paa det enhver kunde see voris nordiske Monarks allerbilligste og allerviseste disposition, hvilken Gud og Alverden vil elske, velsigne og hjelpe.

Grefvskabernes Oldenburg og Delmenhorsts Omveksling angaaende imod Amptet Tøndern, hafver de samme baade efter Hs. K. M^ts egen allern. Videnskab, saavelsom og med Attestationer er at bevise, noksom til Hs. K. M^ts højeste Sckade og præjuditz meere end alt for meget været omhandled i Henseende den Gottorfske Præsident Kielman og Greff Griffenfeld udi deres conferentz som bestoed i otte Timer till Rensborg nocksom derofver consuleret hafver og ere blefne enige. Mens hvo forslaget gjort hafver for at erholdt et ampt cum omni superioritate territoriali[2]) sees allerbedst af Præ^t Kielmans derom meddelte attestato, hvormed bem. Greff Griffenfelds rodomontader og store Berømmelser (eftersom han alt selff af egen Nytte gjort hafver) paa engang til intet blifver foruden det altioris indagenis[3]), hvorledis till desto mere Sikkerhed de beste consilia fattede ere, og hannem neglecti officii[4]) med langt større og viit forunderligere prudentz de blinde øien ere bleffne aabnede dersom hand i nogen maade og maneer ved saadan allern. Advarsel haffde staaed til at redde og hand iche saa skammelig hafde satt Gud og sin Konge af øiene eftersom fornemmeligen hans concussiones siden den Rensborgske advarsel af de udaf Ditmarsken dette aar empfangene 1000 rdr. N 2 og een Guldkiede saa og Mr Luxdorfs 400 rdr. endog mange andre exempel at forbigaae klarligen sees.

Den anden correspondence med Kielman er udi actione iche rørt hvorfore eftersom dend ad exceptionem iche henhører omendskiønt den meget suspect været hafver og nocksom kand bevises til sit Sted henstilles.

---

[1]) den af Gottorperne saa ofte krænkede besvorne Union, den ved Kielmanns Mened fordum voldelig fravristede Suverænitet og Forbundet, som nylig var sluttet med Svenskerne mod deres Overherrer.

[2]) med al territorial Højhedsret.

[3]) af en dybere Granskning.

[4]) forsømt Pligt.

Iligemaade ere de intentioner angaaende Greffvetitelen af Lilliencroons Brefve, saavelsom og anlangende Vollin af de indkomne Brefve nocksom kundbar; Mejercrons ord, des sommes considerables, des meubles de grand prix, et mariage avantageux ere aabenbahre og vell at mercke. Disligeste tror jeg vel enhver af Dommerne den Engelske Envoyes Advarsel og consideration af det hoslagte Engelske Breff till Monsr Henshaw icke forgjefves holder: hvorfore mand alle disse poster omendskjønt de ere viitløftige dog uden grund in exceptione røres sicco pede[1]) forbigaar: thi ambitionen er bekjendt, som baade fremmede, som aff Terlons breffve kand sees, deris Spott deraff hafft haffver, saavelsom Indlendiske offver den titul aff St. George des Anglais (efftersom hand endnu iche var canoniserit) at lee.

For det tredie følger crimen perjurij[2]); sligt bevises iligemaader klarlig, og refuteris ickun slet omendskiønt hand udi hans Eed tilsiger ingen Sckenck og Gaffve at tage, Kongens Hemmeligheder at holde geheim, og troe at være, sligt altsammen hafver han dog som tilforn meldt er, icke holdet, hvorfore poena perjurij[2]) effter Kong Chr. 3. Recess a. 16 og hvad derfor in actione ombedet er, fremdeles paastaaes.

Saalidet som han hafver agted hans Eed, ligesaa uagtsom hafver han ogsaa udi hans Obersecreterers og Cantzlers Bestilling været, og kand af de udi hans forvaltningstider af Cantzeliet expederede Brefve under K. Haand og Segel erfahres, idet det ene Breff ofte tvertimod det andet er udfærdiget, saasom er at see af dette hosföyede foraktlige og post mensem in Substitutione forandrede Kongl. mandat exempel, fornemlig udi en Saeg imellem Sahl. H. Gen. Amir. Adelaer og Hr. Baron William Davidsøn udi en Voldgiftsag, som af Hs. K. M[t] naadigst var confirmeret d. 6. Jan. 1672 og aff Greff Griffenfeld selff expedered og underskreffven, hvorimod d. 5. Avgust 1675 en anden K. Confirmation af bem. Greff Griffenfeld er tilvejebragt og det uden nogen suplications indgifvelse tvertimod høystbem. Hs. K. M[ts] første Breff Hand og Seigl ja Landsens ordinaire Lov og Rett sambt ald billighed i slige tilfeld og Sager, blot alene for Svogerskabs Skyld som i denne Sag af Greffve Griffenfeld mere er bleffven anseet end K. Haand og Segels Respect ja Eed pligt og billighed; hvorved bem. Davidsen som en fremmed Mand sin Ret og Sag ganske er bleffven affskaaren og forbodet at tale paa, foruden mange og flere deslige Sager, som for Vidtløftigheds Skyld forbigaas og videre af de udferdigde Originaler og videmerede Copier kand erfahres. Hand hafver ogsaa de allerhemmeligste Sager, som hand icke engang burde at betroe pennen mens beholde hos sig allene, udi hans aarlige Calender og Almanaker indført og samme Calendaria tjennerne underhende giffvet haffver.

Omendskiønt nu sligt attrocissime[3]) af hannem ved exceptionsckriftens Offverlevering negtes saa befindes dog efter attest sub. N. 3: At hans tjennere udi slige Almanacker saavelsom Herren skreffved hafver saa at alt propalered[4]) og imod hans Cantzlers Eed høystraffbar H. K. M.

[1]) tørskoet.
[2]) Forbrydelsen Mened; poena perjurii, Straf for Mened.
[3]) haardnakket.
[4]) er blevet aabenbart.

og Staats arcana et intima,[1]) til Kongens det ganske Riges og alle tro Undersaatters prejudice og skade er bleffven divulgered[2]). Hvilket Crimen er saa stor at det offver alle andre paa det allerhöjste a Dominis Judicibus[3]) bør iagttages, og med det allerstørste Forræderi ligeholdes, efftersom det i mange aar H. K. M. selff og dets lande herefter kunde gravere og derfor desto højere bør at ansees. Saasom og Hs. K. M. vor allern. K. og Herre sin allern. alvorlige Empfindelighed, udi det ved forige actionis offvergiffvelse af H. Resident Lindenow og Hr. Assessor Wolf de Hr. Judicibus kundgjører og tilkiendegifver.

Det kan iche hjelpe Greff Griffenfeld at hand formeener det till en Undskyldning offver den store Forseelse kan tjene, at hannem ingen penn eller bleck efter hans begæring i Castelled gifved er, eller at hand Gref Alefeld, Rigens Marskalk eller Dr. Leth iche maatte faae udi tale og i saa maade hans Meening till Hs. K. M[t] skrifftlig eller mundtlig angaaende denne Calender tilkendegifve. Thi hand sligt saavelsom alle andre hans ansøgninger ved Commandanten udi Castelet Hr. Oberst Bülow til Hoffve haver ladet kunnet andrage, hvorfor denne faute inexcusabel forbliffver og capitaliter bør at straffes. Disligeste er icke mindre inter capitalia crimina[4]) at referere at mand fremmede Potentaters brefve som Hs. K. M[t] og det ganske Rige høist angelegen været hafver, slige høje Hoffveders tilbørlige respect tilsidesat ere, og Hans Konges høje interesse supprimered, iche fordraged haffver, mens uaabned usque ad diem arrestationis[5]) hos sig beholdet, saa vell som mange Kongl. allernaadigst ordres og befalinger tilbageholden og frivilligen forsømt, disligeste en stor Deel Supplicationer negligeret[6]), endeel deraff iche ad relationes henført, en Dehl og, hvoraff allerede var refereret, iche expedered mens parterne mellem frygt og forhaabning med stor Omkostning til Deris forsømmelse forgieffves opholdet, som med mange exempler lettelig kand bevises; mens for Kortheds Skyld med attest sub. N. 5 krafftigst confirmeres. Iligemaader bør alle poster hvilke effter den Rendsborgske erindring af de anførdte Rensborgske articler ofuertreden er, capitaliter at straffes efftersom bem. Greff Griffenfeld tilforn effter hans Eed posterne at holde, forbunden været har; mens nova Lege Regis[7]) saa hart igjen forbunden blefven, at han icke andet end atrocissima poena[8]), effter saamange forgefuis anvendte Kongelige Advarsler bør at ansees og refses.

Det sidste och allerhöyeste Crimen læsæ Majestatis er nocksommeligen af de correspondentzer med de aabenbare och hemmelige fjender udi foregaaende sub. Lit. A. B. C. D. E. F. G. H. I. K. L. M. allegerede Brefve bevist ock demonstreret.

Naar nu de Herrer Dommere den meget fortenckelige og idelige Omgjengelse og fortrolighed med den frandske Ambassadeur Terlon

---

[1]) dybeste Hemmeligheder.
[2]) udbredt.
[3]) af de Herrer Dommere.
[4]) iblandt Forbrydelser, hvorfor Døden er Straf.
[5]) lige til den Dag, da han blev arresteret.
[6]) forsømt en Del Ansøgninger.
[7]) ved Kongens nye Lov (Kongeloven).
[8]) med den aller haardeste Straf.

anseer, och at den samme endoch i denne Krigs tid stedtze continuerer samme Terlon och uden Hans K. M[ts] Bevilling her igjen indkommen er, och icke igien kunde afskaffes førend Griffenfeld blef tagen i Arrest, desligeste eller andre consideranda[1]) offverveyer, saa maae endelig af de till den frandske Ambass. Terlon och Svendske Minister udvechslede Brefue og skriffter naar mand omstændighederne ret betrachter, een ganske criminelle corespondence deraf sees og sluttes.

Mand ofuerveye endnu disse Ord: sub. Lit. G. Les plus grands secrets qui sont entre la France et la Suede peuvent etre en toute seureté entre mes mains: Och de sub. lit. B. Il faut que je me charge d'estre vostre maistre de postes durant ces entrefaites och lidet dereffter: Les lettres qui tomberont entre mes mains, soient quelles s'addressent a vostre cour ou quelles en viennent trouveront toute la seureté que vous pourrez souhaiter. Disligeste disse sub. lit. A. que l'epaisseur d'un pacquet ne donne pas du soubçon a nos gens. Iligemaade verba litterarum Bien est il vrai que si j'eusse trouvé une lettre de change je l'aurais fait bonne prise et toute la veneration que j'ay pour sa M[té] Tres Chretienne ne me l'aurait fait rendre qu'apres que la paix fut faite. Læs och alle under forn[ne] numer fremlagde brefve.

Frembdeles vilde mand vel gifve agt paa, at der frantzoserne hafuer erbödet sig deris brefve aaben ock uforsegled at lade og saaledis bort sende, heller snarere det simuleret. Greff Griffenfeld da saadant under anden prætext afslaaet hafuer och til det gemene Beste høieste skade sligt icke antage ville.

Naar dette altsammen ofuerveyes kand hans Undskyldninger lidet hjelpe thi anl. Lilliencron disputeris intet at hand før Krigens declaration var nedreist til Rensburg och ville følget Armeen indtill nogen hostilitet var forløben, er det fordie icke urimeligt, at Lilliencron som en svendsk Minister, der Krigen endnu icke var forkyndet, saadant bleff tilladt, mens effter Krigens ankyndelse med Cronens fjender, som med Lilliencron saa fortenckelige och in recessu eftertenckelige Breffue at vexle er icke alene fortenckelig mens forbøden og criminel.

Arg. verborum ad L. Juliam Majestatis Si quis hosti literas vel nuntium miserit[2]). Nu beviser Greff Griffenfeld gandsche intet, hvercken ved Vidnisbyrd eller nogen ordres och instrumenta at hand af Hs. K. M. special Ordres bekommet hafde til Lilliencron at sckrifve og veed dog vel, at det er capital, hosti litteras mittere[3]). I det ringeste ved han at det strider imod Billighed, och sig icke uden Brefuets fremviselse og superioris udtrøckelige Bevilling hafde sømmet: Is vero qui ita scienter et studiose contra leges et æquitatem facit dolose agit[4]). Marsard de probat. concl. 531 n. 57 Regn: Sixtus Concel. 12 n. 32 Lucas de Penna in L. quem admodun v. 14 C de Agricolis. Nu har han intet gjort af alt dette hvorfore her er summus dolus cum aperte præsumatur dolus si quis id non facit quod facere erat obligatus[5]). Cravetta Cons. 193. n. 2.

[1]) vigtige Sager.
[2]) „Dersom nogen sender Brev eller Bud til Fjenden."
[3]) at der er Livsstraf for at sende Breve til Fjenden.
[4]) Men den, som saaledes med sit Vidende (skønt han godt véd, det er forbudt) og med Flid handler mod Lovene og Billigheden, bærer sig svigefuldt ad.
[5]) hvorfor han har gjort sig skyldig i det største Bedrageri, da Svig jo dog

Ja dersom hand det pro parte hafde underladet, nemlig at hand hans brefue Hs. K. M[t] icke hafde viist eller udi denne svare sag noget dølget cum etiam dolus pro parte committi possit[1], imo æque in parte qvam in toto; sic enim dolo malo facere dicitur qvi malitiose fecit et qvi in totum non fecit. l. 8. in princ. de edendo.

I synderlighed er causa spes et animus lucrandi[2]) och concurerer her de effter hans egen Bekjendelse af Suerrig tilsagde och endnu iche empfangede 200 Sk℔ Kaabber ved Francisc. Beccius Cons: 106 nam tum arguit factum dolo ex. proposito Pantschmannus. 1. 2 Qvæst. 21. n. 113.

Och kunde for at evitere all mistancke som fornödenheden udi affaires til Lilliencron at skrifue erfordred af Cantzeliet blevet depescherit. Dolo vero facere præsumitur qui facit qvod alij expedire ipse vero facere non debuit[3]). Unde in faciendo rem prohibitam a lege (paa den maade som correspondentzen her er) semper præsumitur dolus et malus animus[4]). Hvilken dolus et malus animus desto klarere sees af de allegerede brefue til Terlon.

Anl. de Undskyldninger og historiske Viidløfftigheder, som derimod gjøres, da ere de samme, saavelsom at mand udi een Deel Sager beraaber sig paa Kongl. Videnskab res facti og maa bevises mens eftersom de icke ere proberede[5]) falder de af sig selff och blifve til intot som nuda allegata[6]).

Intentio prima er proberet, at hand durante bello[7]) med fjenderne coresponderet hafver. Den danske Lov och alle jura holder dette for crimen læsæ majestatis och for det største forræderie.

Endelig proberer mand til Ofuerflødighed gjerningen med tuende Vidnesbyrd som ere Hr. Cantzeliraad Bierman og Hr. Secretarij Volfen attestatis sub. N. 6. Derudi udtrychelig indeholdes at saavel for Greff Griffenfelds nylige Arrest som och dereffter er der fundne med de ordinaire poster under hans convolut adskillige saavel fra Suerrig som til Suerrig gaaende Brefue som bem. af Dato 16. Maj 1676 af Hr. C.raad Biermand och Hr. Volfen udfærdigede Attester videre beteigner. At hand nu derimod vil besmyche och afvende dette crimen med saadanne extravagancer, at han ichun complimenter hafde skrefuet itom for at bedeche og skjule det mand franske brefue havde brødt, at hand var en ærlig og troe Patriot, och derfore saaledes maatte forrette det udi disse conjuncturer.

Dertil ere disse compliment Undskyldninger och maade at tale med,

---

aabenbart maa antages at finde Sted, naar nogen ikke gör det, som han var forpligtet til at göre.

[1]) da der endog delvis kan begaas Svig, netop ligesaa vel i en enkelt Del som i den hele Sag, thi den, der har handlet af Ondskab imod en Del, og som ikke har gjort det imod det hele, siges at handle med Svig.

[2]) er Grunden hans Haab om og Lyst til at berige sig.

[3]) den begaar Svig, som gør noget, der kan gavne en anden, men som han ikke bør gøre.

[4]) Og derfor antager man stedse Svig og en ond Vilje hos den, som gør noget, der er forbudt ved Loven.

[5]) proberede, ere „beviste".

[6]) løse Paastande.

[7]) den første lovstridige Handling er bevist, at han, medens Krigen varede.

gandsche for svag och absurd. Thi alle misgerninger kand vel med en Dechmantel lettelig skjules exempli gratia homicidium casu fortuito[1]). Och hvilken Skjørlefnere skulde iche vell vilde undskylde sig, foregifuende det at være af Kjerlighed till sin Neste? Hvilken tiuf skulde vell iche til sin undskyldning foregifue sin nødtørft och at hand om nattetide var indbrödt for at haue bedre Beqvemmelighed og Natteleje i huset end paa gaden og for at være i Skjul for regn og slemt Veirligt? Ja den sidste ophengte Spion kunde haue giuet fore, at hand intet forrædderi haffde haft isinde, mens ichun alene til Schaane villet henreise af Kjerlighed till sine Børn som sig der opholdte.

Mens hvorviit saadanne argumenter ere at attendere staar til Dommerne derudi at kiende dömme og straffe.

De Relationer af M. Feuquières Brefue, skulde gifue hans Sag noget skin dersom de ordentligviis bevisedes och derhos om Greff Griffenfelds frandsksindede gemøt iche altfor vel var bekendt och de verba litterarum generalia et luce meridiana clariora ideoque secundum jus generaliter et non restricte explicanda[2]).

I Synderlighed er vel at merche at Cron Franchrig efter paafuldte Krieg mellem Danmarch och Suerrig er Hs. K. M. vor allern. Konges saa och Fædrelandets hvorvel hemmelig dog saaviit considerablere end Kongen af Suerrig, idet de suensche Vaaben ved frandsche Penge tillands og vands vedligeholdes och imod Hs. M. og dessen sambtl. høje Allierede forsterchis och forsettis.

Huad var dette andet end at mishandle imod voris Allierte dersom Voris og deres fjender skulde forundes korrespondentzen: idque per indirectum concederetur, qvod directe est prohibitum quod fieri non debet[3]) Gall. 2. Observ. 145 n. 6. Hvad for Mistanche vilde det vell foraarsage om saadant skulde skee ved Rigets Cantzlers Hjælp og mediation.

Den Correspondentz med fjenderne och dets promotion er i sig selv crimen et res illicita[4]). At det jo er skeed kand Gref Griffenfeld iche nechte, thi de bekendte Copiebøger och Attestata lærer nochsom saadant. contrarium vel mandatum suum proberer hand iche, quo fit secundum jura qvod illiciti qualitas hoc ipso probetur, quia non probatur contrarium. Mascardus de prob. Concl. 419. concl. 815. Nu siger Loven videre id quod illicite fit, semper præsumitur fraudulenter et dolo factum[5]) Vesembeccus Cons. 19. n. 8. At nu crimen læsæ Majestatis et quidem Perduellionis[6]) derfore intenteris och hand derudofver billigen vorder straffet hafver Grefven sig selffv at tilskrifue och iche actoribus cum illicitæ rei operam dans teneatur de omni eo quod consequitur[7]).

---

[1]) for Eksempel Manddrab ved Tilfældighed.
[2]) Ordene i Brevene ere saa almindelige og saa klare som Dagslyset og trænge derfor ikke til en nøjagtig Forklaring.
[3]) og det skulde middelbart tillades, som ligefrem er forbudt, og som ikke bør ske.
[4]) forbrydersk og forbudt.
[5]) Hvad der gøres paa en ulovlig Maade, antages stedse for at være gjort med Svig og Bedrageri.
[6]) Majestætsforbrydelse og tilmed Højforræderi.
[7]) da den, som giver sig af med at handle mod Lovene, ogsaa maa tage alt, hvad deraf følger.

Carpzovius 2. Qvæst. Crim. 1. n. 29. L. 6. C. ad Lib. Juliani de Vi publica.

Endelig hvad skal mand længer cum exteris[1]) disputere. Greff Griffenfelds Forseelser correspondentzer ock forræderi, der dog ofver saamange misgerninger forræderiet och den kongelige Befalings menedige foragt nochsom er beviist.

Höjtærede Herrer Judices considererer dog hans falsissimas negativas[2]), igennemlæser ultimatim iteratis vicibus[3]) de 16 Rensburgiske punkter considerer den Almanach leszer langsom og offverveyer vell de sub. n. 7[4]) og 8[5]) hosføjedo tvende Attestata, Hr. Resident Christoff. Lindenovs och Hr. Secreterers Fredr. Volfens hvoraf en Deel dog regiam familiam lædentia sufficientia capitalia crimina[6]) nochsom udi sig indeholder, saa at ingen videre Beviis eller allegering hvorvel noch andre Sager forborgne blifue mens comdemnationen behof og fornøden gjøres.

Derfore efterdie alle in prima Actione intenderte Crimina nochsomlig udviser derimod Reus[7]) sine exeptiones iche proberer hvilche hannem dog iche kan befrie, mens alt som af ham indført per replicam nu refutered er. Saa repetere vi in hac Replica[8]) det in actione intenderte petitum[9]) imod Greff Griffenfeld og beder post duplicam ingen videre recess at tilstæde, medens acta pro conclusis at antage, och een rettelig Domb med forderligste at afsige.

Herpaa Nobiliss. officium Judicum pro administranda justitia implorat

E. Excell. auch wolgebohrne hochedle und veste Hvb.
in Eiligkeit Dienstfertigster

Otto Mauritij
als in specie ad hanc causam
committirter.

Chr. Pederszen.

Mauritius's Svar paa Griffenfelds Indlæg oplæstes i Forhøret d. 16. Maj. Det er, som man vil se, meget svulstigt, spækket med lange latinske Citater og Udtryk, i hvilke han forklarer Dommerne, hvad crimen Simoniæ, crimen perjurii, crimen perduellionis, crimen læsæ majestatis ere for afskylige Forbrydelser, og hvilke radbrækkende Straffe de fortjene; men han var ikke heldig med at bevise, at Kansleren

---

[1]) med fremmede, Sagen uvedkommende Ting.
[2]) usandfærdige Benægtelser.
[3]) tilsidst, atter og atter.
[4]) Ahlefeldts Erklæring, at Griffenfeld havde villet bortbytte Oldenburg og Delmenhorst mod Tønder Amt.
[5]) Kristoffer Lindenovs og Fr. Wolfs Erklæring, at Griffenfelds Sekretær Lund efter Griffenfelds Befaling havde skrevet i Griffenfelds Almanak paa et rent, ubeskrevet Blad. Om det var den samme Almanak, i hvilken der stod, at Kristian den femte i Statsraadet havde talt som et Barn, findes der ikke et Ord om i Erklæringen, og det maa derfor betvivles.
[6]) for den kgl. Familie saarende samt tilstrækkelige kapitale Forbrydelser.
[7]) den tiltalte (anklagede).
[8]) i denne Besvarelse.
[9]) det i Anklagen rettede Søgsmaal.

havde begaaet disse Forbrydelser. Indlæget lokkede mangt et Smil frem paa de gamle Juristers Læber. De fandt, at det var Sladder fra Ende til anden, som de selv med den bedste Villie til at fordømme Rigskansleren — og den havde de fleste af Dommerne — ikke kunde fælde ham for; de maatte trække paa Skuldrene ad Mauritius's Ordskvalder. Beskyldningen, for at Kansleren havde taget mod Penge af fremmede Magter, indskrænkede sig, efter at man havde undersøgt alle hans Papirer og fremlagt enhver Hemmelighed, til den Anvisning paa 10,000 Rdl., som Hamburgs Senat havde leveret ham. Griffenfeld anførte i sit Indlæg, at Hamburg ikke var en fremmed Magt, men en holsteinsk By, der stod under den danske Konges Højhed, en Snært, der ramte den nye Kansler Ahlefeldt følelig. Griffenfeld fastholdt, at han havde víst Ahlefeldt Anvisningen, og at Greven havde sagt, at han jo kunde beholde den med en rolig Samvittighed; at det var i Ahlefeldts Nærværelse, at han havde víst Anvisningen til Kongen, der med et mildt Ansigt havde bevilget, at han maatte beholde den. Han havde senere i Anledning af den rensborgske Advarsel spurgt Kongen, om det var med Hentydning til denne Anvisning, at han havde advaret ham imod Skænk og Gave. Hertil havde Kongen svaret, at han jo vidste, hvorledes det hang sammen med Anvisningen, og var dermed helt vel tilfreds. Mauritius vilde omstøde denne Forklaring med den Paastand, at det kun var pro forma, at Griffenfeld havde meddelt Ahlefeldt Sammenhænget med Anvisningen, og at Kongen ikke havde givet sit Samtykke, til at Kansleren maatte beholde den. Han indlader sig slet ikke paa at modbevise, at Samtalen er ført i Ahlefeldts Nærværelse.

I sit Indlæg havde Griffenfeld besvaret Beskyldningen om, at han havde brevvekslet med Rigets Fjender, særlig med Sverigs og Frankrigs Sendemænd, Lilliecrona og Terlon (med Frankrig vare vi dog slet ikke i Krig); at alt, hvad han i denne Henseende havde foretaget sig var sket med Kongens Samtykke og Bemyndigelse, med Statens Vel for Øie; at hvert et Brev til fremmede Magters Afsendinger havde været Kongen forelagt og ikke afsendt, førend det havde hans Billigelse. Han beviste, hvilke store Fordele den dansk-norske Stat havde haft af den Maade, paa hvilken han havde ført Forhandlingerne med Sverig og Frankrig; Sverig vilde allerede 1674 bryde med Danmark, og det var kun ved snildelig at benytte Frankrig, at Danmark undgik Bruddet, saa Sverig vendte sig imod Brandenburg. Frankrig havde i det næste Aar villet

skuffe Danmark og hindre det i at komme Brandenburg og Holland til Hjælp; men det var Frankrig, der var blevet narret. Kendsgerningerne, det, Dommerne burde gaa efter, viste, at Rigskansleren havde handlet som en ærlig Mand, hvilket de let kunde gøre sig bekendte med i Meyercrones, Juels, Lindenovs og Kielmanns Breve, som vare i deres Hænder.

Den franske Minister Gravelle, der skulde afløse Terlon, havde, som Meyercrone anfører i sine Breve, efter Ludvig XIV's Befaling sagt til den danske Afsending, at hans Konge vilde give Griffenfeld 100,000 Daler, naar han vilde formaa sin Konge til at holde sig nevtral. Meyercrone afslog oprørt Tilbudet med de Ord, at Griffenfeld satte sin Ære i at tjene sin Konge af yderste Ævne, og aldrig lode hans Handlinger sig paavirke af Hensyn til egennyttige Fordele. Gravelle undskyldte sit Tilbud med, at alle Evropas Hoffer gave deres Bifald tilkende med Grev Griffenfelds udmærkede Styrelse, og at hans Monark ligeledes vilde give ham et glimrende Bevis paa sin Godkendelse. Griffenfeld var en af de faa Førsteministre i Evropa, der forsmaaede den franske Konges Guld. Kort efter, da Rygtet gik, at Griffenfeld vilde gifte sig med Hertug Ernst Gynters Datter, havde Ludvig XIV's formaaende Yndling, Hertugen af Bethune, ytret til Meyercrone: Men hvorfor med denne Prinsesse og ikke med den anden (Prinsessen af Tarent), der ligeledes er af kongelig Byrd? og Gravelle lod sig forstaa med, at hans franske Majestæt vilde sende værdifulde og kostelige Møbler til Forsyningen af Griffenfelds Bolig; men Krigserklæringen imod Sverig havde oplyst Frankrig om Griffenfelds Ubestikkelighed, og der kom ingen Møbler.

I Mauritius's Indlæg fandt Dommerne kun Bekræftelse paa, at det var Honning, Griffenfeld havde smurt Frankrig om Munden, for ej i Utide at øge Tallet paa Danmarks Fjender, og at det eneste Brev, han havde vekslet med den svenske Minister Lilliecrona, efter at Krigen var erklæret, langt fra vidnede om nogen Fortrolighed imellem ham og den svenske Resident, der tværtimod beklagede sig højt og lydelig til alle over Griffenfelds Hensynsløshed imod ham. I Maaneder havde han ladet ham sidde i Rensborg og vænte paa Svar.

Med Selvfølelse havde Griffenfeld afvist den Beskyldning, at han havde solgt Præstekald, og erindret sine Anklagere om den Flid og Omhu, hvormed han i en lang Aarrække havde prøvet de ansøgendes Duelighed og aldrig forsætlig givet et Embede til en uværdig; at hans Svar til Ansøgere, der vilde bringe ham

Foræringer, havde været, «Intet gejstligt Ornat er tilfals i vort Hus; det gives kun som Belønning for Flid og Dygtighed». At hans Tjenere bag hans Ryg havde taget imod Stikpenge af Ansøgere, var jo kun, hvad der allevegne fandt Sted; men det var noget, hvorfor disse burde straffes.

Mauritius indlader sig slet ikke paa at modbevise, at de Summer, Griffenfeld havde modtaget af Klingenberg og Møller, vare tilbagebetalte Laan. Han siger, det er utilladelige Gaver, og det uagtet der i Retten var fremlagt skriftlige Beviser fra Klingenberg og Møller, at de havde udstedt disse Obligationer til Griffenfeld tildels for Arbejder, han har udført for dem, tildels for Summer, de havde laant af ham. Derimod finder Mauritius, at det er tilladelige Gaver, naar Grev Ahlefeldt giver Griffenfeld Guld, fordi han hjælper ham med Oprettelsen af hans Grevskab.

Han ytrer ej et Ord om, at Grev Ahlefeldt vil friste Griffenfeld med over 6000 Daler aarlig, hvis han vil tage dem ved Besørgelsen af de holsteinske Sager. Det er Kanselliet, svarer Mauritius, som der vil tilflyde nogle tusinde Rdl. i retmæssige Sportler. Han finder det smukt, at Hertugen af Ploen giver Rigskansleren Guldbægere, fordi denne har hjulpet ham i hans Handel med Kongen om Grevskabet Oldenburg. Men Dommerne kom i Forlegenhed med Mauritius's Bevisførelse.

Flere af de Breve, han beraabte sig paa, for at bevise Griffenfelds Brøde, og som bleve fremlagte i Retten, godtgjorde, at Griffenfeld slet ikke lod sig bevæge af de Foræringer, der tilstilledes ham. Vi ville anføre nogle enkelte af dem.

«Den 29. Marts 1675 haver jeg til Rigens Kansler Griffenfeld ved Haandskrifveren Rasmus Knudsen udi en forseglet Pose ladet deponere 1000 Rdr. Jeg siger tusinde Rgdr., og derfor aldelis intet nydt og obtineret i nogen Maade. I. Smed.»

Landfogden i Søndre-Ditmarsken har for at skaffe Landskabet Lettelser d. 1. December 1675 sendt en Anvisning paa 1000 Rdl. til Griffenfelds Hus. «Han har ogsaa modtaget den; men ikke skaffet os noget som helst derfor, og alligevel har han stukket Pengene til sig.»

Jacob Becker har sendt 200 Rdl. for at erholde en Sekretærs Titel. Han har ikke faaet nogen Sekretærs Titel, men Pengene har Griffenfeld beholdt. Er det ikke oprørende, udbryder Mauritius, at de Folk ikke engang have faaet noget for deres Penge. Men morsomst lyder det dog om Becker:

«Formedelst at Becker Sekretariatet ej bekom ... og graverer det hannem (Griffenfeld) langt mere end det hjælper hannem:

1. fordi Becker bekom ingen Tid noget igen, og Griffenfeld bekom Pengene;

2. fordi Becker intet for sine Penge, end ikke den ringeste Forhaabning til Befordring kunde erholde.»

Den eneste Sag, hvormed Mauritius kan skræmme Dommerne, er den, at Griffenfeld har saaret Kongens Forfængelighed; men denne Sag er tillige et talende Vidnesbyrd om, at Slaget har truffet Rigskansleren uventet. Man har pludselig bemægtiget sig hans hemmeligste Sager. I et af Griffenfelds aflukkede Skabe har man fundet en Almanak, gennemtrukken med hvide Blade, og paa et af disse staar der med hebraiske Bogstaver nogle Ord om Kongen, De skulle have lydt: «I Dag talte Kongen som et Barn i Statsraadet.»

I denne Anledning er det, at Mauritius skriver i sit Indlæg: «hvilket crimen er saa stort, at det over alle andre af de Herrer Dommere bør iagttages, og med det aller største Forræderi lige holdes, eftersom det i mange Aar Hans Kongelige Majestæt selv og dets Lande herefter kunde gravere, og derfor desto højere bør at anses. Saasom og Hans Kongelige Majestæt, vor allernaadigste Konge og Herre, sin allernaadigste alvorlige Empfindlighed de Hr. Dommere kundgør og tilkendegiver.»

Hvis Dommerne ikke slaa Hovedet af Griffenfeld for denne Forseelse, der er saa stor, at den over alle bør iagttages og holdes lige med det aller sorteste Forræderi, saa faa de med Hans «aller naadigste» Majestæt at gøre! Denne Advarsel jog Skræk i de fleste af Dommerne; de gjorde, hvad der forlangtes af dem, af Frygt for at falde i Unaade, en Ulykke, som jo, saa sørgeligt det end lyder, kun med Lethed bæres af faa.

Griffenfeld, der hidtil i Tillid til sin Uskyld havde besvaret alle de afskylige Bagvaskelser i en bestemt og værdig Tone, saa nu klart, at det gik løs paa Livet, og søgte derfor i sit andet Indlæg, som han leverede til Dommerne d. 19. Maj, og hvori han besvarer Mauritius's Udgydelser, at formilde sin Kongens Vrede. Efter at have berørt, at Frederik Gabel er faret med Usandhed, og at der ikke i Licentiat Mauritius's Replik findes et eneste Ord, der svækker, hvad han har skrevet til sit Forsvar, gaar han over til den kildne Historie med Almanakken. Han beder Kongen bære over med menneskelig Skrøbelighed og tilgive denne Forseelse. Hvad han har skrevet i Almanakken, skulde udelukkende være

imellem Kongen og ham, saa han har intet at bede om uden Naade, lige som Kongen vil, at Gud igen skal være ham naadig med hans Skrøbeligheder. Skulde Kongen tro, at han, som der paastodes, havde skrevet til Underretning for Efterverdenen, saa kan han forsikre, at det aldrig har været hans Hensigt, hvilket enhver let vil kunne fatte: man attraar ikke at udsætte sine egne smaa Tanker for enhver Kritik, og Almanakkerne skulde brændes, naar han havde uddraget det af dem, der vedkom Offenligheden; hans mange Forretninger og pludselige Fængsling vare Skyld i, at det ej allerede var sket. At hans Sekretær Lund havde skrevet paa den anden Side af et beskrevet Blad, var sket i hans Nærværelse, saa han kunde ikke se den ringeste Tøddel, af hvad der stod paa den foregaaende Side; han havde været meget forsigtig med Bogen og — ikke taget den med paa det sidste Felttog, men gemt den i et Skab, hvortil ingen anden end han havde Nøglen. Hvad den anden Forseelse vedkom, saa kunde han ikke fatte, at Koncepten til den ham hemmelig anbefalede Sag ikke var bleven tilintetgjort. Er den funden i Skabet hos Almanakkerne og Hs. Majts Haandbreve, saa har den været uforvarende pakket sammen med Haandbrevene. Er den funden i det mig af Hs. Majt skænkede sorte Korduans-Skab, saa er den af Vanvare glemt i en Skuffe. Aldrig har noget levende Væsen set denne Koncept; først nu er den kommen for deres Øjne, til hvis Eftersyn hans Breve og Papirer i Flæng ere blevne givne. Til Beskyldningen om at have ført forrædersk Brevveksling med udenlandske Magter skriver han: Gud maa vide, hvad det er for Breve til og fra Sverig, som Biermanns og Wulfs Attester omtale, skulle være fundne under min Konvolut baade før og efter min Fængsling. Jeg ønskede gærne selv at tale med disse Herrer og se Brevene og Konvolutterne — skal jeg have lavet Omslagene? eller skulle Brevene være med Udskrift til mig? Jeg forstaar ikke, hvad det skal være for Konvolutter, og kan ikke begribe, hvorledes det skal hænge sammen, ej heller fra hvem Brevene ere komne. Er det Terlons Breve, som jo er den eneste, fra hvem der kunde komme Breve, som med Hans Majestæts Tilladelse maatte gaa til Sverig, d. v. s. til den derværende franske Minister Feuquieres? Eller er det Brevene fra Feuquieres, saa hørte jo med Terlons Nærværelse i København den tidligere saa suspekt gjorte Brevveksling op. Jeg har siden hans Ankomst den 28. Januar 1676 ikke set nogen Konvolut eller den ringeste Tøddel til og fra Sverig; skulde andre have betjent sig af saadan Invention for at befordre deres Breve, det ved jeg ikke; var sligt

kommet mig for Øje, skulde de ikke være blevne skaanede. At Gud dog for sin Retfærdigheds Skyld vilde aabenbare den rette Sandhed! Døm for hans Skyld ikke en uskyldig Mand paa saadanne Angivelser! Nulla unqvam de vita hominis cunctatio longa est (der tøves aldrig alt for længe, naar det gælder et Menneskeliv!). Det er saa forvirret en Labyrint, jeg er hildet i, og jeg har ikke et Menneske at betjene mig af, som maatte have Frihed til at gaa overalt og udfinde, hvad der behøves til min retfærdige Sags Oplysning. Der føres Vidner og Attester mod mig, men der er ingen paa mine Vegne til Vedermaal, som kan erkyndige sig om det ringeste for mig. I hvor fortørnet Hans Majestæt end kan være paa mig, saa er hans Retfærd dog saa stor, at han ikke vil, at jeg skal holdes for en Forræder, naar jeg intet har forbrudt. Franskmænd og Svenskere maa selv bekende, at jeg som min Konges tro Mand og dygtige Minister har vendt deres Øjne i Blaar; og her skal jeg i mit Fædreland gælde for en Forræder, der har ført en forbrydersk Brevveksling med dem. Her skulle de faa Gange, jeg efter Hs. Maj's egen Vilje har besørget de fra og til det franske Hof kommende Breve, for ikke aabent at bryde med Frankrig, og de Udtryk, hvormed jeg har søgt at skjule, at vi tilbageholdt og aabnede Feuquieres' Breve, gælde for den afskyligste Majestætsforbrydelse; her skal Terlons Vimsende ind og ud hos mig paa de Dage, jeg talte med alle, holdes for en stor Fortrolighed. Forbrydersk Brevveksling skal der have været imellem os; Gud ved, det har der aldrig været, og det vil aldrig kunne bevises. Skulde jeg vise ham Døren? At han, som det berettes, nu først er rejst bort, Herre Gud, hvad kan jeg derfor? Det første, han fortalte, da han kom tilbage til København, var, at han væntede sin Tilbagekaldelse. Det er nu over Aar og Dag, siden han skulde have været borte og Gravelle været indsat i hans Sted, saa fremt der havde været den ringeste Sandsynlighed for, at de kunde skilt Kongen fra hans allierede. Mit forrige Svar er saa udførligt og fyndigt i denne Post, at det ej med en Tøddel er svækket i Licentiat Mauritius's og Generalfiskalens sidste Indlæg.

Al den Umag, jeg gør mig for at besvare de foregaaende Punkter, er imidlertid forgæves, naar de sidste Punkter blive staaende, i hvilke jeg beskyldes for Majestætsforbrydelse formedelst mine Breve til Liljecrona og Terlon og for de faa franske Breve, jeg med Hs. Maj's egen Vilje og Vidende har besørget. Har jeg kun friet mig for denne Forræderi-Beskyldning, vil jeg formode, at Hs. Majestæt vil se paa mine Skrøbeligheder og Fejl i de andre

Poster med Medlidenhedens og Miskundhedens Øjne. Af denne Grund beder jeg om, at følgende Punkter maa blive overvejede:

1. De Ordrer, som vore Ministre ved det svenske og franske Hof have haft, og Ordrerne til dem, som i Holland og anden Steds have haft noget at forhandle. Heraf kan næmlig ses, om jeg har været fransk- og svensksindet eller ej.
2. Underhandlingerne med Holland og Spanien bleve jo førte saaledes, at disse Stater bleve vækkede af deres Dvale; man fik dem i Tale, og de gave os Subsidier, medens de tilforn ikke havde villet ratificere den Traktat, der var sluttet med Werkendam. Hvorledes der er blevet underhandlet med Grev Brahe, hvilke Sager der ere blevne indførte én efter en anden i Underhandlingerne, og med hvis Pen det er sket, ved hans Eksellence Hr. Vicekansleren bedst, da han var en af Kommissærerne[1]). Giftermaalsansøgningen om den kongelige Prinsesse hindrede ikke, at man gjorde i Holstein det, som Konjunkturerne og Majestætens Interesse krævede. Deraf kan ses, om jeg var fransk- og svensk-, eller om jeg var god dansksindet, og om Steinhorst Amt og den mig saa vrangelig paadigtede tønderske Permutatjon laa mig mere paa Sinde end Hans Majestæts og hans Landes Interesse.
3. Af Klingenbergs Sendelse til Holland, af det diplomatiske Optræde, Meyercrone fik Befaling til ved det franske Hof, — af begges Ordrer kan ses, om jeg har været saa fransksindet, som det afmales i Indlæget.
4. Ved den skaansomme Maade, paa hvilken Frankrig behandledes, vandtes for det første, at denne Stat udtrykkelig modsatte sig, at Sverig, som det var dets Hensigt, angreb Danmark, hvorimod det vendte sig mod Brandenburg. For det andet, at Frankrig stedse behandlede Sverig knappere og karrigere, til stor Skade for begges fælles Interesse i Tyskland. Deraf kan ses, om jeg har været fransk- og svensksindet eller ikke, og om min Høflighed imod hine Rigers Ministre nogensinde har bragt mig til at glemme min Herres rette Interesse.
5. Feuquieres' Breve, som Rigsadmiralen tilstillede mig, bleve aabnede.
6. Aarsagen til, at der veksledes Breve mellem Terlon og mig, — Breve, der nu skulle gælde for forbryderske, — var netop, at Terlon havde erfaret af Rigsadmiralen, at Feuquieres' Breve

[1]) Ove Juul, Formand i den Kommission, der dømte Griffenfeld.

vare i mine Hænder. Han krævede dem af mig. Det maatte besvares; hvad der var sket med Feuquieres' Breve maatte skjules, og det er Grunden til de høflige Udtryk i mine Breve; Udtryk, som nu vendes imod mig, stik imod Sagens Natur og Hensigt.

7. Ophævelserne, der bleve gjorte over denne Sag ved det franske Hof, maatte Meyercrone efter Hans Majestæts Befaling besvare med den Erklæring, at Hans Maj[t] ikke havde stanset, ej heller agtede at hindre det franske Hofs Brevveksling med Feuquieres; og der blev sendt Meyercrone en Afskrift af mit Svar til Terlon, for at han kunde vise det til Pomponne.
8. Hans Majestæt valgte denne Fremgangsmaade for ikke aabent at bryde med Frankrig og løbe den Risiko, at alle Meyercrones Breve bleve beslagte; noget, som vore allierede kun vilde takket os maadelig for.
9. Da Rigsadmiralen og jeg havde haft med det første Postmesteri (Borttagelsen af Brevene) at gøre, i hvilket Feuquieres' Breve bleve brudte, for at vi kunde gennemskue Frankrigs og Sverigs Planer imod os, saa maatte vi ogsaa paatage os det andet, og med Hans Maj[ts] Bevilling besørge Brevene, hvilket jeg saaledes er kommen helt uskyldig til.
10. Af Meyercrones Tilbagekaldelse fra Frankrig (uagtet andre vare af den Mening, at vi skulde ladet ham blive der endnu i nogen Tid) og af den Instruks, han fik, kan det ses, om jeg har været fransksindet, og om jeg har villet betjene mig af hans smidige Tunge, som der med saa stor Malice siges, for at skrabe Summer og Penge til mig.
11. Af Meyercrones sidste Instruks vedkommende Sammenkomsten i Nijmwegen kan ses, hvor fransk- og svensksindet jeg er, og om det er Kobber, Summer og Møbler, der have ligget mig mest paa Hjærte, eller om det er Hans Majestæts og mit Fædrelands Gavn. Hvorledes rimer sig alt dette med nogen forrædersk Hensigt eller Brevveksling med franske og svenske Ministre?

Kunne nu I gode og højt ansete Herrer efter slig Sagens Beskaffenhed med god Samvittighed dømme mig skyldig i Forræderi, saa kan jeg tro, Gud i Himlen ved det bedre; men hans Vilje faar jeg at undergive mig. Skulde de finde mig fri for denne Post, og Hans K. Majestæt dog alligevel være saa uforsonlig og saa fortørnet over de Almanakker og den anden Glemsomheds Fejl, at ingen Naade skulde være for mig at vænte, uagtet den

ene er en pur Daarlighed og den anden en Forglemmelse, der begge ere skete uden ringeste Malice, saa maa jeg tænke, at det har været Guds Vilje, som ellers mine Fjenders Kunstgreb ikke alene havde kunnet afstedkomme.

Vejer og overvejer dette mit Svar, skriver han til sine Dommere, og sammenholder det med mit tidligere indgivne Indlæg. Betænker, om der er Bevis nok til at dømme en Mand fra Gods, Liv, Ære og Stand. Forestiller Kongen alt med underdanig Ærbødighed og Underkastelse paa mine Vegne, at jeg dog ikke maa vorde overilet med Retten. Tiden skal ufejlbarlig føre min Uskyld for Lyset, og da jeg i dette mig paaduttede Forræderi aldrig, end ikke med den mindste Tanke er skyldig, saa beder jeg, Hans Majt vilde formilde sin over de andre Poster imod mig fattede Vrede og ikke anse den menneskelige Skrøbelighed, Ubesindighed og Efterladenhed, som kunde være hos mig, med alt for stor Strænghed. I gode, højtansete Mænd kender jeg saa samvittighedsfulde at være, at I skulde have en uudslukkelig Fortrydelse, naar I siden maatte erfare, hvad for en svigagtig Sag, berøvet al menneskelig Hjælp og Understøttelse, jeg er bukket under for, afskaaret fra enhver, der kunde gaa mig tilhaande med Raad eller Daad. Min Person og Sag rekommanderer jeg til de Herrers gunstige Billighed og favorable Intention. Kastellet, den 19. Maj 1676.

I en Efterskrift tilføjer Griffenfeld:

Som jeg ser af Slutningen i Licentiat Mauritii og Generalfiskalens Indlæg, urgeres igen de tvende Poster, som jeg med al dybeste Underdanighed søger, maatte vorde ansete med Naade og ikke med Vigør af Hs. Majt; saa faar jeg nu et Ord derom at mælde. Jeg vil intet imodsige min Herre og Konge i nogen Maade. Der skulde maaske være en eller anden Omstændighed, som Hans Majt sig nu ikke saa lige erindre kunde. Videndes berettede jeg Hans Majt aldrig nogen Usandfærdighed, og havde jeg aldrig i Sinde at beholde og bevare den sekrete Koncept for mig selv blandt mine Breve og Papirer. Hans Majt, som véd contenta, kan jo lettelig eragte, at jeg ingen Nytte eller Gavn kunde have deraf, langt mindre gøre nogen Skade dermed. Át jeg skulde gemme det i en eller anden ond Hensigt; at jo Sagen i sig selv er bleven holdt af mig med allerstørste Sekretesse; det véd den højeste Gud, og skal ingen Verdens Menneske kunne sige at have erfaret det ringeste derom af mig. At jeg har haft i Sinde at brænde det med de andre Koncepter er ufejlbarligt; i hvorledes det saa ulykkelig er hændet, at det ej er sket, er mig uafvidende; jeg véd jo ej

engang, om det skal være af de første eller sidste Projekter. Hans Kongelige Maj' beder jeg i dybeste Underdanighed at ville overvinde sig selv og med Naade pardonnere dette saa vel som det med Almanakkerne, anseende, at aldrig nogen Probabilité eller Apparence, kan være til nogen ond Intention, derunder skulde have været.

For al den Naade, Hans Kongelige Maj' tilforn havde skænket ham, og isteden for al den store og høje Ære, Kongen havde lovet ham i Flensborg ved det forrige Aars Udgang, beder han, at disse smaa Forseelser maa vorde ham forladte.

Til Kongen skrev Griffenfeld: Hvad jeg har svaret paa Licentiat Mauritii og Generalfiskalens tvende Indlæg, beder jeg i aller dybeste Underdanighed Eders Majestæt ikke at ville optage, som om jeg vilde gaa i Rette med Eders Maj'. Det har behaget Eders Majestæt at befale, at jeg skulde svare paa Tiltale; det har jeg gjort. Nu indflyr jeg i dybeste Underdanighed til Eders Maj'ts medfødte Naade og Mildhed og beder — ikke om mit Liv — det er mig et ufornøjeligt Liv, naar jeg fremdeles skal tilbringe det i Eders Maj'ts Unaade — men om min Æres og Stands Frelse for mit stakkels Barns Skyld.

Griffenfeld skriver: «Aldrig i mine Dage har jeg tænkt paa eller befattet mig med at stifte og være Medvider i Komplotter, og alle mine Tanker have kun været rettede paa at udføre, hvad der tjener til min Konges og Fædrelandets Vel.» — Vi have fortalt, at den sidste Statshandling, Griffenfeld satte i Værk som Rigskansler, var den gottorpske Regerings-Præsident Kielmanns og hans to Sønners Fængsling og Bortførelse til København. Griffenfelds Anklagere væntede, at de gottorpske Herrer kunde hævne sig; de vare visse paa, at de Erklæringer, de vilde erholde af Kielmann, vilde bekræfte deres Beskyldninger om, at Griffenfeld førte hemmelige Underhandlinger, at han komplotterede med Gottorperne, og saaledes tjene til den faldne Kanslers ubodelige Skade. Men alle Kielmanns og hans Sønners Oplysninger bestyrkede kun, at Danmark i Griffenfeld mistede en udmærket Minister, der var sin Konge tro og huld med Liv og Sjæl. Kielmann kunde ej give anden Forklaring end den, at Forhandlingerne om et Bytte af et Stykke af den gottorpske Del af Slesvig imod den kongelige Del af Grevskabet Oldenburg og om Steinhorst Amt vare ophørte i Juni 1675; saa det bar tydeligt Præg af, at de blot vare førte for at formaa Hertugen og hans Raader til at indfinde sig i Rensborg. Efter Rensborgforliget havde Kielmann forgæves søgt at stemme Griffenfeld til Mildhed. Han havde faaet Afslag paa alle sine

Anmodninger; og Griffenfeld havde foreholdt ham, at han kun kunde vænte en mildere Behandling, naar han vilde bevæge sin Herre, Hertugen af Gottorp, til at komme Kongen til Hjælp med 2 til 300,000 Rdlr. til hans Rustninger imod Sverig. Men til at yde Bidrag til Sverigs Ødelæggelse fandt dog hverken Hertugen eller hans Raader sig beføjede.

Gentagne Gange havde Griffenfeld anmodet sine Dommere om at læse de opsnappede franske Breve og Terlons Breve til ham; ti i dem behøvede man ikke længe at lede om, at det var den franske Regering og Terlon, der havde maattet holde Lyset for Griffenfeld. Med hvilket Lune havde han ikke i det forrige Aar afvist den franske Sendemands nærgaaende Spørgsmaal om de forsvundne franske Depecher med de spøgefulde Ord: «Jeg tror at have sagt Dem adskillige Gange, at jeg hverken har Feuquières Breve til Dem eller til Deres Hof, hvad saa Hans Nonchalance, jeg vilde sige Hans Excellence, Rigsadmiralen fortæller.» Denne havde nemlig fortalt til Terlon, at det var ham, der havde anholdt Feuquières Lakej, der rejste med Statsbreve fra Stokholm til Paris, og sendt ham til Rigskanslerens Bolig. Men den Gang stolede Griffenfeld paa sin Konge og tænkte ikke paa, at der kunde komme en Dag, da denne vilde forraade og fornægte ham. Udsat for simple Fjenders Forfølgelse og i den mugne Fængselsluft var han ikke længer oplagt til Spøg.

Hvor ringe Støtte Anklagerne fandt i deres Fremfærd mod Griffenfeld ved det af Hr. Kristoffer Lindenow og Hr. Frederik Wulf foretagne Eftersyn af Rigskanslerens Breve, lærer man af de for Retten af disse Herrer fremlagte Attester og Vidnesbyrd. Der lod sig ikke gøre store Ophævelser af dem: «Efter Hans Majestæts allernaadigste Befaling attestere vi underskrevne hermed at have hørt baade af Hans Majestæt saa vel som af Hans fyrstelige Durchlauchtighed Hertugen af Ploen, at der iblandt Griffenfelds Papirer, forinden de bleve os betroede, skal være fundet adskillige fremmede Potentaters beseglede og endnu uopbrudte Breve, som da først af Hans Majestæt og af Hertugen ere aabnede»[1]).

I en anden Attest, der fremlægges for Dommerne, bevidne Kanselliraad Biermann og Sekretær Wulf, at der efter Grevens

[1]) Brevene, to i Tallet, ere aldeles betydningsløse. Det ene er fra Hertugen af Mecklenburg-Güstrow, det andet fra Landgrevinden af Hessen. De omhandle Indkvarteringsforhold. Aarsagen, hvorfor de ej vare aabnede, var, at de vare ankomne samme Dag eller Dagen forinden Griffenfelds Fængsling.

Fængsling er lagt Beslag paa Posthuset paa Breve til og fra Sverig under Griffenfelds Konvolut. Men de nævnte Herrer fortælle ikke, hvad dog Biermann ikke kan være uvidende om, at det er Breve fra det franske Hof til den franske Sendemand i Stockholm, Feuquières, og fra denne til hans Hof, som med kongelig Tilladelse besørgedes under Griffenfelds Konvolut. De bragtes af Terlon til Rigskansleren med løst vedhængende Segl, for at han kunde gøre sig kendt med Indholdet, og det var selvfølgelig ikke Sager af Vigtighed, som den franske Regering og dens Sendemand i Stokholm lode gaa igennem den danske Regerings Hænder. Kommissærerne anføre ikke et eneste Eksempel paa, at der ved Undersøgelsen er fundet et eneste Brev fra Frankrig og Sverig til Griffenfeld, end sige, at de i Brevene have fundet noget, der kunde vidne imod ham eller være til Kongens og Landets Mén.

Den overbevisende Kraft, hvormed Griffenfeld havde afvist Beskyldningen for Landsforræderi, krævede nye Undersøgelser; men hans Fjender traadte Sandheden under Fødder og ilede med at faa Dommen afsagt over ham. Paa den rænkefuldeste Maade havde Ahlefeldt besejret sin Modstander og skyndte sig nu med at bibringe ham Dødsstødet. I sine Optegnelser skriver da Langebek: «Saa meget kan Nederdrægtigheden formaa. Misundelse, Falskhed, Egennytte og Havesyge vare Ahlefeldts Karakter. Han havde stedse været Griffenfelds Medbejler til Magten, men hans Handlinger kunde ikke maales med Griffenfelds, der kun havde Fædrelandets Oprejsning, Blomstring og Storhed for Øje.»

Hele det Slæng, der havde sin Rod i fremmed Jordbund, havde følt Jorden ryste under sine Fødder, mens Griffenfelds nordiske Styrelse varede. En Hahn og en Speckhahn, en Gabel og en Biermann, en Schultz og en Kørbitz følte, at deres Vinger igen vilde blive stækkede, deres Rolle snart udspillet, naar Griffenfeld blev frikendt og atter kom til Roret; ti saa blev der paa ny Tale om, hvad der var deres Rædsel, personlig Dygtighed og Danskhed. Havde han ikke forlangt af Generalerne, at de skulde lære dansk, hvis de vilde vedblive at være i Kongen af Danmarks Tjeneste! De havde mægtige Fæller i de brandenburgske Sendemænd. De støttedes af Ahlefeldt, der skræmmede Kongen ved Sofie Moths og hele den mothske Slægts Hjælp. De støttedes af de holsteinske Hertuger, blandt hvilke Hertugen af Ploen havde tilrevet sig stor Magt over Kongen. Til den sidstnævnte skrev Mauritius, at der var to af Dommerne, der gjorde Vanskeligheder ved at finde Griffenfeld skyldig; de vare mistænkelige, og at han derfor haabede, at hans

Durchlauchtighed vilde drage Omsorg for, at de bleve ombyttede med mere sikre Folk.

Syv Dage efter at Griffenfeld havde indleveret sit andet Indlæg, dømtes han til Døden ved følgende Kendelse:

Effterat udj denne Criminelle sag mod forrige Rigsz Cantzlern Greffue Griffenfeld ved repliqver och dupliqver, saa well muntlig som schrifftlig lenge paa begge sider haffuer werret handlet och wiitløffteligen ageret, Och begge Parter nu intet mere i dend sag begierer ydermere at tale eller skriffue; Da kiendis, dömmis och herudinden for Rett affsigis, saaledis;

At bem^te Greffue Griffenfeld for de mangfoldige Hannem offuerbeuiiste groffue forseelszer Jche allene i det Hand, som en Rigsz Cantzler imod sin æd och plicht ey haffuer holdet Hans Kongl. M^tis Secretiora saa hiemmelig som det sig burde; Ja endoch der foruden det som for alles öyen burde til euig tid holdis skiult och forborgen, ded Hand och Hans Kongl. May^tt saa høyt och dyre om haffuer forsickret, forbrent at werre, er dog iche disz mindre effter hannem bleffuen funden och for liuset kommen Hans Kongl. May^tt til allerstørste Miszhag; dend Kongelige aluorlige dog Allernaadigste admonition til Renszborg, haffuer hand ey heller holdet udj tilbørlig observantz men i mange maader forsetligen derimod gjort och handlet, som altsammen af Acterne sees: Men endochsaa fordj Hand udj høyeste maader haffuer begaaet, først Crimen Simoniæ, saa alle geistlige Bestilninger och beneficier hosz Hannem for penge haffuer fall werret, personernis Dychtighed wachtet, naar der ichun waar penge hosz; saa at mange, om de noget skulle erlange mere motte udlofue end de nogen tid ware god for att betale, Det Acterne klarligen uduiser Hand och sielff wedgaar och bekiender.

Dernest Crimen Concussionis, saa wel der udj det Hand haffuer taget penge for Justitiens bestilninger, och Retten derved corrumperet; som och det en deel deris Rett dennem gandske er bleffuen betagen, Det hand sielff ey kand nechte, effter det hannem fuldkommen er worden offuerbeuiist, som Acterne ydermere tilkiendegiffuer.

Crimen Perjurij følger ochsaa uimodsigelig aff huis allerede meldet er, thi det altsammen strider imod hans afflagte Jurament och dyre æder, derimod hand och meget groffueligen haffuer handlet, wed dend forrehaffte, høyskadelige permutation af Greffskaberne Oldenborg og Delmenhorst, allene for hand det Ampt Steenhorst

for ommage kundet erholde; som Acta widere uduiser, och hannem udtrøcheligen offuerbeuiser, Endeligen formedelst Hand foruden alle forrige endochsaa haffuer i høyeste maader begaaet Crimen Læsæ Majestatis, idet Hannem iche allene er offuerbeuiist, det hand saavel Hans Kongl. May[ttis] Aabenbare som hiemmelige Fjenders breffue foruden Høystbem[te] Hans Kongl. May[tis] allernaadigste Villie och Widenskab haffuer ladit gaae til och fra Suerig wnder sit eget Couvert och Comvolut, Och gjort sig til deris Postmester effter hans egen Skriffuelse; Men och derforuden med dennem holdet wsømmelig och farlig Correspondentz som hans egen af hannem sielff i alle maader authoriseret Protocoll all formeget och wiitløffteligen wduiser; Særdelis wed disze ord iblant meget andet skreffuen til dend Fransche Ambassadeur Monsieur Terlon, Att de allerstørste Secreter som kand werre imellomb Franckeriig och Suerig skall werre imellomb hans Hender udj største Sickerhed; Item at de skulle wochte sig deris Breffues Størelsze ey skulle her foraarszage nogen misztancke med andet deszlige mere, som aff Acterne wiitløffteligen er att see och fornemme.

Da bør Hand for[n] Greff Peter Griffenfeld fra dend Greffuelig Stand och ald anden Dignitet, ære och Wærdighed, dertil Hand sig sielff haffuer wuærdig gjort, aldeles effter denne tiid degraderet och affsatt att werre, Och til Hans Greffuelig Naffuens och Memoriæ euige Wdslettelsze, skal hans forhen af Hannem førte Greffuelig Waaben, Hjelm och Titel aff Bøddeln søndertrædis, och Styckerne deraff offentlig aff Winduet wdkastis; och huor det paa offentlige eller andre Steder findis, da de Wedkommende det at lade annulere och til intet giøre.

Liffuet bør Hand der effter att miste, saa hans Hoffuet fra Kroppen ved Suerdet worder separeret. Hiemfalder saa Hans Kongl. May[tis] Fisco, Peter Schumachers tilforn kaldet Griffenfeld, Hans haffte Greffuedomb, med ald anden Hans efterlatte Godtz och formue, werre sig løst eller fast beweglig eller wbeweglig, wed huad Nauffne det och eller neffnis kand.

Til dessen Stadfestelsze haffuer wi som af Hans Kongl. May[tt] alles woris Allernaadigste Konge och Herre udi denne Criminelle Sag Allernaadigst tilforordnede Dommere Woris hender her wnderschreffuet och woris Zigneter derhosz trøgt.

Actum Castellet udi Kiøbenhaffuen den 26. May 1676.

Offue Juul. Corfitz Trolle. E. Holck. F. Arenstorf.
Th. Fincke. Conrad Hesse. P. Resen. H. Mathesius.
Peter Laszon. Titus Bülche.

Motiveringen har ikke tilfredsstillet Griffenfelds mægtige Fjender. Der var ikke tilstrækkelig fremhævet de Grunde, som de idelig havde foreholdt Kongen, hvorfor det var nødvendigt, at han straffede sin dygtige Rigskansler, særlig for hans forfærdelige Ærgærrighed og umættelige Pengebegærlighed; de to Beskyldninger, med hvilke Kongen afslog Griffenfelds Venners Forsøg paa at stemme Monarken mildere imod ham.

Kendelsen blev derfor omskreven og i følgende Skikkelse trykt i det tyske Sprog; vi meddele den her i Oversættelse:

«Bekende vi som af vor allernaadigste Konge og Herre beskikkede Dommere for Ret,

At Grev Griffenfeld i det over ham holdte Forhør dels selv har bekendt, dels af hans Breve og andre ufejlbare Vidnesbyrd er overbevist, at han af umættelig stor Pengegærrighed, Stolthed og æreglemmende forfærdelig Ærgærrighed («aus übergrosen, unersättlichen Geldgeitz Stoltz und ehrvergessner entsetzlichen ambition»), glemmende al kongelig Naade og hans egen dyre Ed, har begaaet mange højst strafværdige, afskyelige Tøjlesløsheder og Forbrydelser, saasom Simoni og Bestikkelighed, samt over sig draget den Straf, som Majestæts-Forbrydelse med al Ret fortjener;

1. Idet han imod sin edelige Revers og høje Kansler-Embede ej alene har taget store Pengesummer og Gaver for Justits-Bestillinger og den gavnlige Justits-Administration, men endog mange, som enten ikke kunde eller vilde fordrage hans Konkussioner, deres Befordring mod Retten og Justitsen i mange Maader forhalet og ofte ganske aldeles nægtet.
2. At han direkte imod sin Pligt ikke har holdt de ham af Hans M^t^ betroede hemmelige Sager skjulte; lagt særlig Vind paa den højst skadelige Permutation og Alienation af anseelige Hans M^t^ tilhørende Provinser, paa det han derved sin egen partikulære store Nytte kunde finde; undertrykket adskillige, Hans M^ts^ højeste Interesse vedkommende, fremmede Potentaters Breve og Undersaatters Supplikationer, og i mange Maader baaret sig uforsvarlig ad dermed.
3. Gejstlige Beneficier, Skole- og Præste-Embeder, Personers Dygtighed uagtet, haver han til de mest bydende og undertiden ganske ulærde Personer, ja endog saadanne, som in actis er bleven demonstreret, der for Trolddom offentlig have været berygtede, af idel Pengegærrighed med Villie og Vidskab per simoniam bortsolgt, og om han endskønt om dette, som

ommældt, saa vel som om mange andre imod hans dyre Ed begangne crimina ofte af Hans Mt allernaadigst, ja endog ved Begyndelsen af Kampagnen i Rensborg skriftlig var bleven erindret, saa hand og uagtet saadan af Hans Mt allernaadigst gjorte Erindring med fri Forsæt derimod handlet og formastelig udi det selvsamme fremdeles fremturet.

4. Imod Hans Mts Villie og Vidskab har han fjendtlige, til og fra Sverig gaaende Breve under sin Konvolut svigagtig befordret og med Hans Mts hemmelige og aabenbare Fjender haft og holdt en utilbørlig og højst farlig Brevveksling, som alt sligt in actis vidtløftigen findes anført og ham med Vidnesbyrd og hans egne Breve er bleven overbevist. Og som fornævnte Grev Griffenfeld for saadanne sine grove Misgerninger og crimen perduellionis i denne ham af idel kongelig Naade bevilgede og nu tilendebragte Proces ikke har kunnet fri eller rense sig,

Saa vorder herved Grev Griffenfeld for saadanne og andre store, formastelige Misgerninger, hvorunder Majestæts-Forbrydelse er befattet, med Liv, Ære og Gods i Hans Mts Unaade og derpaa følgende Straf kondemneret, saaledes at han nu strags og fremdeles skal fra sin grevelige Stand samt al anden Ære og Værdighed, alt hvilket han selv har gjort sig uværdig til, være degraderet og afsat, hans grevelige Navn og Ihukommelse ganske udslettet, hans Vaaben, Hjælm og Skjold tilintetgjort og strags af Bøddelen sønderbrudt, hans Grevedømme, Gods og al anden Formue være konfiskeret, og han selv, fornævnte Grev Griffenfeld, nu Peter Schumacher, for sin Person til Skarpretteren overleveres, som ham paa et tilforordnet Sted Hovedet skal afhugge og fra Livet til Døden henrette, og saadant ham til vedbørlig Straf, men andre til et afskyeligt og eftertænkeligt Eksempel.»

København 26. Maj 1676.

Ove Juul. Korfitz Trolle. Ejler Holck. Fridrich Ahrenstorff. Thomas Fincke. Konrad Hesse. Peder Resen. Henrik Mathesius. Peder Lasson. Titus Bülche.

Det var saaledes ikke alle Dommerne, der underskreve denne uretfærdige Kendelse. Vi glæde os ved ikke at træffe Kristen Skeels og Rasmus Vindings hæderlige Navne. I to af de fire Punkter, hvorfor Griffenfeld fældedes, var der ikke Spor af Sandhed, og i de to andre var Sandheden fordrejet til hans Skade. Han havde

ikke haft og holdt utilbørlig Brevveksling med Kongens hemmelige og aabenbare Fjender; og han havde kun befordret de fra og til Sverig gaaende franske Breve for at have et vaagent Øje med Franskmændenes og Svenskernes Hensigter. Han havde kun indladt sig i Underhandlinger med den gottorpske Regeringspræsident Kielmann om «Permutation af anseelige Hans Maj' tilhørende Provinser» for at gøre Hertugen og hans Ministre trygge og bevæge dem til at indfinde sig i Rensborg, hvor Hertugen maatte afstaa sine Fæstninger, og hvor hans Raader indgik et Forlig, som Hertugen senere bekræftede, ifølge hvilket den hertugelige Del af Sønderjylland atter kom under den danske Krones Lenshøjhed. Alt, hvad der anførtes om, at han havde undertrykt fremmede Potentaters Breve og Undersaatters Bønskrifter, var forsætlig urigtig fremstillet. Med Griffenfelds Fængsling var man jo gaaet til Værks som ved et Overfald. Flere Breve, der enten vare komne Dagen i Forvejen eller samme Dag, fandtes selvfølgelig ubrudte, og det lagde man ham til Last. Hans Forseelser bestode i, at han (ligesom alle andre i den Tid) havde taget imod Gaver af Personer, der havde søgt og faaet Ansættelse i Statens Embeder, samt af adskillige Rigmænd; at han havde glemt at tilintetgøre en Koncept, som Kongen havde paalagt ham at brænde, og skrevet i en Almanak et haardt Udtryk om Kongen. Det kunde man dømme ham for; men det var Undertrykkelse af Retten at dømme ham for Ting, han aldrig havde begaaet, at paadutte ham Forræderi og lignende Forbrydelser. To af Dommerne vægrede sig derfor med Bestemthed ved at underskrive denne Dom. Kristen Skeel og Rasmus Vinding satte større Pris paa at beholde et ærligt Navn og en frelst Samvittighed, et godt og hæderligt Eftermæle, end paa Magthavernes Gunst. Skeel søgte endog med Varsomhed at ryste Kongens Samvittighed. Den 22. Maj, fire Dage forinden Dommen fældtes, skriver han til Kongen: «Er der sket nogen Forseelse, saa er det ved at tage Skænk og Gave, dog aldrig til nogens Forurettelse eller Majestæten til Skade.» Tre Dage senere er det med endnu alvorligere Ord, han henvender sig til Kongen. Først fremfører han alt, hvad Griffenfeld skyldes for, og derefter følger: «Men som i ingen af de Breve, der for os i Retten ere forelagte, klart og udtrykkelig kan ses og fornemmes, at han har med Eders kongelige Maj[ts] Fjender hemmeligt og aabenbart haft noget Forræderi fore imod Eders K. Maj[t], Eders K. Maj[ts] Arvehus, Riger, Fyrstendømmer og Lande, og det udi tvivlraadige Blodsager altid er brugeligt og bedst at følge det lemfældigste, da

understaar jeg mig ikke og kan ikke forsvare, inden der kommer bedre og klarere Oplysning i denne Sag, for Deres Majts og for min egen Samvittighed at dømme ham og kende ham fra Livet. Beder derfor i dybeste Ydmyghed, at det maa optages i Naade og naadigst bevilges, at, hvis det behager Eders Majt, at Dommen, som er afsagt, skal trykkes, mit Navn da maa udelukkes.»

En tredie af Dommerne, Justitiarius Peder Lasson, blev, efter hvad der er anført af hans Slægtning, Tyge Hofman, overtalt af Kongen til at underskrive Dommen. Kongen lod ham kalde og forlangte, at han skulde give ham fyldestgørende Forklaring, hvorfor han vægrede sig ved at underskrive. Han svarede, at, i Fald Kongen, som Griffenfeld paastod, havde tilladt ham at modtage de 10,000 Rdlr., som ved Kielmanns Mellemkomst vare givne til Rigskansleren af Hamburgerne, saa kunde han ikke med god Samvittighed underskrive Dommen. Kongen vilde ikke indrømme, at han havde givet Griffenfeld Tilladelse til at beholde Pengene, — Kongens Ord ved denne Lejlighed skulle have lydt: «das gestehe ich den Greiffenfeld nicht» —, og paa Kongens svævende Svar underskrev nu Lasson Dommen, hvilket han senere bitterlig skal have fortrudt. Man paastaar endog, at han i Samvittighedsnag vilde have taget Livet baade af sig selv og sin Hustru.

Den offentlige Anklager og de Dommere, der havde underskrevet Dødsdommen, vidste god Besked med, at Domsakten ikke talte Sandhed, naar i samme anførtes: «dels ved egen Bekendelse». Mauritius og Korfits Trolle begave sig til Griffenfelds Fængsel, efter at Dommen var fældet og oplæst for ham, og søgte at forlede ham til usande Tilstaaelser samt til Angivelser af medskyldige, ved i saa Fald at love ham Kongens Naade. Han svarede dem, at han vilde dø paa, at han intet mere havde at aabenbare. Hvorledes det i Sandhed hang sammen med Biermanns, Lindenovs og Wulfs Vidnesbyrd, vidste han ikke. Han kunde ikke beskylde noget levende Menneske. Den Ulykke, andre havde bragt over ham, maatte Gud tilgive dem. Hverken Penge eller Gods ejede han i Udlandet, og, hvad han besad her hjemme, var hver Mand bekendt. Intriger havde han altid afskyet og aldrig indladt sig med høje eller lave eller med Kvinder i Intriger imod nogen som helst. Ikke heller havde han lagt Mærke til, at nogen her i Landet havde spundet Intriger imod Rigets Vel. Han beredte sig nu til at gaa bort fra Jorden og vilde ikke fortie noget, der kunde være til Kongens Skade. Ikke for alt i Verden vilde han betynge sin Samvittighed med at angive nogen. Mistanken kunde være

ugrundet, og han havde sin Sjælefred for kær. Han bad blot om, at man vilde vise ham den Naade at forkynde ham hans Dødstime tre Dage i Forvejen.

Med denne mandige Erklæring var Mauritius meget utilfreds. Han foreslog Kongen at lægge Griffenfeld, hans Sekretær Lund og Borgmester Fogh paa Pinebænken, for ved Pinsler at tvinge dem til at indrømme, at Griffenfeld havde ført forrædersk Brevveksling med Sverig og Frankrig, og at han havde intrigeret imod Kongen; ti hidindtil havde man ikke kunnet finde Griffenfeld skyldig i disse Punkter. Det er en oprørende Tilstaaelse af den frække Anklager, der netop har forlangt ham dømt til Døden for disse Punkter. Den hæslige Anmodning afsloges. Magthaverne vare tilfredse med, at Rigskansleren var styrtet og dømt til Døden og hans Ejendomme konfiskerede. De frygtede vel endog for, at det selv paa Pinebænken ej skulde lykkes Bøddelen at overvinde Griffenfelds Sandhedskærlighed og Udholdenhed, saa Retsforfølgelsen vilde faa et endnu styggere Udseende.

Da alt, hvad han ejede, var blevet ham frataget ved Dommen, indgav han en Ansøgning til Kongen, om at nogle faa af de Bestemmelser, han havde truffet i sit Testament, maatte blive bevilgede. Til sin Moder havde han udsat en aarlig Pension paa tusinde Daler. Han skrev: min Moders Gæld har jeg paataget mig at betale. Saa længe jeg levede, skulde hun have fem hundrede Daler aarlig; hun vilde ikke have mere; naar jeg døde, tusinde Daler aarlig. Min Haand har hun ikke derpaa, men det kan ses i mit Testament. Denne Sum indskrænkede Kongen, der bemægtigede sig hele sin Kanslers Formue, til 200 Daler aarlig, som først efter flere Aars Forløb udbetaltes til den haardt prøvede Moder. Griffenfeld søgte fremdeles om, at et Legat paa 6000 Daler, som han havde skænket til Universitetet, den Dag Kongen brød op fra Rensborg for at rykke ind i Tyskland, hvilket var den 24. Avgust 1675, maatte blive det udbetalt. Til sin Kammertjener havde han givet nogle Juveler, som han bad om, at Tjeneren maatte beholde, saafremt han holdt ud hos ham til Enden. Ligeledes undte han gærne sin anden Lakaj, Johan Neve, og sin Kusk hver 100 Rdlr. Over disse Pengebeløb til Universitetet og til Tyendet blev der slaaet en Streg. Griffenfelds Kammertjener, Jens Friis, blev taget fra ham den 4. Juni. Inden han løslodes, maatte han udstede følgende Revers: «Jeg lover under Æres og Livs Tab, at jeg ikke vil aabenbare det aller mindste af det, som er passeret her i Citadellet med min forhenværende, nu dømte, Herre, og at

jeg vil tage stiltiende med i min Grav, hvad jeg har hørt og set under hans Fangenskab.»

At Griffenfelds Fjender ikke undte ham Ro, selv efter at han var dømt til Døden, have vi allerede omtalt. Derom vidne vel ogsaa følgende Ord, som han skrev i det latinske Sprog, samme Morgen Dødsdommen skulde fuldbyrdes, men som vi her ville gengive i Oversættelse, der skyldes M. Rosing. Det er kun et Brudstykke; medens Griffenfeld sad og skrev, afbrødes han af Vagten, der førte ham til Retterstedet:

Hvo du end er, min Ven, der griber en død Mand i Struben,
Synes du, Ulykkens Maal endnu for mig blev ej fuldt?
Lad du den dræbte med Fred! tit den, der har sejret med Uret,
Fik af den dødes Haand selv dog et dræbende Saar.
Hvo du end er (til at sige dit Navn kunde Smærten mig friste),
Du, som med fjendtlig Hu træder mit Støv under Fod,
Du, som, end ikke tilfreds med et Fald saa stort og saa lynsnart,
Drager dit blodige Sværd grum mod et Hoved, som faldt, —
Tro mig, Naturen har givet en Kraft selv til Gravenes Løndom,
Skyggerne værne selv om Graven, hvor Bolig de fik.
Avind, tro, det er Guderne selv, som sige dig dette,
Tro, at min henfarne Aand taler nu dette til dig:
Hellig er Ulykkens Søn! rør ej ved min Skæbne, den grumme,
Tempelraneren selv holder fra Graven sin Haand!
Hvo du end er, som løftet af Skæbnen i Højsædet sidder,
Svælgende, nys bleven rig, ret som en Krøsus i Guld,
Medens Klienternes Skare betræder i Masse din Forhal
Og med Misundelsens Blik lejrer sig om dit Palads,
Se, hvo skulde det tro't, at Griffen, nys løftet mod Skyer,
Hovedet, som man tilbad, sænker for Bøddelens Sværd!
Skæbnen kræver til Offer kun Mænd som Pompejus og Cato,
Verres og lignende Kryb løfter ej Haand den imod.
Denne, i fordums Tid din Medborger stor og din Stolthed —
— — — — — — — — — — — — — — —

Griffenfelds Fængsel var i Hjørnet af Stjernestokken lige over for den nuværende Præstebolig, der dengang var Kirke. Den 5. Juni om Morgenen Kl. 5 bragtes han fra dette sit Fængsel til Citadellets Paradeplads, hvor der om Natten var bygget en med sort Klæde overtrukken Forhøjning, paa hvilken Bøddelen og hans Svend havde hensat Blokken, Øksen og Ligkisten. Inden Griffenfeld lagde sit Hoved paa Blokken, tog han Afsked med de tilstedeværende Befalingsmænd, bevidnede sin Uskyld og forsikrede alle, at han som god Undersaat i de Aar, han havde ledet Statssagerne, altid havde haft Hans Majts Ære og hans Undersaatters Vel til eneste Øjemærke. Han tog imod Døden med Hengivelse som en

retfærdig Straf, fordi han havde søgt Jordens Konge mere end Himlens. Den Trøst tog han imidlertid med sig, at han var uskyldig og altid havde været betænkt paa Kongens og Statens Lykke. Derpaa vilde han dø og overantvorde sin Sjæl til Gud. Hans Vaaben sønderbrød Bøddelen med de Ord: «det sker ej uden Aarsag, men efter Fortjeneste;» hvortil Griffenfeld ytrede: «Kongen har givet mig det, han tager det fra mig igen.» Han knælede, bandt selv sit Haar op og lagde Hovedet paa Blokken. Efter en kort Bøn gav han Skarpretteren et Tegn, at han skulde hugge til; men, da denne løftede Øksen, raabte den tilstedeværende Generaladjudant Schack: «Pardon i Kongens Navn!» Denne Naade kom saa brat over Griffenfeld, at han udbrød: «Gud forlade jer det! jeg var nu saa glad ved at dø; dog jeg takker skyldigst Gud og Kongen.» Det var en kummerlig Benaadning. Dødsstraffen formildedes til Fængsel paa Livstid. Uvilkaarlig ytrede Griffenfeld: «Det er en Naade, der er haardere end Straffen.» Han bad Generaladjutanten om at bønfalde Kongen, at han maatte blive menig Soldat. Han vilde tjene ham med urokkelig Iver og Troskab og være hans taknæmligste Tjener.

Griffenfeld førtes derpaa tilbage til sit skumle Fængsel, hvor hans Opvartningskone modtog ham med: «Jeg vidste nok, at De kom igen!» «Lad mig saa faa min Mad; ti jeg er sulten,» svarede Griffenfeld. Da hun slet ikke havde tænkt paa hans Mad, mente han dog, at hun heller ikke havde væntet ham.

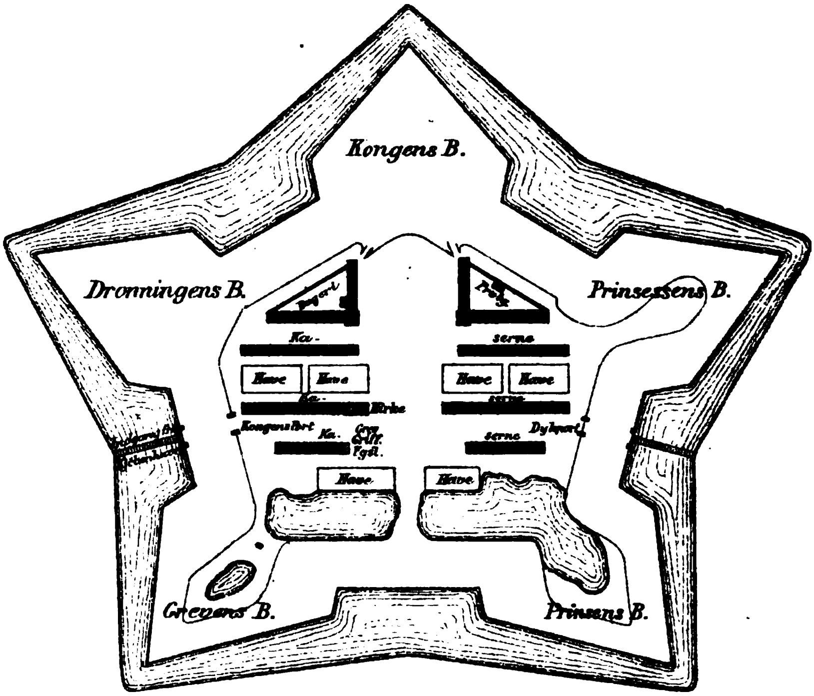
Det første, han anmodede om, var at se sin Datter, men der toges ingen Hensyn til denne Bøn. Af særlig Naade fik hun dog en Fjerdedel af sin Mødrenearv. Resten af Griffenfelds Midler delte hans Fjender. Allerede den 1. Juni havde Kongen skænket Samsø til Sofie Moth. Griffenfeld havde købt denne Ø 1672 af Rigshovmester Jokum Gersdorffs Arvinger. Gyldenløve fik Grevskabet Griffenfeld; de rede Penge inddroges dels i Kongens Kasse, dels bleve de bortgivne til adskillige Personer.

Vi have endnu ikke omtalt Retsforfølgelsen imod Sekretær Lund og Borgmester Fogh. De vare jo fængslede i det Haab, at man hos dem skulde faa tunge Beskyldninger imod Griffenfeld. Heri skuffedes man. Lund, der gør Indtryk af at have været en stor Stakkel, beklager, at han intet har at meddele. Han har aldrig været indviet i Rigskanslerens Hemmeligheder og beder om Forladelse, fordi han intet véd. Han har engang skrevet i Griffenfelds Almanak efter dennes Anvisning, men han kan ikke give nogen Oplysning om, hvad der ellers staar i Almanakken. Han

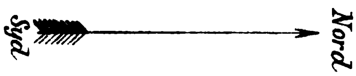
vidste, at Griffenfeld havde skikket franske Breve til Sverig under sin Konvolut. Det gjorde Kansleren ingen Hemmelighed af. Brevene bleve sendte til Rigsadmiralen, som besørgede dem videre til Sverig. Paa det højtideligste forsikrer Lund, at han ingen Del har i sin Herres Forbrydelser, og beder den milde Konge, i det han takker for naadig Straf, om at blive frigivet. Han løslodes, kort efter at Griffenfelds Dom var fældet. Baade denne Lund og Haandskriveren, Rasmus Knudsen, have været rovgærrige, bestikkelige Personer, der havde voldt Griffenfeld megen Skade i Offentlighedens Omdømme. Ansøgerne havde maattet bløde til disse Skrivere, der have været et Par slemme Blodigler. I et af de Breve, som Lund, der fulgte med Griffenfeld paa hans Rejser, skriver til Knudsen, som besørgede Forretningerne i Hjemmet, hedder det fra Glückstadt den 19. Maj 1674: «Fortjenesten er her helt slet; jeg haaber, den bliver bedre, naar vi komme til Kolding.»

Af Forhørerne over Stadsøverste og Borgmester Fogh fremgaar, at Beskyldningerne imod Griffenfeld for Bestikkelse i Justitssager have været opdigtede. Men, da baade Fogh og Lund ere lette at skræmme, vil Mauritius have dem begge paa Pinebænken. Han skal nok finde paa Beskyldninger og vil pine Staklerne, saa Smærterne tvinge dem til at sige ja til de største Urimeligheder. Som allerede fortalt fik han dog ikke dette sit Ønske opfyldt. — Fogh dømtes til livsvarigt Fængsel for begaaet Underslæb. Efter nogle Maaneders Forløb løslodes han, efter at man havde udplyndret ham og frataget ham alle hans Ejendomme. Han fik Tilhold om at begive sig til Jylland, hvor han døde.

Griffenfelds Anklager, den berygtede Mauritius, kastedes endnu samme Aar i Fængsel, fordi han havde begaaet store Bedragerier, Falsk og Underslæb. Han skal med Forsæt være bleven saaledes forsømt i sit Fængsel paa Bornholm, at han blev ædt op af Utøj. — Flere Forfattere have optegnet, at det gik mange af Griffenfelds Dommere ilde. Resen plagedes stedse af en nagende Samvittighed. Hesse gik fra Forstanden. Fincke knækkede Halsen paa en Ridetur. Lasson søgte, som allerede sagt, at skære Halsen over paa sig. Bülche mistede alt, hvad han ejede, og, da han vandrede omkring i største Armod, sukkede han: «Gid jeg aldrig havde underskrevet Dommen over Griffenfeld.» Man kunde føje til, at Kongen blev jo stanget halvt ihjel af en Hjort; men om de rette Drivhjul, Ahlefeldt, Hans Adolf af Ploen og Sofie Moth, fortælles der nok næppe noget lignende Uheld, som allerede skulde have straffet dem hernede.

Citadellets Bygninger
1686.

 Carl Otto's Eft.

III.

Griffenfeld i Fængsel.

Griffenfeld søger om Lindring i sit Fangenskab. Regeringens Førelse efter hans Fald. Hertug Johan Adolf af Ploen falder i Unaade; hans Breve til Kongen. Freden med Sverig sluttes i Lund 26. Septb. 1679. Kongens Sindelag. Fremmede Statsmænds Bestræbelser for at skaffe Griffenfeld Friheden. Han føres til Munkholm. Hans daglige Liv i dette Fængsel. Han flyttes til Trondhjem. Hans Død 12. Marts 1699. Griffenfelds Person, hans huslige Indretning, hans Svagheder. Berømte Statsmænds Udtalelser om hans Værd. Hans Slægt.

Nogle Dage efter at Griffenfeld var ført tilbage til sit Fængsel i Citadellet, lod han forespørge hos Kommandanten, om der ikke maatte tilstaas ham Bøger, Pen og Papir, for at han kunde sysselsætte sig i sin Ensomhed. Han fik den Besked, at der ingen Forandring maatte foretages hos Fangen uden Kongens Tilladelse. Til den vagthavende Officer kunde han meddele sine Ønsker; de vilde da blive Kongen forebragte. Vagtmester-Løjtnanten nedskrev nu følgende Punkter, som Kommandanten, Oberst Bartold Bülow, den 10. Juni tilstillede Kongen:

1. Om Hs. Majestæt vilde forunde ham, at der i Arrestens Vindue blev indsat en Rude, som kunde lukkes op, for at han kunde trække frisk Luft.
2. Om en Præst maatte besøge ham en Gang om Ugen.
3. Om Hs. Majestæt vilde vise ham den Naade at lade ham faa nogle Bøger af det Bibliotek, der havde tilhørt ham, og om, saafremt dette tillodes, Dr. Worm da maatte udtage dem.
4. Om det maatte blive ham indrømmet at faa Pen, Blæk og Papir.
5. Om han maatte faa en Person til sin Opvartning, der kunde hjælpe ham, naar han befandt sig ilde.
6. Om der maatte komme en Barber til ham, naar hans Tilstand krævede det.
7. Om hans Broder maatte sende ham, hvad han behøvede af Linned og Klæder.

Hertil føjede Kommandanten følgende Spørgsmaal:

1. Hvem skal bringe Fangen Spise og Drikke? Hvor mange Retter skal han have til Middag og Aften?
2. Om der maatte blive befalet en bestemt Person til at opvarte ham.
3. Naar der skulde lukkes op for Fangen om Natten, om det da skulde ske ved Vagtmester-Løjtnantens Tilkaldelse.

Skrivematerialierne afsloges, derimod tillod Kongen, at Dr. Worm maatte hente nogle enkelte Bøger af Griffenfelds Bibliotek

til ham, og at en Rude i Fængslet indrettedes til at lukke op. Broderen maatte forsyne ham med Klæder og Linned; der tilstodes ham en Daler daglig til hans Fortæring og en fast Oppasser. Præsten maatte besøge ham, dog kun en Gang hver Maaned. — Præstens Besøg ængstede Kommandanten. Han skrev til Kongen den 18. November 1676, at han fandt, at det var hans Pligt at indberette, at Præsten blev fire til fem Timer ad Gangen hos Fangen, og at han trak Døren til, saa Vagtmester-Løjtnanten og de fire Soldater, der skulde opholde sig i Forværelset, saa længe Præsten var der, ikke kunde høre, hvad der blev talt om. Han tvivlede ikke om, at Præsten holdt sig indenfor de rette Skranker og kun holdt «teologiske Diskurser» med Fangen; men det undrede ham, at Præsten dvælede saa længe og holdt Døren lukket, saa Vagten ikke kunde høre noget af den teologiske Samtale, der dog ogsaa kunde tjene til dens Opbyggelse. Han henstillede derfor til Hans Majestæts Afgørelse, at enten Døren skulde staa paa vid Gavl, eller om Vagten ikke burde gaa ind med Præsten til Fangen og lytte til Samtalen. — Der kom intet Svar paa dette Andragende. Kongen var for anden Gang i dette Aar draget over til Sverig, hvor Krigen lagde Beslag paa hele hans Tid. — Maaneder bleve til Aar, uden at der foretoges nogen Forandring med den store Minister, der var henslængt i et Rum i en af Citadellets Barakker.

Efter Griffenfelds Fald mærkedes der ikke øjeblikkelig nogen Forandring i Foretagendernes heldige Gang. Alle de enkelte Dele i Statsmaskinens Værk vare jo i saa udmærket Orden, at det kunde gaa sin jævne Gang i det griffenfeldske Spor, indtil det stødte paa en uventet Hindring. Som et optrukket Ur gik det sin Tid, men, da det var løbet ud og atter skulde trækkes op, savnede man Nøglen. — I Marts vare de gottorpske Fæstninger sløjfede af Karl Arenstorff; i April erobredes Gotland af Niels Juel. I Begyndelsen af Juni ødelagdes den svenske Flaade af Tromp, og i Slutningen af samme Maaned landede den danske Hær under Hertugen af Ploen i Skaane, medens den norske Hær under Gyldenløve gjorde Indfald i Bohuslen og Værmland. Den danske og den norske Hær foretoge et stolt Sejrsløb. Karl den ellevte maatte forlade Sydsverig uden at vove et Slag. Bohuslen og Værmland, Skaane og Bleking erobredes; hele det aabne Land samt alle Stæder og Fæstninger med Undtagelse af Bohus, Marstrand og Malmø kom i Kong Kristians Magt og hyldede ham. Det var Hertugen af Ploen, der udførte Bedrifterne i Skaane og Bleking; der i Løbet af en Maaned tvang Fæstningerne Helsing-

borg, Landskrona, Kristianstad, Kristianopel og Karlshamn til Overgivelse; men, saa hurtig han end fór afsted, blev han dog snart indhentet af Nemesis, der tog den ondskabsfulde Overjægermester Hahn i sin Tjeneste. Denne misundelige Hofmand kunde ikke udstaa Hertugen, der var myndig og bydende og ikke taalte hans Indblanding i Hærens Foretagender. Jægermesteren og hans Parti skøde da fulde af ondskabsfuld Harme forgiftede Pile imod Hertugen. De indbildte Kongen, at Ploen var vunden af Arvefjenden, Hertugen af Gottorp, og at han arbejdede paa at hjælpe Hertugen i Vejret paa Kongens Bekostning. Kristian den V.s Mistænksomhed vaagnede strags, da man rørte ved hans svage Side og fortalte ham, at der var hemmelige Underhandlinger imellem Ploen og Gottorp. Hæren var netop rykket ind i Halland for at hævne et Nederlag, som et mindre dansk Korps under Duncam havde lidt ved Halmstad. Skønt det var i den bedste Aarstid, i Begyndelsen af September Maaned, afbrød Kongen dog Felttoget, lagde Hæren i Kantonnement langs Nordgrænsen af Skaane og tog Hertugen af Ploen med sig til København. Denne fik at føle, at Venskabet var ude imellem ham og Kongen, og han faldt i Unaade. Den stolte, krænkede Hertug, der saaledes lønnedes med Utak, rejste uden at tage Afsked med Hæren hjem til Ploen. Heri begik han en Fejl. Han havde ladet sig hverve til Maj 1677 og kunde altsaa ikke paa egen Haand gaa sin Vej. I April 1676 havde han sluttet en Kapitulation om at tjene den danske Konge fra Maj 1676 til Maj 1677. Alle hans Fordringer vare dengang indrømmede ham, ikkun en Bøn om at blive Landdrost i Pinneberg var afslaaet.

Men Hertugen af Ploen var næppe i Oktober kommen hjem til sin Hovedstad Ploen, før han fik Befaling at vende tilbage til Hæren og højtidelig aflevere sin Feltmarskalsstav til Kongen, som havde betroet ham den, og som nu atter havde begivet sig til Hæren i Skaane. Hertugen indsaa den Fejl, han havde begaaet, rejste ufortøvet tilbage til København og skrev til Kongen:

«Allernaadigste Konge og Herre! Af Hjærtens Grund ønsker jeg, at Deres Majestæt forinden Modtagelsen af disse ydmygste Linier maa have vundet en fuldstændig Sejr over Deres Fjender. Ifølge Deres Majestæts Befaling har jeg atter indfundet mig i Deres Hovedstad og vænter nu paa Deres Befaling, hvorhen jeg skal begive mig for at nedlægge Overfeltmarskals-Værdigheden, hvilket jeg hidtil ikke har villet foretage, inden jeg har erfaret Deres Majestæts Villie.»

Kongen, som af sine Omgivelser var hildet i en uretfærdig Mistanke, vilde ikke vide af nogen Forsoning, der dog var til hans som til Rigernes Bedste. Han svarede, at Hertugen skulde begive sig til Hovedkvarteret i Svenstrup, nord for Lund, og der levere sin Marskalsstav tilbage i Kongens Hænder. Hertugen efterkom denne Befaling, og, da ingen bad ham om at blive, anbefalede han sig og rejste tilbage til Holstein. Der havde været god Grund til at beholde ham, ti Karl den ellevte stod med en overlegen Hær lige over for den danske, i hvilken der ikke var en eneste Fører, som kunde erstatte Hertugen. Hans Efterfølger, Karl Arenstorff, var en kæk Rytter, men en maadelig Overgeneral, uden Overblik og ude af Stand til at føre en Hær. Han var en af de første, der faldt i Slaget ved Lund. — Faa Dage efter Ploens Afrejse led Kristian V det afgørende Nederlag ved Lund, der knuste ethvert Haab om Skaanes Genforening med Danmark. Havde Kristian den femte beholdt Hertugen af Ploen, ja havde han blot haft Griffenfeld ved sin Side, saa havde han ej faaet Lov til at knibe ud og løbe til Landskrona kort efter Slagets Begyndelse og tage Halvdelen af Hæren med sig paa Flugten. Da den anden Halvdel var tilstrækkelig til fuldstændig at holde Svenskerne Stangen, ja endog slaa dem og kaste dem tilbage imod Lund, hvor de stode, indtil de fik den Forstærkning, som den svenske Konge bragte dem, og som ved at vise sig i den danske Hærs Ryg vendte Slagets Gang, saa er der ingen Tvivl om, at det havde gaaet ved Lund som ved Wismar, hvis der havde staaet en Mand ved Kong Kristians Side. Da var Karl den ellevte enten levende eller død falden i Danskernes Hænder; ti han havde sikkerlig ikke forladt Valpladsen, saa længe han kunde røre en Arm.

Nogen Tid efter betroede Kristian den femte i et svagt Øjeblik — og af dem havde han adskillige — til Hertugens Hofraad, Gensch von Breitenau, at det var Hoffolk, der havde sværtet Hertugen for ham og fortalt ham, at denne bolede med Hertugen af Gottorp. Skønt Hofraaden forsikrede ham om Hertugens uforandrede Hengivenhed, saa kaldte han ham dog ikke tilbage, gjorde ham ingen Undskyldninger for sin Fejltagelse og straffede ikke engang Bagvaskeren. Hertugen kunde end ikke faa at vide, hvem det var, der havde styrtet ham. Han skrev til Kongen:

«Stormægtigste Konge og højstærede Hr. Fætter! Af min Hofraad har jeg erfaret, hvad det er for Underfundigheder, man har forebragt Deres Majestæt om mig, og hvad det er, jeg skulde gaa og brygge paa. Hidtil skulde jeg have støttet Deres Majestæt

imod Hertugen af Gottorp; men, da jeg var kommen under Vejr med, at det førte til Vidtløftigheder og kunde have farlige Følger for mig, saa havde jeg slaaet om og var nu mildest talt ikke fjendtlig stemt imod Hertugen. Ja, jeg havde ladet det være mig magtpaaliggende at skaffe den gottorpske Hertug en duelig Minister i hans nuværende Præsident, Dr. Høpfner.

«Vel er jeg ikke uvidende om, at nogle slettænkende Mennesker ved en Mængde Opdigtelser have bestræbt sig for at sværte mig i Deres Majestæts Øjne, for at ødelægge min Indflydelse og mit gode Navn, for selv at skalte og valte med alt efter Godtbefindende, uden daglig at hindres af mine Paamindelser og frygte for Følgerne af de Advarsler, som min Pligt, Stand og Hengivenhed for Deres Majestæt paalagde mig at give dem. Jeg har stedse, saa vidt muligt, overhørt alle Bagvaskelser, da jeg stod i den Tro, at der vel blev Raad mod slige Løgne, naar jeg kun handlede med en god Samvittighed; ti tilsidst maatte dog Sandheden bane sig Vej selv til Kongen, og det fuldendte Værk vilde prise sin Mester.» — Han havde jo haft saa meget lettere ved at være taalmodig, da han var sig bevidst, at han havde aflagt store Prøver paa oprigtig og trofast Hengivenhed. Ved alle Belejringer, Storme og Træfninger havde han begivet sig til de farligste Steder og aldrig skaanet Liv eller Lemmer, hvor det gjaldt om at plukke Sejrskranse til sin Konge. Sin store Maanedsløn havde han uddelt til syge og saarede, til Skansegravere, Vovehalse og Spioner, for at opflamme deres Iver. Gud havde jo ogsaa velsignet hans Virksomhed, og han vilde have vundet endnu flere Provinser til sin Konge, hvis han ej saa pludselig var bleven revet ud af sin Virksomhed.

Han takker Kongen, fordi han havde underrettet Hofraaden om, at det var skændige Bagvaskere, der havde faaet Monarken til at vende ham Ryggen, og lægger klart for Dagen, hvor latterlig den Beskyldning var, at han skulde tage Hertugen af Gottorps Parti. Han paaviser, at det gottorpske og det ploenske Hus ere Dødsfjender, at de gensidig hade hinanden og gøre hinanden al den Skade, de formaa. Han viser, hvor villig han har været i den oldenburgske Sag til at afstaa disse Grevskaber til Kongen og til at gøre Holstein-Gottorp Fortræd. Det vilde derfor være dumt af ham at skaffe Hertugen en dygtig Raadgiver. Han skriver, at hans Bagvaskere maa være Folk med meget indskrænkede Ævner, naar de indbilde sig at kunne overbevise Kongen om, at han, Hertugen, nærer Planer, som man knap kan tiltro Pattebørn. — Det var næppe behageligt for Kongen at høre, at han fæstede Lid

til Krønniker, som man vilde have Nød med at faa smaa Børn til at gaa ind paa.

I en anden Skrivelse skildrer Hertugen, hvad det er for Folk, Kongen omgiver sig med, Folk, som have forstødt Hertugen, efter at de have brugt ham til at styrte Griffenfeld. Det er en Gentagelse af den gamle Historie: Morianen har gjort sin Pligt, nu kan han træde af. Den kurfyrstelige Sendemand ved det danske Hof, Kansler Kristoffer Brandt, fortæller os da ogsaa rent ud, at det var ved lumpne Midler, at Hahn fordrev Hertugen af Ploen.

Efter hans Fald afløste den ene General hurtig den anden. Pommerinken Karl Arenstorff, Hesseren Uffeln, Sakseren Podewels, Brandenburgeren Goltz, Pommerinken Frederik Arenstorff, Westfaleren Wedell styrtede rask over hinanden. Det gjaldt at smigre Kongens Yndlinger. — Storkansler Ahlefeldt fandt heller ikke Naade i Hofmændenes Øjne, men de kunde ej fortrænge ham; dertil var han dem for klog og sad for fast i Sadelen. De drillede dog idelig den underfundige Storkansler og bragte Kongen til at forkaste hans Forslag, saa han ej var i Stand til at udrette noget gavnligt. Han beklagede sig over, at i sine Planer til Rigernes Held forstyrredes han idelig af Hofmænd, der tilhobe havde krøbet for Griffenfelds Fod.

Gaar det bedre i denne Retning under en fri Forfatning end under en absolutistisk Regering? Er det den dygtigste og værdigste, man beholder i Spidsen for Regeringen, for Flaaden og Hæren? Ses der ikke ligeledes i Nutiden ofte mere paa, om vedkommende har gode Forbindelser, er i Hof- og Folkegunst, end om det brister ham paa Betingelserne for at udfylde hans Stilling. Se vi ikke ofte i Lande, der have en fri Forfatning, at en Førsteminister, en Admiral eller General, der have gjort sig højt fortjente af Fædrelandet, og som ej kunne erstattes, mishage et mægtigt og magtlystent Parti og blive afløste af Stympere? Under Absolutismen sover Regentens Samvittighed, under den frie Forfatning bringer Misundelsen kun altfor let den offentlige Mening paa Vildspor.

Det var ikke Ahlefeldts mindste Fejl, at han havde ladet sig overtale af Danmarks tyske Forbundsfæller til at formaa sin Konge til at erklære Frankrig Krig, et Brud, som Griffenfeld saa mesterlig havde forstaaet at afvende. Ludvig den fjortende lovede sin Forbundsfælle, Kongen af Sverig, ikke at nedlægge Vaabnene, inden han havde tvunget Kristian den V til at udlevere alle de gjorte Erobringer; og han holdt sit Løfte. Tvungen af Frankrig maatte Kristian den V uden Erstatning paa ny afstaa til Sverig

alle de i Begyndelsen af Krigen tagne Lande, Øer og Fæstninger, der endnu vare i vor Magt. Paa Kansleren, Grev Frederik Ahlefeldt, der havde styrtet Griffenfeld og uden at være i Besiddelse af de nødvendige Ævner havde paataget sig at styre den udenrigske Politik, som Griffenfeld havde ledet saa mesterlig, falder Hovedskylden for den ydmygende Fred. Kun han høstede Fordel af Freden. Ludvig den XIV tilkastede ham atter hans Grevskab Rixingen, som var blevet inddraget under Krigen.

Medens Fredsunderhandlingerne stode paa i Lund, genoptoges Griffenfelds Plan om et nordisk Forbund. Jens Juel og Johan Gyllenstjerna, der vare de mest fremragende af de i Lund samlede Fredskommissærer, sade nu atter sammen ved det grønne Bord og aftalte Betingelserne for et nordisk Forbund. Det kom virkelig i Stand og undertegnedes den 27. September 1679, Dagen efter at Fredstraktaten var undertegnet. Men allerede i det næste Aar bortrev Døden Gyllenstjerna, og Forholdet til Sverig blev atter meget spændt. Med de tidligere Forbundsfæller, Holland og de tyske Stater, brød man for at slutte sig til det sejrrige Frankrig; men den Hjælp, dette fjærne Rige ydede den dansk-norske Stat, var kun ringe. Efterhaanden som Forholdet til Sverig, Tyskland, England og Holland forværredes, og den dansk-norske Stat for anden Gang efter Griffenfelds Fjærnelse saa sig forladt af alle, hørte man Tale om, at Griffenfeld atter skulde drages frem, og, da den «uforlignelige» Storkansler Grev Ahlefeldt afgik ved Døden den 7. Juli 1686, vandt det Rygte almindelig Tiltro, at hans Forgænger vilde blive hans Eftermand. — Det var sikkert nok, at Kongen ofte savnede Griffenfeld; men han forlangte ham dog aldrig tilbage. En anden Sag er det, at han sagtens nu og da i sit stille Sind ønskede, at det skete aldrig havde fundet Sted. Han udtalte saaledes, at en Griffenfeld var ham mere værd end det hele Gehejmeraad; og dog lod han ham hensidde i et sørgeligt Fængsel og lod sig lede af hans argeste Fjender. For at Griffenfeld paany skulde indtage sin Stilling, maatte der jo øves et uimodstaaeligt Tryk paa den karakterløse Konge. Men hvor skulde det komme fra? Næppe fra den Kvinde, der havde et saa stort Herredømme over ham, og til hvem han havde skænket Halvdelen af sin Ministers Ejendomme. Ikke heller fra Dronningen, selv om hun havde haft den Indflydelse paa Kongen, som hun næsten helt savnede; hun havde saa ofte hørt, at han var en Forræder, at hun tilsidst vel næsten maatte tro derpaa. Ikke heller fra de Mænd, der vare Kongens daglige Omgang; dem havde Griffenfeld smækket

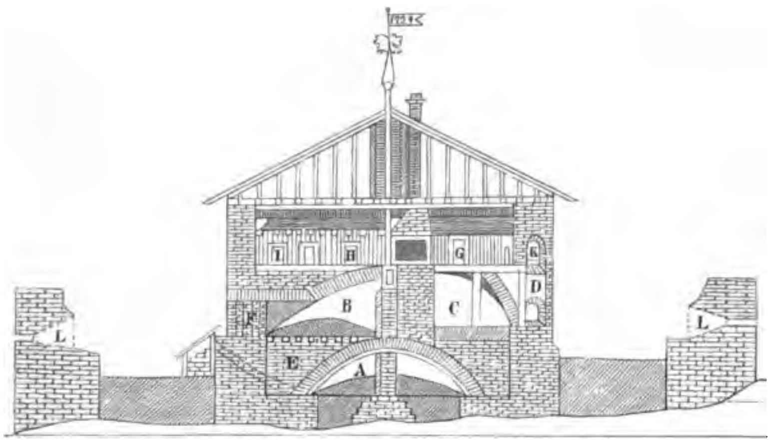
over Fingrene, hver Gang de til Landets Fordærv vilde blande sig i Statssager. For disse fremmede Snylteplanter, der i Hobetal snoede sig om Kongen, og for de adelige Hjemmefødninger, der aldrig havde lært noget godt i deres Ungdom, men som mente, at Fødsel og fornemme Forbindelser berettigede dem til de fedeste Embeder, var det jo en Livssag at holde den store Statsmand lænkebunden, der af Kærlighed til sit Fædreland krævede Beviser og Prøver paa Dygtighed, der brød Bane for Talentet, det borgerlige som det adelige, holdt det hidtil foragtede Modersmaal højt i Ære og forlangte, at enhver Embedsmand skulde være hjemme deri, men kun skattede den begavede Udlænding, hvis Ævner kunde anvendes til Statens Gavn. At alle hans velsignelsesrige Ideer til Handelens og Industriens Frigørelse og det heles Opkomst, at alle de halvfuldendte Planer aldrig skulde se Dagslyset, det sørgedes der godt for ved idelig at bagvaske den saa haardt forurettede og behandlede fangne Rigskansler. — I selve Griffenfelds Fædreland saa man ingen røre en Finger, ingen gøre noget Skridt for atter at drage ham ud af Fængslets Nat. De Skridt, der gjordes, kom udenfra. Det var dog forgæves, at Griffenfelds Venner i Udlandet bønfaldt Kongen om hans Løsladelse; og i Regelen ere saadanne Skridt vel heller ikke meget ønskelige. 1679 skrev Sir Thomas Henshaw til Griffenfelds Moder, der utrættelig arbejdede paa Sønnens Befrielse, at Dr. Barlow, Bispen af Lincoln, Sir Charles Bertie og den daværende Minister i København, Sir Roberts, forgæves havde søgt hos Kongen af Danmark om at skaffe hendes Søn Friheden. Selv vilde han have rejst til København i samme Ærinde, hvis ikke Familieanliggender havde hindret ham. Han haabede, at Kongen af Englands Mellemkomst vilde vorde af Vigtighed. Men om den sløve Karl den andens Mellemkomst, hvis denne virkelig har fundet Sted, hvad der maa betvivles, var der jo ingen, der bekymrede sig. — Kristian den femte tænkte sikkerlig ikke paa at tage Griffenfeld til Naade igen. Man kan tilgive en Uret, man har lidt, men, begaar man den selv, søger man ved Skingrunde at skjule den for Alverden, og frygter mest af alt, at Offeret skal blive sat i Stand til at bevise sin Uskyldighed. — Tydsk Tale og tyske Sæder bredte sig atter uhæmmede i Højsædet, og Kongen gled atter umærkelig ind i sit tidligere Spor, saa, naar han ret skulde give sit beklemte Hjærte Luft, blev det i en tysk Jeremiade. En af de mærkeligste indeholder en Beklagelse over Kurfyrsten af Brandenburg, der altid saa udelukkende ser paa sin egen Fordel. Det var den Gang, da Dronningen 1690 foreslog et dobbelt Giftermaal

Fototypi. Pacht & Crone. Vaupell, Rigskansler Grev Griffenfeld.

Munkholm 1690.

Profil af Taarnet paa Munkholm.

Forklaring:

A Underste Hvælving.
B Anden hvælvet Kælder, som nu bruges til Krudt-Kælder.
C En Bjælke-Kælder adskilt fra forrige ved en Mur.
D Nedgang fra første Loft til Bjælke-Kælderen.
E Luft-Huller, til det underste Gevelbt, nu tilstoppede.
F Nedgang til Kælderen Litr. B.
G Griffenfelds Arrest-Kammer.
H Et Kammer for Vagten.
I En Afdeling.
K Trapper og Indgang til Værelserne.
L Skyde-Huller gennem den yderste Mur.

imellem Kongens og Kurfyrstens Børn; og vi skulle her meddele denne Udtalelse i Oversættelse:

«Angaaende Forbund og naturlig Alliance med Kurfyrsten, saa grunde vore Forhold til ham sig for største Delen paa gensidig Defension imod Svensken og andre onde Naboer. Det er begges rette Interesse, at man dækker sig i Fællesskab og har et vaagent Øje med alle vore Modstandere; men uden Alliance og nærmere Forbund ved Ægteskab. — I øvrigt er det værd at lægge Mærke til og at tage i Betragtning, at af alt, hvad vi hidtil have begært af Kurfyrsten ved vor Sendemand Fuchs, og sluttet med ham, har han intet holdt. De slesvigske, hamburgske, Elbtolden og andre Sager staa hen, og vi vide ikke, om man mener det ærligt med os eller ikke. — Meget slemt, naar man skal rette sig efter fremmede Hoveder, der ikke unde en noget godt, uden at man maa gaa ind paa alt, hvad deres Fantasier indskyde dem. — Af det onde bør man vælge det mindst onde og ikke altid lade sig narre.

Christian.»

1680 flyttedes Griffenfeld fra Hovedstadens Citadel til Munkholm Fæstning i Trondhjems Fjord. Saa længe han var i København, havde hans Fjender jo en daglig Paamindelse om den Forbrydelse, de havde begaaet, og gik i en daglig Angst for, at han ad en eller anden Vej atter kunde faa Ørelyd hos Kongen og faa denne omstemt. Det var bedre at fjærne ham til Rigets yderste Grænser, for at undgaa Synet af en Mand, som var bleven skændig behandlet, og som dog Fædrelandet trængte haardelig til. Den 10. Marts 1680 førtes Griffenfeld i en lukket Vogn fra Citadellet til Rungsted, hvor han gik ombord i en kongelig Jagt, der bragte ham over Vesterhavet til Munkholm, en lille Klippefæstning, beskyllet af Nordhavets Bølger. I Taarnets mellemste Stokværk deltes ved Bræddevægge et Rum i tre Værelser: et for Fangen, et for hans Tjener og et for Vagten. Alle tre Værelser havde tilsammen kun ét Vindue, og Dørene maatte hyppig aabnes for at skaffe Lys og Luft. Der var saa lavt til Loftet, at en nogenlunde velvoksen Mand ikke kunde staa opret derinde. (For omtrent en Menneskealder siden blev Huset nedrevet af en Øvrighed, der mente, at det Slags historiske Minder skulde man ikke frede om.) Her levede Griffenfeld som nedsænket i en Grav. Han søgte og fandt sin

Trøst i Bøn til Gud og skrev med sin sjældne Frejdighed til sin Moder: «et af to, saa er det bedre at være i Kongens Unaade end i Guds.» — Lullet i Søvn hver Aften ved Havets hjemlige Kæmpesang, ved dens Stormsuk, der vare dybe som hans egne, glemte han i Søvnens Arme sin tunge Lod. Men hvilken forfærdelig Opvaagnen for ham hver Morgen i tyve lange Aar! Om Natten drømte han, at han endnu var Midpunktet, som alle drejede sig om, at han levede midt i Hoffets Glans, svælgende i alle Livets Nydelser, givende Vid og Veltalenhed fri Tøjle, en lysende Genstand for alles Beundring og Misundelse, mens han med let og lykkelig Haand styrede Staten, hvis Borgere takkede ham for deres Velstand, hvis Stormænd, begærlige efter et naadigt Smil, stode rundt om hans Leje, i den tidlige Morgenstund rede til at udføre det mindste af hans Vink; — og saa vaagne op og befinde sig i et mørkt, klamt Fængsel, ryste af Kulde og sukke: det er forbi!

Hans daglige Levemaade var følgende. Han stod tidlig op, læste en Time i Bibelen, spiste sin Frokost, lærte, efter at denne var fortæret, sin Tjener, en norsk Bondedreng, at læse og skrive, og gik frem og tilbage i sit Fængsel, indtil Middagsmaden kom. Efter Middag læste han med flere af Officerernes Børn. Hans daglige Elever vare Kommandanten Sven Skiens Søn og Kaptejn Andreas Pihls Søn, der senere blev Præst. — General Bjelke Kaas, Søn af Stiftsbefalingsmanden over Trondhjems Stift, Hans Kaas, og Sofia Bjelke, Rigsadmiralens Datter, fortæller i sit Levnedsløb, at han i sit tolvte Aar besøgte den ulykkelige Rigskansler, hvis venlige Udseende og livlige Opmuntringer endnu vare ham et kært Minde i hans Alderdom. — Sven Skien, der var Kommandant paa Munkholm fra 1680 til 89, og hans Eftermand Hans Kyhn gjorde, hvad de formaaede, for at lette Griffenfeld Fængslets Byrde. De gave ham ogsaa Tilladelse til at gaa omkring paa Øen, en Tilladelse, han dog aldrig benyttede. Han vilde ikke forlade sit Fængsel, før end, som han sagde, Kongen selv oplod det. Efterhaanden blev han ligegyldig for sin Klædedragt og gik hele Dagen i Slobrok, af hvilke han havde to, en til Søndags- og en til Hverdagsbrug. Kommandanterne skaffede ham Tilladelse til at skrive til hans Venner, og han skrev da først et langt Brev til sin Moder den 1. Januar 1683.

Han takker hende heri for al hendes uforskyldte Kærlighed, for hendes Moderkærlighed, der er saa uendelig stor, og som har baaret over med al den Fortræd og Hjærtesorg, som han har voldet hende. Jeg ved vel, kære Moder, skriver han, at den Tanke vil

falde Eder ind, naar I faar dette Brev i Hænde: Sidste Gang du skrev mig til, da stod du i fuld Flor; o hvad er din Tilstand nu langt anderledes end den Gang. Men, allerkæreste Moder, hvilken Tilstand synes jer bedst, enten at være i Guds Unaade og i Kongens Naade, eller at være i Guds Naade og i Kongens Unaade? Mig tykkes og, som Gud nu har undervist mig, at det er bedre at være Dørvogter i Guds Hus, end at være Rigskansler og en stor Mand i Verdens Øjne. Han henleder sin Moders Opmærksomhed paa Davids 119. Salme, der kan hun læse, hvorledes det er gaaet ham, at han er bleven svigagtig forfulgt, at der er blevet lagt Faldgruber for ham, og at der nu drives fræk Spot med ham; men at Guds Ord midt under alle Lidelser skænker ham Trøst og giver ham Frimodighed overfor hans rasende Fjender.

Skrivefriheden indskrænkedes, da den lærde Peder Krog 1688, i en Alder af 34 Aar, kom paa Trondhjems Bispestol. Denne Mand gjorde sig en Glæde af at plage Griffenfeld. Han var i Slægt med Motherne og havde tidligere været Præst og Provst i Besser paa Samsø. Efter at have indberettet til Regeringen, at Griffenfeld skrev om Statssager, blev han bemyndiget til at undersøge den fangne Kanslers Optegnelser og fratage ham, hvad han fandt, var af farligt Indhold. Krog lagde da Beslag paa alt. Alle Griffenfelds værdifulde Papirer, iblandt hvilke der fandtes Skrifter om det syttende Hundredaars Historie og, efter fleres Beretning, hans Levnedsbeskrivelse, bemægtigede Bispen sig med graadig Haand og beholdt dem i sit Hjem. Han var Samler og havde samme slemme Uvane som saa mange Samlere, at beholde, hvad der strængt taget ikke tilhørte ham. Til Uheld for Efterslægten brændte Biskop Krogs Gaard i Trondhjem 1699, og med den hvad han havde frataget Griffenfeld; og den Smule, der reddedes, fortæredes ved en ny Ildebrand 1718 paa hans Gaard Bakkegaard ved Trondhjem. Ogsaa Munkholms Fæstningsarkiv ødelagdes ved Ildløs. Det var forvaret hos Fæstningens Avditør, Krigsraad Hjort, og brændte 1788.

Efter at Biskoppen havde udvirket, at alle Skrivematerialer berøvedes Griffenfeld, skrev Fangen sine Tankesprog med sin Diamantring paa Vinduesruderne. Undertiden skrev han i Randen af sine Bøger med Stumper af det Bly, hvormed Ruderne vare indfattede, eller med Kul paa Væggene. At Ondskab ej formaaede at kue ham, derom vidne nedenstaaende Digte, af hvilke det ene var ridset med hans Diamant paa en Rude i hans Fængsel og det andet skrevet med Kul paa Væggen. Begge ere skrevne i

det latinske Sprog. Vi gengive dem her efter en Oversættelse, der skyldes M. Rosings Velvillie:

„Midt her i Havet staar frem med det aldrig bøjede Hoved
Holmen, der fordum har hust Mænd udi Kutternes Dragt.
Nu er det Vaabnenes Hus, og en Tøjle der lagdes paa Havet,
Klokken har veget sin Plads her for Kanonen saa barsk.
Rædselsfuldt drønende Bud den det sejlende Fartøj nu sender,
Byder det komme i Hu lydig at gjøre dets Pligt;
„Hejda," den siger, „hej, reb nu fluks dine svulmende Sejl, du!
Kongen i Nord bær i Haand Havgudens Magt og hans Ret."

Munkholmen staar som et Tag over Nakken af Havet, som truer;
Bølgen sig bryder i Skum ind imod Klippernes Skød;
Se, hvor tilbage det slaar hele Havet, som ruller imod det: —
Lær, hvad der anstaar dig selv, Klippen dig minde derom!
Klippen, hvad lærer den dig, og den Fæstning, som ligger paa Klippen,
Murenes vældige Sten, Mændenes væbnede Vagt?
Guddommens hellige Navn, som for dig er den stærkeste Fæstning,
Tilflugt for fromme, som led, Værnet og Vagten for alt.
Englene om dig slaa Vagt og de himmelske Hærskarers Mængde.
Dersom kun Gud er dit Skjold, hvad gør saa Menneskers Had!

Da hans Fjender under intetsigende Paaskud ogsaa afknappede de ham tarvelig tilmaalte Kostpenge, skrev han en Beretning om disse Drillerier til sin Morbroder Peter Motzfeld i København, og hans Tjener fik en Skipper til at tage Brevet med til Hovedstaden. Raadmanden gik med det til Gehejmeraad Plessen, som gav det til Kongen, paa hvem det dog gjorde et vist Indtryk. Han drog Omsorg for, at der blev skrevet til Kommandanten, at Fangen skulde have tre Retter Mad og en Pot Vin til Middag.

Da Griffenfelds Sundhedstilstand aftog i høj Grad, og Stensmærterne, af hvilke han længe havde lidt, næsten bragte ham til at bukke under, tillodes det ham i September 1698 at forlade Munkholm og flytte til Trondhjem, for at han atter kunde komme til Kræfter ved en bedre Pleje og et kyndigere Tilsyn, end han kunde faa paa den øde Ø. Først boede han hos Kommandanten Kyhns Datter, senere hos Tolddirektør Treschow, der den Gang var Købmand og Postmester. Dog var han endnu stedse Fange, uagtet han selv mente, at det ikke behøvedes, da Gud havde lagt et saadant Kors paa ham, at han ikke kunde løbe ret langt. I Slutningen af Aaret 1698 fik han Tilladelse til at begive sig til sin Datter,

der var gift i Jylland med Baron Frederik Krag til Stensballegaard, men hans Helbred tillod ham ikke at foretage denne Rejse; Sygdommen tog Overhaand, og den 12. Marts 1699 døde han i Trondhjem. Det var mærkeligt nok, at han skulde gaa bort Dagen efter den, paa hvilken han blev fængslet. Liget førtes til Vær Kirke i Jylland (tre Fjerdingvej østnordøst for Horsens), hvor hans Datter i Efteraaret 1703 fik sin Plads ved Siden ad Faderen.

Da Datteren 1690 var bleven voksen, androg Beate Skeel om at maatte forestille hende for Dronningen; men da var Charlotte Amalies Velvillie imod den tro Rigskansler gaaet ad Glemme. Hun lod Beate Skeel vide, at hun ikke vilde se Forræderens Datter. Det er dog sandsynligt, at det er Griffenfelds Fjender, som have overdrevet Dronningens Udtryk, men vist er det, at hun ikke vilde, og sandsynligt, at hun ikke turde se Griffenfelds Datter. Og det er vel egentlig det sidste, vi maa holde os til, ti Charlotte Amalie var hverken haard eller hadefuld; tvært imod.

Griffenfeld var under Middelhøjde, men vel skabt. Han havde mørkebrunt, krøllet Haar, der i rigelig Fylde omgav et Ansigt med kraftige Træk, livlige graa Øjne, en stærkt fremtrædende, lidt bøjet Næse, et lille Overskæg, en smuk Mund, om hvilken der dog spillede et spodsk Træk, og en stærkt udviklet Hage. Hele Ansigtets Udtryk vidnede om Finhed, Kløgt, Aandrighed og Bestemthed. Hans Stemme var klangfuld; paa hans glimrende, uimodstaaelige Veltalenhed og smukke Sprog have vi jævnlig givet Prøver. Den Maade, hvorpaa han optraadte, var rolig, overlegen og fin. Det var kun, skriver den svenske Minister Brahe, naar Talen lededes hen paa de gottorpske Sager, at hans Væsen og Sprog blev hæftigt og skarpt, men derved fuldt af overvældende Kraft, Ild og Lidenskab. — Han bar længe sit eget Haar, men tilsidst bekvæmmede han sig til at følge Moden og bære Allongeparyk. Sekretæren for de udenrigske Sager, Biermann, maatte 1675 skrive til Meyercrone, den danske Sendemand i Paris, at han skulde besørge nogle smukke Parykker til Rigskansleren og gøre Parykmageren opmærksom paa, at det var til et lille Hoved. Griffenfeld led ofte af Forkølelse, der angreb ham voldsomt; i Vinteren 1669—70 laa han længe syg. I de følgende Aar spørger Kristian V ofte til hans Befindende, og man læser i Kongens Breve, at det er hæftige Forkølelser, der tvinge hans Minister til at holde sig inde. Under Wismars Belejring kunde han paa Grund af Forkølelse i flere Dage ikke forlade sit Telt; Kongen besøgte ham hyppig og viste en Dag sin Omhu for

ham ved at stoppe et Hul i Teltvæggen med sit Tørklæde, for saaledes at skærme ham mod Trækvinden.

Hans svage Side var en stærk Tilbøjelighed til at samle Formue, men denne Tilbøjelighed kom aldrig i Strid med Statens og Kongens Interesser. De berømteste Statsmænd i denne Tidsalder, som jo kaldes Ludvig den XIV's, bare sig ad som Griffenfeld, uden at det satte nogen Plet paa deres Retskaffenhed[1]).

En anden Svaghed hos ham var den, at han satte Pris paa et godt Bord. Herom vidne ikke blot hans egne Middage, til hvilke han indbød Rigets og Udlandets Stormænd, men ogsaa den Iver, hvormed hans Venner og Veninder kappedes om at beværte ham med hans Yndlingsretter. Det var dog ikke alene Maden, det drejede sig om, Selskabet maatte være udvalgt, og man kunde ikke gøre ham større Glæde end indbyde ham til en Middag, hvor der samledes en lille Kreds af hans fortrolige. — Griffenfelds Bolig var paa Købmagergade, der hvor den nuværende Postgaard ligger. Gaarden købte han 1670 af Teodor Lenthe for 7000 Specier; Skødet er endnu i Familiens Eje. Efter at have købt nogle tilstødende Grunde, lod han en kyndig Bygmester ombygge Gaarden, saa den blev til en glimrende, herskabelig Bolig. Hans Have var bekendt for sin Skønhed: den blev smykket med de sjældneste Buske og Planter, som han kunde opdrive i Tyskland, Frankrig og Holland. Mange Stormænd fulgte hans Eksempel og byggede smukke Gaarde, saa det ene Palæ rejstes efter det andet og bidrog til Hovedstadens Forskønnelse.

Det var den Gang Skik og Brug, at enhver Embedsmand i en højere Stilling maatte føre et stort Hus, og Griffenfeld opretholdt sin Stilling, saa længe han var Rigskansler, med Glans og Værdighed. Efter hans Fald nedsloge vel hans Fjender ethvert Forsøg paa at stille ham i det rette Lys; men der er dog bevaret mange Udtalelser fra retskafne Landsmænd og Udlændinger, som udtrykke Forbitrelse over den Skæbne, der ramte ham.

Om hans gode Hjærtelag vidne de Breve, som han skrev til

---

[1]) Die Minister, welche officiel nur als Secretaire des Königs betrachtet wurden, bezogen als solche nur 20,000 livres. Aus Nebenämtern, Geschenke des Königs, Betheiligungen an Geschäften der Steuerpächter, aus Sporteln und Aemterverkaufen machten diese indess grosze Summen, und manche von ihnen hinterliesen ein sehr groszes Vermögen. Mit den Töchtern des wegen seiner Rechtschaffenheit anerkannten Colberts stellten zwei Herzöge ihre Verhältnisse wieder da.

(Twesten die Zeit Ludvig XIV.)

sin Moder, og den Lyst, han havde til at hygge om hende. Den 24. Avgust 1675, midt i Krigslarmen, har han paa sin Fødselsdag først Tanken henvendt til sin Moder. Han skriver til hende og takker hende ydmygt for al den Omhu, hun fra hans Fødsel har baaret for ham, og beder hende tilgive ham den Sorg, han ofte har voldet hende. I øvrigt forstod han at holde sine talrige Slægtninger i ærbødig Afstand, og tillod dem ikke den mindste Fortrolighed. De maatte altid have for Øje, naar de talte eller skrev til ham, at det var til den næst efter Kongen mægtigste Mand, de henvendte sig. Hans Venner fra Studenterdagene holdt han tre Skridt fra Livet, hvilket flere af dem toge ham ilde op, skønt hans Stilling jo krævede det. Selv lige over for sin Broder og sine Svogre optraadte han med samme Myndighed og Fornemhed, som overfor fremmede, og det var først, efter at Broderen fuldstændig havde underkastet sig og lært Ærbødighed, at han hjalp ham til Ære og Værdigheder.

Kongen havde selv vugget Griffenfeld ind i den Tro, at hans store Adkomst til at styre Rigernes Politik, hans begavede Personlighed og hans urokkelige Trofasthed mod Kongehuset skærmede ham mod enhver Anklage. Han havde tryllet Monarken, saa han troede, hans Uundværlighed var slaaet fast, og at Kongen aldrig vilde skilles ved ham. Men den bedøvende Virak, der betager selv de stærkeste Hjærner, naar alle lovprise og besynge dem, omtaagede ogsaa Griffenfelds, skønt den kunde døje en Del. Naar man Aar ud og Aar ind bliver besungen som «Verdens Fryd, Folkets Prydelse, Kongens Sjæl, Solens Lys», eller tiltalt i Sætninger som den, at «Gud har alle Ting for Visdoms Fødder lagt», og det selv af Folkets ypperste Mænd, og man saa tilmed ynder den Slags Gift, saa virker den berusende. Griffenfeld glemte derfor undertiden den Afstand, der skilte ham fra den enevældige Hersker, og lyttede ikke til de Varsler, som de kongelige Irettesættelser indeholdt. Den menneskelige Natur er overalt den samme: Forfængelighed og Misundelse findes hos alle og ikke mindst hos Herskeren, der er særlig udsat for at blive befængt med disse Udvækster. Eneherskeren maa være en naturlig Fjende af den fremragende Mand, som gør ham Rangen stridig. Han ser helst, at de Raadgivere, han er i Hænderne paa, ere saa myge som muligt. Da Griffenfeld ikke altid tæmmede sit Overmod, aabnede Kongen Ørene for de Bagvaskere, der tilhviskede ham, at han skulde vogte sig for sin Rigskansler. Det er den eneste Undskyldning, man kan finde for den Ulykke, Kongen tilføjede sine Riger ved at styrte sit eget Værk; og den

var ringe nok. I mange af hans Fjenders Øjne var hans Brøde nærmest den, at han ikke var «adelsbaaren», altsaa ikke født til Magten, ikke til Konge- og Hofgunsten. For silde erkendte Kongen, at Griffenfeld var tro og hæderlig lige indtil den Dag, han bukkede under for sine Fjenders Anslag; men til i Gerningen at vedgaa dette savnede han Mod og Kraft. Da han ikke hos Griffenfelds Efterfølgere fandt nogen som helst Støtte i de brydsomme Sager, kunde han ikke afholde sig fra at sige: «Hvis Griffenfeld var her, skulde det ikke være, som det nu er.» Han kunde gærne have tilføjet: saa vare efter al Sandsynlighed alle de Provinser, Sverig havde frataget Danmark og Norge i de sidste tredive Aar, nu atter komne tilbage til deres rette Ejermænd; saa havde vistnok i det mindste Sønderjylland vedblevet at staa under den danske Konges Septer; saa havde Kongen endnu nydt Anseelse, og haft et udmærket styret Rige med rundelige Indtægter. Isteden for var han nu kun lidet agtet, var altid i Forlegenhed og var ikke i Stand til i rette Tid at lønne enten sit Værn eller sine Embedsmænd, ja var ofte i Trang for en ringe Sum, saa han maatte skrive til sine Ministre: «Nu gælder det om at finde en Handelsmand, der vil laane mig 20,000 Rdlr.»

Griffenfelds Bestræbelser for at bevæge Sverig til at indgaa et nordisk Forbund fandt jo Modstandere i stort Tal paa begge Sider ad Sundet. Men han tabte ikke sit Maal af Sigte. Hvad der ikke i Øjeblikket kunde tilvejebringes ad fredelige Veje, vilde han tilkæmpe sig gennem Krig, og, da Freden undertegnes, sluttes jo virkelig det nordiske Forbund til fælles Sikkerhed. Men da var Griffenfeld styrtet, og hans Efterfølgere, der vare større Hofmænd end Statsmænd, kunde ikke fuldføre dette Værk. De nedreve snart selv Bygningen til ubodelig Skade for Nordens Sikkerhed og Udvikling. Den unaturlige Kiv imellem Nordens tre Broderfolk fik stadig ny Næring, og de tre nordiske Riger sønderslede endnu i halvandet hundrede Aar hinanden, til Fordel for Russerne og Tyskerne, som graadige delte Byttet.

Andreas Peter Bernstorff, Kristian d. syvendes berømte Udenrigsminister, der var en stor Beundrer af Griffenfeld, ytrede engang, at dennes Bestræbelser for at sammenknytte de nordiske Riger i Fred som i Krig var den ene rette og den fornuftigste Politik, de tre Riger kunde følge. Og det have mange sagt med ham.

En senere dansk Statsminister og folkelig Forfatter, Ove Malling, har i korte Træk skildret nogle af Griffenfelds uforgængelige Fortjenester af Rigernes Forvaltning. Han fremhævede de klare

og tydelige Love for alle Statens Forvaltningsgrene, de ypperlige Forskrifter for de højeste Kollegiers og Embeders Førelse, Ordning, Indretning og Ansvar.

De hensigtsmæssige Forbedringer i Paalæg og Skatter. Ophævelse af Proviantskat, Rytterskat, Tøndepenge og Saltskat.

Forbedringer i Lovgivningen: Forordningerne til Rettens hurtige Pleje og til de fattiges Beskyttelse. Udarbejdelsen af den til vore Dage gældende Kristian d. V's danske Lov, hvis Udkast blev sendt til Stiftsbefalingsmændene, Landsdommerne og andre Retsbetjente rundt om i Byerne samt til Biskopperne, for at underkastes en omhyggelig Prøvelse, inden Loven endelig vedtoges.

De mangfoldige Indretninger til Handelens og Søfartens Udvidelse, af hvilke han nævner enkelte:

Oprettelsen af øst- og vestindiske, afrikanske Kompagnier samt af islandske og flamske Fiskeriselskaber, der alle forsynedes med store Kapitaler for strags at komme i god Drift.

De betydelige Opmuntringer fra Staten til Bygningen af en Mængde store Skibe i alle Handelsstæder, Skibe, tjenlige til Handel i Fred og til Væbning i Krig.

Havnenes Udvidelse og Indretning til Oplagssteder. De fordelagtige Handelstraktater med Storbrittanien, Spanien og den tyske Kejser. Bestræbelserne for Opretholdelsen af en væbnet Nevtralitet i Forening med Sverig. — Stapelrettighederne og Ophævelsen af Havnepengene.

Indkaldelsen af dygtige Fabrikanter til Industriens Fremme. Oprettelsen af Klædefabrikker, Linnedfabrikker, Tobaksfabrikker og Jærnstøberier. Indkaldelsen af duelige Urtegaardsmænd og Plantere til Havedyrkningens Fremme.

Foranstaltningerne til Opdyrkning af det øde Gods og til den nye Matrikkel. Vejanlægene og Skovenes Fredning. De aarlige Indberetninger fra Amterne om de foretagne Inddæmninger, Rydninger og andre Foranstaltninger til Jordens Opkomst, samt Paalæget om betimelig Indsendelse af Overslag paa Summerne til det næste Aars Foretagender.

Videnskabernes og de videnskabelige Indretningers Beskyttelse. Indkaldelse af dygtige Professorer til Københavns Universitet. Opmuntring til Dyrkerne af Fædrelandets Historie og af Modersmaalet. Indførelse af offentlige Prøver paa Studenternes Kundskabsfylde. Understøttelserne til Fremme af Universitetets og Skolernes økonomiske Forfatning. Afskaffelse af alskens Skolegøgl og Skoletiggeri.

Forbedringerne i Værnet. Fæstningernes forsvarlige Istandsættelse. Bygningen af en kraftig Flaade og Oprettelsen af en national Hær. Indskrænkning af den tyske Hverving. Nøjagtig Regnskabsførelse og punktlig Udbetaling af Flaadens og Hærens Lønninger. Der dannedes derved en Flaade, som gik fra Sejr til Sejr, og en Hær, med hvilken det samme var Tilfældet, indtil man gav den fremmede Stympere til Førere.

For de udenlandske Sagers Vedkommende har den dansk-norske Stat aldrig oplevet en bedre Tid end under Griffenfeld. Med den største Aarvaagenhed fulgtes alle de fremmede Staters Forhold til det dansk-norske Rige. Ethvert Overgreb afvistes. Med Fasthed og Bestemthed optraadtes der imod ethvert Indgreb i Højhedsretten i Vesterhavet, Kattegat og Østersøen. Fordelagtige Pagter sluttedes med Nederlandene, Spanien, Storbrittanien og Tyskland; Grevskaberne Oldenburg og Delmenhorst erhvervedes, og den gottorpske Del af Sønderjylland, der ved Sverigs Hjælp havde løsrevet sig, blev atter inddraget under den danske Krones Lenshøjhed.

Det var derfor et usaligt Øjeblik, da den enevældige Monark lod sig overtale til at knuse det Geni, under hvis lykkelige Haand enhver Hjælpekilde bragtes for Lyset, spirede og udfoldede sig; som stadig vaagede over, at ethvert Talent blev hjulpet frem til Fædrelandets Hæder og Gavn; og som med uafbrudt Held styrede Staten i Fred som i Krig.

Digteren St. St. Blicher har Ret, naar han skriver:

> Mangt et Aar skal svinde hen,
> Skiftes ofte Danmarks Krone,
> Før en Griffenfeld igen
> Staar ved Danerkongens Trone.
> Konger har et Sekel flere,
> Griffenfelder ingen mere.

Griffenfelds Slægt.

Griffenfelds Forfædre vare under Trosstridighederne i det sekstende Hundredaar tyede herind fra Tyskland, og vi træffe mange af Slægten lige indtil vore Dage som berømte Lærde, Officerer, Borgmestre, Præster og Skolemænd baade i Danmark og Norge.

Den første, der nævnes her i Landet, er Vilhelm Schumacher, som omtrent 1540 har forladt Kosefeld i Westfalen, hvor Katolikkerne undertrykkede Lutheranerne. Han nedsatte sig som Vinhandler i Haderslev. Hans Søn Vilhelm var Raadmand i denne By. Sønnesønnen Oluf flygtede fra Haderslev 1627, da de kejserlige Tropper brændte Byen. Han opholdt sig i København fra 1628 til 1635, da han udnævntes til Borgmester i Haderslev. Hans Søn Andreas besøgte sin berømte Slægtning Peder Griffenfeld paa Munkholm Fæstning, hvilket han har optegnet i sin Dagbog. Fra Vilhelm Schumacher nedstammer i lige Linie Kristian d. VII's Gehejmekabinetssekretær, Konferensraad Andreas Schumacher, der havde været Sekretær ved den danske Sendefærd i Rusland og døde som Amtmand over Segeberg Amt; hans Sønner vare Astronomen Professor Henrik Kristian Schumacher, der udførte Gradmaalingen i hele det danske Monarki, og Chefen for Raketkorpset, Kaptejn i Generalstaben Andreas Anton Schumacher, der var gift med Krigsminister Tschernings Søster.

Peder Griffenfelds Farfader hed Arp Schumacher; han var Borger i Bergedorf og gift med Katarina Jaens. Deres Søn Joakim var født i Bergedorf d. 26. September 1604. I sit 17de Aar kom han i Handelslære i Leipzig og forblev der til sit 21de Aar, saa rejste han efter et kort Ophold hos sine Forældre til København og blev Bogholder for det kongelige Klædekompagni. Efter at dette Kompagni var opløst 1628, begav han sig tilbage til Bergedorf og besluttede at forsøge sin Lykke i Frankrig; men der blev ikke noget af denne Rejse. En uimodstaaelig Trang drev ham atter nordpaa. Han mindedes de gode Dage, han havde tilbragt i Danmark, og fuld af Længsel og Lyst drog han igen til København. Han blev Forretningsfører hos Vinhandler Peter Motzfeld, gift med Maria Heimbach. Han vandt deres yngste Datters, Marias, Kærlighed og anholdt d. 15. Juli 1632 hos Forældrene om hendes Haand, som dog først tilstodes ham efter lang Betænkningstid. Slette Mennesker gjorde sig Umag for at bringe denne Forlovelse til at gaa overstyr, og han bemærker i denne Anledning i sin Dagbog: at «Tidsler og Torne brænde slemt, men falske Tunger endnu værre, derfor vil jeg hellere vade i Nælder, end blive forgiftet af falske Tunger».

Han skriver, at Gud førte hans Sag og gjorde Djævlens Anslag og slette Menneskers Rænker tilskamme, saa han høstede Jakobs Løn og ægtede sin Maria den 2. November 1634, efter at de d. 23. April havde holdt Trolovelsesgilde. — Samme Aar forlangte

Borgmester og Raad i København, at han skulde søge om Borgerskab. Hertil, bemærker han, var han villig, da han jo ved Jesu Naade havde erhvervet sig Borgerskab i det himmelske Jerusalem. Den 24. Avgust 1635 forløstes hans Hustru med en Søn. Denne førstefødte døbtes med Navnet Peter i Nikolaj Kirke d. 1. September samme Aar. Hans Faddere vare: Bedstefaderen Peter Motzfeld, Herman Woest og Werner Klauman, Mosteren Else Motzfeld, gift med Herman Turesen, og Dr. Georg Fiurens Enke, Margrete Tomasdatter Fincke.

Fire Aar gammel blev Peter Schumacher sendt i Skole d. 12. September 1639. Inden han tiltraadte sin første Skolegang, tog Faderen ham ind i sit Værelse, lod ham knæle ved sin Side, og, efter at Faderen havde holdt sin Bøn, maatte Drengen fremsige sin Morgenbøn, sit Fadervor og de tre andre Bønner:

«O Gud, jeg er en lille Dreng»,
«Ved Jesu Kristi Blod» og
«Herrens Velsignelse»,

hvorefter Faderen lagde sin Haand paa Drengens Pande og bad Gud velsigne ham. Begge sagde Amen hertil, og derpaa gik Drengen i Skole.

Med Bøn begyndte den gamle Schumacher sit Dagværk. Sin Morgenbøn, der varede halvanden til to Timer, begyndte han, medens hele det øvrige Hus endnu sov; og han gik aldrig til Ro uden først at henvende sine Tanker til Gud. «Var jeg end om Aftenen, som Tilfældet er med saa mange Mennesker, og som i disse Tider ej engang regnes for Synd, drukken, saa var jeg dog sjælden saa tildækket, at jeg ikke med faa Ord kunde befale mig Gud i Vold, inden jeg gik til Hvile». Efter Peter fulgte endnu otte Børn, af hvilke fire døde i deres spæde Barndom, næmlig Joakim, født d. 23. September 1636, Maria, født d. 18. Juli 1638, Joakim, født d. 1. September 1639, Else, født d. 16. April 1646.

De fire andre Børn, der tilligemed Peder overlevede Faderen, vare: Albert, født d. 29. Januar 1642, der først opdroges til Vinhandelen. Ved Broderens Indflydelse kom han ind i Admiralitetet og berømmes for at have været en dygtig men ogsaa meget haard Embedsmand. Han forfremmedes efterhaanden til Oversekretær, Præses, Konferensraad og Skovtbynacht. 1. Maj 1674 blev han optaget i Adelsstanden under Navnet «Gyldensparre». Han blev i sin Stilling efter Broderens Fald. Han var gift med Margrete Eisenberg, en Søster til Povl Klingenbergs Hustru og en Datter af Herman Eisenberg i København. Med hende havde han to

Sønner og otte Døtre. En af Sønnerne, der var Officer, drog med de danske Hjælpetropper til Italien og døde der 1702.

Af Griffenfelds Søstre var den ældste, Maria, født 14. April 1643, første Gang gift med Hofpræst paa Frederiksborg Hans Husvig, anden Gang med Husvigs Eftermand i Embedet, Magister Ole Torm. Den mellemste, Katrine, født 19. Avgust 1644, var gift med Borgmester og Stadsøverste Jørgen Fogh, hvem Griffenfeld drog med sig i Faldet. Den yngste, Margrete, født 20. Avgust 1648, var først gift med Jakob Faber, Præst ved Frue Kirke i København. Efter hans Død var hun en kort Tid forlovet med Kanselliraad Seckman, der senere blev Borgmester Foghs Svigersøn. Hun hævede Forbindelsen og giftede sig med Biskoppen over Sjælands Stift, Hans Bagger. Broderens Fald tog hun sig saa nær, at hun græmmede sig tildøde.

Griffenfelds Fader har været et ægte Barn af den Tid, i hvilken man bad og drak med lige stor Ihærdighed. Han blev tidlig affældig og døde 1649. Hans Hustru, den fortræffelige Maria Motzfeld, der saa ypperlig opdrog sine Børn, blev 80 Aar gammel. Hun døde d. 12. December 1694.

Griffenfelds Moder, Maria Motzfeld, havde flere Søskende. En Søster, Eva, var gift med Herman Schrøder, Borgmester i Roskilde. Han havde det Lov paa sig, at han var en udmærket Embedsmand, som var afholdt af hele Byen. Af hans Børn blev Gerhard Schrøder Oversekretær i Kancelliet. Han beholdt vel denne Stilling efter Griffenfelds Fald, men han led dog saa mange Krænkelser, at han døde efter kort Tids Forløb, i Aaret 1677. — Hans Enke, Ærkebiskop Hans Svanes Datter, Søster Svane, giftede sig senere med Kanselliraad Kr. Albert Walter, der døde 1687; men 1691 blev hun gift med den ovennævnte Biskop over Sjælands Stift, Hans Bagger, der, som oven anført, var bleven Enkemand efter Griffenfelds yngste Søster.

En anden af Borgmesterens Sønner hed Henrik Schrøder; han var Præst i Skaane. En tredje, Herman, var Kaptejn i Fodfolket. Af hans Døtre var Kristine gift med Sendemanden, Gehejmeraad Henning Meyercrone.

En anden af Griffenfelds Mostere, Magdalena, var gift med den lærde Oldgransker, Lægen og Professoren Ole Worm. Deres Børn, Tvillingerne Susanne og Dortea, vare gifte med de to Brødre, Stiftsprovst Henrik og Borgmester Kosmus Borneman.

En tredie, Katrine, var gift med Provsten Mag. Søren May i Holbæk, der Nyaarsdag 1674 fra Prædikestolen, efter at have bedet

for det kongelige Hus, bad for det grevelige Griffenfeldske Hus og brystede sig af, at Greven var hans Kones Søstersøn. For denne Taktløshed forlangte Griffenfeld ham straffet, og Biskoppen maatte idømme ham en Mulkt paa tyve Rigsdaler. En Datter af Provst May, der hed Maren, blev gift med Biskoppen i Kristianssand, Magister Ludvig Stoud.

En Slægtning til Griffenfeld hed Albert Schumacher; han var Raadmand i Roskilde og gift med Borgmester Gert Schrøders Datter. Deres Søn Albert var Tolddirektør i Norge. Han dræbtes i Duel 1673 af Oberst Johan Brockenhuus, der selv døde kort efter. Flere af Griffenfelds Slægtninger tjente i Hæren. To af dem, der tidligere havde tjent i Rüses Regiment, som laa i Glückstadt, ansattes 1674 af Gyldenløve i den norske Hær. Den ene, der havde Ord for at være en slem Slagsbroder, ansattes som Kaptejn over det tønsbergske Kompagni i det smaalenske Regiment, den anden blev Fændrik i samme Regiment. To andre af Griffenfelds Fættere, Oluf og Jørgen Schumacher, ansattes i Garden til Hest. Oluf døde paa Møn. Jørgen udmærkede sig i Slaget ved Lund, hvor han i det første Sammenstød med Fjenden tog en sort Fane fra en Løjtnant af de finske Dragoner. Han lagde den selv for sin Konges Fod, og denne lovede ham, som han da ogsaa ærlig havde fortjent, for denne hans Daad et ledigt Kompagni; men Løftet blev glemt, og en anden fik Kompagniet.

Griffenfelds Hustru, Katrine Nansen, havde to Søstre, af hvilke den ene ægtede Etatsraad, Overceremonimester Frederik Gersdorff; den anden var trolovet med Etatsraad Kristian Lenthe, der senere blev Gehejmeraad, Overkrigssekretær og Overceremonimester. Han forskød hende imidlertid, efter at Svogeren var falden i Unaade.

Med Griffenfelds Datter, Charlotte Amalie, havde Baron Frederik Krag tolv Børn. Af disse blev kun et gift, nemlig Ida Helle Margrete, der ægtede Baron Jens Juel-Vind til Juellinge. — Af Griffenfelds vedføjede Stamtavle vil Læseren se, hvorledes flere af vore blomstrende Adelsslægter nedstamme fra ham.

Peder Griffenfeld, Greve af **Griffenfeld**,

Herre til Samsø, Brattingsborg, Visborg osv., Ridder af Elefanten og Danebrogen, Gehejmeraad, Storkansler, Universitetspatron osv., f. i Kbhvn 24. Avg. 1635, Greve 26/11 1673, dødsdömt 26/5 1676, sad siden som Livsfange i Kbhvns Kastel og paa Munkholm, udløst af Fængslet i September 1698, † i Trondhjem 12. Marts 1699, gravlagt i Vær Kirke ved Horsens; — * i Kbhvn 2/11 1670 **Katrine Nansen** (en Datter af islandsk Købmand Mikkel Nansen og Karen Rasmusdatter Heldekande, samt Sönnedatter af „Borgemester" Hans Nansen og Sofie Hansdatter), f. i Kbhvn 1. Marts 1656, † ssteds 17. Maj 1672. — Havde Datteren:

Charlotte Amalie, Komtesse **Griffenfeld**, f. i Kbhvn 1. Maj 1672, † paa Stensballegaard 21. Septb. 1703; — * 4/11 1690 **Frederik Krag** til Stensballegaard, f. i Flensborg 6/3 1655, Baron 15/11 1684, Danebrogsridder, Gehejmeraad, Stiftamtmand i Viborg, Vicestatholder i Norge fra 1713 til 1721, † paa Stensballegaard 24/9 1728. [Han var * 1. 4/12 1683 Baronesse Hedvig Eleonora Juel (f. 1662, † 14/8 1685); og * 3. 6/5 1705 Edel Krag (f. 22/11 1686, † 24/5 1751); havde i sit förste Ægteskab to Börn, i det tredie ingen.] — Charlotte Amalie Griffenfeld havde med Baron Krag Börnene **a. 1** = **a. 12**:

a. 1. *Hedvig Eleonora* **Krag**, f. i Kbhvn 30/8 1691, † paa Stensballegaard 5/7 1693.

a. 2 og **a. 3.** to Börn (deres Navne kendes ikke), †† smaa.

a. 4. *Erik* **Krag**, f. paa Stensballegaard 8/7 1693, Kaptejn i Fodfolket, † i Neumünster 7/2 1716.

a. 5. *Børge* **Krag** til Edelsholm paa Endelave, f. paa Stensballegaard 14/4 1695, † paa Edelsholm 12/12 1752 som den 2den og sidste Baron Krag; ugift, sindssvag.

a. 6. *Vibeke Katrine* **Krag** til Stensballegaard, f. ssteds 28/5 1696, Konventualinde i Roskilde adelige Jomfrukloster, † paa Stensballegaard 4/1 1755; ugift.

a. 7. *Ide Helle Margrete* **Krag** til Stensballegaard, f. ssteds 23/5 1697, Konventualinde i Roskilde, † i Kbhvn 28/8 1738; — * 1. 27/6 1721 *Jens* **Juel-Vind** [en Sön af Stiftamtmand Frederik Vind og Baronesse Sofie Katrine *Juel*], Friherre til Juellinge, Kammerherre, f. 1695, fik Navnet *Juel-Vind* 1/5 1708, † 29/12 1726; — * 2. „efter kongelig Ordre" 14/11 1727 *Frans Nilsen* **Hund**, Jagtjunker, Overtoldbetjent i Bergen, f. paa Rönnebæksholm 1697, Justitsraad 1743, — med hvem hun ingen Börn havde. Havde med Baron Juel-Vind Börnene **b. 1** = **b. 3**:

b. 1. *Frederikke Charlotte* Baronesse **Juel-Vind**, f. 1723, Konventualinde i Roskilde, † 9/4 1761; — * 1755 Oberst *Palle Kristian* **Trolle** til Kærsgaard, f. paa Nakkebølle 18/9 1719, † i Javngyde 25/5 1768; havde Datteren **d. 1**:

d. 1. *Vibeke Charlotte* **Trolle**, f. 8/3 1756, † paa Margaard 20/8 1821; — * i Kbhvn 4/2 1790 Generalmajor *Gustav* **Scholler** til Margaard, f. 14/2 1754, † paa Margaard 10/8 1810; havde Datteren **f. 1**:

f. 1. *Sofie Charlotte* **Scholler**, f. 25/5 1795, † 26/5 1795.

b. 2. *Jens* **Krag-Juel-Vind**, Friherre til Juellinge, Herre til Stensballegaard og Værholm, Kurator for Vallø og Vemmetofte, Höjesterets-Justitiarius, Danebrogsridder, Kammerherre, Gehejmeraad, f. 1724, fik Navnet *Krag* tillagt 20/8 1771, † 30/4 1776; — * 7/4 1752 *Sofie Magdalene v. Gram* [en Datter af Gehejmeraad Karl Kristian v. Gram og Komtesse Birgitte Kristine *Frijs*], f. 6/1 1734, Grevinde af Frisenborg, hvilket hun arvede [da hendes Moster Elisabet Sofie *Frijs* (* Gehejmeraad Johan Henrik Desmercieres) døde] 18/6 1799, † 28/11 1810. Havde Börnene **e. 1** = **e. 6**:

e. 1. *Frederik Karl* **Krag-Juel-Vind**, Friherre til Juellinge, Greve til Frisenborg, Höjesteretsassessor, Stiftamtmand, Kammerherre, Danebrogs-Storkors, f. 9/1 1753, † 10/4 1815; — * 4/4 1777 Komtesse *Frederikke Juliane Holstein* (fra Ledreborg), f. 27/10 1758, † 30/1 1819. Havde Börnene **g. 1** = **g. 9**:

g. 1. *Jens Kristian* **Krag-Juel-Vind-Frijs**, Greve til Frisenborg (afstod det til Sönnen 1849), Stænderdeputeret, Kammerherre, Dannebrogs-Storkors, Gehejmeraad, f. paa Juellinge 12/2 1779, † paa Boller 12/11 1860; — * 8/6 1810 Komtesse *Henriette Frederikke Magdalene v. Inn- und Knyphausen*, f. 29/1 1791, † 5/11 1866. Havde Börnene **j. 1** = **j. 8**:

j. 1. *Sofie Juliane* Komtesse **Krag-Juel-Vind-Frijs**, f. paa Søbygaard ved Frisenborg 18/4 1811; — * 4/9 1830 Kammerherre, Major *Friedrich Ernst v. Kardorff* til Böhlendorff, f. 8/6 1791, † 3/5 1867. Havde Börnene **t. 1.** = **t. 8**:

t. 1. *Ernst Karl Kristian* **v. Kardorff** til Böhlendorff, f. ssteds 7/5 1832; — * 3/1 1875 *Helene v. Nauendorf*, f. 31/5 1860. Have Börnene **ll. 1** = **ll. 3**:

ll. 1. *Emmy* **v. Kardorff**, f. paa Böhlendorf 27/12 1875, † 5/1 1876.

ll. 2. *Wilhelm Ernst Heinrich* **v. Kardorff**, f. ssteds 7/6 1877.

ll. 3. *Egon Ernst Alfred* **v. Kardorff**, f. ssteds 11/2 1879.

t. 2. *Alfred Heinrich Sofus* **v. Kardorff**, f. ssteds 10/11 1833; ugift.

t. 3. *Gustav Ulrich Sofus August* **v. Kardorff**, f. ssteds $^{6}/_{4}$ 1836, † $^{10}/_{8}$ 1849.

t. 4. *Karl Friedrich Vollrath* **v. Kardorff**, f. ssteds $^{21}/_{7}$ 1838, † $^{31}/_{3}$ 1839.

t. 5. *Juliane Louise Auguste Helmine Friederike* **v. Kardorff**, f. ssteds $^{18}/_{11}$ 1840; — * $^{4}/_{6}$ 1863 *Karl* **v. Köhlen**, preussisk Ritmester, f. $^{28}/_{11}$ 1828, † $^{29}/_{12}$ 1875. Havde Börnene **mm. 1** = **mm. 7**:

mm.1. *Sofie Henriette Karoline* **v. Köhlen**, f. i Berlin $^{10}/_{5}$ 1864.

mm.2. *Henriette Louise Klara Friederike* **v. Köhlen**, f. ssteds $^{10}/_{10}$ 1865.

mm.3. *Karl Friedrich Adolf* **v. Köhlen**, f. ssteds $^{21}/_{9}$ 1867.

mm.4. *Hedwig Anna Klara Wilhelmine* **v. Köhlen**, f. i Ludwigslust $^{20}/_{7}$ 1870, † $^{23}/_{6}$ 1878.

mm.5. *Ulla Mathilda Franziska* **v. Köhlen**, f. paa Drechow $^{2}/_{8}$ 1872.

mm.6. *Irmgard Elfriede Auguste Johanne* **v. Köhlen**, f. ssteds $^{19}/_{2}$ 1874.

mm.7. *Gustav Friedrich Wilhelm Adolf* **v. Köhlen**, f. ssteds $^{7}/_{6}$ 1875.

t. 6. *Henriette Kristiane Wilhelmine* **v. Kardorff**, f. paa Böhlendorf $^{24}/_{10}$ 1842; — * $^{1}/_{5}$ 1872 Baron *Peter Franz* **le Fort**, mecklenburgsk Ritmester, f. $^{9}/_{11}$ 1841; ingen Börn.

t. 7. *Hedwig Emilie Adelhaid Adolfine Tidonie* **v. Kardorff**, f. ssteds $^{7}/_{3}$ 1846, † $^{13}/_{9}$ 1846.

t. 8. *Klara Marie Friederike* **v. Kardorff**, f. ssteds $^{30}/_{12}$ 1849; — * $^{9}/_{5}$ 1871 *Wilhelm* **v. Lücken**, mecklenburgsk Amtmand, f. i Zahrenstorf $^{8}/_{5}$ 1836. Have Datteren **nn. 1**:

nn.1. *Sofie Dorothée Rudolfine Leopoldine* **v. Lücken**, f. i Boizenburg $^{2}/_{12}$ 1874.

j. 2. *Karl Frederik Edsard* **Krag-Juel-Vind-Frijs**, f. paa Søbygaard $^{16}/_{4}$ 1813, † i Slesvig $^{29}/_{7}$ 1835.

j. 3. *Karoline Henriette* **Krag-Juel-Vind-Frijs**, f. paa Søbygaard $^{13}/_{9}$ 1816, † paa Frisenborg $^{6}/_{5}$ 1832.

j. 4. *Kristian Emil* **Krag-Juel-Vind-Frijs**, Lensgreve til Frisenborg 1849, arvede tillige Stensballegaard $^{19}/_{3}$ 1867, Hofjægermester, Kammerherre, Ridder af Elefanten og Danebrogs-Storkors, Landstingsmand, Rigsraad, en Tid Konsejlspræsident og Udenrigsminister, f. paa Frisenborg $^{8}/_{12}$ 1817; — * i Kbhvn $^{1}/_{5}$ 1847 *Tyre Valborg v. Haffner*, f. $^{24}/_{7}$ 1821, † paa Frisenborg $^{1}/_{3}$ 1881. Havde Börnene **u.1** = **u.4**:

nn. 1. *Emilie Henriette Dagmar* Komtesse **Krag-Juel-Vind-Frijs**, f. paa Søbygaard 8/3 1848; — * i Hammel 15/9 1867 Grev *Kristian Frederik* **Danneskiold-Samsøe**, Hofjægermester, Danebrogsridder, Præsident i Landhusholdningsselskabet, f. i Kbhvn 29/4 1838. Have Börnene **oo. 1** = **oo. 8**:

oo. 1. Dødfødt Datter, Boller 17/6 1868.

oo. 2. *Elisabet Tyre* **Danneskiold-Samsøe**, f. paa Boller 16/7 1869, indskreven i Vallø Kloster.

oo. 3. *Ingeborg Agnes* **Danneskiold-Samsøe**, f. paa Frisenborg 10/8 1871, indskreven i Vallø.

oo. 4. *Dagmar Lovise* **Danneskiold-Samsøe**, f. ssteds 20/8 1875, indskreven i Vallø.

oo. 5. *Magdalene* **Danneskiold-Samsøe**, f. ssteds 25/6 1876, indskreven i Vallø.

oo. 6. *Karen Amy* **Danneskiold-Samsøe**, f. paa Brattingsborg 9/8 1877, indskreven i Vallø.

oo. 7. *Klara Henny* **Danneskiold-Samsøe**, f. ssteds 6/9 1878.

oo. 8. *Mary* **Danneskiold-Samsøe**, f. ssteds 8/9 1880.

nn. 2. *Mogens Kristian* Grev **Krag-Juel-Vind-Frijs**, Hofjægermester, Danebrogsridder, Landstingsmand, f. paa Søbygaard 4/5 1849.

nn. 3. *Agnes Ragnhilde Amalie* **Krag-Juel-Vind-Frijs**, f. paa Frisenborg 18/5 1852, † i Nàpoli 5/4 1871.

nn. 4. *Klara Alvilde Benedikte* Komtesse **Krag-Juel-Vind-Frijs**, f. paa Frisenborg 21/3 1855; — * i Hammel 7/10 1873 Hofjægermester Baron *Frederik Teodor Hans Anna Kristian Volfgang* **Blixen-Finecke** til Næsbyholm i Skåne og Dallund, f. 10/7 1847. Have Börnene **pp. 1** = **pp. 4**:

pp. 1. *Karl Emil Teodosius* **Blixen-Finecke**, f. paa Frisenborg 3/9 1874.

pp. 2. *Ellen Sofie Tyre* **Blixen-Finecke**, f. paa Næsbyholm 14/11 1875.

pp. 3. *Agnes Marie* **Blixen-Finecke**, f. paa Frisenborg 25/8 1878, indskr. i Vallø.

pp. 4. *Mærta Henriette Charlotte* **Blixen-Finecke**, f. paa Næsbyholm 21/10 1879.

j. 5. *Lovise Antonette* Komtesse **Krag-Juel-Vind-Frijs**, f. paa Frisenborg 14/6 1820; — * 24/8 1839 *Adolf Karl Ludvig Hans* **v. Gadow** til Hugoldsdorf,

Neuhof og Drechow, Teschow og Kossow, f. 27/10 1808. Have Börnene **v. 1** = **v. 3**:

v. 1. *Dorothée Henriette Auguste Sofie Friederike* **v. Gadow**, f. 18/6 1848; — * 19/7 1870 preussisk „Hauptmann" *Konrad* **v. Beerfelde**; ingen Börn.

v. 2. *Hans Kristian Heinrich August* **v. Gadow**, f. 6/4 1850; — * 27/7 1874 Friherrinde *Auguste Friederike v. Wintzingerode*, f. 14/7 1851; ingen Börn.

v. 3. *August Karl Ludvig Hans* **v. Gadow**, f. 29/11 1861; ugift.

j. 6. *Klara Sofie* Komtesse **Krag-Juel-Vind-Frijs**, f. paa Frisenborg 15/5 1822, † 26/12 1852; — * 14/8 1841 *Hans Rasmussen* **de Carlsen** til Gammelkøgegaard, f. 28/10 1810, Hofjægermester, Kammerherre, Landstingsmand, en kort Tid Indenrigsminister. Havde Börnene **y. 1** = **y. 3**:

y. 1. *Emmy Henriette Marie Elisabet Berta Hilleborg* **de Carlsen**, f. 4/6 1842, Stiftsdame i Vallø.

y. 2. *Anna Karoline Lovise Sofie* **de Carlsen**, f. 13/9 1843, † 31/7 1844.

y. 3. *Jens Kristen* **de Carlsen**, f. 19/11 1846, † 30/12 1865.

j. 7. *Emmy Erhardine Fransiska Tidonie* Komtesse **Krag-Juel-Vind-Frijs**, f. paa Frisenborg 5/8 1825, † paa Kristianshavn 8/10 1863; — * i Ut 16/7 1857 Landskabsmaler *Torald* **Læssøe**, f. i Frederikshavn 25/6 1816, † i Kbhvn 25/8 1878. Havde Börnene **å. 1** = **å. 3**:

å. 1. *Helga Henriette Marie* **Læssøe**, f. i Horsens 27/6 1859, † ssteds 12/11 1860.

å. 2. *Aksel Kristian Frederik* **Læssøe**, f. paa Boller 4/7 1861, Student 1880.

å. 3. *Emmy Frijs* **Læssøe**, f. paa Kristianshavn 3/10 1863.

j. 8. *Tido* **Krag-Juel-Vind-Frijs**, f. paa Frisenborg 22/9 1828, † ssteds 27/12 1828.

g. 2. *Karl Ludvig* **Krag-Juel-Vind-Frijs**, Lensbaron til Juellinge, Major, Kammerherre, Danebrogsridder, f. 26/7 1780; fik Grevenavn og -rang 22/11 1816, † 1838; — * 20/11 1818 *Charlotte Frederikke v. Roepstorf*, f. 28/12 1795, † 29/4 1861. Ingen Börn.

g. 3. *Sofie Karoline* **Krag-Juel-Vind-Frijs**, f. 1781, † 21/9 1808; — * 26/8 1801 Generalmajor *Ernst Ludvig* **v. Berger**, Kammerherre, Kavalleriinspektør, Danebrogs-Storkors, f. 1777, † i Bückeburg 31/1 1851. Havde Börnene **k. 1** = **k. 3**:

k. 1. *Juliane Henriette* v. **Berger**, f. $^{24}/_{8}$ 1802, † 1858, Konventualinde i Vemmetofte; ugift.

k. 2. *Frederik Erik Valentin* v. **Berger**, f. $^{27}/_{9}$ 1805, indtil 1864 Herredsfoged i Munkbrarup Herred, Kammerherre, Danebrogsridder, † $^{29}/_{5}$ 1877 som sidste Mand af Slægten; ugift.

k. 3. *Konrad* v. **Berger**, f. 1806, druknet ved Badning 1835; ugift.

g. 4. *Henriette Charlotte* **Krag-Juel-Vind-Frijs**, f. paa Juellinge $^{6}/_{3}$ 1784, † i Kbhvn $^{27}/_{6}$ 1841; — * $^{22}/_{10}$ 1802 Grev *Konrad Kristoffer* **Holck**, Amtmand i Cismar, f. $^{15}/_{1}$ 1775, † $^{15}/_{1}$ 1810. Havde Börnene l. 1 = l. 3:

l. 1. *Frederik* Grev **Holck**, f. i Cismar $^{6}/_{9}$ 1805, Kaptejn, † i Kbhvn 1874; ugift.

l. 2. *Harald Ludvig* Grev **Holck**, f. i Cismar $^{2}/_{9}$ 1807, Udskrivningschef, Danebrogsridder, Kammerherre, † i Frederiksberg $^{10}/_{12}$ 1877; — * $^{5}/_{11}$ 1842 *Sofie Ulrikke Lerche*, f. paa Lerkenborg v. Kalundborg $^{8}/_{1}$ 1807, † i Frederiksberg $^{23}/_{4}$ 1878. Havde Börnene æ. 1 = æ. 4:

æ. 1. *Lovise Hedvig Flemmine* **Holck**, f. i Kbhvn $^{2}/_{5}$ 1844, † ssteds $^{16}/_{3}$ 1852.

æ. 2. *Flemmine Karoline Charlotte* Komtesse **Holck**, f. i Kbhvn $^{26}/_{1}$ 1846; indskr. i Vallø.

æ. 3. *Harald Sofus* Grev **Holck** til Skeinge Sæteri ved Kristianstad, f. i Kbhvn $^{14}/_{12}$ 1848; — * i Svendborg $^{28}/_{7}$ 1874 Baronesse *Harriet Charlotte Schaffalitzky de Muckadell*, f. i Kbhvn $^{6}/_{4}$ 1853. Have Börnene rr. 1 = rr. 3:

rr. 1. *Sofie* **Holck**, f. paa Skeinge $^{19}/_{5}$ 1875, indskreven i Preetz Kloster.

rr. 2. *Albinia Vilhelmine* **Holck**, f. i Kbhvn $^{2}/_{3}$ 1877, indskreven i Vallø, † $^{31}/_{12}$ 1881.

rr. 3. *Rudolf Harald* **Holck**, f. paa Karlsberg v. Hillerød $^{19}/_{6}$ 1879, † $^{15}/_{12}$ 1881.

æ. 4. *Henriette Sofie* **Holck**, f. i Kbhvn $^{2}/_{8}$ 1850, † ssteds $^{8}/_{6}$ 1877; — * i Aarhus $^{10}/_{9}$ 1871 Baron *Louis Flemming* **Lerche**, f. paa Lerkenborg $^{28}/_{7}$ 1847, † i Kairo $^{18}/_{3}$ 1872; ingen Börn.

l. 3. *Konrad Julius Sofus* Grev **Holck**, f. paa Traventhal $^{2}/_{3}$ 1810, Student 1830, Jagtjunker; lever paa Rodsnæs v. Sakskøbing; ugift.

g. 5. *Lovise Adelaide* **Krag-Juel-Vind-Frijs**, f. 1786, † 1820, Konventualinde i Vemmetofte; ugift.

g. 6. *Erhard* **Krag-Juel-Vind-Frijs** til Vedelslund, f. paa Juellinge $^{17}/_{6}$ 1788, fik Grevenavn og -rang $^{22}/_{11}$ 1816, † paa Vedelslund $^{19}/_{7}$ 1826, Kammerjunker, Kaptejn; — * i Hammel $^{20}/_{11}$ 1820 *Karoline Tugend-*

reich Adelhejd Reiche, f. 22/1 1788, † paa Vedelslund 8/4 1827. Havde Börnene **m. 1** = **m. 5**:

m. 1. *Frederik Julius* Grev **Krag-Juel-Vind-Frijs**, f. paa Vedelslund 28/8 1821, arvede Baroniet Juellinge 1838, Kammerherre, Danebrogsridder, en Tid Rigsraad og Landstingsmand; — * i Skörringe v. Kristianssæde 24/6 1847 Komtesse *Benedikte Kristiane Polly Gustave Reventlow,* f. paa Pederstrup 25/3 1829. Have Börnene **s. 1** = **s. 8**:

s. 1. *Erhard Karl Kristian Julius* **Krag-Juel-Vind-Frijs**, f. 1/7 1848, † i Kbhvn 21/3 1867.

s. 2. *Polly* **Krag-Juel-Vind-Frijs**, f. 25/10 1849; — * paa Juellinge 4/9 1868 Grev *Sigismund Ludvig* **Ahlefeldt-Laurvigen** til Ulstrup, Löjtnant, Hofjægermester, f. 4/9 1846. Have Börnene **ss. 1** = **ss. 2**:

ss. 1. *Frederik Julius* **Ahlefeldt-Laurvigen**, f. paa Ulstrup 3/7 1869.

ss. 2. *Sofie* **Ahlefeldt-Laurvigen**, f. og † 1870.

s. 3. *Charlotte Sofie Adelhejd* Komtesse **Krag-Juel-Vind-Frijs**, f. 31/1 1853; — * 31/1 1872 Baron *Karl Ludvig Albrekt* **Wedell-Wedelsborg**, f. 2/10 1844, Kammerjunker, Premierlöjtnant, † paa Hellingegaard 24/12 1873. Have Datteren **tt. 1**:

tt. 1. *Julie Benedikte Kristiane* **Wedell-Wedelsborg**, f. 25/10 1872, indskr. i Vallø.

s. 4. *Jens Kristian* Grev **Krag-Juel-Vind-Frijs**, f. 2/9 1854; — * i Kbhvn 10/12 1880 Komtesse *Agnes Sofie Lovise Ahlefeldt-Laurvigen,* f. 29/6 1858.

s. 5. *Karl Avgust Edvard* **Krag-Juel-Vind-Frijs**, f. 5/9 1856, † 19/12 1857.

s. 6. *Julius Benediktus* **Krag-Juel-Vind-Frijs**, f. 23/11 1858.

s. 7. *Emil Ejnar* **Krag-Juel-Vind-Frijs**, f. 16/5 1863.

s. 8. *Erhard Karl Otto* **Krag-Juel-Vind-Frijs**, f. 21/9 1867, † 24/5 1869.

m. 2. *Berta Antonette Henriette* **Krag-Juel-Vind-Frijs**, f. paa Vedelslund 31/8 1822, † i Kiel */6 1827.

m. 3. *Karoline Amalie* **Krag-Juel-Vind-Frijs**, f. paa Vedelslund 22/1 1824, † paa Frisenborg 22/2 1844.

m. 4. *Asta Tugendreich Adelhejd* Komtesse **Krag-Juel-Vind-Frijs**, Tvilling, f. paa Vedelslund 12/3 1826; — * 1. paa Frisenborg 16/2 1848 *Holger Kristian* **Reedtz** til Palsgaard, f. i Odense 14/2 1800, Kammerherre, Danebrogs-Storkors, Gehejmeraad, Stænderdeputeret, Landstingsmand, Rigsraad, en Tid Udenrigsminister, † paa Palsgaard 6/2 1857;

— * 2. i Kbhvn $^{16}/_{4}$ 1858 *Nikolaj Frederik Severin* **Grundtvig**, f. i Udby v. Vordingborg $^{8}/_{9}$ 1783, † paa Tuborg v. Kbhvn $^{2}/_{9}$ 1872, Præst v. Vartov, Danebrogsridder, Folketingsmand, tit. Biskop. Har Börnene **ö. 1** = **ö. 5**:

ö. 1. *Sofie Vilhelmine Henriette Olga* **Reedtz**, f. paa Palsgaard $^{3}/_{8}$ 1850; — * i Kbhvn $^{26}/_{8}$ 1868 Lægen *Jakob Antonius* **Sparrevohn**, f. i Randrup v. Ribe $^{10}/_{11}$ 1838, Danebrogsridder. Have Börnene **uu. 1** = **uu. 7**:

uu. 1. *Kristian Holger Reedtz* **Sparrevohn**, f. paa Sofielyst v. Vejle $^{28}/_{3}$ 1870.

uu. 2. *Frederik Grundtvig Reedtz* **Sparrevohn**, f. ssteds $^{29}/_{5}$ 1871.

uu. 3. *Asta Johanne Reedtz* **Sparrevohn**, f. paa Strandvejen v. Kbhvn $^{3}/_{7}$ 1872.

uu. 4. *Frode Reedtz* **Sparrevohn**, f. paa Sofielyst $^{17}/_{1}$ 1874.

uu. 5. *Uffe Reedtz* **Sparrevohn**, f. i Tisted $^{20}/_{7}$ 1875.

uu. 6. *Asger Reedtz* **Sparrevohn**, f. i Middelfart $^{6}/_{11}$ 1877.

uu. 7. *Valdemar Benedikt Reedtz* **Sparrevohn**, f. ssteds $^{11}/_{7}$ 1879.

ö. 2. *Nils Juel* **Reedtz**, först til Palsgaard, nu til Hofgården v. Vadstena, f. paa Palsgaard $^{30}/_{6}$ 1853; — * i Kbhvn $^{21}/_{8}$ 1874 *Ane Kristine Quist*, f. paa Søgaard ved Roskilde $^{28}/_{11}$ 1851. Have Börnene **vv. 1** = **vv. 3**:

vv. 1. *Sofie* **Reedtz**, f. paa Palsgaard $^{5}/_{6}$ 1876, indskreven i Vallø.

vv. 2. *Gerda* **Reedtz**, f. paa Sofienberg v. Ringsted $^{28}/_{7}$ 1877, indskreven i Vallø.

vv. 3. *Ebba* **Reedtz**, f. paa Vennerslund p. Strandvejen $^{18}/_{2}$ 1880.

ö. 3. *Amalie Benedikte Lovise* **Reedtz**, f. paa Palsgaard $^{18}/_{5}$ 1855, † i Frederiksberg $^{25}/_{12}$ 1875.

ö. 4. *Holger Kristian Otto Peter* **Reedtz** til Fodbygaard, f. paa Palsgaard $^{30}/_{1}$ 1857; — * i Taarbæk $^{12}/_{11}$ 1879 *Marie Vilhelmine Winther*, f. $^{10}/_{12}$ 1859.

ö. 5. *Asta Marie Elisabet Frijs*-**Grundtvig**, f. i Frederiksberg $^{10}/_{2}$ 1860; — * i Kbhvn $^{8}/_{9}$ 1881 Lægen *Kristian Louis Johan* **Poulsen**, f. i Kbhvn $^{18}/_{2}$ 1854.

æ. 5. *Erhard Kristian Karl* **Krag-Juel-Vind-Frijs**, Tvilling, f. paa Vedelslund $^{12}/_{3}$ 1826, † paa Frisenborg $^{3}/_{6}$ 1844.

g. 7. *Karoline Avgusta* **Krag-Juel-Vind-Frijs**, f. paa Juellinge 24/4 1790, † 29/8 1855; — * 7/8 1812 (separ. 1817) *Vaagen* **Søderberg**, f. paa Kristianshavn 7/3 1782, Major, Danebrogsridder, † i Aalborg 19/2 1844 [* 2. 1824 Enkefru Elisabet Katrine Vibeke Frisch, f. Bekker, f. i Svendborg 31/5 1786, † i Aalborg 11/8 1757]. Havde Börnene **a. 1** = **a. 3**:

a. 1. *Juliane Frederikke Henriette* **Søderberg**, f. paa Frisenborg 7/3 1813, † ssteds 8/3 1813.

a. 2. *Frederik Kristian* **Søderberg**, f. i Randers 4/2 1814, Sergent 1834, afgik som Löjtnant 1839, Gaardfæster i Stovrup 1845, lever nu i Skanderborg; — * 29/3 1845 *Agnete Marie Holst*, f. i Bræstrup 1/7 1821; have Börnene **aa. 1** = **aa. 5**:

aa. 1. en Sön, f. og † i Stovrup 8/1 1846; udøbt.

aa. 2. *Kristian Teodor Emil* **Søderberg**, f. ssteds 1/3 1847, † ssteds 28/1 1852.

aa. 3. *Leopold Løvenskjold* **Søderberg**, f. ssteds 23/7 1848, Sekundlöjtnant, gik som Topograf og Tegner til Nordamerika; ugift.

aa. 4. *Vaagen Charles Elisius* **Søderberg**, f. i Stovrup 21/4 1850, Landmand i Washington Territory; ugift.

aa. 5. *Henriette Kristiane Emilie* **Søderberg**, f. i Stovrup 9/4 1852; ugift.

a. 3. *Karl Erhard* **Søderberg**, f. i Randers 31/5 1815, † ssteds 17/10 1870; Maler; ugift.

g. 8. *Sigfred Anton Viktor* **Krag-Juel-Vind-Frijs**, f. paa Juellinge 1792, † ssteds 1798.

g. 9. *Antonette Nansy* **Krag-Juel-Vind-Frijs**, f. 6/4 1797; Pensjonist fra Vallø; — * 11/7 1818 Grev *Karl Frederik Kristof* **Ahlefeldt-Laurvigen**, f. 15/12 1792, Major, Kammerherre, Overceremonimester, Danebrogs-Storkors, Gehejmeraad, † paa Fredensborg 3/2 1871. Havde Börnene **e. 1** = **e. 7**:

e. 1. *Rikard* Grev **Ahlefeldt-Laurvigen**, f. 20/4 1819, Ritmester, † 30/3 1863; — * 24/2 1853 *Marie Sofie Frederikke Munch*, f. 26/7 1823 [* 2. Harald Julius Jörgensen, f. 15/6 1828, Ritmester, Danebrogsridder, † i Frederiksberg 13/7 1879]. Havde Börnene **bb. 1** = **bb. 2**:

bb. 1. *Emil* Grev **Ahlefeldt-Laurvigen**, f. 26/1 1854, kejserlig russisk Telegrafist i Sibirien; — * i Irkutsk 4/10 1879 *Varvara Polinovna Clementinovna*, f. 24/12 1858; have Datteren **yy. 1**:

yy. 1. *Marie* **Ahlefeldt-Laurvigen**, f. i St. Petersburg 29/7 1880.

bb. 2. *Antonette Agnes Matilde* Komtesse **Ahlefeldt-**

Laurvigen, f. 1/1 1855, indskreven i St. Johannes Kloster i Slesvig.

e. 2. *Alfons Karl Ludvig Emil* Grev **Ahlefeldt-Laurvigen**, f. 10/4 1821, † 21/7 1852; ugift.

e. 3. *Frederik Adolf Kristian Erhard* Grev **Ahlefeldt-Laurvigen**, f. 29/10 1823, Postmester i Ringsted; — * 16/8 1856 *Rosalie Angelika Emilie Weiss*, f. 16/11 1828; ingen Börn.

e. 4. *Agnes Henriette Charlotte* Komtesse **Ahlefeldt-Laurvigen**, f. 5/7 1825; — * 15/5 1851 Baron *Napoleon* **Beaulieu**, den Gang belgisk Minister-resident i Kbhvn, siden belgisk Minister i London, † ssteds 11/10 1871; ingen Börn.

e. 5. *Matilde Charlotte Josefine* Komtesse **Ahlefeldt-Laurvigen**, f. 31/5 1828, Hofdame hos Arve-prinsesse Karoline, † i Kbhvn 27/1 1863; ugift.

e. 6. *Vilhelm Frederik* Grev **Ahlefeldt-Laurvigen**, f. 24/5 1830, Kammerherre, Danebrogskommandør, Kavaler hos afdøde Enkedronning Karoline Amalie; — * 29/9 1857 Baronesse *Berta Sofie Lovise Zütphen-Adeler*, f. 21/10 1836. Have Börnene **dd. 1** = **dd. 4**:

dd. 1. *Agnes Sofie Lovise* Komtesse **Ahlefeldt-Laurvigen**, f. 29/6 1858; — * i Kbhvn 10/12 1880 Grev *Jens Kristian* **Krag-Juel-Vind-Frijs** (se denne!).

dd. 2. *Antonette Frederikke Hedvig* Komtesse **Ahlefeldt-Laurvigen**, f. 23/2 1861, Stiftsdame i Vallø.

dd. 3. *Matilde* **Ahlefeldt-Laurvigen**, f. 14/8 1863, indskreven i Vallø.

dd. 4. *Frederik* **Ahlefeldt-Laurvigen**, f. 26/6 1869.

e. 7. *Frederik* Grev **Ahlefeldt-Laurvigen** til Møllerup, f. 16/7 1834, forh. østerrigsk Löjtnant, Hofjægermester; — * i Kbhvn 16/11 1860 *Julie Oline Lovise Charlotte de Neergaard*, f. 21/5 1840. Have Börnene **ee. 1** = **ee. 4**:

ee. 1. *Karl* **Ahlefeldt-Laurvigen**, f. 12/8 1861.

ee. 2. *Tyre* **Ahlefeldt-Laurvigen**, f. 5/9 1862.

ee. 3. *Frederik Vilhelm* **Ahlefeldt-Laurvigen**, f. 11/9 1864.

ee. 4. en Datter, f. og † 1868.

e. 2. *Jens Karl* **Krag-Juel-Vind**, f. 1753, † lille.

e. 3. *Sofie Magdalene* **Krag-Juel-Vind**, f. 1754, † 1832; — * 7/6 1776 Grev *Frederik Sigfred* **Rantzau** til det rantzauske Forlods, Frederikslund, Brahesholm, Skovgaarde og Fjellebro, f. 8/6 1744, Danebrogs-Storkors, Kammerherre, General, † 23/8 1822. Havde Börnene **h. 1** = **h. 7**:

h. 1. *Kristian Jens* **Rantzau** til det rantzauske Forlods osv.,

Greve, f. $^{7}/_{3}$ 1777, † $^{21}/_{4}$ 1828, Kammerjunker, Major; — * $^{8}/_{1}$ 1807 *Antonette Beate Avgusta v. Berregaard*, f. $^{26}/_{9}$ 1780, † $^{22}/_{11}$ 1843. Havde Börnene **p. 1** — **p. 4**:

p. 1. *Sofie Frederikke* **Rantzau**, f. paa Rosenvold $^{18}/_{1}$ 1808, † paa Ørumgaard $^{30}/_{1}$ 1837; — * i Stovby 1835 Overkrigskommissær *Jakob Ludvig* **Haar** til Ørumgaard v. Vejle, f. paa Marienro v. Bogense $^{2}/_{5}$ 1806, † paa Ny-Ørumgaard $^{13}/_{6}$ 1853. Havde Sönnen **ff. 1**:

ff. 1. *Anton Ludvig Avgust* **Haar** til Hjarupgaard, Löjtnant, f. paa Ørumgaard $^{23}/_{1}$ 1837; — * i Kolding $^{22}/_{3}$ 1870 *Betty Kamilla Evgenie Wissing*, f. paa Vonsildgaard $^{26}/_{6}$ 1847; have Börnene **åå. 1** — **åå. 2**:

åå. 1. *Sofie Karoline Viggersa* **Haar**, f. paa Hjarupgaard $^{9}/_{2}$ 1871.

åå. 2. *Betty* **Haar**, f. ssteds $^{22}/_{8}$ 1872.

p. 2. *Frederik Sigfred* Grev **Rantzau** til det rantzauske Forlods og Rosenvold, f. $^{29}/_{12}$ 1809, Kaptejn, † $^{18}/_{12}$ 1846; — * *Margrete Norville*, f. $^{15}/_{8}$ 1807, † $^{10}/_{10}$ 1847. Havde Börnene **gg. 1** — **gg. 2**:

gg. 1. *Avgust Frederik* Grev **Rantzau** til det rantzauske Forlods, Rosenvold og Skovgaarde, f. $^{28}/_{1}$ 1840, Hofjægermester; — * $^{21}/_{4}$ 1869 *Johanne Henriette Valentine Poulsen*, f. i Kbhvn $^{30}/_{8}$ 1844. Have Börnene **ææ. 1.** — **ææ. 4**:

ææ. 1. *Kaj* **Rantzau**, f. $^{22}/_{3}$ 1870.

ææ. 2. *Gerda* **Rantzau**, f. $^{29}/_{9}$ 1871.

ææ. 3. *Helvig* **Rantzau**, f. $^{18}/_{7}$ 1873.

ææ. 4. en Datter, f. ($^{*}/_{3}$ 1875?), † spæd.

gg. 2. *Sigfride* **Rantzau**, f. $^{26}/_{4}$ 1844; — * $^{21}/_{5}$ 1865 Baron *Otto Peder Aksel Basse* **Reedtz-Thott**, f. $^{24}/_{7}$ 1841. Have Börnene **øø. 1** — **øø. 6**:

øø. 1. *Julie Karoline Margrete Avgusta Ingeborg* **Reedtz-Thott**, f. paa Viskum $^{23}/_{8}$ 1866, Konventualinde i Vemmetofte Kloster.

øø. 2. *Fanny Karoline Magdalene Astrid* **Reedtz-Thott**, f. paa Viskum $^{11}/_{10}$ 1867, † paa Gavnø $^{31}/_{8}$ 1880.

øø. 3. *Tage Avgust Sigfred Otto Holger* **Reedtz-Thott**, f. paa Nebbegaard v. Randsfjord $^{13}/_{9}$ 1871, † ssteds $^{7}/_{1}$ 1872.

øø. 4. *Gudrun* **Reedtz-Thott**, f. paa Mariendal ved Aarhus $^{30}/_{11}$ 1873, indskreven i Vemmetofte.

ss. 5. *Tage* **Reedtz-Thott**, f. paa Mariendal ²⁹/₄ 1877, † ssteds ⁹/₅ 1877.

ss. 6. *Aksel* **Reedtz-Thott**, f. paa Fairhill v. Helsingør ²²/₈ 1881.

p. 3. *Henrik* Grev **Rantzau**, f. ¹⁰/₉ 1815, † ¹/₈ 1843; — * 1835 *Jakobine Frederikke Müller*, f. ²⁰/₉ 1817, † ¹¹/₁₀ 1873; ingen Börn [hun * 2. ¹⁴/₆ 1849 Major Truels Georg v. Munthe af Morgenstjerne, Postmester i Faaborg, f. ⁴/₂ 1813, † ²¹/₂ 1873].

p. 4. *Karl Frederik* Grev **Rantzau** til Frederikslund, Brahesholm osv., f. ¹²/₅ 1818, Kammerherre, Danebrogsridder; — * ²³/₄ 1842 *Karoline Worsaae*, f. ¹⁸/₈ 1819. Have Börnene **hh. 1** = **hh. 4**:

hh. 1. *Antonette Beate Avgusta* Komtesse **Rantzau**, f. ²⁵/₂ 1843; — * ¹³/₅ 1865 Grev *Preben Charles* **Bille-Brahe-Selby** (se denne!).

hh. 2. *Henriette Sofie Margrete Elisabet* Komtesse **Rantzau**, f. ⁴/₆ 1844; — * ⁵/₄ 1864 Hofjægermester, Kammerherre *Karl Adolf Rothe* **de Treschow** til Brahesborg, f. ²⁴/₁ 1839. Have Börnene **öö. 1** = **öö. 3**:

öö. 1. *Benny Sofie Karoline Andrea* **Treschow**, f. 1865, indskreven i Vallø.

öö. 2. *Karoline* **Treschow**, f. 1867, indskreven i Vallø.

öö. 3. *Vilhelm* **Treschow**, f. 1870.

hh. 3. *Karl Frederik* Grev **Rantzau**, f. ¹⁰/₅ 1846, Hofjægermester; — * 1871 *Julie Georgine Charlotte Sofie Adolfine Sehestedt-Juul* (se denne!). Have Sönnen **aaa. 1**:

aaa. 1. *Jens Kristian* **Rantzau**, f. ¹⁶/₇ 1872.

hh. 4. *Daniel* **Rantzau**, f. ⁷/₁ 1850, † ⁴/₁₁ 1871.

h. 2. *Karl Frederik* Grev **Rantzau** til Frederikslund, Brahesholm og Søholm, f. ⁶/₈ 1778, Kammerherre, Oberst, Danebrogsridder, † 1851; ugift.

h. 3. *Eleonora Sofie* Komtesse **Rantzau**, f. ²⁹/₈ 1779, † ⁷/₃ 1800; — * 1797 Lensgreve *Preben* **Bille-Brahe** til Brahesminde, Egeskov og Svanholm, f. i Odense ²⁵/₂ 1778, † paa Hvedholm ²¹/₉ 1857, Kammerherre, Gehejmeraad, Stænderdeputeret, Danebrogs-Storkors. Havde Börnene **r. 1** = **r. 2**:

r. 1. *Henrik* **Bille-Brahe**, Lensgreve til Brahesminde, f. ²¹/₁ 1798, Kammerherre, dansk Sendemand i Wien, Gehejmeraad, Danebrogs-Storkors, † i Kbhvn ⁷/₄ 1875; — * 1. ¹⁸/₁₀ 1838 Baronesse *Jeromia Katrine Selby*, f. ²⁴/₁ 1812, † ¹⁴/₉ 1848; — * 2. ¹⁵/₁₁ 1851 Baronesse *Lovise v. Hochschild*. Havde Sönnen **ii. 1.**

ii. 1. *Preben Charles* **Bille-Brahe-Selby**, Lens-

greve til Brahesminde, Ejer af det selbyske Forlods, f. $^{14}/_{11}$ 1842, Hofjægermester, Kammerherre, Patron for Odense adelige Jomfrukloster; — * $^{13}/_{5}$ 1865 Komtesse *Antonette Beate Avgusta Rantzau* (se denne!). Have Börnene **bbb. 1** = **bbb. 8**:

bbb.1. *Jeromia Karoline* **Bille-Brahe-Selby**, f. $^{27}/_{5}$ 1866, indskreven i Vallø.

bbb.2. *Karoline Lovise* **Bille-Brahe-Selby**, f. $^{26}/_{7}$ 1867, indskreven i Vallø.

bbb.3. *Henrik* **Bille-Brahe-Selby**, f. $^{24}/_{3}$ 1870.

bbb.4. *Preben Charles* **Bille-Brahe-Selby**, f. $^{8}/_{9}$ 1872.

bbb.5. *Karl Frederik Daniel* **Bille-Brahe-Selby**, f. $^{7}/_{4}$ 1874.

bbb.6. *Antonette* **Bille-Brahe-Selby**, f. $^{28}/_{5}$ 1876, indskreven i Vallø.

bbb.7. *Daniel* **Bille-Brahe-Selby**, f. 1879.

bbb.8. *Eleonora* **Bille-Brahe-Selby**, f. 1880.

r. 2. *Frederik Sigfred* Baron **Bille-Brahe** til Egeskov, f. $^{26}/_{2}$ 1799, Ritmester, Kammerherre, Gehejmeraad, Danebrogsridder, † i Kbhvn $^{30}/_{11}$ 1871; * *Marie Sofie Frederikke v. Bülow*, f. $^{8}/_{8}$ 1805, † $^{24}/_{10}$ 1869. Havde Sönnen **jj. 1**:

jj. 1. *Preben Frans* Baron **Bille-Brahe** til Egeskov, f. $^{1}/_{11}$ 1824, Hofjægermester, Kammerherre, Danebrogskommandør, † i Heidelberg $^{14}/_{4}$ 1882; — * *Kamilla v. Harmens*, f. $^{3}/_{5}$ 1828. Havde Börnene **ddd. 1** = **ddd. 2**:

ddd. 1. *Frederik Henrik* **Bille-Brahe**, f. $^{25}/_{7}$ 1851, † $^{31}/_{3}$ 1872.

ddd. 2. *Jessie Kamilla* **Bille-Brahe**, f. $^{10}/_{5}$ 1853; — * Hofjægermester Grev *Julius Ludvig* **Ahlefeldt-Laurvigen**, f. $^{16}/_{2}$ 1849; have Börnene **hhh. 1** = **hhh. 3**;

hhh. 1. *Kamilla Jessie Agnete* **Ahlefeldt-Laurvigen**, f. $^{1}/_{9}$ 1875, indskreven i Vallø.

hhh. 2. *Jessie* **Ahlefeldt-Laurvigen**, f. $^{3}/_{9}$ 1878, † $^{16}/_{10}$ 1878.

hhh. 3. *Frederik Preben* **Ahlefeldt-Laurvigen**, f. $^{30}/_{9}$ 1880.

h. 4. *Ludvig* Grev **Rantzau**, f. 1780, † 1811, Kammerjunker, Löjtnant; ugift.

h. 5. *Kristian Adolf* Grev **Rantzau** til Brahesborg, f. 1781, † 1847, Kammerherre, Major, Danebrogsridder; ugift.

h. 6. *Sofie Hedvig* Komtesse **Rantzau**, f. $^{8}/_{2}$ 1783, † $^{30}/_{7}$ 1818; — * $^{19}/_{11}$ 1802 Kammerherre *Ove Kristian* **Schestedt-**

Juul til Ravnholt og Nislevgaard, f. $^{29}/_{1}$ 1782, † $^{27}/_{8}$ 1815. Havde Börnene **s. 1** = **s. 2**:

s. 1. *Kristian* **Schestedt-Juul** til Ravnholt, Nislevgaard og Hellerup, f. paa Ravnholt $^{26}/_{8}$ 1806, Kammerherre, Stænderdeputeret, Danebrogsridder, Medlem af d. grundlovg. Rigsforsamling, Rigsraad, Major, † paa Ravnholt $^{2}/_{9}$ 1861; — * 1. 1829 *Amalie Konradine Annette Sofie v. d. Maase*, f. $^{26}/_{8}$ 1809, † $^{11}/_{11}$ 1880; — * 2. $^{29}/_{7}$ 1835 Baronesse *Anna Beate Frederikke Ulrikke Reedtz-Thott*, f. $^{31}/_{5}$ 1816, † $^{29}/_{1}$ 1842; — * 3. $^{27}/_{4}$ 1844 *Agnes Frederikke Vilhelmine Charlotte* Rigsgrevinde *v. Platen-Hallermund*, f. $^{24}/_{11}$ 1821, † $^{30}/_{7}$ 1846; — * 4. $^{22}/_{12}$ 1847 *Klara Adolfine Adelhejd* Rigsgrevinde *v. Platen-Hallermund*, f. $^{24}/_{11}$ 1821. Havde Börnene **kk. 1** = **kk. 5**:

kk. 1. *Ove* **Schestedt-Juul** til Ravnholt, Nislevgaard, Hellerup og Villestrup, f. $^{5}/_{11}$ 1830, en Tid østerrigsk Officer, Kammerherre, Landstingsmand, Danebrogskommandør; — * i Vigerslev $^{21}/_{8}$ 1860 Baronesse *Emilie Marie Frederikke Holsten-Carisius*, f. $^{4}/_{10}$ 1835, † paa Ravnholt $^{6}/_{1}$ 1882. Have Sönnen **eee. 1**:

eee. 1. *Kristian* **Schestedt-Juul**, f. $^{12}/_{9}$ 1867.

kk. 2. *Julie Georgine Charlotte Sofie Adolfine* **Schestedt-Juul**, f. $^{13}/_{2}$ 1845; — * 1. $^{10}/_{5}$ 1864 Grev *Otto Joakim Vilhelm* **Moltke** til Espe og Bonderup, f. i Itzehoe $^{9}/_{9}$ 1828, en Tid østerrigsk Ritmester, Hofjægermester, † paa Espe $^{17}/_{2}$ 1868; havde Börnene **fff. 1** = **fff. 2**; — * 2. 1871 Hofjægermester Grev *Karl Frederik* **Rantzau** (se denne!).

fff. 1. *Rosalie Agnes Asta* **Moltke**, f. $^{6}/_{6}$ 1866, indskreven i Vallø.

fff. 2. *Adam Gotlob* **Moltke**, f. $^{27}/_{7}$ 1868.

kk. 3. *Agnes Julie Marie Frederikke Avgusta* **Schestedt-Juul**, f. paa Ravnholt $^{3}/_{10}$ 1851; — * i Hellerup v. Nyborg $^{20}/_{5}$ 1875 Forstkandidat *George Alfred Mourier* til Valdemarskilde, f. i Kbhvn $^{12}/_{12}$ 1838. Have Börnene **ggg. 1** = **ggg. 2**:

ggg. 1. *Alfred* **Mourier**, f. paa Valdemarskilde $^{3}/_{8}$ 1876.

ggg. 2. *Klara Konstanse* **Mourier**, f. ssteds $^{14}/_{5}$ 1880.

kk. 4. *Sofie Marie Regitse* **Schestedt-Juul**, f. $^{1}/_{4}$ 1854. Stiftsdame i Vallø.

kk. 5. *Georgine* **Schestedt-Juul**, f. $^{3}/_{5}$ 1856, † $^{7}/_{5}$ 1856.

a. 2. *Frederik Sigfred* **Sehested-Juul**, f. 1811, † 1813.

h. 7. *Erhard* Grev **Rantzau** til Skovgaarde, f. 1784, Kammerjunker, Danebrogsridder, Major, † 1830; ugift.

e. 4. *Jens Karl* **Krag-Juel-Vind**, f. (1754?), † spæd.

e. 5. *Juliane Marie* **Krag-Juel-Vind**, † tre Aar gammel.

e. 6. *Jens Karl* Baron **Krag-Juel-Vind-Arenfeldt** til Sæbygaard, Stensballegaard og Værholm, f. 12/10 1767, fik Navnet *Arenfeldt* tillagt 2/11 1807, Kammerherre, Generalmajor, † 12/8 1855; — * 5/12 1788 *Mette Johanne Reedtz* til Sæbygaard [en Datter af Kammerherre Holger Reedtz til Palsgaard og Karen Mogensdatter Rosenkrantz, samt en Sönnedatter af Etatsraad Nils Juel Reedtz til Palsgaard og Mette Johanne *Arenfeldt* fra Sæbygaard], f. 14/3 1770, † 19/5 1817. Havde Börnene i. 1. — i. 14:

i. 1. *Sofie Katrine* **Krag-Juel-Vind**, f. i Kbhvn 31/10 1789, † 31/3 1790.

i. 2. *Jens Holger* Baron **Krag-Juel-Vind-Arenfeldt** til Stensballegaard, f. i Kbhvn 20/11 1790, Major, Danebrogsridder, † i Aalborg 19/8 1858; ugift.

i. 3. *Frederik Sigfred* Baron **Krag-Juel-Vind-Arenfeldt** til Sæbygaard (hvilken Faderen afstod ham ved Moderens Død), f. paa Frederikslund v. Assens 2/11 1791, Stænderdeputeret, arvede Stensballegaard 19/8 1858, † ssteds 13/7 1866; ugift.

i. 4. *Sofie Katrine* **Krag-Juel-Vind**, f. 15/5 1793, † 2/5 1795.

i. 5. *Otto Arenfeldt* Baron **Krag-Juel-Vind-Arenfeldt**, f. 25/6 1794, jur. Kand., Kammerjunker, † i Kbhvn 23/5 1857; ugift.

i. 6. *Karl Emil* Baron **Krag-Juel-Vind-Arenfeldt**, f. 15/11 1795, † 2/5 1821; ugift.

i. 7. *Sofie Katrine* Baronesse **Krag-Juel-Vind-Arenfeldt**, f. 18/4 1797, Konventualinde i Vemmetofte, arvede Sæbygaard 13/7 1866, † 25/7 1878; ugift.

i. 8. *Preben* Baron **Krag-Juel-Vind-Arenfeldt**, f. 10/5 1800, arvede Sæbygaard 19/8 1858 og Stensballegaard 13/7 1866, † paa Sæbygaard 19/3 1867; — * i Katrup 14/1 1857 *Petrine Elisabet Linnemann*, f. i Horsens 9/11 1812, † paa Sæbygaard 21/12 1880; ingen Börn.

i. 9. *Juliane Frederikke* **Krag-Juel-Vind-Arenfeldt**, f. 8/8 1805, † 3/8 1808.

i. 10. *Elisabet Eleonora Kristine* Baronesse **Krag-Juel-Vind-Arenfeldt**, f. paa Stensballegaard 6/8 1806, Konventualinde i Vemmetofte, arvede Sæbygaard 25/7 1878; ugift.

i. 11. *Charlotte Amalie* **Krag-Juel-Vind-Arenfeldt**, f. 12/11 1807, † 14/11 1807.

i. 12. Dødfødt Tvillingdatter 12/11 1807.

i. 13. Dødfødt Sön 14/11 1808.

i. 14. *Charlotte Frederikke Juliane* **Krag-Juel-Vind-Arenfeldt**, f. 19/8 1810, † 5/1 1811.

b. 3. *Edel Sofie* **Juel-Vind**, f. 1725, Konventualinde i Vemmetofte, † 28/6 1796; ugift.

a. 8. Dødfødt Datter 1/6 1698.

a. 9. *Peder* **Krag**, f. paa Stensballegaard 19/7 1699, † ssteds 21/8 1700.

a. 10. *Palle* **Krag**, f. ssteds 16/11 1700, † ssteds 28/3 1702.

a. 11. *Charlotte Amalie* **Krag** til Stensballegaard, f. ssteds 14/8 1702, Konventualinde i Roskilde, † 11/2 1771; ugift.

a. 12. *Jörgen* **Krag**, f. paa Stensballegaard 20/9 1703, † lille.

Slægter, som tælle Ætlinger af *Griffenfeld*, bogstavordnede:

Slægter, som forekomme paa denne Stamtavle uden at nedstamme fra Griffenfeld:

Bidrag til Schumachernes Vaaben.

1.

2.

3.

4.

Nr. 1 er det Vaaben, Peter Schumacher har benyttet i sin Ungdom, inden han adledes i 1671 og erholdt Navnet Griffenfeld. Det fandtes i 1881 ved en Udgravning i Odense og skænkedes af Hr. Apoteker Gustaf Lotze til det oldnordiske Museum.

Nr. 2 er Schumachernes Vaaben, et Egetræ med tre Agern, under hvilket der ligger en Løve. Træet i Nr. 1 og 2 er umiskjendelig det samme; men i Nr. 1 findes en Grif og i Nr. 2 en Løve. Konferensraad Andreas Schumacher mener, at Gravøren har forvekslet Løven med Griffen; men denne Formodning holder næppe Stik[1]).

Nr. 3 er Griffenfelds Vaaben inden han blev Greve.

Nr. 4 er Legationsraad Peter Schumachers Vaaben. Han adledes i 1782.

---

[1]) Das Wappen, dessen sich Greiffenfeld 1670 bey Unterzeichnung eines in Händen habenden Kauf-Contracts bedient, stimmt mit Nr. 2 völlig überein. Nur scheint es mir (A. Schumacher), als ob aus dem Löven ein Greif gemacht worden. Dieses kann vielleicht aus einem Irrthum des Petschierstechers hergerührt haben, und kann nachgehends zu dem Namen Greiffenfeld die Anleitung gegeben haben.

Motzfelderne havde ligeledes i deres Vaaben et Træ, og derover en Bjælke.

Vandrette Streger betyder blaa, lodrette rød, Prikker Guld, blank Sølv. Danske Kongesønner i Midalderen have ført Nr. 3.

Bidrag til Schumachernes Stamtavle.

Vilhelm Schumacher, f. i Cosefeld 1503, † i Haderslev 1576; * Bodil Willumsen. Børn:

1. Georg S., Dr. jur., Sekretær hos Breide Rantzau paa hans Sendelse til Kurland 1585.
3. Johan S., Tolder paa Gottorp.
2. **Vilhelm S.**, f. 1563 i Haderslev, † ssteds, Borgmester og Vinhandler; * 12/12 1587 Marina Meklenborg, f. 1560, † 19/8 1642. Børn:
   1. Vilhelm S., f. 17/8 1589, † 28/5 1649, Borgmester i Tønning.
   2. Marie S., f. 6/7 1591; * Raadmand Jens Madsen i Haderslev.
   3. Bodil S., f. 3/8 1593, † s. A.
   5. Anton S., f. 27/2 1597, † s. A.
   6. Herman S., f. 28/8 1598, † s. A.
   7. Johan S., f. 1600, † 1652.
   8. Hans S., f. 25/1 1603, † i Bergen 1670.
   9. Else S., f. 12/2 1604, † 3/5 1633.
   4. **Oluf S.**, f. 11/4 1595, † 29/4 1649, Borgmester og Vinhandler i Haderlev; * Barbara Schrøder, f. 1602, † 16/12 1666. Børn:
      1. Sofia S., f. 23/5 1622.
      3. Vilhelm S., f. 23/4 1627, † s. A.
      4. Vilhelm S., f. 26/7 1628, † 4/2 1638.
      5. Marina S., f. 10/9 1631.
      6. Anna S., f. 12/10 1633, † s. A.
      2. **Gotfred S.**, f. 25/9 1624, † 9/8 1675, Borgmester og Postmester i Haderslev; * Salome Jansen, f. 1633, † 1707, Datter af Peter Dassel. Børn:
         1. Anna S., f. 1653.
         2. Oluf S., f. 1654, † 1702, Lieutenant i Garden tilhest.
         3. Magdalene S., f. 1657, † 1658.
         5. Anna Elisabet S., f. 1663, † 1670.
         6. Vilhelm Henrik S., f. 9/5 1670, † 24/5 1724, Præst i Steppinge og Frørup.
         4. **Andreas S.**, f. 10/4 1660, † 4/8 1732, Raadmand i Haderslev; * Cecilie Neve, f. 2/8 1664, † 19/5 1706, Datter af Borgmester i Rensborg Peter Røtger. Børn:
            1. Salome Eleonore S., f. 9/11 1685, † 3/9 1727.
            2. Gotfred Andreas S., f. 9/8 1688, † 25/9 1733, Sekretær hos Baron Løvendal.
            3. Røttger S., f. 20/1 1689, † 22/7 1733, preussisk Sendemand i Wien.
            4. Arndt S., f. 1690, † s. A.
            5. **Povl Gerhard S.**, f. 16/6 1692, † 11/7 1729[1]), Bogholder i Assurancekompagniet i København; * Abel Sofia Køppern. Børn:

---

[1]) Var en god Ven af Rostgaard. Hans store Samlinger til Griffenfelds Historie ødelagdes i Branden 1728.

1. Cecilie S., f. 1725, † 4/3 1768.
2. **Andreas S.**, f. 26/8 1726 i København, † 12/1 1790 i Segeberg, Konferensraad, Kabinetssekretær, Amtmand, R. af D.; * 18/10 1779 Enkefru Büsching, født Anna Sofie Rebekka Veddi, f. 30/6 1752 i Vardenberg, † 30/10 1822. Børn:
   1. Heinrich Kristian S., f. 3/9 1780, † 28/12 1850, Konferensraad, Prof. i Astronomi; * Kristine v. Schonen. Børn: Johan, Henriette, Sofie, Marie.
   2. Andreas Anton Frederik S., f. 22/2 1782, † 3/1 1823, Divisions Adjutant, Chef for Raketkorpset; * 1. Gang Elise Katrine Svenson, 2. Gang Karen Marie Tscherning. Børn:
      1. Hedvig S., * Pastor Vest.
      2. Kristian Andreas S., f. 6/9 1810, Ritmester og Skovridder; * Luise Jørgensen. Et Barn Johan Alex. Humboldt de Meza S.
      3. Frederik Frans S., f. 5/11 1818, faldt 1/10 1862, Major i amerikansk Tjeneste (Nordstaternes); * Doris Dittman. 3 Børn: Georg, f. 1/2 1848, Franklin, Johanne.
      4. Marie Sofie S., f. 21/6 1821; * Vejinspektør Frans Ludvig Lahde.
      5. Antonie Kristine Elisabet S., * Amtsforvalter Johan Casper Christiansen. Børn:
         1. Kristian Andreas Christiansen, f. 15/6 1848, Overretssagfører; * Gertrud Vilhelmine Gjerndrup. Børn: Vilhelmine Antonie, f. 21/6 1878. Johanne Marie, f. 4/5 1880.
         2. Marie Anna C., f. 15/7 1851.
         3. Johanne Elisabet Marie C., f. 16/11 1854.
         4. Antonie Kristine Elisabet Marie C., f. 5/9 1859; * Grosserer Sofus Munk Plum. Barn: Niels Munk P., f. 19/2 1880.
         5. Jens Julius C., f. 24/10 1861, Styrmand.
         6. Karen Marie C., f. 24/4 1863.

Hans Schumacher, Søn af Side 214 nævnte 2. Vilhelm S., f. 25/1 1603 i Haderslev, † i Bergen 1670, havde 2 Sønnesønner:
1. Hans Reinert S., † 1750, Kommandør i Søetaten; * Hedvig Sofia Reiersen, f. 1712, † 1781.
2. Cornelius S., † 1/1 1777, Etatsraad og Toldinspektør; * Elisabet Reiersen, f. 1718, † 1755. Havde 7 Børn:
   1. Jens Reinert S., f. 1742, † 1774, Regeringsraad paa St. Croix.
   2. Peter Kristian S., f. 1743, † 8/5 1817, dansk Sendemand i St. Petersborg, Amtmand over Svendborg Amt, R. af D.
   3. Hans Frederik S., f. 1750, †, Kaptejn i Søetaten.
   4. Marie Sofia S., f. 1744, †, * Peter Johan Vlengel, Kaptejn

i Søetaten. Havde ved ham 7 Børn: Cornelius V., Peter V., Kristian V., Agnete V., Johanne V.
5. Katarina Elisabet S., f. 1745, †, * Etatsraad, Admiralitetssekretær Lars Klingberg. Havde 3 Børn: Hans Kornelius K., Peter Kristian K., Lovise K.
6. Agnete S., f. 1749, †, * 1780 Major i Artilleriet Barth.

Arp Schumacher, * Katarine Jaens. Havde 5 Børn:
1. Margrete S., * Dr. Joh. Stenbeck.
2. Arp S., fyrstelig Pensionær i Schønberg.
3. Katrine, * Borgmester Peter Dow i Slesvig.
4. Joakim S., Peter Griffenfelds Fader, f. $^{26}/_{9}$ 1604, † 1649.
5. Albrecht?

Gotfred Andreas Schumacher, Søn af Side 214 nævnte 4. Andreas S., f. $^{9}/_{8}$ 1688 i Haderslev, † ssteds $^{25}/_{9}$ 1733, først Sekretær hos Baron Løvendal, senere Postmester i Haderslev; * Maria Rosina Seywald, f. 1699 i Presburg, † $^{28}/_{10}$ 1746. Børn:
1. Andreas Gotfred S., f. 1718, † 1758.
2. Johan Jakob S., f. 1721, † 1754.
3. Povl Gerhard S., f. 1725, dansk Konsul i Konstantinopel.
4. Dorotea Rosina S., f. 1726, † 1768, * Pastor Pluer i Altona.

Breve og Aktstykker.

6 Aktstykker vedrørende Brandenburgs Anmodning om Hjælp mod Sverig.

1.

Königl. Maytt. in Dennemarck Norwegen laszen S. Churfürstl. Durchl. zue Brandenburg durch dero Generall Feldtzeugmeister und Gouverneur zue Magdeburg desz H. Hertzogesz Augusti zue Schleszwig Holstein Hochfürstl. Dhl. vnd den Geheimen Raht auch der Churfl. Gemahlin Churfürstl. Dhl. Ober Hofmeistern Thomaszen von dem Knesebeck præmissis curialibus gehorsambst vortragen, Welchergestalt S. Königl. Maytt. bereits zur genüge wiszend, auch ausz dem Churfl. schreiben vom 3ten dieses ietztlauffenden Monats, und denn desz alhier sich enthaltenden Rahts desz von Brandten anbringen mit mehren berichtet sein werde, weszmaszen der Königl. Schwedische Reichsz Feldherr Graf wrangel, wieder einige von S. Churfl. Dhl. dazue gegebene Uhrsache wieder gethanes versprechen, gegen die mit der Chron Schweden aufgerichtete und noch vor einiger zeit vernewerte alliance, ja gegen aller völcker recht, ohne eintzige vorhergegangene notification und ankündigung die Chur und Marck Brandenburg feindlich überfallen, mit Heereszkrafft überzogen, sich damit, nach eigenem belieben darinnen eingequartiret, einiger festen päsze und örter bemechtiget, und mit einfoderung der contribution, Brandtschatzungen, und andern exactionen und exorbitantien solche Lande dergestalt zur grunde richtet, und totaliter ruiniret, dasz S. Churfl. Dhl. nichts den nur eine wüsteney und dasz Leere nachsehen gelaszen wird, ja was noch mehr ist, diese mehr, den zu feindliche invasion woll blosz damit beschönen, und auszdrücklich fürgeben darf, dasz es darumb geschehe, damit die Armée denen Königl. Schwedischen Landen im Reiche nicht mehr beschwerlich falle, sondern in dem Churfürstlichem verpfleget, und S. Churfl. Dhl. hiedurch von denen Allijrten abgezogen werden möchten, Nun seind S. Churfl. Dhl. zuforderst in ihrem gewiszen versichert, dasz Sie zue dieser feindtseeligkeit nicht die geringste Uhrsache gegeben, und gereichet ihr zue sonderbahrem soulagement, dasz die gantze Ehrliebende Christliche welt, und ein jedweder unpassionirter wird vrtheilen müszen, dasz dieses gewaltsahme Beginnen, so man wieder S. Churfl. Dhl. vornimpt der natürlichen Billigkeit und aller völcker recht

allerdingsz entgegen sey, und wieder die heilsahme reichsverfaszung dasz Instrumentum Pacis und mit der Cron Schweden selbst vor etzlichen jahren getroffenes auch ohnlengst renovirtes Foedus, directo anlaufe, dem gantzem Teutschlandt und allen anliegenden Königreichen und Landen lieget für augen, wasz S. Churfl. Dhl. bewogen, die waffen wieder die Cron Franckreich zuergreifen, und dasz solches nicht etwa ausz einer bloszen Begierde zum Kriege, oder ambition mehr Lande und Leute an sich zue bringen, sondern eintzig und allein zue rettung des Vater Landes, wieder Herbeybringung eines algemeinen aufrichtigen und sichren friedensz im Heyl. Rom. Reich, und zue Hülfe der in demselben an seiten Franckreich Bedrengeten und übern Haufen geworfenen Chur-Fürsten und Ständen des Reichsz geschehen, deszen denn, da ein solches auf dem algemeinem Reichsztage zue Regenspurg inszgesampt und einmütig geschloszen, S. Ch. Dhl. sich im geringsten nicht entziehen können sondern alsz ein vornehmes glid des reichsz mit deszen Haupt und denen andern gliedern auch denen jenigen auszwertigen so zue Hülfe des Römischen reichsz ihre macht mit emploijren wollen, sich billig verbinden, und ihre waffen dasz arme vaterlandt von ferneren Bedrückung und feindlichen invasionen zuerretten, mit denenselben zuesammen setzen müszen, da denn S. Churfl. Dhl. sich im geringsten nicht versehen noch vermuhten können, dasz die Cron Schweden alsz die ja selbst einen Standt desz Röm. reichsz mit constituiret und zue Beybehaltung der algemeinen securitet und wolfahrt in demselben, ebenmeszig verbunden, ist, auch dahero so woll auf reichsz alsz auf Creystägen, die Hülfe wieder Franckreich nicht improbiret, sondern vielmehr gebilliget, solches solte zu wieder und entgegen fallen, sie auch veranlaszet werden können, wieder ein mitglid desz Hl. Röm. Reichsz desfalsz sich aufzulehnen und demselben mit feindseeligkeit zuebegegnen, Esz müszen S. Churfl. Dhl. zwar solchesz dahin, und zue ihrer verantwortung auszgestellet sein laszen, setzen aber inzwischen zue dem Aller Höchstem Gott die feste zueversicht, derselbe werde Jhr in dieser gerechten sache, und da Sie dergestalt ohne eintzige rechtmeszige uhrsache überfallen werden, krefftig beystehen, auch denen so diese nicht verschuldete gewalt verüben, stewren, und ihnen ihrer verdienten Lohn geben, Nachdem aber S. Churfl. Dhl. dieser ihr angethaner tort nicht wenig ansz Hertze trit, und Sie solchen dergestalt nicht au; sich sitzen laszen können, so tragen Sie zue ihren Mitständen im reich wie auch zue dero Hohe Allijrten dasz gute vertrawen, sie werden ihr die ausz dem Jnstrumento Pacis schüldige Guarantie, und denn, die in der Bündnüsz versprochene Hülfe zuleisten kein Bedencken tragen, vor allen dingen aber erinnern S. Churfl. Dhl. sich desz zwischen S. Königl. Maytt. und Sie, auch beyderseits Hohen H. vorfahren glorwürdigsten und Hochsehligen andenckensz allewege festbehaltenen sonderbahren guten vernehmensz, auch wie man einander trawlich jederzeit gemeinet, und in der gleichen wiederwertigen fallen Beystand geleistet, S. Churfl. Dhl. ist auch nicht vergeszen, wie S. Königl. Mtt. dero angebohrnen gütigkeit nach, sich öfters erinnert, und erwehnet, wie S. Churfl. Dhl. bey dergleichen Begebenheit gegen dero Königliches Hausz und dero H. Vatern glorwürdigsten andenckensz sich in der that bezeiget, und für deroselben wolfahrt Jhre Persohn und allesz gewaget,

welchesz allesz den S. Churfl. Dhl. bewogen, bey dieser gewaltsahmen überziehung ihrer Lande zuforderst und vor allen andern zue S. Königl. Maytt. ihre zuflucht zunehmen, und dieselbe durch diese abschickung ersuchen zue laszen, die gütigkeit zue haben, ihren jetzigen zustandt, und wie Sie so gantz wieder allesz ihr verschulden dazue kommen, zue gemüte zunehmen, in diesem ihrem zugefügtem vnfuge sie nicht zue verlassen, sondern mit zusammengesetzten gemuetern, vereinigter macht und eintrechtigen consilijs solchen feindseligkeiten entgegen zugehen, die öfters gnädigst versprochene Hülfe und assistentz S. Churfl. Dhl. numehr in effectu zue leisten, und so woll zue dero, als S. Königl. Maytt. sonder zweifell, hierunter selbst versirendem mercklichem hohem interesse, zue ihrem unsterblichem rhum, und ewigwehrenden gloire die waffen wieder Schweden ohne verzug wircklich zuergreifen, vnd dadurch den Frieden im Heyl. Römischen Reich und überall hinwieder befodern zue helfen, S. Churfl. Dhl. wiszen S. Königl. Maytt. gegen Sie und dero hohes Hausz jederzeit dergestalt woll und gnedigst intentioniret, dasz sie im geringsten nicht zweifeln, sondern die festen zueversicht haben S. Königl. Maytt. ihr vor ietzo mit aller macht zue Hülfe kommen, solche aufs möglichste beschleunigen und Uns mit einer höchstgenereusen und gewierigen resolution förderlichst zueversehen gnedigst geruhen werden, zue dero Königl. Hulde und Gnade wir Unsz im übrigen gehorsambst und unterthänigst ergeben.

I Königlicher Mayestät

Gehorsamster dienstwilligster Vetter Vnd Diener
Augustus v. S.-H.-S.-B. mmp.
Vnd
Vnterthenigster
Diener
Th. v. d. Knesebeck.

Copenhagen, den 29. Januarij 1675.

[Udskrift:] Gehorsambster vnd Unterthänigster Memorial von die zue Dennemarck Norwegen königl. Maytt pro Duce Plönensi et Thoma Knesebeck nomine Dni Electoris de Brandenburg. Copenh. d: 9 Januarij 1675. Betreff. des Schwed. Feldth. Wrangels feindl. invasion in die Chur und Marck Brandenburg.

2.

Jhr Königl. Maj. zu Dennemarck Norwegen, haben wol vernommen was deroselb. im nahmen Jhrer Churfl. Drchl. zu Brandenburg dero General Feldzeugmeister vnnd Gouverneur zu Magdeburg des Herrn Hertzogen Augusti zu Schleszwig Holstein furstl. Dchl. vnndt geheimer rath auch der Churfl. Gemahlin Churfl. Drchl. Oberhofmeister Herr Thomas von dem Knesebeck wegen des vnlängst von dem Königl. Schwed. Reichsfeldherrn Graff Wrangeln mit seiner vnterhabend. Armee in die Chur

vnnd Marck Brandenburg gethanen einfals anfangs mündtlich, vnnd hernachmals auch schrifftlich vorgetragen, hauptsächlich darinnen bestehend, dasz nachdemal Jhr Churfl. Drchl. diese gewaltsamkeit wider aller völcker recht ohne eintzige gegebene vrsach zugefüget worden, Jhr Königl. May. solche in ansehung des zwischen deroselben vnndt Jhr Churfl. Drchl. auch beiderseits hohen vorfahren glorwürdigsten andenckens stäts gepflogenen guten vernehmens vnndt in dergleichen widerwertigkeits fällen einander geleisteten beystands zu gemüthe nemmen, Jhr Churfl. Drchl. darinnen nicht verlaszen, sondern mit vereinigter macht und eintrachtigen consilijs dieser feindseeligkeit entgegen gehen, vnndt zu dem ende wider Schweden die waffen ohne verzug ergreiffen wollen. Nun zweifflen Jhr Königl. May. keineswegs Jhr Churfl. Drchl. werden so wol ausz dero alhie sich befindenden Residentens des Herrn von Brandten abgestatteten Relationen, alsz insonderheit ausz Jhrer Königl. May. jüngst an Sie abgelaszenen antwort Schreiben satsam ersehen haben, wie vngerne nicht alleiu Jhr Königl. May. die vorangezogene beziehung der Churfurstl. Landen verstanden, sondern auch wie geneigt Sie seind Jhr Churfl. Drchl. bey dieser begebenheit mit allen müglichen proben einer wahren auffrichtigen affection vnnd freundschafft an hand zu gehen, worzu Sie nicht weniger durch das gemeine interesse vnndt die vormals von Jhr Churfl. Drchl. diesem reich erwiesene ersprieszliche assistentz, welche bey Jhr Königl. May. nimmer in vergeszenheit kommen würdt, alsz durch die nahe anverwandtnis vnndt zwischen beyden Königl. vnnd Churfl. häuszern hergebrachtes vnverrücktes vertrawen sich verbunden erachten. Gleich wie nun Jhr Königl. May. wünschen dasz die Cron Schweden, alsz welche die beständige versicherung thut dasz Sie der bishero geführten mediation inhäriren wolle, solcher vielfältigen überall gegebenen sincerationen zufolge, die geschehene einqvartirung von selbsten auffheben vnndt die Churfl. Landen damit weiter nicht beschwerlich fallen müge, Allso daferns solches wider alles verhoffen nichts erfolgen solte, wollen Jhr Königl. May. nicht vnterlaszen dero allijrten das jenige so Jhr Churfl. Drchl. der assistentz halber an Sie bringen laszen vnverzüglich zu communiciren vnndt der gedancken darüber zuvernemmen, damit Sie in einer so vorwichtigen Sache mit desto mehreren gründt verfahren, vnndt was dem gemeinen wesen fürträglich auch zu Jhrer Churfl. Drchl. erleichterung dienlich vnnd ersprieszlich sein kann, resoluieren mögen, welches Jhr Königl. May. hochgedachten Hertzogens furstl. Drchl. vnndt ermeltem Oberhoffmeistern denen Sie respective mit geneigtem willen vnnd Königl. huld vnnd gnade wolbeygethan seind, auff Jhren gethanen vortrag loco resolutionis zu ertheilen allergn. Befehle geben.

[Udskrift:] Brandenburg schrifftlich. in Conseil 3. Febvrier 1675. Bescheidt dem H. Hertzog Augustus von Plön und dem Churbrandenburgischen Ober Hofmeister von dem Knesebeck ertheilet, betreff: des Schwed: Feldth. Wrangels feindlich Einfall in die Chur- und Marck Brandenburg. (Originalen er en Klade; i hvilken der er foretaget en Mængde Rettelser og Udslettelser.)

3.

Von Gottes Gnaden Friderich Wilhelm Marggraf zu Brandenburg, des Heyl. Römisch. Reichs Ertzkämmerer und Churfürst, in Preuszen, zu Magdeburg, Jülich, Cleve, Berge, Stettin, Pommern p. Hertzog p.

Unsern gnädigen grusz zuvor, Vester, Raht und lieber getrewer. Wir haben aus Ewer und Eweres Bruders letztern Relationen ersehen, was der König und der Reichs Cantzler gegen Jhn und Euch wegen des von Schweden überreichten Projects und von Dennemarck verfertigten Gegen Projects erwehnet. Nun haben Wir zwar dawieder nichts zu sagen, dasz man den Schwedischen Gesandten noch zur zeit zu amusiren suche. Wir finden aber durch aus nicht gerahten, dasz man das Gegen Project, solte es gleich von Schweden angenommen werden, zur Vollnziehung und ratification kommen lasze, Und weil Jhr. Königl. May[t]. sich erklähret, dasz solches nimmer geschehen solte, Alsz zweifelten Wir nicht, dieselbe worden dabey Verbleiben, gestalt Jhr dann deszfals zu vigiliren habt. Ewren Vorschlag wegen der Stadt Lübeck haben Wir Uns gefallen laszen, und zu dem ende an Ewren Bruder ein Creditif übersandt. Seyndt euch mit gnaden gewogen Geben Cleve, d. $\frac{6}{16}$ Aprilis 1675.

Friederich Wilhelm.

Dem Vesten, Unszerm Hofraht und Residenten am Königlichen Dennemarckischen Hofe und lieben getrewen Friderichen von Brandt.

[Udskrift:] No. 14. Cop: lit: Dni El: Brand: $\frac{6}{16}$ Ap: 75. ad Act: Brandt.

4.

Copia literarum Dni Electoris Brandeb. ad Christophorum Brandt Cancellarium p. Ablegatum ad Sacram Reg. May[tem].

dat. Hagæ d. $\frac{4}{14}$ Maji 75.

F. W.

Vester Rath und lieber getrewer, Ihr werdet ausz Unsern vorigen ersehen haben, was mit den Spanischen Ministris undt dem Staat wegen auszrüstung 18 bisz 24 Schiffe abgehandelt worden. Nachdem aber die Königl: danische Ministri damit allhie gar nicht zufrieden seyn wollen, ist endtlich auff unser instendiges ansuchen, umb in der sachen noch vor Unser abreyse, welche morgen, geliebt es Gott, geschehen soll, einen bestendigen schlusz zu machen, und damit das hauptverck nicht länger verzögert werden mögte, von gedachten Spanischen Ministris und dem Staat resolvirt worden, dasz der Staat Neun Capital-Orlog-Schiffe, und Jhre Königl: May: in Dennemarcken Sechzehen dergleichen gattung auszrüsten, und deroselben von Spanien und dem Staat darzu Sechs hundert tausend gülden gezahlet werden sollten, wie Ihr ausz beygefügeter abschrifft der deszfallsz abgefaszeter declaration zu ersehen. Ob nun zwar Jhrer May[tt] Ministri dieses allein sub spe rati angenommen, so zweiffeln wir jedoch nicht, gestalt Sie auch selber nicht thuun, Jhro May[tt]: werden solches placidiren und genehm halten, wie Jhr Euch dann, damit solches

geschehe, und deszfallsz keine fernere Veitläuffigkeiten gemachet werden, mit höchstem fleisz bearbeiten. Weiln wir aber vermercket, dasz Spanien und der Staat fürnehmlich ausz der Uhrsachen zu dieser resolution, welche sie sonst nimmer würden gefaszet haben, geschritten, damit Sie die lüneburgische troupen bey sich behalten, und wieder Franckreich gebrauchen möchten, So habet Jhr bey Jhrer May^{tt} inständigst anzuführen, dasz dieselbe mit allem ernste darauff bedacht seyn möchten, wie wir vor Hanover gesichert seyn könten, dann auff den fall selbiger Hertzog still sitzen, und neutral verbleiben würde, könten wir, wann es Jhrer May^{tt} auch allso gefällig wehre, wol geschehen laszen, dasz vorgedachte lüneburgische troupen in den Niederlanden verblieben, umb wieder Franckreich gebrauchet zu werden; weil wir solchen falls, nebst denen 8000 mann, von Jhrer May^{tt}, und den Keyserl: troupen den Schweden genug gewachsen, und überlegen wehren, daferne aber, wie es überall das ansehen hette, und gnugsam ausz den Hannoverische actionen und consilijs erhellete, der Hertzog zu den Schweden tretten, und sich mit Jhnen conjungiren würde, So könten Jhre May^{tt} leicht merken, wie schwer es fallen dürffte, wieder dieselbe bey abgang aller Lüneburgischen troupen etwas fruchtbahrliches auszzurichten. Und weil dann Jhre May^{tt} bey dem success, so wieder Schweden zu machen, eben so viel interessirt weren alsz wir selber, so zweiffelten wir nicht, dieselbe würden nebst Unsz auff ein solch mittel bedacht seyn, wodurch wir entweder von Hanover versichert, oder in entstehung deszen mit nöthiger macht, umb so wol wider Schweden alsz Hanover fruchtbahrlich zu agiren versehen werden möchten: Jedoch habt Jhr dahin zu sehen, dasz die neutralitet von Hanover nicht so genommen werde, dasz Brehmen und Vehrden darausz einigen vortheil zu ziehen, oder dem hertzoge frey stehe, einige auxilia dahin zusenden, Wir wollen hieruber Jhrer May^{tt} gedancken forderlichst erwarten, und Unsz damit gerne conformiren. Gestalt wir Euch dann auch in gnaden anbefehlen, Uns des Königes antwort hierauff mit dem ehesten wiszen zulaszen.

Wie wir auch vermercket, dasz die Stadt Hamburg die von den Allijrten gesuchete declaration zu trainiren und gahr zu eludiren trachtet, und gleichwol auffs höchste daran gelegen, dasz die Stadt von dem engagement, so Sie mit Schweden und Franckreich hatt, abgezogen werde, Alsz habet Jhr bey Jhrer May^{tt} zuvernehmen, ob dieselbe nicht geneiget wehren, nebst Holland, Spanien, und denen übrigen Allijrten, diensame mittel zu ergreiffen, umb die Stadt zur raison und von vorbesagtem engagement abzubringen. Wir hetten vermercket dasz der Staat leicht darzu resolviren sollte, an Spanien und denen übrigen Allijrten wehre nicht zu zweifflen, Wann nun Jhre May^{tt} gefiele Uns hierüber dero meinung zu eröffnen, wolten Wir Unsere Ministros allhier desz fallsz näher instruiren, und das Werck mit allem fleisze zum gedeylichen schlusz befordern helffen. Auch habet Jhr Jhrer May^{tt} zu erkennen zugeben, dasz nachdem Wir vernommen, dasz die Schweden marchiren, und dem verlaut nach nacher Holstein Jhren weg nehmen wolten, Wir so fort ordre ertheilet, eine gute und unfehlbare diversion zu machen; Unsere armée in Francken hatt auch befehl zu marchiren, so dasz mann sich verhoffentlich keiner surprise zu befahren. Seind Euch etc.

P. S. Auch Vester Rath und lieber getrewer, habet Jhr bey Jhrer May^{tte} zu vernehmen, ob deroselben nicht gefällig seyn möchte, einen dero Ministrorum und officirer, Uns auff Unseren marche entgegen zu schicken, umb mit demselben wegen der operation zu concertiren, welches wir da es bey Zeiten geschehe, höchst nöthig erachteten, dat: ut in literis p.

5.

Copia Literarum Domini Electoris Brandeburgici, ad Resid: Fridericum Brandt.

dat: Haag: $\frac{6}{16}$ Maji.

P. P. Wir erwarten mit verlangen zu vernehmen, dasz Jhre May^{tt} das jenige placidiret und ratificiret habe, was jüngst hin im Hage wegen auszrüstung der flotte von seiten der Crone Spanien und des Staats offeriret, und von Jhrer Mt Ministris sub spe rati angenommen habet; Welches Jhr dann mit allem fleisze zu befördern und zu poussiren, damit deszfalls keine newe schwierigkeiten vorkommen mögen, wodurch nichtes würde gethan seyn: Sonsten geben Wir Euch ferner hiemit in gnaden zu vernehmen, was maszen auch bey Unser anwesenheit im Hage von wegen der sämtlichen Allijrten placidirt worden. Jhre May^{tt} möchten ersuchet werden, mit denen ex foedere versprochenen 16000 mann im Bremischen zu agiren damit der Staat sich der Lüneburgischen troupen gegen Franckreich im fall der noth zu gebrauchen hette; Wir haben deszfallsz eygenhändig in bey-verwahreten an Jhre May^{t} geschrieben, welches Jhr gebührend abzugeben, und dabey den genommenen schlusz auffs beste zu recommendiren habet; damit derselbe auch von Jhrer May^{tte} aggreiret werden möge dann mann die Schweden dergestalt auff dem teutschen boden angreiffen musz, dasz Sie daselbst keine gelegenheit zu werben oder zu recrutiren behalten, und wird dadurch auch Hanover abgeschrecket werden Jhnen beyzutretten. Seind Euch p. Hag d. $\frac{6}{16}$ Maji —75.

6.

Copia Literar. Ejusdem ad eundem.

dat: Amsterd: $\frac{8}{18}$ Maij —75.

P. P. Wir haben Eure Relation vom 26 April wol erhalten, und darausz ersehen was Jhr so wol wegen der Caperey alsz auch auff begehren Ihrer May: wegen desz Hertzogs von Gottorff berichtet. Wegen der Caper wollen Wir mit dem Seeländer reden laszen und euch darauff Unsere gnädigste willens meinung eröffnen. Was die sachen wegen des Hertzogs von Gottorff anbelanget, so habet Jhr Jhrer Mayt. zuforderst zu bedancken vor die confidence so Sie Unsz hierunter bezeuget; Wir könten anders nicht rathen, als weil Jhre Mayt: der bösen desseins des Herzogen, und der mit Schweden getroffenen so schädlichen alliance

versichert wehren, dasz Sie derselben effect nicht zu warten, sondern demselben vorzukommen, und den übel intentionirten, die kräffte schaden zu thuun zu benehmen hetten; zumahlen die obligation so einem jeden Potentaten obliege seines Estats sicherheit und bestes zu beobacten, und schaden zu verhüten auch Jhrer May[tt] vornehmen hierunter justificiren wurde. Wegen der Stadt Hamburg haben wir bereits mit voriger post an Euren Bruder geschrieben. Und verbleiben p.

Amsterd: d. $\frac{8}{18}$ Maji —75.

P. S. Auch Vester Rath und Lieber getrewer, haben Wir so gleich Eure Unterthänigste Relation vom 30 April erhalten. Nun werdet Jhr ausz Unsern bereits vorhin an Euch abgelaszenen Rescriptis ersehen haben was gestalt die jenige puncta, wornach Jhr verlanget, bereits abgethan, und Jhre richtigkeit erreichet, Jn dem wegen auszrüstung der flotte bisz auff Jhre May[tte] ratification völlig geschloszen, auch ein gewiszer tag der ruptur von allerseits Allijrten vestgestellet worden, Und hoffen wir demnach dasz Jhre May[tt] deszfallsz satisfait seyn werden, wobey Unsz dann sonderlich erfreuet, dasz Jhr versichert dasz wann gleich Holland die Commercien nicht brechen wolte, Jhre May[tt] sich dennoch daran nicht kehren, noch in Jhrer gefaszeten resolution hindern laszen würden, dann ob Wir gleich die gröszeste mühe angewandt, auch diesen punct zuheben, ist es Uns doch allerdingsz Uumüglich gewesen, und hatt mann Unsz deszfallsz so viele rationes vorgestellet, dasz ob man zwar in regard Unser dasjenige nicht præstiret, worzu man vermöge der Alliance und ausz vielen andern Uhrsachen gehalten, Wir dennoch über dieson punct passieren müszen. Gleichwol ist der Staat gehalten ebenmeszig die ruptur auf denn bestimmten tag zu thun, und zu declariren, und dabeneben 9 Orlog-schiffe bey Jhrer May: flotte in der Oost-See zuschicken; Was den march Unserer Armée betrifft, haben Wir deszfallsz bereits vor 6 tagen mit abfertigung Unsers General Adjutanten des von Kussow an Unseren General-Feldtmarschall nöthige ordre ergehen laszen, allso dasz die armée, wann Jhr dieses erhalten werdet, bereits in vollem marche wird begriffen seyn, und gehen Wir gleich jetzo selber dahin umb alles zu beschleunigen: So dasz auch in diesem Stücke Jhre May[ttn] nichts mehr zu desideriren haben werden Was wir wegen des Hertzogens von Gotorf an Ewren Bruder rescribiret, solches habet Ihr von demselben zu vernehmen, und zugleich nebst Jhm Jhrer Maytt zu hinterbringen: die zusammenkunfft zu Nimwegen wird allem ansehen nach so schleunig noch nicht vor sich gehen, so dasz Jhr noch eine zeit lang zu Copenhagen werdet subsistiren können.

Amsterd $\frac{8}{18}$ Maji A° 1675.

NB: Ce Post-scriptum est pour M[r] le Chancelier Christoffer Brandt, et il ne nous a point communiqvé la lettre, qvi contenoit sans doute certains points dont il fit mention a la conference le 15 de May.

Hertug Christian Albrechts Skildring af Rensborgforliget.

Jm Jahre Anno 1675 in Monat Junio ist dieses geschen,

Wie Jhr. K. M. auss Denmarck in diesen Fürstenthümer Slesvig Holstein beyderlein letzmahlen kommen wolten, so haben Dieselbe es Mir mit eigenem handt notificiret, und Sie sowoll als der Hr. Reichscantzler Graff greiffenfeldt versichert, das nicht alleine die oldenburgische sache, sondern auch unsre andere gravamina mit Göttlicher hülffe alsdan insgesambt abgethan werden solten, auch gedach[t]er Hr. Reichs Cantzler wie er solches bereits offtmahls gegen meinen Regierun[g]s Præsidenten vorhero contestiret, also bey dieser gelegenheit absonderlich an denselben nacher hamburg überschicket, das er, wo möglich und es seine disposicion leiden wurde, Sich bey Jhr. K. M. überkunfft alhie wieder einfinden möchte, dan er mit keinen andern lieber tractiren wolte, und Sie in eine par stunden mehr als die vorigen Commissarien in einem gantzen Jahr gethan und aussrichten würden, beym wiederigen so wolte er woll gelegenheit nehmen, den helfften wegk zu Jhm nacher Hamburg zu kommen, gestaldten er dan in unterschiedtlichen an Mich sowoll als meinen Præsidenten dan und wan abgelassenen schreiben nichtes als alles gutes versprochen, also das Jch Mich über solche von Jhr K. M. und gedachten ReichsCantzler herrührende gute promessen recht innerlich erfreuet, und nichtes mehr verlanget, als das die zeit kommen möchte, das solche erfüllet, und die mit Jhr. K. M. habende weitleuffi[g]keiten einmahl vor allemahle auss dem wege gereumet werden möchten, massen es sich dan hiezu dem aussehen nach gar woll angeschickt, Den 13 Junij am sontage abent und also vor Jhr K. M. ankunfft kam Graff Antoni von Altenburg zu mir von Copenhagen brachte Mir von Jhr. K. M. einen gruss und versicherung das Jhr. K. M. verhoffeten bey dero überkunfft alle zwischen uns annoch streitige schwebende sachen einen solchen guten ausschlag gewinnen solten, wie er dan auch vom Reichscantzeler mir ebenfalls einen gruss nebenst guten promessen angebracht mit dem anhange, das der Reichs Cantzler Mich ersuchen liesse, Jch möchte an meinen Præsidenten schreiben, das er herüber keme, massen er Graff Antoni an Jhm selber die Commission hette, Jhn wan er alhie zu Gottorff wäre alles gutes zu versichern, und wan er etwan zu hamburg und also abwesend wehre diesen wegen zu Jm reissen, und Jhn anhero bringen solte, wie dan auch gedachter Graff ohn erachtet das mein Præsident auff den todt kranck, er auch selber deswegen an den Graffen geschrieben, und seine entschuldigung gehörigen ohrten zu machen gebeten, sich noch dieselbe nacht auffgemacht und in dieser intencion nacher hamburg gereisset, bey welcher gelegenheit Jch auff mehr erwehneten Graffen veranlassung auch des Königes und ReichsCantzlers begehren an meinen Præsidenten geschrieben, er möchte dan möglich herüber kommen, welches der gute alte Ehrlicher man umb diese vermeintliches gutes tempo nicht zuverabseumen, auff mein schreiben und des Graffen anhalten auch werckstellig zu machen sich resolviret, wan er nur umb wegen der hin und wieder liegenden völckern desto sichrer zu reissen mit einem Königlichen passe oder trompetter versehen werden möchte, gestaldten er dan auch deshalben an den ReichsCantzler geschrieben, wie solches nun geschen reisset der

Graff wieder auss hamburg, und kam des morgens frühe am mitwochen den 16 Junii wieder anhero, eben zu derselben zeit da mein Cammer-Juncker Alefeld von hadersleben wohin Jch Jhn dem Könige mich anzumelden entgegen gesandt, revertiret mit der antwort das Jhr K. M. meine visite sonders lieb sein würde, und meiner zu Flensburg erwarten wolten. Setzte mich also benebenst meinem Bruder Lb und Graff Antoni und einigen von meinen Cavalliren nacher gehaltene mittages malzeit auff und kamen den nachmittag umb 4 uhren nacher Flensburg, dar Jch recta zu Jhr K. M. so umb 2 uhren arriviret waren hinauff fuhr und Dieselbe beneventiret, Sie empfingen mich noch zimlich höfflich, nacher der abentmalzeit bahte Jch Jhr K M. Sie wolten mich wieder nacher hausse erlauben, weill Jhr K. M. Mir wolten die ehre thun und folgendes tages ein frustück vorlieb nehmen. Sie baten zwar Jch möchte die nacht bleiben, wurde aber entlich dimittiret, also das noch selben abend meine rückreise wieder antradt, und des anderen morgens umb 2 uhren frühe wieder nacher Gottorff ankam, welches den 17 Junij war, Denselben mittag nehmlich den Donnerstag als d. 17 Junij kamen Jhr K. M. umb 1 uhr zu Denwerck zu mir, weill Sie nicht wolten auff Gottorff kommen, und nahmen das frustück aldar vorlieb, auch Jhro Ministri, wie nun Jhr K. M. ehrsten waren abgestigen, so traten Sie zu Mir, und sagten das der Hr. Reichscantzeler hette Jhr berichtet, das Jch den tag vorhero mit Jhm auff unsere sachen hette geredet, auch gerne sehe, das Sie möchten zum ende gelangen, Sie verlangten nichtes mehr als eben dasselbe, wie Sie dan darauff den ReichsCantzler rieffen, der dan auch eben dasselbe contestiret, und saget darauff, das er hoffte, das der Alte Præsident Sich auch einfinden würde, dar Jch dan saget wan Jhn der liebe Gott nicht abhielte, er sich einstellen wurde, darauff antwortet er, Jhr K. M. wurden Jhm einen trumpetter mit einem passe senden, welches doch nicht nötig wehre gewesen, er hoffte es solte alles gut wehrden, darauff ginge der König zu taffell, bey der mallezeit fing greiffenfelt an ein glass zu nehmen, auff glücklichen Succes der tractaten, und bracht mir es, d[ar]auff Jch antwortet, Jch weiss nicht wem Jch es bringen soll, antwortet der Reichs Cantzler Jhr. M. thun es woll bescheit, darauff der König saget nun Ja die ist mir lieb, wie nun die malzeit geschen war, tratt der König zu mir und lies sich ein glass geben und pracht mir noch ein mahl auff guten Succes der traiten, und fragt mir der vetter kommt woll einmahl nacher Rensburg, Jch antwortet Jch wurde nicht unterlassen Jhr M. auffzuwarten, sagten Jhr. K. M. es wurde Jhr lieb sein, und hoffeten, das unsere sachen auch solten als dan woll abgethan werden, Hier auff nahmen sie abscheit, und setzten sich zu pferde, welchches [*sic!*] umb 4 oder 5 uhr wahre, und Jch begleitet Jhr M. bis ein firtel weges, dan der König selber saget, es ist zeit wir muss alhie abscheit nehmen, der vetter komme nur zu uns, antwortet Jch werde meine auffwartung nicht vergessen, dieses war der abscheit, Darauff ritte Jch nacher hausse welches umb donnerstage d. 17 Junij war. Den 18 Junij ist mein alter Præsident von hamburg abgereisset, und den 19 Junij durch rensburg gekommen und alsobaldt zum Reichscantzler abgestigen, dar Sie dan über 8 stunde mit einander die sachen zimlich hart haben debatiret, und entlich alles mit guter hoffenung in zimlichen

schlusse abgeredet haben, und also von einander gegangen und ein ander die handt haben darauff gegeben, also ist mein Præsident so kranck als er wahre, doch dieselbe stunde wieder weggereisset und denselben tag alhie des abens umb 9 uhr angelanget und den 21. Junii am montage auss allem was unter Jhnen passiret, und in was von terminis die sache stunde referiret, und also das Jch es erstens nicht hab glauben wollen, dar er mir dan versichert das es so gut als gethan war, und nur einige meine ministri dahin zu senden, und das übrige abthun könten, wan Jch wurde selber hin kommen, hett Hr. Griffenfelt versiohert, alles solte in eine halbe stunde gehoben sein, darauff Jch mich recht von hertzen erfreuet, und sante alsobalde den andern tag als nehmlich den 22. Junij meinen amptman von Gottorff hans Adolph von Buchwalt, und meinen vice Præsident Kielman und CammerRatt Cramer hin, um in Gottes nahmen den anfanck wegen des Lantages zumachen, und der anderen gravaminum halber mit den Königlichen weiter und ein versuch zu thun, wie nun meine Commissarien ein tag oder drey aldar gewesen waren, so schrieb der Reichscantzler an meinen Præsidenten, das er möchte, bey mir anregung thun, das Jch balde kommen möchte, dan Jhr. M. warteten meiner, dar auff Jch meinen Cammer Juncker osterhaussen den 24 Junij mit ein handtschreiben an Jhr M. wie auch an den Hr. Reichscantzler, das er Jhn möchte adresse machen, nacher Rensburg hingesandt, welche adresse er Jhm auch gemacht und befordert, ist denselben abendt wieder abgefertiget, da der König Jhm gesaget es wehre Jhm lieb er erwartet meiner, Jhn auch 2 mahl gefraget, ob der alte Præsident nicht mit keme, dar er dan geantwortet er wuste nicht anders, es soll mir lieb sein hatt der König geantwortet, und der ReichsCantzler hatt Jhn auch ein schreiben wieder mit gegeben, und ist dar auff des nachtes umb 10 uhr das sie sonsten nicht thun auss gelassen worden, kam die nacht zu mir und bracht mir die antwort, das es Jhr M. lieb sein solte wen Jch kommen wolte, also das Jch in Gottes nahmen den 25. Junij am freitage von Gottorff auffbrach und meine reisse nacher Rensburg vortsetzet, und kam des mittages aldar an dar Jch dan mit stücken beneventiret wurde, und Jhr K. M. mir noch zimlich freuntlich bege[g]neten, also blieb Jch denselben tag und wie auch die nacht, nacher der mittages mallezeit kamen meine leute, die Jch deputiret hatte, zu mir, und berichteten das es sich aldar in den ersten tag noch zimlich schlecht angelassen, aber den anderen tag etwas besser wehre gewesen, also das Jch einiger massen alteriret wurde, aber Jch verliesse mich doch noch auff die abrede von dem Hr ReichsCantzeler und mein Præsidenten, und die parole die sie einander hetten 2 mahl gegeben, den 26. Junij welches den sonnabent war kamen meine leute wieder vor der mittages mallezeit zu mir, referi[r]ten das es noch schlechter wie vorhin stunde, also das mir fast aller guter muht verschwandt, aber der Hr Reichscantzler hatt meinen præsidenten gebeten, das er mich möchte ersuchen in seinem nahmen, Jch solte mich nur nicht davon kehren, möchte nur Jhr. K. M. den gefahlen thun, diesen tag und nacht zu bleiben, er verhoffte das er mit meinem Præsidenten zum zwecke gelangen würde, nacher der mittages mallezeit, tradt Jch zu Jhr M. und begert das Jch möchte dimitiret werden, nacher hausse zu reissen, oder ob Jhr. M. befehlen das Jch Jhr noch lenger auff warten solte, gaben

Sie mir zur antwort, Jhr solte lieb sein wen Jch diese nacht noch bleiben wolte, das sie gerne sehen, das unsere beiden ministri noch eine conferance halten möchten, und verhoffeten das man dar wurde heraussor kommen, also resolvirete Jch mich, und bliebe die nacht in guter hoffenung das alles zum besten gelangen solte, Darauff ging der König in seine Cammer, und Prince Georg und Jch wie auch Graff Antoni und gosche von Buchwalt und andere Cavalier blieben stehen, so nahmen wir würffel und spieleten bis 3 uhr war, so saget Prince Georg Jch halte auff, also gingen wir von einander, und Jch ging auch in meine Cammer, welches 3 uhr war, aber Jch mercket das des Königes gesichte nicht also war wie er beim spielle auss und in ginge, aber kam doch noch und setzet mir einen satze, im spielle, aber es wahre nicht wie vorher war gewesen, Jch dachte aber nicht so arge, als das Jch leider hören musste, das alles wolte zu wasser werden, und wie in meiner Cammer kam selber sahe das etwa nacher 3 uhr die thore versp[er]ret wurden und keiner auss noch ein kommen konte, also das Jch woll sahe das etwas pregna[n]tes vorsein muste, aber nicht das man mir ein so schlechtes tra[c]tement geben wolte, und so schlechte mit mir umb zu springen gesonnen, als nehmlich folget,

Dieses finge den 26. Junij am sonnabent abent um 7 uhr, da dan der ober Marschall winterfelt den Marschal Bulau sendet, und liess durch meinen Cammer Juncker osterhaussen mir sagen, Jhr. M. hetten ein wenig zu thun im rath und wollten alleine speissen, ob Jch wolte alleine speissen, das war am sonnabent abent, und wehm Jch wolte bey mir haben, so mercket Jch woll was die glocke geschlagen hette, lies mich nichtes mercken, und batt ob der Amptman hinrich Blume von Rensburg möchte mit mir speissen, aber es konte nicht sein, also hielte ich mahlezeit mit Marschall Bulau und Min: Paul Rantzaw, und einen jungen Molcke der vorschnit und meine leute, Den 27 Junij am sontage so liesse der Marschal fragen, ob Jch in die predigt kommen wolte, der König und der Prince wurden in Jhr M. Cammer bleiben, es wehre ein stuhle gesetzet bey der thür amsahle dar kunte Ich die predigt hören, Jch lies mich entschuldigen das Jch noch nicht angezogen wehre, es war aber meine gelegenheit nicht bey die Canaille zu sitzen, also blieb Jch in der Cammer, den mittag dachte Jch, Jch wurde zu taffell geholet werden, se wurde ohn angemeldet in mein cammer wieder gedecket, und blieb den gantzen tag alleine, als nur meine leute wahren bey mir, das weret biss den 28 Junij, also das Jch woll mercket wie es gemeinet war, und leider erfahren muste, wie folget, das also meine gute intenciones, und was man mir versprochen hatte zu wasser wurden, und muste leider Gottes schlechte tractement vor die gute parole ersehen, indem keiner von den Königlichen Ministris oder bedienten zu mir kam, und kurtz Jch von allen leuten in so weit verlassen zu sein schiene, Den 29 Junij am dienstage, sante Jch zu dem ober Marschal winterfelt und liess Jhn bitten er möchte mich ein mahle zusprechen, also kam er den nachmittag, dar Jch Jhn dan ersuchte, er möchte mein Freundt vetterliche recommandation und grüsse bey Jhr. M. anbringen, das Jch sehe Jhr M. verenderliches gesichte gegen mir, und wehre Jhr M. auch nur beschwerlich, also das Jch bete Jhr M. möchten mir meine dimission geben, und mich zu den meinigen ziehen lassen, welches der ober Marschall auch verrichtet, und denselben nachmittag

umb 4 uhr wieder zu mir kam und mir leider die schlechte antwort von seinem Könige bracht, Jhr K. M. liesen mich wieder Freundtvetterlich grüssen, und wurden mir meine rückreise nicht verhindern, Jch möchte nur eine solche resolucion in den passibus welche Sie meinen Ministris durch die Jhrigen proponiren lassen, gegeben die zureichend weren, Er nennet solche passus nur kleine bagatelles, und die sie meineten resonabel sein wurden, Jch hette mich balde darauff zu resolviren, das Jhr M. ein vergnügen und Jch dardurch meine rückreisse selber nicht verhindert, im fall dieses nicht geschehe, das Jhr M. nicht zu andern resolution schreiten musten, das Sie nicht gerne zu kemen, welches den 29 Junij war, Jch antwortet darauff das vielleicht der Hr. ober Marschal durch veranlassung Jhr. K. M. mit mir schertzete, antwortet er hette dieses auff befehl Jhr. M. müssen thun, antwortet Jch wehre ein freyer Reichs Fürst und hoffet man würde mich damit verschonen, darauff nam er abscheit, Denselben abent muste Jch leider hören, das man meine residence Gottorff hette berennet, und die helffte guarnison so woll zu fusse als die zu pferde, so ausserhalben des schlosses lagen im arrest genohmen, wie auch meinen anderen civilen officieren angesagt auss ihren heussern zugehen, also auch den andern dag [*sic!*] in rensburg die Jch von meiner garde bey mir hette auch worden in arest genohmmen, und der corperal dabey den Jch hatt mit genohmen in meiner gegen wart dar Jch im fenster lag, muste sehen das Jhm der degen wurde abgeforde[r]t, also das Jch es soweit mich gedulden muste, und erwartet entlich was darauss werden wurde, und wurden auch alle abent meine türe fest zugebom(met?), Darauff dan den 30 Juni am mitwochen die Königliche Ministri mit Jhrer sprache nochmals heraus brachen, als nemlich man solte Jhnen tonnig [1]) und Gottorff und die holmer schantze mit aller attollerie garnison über lassen, Jhnen meine völcker unter Jhro milice geben, und die Jhrigen wieder in meine Vestung einnehmen, Diese dispute wert leider Gottes biss den 2 Julij dar Jch darauff demutlich saget das Jch dieses nicht thun kunte, mich aber erbott, das wen man einige böse impressiones von mir hette, Jch Jhnen himit die zu benehmen, so möchten Jhr M. so viell garnison mit ein legen als Jch darin hette, oder die garnison die Jch darin hette, solte Jhr M. zu gleich mit schweren, aber es hülffe nichtes, sondern santen mir ein schreiben, das Jch abschreiben solte an meinen Commendanten, das er solte die vestung übergeben, welches Jch aber nicht thun wolte, setzet mich darauff nieder, und schrieb ein handt brifflein an Jhr M. und batt das Jhr M. möchten die an mir habende impressiones faren lassen, und was Jch mich erboten hette acceptiren, als das weil Jch sehe das Sie tönnig begerten, Jch entlich muste es Jhr so weit überlassen, aber bette mich vor her ersten zu erlauben, (wieder?) zureisen, dasselbe wolt mich nicht zugelassen werden. Aber Jch muste leider Commissarien benennen, als mein Stalmeister güntratt und meinen Maior otte Rantzaw, (vorm ort?) [2]), sie den Commendanten vermelden das er die Vestung über-

---

[1]) tonnig ɔ: Tönning.
[2]) Her findes *over* Linien nogle Ord med latinske Bogstaver, hvis Mening vi ikke kunne gætte. De se ud som: *Cris cone disi Crim* (eller: *lois conadiri Crum* eller noget lignende).

geben solte, darauff zogen sie den 3 Julij hin aber schrieben wieder zurücke, das er sich dar in weigert, dar an er sehr woll gethan, darauff wurt alles noch erger und wurt gar hart gesprochen, also das Jch gezwungen wurde CammerRath Crammer dahin zu senden, mit ein schreiben an Commendanten, und Jhn ansagen lassen er solte es übergeben, welches den 4 Julij war des morgens umb 6 uhr geschahe, Jch. hielte an man möchte mir schrifftliche versicherung geben, wie sie mir es hetten versprochen nacher dieser bösen zeit es alles also wieder zu restituiren wie sie es bekemen, aber es kunte nicht sein, wurde also geantwortet des Königes parole wehre mehr alls alle schrifftliche versicherung, das war leider das tractement, Alls nun alles übergeben war so zwunge man alleleute, zuschweren, und sante sie nacher der Graffschaft oldenburg, darauff sie alles in possession ein nahmen, Jch batt nun mir die garnison auff Gottorff zu lassen, aber es kunte nicht sein, Den 4 Julij wie alles über war, so lies Jch den Reichscantzeler zumir bitten, wie er auch kam, darin Jch Jhm so vielle in eille geschen konte, remonstriret, das mir vor ehrst leit thette, das man übell impressiones von mir hette genohmmen, da Jch doch in allem was mir importiret wurde, mich unschuldig wuste, wie Jch dan hette hören mussen, das 1 von mir und meiner Gem Lb[1]) so schimfflich geredet, als wen Jch Sie rude tractiret mit Degen und Füsse geschlagen, und gestossen, und gesaget gehe nun hin und klage es deinem Bruder, welches mich von hertzen schmertzt, Zum 2 das Jch hette übell vom Jhr M Person geredet, zum 3. das Jch mit Schweden hette eine alliance gegen Denmarck gemachet, zum 4 das Jch hette die holsteinischen Stende gegen dem Könige auffgewiegelt, und 5 das Jch vor hamburg in Schweden hette gesprochen und geholffen das eine Alliance mit Schweden und mir Contra Denmarcken geschlossen worden, also riffe Jch unsern Erlöser der ein richter alles unser thun und lassen ist zum zeugen, das dieses alles Falsche wehre, den was dem 1 punte anlanget so [were?] mir das hertzlich leit das was Jch über alles estimirte man mit mir soliderlieh da mit verfuhre, welches dan nimmer mer konte wargemachet werden, und falsch wehre, und könten nur meine Gem Lb welche in copenhagen wehre bey Jhrer Fraw Mutter fragen lassen, ob Jch dieselbe iemahls dergestaldt, tractiret, (gestalten?) dan auch das was der ander punte, das von dem Könige übell soll geredet haben ein pure aufflage wehre, betreffent den 3 punt wegen der mit der Crone Schweden gemachten alliance, wehre nichtes preiudici[r]liges darin gegen Denmarck, sondern nur bloss zu defension meines hausses angesehen, was den 4 punt anlanget solte mir kein ehrlicher mensch nach sagen, das Jch solte die stende von Jhro schuldigen devotion gegen dem Könige abhalten, und hette nur beim vorgewesenen Lantatge [*sic!*] als dieses Jahr Regierender Hr. gesprochen, und die unmöglichkeit solche grosse Summa, wie vom Könige begert worden auffzubringen remonstriret, was den 5 punte anbetrifft, so hette Jch zwar vor hamburg in Schweden gesprochen, aber nichtes was Jhr M noch meine intresse touchiret vorgeben, sonder Jhro eigen nutzen halber, als Jhro gravamina im Bremschen anlanget, selbe zu erörtern ge-

[1]) „Gem Lb" betyder Gemahlin lieben, lige som „Bruder Lb" (Side 12) betyder lieben Bruder.

beten, welches sie auch erhalten, das ander was daselbsten vorgegangen wäre mir nicht wissent.

Was nun die beiden ersten punten betrifft, glaubet der ReichsCantzeller selber nicht, das solches geschen, man hette es aber dem Könige so hart vorgebracht, das er kaum darvon abweichen wolte, was den 3 punt anlanget, so hette man kein Foedus ohne mit wissen seines Königes, der alle mahle mir hette meine versicherung gegeben, nacher sollen ratione den 4 passus, hette man sich nicht alzusehr den stenden annehmen sollen, dan Jch selber dabey intressiret wehre, wie dan auch letzlich wegen hamburg als unterthanen man zu vielle gethan, man hette sich nicht in Jhren als unterthanen sachen mischen sollen, weill man überdem dabey intresse gehabet hette, und was sollche sache nun wehre[?], Jch lies dieses durch meine ministros gar weitleuffig belegen, und meine unschult dadurch manifestiren, Darauf batte Jch den Reichscantzler er möchte meine recommendation bey Ihr. K. M. machen, und helffen, das weill Jhr M. nun meiner person und alles woll versichert wehren, Sie mich nun wieder frey lassen, und zu den meinen wieder zu ziehen vergönnen wolten, und blieb also den tag soweit dabey, und versichert mich aber dabey, das Jhr. M. weiter keine pretention wurden machen, noch auff mich und meine untherthanen, sonder mich alles in ruhigen stande lassen. Den das sie dieses hetten gethan hetten Sie müssen thun, weill sie Jhro alliyirten zu hülffe schicken musten, also musten sie sich des rückens versichert wissen, also wert dieses vom 26 Junij bis den 5 Julij, montages, also muste Jch solange als verlassen wehren von allen leuten alleine sein, und kam auch kein mensche zu mir als meine eigene leute, und sprach mich von den Königlichen keiner zu mir.

Den 4 Julij sendeten Jhr M. dero Stalmeister haxthaussen die nacht nacher Gottorff mit ein handt brieflein zu meinem Bruder Lb. und Jhn ersuchen das er den andern tag nehmlich den 5 Julij mochte nacher rensburg kommen, da dan mein Bruder Lb. denselben tag wehre kommen, wenn Ihn nicht ein catare hette daran gehindert, also das er Sich excusiret das er den selben tag Jhr. M. nicht konte auffwarten, er wolte doch sich befleissigen den andern tag als den 6 Julij Jhr M. auffzuwarten, wie nun der 5 Julij kam verlanget Jch recht von hertzen was man dan entlich weiter mit mir anfangen wolte, also das Jch in rechter betrübniss war, so kamen Jhr. M. nebenst princ Georg und der Hr. Reichscantzeler den mitag umb 11 uhr zu mir in der cammer, und der König embrassiret mich und that grosse promessen, das Jch dieses alles hette gethan, und versichert mich aller freuntschafft, und nahm mich auch mit sich nacher seine cammer und war zimlich freuntlich, speisseten zusammen, und musste nacher der malzeit einen halben rausche drincken, zu dancksagung, und wieder meinen willen, den Jch dan nacher der malzeit meinen abscheit nehmen wolten, sagt Jh M. Jch möchte die nacht noch bleiben, und blieb auch deswegen, weill mein Bruder Lb. den mittage, als den 6 Julij dar kommen wolte, wie er auch den 6 kam, vor der mittages mallezeit, nacher der malzeit nahmen wir unter die glesser die herumb gingen abscheit, und setzten unsere reisse fort wieder nacher hausse, dar wir dan mit stücken wieder begleitet wurden, aber der König befohle das meine Ministri solten alda noch bleiben, das die andern sachen die noch übrig wehren follenkum-

lich mögten in gute wege gebracht werden, welches solte heissen auff besser verstentniss und vertrauen, und dabey eine neue und bestendige union, darauff kam Jch den abent nacher Gottorff, da mir leider vor ehrst meine leute bege[g]neten, die sie zimlich rude und zwar als prisoniers de guere tracti[r]ten, also das Jch dieses vor ehrst mit betrübniss ansehen muste, zum andern meine Residentze mit Königlich volcke besetzt und alles in elendem zustande so gar auch das nichtes verschonet, sondern alles mit ungewohnlicher einquatirung beleget worden, meine ministri habe Jch aber mocht 10 tage nach lassen, und in den 10 tagen als nehmlich drey oder vier tage nach meiner ankunft auff Gottorff, kamen einige auss Jhrer mittell zurücke, und taten mich relacion, als hans Adolff von Buchwalt amptman von Gottorff, hans hinrich Kiellman amptman von Kielle, und der VicePræsiden Kiellman und der Cammer-Ratt Crammer, berichteten, wie das im achta aller angewanten remonstrirung alhie nicht weiter zu gedencken und da sie einen gar resonablen auffsatz zu auffhebung aller gravaminum übergeben, alles plat abgeschlagen und Jhr. M. begehren were das bey sich habende original von mir vollenzogen werden solte, was sie anginge thatt es Jhnen von hertzen leit das sie diese bohtschafft bringen mussten, und in dieser negotiation so unglücklich gewesen, an Jhro sorgfalt hett es nicht ermangelt, Jch würde indessen dieses werck als höchst wichtig bey mir reifflich überlegen, und sie mit einer resolucion wieder abfertigen, zumahlen Jnen nur wenig stunden auszubleiben erlaubet, der König reissfertig, und dieses sein proiect ohn einiger wiederrede, und befor er weck zoge annoch vollenzogen haben wolte, wie dan solche rede heraussen gefallen wor auss nicht alleine wan solches proiect von mir nicht solte beliebet werden, genugsamb zu schlissen, und auch woll frey herausser sagten, das unter dem schein des Fürstenthumb Sleswig ein Lehn von Dennmarck, sie mir nicht alleine solches einziehen, sonder auch wegen meines theils in Holsteinischen etwas wiedriges am Keiserlichen hoffe ausswircken wolten, wie Jch dan selber auss wiene davon nachricht gehabet, das wen man von Königliger seite wurde anhalten umb mein anteil holstein, man es Jhm nicht abschlagen wurde, ob Jch mich hir innen zwar gar nicht finden können, sondern lieber alles über mich gehen lassen wollen, so habe ic dennoch in betrachtung das von Jhren leuten durchgehens umbringet, ia selber auff meinem schlosse durch frembde guarnison bewachtet und gleichsamb annoch gefangen gehalten, und dabey auch noch bedacht das Jch mich bey landt und leute noch conserviret behielte, in einen sauren apffell gebissen und diese unglücksehlige tractaten vollenziehen müssen, durch welche mir zu leider wieder meinen willen, auff dem was mir beim letzten Nordischen Frieden, benamlich die Souverenite das Ampt Swabsted nebenst dem hiesigen thum und die helffte des capittels zu satisfaction eingereumet worden, die unstreitige mitregierung in diesen Fürstenthümern, die halbe pereception der von den Stenden einkommenden collecten und andere mere regalia entsagen worden, dieses ist der wahrhafftige verlauff, dasienige so zu Rensburg bey meiner abgelegeten visite, und hernachmahlen passiret der unerhörten exactionen so von meinen unterthanen indessen genohmen worden und wor mit dieselbe bis dato annoch graviret werden,

welches dem Allerhöchsten Gott alles ambesten bekant ist, und auff diese meine eigene auffgesetzte handt und relacion in kurtzem kan sicherlich geglaubet werden, und auch versichert sein das kein zusatze dabey ist, um der Allerhöchste woll unsser helffer sein.

Anno 1676 den 11 Marts haben die dehnischen meine Vestung tonig zu rasiren und die attolleri und zeugheusser wie auch ammunition wegzuführen; ist dieses wessen noch geblieben und die besetzung auff Gottorff noch gewesen, mit mein hoffe verdruckt, also nahme Ich mich eine snelle reisse vor nacher eiligen [?] zu mein Bruder Lb. zu ziehen welches den 15 Marts tate, wie Jch dan durch Kiele kam und wolte nacher Eitin, kamen mir 2 reiter wieder nacher, der eine zu pferde, der ander zu fusse, und fragten wo Jch her keme, und hin wolte, da Jch dan saget hir von kile und reitte nacher eitin, und merckte [?] Jch um rath und sage das da Jch solange nachricht von hette, das es war wehre, liesse mich nichtes angehn, und blieb den mitwochen abent wie auch den freitage bis zu abent, welches den 17 Martj war, und fuhre mit mein Bruder Lb. nacher stendorff, und wie wir wieder zurücke kamen, so kam des Amptmans verwalter, und berichtet das der Amptman Kiellman von den denischen gefencklich wehre weggeholet, und der Alte president und Vicepresident und Marschal Kilman den 17 [?] am donnerstage [sic!] waren von meiner residentze Gottorff gefencklich abgeholet worden, so machte ich mich den selben abent als den selben abent umb 6 uhr auff, und ritte die nacht durch biss des morgens umb 7 uhr in hamburg ankam, welches den 18 Marti war, umb meine freiheit zu salfiren, den was den dienern geschiet kan den Hrn auch geschen, den montage darnacher als den 20 Martj kam mein amptman hanss Adolff von buchwalt und bracht mir ein schreiben vom Könige in Denmark, das der generahle Arnstorff Jhn gethan hette mir einzuliefern, welches Jch auch auffbrach und also balde sahe, das es auff mein person auch möchte angesehen gewesen sein, da dar in diesse worte stunden Jch solte mich catigoris erklehren, ob Jch die trachten die mir abgezwungen sint halten wolte, oder nicht, darauff Jch dan mein Gott dancktte das Jch alhie wehre, soweit ist es blieben die 8 tage.

Nachgehents hat man auff viele art undt weise gesuchet mich wieder nach meiner Residence zu locken, gestalt man dan baldt den geheimbten Raht Gosig von Buchwaldt, baldt den Amptman Sehstede aus Dennemarck mit brieffen zu mir gesandt, undt promessen undt drohungen zugleich unter einander meliret, Wie aber dieses nichtes bey mir verfangen wolte, da Jch durch schaden klug gemachet worden war, Erhub Sich die Königl. Fr. Mutter selber von Copenhagen nach Gottorff, in meinung Jch wurde ihr da die visite geben, Meine Ohren stunden aber nicht dahin, Setzte ihren weg darauff nach Itzehoe undt folgents nach Altonae weiter fort, woselbsten der Hertzog von Hannover sich auch einfandt in willens mich aus Hamburg zu gehen zu persuadiren, undt mir einige erträgliche, wie Sie meinten, u. sagten, conditiones zum vergleich fürzutragen, gestalt dan zu dem Ende hertzog Ehrenst Günther Lb., auch verschiedene Cavalliers, zu mir abgesandt wurden. Jch hette mich nicht einbesondern vielmahl verbrandt, kunte dannenhero mich nicht zu solcher visite resolviren, Wie Jch aber hörete, das Jhr

Maytt. wieder zurücke reisen wolten, undt damit Sie sich nicht über mir zu beschweren hette, ritte Jch nebenst meinen Cavallieren des morgens früh zum Thor hinaus, hatte auch das glück das ich Sie ein wenig von Altonae auff dem wege rencontrirte, Jch stieg so fort vom pferde, erwies Ihr alle mügliche civilitet, undt brachten woll eine viertheil Stunde mit solcher unterredung zu, Als Jhr Maytt aber mich auff solche discoursen, welche unter dem blossen himmel, undt aus dem steigreiff nicht könten debattiret werden, führen wolte, machte Jch der Sache ein ende, recommendirte mich auff das allerbeste, undt ritte mit meinem Comitat zur Stadt wieder hin, woselbsten Jch bis anhero, wieder meinen willen, subsistiren und hoff halten müssen, Was noch ferner weit hirauf kegen mir u. meinem Hause fürgenommen werden wirdt, ist dem groszen gott allein bekandt, Der wirdt meine gerechte Sache ansehn, undt mir nach seinem gnädigsten willen wieder helffen, Dieses ist meine Relation, welche Jch mit eigner handt auffgesetzet, welcher man sichern glauben beylegen kan, sintemahl es alles auff solche weise geschehen undt der geringste zusatz nicht dazu kommen ist. Der höchste gott wolle unser aller helffer sein.

Rendesburgischer Vertrag zwischen Jhr. Königl. Mayt. Christiano Quinto p. und Hertzog Christian Albrecht zu Gottorff p.

de a° 1675 d. 10. Julij.

Wir, von Gottes gnaden, Christian Albrecht, Erbe zu Norwegen, postulirter Coadjutor des Stiffts Lübeck, Hertzog zu Schlesswig, Hollstein, Stormarn, unnd der Dithmarschen, Graff zu Oldenburg, und Dellmenhorst, Thun kundt hiemit, Nachdeme eine zeither zwischen dem Durchleuchtigsten, Grossmächtigsten Fürsten, Herrn Christian dem Fünfften, König zu Dennemarck, Norwegen, der Wenden, und Gothen, Hertzogen zu Schlesswig, Hollstein, Stormarn, und der Ditmarschen, Grafen zu Oldenburg, und Dellmenhorst und Uns sich verschiedene Irrungen, und Missverstände erhaben, und angesponnen, welche leicht, wann denselben nicht in Zeiten wäre gesteüret worden, zu schädlicher weiterung aussschlagen können und dannenhero Jhr: Königl. Maytt: Wir in Dero Stadt Renssburg Freünd Vetter- und Schwägerlich besuchet, umb solche entstandene misshelligkeiten durch gütliche mittel und wege abzuthun, und beyzulegen, und dieser Fürstenthümber und Landen wollfarth und flor zuversichern, Jhr: Königl. Maytt: auch Jhro solche heilsahme intention Freund Vetter- und Schwägerlich gefallen lassen, und solchem nach die Hoch- und Wollgebohrne, Herr Peter, Graff zu Griffenfeldt, und Tönszberg, Herr zu Sambsöe, Brattingsburg, und Wiessburg, Ritter, Jhr: Königl. Maytt: ReichssCantzler, und Geheimer Rath, Præsident im Collegio Status und der Cantzley, so dann Herr Friederich von Ahlefeldt, Graff zu Langelandt, und Rixingen, Freyherr zu Möerssburg, Erbherr zu Sehegarden, Grawenstein, und in der Wildnüs, Ritter, Jhr: Königl. Maytt: Geheimer-Estats- und Land Rath, Stadthalter in den Fürstenthümen Schlesswig Hollstein, Gouverneur und Ambtman zu Steinburg, und in Dithmarschen, allergnädigst committiret, umb mit Unsern auch hierzu ver-

ordneten respectivè Regierungs-Præsidenten, Landt- Geheimen- und Cammer Räthen, HoffCantzlern, VicePræsidenten, Ambtleüten zu Trittaw, Reinbeck, Kiehl, Bordessholm, Gottorff, Tondern und Moorkirchen, und Lieben Getrewen, Den Wollwürdigen, WollEdlen, Hern Johan Adolph Kielman von Kielmanszegk, auff Satrupholm, Obdorff, und Bundsbüll, Thumb Probsten Unserer Kirchen zu Hamburg, Hrn Hansz Hinrich Kielman von Kielmanszegk, auff Qvarrenbeck, Marutendorff, und Cronsshagen, Probsten des Closters St. Johannis für Schlesswig, Hansz Adolph von Buchwaldt, auff Borstell und Grabaw, Hansz von Thienen, auff Wallstorff, und Borghorst, Friederich Christian Kielman von Kielmanszegk, auff Kohövet, und Andreas Cramer, auff Hoyersworth, zusammen zutretten, die sache reifflich zuüberlegen, und darinnen einen gewissen schluss zutreffen, welcher dann nach gehaltenen verschiedenen conferentien in folgende Articul verfasset, und auff ratification unterschrieben;

Kundt vnd Zuwissen seye hiemit Männiglichen, Nachdemmahlen zwischen dem Reich Dennemarck, und den Fürstenthümbern Schlesswig Hollstein, zu deren sicherheit und wollstandt gewisse Uniones und zusammensetzungen von alters her auffgerichtet worden, die man offtmals beiderseits renoviret, und nach gelegenheit der zeiten vermehret, und verendert, Und dann der Durchleüchtigster, Grossmächtigster Fürst und Herr, Herr Christian der Fünffte, König zu Dennemarck, Norwegen, der Wenden, und Gothen, Hertzog zu Schlesswig, Hollstein, Stormarn, und der Dithmarschen, Graff zu Oldenburg und Dellmenhorst, wie auch der Hochwürdigster, Durchleüchtigster Fürst und Herr, Herr Christian Albrecht, Erbe zu Norwegen, postulirter Coadjutor des Stiffts Lübeck, Hertzog zu Schlesswig, Hollstein, Stormarn, und der Dithmarschen, Graff zu Oldenburg und Dellmenhorst, dafür gehalten, dass bey gegenwärtigen, schwürigen, und gantz gefährlichen leüffen, eine hohe nothwendigkeit wäre, solche Uniones nach dem löblichen Exempel Ihrer Königl. und Fürstl. Vorfahren gleichfals unter sich zuernewren, und nach jetzigem Zustande und Beschaffenheit des gemeinen Wesens, und Dero Reichen und Landen einzurichten, dass demnach solcher heilsahmen entschliessung zufolge, Sie in hiesiger Stadt Rendessburg dero hierzu verordnete Commissarien, als auff seiten Ihrer Königl. Maytt: die Hoch- und Wollgebohrne, Herr Peter, Graff zu Griffenfeldt, und Tönszberg, Herr zu Sambsöe, Brattingsburg und Wiessburg, Ritter, Ihrer Königl. Maytt: ReichssCantzler, und Geheimer Rath, Præsident im Collegio Status, und der Cantzley, so dann Herr Friederich von Ahlefeldt, Graff zu Langelandt und Rixingen, Freyherr auff Möerssburg, Erbherr zu Sehegarden, Grawenstein, und in der Wildnüs, Ritter, Ihrer Königl. Maytt: Geheimer-Estats- und Land Rath, Stadthalter in den Fürstenthümen Schlesswig Hollstein, Gouverneur und Ambtman zu Steinburg, und in Dithmarschen, und auff Ihrer Fürstl. Durchl. seiten, die respective WollEhrwürdige, HochEdelgebohrne, und HochEdler Herren, Johan Adolph Kielman von Kielmanszegk, auff Satrupholm, Obdorff, und Bundsbüll, ThumbProbst in Hamburg, Ihrer Fürstl. Durchl. Geheimer Rath, Regierungs- und Cammer Præsident, auch Ambtman zu Reinbeck, und Trittaw, Hansz Hinrich Kielman von Kielmanszeck, auff Qvarrenbegk, Marutendorff, und

Cronsshagen, Probsten des Adelichen Jungfrawen Closters St. Johannis für Schlesswig, Ihrer Fürstl. Duchl. Land Rath und Ambtman zum Kiehl und Bordessholm, Hansz Adolph von Buchwaldt, auff Borstell und Tröyeburg, Ihrer Fürstl. Durchl. Land Rath und Ambtman zu Gottorff, Hansz von Thienen, auff Wahlstorff, und Burghorst, Ihrer Fürstl. Durchl. Land Rath und Ambtman zu Tondern, Friederich Christian Kielman von Kielmanszegk, auff Kohövet, Thumb Herr der Stiffts Kirchen zu Lübeck, Ihrer Fürstl. Durchl. Geheimer- auch Cammer Rath, und VicePræsident, wie auch Land Rath und Ambtman zu Moorkirchen, und Andreas Cramer auff Hoyersworth, Ihrer Fürstl. Durchl. Geheimer- und Cammer Rath zusammen tretten lassen, welche sich folgender Articulen unter einander vereinbahret, und verglichen.

1.

Gleich wie Ihr Königl. Maytt: und Ihr Fürstl. Durchl. die Hertzogthümber Schlesswig Hollstein, und deren incorporirte Lande gesambter Handt, und in einer unzertheilten Regierung beherrschen, Also wollen Sie auch denen vorhin errichteten Unionen gemäss beiderseits sich eüsserst angelegen seyn lassen, und alle Ihre consilia einmüthig dahin richten, damit derselben Flor, wollstand, und sicherheit befordert, hingegen alles unheil, schaden, und gefahr davon abgewendet werden möge.

2.

Und solchem nach so öffters die noth erfordert, und den Fürstenthümbern einige gefahr anscheinen, und bevorstehen solte, mit aller Ihrer macht, kräfften, unnd eüssersten vermögen derselben gesambter Handt, und communibus consilijs und viribus begegnen, so lange die gefahr währen wirdt, für einen Mann stehen, und da es zu thätligkeit kommen solte, mit dem Feind keinen stillstandt von Waffen, Frieden, noch sonst einigen Vertrag eingehen, ehe und bevor Er den zugefügten schaden erstattet, und gepührende satisfaction und sicherheit verschaffet.

3.

Gleich nun Ihr: Königl. Maytt: solchergestalt Ihr: Fürstl. Durchl. und Dero Antheil der Fürstenthümer wieder alle gefahr völlig garantiren, Also versprechen auch Dieselbe hinwiederumb, dass so offt Ihr Königl. Maytt: zur defension der Fürstenthümer, und deren incorporirten Landen, aus dero Reichen einige Völcker herüber zubringen veruhrsachet werden, oder auch sonsten mit einem, oder dem andern frembden Potentaten und Estat, wer der auch seyn möchte, niemand aussgeschlossen, in krieg gerathen möchten, Sie besagten Königl. Völckern durch Ihre Ämbter und Städte, wie Ihr Königl. Maytt: als mit Ihr: Fürstl. Durchl. in einer unzertheilten Regierung begriffen, darzu ohne dass befugt seyn, allemahl nicht allein den freyen durchzug, sondern auch Musterplätze, Stillager, Quartier, und dergleichen verstatten, auch sonsten mit aller müglichen assistenz an hand gehen wollen.

4.

Weiln auch Ihr: Königl. Maytt: bey gegenwertigen schwürigen Zeit- und Leüffen unumbgänglich verursachet worden, von Ihr: Fürstl. Durchl. zubegehren, dass deroselben zu mehrer sicherheit vergönnet werden möchte, dero Vestungen Gottorff und Tönningen sambt Stapelholmer Schantz mit Dero Königl. Völckern zubesetzen, solches auch Derosolben von Ihr: Fürstl. Durchl. gutwillig zugestanden, unter der gewissen vermuthung, dass Ihr: Königl. Maytt: Ihr dieselbe, wann die jetzige troublen auffhören werden, und der Friede wiedergebracht seyn, wieder abtretten werden. Und aber Ihr Fürstl. Durchl. gewisse Foedera geschlossen, worinnen ein und andere sachen enthalten, die Ihr: Königl. Maytt: billig grosses nachdencken verursachen, So ist beiderseits beliebet, und für gut befunden worden, damit Ihr: Königl. Maytt: hinkünfftig Ihr: Fürstl. Durchl. intention jederzeit desto mehr versichert seyn, und alles so Ihr: Königl. Maytt: zu einigem misstrawen uhrsach geben könte, aus dem weg geleget werden möge, dass Ihr Fürstl. Durchl. nicht allein nach diesem ohne Ihr: Königl. Maytt: communication und einwilligung mit frembden Potentaten und Stäten keine Bündnüs weiter eingehen, sondern auch der jenigen, so bereits auffgerichtet seyn möchten, zu Ihr: Königl. Maytt: præjudiz und nachtheil sich nimmer mehr bedienen wollen.

5.

Damit auch die nach gelegenheit der zeiten und proportion der anscheinenden gefahr zu beschirmung der Fürstenthümber, und deren incorporirten Landen nötige Vestungen und Gvarnisonen gebührend unterhalten, und versehen, auch die Stände desto weniger graviret werden mögen, So ist einmüthig beliebet worden, dass die Contributiones hinkünfftig allemahl in die gemeine Cassam wiederumb gebracht, und daraus zu keinem andern als vorbesagtem gebrauch angewendet werden sollen.

6.

Weiln aber Ihr: Königl. Maytt: bisshero mit denen eingebrachten Contributionen bey weiten nicht zukommen können, sondern zu verpflegung Ihrer defensions Völcker in den Fürstenthümbern aus dero eigenen intraden ein grosses herschiessen müssen, hingegen Ihr Fürstl. Dchl. von denen Ihr zugekommenen Contributionen ein ansehnliches in Dero Cammer gezogen, und zu Ihren particulier-angelegenheiten angewandt, wofür Ihr: Königl. Maytt: billig satisfaction gebühret, So cediren und überlassen Ihr Fürstl. Durchl. Deroselben loco Compensationis, und auff dass alles so viel müglich in vorigen stande und auff den fuess der vorigen Erbtheilungen, und was darinnen beiden Häusern zugeleget worden, gesetzet werde, das Ambt Schwabstede nebenst dem Antheil des Schlesswigschen ThumbCapittels, und der Cathedral Kirchen, so zugleich mit dem Ambt Schwabstede von der in Gott ruhenden Königl. Maytt: für diesem Ihr: Fürstl. Durchl. überlassen worden, zu einem ewigen Eigenthumb, mit allen deren pertinentien, Heb- und Abnutzungen,

Herrligkeiten, Hoheiten, und Regalien, allerdings wie Ihr solche damals abgetretten worden, und Sie dieselbe bishero selber gehabt und genossen.

7.

Was die Gräntz- und andere streittigkeiten zwischen dem Ambte Ripen, und dem Ambt Tondern betrifft, deren erörterung bishero in suspenso geblieben, soll denselben der billigkeit, und denen bey der letzt dessfals gehaltenen Commission von den Königl. Commissarien gethanen vorschlägen nach ihre völlige abhelffung gegeben werden, Dafern auch hinkünfftig entweder zwischen Ihr: Königl. Maytt: und Ihr: Fürstl. Durchl. selbsten, oder auch zwischen Dero beiderseits Unterthanen einige fernere Irrungen entstehen, und unter Ihr: Königl. Maytt: und Ihr: Fürstl. Durchl. selber nicht könten gehoben werden, sollen selbige durch die in den Unionen verabschiedete gütliche mittel und wege verglichen werden.

8.

Und demnach durch diese ernewrete Union unnd Vertrag von beiden theilen nichtes anders intentiret, und gesuchet wirdt, Als dass zwischen beiden Königl. und Fürstl. Heusern so hochnötiges vertrawen auff einen solchen beständigen und festen fuess zusetzen, damit solches ungekräncket zu ewigen zeiten beybehalten werden möge, Und aber die eine zeithero eingerissene novitäten und Veränderungen zu schädlicher diffidenz nicht wenig uhrsach gegeben, So ist ferner verglichen worden, damit alles so viel müglich wiederumb in vorigen standt und observanz gebracht, unnd darinnen erhalten werden möge, Dass Ihr: Fürstl. Durchl. und Dero Successores der durch die Rotschild- und Copenhagensche Friedens Tractaten erlangten Souverainität über das Hertzogthumb Schlesswig, dessen pertinentien, wie auch das Landt Fehmarn in totum zu ewigen zeiten, nicht anders als wäre Ihr dieselbe niemahlen eingereumet worden, begeben, Und hingegen so woll jetzt innerhalb Jahrsfrist, als ins künfftige allemahl, so offt der casus vel morte Domini vel Vasalli sich ernügen wirdt, die investitur über besagtes Hertzogthumb, Dessen pertinentien und das Landt Fehmarn, gleich vor diesem gebreuchlich gewesen, von den Königen zu Dennemarck gebührlich muthen, und empfangen sollen, Alles weitern inhalts der darüber abgefasseten, und von Ihr: Fürstl. Durchl. extradirenden renunciations-notull; Massen dann auch Ihr: Fürstl. Durchl. sich verpflichtet, dass von der in Gott ruhenden Königl. Maytt: und den damahligen Reichss Räthen erhaltenes Souverainitäts Diploma, als welches hiemit gäntzlich auffgehoben, und annulliret wirdt, wiederumb ausszuantworden, und Ihr: Königl. Maytt. einzuhändigen.

9.

Schliesslich soll diese Union und Vertrag, als eine Grundfeste der zwischen beiden Heusern ewigwehrenden vertrawligkeit und ein unaufflössliches bandt, wodurch Ihr: Königl. Maytt: und Ihr: Fürstl. Durchl. sambt Dero Königl. und Fürstl. Heusern zu beständigem Freund-Vetterlichem

gutem vernehmen, correspondenz unnd vertrawen unzertrenlich mit einander mehr und mehr vereiniget, und verbunden werden, immerwehrend bleiben, und subsistiren, von beiden theilen, und deren Successoren unverbrüchlich gehalten, und weder von dem einem, noch dem andern dawieder nun und nimmermehr etwas vorgenommen noch verhänget werden, auch sonsten was allhie nicht geendert, bey den alten Verträgen, und herkommen gelassen werden.

Uhrkundlich sind diese Unions- und Vertrags Articulen von Uns obernandten Königl. und Fürstl. darzu verordneten Commissarien eigenhändig untergeschrieben, unnd mit Unsern Insiegeln bekräfftiget.

So geschehen Rendessburg, d 10 Julij, A° 1675.

Griffenfeld. F. G. v. A. Langelandt u. Rixingen.
J. A. Kielman v. K. H. H. Kielman v. K. Hans Adolph von Bockwoldt.
Hans von Thienen. F. Chr. Kielman v. K.
Andre Cramer. mp.

Dass Wir solche Articulen, so wie sie hieroben inseriret, in allen Ihren puncten, clausulen, und inhaltungen approbiret, und für genemb gehalten, Thun auch solches hiemit, und in Crafft dieses für Uns und Unsere ErbSuccessores an der Regierung, approbiren und halten dieselbe für genemb, geloben und versprechen auch für Uns und Unsere ErbSuccessores an der Regierung, dieselbe unverbrüchlich zuhalten, nichtes darwieder fürzunehmen, noch zuverstatten, dass solches von andern geschehen möge, Alles bey Fürstl. wahren worten, und Glauben, Dessen zu uhrkundt haben Wir dieses eigenhändig unterschrieben, und mit Unserm Fürstl. Secret-Insiegel bedrucken lassen.

Geben auff Unser Residenz Gottorff, d 11 Julij, A° 1675.

Christian Albrecht.
Fried. Jäger I. D.

Wir Christan Albrecht von Gottes gnaden, Erbe zu Norwegen, postulirter Coadjutor des Stifftes Lübeck, Herzog zu Schlesswig, Hollstein, Stormarn und der Dithmarschen, Graff zu Oldenburg und Dellmenhorst, Thun kundt hiemit, Nachdehme Vns, Vermüge der Roetschild- und Copenhagenschen Friedens-Tractaten, unter andern auch, die Souverainitet unnd Supremum Dominium über das Herzogthumb Schlesswig und dessen pertinentien, wie auch das Landt Fehmarn, mittelst eines darüber auffgerichteten vnd Vns extradirten special Diplomatis, bewilligt und eingereümet worden, Vnd Wir dan aniezo Uns in deme, mit Ihr Königl: Maytt: dem Durchleüchtigsten, Grossmächtigsten Fürsten, Herrn Christian dem Fünfften, Könige zu Dennemarck, Norwegen, der Wenden und Gohten, Herzogen zu Schlesswig, Hollstein, Stormarn und der Dithmarschen, Grafen zu Oldenburg und Dellmenhorst, den 10. Julii zu Rendesburg aufgerichteten und geschlossenen Vertrag, zu mehrer Vertrauligkeit, und damit alles so viel müglich in vorigen alten Stande und observantz, bei welcher sich diese Fürstenthümer iederzeit so wohl befunden, gebracht werden müge, Dahin verglichen, Dass Wir der angezogenen Souverainität und Supremi Dominii über besagtes Herzogthum,

dessen pertinentien, und das Landt Fehmarn, mittelst einer absonderlichen renunciation Uns wiederumb begeben wolten, Dass Wir solchem nach, Crafft dieses, mehrberührter Souverainitet und Supremo Dominio, so Uns durch obangeführte Friedens-Tractaten concediret und bewilliget worden, sambt deme darüber erhaltenem Diplomati, welches hiemit allerdingss annulirt und todt sein soll, iezt, ins künfftige, für Uns und Unsere Erb-Successores, so lange von Unserer Fürstlichen Linie einige vorhanden sein werden, in perpetuum freywillig renuntiiren, dergestalt, dass Wir der in berührten Friedens Tractaten Uns dessfals zugelegten Gerechtigkeit, Uns weder iezt, noch nach diesem, zu ewigen zeiten, nimmermehr bedienen, sondern so wohl iezt, innerhalb Jahres frist, alss ins künfftige, so offt, vel morte Domini, vel Vasalli, die felle sich begeben werden, von Ihr. Königl. Maytt: und den Königen zu Dennemarcken, das Lehen über offtberegtes Herzogthum Schlesswig und dessen pertinentien, wie auch das Landt Fehmarn, allemahl muthen, und die Investitur darüber, gleich solches vor besagten Friedens Tractaten, von alters hero, gebreüchlich gewesen, gebührlich empfangen wollen, nicht anderss, alss were Uns die vorangeregte Souverainitet und Supremum Dominium nimmermehr concedirt und bewilliget worden,

Uhrkündtlich Unsers Fürstlichen Handtzeichens, und auffgedruckten Secret-Insiegelss,

Geben auff Unser Residentz Gottörff. Den 11. Julii. Anno 1675.

Christian Albrecht.

Fried. Jüger I. D.

Wir, August Friederich, von Gottes Gnaden, Erwehlter Bischoff des Stiffts Lübeck, Erbe zu Norwegen, Hertzog zu Schlesswig, Hollstein, Stormarn, und der Dithmarschen, Graff zu Oldenburg, und Dellmenhorst, Thun kundt hiermit, dass zwischen dem Durchleüchtigsten Grossmächtigsten Fürsten, Herrn Christian dem Fünfften, Könige zu Dennemarck, Norwegen, der Wenden, unnd Gothen, Hertzogen zu Schlesswig, Hollstein, Stormarn, und der Dithmarschen, Grafen zu Oldenburg, unnd Dellmenhorst, und dem Hochwürdigen, Durchleüchtigen Fürsten, Herrn Christian Albrechten, Erben zu Norwegen, postulirten Coadjutorn des Stiffts Lübeck, Hertzogen zu Schlesswig, Hollstein, Stormarn, und der Dithmarschen, Grafen zu Oldenburg, und Dellmenhorst, eine gewisse Union und Vertrag denn 10 Julij in Rendessburg auffgerichtet, und geschlossen worden, Crafft deren Hochermelten Unsers Brudern Lb. unter andern auch zu mehrer beybehaltung und befestigung guter vertrawligkeit zwischen beyden Königl. und Fürstl. Häusern der durch die Rothschildische und Copenhagische Friedens Tractaten über das Hertzogthumb Schlesswig erhaltenen Souverainität für sich, und Dero Successores renuntijret, und sich derselben hinwiederumb zu ewigen zeiten begeben, Dass Wir auch Unsers theils denen dessfals aus besagten Rottschild- und Copenhagischen Friedens Tractaten Uns competirenden juribus und Gerechtigkeiten ebenmässig für Uns, und Unsere Erben, und Nachkommen aus gleichmässiger uhrsach freywillig in totum et perpetuum renuntijren, also dass Wir und Unsere Erben, und Nachkommen Uns besagter Souverainität über das

Hertzogthumb Schlesswig weder jetzt, noch ins künfftige nimmer im geringsten anmassen, sondern auff alle sive morte Domini, sive Vasalli sich begebende fälle und Lehensempfängnüsse das Lehen über solches Hertzogthumb allemahl gepührlich muthen, und Die Investitur darüber wie von alters her gebreuchlich gewesen, empfangen wollen,

Uhrkundlich Unsers Fürstl. Handzeichens, und auffgedruckten Secret-Insiegels,

Geben zu Husumb denn 12 Julij, A° 1675.

August Friderich.

Monseigneur

Le commendement de Sa Majesté ne m'a seulement fort surpris, mais presque entierement abattu, voyant que mes Envieux prennent tant de peine pour noircir mes actions; Toute fois je prend le bon Dieu pour tesmoing de mon innocence, et j'espere que V^r Exc. aura la bonte de me croire tel. Pour cette fin je suis resolu de faire tout ce que de la part de Sa Maj. on m'a voulu proposer, treshumblement esperant que selon la bonté naturelle de Sa Maj. et en regard de mes soubmissions Elle me donnera au plus tost la liberté de me retirer à Hambourg, C'est l'unique faveur que je prie tresdevotement de V^r Excellence, estant pour jamais

Monseigneur
de V^r Excellence
Treshumble et tresobeissant
Serviteur,
J. A. Kielman v. K.

[Udskrift:] A Son Excellence Monseigneur Le Conte de Greiffenfeld, grand Chancelier pour Sa Maj. de Dennemarck et Norwegen, treshumblement. [Hertil er paa Bagsiden føjet: Rensburg 13 Julij 1675.]

Zuwissen, Nachdeme die eine Zeithero zwischen Dem Durchleüchtigsten Grossmächtigsten Fürsten und Herrn, Herrn Christian dem Fünfften, Könige zu Dennemarck, Norwegen der Wenden und Gothen, Hertzogen zu Schlesswig Holstein, Stormarn und der Dithmarschen, Grafen zu Olldenburg und Delmenhorst, und dem Hochwürdigsten Durchleüchtigen Fürsten, Herrn Christian Albrechten, Erben zu Norwegen, postulirten Coadjutorn des Stiffts Lübeck, Hertzogen zu Schlesswig Holstein, Stormarn und der Dithmarschen, Grafen zu Oldenburg und Delmenhorst, meiner aller- und gnädigsten Herrschafft entstandene verschiedene differentien und Misshelligkeiten nunmehro durch göttlichen Beystandt völlig und aus dem grunde verglichen worden, und dann solcher vorgewesenen Jrrungen halben ein und andere schwere Suspiciones auf mich unterschriebenen gefallen, woran Jch doch in meinem gewissen mich gantz unschuldig weiss, dass demnach zu mehrer Contestirung solcher meiner innocentz Jch hiemit gelobe und mich verpflichte nicht alleine wieder allerhöchstgedackte Jhre Königl. May^t. dero Königl.^s Erbhaus, Estat und

hohes interesse nichtes wiedriges anzufangen, stifften oder veranlassen, auf keinerley art oder weisse, nun oder ins künfftige, mit worten oder Wercken, schrifft- oder mündtlich, oder wie es sonsten erdacht werden möchte: sondern auch ohne Jhrer Königl. May[t]. vorhergehende Special erlaubnüs, weder nacher Hamburg, oder irgends sonsten aus diesen Fürstenthümern nach einigen anderen Orth wo meine Gegenwart einigen Verdacht, absonderlich bey diesen schwürigen Zeiten erwecken könte, mich hin zu begeben. Und übrigens mich eüsersten Vermögens dahin zu bearbeiten, dass Jhre Königl. May[t]. und dero Königl.[e] Erbhaus, als auch Jhre Fürstl. Durchl. und dero Gemahlin die Königl. ErbPrintzessin insgesambt und insonderheit an meiner und der meinigen conduite ein aller- und gnädigstes gefallen haben mögen. Welches Vorgeschriebene Vest und unverbrüchlich zu halten Jch mich hierdurch an Eydes statt verpflichte und Verbinde, unter Verlust meiner Ehre sambt aller meiner Haab und Güter, beweg- und unbeweglicher, welche alle, wo Sie auch seyn und wie Sie nahmen haben möchten, wiedrigen fals ipsô factô Verbrochen und dem Königl. fisco heimbgefallen, wie nicht weniger meine Persohn Jhrer Königl. May[t]. höchster Ungnaden und wilkührlicher Bestrafung unterworffen seyn soll. Begebe mich auch aller ersinnlichen exceptionen, deren man sich diesem zu wieder solte bedienen können.

Dessen zu uhrkundt Jch nebenst meinen beyden Eltesten hieranwesenden Söhnen dieses aus freyen willen und wohlbedachtem muthe eigenhändig unterschrieben, und mit meinem gewöhnlichen Pitschafft Versiegelt habe.

So geschehen Rendsburg den 13 July Anno 1675.

J. A. Kielman v. K. H. H. Kielman v. K. F. C. Kielman v. K.

Afskrift af (koncept till) C. G. Wrangels rapport den 23 Juni 1675.

Durchleuchtigster etc.

Ew: Königl. May[t] werden verhoffentlich auss meinen verschiedenen nach einander abgelassenen allerunterthänigsten relationen allergn[dst] angemerket haben, Welchergestalt Jch, nach dem ich am 26 passato von Stettin aufgebrochen, umb der Armée zu folgen, am 28 selbigen Monats zu Neuen Brandenburg mit einer so schweren Kranckheit und ohnerträglichen Steinschmertzen befallen, dass ich daselbst bey 10 Tage das bette halten, und endlich am 6 dieses Monaths mich von dannen in einer Sänften mit grosser beschwer wegtragen lassen müssen, bis ich endlich den 9 zu Neuen Ruppin angelanget, woselbst wie ich den H[n] FeldMarschall Mardefeld auch dergestalt hart decumbiret vor mir gefunden, dass man dazu mahl fast an seiner reconvalescence zweifeln müssen, habe ich meinen bruder den Genl Lieut[t] Wolmar Wrangel und denen sämbtlichen General Majoren die Conservation der Armée aufs höchste recommendiret, auch da ich angemercket, dass bey gedachter Armée von denen Officirern nicht die beste Disciplin in meinem abwesen gehalten, sondern das Land, zu herreichung fernerer subsistence fast inutil gemachet worden, ihnen allerseits so wohl als denen sämbtl.

Obristen die Conservation der ihnen untergebenen Leute hart eingebunden, Jhnen auch darneben am Hande gegeben, weiln numehr der Churfürst mit seiner Armée im March begriffen, fleissig durch aussschickung einiger Partheyen nach Magdeburg sich von dessen contenance und vorhaben zu erkundigen, auch die Armée zum aufbruch fertig zu halten; Wie ich nun am 11 dieses von Ruppin nebst dem Daal-Regiment so daselbst gelegen, wieder aufgebrochen und des abends zu Neustad angelanget, habe ich gedachten Genl Lieut[t] und denen Genl Majors Delwigen und Stahlen die ordre gegeben, die Jnfanterie nebst der Artiglerie so fort aufbrechen, und mit einer gute Escorte von Cavallerie zu mir über die Ratenowische brücke nacher Havelberg kommen zu lassen, auch allen verhandenen Vorrath, wie auch zu verferttigung der brücken dienl. Materialien, zu wasser dahin fortzusenden, damit man der habenden intention nach bey Werben posto fassen, und die brücke daselbst verfertigen könte, Auf solches Schreiben habe ich auch des folgenden tages als den 12ten bey meiner ankunft zu Havelberg, dass man denselben geleben wolte, antwort erhalten; Wie ich nun solche ordre hernach noch ein mahl wiederhohlet, und bishero nicht erfahren mögen, woran es sich gestossen, dass man derselben nicht so fort punctuellement nachgekommen, hat es sich begeben, dass den 15 dieses morgends umb 3 Uhr der Churfürst, nach dem Er mit seiner gantzen Cavallerie und Dragounern etc. tage zuvor durch Magdeburg passiret, daselbst auf 200 Wagen Musquetiers geworffen, und on diligence fort marchiret, über einen oberhalb Ratenow belegenen Pass, so eine Schleise bey einer Mühle seyn soll, an dieser seite der Havel passiret, an der brücken auf jener seiten eine fausse attacque thun lassen, an dieser seiten aber so starck auf Ratenau angedrungen, dass er dasselbe nach tapferen wiederstand der darinnen liegenden 6 Compagnien Dragouner unter dem Obristen Wangelin mit gewalt emportiret, 200 davon niedergemachet, der rest aber theils verlauffen, theils aber nebst denen Regiments Officirern gefangen genommen; Wie nun dadurch die vorigen desseine, die conjunction über Ratenau zu bewerkstelligen, ganz geändert werden müssen, habe ich durch verschiedene briefe, so ich mit grosser mühe durchzubringen getrachtet, die ordre gegeben, dass sich die Armée nach Fehrbellin zurücke ziehen, daselbst über den Pass gehen, und sich mit mir conjungiren möchte, Massen ich zu solchem ende den 16 von dannen nacher Neustad aufgebrochen, und die Daalcarlen nebenst denen Westmanlanningern, so in Havelberg gelegen, und commandirten Reutern, damit mir von dem feinde nichts auf den Halss kommen könte, zu Havelberg zurücke gelassen, auch so fort den Obristen Lieut. Troppen mit einer Parthey von 100 Pferden gegen gedachten Pass Fehrbellin commandiret, umb nicht allein zu sehen, ob er von dem Feinde daselbst etwas antreffen könte, sondern auch zu der Armee zu kommen und ihnen von meiner Annäherung part zu geben; Wie nun gedachter Tropp bis auf eine halbe Meile am erwehnten Pass gekommen, hat er eine starcke Churfl. Parthey von 180 Pferden bey einem Dorffe verdecket stehend angetroffen, welche ihn, nach dem er das dorff passiret, angefallen, von den unserigen aber dergestalt tapfer repoussiret, dass von denen ihrigen, nach dehm der Obrist Lieut[t] Henning so die Parthey geführet, hart

blessieret, 40, von den unserigen aber 12 todten auf der Stelle geblieben, Es hätte auch erwehnter Tropp sein glück weiter poussiret, wann nicht er selber 3 gefährl. Schüsse bekommen, und den Ritmeister Linden das Pferd geschossen, so das er darüber gefangen worden, Dahero unsere Leute, so der Officirer und der gefangenen bericht nach mit den degen in der faust sehr tapfer gefochten, sich sezen müssen, in dessen sich der feind gegen Fehrbellin wieder gezogen, und die brücke hinter sich abgeworffen. Wie nun diese in der Nacht wieder zurück gekommen, habe ich so fort den General Major Plantingen und denen beyden zu Havelberg zurückgelassenen Regimentern ordre gegeben, mir von Stuud an zu folgen, und über Kyritz nacher Wittstock zu gehen, alwo ich als einen ziemlich advantagieusen orthe mich so lange aufzuhalten gemeinet, bis ich von der Armée gewisse nachricht erhalten, wohin sie den March eingerichtet u. wo ich mich am füglichsten mit ihnen conjungieren könte; Unterwegens zu Kyritz ist der H. Feld-Marsch. Lieut[t] Graf Königsmarck d. 18 zu mir gekommen, und hat sich am 19 frühe morgens umb 4 Uhr der Ober Commissarius Örnsted zu Wittstock bey mir eingefunden, mit diesem bericht, dass nach dem die Armée schon am 16 aufgebrochen und den March über Nawen gegen Fehrbellin eingerichtet, sie continuirlich von dem Feinde mit starcken Partheyen verfolget, und endlich am 18 dieses zu einen combat engagiret worden, da dann, weiln unsere stücke nebst der bagage schon mehrentheils voraus nach dem Passe gegangen, und der General Major Stahl daselbst die brücke repariren lassen, der feind mit seinen stücken nicht allein den unserigen grossen schaden gethan, sondern auch den rechten flügel meist ruinirt, und seiner meinung nach, etliche Brigaden zu fuss nebst der Artiglerie von dem Passe schon abgeschnitten und die Bagage geplündert gehabt. Wie ich nun hierüber der bey mir habenden Officirer meinung vernommen, seynd sie alle der opinion gewesen, dass wann etwa an einen vor die Armée so desadvantageusen orthe derselben der Pass abgeschnitten wehre, der Feind leichtlich mit starcken Partheyen daselbst übergehen, und uns in die Eisen fallen möchte, denen wir, weiln nicht genugsame Reuterey vorhanden nicht gewachsen seyn, sondern vielmehr die beyden Regimenter zu fuss in grossen hazard sezen würden, Dahero ich endlich resolviren müssen über Plauen und Malchin mich anhero zu retiriren, und bis ich fernere Nachricht von der Armée erhalten, diese leute in sicherheit zu bringen, woselbst ich auch nebst den leuten und etwa 1500 Pferden den 20 wohl angelanget. Immittlerzeit bin ich zum höchsten verwundert gewesen, dass ich von der Armée nicht die geringste nachricht erhalten, und habe darüber allerhand nachdencken gehabt, bis endlich am 22 der Obriste Henneman [?] gekommen und diese nachricht gebracht, dass die Armée am Sambstag, war der 19. mit ziemlicher Ordre, nach dem vorhero die bagage und stücke (davon gleichwohl 6 nebst etlichen Ammunition Wagen zurück blieben seyn sollen) übergebracht, über den Pass Fehrbellin sich gezogen und am Sontage morgen bey Wittstock gestanden, in dessen aber continuirlich von des Feindes Reuterey verfolget worden, und en combattant sich retiriren müssen, auch hoffnung hätte, wann ihm nur einige Officiers und Proviant entgegen gesand würde sich zu salviren. Wie er

nun sonst von keinen particularitäten, so bey der action passiret, sonderlich zu sagen gewust, alss dass die unserigen zu anfangs 5 Esqvadronen vom feinde ganz übern hauffen geworffen, dabey von ihrer seiten der Obriste Strauss gefangen, an unserer seiten aber der Obriste Adam Wachtmeister, nach dem er vorhero den Gen[1] Major Mörner den degen in den leib gestossen, geblieben, hernach aber der rechte flügel, weiln der feind an Cavallerie unns überlegen gewesen, in etwas noth gelitten, auch das Delwigische Reg[t] von des feindes Reuterey ganz ruiniret, alle fähnlein weggenommen, und der Obristen Lieut[t] Moltzau, den man kein Quartier geben wollen, dabey erschossen, so wird man die übrigen umbstände erst bey einlauffender völligen kundschaft erfahren können. Ich habe so fort die anstalt gemachet, dass ihnen nicht allein der benöthigte vorrath an brodt und bier entgegen gesand worden, sondern auch eine Parthey dahin gehen lassen, wobey der Obriste Bunau, Obriste Lieut[t] Mellin und einige Rittmeistere nebenst andern Officirern, so von denen Regimentern auss commendiret gewesen, zu gleich mit hingegangen.

Gleich wie ich nun hoffen und von hertzen wünschen will, dass die Armée sich salviren und so viele brave Leute behalten und in gutem Stande alhier anlangen mögen; Also beklage von grunde meiner Seelen, dass meine schwere unpässligkeit, darüber die bey mir gewesene grosses mitleiden mit mir haben müssen, mich verhindert dass ich nicht ehe zur Armée kommen können; und bitte E. Königl. May[t] in allerunterthänigsten gehorsamb, weiln ich wieder die hand Gottes nichts zu thun vermocht, mir darunter nichts beyzumessen, Massen deroselben mein Zele, den ich allemahl zu dero diensten und des Vaterlandes besten äussersten vermögen nach bezeiget, zur gnüge bekant, und E. Königl. May[t] ich in unterthänigsten gehorsamb wohl versichern kann, dass ich meinen schwachen zustande nach alles das jenige beygetragen, was ich zu aufrechthaltung des Werkes und conservation der Armée dienlich zu seyn geachtet; Woran es aber gefehlet und woher man in diese desordre gekommen, wird man hernächst von denen zu vernehmen haben, so dabey gewesen. Jn dessen werde ich nicht allein alhier im lande alle benöthigte anstalt und gegenverfassung machen, und bey Hannover den in foedere stipulirten secours bestmöglichst urgiren, sondern ich habe auch, weiln es mit meiner gesundheit und kräften dergestalt beschaffen, dass wann ich schon ab- und an eine geringe besserung verspühre, dennoch dabey ganz keine beständigkeit ist; massen ich dann noch diese stunde gar hart decumbire, und mich mit grosser mühe und ungelegenheit bis hieher schleppen und tragen lassen, und ich also nicht versichert seyn kann, ob bey so gestalten sachen das Directorium bey der Armée, so wie ich wohl von hertzen wünsche, und E. Königl. Mayt[t] dienst es erfordert, von mir in die länge gegenwärttig geführet werden könne, gewissens und E. Königl. Mayt[t] dienste halber mich genöthiget befunden, E. Königl. Mayt[t] solches hiermit allerunterthänigst kund zu thun, damit Sie in Zeiten darauf bedacht seyn können, Wehm Sie bey wehrender meiner unpässligkeit, und wann etwa mit des H. FeldMarschall Mardefelds gesundheit es sich auch nicht so bessern solte, dass er das Werk zu übernehmen resolviren solte, er auch sonst auf die defension dieser Lande, als deren beschaffenheit Jhn vor andern

bekand, ein wachendes auge haben müsse, das Directorium bey der Armée aufzutragen, allergnädigst entschliessen wollen. Ich habe zwar dem H^{n} FeldMarschall Lieut^{t} Königsmarck der sich neulich bey mir eingefunden antragen lassen, ob Er bey wehrendem meinem schwächlichen Zustande das Commando übernehmen wolte. Es hatt aber derselbe mit grosser modestie solches aussgeschlagen, und mir an die hand gegeben dass ich jemand von dehnen H^{n} FeldMarschallen das Directorium auftragen möchte, dehnen Er allssdann nach Möglichkeit gerne an hand gehen wolte; Wiewoll ich in der kurtzen Zeit so ich mit ihm umbzugehen gelegenheit gehabt, eine so gute Conduite und Krieges Erfahrenheit bey demselben gespühret, dass ich ihn ein solches Werck zu führen gnugsam capable zu sein judiciret habe: Aber doch endlich bey dem H^{n} FeldMarschall Helmfeld mich nochmahlen erkundiget, ob sein Zustand und Kräffte zulassen wollen das Commando zu übernehmen, und werde mit nächstem erfahren, wessen Er sich entschlüssen möchte, Verhoffe auch dass E. K. M^{t} von selbsten darauff allergnädigst bedacht seyn werden, dass Sie jemand, so diesem Wercke gewachsen, darzu authorisiren mögen, weiln mein Zustand so beschaffen, dass E. K. M^{t} dienst, wiegern ich auch meiner unterthänigsten Schuldigkeit und Pflicht nach es thun wolte, mit solchem Vigeur wie es die Noth erfordert, von mir nicht beobachtet werden kan. Wann auch, welches der Höchste verhüthen wolle, die Armée dergestalt verunglücket, das die Artiglerie verlohren, und ein gut theil der Regimenter ruiniret seyn möchten, und dahero wohl hochnöthig seyn würde, auf deren wiederersezung und die benöthigte recruiten in Zeiten zu gedencken, So habe E. Königl. May^{t} alleruntherth^{gst} zu bitten, Sie geruhen an dero hohen orthe darauf in zeiten zu reflectiren, und allergnädigst zu verordnen, Weiln die Sachen mit Dennemarck Gottlob in solchen terminis stehen, dass man sich dahero mit Göttlicher Hülfe nichts wiederliches zu befahren, dass nicht allein eine genugsame Artiglerie fördersambst wieder fourniret, sondern auch das Aschenbergische Reg^{t} zu Pferde, nebst dem Sperlingischen Reg^{t} Dragounern, und wass an fussvolck entrahten werden könte, mit dem fodersambsten herüber gesand, auch zu anstellung neuer Werbungen einige extraordinaire mittel mit dem allerersten herauss remittiret werden mögen, damit ich die Armée in guthen standt wieder sezen, die Teutsche Officiers, unter welchen neulich der Obriste Bülow sein abschied begehret, auch erhalten, wie auch die gemeine, davon sonst viel verlauffen werden, an mich halten, und allen schaden, den etwa diese desroute verursachet haben möchte, so viel besser ersezen könne. Wormit etc.

E. Königl. May^{t} etc.

C. G. Wrangell.

Demmin d. 23 Junij
1675.

Afskrift af (koncept till) C. G. Wrangels rapport den 27 Juni 1675.

Durchleuchtigster, Grossmächtigster Allergnädigster König und Herr,

Ew. Königl. May[t] werden auss meinen allerunterthänigsten vom 24ten hujus vernommen haben, was ich wegen der Armée Zustand damahln erfahren können. Wann ich nun seither dem, Gott lob, von Zeiten zu Zeiten bessere Nachricht erhalten, wie nehmblichen dieselbe nicht allein glücklich Wittstock passiret, besondern noch den feind, so sich daselbst an sie gehäncket, geschlagen, und den General Major Götz gefangen bekommen; So habe auch alsofort den Obristen Bunau mit verschiedenen Officirern und 200 Pferden ihnen entgegen gesand, welcher auch die Armée bey Plauen im March angetroffen, so dass selbige noch heute anhero vermuthen bin. Was nun darbey seither dero aufbruch von Alten Brandenburg bis anhero in allen rencontren vorgelauffen, davon soll Ew. Königl. May[t] eine aussführliche allerunterthänigste relation so bald zugesand werden, alss nur die Generalität so darbey gewesen, und die exacte wissenschaft davon hat, alhier wird arriviret seyn. Gewiss ist es, dass die Churfürstliche bey allen occasionen und Treffen vielmehr als wir eingebüsset dass also der Armée von den Brandenburgischen nicht so viel Schaden zugefüget worden als durch die Schnaphanen und das liederliche verlauffen und ausreissen der Knechte und Reüter wodurch dieselbe nicht wenig soll abgenommen haben; Massen das Hollstein-Eutinische Regiment zu Pferde dergestalt aussgerissen, das kaum 30 bis 40 Reuter bey den Standarten mehr verhanden; Wie ingleichen auch das Gothische Regiment zu Fusse gar sehr soll verlauffen und dadurch geschwächet seyn; Das Ostgothische Regiment zu Pferde hat auch ziemlichen Schaden erlitten; Wegen verunglückung des Delwigischen Regiments habe in meinem vorigen erwehnung gethan. Was sonsten eigentlich für Abgang bey den Regimentern geschehen, desswegen werde E. Königl. May[t] ich einen specialen aufsatz mit dem ehesten schuldiger massen übersenden. An unserer seiten seynd, ausser dem Obristen Wachtmeister, Obristen Lieut[t] Moltzhan und einigen Rittmeistern keine Officirer von Consideration geblieben. Von der Artiglerie haben auch einige kleine Stücke bey Fehrbellin bestehen bleiben müssen; von Standarten ist nur 2 eine von Bünauischen und eine von dem Ostgotischen Regiment verlohren worden; Weiln auch hierbey die Officirer fast ihre meiste Bagage quit gegangen, alss wird selbigen vor allen dingen vors erste mit etwas wieder geholffen werden müssen, damit sie ferner dienste zu thun capable seyn mögen. Weshalben dann und zu nöthiger recruitirung der Regimenter höchst nöthig seyn will, dass noch einige erkleckliche mittel herauss gemachet, auch ein zureichlicher secours von Völckern anhero gesand werden möge. An feindlicher seiten seynd, so viel man noch gewiss weiss, der Genl Major Mörner todt, Obrister Lieut[t] Strauss gefangen und todt, Obrister Mörner todt, Obrister Lt Österling tödtlich verwundet, Genl Major Götz gefangen; ausserhalb was an anderen Officirern geblieben. Sonsten will verlauten, dass sich der feind bis nacher Ruppin gezogen, auch willens seyn soll, sich mit 4,000 mann Keyserlichen, so bishero in der Schlesien gestanden,

zu conjungiren, Wesshalben dann gleichfalls nöthig ist, dass das kleine armirte Fahrzeug, so vorm Jahre in diesem hafen gelegen, von der Admiralität wiederumb herauss gesand werden möge, damit man derselben sich in allen occourrentien auf den binnen Wassern nützlichen bedienen könne. Zu refraichirung der Armée habe Jch ein Läger alhier abstecken, auch den darzu benöthigten proviant aller orthen heran schaffen lassen. Sonsten allergnädigster König und Herr habe Jch schon vor einiger Zeit einen Aufsatz wegen der zu besezung der hiesigen Vestungen benöthigten Stücke an das Kriegs Collegium übersand, damit solche, so bald möglich, herausser gesand werden möchten. Wann nun die hiesige Vestungen gar schlecht damit versehen, als habe diese nothwendigkeit nochmahlen allerunterthänigst E. Königl. May[t] vortragen sollen, in der hoffnung, dass E. Königl. May[t] zu dieser nothwendigkeit die bedürffige anstalt allergnädigst werden verfügen lassen. Womit E. Königl. May[t] der beschirmenden Obhuth Gottes empfehle, und lebens lang verbleibe

Ew. Königl. May[ts]

Datum Demmin den
27 Junij 1775.

Statsbreve, vekslede imellem Kong Ludvig d. XIV, hans Udenrigsminister Marquis de Pomponne og hans Sendemand Marquis de Feuquieres i Stockholm, hvilke Breve faldt i den danske Regerings Hænder.

Monsr le Marquis de Feuquiere. J'ai vu par votre depeche du 27 du mois passé les plaintes que l'on faisait à Stockholm de la conduitte du grand connetable de Suède, mais le desordre qui est arrivé à l'Armée qu'il commande, demande d'autres remedes, et ce n'est qu'envoyant incessament de puissans secours en Allemagne, que l'on y peut retablir les affaires de cette couronne. Je souhaite que l'on ait executé, sans perdre de temps, la resolution, qui en avait eté prise, et que tous les preparatifs d'une armée considerables [!] à la mer et d'un grand corps de troupes qui devait partir bientôt des ports de Suede, rendent inutiles les efforts que les Hollandais, l'Empereur et le duc de Brandebourg se preparent à faire dans la mer Baltique et dans la Pomeranie. L'effet en serait d'autant plus important qu'il soutiendrait le duc de Hannover, qui se met en etat d'agir et d'executer le traité qu'il a avec la Suede pour la defense du Duché de Brehmen.

Je vous marque par ma derniere depeche, que bien que je comprise, combien la Suede serait touché de l'affaire de Gottorp; je croyais neantmoins de sa prudence d'en cacher son ressentiment et d'attendre une occasion plus favorable pour le faire paraitre. Je croirais même à en juger par la maniere dont le Chancelier vous a parlé qu'il aurait cette même pensée, et qu'il se serait contenté de vous faire souvenir de la garantie que j'ai promise dans les traittés de Stockholm sans en demander l'execution. Le Sieur Bonde Envoyé de la Suède a toutefois passé plus avant et par un memoire, qu'il m'a presenté au nom de son maitre il me demande cette même garantie. Je lui ai fait temoigner

que je me souvenait toujours engagements que je vois prise [!] sur ce sujet, mais sans entrer plus avant dans cette affaire, je lui ai fait connaitre que conformement à ce qui m'avait paru des sentiments du Chancelier, je voyais que l'on jugeait à propos à Stockholm d'en dissimuler le mecontement dans la conjoncture presente.

C'est en cette même sorte que vous devez agir si l'on vous fait les mêmes instances, vous prendre soin d'eviter de laisser craindre à Suede, que je refuse d'executer une garantie promise par nos traités, et se doit être seulement par la consideration propre de son interêt, que vous lui representerez l'importance dont il serait de la differer. Il y aurait même un autre raison pour ne pas entrer si tot dans un engagement dont les suites peuvent être si considerables à cause du Dannemarck. Les garanties ne s'accordent que sur les plaintes des parties que se croyent blessées. Le Duc de Gottorp n'en a porté aucune jusque'à cette heure ni dans l'Empire ni au de là. Il semble que l'on les doive attendre avant toutes choses. Mais vraisemblablement dans l'etat auquel il se trouve, il n'en fera de long temps. Il y aurait encore un autre moyen de retarder la rupture qui suivrait necessairement avec le Dannemarck. Ce serait de commencer, par interposer les voies amiables avant que d'en prendre de plus fortes, et l'on pourrait en cette maniere demeurer long temps en etat de ne point venir à une guerre ouverte entre ces deux couronnes du Nord, et qui precipiterait le Dannemarck dans le parti de mes ennemis.

Autant qu'il sera en vous, vous travaillerez a eviter cette inconvenient, et n'oublirez rien pour faire connaitre au Chancellier qu'il est de la prudence de dissimuler presentement cette injure.

Ce n'est pas que je ne voie beaucoup de sujet d'apprehender une rupture entre ces deux couronnes, L'envoyé de Dannemarck qui est auprès de moi se plaint, que l'on a arreté à Stockholm un sujet du Roi son maitre, et que quelques vaisseaux Suedois en ont pris un de Dannemarck jusque dans le port de Bornholm; il ajoute, que les ministres de Suede s'expliquent en tous les lieux où ils sont, que le Roi leur maitre vengera l'offense qui a eté faite au Duc de Gottorp et que celui qui est à la Haye en a parlé en cette sorte. Il temoigne de même que quelque dessein qu'ait le Roi de Dannemarck de vivre en bonne intelligence avec la Suede, il ne peut negliger ses amis dans un temps, où il pourrait en avoir besoin, et par là il croit justifier la jonction qu'il fait de ses vaisseaux à ceux de Hollande pour assurer le commerce de la mer Baltique, et quelque assistance de trouppes qu'il donne à la Brandebourg, l'unique remede qu'elle pourrait apporter à cette mechante disposition d'affaires, serait de porter la Suede à ne point entrer presentement dans l'affaire du Duc de Gottorp, à presser la conclusion du marriage, et à terminer la matiere que le Comte Nils avait commencée à Copenhaguen. C'est à quoi vous devez donner tous vos soins, autrement il est à craindre que la Suede dejà occupée en Allemagne ne le soit bientôt dans ses provinces voisines du Dannemarck, et qu'elle se trouve trop faible à resister en tant de lieux differents. Le même envoyé de Suède m'a fait faire des instances pour une augmentation des subsides dont le Chancelier vous avait parlé. Il m'a representé la

depense à laquelle le Roi son maitre se trouvait obligé par le besoin d'entretenir une armée navale et par la guerre, qu'il avait sujet de craindre du Dannemarck. Mais à cette demande bien qu'à celle qui vous serait renouvellée ce qu'il y a à repondre, est de faire connaitre, combien je me porterais volontiers à tout ce qui serait de l'avantage de Suède, mais de representer en même temps les depenses si grandes, auxquelles je me trouve engagé de toutes parts, et sur tout le subside considerable que je fais payer avec tant de ponctualité à la Suede. Il doit suffire à cette couronne lors qu'elle fera de son coté les efforts, dont elle est capable. J'ai chargé le Marquis de Ravigni de s'employer fortement auprès du Roi d'Angle terre pour seconder le comte Sparre et pour obtenir de ce Prince les vaisseaux de guerre qu'il a demandés pour escorter quelques vaisseaux de Suede jusque à Gottemborg

Je dois cependant vous faire remarquer qu'en même temps l'envoyé de Dannemarck a voulu m'insinuer que la Suede faisait offrir à les Etats de s'accomoder avec tous mes ennemis sans ma participation. L'envoyé de cette couronne, comme pour me presser d'avantage sur les subsides, a voulu faire considerer, que le Roi son maitre pouvant se trouver trop faible pour soutenir tant d'ennemis differents, serait peutêtre necessité a s'accomoder. Comme vous etes sur les lieux, vous pouvez mieux penetrer, si il y aurait quelque pense en Suede à faire un accomodement separé, il me parait toutefois peu de sujet de croire, que les alliés du Dannemarck voulussent l'abandonner au resentiment de Suede, et par là je crois difficile, que l'on puisse songer à Stockholm à se separer de mes interéts, lorsque l'on ne se peut promettre aucune autre assistance que la mienne ou dans l'Empire où contre le Dannemarck. Sur ce je prie Dieu qu'il vous ait Monsr le Marquis de Feuquiere en sa s[te] garde. Ecrit a Versailles le 23 jour d'aoust 1675.

Louis
Arnauld de P.

Bagpaa. Copie d'une lettre du Roi de France à M. le Marquis de Feuquieres du 23 d'aoust 1675.

(Frankrige 101. Intercip. Depecher 1675-6.)

Monsr le Marquis de Feuquière. J'ai vu vôtre depeche du 31 du mois passé, et le Sr de la Pictière, quo le roi de Suède et le Grand Chancelier avaient desiré que vous me depechassiez, m'a remis en même temps le memoire, dont il etait chargé.

Comme il etait ecrit, avant que le malheur, qui etait arrivé aux armes de Suède en Pomeranie, et avant la perte que j'ai faite du Vicomte de Turenne vous aviez bien jugé que toutes les dispositions sur lesquelles on avait fait partir led. S. de la Pictière, seraient changées, lorsqu'il arriverait auprès de moi. En effet de tout le concert qui etait porté dans ce memoire de la jonction de mon armée d'186 (Allem.) à le 173, d'un nombre considerable de mes vaisseaux, que je pourrais mettre à la mer, de la jonction du 147 (Connestable de Suède) avec le 176 (Hannover), il ne reste plus rien, qui se puisse executer. La diffi-

culté de mettre une flotte dans une mer, où naturellement les Hollandais (175) sont si puissants, se montre assez d'elle même. La retraite du 147 (Connest. de Suède) en Pomeranie a fait manquer l'union si proche et si importante des trouppes de 149 (Suède) et de Hannover, et il est difficile de se promettre que le 173 (duc de Brandeb.) qui a differé a se declarer dans des temps plus favorables, le fasse aujourdhui, que voit les Suedois eloignés et mon armée au deça du Rhin. Aussi de toutes ces mesures, que le 146 (Chancelier de Suède) proposait de concerter avec moi, et qui etaient portées dans son memoire, il y en a peu qui sont aujourdhui practicables.

Celles que 149 (la Suède) peut prendre plus solides, doivent être en ses propres forces et c'est surquoi vous avez besoin de la soutenir. J'ai sujet de craindre, qu'elle ne s'affaiblisse par ces succes et par quelques petites disgraces, qui sont arrivées a mes armes. Je vois même qu'elle peut avoir sujet de craindre une guerre contre le 158 (le Dannemarque), que tous les advis d'186 (Allemagne) disent s'être declarée contre elle. Il y a même quelque lieu d'apprehender, que le 176 (duc de Hannover) intimidé par les menaces de 135 (l'Empereur), du 158 (Roy de Dan:) de Brandebourg et de Munster n'ait pas assez de fermeté pour continuer la defence du pays de 153 (Bremen), à laquelle il se etait engagé, et qu'il ne cherche à s'accomoder avec 135 (l'Empereur), c'est ce que je puis apprehender des sentiments de ce Prince au moins de la manière, dont il s'etait expliqué depuis peu aux Sieurs Verjus et Rouseau. Mais quelque partie que co prince se voie obligé de prendre, comme il ne se detacherait de moi qu'à regret, vous pouvez assurer 144 (Roy de Suède) en cas que celà arrive, qu'il ne lui sera point contraire, et qu'il ne se joindra au partie de mes ennemis.

Si ce changement arrive, 149 (la Suèdo) ne peut par trop d'efforts s'opposer à tant d'ennemis conjurés contre elle, et qui lui sont naturellement irreconciliables. Loin de s'en abattre, elle doit y resister avec force, et c'est à quoi vous ne pouvez trop la fortifier. Je sais, que sur cela elle vous renouvellera les demandes d'augmentation ou du moins d'une avance de subside, qui etait comprise dans la memoire, que m'apporte le sieur de la Piquetiere, dont son resident ne cesse plus de me renouveller les instances. Mais aussi que je vous l'ai dejà mandé, vous avez assez de lieu de vous en defendre, par la consideration des depenses, que j'ai à soutenir, qui ne m'empechent pas toutefois de satisfaire ponctuellement termes des payements.

En l'etat où sont les conjonctures je ne vois pas, qu'il soit libre à 149 (la Suède) de prendre aucun autre partie, que celui de faire fortement la guerre. En vain, comme on en fait courir le bruit, tacherait elle de s'accomoder avec 171 (Brandeb.). Il y a peu d'apparence, que ce Prince et 159 (R. de Dan.) veuillent abandoner sitôt l'esperance, qu'ils ont sans doute conçue, de profiter de cette conjoncture pour se venger, et ce n'est guère que dans la propre vigueur, que cette couronne peut trouver sa sûreté. Mais pour l'apporter d'avantage à ne rien oublier de ce que peut y contribuer, vous aurez soin de l'assurer, qu'elle trouvera en moi toute la correspondence peut se plus en desirer dans cette conjoncture, et que j'ai lieu de me promettre que mes armes

sous le commandement de mon Cousin le prince de Condé, qui ont dejà obligé le Comte de Montecuculi à lever le siège de Haguenau, seront bientôt en etat d'appuyer plus fortement que jamais mes alliés de l'187 (Empire). Enfin comme il ne lui est plus libre de sortir d'une guerre, à laquelle elle se trouve engagée, et qu'il ne vas pas de moins pour elle que de la conservation de ses provinces de 186 (Allemagne), je veux croire, qu'elle reveillera toute son application et tous ses efforts pour fortifier et pour faire agir son armée. Sur ce je priè Dieu qu'il vous ait, Monsr le Marquis de Fenquière, en sa s^te garde. Ecrit a Fontainebleau ce 29 jour d'Août 1675

Louis

Arnauld de P.

Udskrift: Copie d'une lettre du Roi de France du 29 Aoust 1675.
(Frankerige 101. Interciperte Depecher 1675—6)

Monsr le Marquis de Feuquiere. Vous jugez aisement qve j'ay vu avec beaucoup de plaisir dans vostre lettre du 10 du mois passé les preparatifs si considerables qvi se faisoient en Svede tant par Mer qve par terre pour soustenir la guerre dans l'Empire et dans la mer baltiqve. Si l'Armée du grand Connestable se trouve bientost de vingt deux mille hommes ainsi qve l'on vous assure, et qve la Flotte soit de qvarante deux vaisseaux, il y a tout sujet d'esperer, qu'une puissance si considerable relevera les affaires de cette Couronne, qve ses Ennemis faisoient passer pour si abbatue depuis ses dernières disgraces. Je veux croire, qve la necessité fera faire à cette heure à 155 (Stockholm) ce qve la prudence y avoit inspiré depuis long temps sans attendre à l'extremité et sans perdre des conjonctures qvi avoient paru d'abord si favorables. Les mesme trouppes qvi ont passé trop tard en 186 (Allemagne) y avoient fait prendre une face toute contraire, et si cette Couronne fust mis plustost en estat d'executer le traité qu'elle a avec moy, elle auroit obligé il y a long temps 135 (l'Empereur) à la paix. Cependant je la vois dans un tel engagement que n'est pas en elle de se dispenser de la guerre et de la soustenir. Je sçais qu'elle me fera de nouvelles instances pour l'assister outre celles qui vous ont esté faites par le 146 (Grand Chancel:). Le sieur Bond ne cesse point de me presser pour une avance sur le subside, je luy ay fait tesmoigner que la disposition des fonds, que j'ay ordonné, n'admet gueres des changemens, et qu'autant que le terme de Janvier sera payé ponctuellement, autant serait il difficile de l'avancer. Je desire aussi que je vous l'ai dejà mandé, que vous accompagnez ces excuses de toutes les honnetetés, qui peuvent luy rendre plus recevables, et que vous n'opposiez que les difficultés extremes, qui se rencontrent dans celle affaire à la volonté si forte que j'aurois de tout ce qu'elle peut desirer de moi. J'ai vu avec du plaisir que l'on prit le parti en Suede de dissimuler touchant l'affaire de Gottorp, et que l'on ait prevenu en cette sorte l'advis, que j'y avois donné par vous de suivre cette conduite, ce n'est pas que de la maniere, dont

je vois que les choses se disposent entre ces deux couronnes, je n'aie un grande sujet d'apprehender qu'elles ne se portent bientôt à une rupture. La jonction des vaisseaux de 158 (Dann:) à ceux de 165 (Holl.) Les trouppes qui passent du Holstein dans le Mekelbourg, et le plaintes mesme que fait le Resident de 158 (Dan:) de quelques vaisseaux Danois pris par les armateurs de 149 (Suède) m'empèchent presque de douter, que la guerre ne soit bientôt declarée entre ces deux couronnes. Je vois que 158 (le Dann:) rejette toujours sur 149 (la Suède) la rupture, ou au moins la suspension de la matière, que le comte Nilz avait commencée. Il est facheux en effet, que cette couronne ait donné lieu à ce pretexte et dans un temps, qu'il importait si fort d'empecher que le 158 (Dann:) ne se joignit à ses ennemis, il eût eté avantageux, qu'en quelque manière que ce fût elle eût conclu un traité, qui assurait leur bonne intelligence. Si lors, que vous recures cette lettre, les affaires ne sont guère encore portées à la dernière extremité, inspirez au 146 (Gr. Chanc.) de ne rien oublier pour repondre et pour conclure, s'il se peut, cette matière, parceque dans le même temps, que l'on temoigne en 158 (Dann:) que l'on veut bien demeurer en neutralité avec moi, on s'excuse de pouvoir prendre le même engagement avec 149 (la Suède) dans un temps, qu'elle fait paraître un eloignement visible pour toutes sortes de traités. Ce seroit avantageux pour elle, si lors, qu'elle a tant d'ennemis sur le bras, elle pouvait disposer 159 (R. de Dan:) a demeurer neutre. Mais comme semblablement a l'heure, que je vous escris, la guerre peut être allumée entre ces deux couronnes, ce que vous pouvez est de fortifier 149 (la Suède) à ne se pas laisser abattre, et à joindre les resources, qu'elle peut trouver en elle même aux subsides, que je lui donne et à la fermeté, avec laquelle je soutiendrai toujours la guerre comme à laquelle nous nous trouvons engagés. Je ne crois pas avoir besoin de vous repondre sur la lettre, que le grand Chancelier vous avait communiquée, qui lui avait eté ecrite de la Haye, par le sieur Silverkron. Ces dispositions qu'il temoignait voir pour la paix de la part des Etats, paraissaient plutôt un dessein d'introduire une negotiation particulière de 165 (Holl:) avec 149 (la Suède), que de travailler à une generale, et en cas que l'on vous parlât de l'expedient qui y est porté touchant le 184 (Duc de Fürstenb.) vous pourriez temoigner, que vous ne croyez pas que je voulusse le laisser prisonnier jusques à la paix, sur la parole, que donnaient les Etats, que serait alors remis en liberté

„Vous devez vous appliquer cependant penetrer, si de la part des „164 (Etats) il y auroit quelque matière pour detacher 149 (la Suède) „et faire un traité particulière avec elle.

Depuis vous avoir escrit cette lettre, j'ai reçeu la vôstre du 14 du mois passé, elle a diminué la satisfaction que m'avait donné celle du 10, parcequ'elle m'a fait voir plus esloignée l'action que je m'estais promise de la flotte de 149 (Suede) pour le passage des troupes en Pomeranie, je vois un grand sujet de craindre aussi que vous me le mandez, que ce retardement n'ait fait perdre à 149 (Suède) l'avantage qu'elle auroit tiré de se mettre à la mer et que ne lui rende trop difficile le secours qu'elle devait porter en 186 (Allem.)

Cependant je vois avec bien du deplaisir, ce que vous me marquez le peril, auquel la Pomeranie se trouve exposée, et il me paraist un grand sujet de craindre, que 149 (la Suède) ne paye trop cherement le peu d'application qu'elle a eue jusque a celle heure pour ses affaires. Peut être que la vue du danger si pressant l'obligera à y donner une attention plus vive à faire tous les efforts, dont elle est capable pour s'en garantir.

Il ne peut être qu'avantageux 102 [1]) mêmes 145 [2]) ne passerait pas en Allemagne, que le bruit se repande du dessein, qu'il en avait pris et par là vous pouvez continuer à en inspirer la pensée de quelque effet, qu'elle puisse être suivie. Sur ce je prie Dieu, qu'il vous etc.

Udskrift: Copie d'une depeche du Roi de France a M. le Marquis de Feuquiere du 4e septbr 1675.
(Frankrige 101. Interciperte Depecher 1675—6)

A Fontainebleau ce 5 Sept^bre^ 1675.

J'adjouste cette lettre Monsieur à la lettre que le Roi vous ecrit. L'envoyé de Suède a fait de fortes instances pour une avance de deux cent mille ecus sur le subside du mois Janvier. Sa Majesté, ainsi que vous le voyez, n'avait pas cru devoir y donner les mains, parcequ'une semblable avance interrompait l'ordre qu'elle a mis à ses fonds. Sa consideration neanmoins pour le besoin de 149 (Suède) l'a emporté. Elle a bien voulu faire payer cent mille ecus sur le terme de Janvier, et pour cela elle a obligé le sieur Fromont à l'avancer. Lord. prochain je vous envoyerai une lettre de change de cinquante mille ecus, et une de pareille somme en sorte. Je n'en donne point part à l'envoyé de Suède parceque comme il importe, que cette somme soit employée pour l'armée, il serait à craindre, qu'elle ne fût içi destinée à un autre usage. Ainsi on a cru plus à propos qu'elle allait en Suède. Lorsque vous donnerez cette assurance au 144, 64, 10, 146 (R. de Suède et au grand Chanc.), vous aurez soin de leur faire bien valoir l'amitiée de sa Majesté, qui au millieu de tant de depenses, qu'elle a à soutenir, a bien voulu que cette avance fût prise sur un subside, qui ne doit echoir qu'au mois de Janvier. Vous prendrez garde de même à faire remarquer, que cette avance se fait seulement par un banquier, a fin que l'on connaisse qu'il aurait eté difficile à s'engager à d'avantage, et qu'ainsi 149 (la Suède) se trouve fort obligée de cent mille ecus, qu'elle avait pretendus. A Dieu, Monsieur, je suis entièrement à vous.

Arnauld de Pomponne.

Udskrift: Copie d'une lettre de M. de Pompone au Marquis de Feuquiere du 5 de 7bre 1675
(Frankrige 101. Interc. Depecher 1675—6)

---

[1]) 102 skal formodentlig betyde „quand".
[2]) 145 „en svensk Prins".

Mons. le Marquis de Feuquières. J'ai reçu par cet ordinaire le journal que vous m'avez envoié de tout ce qui etait venu à vôtre connaissance des affaires de Suède et de ce que vous aviez negotié depuis le 13 jusque au 19 du mois passé. J'ai fort approuvé cette manière que vous avez prise de m'ecrire parce qu'elle est plus sure dans un temps, ou la difficulté est si grande pour le commerce des lettres, et que le conte même que vous rendez en cette sorte est plus clair et plus exact.

Ce que vous m'avez marqué dans tout ce memoire m'a paru d'une fort grande consideration. Il semble que le gouvernement de Suède soit sur le point de prendre une autre forme, que le Roy remet sa principale confiance aux secretaires, qui sont auprès de lui, et l'a retirée de ceux qui l'avaient eû auparavant. Qu'il se propose de regner avec une autorité absolue et independante du Senat, mais surtout qu'il fait paraître un fort attachement à mon alliance, et qu'il temoigne vous vouloir admettre à une participation confidente de ses desseins et de ses conseils.

Je ne puis que louer l'application de ce jeune prince et j'approuve même qu'il se rende maître absolu de la conduite de son etat, qui jusque ici etait partagé avec tout ce qu'il y a en Suède de Senateurs. Je souhaiterais seulement, qu'en restraignant sa confiance a un petit nombre de personnes, il la conservât toujours au grand Chancelier, parce non seulement que j'ai beaucoup d'opinion de sa capacité, mais que j'ai encore une forte persuasion de son zèle pour mes interêts. Il est vrai, que je desirerais de lui en même temps aussi que vous lui avez temoigné, qu'en se donnant plus d'application pour les affaires et en ne s'eloignant point du Roi son maitre par des absences et des promenades inutiles', il l'accoutumât d'avantage à se servir utilement de ses conseils, mais après tous ceux qui vous lui avez donnés sur cette affaire, et les offres que vous lui avez faites de le servir autant qu'il serait en vous, vous ne devez point negliger de vous bien mettre avec les secretaires, dont le credit augmente tous les jours et particulierement auprès de Linschuld. J'ai regardé comme d'une fort grande importance l'ordre que le Roi de Suède a donné que l'on vous communiquât tout ce qui peut regarder la guerre. Comme ce prince a besoin sans doute des advis d'une personne eclairèe et desinteressée tout ensemble au millieu de tant d'affaires qu'il a à soutenir, je crois très avantageux pour lui qu'il se peut confier en vous et s'accoutumer à vous entendre, non seulement sur mes interêts, mais sur les siens. C'est pour ce sujet, que je juge de son service autant que du mien que vous ne vous eloigniez point de sa personne, que vous le portiez a consentir, que vous le suiviez dans ses voyages, mais particulièrement a se et qu'enfin vous joigniez la familiarité à l'estime et à la confiance qu'il vous fait paraître.

Je vois par votre lettre l'incertitude, où il se retrouve jusque à cette heure ou de faire la guerre contre le Danmark ou de soutenir fortement la Pomeranie, mais je crois qu'il lui importe sur toutes choses de s'appliquer au salut de cette province, où les principales places, qui sont encore entre ses mains sont capables de relever un jour ses affaires dans l'Empire. Je tire même un bon augure pour le succes des soins,

qu'il donnera aux affaires d'Allemagne, de l'application avec laquelle il a fait partir ses vaisseaux et a surmonté pour les mettre en mer l'obstacle des glaces et de la saison. J'attende avec inpatience d'apprendre que ce secours soit arrivé a Stralsund où il aura fait naitre l'esperance d'en recevoir dans la suite de plus considerables.

L'Envoyé du Roi de Suède me rendit hier une lettre du Roi son maitre du 4 decembre de l'année dernière, par laquelle après avoir fait des plaintes du Roi de Dannemark il me demandait en vertu de nos traités de me declarer contre lui, j'ai assez jugé que cette lettre avait eté ecrite a peu près dans le même temps que l'on vous avait donné un memoire sur la même affaire, aussi me contentai-je de repondre a ce ministre, que cette même proposition vous ayant eté faite de la part du Roi son maitre je vous avais chargé de lui faire connaitre mes intentions, qu'il les aurait trouvées conformes a ses sentiments, que je ne pouvais douter qu'il n'en fût demeuré satisfait et qu'il pouvait lui tesmoigner encore, que je repondrait toujours exactement aux obligations de notre alliance. Aussi ne puis-je douter que cette affaire ne soit dejà decidée d'une manière ou d'autre, soit que le Roi de Suède ait continué à souhaiter ma declaration contre le Dannemark, soit qu'il ait jugé plus avantageux de la differer. Ce dernier advis serait sans doute le meilleur, ainsi que vous l'avez representé, mais quel qu'ait eté celui, que l'on aura pris en Suède, vous avez fait connaître ma prompte disposition a satisfaire à mes promesses.

Contribuez cependant ce qui sera en vous pour faire resoudre un secours considerable pour la Pomeranie où les lettres que je reçois du marquis de Vitri me font voir un extreme besoin d'une prompte et forte assistance. Je ne vous parle point particulièrement du Duché de Brehmen, où je vois peu d'apparence de secours à moins qu'il n'en vienne de Gottembourg, et je doute, que la Suède y ait assez de vaisseaux. Surtout quelque resolution que l'on prenne a 155 (Stockholm) appliquez vous à y surmonter la lenteur qui y est si etablie, et qui serait si prejudiciable a l'etat present des affaires.

Je vous ay dejà fait connaître les facilités que j'avais apportées pour l'assemblée de Nimvègue. Jay donné les mains a l'ouverture qui a eté faite par le roi de la Grande Bretagne que lui seul donnât les passeports aux ministres des Princes, qvi doivent assister aux conferences. Si il trouve les mêmes sentiments dans toutes les parties interessées à la guerre il ne restera plus de difficultès pour les qualités du Prince Charles et il y a lieu de croire, que ce roi d'Angleterre levera aisement celle qui resterait sur la demande des Ambassadeurs d'Espagne, de pouvoir faire passer leurs Couriers sur leurs simples passeports au travers de mes etats. Sur ce je prie Dieu qu'il vous ait Mons. le Marquis de Feuquière en sa s^te^ garde. Ecrit a St Germain en l'aye le 20 Mars 1676

Louis

Arnauld P.

Udskrift: Copie d'une lettre du Roi de France a M. de Feuquiere son Ambass. en Suede du 20 Mars 1676

(Frankrige 101. Intercip. Depecher 1675—6)

Duplicata

D'Jenköping le Dimanche 12ᵈ Septembre 1677

Mes dernières lettres, Monsieur, sont du 23ᵉ aoust a Halmstad elles sont accompagnées de trois depeches precedentes et d'un duplicata, et doivent être portées par Monsʳ Graffental. Je ne sais pas encore s'il est embarqué. Il a eté pour cela à Gottembourg n'ayant point trouvé de vaisseau a Warberg, comme il pensait. C'est que j'ai pû savoir par une lettre de S. de la Piquetiere, laquelle est dejà d'assez vieille date.

J'ai envoyé le dit sieur de la Piquetiere au Chancellier sur le sujet que vous avez vu, qu'il est de savoir sa disposition, ou il est rentrer ou oser dans les affaires, sa faiblesse m'a obligé a prendre cette precaution avant que de l'aller voir encore que j'en ay eu l'approbation du Roi son maitre. Mais j'entends presentement un fort mauvais bruit de lui, qui n'accommoderait pas mieux ses affaires particulières que les generales. Car on dit, qu'ayant voulu passer la rivière d'Elue les ennemis sont tombés sur lui plus forts de beaucoup qu'il ne pensait, et qu'il l'a repassé en desordre et avec perte considerable.

La cavallerie des ennemis que le Roi de Suède suivait, quand je l'ai quitté, a passé au travers de Christienstadt, et s'est retirée par Vsted au gros de leur armée laissant dans la place une bonne garnison. Et le Roi de Suède est retourné vers Malmeu pour y faire entrer des munitions, en quoi il n'y avoit rien de pressé, et puis, quand les ennemis auront mis des vivres dans Christianstat, il retournera en faire le blocus, c'est ainsi que les choses se font à propos. Je ne divine pas l'avenir par le passé, quand je dis cela, car c'est ainsi, qu'on en parle.

Le reste des trouppe, qu'on attendait, ont passé icy, et sont arrivées à l'armée, la quelle, quoi qu'on fasse ne passe guères six mille hommes. Il en est pourtant entré plus de quinze en cette compagni, ce qui n'est pas loin du nombre, qu'on se promettait, mais ils sont fondus à mesure de fatigue et de faim, et il n'y en a eu guères plus de neuf mille ensemble. J'ai peur que la source n'en tarisse par la mine du pays et le degout des sujets. Il y a une diète a essayer là dessus. Je trouve la Gotie plus ruinée que je ne pensais rien que par les fraypasse [!] dont je vous ai parlé et le sejour de quelques trouppes qui attendaient des armes.

Apropos d'armes on avait mis dans l'esprit du Roi de S. que celles que R. de France lui a données, n'etaient que le rebut, et un homme a eu la malice de faire crever plusieurs musquets en leur donnant le même epreuve, qu'on a fait a ceux de Suède, qui sont une fois plus pesants, en suite de quoi on en a envoyé une partie à Stokolm pour les changer contre ceux des Bourgeois, qui ont volontiers pris le parti et s'en trouvent bien, ce qui a servi à desabuser au moins le peuple. Je ne savais pas ces intrigues, quand je suis parti, mais j'avais bien pris garde que le Roi de S. ne m'en avait pas parlé, comme il semblait, que la bienséance le domandait, il y a une cabale maliċieuse de peu de gens, mais qui tiennent presentement le haut bout, qui ne perd point d'occasion de donner à ce prince du degout de la France et de tout ce qui en vient. Les secretaires, qui pourtant ne sont pas mal intentionés,

sont indifferents, qui laissent tout aller. Au dessous de cela il y a quantité d'honnêtes gens, desquels Bjelke et Witenberg sont les principaux, mais ils ne sont pas crus, et le Roi de S. semble ne resister au venin que parce qu'il se pique d'être constant, comme les volontés sont libres, je souffrirais patiemment, que la cabale hait la Fr., mais je ne lui saurais pardonner, qu'elle haisse son Roi et l'etat. J'ai souvent, Monsieur, parlé de cela parceque j'en suis rempli, ne voyant rien, qui n'y quadre.

Le Roi de Dannemark est repassé en Zelande et la plupart de ses trouppes. Cela veut dire qu'il fallait voir cette campagne avant que de repondre à la proposition de la consommation du marriage que le Roi de S. avait voulu que je fisse au lieu de repondre precisement à celle d'un accommodement et present, que la campagne est vue, il pourra s'en resouvenir. Je voudrais recevoir encore une fois l'honneur des commandements du Roi sur ces sujets. Voici mes doutes. Je n'estime pas que la paix soit practicable entre ces deux couronnes, parceque l'une voudra profiter de ses conquêtes et que l'autre ne voudra rien ceder, et que toutes deux ne voudront pas donner occasion à leurs alliés de les abandonner, il ne faut pas croire aussi que le bon naturel du Roi de Dan. lui fasse rien relacher en faveur de sa soeur. Ce ne sera donc tout au plus qu'un armistice, où chacun demeure armé, avec la liberté de servir ses amis. Or, Monsieur, la guerre de ce pays ci consomme beaucoup des ennemis du roi, que l'armistice fera tourner contre nous et la Suède quelque liberté, qu'il a de la part du Denn. ne s'y opposera guère. La flotte est en si mauvais etat, que quand le R. de D. ne si opposerait par directement, les seuls Hollandais sont assez puissants pour l'empecher de passer la mer; quand elle la passerait, ce ne serait qu'avec une petite armée, qui courait hazard d'être accablée d'abord et si son armée etait grande, elle manquerait de terrain, et pourrait perir faute de cela, avant que s'est relargie. Il faudrait donc pour rendre l'armistice avantageux au R. de Fr., que la Fr. fournit des vaisseaux, des hommes, et, plus que tout cela, sa prudence et ses conseils, et la difficulté serait encore les faire agréer et suivre. Il voudrait donc mieux ce semble laisser la guerre en ce pays ci et l'y entretenir par de moindres secours à fin qu'elle y durât jusque à une constitution plus favorable. Il y aurait danger cependant de perdre Bremen et la Pomeranie, mais je ne crois pas, que l'armistice les sauve, parceque lès ennemis ne le laisseront pas conclure sans prendre leur précautions contre les descentes des Suedois en l'Allemagne. Quelque guerre qu'il y ait en ces pays, les affaires n'y changeront de face. Cela n'ira apparemment d'un coté ou d'autre qu'à prendre ou sauver Christianstadt, mais toutes les autres places demeureront à peu près comme elles sont, à moins qu'il se fasse de part et d'autre quelque bien lourde faute. Les secours que Roi de Fr. pourrait envoyer, seront un peu d'argent, des armes, des officiers en . . — en . . — . Si on m'avise de quelques autres, j'aurai l'honneur de les faire savoir a sa majesté.

L'envoy de Graffental et l'exclusion de Nils Banier, à qui cet employ etait promis, choquent si fort le senat, qu'il a eté resolu d'en faire des remonstrances. Le mareschal Banier, qui ne croit pas a propos

que son fils se trouve en Suède dans cette conjoncture a resolu de l'envoyer en France, et il pourra y arriver avec cette lettre. Ils m'en ont ecrit tous deux, et me prient de le favoriser à fin qu'il soit reçu à l'honneur de servir le Roi, et leur ambition est, que ce soit dans la charge d'aide de camp auprès de la personne du Roi, ou de monsieur le marechal de Schonberg. Il est ici lieutenant colonel de Cavallerie et ce que je puis dire de plus de lui, dont je serais bien caution [?], c'est qu'il autant d'affection pour le roi et la France, qu'on en saurait desirer. On ne peut pas aussi avoir plus d'esprit qu'il en a. Il s'est signalé à la bataille de Londe à la vue de son Roi, qui ne lui aurait assurement pas preferé Graffental, s'il n'avait eté surprins [?]. On dit que Güldenstiern a fait desobliger cette grande famille à fin de diminuer le nombre des serviteurs de ce prince. Je vous supplie donc, Monsieur, d'en parler au Roi, et de faire en sorte que Nils Banier s'apperçoive, que je vous l'ai recommendé, car son père est puissant dans le senat, et est avec cela très bien traité du Roi de S., quand il est auprès de lui. Je pense, que sa visée est que son fils etant sur les lieux lorsque attaquera rudement Graffental, succederait plus aisement à sa place et que cela le porterait à l'ambassade.

On parle que le corps du Senat ou un nombre considerable de Senateurs viendront resider icy, ou à Halmstadt. Je vous ai mandé qu'Örnestedt etait allé a Stokolm pour avancer les desseins de Prusse. Benthorn a accepté le commandement de cette armée la, avec la qualité de maréchal. On croit qu'il est très propre pour les Polonnais.

Les ennemis ont eu un dessein sur Calmar, et avaient mis-pied à terre, mais ils ont eté malvenus et se sont rembarqués.

Le solliciteur des armateurs de Donkerke, qui ont eté si maltraités à Gottembourg m'est venu retrouver icy, après avoir repassé à la cour de Suède depuis que j'en suis parti. Il n'y a pas davantage profité que la première fois. Je ne m'y attendais pas aussi après la reponse negative, qui m'avait eté donnée, mais je n'en savais pas tous les motifs, car on m'a assuré d'ailleurs, que le Gouverneur de Gottembourg a recus un gros present, duquel les Secretaires ont eu leur bonne part. Ainsi les Hollandais sont moins obligés qu'on ne pensait de la justice qui a eté faite aux François, et ne sont pas si blamables de la mesconnaisance, qu'ils ont temoignée en prenant les trois vaisseaux a la rede de Malmeu. Je ne vois pas, qu'on veuille changer icy de maxime ni de procedé à cet egard, ce qui ôte au Roi le moyen de donner à la Suède un secours assez considerable, car s'il pouvait venir en ces mers une quantité d'armateurs Français, ils y seraient bien fort utiles à la Suède; mais ils ne le peuvent pas quand les Prises sur les Hollandais leur sont interdites, n'y ayant pas assez à gagner sur les Danois. Ce même solliciteur achete un vaisseau, et le veut mettre en mer avec des Anglais et des Français, qu'il a ramassés. Il a dit au Secretaires pour obtenir le consentement, et sorter les obstacles, qu'il ne voulait faire la guerre qu'aux Danois, mais son dessein est de ne pas épargner les Hollandais, et de se retirer après, où il pourra. Il me demandait un aveu, mais encore que je ne desaprouve pas son dessein.

Je n'ai pas cru lui pouvoir donner autre chose qu'un simple passeport pour aller en France, le surplus n'etant pas de mon fait.

Je n'ai point de nouvelles de mon fils depuis qu'il est parti de Gottembourg. Je ne sais seulement pas, s'il aura passé par Helsingbourg ou a Malmeu, comme il pretendait. Je crois pourtant, qu'il sera arrivé en Pomeranie, où il aura sa bonne part de l'embarras, si l'effort des ennemis se tourne de coté là. Je ne vois pas de lieu, comme je vous dis, Monsieur, qu'on y puisse envoyer de deça directement aucun secours. Il faut que ce soit par diversion du coté de Prusse, ou par l'argent des subsides, que Königsm. devra employer en recrues en munitions et en fortifications. C'est à quoi je pense qu'il faut principalement batter, je l'ai representé ici, mais à qui parler quand il n'a pas seulement de forme de conseil. J'estime qu'il faudrait que le Roi fit de lui même cette distribution du subside au hazard du mauvais gré, qu'on lui en faira savoir par le roi de Suéde, qu'on rend toujours plus jaloux de l'autorité, qu'on lui dit que sa Majesté prend sur lui. Cela est mal imaginé, mais ce sont aussi les mauvais imaginations, qui gâtent tout.

J'ai trouvé mon equipage après huit mois de separation, et j'en suis aussi embarassé, que je l'ai eté par sa privation à cause de la cherté de la nourriture des chevaux, et que cette même raison en empeche le debit. Outre que j'en trouverais pas d'autres au besoin. Les paysans ont eté contraints par une de ces imaginations, que je vous dis, de laisser les foins couper, et les blés meurent sur la terre pour aller à l'armée; en même temps on a ruiné leurs chevaux par les [!] et par des fraipasse et puis les pluies sont venues qui durent encore, on ne peut pas se prendre plus ingenieusement pour ruiner un pays, qu'on fait ici.

Le Père Arcange a bien de la peine à revenir d'une grande maladie, qu'il a eue. Je crains qu'il n'y succombe. J'y perderais un homme de bien, et il me faudrait bien du temps pour recourer un prêtre.

Du 14e Septembre.

Le S. de la Piquetière est de retour. Je ne saurais, Monsieur rendre un meilleur conte de son voyage au Roi, qu'en vous envoyant deux relations qu'il m'a faites de la deroute, qu'il a vue, et de ce qu'il a entendu du Chancellier touchant les affaires. Il semblerait que la forme du gouvernement dût bientôt changer, mais comme Güldenstern et ses emissaires obsident le R. de Sv. et que ce Prince est sujet à une mauvaise honte et à une inapplication d'esprit, qui peuvent faire apprehender la veve du feu Roy[1]) et les ennuieuses consultations du senat. Je ne fairay point de pronostique là dessus, et loue Dieu seullement de ce que heureusement je me suis maintenu de tous les cotés que je puisse hardiment traitter avec tout le monde.

Le Roy de Dannemarck a intercepté une lettre du Senat au Roy de Suede, qui contenoient plusieurs chefs tous favorables à la France et au Chancellier, et entre autres il y avait un projet d'accomodement entre les deux couronnes que le Senat desire et blamait indirectement

---

[1]) I Randen er tilføjet: Reyne mere de Suede.

Güldenstiern d'en avoir fait eluder la proposition, en interjettant celle de l'accomplissement du mariage. Ces nouvelles connaissances que R. de D. a prises me donnent encore plus de sujet de croire que pour s'en prevaloir il souffrira bientost que 37 [1]) fasse une ouverture. Et je ne fie pas tant à la conversion des senateurs ni à toutes les belles paroles du Chan^ier que je n'apprehende autrement, qu'on ne precipite ce traité sans y autrement considerer l'interet du Roi. Ce qui ne fait desirer encore plus ardemment de nouveaux ordres de sa Majesté.

Les Senateurs commencent à retenir des logis en cette ville. || Adieu Monsieur je suis tout a vous [2])

Feuquiere

Bagpaa: A M. de Pompone.

(Frankrige 101. Interciperte Depecher 1675—6)

Af Griffenfelds Koncept om Aarsagerne til den skaanske Fejde.

3) at altiid, naar nogen Krig eller V-enighed imellem andre Konger og Stater udi Europa er opvoxen, som kunde siunis langt fra at wille drage disse Nordische Croner udi Krigen eller V-sicherhed med, hans May^ts altiid med Besendelser aff sine Ministris baade till Sverig sielff, saavelsom och till Kongen aff France Rige, som af hvis Wille Sverig formedolst Subsidier mesterf altiid haffuer dependeret, stedtse haffuer sögt ald Misforstand och Collision at forre komme, ved nogen særdellis giort afftalle derom eller och nermere Forbindelse, huorom H. Hanibal Sehestedt Ambassade i Francerig, och den negotiation med de Engelske ministris Talbot och Cliffort, item H. Baron Juls sidste Negotiation i Suerrig, sampt de till dend Suendsche Ambassadeur Greff Niels Brahe giorde Forslag Widne berre kånd. Efftersom hans May^t stedtse haffuer frychtet som nu och paa sidsten scheet er, at deris May^ter wed disse opvoxene Kriger imellem Engeland och Frankerig paa den ene och Holland paa dend anden Side schulde for deris Allieredes Interesses Schyld drages insensiblement med i Krigen, førend de det wiste, och haffuer derforre wed sin Envoyé Exl. H. Baron Jul sampt sin der subsisterende Resident C. Lindenow saa lenge ladet importunere det Suendsche Hoff om nogen nermere Alliance eller Afftalle om sligt at indgaa, at endelig effter hoessföyede Projectis Indhold sub lit: det nesten var ferdigt at komme till Slutt, da mand i Sverig |: formedelst at den Fransche Ambassadeur rotunde gaf at forstaa, at hans Herre ingenledes kunde tillstede, at dete Tractat bleff underschrefuen:| nu mand ingen widere Udfluchter saa, remitterit det for at winde Tiid till dend Ambassade, Gr. Niels Brahe giorde i Danmarck, som da med slig Koldsindighed, som enhuer bekient er, det i Danmårck negotierit och pousserit haffuer. 4) med Tilbiudelse aff sin Mediation ock gode officia tillige med Suerig, till at componere dend opvoxene blodige Krig imellem dess Naboer, huis Flamme ellers siuntes at ville gribe widere om sig och disse Nordische Riger endelig med i Krigen interessere. — — — —

[1]) 37 betyder enten den svenske Regering eller Kansleren.
[2]) Fra || er Skriften egenhændig.

3) Nar Krig och V-enighed imellem Naboerne er opvoxen och Kongl. May[t] aff Danmark da ald Muelighed om wende till at forhindre, at slig V-wesen icke schulle drage disse Nordische Riger i Krigen med, och giffue Aarsag till nogen V-enighed imellem dennem, for differente Interessers Schyld, som deris May[t] tiit och offte hafde, da er saa langt fra, at mand paa Suendsche Siden haffuer søgt det samme, at mand end ochsaa haffuer wærit hans May. aff Danmarck forhinderlig der till i alle Maade, det er jo nu enhuer bekiendt at siden Suerig haffuer nødt de Frandsche Subsidier, da haffuer samme Crone gandsche dependeret aff Franckerigs Mouvementer, och icke nogen i sit fortrolig Wenschab optage wildet, uden de som det frantsösche Interesse tillige sig antog och de som Francerig der til wilde admittere, for slige och andre wichtige Aarsager haffuer Ko. Ma. höyloflige Ihukommelse K. Fridrich 3 nogen Tiid effter Freden for Kiöbenhafn war sluttet, befundet nödigt en anseenlig Ambassade till Francerig wed H. Hanibal Sehested at afferdige, for tilligemed Ansögning aff Francerigs nermere Fortrolighed at establere desto fastere och stadigere Wenschab med Sverig och desto krafftigere at conservere dend saa dyrekiöbte Fred, med samme Crone, mens huor höyt slig oprichtig Intention af Hans May. af Danmarck haffuer woren Regeringen udi Sverig imod, er bekient aff deris den Tiid extraordinari Envoyé til Francerig, Camborotii Hirschenstiernis Afsendelse, huis fornemmeste Commission bestod i at sæte Danmarck ud af Credit och suspect giöre hoes Francerig, forhindre at Danmarck inttet bleff admitterit in societatem armorum vel amicitiæ, saa som aff hoes föyede Copie aff bem[te] Hirschenstiernes Instruction sub lit.   widere er at fornehme och i huor vell Kongl. Mayt. aff Danmarck her om i god Tiid Vnderretning hafde, saa haffuer Kongl. May. dog derfor icke underladet paa alle giörlige Maader sligt endnu fremdeellis at söge och til dend Ende, der A°   den Kriig opwoxte imellem Engeland och Holland, och bege stridende Partier Kongl. Mayt. aff Danmarcks Wenschab med saa stoer empressement ambierede, da haffuer jo Kongl. May. fuldkommen sig udladet at wilde inttet andet Partie antage end det som Sverig tillige ville tage, och der de Engelsche Ministrie Cliffort och Talbot anbrachte hans May. af Suerig intet holt slig hans May. aff Danmarcks Resolution for sincer och reel, förend Kongl. May. af Danmarck sligt haffde Reede paa sin Side stipulerit, da Suerig inttet wilde underlade at giöre det samme, da haffuer jo höyst bemelte Kongl. May. af Danmarck jo Sverig gierne der i föyet och Tractatet med Engelske Ministern M. Cliffort ea Conditione vnderschreffuit, at om Suerig det samme tillige wilde indgaa, da schulde det staa wed Magt och ellers icke, mens saa snart sligt scheedt war, da haffuer jo Sverig gandsche vnddraget sig fra samme Tractat, och Cliffort hafuer moodt [!] v-forretet Sag reise fra Stockholm, saa at Kongl. May. endelig for sin Sicherhed Schyld, och der hannem ingen Neutralitet lenger aff de stridende Parter bevilget bleff, hafuer maat imodtage de billige Offerter, som Holland den Tiid giorde, och der nu endelig denne sidste Krig imellem Engeland ock Francherig paa den ene och Holland paa den anden Side vdbröd, da haffuer hans May. aff Danmarck jo ingen Flid ladet sparre, alt siden Krigens Begyndelse, wed sin Ext. Envoyé udi Suerig H. Baron Juel, sampt sin der werende

Resident C. Lindenow alle tienlige Forslag at lade giörre baade till nermere Forbindelse imellem begge disse Riger, saavelsom och til Promovering aff samptlig disse Nordische Rigers commun Interesse, och till Forekommelse, at begge deris May. for differente Interessers Schyld, med deris Waaben ey schulde komme till at choquere eller stöde paa huer andre, mens huor forgefues samme Kongl. May. Ministri paa tredie Aar er bleffuen opholdet med samme Negotiation och endelig hafue mott seet sig gandsche frustreret der fra, sees aff hoes föyede Copie aff det sidste Project, sub Lit:

Och er at observere, at tillige, mens Kongl. Ma. aff Danmarck med saa stoer Chaleur ambierede Suerigis fortrolige Wenschab, da haffuer Kongl. Ma. ochsaa tesmoignered at hafue en stoer Penchant til at forbinde sig nermere med Francerig, efftersom hans Ma. vel forud saa, at det ene ey var at erholde uden det andet, mens saa langt fra at enten Francerig eller Sverig haffuer wildet imodtage slige hans May. troehiertige Erbydelser, at Francerig endochsaa icke haffuer wildet (4) admittere hans Ma. engang som Mediator til Freden, der dog nesten ingen af de tydsche Förster er blefn sligt forsaget, som sig der till erbödet haffuer, ja hans Ma. Ministrie hafue endoch mott lidet dend Mortification, at de Fransösche Ministrie hafue sagt dennem, at Sverig intet vilde tillade, at hans May. aff Danmarck blef Mediator med, hollendis det for alt noch valabel raison, at Sverig och Francerig dedaignerede hans May. Mediation och intet begierrede dend, huad kunde nu hans May. aff Danmarck mindere giörre, der baade hans Wenschab och hans Mediation rejetteredes, och hans Rigers Sicherhed inttet tillod hannem Neutraliteten, der Sverig begynte at formere saa sterch en Armee paa dend tydsche Grund, end at imodtage de billige Offerter, som Keyserl. Ma. sampt Kongen aff Spanien och H. Staterne af Holland hannem tilböd, icke dismindere hafuer hans May. paa dend Maade dette Partie antaget, at hans Maj. ingenmaade waar forbundet at mische sig i dene Kriig, med mindre hans May. Allierede aff flere Fiender end de dend Tiid hafde, schulde blifue offuerfalden, dete haffuer hans May. |:i huor vell Tractatet imellem samptlig de Allierede war public noch och inttet hemmelig holtes:| dog icke vnderladet at lade communicere de Suendsche Ministris, och der hoes endda som för lade söge med alle giörlige Middell at forhindre, at deris May. ey her wed maatte komme til at choquere huer andre, huilchet Sverig let haffde kundet evitere, om det hafde wildet, efftersom hans May. aff Danmarck Tractat med sine Allierede var ichon eventuel och forbandt hans May. til intet, saa lenge Sverig eller nogen anden Estat iche traadte til wirchlig Action imod hans Allierede. Her kand nu ochsaa ald sund Fornufft inttet nechte, at om Sverig i ringeste Maade haffde hafft Tanche till at forrekomme denne Krig, som nu er imellem begge deris May. den da heel let det hafde kundet, endten wed Entholdelse fra offentlig Fiendschab imod de Allierede, eller och ved nogen sær Afftalle, at bege deris May. haffde friit kunde succurrere derris Allierede uden at det derfor schulde komme til offentlig Ruptur imellum disse Riger, mens der er huerchen bleffuen tencht paa det ene eller det andet, tuert imod just i samme Tiid er Resolutionen i Suerig fallet, at Feltherrn Wrangel med dend Schwendsche

Armee schulde bryde lös i det Brandenborgsche, och for wiidere at eludere hans May. aff Danmarcks trouhiertige Intention till at conservere alt got Wenschab med Sverig, haffue de Suendsche til Stockholm gandsche affbrudt Negotiationen med hans May. aff Danmarcks Ministris sammestedtz under Prætext, at H. N. Brahe, som da gich Ambassadeur til Danmarck, dend i Danmarck schulle till Endschaff förre, der dog i Gierningen samme Ambassade war anseet paa alleniste at opholde och amusere hans May. fra at fölge sin sande Interesse, och wed Proposition aff Gifftermaall imellom hendes Höyhed hans May. Syster och Kongen aff Suerig at wugge hans May. |: saa at sige :| udi Söffn, huilchet haffuer voren till Stockholm saa bekiendt, at somme iche haffuer kundet underlade sligt wed en mordant Pasquill i Kaaber stucken at tilkiende giffue, i huilchen hans May. aff Danmarck forrestiltes som et Barn i en Wuge, huilchen aff den Suendsche Ambassad. G. N. Brahe och den Fransche Ambassad. Terlon bleff i Söffn wuchet. Mens Udgangen haffuer noch wiist, at de intet haffuer hafft med Börn at giörre, huerchen udi hans Ma. egen eller i hans höye Ministris Personer, thi med alle de specieuse Offerter aff Gifftermaall och alle de Hausseringer, som Francerig giorde siden af Subsidiers Tilbiudelser, saa haffuer de dog huerchen kundt blende hans May. eller des höye Ministers Öyne, ey heller bewege hans May. til nogen V-bestandighed imod sine Allierede, mens hans May. haffuer strax, dend samme Timme G. Niels Brahe proponerede samme Gifftermaall, genereusement declareret hannem, at i huorvell hans May. i Henseende til hans May. aff Suerig egen Person |: som en huer Ven eller Finde for des rare Kong. Dyder billig bör at estimere :| intet begierrede der imod at verre, saafrembt det hinders Höyhed hans May. Syster sielff kunde befallde, iche desmindere torde samme Ambassadeur inttet tenche, at hans May. derfor i nogen Maade ville alterere eller imod giöre sinne med de Allierede slutede Tractater, ja Udgangen af same Ambassade haffuer nochsom udwist, at hand alleniste var kommen til at fölle sig for, udhörre Folches Mehning och winde Tiden effter som hand heell vformodelig bort drog uden enten Gifftermaals Trachtaterne, eller ochsaa de andre, som saa lenge aff de Dansche Ministris i Suerig haffde woren negotieret, till Endschab at bringe, och er vel at observere, at samme Ambassadeur paa sin Nedreise fra Stockholm til Danmarck |: som hand i 6 eller 8 Dage haffde letelig kunde giort :| haffuer expresse worren 6 Vger paa Reisen, paa det at dend Forandring i det Brandenborgsche med de Suensches da forretagne findtlige Actioner, imidlertiid kunde passere, och herved Facies rerum forandres, saa at hand der offuer desto leter kunde penetrere hans May. aff Danmarck Intention, efftersom mand i Suerig fuldkommelig war i dend Indbilding, at nar ichon denne Proposition aff Gifftermaall bleff giort, saa schulle hans May. aff Danmarck i dend Consideration lade farre alle andre Allianeer, i huor stoer Interesse hans May. der ved kunde haffue, huilchet, ifald at hans May. Rigers Velstand och hans Honneur och vdgiffne konglige Parole det haffde tilladet, hans May. det och gierne haffde giort, effter-som dete saa conform war med dend stadige Intention hans May. altiid haffuer hafft till at conservere i alle Maade gaat Wenschab och Naboeschab med Suerig, om hand kun iche v-omgiengelig for sin Sicherhed

nödtes till andet, mens saa hiertelig Begiering hans May. her till sampt till at see hindes Höyhed hans May. Söster i saa mechtig en Konges Wold och saa vel effter des höye Födsell och qualitét forseet haffde, saa höyt haffuer hans Maytz tillige fundet sig forbunden at sörge for sine Rigers och Undersaatters Beste, huis Velstand och Sicherhed nödvendig requirerede at hans Maytz iche tillod, at de som hannem i sidste Krig med Suerig saa got som aff den yderste Fahre haffde reddet, och stedtze siden hafde cultiveret, richtig Wenschab med hans Maytz: blefuen saa v-skyldeligen af andre ruineret, der hans Ma: dennem med saa höye Löffter och sluttede Tractater war forbundét til at secourere; ieg men hermed at haffue klarlig noch bewiist, at Sverig iche haffuer paa sin Side efftterkommit huad den förste Articul som ellers Er dend essentielleste, saa vel i det Roschildische som i det Kiöbenhafnsche Tractat tilholder.

(Sverrig 188ᵇ. Einige Ursachen o. s. v.)

To Breve fra General-Admiral Kort Sivertsen Adelaer.

Stormægtigste og høibårne fyrste, Allernådigste arvekonge og herre.

Eders kongl. May[tt] har jeg senest i al Underdanighed tilskrevet med en Rostokerskipper, som kom fra Amsterdam, og igaar sig på reisen ad Rostok forføjede, hvorudi jeg underdanigst har tilkjendegivet at i Eders Maj[tts] flåde var ankommen en Hamborger skipper kommende fra Stockholm og berettede at den svenske flåde d $^{9}/_{19}$ dennes var udløben stærk 44 Orlogsskibe, små og store, hvorunder var Skibet „Kronen“ førende 126 St𝔨., „Rigsæblet“ 84 Stykker og resten efter advenant, så at den mindste af dem 30 a 36 Stykker førte, herforuden endnu 6 brandere og 3 a 4 avisojagder så at de vare stærk i Alt 54 seilere. På bemeldte Skibe var 9 a 10,000 mand Soldateske embarkeret og blef sagt at de endnu ved Elsnab i Dalarøn 2 a 3000 Soldater indtage skulde; men om det var sket vidste han ikke forvist. Dette har skipperen med oprakte fingre svoret at være sandfærdigt; hvilket senere af endnu to hollandske skippere er konfirmeret. Herpå har jeg ladet krigsrådet sammenkalde herover at fornemme; så er efter god deliberation besluttet at vi skal begive os med flåden for København eftersom det med vore syge ei bedres og vi ingen hjælp af frisk folk endnu har fået. Hollænderne agtede det aldeles ikke for rådeligt sådan stor magt med vore så få skibe at angribe. Derfor vi os fra København først af frisk folk victualier og andre nødvendigheder vil providere og eftersom vi af den Rostokerskipper erfaret at for København skal være ankommen en flåde af en 50 hollandske koffardiskibe hvorhos 3 små convoyere vil vi os (på E. K. May[tt] allern. villie) med dem så og resten af Eders May[tts] skibe som der kunde færdig ligge, forene, og så strax i Søen igen os begive vor fjende så meget muligt at modstå.

Vi have ingen soldater fra Nakskov kunnet ladet hente eftersom

for dette dårlige veir ingen Gallioter os til borde have kunnet komme og eftersom de Svenske med sådan stor magt i Søen er, så tykkes mig underdanigst til Ed. K. May[tts] tjeneste at være rådeligt, at soldaterne på Lolland blive indtil det E. M[tt] nådigst behagede, at flåden igen i søen gik, om det så var at der nogen Landfald på Lolland forsøgtes. Vi have vel udi krigsrådet besluttet os for København at begive, men såsom jeg har taget i betragtning, at fjenden skulde gloriere dersom vi for hans Skyld søen forlod, så er jeg besluttet her under Stevns at forblive på det E. M[tts] flåde ligesåvel ved respekten bliver at holde søen som de svenske og dersom de os her vil angribe have vi en fordelagtig Stilling at modstå dem i. Dersom Hollænderne ikkun hos os vilde blive thi de dag på dag meget lamentere at årets saison forløben er, så at det vorder farefuld ved vinter dage med de store skibe at seile. Idag er en hollandsk Skipper som ikkun fem dage fra Stockholm har været udi E. M[tts] flåde ankommen, beretter at han har seet nogle skibe krydse under Gulland som efter hans presumption skulle have været den svenske flåde. Dersom de har været i Søen med denne storm så er vel en del af deres skibe ruineret thi dem af dette dårlige veir stor skade vorder tilføiet, eftersom de ikke er velforsynet med redskab og befarent folk. Ieg kan ikke vel tro at såmange soldater som fortælles os, på deres skibe skulde være eftersom der siges 12 a 14 skuder endnu ligge ved Dahlerøn, hvori de ville indskibe soldater og henføre til Vismar under convoy af et orlogsskib. Der siges at de på siderne af deres skibe har ladet gøre faldbror hvorover de ville lade entre med deres soldater på vore skibe. Hvo som har givet dem det råd er enten en ubefaren sømand eller og en stor nar thi udi søen kan sådanne instrumenter ingen effekt gøre, men vel på landet. Gud give at vi kun 18 a 19 gode orlogsskibe med 6 brandere havde og med gode friske matroser besat, så skulde vi betage dem lysten at entre over broerne.

For Vismar er beordret at krydse Kaptejn Halvor Andersen med fregatten „den spraglede Falk", Løitnant Ian Fock med Kreyerten St. Iakob; Peter Grisnel med Kreyerten fortuna, og Kaptejnløitnant Ian Iakobsen med Snauven Den vismarske Rosz. Ieg har ikke turdet vove flere skibe did at sende, eftersom fjenden er i søen thi de ellers lettelig kunde falde udi deres hænder om det så var at de kom for Vismar med deres flåde. Ieg forventer underd. E. K. M[tts] nådigste befaling om nogle flere skibe did skal sendes. Vi har overalt så meget muligt ladet udsprede at Hs. K. M[tt] en stor magt udi Skåne vilde lade lande, til hvilken ende vi os med alle de skibe som ligge færdige for København vil forene os, og så tilsammen søge Skåne først at bemestre. Ieg har velb. Kristian Bjelke igår opsendt til København for at erfare om vi nogen secours af friske folk og skibe kunde bekomme, mens efter hans afreise kom Admiral Binkes[1]) til mig ombord, begærende en absolut tilladelse inden tvende ugers tid sig med hoshavende skibe enten til Dantzig eller til Holland at forføie eftersom Årets saison og hans af de herrer Staten ordinerede tid forløben er, så han måtte forsvare hvis

[1]) Den hollandske Admiral.

skade over skibene kunde komme, dersom han ei sådan ordre parerede; og omendskønt secours fra København kom, siger han ei tør vove længer her at blive. Så véd Gud at det mig hjertelig bedrøver, at jeg søen må quitere, eftersom vi hører at Svensken er ude, mens jeg tror ikke, at de længe søen skal holde, mens sig med det første igen tilbage begive eftersom vi dagligen storm og uveir har. Hermed Eders K. M^{tt} under Guds beskærmelse etc.

Prins Georg for Stevns til Anker 23^{e} 8^{br} 1675.

Cort Adelaer.

Extract af hvis syge samt døde på hs. M^{tts} orlogsskibe er befundne Prins Georg 80, Charlotte Amalie 73, Kristianus Kvartus 151, Gyldenløfue 60, Lindormen 27, Havfruen 42, Fredericus Tertius 140, Neldebladet 55, Christiania 64, Stokfisken 7, er 699 syge. Døde er i alt 72.

Herforuden 2 a 300 som sig nogenledes kommer men har ganske ingen kræfter. Dersom endnu ingen flere nedfald end dem paakomme så måtte vi endnu patientere mens frygter at nu herefter med regn og slud mange mer nedfalde skal.

Høi og Velb. Hr. Rigens Cantzler høigunstige Patron.

Eders høigrevelige Excellence gives hermed underdanigst tilkende at igår tvende skippere udi Hs. M^{tts} flåde er arriveret, berettende at den svenske flåde den $^{19}/_{9}$ dennes var udløben stærk 44 orlogsskibe små og store så at de mindste af dem 30 a 36 Stykker førte, herforuden 6 brandere og 3 a 4 avisojagter, så at de tilsammen 54 seilere vare, på hvilke forbemeldte skibe 9 a 10000 soldater var embarkeret. Så er udi krigsrådet efter god deliberation resolveret at vi os for Kjøbenhanfn vil begive og os der af friske folk skibe samt andre nødvendigheder providere, og så igen efter Hs. K. M^{tts} allernåd. villie os i Søen begive. Ieg er hjertelig bedrøvet at vi for deres store magts skyld søen må quitere hvilket jeg endnu aldrig tilforn har gjort, mens ikke agtet om endskønt min fjende var trej gange så stærk som jeg, så har Gud mig dog alletider med en god victorie velsignet. Hollænderne havde ingen lyst sådan stor overmagt med vores få skibe at attaquere. Dersom vi ikkun 18 a 19 skibe havde med 6 brandere med friske og erfarne folk vel besatte, så var jeg noksom resolveret dem at imodstå og næst Guds hjælp tvivlede jeg ikke at vi jo en god victorie erlange skulde. Ieg tror ikke at på de svenske orlogsskibe, såmange soldater som de foregive embarkeret er, såsom jeg af andre kofardiskibe fornummet har, og dersom de sig så vidt med deres flåde avanturerede enten for land til Rügen eller Vismar så tror jeg ikke at der mere end 4000 mand kan ilandsættes eftersom de self et parti for deres egen flådes besætning må beholde. Hermed rekommanderer jeg Eders høigrevelig Ex. etc. og forbliver indtil Døden

Eders høigrevl. Ex.
underdanigste og tro tjener
Curtadelaer.

Udi Hs. K. M^{tt} skib Prins Georg
for Stevns til Anker d. 23 8^{br} 1675.

Griffenfelds Koncept til Feltogets Plan 1676, skreven i Jan. 1676.

Til Oberfeldtmarskalcken Hertug Johan Adolf til Schlesw. Holst. Plön

C. V.

Vor Venskab sampt huis meere kiert og gott vi formaa tilforne, Høybaarne Fyrste, Elskelig kiere Frende; Efftersom det høylig er fornøden i Tide at betencke og vell offuerlegge, huad nu videre mod Fienden skall foretages, paa det denne aff Gud os udi forleden Campagne og Feldttog forleente saa lyckelig Begyndelse maatte med lige lyckelig Fremgang videre fortsettes, og till een ynskelig Ende udføres, saa bede vi Eders Kierl. og allernaadigst ville, at saasom voris Feldtherre og Præsident udi Krigs Collegio os Elskl. Her Hans Schack &c. med Svaghed er befalden, Eders Kierl. da som voris forordnede Geheime Raad og Oberfeldtmarskalck icke alleene paa de ordinarie udi Krigs Collegii Instructs dertill forordnede Dage lader Krigs Collegium holde, og der de udi samme Instruction ommeldte Materier foretager, mens endoch at Eders Kierlighed nu endoch især samptlige udi bem^te^ Voris Krigs Collegio forordnede Raad og Assessorer lader sammenkalde, og der dennem effterskreffne Poster til at deliberere om og at offverveye forestiller

I. Huad heller det siunes til Vands eller till Lands Sverig iaar den største Skade at kunde tilføyes, og derfore efftersom Flaaden endelig skall eqviperis, være sig vi med Landarmeen offensivé eller defensive mod Sverig agter at agere, huor den største effort skall giøres, til Lands eller til Vands, dersom det imod bedre Formodning endelig skulde befindes, at vi icke till Lands og Vands tillige med lige Efftertryck Fienden angribe kunde; thi enddog det er ugjenstridig, at jo sterckere mand sig saa vell till Lands som till Vands kand udruste, jo bedre det er, og vi stille det derfor fast voris Armee till Lands saa vel som Flaaden det meste muligt er og Midlerne nogenlunde tilstrecke kunde, at forstercke, saa er dog vell bekiendt, huad Middeler till saa store Udgiffter være kand, og huad vi aff de Subsidier, voris Allierede udloffvet haffver, kand haffve at forvente, saa at det for den Aarsags Skyld heel fornøden er, at voris Krige med største Menage og Sparsommelighed føres, og at mand ingen unødvendig Bekostning giør, paa den till de endelig fornødene og uforbigengelige Udgiffter Midler udfindes kunde.

II. Dersom den største Operation med Landarmeen skall skee, huor den største effort dermed skall giøres 1. enten udi Brehmen eller 2. fra Norge ind i Hiertet aff Sverig, eller 3. herfra ind udi Skaane, eller 4. paa alle trei Steder tillige, og med huad Proportion aff Magt paa huer Sted. III. Om herfra ind i Skaane skall ageris, huad fornøden Anstalt dertill skall giøres, saa vel Troupernes Tall angaaende, med huilcke ageris, som anl. Transporten at facilitere, og huad helles till saadann een Expedition at foretage behøffves kunde. IV. Om og hvorledis udi slig Tilfelde Communicationen med den Norske Armee befordres skulde og kunde. V. Huad man skulde formene i samme Tilfelde aff Flaaden skulde kunde foretages til samme Expeditions Befordring. Herom ville vi nu deris Betenckende skriftlig og med forderligste hafve,

skulde og nogen af een sær Meening være som icke med de andres ofver eens stemmede, kand hand det aparte skrifftlig til os indgifve, efftersom een huer friit herudi bør at raisonnere og sige sin Meening, og ingen kand fortenckes naar hand siger med Troskab det beste hand veed og som hand det forstaar. Eders Kierl. foreholder dennem vel Sagens Vigtighed, og at Taushed derfor, som er Sjælen af alle Raad og Anslag, endoch herudi fornemmeligen behøfves. Dermed skeer vor Villie, Befalendes Eders Kierl. den Allerhøyestes trygge Beskermelse till all sielffbegierlig Velstand troligen. Skrefvit &c.

Eders Kierligheds
venligsindede Frende

Haffniæ d. 26 Januarij 1676.

Stormægtigste Konge,
allernaadigste Herre,

Eftersom Eders Kongel. Maytt. Geheimer Raht och Ober Feldmarschalck Hans Dorchl. Hertug Johan Adolph til Schlesvig Holstein etc. os underschrefne paa Eders Kongel. Maytt allernaadigste Befahling hafver udi Krigs Collegio ladet sammenkalde, og der os efterschrefne fem Poster til at ofverveye forestillet, saa er derom voris allerunderdanigste Betenkende, som følger.

Om den 1 Post. Huad heller det siunes til Vands eller til Lands Sverrig iaar den største Skade at kunde tilføyes, och der for eftersom Flaaden endelig skal eqviperis, være sig E. K. M. med Landarméen offensivè eller defensivè mod Sverrig agter at agere. hvor den største effort skal giøres, til Lands eller tilvands, dersom det imod bedre Formodning endelig skulle befindes, at Ed. Kongel. Maytt. icke til Lands och Vands tillige med lige Eftertryck Fienden angribe kunde.

Eftersom paa ingen Land Operation herfra imod Fienden kand tænckes, førend Flaaden er udrystet, saa vill des Eqvipering først och forderligst i Værck settes: Och siunes os Sverrig iaar den største Skade til Lands at kunde tilføyes. Flaadens och Arméens Force vill, saa viit Midlerne kunde tilstrecke, forsterckes, och deres Underhold derefter mesnageres.

Om den 2 Post. Dersom den største Operation mod Fienden med Land Arméen skal skee, hvor den største effort dermed skal giøres 1. enten udi Brehmen 2. eller fra Norge ind i Hiertet af Sverrig 3. eller herfra ind udi Skaane 4. eller paa alle tre Steder tillige. Och med hvad Proportion af Magt paa hver Sted.

Herfra ind udi Skaane formeene vi den største Operation mod Fienden med Land Arméen at kunde skee. Udi Brehmen stod at forsøge, om ved Tractater nogen Participation af de Allierede kunde erholdes, eftersom det for Medhjelp nock kand regnes, at man Fienden med to Landarméer udi hans Rige angriber, och med den tredie, nemlig Flaaden, all Tilførsel, saa och Succursen til Tydschland at sende forhindrer. Skulde de Allierede alligevel der til sig begjære, nogle af Eders Kongel. Maytt. Tropper, kunde H. General Baudissin dem med

500 til Hest och 2000 til Fods assistere, og endnu noch it Regiment Dragoner dem ofverlades. Til Norge af denne her i Riget staaende Armée noget at henschicke, och dermed ind paa Sverrig at agere siunes os icke raadeligt, saa vel for Transportens Vanschelighed, som for Mangel paa Underhold, och formedelst Landets Situation. Dog fra Norge at agere med sine egne Folck, och hielpe saaledis at forlette den Skaansche Operation. Paa alle tre Steder tillige med Hofvit-Arméen at agere, hafve vi icke Folck nog til, thi Skaane alleene kand icke med ringere end 12 à 13000 Mand attaqveres.

Om den 3 Post. Om herfra ind i Skaane skal ageres, hvad fornøden Anstalt dertil skal giøres, saavel Troppernes Tal angaaende, med hvilcke ageres skal, saa anl. Transporten at facilitere, og hvad helles til saadan en Expedition at foretage behøfves kunde.

Herom holdes nødvendig at Generalitetet først confererer med General Krigs Commissariatet, eftersom det meste angaar Krigsfundum, efter hvilcken Regimenters Recrutering, Artilleriets og Magasiners Indrettelse vil regleres.

4 Post. Om og hvorledis udi slig Tilfelde Communication med den Norske Armée befindes skulde och kunde.

Naar mand herfra ind i Skaane agerede, fick H. Guldenlew fra den Norsche Side af yderste Magt at attaquere Fienden. Communicationen kand icke anderledis end ved Brefvexling imellem disse Arméer holdes, och det ved den ordinari Post, eller ved extraordinarie Galliotter. Naar mand vaar ind i Landet, stod at forsøge, om ved Penge nogle kunde bringes til Veye, som Kundschab imellem Arméerne vilde føre.

5 Post. Hvad man skulde formeene i samme Tilfelde af Flaaden skulde kunde foretages til samme Expeditions Befordring.

Wi befinde raadeligst at Flaaden sig udi Ostersøen begifve, efter hindes Magt og Fiendens Contenance der at agere, dog at nogle Skibe holdes tilbage Transporten at befordre. Kunde E. Kongel. Maytt. Flaade ved 30 Skibe blifve stærck, formeener man at Fiendens icke udløber eller nogen Bataille hazarderer; thi den i vlyckelige Tilfelde ingensteds i Tydsche Hafne sig kunde retirere, men hafde alleene Calmar Sund eller Skaane at søge. Dertil skulde denne icke vel kunde udrystes, dersom man i Tide ved Capers og andre smaa Fregatter Farten til Stockholm v-sicher giorde. Och i saadan Fald kunde af Eders Kongel. Maytt. Flaade een Landgang paa Gulland forsøges; hvis Occupation var beqwem Floden deromkring at lade ligge for Ancker, og Tilførselen til Skaane at forhindre.

Denne voris allerunderdanigste Meening indstillendes til Eders K. Maytt. videre allernaadigste Ville och Resolution forblifve vi

Eders Kongel. Maytt.
allerunderdanigste og tropligtigste Tjenere

J. Chr. Kørbitz m. p. J. Bielke m. p. Otto Powisch m. p. F. v. Arenstorff m. p.
J. Rosenkrantz. Jørgen Fogh. H. Meier.

Kiøbenhafn udi Krigs Collegio
d. 30 Januarii 1676.

Udskrift: No. 1 Kriegs Collegii memorial.

C. 5.

Till Hertug Johan Adolff.

Vor Venskab sampt huis meere kiert og gott vi formaa tilforne, høybaarne Fyrste, Elskl. kiere Frende, Saasom Eders Kierl. vel bekjendt er den Resolution vi taget haffver anl. voris Krigsoperationer imod Kron Sverrig udi Skaane at fortsette, og til den Ende voris Armée her udi vort Land Siæland at samle, da bede vi Eders Kierl. og allernaadigste ville, at Eders Kierl. voris General offver Cavalleriet, Carl von Ahrnsdorff Ridder tilbørlig Ordre giffver, at hand sig med de fire Jydsche Regimenter Cavallerie herhid forføyer, ladendes de øffrige trej Regimenter Cavallerie under General Baron Merheims Commando med Ordre sig paa forefaldende Occasioner naar hans Durchl. og Kierl. Churfyrsten aff Brandenburg dett aff hannem begiere skulde, med hans Trouper sig at conjungere og mod Fienden tillige effter Kriigsraison at agere, sampt huorledis hand sig helles forholde skall. Saasom og Cavalleriet tilbagereyse till Lands for Transportens Uvissheds og Vanskeligheds Skyld vill skee, saa vilde Eders Kierl. det med General Commissariatet offverlegge og saadann fornøden Anstalt herudi giøre, at samme Marche med god Ordre og Skick skee maatte, uden nogens Besværing og Klagemaal.

Som vi og aff sær og vigtige Aarsager haffde resolvert at restituere hans Kierl. Hertugen aff Gottorp Byen Tønningen naar vi først haffde ladet Voldene og Fortificationen om samme By nedkaste og demolere, da ville vi at E. Kierl. aff omkringliggende Festninger saa meget Folck samler, som dertil behøffves kunde, og helles til samme Festnings sampt Stapelholmer Skantzes Demolering og Rasering all fornøden Anstalt giør, saa at dette uden Forhaling med all Seckerhed og Hast skee kunde, dermed skeer vor Villie, befalendes Eders Kierl. den allerhøyestes trygge Beskermelse till all sielffbegierlig Velstand troligen.

12 Februar 1676.

St. Guldenlew og Baron Juel.

V. S. G. og B. T. Efftersom den entreprise vi nu det første Aarsens Tid det tillader, med voris Flaade udi Østersøen forehaffver, saavelsom og det Rygte, som gaar, at den Svenske agter sig med een heel considerabel Flaade, huilcken de sielff spargerer tredsindstiuffve Skibe sterck at skulde bliffve, udi Siøen at begiffve, icke tillader Os at separere voris Flaade, mens den det sterckeste muelígt er udi Østersiøen at sende, da haffver Vi till at krytse for Gottenborg sampt Norges Haunes Seckerhed og huis helles voris Tienistes Fornødenhed deroppe udkreffve kunde, anbeobagte, Eder med seeniste Post een Ordre tillstedt anl. otte aff de beste Defensions-Skibe strax at lade eqvippere og med all Fornødenhed udruste effter samme Ordres videre Formelding, huoraff Eder herhos endnu Gjenpart sendes, om den forrige Ordre skulde maaskee være ankommen. Huad det begierte Rytterie angaar, da tilsteder huercken Transportens Vanskelighed eller voris eygen forehaffvende Desseins Nødvendighed, at saadant skee kunde, foruden at melde, at mand formeener effter Landsens Beskaffenhed deroppe liden Nytte aff Cavalleriet at kunde haffves. Et Regiment Fodfolck derop at sende, ville vi være

betenckt paa, naar Vi først eygentlig kunde vide, huad voris Allierede for Folck af os endelig begierer, og dereffter Overslag giort haffve, hvis vi nogenlunde undvære kunde, og skall Eder imidlertid 9000 Tønder Korn, halff Rug og halff Biug inden faa Dage tilstedt vorde, saa er og voris Envoyé Ex[re] udi Holland Henning Mejercrone tilskreffvet, at hand sit Beste skall giøre, paa Credit mod Forseckring udi Subsidierne |: efftersom ingen nærmere Raad nu vides:| at indkiøbe 15000 Alen Klæde, 5000 Par Skoe, 8000 Par Strymper, 2000 Picquer, 5000 Kaarder og Geheng, 500 Par Pistoler, 500 Carbiner med Remmerne, 500 Sadeler og Hostetøyg, til Militiens Fornødenhed deroppe, huorom J da vel videre med hannem corresponderer. Helles er voris rette Desseins i forestaaende Campagne voris fornemmeste operation till Lands udi Skaane at anstille, og dermed at begynde om mueligt in Aprili, som voris Oberfeldtmarskalck, hans Kjerlighed Fyrsten af Plön Dig, voris Statholder omstendligere Underretning om paa vore Vegne gjør; og saa vi derfor gjerne, at den Anstalt deroppe bleff giort, at da voris Statholder med et Corps aff een fem, sex, eller siufftusind Mand, huor naar og paa huad Maade det dig effter holden Deliberation best og beqvemmest siuntes, Fienden een Diversion gjorde, eller i det ringeste søgte saa meget at bringe til Veye, at Fienden dog Reflexion paa Dig maatte gjøre, og een Deel af sin Force dig opponere saa derved voris Dessein paa Skaane faciliterit vorde kunde, og saasom vi vell vide, at huis en Diversion i saa Maade skall skee, vill den nødvendige Anstalt dertill giøres effter Proportion aff Midlerne, om huis Beskaffenhed, naar Generalen ingen rett Videnskab haffver, enten viitløfftigere Desseiner fattes, end vell kand udføres, eller och een god Leylighed maa forsømmes, som helles noget gott vell kunde udrettes i, da ville vi |: som dog Oberinspectionen offver Commissariatet Statholderen som Statholder tilkommer:| at Du Baron Juel, voris Statholder altid vell informerer om Krigsfundi og Midlernes Beskaffenhed, og Du voris Statholder bem[te] Baron Juel till alle forefaldende Deliberationer medkalder, og i saa Maader den eene recker den anden Haanden til voris Tienistes Fornødenhed, og derfore, naar Leyligheden tillader, at I tilsammen ere, I da Eders Relationer till os med hverandre begge underskriver, hvorved da os den Kiedsommelighed betages, een Ting to Gange at læse, og Eder og den Umag spares, om een Ting tvende adskillige Relationer at forfatte. For alting ville vi at I den beste Anordning muelig er deroppe giør, som vi og hernede det iligemaade agter at lade giøre, at vi fra Eder og I fra os eengang huer Uge om alting huis forefalder fuldkommen Kundskab og Information haffve kunde. Dermed &c.

Haff. 29 Febr. 1676.

Terlon faar endelig Fuldmagt den 1. Avg. 1675 [!] til at tilbyde Kongen af Danmark og Norge 300,000 Rdl. aarlig, saa længe Krigen varer, naar han vil være nevtral; saafremt Ægteskabet imellem Prinsesse Ulrikke Eleonora og Kongen af Sverig fjærner hans tidligere Forbundsfæller fra ham.

Notoire soit a Tous Comme ainsi soit que l'Ambassadeur Extraordinaire de France ayt eu depuis quelques temps diverses conferences avec les Commissaires de sa Majesté de Danemark et de Norvegue sur les moyens et Expediants non seulement de conserver la bonne Intelligence, qui a esté jusques ici entre les Roys leurs maistres, mais aussy pour l'affermir de plus en plus. Et que le dit Sieur Ambassadeur a temoigné combien sa Majesté tres chrestienne auroit agreable, que sa M[te] de Danemarc et de Norvegue voulut employer sa mediation pour moyenner par ses offices la paix entre le Roy très chrestien, et ses alliés d'une part, Et a l'Empereur et ses alliés de l'autre, que le dit Sieur Ambassadeur auroit aussi offert de la part du Roy son maistre des Subsides payables par chaque année pendant que sa Majesté de Danemarc et de Norvegue demeurerait par sa mediation dans une exacte et sincere nentralité, à l'esgard du Roi tres chrestien et de ses alliés comme le sus dit ambassadeur extraord: de France et les commissaires nommés par sa M[te] de Danemarc et Norvegue n'auroit pû convenir jusques à cette heure, de la maniere dont sa M[té] de Danemarc et de Norvegue pourroit s'acquitter de laditte mediation ni de ce qu'il auroit a faire en cas que l'Empereur et ses alliés refussassent de l'accepter non plus que du temps que les subsides offerts devaient durer le dit Ambassadeur extraord. de France ne s'estant pas trouvé muny de pouvoirs suffisants pour condecendre a l'espace de dix années que les Commissaires de sa M[té] de Danemarc et de Norvegue auroient demande, qne cependant le sieur Conte Nils Brahe Ambass: Extraord: de Suede, en Danmarc y auroit proposé le mariage de Madame la Princesse Ulrica Eleonora soeur de sa M[té] de D. et de N. avec le Roy de Suede son maistre auquel sa M[té] de Danm. et de N., nonobstant que le Traitté que le dit Ambass. Extraord. de Suede a eu a negotier ici n'aye encore esté conclu auroit d'autant plus facilement consenty, qu'il a consideré le desir que le Roy tres chrestien luy en a fait temoigner. Il a esté convenu et arresté entre le sus dit Ambass: extraord: de France et les Sieurs Commissaires de sa M[té] de Dmarc et de Norv: munis respectivement de plains pouvoirs suffisants qu'en cas que les alliés du Roy de D. et de N. vinssent a entrer en ombrage du dit mariage et de la conduitte que le Roy de D. et de N. a tenu jusques ici, Et pourroit tenir a l'avenir a l'esgarde de France, Et qu'ils discontinuassent a luy fournir les subsides qu'ils luy ont promis alors sa M[té] tres chrestienne fera fournir a sa M[té] de Danmarc et de N. pendant tout le temps que la presente guerre durera trois cens mille Escus par chacune année payable dans la ville de hambourg en deux termes a scavoir la moitié dans le commencement de l'année et l'autre six mois apres. En eschange Sa M[té] de D. et de N. promet et s'oblige des cette heure de demeurer neutre durant toute la presente guerre non seulement a l'esgard de la

France mais encore a l'esgard de ses alliés nommement de la couronne de Suede de son Altesse Electorale de Baviere et de son Altesse d'Hannover et de ne donner aucun secours ayde ou assistance a leurs ennemis. Sa M^{té} tres chrestienne verra cependant avec plaisir que sa mediation soit receue de toutes les parties qui sont presentement en guerre avec la mesme Confiance que le dit sieur Ambassadeur de France declare encore au nom de sa Majesté tres chrestienne qu'elle a desja accepté et qu'elle l'accepte de nouveau par le present escrit que le dit Ambassadeur extraordinaire de France a ordre de signer au nom du Roy son maistre.

(Frankerige N. 101 og 102. G. A.)

Tre opsnappede chiffrerede Breve fra Kongen af Frankrig og Marquis de Pomponne til le Chevalier de Terlon.

1.

M. le Chevalier de Terlon. J'ay recu vostre lettre du mois passé que vous m'avez donné du dessein que l'on paraissoit avoir en Danmarc de faire une descente dans les provinces de Suede. La presence du Roy de Suede que vous mandiez y estre attendu garantira assez celle de la Scaune, je ne doutte point, qu'il n'en soit de mesme de l'isle de Rugen qui sera defendue par l'Armée qui est en Pommeranie. Ce qu'il puisse arriver de toutes ces entreprises et soit qu'ils soient faintes ou veritables. J'ay esté fort satisfait du soin que vous avez pris d'en faire passer l'advis au Marquis de Feuquieres, et d'en avertir au mesme temps les personnes qui prennent soin de veiller aux interests de la Suede a Hambourg. Aussi veux je croire que ces desseins seront sans succés et que Roy de Danmarc ne profitera pas du consentement qu'il a obtenu de l'Electeur de Brandebourg pour faire que l'isle de Rūgen luy demeurait. le 13 jour de Mars 1676.

2.

M. le Chev. de Terlon. Vostre depeche du vingt neuf Fevrier m'a fait voir ces soins que vous avez pris pour recevoir surement la lettre que je vous avais addressée à Hambourg et j'apprends par celle de la Dame Bidal que celui que vous avez envoyé pour la prendre estait arrivé en cette ville je ne puis douter qu'elle ne soit a cette heure entre vos mains et je me remets toujours a l'usage que je vous ay mandé d'en faire selon les advis que vous recevez du Marquis de Feuquieres.

J'ai lu avec satisfaction le conte que vous m'avez rendu de tout ce qui estait venu a vostre connaissance des affaires de Suede des preparatifs qui se faisoient en Danmarc pour la campagne prochaine. Je ne vous dis point d'informer le M. de Feuquieres de tout ce qui viendra a vostre connaissance sur ce sujet, parceque je vois que vous le faittes avec toute l'exactitude que je puis desirer Continuez de mesme à repondre

aux assurances qui vous sont donnees des bonnes intentions de Danmarc pour bien vivre avec moi et pour avancer la paix.

Le 20 jour de Mars.
1676

Louis

Arnauld.

3.

Mons. le chevalier de Terlon. La lettre que vous m'avez escritte le 7 de ce mois m'apprend les preparatifs qui se continuent a Copenhague pour la guerre que le Roy de Danmarc feroit estat de porter dans la province de Scaune. Il me paraist par les lettres du Marquis de Feuquieres que toutes choses se disposent a Stockholm pour attaquer le Danmarc de ce costé, et qu'ainssi la guerre qui s'est faitte jusques a cette heure entre ces deux couronnes en Allemagne pourroit bien se porter toutte entiere dans le voisinage du Sund. Il seroit a souhaiter qu'il y eust quelque fondement a ce que vous a dit le Conte d'Alefeld des intentions du Roy son maistre pour la paix et qu'avant que les differents qui sont commencé entre les deux Royaumes du Nord passassent a de plus grandes extremités ils se finissent par un accomodement. Mais ce seroit peut etre se flatter que de l'attendre si tot. Cependant quelque faible apparences que vous y vissiez, taschez toujours de les cultiver et donnez en advis au M. de Feuquieres afin qu'il en fasse de son coste l'usage qui sera le plus advantageux. — Du reste repondez toujours favorablement a tout ce que vous sera dit de la part du Roy de Danmarc de ses Ministres de l'inclination qu'il conserve pour bien vivre avec moy et faites luy connaistre adroitement qu'ayant toujours fait un cas particulier de l'alliance estroite que j'ay eu avec feu son pere et avec Luy mesme, je l'ay veu avec plus de peine engagé dans une guerre avec la Suede lorsque elle avait seulement pris les armes en ma faveur dans l'Empire. Par la sans vous expliquer plus precissement vous leur laissez entendre a quoy m'engagent les traittés que j'ay avec cette couronne et les preparez insensiblement a toutes les resolutions quils pourraient m'obliger de prendre quelque affection que je conservasse d'ailleurs pour le Danmarc. Vous eviterez en cette sorte de laisser penetrer mes sentiments sur la rupture que la Suede pourroit demander de moy et vous reglerez ainsy que je vous l'ay desja mandé sur ce qui pourroit vous estre escrit par le M. de Feuquieres. Sur ce je prie Dieu qu'il vous ait M. le chevalier de Terlon en sa garde.

Escrit a St. Germain en Laye
le 27 jour de Mars.

Louis

Arnauld.

(Lettres interceptes, Frankrig 101. G. A.)

Breve fra Grev F. Ahlefeldt til Griffenfeld.

1.

Gravenstein 3 Aoust 1672. Mr. C'est tout de bon que vous me rendez honteux de recevoir si souvent de marques de vostre amitié, sans en pouvoir jamais donner signes de ma gratitude, ni vous remercier mcmement comme il faut. Mais que vous trouvez bon d'accabler ainsi vos amis par vos bienfaits, il ne faut pas aussi trouver mauvais s'ils en acquittent si mal, et leur faire l'honneur de croire qu'ils ne manqueroient jamais a la reconnaissance qu'ils doivent, quand ils seront assez heureux a la pouvoir temoigner par des humbles services.

2.

Gravenstein 22 juin 1673. On m'a adverti de cent petits choses, que je ne puis pas escrire, et je diray seulement qu'on m'assure que la 15. 82. 5. 24. 29. 17. 75 (dispute) que V. Exc. a eu avec Güldenlew a été concerté avec Kielman, qu'il y a une estroite correspondance, laquelle pour estre secrete est entretenue par Brugman de costé de Guldenlew et de la part de Kielman par le Klosterschreiber d'Itzehoe, qui recoivent les lettres. On dit que Kielman conseille fort Güldenlew de remettre Kristof Gabel avec cent choses que je ne puis escrire à V. Exc. En croire ce qu'elle voudra pour moi. Je crains que ce vieux renard n'abuse à la fin du bon naturel Jørgen Bjelke, voila tout ce que je vous puis escrire pour heure, me croyant obligé de remettre le reste a un autre temps pour en estre mieux informé.

3.

Gravenstein 12 Janvier 1676. J'avoue que la dernière lettre de V. E. m'a mis dans une estrange perplexité. Voyant qu'après avoir perdu les fonctions, l'honneur et toutes les advantages de ma petite charge, je viens d'en perdre aussi les gages. Ce coup m'etant plus sensible que je me vois par la le plus malheureux de tous les serviteurs du Roy, puisque il n'y a aucun parmi eux qu'outre ses gages ne tire quelques advantages de son employ comme habitation, bois, fourage, chasse, poisons, et cent autre petits douceurs, au lieu que sans mes gages je n'ay pas la valeur d'une maille du Roy, et qu'il me faut pourtant pour faire des honneurs à ma charge une ordinaire et grosse depense. Comme je connais la generosité de V. E., et que je sais qu'elle me veut encore un peu de bien, j'espere qu'elle ne trouvera pas mauvais, que je la supplie très humblement de remedier s'il est possible, et de considerer, qu'il ne sera pas trop avantageux ou glorieux à elle meme que ses plus particuliers et affidés serviteurs soient les plus malheureux dans un temps ou Dieu la comble de tant de bonheur et felicité. Je considere bjen la necessité du temps et la grande depense, qu'il faut faire dans la conjunction presente; mais outre que je crois aussi bien gagner mes petites gages que beaucoup d'autres, pourvu qu'on ne m'ote pas toute sorte d'employ, il se trouvera peut etre quelque

expedient pour remedier a tout, pourvu que V. E. ayt la bonté de m'y assister; dont j'auray s'il plait à Dieu l'honneur d'entretenir V. E. en peu de jours estant obligé de faire un petit voyage à Kopenhagen pour avoir la joie de la revoir et de luy dire de boûche, que je suis veritablement de votre Exc. tres humble et tres obeissant serviteur.

Af et Brev fra Griffenfeld til Grev Ahlefeldt.

Je me porte pas encore tout a fait bien, mais toujours moins mal qu'auparavant, et je crois que je seray entièrement gueri, quand je pourray avoir la satisfaction de vous entretenir deux ou trois heures de suite, quoique je connaisse bien vostre humeur, et que je sois bjen asseuré, qu'a la premiere heure vous serez ravy de joye de me voir, la deuxieme vous commencez à vous ennuyer, et a la troisieme vous donnerez de l'argent d'estre qvit de moi. Exempli gratia à Colding. Au reste si c'est, comme l'histoire dit, que vous avez promis vostre fille à je ne scay quel prince d'Allemagne, je ne veux estre de derniers a en temoigner ma joje, vous souhaitant aussy bien qu'a la jeune fiancée toute sorte de prosperité, et qu'elle soit assez heureuse de posseder une personne aussy accomplie qu'elle meme doit estre, si elle resemble tant si peu a un Père, qui est incomparable en toutes choses, et qui n'a qu'un seul deffaut qui est d'estre un peu inégal pour ne pas dire inconstant.

Rebnitz 2 Oct. 1675.

Evropa, nu til Dags fuldt af Mord, Skrig og gruelige Bedrifter. Forræderi og Bedrag tage Overhaand. Skrækkelig Ondskab tilføjer den ene Konge eller Fyrste den anden for at berøve ham Stat og Liv; saaledes som jeg desangaaende vil vise eder et monstrøst Tilfælde i dette vort København, anlagt imod H. M. af Danmark, vor naadige Konge, af hans Moder, Broder, Søster, Danmarks og Holstens Kanslere, dette Lands Fyrste, samt alle deres Frænder og „Raadsvenner" og Embedsmænd.[1])

Næppe var Peder Schumacher (alias Griffenfeld) naaet op fra lave til høje Stillinger, før han blev pengebegærlig; saa vidt lokkedes han endogsaa af Penge, at han i Aaret 1675 den 12. Marts til Gunst for Frankrig, for Sverrig, og til sin egen og Danmarks præjudits trakterede her med Mons. Treslon, fransk Envoyé for 40 Tønder Guld, hvoraf $^1/_{16}$ strags skulde modtages, at han skulde overgive sin lovlige Konge og Herre, som havde ophøjet ham til Rigskansler-Værdigheden o. s. v., til Kongen af Sverrige, enten levende eller død, paa den letteste Maade, som han dertil maatte anse for nødvendig, for (ifølge egen Tilstaaelse)

1. at udraabe Prins Jørgen til lovlig Konge,

---

[1]) Originalen er skreven i det hollandske Sprog. Oversættelsen skyldes Hr. Kaptejn Nieuwenhuis' Velvillie.

2. at fuldbyrde Ægteskabet imellem Prinsessen og hans Majestæt af Sverrige.
3. derpaa at slutte Fred med hinanden (nemlig de nordiske Kroner) og at gøre Sverrige og Danmark til et Legeme.
4. at besætte København til Garanti herfor med svensk Garnison.
5. saaledes forenede med Magt at lukke Sundet for Hollænderne.
6. at erklære Brandenburg, Lüneburg og Westfalen Krig.
7. at give Frankrig paany fuld Handlefrihed imod Kejseren, Spanien og de Forenede Nederlande.

Saaledes var denne gruelige Plan lagt af Peder Schumacher og de andre sammensvorne. De havde derfor ogsaa den 20. November 1675 for to Tønder Guld bundet sig til H. M. af Sverrige for at bringe dette Forræderi til Udførelse og at lægge denne Faldstrikke for H. M. af Danmark. Men vor fornævnte Majestæt var uforsagt, fuld af Mod og Courage, undsaa sig ikke til Trods for Frankrigs Unaade at angribe Sverrige, blev i sine Krigshandlinger, paa Jagt og andere Ekserċitser saa aarvaagen, at (næst Gud den almægtiges Forsorg) det maa siges, disse sammensvorne derved hidtil vare bange for og afholdtes fra at gøre saadant mod hans Person og Kronen.

For nu at kundgøre dette i al dets Nøgenhed for den ganske Verden, som gisper efter at faa at vide, hvorledes denne Sag har tildraget sig fra først til sidst, saa har Petrus Schumacher (som ikke længer er værdig til at bære Navn af Rigskansler Griffenfeld) tilstaaet, hvor stærkt han fra Begyndelsen af har arbejdet hos H. M.'s Moder, Broder (som da skulde være Konge af Danmark) og Søster (som skulde være Dronning af Sverrige), at de ligeledes vilde lægge ivrigt an paa hans Majestæt, og indsætte i hans Sted Prins Jørgen, som er den retmæssige Konge, en født Kongesøn, da den nuværende Konge, en Biskops Søn, foruden al Ret var kommen paa Tronen[1]); ti deraf, sagde han stedse, afhænger hele Danmarks og deres Personers Frelse: Hollænderne ville ellers opsluge hele det danske Rige, ligesom de allerede nu begynde at gabe i Sundet. Er Forehavendet derimod vel udført og Sverrige ved vor Prinsesses Giftermaal forenet med os, er dette ikke længer muligt. Det er imidlertid i 1e Instans den 12. April 1675 (saaledes som det blev berettet mig fra en højtstaaende Kilde) godkendt af fornævnte høje Personer, især H. M.'s Moder, som ikke kan lide sin ældste Søns Magt som Konge, at fornævnte uhyre Beslutning bragtes til Udførelse mod Hs. Mt.

I det Øjemed hværvede man Fyrsten af Holsten, sammes Kansler Kielmann og Sønner, fornævnte Schumachers Moder, hans Brødre og Søstre o. s. v. for fjorten Tønder Guld, hvilket skete i Avgust 1675, og i September Maaned denne vor ligeledes arresterede Borgemester Vack[2]) hersteds og andre høje Embedsmænd for tre Tønder Guld. Alt dette behændig udført af den franske Envoyé Ms. Treslon, som spillede under Dække, idet han lovede Guld og grønne Skove til Eksekutørerne, naar denne gruelige Gerning lykkedes vel. Angaaende det samme Æmne

---

[1]) Prins Jørgen var født, efter at Faderen var bleven Konge.
[2]) ɔ: Fogh.

skrev han ogsaa vidt og bredt til H. Kgl. M. af Sverrige den 10. og 20. October 1676, NB., at han snart vilde være hævnet og se at bringe i hans Hænder den franske og svenske Kompas-Drejer, hvormed han mente vor Konge, som vilde tilbringe hele sit Liv i Lænker paa Stockholms Slot. Hvor utallige Visitter og Kontravisitter have de sammensvorne desangaaende ikke bragt hinanden? hvor mangen „Berkemeyer" er der ikke drukket derpaa? Kansleren i Holsten har tilstaaet, at han endnu to Dage forinden Opdagelsen drak paa et godt Udfald af, at H. M. af Danmark dog maatte blive arresteret eller dræbt, og at det danske Kompas maatte blive forsat. Hvor mangt et Suk er der ikke tillige undsluppet Skomageren, at der maatte gives højnævnte Majestæt et dræbende Stød, og hvor mange unyttige Bønner er der ikke ifølge egen Tilstaaelse sendt til Himlen om, at H. M., hans Konge og Herre, som ovenfor sagt, maatte blive arresteret og overgivet i Hænderne paa Kongen af Sverrige, i Særdeleshed for at kunne udraabe og indsætte Prins Jørgen som Rigets Konge, der var født dertil.

Vistnok vare alle de sammensvorne købte, men gode Raad vare dyre for at kunne udføre Gerningen paa H. M. uden megen Blodsudgydelse. De have tilstaaet, at de den 6. November 1675 tilsammen holdt Raad i Holstein-Gottorp for at udfinde tjenlige Midler. Men stadig viste sig den Vanskelighed, at H. M., som var i Felten, ledsagedes af sine trofaste Officerer, saaledes at der ikke var nogen Chance til at Foretagendet kunde lykkes, endnu mindre under nogen Belejring. Beslutningen kunde ikke tages; man vilde vænte, til H. M. atter var hjemme med Hæren i København; dèr vilde da denne fangne Skomager, naar H. M. var paa Jagt, sko sin Læst sammen med vor Borgemester Vack. Disse fornævnte Majestæts Kongejagtdage bleve bestemte i Overværelse af sammes Rigskansler, som havde at træffe alle Forberedelser dertil, saaledes at den nævnte Skomager deraf kunde vide, naar og hvor han paa bedste Maade kunde bringe sit gruelige Anslag mod Kongen til Udførelse. Hvis de imidlertid ikke skulde finde Lejlighed til at udføre Gerningen paa Jagten, skulde førnævnte Skomager atter foranledige, at H. M. med sin Kone, Raader o. s. v. skulde divertere sig i en Jagt til Søs, for at finde Lejlighed til at føre H. M. som Fange til Skaane (idet man bemægtigede sig Jagten) og at overgive ham i de svenskes Hænder.

Saaledes som besluttet vilde man handle; man væntede med Længsel Felttogets Slutning. Men imidlertid undlode Skomageren og hans Tilhængere ikke at korrespondere videre med Frankrig og Sverrige imod deres Konge. Allerede kender man over 200 Breve, som den omtalte Skomager har skrevet eller ladet skrive saavel med Chiffer-Karakterer eller paa anden Maade; de indeholdt alle det danske Riges Hemmeligheder angaaende det foregaaende Felttog imod de svenske og deriblandt nogle angaaende det besluttede Forræderi og de onde Anslag. Den nævnte Schumacher vidste meget behændig at besørge disse Aktstykker til en vis Svensker ved Hjælp af en vis dansk Hofmand, som havde H. M.'s Tilladelse til frit at korrespondere med Sverrige; de gik da under Svenskerens Adresse, og denne gjorde saa altid Kongen af Sverrige bekjendt med, hvad Kongen og Raaderne havde besluttet. Mange Gange ogsaa til den franske Ambassadør, som sendte Beretningerne til sin Herre.

Denne Schumacher var ogsaa stolt og pralende af sit Kanslerembede og slog Mønt paa egen Haand, uden at give Kongen eller Riget Underretning derom. Jeg har en saadan Sølvmønt, som er værd to hollandske Gylden, paa den ene Side staa Septer og Krone og paa den anden hans Billede, som har en Kikkert i Haanden med denne Underskrift:

At se langt keder mig aldrig.

Herimod er der nu som Haan møntet en anden Pending; paa den ene Side staar en Ugle med fem Spil Kaart i Kloen og paa den anden Side disse Ord:

At se langt er ogsaa spillet bort.

Efterat hans Maj. med Wismars Erobring havde endt Felttoget, kom han hjem med sin Ægtefælle. Kun lidet anede det Vor Maj., at hans fornemste Raad var en saa ondskabsfuld Forræder, og at hans Liv og hans Krone hang i et Silketraad. Han arbeidede endnu mange Gange om Vinteren med ham i Krigsraadet for at fastslaa, hvad man i det forestaaende Felttog skulde foretage sig imod Sverrige. Disse Forehavender, samt at de sammensvorne endnu ikke kunde naa deres Maal, blev ligesom forhen atter kundgjort for det svenske Rige; saaledes at H. M. af Danmark paa Grund af alle de svenske Foranstaltninger mærkede, at dette Rige kendte hans skjulte Anslag. Han blev vred, og tilsiger Hofmanden, der (som tidligere nævnt) vedligeholdt en fri hemmelig Korrespondance med Sverrige. Han sagde til ham: Du Skælm forraader mig og mit Kongerige til det svenske Hof. Han svarede: Naadige Konge, Eders Kansler Griffenfeld har sikkert givet sig af med at gøre saadant imod Riget, ti han sender under min Kuvert hele Pakker til Sverrig. Dette Ord redder Dig Livet, sagde Kongen. Søg at udfinde denne Snare, men aabenbar ikke denne min Vilje for noget Menneske. Vel, Eders Majestæt, svarede Hofmanden; jeg skal overgive hans Pakke Breve, sendte til mig, i Eders Hænder. Imidlertid tilskrev den nævnte Hofmand ogsaa sin fortrolige Ven ved det svenske Hof angaaende dette Æmne. Denne undersøgte ogsaa Sagen nøje dèr og bemægtigede sig Papirerne. Med en særegen Post gaves der den nævnte Hofmand Underretning herom, og han fortalte det strags til H. M. af Danmark, vor naadige Konge. Tre Dage senere tilstillede han H. M. alle Kansler Griffenfelds Breve, som H. M. lod aabne og læse. Han udfandt af Chifferskriften dette gruelige Forehavende mod hans Person samt nogle berammede Desseiner i Pommern. Derpaa gav ogsaa en vis svensk Hofdame, som var forlovet med ovennævnte Hofmand, i Brev Underretning om, at hun oftere ved det svenske Hof havde hørt: Naar vi have taget H. M. af Danmark til Fange, saa skal han ende sit Liv paa vort Slot i Elendighed. — Dette er Sandheden i denne Begivenhed og Grunden til dette Resultat, som var til Frelse for H. M.'s Liv. Heri er ikke nævnt det, som Schumacher (alias Kansler) uden Pinsler og Tvang har tilstaaet for Kongen. Sammes Frygt har jeg tilstrækkelig omtalt i mine foregaaende Breve. Endnu til Slutning maa jeg sige: Dette Forræderi er kommet for Dagen, to Dage forinden disse sammensvorne vilde have søgt at fuldføre deres Forsæt; ti til den Tid var Kongejagten bleven bestemt. Hos Kansleren, som man har frataget al Værdighed, er fundet i Kontanter 1,700,000 Rigs-

daler, mest franske Penge; de bleve alle beslaglagte til Fordel for Kongens Krige. Inden faa Dage vil det blive bekendt, hvilken Straf disse Fanger skulle faa.

Ende.

Oversættelse af Breve fra Terlon til Hr. de Feuquières, fransk Sendemand i Stockholm, uddragne af Lettres inedites du Feuquières, tirés du papiers de madame la duchesse Decazes. Tome 3me et 4me. Paris 1846.

1.

København 4. Marts 1676 (ny Stil). 3. Bind, Side 430.

Griffenfeld sagde for tre Dage siden til mig, at man skulde erfare Danmarks Sindelag imod Frankrig ved Kongressen i Nijmwegen; det samme har Ahlefeldt bekræftet. Det er ham, som skal derhen, og begge have ladet mig vide, at Kansler Brandt og den spanske Sendemand trygle om, at Danmark skal erklære sig imod Frankrig. De have bevist mig, at Frankrig ikke kan skade Danmark, medens dette Rige kan sende en Hær til Rhinen eller Flandern og der støtte sine Forbundsfæller; men at Kongen deres Herre ikke vil høre noget om at angribe Frankrig; at man ligeledes havde undgaaet, hvis man havde kunnet det, at optræde fjendtlig imod Sverig; men Forholdene vare for gunstige, til at man turde lade dem slippe sig af Hænde.

. . . . Man arbejder her paa Bygning af fladbundede Baade, som kun kunne anvendes til Landgang; og efter al Sandsynlighed har man i Sinde at angribe Skaane og Halland, spærre Gøteborg og samtidig lande ved Halmstad og i Skaane. Man gør her Regning paa at have 40 Regimenter (30,000 Mand) til dette Foretagende. Men, dersom den svenske Flaade sejler ud i rette Tid og i god Stand, saa vil den kunne hindre denne Plan og med et Slag tilintetgøre Tanken om Skaanes Erobring. Man smigrer sig her med, at Skaaningerne ere misfornøjede; men det er mig en stor Glæde at erfare, at alt er i den bedste Stand i Sverig, thi jeg kan forsikre Dem, at man sætter sig her i udmærket Forsvarsstand, og at intet forsømmes i saa Henseende. Dersom De finder, at et Brud med Danmark er nyttigt og nødvendigt for os, saa bør Frankrig strags lade en Flaade stikke i Søen, ti jeg ser ikke, hvorledes vi kunne skade Danmark og gavne Sverig uden med en stærk Flaade i disse Farvande. Kun da vil Bruddet skaffe os Hæder.

2.

København 14. Marts 1676 (ny Stil). 3. Bind, Side 437.

Man arbejder her af yderste Ævne paa Flaadens Tiltakling. Da Tropperne begynde at rykke ind, vil Lejren blive oprettet om kort Tid. Man kan ikke vide, hvor de første Slag ville falde; men jeg ved, at

de Hrr. Brandt, som ere her, trygle Kongen om, at man vil begynde med Rügen. Derpaa vil Kurfyrsten hjælpe Kongen i hans Planer.

3. Bind, Side 442.

Lørdag Morgen blev Griffenfeld arresteret af Generalløjtnant Arenstorff og bragt til Kastellet. Hans Svoger, der var Borgmester og Stadsoberst, blev sat i Blaataarn. Kongen, som jeg saa i Søndags, samt Hertugen af Ploen, Grev Ahlefeldt og Rigsmarskalken, som nu udføre alt under Kongens Myndighed, fortælle mig, at de Grunde, der have bevæget Kongen til at arrestere Grev Griffenfeld, vare tilstrækkelige, til at han kunde lade ham henrette. Jeg tror, at hans Ærgærrighed og Begærlighed efter Gods ere hans Hovedforbrydelser.

3.

Kjøbenhavn 24./ny Stil Marts 1676. 3. Bind, Side 447.

Efter at have forseglet mine tre Pakker har jeg endnu Plads til en fjerde, indeholdende Breve til Deres Hof. Vadsækken er bleven aabnet i Kongen af Danmarks Nærværelse. Han har taget de Breve, der vare til ham, og ikke rørt ved mine, hvorover jeg er meget glad. Det havde været ubehageligt, om han havde fundet Brevene til Kongen af Sverig under min Adresse, eller han havde set de vigtige Ting, der bleve skrevne til denne Fyrste.

[I Griffenfelds Tid vilde Pakken være bleven skarpere undersøgt.]

Hertil knytter sig et Brev fra Feuquières til Terlon, skrevet i Stockholm den 20./ny Stil April 1676, 3. Bind, Side 463, om hans Breves Behandling.

Efter at have erfaret, at Griffenfeld var falden i Unaade, var det jo ikke mere, end man kunde vænte, at det til ham addresserede Kuvert blev aabnet, men ej alle de andre; og for at den Undskyldning, man har bragt Dem, kan tages for god, maa der endnu et Brev til fra Kongen af Danmark til vor Konge.

Hvad mig angaar, saa tror jeg ikke at have fejlet. Jeg har addresseret mine Pakker snart til Rigsadmiralen og snart til Griffenfeld, saaledes som det var aftalt; og det er mig en stor Tilfredsstillelse, at Kongen af Danmark ikke kan have fundet det mindste til hans Skade . . . .

4.

11./ny Stil Juni 1676. 4. Bind, Side 33.

Endelig er Peder Schumachers, det er hans oprindelige Navn, forhen Rigskansler og Greve til Griffenfelds Dom falden. Han er dømt til den højre Haands Afhugning, Vaabenets og Skjoldets Sønderbrydning af Bøddelen, Udslettelse af hans adelige Navn, Halshugning og Partering. Nu faa vi hans Forbrydelse at vide, som ingen anden end Kongen og hans Dommere have nogen som helst Kundskab om. Vi faa at se, om der vil følge Udførelse paa Dommen.

5.

23. Juni 1676. 4. Bind, Side 35.
ny Stil

Jeg er forsikret om, at De allerede ved, at Grev Griffenfeld er bleven benaadet, netop da han skulde henrettes, og har modtaget Naaden med liden Glæde og megen Ligegyldighed. Han erklærede paa Skafottet, at det jo ikke var Naade, der skulde vises ham; han var uskyldig, da han ikke havde begaaet nogen som helst Forbrydelse imod sin Konge og Herre. Han tilgav af et godt Hjærte alle dem, der havde styrtet ham. Hans Naade er indskrænket til evigt Fængsel. Man har forekastet ham — efter hvad man siger — som en stor Forbrydelse, et Brev, der er fundet hos ham fra Dem, i hvilket De takker ham, fordi han har besørget vore Depecher; men, foruden hvad jeg alt har erklæret i København, skulle mine „Erindringer" godtgøre, at denne Besørgelse ej havde andet paa sig, end hvad en ærlig og retskaffen Mand kunde paatage sig; særlig saa længe vi endnu ej ere i Krig.

Kielmanns Brev om hans Forhandlinger med Griffenfeld om Steinhorst Amt. G. A. G. S.

Als die K. Hochansehnl: Hrn Deputirten von mir unterzeichneten zu wissen begehret, was wegen das ampt Steinhorst zwischen Hr. Graff Griffenfeld und meiner Wenigkeit bej vorgewesener permutation der graffschaften Oldenburg und Delmenhorst — und dem ampte Tondern passiret und vorgelaufen. So ist nicht ohne das Ich Seine hochgrafliche Exc. per omnia facta gebeten, dieses Werck einzufaden und zu dirigiren, damit zwischen I. K. M[t] und S. F. D[t] ein beständiges und gutes vernehmen gestiftet, auch ferner weit vermehret und vergröszert werden mochte, mit der oblation S. F. D[t] es alstet höchst danknehmend erkennen wurde, S. H. gr. Exc. erbaten sich darauf prolixo und vermeinten das innerhalb eines halben tages alles nach wunsch konnte abgethan werden. Und wie nun unter vielen andern (in Rendsburg) der Hr. Graff mir auch vertraute, das der R. K. Mt Ihn in den Reichsgraffenstand erhoben hatte. Er aber im Reich mit keinen unmittelbaren Gütern versehen, sich aber anbej erinnerte das S. F. Hr. Herzog Friederich dem Hrn. Stathalter Graff Kristian Rantzau mit Barmstedt aufgeholfen, auch noch zween immediaten Amptern hetten, ob dahero nicht etwas zu hoffen. Ich regerirte der Gr. Rantzau anstat 5000 Rthr. Intraden 197000 rthr. und annebenst ein present an I. F. D. die Herzoginn gegeben. Iedoch trate die freundschaft mit I. K. M. dazu Seine Exc. viel contribuiren konten, also inestimabel, das Ich daher nicht zweifelte oder wen alles wohl ginge S. F. D. wurden sich in künftig wohl herauslassen und nach der Billigkeit mit Ihm handeln lassen. S. Exc. nahmen es sehr wohl auf, Als aber das Haubtwerck in Stocken getreten ist auch in dieser Materie weiter nichts geredet worden. Dieses attestiere ich unter meiner Hand an Eides Statt.

So geschehen in Kopenhagen 13 May 1676.

Kielmann.

Forhøret over Borgmester Fogh.

Interrogatoria, szom Stads Øfuersten och Borgemester Fog d. 25 April bleff tillspurdt A° 1676 paa effterfølgende maade:	Responsoria.
1. Det er jo sandt, at I udi Hans kongl. May^{tts} Rige Dannemarck er fød och opfostret.	1. Sagde, at hand var fød udi Aarhuus i Jylland: hans fader var een slet Kiøbmand ved nafn Lars Fog, och hans Moder kaldtes Anna Jørgens daatter.
2. Det er szandt, at I af Hans Kongl. Mayst udi een kort tid er ophøyet till borgemesters och Stads Oberstes charge.	2. Dette nechtede han indtet, mens forklarede, at hand paa niende aar hafde veret Borgemester och det siden A° 1667, och Stads Oberstes charge ichun udi it aar betient.
3. Det er jo szandt, at I till disze charger at betiene af Eders Suoger Griffenfeld er recommenderit, och hand selfv hafuer opszatt eders bestalling, at I skulde vere Stads Oberst.	3. Hand vidste iche, huem der hafde opszett hans Bestalling, mens hans Eed som Stads Oberst hafde hand udj Kriegs Collegio indgifuet. Det øfrige nechtede hand iche.
4. Det er jo sandt, at I Hans Mayst med Eed hafuer tillsagt al huldskab och troeskab, och derhos lofuet iche at anamme nogen foræringe.	4. Udi Justitz Sager, sagde hand at hafue lofuit och suoret Majesteten ingen foræringer at ville tage, huilchet och hand formeente, at hannem ey udi nogen maade skulde ofuerbevises.
5. Det er sandt, at I saadan giorde Eed iche hafuer holdet, mens eder i mange maader forseet, saa vell med crimine Simoniæ, som med at marchandere och bortselge Prestekald.	5. At hand skulde hafue marchanderet och bortsoldt Prestekald, troede hand iche det sig szaaledis skulde befinde.
6. Det bevieszes jo, at saadant in specie hos mange er skeed, i det Presterne hafuer maatt kiøbe deris Kald for mange hundrede Rixd^r.	6. Denne Post vilde hand aldelis indtet vedstaae.
7. Det er jo szandt, at I af her Jacob Hanszen Morland hafuer faaet 200 Rd^r.	7. Dette nechtede hand i førstningen och kunde iche erindre sig, at nogen hafde schrefuit hannem till derom, mens vedgich det dog siden, da Brefuet blefv hannem forelagt. Brefuet, huorudi de 200 Rd^r var udlofuet, er skrefuen till Gen: Procureur, och af hannem till Fog henskiched och transportered.

Interrogatoria.	Responsoria.
8. Sandt, at I for een confirmation paa een Geistlig contract, Hans Daberg Lector i Bergen angaaende, hafuer bekommet 100 Rd^r.	8. Dette nechter hand aldelis.
9. Christopher Caspersen, effterszom hand bød 100 Rd^r meere end Peder Christopfersen Tønner, hafuer bekommetVice-Lagmands Bestalling.	9. Dette nechtede hand iche; mens aarszagen at Tønner iche bekom denne charge, sagde hand at vere, formedelst Griffenfeld iche kiendte hannem. Och Caspersen derimod dend, som altid for Høyeste Rett i sine Sager hafde holdt sig vell och var een lowkyndig mand, bekom derfore denne Bestilling. Fog refererede sig helles till Griffenfelds Hofmester, huilchen denne Sag vell skulde vere bevust.
10. Det er jo szandt, at I formedelst Andreas Ibszens moratorium bekom selff 300, och Griffenfeld 500 Rd^r.	10. Nechtede aldelis, at hand iche kiendte denne person, langt mindre, at hand skulde hafue bekommet penge af hannem.
11. For Evert Frantz de Places bestalling nød hand 200 Rd^r.	11. Kunde iche for vist erindre sig, om hand disze penge bekommet hafde, mens kunde vell vere; dog tuiflte endelig derom.
12. Det er jo szandt, at I af Jens Clausen hafuer bekommet 400 Rd^r och derforuden hafuer samme person erbødet sig at gifue 500 Rd^r till Griffenfeld.	12. Dette bekiender hand at vere sandt, och skall samme penge iche veret ofuerlefuered till Griffenfeld, mens staaer i een forseiglet posze i Fogs huus, och foregifuer hand, at Griffenfeld vilde iche anamme disze penger, effterszom hand iche kunde hielpe Jens Clausen udj sin Begiering.
13. Sandt: at I bekom 400 Rd^r af vicesuperintendenten paa Iiszland, formedelst at I hannem till dennd charge befordrede.	13. Han viste vell, at Superintendenten gaf hâm noget, huoraff Griffenfeld bekom den største deel, mens kunde iche erindre qvantummet. Entlich dixit 400 thl.
14. Sandt, at Borneman D: hafuer gifuet eder 100 Rd^r paa Evert Hans Meyers och Meldals vegne.	14. Bekiender, at Borneman hafuer tillbødet hannem pengene, mens ere indtet af hâm anammede.
15. Sandt, at Hans Nielsen hafuer nedset hos Eder een forseigled posze med penger, och indtet derfore obtinerit.	15. Denne Posze bekiendte hand hannem at være nedskichet fra Norge, och tillhørede hans Søster-Søn Hans Nielsen, som hafde soldt noget Korn udj Norge och deraf disze penge remitterit.

Interrogatoria.	Responsoria.
16. Sandt, at I hafuer bekommet for et expectantz brefv till Hans Hansen, selfv 60 Rd[r] och Griffenfeld 140 Rd[r].	16. Denne Post nechter hand aldelis.
17. Sandt, at I hafuer hafft mange Handtlangere (huoriblandt i serdeliszhed hafuer verit Dr Borneman, Scavenius) med flere och mangfoldige Jegere, som I meget hafuer brugt.	17. Nechtede iche at jo disze benefnte personer offte hafde recommenderit hâm adskillige Sager till expedition.
18. Sandt, at hand paa Griffenfelds Vegne hafuer bekommet store summer penge, huoriblant nogle var for at erlange Prestekald och verdslige charger. Och udi Høyeste Rettes Sager hafuer hand veret som een Handtlanger af Griffenfeld.	18. Penge sagde hand vell at hafue indanammed for Griffenfeld och dem straxens till hannem henskichet. Vdi det øfrige huad Justitz Sager angich, skulde aldrig befindis, at hand een szchl.[1]) derfore bekommed hafde.
19. Det er jo sandt, at I hafuer forsømt at ofuerlefuere Kongl. Befalinger till Skat-Cammeret, saa och mange supplicationer af Høye saa vell fattige folch ere supprimerede och vorden forsømt i eders Verge, at de iche ere komne Hans Kongl. May[st] udi hende.	19. De Supplicationer, som fandtis i hans Verge, sagde hand, at de vare mesten in duplo ofuerlefuered. Och skulde folch hannem saadanne hafue ofuergifuet, paa det om de blefue glemt, hand da derom paa Høye steder kunde giøre erindring. Saa och indgafve och ofuerlefuerede mange supplicationer, som vare heel ubillige och irraisonables, huilche hand iche vell torde ofuergifue, och blefue derfore udi hans Huus beliggende. Den Kongl. Missive till Cammer Collegiet, som fandtis udi hans Huus, sagde hand nyligen at være expederet och af cantzeliet afffordret, var derfore aarsag till, at dend iche saa strax blefv ofuerskichet.
20. Om eder iche er bekandt, huor mange penge och Iuveler Griffenfeld hafuer staaendis i Amsterdam hos Milan.	20. Hand sagde, at det kunde vell være, mens hand for sin person viste intet deraf at sige udi ringeste maader, wilde saadant och med Høyeste Eed bekreffte.
21. Sandt, at hand vidste at sige af alle Griffenfeles Immobilier indtill at nefne dem ved nafn.	21. Aff Griffenfelds Immobilier viste hand intet andet uden her udj byen hans Huus och de pladser,

[1]) ɔ: Skilling.

Interrogatoria.	Responsoria.
	szom dertill hører, och er ligeofuer Fru Else Parsberg. Vdi Norge det greffskab Tønsberg, huormed hand sig iche hafuer befatted. Saa och Samsøe. Hand viste och at erindre sig, at der var noget goeds i Holstein, som Griffenfeld hafde i sinde at kiøbe, mens viste iche huad nafn det hafde.
22. Sandt, at alle Griffenfelds barschaffter ere eder bewust, saa och huad och huor megit hos Bechman udi Hamburg findis, och huad helles udi Suendsk kaabber staar hos andre folch.	22. Om denne post sagde hand, at hannem indtet war witterligt.
23. Sandt, at Griffenfeld aabenbarede eder alle Hans May^{sts} arcana och udi serdeliszhed denne forehafuende Kriegs anslag, och i mange maader sig med hannem derom beraadslaget.	23. Hand nechter denne post aldelis, och skall indtet andet findis i hans Huus, end det som hand for sig selff hafuer tegned till sin eegen curiositet udj Kriegs Collegio. Bestaaer och, at Griffenfeld hafuer tit consuleret hannem udi de Sager, som Justitien angich, och bedet hannem udi difficil Sager at conferere med andre och tage deris betenchende, mens udj Stats-Sager aldrig.
24. Sandt, at hand hafuer corresponderet med folch, som offentlig hafde beganget crimen læsæ Majestatis.	24. Dette siger hand at hafue veret Kei Løcke, som hannem eengang skall hafue tillskrefuet.
25. Huorfore hafuer iche saadant straxens aabenbaret, saa och mange till Hans Kongl. May^{sts} Skade sive directè sive per conseqventiam angaaende Sager huilche I vell hafuer wist.	25. Beraaber sig paa, at hand dette breff till Griffenfeld straxens ofuerlefuerede, och sagde Griffenfeld, at hand ligeszaadant Brefv till Hoffve hafde seet, mens var af ingen conseqvence.
26. Sandt, at Griffenfeld af Franchrige er presenteret store summer med penge, kostbare Mobilier och stoert Gifftermaal, och huad hannem deraf kand være bewust.	26. Denne Post will hand aldelis intet vedstaae at hafue nogen kundschab om, och refererer sig till Lund, som vell bedre relation derom kand giøre.
27. Sandt: at Griffenfeld hafuer bekommet store penger af Hans Kongl. May^{sts} fiender, medens denne krieg hår vared.	27. Vidste indtet heraf at sige, uden at hand erindrede szig, at fra leyren herind blefv schrefuen offentlig, at Griffenfeld skulde hafue bekommet 10000 Rd^{r} udaf Hamburg.

Interrogatoria.	Responsoria.
28. Sandt, och er eder vell bevust, at Griffenfeld hafuer skichet under sin couvert Frandske brefue till Suerrig och de Suendske brefue igien ere komne hid under hans couvert till dend Frandske Ambassadeur.	28. Dette nechtede hand alligevel udi høyeste maade.
29. Det er jo sandt, at alt saadant werch er skeed till Hans Kongl. May^{sts} største præjudice, idet alle arcana derved ere fienden aabenbarede.	29. Nechter aldelis, at hand indtet veed derudaf.
30. Det er io sandt, at alt foregaaende er eder bewust, och huorfore hafuer I iche alt saadant aabenbaret. Och huem kiender I meere, som derudi ere medvidere.	30. Nechter iligemaade, at noget deraf er hannem bewust.
31. Sandt, at her er i denne Sag Crimen Simoniæ.	31. Derpaa viste hand indtet at suare, uden at mange hafde vell schrefuet hannem till och udlofuet foræringer, mens at hand derfore iche saa lige det hafde bekommet, och skulde bevises, at mange blefue hiulpne till Kald, som iche gafue det ringeste.
32. Sandt, at her er crimen concussionis.	32. Herpaa viste hand intet at suare.

Puncter at tilspørge Hendrich Lund om.	Suar paa interrogatoria, som Hendrich Lund effter aflagde Eed gjorde d. 27. April —76.
1. Om hand veed huad affaires h. Griffenfeld og Monsr Milan til Amsterdam jmellom war, och om H. Milan ingen af H. Griffenfeld jouëller eller och penge i hende haffver.	1. Han veed vell, at Griffenfeld och Milan hafuer corresponderet tiit och offte med hinanden. Mr Schrøder pleyer at schrifue conceptene saa och Tausen, och siden blefue de reenschrefuen af Lund. Af Juveler eller andet at Griffenfeld skulde hafue bekommet veed hand iche.
2. Om h. Griffenfeld har faaet de 300 Rdr. af Renterischriffveren Berent de Nagel og hvorledes dermed sammenhenger.	2. Weed intet af denne post efftersom hand ingen penger hafuer bekommet.

Item om secret. Schrøder iche haffver solliciteret for bemeldte Nagel og noget derfor bekommet, samt huad Berent de Nagel sielff til foræring fich af Hendrich Nielsen til Bergen for den post.

Secretaire Schrøder maae vide noget herom.

3. Om h. Griffenfeld iche fich 500 rdr. aff Peter Troyer, Raadmand i Berguen, paa det hans stiffsøn Frantz Bloch maatte fae et Kald i Norge eller huorfor det gich tilbage.

3. Herom weed hand indtet.

4. Om hannem iche bewist er, at Hans Bergholtz, Daniel Knoff och Seckmand paa en gang anholt om at bliffve Obertoldinspector i Norge, och huad en huer af dem bød Griffenfeld i penge derfor,

4. Herom weed hand indtet.

Och huor møget Daniel Knoff gaff hannem, der hand fich samme Charge.

Daniel Knop skichede Lund og Knudsen 20 rdr.; mens huad Griffenfeld fich veed hand iche.

5. Om h. Griffenfeld fich iche nogle penge aff en studenter Jens Hansen Otthinian for et Kald, huor møget det war och desz beschaffenhed.

5. Denne Jens Hanszen Otthinian hafuer iche bekommet det begierdte Prestekald og hafuer iche gifuet penge.

6. Om hannem iche bewist er, om Bartholemeus Petersen Leibuhrs foræring til h. Griffenfeld for frijhed paa dett teyllwerch for Helsingør;

6. Veed indtet heraff.

och om General Procureuren sig iche antog dette werch at recommandere.

Scavenius var alle audientz dage hos Griffenfeld och recommanderede mange personer.

7. Om hannem ej bewist er huor møget Lauritz Nielsen och Hans Larsen huer bøde H. Griffenfeld for toldens bestilning i Trondhjem, och huad dend gaff, som fich det.

7. Veed indtet heraff.

8. Om Peter Brandt hafver giffvet h. Griffenfeld eller hannem Lund nogen foræring, och huorfor dett war sampt des beschaffenhed.

8. Peter Brandt gaf 500 rdr. for eet prestekald och veed hand iche til visze om det var 50 eller 100 rdr. szom hand och Rasmus Knudsen fich och derfore.

9. Om hannem jntet bewist er, huor mange och huor store foræringer secretere i Norge Tønsberg haffver giffvet h. Griffenfeld och for huad de ware.

9. Herom veed hand indtet.

10. Om hannem jntet bewist er, at h. Griffenfeld fich 400 rdr. til foræring aff Johan Baniermand och huorfor det war.	10. Griffenfeld fich 200 rdr. och een Wexelbreff paa andre 200 rdr. som hannem i leyren for Wismar blef udskiched och det af Banierman.
11. Om hannem jntet bewist er, at H. Griffenfeld fra Franckerig haffver faet nogen vexel aff penge eller anden foræring.	11. Han weed vell, at Beckman skref til Griffenfeld, at 10,000 rdr. stoed parat i Hamburg och bleff vist siden ved Rentemester von Støcken betaldt.
Item om frandsche Ambassadeuren hannem ingen foræring gjort haffver.	Wiste intet om foræringer af Franckrige.
12. Om hannem jntet bewist er, att de stole i Kircherne til h. Griffenfeld ere byggede effter h. Griffenfelds egen ordre, och huem der haffver gjort bekostningen dertill.	12. Veed intet herom.
13. Om hannem jntet bewist er, at h. Griffenfeld wilde kjøbe landgods i Tydschland eller i Engeland.	13. Wiste indtet uden Kaltenhof, som Griffenfeld hafde kiøbt. Von Støcken skall vide bedst herom at giøre relation. Om Engeland veed hand iche.
14. Om hannem jntet bewist er, at h. Griffenfeld haffde i sinde at ruinere h. Statholder Gyldenløwe och bringe hannem i u-naade hoes hans majestett.	14. Herom veed hand indtet.
15. Om hannem jntet bewist er, om huis jntriguer imellem frandsche Ambassadeuren och h. Griffenfeld forre war, och huem h. Griffenfeld gemeenlig brugde till at gaa sine wisze budschab til bemeldte Ambassadeur, sampt om en slig en haffde nogon connoissance, om huis dennem jmellem war.	15. Nechter, at hand med Griffenfelds intriguer med Suerrige och Franckrich iche hafuer hafft at befatte. Terlon hafuer tiit och offte skrefuet til hannem. Veed och at Griffenfeld tiit under sit couvert hafuer skiched frandsche brefue till Suerrig och at nogle blefue sckiched til Rigens Admiral, at hannem dennem fort til Suerrig skulde ofuerskiche. Neve gjorde convoluten om disse brefue, saa och Lundt. Terlon var offte och effterat Krigen med Suerrige var begyndt udi Griffenfelds Kammer alene. Schrøder blef tiit henskichet til Terlon fra Griffenfeld.
16. Om hannem iche bekient er, at h. Griffenfeld haffver trachtet effter, at bliffve første, och paa huad maade hand meente at søge dett.	16. Weed iche, at Griffenfeld hafde trachtet effter at blifue Første.

17. Om hannem jntet bekient er, aff huad aarsag de 2 vnderschreffne Kongelige Breffve N. 27 & 28 iche ere de wederkommende udleffveret och om h. Griffenfeld aff deris indeholdelse hafver hafft widenschab.	17. Plade gaff 50 rdr. til Lundt och Rasmus och 150 eller 250 rdr. till Griffenfeld och fich en anden charge huorfore det første Kongens Breff, som Plade hafde bleff beliggendis.
18. Om h. General Procureuren [Schavenius] intet hafver tilschantzet h. Griffenfeld atschillige foræringer, och om hand ingen aff h. Griffenfelds Penge och middeler særdelis de fra hans Greffveschab ihende haffver.	18. General Fiscal, som der sziges, gaf en Guldkiede paa 800 a 1000 rdr. till Griffenfeld. Huad Griffenfelds Greffskab angich da hafde Rasmus Knudsen saadant under hende.
19. Om h. Griffenfeld intet har faet nogle penge aff en Hans Nielsen och huorfore, och om de ere Hans Nielsen tilbagegiffne.	19. Veed intet herom.
20. Huor meget h. Griffenfeld samt hand H. Lund och Fog fich for Edswold prestekald.	20. Er den samme Sum som N. 8.
21. Huor meget Peder Iespersen gaf til h. Griffenfeld for at bliffve præst og huor møget til Fog.	21. Hand har hørt sige Peder Iespersen gaf for et Prestekald 600 rdr. Rasmus eller Fog leffuerede pengene ofuer.
22. Huor møget h. Griffenfeld fich for en confirmation aff et brygger Testament her i byen, och om samme brygger heede Anders Nielsen, eller och denne Anders Nielsen er en anden.	22. Griffenfeld fich indtet for Anders Nielsens confirmation paa it testamente. Handschrifuerne [Lund og Knudsen] fich 50 rdr.[1]).
23. Huor møget h. Griffenfeld fich for confirmation aff Rasmus Andersen stichtschriffveren i Fyens testamente och om General Fiskalen herom haffde nogen Kundschab.	23. Veed indtet herom.
24. Om hannem bekjend er, huad foræringer h. Griffenfeld haffver faet af Borgemester Iens Matsen i Ottense, och huorfore?	24. Tausen expederede dette hos Griffenfeld paa Iens Madtzens Vegne, och skall hand nochsom vide at gjøre relation derom.
25. Om hannem bekient, huad foræring h. Griffenfeld fich aff Anders Rejersberg, och huorfore hand fich dem.	25. Fich iche disze udlofvede penger.

[1]) I Randen er skrevet med Mauritii Haand: Schultz hat das Testament gemacht ratione confirmationis, der hette davor gekriegt.

26. Om iche borgmester Fogh schreff hannem Lund vd til Vismar, at vilde opholde en sag, som dorude solliciteredis och huad sag det war.	26. Wiste intet herom.
27. Om hannem jntet bekiendt er, huad foræringer Præsidenten i Nyborg Claus Rasch hår giffuet h. Griffenfeld.	27. Rasch solliciterede offte, mens udvirchede intet og forærede indtet.
28. Huor møget h. Lauritz Lauritzen gaff h. Griffenfeld aff Bragnes Kald til Christoffer Mortensen at erholde.	28. Der bleff indtet af det hand solliciterede.
29. Om h. Griffenfeld ingen foræring fich aff Cajus Julius Refeld och huorfore.	29. Veed indtet herom.
30. Huor møget Knud Frantzen gaff h. Griffenfeld i foræring och huorfore?	30. Veed indtet herom.
31. Om h. Griffenfeld fich noget til foræring aff Morten Reimers och huorfore.	31. Veed indtet herom.
32. Huoraff dend gield reiszer sig aff de 90 sldr. Jens Nielsen Horsens er hannem Lund schyldig.	
33. Om h. Griffenfeld ingen foræringer fich aff Lambert Lieme i Helsingøer och huorfore.	33. Lambert de Lime forærede vell Griffenfeld en goed sum penge; mens veed iche huormeget eller huo hannem dem ofuerlefuerede.
34. Huor møget Jens Mollerup gaff h. Griffenfeld for at bliffve præst.	34. Kand ingen Underretning giffve herom.
35. Huor møget Hans Bergholtz gaff h. Griffenfeld for at erlange Arrest i Knud Urnes Gods.	35. Veed intet herom.
36. Om iche Rasmus Knudsen og hand H. Lund haffde sluttet Compagnie med huerandre at alt huis de fich til stichpenge skulde de deele halfft med huerandre.	36. Accidentierne deelte Lundt och Rasmus indbyrdis.
37. Huor møget Licentiat Johan Lambertsen gaff h. Griffenfeld til foræring och huorfore?	37. Fog skall nochsom vide at gjøre relation derom.
38. Om Griffenfeld ingen foræring fich aff Borgemester og Raad i Nestved och huorfore.	38. Veed iche huad foræring Griffenfeld fich af Borgemester och Raad i Nestved.

39. Om hand iche effter Rasmus Knudsens begjering haffver indeholdet h. Jens Pedersen Roeschild jndgiffne supplicationer til Hans Majtt och hannem hindret i at faa opreiszning och om h. Griffenfeld herom haffde widenschab?

39. Viste indtet om den sag[1]).

40. Om h. Griffenfeld ingen forœringer fich af Hans Daberg och huorfore?

40. Dabergs Enche sollicitereds ved Rasmus Knudsen.

41. Om h. Griffenfeld ingen forœringer fich aff Egedius Hennings til Hamborg och huorfore?

41. Om Egedio veed han iche.

42. Om h. Griffenfeld ingen forœring fich aff staden Rostoch och huorfore.

42. Veed iche at Griffenfeld fich af Rostoch anden forœring end Øll og Vin.

43. Om h. Griffenfeld ingen forœring fich aff Nicolas Nissen och huorfore.

43. Veed intet herom.

44. Om h. Griffenfeld ingen forœring haffver faet aff Landszdommer Jens Lassen och huorfore.

44. Jens Lassen lofuede Griffenfeld et span skønne hester.

45. Om h. Griffenfeld ingen forœring aff landzdommer Langius och Peder Lerche hâr faet.

45. Veed intet herom.

46. Om Renterischriffver Peder Jensens Enke Ane Per Jensens iche gaff h. Griffenfeld 1000 rdr. och borgmester Fogh 800 rdr. for at erlange confirmation aff Peder Jensens Testament som var kun et schartech opsatt arffvinger til prejuditz.

46. Veed iche huad Griffenfeld bekom. Fog hafde sine hender i alle Griffenfelds Sager, naar noget var at fortjene.

47. Om iche h. Griffenfeld ordinerede ligesaa fulckommelig om Kammersager, schatkammeret wedkommende, som om chancelisager, och om iche sit som wed kammeret hafde noget at søge, søgte det hoesz hannem.

47. Griffenfeld hafde meget at sige paa Skatt Cammeret.

48. Om iche h. Griffenfeld conciperede høyeste rettes domme tiit och offte hiemme i sit husz, tuertimod det, som vota for retten haffde concluderet.

48. Weed indtet herom.

[1]) Griffenfeld wuste um die suplication ob sie auffgehalten; der Prediger hat 3 Frauen Persohnen in ein iahr beschlafen, darumb er aus dem dienst gekommen. Mauritii Optegnelse.

49. Om iche de tuende refendarij aff høyeste rætt, naar retten hollis, huer morgen motte wijse hannem Griffenfeld deris opsatt paa huer sag och om iche tiit och ofte aff hannem conclusum bleff taget i sagen førend dend haffde voren for rætten, wed huilchet det siden uforanderlig forbleff i huordan vota och gich.

49. De to Referendarier kom huer morgen, naar Høyeste Ret skulde holdes i Griffenfelds huus.

50. Om hannem intet bekiendt er, at h. Griffenfeld af Suerrig foræring bekommet hafuer.

50. Han hafde hørt sige, at den Suendsche Ambassadeur, som her ved Hoffe sidst var, skichede hâm fra Suerrig noget Kaabber.

51. Om h. Griffenfeld sagde hannem H. Lund sommetijd, naar hand kom need af slottet, huad Kongen haffde tald med hannem om.

Och om hand iche flyede hannem sine schriffve almanacher naar aaret var forbi, som de var gjort paa.

51. Huad var conciperet i Geheimeraad bleff reenschrefuen af H. Lundt.

Een skrefven Almanach gaf Griffenfeld hannem til Rostoch, och beholdt hand den saalænge indtill hand schreff kortelig **huad passered var i nogle dager och viste belles indtet huad der stod udi den Almanach.**

52. Om h. Griffenfeld iche somme tijd haffde sagt hannem at jndeholde vnderschreffne Kongelige breffve jndtil aff vederbørende betalt bleff, huis foræring de til hannem haffde loffvet derfore.

52. Denne Post nechter hand aldelis.

53. Om iche h. Griffenfeld haffde flyet hannem H. Lund Kongens seyl i forvaring, der Kongen drog ud til Armeen.

53. Rigens Cantzeler drog Kongens Seigl selff udi sin Lumme.

54. Huad hannem elles bewist war om h. Griffenfelds penge joueller och gods, om huis foræringer hand elles i andre maade haffver bekommet, om huisz anslag och desseiner hand haffver forehafft.

54. Griffenfeld hafde mange Juveler och skønne Ringe saa och altid store penge i Cassen.

Ved foræringer hafuer Griffenfeld bragt store penger til veye.

Copie Bøgerne bekiender Lund at de ere richtige.

Supplement.
Mauritius's[1]) *Bemærkninger til det foregaaende Stykke.*

H Lund' Svar.

20. Dies sey die 500 thl., wovon zuvor gesagt.
21. Als er gehöret, so hette Peter Jespersen 600 thl. durch Focken oder Cnutsen geben laszen.
22. Hetten sie 50 thl. empfangen. Er nichts.
23. Nescit.
24. Er weis wol, das er verehrung gekriegt. Tauson sollicitirte es, der hette Griffenfeldt die discretion gebracht.
25. Da ward nichts von.
26. Da wuste er nichts von. Es wehre eine sache zwahr gewesen.
27. Es hette Rasch offt sollicitiret, aber nichts erhalten oder gegeben.
28. Nescit.
29. Nescit — weil nicht davon geworden.
30. Nescit.
31. Hette nichts erhalten.
32. Er hette von Lime verehrung empfangen, aber er wuste nicht wie viel, undt es wehre eine gute summe gewesen. Er wehre zollschreiber in Helsingöer.
36. Sie hetten solche Accidentien getheilet.
37. Er weis es.
38. Nescit.
39. Nescit. Greiffenfeldt hette befohlen ihr die Supplication zuzustellen.
40. Nescit. Seine fraw wehre vor etzl. Jahren herunter gewesen. Nescit.
41. 42. Sie hetten ihm Bier geschicket oder was, reliqua nescit.
43. Nescit.
44. Jens Laszen wolte ihm verehren ein spann schöne Stueten zum feldtzueg, sonst wuste er nichts. Nescit.
45. Nescit.
46. Sie gab Greiffenfeldt, aber wie viel, weis er nicht. Fock hette die handt bald in allen groszen sachen gehabt, da etwas zu verdienen wahr.

26[2]). Er hat vorgegeben, das der Pristerdienst vacant wehre, es haben aber der Priester noch gelebet; das sie nicht die siegel vndt brieffe cassiret, ist die schuldt, weil es verseumet.

28[2]). Er hette alle seine sachen wegen Norwegen insonderheit der Graffschafft in handen, wurde also ohn Zweiffel noch geldt davon haben.

29[2]). Es hatt Graff Grieffenfeldt 200 thl. gekriegt von Hans Nielsen, er wolte Justitz Secretarius in Norwegen sein bey dem Oberhoffgerichte, erlangte weder officium noch geldt.

47. Er hette in Cammersachen viel gethaen.

---

[1]) Esz wehre gut, dasz man ein eid nahm beyde von Lund, Rasmus vnd Höyer, ehe sie verhört werden, dasz sie wollen die warheit sagen, vnd bekennen wasz ihnen gefragt wird, vnd dasz sie nimmer sagen wollen ohne vors gericht, wasz jhnen jetz gefragt würde.

[2]) Er senere tilføjet.

48. Nescit.
49. Nescit. Winding vndt Fock. — Secretarij et Adsessores in judicio.
50. Von Schweden weis er nicht als was kupfer.
51. Er hette ihm nichts offenbahret, aber die Concepten im geheimen rath hette er ihn gegeben umb rein zu schreiben in zieffern, was ausheimisch solte geschicket werden. Seine geschriebene Almanacken hette er ihm nicht gegeben, nur einen hette er so lange gehabt, bis er hette auszschreiben können, was da passiret.
52. Nescit.
53. Nescit.
54. Hette schöne geldt, juwelle auch güeter. Er meinte, das zusammengebrachte geldt meist von Verehrungen sey.

Die Copeybücher seyn ohnfehlbar richtig.

Puncter at tilspørge Rasmus Knudsen.	Svar.
20. Huor meget h. Griffenfeld sampt hand, H. Lund och Fog fich for Edswold prestekald.	20. Er weis nicht wieviel selbige gekriegt, Lund und Fog musten es wissen.
21. Huormeget Peder Jespersen gaff til h. Griffenfeld for at bliffve præst, och huor møget til Fog.	21. Es hat Peder Jespersen viel brieffe gekriegt, in Fühnen hat er ein Priesterdienst bey Nieburg. Fock wehr sein beforderer geweszen.
22. Huor møget h. Griffenfeld fich for en confirmation aff et brygger Testament her i byen, och om samme brygger heede Anders Nielsen eller och denne Anders Nielsen er en anden.	22. Schultz hat das Testament gemacht ratione confirmationis, der hette davor gekriegt, sie hetten pro discretione 50 thl., als Lundt vndt er gekriegt.
23. Huor møget h. Griffenfeld fich for en confirmation aff Rasmus Andersen stichtschriffveren i Fyeus testamente, och om General Fiscalen herom haffde nogen kundschab.	23. Nescit. Lundt vndt Tausen mochten das wiszen.
25. Om hannem bekient, huad foræring h. Griffenfeld fich af Andreas Rejersberg, och huorfore hand fich den.	25. Lund mus es wiszen, er weis es nicht.
26. Om iche borgmester Fogh schreff hannem, Lund, vd til Wismar att wilde opholde en sag, som derude solliciteredis, och huad sag det war.	26. Er weis da nicht von.
27. Om hannem jntet bekiendt er, huad foræringer Præsidenten i Nyborg Claus Rasch hår giffvet h. Griffenfeld.	27. Negat.
28. Huor møget h. Lauritz Lau-	28. Er hat den priesterdienst

ritzen aff Bragnes gaff h. Griffenfeld for Grans kald til Christoffer Mortensen at erholde.

empfangen aber [h. G. hette] kein geld nehmen wollen.

29. Om h. Griffenfeld ingen forsering fich aff Cajus Julius Refeld, och huorfore.

29. Nescit.

30. Huormøget Knud Frantzszen gaff h. Griffenfeld i forsering, och huorfore.

30. Nescit.

35. Huor møget Hans Bergholtz gaff h. Griffenfeld for at erlange arrest i Knud Wrnes gods.

35. Gehet Lundten an.

36. Om iche H. Lund och hand Rasmus Knudsen haffde sluttet Compagnie med huer andre, at alt huis de fich til stichpenge, schulde de deelle halfft med huer andre.

36. Affirmat.

37. Huor møget Licentiat Johan Lambertsen gaff h. Griffenfeld til forsering, och huorfor.

37. Hat mit Fock zu thuen.

38. Om h. Griffenfeld ingen forsering fich aff Borgemester och Raad i Nested, och huorfore.

38. Nescit.

39. Om H. Lund iche efter hans begiering haffver jndeholdet h. Jens Pedersen Roeschilds jndgiffne supplicatjoner til hans maj[tt] och hannem hindret i at faa opreiszning, och om h. Griffenfeld herom haffde widenschab.

39. Griffenfeld wuste umb die Supplication, ob sie auffgehalten; der Priester hatte drey frauen Persohnen in ein Jahr beschlaffen, darumb er aus dem dienst gekommen.

40. Om h. Griffenfeld ingen foringer fich aff Hans Daberg, och huorfore.

40. Er hat 4 a 5 rosenobel gekriegt, weis aber nicht, was Griffenfeld gekriegt.

41. Om h. Griffenfeld ingen foringer fich aff Egedius Hennings til Hamborg, och huorfore.

41. Nescit.

42. Om h. Griffenfeld jngen forsering fich aff Staden Rostock, och huorfore.

42. Nescit.

44. Om h. Griffenfeld ingen forsering haffver faet aff landszdommer Jens Lassen, och huorfore.

44. Landtsdommer Jens Laszen hat mit Focken zu thuen gehabt, er wahr sein Patron.

46. Om Renterischriffver Peder Jensens Encke Ane Per Jensens iche gaff h. Griffenfeld 1000 Rdlr. och borgmester Fogh 800 Rdlr. for at erlange Confirmation aff Peder Jensens Testament, som war kun et

46. Lundt weis diesen post ist auff 1000 thl vndt 800 thl.

schartech, opsatt arffvingerne til prejuditz.	
47. Om iche h. Griffenfeld ordinerede lige saa fulckommelig om kammersager, schatkammeret wedkommende, som om chancelisager, och om iche [de] som wed kammeret haffde noget at søge, søgte det hoesz hannem.	47. Er unternahm sich so wol der Schatzkammer als Cancelei.
48. Om iche h. Griffenfeld conciperede høyeste rettes domme tijt och offte hiemme i sit husz tuertimod det, som vota for retten haffde concluderet.	48. Nescit.
50. Om hannem jntet bekiendt er, at h. Griffenfeld aff Suerrig forsering bekommet haffver.	50. Das weis er nicht.
51. Om h. Griffenfeld iche flyede H. Lundt sine schriffve almanacker at forware, særdelis naar aaret war forbi, som de war gjort paa.	51. Die Almanaken wahren in seiner kammer; aber wen er reisete so hatte Lundt die Almanaken in Verwahrung.
53. Om iche h. Griffenfeld haffde flyet hannem H. Lund Kongens seyl i forwaring, der Kongen drog ud til Arméen.	53. Henrich Lundt hette des Königs Sigel i Verwahrung gehabt auff der reyse, weil er die schlüszel zu allen sachen gehabt.
54. Huad hannem ellis bewist war (1) om h. Griffenfelds penge, joueller och gods, (2) om huis foræringer hand ellis i andre maader haffver bekommet, (3) om huisz anslag och desseiner hand haffver fore hafft.	54. Sein buch weisete es aus. (1) Johan Banierman 200, (2) von Secretarius Schmidt 1000 Rthl. eingebracht an Rasmus Knutsen fur eine sache in Norwegen wegen theilung einer Erbschafft. Er merckte wol, das er ein tag 3 oder 4 alteriret wahr. Wegen des Copirbuchs kan er zeugen, das alles richtig vndt nach dem Originalj. Wie auch Lund vndt Neve. Neve undt Lundt schrieben die franzosische brieffe.

Supplement til de tre foregaaende Aktstykker.

Interrogatoria woruber Rasmus Cnutsen zu befragen, item Hojer vndt Hinrich Lundt, item Johan Neve.

1. Ob er nicht weisz, was Affaires graff Griffenfeld undt Monsieur Milan zu Amsterdam zu sammen haben, auch ob Milan die franzo-	Side 74 n. 1.

sische wechsel vndt geldt oder Juwelen von Grieffenfeldt hette.	
2. Ob h. Griffenfeldt die 300 thlr. von Rentereyschreiber Berent de Nagel empfangen hette, auch wie es zusammenhienge.	n. 2.
3. Ob Secretarius Schröder nicht hat sollicitiret for bemelten Nagel, auch nichts davor bekommen.	n. 3. et 10.
4. Was Berent Nagel selbst zur Verehrung empfangen fur selben post von Henrich Nielsen.	Side 75 n. 2.
5. Ob Grieffenfeldt 500 thlr. empfangen von Peter Trojer Rathsherrn in Norwegen zu Bergen, damit sein Stieffsohn Frantz Bloch muchte einen Priesterdienst in Norwegen kriegen, undt warumb es zuruckgangen.	Side 75 n. 3.
6. Ob ihm nicht bewust, das Hans Bergholtz, Daniel Knopf undt Seckman einst anhielten wegen des Ober Zoll Inspectors dienst Sundenfeldts in Norwegen, undt was jedweder gebothen.	Side 75 n. 4.
8. Auff was ordre Sie brieffe in des Reichs Cantzlers hause vndt nicht in der Cantzeley expediret undt dem Konige zu unterschreiben præsentiret.	Nescit. Side 86 n. 8.
7. Wie viel Daniel Knopf gegeben fur seine Charge. n. 5.	8. Nescit; das muste Lundt wissen oder Schroder,
8. Ob Graff Griffenfeldt keine gelder empfangen von einem Studenten Jens Hanszen Otthinian fur ein Priester dienst, wie viel das wahr, vndt welche beschaffenheit darumb.	wen da Priesterdienst ledig wahren, hatte Fock das meiste damit zu thuen.
9. Ob ihm nicht bewuest sey von Bartholomeus Peterson Leybuhrs Verehrung an h. Grieffenfeldt umb freyheit des ziegelwercks fur Helsingor zu erlangen.	9. Hat nichts erhalten auch er nichts gekriegt. Side 75 n. 6.
10. Ob nicht der General Procureur solches werck recommendiret, vndt ob er etwas davor genoszen. v. n. 7.	10. Nescit. Sonst hette der General Procureur viel recommendiret.
11. Ob ihm nicht bewuest, wie viel Lauritz Nielsen vndt Hans Larson jedweder a part gebothen	11. Hans Larsen hat gebothen 1000 thlr. Lauritz Nielsen zu Druntheim brieffe noch sub N. 8.

Graff Grieffenfeldt fur Zollners bestallung in Trundtheim.

Hat das geldt an den Reichs Cantzler gebothen.

12. [Was derselbe gegeben welcher diesen dienst gekriegt][1]).

12. Er hette den Expectantz brieff darauff selbst.

13. Ob Peter Brandt an graff Grieffenfeldt [oder Henrich Lundt][1]) eintzige Verehrung auch wofur er es gegeben undt deszen beschaffenheit. v. n. 9. 13. 37.

13. Peter Brandt hat mit Lundten conferiret, er hette wol 6 oder 700 thlr. gebothen fur einen Ambtschreibers dienst in Norwegen.

[Rasmus Cnutsen attestatur][2]).

13. Er gab vor einen Priester dienst [Etzwadts Kaldt][2]) an Grieffenfeldt 500 thl., sie kriegten etwas davon, wuste nicht ob es 50 oder 100 wehren, Brandt gab es ihnen.

[Idem attestatur Lundt][2]).

14. Ob ihm nicht bewust, woviel vndt wie grosze Verehrungen.

Side 75. n. 9.

9. Er hette den priesterdienst nicht gekriegt El. ctm nihil.

10. Er hat viel recommendiret, weil er alle Audientztage da gewesen.

Von Monsieur Schmidt ein beutel mit ducaten versiegelt.

Rasmus Cnutsen.

1. Er hette selbst vndt Lundt an Milan[3]) franzosisch geschrieben ihr wustet da nichts von. Es finde sich in seinem Copeybuch.

2. Berent de Nagel hatte vielleicht geldt gekriegt. Lundt wirdt es wiszen, weil der brieff an ihn.

3. 4. Nescit.

Lundt.

1. Von Jhren affairen wuste er nicht. Milan hette an Griffenfeldt undt vice versa offt geschrieben. Monsieur Schroder pflegdte concepten zu schreiben — Tauson etc. Er weisz nicht ob da etwas wehre.

2. Es ist nichts daraus geworden, also hette er nichts gekriegt.

3. Secretarius Schröder muste darumb wiszen, weil die brieffe vielfach seiner gedencken.

4. Nescit.

---

[1]) Det indklamrede overstreget i Originalen.
[2]) Med en anden samtidig Haand det indklamrede.
[3]) Gabriel Milan, en smudsig Karakter, formodentlig født i Hamburg, var senere bosat i Amsterdam og baade Bankier og Korrespondent for den danske Regering. Enkedronningen brugte ham som Spion imod Korfits Ulfeldts Familie. Efter Griffenfelds Fald kom han til København, hvor han slog slet, for ej at sige falsk Mønt. Han blev Guvernør paa St. Thomas og drev Sørøveri. Klager fra England og Holland over denne utilladelige Sport bevirkede, at han blev afsat. Han gjorde Oprør og overmandedes af et dansk Krigsskib, der var sendt til St. Thomas. Han førtes derpaa i Lænker til København og halshuggedes 1684 efter flere Aars Rettergang.

5. Nescit.	5. Nescit.
6. Das sey ihm bewust seit A° 73 gewesen. Hans Bergholtz, Daniel Knopf undt Seckman hetten alle darum angehalten; er wuste es nicht was jeder gebothen hette. Item ad 7timum.	
8. Sie hetten erst im hause selbe geschrieben aber allemahl in die Cantzeley gebracht, woselbst Rasmus Rasmusen die Sportulen gekriegt.	8. Alles was in dem hause expediret sein Cammerbrieffe expediret, zu weiln ist im hause auch Cantzleysachen expediret; aber nachgehends zur Cantzley gekommen.
Schroder, Tausen vndt Fock expedirten das meiste, insonderheit Schroder quod bene notandum.	8. Ob Daniel Knopf gab Graff Griffenfeldt, oder durch wen es ihm eingehendiget, weis er nicht. Sie kriegten 50 thlr. Verehrung.

Brev fra Henrik Lund til Rasmus Knudsen.

Mr. Eders Skriffvelse dat: 2d May er mig vell indhændiget, tviffvler ej paa, at I jo mit ochsaa bekommet haffver. Jeg sender her hoesz Hs. Maj^ts Breffv paa Etzwold Kald, som Hr. Borgemester Fogh haffver schreffvet om. Det bleffv mig ochsaa aff Peter Brandt hoesz Oberjægermesteren recommanderet, som I af hoeszføjede hans Brefff och Seddel widere kan see, huorfor I det haffver til Peter Brandt imod Zeddel och Breffvets Indhold at leffvere. Pengene kand I ickun til vi, naar Gud vil, hjemkommer och kand tale derom, forvare. Voris Afregning angaaende tales vi da och vel ved derom. Breffvet fra Ditmar Bøfkes Kjereste er vel offverleffveret saavelsom och Mr Peter Møllers, och maa I til Efterretning vide, der alt er expederit et Breff paa Sammer Næs Kald for Mr Ludvig Stud. Jeg skriffver Hr. Borgemesteren selff til idag, at det Breff paa Etzwold Kald alt den 12te Maj bleff expederit. Mr Cammertjeneren och vi alle lade Eder herved venligst hilse, saavelsom alle voris gode bekiendte der paa stedet. Fortjenesten er her hel slet. Jeg haaber, at den bliffver bedre i Kolding. Imorgen tidlig, om Gud vil, gaa vi herfra igien til Rensborg och saa videre til Kolding. I agter vel selff, at I faar Personens Ed, førend I affhændiger Breffvet, saa och lader Breffvet aparte betale. Faar I, som jeg iche tviffvler paa, huad Brandt har loffvet, er det godt noch, for først tager iche ilde op, at dette er saa ilde och forvirret skrefven, Gud veed tiden har været kort, jeg slutter och befaler Eder hermed udi Guds Beskjærmelse forbliffvende Eders hulde Ven och tjener

H. Lund.

Gluckstadt 19 Maij 1674.

Efterskrift.

Mr. Tausen har skreffvet Hr. Rigskanzler til om et Wielse Breff, hvorpaa Hs. Exc. svarede, at naar de leffverede pengene derfor i Kan-

celiet, kunde R. Rasmussen vel give dem en Seddel til Præsten til vi kom hjem, hvilchet I Mr. Tausen vilde lade vide, saavelsom och at Hr. Rigskanzler iche skøtted om den Carosse som Mr. Tausen vel selff viste. Jeg skrifver Hr. Borgemesteren til om det Breff som P. Brandt recommanderer. Vil I vise Borgemesteren Dokumenterne kand I gjøre det, men mit Breff iche. Nu jeg haffde sluttet det for at skicke det paa posten fich jeg Eders dat. 16 hujus och refererer mig for tidens korthed til det.

Af Lindenows og Wolfs Erklæringer.

Effter Kongelig Maj^{tts} Allernaadigste befaling attestere wij vnderschreffne hermed, at haffve hørt baade aff hans kongelig Maj^{tt} sielff, saawelsom och aff hans høyfyrstelig Durchleuchtighed Hertugen af Holstein Pløen, at iblandt Hr. Griffenfelds breffve och papierer end ochsaa førend de til osz vnderschreffne at registrere bleff leffveret, atschillige fremmede potentaters brefve forseglede och endnu v-opbrutne schal were funden som da først opbrutne ere.

Ellis kand wij end ochsaa paa det kraftigste attestere, at haffve sielff funden aff bem^{te} Griffenfelds papierer iche alleniste atschillige u-opbrutne breffve fra fremmede, kongl Maj^t och des Riger och Landes høye interesse angaaende, mens end ochsaa kongelige tilbeseglede breffve, som ey er bleffven fortsent. Uden at tale om atschillige suprimerede supplicationer och memoralier fra attschillige hans Maj^{tts} undersatter, som kongl. Maj^t iche er bleffven forebragte, hvilchet wij hermed under woris hender och signeter bekreffte kand.

Haffniæ d. 15 may 1676.

Christoffer Lindenow. Friederich Wolf.

Anno 1675 den 29. Martij hafuer ieg till Hr. Rigens Cantzeler Griffenfeld wed Handschrifueren Rasmus Knudsen udi een forszeiglet Posze ladet deponere 1000 rixd., jeg siger tuszende Rixdaler, och derfore aldelis intet niudt.

J. Smed.

Fascikel 145 a 9.

Höchst edler Herr. Sehr Werther freund.

Ich mochte gerne den Hrn. sprechen wann er etwa bey der Cantzeley vorüber ginge:

maszen ich ein exempel habe da Griffenfeld wngeachtet Jhre Kon. Mt. einem Studioso einen Pastorat Dienst unter dero hand und Siegel gegeben einem andern solchen Dienst propter lucrum zuwegegebracht.

M. hochwdg. Herr

gehorsamster Diener

J. Moth.

(145 n. 9, 145 B 43.)

Breve fra Griffenfeld til Enkedronningen om Prinsessen og om Hertugen af Gottorps Undertvingelse.

1675. 26. Juin. **Madame.** J'ay prié le secretaire de chambre de Vostre Majesté de luy faire très humble rapport de ce que je luy ay escrit touchant les affaires particuliers de Madame la princesse et me faire savoir si V. M^{té} trouve a propos qu'on y change quelque chose.

Le duc de Gottorf est venu ici hier, et M. le President de mesme avec tous ses fils, et il n'y a guere apparence que nous separons si tost avant avoir fait quelque connaissance plus estroite ensemble et tiré quelque eclaircissement de luy et de son maistre sur un et autre point, qui sont d'importance et pour la securité du pays.

Vostre Majesté secondera par ses voeux et par ses prieres les glorieux desseins du Roy, qui fait voir qu'il est un digne fils d'une Reyne aussy accomplie comme est Vostre Majesté.

1675. 30. juin. Vostre Majesté verra par la copie ci jointe les points que le Roy mon maistre a trouvé necessaire de proposer aux deputés de Gottorp, dont V. M. jugera facilement quel resolution le Roy a pris, en cas que de l'autre costé on ne luy donne pas la satisfaction qu'il desire. Mais comme son altesse s'est maintenant resolu de donner contentement au Roy et de remettre ses places et ses troupes entre les mains de sa Majesté, les affaires se vont accomoder de la sorte que sa Majesté pourra bien retourner a Copenhague la semaine qui vient.

Brev fra Enkedronning Sofie Amalie til Griffenfeld.

D. $\frac{1}{2}\frac{1}{4}$ Avgust 1675[1]).

Hoch und Wohlgeborner Hr. Graf, besonders lieber Herr Reichs Cantzler.

Wir schicken zugleich mit dieser post an unsern Bruder Hertzog Johan Friederich Durchl. unser schreiben, dadurch die bewuste sache ferner uff das höchste poussirt wird. Dem Herrn Reichs Cantzler haben wir sonders zu danken für die communication, womit er uns gewillfahret, und das er sich der sache sowohl annimbt, hoffe auch zu Gott, das er damit noch sol zu allem gutem kommen, wie wir ihn vom hertzen darumb bitten. Wünschen auch zwar, das Ihro Liebden[2]) sich schon dergestalt herausgelassen, wie vom andern ohrt den König es wollen versichert werden, indem aber anhero nichts verspüret, — — — — wir fast dafür halten, wenn solche resolution so völlig geschehen, das sie eher an König wäre abgegeben oder noch — — vor andern erfolgen durfte.

In der gottorpschen Sache soll man zwar still seyn, mit dem

---

[1]) Sofie Amalias Broder, Hertugen af Hannover, havde indviklet sig i alskens Fortrædelighed ved sit Forbund med Sverig og Frankrig, og nu beder hun Griffenfeld at vikle ham ud af Forbundet med disse Magter.

[2]) Hertugen af Hannover.

schreiben inzwischen an denen es nicht ermangelen, die allen mündlichen rapport zu thun subordiniren und desfals unter anderen weisen bald nach Bremen bald nach Pommern hin und wieder reisen. Von meiner Tochter hat der President [1]) begehret, Sie mochte den König in einem Brief ersuchen, das ihn wieder nach Hamburg zu ziehen erlaubet würde. Alles ruhen soll, doch nur einzig und allein dahin anlassen, bis die conjuncturen sich in etwas ändern, dahero wir zu dem Hrn. Reichscantzlern, er werde schon dieser wege die fernere vorsorge nehmen, das der Hr. President desfals destoweniger erlassen, und das Augemerk uff diese Sache so viel mehr mit gerichtet wurde. Wir schliesen mit versicherung unserer standhafter Huld.

Brev fra Hertuginde Frederikke Amalie af Gottorp til Griffenfeld.

Hoch und Wohlgeborner Hr. Graf.

Weil ich mir selber die gute Hofnung mache, der Hr. Reichs Cantzler wird mir keine Fehlbitte bey ihm thun lassen, bevor ob in einer sache die für ihn selbst nicht unbillig noch auch sonst abträglich ist. Es hat meinen herzgeliebten Gemahlen volljährigen alten Diener, der allhierige Regierungs President mich gantz unterthänigst ersuchet, nachdem er sich verreserviret, bis zu I. K. M[t] meines hochgeehrten Hrn. Bruders absonderlichen erlaubnis, seinen rückweg auf Hamburg nicht fortzusetzen. Er aber mit einem ziemlichen Alter und vielen demselben anklebenden Schwachheiten von Gott beladen einer auserordentlichen Pflege und Aufsicht, die er aber dahie, weil er sein Hauswesen nunmehro etzliche Jahre in Hamburg geführet und dahero sothane Bequemlickeit an diesem ohrt nicht haben kann, wohl benöthigt. Ich geruhe bey E. Exc. seinetwegen eine Vorbitte einzulegen, damit durch dero vielgeltenden Vermittelung gedachter Regierungspräsident seine freiheit nach Hamburg zu den seinigen zu verreisen von I. K. M[t] wieder erlangen mochte. Wie nun wir und jeder Mensch dieser Gegend nicht unwissend, wie besagter Präsident Kielmann nunmehro etzliche jahre an einander mit schwachheiten beladen, derselbe und die seinigen mir auch alle male allen unterthänigsten respect stets erwiesen, auch sonst überall ganz unverweislich betragen, also habe so viel weniger ursache gehabt mich vor besagte vorschlag zu entlegen. Ersuche demnach mein hochgeehrter Hr. Reichscantzler gar fleissig, derselbe erzeige mir die faveur und auswirke bey I. K. M[t] meinen hochgeehrten Hrn. Bruder mir diese verwilligung damit uff wohlgedachter Präsident zu seiner mehrerer soulagirung, wenn es seiner Gelegenheit dazu resolviren möchte, sich nach Hamburg wieder begeben mochte. Ich werde solches allstets mit danknehmen erkennen auch keine gelegenheit diese Willfahrlichkeit annemlich zu ersetzen aus händen lassen. E. Excl. den Schutz der Allerhöchsten empfehle

Des Hr. Reichs Cantzler
wohl affectionirte
Frederike Amalie.

Gottorp, d. 22. Aug. 1675.

---

[1]) Kielmann.

Brev fra den danske Resident i Berlin, Linker, til Griffenfeld.

Fehrbellin, 26. Juni 1675.

— — Ist den Kurbrandenburgischen Waffen nicht eine geringe gloire und eine action, so sich vormals nicht zum öftern zugetragen; dan eine abgemattede cavalcade (denn die wenige musquetiere so auf wagen folgten nicht einmal zum fechten kommen) eine pralende ausgefressene hauptarmee mit ihrer gantzen infanteri und artillori aus einem vortheil, der schier in der natur nicht fester sein können, — ja umgegebenen morast halber vester, als ob es eine mit einem schiffreichen wasser umgegebenen insel gewesen, — entièrement herausgeschlagen, gejagt, sogar wann die herrn Schweden eine vielkostende wette übernommen gehabt, des Kurfürsten land tout d'un coup zu reinigen, es nicht schleuniger pr. poste hätte geschehen können.

Wann ich aber alle mir noch zur zeit bekante umstände ponderire, mus das axioma auch hier gelten lassen, Alliorum errores sæpissime nostra prudentia. (ɔ: Andres Fejl er oftest vor Klogskab.)

I. Als man an die Havel gegen Ratenau über hergenahet und wegen selbiger garnison sich die passage difficil eingebildet (wie sie in der that war), hat man dem Kurfürsten gerathen, er solle sich wieder zurück ziehen, und erst die infanteri so noch bei Magdeburg stünde erwarten, welches noch etliche Tage Zeit gekostet hätte. Ein anderer hingegen (von welchem sentiment auch Graf von Homburg gewesen) sagte, weil man gewiss wuste, der feind noch nicht die geringste kundschaft von Ihrer ankunft, man es in Gottes namen wagen solte. Und da dieses glücklich geschehen, das der Kommandant Wangelin noch in plumis (im Bett) war; seine nicht bessere recognoscirung der erste grundstein zu Brandenburgs glück; dan hätte dieser in Ratenau, und Generallieutenant Wrangel in Brandenburg gehalten, der Churfürst nothwendig bei Spandau übergehen müssen, und sie sich ohnfern der orten hinter die landwehr setzen; das der Churfürst ihnen zumal nicht beikommen können, und sie den rückweg nach Mecklenburg und Pommern offen behalten hätten, wie sie auch nachmals die retraite dahinaus über den Fehrbellinschen Damm genommen.

II. Das der reichsfeldherr (sich auszer Zweifel auf besetzung beider pässe Brandenburg und Ratenau verlassend) sich in den Havelbergischen winckel hineingeperchet, von wannen er hernach nicht zeitlich genug vor dem engagement bei der armee sein konte. Er hat auch zu Havelberg sehr lamentirt und Worte herausgestossen, das wan es übel abliefe er den Obristen Noth[1]), der ihn dahin geperchet und eingeschrencket, wollte hencken lassen. (Wäre nur 300 pferde gekommen, hätten sie den reichsfeldherrn in seiner perplexitæt wegnemen können.)

III. Das die Schweden die Landwehr, welche die einzige entrée, in dem mit morast umringten ländlein Fehrbellin, machet unbesetzt lieszen, da wan Infanteri und artilleri hineingeleget worden sie in gänzlicher sicherheit und impunité ihrer verübten insolentien waren. Was noch ferner

[1]) En Holsteingottorper.

IV. Zu Brandenburgs glück contribuiret, Sed inter causas fortuitas gleichfalls zu rechnen dieses, das als mit Generalmajor Lüderkes Commando und nachgehung des feindes schläfrig herging und der Churfürst ungeduldig wurde, Graf von Homburg sich erböthe, er wolte selbst hingehen und die Schweden bald zum stande bringen, Brandenburg sich solches erfreulich gefallen lies, bald aber darauf (ob aus anstiftung des Grafen von Homburg viele misgünstiger) zwei male expressime ordres schickte, Graf von Homburg solte sich durchaus nicht anhencken, widrigenfals nicht secondirt werden; er nicht destoweniger in seine intention fortfuhr, und sagen lies, es muste nun so sein. Diese Graf von Homburg fermeté, wie ingleichen seine vigoureuse opposition gegen die schwed. cavalleri so das hinwegnemen der stücke, gelegenheit und gewinst der victorie gewesen, Und nachdem er auf diese manier Chur Brandenburg gerettet gestern seinen abschied von der armee genommen und nunmehro dienstlos ist. Maszen er sich beklaget, das ihmo nicht gehalten, was ihm versprochen, ihm auch die an hof prävalirende parthey von anfang gründlich zuwider gewesen.

Es ist zwar von anfang als man die blosgelassene landwehr im landlein Fehrbellin getreten aufs tapet kommen (und feldtmarchal Dörfling sonderlich der author dieses concilii), man wollte graf Homburg gegen die Schweden mit einer breiten fronte stehen lassen und sie amusiren, er inmittelst sich unvermerckt von hinten her nach Fehrbellin schleichen, selbigen Damm durchschneiden, und eine schantze aufwerfen lassen, derogestalt die ganze schwedische Macht wäre eingeschrenket und zum desespoir gebracht worden. Allein ich bilde mir ein, solches unterblieben seye, ratione mangel an fusvolk und müdigkeit der bereits abgematteten reiterei, zu geschweigen, wann sie unterdessen Graf Homburg über haufen geworfen hätten.

Diejenige so den verlust der Schweden moderate calculiren, vermeinen das selbigen in dem was in Ratenau, in der bataille und auf unterschiedenen partheyen verloren; item was von den bauern erschlagen, sonsten verlaufen unter 4000 nicht seyn könne. Hiesige Einwohner sagen, das ihr volk dem Brandenburgischen bei weitem nicht zu vergleichen wäre, das diesos absonderlich die infanteri recht auserlesene leute, und diese rencontre ihnen erst recht den appetit macht. Generalmajor Götze indem er den feind zu weit bei Wittstock verfolgen wolte ist drüber gefangen. An Churbrandenburg. seiten todte und blessirte seyn doch wohl auf die 600.

Der Churfürst hat heute sein hauptkvartier zu Boltzen drey stunden von Havelberg, scheinet das er durch Mecklenburgische und pommernsche zu gehen gedenke, aber erst der andern alliirten, absonderlich Dänemarks resolution abwarten und danach seine messures nehmen wolle.

Brev fra Kurfyrsten af Brandenburg til Kong Kristian.

Den $\frac{15}{25}$ juni 1675 Rathenow — 145 B. Fasc. 12.

E. K. M[t] gebe Ich hiemit erfreulich zu erkennen, was massen es dem gütigen Gott gefallen meine gerechte Sache und Waffen wieder die

Schweden bald anfangs dergestalt zu gesegnen, das ich diesen Morgen umb drey Uhr die Stadt Rathenow mit stürmender Hand erobert und eingenommen. Und ist des Obristen Wangelins gantzes Regiment Dragouner so darin gelegen, bestehend in sechs compagnien, ruiniret und niedergemachet worden. Er selber, der Obrister, ist nebst seiner Frauen, seinem Obr: Lieutenant, Obrist Wachtmeister und zweyen Capitainen gefangen, und die 6 fähnlein bekommen. Die übrigen Officiren nebst den meisten Gemeinen seyn geblieben. Und weil ich bey dieser Action nur etzliche wenige Commandirte von meiner jnfanterie bey Mir gehabt, so hab Ich das Gros derselben, welches zur Magdeburgh zurücke blieben, beordert mir schleunig zu folgen. So balde nuhn selbige bey uns ankommen wird, bin Ich resolviret im Nahmen Gottes auf den feind loszugehen und Ihm Schlacht zu liefern. Im übrigen weil nunmehro der anfangk˙ durch Gottes Gnade so glücklich und wohl gemacht, zweifele Ich nicht, E. K. M[t] werden nunmehro auch ungesäumet, daferne es noch nicht geschehen, losbrechen, und den feind vigoureusement angreiffen, so wollen wir vermittels Göttlicher Hülfe balde den Garaus mit Ihm machen. Ich ersuche E. K. M[t] dienstlich nicht länger anzustehen umb von die Ehre und auch von dem Gewinn Ihren theil zu haben. Und verbleibe lebenslang E. K. M. dienstwilliger Vetter und Gevatter

Friderich Wilhelm Churfürst.

Brev fra Kurfyrsten af Brandenburg til Griffenfeld (G. A. G. S.).

Lieber Hr. Graf! Aus dessen Schreiben vom 10ten dieses haben wir mit freude ersehen, was masen I. K. M[ts] flotte schon damahlen segelfertig gelegen in See zu laufen, und I. M[t] im Aufbruche begriffen gewesen, umb nach Ihrer Armee in Holstein zu gehen. Nachgehendts haben Wir vernommen, das beydes schon geschehen, worüber Wir dan noch mehr Vergnügen empfunden in geschöpfter Hofnung, es werde in der noch übrigen wenigen Zeit, durch vigoureuse und tapffere Operationes dasjenige annoch wieder eingebracht werden können, was bisher verabsäumet worden, darzu wir dan unseres Ohrtes alles was in Unseren Kräften ist beytragen werden. Im übrigen zweifeln wir nicht, der Hr. Graf werde ferner bey der bisher rühmblich bezeugten guten intention verharren. Wir werden solches wie sichs gebühret zu erkennen geflissen seyn. Und verbleiben indessen schlieslich demselben mit allem günstigen und wohlg. in Welt des Hrn Grafen gutwillig

Fried. Wilhelm Churfürst.

3chwan, d. $\frac{18}{30}$ Aug. 1675.

Breve fra Griffenfeld til den franske Ambassadør Terlon.

Ribnitz, 29. septbr. 1675.

Je ne scavois que penser de ce, que j'estois si long temps sans recevoir des nouvelles de V[re] Excell[ce], lorsque Monsr Veltzen m'est venu

rendre la lettre, qu'Elle m'a escrite, que nous resentons de l'irregularité des postes |: qui m'a fait recevoir hier au soir une lettre datée Copenhagen le 24 Aoust:| il faut que cela me coute encore celle de me voir frustré d'un autre billet dont V[re] Ex[ce] fait mention, et qui doit avoir esté accompagni d'un billet de Mr. Lillienkrone. Je veux pourtant esperer, que l'un et l'autre se trouvent a la fin a moins que d'avoir eu quelque mauvais rencontre parmy les chemins. Je ne scay quel en puisse estre le contenu, mais je vous puis bien asseurer Monsr, que de nostre costé, on le traitera comme on doit un Ministre de son charactere ne doutant pas qu'en Suede, on n'en use de meme avec Monsr Lindenow, quoy qu'il ait couru quelque bruit au contraire à quoi je ne veux pas ajouter foy. Pour ce que regarde les depesches de Monsr de Feuquieres si elles tombent entre nos mains, elles ne manqueront pas d'arriver à bon port et le plus seur sera, qu'il laisse toujours chaque lettre a part afin que l'epaisseur d'un paqvet ne donne pas du soubçon a nos gens; il est vray, que je souhaiterais aussy que ce fust à condition qu'elles n'accordent pas à la Suede de nouveaux avantages a nostre prejudice.

Ribnitz, 6. Octobre 1675.

J'ay receu celle que V. Exc. m'a fait l'honneur de m'escrire du 7. octobre c'est à dire selon votre stile et le billet y joint me marque, que V. Exc. prend plaisir à me le faire. Vous possedez cette qualité en perfection de scavoir obliger le monde de bonne grace et de connoistre l'endroit par lequel chacun est le plus sensible. J'espere que vous aurez receu, celle que je vous ay escrite du 4 de ce mois avec une pour Mr. Lilliencron. Monsr Meyercron me mande, qu'il y a une ou deux postes qu'on a rien eu de Monsr Feuquieres à votre cour, le desordre et la guerre sont presqve inseparable et cette irregularité des postes en est encore une suite. Les lettres qui tomberont entre mes mains soyent qu'elles s'addressent a vostre cour ou qu'elles en viennent, trouveront toute la seureté que vous pourrés souhaiter, et il faut que je me charge d'estre vostre maistre des postes durant ces entrefaites qvoyqve les miennes propres ne vont pas avec la plus grande seureté du monde et paulo post. Enfin tout ce qve je puis dire, c'est que j'auray le mesme soing de vos lettres qve des miennes propres.

Meclenbourg le 23 octobre 1675.

Je me suis offert de passer les lettres de France pour la Suede qui seront addressées a moy en toute seureté.

Meclenbourg le 27 octobre.

Je repete encore les asseurances que j'ay desja données a V. E. pour la seureté de ses lettres et de M. de Feuquieres si elles s'addressent a moy, et viennent entre mes mains, j'en auray soin, comme de miennes propres sur qvoy V. E. se pourra entjerement reposer et en asseurer Mr de Feuquieres.

A Hambourg le 30. octob. 1675.

M[r] ayant deffendu a ceux, que i'ay laissé chez moy a Copenhague de n'escrire rien des affaires, ie n'ay peu scavoir, iusqu'à present ce que le laquay de M[r] le marquis de Feuquieres aura apporté à Copenhague, ou il a esté arresté, et a qui l'on a pris des lettres, qu'il avoit pour moy et pour d'autres, a ce que l'on me fait scavoir par une voye publique, et que l'on aura envoyé les lettres a V. E. Comme je ne vois pas, que la guerre soit entre nos maistres, V. E. jugera bien, que si l'on scaura en France ce procedé, que V. E. n'approuvera pas si l'on faisoit le mesme a un de ses ministres, et comme cela seroit contraire, a ce que V. E. a eu la bonté de m'escrire, touchant la seureté de mes lettres, je dois esperer qu'estant entre ses mains, elles seront rendues en seureté a leur addresse, pour la mienne j'en ay aucune inquietude. Mais pour celle de M[r] le M[quis] de Feuquieres au Roy mon maistre peut estre que V. E. l'aura envoyé à Mr Meyercron. i'ay bien de la joye que M[r] le resident Pauly ayt eu la permission d'avoir une barque pour passer ses lettres en Schonen, et pour recevoir celles qui luy seront addresseees, si V. E. me faisoit scavoir comme elle veut, que les lettres pour Mr de Feuquieres passent, et celles qui luy seront addressees, qui ne seront pas accompagnees de pas une, qui s'adresse aux Suedois, l'on en devroit bien mettre ordre, ie suivray avec exactitude la voye que V[r] E. voudra, que je tjenne avec cette asseurance, qu'il y aura aucune lettre, de qui que ce soit, hors de celles, qui seront directement du Roy et de ses Ministres. Mr de Meyercron a asseuré le Roy, que la chose serait comme jadis, et que si desja dans ce Royaume seraient survenues, et celles qui viendront pour luy de M[r] le marquis de Feuquieres. V. E. verra, ce qu'elle voudra faire sur cela, ne le luy disant que pour prevenir toutes les justes raisons, que le Roy mon maistre auroit de dire, que cette conduitte seroit tout a fait opposée aux asseurances, qui luy auroient esté données et par moy et par Mr Meyercron, d'une sincere amitié et consideration particuliere. Si je retourne a Copenhague, en cas que sa M[té] y passe l'hyver, je puis fidellement l'asseurer, que je feray quoy que ce soit, qui puisse estre mal pris dans la conjuncture presente, agissant comme je dois pour les interests particulier du Roy mon Maistre et sans me mesler d'aucune chose, il me fasche bien d'avoir de luy parler, je luy dirais les bons offices, que l'on m'a voulu rendre, et les plaintes que l'on fait de ma conduite, il est rien que pour les evenemens l'on a quelque raison non s'accordant a estre factieux mesme et sincere.

Et si l'on m'eut creu et fait plus de reflexions à mes advis l'eut peu eviter bien de choses, qui sont arrivees. Comme c'est une affaire, qui a esté debitée, comme voulant me faire du tort, j'espere que mes memoires me justifieront, ce que V. E. advouera, que ce que j'ay fait et escrit sans finesse et de bonne foy, je la prie d'avoir la bonté de me faire scavoir resolution touchant les lettres de M. de Feuquieres.

Meclenbourg le 31. octobre 1675.

La lettre de M. Lilliencrone aussy bien que celle de Mr. le Duc de Bouillon ont esté dans vostre paqvet, je ne crois point qv'il ayt esté

ouvert par quelque curieux ayant trouvé les Armes dans leur entier, hormis qu'il y avait un peu de cire rouge meslé parmy la noire, dont il estait cacheté. J'enverray celle pour Mr le marquis Feuquieres a M. le grand Amiral avec une recommendation telle qu'il faut, et je crois que le plus seur sera que vous addressiez vos lettres a moy, jusques a ce que l'on puisse mettre quelque ordre plus precis et plus reglé comme on fera a nostre retour, la quelle depend de la prise de la Ville de Wismar.

Meclenbourg le 8. Nov. 1675.

J'ay receu celles, que vous m'avez escrittes avec celles a M. le Marquis de Feuquieres, lesquelles j'ay recommandé a Mr le grand Amiral qvi leur donnera une seure adresse.

J'ay donné l'addresse, qu'il faut à la lettre, qve vous m'avez envoyée pour Mr le Marqvis de Feuquieres, et je ne doute point, que Mr le grand Amiral n'en ayt tout le soin imaginable, vu la manière dont je la luy ay recommandée. Je crois vous avoir dit plusieurs fois, que je n'ay point eu des lettres de M. de Feuquieres, ny pour vous, ny pour la cour, quoy que puisse dire sa nonchalance, je veux dire son Excellence Mr. le grand Amiral, vous pouvez bien croire, que je l'avais point retenu, ne sachant a quoy mesme cela me servirait. Les plus grands secrets qui sont entre la France et la Suede peuvent estre en toute seureté entre mes mains. Et j'espere que nostre conduitte sera trouvée si honneste et si pleine de franchise, que vostre Cour aura lieu de se repentir de n'avoir point preté l'oreille aux advis de V. Excell. A propos de lettres j'ay cacheté le paqvet pour M. de Feuquieres et sur mon honneur je n'ay pas voulu lire un seul mot, et V. E. me fera plaisir de ne me les envoyer plus sous cachet volant, car ne le pouvant jamais recacheter assez adroitement, Mr de Feuquieres me pourroit prendre pour un filoux de lettres qualité fort malseante pour un chancelier.

Brev fra Griffenfeld til den svenske Envoyé extraordinaire Gustav Lilliencrone.

Mecklenburg 15/11 1675.

Det er mig heel ukjært aff hans seeniste d. dato Kjøbenhavn 6. Nov. hans Upaszlighed at fornemme, ynsker hannem en snar och fuldkommen restitution, som jeg synderlig og vel sielff behøfver. Skulde hans indisposition ofver formodning lengere continuere, vil jeg dog trøste mig med den frugt dog deraff at kunne hafve, at jeg hannem endnu i Kjøbenhaffn førend hans bortreisze kand være saa lyckelig at tale med, som jeg nok er vis paa hannem for mange Aarsagers skyld icke ukjært være skall, och hannem da widere mundtlig forsickre om den estime, med hvilken jeg er och forblifver.

Brev fra Griffenfeld til Rigsadmiral Henrik Bjelke.

Mecklenburg d. 2. Dec. 1675.

Eftersom vi tu ere nu bleffven til frandzøske Postmestere, saa beder jeg E. Ex. wilde lade sig behage indlagde paquet til Feuquieres at lade bliffve bestilt, og kommer noget fra ham, da mig det igien at tilsende.

Ober Geheime Estats og Cammer Secretair Griffenfelds Rigscantzler Bestalling.

Hand skal vere os som sin absolute Souverain, Arfuekonge og Herre huld og tro, voris og voris høye Arfuehus Gaufn og Beste i alle Maader søge, vide og ramme, Skade og Forderf af yderste Evne og Formue forekomme, hindre og afværge, og helles som en erlig tro og redelig Rigscantzler sig skicke og forholde. Efter denne hans Bestalling og Ed han os derpaa gjort hafuer.

26. November 1673. Christian.

Uddrag af Kristen Skeels Erklæringer til Retten og til Kongen om Griffenfelds Skyld. Geh. A. G. S. (Griffenfelds Dom).

22. Maj 1676 i Kastellet.

„Saasom Hr. Peter Greven af Griffenfelds Beskyldninger bestaa i:

1. At have taget Skænk for en og anden at have avanceret ved Bestillinger.
2. Ikke holdet sekret, hvis af H. K. M. aller naadigst haver vordet betroet, hvilket han og selv maa bekende og derfor beder om Naade.
3. Ikke forebragt Supplikationer.
4. Projekteret adskillige skadelige Permutationer, som med Ed Eders K. M[ts] Ministres Attest forsikrer.
5. Endelig vekslet Breve med Eders M[ts] aabenbare og hemmelige Fjenders Ambassadører og Envoyéer, og efter foreviste Attester af Biermann, Lindenow og Sekretær Wolf franske Breve fra og til Sverig under hans egen Konvolut, i hvilken han offererer sig at ville agere Postmester, og at de Breve, som gik fra Frankrig til Sverig en toute sureté kan ham betros.

Som af Hr. Peter Greve af Griffenfeld herimod ingen anden Forsvar eller Undskyldning kan frembringes, som hans eget Ord, at største Delen af foranførte i N. 5 anførte har været simulata, for at give Kongen af Frankrig nogen Fornøjelighed, for den franske Ambassadørs Breve have været opbrudte, og udi sligt beraaber sig paa E. K. M. selv det at have berettet og tilkendegivet, og E. M[ts] mundtlige Befaling derpaa at have bekommet, saaledes at maatte ske, og ej virkeligt at være derpaa faldet for noget, hvoraf kan ses, at Eders K. M. og Riger og Lande nogen Skade eller Præjudice at være tilføjet eller hændet, eller

at han nogen Forræderi har begaaet, men af deres opsatte Instrukser, som var til Eders K. M^ts Envoyéer og Forordnede udgaaet, skal fornemmes, at han aldrig har været god fransk eller svensk. — — — — — — hvis E. K. M. allernaadigst ikke vilde udi Naade anse hans forebringende Undskyldning og være ham det gestændig, saa kan han i andre Maader ikke undgaa og submitterer sig E. K. M. i dybeste Underdanighed til Straffen.

Da efter hans egen underdanigste Submission, og efterdi ej anden Bevislighed af ham fremlægges, som forberørt er, og ej kan producere andet til sin Befrielse; mens han i saa mangfoldige af E. K. M. optagne Benaadninger sin Utaknemlighed ladet se imod sin høje og dyre Ed og E. K. M^ts naadige Advarsler og Paamindelser gjort og ej uden E. K. M. af hannem paaberaabte Naade og hvis Tilgivelse naadig optage og passere, ser jeg ikke andet end som hannem henstille til Eders M^ts Naade."

Den 26. Maj 1676 skriver Skeel til Kongen, efter at have fremført de ovenanførte fem Punkter, som Griffenfeld skyldes for:

„Mens som i ingen af de Breve, som for os udi Retten ere lagte, klarligen og tydeligen kan ses og fornemmes, at han har med Eders K. M^ts Fjender hemmeligt og aabenbart haft noget forræderisk fore imod Eders K. M^t, Eders K. M^ts Arvehus, Rige, Fyrstendømmer og Lande, eller endnu klarligen dette er ham overbevist, og udi tvivlraadige Blodsager altid er brugeligt og bedst at følge det lemfældigste, da understaar jeg mig ikke eller kan, inden bedre eller klarere Oplysning i denne Post, forsvare for Eders K. M^t og for min egen Samvittighed at dømme og kende ham fra Livet."

„Beder udi dybeste Ydmyghed det udi Naade maa optages og naadigst bevilges den Naade, at, hvis det behager Eders K. M^t, at Dommen, som er afsagt paa hans Liv, skal trykkes, mit Navn da maa udelades."

Christen Skeel.

Brev fra Griffenfelds Sekretær, Henrik Lund, i hvilket han søger Kongen om Befrielse af sit Fængsel og om Kanselliforvalterposten. (Geh. Ark. G. S., Pakke 1876 Nr. 953)

Ob mich zwar der Arrest, mit welcher E. K. M^t mich allergnädigst belegen laszen, sehr zu Hertzen gegangen, so hab ich ihn doch, weil es E. K. M^t also allergnädigst gefallen, wie billig gern ertragen, ihn auch noch gerne ertrage, nur allein dieses schmerzet mich, das alle Welt zu glauben beginnt, das ich, nachdem man mich so oft examinirt, an demjenigen, was der gewesene Reichscanzler versehen, auch schuldig seyn musz. Wann nun aber allergnädigster König und Herr meine Unschuldt nach der von denen von Eurer K. M^t darzu verordneten Herrn Commissarii (welche Eure K. M. zweifelsohne satsamb Rapport werden gethan haben) zu verschiedenen mahlen geschenen eydlichen Verhöre und examinirung nunmehro genugsamb wird am tage seyn, ich auch der allerunterthänigsten zuversicht lebe, das mich desjenigen, was mein voriger Herr

gethan, nicht wirdt entgelten laszen. Als implorire E. K. M[t] angebohrne welltkundige hohe Milde und Güte, so niemanden dero Unterthanen von sich ungetröstet gehen läszt, ich auch in allertiefster Demuth allerunterthänigst bittende; Sie wollen einen Blich dero Gnaden auf mich dero Erbunterthanen schieszen laszen und nicht allein mich des mir bis dato aufgelegten arrestes zu erlaszen, besondern auch die hohe unverdiente Gnade (so Eure K. M[t] mir in dem Sie mich mit des Cantzlej Verwalters als meines Schwiegervatters Dienst unlängst begnadigt erwiesen) mir ferner weiter bejzubehalten allergnädigst geruhen; Solch hohe K. Gnade wirdt der Allerhöchste Eure K. M[t] reichlich vergelten, und ich werde mit meinem ohne dem verpflichteten allerunterthänigsten getreueren Diensten und Darsetzung Guths und Bluths dazuthun, das ich in allertiefster devotion bin

Eure K. M[t]
allerunterthänigster pflichtschuldigster Knecht
Henrich Lundt.

Copenhagen d. 10. Mai 1676.

Uddrag af Breve fra Mette Trolle[1]).

Madrid 22/4 1676.

Mon bon dieu M[r] qui aurait cru telle chose, que celle que nous venons d'apprendre de notre pauvre M. le comte, Serait il bien possible qu'il auroit pu commettre un si grand crime contre un si bon roy, qui luy comble de graces et d'honneurs, non ce n'est pas croyable, et je ne puis point me l'imaginer, bien qu'il est un tour de ses ennemis, qui luy ont voulu jouer cette piece. Dieu luy pardonne de n'avoir pas plus obligé ses plus veritables amis et les gens de qualité; qui jamais luy auroit succeté telle disgrace — enfin soit qu'il en soit. S'il est coupable comme je n'espere pas, je seray ennemi de la cause, mais ami de la personne, comme je l'etais pendant son bonheur, quoi qu'il m'auroit bien pu obliger autrement qu'en continuelles promesses et compliments.

Madrid 6/5 76.

Voila aussy la petite Madame Bjelke qu'on me mande être en disgrace pour ces mêmes intrigues — —

Om Griffenfelds Fald skriver Suhm i sin Danmarks Historie:

„Kristian den Femte var en god og elskværdig Konge, dog lod han sig ved en Sammensværgelse af nogle Hofmænd forlede til at skille sig ved Griffenfeld og berøvede sig derved en af de største Ministre, Danmark nogensinde har haft".

[1]) Født 1641, gift med Hr. Jørgen Reedtz.

Den bekjendte Smædedigter Jakob Worm (Kingos Stifsøn), som havde forfulgt Griffenfeld med sine Nidviser i hans Velmagtsdage, var den første, der beklagede hans Fald.

Da Griffenfeld var den mægtige Kansler, skrev Worm:

„Tredive Sølvpenge tælles
For min Jesu, Frelsermand,
Men skal nu en Præst udvælges,
Maa man fylde snart en Spand
Fuld af Guld, af Sølv og Penge;
Gud lad det ej vare længe."

Men næppe er Griffenfeld styrtet, saa skriver Worm:

„Siden at Gribben blev sat udi Fængsel,
Siden at Fyrsten af Ploen gik bort,
Har vi udstaaet stor Nød og stor Trængsel,
Intet Værk gaar os nu lykkelig fort.
De, som er kloge, forstandig og sikker,
Imod dem vi os saa skammelig skikker."

Griffenfelds Tjenere bare blaat Liberi med sorte og rødkantede Haandled. Guld- og Sølvlidser vare slyngede i Sløjfer paa Brystet og langs Sømmene paa Ryggen.

Griffenfelds grevelige Vaaben have vi anført paa Tittelbladet. — Indtil 1671 nyttede han det schumacherske Familievaaben, der føres af Familien den Dag i Dag: et rødt Skjold, i hvis Midte der er et lige, opretstaaende Egetræ med tre Agern. Under dette en hvilende Løve med opspærret Gab og en enkelt, opadkrummet Hale. Skjoldet er kronet med en Hjelm, ud af hvilken der stiger en Løve med dobbelt Hale.

Til en rettelig Vurdering af Griffenfelds Husholdning skulle vi meddele følgende Uddrag af L. Daae: L. Skaanlunds Avtobiografi Kristiania 1873. S. 18—20.

Hs. Eks. Hr. Just Høgs Hofstat og Svite:

1. Hs. Eks. Hr. Just Høg.
2. Fiuren, som siden blev Baron og kaldet Fiurendal.
3. Frederik Krag var Marskal.

4—14. Kavalerer: Niels Krag, Palle Krag, Jørgen Skeel (rige Kristen Skeels Søn), Jørgen Vind (Skatmester Holger Vinds Søn), Palle Rantzau, Kristian Daa, Anders Bilde, Levind Marskalk, Klingenberg (Gen.-Postmesters Søn), Biermann (nu Ehrenschilt den unge), Sti Høg.

15. Legations-Sekretær Borch. 16. Hofmester Hartmann (tysk). 17. Staldmester Gert Dysseldorp. 18. Præsten (tysk, var Biermanns Informator). 19. Intendanten Albert Dysseldorp. 20. Kristoffer Wilchen Køkkenskriver. 21—24. Kopister: Vilhelm Helt fra Køge, Volmar Jessen (norsk), Sverdfeger (holstejnsk), Bartolomæus Hansen. 25—26.

Kammertjenere Jakob From, Johan Drubech (tysk). 27—32. Sukkerbager og Kok med deres Svende. 33 og 34. Morten og Johan Bogbinder.

35—39. Pager: Jean Witte (Hollænder), Anton Nordman, Kristoffer Nordby, Frederik Rys, Daniel Zedelhyber (hollandsk). 40—52. Tretten danske, tyske, franske og flamske Lakejer (Skaanlund var i disses Tal). 53 og 54. Svejtsere. 55 og 56. Kuske. 57 og 58. Forridere. 59. en Staldknegt.

Desforuden havde Kavalererne adskillige Tjenere og Lakejer, der bare samme Liberi som Ambassadørens Folk, hvilket gjorde en stor Anseelse, naar han kom kørende.

Det andet Køn:

60. „Madame": Fru Karen Krabbe, Ivar Krabbes Datter[1]). 61—63. Jomfruer: Anna Juel, Ryes den ældre, Ryes den yngre. 64. Mansel Rouchmar, en Francaise. 65—69. Kammerpige, Guvernante og Stupiger. 70—73. Vaskepiger og Kokkepiger.

Foruden Just Høg vare Grev Anton af Oldenburg og Simon Petkum Sendemænd ved Kongressen i Nijmwegen; Grev Anton havde et endnu talrigere Følge end Høg og havde baade af Kongens Pager, Lakejer og Trompetere i sin Svite[2]).

I alt var der 24 Ambassadører og 19 Envoyéer samlede ved Kongressen i Nijmwegen. Enhver af dem holdt en prægtig og stor Hofstat. Den ene vilde ikke staa tilbage for den anden i Glans. En Ambassadørs Udgifter beløb sig til 30,000 Rdr. og en Envoyés til 6000 Daler aarlig. — I det første Aar var der stor Strid om Karakter og Rang imellem alle disse Sendemænd.

Som et Bidrag til en Skildring af hin Tids Sæder og Forholde skulle vi tilføje: For Vedligeholdelsen af Orden og Endrægtighed blandt saa mange Potentaters Folk bekendtgjordes der af Politiet, at ingen Kavaler under Livs og Æres Fortabelse maatte duellere eller udfordre hinanden, hvorfor enhver Ambassadør altsaa vilde behage at holde sine Folk i Tvang.

Denne Forordning blev først brudt af to danske Kavalerer, nemlig Palle Rantzau og den unge Johan Lemfort, som var en af Grev Antons Svite. Da Grev Anton var bortrejst, lod Høg dem komme for sig og tiltalte først Lemfort: „Din Sakramenter, Djævlen skal hente dig, vil din Grønskolling bilde dig ind at duellere. Du er vel undskyldt at føre Kaarde, hvor er din Præceptor, han tager vel vare paa dig, han skulde hale Bukserne ned paa dig og piske dig brav med Ris, isteden for at lade dig bære Kaarde. Ved du, hvad en Kaarde eller dette fredhelligede Sted betyder." Lemfort vilde skyde Skylden paa Rantzau. Høg var en

---

[1]) Det var hendes Broder, Jørgen Krabbe til Krogholm i Skaane, som maatte bøde med Livet for sit danske Sindelag. Han henrettedes i Malmø 1678. Han var gift med Jytte Thott.

[2]) Om Greven skriver Skaanlund: „Til de fattige lod han daglig uddele Mad og Penge, og alt, hvad han vandt i Selskabsspil, gav han til de fattige, saa hans lige i den Retning fandtes ikke paa dette Sted. Selv saa jeg nogle Gange, han gav en Dukat til fattige. Jeg fik ogsaa mange Drikkepenge af ham. Han holdt et kosteligt Hof og var Ridder af Elefanten."

hæftig Mand, og han svarede: „Hold din Mund, eller jeg slaar dig, saa Hjærnen skal sidde paa Væggen". Saa tog han fat paa dem begge, skældte dem grueligt og lovede, at de skulde faa en Ulykke, straffes haardt og aldrig mere komme til Danmark; men Høgs Hustru, der var tilstede, faldt ham om Halsen og gik i Forbøn for de to Hanekyllinger, saa Vreden blev stillet.

Høg vidste alle Franskmændenes og Svenskernes hemmelige Affærer og det paa følgende Maade: Der var en fransk Lakej i Marskal d'Estrades Sekretariat. Denne havde vor Sekretær underkøbt til at give Rapport om, hvad han fornam. Denne kom til os under Paaskud at tale med mig og undervise mig i Fransk, men jeg bragte ham til Sekretæren, hvor han ej alene fortalte, hvad han havde hørt; men altid havde Papirer med, Breve og Koncepter, som vare revne i hundrede Stykker og kastede paa Gulvet eller i Papirkurven. Dem flyede han Sekretæren, som med stor Flid føjede dem sammen. Høg talte aldrig med denne Lakej, men Sekretæren leverede ham en rigelig Kundskabsløn, saa han stedse holdtes til Arbejde, saa længe vi vare der, og han havde ingen Skade deraf. — Just Høg havde ogsaa lejede Fodgængere, som ad Genveje indhentede Posten efter dens Bortgang, naar der var Nyheder at opsnappe.

Memorial von I. F. D. den Herzogen von Ploen als Oberfeldmarschal zu übergeben und nachfolgenden Puncten gehorsamst zu recommandiren.

11. April 1676.

wird bewilligt. Christian.	1. Weil I. K. M. gnädigst gesonnen mich in dero Diensten länger zu behalten, also möchte ich auch gern wissen, wie lange man Dienst von mir begehren thäte, sonsten will ich mich versprechen noch ein Jahr bis Ausgang des Monats May 1677 zu verbleiben. Hernach können I. M. sehen, ob ich derselben länger anstehe, und ich ob es meine Gelegenheit länger geben würde zu verbleiben.
wird bewilligt. C.	2. Wegen meiner Gage haben I. M. mir sagen lassen, dasz ich nicht mehr als meine vorige alte Gage nemlichen 6000 rthl. sol zu genieszen haben, dasz weilen I. M. vergangen Jahr mir meine Charge haben verhögt, man würde auch meiner in der Gage seyn eingedenk gewesen, wil gleichwohl dannach hoffen I. M. werden so gnädig und gütig seyn, weil es doch ein wenig für I. M. thuet, und die Gage von meinem Regiment gnädigst mir zu meiner bessern Auskommung genieszen laszen, den ich bin ein fremder hier in diesem lande, habe keine Güter wie die andere hohe Officiere haben, davon dieselben einen Zusatz zur bessern Unterhaltung zu leben haben können.

3. Weil mir auch I. M. in meiner vorigen Capitulation gnädigst versprochen, dasz wen ich schaden oder ruinirung wegen I. M. Diensten an meinen Gütern haben solte, das mir alsdan von I. K. M. gnädigst dafür solte satisfaction geschehen, so hätte ich bey I. M. unterthänigst zu bitten, das man mir zur Versicherung die Drostey Pinnenberg wollte in Besitz geben, gleich wie auch der Hr. General Arenstorf eine wirckliche Besitzung einige Güter hat, denn so hatte ich auch eine Wohnung, dasz ich konte meine familie und haushaltung in I. M. Landen zihen und dieselben an ihren ohrt wohnen lassen, weilen ich doch sonsten keinen ohrt habe, da ich die meinigen in I. M. Landen kan hir logiren oder unterbringen, so viel aber meine Gage betrifft, konte dieselbe gleich wie dem General Arenstorf geschieht von den Einkünften der Drostei abgezogen werden, dem Hr. Feldmarchal Eberstein ist selbige Drostey zu besitzen auch vergönnet worden.

hat Lilliencron. C.

4. Mein regiment wie auch die gelder umb dasselbe zu bekleiden, hoffe ich wird mir gelassen werden, wie mir den auch Ihr M. im Lager für Koldingen das Regiment allemal selbst zu kleiden allemal gnädigst versprochen haben.

wird bewilligt. C.

5. In mein Gouwernement als zu Glückstadt und was davon dependiret, hoffe ich ja das man mir diszelbe laszen wird, wiewohl ich nichts davon zu heben habe.

nach dem feldzug ist davon zu sprechen, ad interum commandirt Arenstorf. C.

6. Das ich möge wegen meiner Charge der Armee wie sonsten gebräuchlich ist schrifftlichen vorgestellt und mir auch Autoritet und respect gegönnet werden.

ist bewilligt. C.

7. Im Norwegen wie auch zu Wasser kan ich nicht dienen.

wird nicht dahin verlanget. C.

8. Weil ich auch ein groszes bey der Cron Schweden zu fordern habe, als will ich von I. M. die Gnade hoffen, dasz mir dieselbe dazu gnädigst werden beforderlich seyn.

bey dem Friedens Tractat. C.

9. Was sonsten I. M. in den Feldzügen wie auch in den Winterkvartieren den anderen General Persohnen werden geben laszen, solche werde ich auch nach proportion meiner Charge jedoch ohne abzug von meiner Gage zu hoffen haben.

Die Zulage im felde sol ihm gereichet werden. C.

10. Aus diesen vorgesetzten puncten wie auch nach meiner alten capitulation, von welcher ich nicht gern in einigen puncten abgehen wollte, muss ein neuer aufsatz gemacht werden.

Ja. C.

Brev fra Johan Wibe til Kansler Ahlefeldt.

Monseigneur.

La negligence ou l'impossibilité comme disent les Mrs les etats de Zelande d'equiper les navires qui sont de leur contingent d'envoyer au service de Sa Majesté a fait retarder sur leurs costés un navire de N. Holland nommé Jupiter qui est sorti de Texel le 25 du mois passé.

J'ay si bien fait que j'ay encore engagé 8 lieutenants, 2 enseignes et 6 bas officiers qui peuvent être embarqués avec les matelots loués ici par le commissaire Muller, avec etc.

Johan Wibe.

Amsterdam le 20 juin 1676.

Uddrag af Breve fra Rigskansler Ahlefeldt-Langeland og Rigsadmiral Bjelke til Kongen om Flaaden og Hjælpetropperne i Juni og Juli 1677. (Geh. Ark. Krigsministeriets Aflev. P. 1677.)

Den 8. Juni. Den danske Flaade ligger ved Dragør.

16. Juni. Flaaden er nogenlunde forsynet. „Charlotte" er sendt til Flaaden. Ekspres er gaaet efter „Frederik", at den skal forføje sig igennem Sundet. „Prins Jørgen"s Udrustning paaskyndes. Af de fangne svenske Matroser fordeles 200 til 300 paa Flaaden. Officererne sendes til Nyborg og udstede der Revers, at de ej ville undvige.

19. Juni. Det kejserlige Sendebud Grev Haberstein mælder, at 1200 kejserlige Fodfolk og 200 Dragoner ere komne til Korsør; Resten, Staben med General Coop, kan væntes fra Wismar en af Dagene. Den hollandske Resident har i Dag været hos Kansleren med en Skrivelse fra hans Principaler, der beklage, at de have erfaret, at man har dem mistænkte, at de ville slutte særlig Fred med Sverig, noget der aldrig er faldet dem ind. Trods de Tilbud om Fordele, Sverig har gjort dem, vilde de holde fast ved det gode Parti og ej slutte nogen særlig Fred.

Gyldenløve forlanger endnu to Skibe til sin Plans Udførelse (Marstrands Erobring). Kansleren beder om Opsættelse til den hollandske Flaades Komme.

22. Juni. Niels Juel mælder, at den svenske Hovedflaade er set i Nærheden af Bornholm, og at den vil gaa ind i Sundet og angribe den danske Flaade, da den har erfaret af de forbisejlende Skibe, at de hollandske Avksiliærskibe endnu ej ere komne.

Kansleren foreslaar, da alt beror paa Flaadens Konservation, at bemande de endnu i Havnen liggende Skibe med 500 af de dygtigste i Hovedstaden værende norske Soldater samt med de tilbageblevne Matroser, og sende mindst endnu to Skibe til Flaaden. Endvidere at man over Land giver de udenfor Kristianstad liggende Orlogsskibe Underretning om den svenske Hovedflaades Ankomst og Befaling til hurtigst muligt og forsigtig at støde til Hovedflaaden.

30. Juni. Admiral Juel har med Kurér underrettet os om, at han har faaet den svenske Flaade i Sigte ud for Møn, og forlangt vor Erklæring om, hvorledes han har at forholde sig, da den i Tal er ham overlegen. Altsaa have vi ikke kunnet gøre andet, end indskærpe ham paa det aller tydeligste, at efterkomme Deres Majestæts ham for kort Tid siden tildelte allernaadigste Befaling, saa vidt muligt at undgaa enhver farlig Fægtning.

Vi henstille allerunderdanigst til Deres Majestæt, om samme ikke vil gentage den tidligere Befaling og endnu en Gang anbefale Admiral Juel, at han vogter sig for at indlade sig i noget Slag, og at han trækker sig tilbage til et sikkert Sted, hvor han kan forene sig med de hollandske Skibe, der allerede ere i Nordsøen, og som med denne nordlige Vind kan væntes med hver Time.

2. Juli. Vi lykønske Deres Majestæt til den herlige Sejr [ɔ: Slaget den 1. Juli i Køgebugt]. To Priser, „Mars“ og „Cæsar“, ere her opbragte, en tredje paa nogle og 50 Kanoner er stødt paa ved Saltholm og taget af „Charitas“. „Dragen“ paa nogle og 60 Kanoner er strandet to Mile sønden for Køge.

Til at modtage de saarede bliver der gjort Anstalt hos Borgerskabet, Kleresiet og Universitetet. De skulle blive godt plejede og forhaabentlig snart blive helbredede.

Tromp er kommen hertil i Dag med nogle af de hollandske Skibe. Han har undskyldt sin og Skibenes sene Komme med, at det svensk-sindede Parti i Holland har forhalet Skibenes Udrustning. Navnlig har Villiam Bastiansen gjort sit dertil, og han vil endnu gøre mange Vanskeligheder.

Adskillige Koncepter fra Kristian V til Griffenfeld.

Punkter, Kroningen vedkommende, besvarede af Kongen til Griffenfeld. De elleve første Punkter ere bortkomne.

12. Was mir angeht habe ich alle regalien an mir so naah als nour den Appel wie es mir dunket der Oberkammerher tragen solle. NB. und nigt in ministri hende, kan sig aug nigt wol schichen das die regalien dubelt getragen werden.
13. Kan passiren.
14. was in den Kirgen pasiret ist schon mit dem bisschoffe in allen abgeredet.
15. datt ist wol.
    b. ist gut eine offen taffel auf den Salle pour notre famille, und hinden auffgewartet wie es sig gehöret, und dan nigtes weiters zu tragtiren.

Til Griffenfeld med Kongens egen Haand.

Efter hos følgende Opsätt	Rdr.	Promemoria hvad som kunde rabateris af dett hosfølgende opsatt og besparis og til Nød indeholdis i disse 3 Stalde. Heste — 162.
1. Haffuere	2876	1. Kan bekommis af Ladegardene til Friderichsborg som ere 2 Ladegaarde eller ampterne efftersom Jægersborg kan nocksom forstrecke til Kleperstalden, for hvad som ej dügtig er, kan seldis og andet forschaffis, lige maader naar man reiser naagenstes da kan dett her decurteris.
2. Høe	2159	2. Aff Islemarcks Enghaffue Jonstrupwangen.
3. Halmen	624	3. aff ampterne og Ladegaarden af Fborg til Kleperstalden af Jegersborg.
4. beslag	972	4. arceni med i regnett for at blive.
5. Gajerne	10177	5. indeholdes Ob: og de to stalmesters gage . . . . Rdr. 4500 NB. Smedene haffuer tit for meget kan afkortes . . . . 282 NB. om dett skulde være da fik tilregnis, som dog ej synderlig behof gjøris Sadelmagerens Løn 100 r., sporemagerens Løn 80 R. og Sckrederens Løn 60 R. hoff Sküller er unødig 214.
6. Weden	284	6. schaffis af Jegermesteren eller hoffets deputat.
7.	207	7. aff hoffet eller ampterne.
8. Libbriet	1775	8. liffkarlen, 2 sadelknegte, 4 rideknegte, 2 beridere, 2 smede, 1 geschirrmester. Nar de faar engang ellers aldrig Kapper besparis 240 R. Kusckene beholde deris Kaper og Liberi dog bekommer ej tiere end huer andet aar.
9. Staltrug	254	9. regnis til det offrig extra.
10. til Vognenes reparation ell Underhol	530	10. for well att were til attschillig wedligehol.
	19858	

Nar dett som decurteris i Gajerne, Liberi og det som star hos, da beløber de 3 a 4 stalde ickun i penge . : . . . 8532 rdr.
besparis ungeffer . . . . 11326 rdr.

Stodett og follerne schall ungefer koste nar Anderskow afskaffer betjenterne 10 a 1200 rdr.

Wed Stutteriet behøffes ey mer en en Fole eller Stuttmester, en Smed, 8 eller 10 Staldrenge til de 3aarige Foller og Nagele, som giffuer agt paa Wangene, dy Esserums betinte de spe føl, de aarige, de 2 aarige til Esserum, de 3 aarige til Frederigborg og de 4 arige her i Stalden.

Kongens Bemærkninger til Griffenfelds Forslag til Besparelser, skrevne med Kongens egen Haand (1670).

Seland.

Kjøbenhaffn med dett underliggende efter jer Opsatt.	Dog skal ingen Forandring ennou scke med Cronborg og Frederigsborg, hvad Ambtmændene angaaer. Stifftbeffallingmand Kørbitz.
Trügewelle med des underliggende efter Opsattet.	Krabbe, O. Schel ambtman en aff tou.
Anderschou med des underliggende efter Opsattet.	Ambtman Hugo Lützou. Jürgen Rosenkrans beholder sin pension.
Kallundborg efter opsattet.	Jürgen Bjelke.

Fyn.

Odense effter eders Opsatt.	Stifftsbeffallingsmand Hr. Hendrik Lindenow dog skal Jürgen Kaas og Tüge Belau beholde dem deris Liffstid.
Nyborg effter opsat.	Otto Bilde ambtman.

Lolland forbliver indtil videre.

Jüdland.

Kolding effter opsattet.	Stifftsbeffallingsmand Schack.
Schanderborg etz.	Stiffts beffallingsmand Hr. Hendrich Rantzau dog beholder Chr. Sested og Mog. Frisz deris Ambtmansbestilling med de dem forundt Pensioner.
Hal etz.	Stiffts beffallings Mand Christen Schel dog beholder Ebe Güldenstjern sin Pension.
Lundenes et.	
Alburg et.	Stiffts beffalingsmand E. Pasberg, Carisius beholder sin gaje heller sin pension och ambtmanstitel.

NB. Hvem der har Geheimeraads eller anden bestilling og besolding derfore, schal inted for stiffts beffallings Mand eller ambtmands scharce nyde. Ellers bliwer dett i dett øffrige med ambterne och des betjente effter eders opsat. Dog att Schloss Presten paa Croneborg beholder sit intil han anderledis bliwer befordret och da den bestilling suprimeret.

Kristian V.s Mening om Kanselli-Instruksen.

Min mening om den Canceli instrux haffer Jeg beffallett Schouma: att sette op, som bestor i disse puncter, 1 Canceler haffer direction offuer Can: forretninger och tilsiger Colleg: att møde paa wisse Dage.

2. Wice Canceler giør dett samme i Can: fraverelse eller forhindring, 3 bege Ober secreterene refferere och expederer allene och ingen anden, 4 altin scher collegialiter, 5 Protocolleris aff Can: secreter. 6 huad Can: forwalter schal giøre meldis ochsaa 7. huad Supl: andre Collegier wedkommer schal dem først til erklerin communiceris. 8 sporteler baade aff Can expediti sawel som Domme schal delis i 5 parter. Canceler 1 V: Cance: 1 de 2 Ober secreter 2. De to elste Canceli secretere 1. Dog Canceli Forwalteren och Justis Schriver beholder deris effter sedwane.

Koncept af Kristian V. om Oldenburgs Forsvar osv.

1. Oldenburg solte nottwendig fortificiret werden.
2. Delmenhorst muste wol unterhalten werden solange der process weiltt, darnegst demoleret, so es zu kostbar fallen sollte.
3. Appen muss aug Erhalten werden bei der Fortification.
4. Die unterthanen sollten selber helffen arbeitten und dagegen ihnen Ferleigterung geben und doch sie nicht mer geben als 30000 rthr. Dies sollte wol mitt Gottorf (durch Dettlof Alefel) communiciret werden.
5. Darnager die sagen so die Kammer beikommen solten wol erstlig dahir kommen auff ihre erklerung für ein andermal.
6. Was die Clas:[1]) angeht solt wol wissen was, das mier dar nigtes von gemeldett wirt, und mus nigtes geschlossen oder conclusum gemaget werden; ehe Ich es selber resolvire, dises zettz ich zur nagrigt auff, das ihrsz ein andermal wisset, und mir imer Eurer Vota und meinung weiset.

Hans May[ts] project Oldenb. Sag angaaende. 11. December 1672.

Ongeffer projet om dett Oldenburg Dont Mig ungeffer indfalden.

Efftersom det lader meget well att holde sine ord parol og tractat da skulde han lade os posessionen og Domenen for begis voris honeur skül som er deri engajeret, og wie gaff dem deres 150000 rdr. i Jordegotz lod dem beholde (som wie wilde giffue dem) rigtig deres intrader af Greffsk:, dog saameget afregnet, som renten af Jordegotzet kunde beløbe, og naar de haffde wunden processen mod pløn, da wilde wie ersette pro quota, som wie da best kunde bliwe ens om, helst i penge endelig 4de Delen i landgodsz.

Hs. May[ts] project hollandske Ambassadeurns proposition angaaende.
(Skrevet med Kongens egen Haand til Griffenfeld, Maj 1673.)

Eftersom arbitrage sagen icke kan hindere vor dessein enten til eller fra den hol. parti, da synis ungeffer, at man antog den offererte

[1]) Classis: Flaaden.

sum og satte resten og betalningen aff sagen til en bequemmer tid, dersom de vilde giffue strax til Werbepenge for 12 til 14000 Mand. Fornødenhed til 30 eller 40 Orlogschibe inden nestkommende Decem eller Jan i dett seneste og blive ved den projecterede tractat, da kunde deris parti tagis strax og kunde saa i Marken imod Winter settis wed en 28 eller 30000 M og dersom wie fornam att effter giort accort icke parol med pengene eller ware holtis, da kunde man altid arretere deris schibe og giøre sig betalt da haffuede de intet at klage.

Memorial aff en ungeffer rutte og Jurnal til den liden revue rejse. (Skreven med Kongens egen Haand til Griffenfeld.)

Guldenlew 3 Tjenere, Felther 3, G: Pasberg 3, P. Griffenfeld 3, Jegermester Hane 1, Kamjunker Krabbe 1, Kampage Knudt 1, Kamtjener la Valle 2, liffkallen 1.

1 Page, 2 laqveier, 2 Furerer. Sum Vogne 35.

Kock og Kjelder behøffis ey dett kan bestillis med furererne offueralt.

1ste see wie det Arenstorffske regiment til rodschilt, och imod Korsør de 2 fynsche companier og bliwer der om natten.
2. Pase le belt til Niburg.
3. se de 3 Companier til Odense afften i Fredericia.
4. se det norderjudsche regiment en Mil 3 a 4 imod Wiborg ogsaa til Kolding.
5. stille.
6. se dett suderjüdsche Regiment imellem Kolding og Harschleff afften til Flensborg.
7. ved Flensborg det holstenske Regiment.
8. Kunde scke att wie kom til Gottorff.
9. til rensburg; 10 til Gluckstad; 11 stil; 12 til Friderigsort; 13 til Nasckau; 14 Waringborg; 15 til Købenbafn om Gud vil.

Bindebrev til Kongen, skrevet paa et lyseblaat Silkebaand af Fru Ulfelds Døtre. Kongens Svar lød ugunstigt. Se Breve og Aktstykker, 1. Del Side 4 Brev N. 4.

Stormægtigste Fyrste Allernaadigste Herre oc Arffue Konning.

Eders Kongelige Majestet ville aff Høy Kongelig Naade os mildeligen ansee oc icke i Unaade optage, at wii Eders Kongelige Majestets Fødder idag som er den 18. April sniigendes omfaffner; oc dennem med vorris ydmyge Bøn oc moedige Taarer fastholder, veemodeligen begjerendis, at Eders Kongelig Majestet den haarde knuude vorris fangne F. Moder er bunden med, allernaadigst For sit Naffns Skyld ville opløse. Gordius haffde i fordum Tiid bunden en Knuude, huilcken i mange Aar effter hands Død ingen uden Alexander Magnus kunde opløse i huorvel

Gjerningen i sig oc paa den Maade han den løste icke var besuerlig, dog alligevel gaff han dermed at forstaa at intet hannem for tungt skulle være oc roesis denne hands Resolution endnu den Dag i Dag er. Allernaadigste Konning Eders Kongelig Majestet kand langt lettere løse denne Knuude oc dermed meere gjøre end som Alexander da gjorde sig selffuer til et udødeligt Naffn. Gud som er Styrckens Gud, styrcke Eders Kongelige Majestæts Arm til at løse alle haarde oc vanskelige Knuuder oc lade stetze oc altiid Seyer være i Eders K. Majestets høire Haand

dertil siger Allernaadigste Herre oc Arffue Konning Eder Kongelig Majestets

Allerunderdanigste Tjenerinder
de bedrøffuede Ulfelder. Amen.

Rabløf April 1671.

Paa Konvoluten: A Sa Majesté Le Roy de Dannemarc et de Norwege etc. tres humblement.

Memoires de Charlotte Amelie de la Tremoille. Side 115 og 16.

Nous continuames le voyage et arrivames le 26 juillet 1679 a Plon. Leurs Majestés y arriverent le samedy au soir et y sejournerent jusqu'au lundy 28: les hommes s'enyvrerent aux quatre repas, qu'on y fit, et deux fois le dimanche, ce qui etoit un mechant regal pour des femmes, n'y ayant à table que la Reine, la duchesse de Plon et moy et cela parmy dix hommes fort ivres et la plupart fort insolents et faisant des tours de valets en presence de leurs valets mêmes ce qui donne un furieux mepris pour les gens.

Epigrama Petri Schumacheri ad Nobillis[sm] Duam Birgittam Thothiam, L. Annæum Senecam in lingvam Danicam vertentem, in eandem lingvam transfusum.

Depositum coeli, cujus se DANIA Matrem.	Tack, Himmel, tusend Tack, for Skatt, som Du betroede Wor Dannemarck, derfor hun fallder dig till Foede.
Horret, et hanc tantam se genuisse stupet.	Att hun bleff Moder till et Barn af Himmel Ætt. Hun undrer selff der paa og Staar forbauset Slett.
TOTIA; tam vastas muliebri pectore dotes.	Den Ædle Frue TOTH Huo trode nogen sinde I enge Quinde-bryst Slig Skatt at kunde finde.

Quis putet arctari? credimus esse DEAM.	Aff Gaffver * mangefolld, som Sig hos Fruen teer Vi troe det fuld og fast * Hun en Gudinde er. * Aff Gaffvers Liggendfæ * — Det en Gudinde er.
Qua Latium Romanque sonat, vernacula Gallis.	Latin, Italiensk, og Franske Sprog dislige Saa rent, saa rett og nætt Ved Fruen ud at Sige,
Fatur, et attonitos detinet Ore Deos.	At Gudderne de Staa bestørst i høyen Sky, Og for Forundring ey et Ord de kunde kny.
Quæ, quot verba facit lingvis, tot gentibus orta.	Hun taler huert et Sprog saa proper og udskaaren, Som hun i huert et Land Var barne fød og baaren,
Creditur, et qvævis dejerat esse suam!	Huer Nation, sig hart tillegner Fruen og Huer Suerger paa Hør dog: Det er mit Maal og Sprog.
Fallor? an e coelo nuper delapsa Minerva est.	Huad om Minerva ned fra Himmelen er kommen, Om jeg end Sagde, men Sig holder saa formummen.
Humano vultu dissimulata Deam.	I Fruens Adfærd og i Menniskelig Gestalt Mon ieg mod Sandhed da Vell meget haffve taltt?
Nescio; certe illa est; et si tantum Ægida ferret, Jurarem, hanc ipsum parturiisse Iovem. 1658.	Jeg Veed ej, Io, hun er, der till ieg end tør sige, Om Skiold hun haffde, og om Spær i Haand dislige.

Henvisninger.

1. De brandenburgske Forhandlinger.

Side 3. Se 1. Del S. 129, 141, 147, 167.
Geh. Ark. Brandenburgske Sager 1675.

— 4. Breve og Aktstykker S. 3—5.
Orlich, Friedr. Wilh. der Grosse S. 134, Tillæg S. 27.

— 5. H. Peters, Der Krieg 1672—75 S. 354.
G. A. Brandenburgske Sager 1675.

— 6. Danske Samlinger 2. Række, 3. Bind, S. 44, 77, 78.
Den kejserlige Sendemand Gr. Meyenberg overrækker 24. April 1675 Griffenfeld det tyske Rigsgreve-Patent.
G. A. Brandenburgske Sager 1675; Kurfyrsten klager over, at Jueler, Urner og Lindenower, der tjene i den svenske Hær, forsikre, at Forbundet mellem Sverig og den dansk-norske Stat vil blive sluttet.

— 7. G. A. Brandenburgske Sager 1675. Kurfyrsten skriver, at trods Krigen mellem Frankrig og Nederlandene foruroliges ikke Koffardiskibene i deres Handel paa Kyster og Kolonier.
Breve og Aktstykker S. 8, 9, 10.

— 8. Kancelliskrivelse. Klingenberg rejser i Januar 1675 til Haag; han faar 2000 Rdr. i Rejsepenge og 1000 Rdr. i maanedlig Løn. Hans Sekretær 200 Rdr. maanedlig.

— 9. G. A.s Aarsberetninger, 6. Bind, S. 118—24.
Gehejmeraadets Møde den 16. Maj 1675.
Recoeil de lettres militaires. Paris 1723. Tome II, p. 1—20 (Condé a Louvois).

— 10. G. A. Beslutningen vedrørende Hertugen af Holstein Gottorp 30. Maj 1675.

2. Holstein Gottorps Undertvingelse.

G. A.s Aarsberetninger 6. Bind, S. 121.
Danske Samlinger 2. Række, 3. Bind, S. 11—28.

Side 12. Tilbudet var uantageligt. Griffenfeld forlangte derfor, at Hertugen skulde lægge 4 slesvigske Herreder til. G. A. Griffenfeld til Kielmanns.
Udenrigsministeriet. Slesvigske Sager Pakke 259 c 2.
Gottorpske Fremstillinger af hvad der passerede i Rensborg og Gottorp i Juni og Juli 1675.
G. A. Aktstykker i Griffenfelds Dom. G. S. Pakke 140.
— 12—22. Breve og Aktstykker S. 11—27.

3. Rathenow og Fehrbellin.

G. A. Brandenburgske Sager 1675. Den danske Sendemand i Berlin Linckers Skrivelser til sin Regering.
Breve og Aktstykker S. 28—34.
G. A.s Aarsberetninger 6. Bind, S. 125.
Orlich S. 140—50.
— 23—26. Fredr. II oeuvres posthumes. Affæren i Rathenow.

4. Forholdet til Frankrig.

Feuquières, Lettres inedites. Terlon à F. — Kongen af Frankrig lader Kongen af Danmark vide, at naar han tilbyder sin Mægling, vil den blive modtaget. 2. Del S. 122.
— 27. Samme til samme. Bliver Krigen almindelig, slutter den dansk-norske Stat sig til Kejseren, da det efter Frankrigs lunkne Opførsel ser, at det intet kan vente af os.
Se Griffenfelds Historie 1. Del S. 131.
— 28. Lettres inedites. Terlon à F. 2. Del S. 431.
— 29. G. A. Meyercrones Beretning og hans Breve til Griffenfeld om hans Modtagelse ved det franske Hof.
— 30. Hans Samtaler med den franske Udenrigsminister.
Lettres inedites. Ludvig XIV til Feuquières 3. Del S. 238.
— 31. G. A. Franske Forhandlinger. Meyercrones Brev til Bierman 30. April—10. Maj 1675.
Danske Samlinger 2. Række, 3. Bind, S. 11—20, 353.
Med Hensyn til Størrelsen af de Subsidier, Frankrig tilbød for at Danmark skulde holde sig nevtral, er der stor Uklarhed i de Terlonske Bud.
Danske Samlinger 2. Række, 2. Bind, S. 45: 4. Maj 1675 den franske Sendemand Terlon fortæller mig (den engelske Resident), at han har tilbudt denne Krone 300,000 Rdr. aarlig for at blive nevtral.
I samme Bind S. 14: 11. Juni 1675 200,000 Rdr. om Aaret.
I samme Bind S. 18 300,000 Rdr. en Gang for alle eller 100,000 Rdr. om Aaret i tre Aar.
— 32. Breve og Aktstykker S. 59 300,000 Rdr. aarlig. Frankrig og Danmark skuffede hinanden gjensidig af Hensyn til Pengene og til skinsyge Forbundsfæller.
G. A. Meyercrones Brev af 8. Avgust 1675, hvori han fortæller, at han har afvist Frankrigs Forsøg paa at bestikke Griffenfeld.

Side 33. Sammes Brev fra Paris Oktober 1675 „L'on dort ici", saaledes begynder M.s Brev.
— 34. Breve og Aktstykker S. 35—38.
G. A. Griffenfelds Brev til Terlon, Møln 21. Avgust 1675.
— 35, 36. Breve og Aktstykker S. 93, 95.

Til 2den Bog, Krigen i 1675.

— 40. Danske Samlinger 2. Række, 3. Bind, S. 13—16, 49.
Samlinger til den dansk-norske Sømagts Historie af Garde, 1. Del, Rustningerne i 1675.
— 41, 42. G. A. Krigsministeriets Aflevering Pakke Aar 1675.
— 43. G. A. Breve fra Griffenfeld til Gyldenløve.
— 44. Carlson, 2. Del, Carl XI's Historie S. 457. „Man försökte ännu en Gång indlede Gyldenlöve i Sveriges intresse".
— 45. G. A. Breve fra Dronningens Hofdame til Griffenfeld.
— 46. G. A. Breve fra Fr. Ahlefeldt, Petkum og Kurfyrsten af Brandenburg til Griffenfeld.
— 47, 48. G. A. G. S. Griffenfelds Dom, samt i de Klevenfeldske Samlinger. Punkterne 11 og 16 ere overstregne og gjorte ulæselige.
— 49. 2. Del S. 126. Breve og Aktstykker S. 108.
— 50. Breve og Aktstykker S. 47—51.
G. A. G. S. Traktat imellem Hannover, Danmark, Brandenburg og Münster.
— 51. Recueil de traités. Reedtz Gottingue.
G. A. Brandenburgske Sager. Forbundet 25. September 1675 imellem Kristian V og Kurfyrsten af Brandenburg.
— 53. Haandskrift indbunden i Folio til den skaanske Krig. Garnisons Biblioteket i København.
G. A. Krigsministeriets Aflevering Pakke Aar 1675.
G. A. G. S. Jens Juels Breve til Griffenfeld.
Breve og Aktstykker S. 51, 58.
Mankel, Sveriges Hær.
G. A. G. S. Enkedronningens Breve til Griffenfeld.
G. A. G. S. Griffenfelds Breve til Fr. Ahlefeldt.
Odin Wolff, P. Griffenfeld 262—295.
Den dansk-norske Hærs Historie af O. Vaupell, 1. Del S. 93—105.
— 54—63. Carlson, 2. Del, Carl XI S. 462.

Til 3die Bog, Ægteskabelige Planer.

— 65. G. A. G. S. Ahlefeldts og Gyldenløves Breve i den alfabetiske Pakke med Breve.
Magdalene Gersdorffs, Mette Trolles, Kristian IV's Datter Kristine Sophias med flere kvindelige Breve til Griffenfeld i den alfabetiske Pakke.
— 66. G. A. G. S. Meyercrones Brev til Griffenfeld og Griffenfelds Svar.

Side 67. G. A. Krigsministeriets Aflevering Pakke 2 Aar 1675. Linckers Brev om Prinsessen af Sønderborg.
— 68. Charlotte af Tremouille og Tarents Memoirer, udgivne i Genf af Barthelemy.
— 69. G. A. G. S. Brev fra Frøken Dirschau.
Brev fra Gyldenløve.
— 70. Landgrevinde Hedvig Sophias Brev til den brandenburgske Minister Schwerin, hos Orlich, Tillæg S. 93, om at gifte Prinsessen af Tremouille med Prinsen af Oranien. (Sie ist brunette, hat der Frau Mutter Augen, ihrer Tante der dortigen von Sachsen Nase, und Mundt in meiner Länge, hübsch von Taille, das gemüth ist incomparabel gut. Er der Prinz von Oranien hat sie wohl gesehen).
— 71—72. G. A. Langebeks Optegnelser om den nye Minister-Liste.

Til Tidsrummet fra 1. Januar til 11. Marts 1676.

— 74—75. G. A. G. S. Nyaarsbreve fra Stormændene til Griffenfeld.
— 76. G. A. Storbrittanniske Sager. Markus Gjøes Indberetning.
— 77—78. G. A.s Aarsberetninger 6. Bind S. 126—127. Om Meyercrones Forholdsregler ved Kongressen i Nijmwegen.
— 79—80. G. A.s Aarsberetninger 6. Bind S. 129. Om Høgs Forholdsregler i Berlin.
— 81. G. A. G. S. Griffenfelds Brev til Høg.
— 82. G. A. G. S. Griffenfelds Brev til J. Juel om Kongressen i Nijmwegen.
— 83. G. A. G. S. Griffenfelds Breve til Meyercrone og Klingenberg om Amiral Tromp.
Breve og Aktstykker S. 54—58.
— 84—89. G. A.s Aarsberetninger 6. Bind S. 131.
— 90—92. Breve og Aktstykker S. 40, 42, 60, 61.
— 93—95. G. A.s Aarsberetninger S. 129. 130, 132.
Breve og Aktstykker S. 27, 69.

Til Griffenfelds Fald 11. Marts 1676.

G. A. G. S. Pakke 140.
Det store kongelige Biblioteks Historie af Chr. Bruun.
— 99. Københavns Slots Inventarie Regnskab.
— 100. 2. Del S. 46—49.
— 101. G. A. G. S. Langebeks Optegnelser.
— 102. G. A. G. S. Borgmester Foghs Brev til Griffenfeld om Kirkestolen i Nikolaj Taarn.
— 103. Breve og Aktstykker S. 62.
G. A. G. S. Ahlefelds Brev til Griffenfeld i den alfabetiske Pakke.
— 104. Breve og Aktstykker S. 63.
G. A. G. S. Langebeks Optegnelser.
(„Pyt sa'e Per til Kongen" — „Vi vil ingen Pytten ha'e".)
— 105. Odin Wolff, P. Griffenfeld S. 112 og 13.
— 106. G. A. G. S. Peter Bruns Optegnelser i den Klevenfeldske Samling.

Side 107. Breve og Aktstykker S. 63—66.
G. A. G. S. Mette Trolles Breve.
— 108. Lettres de Madame Sevigné.
G. A. G. S. Griffenfelds Forhør Pakke 140—44.
Odin Wolff S. 326—28.
— 109—13. Breve og Aktstykker S. 72—86.
— 114—20. G. A. G. S. Griffenfelds Forhør Pakke 141.
— 120—38. Odin Wolff S. 344—64.
— 139—52. G. A. G. S. Griffenfelds Forhør Pakke 142.
— 153—56. Griffenfelds Indlæg 2. Del S. 125—29.
— 157—62. G. A. G. S. Griffenfelds Forhør Pakke 144.
Breve og Aktstykker S. 41, 67—70.
— 163—64. G. A. G. S. Langebeks Optegnelser.
— 165—71. G. A. G. S. Griffenfelds Dom Pakke 144.
— 172—73. Odin Wolff S. 389—92.
Ludvig Baden, Griffenfeld.
G. A. G. S. Langebeks Optegnelser.
— 174. Breve og Aktstykker S. 70—80.

Til Griffenfelds Fængselshistorie.

— 175—76. G. A. Krigsministeriets Aflevering Aar 1676 Pakke 1.
— 177—80. G. A. Krigsministeriets Aflevering Aar 1676 Pakke 2.
Hertug Johan Adolf af Ploens Breve.
— 181. G. A. Protokollen i Lund 1679. Forhandlingerne om det nordiske Forbund.
— 182. G. A. G. S. Brev af 5. Juni 1679 fra Sir Thomas Henshaw til Fru Maria Schumacher.
— 183. G. B. Brandenburgske Sager 1690—95. Kristian V's Optegnelser om et Forbund med Brandenburg.
— 184—86. Odin Wolff S. 420—21 og 426.
— 187. G. A. Langebeks Optegnelser om Dronning Charlotte Amalie.
G. A. G. S. Biermans Brev til Meyercrone 4. Avgust 1675.
Breve og Aktstykker 1. Del S. 2 og 3.
— 188—89. Breve og Aktstykker i Fru A. Christiansen, født Schumachers Eje.
— 190—92. A. P. Bernstorffs og Ove Mallings Bedømmelse af Griffenfeld.

Til Griffenfelds Slægt.

— 193. Aktstykker i Fru A. Christiansen, født Schumachers Eje.
— 194. Dansk Magasin 3. Række, 2. Bind.
— 195—96. G. A. G. S. Langebeks Optegnelser.
Krigsministeriets Aflevering.
— 197—212. Stamtavlen, udarbejdet af Hr. Fr. Barfod.
— 213. Bidrag til Schumachernes Vaaben.
— 214—16. Bidrag til Schumachernes Stamtavle.

Forklaring over Billederne.

Griffenfelds Hus, efter Tegninger i Oldnordisk Museum og hos Stadskonduktøren, Hr. Kaptejn Krack.

Munkholm efter Tegninger i Geheimearkivet, udførte 1692.

Kastellet efter en Tegning i Ingeniørkorpsets Arkiv. Paa denne Tegning er anført: „Nach diesem Abriss kann der Oberst Hoffmann die Bolwerken und Contrescarpen verfertigen.
Copenhagen 20ten April 1686.
Christian."

Anm.: Kirken er bygget 1704.
Stokhuset bag Kirken er bygget 1725.
Kommandantboligen er ligeledes bygget 1725. (Geddes Optegnelser i 1754.)

Væsentligere Trykfejl.

Side 11, Lin. 11 f. n.: med Kongens Samtykke, l. efter fælles Overenskomst.
— 72, — 13 f. o.: den bedagede sorte, l. niger (den bedagede sorte).
— 72, — 17 f. o.: Spartakus, l. Spativente.

Efterretning for Bogbinderen.

Foran Titelbladet Griffenfelds Gaard paa Kjøbmagergade.
— Side 175 Kastellet.
— — 182 Munkholm (2 Blade).